BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
8
26 — B
1

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

DE PROCVRANDA SALVTE OMNIVM GENTIVM,

SCHISMATICORVM, HÆRETICORVM, Iudæorum, Sarracenorum, cæterorumq; Infidelium

LIBRI XII.

QVIBVS IMPIISSIMARVM SECTARVM, MAXIME ORIENTALIVM, Ritus ad HISTORIAE fidem narrantur, Errores ad VERITATIS lucem confutantur.

Accedit pro laborantibus inter Infideles breuis casuum resolutio, gratiarum, ac priuilegiorum compendium, & pro conuersis CATECHISMVS.

Cum indicibus rerum & materiarum copiosissimis.

Auctore R. P. THOMA à IESV *Biatiensi, Ordinis Carmelitarum Discalceatorum in Belgio superiore.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ANTVERPIÆ,
Sumptibus Viduæ & hæredum Petri Belleri, sub scuto Burgundiæ. 1613.
Cum gratia & Priuilegio.

Digitized by Google

Digitized by Google

ILLMO ET REVERENMO

DOMINO

D. GVIDONI BENTIVOLIO

ARCHIEPISC. RHODIENSI

S. D. N.

ad Serenmos Belgij & Burgundiæ PRINCIPES

cum potestate Legati à latere

NVNTIO

F. THOMAS A IESV

felicitatem atque salutem in DEO

ex animo precatur.

DE GENTIVM SALVTE qualis quantaque & fuerit olim, & præsentibus posterisque esse debeat cura, Illustris. Domine, vt non longè petitâ dissertatione asseram; præ reliquis, solam hanc Christiano homine dignam

Digitized by Google

eſſe, non vereór affirmare . Si enim operis æſtimationem facimus, æternę gloriæ cauſſa ſuſcipitur;ſi cuius negotium geratur perpendimus, Domini voluntas perficitur. *Omnes* enim *homines Deus vult ſaluos fieri.* Hoc deſiderium Dei Filium, vt iam morti damnatũ hominum genus naſcendo eriperet, è cęlo deſcẽdere; hoc æterni Patris imaginẽ glorioſam, vt vitæ exules ad filiorum hæreditatẽ moriendo reuocaret, crucis ſubire tormẽtum voluit. At ſi Chriſtianę vitæ exemplar Chriſtus eſt, ſi æterni Patris ideò ſinum reliquerit, vt errãtem ouẽ reduceret; nõne pro imbecillitate noſtra, tam arduam nos componere ad imitationem, proximiſque ſaluationem ante omnia ponere, debemus? Si iterum omnibus hoc incumbit, quàm ſingulariter id nos præſtare debeamus, qui tanti Imperatoris in verba peculiariter iurauimus, ſpontaneoque obligamur ſacramẽto, palã conſtat. Huius ego officij communis memor, atque ad præcipuum Ordinis noſtri decretum actionem collineans, Dei viribus nixus,

Digitized by Google

nixus, animarum ſalutẽ, errantiũ directionẽ, atque adeò infideliũ conuerſionẽ alligare prę-ceptis, iuuare remedijs, promouere conſilijs auſus ſum.

Sed audeo hunc quoque laborem Illuſtriſ. nomini tuo inſcribere, publicis, priuatiſque eũ cauſis commẽdare, & quaſi de manu in tute-lam tradere.

Sine auctoritatis enim ſacro robore, in pub-licum egredi cum ſcriptionis hæc nouitas nõ poſſet; à nemine potius, quã à tua Ill.ma D.ne cui totius tamque difficilis Prouincię religio-ſa curatio incũbit, illud peti debuit. Te Opt. Max. in terris Dei Vicarius pręſidere hic iuſsit, tuam Sollicitudinem, Prudẽtiam, Pie-tatem in periculoſi limitis confinio excubare, & vt ſic dicam, prętendere voluit. Patronum itaq; fidei ſanctæ adhibeo, cũ poteſtatis veſtræ lateralis ſubſidium imploro. Sed hoc quã vl-tro ſemper Benignitas veſtra pręſtitit? Vix Ordinis noſtri, primũ in hac vrbe, dein re-gione, reformatio inter ignotos apparuerat,

Digitized by Google

cum tua nos beneuolentia ſuſcepit, gratia produxit, confirmauit munificentia. Dignas ſanè ſtirpe, loco digniſsimas virtutes egentibus, ſed (abſit dicto inuidia) Dei ſeruis exhibuiſti. Non alio cenſu cenſemur; ſolus Chriſti famulatus, non ad ſæculi gloriam, ſed futuri temporis nos præparat ad meſſem.

Inſuper priuatim quid Illuſtriſs. D. T. mihi exhibuerit cum expendo, gratitudinis, quia non aliud à me expectari poſsit, hoc præſtari debere officium ſentio. Amas me, diligis ſupra meritum; nec Parentis adfectum negas, cum filij obedientiam libens exhibeam. Denique ſi ſtudiorum aut huius laboris mei patronum requiro, inuitat (vt non prætéream Illuſtriſs. maiorum tuorum memoriam, atque ſingularem BENTIVOLIÆ familiæ erga ſtudioſos ſemper adfectum) tua quoque Illuſtriſs. Domine, erga virtutes eaſdē inclinatio. In te enim illorum Prudentia, Magnanimitas, Munificentia, Æquitas, cæteræque heroicę dotes reuixere. Et ne quicquam deeſſet,

Digitized by Google

esſet,quam illi in alijs magni fecerunt,Eruditionis egregiam laudem tibi vindicas. Addis iudicij acrimoniam, in agendis rebus dexteritatem,in omnibus moderationem. Talem igitur te magnorum munerum æquiſsimus diſpenſator Deus,ad gratiam gloriamque augeat,promoueatque. Talẽ Eccleſiæ Dei,bonorum ſtudijs, optimorũ votis atque animarum multarum ſaluti diu ſeruet incolumem. Vale Ill.^me & Reu.^me D.^ne in Chriſto Ieſu,& argumentũ quod tui eſt muneris amanter ſuſcipe,fortiter protege.Perge quoq; quod ſemper facis,fidei culturã fouere,promouere augmentum.

FACVL-

Digitized by Google

FACVLTAS REVERENDI ADMODVM Patris Ferdinandi à S. Maria, Vicarij Generalis Carmelitarum Excalceatorum Congregationis Italiæ.

FRater Ferdinandus à Sancta Maria, Vicarius Generalis congregationis Sancti Heliæ Fratrum Diſcalceatorum Ordinis B. Virginis Mariæ de Monte Carmelo, librum inſcriptum *De conuerſione omnium gentium procurandæ, à R.P.F. Thomæ à Ieſu prædictæ Congregationis Priore Bruxellenſi compoſitum* probo vt typis mandetur, cum licentia aliorum Superiorum. Datum Romæ in Conuentu noſtro Sanctę Mariæ de Scala die 19. Februarij, 1611.

Frater Ferdinandus à S. Maria,
Vicarius Generalis.

FACVLTAS REVERENDISSIMI AC Illuſtriſsimi Domini Archiepiſcopi Mechlinienſis.

LIbrum hunc me vidiſſe teſtor, & nihil in eo inueniſſe vel fidei orthodoxæ, vel pijs moribus cõtrarium: authorem autem habeo virum doctum & valde pium: quare librum exiſtimo non ſine vera vtilitate boni publici imprimendum.

Matthias Archiepiſcopus Mechlinienſis.

EGo Frater Franciſcus de Biuero Ordinis Prædicatorum, in Sacra Theologia Præſentatus, vidi, & perlegi librum, cui titulus eſt. *De Conuerſione omnium gentium procurandæ, à Reuerendo admodum Patre Fratre Thoma de Ieſu, Priore Bruxellenſi Ordinis Carmelitarum excalceatorum compoſitum, & elaboratum*; in quo nihil planè inueni quod fidei orthodoxæ, Eccleſiaſticis decretis, vel bonis moribus aduerſum, ſeu ſuſpectum eſſe videatur: quin potius omnia adeo docta, incorrupta, & pia exiſtimo, vt omnium iudicio magnam auctoris doctrinam, & pietatem, fideique catholicæ augmentum, & zelum perſpicuum ſit, redolere. vnde non immerito iudico, & approbo opus hoc dignum, vt typis mandetur; exiſtimans Eccleſiæ Catholicæ emolumento fore, vtpote ad eius propagationem apprime ſpectans. Datum in iſto Conuentu Sancti Dominici Bruxellenſis octaua die Martij, 1613.

Frater Franciſcus de Biuero.

Ad Christianum Piumque Lectorem Prologus.

CONVERTENTVR *ad* Dominum *vniuersi fines terræ, & ado-* Psal. 134.
rabunt in conspectu eius vniuersæ familiæ gentium. Sic diuino plenus spiritu, per vniuersum orbem, futuram Ecclesiæ propagationem prospiciens, Dauid Propheta cecinit: qui maiestatem quoque imperiumque Christi describens dicit. *Dominabitur à mari vsque ad mare, & à* Psalm. 71.
flumine vsque ad terminos orbis terrarum: coram illo procident Aethiopes, & inimici eius terram lingent. Et mox: *Replebitur maiestate eius omnis terra, fiat fiat.* Eandem Ecclesiæ gloriam, ingentemque dilatationem cùm mentis oculis contemplaretur Isaias, quamuis longè positam, sibi tamen propius factam, multis in locis prædixit; quin in ipso statim initio propheticæ visionis, postquam cecinit Iudaicæ Reipublicæ interitū, protinus de Ecclesia subdit: *Erit in nouissimis diebus præparatus mons Domini in vertice mon-* Isaiæ 2.
tium, & eleuabitur super colles, & fluent ad eam omnes gentes, & ibunt populi multi dicentes: Venite ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Iacob. Vides, vt ad montem Domini confluant omnes gentes, & ex eis multæ inuitent alias. Montem autem Domini esse Ecclesiam nemo est qui possit iure dubitare.

Neque vllum tempus excipit Isaias, quo hæc Ecclesiæ felicissima propagatio non eueniat: nam sic alibi: *Multiplicabitur*, inquit, *eius impe-* Isaiæ 9.
rium, & pacis non erit finis. De Ecclesia rursus, quę Christi Domini ante aduentum, quasi terra inaccessa, incultaque erat, ad quam nemini patebat aditus, nullo mitescebat cultu, *Lætabitur*, ait, *deserta, & inuia, & exultabit* Isaiæ 35.
solitudo, & florebit quasi lilium, germinans germinabit, & exultabit lætabunda, & laudans. Explicat alibi eadem elegantissimè idem Isa. *Deserta*, scribit, *tua,* Isaiæ 49.
& solitudines tuæ, & terra ruinæ tuæ nunc angusta erunt præ habitatoribus, & longè fugabuntur, qui absorbebant te. Adhuc dicent in auribus tuis filij sterilitatis tuæ: Angustus est mihi locus, fac spatium mihi vt habitem. & dices in corde tuo: Quis genuit mihi istos? Ego sterilis, & non pariens, transmigrata, & captiua; & istos quis enutriuit? Ego destituta, & sola; & isti vbi erant? Hæc dicit Dominus Deus: Ecce eleuabo ad

FACVLTAS REVERENDI ADMODVM Patris Ferdinandi à S. Maria, Vicarij Generalis Carmelitarum Excalceatorum Congregationis Italiæ.

FRater Ferdinandus à Sancta Maria, Vicarius Generalis congregationis Sancti Heliæ Fratrum Discalceatorum Ordinis B. Virginis Mariæ de Monte Carmelo, librum inscriptum *De conuersione omnium gentium procurandâ, à R.P.F. Thomâ à Iesu prædictæ Congregationis Priore Bruxellensi compositum* probo vt typis mandetur, cum licentia aliorum Superiorum. Datum Romæ in Conuentu nostro Sanctę Mariæ de Scala die 19. Februarij, 1611.

Frater Ferdinandus à S. Maria, Vicarius Generalis.

FACVLTAS REVERENDISSIMI AC Illustrissimi Domini Archiepiscopi Mechlinienſis.

LIbrum hunc me vidisse testor, & nihil in eo inueniſſe vel fidei orthodoxæ, vel pijs moribus cõtrarium: authorem autem habeo virum doctum & valde pium: quare librum existimo non sine vera vtilitate boni publici imprimendum.

Matthias Archiepiscopus Mechlinienſis.

EGo Frater Franciscus de Biuero Ordinis Prædicatorum, in Sacra Theologia Præsentatus, vidi, & perlegi librum, cui titulus est. *De Conuersione omnium gentium procuranda, à Reuerendo admodum Patre Fratre Thoma de Iesu, Priore Bruxellensi Ordinis Carmelitarum excalceatorum compositum, & elaboratum*; in quo nihil planè inueni quod fidei orthodoxæ, Ecclesiasticis decretis, vel bonis moribus aduersum, seu suspectum esse videatur: quin potius omnia adeo docta, incorrupta, & pia existimo, vt omnium iudicio magnam auctoris doctrinam, & pietatem, fideique catholicæ augmentum, & zelum perspicuum sit, redolere. vnde non immerito iudico, & approbo opus hoc dignum, vt typis mandetur; existimans Ecclesiæ catholicæ emolumento fore, vtpote ad eius propagationem apprime spectans. Datum in isto Conuentu Sancti Dominici Bruxellensis octaua die Martij, 1613.

Frater Franciscus de Biuero.

Ad Christianum Piumque Lectorem Prologus.

CONVERTENTVR *ad* Dominum *vniuersi fines terræ, & adorabunt in conspectu eius vniuersæ familiæ gentium.* Sic diuino plenus spiritu, per vniuersum orbem, futuram Ecclesiæ propagationem prospiciens, Dauid Propheta cecinit: qui maiestatem quoque imperiumque Christi describens dicit. *Dominabitur à mari vsque ad mare, & à flumine vsque ad terminos orbis terrarum: coram illo procident Aethiopes, & inimici eius terram lingent.* Et mox: *Replebitur maiestate eius omnis terra, fiat fiat.* Eandem Ecclesiæ gloriam, ingentemque dilatationem cùm mentis oculis contemplaretur Isaias, quamuis longè positam, sibi tamen propius factam, multis in locis prædixit; quin in ipso statim initio propheticæ visionis, postquam cecinit Iudaicæ Reipublicæ interitū, protinus de Ecclesia subdit: *Erit in nouissimis diebus præparatus mons Dominii in vertice montium, & eleuabitur super colles, & fluent ad eam omnes gentes, & ibunt populi multi dicentes: Venite ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Iacob.* Vides, vt ad montem Domini confluant omnes gentes, & ex eis multæ inuitent alias. Montem autem Domini esse Ecclesiam nemo est qui possit iure dubitare.

Psal. 134.

Psalm. 71.

Isaiæ 2.

Neque vllum tempus excipit Isaias, quo hæc Ecclesiæ felicissima propagatio non eueniat: nam sic alibi: *Multiplicabitur*, inquit, *eius imperiū, & pacis non erit finis.* De Ecclesia rursus, quę Christi Domini ante aduentum, quasi terra inaccessa, incultaque erat, ad quam nemini patebat aditus, nullo mitescebat cultu, *Lætabitur*, ait, *deserta, & inuia, & exultabit solitudo, & florebit quasi lilium, germinans germinabit, & exultabit lætabunda, & laudans.* Explicat alibi eadem elegantissimè idem Isa. *Deserta*, scribit, *tua, & solitudines tuæ, & terra ruinæ tuæ nunc angustæ erunt præ habitatoribus, & longè fugabuntur, qui absorbebant te. Adhuc dicent in auribus tuis filij sterilitatis tuæ: Angustus est mihi locus, fac spatium mihi vt habitem. & dices in corde tuo: Quis genuit mihi istos? Ego sterilis, & non pariens, transmigrata, & captiua; & istos quis enutriuit? Ego destituta, & sola; & isti vbi erant? Hæc dicit Dominus Deus: Ecce eleuabo ad*

Isaiæ 35.

Isaiæ 49.

gentes manum meam, & ad populos exaltabo signum meum, & afferam filios tuos in vlnis, & filias tuas super humeros portabunt. Attendite, nam mysticis Prophetæ verbis, hic inest sensus. Quoties Ecclesia accessione nouę sobolis spoliatur, toties destituitur, deseriturque: si ad eam adducantur gentes, & populorum noua agmina confluant, tunc quasi læta mater insigni fœcunditate ditatur, spatia noua requirit; quę tamen, mirum dictu, simul cum ipso propaginis augmento nunquam desunt. Audiamus eundem, qui sic inducit Deum loquentem, & verba facientem ad Ecclesiam quasi virum ad vxorem: *Lauda sterilis, quæ non paris, decanta laudem & hinni, quæ non pariebas, quoniam multi filij desertæ magis quam eius quæ habet virum, dicit Dominus:* Dilata locum tentorij tui, *& pelles tabernaculorum tuorum extende, ne parcas, longos fac funiculos tuos, & clauos tuos consolida.* Intellextin' fore, vt quoties Ecclesia ad sterilitatem adducitur non parit, & deseritur dum magis pariat, amplificetur, dilatetur. Denique sic admirabundus compellit, & excitat ad lætitiam, atque admirationem suis verbis Ecclesiam: *Surge,* inquit, *& illuminare Hierusalem, quia venit lumen tuum, & gloria Domini super te orta est, quia ecce tenebræ operient terram, & caligo populos, super te autem orietur* Dominus, *& gloria eius in te videbitur. Et ambulabunt gentes in lumine tuo, &* Reges *in splendore ortus tui, leua in circuitu oculos tuos, & vide, omnes isti congregati sunt, venerunt tibi: filij tui de longè venient, & filiæ tuæ de latere surgent, tunc videbis, & affluues, & mirabitur, & dilatabitur cor tuum, quando conuersa fuerit ad te multitudo maris, fortitudo gentium venerit tibi.* Hæc Isaias, qui multis deinde prosequitur hoc argumentum.

Isai 45.

Isaie 60.

Isaiæ alij etiam Prophetæ consonant. Daniel enim ait fore vt lapis ille qui Christum significat, vniuersam terram non modo contegat, sed impleat, fiatque mons magnus, illique detur principatus, honor, regnum, & seruiant ei populi omnes, tribus, & linguæ. Obid Abacuc: Deus, inquit, *ab Austro veniet, & sanctus de monte Pharan. Operuit cælos gloria eius, & laudis eius plena est terra.* Et Sophon. sic Deum facit loquentem: *Tunc reddam populis labium electum, vt inuocent omnes nomen* Domini, *& seruiant ei humero vno.* Zachar. autem Christi potentiam enarrans. *Potestas eius,* ait, *à mari vsque ad mare, & à fluminibus vsque ad finem terræ.* Deinde idem sic Deũ inducit verba facientem: *Ab ortu solis vsque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus & in omni loco sacrificatur nomini meo oblatio munda.*

Abac
Sophon.
Zach.

Nec solùm vicinas orbis partes Ecclesia Dei, sed & loca longinqua, & Insulas procul positas complexura erat. & hinc Isa. populos à nobis disiunctissimos inuitat, exclamans: *Cantate* Domino *canticum nouum, laus eius ab extremis terræ qui descenditis in mare, & plenitudo eius Insulæ, & habitationes earum.* Et mox: *Ponent* Domino *gloriam & laudem eius in Insulis nunciabunt.* Et alibi contemplatus procul aduenientes ad Ecclesiam gentes,

Isa. 42.

admirationis plenus ait; *Ecce isti de longè venient, & ecce illi ab Aquilone, mari, & isti de terra Australi* . Et ob id Christus de seipso verba faciens apud eundem vatem. *Me enim*, ait, *Insulæ expectant, & naues maris in principio*. Et rursus. *Audite Insulæ, & attendite populi de longè*, Dominus *ab vtero vocauit me, de ventre matris meæ recordatus est nominis mei*. Idem de Apostolis suis loquens in remotissimas oras mittendis. *Et ponam*, inquit, *in eis signum, & mittam ex eis qui saluati fuerint ad gentes in mare, in Africam, & Lydiam tenentes sagittas. In Italiam & Græciam, ad Insulas longè, ad eos qui non audierunt de me, & non viderunt gloriam meam*. Hæc apud Isa. In quibus manifestè prædixit Ecclesiam Dei speciatim in remotissimas Insulas fore propagandam. *Isa. 49.* *Isa. vlt.*

Et quidem non vno in loco, sed in quatuor orbis partibus, Occidente, Oriente, Austro, & Aquilone ad terminos soluetur Orbis terrarũ. *Et dominabitur à mari vsque ad mare, & à flumine vsque ad terminos orbis terrarum*. Hinc Deus ad eundem Christum: *Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ*. Isa. similiter cap. 52. eadem prædixit his verbis: *Et videbunt omnes fines terræ salutare Dei* . Necesse est igitur vt Christi nomen speciatim colatur etiam in extremis terræ confinibus. *Psal 71.* *Psalm. 2.* *Isaiæ 52.*

Ecce quomodo Christi Prophetæ in Christi regni dilatatione paulatim ascendunt. Audiamus nunc ipsum Christum enucleatiùs rem omnem explanantem Marc. vltimo Apostolos alloquens: *Prædicate Euangelium omni creaturæ*. Et alibi: *Eritis mihi testes in omni Iudæa, Hierusalem, & Samaria, & vsque ad extremum terræ*. *Marc. vlt.* *Act. 1.*

Quæ omnia si attentè considerentur, nihil magis à Prophetis prædicatum, nihil æquè à Christo quàm animarum cultura commendatum inueniemus. Imo nouissimum mandatum quod Christus ascensurus in cœlum Discipulis suis reliquit, illud fuit: *Eritis mihi testes*; & illud: *Prædicate Euangelium omni creaturæ*; vt magis commendatam, ac animis eorum impressam animarum conuersionem relinqueret: *Quod si hæredibus sunt tam dulcia, tam grata*; (vt in eodem proposito philosophatur Chrysostomus tom. 9. in primam Canon. Ioannis;) *tam magni ponderis verba Patris ituri in sepulchrum; hæredibus Christi qualia debent esse verba nouissima?* D. quoque August. serm. 6. lib. 17. homil. *Teneatur*, inquit, *vera promissio in Hierusalem, & in tota Iudæa, & Samaria, & vsque ad fines terræ. His dictis, nubes suscepit eum, fratres: pro magno audiri solent verba promissa ascendentis in cœlum. Existimemus Dominum nostrum testamentum scripsisse*. Imo & hanc fuisse tempore mortis Christi, Resurrectionis, & in cęlos Ascensionis solam curam, vel saltem præcipuam, diserte Augustinus in hoc & alijs plurimis locis differuit; vbi curam hanc adducẽdi animas ad ouile Christi, notã esse singularẽ ad verã Christi Ecclesiã discernendã agnouit. *Chrysost.* *August.*

Sed quoniam nemo venit ad fidem nisi per Euangelij prædicationem (clamante Apostolo) *Quomodo ergo inuocabunt in quem non crediderunt? Aut quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient sine prædicante? Quomodo vero prædicabunt nisi mittantur?* & postea concludit: *Ergo fides ex auditu, auditus autem per verbũ Christi*. ideo in hoc opere illud potissimũ curauimus, Catholicorũ excitare animos, ardentesque faces in eorũ corda immittere, vt huic Infidelium culturæ studeant.

Iure quidem Clementissimus Deus, ac Redemptor noster de Christianorum ignauia, & ingrati animi significatione conqueri posset, quandoquidẽ salutem aliorum, pro quibus nobilissimus eius sanguis effusus est, adeo negligant, vt vix vnquam de illis à Dæmonis tyrannide liberandis serio cogitent.

Et quamuis hic neglectus in alias etiã Orbis Christiani partes permanarit (nemo enim à lege proximi iuuãdi excipi potest) tamẽ in Ecclesiasticis ac Religiosis præsertim, quos Christi charitas acrius vrgere deberet, suam magis deformitatem ostendit.

Turpe quippe videtur, viros amore singulari Deo fœderatos, qui facile nõrunt, quam ardenter ille pro sua immensa bonitate hominũ salutem sitiat, cum ad Infidelium conuersionem seipsos glorioſe deuouere, ac plurimos populos Ecclesiæ conciliare possent, ita torpescere, sic operis arduitatem perhorrescere, vt alios quoque bene animatos à tanta Christi gloria dehortentur.

Adeone vili pretio tot hominum millia, quæ in dies singulos Tartarus exsorbet, empta sunt, vt delicati Christi milites nullam tantæ iacturę curam gerere, sed in medijs Christianorum vrbibus eleganter dicendo, populi auram captare debeant?

Quorsum tot, tantique studiorum labores ad doctrinam molliter tradendam exhausti? Quid vexatæ Christi Ecclesię conferunt innumeri Concionatores ad appositè dicendum enitentes, cum vel modicus hinc vel nullus interdum prouentus existat? Nonne salubrius, glorioſiusque foret Apostolicos viros ęmulari, & in eas potissimum gentes doctrinam, laboremque conferre, vt felicior salutis, ac Diuinæ glorię prouentus referretur? vt sic per vastissima regna, quibus Dęmon potitur, Christiana Religio propagaretur, & ab interitu sempiterno tot homines vindicarentur.

At res tota iacet, & prodigiosum videtur operis tam Deo accepti, ac necessarij meminisse: animas innumeras Infernus deglutit, & nemo miserorum vicem dolet! Sed vt à iustissima querela ad institutũ reuertar; nõ solum in hoc opere Christianorum animos, & pręcipuè Religiosorum, ad tuendam Christi causam, animarumque salutem curandam

curandam excitare, sed & armatam in his quæ ad doctrinam pro Infidelium errorum confutatione, quàm quæ ad prudentiam pro adiuuandis his, atque ad fidem alliciendis, non absque aliquo labore subministrare conabimur.

Et quamuis pro conuincendis omnium infidelium erroribus, ijsque iuuandis, vt fidei Catholicæ lumine illustrati, veritatis viæ insistant, varia sint ab auctoribus conscripta volumina: tamẽ quia multi, maxime vero illi qui orbem peragraturi missionum studio incumbunt, nec tanta librorum copia, nec otio abundant, vt ex tam varijs auctoribus, tamque prolixis disputationibus breui tempore ea, quibus pro temporum personarumque oportunitate opus habent, possint decerpere; illud certe desiderari videbatur, vt in vnum veluti corpus omnia præsidia & arma quæ ad fidem tuendam propugnandamque faciunt, & argumenta ad infidelium sectas extirpandas, aduersariorũque obiectiones refellendo modus denique secure & inoffenso pede inter illos conuersandi, eaque agendi dexteritate & prudentia vt ad fidem amplectendam suauiter alliciantur, accuratè redigerentur. Ex quo huius culturę studiosi, tanquam ex promptuario, sine magni laboris ac sumptus dispendio, quicquid in hũc finem exposci videtur, deprompent. Ego itaque non meo quidem arbitrio, sed superiorum meorum iussu huic operi manum admoui, vt qui Hęreticorũ, Schismaticorum, Iudæorum, Mahometanorum, Ethnicorumque salutem moliuntur, in promptu habeant, quicquid ad opus Euangelicũ, tam in his, quæ ad fidei doctrinam, quàm quę ad prudentiam agendi, & casuum moraliumresolutionem, qui in hac functione offerri possunt, videtur requiri.

Vt autem pręsenti operi maiorem lucem, & auctoritatem afferrem, complures Romæ Bibliothecas, fama celebres, sedulo nullis laboribus parcens euolui, Illustrissimi pręsertim Domini Cardinalis Sanctæ Seuerinæ, qui animarum conuersioni à Gregorio XIII. & Clemente VIII. Sanctissimis Pontificibus Pręfectus, eximio salutis animarum zelo exardescens, plurima pro hac functione congessit. Multos insuper ego de Infidelium ad orthodoxæ fideí cognitionem conuersione scriptos manu codices frequẽti lectione percurri; inde optimam huius tam ardui muneris methodum conduxi: erroresque, qui hac ętate nostra grassantur, præcipue Schismaticorũ, & similium qui Catholicæ Eccleſię limites, vel transilierunt, vel penitus deseruerunt, diligenter notaui; & quod maius est, cum schismaticis, & alijs in Ecclesiæ gremium reuertentibus Romæ vberius & sępius egi, eo fine vt de vniuersis attentius, enucleatius, certius, & commodius instrue-

quibus casibus liceat cum eis communicare, & de alijs, quę huic proposito conducunt, disputatur.

Nono de induratis Iudęorum cordibus emolliendis, & ad fidem alliciendis plenissime disputatur. Ac primo de Iudæorum erroribus & eorum confutatione, secundo modus illos iuuandi, & cũ ipsis conuersandi traditur. Tertio quibus in casibus interdicta sit Christianis cum Iudæis communicatio, & econtrario, qui huic inseruiunt studio, latissime aperitur.

Decimus Saracenorum conuersionis modum & formam ostendit. Primo loco præcipui Mahometicæ sectæ errores, & conficta fabulæ asseruntur, earumque proponitur confutatio; deinde collatione facta inter Mahometi sectam, & Christi Euangelium, huius præstantia ex multis capitibus ostenditur. Secundo modus agendi, & iuuandi Saracenos, ac præsertim quantum Arabicæ linguæ peritia pro hac re cõferat, declaratur. Tertio denique, quibus in rebus cum eis liceat communicare, breuiter demonstratur.

Vndecimus liber ad Gentium siue Paganorum conuersionẽ Christi Athletas vocat. In quo primum erroribus eorum confutatis, quãtũ à veritate alieni sint, ipsa natura duce ostenditur. Neque vero prętermisimus tam ex Lactantio Firmiano quam ex alijs cõuincendi Paganos efficacissima argumenta; vbi & modum pariter ac formam iuuandi gentes præfiximus, & tandem quænam permissa essent agentibus inter illos, tradidimus.

Libro Duodecimo, summorum Pontificum ampliſſima priuilegia recensentur, quibus facilius Religiosi adducantur ad hanc felicissimam animarum culturam suscipiendam.

Coronidis loco generalem Catechismum pro omnibus & singulis cuiuscunque sectæ Catechuminis instituendis adiecimus.

Omnia sanctæ Matris Ecclesiæ auctoritati, Doctorumque censuræ subiecta sunto.

DE

Digitized by Googl

DE CONVERSIONE OMNIVM GENTIVM PROCVRANDA.

LIBER PRIMVS.

Pro iuuandis Infidelibus, vbi de neceſſitate, dignitate, & vtilitate huius præſtantiſſimæ functionis agitur.

PRIORI igitur hac parte, oſtenſa totius Orbis facie, ſimul & extrema animarum ſalutis neceſsitas detegitur. Deinde quam gratum ſit Deo ipſi ſtudiũ ac labor pro iuuandis animabus, maximè Infideliũ, quantaque honeſtatis eminentia, & dignitas in eo reſplendeant, oſtenditur, tum ex ipſius animæ rationalis nobilitate ac præſtantia, tum ex doctrina & exemplo Chriſti, & aliorum Sanctorum, tum etiam inter alia præcipue ex virtutum omnium influxu in hoc opere, ac denique ex eminentia, & præſtantia inter alia opera. Diſſeritur deinde de varijs huius functionis vtilitatibus, & quod ad amplectendã eam omnes Chriſtiani, vnuſquiſque pro captu ſuo, teneantur.

CAPVT I.

De Extrema fere totius Orbis animarum ſalutis neceſsitate.

EA eſt calamitas Orbis terrarum hac noſtra tempeſtate, vt nemo ſit adeò ferus, qui nõ miteſcat, ſi vicem ætatis huius ad mundi occaſum

Digitized by Google

& mortem ſempiternam inclinare conſideret, vt cũ innumeras nationes Infernus abſorbeat, rarò, rariſque in locis pietas Chriſtiana ita colatur, vt firma ſpes ſalutis æternæ exiſtat. Quapropter pios animos precor, ſequẽrem totius orbis geographico more partitionẽ attente conſiderare, ac ex ipſius conſideratione ad miſericordiam commoueri, ac ſimul ad Infideliũ conuerſionem procurandam excitari. Nam cum inter vniuerſas mortaliũ calamitates ignoratio Chriſti primũ locum obtineat; his, qui pro carneis oculis Catholicę fidei lumine vtũtur, nullũ omnino miſeriæ genus luctuoſius videri debet, quàm immẽſa hominũ à Chriſto aberrantiũ, ac innumerabiliũ paruulorũ multitudo, qui Euangelico carentes pane, ſempiterna morte damnantur. Hoc autem clarius ex proxima diuiſione conſtabit.

Prima igitur Orbis terrarum calamitas, ſeu extrema animarum ſalutis neceſsitas præ foribus penè in tota Europa adeſt. Nam cũ hæc mundi pars fuerit Chriſtiani cultus feraciſsima, mirũ quantã in ſterilitatẽ deuenerit. Græcia quippe omnis, cũ Inſulis, Regionibuſque quamplurimis, quæ ritu Greco gaudent; deinde Septẽtrio ferè totus, eiusque latera in Orientẽ, & Occidentem patentia, paucis vrbibus exceptis, hæreſeos ignibus flagrant. Sunt in hac orbis parte multa Regna, quæ hæreticis Principibus parent, vt Angliæ, Hyberniæ, Scotiæ, Saxoniæ, Suetię, Daciæ, Dinamarcæ, & alia, in quibus, vna excepta Anglia, vix vlli verbi Dei inueniantur Miniſtri. Alia vero ſunt hæreſibus infecta, quæ Principibus Catholicis obediunt, vt Poloniæ, Germaniæ, Hungariæ, Galliæ, vbi Sectarij cũ Catholicis promiſcuè verſantur: & obid merito timendum, ne hęreſis, quod ſincerũ eſt inficiat, & cum veræ fidei detrimento ex prauo Catholicorũ, maximè Sacerdotum, ac Miniſtrorum exemplo, vires acquirat, & hęretici in ſua perfidia magis in dies firmentur. In Europa igitur ſola Pontificum Sede inſignis Italia, ac Hiſpania diuino munere, ab hęreſum, vel ſchiſmatum contagio ſeruatur, Quare cum tot nefarię, ac peſtilentes hęreſes ab Orco in terrarũ Orbem reuocatę, per plurimas totius Europę florentiſsimas Prouincias, ac Regna graſſentur, verè nunc oraculũ illud Ioannis impleri cernimus: Et quintus Angelus tuba cecinit, & vidi ſtellam de cello cecidiſſe in terram, & data eſt ei clauis abyſsi, & aſcendit fumus putei, ſicut fumus fornacis magnæ, & obſcuratus eſt Sol, & aër, de fumo putei. Et de fumo putei exierunt locuſtæ in terram, & data eſt illis poteſtas ſicut habent ſcorpiones &c. Hæc enim rectè in hereſibus Luthero inuentore in orbem effuſis, ſortiri effectum docta, & eleganti oratione R. P. Bellarminus iam pridẽ probauit, & res ipſa loquitur. Etenim Satanicã nouorum hominum in hæreſibus recentibus excogitandis, veteribus reuocandis, vtriuſque diſſeminandis, fucandis, ac propugnandis ſolertiam, aſtutiã, audaciã, ac rabiem ſi intueamur, cælũ ab ijs miſceri terræ, omnia

ſacris ardere bellis, ac prælijs cruétiſsimis decertari deprehẽdemus: Quæ magnã vidẽter habere vim ad viros, qui aliquo Religionis, ac priſtinæ pietatis tãgũtut ſenſu, excitandũ, vt cõatu ſimili pro domo Dei in acie cõtra hoſtes fidei ſtare, & conſilijs, verbis, ſcriptis pugnare operæpretiũ ducãt.

Iã quoque Aphrica, quæ olim Catholica fide claruit, hodie extrema prẽmitur neceſsitate; nã à freto Herculeo vſque ad Aethiopes Mahumetanis, vel Ethnicis erroribus, aut Schiſmaticorũ proteruie deſeruit: cõplectitur enim inter alia Barbariã, Numidiã, Lybiã, Nigritarum Regionem, magnã Imperij Turcici partem verſus Aegyptum, & Mauritaniam: Continet etiam Aphrica Aethiopiam interiorem, maximè Presbyteri Ioannis latiſsimum imperium, quod inter vtrunque Tropicũ à mari rubro ad Aethiopicum fẽrè Oceanum pertingit: & hi quamuis Chriſtiani cenſeantur, inculti tamen ſunt, & nimis rudes, ac erroribus Alexandrini Patriarchæ, cui parent, infecti, in tenebris iacent.

Aſiæ verò, triũ Orbis partiũ facilè maximæ, maior eſt quàm aliarũ indigentia: nam cũ hæc latiſsimè pateat, cõplectaturque quatuor ampliſsima Imperia, videlicet Turcicũ, Perſicũ, Tartaricum, & Chinicum, ferè omnia miſerrima cæcitate Mahumetana, vel Ethnica laborãt. Quod ſi vel in interiori Continente, vt in Armenia, vel in maritimis locis, quæ hoc ſæculo Luſitani Reges in India Orientali obtinuerunt, aliquot Vrbes fidem Chriſtianam coluntid certè cum vaſtiſsimis Regnis Aſiaticis comparatũ, adeo exiguũ eſt, vt dolorẽ parũ lenire poſsit, præterquã quod ea loca remotiſſima tenuiter in Chriſtiano cultu proficiunt, aut fortaſſe nõnulla deficiũt.

Denique America, quam Orbis quàrtam partẽ Geographi conſtituunt, in extrema calamitate verſatur. Nam & quod ad fidem Chriſtianam pertinet, parũ culta eſt: & in Europeis hominibus Indi auaritiæ potius quã Chriſtiani zeli exempla conſpiciunt: ſuntq; præterea tàm in Occidentalibus, quam Orientalibus Indijs quamplurimę Prouinciæ, quibus Euãgelium nondum delatum eſt. Sunt autem hę regiones vltra fretum Magalanicũ in maxima terræ ſpacia excurrẽtes, vltra Peruanã Regionẽ vſq; ad fretũ Magalanicũ ad vtraſque ripas maximi fluuij Maragon mille circiter leucarũ longitudinis. Campeſtria quæ adiacent nouo Regno Granatenſi mille circiter leucarũ, eſtque ibidem Regio illa ampliſsimis Indorũ ciuitatibus celebris Lagnana dicta. Maximus item terrę tractus, quam Floridam vocant, nouus Mexicus. Præterea trecentæ inſulæ, quas Lucaias appellant, quarum aliquæ Italiam magnitudine ſuperant, duodecim autem tantũ Regi Hiſpaniarũ parẽt. Vndecim etiam Inſularũ Philippinarũ millia; ex quibus aliquę tota Hiſpania maiores ſũt, quarũ vix triginta Imperio Regis Hiſpaniarũ ſunt ſubiectæ, quarũ omniũ incolæ facillimo negotio fidei lumine illuſtrarentur, ſi proborũ paſtorũ nõ tã ſua, quã quæ Ieſu

Google

Christi sunt, animarumque salutem quærentium instructionibus, atque integræ vitæ exemplis sedulò informarentur.

In Occidentali vero India, quæ iam diu Ministrorum cultura gaudet, calamitas hæc magis est conspicua: in hac enim cum indifferenter omnes Baptismi lauacro abluti sint, plurimi tamen Idola colunt: idque non tàm proprio, quam aliquorum Parochorum vitio, quorum praua cupiditate, ac moribus dissolutis, prędati incolæ scandalizati Christianam fidem blasphemant.

Ac denique nostra, & parentum nostrorum ætate, tàm magna Orbis pars reperta est, vt meritò distare vltimum iudicium videatur, vsque dũ tot gentibus salutis via aperiatur, ostẽdatque se Deus fidelem in omnibus verbis suis, dicens. *Matth.* 24. Et prædicabitur hoc Euangelium Regni in vniuerso Orbe, in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniet consummatio. Illud perspicuum est hoc sæculo, ab anno propemodum quingentesimo supra millesimũ, plus terrarum, atque hominum esse detectũ, in quibus Euangelii lux maxima ex parte desideratur, quàm totis mille superioribus annis. Multæ præterea sunt regiones, eęque amplissimæ, in quibus nõ est fides Christiana audita, neque proposita, vbi innumeræ animæ omni etiam salutis spe destitutæ, in sempiternum pereunt. Profectò tot, & tantæ Regiones non sunt frustra repertæ, sed Diuina agi prouidentia credendum est, vt primum innotuerint, mox adeantur, & tandem salutis nuncium accipiant.

Matth 24.

Hac igitur inspecta breui Orbis terrarum descriptione, quæ saxa ipsa emollire deberet, quis adeo durus existat, qui mundum pereuntem suis oculis intueatur, illique non succurrat, cum possit auxilum ferre? Hanc mortalium salutis vniuersalem, ac incredibilem necessitatem, magna ex parte, non tàm in tabulis depictam, quam factis ipsis expressam, cum cognouisset vir ille Apostolicus Franciscus Xauerus, in hæc verba ad suos in Europa cõmorantes scripsit. *Mihi vero persæpe venit in mentem, circum Europæ Academias, ac præcipue Parisiensiũ, cursare, ac insani ritu passim vociferari, eosque qui doctrinæ plus habent quam charitatis, his compellere verbis: Heu quam ingens animarum numerus vestro vitio excluſus cælo deturbatur ad inferos.* Nec mirum, virum piissimum ita tot animarum pereuntium zelo angi, ac stimulari; cum & salus paucorum hominum adeò prętiosa sit Christo, vt si oporteret iterum pro eis pati, id libentissimè faceret: quemadmodum Carpo significauit reuelatione quadam, quam Sanctus Dionysius Areopagita veram existimauit. Cum ergo viri pii, & religiosi, tot millibus opem ferre possint, quomodo in vtramque aurem dormientes torpescere possunt in salute proximorum procuranda? Profecto non videntur sententiæ Iesu Christi Saluatoris nostri subscribere, qui proximos ab interitu sempiterno,

Digitized by Google

no, cum posſint, & ex fraterna charitate teneantur, non vindicant. Ferant igitur opem quicunque Dei amantes, & hominum ſalutis ſtudioſi apud benignum Redemptorem haberi volunt, & quibus poſſunt modis, ſacrificiis, lachrymis, tùm conſilio, opera, ſudoribus, & ſanguine ipſo, ſi opus ſit, chariſsimam Chriſto Ieſu tot gentium ſalutem proſequantur. Ferant etiam apud Dominum meſsis, quem in terris Chriſtus, ſuum Vicariũ pro meſſe colligenda cõſtituit, illumque deprecentur, vt mittat operarios in meſſem, ſic enim propoſita vniuerſi Orbis neceſsitate olim D. Bernard. lib. 2. de Conſ. *cap. 6.* Eugenium Pontif. vrgebat, vt meſsi congregandę ſedulò ſtuderet: Exi inquit *in agrum Domini tui, exi inquam in mundum: Ager eſt enim mundus, isque creditus tibi. Exi in illum, non tanquam Dominus, ſed tanquam Villicus, videre, & procurare, vnde exacturus es rationem. Exi dixerim quibuſdã tuæ paſsibus intentæ ſolicitudinis, & ſolicitæ intentionis. Neque enim ipſi, qui iuſsi ſunt ire in Orbem vniuerſum, Orbem circuierunt præſentia corporis, ſed mentis prouidentia. Et tu leua oculos quoſdam conſiderationis tuæ, & vide Regiones, ſi non ſunt magis ſiccæ ad ignem, quam albæ ad meſſem. Nonne ſi exis, & cernis iſta, pudebit otioſam iacere ſecurim?* hæc Bernar. *Bern. ad Eugen.*

CAPVT II.

De excellentia, & dignitate huius functionis, proiuuandis infidelibus.

DE neceſsitate quidem extrema Euangelicæ prędicationis in Vniuerſo ferè Orbe, vel certè in maiori eius parte, dictum eſt à nobis toto ſuperiori capite, nunc dignitatem, pręſtantiam, amplitudinem huius altiſsimę functionis, iuuándis animabus deſtinatę, opus eſt vt attingamus. Omnis quidem virtus cultores ſuos euehit tàm altè, vt reliqui homines eos cum admiratione ſuſpicere, & velut inuiti amare, & colere cogantur, ſed hoc multo magis efficiunt præſtantes, excellenteſque virtutes, & quæ ſint inter cæteras maximè difficiles, & arduæ: ex quo genere cum ſine vlla controuerſia ſit feruens in proximos charitas (maximè verò in Infideles, qui quantò à nobis remotiores, tantò neceſſe eſt vt charitatis flamma ſit maior) non eſt dubitandum, quin præ ſe ferat dignitatem, ac ſplendorem maximum.

Hanc igitur zeli animarum pręſtantiam, Dei aſpirante gratia, ex quatuor capitibus breuiter conuincemus. Primò, ex dignitate ipſius hominis: ſicut enim in artibus earum dignitatem ex nobilitatẽ materiæ, quam Philoſophi

Digitized by Google

losophi obiectum appellant, conijcimus, in hac functione, quam artem artium meritò Sancti Patres appellarunt, ex materiæ præstantia, hoc est à nobilitate, & excellentia, à Deo animabus nostris collata, eius nobilitatem, ac splendorẽ expendemus. Secundò, ex imitatione Christi, & Sanctorum. Deinde ex influxu virtutum omnium, qui in altissima hac functione reperitur. Quartò ex præstantia huius studij supra alias virtutes.

CAPVT III.

De dignitate, ac præstantia animæ rationalis

EX omnibus creaturis corporalibus, quæ à Deo conditę sunt, nullũ est homine dignius opus, aut quod maioribus laudibus, etiã ab Ethnicis celebretur. Sic Cic. *primo de Legib.* dignitatem hominis considerans; hunc dixit, *animal, prouidũ, sagax, multiplex, acutũ, memor, plenũ rationis, & cõsilij, præclaraque conditione generatum à supremo Deo, cum quo ait, primã homini rationis esse societatem.* Alij verò appellarunt creaturarum interruntium, superis familiarem, Regem inferiorum, indaginẽ rationis, lumen intelligentiæ, interpretem naturæ, animal sanctum, liberum, stabile, fluxui æui interstitium, mundi copulam & Hymenæum, ab Angelis paulò diminutum; cui status ab opifice Deo rectus concessus sit, vt mẽs eò spectet, ac ratio, quò vultus ipse collineat: cætero quin positum in mundi medio, vt cõmodius omnia circũspiciens, omnium item rerũ disquirat causas; animusque virtutibus excultus, atque in Deum rectè tendens, gloria, & honore in perpetuas æternitates coronetur.

Cicero Li. 1 de leg.

At altius Seneca, licet fidei lumine orbatus, sed tamen ex latenti lumine coactus, hominis nobilitatẽ ex Diuino consortio, his pænè verbis Lucillum alloquens, *Epist. 14.* commendauit. *Apud te est Deus, tecum est, in te, manet in vnoquoque nostrum sacer quidam spiritus, qui bona opera nostra obseruat, qui nobiscum agit, qua nos cum eo ratione agimus: nec sanè quisquam fine illo potest esse bonus.* Et alibi: *Admiratus es* (ait) *homines ire ad Deos: admirari potius debes Deum venire ad homines, quodque vicinus est, vt in eis maneat, nec enim sine ipso aliquid est boni.*

Senec. Epist. 14.

Quæ etsi magnam omnino esse hominis dignitatem, ac gloriam declarent, alia tamen sunt argumenta, quę si rectè perpendantur, tantã esse hominis nobilitatem, ac eminentiam agnoscemus, vt nihil sit eo prẹstantius. Primum sit, animã à Deo ipso fuisse homini inspiratam; non enim cũ materia quasi commixta est, & ex illius gremio educta, sed extrinsecus adueniens corpori infusa legitur. Cæteris quidẽ animantibus præcepit Deus, vt

Digitized by Google

vt ab aquis producerentur. Producant genus (inquit) aquæ reptile animæ viuentis, & volatile super terrã &c. Item: Producat terra animã viuentẽ in genere suo, iumenta, & reptilia, & bestias terræ secundum species suas. Simile quid de homine, aut eius anima minime protulit, sed & quod primum hominem per se efformauerit, & quod eius animam independenter à corpore, & absque vllo respectu eius causalitatis creauerit, creatáq; veluti hospitẽ in idẽ corpus exceperit, apertè significatur. Et consonat illud Aristotelis 2. li. de generatione animalum *cap.* 3 hinc, vt videtur, deprom- *Arist. Lib. 2 de anim. c. 3*
tum, mentem videlicet extrinsecus aduenire, diuináque, & separabilẽ esse.

Secundum nobilitatis animæ rationalis argumentũ est, quod quasi ex pectore diuino, intimisque precordijs afflata dicitur Gen. 2. Non quidem quod sit pars aliqua diuinæ essentiæ (circa quod aliqui turpiter errarunt) ab antiquis Patribus grauissimè reprehensi, sed quod, & genere essendi immortali, & vi potentiarũ, atque operationum spiritualium, intimè, ac reconditè diuinã naturã participet. Vnde diuus Ambros. de bono mortis citans hunc locum, iure hominem exhortatur, vt cum illo puro, ac perpetuo, & immortali bono maneat, ipsi adhoreat, & cum ipso sit, de quo cognationẽ ducit; illudque iam olim à D. Paulo *act.* 17. inculcatum repetit; *Act. 17*
Cuius & genus sumus. Et D. Bernard. *Serm. 2.* de Natiuitate Domini. *Spi-* *Bern serm. 2 de Natiu. Domini.*
ritus sanè, inquit, *non communem, sed propriam habet conditionem, nec in massa creatur, sed singulari quadam excellentia inspiratur. Agnosce, o homo, dignitatem tuam, agnosce gloriam conditionis humanæ &c.*

Tertium est: Quod anima rationalis verè spiritus sit, ab omni concretione materiæ immunis, quamuis eam informet, ita vt vnus homo ex spiritu & materia simul constans, omnia corpora, omnes animas rationales, omnesque spiritus completos, Angelicos videlicet, veluti clausula omniũ operũ Diuinę creationis in se contineat; idcircò & spiraculũ dicitur anima rationalis, & à Deo inspirata, vt aliqui ex Patribus adnotarunt.

Quartum autem, & maximum inter cætera nobilitatis huius animæ nostrę illud est argumentũ, illã fuisse ad Dei imaginem, & similitudinem conditam, ex qua imagine homini à Deo impressa, facile est videre, quantum honoris, ac dignitatis in ipsum proueniat, ideo enim Deus homini imaginem suam impressit, vt illum ad suæ authoritatis, maiestatis, ac Diuinitatis, non solum similitudinẽ, sed & participationẽ promoueret; quo igitur dignitas hominis altius ascendere poterit? Sed nũc singula expẽdamus. Primum fecit Deus hominem ad imaginem suam, vt eum ad summã dignitatem, excellentiamque eueheret, & sic non solum res omnes corporales eum reuererentur, vt qui tam expressam, & illustrem Dei, omnium Conditoris, & Dominatoris imaginem in se gereret. Sic Deus dixit Noè, *Gen. 9. Terror vester, ac tremor sit super cuncta animalia terræ, & super omnes*

volu-

volueres cælis &c. Et ne cæli, atque aſtra inſeruire homini, aut etiam Angeli miniſtrare ei dedignarentur. Denique ne Dæmones hominem lędere auderent, neuè propter hominis rebellionem aduerſus Deum omnes creaturæ in ipſum inſurgerent, ſua hominem imagine Deus inſignire, & munire voluit.

Non ſolũ igitur ob hanc cauſam, ſed etiam vt ipſe non eſſet ſui iuris, & poſſeſsionis, ſed potius vt clare agnoſceretur hominem eſſe quid Dei proprium, & peculiare, obſignauit eum ſigillo ſuæ imaginis, tàm altè, ac tenaciter impreſſæ, vt ſalua hominis natura, ſignaculum illud auferri nullo modo poſſet. Homo igitur geſtat imaginem Dei, vt filius ſui Patris, cui debet amorem, ac pietatem, vt mancipium Domini ſui, quem timere, ac reuereri debet; vt miles ſui Ducis, & Imperatoris, cui fidẽ, & obediẽtiam præſtare oportet. Denique vt miniſter, & diſpenſator bonorum hæri, & Domini ſui, cui rectum vſum creaturarum, quæ diſpenſationi eius commiſſæ ſunt, exhibere debet.

Deinde quemadmodum, quia nullum animalium ſimile inueniebatur Adę, cum quo ſocietatem, & amicitiam, ac familiaritatem habere poſſet; creauit Deus Euam tanquam eius ſociam; ita creatis rebus omnibus corporeis, cum nulla eſſet Dei ſimilis, & cum quæ Deus familiaritatem, & ſocietatem inire poſſet, fecit hominem ſibi ſimilem, vt eſſet quem Deus amaret, & à quo viciſsim amaretur amore amicitię. Et de alijs quidem rebus cum eas Deus à ſe factas cerneret, approbaſſe eas dicitur. *Vidit Deus* (inquit ſcriptura) *cuncta quæ fecerat, & erant valde bona:* De homine autẽ multò aliter locutus eſt Deus per Salomonem *Prouerb. 8.* dicens. *Delicię meæ eſſe cum filijs hominum.*

Gen. 1.

Prouerb. 8.

Tertia cauſa, quare homo factus eſt ad imaginem Dei, illa eſt, vt poſſet eſſe homo ęternitatis, infinitatis, & diuinitatis quodammodo capax, nullumquè eſſet tantum bonum, vt non id auderet homo petere à Deo, & impetraturum ſe à Deo ſperaret. Quemadmodum igitur vas rotunda figura prędituin non poteſt omni ex parte repleri, niſi à corpore ſimiliter rotundo; ita nec animus hominis ad imaginem Dei factus, niſi à ſolo Deo, cuius ſimilis eſt, repleri, & ſatiari poteſt.

Ac denique quemadmodum Rex condita a ſe Ciuitate, in medio eius, loco celebri, imaginem ſuam collocat ex materia quapiam eximia, & pretioſa confectam, vt manifeſtum ſit omnibus eam intuentibus, quis fuerit eius Ciuitatis conditor: ita Deus, fabricato a ſe mundo, effigiem ſuam poſuit in medio eius, id eſt in homine, qui eſt mediũ quoddã inter res a Deo conditas, vt ex eius aſpecta dignitate, in aperto, & manifeſto ſit omnibus, qualis fuerit huius mundi fabricator, & opifex.

Bern. de in ser. dom. Cap 67.

Hęc igitur admirans D. Bernardus de interiori domo, *cap. 67.* Animã ipſam

ipſam his verbis alloquitur. *Intellige dignitatem tuam nobilis creatura, quoniam non ſolum inſignita es Dei imagine, verum etiam decorata ſimilitudine.* Et infra. *Quid maius bis tibi facere potuit, quam vt ad ſimilitudinem ſuam cõderet factor tuus. Attende igitur diligenter primæ conditionis tuæ excellentiam, & venerandæ Trinitatis imaginem in te ipſa agnoſce.* In quo verò præcipuè hæc hominis ad Deũ imago conſiſtat, luculenter, *cap.* 67. vt ſupra declarat idem Bern. *Conſidera*, inquit, *nobilitatem tuam, quod ſicut Deus vbique eſt totus, omnia viuificãs, omnia mouens, & gubernans: & ſicut Deus eſt, viuit, & ſapit; ita tu ſecundum modum tuum, es, viuis, & ſapis: & ſicut in Deo tres ſunt perſonæ, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, ſic tu habes tres vires, ſcilicet, intellectum, memoriam, & voluntatem,* Hęc Bernard.

Ex quibus illud conſtitutum, nihil homini excellentius, aut glorioſius contingere poſſe, quàm hanc Dei imaginem prę ſe ferre, quę illum ita euehit, vt omnibus etiam rebus creatis, tanquam paruulis, quidam Deus dominetur.

Hanc igitur hominibus quaſi infinitam à Deo collatam dignitatem, etſi nos minus intelligere poſsimus; ſufficeret Chriſti Domini, ac Saluatoris noſtri iudicium, qui eam tanti æſtimauit. Vt enim homo ruſticus in gemmis dignoſcendis, videns artificem peritum gemmam aliquam non tam magno pretio emere, quam pro ea comparanda ſe ipſum etiam vendere, imò vitam profundere paratum eſſe, meritò iudicat gemmam tanti eſſe quanti ab illo fit. Sic nos omni quidem re, ſed in hac præcipue dijudicanda, nulla alia ratione magis quam illius exemplo moueri debemus, quem ſcimus eſſe Sapientiam ipſam: is vero quantopere animarum ſalutem æſtimauerit, ſitiuerit, accomplexus fuerit, res ipſa loquitur: cũ quicquid Chriſtus egerit, quicquid dixerit, quicquid molitus eſt per triginta trium annorum ſpatium, omnia in hunc finem deſtinauerit. quę omnia breuiter, ac veluti in faſciculum colligit D. Bernard. in ſerm. de quadruplici debito. *Primum quidem* (ait) *illarum infantilium neceſsitatum: deinde laborum, quos pertulit in prædicando: fatigationum in diſcurrendo: tentationum in ieiunando: vigiliarũ in orando; lachrymarum in compatiendo: inſidiarum in colloquendo: poſtremo periculorum in falſis fratribus, conuitiorum, ſputorum, colaphorum, flagellorum, irriſionum, ſubſannationum, exprobrationum, clauorum, horumque ſimilium, quæ in ſalutem noſtri generis triginta, & tribus annis, operatus & paſſus eſt in medio terræ. O quam indebita miſeratio: quam gratuita, & ſic probata dilectio: quam inopinata dignatio:* ſic Bernard. *Bern. inſerm. de quadruplici debito.*

Vide igitur merito inquit Chryſoſt. *tom.* 3. in oratione de Beato Phylogonio, *quam multa propter hunc gregem paſſus ſit Chriſtus, homo factus eſt, ſerui formam aſſumpſit, conſputus eſt, alapis cæſus eſt, poſtremo ne mortem quidem recuſauit, & quidem ignominioſiſsimam. Quin & ipſum ſanguinem ſuum effudit. Itaque ſi quis voluerit illi commendatus eſſe, curam habeat ouium illius, publicam quærat vtilitatem* *Chryſoſt. tom. 2. in oratione B. Phylo.*

Digitized by Google

tatem, fratrum ſuorum ſaluti proſpiciat. Nullum enim officium hoc Deo charius eſt.

Chryſ. tom. 1 in Geneſ. homil. 3. Galat 3.

Idem, videlicet Chryſoſt. *tom. 1. homil. 3.* in Gen. *Etenim ipſe, cum Deus ſit, propter nihil aliud noſtram induit carnem, & omnia alia humana ſuſtinuit, & crucẽ quoque ſuſcepit, niſi vt nos peccato obnoxios à maledicto liberaret.* Et hoc quoque Paulus clamat dicẽs. *Chriſtus nos redemit à maledicto legis, factus pro nobis maledictus. Si igitur ipſe, qui Deus eſt ineffabilis eſſentiæ, ob miſericordiam ineffabilem, hæc omnia propter nos, & ſalutem noſtram ſuſcepit, cur non & nos erga fratres iuſti ſumus, agnoſcentesque eos vt membra noſtra, & eripientes ex Diaboli faucibus, in viã veritatis inducimus?* ita Chryſoſt.

2. Corinth. 6

Sed & apertius Paulus 2. *Corinth. 6.* dignitatem, de qua tractamus, cõmendauit his verbis: *Empti enim iſtis pretio magno.* Hoc autem pretium magnum eſt ipſe Chriſtus, *totus* (vt ait S. Bernardus) *ſerm. 3.* Circunciſ. *Nobis datus, totus in noſtros vſus expenſus.* Verè enim nullus vnquam homo ad ſeruiendum traditus, ita illi propius fuit ac verbum illud æternum, pro vniuerſis hominib. tributus, conceſſus, & donatus fuit: Vnde Paul. *ad Tit. 2. Qui dedit ſemetipſum pro nobis.* Quare hoc emptionis genus, quo ſuam Chriſtus dedit animam, & talem animam, ſuumque corpus, ac inſuper Diuinã perſonam, ſatis declarant, quanto eſtimauerit prætio ſalutem animarum, & quanti fecerit hanc ſuæ diuinitatis preclaram effigiem.

Bern. ſerm 3 de Circumciſ.

Tit. 2.

Siquidem imaginem, quam Deus fecit per creationem, Chriſtus Dominus polit, & ornat, imò & reficit per redemptionem, ac denique abſoluit, & conſumat per glorificationem. Magna eſt propterea dignitas animarum, cum tantopere à Deo eſtimentur, & honorentur.

Bern. Ser. 1. de aduentu.

Quæ meritò conſiderans D. Bernard. *Serm. 1.* Aduentus, clamat. *Miræ quærentis Dei dignatio, magna dignitas hominis ſic quæſiti, in qua ſi gloriari voluerit, non erit inſipiens: non quod aliquid eſſe videatur tanquam à ſe ipſo, ſed quod tanti eum fecerit ipſe, à quo creatus eſt. Omnes enim diuitiæ, omnis gloria mundi, & quicquid in eo conſpicitur, minus eſt hac gloria, imò neque eſt aliquid in comparatione eius.* Hæc Bernardus.

Idem cap. 3. Meditat.

Idem etiam, nec minus doctè prędictas animæ dignitates complectẽs, *cap. 3.* Meditat. exclamans inquit. *O Anima Dei inſignita imagine, decorata ſimilitudine, redempta ſanguine, deputata cum Angelis, capax beatitudinis, hæres bonitatis, rationis particeps, quid tibi cum carne?* Et infra *Totus quidem iſte mundus ad vnius animæ pretium æſtimari non poteſt: non enim pro toto mundo animam ſuã Deus dare voluit, quam pro anima humana dedit. Sublimius ergo eſt animæ pretium, quæ nõ niſi ſanguine Chriſti redimi potuit. Nónne Dei filius cum eſſet in ſinu Patris, à Regalibus ſedibus pro ea deſcendit vt eam à poteſtate Diaboli liberaret? Fleuit ipſam, nec ſolũ fleuit, ſed etiam morti ſe obtulit, vt pretioſi ſanguinis ſui pretio eam redimeret. Aſpice mortalis, pro te datur hoſtia talis. Agnoſce homo, quam nobilis eſt anima tua, & quam grauia fuerint eius vulnera &c.*

Egregiè

Egregiè etiam Chryſoſt. in cap. 1. *Epiſt. ad Corinth. Nihil eſt enim quod animæ poſsit æquiparari, nec vniuerſus quidem mundus.* Hanc igitur animæ nobilitatem, ſiue ſplendorem, ſanguine Chriſti expiatæ, cùm ſemel Catherinæ Senenſi datum diuinitus eſſet animo intueri, ita exarſit zelo animarum, vt dixerit, *tanta eſt animarum dignitas, & pulchritudo, vt ad eas lucrandas nullus par labor eſſe poſsit*; idque glorioſiſsimis factis àſe in hũc finem geſtis, maximiſque laboribus, periculiſque ſuſceptis ita eſſe vt dicebat, opere ipſo oſtẽdit. *Chryſoſt. in cap. 1. Epiſt. ad Corinth.*

Quare non mirum ſi Deus ita arctè hominibus proximorum ſalutis curam commendet, ac in Eccleſia eius ſponſa, non ob aliam cauſam certiſsimò conſtat Hyerarchiam vniuerſam, vt ſunt Sacerdotia, bona, dignitates, neque ad alium finem, quam ad animas Deo, vitęque ęternæ lucrãdas eſſe inſtitutam. Neque verò in oculis Domini omnium bonorum temporalium, ac Regnorum euerſionem tanti eſſe, quanti vnius animæ amiſsio ſit, quæ in deſerto errare ſinatur; nec omni conatu, omniumque bonorum ac vitæ ipſius diſpendio ad ouile reuocetur.

Quod ſi vnius animę pretio vniuerſus Orbis comparari nequit, ac ex alia parte in tot animarum millia, vt ex typo Orbis terrarũ à nobis in præcedenti cap. oſtenſo conſtat, oculos conuertamus, quæ luce Euangelica deſtituta in ęternũ pereunt (ita vt & meritò Chriſtus cum clamor validò lamentatus ſit, quando ſeminis parabolam prædicauit, in qua ex quatuor diuini ſeminis partibus tres in Dæmonũ prędam cedere vidit:) Quid ergo ſupereſt viris Religioſis, niſi vt lachrymas, Chriſtique conatus imitentur, ac non ſolum impenſiſsimè Dominum meſsis exorent, vt mittat diuinitus operarios in meſſem ſuam, ſed etiam vt relicta vna oue, quæ Eccleſię anguſtum regnum repræſentat, nonaginta alias in deſerto infidelitatis aberrantes ſedulò quærant.

CAPVT IV.

Exemplo, & doctrina Chriſti zelum animarum maximè commendari.

HActenus eam dignitatem huius miniſterij commendauimus, quæ ex animæ nobilitate, & pręſtantia, tanquam ex nobiliſsima, prætioſiſſimaque materia profecta eſt: nunc verò illa dignitas declaranda eſt, quæ huic functioni accreſcit; tùm ex Chriſti exemplo, eiusque ſimilitudine, tùm etiam ex eius doctrina. In qua re duo breuiter erunt attingenda; primum, quanto ſtudio Chriſtus proximorum curam, maximè verò Infidelium verbo commendauerit. Deinde quantum nos ſuo exemplo ad

Digitized by Google

sui imitationem instruxerit.

Audiamus igitur ipsius veritatis testimonium, ac breuem, diuinam tamen, & dignam ipso Deo sententiam. *Hoc est* (inquit, *Io. 15.*) *præceptum meum vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos:* Quæ verba exponens Greg. Papa *homil. 27* in Euangelia. *Cum cuncta sacra eloquia*, inquit, *plena sint Dominicis præceptis, quid est quod de sola dilectione, quasi de singulari mandato,* Dominus *dicit. Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem: nisi quia omne mandatũ de sola dilectione est, & omnia vnum præceptum sunt? quia quicquid præcipitur, in sola charitate solidatur. Vt enim multi arboris rami ex vna radice prodeunt, sic multa virtutes ex vna charitate generantur. Nec habet aliquid viriditatis ramus boni operis, si non maneat in radice charitatis. Præcepta ergo* Dominica, *& multa sunt & vnum: multa per diuersitatem operis, vnum in radice dilectionis.* Sic Gregor.

Io. 15
Greg homil. 27. in Euangelia.

Multa his similia commemorari possent, tùm ex Sacra Scriptura, tùm ex Patribus, sed nõ opus est ea, quæ notissima sunt repetere: solum Chrysost. egregium adijciam testimonium: *Nouissima* (inquit in primam Canonicam, *Ioan. Tom. 9.*) *Verba Christi ituri in cœlum sunt ista* (nempè hoc est præceptum meum &c.) *Considerate languentem in lecto hominem, in domo sua iacentem, & maceratum ægritudine, proximum morti, anhelantem iam animam inter dentes quodammodo habentem, qui fortè solicitus de aliqua re chara sibi, quam multum diligit, veniat sibi in mentem, & vocet hæredes suos, & dicat:* Rogo vos facite hoc, teneat quodammodo violenter animam, ne antea exeat quam verba illa formentur, cum illa verba nouissima dixerit efflet animam, tollitur cadauer in sepulchrum, hæredes ipsius quomodo meminerunt nouissima verba morientis? quomodo, si quis existat qui dicat eis, nolite facere, quid ergo illi dicant? ergo non facio quod mihi Pater efflans animam nouissimè mandauit? quod vltimum sonuit in aures meas proficiscente hinc patre meo? quauis alia verba aliter possum habere, nouissima verba me plus tenent, non eum vidi amplius, nõ audiui loquentem. *Fratres cogitate visceribus Christianis, si hæredibus sunt tàm dulcia, tàm grata, tàm magni ponderis verba patris ituri in sepũlchrũ hæredibus Christi qualia debent esse verba nouissima?*

Chrysost. tom in Canonic. Ioan. tom. 9.

Quare nihil est, quo Christus vberius laudare posset Christianam charitatem, quàm insinuando se hoc tantum præcipere: Et rectè sanè, quia in charitate non vna aut altera virtus, sed omnium virtutum copia, tanquã in fęcundissima radice continentur.

At non solum Christus Dominus hoc generali præcepto contentus est (ne forte Christiani, qui ad omne ignauiæ genus propensius inclinamur, dilectionem hanc intra Ecclesiæ tantum terminos exhibendam existimaremus) sed & infidelium curam maximè Ecclesiæ commendauit. *Alias* (inquit) *Ioan. 16. oues habeo quas oportet me adducere, & fiet vnum ouile, & vnus Pastor.*

Ioan. 16

Imò hanc fuisse tempore mortis Christi, Resurrectionis, ac in cœlos Ascensionis curam, hancque solum, vel saltem prȩcipuam suæ Ecclesiæ quæ

à cæte-

à cęteris profanis, & vanis conuenticulis Hęreticorum diſcerneretur, notam eſſe voluit, vt diſertè Auguſtinus plurimis in locis diſſeruit. Illud verò inter omnia illuſtrius eſt teſtimonium, quod reddidit ſermone 6. *lib. 17. Homil.* Vbi curam adducendi animas ad ouile Chriſti præcipuam, ad veram Chriſti Eccleſiam diſcernendam notam eſſe agnouit. Explicans enim illa verba *Act. 2. Eritis mihi teſtes in Hieruſalem &c. Apoſtoli* (inquit) *quærunt tempus iudicij, & Dominus reſpondet locũ & Eccleſiæ. Non reſpondit quod quæſierunt, ſed noſtros præuidebat dolores. Eritis, inquit, mihi teſtes in Hieruſalem. Parum eſt, non pro hoc tantum pretium dediſti vt hoc ſolum emeres in Hieruſalem. Dic adhuc & vſque in fines terræ. Veniſti ad fines. Quare cõtentiones non finis? Nemo mihi dicat iã: Ecce hic eſt; nõ, ſed, Ecce hic eſt. Sileat humana præſumptio, audiatur Diuina prædicatio. Teneatur vera promiſsio in Hieruſalẽ & in tota Iudæa, & Samaria, & vſque ad fines terræ. His dictis nubes ſuſcepit eũ: tã nõ opus erat vt aliquid adderetur, ne aliunde cogitaretur. Fratres pro magno audiri ſolent verba nouiſsima aſcendentis in cœlum. Exiſtimemus Dominum noſtrum Teſtamentum ſcripſiſſe, & in teſtamento ſuo nouiſsima verba poſuiſſe; præuidit enim malorum filiorum futura litigia, præuidit homines partes ſibi facere cupientes de poſſeſsione aliena.* (Et infra, poſtquam commendauit charitatẽ Dei, & proximi, demonſtrans veræ Eccleſiæ ſigna, addit.) *Videte ergo fratres, quid maximè diligatis, quid fortiter teneatis. Glorificatus Dominus reſurgendo commendat Eccleſiam; Spiritum ſanctum mittens de cœlis commendat Eccleſiam. Reſurgens enim quid dicit Diſcipulis ſuis? Hæc dicebam vobis cùm eſſem apud vos, quia oportebat impleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege, & Phropetis, & Pſalmis de me; Et tunc aperuit illis ſenſum, vt intelligerent ſcripturas, & dixit eis quoniam ſic ſcriptum eſt, & ſic oportebat Chriſtum pati, & reſurgere à mortuis tertia die. Vbi eſt Eccleſiæ commendatio? Et prædicare in nomine eius pœnitentiam, & remiſsionem peccatorum? & hoc vbi? per omnes gentes, incipientibus ab Hieruſalem, hac reſurrectione glorificatus. Quid aſcenſione glorificandus? quod audiſtis: eritis mihi teſtes in Hieruſalem, & in tota Iudæa, & Samaria, & vſque in fines terræ. Quid ipſo aduentu Spiritus ſancti? Venit Spiritus ſanctus, quos primum impleuit linguis omnium gentium loquebantur. Vnuſquiſque homo loquẽs omnibus linguis, quid aliud ſignificauit, quàm vnitatem in omnibus linguis? hoc tenentes, in hoc firmati, in hoc roborati, in hoc inconcuſſa charitate defixi. Laudemus pueri Dominum, & dicamus halleluia. Sed in vna parte? & vnde & quouſque? A ſolis Ortu, vſque ad Occaſum laudabile nomen Domini.* Hæc Auguſt.

Auguſti. ſer. 6 lib. 17. homil.

Act. 2.

Luc. 24.

Act. 1.

Deinde, ſi ad Chriſti Domini Saluatoris noſtri exemplum, ad cuius formam, & exemplar omnes Chriſtianorum actiones, omnia ſtudia, & exercitationes ſunt dirigendæ, maxime elucet in omni eius vita, operatione, & doctrina hic animarum zelus, quo eius viſcera transfigendaprædixerũt Prophetę. Quanta verò fuerint in Chriſto domino charitatis indicia, quãta erga proximorum ſalutem curandam ſolicitudo, nemo eſt qui dignè poſsit explicare: zelo animarũ ita exarſit, vt coarctaretur, vt ipſe ait, do-

Digitized by Google

nec Baptiſmo ſanguinis pro earum ſalute ablutus, ſeipſum Patri hoſtiam viuentem immolaret; paſsionem, & mortem probroſiſsimam obiuit ſpõtè, libensque & gaudens ſuſtinuit, quod optauit ardenter, vt opprobria exprobrãtium Deo in ipſum reciderent omnia, fieretque vnus pro omniũ gloria opprobrium hominum, & abiectio plebis. Quàm vero conſtanter in amore ingratiſsimæ, & peſsimæ gentis perſeuerauerit, quàm ardenter nec amatus, & capitaliſsimo odio habitus, ab inimicis, ciuibus, & popularibus ſuis, inimicos ipſe dilexerit, quàm facilis ad ignoſcendũ fuerit ſuiſmet hoſtibus, & interfectoribus immaniſsimis, efferatiſsimis in ipſo feruore tanti ſceleris mortis ſuæ, locupletiſsimè teſtatur vel vna eius oratio illa, Pater dimitte illis quia neſciunt quid faciunt. Et nos breuiter præcedenti cap. nonnulla attigimus.

Quare cum ſumma dignitas Chriſtiani ſit ſe quàm ſimillimum Chriſto efficere, illumque imitari, meritò Patres Chriſtianos omnes ad hanc animarum functionem propoſito Chriſti exemplo, veluti earum actionum menſura perfectiſsima, vrgent vt iam non ſibi ſuisque commodis, & vtilitatibus, ſed proximorum ſaluti viuant. D. Ioa. Chryſoſt. tom. 4. homil. 25. in cap. 19. epiſt. 1. ad Corinth. in illa verba. *Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti. Hæc perfectæ charitatis regula eſt, hic certiſsimus terminus, hoc ſupremum omnium cacumen, quærere, quæ communem omnium comprehendant vtilitatem, quod ipſe ſignificans addidit, ſicut ego Chriſti. Nihil enim poteſt nos adeò imitatores Chriſti facere vt proximorum cura.*

Chryſoſt. in epiſt. ad Cor. cap 19 hom. 25

Idem etiam Chryſoſt. Homil. 34. in Matthæum. *Etenim vt ſcias quantum bonum ſit cum ſalute noſtra & alios lucrari, audi Prophetam ex perſona* Dei *dicentem. Qui educit pretioſum à vili quaſi os meũ erit. Quid hoc eſt? Qui ab errore ad veritatẽ adduxerit, manuduxerit, vel à peccato ad virtutem proximum induxerit, pro virili humano me imitatur.*

Idẽ homil. 24 in Matt.

Denique D. Auguſt. propoſito Chriſti exemplo ad charitatis vincula fidelium excitat animos; explicans enim locum Ioan. *Omnis qui natus eſt ex Deo, non facit peccatum, ait. Accipere calicem ſalutarem, & inuocare nomen* Domini, *hoc eſt ſatiari charitate, & ita ſatiari vt non ſolum non oderis fratrem, ſed paratus ſis mori pro fratre. Hanc charitatem docuit Chriſtus in cruce moriens. Hanc didicit Paulus dicens: Ego libentiſsimè impendar pro animabus veſtris: Hanc imitatus eſt Stephanus, orans pro lapidantibus ipſum: propter eos volebat Paulus viuere pro quibus paratus erat mori. Et Petro dixit Chriſtus poſt reſurrectionem: Petre amas me? Paſce oues meas: quaſi dicat, hæc eſt perfecta mei dilectio, vt pro fratribus facias, quod ego pro te feci. Qui non diligit fratrem ſuum, non eſt ex* Deo. *Dilectio ſola diſcernit inter filios* Dei, *& filios diaboli.* Hæc Auguſtinus.

1. Ioan 3.

2 Cor. 12

Ioan 21

Cumque nihil homini excellentius, aut glorioſius contingere poſsit, quàm ad hanc Chriſti imitationem, & ſimilitudinẽ pertingere, ac omnes

præterea Christianos imitatores Christi esse oporteat, idque eos & profes sio, & nomen ipsum monet; multò vero exactius strictiorique vinculo ad hoc astricti tenétur Religiosi, quorum instituta ita ex Christi vita desumpta sunt vt pictores solent cum vultum ex vultu exprimunt. Quare si horum paupertas ideo perfecta, quia eius paupertatem imitantur qui non habuit vbi caput reclinaret,& castitas illius castitatem, qui fuit cãdor lucis æternæ, & obedientia quoque,quia ab illo deprompta est qui factus est obediens vsque ad mortem; non dubium horum charitatem tantò fore perfectiorem, quantò plus ad illius exemplar accesserit, qui propter nimiam charitatem qua dilexit nos venit in mundum vt peccatores saluos faceret.

CAPVT V.

Exempla Sanctorum, qui ardenti animarum zelo flagrarunt.

TAnta est insignium sanctitate virorum multitudo, qui hoc ardentissimo animarum zelo ad imitationẽ sui capitis exarserunt, vt & sola eorum authoritas satis esse possit ad permouendos Religiosorum,aliorũque Christianorum pios animos ad eam ardenter indefessèque sectandam.

Illud certè præ aliis huius studii in procuranda fidelium, siue infidelium salute perfectionem maximè commendat,quod hoc studiũ, siue functionis genus,Apostolica vita à Sanctis Patribus appelletur, & re vera sit, ac perinde ea summum perfectionis fastigiũ attingat necesse est. Neq; enim dubitari potest quin Apostoli,qui in Euangelica perfectione principem locum obtinuerunt,vt potè qui primitias Spiritus sancti acceperunt,vt prędicat Paulus *ad Rom.* 8.quod à Christo Domino fuerint electi in eum finẽ, ac in totius Orbis regiones pro fide propaganda missi. Omnes igitur huic animarum zelo mancipati Apostolos Duces habent,eorumque professioni nomina dederunt. *Rom.6*

Aliorum etiam Sanctorum tàm veteris, quàm noui Testamenti proferamus exempla. Nam & amor zelusque animarum frequens, ac ardens fuit in viris sanctis vtriusque Testamẽti. D. Chrysost. *tom.*4 homil.25.in cap.10.Epist. prima ad Corinth. vberrimè tractat hoc argumentum. *Antiquis* (inquit) *magnis & generosis illis viris,hæc maxima cura erat, vt summa cum diligentia aliorum vitam disquirerent, & manifestè cognosces nullum eorum vnquã ad propriam respexisse vtilitatem,sed proximi vnumquemque. Quamobrem maiorem in modum claruerunt. Etenim Moyses multa & magna operatus est miracula,sed nihil.* *Chrysost. 1 ad Corinth. cap.10. hom. 25. tom.4*

Digitized by Google

hil tàm magnum eum fecit, vt beata illa vox, quam ad Deum *habuit, cum inquit. Aũ dimitte eis hanc noxam, aut ſi non facis, dele me de libro tuo. Huiuſmodi erat &* Dauid; *idcircò dicebat: Ego Paſtor peccaui, & ego malè feci, & hi qui Ouile ſunt quid fecerunt? fiat manus tua ſuper me, & ſuper domum patris mei. Eodem modo Abraham non ſuam; ſed mulierum quæſiuit vtilitatem, ideo ſe periculis exponebat, &* Deum *pro his, qui nihil ipſi conferebant, deprecabatur. Illi quidẽ tantopere claruerunt: quũ autem ſibi tantum conſulunt, conſidera quantum acceperint detrimentum. Fratris igitur filius, cum audiuit ſi tu dexteram elegeris, ego ad ſiniſtram pergam, optione accepta ſuam quæſiuit vtilitatem, quam non modo non inuenit, ſed ipſa quoque regio eſt incẽſa, quæ autem Abrahæ obtigit, incolumis ſeruata eſt. Ad hæc Ionas non alijs, ſed ſibi ipſi proſpiciens, penè periclitatus eſt & Ciuitas conſeruata, ipſe verò agitatus, iactatus, & obrutus eſt fluctibus, ſed cum multitudini ſalutis inuigilauit, ſuam inuenit. Ita & Iacob in ouibus proprium non quærens lucrum plurimas lucratus eſt, Ioſeph autem fratrum ſtudens vtilitati ſuam eſt conſecutus. Qui miſſus à Patre non dixit. Quid? non audiſti quod pro viſionibus & ſomnijs diſcerpere me aggrediebantur, & ſomniorũ, & amoriserga me tui pœnas dabam? quid non contra me molientur cum in eorum ero poteſtate? Nihil huiuſmodi cauſatus eſt, nec cogitauit quidem, ſed rebus omnibus fratrum ſalutem præpoſuit: idcircò omnia poſtmodum bona adeptus eſt, quæ eum clariſſimum, glorioſiſſimumque reddiderunt.*

Præterea Moyſes, nihil enim prohibet iterum eius meminiſſe & contemplari, quomodo res ſuas contempſit, & alienas proſecutus eſt. Moyſes inquam in Regia domo educatus, cum Chriſti opprobrium maiores Aegyptiis theſauris diuitias arbitraretur, omnibus abiectis cum Hebræis malorum particeps eſſe non recuſauit. Quamobrẽ ipſe nõ ſolũ nõ ſeruiuit, ſed & ipſos à ſeruitute liberauit. Magna quidẽ hæc, & Angelo digna vita. Verum Paulus maximè in hoc excelluit, Alij namque omnes ſuis omiſſis bonis proximorum malis communicare non recuſarunt, Paulus autem longe maiora aggreſſus eſt. Non enim ſimpliciter voluit aliorum calamitatibus participare, ſed maximas ipſe ſubijt, vt cæteri benè haberent.

Hieron. epiſt 12. ad Gaud tom. 1

Diuus Hieronymus Epiſtola. 12. quæ eſt ad Gaudentium, *Tom. 1.* de hoc ardenti zelo ita ſcripſit. *Legimus Aaron Pontificem, iſſe obuiam furentibus flammis, & accenſo thuribulo,* Dei *iram cohibuiſſe: Stetit inter mortem, & vitam Sacerdos magnus, nec vltra veſtigia eius procedere ignis auſus eſt. Moyſi loquitur* Deus: *Dimitte me, & delebo populum iſtum. Quis nunc in terra eſt, qui obuiare flammis velit, & cum Apoſtolo Roman. 9. dicere: Optabam ego anathema eſſe pro fratribus meis?* Pereunt cũ Paſtoribus greges, *quia ſicut populus, ſic Sacerdos. Moyſes compaſſionis loquebatur affectu: Si dimittis populo huic, dimitte, ſin autem, dele me de libro vitæ: Vult perire cum pereuntibus, nec propria ſalute contentus eſt, gloria quippe Regis multitudo populi.*

Exod. 32.

Rom 9.

Exod. 32.

Idem ſic habet Epiſtola quadrageſima ſexta ad Ruſticum, tomo primo. *Quod ignotus ad ignotum audeo ſcribere, ſanctæ ancillæ Chriſti Hedibiæ fecit deprecatio, quia nequaquam propria ſalute contenta, tuam & ante quæſiuiſti in patria, & nunc in*

Digitized by Google

in Sanctis locis quærit, imitari cupiens Andreæ, & Philippi Apostolorum beneuolentiã, quorum vterque inuentus à Christo fratrem Simeonem, & amicum Nathanael inuenire desiderat. Optauerat, & quondam Lothum filiabus saluare coniugem suam, & de incendio Sodomæ penè semiustus erumpens educere, eam, quæ pristinis vitijs tenebatur astricta, & ardens fides pro vna muliere perdita, totam Segor liberat ciuitatem. Et Ioseph fratres pascit in Aegypto: sponsusque audit à sponsa, vbi pascis, vbi cubas in meridie. Samuel quondam plangebat Saulem, quia peccati vulnera non curabat. Et Paulus lugebat Corinthios, qui fornicationis maculas lachrymis delere nolebant: Vnde & Ezechiel 2. librum deuorat scriptum intus, & foris carmine, & planctu, & væ, carmine super laude iustorum, planctu super pœnitentibus, væ super his, de quibus scriptum est Prouerb. 18. Cùm venerit impius in profundum malorum, contemnit, in quibus omnibus in Andrea, & Philippo, in Loth, Ioseph, & Samuele, & Ezechiele contemplatur Hieronymus dilectionem Sanctorum erga proximos suos quos imitata est Hedibia deprecans Hieronymum, vt Rusticum conetur educere a peccato suo.

Cant. 2. Ezech. 2. Prouerb. 16.

Gregorius Papa exponens locum Iob, qui habetur in cap. 30. ipsius lib. 20. Moral. *Cutis mea denigrata est super me, & ossa mea aruerunt*, ait. *Hæ sunt verba sancti viri Iob, omniumque perfectorum, & in virtute fortium, qui dum infirmi ad iniquitatem prosiliunt, illi zeli sui igne cruciantur.*

Gregorius Iob 30.

D. Augustinus libro 2. contra Gaudentiũ Donatist. *Torquet Diabolus homines iustos sceleribus impiorum hominum. Hanc persecutionem Loth iustus patiebatur in Sodomis, cùm Angeli hospites eius, cum homines putarentur, à Sodomitis appeterentur ad stuprum; etiam antequam domum iusti ingrederentur, quod sine magno cordis cruciatu videre non poterat, vnde inter suas persecutiones inter hanc commemorat Apostolus, cùm dicit: Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non vror? Vnde quanto maior in nobis est charitas, tantò maiori cum dolore animi nos videmus separari homines a membris Christi. Vnde quanto vos Donatistæ hæretici in hoc vestro errore vitam finitis, multo amarius nos dolemus, dici non potest, quanto nos mærore cruciatis, plus quippe impius Absalon Patrem suum Dauid extinctus, quam rebellis afflixit; viuum namque eum comprehẽdi cupiebat, vt qui malitia grassabatur, pœnitentia sanaretur. Erat ergo ille persecutor Patris, non solum contra legitimũ patris Regnum arma capiendo, atque bellando, sed multo amplius persecutus est cor parentum in illa impietate moriendo, vnde si Catholicorum domus Donatistæ non diripuissent, si Catholicorum membra non præcidissent, si denique Catholicos crudeliter non occidissent, hanc solam nos à vobis grauissimam persecutionem perpeti verissimè diceremus, quia videmus vos offensatos, & tabescimus: quia infirmatos, & infirmamur: quia scandalizatos, & vrimur: quia peritos, & lugemus: hæc mala vestra, quæ vos in æternũ interitu mittunt, amarius nos persequũtur; quã illa quæ à vobis nostris corporibus inferuntur. denique in illa persecutione, qua in nos sæuitis, cum laude gaudemus; in hac autem, qua vos periis, si gauisi fuerimus, vobiscũ perimus.* Hactenus Augustin.

Aug contra Gaudent.

Et Diuus Bernardus in sermone 7. quadragesimæ, cui titulus est de peregri-

Bern in ser. 7. quadrag.

Digitized by Google

regrino mortuo, & crucifixo, inter varias expositiones, quas adhibet illi loco Pauli ad Gal. 6. *Mihi absit gloriari &c. per quem mihi mundus crucifixus est &c.* Hæc est vna, vt mundus crucifixus dicatur Apostolo, & ipse mundo, quia crucifixum mundum videbat obligationibus vitiorum, & ipse crucifigebatur ei per compassionis affectum. Crucifixus Paulo mundus est reputatione, ipse vero mundo crucifixus est cõpassione: itaque tãta prospiciens flagitia, & mala in mundo, illis tàm dire cruciatur, & torquetur, ac si cruci, & patibulo affixus esset, in quo amor ingens Pauli ad proximos indicatur. Idem etiam Bernardus inter alias expositiones, quas sermone 28. adhibet illi loco Canticorum: Nolite me considerare, quod fusca sim, quia decolorauit me sol: hæc est vna, vt nigredinem se contraxisse sponsa fateatur, propter animarum zelum, videns eas legem Dei præuaricari, ob earum amorem sit à Sole decolorata, exemplo illius, qui dicebat *Psal.* 68. Zelus domus tuæ comedit me, & illud: Tabescere me fecit zelus meus. Et item *Psal.* 118. Defectio tenuit me pro peccatoribus derelinquentibus legem tuam. Vel, decolorari à Sole est ignoscere charitate fraterna, flere cum flentibus, cum infirmantibus infirmari, vti ad scandala singulorum. Sic Bernardus.

Psal. 68.
Psal. 118.

Chrys. homi. 16. *in epist. ad Rom.*

Ac denique Sanctus Chrysost. qui pluribus locis, cum de S. Pauli charitate aduersus proximos loquitur, ita efferuescit spiritu, adeò alta admiratione tantæ charitatis suspenditur, & arbripitur animo, vt vix apud se sit, vix seipsum capiat, præsertim cum illud explicat: *Optabam anathema esse a Christo (hoc est*, inquit, *carere æterna remuneratione, & Christi præsenti conspectu) pro fratribus meis, qui sunt Israëlitæ*, sic exponit homilia 16. in Commentarijs Epistolæ ad Romanos, & alibi: Optabat, inquit, in gehennam mitti, & iudicium subire perpetuum pro eorum salute, à quibus fuerat sæpè lapidatus, qui eum interficere contenderant, vt hi tantarum ei authores afflictionum per fidem corpori Christi iungerentur. Quis ita dilexit Christum? Si tamen hac dilectione, & amore maius est aliquid nuncupandum. Sed & verba ipsius Chrysostomi audiamus, Homil. enim 16. in Epist. ad Romanos, cap. 9. *Tomo* 4. in illa verba, *Optabam e-*

Chrys. ibid. cap. 9. tom. 4

nim ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis. Quid ais, ò Paule? à Christo, illo inquam Christo, qui a te desideratur? à quo te nec cælorum regnum, nec gehenna separabat, neque ea, quæ cogitari possunt? nec alia totidem: ab hoc nunc precaris anathema esse? quid accidit? num desiderium illud excussisti, ac deposuisti? haud quaquam (inquit) sed pro fratribus meis, nec id vtcunque volo, sed opto, multumque desidero, vt fratres mei salui fiant. optarim anathema esse: ergo ipse, ipse ego, qui omnium magister sum effectus, qui merita infinita coëgi, qui coronas infinitas expecto, qui sic illum amo, vt meus erga illũ amor mihi sit rebus omnibus antiquior, qui quotidie propter illũ vror, vnum enim per omnia considerabat, nempè quomodo pulchrum hunc amorẽ expleret.

Idem

Digitized by Google

Idem explicans caput primum ipsius, sermone quarto in Epist. ad Philip. 1. vbi multa de dilectione proximorum docet Apostolus, qualia sunt: *Testis enim mihi est* Deus, *quomodo cupiam omnes vos in visceribus Christi, coarctor autem, è duobus desiderium habens dissolui, & esse cũ Christo; multo magis melius, permanere autem in carne necessarium propter vos, & hoc confidens scio, quia manebo, & permanebo omnibus vobis ad profectum vestrum.* quæ verba exponens Chrysost. ait. *Quid dicis Paule? cum hinc abiens in ipsum cælum migraturus sis, atque cũ Christo futurus? ignoras quid eligere debeas? & non solum istud, sed quod huius est vitæ, eligis, nempè vt in carne maneas: quamobrem? non acerbam vitam ducebas in vigilijs, in naufragijs, in fame, ac siti, ac nuditate, in curis, & sollicitudinibus? Cum infirmis eras: in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustijs, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in ieiunijs; quinquies quadragenas plagas vna minus accepisti, ter virgis es cæsus, semel lapidatus (2. Corinth. 6.) noctem, ac diem in profundo maris egisti, in periculis fluminum, periculis latronum, periculis in ciuitate, periculis in solitudine, periculis in falsis fratribus, & adhuc infælicem hanc vitam desideras? si namque nihil tibi horum obtigisset, sed quicquid agebas, cum voluptate etiam, & liberè patrasses; nunquid oportebat incertitudinem futuri euentus metuentem ad portum quendam confugere? quis mercator nauem habens multis rerum copijs plenam, cum liceat ad portum iam appellare, tutoque quiescere, adhuc tamẽ in mari nauigare mallet? quis athleta cupiet amplius certare, cum iam liceat coronari? quis pugilum eliget denuo certamen ingressus de suo ipsius capite periclitari, cum iam si vellet, coronã possit accipere? quis est ille miles, qui cum liceat iam cum celebritate, & trophæis à bello liberari, cumque Rege requiescere in ipsis regijs palatijs, sustineat adhuc in bello & sudare, & in aciem collocari? quomodo ergo cupis & in hac vita consistere, qui dicebas, 1. Corinth. 2. timeo ne dum alijs prædicauero, ipse reprobus efficiar? etsi ob nullam aliam causam, ob hanc certè liberationem desiderare oportebat. Papæ? quis est hic Apostoli animus? nihil par illi vnquam, vel fuit, vel erit: futura metiris, innumeris malis obnoxius es, & apud Christum esse non vis? nõ (inquit) quia quos lucrifeci, seruos expeditiores opto constituere & solidiores, & vt agricolationem illam, quam plantaui frugiferam reddam, à Christo volo exulare; non audisti me, non quod mihi est vtile, sed quæ sunt proximorum quærentem? qui anathema esse volui à Christo pro fratribus, quomodo non multo amplius istud eligam, cum mihi ipsi libenter ex mora, ac dilatione dãnum inferam, quo aliqua possit illis obtingere salus.* Chrysost. fer. 4. in epist. ad Philip. 1.

Ac denique Homil. 3. de Laudibus Pauli tom. 3. idem Pater varias charitatis formas, ac velut personas in Apostolo recensẽt dicẽs: *Nemo it a dilexit inimicos, nemo erga insidiatores suos tàm beneficus fuit, nullus pro afflictoribus suis tanta perpessus est, vt enim aliquis indulgentissimus pater afficitur erga filium phrenesi comprehensum, cuius quanto magis conuitijs, ictibusque pulsatur, tãto eum potius miseratur, & deflet. Ita* Paulus *maiora addebat fomenta pietatis erga eos à quibus affligebatur: vnde pro eis qui eum quinquies verberauerunt, qui eum catenis onerauerunt, qui ipsius sitiebant cruorem, testi-* Chrysost. Laudib. Pauli homil. 3. tom. 3.

Roman 10. *monium (inquit Roman. 10.) illis perhibeo, quoniam æmulationem Dei habent, sed non secundum scientiam. In quantum poterat, laborabat vmbram eis excusationis aliquam obtendere, & quia sermone illis fidem persuadere non poterat ad orationes se conuertebat assiduas, tres (ait ibid.) voluntas quidem cordis mei & obsecratio ad Deum fit pro illis in salutem, quæ vtique omnia sunt verba amantis, & valdè eorum vtilitatibus prouidentis. & item: Filioli mei quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis & iterum, quoniam Corinthum fornicarium ab Ecclesiæ corpore separabat (ait 2. Co-*
2. Corint. 2. *rinth. 2.) ex multa tribulatione, & angustia cordis scripsi vobis per multas lachrymas non vt contristemini, sed vt sciatis, quoniam charitatem habeo abundantius in vos (1.*
1. Corint. 9. *Corinth. 9.) factus sum Iudæis tanquã Iudæus; his qui sine lege erant, factus sum quasi sine lege essem: factus sũ infirmus infirmis, quasi vniuersũ mundũ genuisset, sic perturbabatur, sic currebat, sic omnes in Regnũ Dei festinabat inducere docendo, orando, minãdo, pollicẽdo, per sermonẽ, & per discipulos, per se ipsũ conabatur erigere laborantes, stantes vero firmare, torpentes animare, humi iacentes attollere &c. Pro vno seruulo Onesimo ad Philemonem integram scribit Epistolam omni affectu plenam, millies se ipsum tradidit in mortem, & ait. Ego autem libentissime impendam, & superimpen-*
2. Corint. 2. *dar ego ipse pro animabus vestris. (sic 2. Corinth. 2.) Cumque celsus in omni consisteret arce virtutum, omnem tamen flammam præcipuo charitatis ardore vincebat. Vt enim missum in iguem ferrum totum ignis efficitur, sic Paulus charitate succensus, totus factus est charitas, qui quasi communis totius mundi esset Pater, ita in amore omnium ipsos eorum imitabatur parentes, ac superabat, & pecunias, & verba & corpus, & animam pro his, quos diligebat, impendens.* Sic Chrysost.

Bernardus. Diuus autem Bernardus in sermone Sancti Martini, *Domine* (inquit) *si*
2. ad Tim. 2 *adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso laborem (2. ad Timoth. 4.) Bonum certamen certasti, cursum consummasti, fidem seruasti, reposita est tibi corona iustitiæ, & adhuc dicis, propter bonum proximi non recuso laborem, fiat voluntas tua. Obtulisti planè Isaac, vnicum illum, quem diligis, quod in te est, iugulasti, immolasti. Singulare gaudium tuum, pia deuotione paratus iterum redire in pericula, innouare certamina, denuo laborem subire, prolongare tentationem propter proximum & à Christo peregrinari diutius ab illa tanta, & tam optata fœlicitate. Angeli in ministerium mittuntur propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis, sed tamen semper curantes bonum proximorum diuinæ adsunt præsentiæ. Hanc paratus est Martinus propter fratres dilatare. Magnum est Petre, quod Dominum secuturus omnia reliquisti; sed audio te in monte dicentem: Bonum est nos hic esse, non est hoc, si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso laborem (Psal. 107.) Paratum cor tuum, ô Martine, paratum cor tuum, siue dis-*
Psal. 107. *solui, & esse cum Christo; siue manere in corpore, mille subditus laboribus, si id amor proximi efflagitat.*

Ac demum de S. Ioan. Chrysost. tanti Magistri nempe S. Pauli Discipulo, aliquid etiam proferamus, vt intelligamus quantus fuerit illius in proximos charitatis ardor; Sic enim de semetipso scribit: *Vellem si fieri posset,*

Digitized by Google

ſet, veſtris oculis oſtẽdere, quam in vos habeo charitatem: Nihil enim eſt mihi vobis iucundius & deſiderabilius, neh æc ipſa quidem lux: Millies enim optarem ipſe eſſe cæcus, ſi per hoc liceret veſtras animas conuertere, adeo ipſa luce eſt mihi ſalus veſtra iucundior. Quid enim me iuuant ſolares radij, quando, quæ propter vos accipitur, animi ægritudo oculis meis magnas offundit tenebras? Lux enim tunc eſt bona, quando apparet in lætitia: (& paulo poſt) *Implere gaudium meum liceat vobis ſalutem aſſequi, me autem propter vos reddere rationem, vobis dari ſaluẽ, me vero accuſari, quod meum munus non impleuerim: Non enim curo, vt pro me ſalui ſitis, ſed vt ſalui ſitis quacunque ratione.*

Et de Sancto Franciſco Sanctus Bonauentura in vita Sancti Franciſci cap. 5. ſic ſcripſit: *Non ſe Chriſti reputabat amicum, niſi animas foueret, quas ille redemit: ſaluti animarum nihil præferendum eſſe ducebat, eo magis probans, quod vnigenitus Dei pro animabus dignatus fuerit in Cruce pendere.* *Bonauentura in vita S. Franciſci*

Ac denique Beatus Pater Ignatius, (authore Patre Ribdeneyra, libro quinto, cap. ſecũdo de eius vita,) aiebat, ſe, ſi quid ad animarum ſalutem pertineret, paratiſsimum eſſe nudis pedibus, cornibusque onuſtum per plateas incedere, nullumque recuſare habitum, aut ridiculum, ac probroſum veſtimenti genus, quod eſſe vtile hominibus poſſet, quod re ipſa comprobauit, ſi quando ſeſe occaſio obtulit: Etenim contemptus huius, ac deſpicientiæ rerum omnium, præ animarum lucro, eſt origo Dei amor, & proximi.

Plenæ etiam ſunt ſacræ literę, & hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Apoſtolicis exẽplis innumerabilium hominum, qui & vitam ſalutis aliorum cauſa libentiſsimè profuderunt, & ipſas etiam grauiſsimę ignominię notas ſubierũt, eandem ob cauſam, vt ſine culpa, ſic laudabiliter; vt propterea neceſſe non ſit longum facere in ijs recenſendis.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

CAPVT VI.

In ſtudium in fideles iuuandi omnes fere, ac in heroico gradu influunt Virtutes.

ALterum caput, ex quo huius functionis pro iuuandis Infidelibus perfectio ducitur, eſt magnitudo, & præſtantia earum actionum, quæ hoc ſtudium comitantur, quæ non modò naturæ vires ſuperant, ſed etiam tãto interuallo anteuertunt, vt ſine vberrima gratiæ copia ſuſtineri, neque adiri poſsint: quare nihil eſt, quo vberius laudari poſsit, quam ex hoc, quod non vna, aut altera virtus, ſed omnium planè virtutum agmen,

Digitized by Google

ac omnes ferè in gradu heroico, & perfectiſsimo in eum confluant; Et vt ab ipſo limine incipiam, hoc eſt ab ipſis virtutibus, quę in primo quaſi diuinæ vocationis ad animarum conuerſionem conceptu, cum ipſa vocatione in animo a Deo ingenerantur, mirum eſt quantam in hoc etiam quaſi veſtibulo, deſiderium ipſum Deo cooperandi in hac animarum funct
ione operum ſegetem, & per ſe meliorum, & prçterea difficiliorum, ac plurimorum offerat ſic a Deo vocatis.

Primum enim vocatio ipſa, & multo magis ſtudium animarum executioni mandatum, Apoſtolicam mentem, animumque efformat intrepidum, omnibusque imbuit virtutibus. Atque vt ab his incipiam, quæ Theologicæ vocantur, apertum eſt, Miſsionum ſtudium conſtare non poſſe non ſolum ſine fide, ſed ſine magna, & excellenti fide: nam quiſquis hoc facit, vt propter verba labiorum Domini, ea quæ habet, quæ videt, & quæ diligit, profuturis, nempè patriã, fratrum carnaliũ, conſanguineorum, parentum, amicorum, diuitiarum, cæterarumque commoditatum omnium emolumenta commutet, ac ingrediatur vias duras, ſine dubio ad maximum, & altiſsimum fidei gradũ peruenit. Magna eſt deinde fidei firmitas, admiranda, quæ hominem non ſolum intrepidum, ſed alacrem reddit ad quælibet tormenta quamuis immaniſsima, cruciatus etiam acerbiſsimos, ad omne denique ignominioſæ mortis genus pro eiuſdem fidei confeſsione obeunda. Ac denique heroicæ, atque Apoſtolicæ fidei gradus eſt, pro eadem fide inter gentes propaganda, barbaras, effæratasque gentes, vel cum aperto capitis diſcrimine adire, atque comtemptis Oceani fluctibus, piratarum latrocinijs, & incommodis alijs ferè infinitæ nauigationis vſque ad vltimas mundi oras pro eiuſdem fidei dilatatione penetrare, ac demum pro eadem fide ſincera, integraque conſeruãda, qualem Chriſtus, & Apoſtoli tradiderunt, eaque ſarta tecta ab omni periculo, & labe hæreticorum tuenda, quoduis vitæ diſcrimen ſubire.

Idem quoque de Spe, ſiue in Deum fiducia dicere licet; nam cum huius virtutis proprior ſit actio, certiſsima expectatio vitę çternæ; ideo autem certiſsima eſt hæc expectatio, quia fide nititur, & promiſsioni eius, qui nõ mentitur Dei. Hanc igitur, miſsionum ſtudium, tàm certo repræſentat, & Chriſti Athletæ ob oculos ponit, ac ſi manu teneret: quia vt de fide diximus, ob hanc ſpem contemnunt homines omnia huius vitæ commoda, ac ſe immenſis obijciunt difficultatibus, atque periculis. Ad hoc idem etiam Spei caput referuntur auxilia Dei, quę nobis calamitate oppreſsis minimè defutura ſperamus. At cum inter Infideles omnibus humanis præſidijs Euangelici viri deſtituntur, ac ſæpè varijs tribulationibus circumueniũtur, opus eſt, vt in Deo ſpem omnem collocent, ac cum Propheta clamẽt: Quoniam

gitized by Google

niam tu es Domine spes mea: Nam tribulatio, vt testatur Apostolus, patientiam operatur, patientia probationem, probatio verò spem: nam & calamitates, afflictiones, fortunasquè aduersas infligit Deus, vt animum terrenis, humanisquè subsidijs destitutũ, spe viuain Deum fulti, ad Diuina auxilia procuranda conuertamus.

Ad hanc etiam virtutem spectat actio illa, quæ tantopere in operarijs huius Euangelicæ functionis relucet, nempè fiducia in Deum; hac enim armati aduersus barbarorum, infestissimorumque hominum rabiem, ac inter maxima pericula intrepidi incedunt: ac demum hac in Deum fiducia per tot maris, terręquè discrimina, per tot gentes, linguis, moribusque dissonas, ad vltimas vniuersi Orbis transeunt Regiones.

Et quia oratio est tribulationum comes, & diuinæ spei soboles, eam huic functioni coniunctam esse oportet.

Sequitur deinde Charitas, quæ virtus inter omnes prima est, & non tàm spectat ad hanc functionem, quàm est ipsissima functio: Quis enim ignorat ipsam intrinsecè ei inesse, & dici charitatem in proximum, quæ sine Dei Charitate consistere nequit. Sed cum & charitatis duplex sit munus, alterum in Deum, in proximos alterum; in Deum quidem, quia cum solus Dei amor animam impellat in arctissimam semitam laboribus, periculis, ac immensis penè incommodis refertam, illũ oportet esse maximũ. Deinde cum inter omnia charitatis opera maximum, ac pręstantissimum sit martyrium, quia malum istud, quod in eo tolleratur, omnium acerbissimum, nempè ipsa mors, & bonum quod relinquitur, quod est ipsa vita, omnium suauissimum, ac negotiatio illa cælestis occasionem martyrio offerat, desideriumque illud sufferẽdi animo inserat, & sępè potius martyrium voluntati, quam voluntas martyrio deficiat; (quamuis ex sentẽtia Theologorum ad martyrij rationem mors ipsa necessaria sit) hæc tamen perfectio Tyranno deficiente non deficit: nam & incommoditates corporis, animique cruciatus assidui, non vnum tantum martyrium, sed plura in hac functione inueniuntur; neque in solo martyrij desiderio charitatis resplendet amplitudo, sed & quotidiana huius functionis exercitia omnia nihil aliud spectant, nisi vt hunc Dei amorem assiduis incrementis prouehant.

Ab hoc fonte charitatis erga Deum in proximos amor emanat, quo salutem proximorum non solum precibus, & desiderijs promouent, qui iuuandis Infidelibus vacant, sed omnia huius functionis studia in hunc finẽ diriguntur vt opera ipsa declarant, quæ non tantum ad propriam, sed & ad aliorum vtilitatem referuntur. Ob hanc enim proximi dilectionem ad remotissimas, & ferocissimas nationes belluinis moribus præditas penetrare non dubitant, tot, tantasquè difficultates vincunt, vt charitatis gradum

Digitized by Google

dum ſupremum attigiſſe non dubitem: ex quo ſatis apparet huic functioni, non tàm annexam eſſe charitatem, quam eam eſſe ipſiſsimum, ac perfectiſsimum charitatis actum.

Ex charitate vero Dei etiam ardens orationis ſtudium promanat; eſt enim, amantis eum, quem amat, aſpectu, colloquio, & conſuetudine velle ſemper frui ſi poſſet; oratio autem conuerſatio eſt cum Deo. Qua propter ſancti viri, quo magis Dei, & proximi amatores, eò ſtudioſiores orationis extiterunt, exemplo Apoſtolorum, qui in vocatione gentium laborantes, alia alijs omnia demandantes duo tantum ſibi ſumpſerunt, vt orationi, & miniſterio verbi inſtantes eſſent. His enim duabus functionibus oratione ad Deum, & prędicatione ad homines Apoſtolica cura definita eſt: Quare vniuerſæ Apoſtolicę curæ, negotijque gerendi caput Oratio feruens, adſiduaque eſſe debet: quia cum animarum conuerſio gratiæ res ita ſit, quæ impetrari precibus poteſt, præueniri meritis non poteſt, oportet vt nihil magis coniunctum ſit cum miniſterio animarum, quam orationis ſtudium: ita vt qui velit in hac vinea fructuosè operari, illud nõ intermittendum ſibi ſuadeat, in quo lachrymis, fletibus, ieiunijs, vigilijs crebris, atque omni carnis maceratione Deum ſibi propitium reddat, atque ab ipſo toto mentis affectu, plenaque fiducia poſtulet, tùm vt ipſum in medio tot periculorum protegat, tum vt Euangelium creſcat, atque multiplicetur.

Neque timendum eſt Sancti Euangelij operarijs per vniuerſum Orbẽ peregrinantibus, qui ſępè in vita actiua, laborioſisque negotijs verſantur, ideo orationis ſtudium impediri, quia cum negotia, quæ ab illis geruntur ſpiritualia ſint, & ob Dei & proximi amorẽ ſuſcepta, non ideo in his occupati à Deo ſeiunguntur, quin potius ei magis adhęrent, quoniam & illi Deo, & Deus illis in huiuſmodi functione cooperatur. Quinimò huiuſmodi peregrinis Deus per Iſaiam dulcedinem contemplationis promittit dicens cap. 56. *Filios aduenæ, qui adhærent Domino, vt colant eum, & diligant nomen eius, & ſint ei in ſeruos; adducam eos in montem ſanctum meum, & lætificabo eos in monte orationis meæ, holocauſta eorum, & victimæ eorum placebunt mihi ſuper altari meo &c.* Qui ſunt iſti aduenæ, qui colunt nomen Domini, &c. niſi qui pro eius gloria, & ſui nominis exaltatione, tanquam peregrini, non habẽtes hic Ciuitatem permanentem per totum orbem excurrunt?

Iſa. 56.

Cæteræ verò morales virtutes non minus reſplendent in ſalute proximi procuranda: nam ſi de Iuſtitia differam, cum huius officium ſit vnicuique quod ſuũ eſt tribuere, ac in primis reddere, quæ Dei ſunt, Deo, & quæ proximi, proximo; in hoc vno ferè tota hæc animarum functio perficitur.

Iam verò, quod attinet ad Prudentiam, diuina ea quidem eſt, qua animi eorum, qui iuuandis infidelibus vacant, mouentur: Nam cum prudentia ſit

Digitized by Google

sit cognitio ferum appetendarum, & fugiendarum, demonstrans nobis quid agendum, quid vero vitandum sit, vt recta via, & consilio ad finem perueniamus; ea, quæ docet mundana despicere, honores & diuitias contemnere, Deum & proximum tantum quærere, Diuina & non humana prudentia censeri debet.

Temperantiæ vero, ac omnium virtutum, quæ illam vt partes ornant, propria sedes est hæc Apostolica functio, in qua & victus tenuis ferè semper est, isque aut precario quæsitus, aut eleemosynę nomine vltro oblatus, nec ciborum delectum quęrens, sed quę apponũtur, Christo authore, cum gratiarum actione accipiens. Lectuli deinde mollitiem non requirit, nam & quicunque locus ad cubandum aptus videtur, ac sæpè nuda humus cubile præbet. Omitto nunc cęteras corporis asperitates spontaneè assumptas: his verò quantum frenentur, ac moderentur libidinis impetus, ac delectationes aliæ, experientia docet, ac perinde quanta occasio sit, vt Castitas etiam in hoc ministerio resplendeat, aperte colligitur.

Humilitas vero, quæ annexa est Temperantię, & quæ potissima inter morales virtutes reputatur, luculentissimè etiam in hac functione resplẽdet: aliud quippe nihil est hoc animarum lucrandarum officium, quàm abdicatio, & contemptus omnium huius mundi vanitatum, in quo quis omnium se seruum constituit, ac humillimis ministerijs exponit, quod prorsus alienum est ab omni famæ, ac nominis celebritate.

Tandem supereſt Fortitudo, quæ potissimum locum vendicat in hac functione: nam præter eam vim, qua caro ab Apostolicis viris vincitur, propriis voluntatibus resistitur, & delectatio vitæ præsentis contẽnitur, aduersa superantur, quæ fortis, & inuicti animi actiones sunt. Aliæ etiam actiones præstantissimæ reputantur, vt sunt aperta vitæ discrimina ad singula penè momenta subire, & sæpè apud homines (ob belluinos ipsorum mores) vix homines dicendos, versari. His igitur, & alijs innumeris periculis, & incommodis, quæ passim obuia sunt, non terreri, sed potius incredibili animi magnitudine obiecta contemnere, & superare, ingentis fortitudinis est argumentum. Vt nunc omittã patientiæ occasiones, quas frequentissimè opus conuersionum Euangelicis Ministris suppeditat, in quibus ingens est meriti, ac præmiorum semen.

Huius verò Patientiæ, cæterarumque virtutum agmen in Beato Apostolo Paulo, qui Apostolicæ vitæ appositissimũ fuit exemplar, elegãter descripsit S. Ioan. Chrysost. Homil. 2. de laudibus Pauli: Corinthijs inquit scribens: *Placeo mihi in periculis, & infirmitatibus meis. Itaque cum inter medias inimicorũ versaretur insidias, ouans tamen de omni eorum impugnatione referebat victorias: & vbique casus verberibus, affectus iniurijs, atque maledictis, quasi triumphales pompas ageret, crebra trophæa strueret, orabat, gratiasque referebat Deo, dicens:* *Chryst ho. 2. de laud. pauli.*

2. Corint. 2. *Deo autem gratias, qui semper triumphat nos. Itaque ad confusiones, & iniurias, quas ob prædicandũ Christum sesustinebat, magis quam ad honorum oblectamenta præparabat, mortem potius, quam vitam appetens, paupertatem quam opulentiam, & multò amplius laborem desiderans, quam alij requiem post laborem ac mærorem magis eligens quàm alij voluptatem, studiosius pro inimicis orans, quam alij aduersus inimicos. (Et postea) Non dico quia nihil præsentium desiderabat, sed nec ipsorum aliquid futurorum. Non enim mihi dicas vrbes, gentes, exercitus, prouincias, pecunias, potestates, hæc enim ille quasi arenam vilia reputabat: sed ea ipsa penè, quæ promittuntur in cœlis & tunc eius ardentem amorem in Christum videbis: hic siquidem præillius dulcedine non Angelorum, non Archangelorum admiratus est dignitatem, neque quicquam horũ simile concupiuit. Quod enim erat maius, omnibus Christi amore fruebatur, cum hoc beatiorem se cunctis putabat, sine hoc autem, neque dominationem, neque principatuũ socius esse cupiebat, sed cum hac dilectione magis esse extremus optabat, imo etiam ex numero punitorum, quàm sine hac inter summos, & honore sublimes: hoc enim erat illi maximum, & singulare tormentum, ab hac charitate discedere, hæc illi erat gehenna, hæc sola pœna, hæc intoleranda supplicia: sicut etiam perfrui charitate Christi, hoc illi vita, hoc mundus, hoc Angelus, hoc præsentia, hoc futurum, hoc Regnum, hoc promissio hoc bona videbantur innumera; præter hoc vero nihil in tristium parte ponebat. Horũ enim, quæ habentur, nihil asperum, nihil etiam suaue reputabat; sic despiciebat vniuersa, quæ cernimus, vt solet herba iam putrefacta contemni. Tyrannos vero ipsos, ac populos spirantes furorem, velut esse quosdam culices existimabat. Mortem vero & cruciatus, & mille supplicia quasi ludum putabat esse puerorum, dummodo propter Christum aliquid sustineret. Tunc enim, tunc amplectebatur libenter, & decorabatur vinctus catenis magis, quàm diademate coronatus; etenim coarctatus carcere habitabat cœlum, ac libentius verbera excipiebat, & vulnera, quàm alij brauia diripiunt, & dolores non minus, quàm præmia diligebat, cum ipsos vtique dolores loco duceret præmiorum.* Hæc Sanctus Chrysost.

Quales igitur, quantęque virtutes, & quam hæroicæ, ac diuinissimę in hac D. Pauli pro animabus legatione resplendent? quibus sine dubio & præditi fuêre alij Apostoli Christi, & qui eos postea imitati sunt, innumeri viri Apostolici.

Quare cum studium animarum, maximè Infidelium, tot tantisque abundet virtutibus, quid aliud esse dicemus, quàm auream coronam ex omni gemmarum, & margaritarum genere compositam; sic enim cui missionum desiderium à Deo inspiratur, eodem ferme tempore hæc eadem corona tot bonis, totque operibus virtutum prętiosissimis ornata capiti imponitur: nam cum ad Dei prouidentiam spectet, eius, cuius excitat mentem, actiones iuuare, mediaque proportionata ad optatum finem consequendum conferre, cùm Deus aliquem ad hanc Apostolicam culturam vocat, opus est, vt omnes virtutes, quæ ad perfectè exequendam

Digitized by Google

iam hanc functionem sunt necessariæ, impertiatur.

CAPVT VII.

De præstantia huius functionis inter cætera virtutum opera.

QVantum deinde excellant opera charitatis proximis exhibita, alijs quantumuis magnis, inter alios Patres (egregie vt solet) passim docet Chrysost. Tom. 1. homil. 3. in Genes. *Nam vt anima (inquit) corpore melior est, ita his qui indigentibus pecunias, & facultates suppeditant, maioribus præmijs digni sunt hi, qui admonendo, & continue docendo, in viam rectam supinos, & desides inducunt, mostrando eis virtutum diuinarum fragrantiam, & vitiorum maleolentiam. Hæc omnia cùm scimus, præ omnibus alijs huius vitæ curis, de salute animarum loquamur proximi, eandem illis sollicitudinem ingerentes. Magna enim bonitatis est animam, cui hæc continuo intonantur, posse reduci ex abysso malorum, in quorum medio versamur, & compesci seditionem, quæ perpetuo animam nostram infestat.* Chry. tom. 1 ho. 3. in Gen

Idem tom. 4. homil. 25. in cap. 10. Epist. 1. ad Corinth. *Licet ieiunando, humi dormiendo corpus macerueris, nullam autem proximi curam habueris, nihil egregium feceris, sed adhuc longe ab huiusmodi abfueris imitatione. Propterea inquit Paulus: Per omnia omnibus placebo. Siue præter legem aliquid, siue laboriosum, siue periculosum facere oporteat, omnia in proximorum vtilitatem perpetior. Cùm igitur omnium diligentia suprenus sim, humilitate omnium abiectissimus effectus sum. Etenim nullum valde magnum potest esse officium, quando nullum in proximos lucrum conferatur, quod ostendit, qui totum reddidit talentum, & supplicio affectus est, quoniam id non auxit. Tu igitur mi frater quamuis fame conficiaris, quamuis humi iaceas, quamuis cinerem comedas, quamuis super lachrymis madeas, & nihil cuiquam proficias, nihil magnum facis.* Idem tom. 4 ho 25. in 1. ad Cor.

Quantum etiam alijs pręstent opera Charitatis in proximos, idem eleganter docuit, Tomo 5. oratione 5. contra Iudęos. *Quid huic poterit æquiparari? quod neque ieiunium, neque humi peracta cubationes, neque pernigilia, neque aliud quippiam potest efficere, efficit fratris procurata salus. Cogita quàm multa tuum os frequenter peccauerit, quàm multa verba obscena protulerit, quam multa conuitia, quam multa maledicta eyomuerit, & omnino suscipies collapsi curam. Nam hoc vno omnem illam delere maculam poteris: Et quid dico delere? facies vt sit os tuum sicut os Dei. Quid huic honori possit æquiparari? Non enim ego ista polliceor, ipse Deus hoc dixit: si vnumquempiam eduxeris (inquit) vt os meum erit os tuum, purum sanctumque.* Chryso. to. 5 orat. 5. cõtra Iudæos.

Digitized by Google

Et *tom.* 2. homil. 78. in cap. 24. Matth. *Ponatur, inquit, quempiam ieiunare & martyrium comprobare, ac cremari, alium vero ad ædificationem proximi martyriũ differre, nec differre modo, sed etiam absque martyrio discedere: vter igitur post hanc peregrinationem maior erit? non est nobis multis in hoc loco rationibus opus, cum Beatus Paulus magna voce sententiam iam protulerit dicens: Cupio dissolui, & esse cum Christo, melius mihi autem in carne adhuc permanere propter vos.*

Chrys tom. 2 ho 78. in ca. 24. Matt.

Philipen. 1.

Et in cap. 1. Epist. 2. ad Corinth. *Nihil est enim quod anima possit æquiparari, nec vniuersus quidem mundus. Itaque etsi immensas pecunias pauperibus eroges, plus tamen efficies si vnam conuerteris animam &c. Magnum sanè, & laudabile est misereri pauperum, sed magis errantem ab errore reuocare.*

Idem in c. 2. ep. 2. ad Cor.

Idem tom. 4. homil. 4. anteponit omnibus alijs gratijs. *Iam verò vide, vt malum aliquid cum demonstrasset Paulus, quia videlicet præstantius sit animæ mederi peccatis emortuæ, quam cadauera excitare rursus ad vitam.*

Idem to. 4 homil. 4.

Et homil. 23. *Paulum propterea admiramur, non propter mortuos quos excitauit, nec propter leprosos quos mundauit, sed quoniam dicebat: Quis infirmatur? &c. nam etsi decies millia signa ad hæc adieceris, nihil dices quod ei possis conferre: nam ipse quoque dicit magnam sibi repositam esse mercedem, non quoniam fecit signa, sed quia infirmis fuit tanquam infirmus &c. Et quando se præponit Apostolis, non dicit plura quam ipsi feci signa, sed plusquam ipsi laboraui.*

Hom. 23

Ac denique idem ipte Chrysost. *tom.* 5. homil. 53. *Siue quis signa faciat, siue virginitatem, siue ieiunium, siue humi stratum excolat, sine ipsos Angelos virtute præueniat, omnium enim scelestissimus hunc habens defectum, & adultero, lenone, ac latrone, & fure iniquior &c. Orationis enim indiget huiusmodi morbus & plurimæ supplicationis: Nam si fratrem nõ diligens siue pecunias eroget, siue martyrio effulgeat, nihil amplius efficit &c. Et hic gentilibus est peior.* Ex his igitur clare cõstat studium salutis proximorum procurandæ quantum excellat alias etiam heroicas virtutum functiones, ac perinde quantum negligentia in hac re à Deo puniatur.

Chrys to. 5 hom. 53

CAPVT VIII.

De vtilitate huius functionis pro iuuandis Infidelibus.

CVm animarum cura præcipuè, quæ in Infidelium procuranda salute versatur, per se tota ad charitatis studium referatur; non dubium quin præter summam dignitatem, & splendorẽ, de qua hactenus diximus, ingentes etiam contineat vtilitates: nam cum omnes præ se ferat virtutes, hasque in heroico gradu contineat, non mirum si omnia in hac cultura labo-

Digitized by Google

laborantibus præsidia conferat, ac ad omnia perfectæ vitæ munera informet, & vt nunc cætera beneficia vtilitatesque prætermittam, quæ in nos manant ex hac Infidelium cura, breuiter tria enumerabo. Primum est, peculiaris Dei cura, & patrocinium in fidei propagatione laborantibus: Nam cum hic sit Dei mos, vt qui maximè humanis destituuntur auxilijs eos præcipuè in suam fidem recipiat, eorumque curam suscipiat, cum de eo scriptum sit (*Psal.9.*) *Tibi derelictus est pauper orphano tu eris adiutor.* Et illud *Psal.* *Dominus custodit aduenas, pupillos & viduas suscipiet.* Hoc igitur eodem nomine peregrinantibus pro Infidelium salute Dei patrocinium non deerit: ipsi enim aduenæ, quia peregrini, & pauperes, quia sacculum, neque perà portant, pupilli ac orphani qui non modò Patrem, ac matrem dereliquerunt sed etiã res omnes creatas, amicos, hominũ fauores, ac temporalia cõmoda pro animarum dilectione contempserũt, itaque verissimi sunt orphani & omnibus auxilijs humanis destituti: Quare eis maximè conuenit, quod per Dauidem dicitur (*Psal.90.*) *Qui habitat in adiutorio altissimi, in protectione* *Psal.* *Dei cæli commorabitur*: & consequenter alijs etiam gaudeãt priuilegijs, quæ in illo psalmo commemorantur: nempè vt illos diuina prouidentia scapulis suis obumbret, & scuto suo eos circundet: Nec timeant à timore nocturno, idest à clandestinis inimici insidijs, neque à sagitta volante per diem, hoc est ab eiusdem congressibus manifestis. Ac demum necesse est, vt illius promissionis Christi partem percipiant (*Matth.* 26) *Ecce ego vobiscũ* *Ma.* *sum vsque ad consummationem sæculi.* quod non solum Apostolis, sed etiam suis successoribus à Domino promissum fuit. Si enim Saluator semper cum eis fore pollicetur omnia vno verbo quæ optari possunt, pollicetur, lumẽ in obscuritate, robur in infirmitate, solatium in mœrore, victoriam in tentationibus, constantiam ac firmitatem animi in periculis. Denique quod bonum & præsidium non habeant qui secum habeant, qui est ipsa omnis potentia, & in quo sunt omnia bona?

Ex hac igitur Diuina protectione promanat singularis solicitudo & cura, quam Deus gerit primo circa animas pro eius amore laborantes, idque tum promouendo eas ad virtutum opera, simulque cum ipsis cooperando; tùm non permittendo tentari supra suas vires, ac in eo ipso quod permittit, præstando eis gratiam vt superiores & victores euadant. Secũdo circa corporum curam resplendet etiam hæc diuina protectio, de qua verè dici potest: Nullum vnquam Patrem familias liberis, quos ipse genuisset alendis & sustentandis tantum sollicitudinis impendisse, quantum Deus alendis Apostolicis viris, necessaria eis vitæ præsidia assiduè prouidendo, ita vt illos nullatenus sollicitos esse velit hac de re, sed quod primũ quærant Regnum Dei & hæc omnia adijcientur illis. Hæc igitur vtilitas maxima est, siue vt melius dicam, hæc est Apostolicæ vitæ gloria, vt cum

Digitized by Google

Propheta verè dicere posſint eius ſectatores: *Anima noſtra ſuſtinet Dominum*
Pſal. 32. *quia adiutor & protector noſter eſt, in eo lætabitur cor noſtrum, & in nomine ſancto eius ſperabimus.* Et ille vicisſim vnicuique illorum dicat, quod olim Abrahę
Gen. 15. *Noli timere; ego protector tuus & merces tua magna nimis.* Nam, & horum vtrumque coniunctum eſt, & vtrumque, ſi cui alij in hac vita, præcipuè viris Apoſtolicis conuenit: vt quoniam nullam mercedem, aut nullum bonum expetunt præter Deum, ideo eorum protector, & propugnator ſit idem Deus.

Secundò, ex vberiori etiá virtutũ exercitatione in hac functione, miro modo animæ diuitiæ, ac vtilitates augentur: nam cum virtutes labore, ſtudio & ipſo vſu acquirantur, ſtatus ille earum exercitationi erit vtilior, ac ſalubrior, qui commodiorem afferat materiam virtutis exercendæ: Hunc autem ſine vlla dubitatione tenere poſſumus eſſe, hanc Apoſtolicam functionem, in qua omnes virtutes aſsiduè vigent & in perpetua fermè actione continentur, vt non obſcurè conſtabit ex his, quæ ſuperius oſtendimus, de communi omnium virtutum influxu in hanc vitam. Deinde cum in ea actus virtutum heroicos paſsim exerceri opus ſit, habitus autẽ virtutum gignatur ex actionibus frequentibus, conſurgent etiam in anima virtutes perfectiſsimæ.

Et hoc deinde virtutum vſu, & exercitatione vberius etiam reſultare meritum neceſſe eſt, quod inter pręcipuas huius vitæ vtilitates primum locum vendicat. Nam cum vnam ob hanc cauſam huius peregrinationis curſus inſtitutus ſit, & ad hoc vnum tota hominum vita dirigatur: vt negociationem ac mercaturam cœleſtium operum exerceant, & vt mercatores huius ſęculi omni ſtudio id agunt, vt quam maximè diteſcant, ob id relictis alijs ſtudijs, vt venandi, equitandi, aut ſimilium rerum; nullas lucri occaſiones oblatas prętermittunt: imò iucundi eis videntur labores omnes & vigiliæ, quæ modò rem augeant; ita & multo magis ſperandum eſt In hac ſpirituali mercatura, cuius fructus ſunt ętterni & materia, de qua Euangelici Miniſtri tractant, & in qua quotidie verſantur, nihil aliud cõtineat, quàm Dei ipſius & animarum negotium, & dum his procurandis immorantur, Dei cauſam agant non ſuam: Immo poſtquam huic functioni ſe manciparunt, etiamſi nolint, vt ita dicam, coguntur Dei, & animarũ rem procurare, quæ omnia vberiorem apud Deum merendi præbent materiam.

Creſcit etiam meritum, ac huius functionis præmium ex nimia difficultate, quàm ex natura ſua præſefert hæc infidelium cultura: dubitari enim nequit, quin ſenſibus ipſis primo aſpectu, acerba, aſpera, & dura repræſentetur, ſed ex hac acerbitate, & difficultate creſcit ipſa meriti, & prę mij corona. Illud tamen experientia compertum eſt, quod quid eſt difficultatis,

cultatis, ita molliri & temperari à Deo, vt appareat quatenus valet ad meritum, non appareat quantum attinet ad laborem: Qua in re ita vtrũque Deus coniunxit, vt res quidem grauissima, maximeque ardua, ita ab eo conditur, & mitigatur, vt eadem sit suauissima, & iucundissima.

Ex varijs etiam aliis vtilitatibus luculenter, vt solet ac frequenter Sanctus Ioannes Chrysost. charitatem in proximos commendat, præcipuè verò, quia cum ad nostri am vtilitatem sit quoddam medium præstantissimum, nunquam ea neglecta, nostram propriam attingemus. In primis tom. 4. homil. 25. in cap. 10. epist 1. ad Corint. *Ita enim* (inquit) *tibi vtilitatem comparabis, si proximi inuigilabis vtilitati. Itaque si piger in fratris cura fueris intellige nulla te prorsus ratione salutem consecuturum: Igitur tua ipsius gratia proximi tui rebus adsis: sufficientia itaque sunt, quæ iam diximus, quod persuadeant, nulla alia ratione vtilitatem nos inuenire posse. Quod si hoc à confessis exemplis cognoscere volueris, considera si quando domum aliquam exuri contingat, inde nonnulli ex vicinis sibi cauentes minimè se periculis obijciant, sed domi inclusi timeant nequis ingrediatur qui aliquid ex rebus suis auferat, quantam iacturam facient? etenim ignis quoque eos comprehendet, & omnes eorum comburet facultates. Ita qui cum proximi vtilitatem non respexerunt, suam perdiderunt. Siquidem Deus cum inuicem omnes colligare vellet, talem rebus vtilitatem imposuit, vt in proximi vtilitate alterius etiam colligata sit, & vniuersus mundus hoc pacto constitutus est. Propterea si in mari tempestate exorta gubernator omissa multorũ salute, suam tantum quæreret, & seipsum, & alios quam primum obrueret: & vniuscuiusque artis, si sua tantũ quæratur vtilitas, nunquam neque vita constaret, neque ars, quæ sui ipsius quæreret vtilitatem: propterea agricola non tantum frumentum seminat, quantum sibi sat sit; nam iam pridẽ & alios, & se perdidisset; sed quod multis sufficiat, terræ mandat: Et miles, non vt suæ dumtaxat consulat saluti, se periculis obijcit, sed vt Ciuitates in securitate constituat: Et mercator non eas tantum merces transportat, quæ sibi ipsi satis sint, sed multis alijs. Quod si quis hoc in loco diceret non alterius, sed suam vnumquemque considerare vtilitatem, & idcirco ita facere, vt pecuniæ sibi, & securitatem, & gloriam comparet, atque ita dum suam quærit, proximi quoque quærere vtilitatem: Idem ego dico, hoc est, quod iam dudum audire volebam, & hac gratia omnem hunc sermonem fecimus; vt ostenderemus tunc sibi vnumquemque consulere, cum proximo consulit. Nam cum aliter homines proximi commodum non essent curaturi, nisi in hac constituti necessitate, propterea ita Deus ea coniunxit, & non permittit, vt in propriam prius quisquam veniat vtilitatem, nisi per alienam transeat. Hoc igitur humanũ est, vt hoc pacto proximo vsui simus. Verum oportet non hinc, sed Diuina voluntate ad hoc adduci: siquidem nemo salutem consequi potest, nisi ita se habeat. Sed quamuis summam complectaris Philosophiam, proximi autem iacturam contempseris; nullã apud Deum fiduciam habere poteris: Vnde hoc constat? ex Beati Pauli verbis: Etsi distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero,* 1. Co

Chrys. hom 2 10. epi Corint

Digitized by Google

habuero, nihil mihi prodest. Vides quantum à nobis Paulus requirit? At qui pascit, non suam, sed proximi quærit vtilitatem. Sed non sufficit hoc inquit: Cum charitate hoc fieri vult, & misericordia plurima. Propterea legem hanc statuit Deus, vt nos in vinculum charitatis adduceret. Hæc Chrysost. Cæteras verò vtilitates ex testimonijs sequenti capite adducendis colligemus.

CAPVT IX.

Ad omnes Christianos spectat proximorum etiam Infidelium saluti consulere.

QVamquam non omnes fideles fide Christiana prædita, ad alios instituendos sint idonei, multi tamen sunt, qui id commodè possunt, & si nolunt, inducendi sunt, vt pro sua virili parte Ecclesiæ Sanctæ, animarumque saluti deseruiant. Et vt omittam eos, qui ex officij munere, vel ex sua vocatione tenentur huic studio operam dare, quales sunt Pastores, & Religiosi postipsos, alij profectò sunt, qui licet ad hoc non vocati, idonei tamen sunt, quibus quippe maior fides, & doctrina insit, quàm alijs idiotis, & vulgaribus. Hos Sancti Patres, præcipuè tamen Sanct. Ioan. Chrysost. passim hortatur, vt maiori illa luce prædita, non seipsos solum, sed & alios etiam Infideles erudiant, & ad fidem alliciant.

Chrys. hom. 24. in Matt

Homil. 24. in Matt. Omnes Christianos exhortans ait: *Scitote quia mercenarij sumus conducti: si ergo mercenarij sumus, cognoscere debemus, quæ sunt opera nostra; mercenarius enim sine opere non potest esse: Opera autem nostra sunt opera Iustitiæ, non vt agros nostros colamus, & vineas: non vt diuitias congregemus, & acquiramus honores, sed vt proximis prosimus. Et quamuis hæc sine peccato facere possimus tamen non sunt opera nostra, sed diaria nostra. Sicut ergo nemo sic conducit mercenarium, vt hoc solum faciat, quod manducet: sic & nos ideo vocati non sumus à Christo, vt hæc sola operemur, quæ ad nostrum pertinent vsum, sed ad gloriam Dei. Et sicut mercenarius, qui hoc solũ facit, quod manducat, sine causa ambulat in domo: & sic nos si sola hæc fecimus, quæ ad nostram pertinent vtilitatem, sine causa vixiimus super terram: & sicut mercenarius prius aspicit opus suum, deinde diaria sua: & sic nos si mercenarij Christi sumus, primum debemus aspicere, quæ ad gloriam Dei pertinent, proximique profectum, (quia charitas, & verus amor erga Deum non quærunt, quæ sua sunt sed ad libitum amati cuncta desiderant perficere) deinde quæ ad nostram vtilitatem.*

Idem tom. 1 homil. 3. in Genes.

Idem tom. 1. homil. 3. in Genes. Ne omittamus proponere eis, (hoc est Gentilibus) *doctrinas scripturarum, sed omne impendamus studium, vt ab errore liberati, ad veritatem reducantur, nam licet in erroribus deprehensi sint, cognati tamen nostri sunt, & congruit, vt magnam eorum curam habeamus, nunquam torpescentes, sed sum-*

Digitized by Google

summæ diligentiâ faciente: ea quæ nobis sunt, vtilem eis medicinam adhibemus, si fortè, vel tardè ad veram sanitatem redeant: nihil enim ita gratum est Deo, & ita curæ, vt animarum salus. Talem igitur habentes Dominum, tàm misericordem, tàm benignum, tam mansuetum cum nostræ, tum fratrum nostrorum curam geramus salutis: nam & hoc nostræ salutis argumentum erit, & occasio, si non solum pro nobis ipsis solliciti, sed & proximo vtiles fuerimus, ipsum ad viã veritatis manuducentes.

Idem eodem tom. homil. 8. in Genes. Auditores ad Hæreticorum excitat conuersionem dicens: *Operam date, vt pia scita in eis* (loquitur de Arianis) *plantentur, & roborentur: volo enim, & precor omnes vos in Doctorum ordine esse, & non solum auditores nostrorum esse dictorum, sed & alijs doctrinam nostram afferre, piscarique errantes, vt ij redeant in viam veritatis: sicut & Paulus inquit: Vnus alterum ædificet, & cum timore, & tremore salutem vestram operemini. Sic Deus nostram multitudinem augebit, & vos vberius superna frueminigratia, magnam membrorum vestrorum curam gerentes. Neque enim Deus vult, vt Christianus se ipso tantum contentus sit, sed vt alios ædificet, non per doctrinam solum, sed & per vitam, & conuersationem.* *Hom. in Ge*

Et homil. etiam 10. in Genes. tomo primo, *fortè prolixius, quam oportebat sermonem produximus: verum hoc non absque ratione, neque temere factum est; sed vt absentes ex vobis discant quantum sibimetipsis damni fecerint, ob corporalem cibum, semetipsos à spirituali cibo subducentes. Cæterum ne valdè contristentur, fraterna illos beneuolentia prosequamini, recensentes eis, quæ à nobis dicta sunt. Hoc enim germanæ charitatis argumentum: nam si inter magna charitatis indicia habent, qui ità de sensibilibus edulijs hoc faciunt: multo magis, qui in spiritualibus hoc agunt, magnũ nostrum præconium celebrant, reditque ad nos quicquid est vtilitatis: nam cuius studium est docere proximum, is non tantum illi benefacit, quantum sibi ipsi magnam mercedem parat, dum duplicem percipit mercedem, retributionemque à Deo maiorem assequitur. Denique is, qui fratrem docere tentat, dum illi commemorat, & dicta secum repetit, & melius tenet: Igitur cogitantes tantum lucrum vestrum, ne inuideatis fratribus vestris sed à vobis discant, quæ nunc à nobis dicuntur. Vt autem plenius doceantur, ducite illos ad nos, persuadentes ipsis, quod nihil obest spirituali mensæ, si præcedat corporalis cibi sumptio, sed haberi debet omne tempus spirituali sermoni idoneum.* *Chry 10. tom.*

Præcipuè verò tom. 5. oratione 5. in Iudæos, idem pro Iudæorum conuersione prosequitur argumentum: *Tu quoque imitare Samaritanum illum, qui in Euangelio tantam erga vulneratũ præstitit sollicitudinẽ. Etenim illic præterijt Leuita, præterijt Phariseus, ac neuter deflexit ad iacentẽ, sed inclementer, crudeliterque relicto semiuce abierũt. Samaritanus autẽ quispiã, qui nulla ex parte illi coniunctus erat, nõ prætercurrit, sed misertus est accurrẽs, instillauit oleũ, & vinũ, imposuit asino, duxit ad diuersoriũ, pecuniã partim dedit præsẽtẽ, partim pollicitus est pro eius, qui nihil ad ipsũ pertinebat curatione, nec dixit apud sese; Quæ mibi cura est istius? Sa-* *Tom. Luce. vive*

Digitized by Google

maritanus ſum, nihil mihi cum illo, procul abſumus à Ciuitate; & ille ne ingredi quidem poteſt. Ne dixeris apud temetipſum: homo ſum mundanus, vxorem, & liberos habeo, & iſta Sacerdotum ſunt, iſta Monachorum: Neque enim Samaritanus ille hæc dicebat, vbi nunc Sacerdotes? Vbi nunc Phariſæi? Vbi Iudæorum Doctores? ſed perinde quaſi venatum quempiam maximum nactus eſſet, ita lucrum arripuit. Et tu igitur cũ videris aliquem curatione egentem, vel corporis, vel animi, ne dicito apud temetipſum; Quare ille, & ille eum non curauerunt, ſed à morbo libera, ne petas ab illis cauſam negligentiæ: Si inueneris aurum iacens, non dicis apud temetipſum, quare ille, aut ille hoc non ſuſtulerunt, ſed feſtinas ante alios rapere: Itidem & de fratribus collapſis cogita, putatóque te theſaurum reperiſſe, nimirum occaſionem illis medendi. Etenim ſi inſtillaueris illi velut oleum ſermonis doctrinam, ſi obligaueris humanitate, temperantiaque vulneratum ſi ſanaueris, ille te faciet ditiorem quouis theſauro. Qui enim eduxerit prætioſum ex indignitate, tanquam os meum erit, inquit, ille.

Ac oratione 3. in Iudæos: *Quotque prius rogauimus, idem & nunc rogamus, vt fratres veſtros reducatis ad ſalutem, multam ſolicitudinem habeatis pro membris neglectis: propter vos enim tantum laborem ſuſcipimus, non vt vulgari more loquamur, neque vt plauſum, ſtrepitumque referamus, ſed vt auulſos ad viam veritatis reducamus. Ac ne quis mihi dicat, nihil mihi eſt cum eo negotij, vtinam contingat mihi mea ipſius negotia rectè gerere: Nemo ſuum ipſius negotium rectè gerere poteſt neglecta proximi ſalute: propter hoc, & Paulus ait: Nemo quod ſuum eſt quærat, ſed quiſque quod alterius, ſciens quod ſua cuiuſque vtilitas in proximi vtilitate ſita eſt. Sanus es tu, ſed oculus tuus infirmatur: hoc eſt, eſt ægrotus. Itaque ſi verè ſollicitus fueris, pro ægrotante magis dolebis, & imitaberis in hoc quoque Beatum illum, qui dicit: Quis infir-*
1. Corin. 11 *matur, & ego non infirmor? Quis offenditur, & ego non vror? Etenim ſi cum duos obolos dederimus, paulumque pecuniæ inſumpſerimus in pauperes gaudemus: ſi poterimus animas ſeruare, quanto maiorem voluptatis fructum capiemus? Quantum autem in futuro ſæculo recipiemus gaudiũ? nã ibi quoque quoties cõueniemus, multã capiemus voluptatẽ ex cõgreſſu reminiſcẽtes beneficiorũ, quæ vicißim alij in alios præſtitimus. Deinde cũ illos conſpexerimus ad tribunal illud metuẽdũ, multæ fiduciæ participes erimus.*

Et infra in eodem ſermone, non ſolum homines, & viros huic operi ſtudere, ſed & fœminas ſuadet, dicens: *Vt igitur, & fratres ſeruemus, & nobis-ipſis veniam pro peccatis, imo potius multam fiduciam reponamus: Denique curemus & illud, vt à cæteris omnibus nomen Dei glorificetur, cum vxoribus, liberis, & famulis ad hunc venatum, & indaginem egreſſi extrahamus à Diaboli laqueis captos ab illo, iuxta ipſius voluntatem: nec prius deſiſtamus quam quicquid per nos præſtari poterit, præſtiterimus, ſiue pareant, ſiue non pareant. Quin potius impoſſibile eſt, vt Chriſtiani cũ ſint, non pareant. Sed ne, vel hanc excuſationem habeatis, illud dico: ſi poſtquam multa verba exhauſeris, & quicquid per te præſtari poterit expleueris, videris illum non obtemperare, adducito ad Sacerdotes, & omnes per Dei gratiam potientur venatu, totumque tuum erit, qui illum adduxeris. Expedit vt hæc, & vxores dicant viris, & viri-*

Digitized by Google

viri vxoribus, & filij parentibus, & patres filijs, & amici amicis. Discant hæc & Iudæi & ij, qui nobis quidem coniuncti videntur, sed cum illis sentiunt, quod nobis aliquod studium est, ac sollicitudo, vigilantiaque pro fratribus nostris ad illos vltrò currentibus. Et omnes ante nos illos corrigent, qui cum nostræ professionis sint, tamen illo commeant. Quin potius nemo posthac ausurus est ad illos confugere, sed erit corpus Ecclesiæ purum. Deus autem, qui vult omnes homines fieri saluos, & ad agnitionem veritatis peruenire, & vos ad istum venatum corroboret, & illos ab hoc errore liberet. ita Chrysost.

CAPVT X.

De iucunditate, quam ex conuersione animarum Euangelij ministri consequuntur

NEc vtilitatem solam, aut dignitatem hi, qui animarum lucris se consecrant; sed & iucunditatem, & oblectationem non paruam ex hac functione consequuntur: Nam licet prima specie aspera, & odiosa videatur, solatia tamen, & gaudia passim inueniuntur in ea, vt nullum bonum, nullamuè perfectionem ei deesse appareat. Nam, si vt Saluator noster testatus est (*Luc.* 15.) Gaudium est in cælo super vno peccatore pœnitentiã agente, non eadem quoque causa erit lætandi in terris, seu cum hominem ad pœnitentiam conuerti, seu cum totis conatibus ad perfectionem aspirare cernimus? plurimæ enim sese offerunt lætitiæ rationes: ac in primis Dei honor; proximi salus, quem sicut nos ipsos diligere iubemur: tum etiã maximum, ac gratissimum quoddam indicium diumę bonitatis, clementię, & patientiæ, in perdita ouicula, nõ solũ tolerãda, sed etiã super humeros reportãda; cuius quidẽ clemẽtiæ nos ipsi testes, & spectatores sumus. *Luc. 15*

Præterea illud quoque accedit, quod tàm præclari doni ac muneris aliqua ex parte nos ipsos etiam participes esse sentiamus, vt cũ Paulo dicere, & quodammodo gloriari nobis liceat: (1. *Cor.* 3.) Ego plantaui. Est autem maximè naturale, vt in eo quisque delectetur, idque diligat, in quod aliquid studii, atque operis impendit, eoque magis, quo ea res præclarior, ac præstantior est. Quid aut maius, aut præclarius, quam alios homines Christianos, ac Beatos efficere, quod non modo est proprium Dei opus, sed & primum inter omnia eius opera locum obtinet? Quemadmodum etiam exultabat Paulus in Philippensibus, Gaudium meum inquit, (*ad Phil.* 4.) & corona mea. Quo modo in Corinthiis, quos gloriam suam in die Domini appellat? 2. *Cor.* 1. & 1. ad Thessalonicenses 2. Quæ est, ait, nostra spes, & gaudiũ, aut corona gloriæ? nònne vos ante Dominũ nostrum Iesũ Christũ estis in aduẽtu eius? Vos enim estis gloria nostra, & gaudiũ. 1. *Cor.* *Phil.* 4. 2. *Cor.*

Nec minus lætandi occasionem excitant labor, sollicitudo, & cura, quæ sæpè comitari solent huiusmodi fructus, de quo Apostolus, *ad Galat.* 4. Fi- *Gala.*

Digitized by Google

lioli quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis. Parturienti se comparat mulieri, quod significat moram, & laborem, & etiam cruciatum, qui in eiusmodi opera sæpè intercurrit. Itaque dubitandum non est, quin in hunc etiam partum conueniat illud, quod est à Domino dictum, *Ioan. 16.* Mulier cum parit, tristitiam habet, cum autem peperit, iam non meminit pressuræ, quia natus est homo in mundum. Hic vero maior est etiam lætitia, quia non natus est homo in mundum, sed verius in cœlum: vita enim corporis breuis est, ac miseriis plena; vita autem animi sempiterna, ac omni ineffabili gaudio referta.

Ioan. 0

Quæ omnia confirmari possunt ex ipsa Dei natura, & innata bonitate, ac prouidentia: quæ cum tanta fuerit, vt eum è cælo in flagella, in spinas, in crucem impulerit, idque pro animarum salute, ad eius etiam bonitatem, & prouidentiam spectare videtur, vt in hac sibi gratissima functione laborantes solatiis, ac lætitia repleat, vt mediante delectatione opus ipsum perficiatur. Hanc igitur spiritualium gaudiorum abundantiam, Apostolorum exempla testantur: nam simul ac fuerunt verbi Dei ministerio accincti, ibant à conspectu Concilii gaudentes, quoniam digni habiti sunt pro Christi Iesu nomine contumeliam pati. Legimus & innumera alia, & Martyrum & Confessorum exempla, qui pro fidei confessione, ac propagatione, tormenta ingenti cum gaudio perpessi fuerunt. Nec similia hac nostra ætate desiderantur, Beatus enim Franciscus Xa[illegible]rus legitur sæpissimè in immenso illo Orientis tractu pro animarum salute laborans, solitarius manu pectori admota, oculis in cælum elatis, propter harum cõsolationum abundantiam, huiusmodi voces edere solitus fuisse: Sufficit Domine, sufficit: quasi ipse quoque vt Ephren consolationem diuinam, ferre non posset amplius. Quin etiam cum iter faceret, quod ille semper pedester faciebat, adeò mentem suspensam & in Deum absorptam gerebat, vt sæpè de via aberrans in vepres, dumeta, & lapides impingeret, nec aduertẽs: quam sanè ob causam semper ei plantæ, ac tibiæ sanguine, & tabo fluebant, cum tamen ille ne sentiret quidem. Et quamuis hæc grandia videantur; sunt etiam alia & communia & quotidiana, quæ ex corde puro ex orationis studio ex virtutum exercitatione, & aliorum reparata salute proueniunt, quæ viris Religiosis sincerè ob Dei honorem, in hac Infidelium cultura laborantibus, certa, & perpetua sunt.

Xauer.

CAPVT XI.

De aliquibus impedimentis remouendis.

ALiqui, qui nondum alte gustarunt quàm suauis sit cibus, pro animabus seruandis labores, & tribulationes magnas, vsque ad san-

guinis

guinis effusionem perferre, propriam commoditatē animarum saluti prę-
ponentes, multa excogitarunt impedimenta, quibus benè currentium co-
natus aut retardare, aut penitus impedire, maximè in Infidelium, tam Oc-
cidentalium, quàm Orientalium Indiarum conuersione conabantur. Quę
ad quatuor præcipuè capita reducuntur a Doctissimo Patre Iosepho A-
costa in tractatu aureo, ac omni eruditione pleno de procuranda Indorū
salute, primo ad Diuinæ gratiæ subtractionem, quasi credant, illas gentes
occulto Dei iudicio in suis tenebris relictas: secundò ad naturæ, morum-
que illarum gentium absurditatem, siue incapacitatem: tertiò, linguarum
illius tractus difficultatem, ac demum locorum atque habitationis incō-
moda: quibus certè difficultatibus, incommodis, & periculis sæpè milites
Christi ab incepta vocatione deterrentur. At quoniam apte idem Acosta
horum retundit tela, maximè lib. 1. de procur. Indorum salute; propterea
rogo, vt qui sese vocari ad sanctam illam, Deoque gratissimam marium
traiectionem senserit, nimirum vt Deo Indos, Aethiopes, seu alias natio-
nes Barbaras vocanti cooperentur, eum attentè versent, ac perlegant. Et
quoniam omnia impedimenta reducūtur, vel ad locorum incommodita-
tem, addiscendæ linguæ laborem, ac ipsorum Barbarorū ineptiam, & stu-
piditatem: quæ quidem quod non tam à natura ipsis insita, quam educa-
tione, vsuque acquisita sit, præter ea, quæ Iosephus Acosta in huius rei cō-
firmationē affē[illegible]legēdus est Thomas Bozius fig. 28. de gētibus efferis ad
humanitatē disciplina Christi perductis, & fig. 93. a c. 199. vbi de gentibus
Septētrionalibus agens illas olim (ait) ita incredibilis fuisse ferocitatis, vt
feræ ipsę, ac forsan ipsis Indis, Aethiopibusue deterioris naturæ viderētur:

Deinde isti nimium sibi ipsis indulgentes breuiter exemplo ipsius Io-
sephi Acostę cōuincantur: Iā illud, inquit multū mouere nos debet, quod
videmus ad gētes profūdi sermones, & ignota linguę homines penetrare
lucri spe, nec deterreri barbarie immensa, sed vniuersa mercium causa lu-
strare, non Aethiopum innumerabiles linguas, nō Synarū, nō Tartarorū,
non Brasilienſium, non extremi Oceani littora recusare, & quicquid inter
Mendocinum promontorium, & fretum Magalanicum situm est infinitis
terræ, ac maris, spātiis, idque vtroque ex latere, & Boreali, & Australi
magno studio obire: Denique & si quē tellus extremo refuso summouet
Oceano; vel si quē extēsa plagarū quatuor in medio dirimit plaga solis ini
qui, hūc perscrutātur, huius linguæ, vel balbutientes se accommodant, vt
aurū, argētū, ligna prętiosa, mercesque exquisitas ad suos euehāt, quęstū-
que vndique augeāt, tā lōgā & periculosā peregrinationē auidissimè sus- tan
cipiūt, vt profectò admirabile sit omnes penè portus Oceani, omnes sinus
Orbis terrarū stationibus nauiū Hispaniēsiū teneri, omnes Indorū Satra-
pas cū nostris mercatoribus, & nautis cōmerciū habere. At nos qui pretio-

sissimas merces quærimus, animas, Dei imagine insignes, qui lucra non incerta, aut breuia, sed æterna in cælis speramus; linguæ difficultatem, locorum asperitatem causamur: vt appareat verè prudentiores esse filios huius sæculi in generatione sua filijs lucis. Superest, vt charitas ardens in Christum, industria, & labore perficiat, quod deest naturæ. Qua in re Patris Francisci Xauieri admirabile extat exemplum, qui in perdiscenda Malauarica lingua tantum operæ, & sudoris posuit, tantundemque in Iaponen. atque alijs longè inter se diuersis, vt si Apostolico dono linguarum præditus esset, non posset maiore gloria Christi nomen in tanto terrarum Orbe vulgare. Certe enim charitas omnia potest, & cum linguæ cessarint, vna charitas pro omnibus est. Hactenus Acosta.

Igitur vt iam huic primæ parti, in qua necessitatem, dignitatem, ac huius in lucrandis animabus studij vtilitates breuiter exposui, finem imponam, quis tot, ac tanta lucra, tot opes, ac virtutum omnium præstantiam in eo inesse conspiciat, qui non meritò thesaurum illum, in Euangelico agro abscondito illud non iudicet? est enim verissimus thesaurus Euangelicus ardens in proximos dilectio, quæ ingentes diuitias continet, immensamque bonorum abundantiam: non enim vnum, aut alterum bonũ, sed omnia simul congesta, & accumulata. Quod si illi, qui mercaturam exercent, vt ditescant, traiectis immensis maribus, peragratis varijs Orbis regionibus, ac hominibus ignotæ linguæ, magno cum labore, & quidem multis iacturis exposito, & longo tempore, diuturno studio, magnaque cõtentione diuitijs inhiant, sæpe etiam in naufragia incidunt, vt vna hora omnia auferat, quæ plures fortasis anni corraserant: nos, qui thesaurum cælestem in agro animarum reconditum, ac fodinas quærimus animarum, in quibus non chrysoliti, aut vniones, sed veriores gemmæ, & margaritæ, ac multò illis prætiosiores congregatæ sunt, quarum vsus non in terra tantum, sed in cælo quoque maximus est, cur torpescere debeamus? Est tamen thesaurus absconditus, quia pauci eum cognoscunt, paucisque conceditur. Vbi autem absconditus? nempe in agro, in hoc inquam remoto à delitijs, & temporalibus commoditatibus, à strepitu ambitionum à negociationibus, à consanguineis, amicis: In agro deinde, qui locus & arari, & seri, & magno denique studio coli solet. Omnia igitur relinquenda, si agrum hunc possidere, ac in eius cultura laborare velimus: ac quod primum est, thesauro in tam fœlici agro abscondito frui.

LIBRI PRIMI FINIS.

Digitized by Google

LIBER SECVNDVS

AD QVEM POTISSIMVM

Pertineat Infidelium ſalutem procurare.

CAPVT I.

Ad Romanum Pontificem tanquam ad ſummum Eccleſiæ Paſtorem, Petriq́ue in Apoſtolatu ſucceſſorem pertinere, Prędicatores pro fide propaganda mittere in vniuerſum orbem.

NEMINI dubium eſt, modo Catholicè ſapiat, Sancti Euangelij Eccleſięque Chriſti per totum orbem propagationem, ad Romani ſummiq́ue Pontificis authoritatem ſpectare. Id enim & authoritas tam ſcripturæ, quam Patrum, & ratio ipſa, ac demum innumera ſummorum Pontificum exemplaria teſtantur.

Inprimis enim cum Dominus Ioan. vlt. illis verbis *Paſce oues meas*, Petro eiusq́ue ſucceſſoribus ouile dominicum commiſerit, vt Patres omnes fatentur, non ſolum illi oues iam congregatas illius loci aut temporis paſcere ſed omnes tam illius quam futuri temporis diſperſas ac diſsipatas (quin potius nondum oues) quærere vt oues fiant, atque vt intra ſepta Euangelij cum reliquo grege paſcantur euocare commiſit, de quibus ſane Chriſtus Ioan. 10. affirmauit. *Alias oues habeo quæ non ſunt ex hoc ouili, quas oportet me adducere, & vocem meã audient, & fiet vnum ouile & vnus Paſtor.* Quibus ſane verbis Dominus locutus eſt de populo Gentili, & Iudaico nondum ad fidem conuerſo, qui etſi ſecundum pręſentem Iuſtitiam ab Ecclesia ſit alienus, ſecundum tamen ęternam electionem ad eandem eſt vocatus. Cũ igitur has oues etiam cõmiſiſſet Petro his verbis, Paſco oues meas, & ipſe Dominus fateatur oportere illas adduci, conſtat hoc Petro & eius ſucceſſoribus

Ioan. vlt.

Ioan. 10

Digitized by Google

Chryſoſt lib. 2. de Sacerdot.

ſoribus diuinitus fuiſſe commiſſum: Nam vt Chryſoſt. ait lib. 2. de Sacerdotio. *Quamobrem ille* (ideſt Chriſtus (*Sanguinẽ ſuũ effudit, certè vt errantes oues in vnum congregaret , quarum curam tum Petro tum eius ſucceſſoribus committebat.*

Accedit quia cum ſint multa Prophetarum vaticinia Eccleſiam Chriſti Deiq́ue ſponſam , ad agnitionem diuinæ veritatis adducturam omnes gẽtes vt manifeſte Eſaias docuit cap. 4. Vbi introducit Deum ſic loquentem Eccleſiæ ſuę. *Dilata locum tentorij tui, & pelles tabernaculorum extende, ne parcas, longos fac funiculos tuos , & clauos tuos conſolida, ad dextram enim & ad leuam penetrabis, & ſemen tuum gentes hæreditabit.* Similiter cap. vlt. Eſaiæ prædicitur fore vt Eccleſia mittat operarios in omnem Regionem , qui Aſiam, Africam , Europamq́ue percurrant quouſque ad Inſulas vltimas perueuerint, nullumq́ue ſic hominum genus tam remotum , nec ſit loquela nec ſermo gentium adeo Barbarus vbi non audiantur & retonent verba eorum; *& Ponam in eis inquit* (diuinus vates) *ſignum , & mittam ex eis qui ſalnati fuerint ad gentes in mare, in Africam, & Lydiam tenentes ſagittam , in Italiam & Graciam, ad inſulas longè, ad eos qui non audierunt, & non viderunt gloriam meam gentibus, & adducent omnes fratres veſtros de cunctis gentibus donum Domino.* Frequẽs eſt ſermo apud etiam de vocatione gentium ad eccleſiam , apudq́ue alios Prophetas generale eſt vaticinium. Hæc autem magnifica iam pridẽ adeo facta promiſsio de vocatione gentium ad eccleſiam nuſquã re ipſa adimpleta eſt vſque ad Euangelij promulgationem , quo opere per Petrum e- *e*
iusq́ue ſucceſſores gentes erant conuocandæ, & ad veri luminis agnitionẽ adducendę vt expreſſe demonſtrant ea quæ Lucas actorum 10. narrat, ait enim Petrum dum commoraretur in Ioppe a ſentibus abſtractum vidiſſe vas quoddam inſtar magni lintei, è quatuor capitibus cœlitus demitti , in quo erant omnia quadrupedia terræ, & ferę (ſic eſt in Græco θηρία) & ſerpentia, & volatilia terræ, dictumq́ue Petro : macta & commede, qui reſpondit ſe id nequaquam facturum, quando illa eſſent immunda. Tum diuinitus illi dictum, immunda non eſſe quæ Deus effecerit pura . Hoc vero ter accidit Petro, donec in cælum vas eſt receptum. Et quidem vita huiuſmodi gentes quæ immundę ab Hębreis habebantur, ad verum Dei cultum & Sacra Chriſtiana vocatus eſſe ſcribit ibidem Lucas. Futurum erat náque vt omnes ad Eccleſiam è quatuor mundi partibus (ait Auguſtinus) venirent: nam Petrus Eccleſiam refert, cuius perſonam ſuſtinent , & adhuc ſuſtinent eius ſucceſsores. Occidendiq́ue erant & manducandi ab ipſo Petro, eiusq́ue ſucceſſoribus, occidendi inquam, vt Auguſtinus ipſe interpręatur, id eſt, vt interficerent in eis vîtam præteritam, qua non nouerant Chriſtum, & tranſirent in corpus eius , tanquam in nouam vitam ſocietatis Eccleſia ſalutem Gentium eſuriret. Hactenus Auguſtin.

Hac igitur viſione Petro , eiusq́ue ſucceſſoribus non ſolum fuit demonſtratum

monſtratum Gentes ad Eccleſiam eſſe traducendas, ſed & ipſum debere tanquam ex ſuo officio eas vocare, & adducere, id enim manifeſtè ſignificatur illis verbis: *Surge Petre, occide & māduca*. Nam capitis eſt manducare, & per manducationem traijcere cibum in ſtomachum, & illum ſibi incorporare, ſignificans hac metaphora Petro conuenire, vt ipſe tanquā caput Eccleſiæ Infideles conuertat, & efficiat Eccleſiæ membra. Hac igitur voce Petri ſucceſſores cœlitus quotidie admonentur, etſi nō exteriori, interna tamen inſpiratione: *Surge, Petre, occide & manduca*, hoc, eſt fac vt gentium ritus, idola, & infidelitatis fibræ exſtirpentur, iſtaque animalia immunda per prædicationem Euāgelij, ſuſceptamque fidem omnibus errorum ſordibus expurgata, manduca, & in Eccleſiæ ſtomachum, qui animarum ſalutem ſummè famet, immitte. Adiungamus his quod cum Eccleſia debeat creſcere, donec in toto mundo Euāgelij lumen reſplendeat, fiatque vnum ouile & vnus Paſtor; Deusque velit omnes homines ſaluos fieri, & ad veritatis agnitionem venire; præceptumque ſit Apoſtolis, *Ite prædicate Euangelium omni creaturæ*, non tantum pro ipſis ſed & pro eorum ſucceſſoribus, ac deinceps eccleſia Romana ſit, quæ inter alias merito Apoſtolica functione gloriatur, & ſummus Pontifex Apoſtolicus, & ſedes eius Apoſtolica ab omnibus ſimpliciter, & per antonomaſiam vocetur, quia Apoſtolorum rētinet non ſolum doctrinam, ſed etiam in Apoſtolico officio hereditariā ſucceſsionē; nemo eſt qui dubitare poſsit, ad prouidentiā diuinā ſpectare, vnū ſeligere, cui onus hoc, nempe adducendi oues ad Euāgelij caulas, prędicandi Gentibus fidē, & Apoſtolici muneris functio incūberet, & qui propoſito ſibi diuinæ voluntatis & ordinationis fine, ſeligeret animarum ſalutis media. Hic autem non eſt alius niſi ſummus Pontifex eccleſiæ caput, vicarius Chriſti, Petri ſucceſſor, & totius orbis Pater. Neque enim ob id ſolum Apoſtolicam Romanam ſedem vocari exiſtimādum eſt, quod Apoſtolorum fuerit, nam fuit & Epheſina, & Hieroſolymitana, & aliæ non paucæ, verum etiam, quia Apoſtolorum munus pro Chriſto legatione fungendi, & vſque ad vltimos terrę terminos illius fidem immobili firmitate teſtificandi propriè ac præcipuè ad Romanos Pōtifices ſpectat; quorum muneris eſt cum ipſis per ſe orbem vniuerſum adire non liceat, eam curam alijs demandare, idoneosque verbi miniſtros ad ſeminandum ſanctum Euangelium mittere.

Neque enim aliud Luc. 5, per Dominum intrantem in nauim Simonis quam Chriſti fidelium eccleſia, cuius magiſter & caput conſtitutus eſt Petrus, denotatur: vt optime docet D. Ambroſius Ser. *11. Soli.* (inquit) *Petro ibidem dicitur duc in altum, & laxate retia in capturam*, vbi Petrus tanquam ſummus piſcator & Archinauta iubetur alios ad piſcandum ducere. Non autem de ſimplici piſcium captura ſed myſticè verba hæc intelligenda eſ-

Digitized by Goo

ſe, teſtis eſt ipſemet Dominus apertiſsime dicens Petro, *Noli timere, ex hoc enim eris capiens homines*: & idem fere ſignificatur Io. 21. Vbi dicente Petro, *Vado piſcari*, alij dixerunt *venimus & nos tecum*. Poſtea inquit ſcriptura *aſcendit Simon Petrus & traxit rete in terram*. Quid igitur aliud his de piſcatione Petri parabolicis loquendi formulis demonſtratur, quam Petrum eiuſque ſucceſſores eſſe, qui homines ab erroribus, mundanisque illecebris ad fidē & eccleſiam militantem deberent adducere, adductoſque bene eos regendo tandem ad triumphantem dirigere, ſedulo conari?

Summum verò Pontificē Petro ſuccedere in hoc piſcandi genere quis vnquam potuit dubitare? Nam quid clarius Eccleſia Sancta & Apoſtolica innuit, cum in die deſponſationis ſibi vt ſpōſum Pontificem vices Chriſti gerentem annulum piſcatoris ipſi præbēs, matrimonio ſpiritali cōiungit, niſi vt ſedulo perpendat ſe Petri piſcatoris non piſcium, ſed animarum, ſedem vicesque repreſentare? Piſcatoris enim & Apoſtoli officium ex Euāgelij mente vnum idemque reputatur: quod etiam luce clarius ex illis Chriſti Domini verbis colligere eſt, ex hoc enim *eris homines capiens*: nec minus ex illis Matth. c. 4. cum Dominus eundem Petrum & Andreā vocauit dicens: *Venite poſt me faciam vos fieri piſcatores hominum*. Ideſt Apoſtolos, quorum ſit, Euangelicam veritatem gentibus diſſeminare, retiaque in capturā animarum lauare: vt optime D. Bernard. in epiſt. 1. ad Eugenium, munus Apoſtolicum ipſi Pontifici (vtpote ſucceſſori) incumbere. hac eadē figura piſcationis ſequentibus verbis demonſtrauit. *Quis mihi det antequā moriar videre Eccleſiam Dei, ſicut erat in diebus antiquis: quando Apoſtoli laxabant retia in capturam: non in capturam argenti vel auri, ſed in capturam animarum: Quā cupio illius te hæreditare vocem cuius adeptus es ſedem?* Et infra eod. cap. *Hoc vehementer expectat, & omnino expetit à te mater tua: hoc filij matris tuæ puſilli cum maioribus deſiderant: hoc ſuſpirant, vt omnis plantatio quam non plantauit Pater cæleſtis tuis manibus eradicetur. Ad hoc enim conſtitutus es ſuper gentes & regna, vt euellas & deſtruas, & ædifices, & plantes.* Annulus itaque piſcatoris idem ſonat quod annulus ſucceſſoris Petri in Apoſtolatu & piſcatione vniuerſæ orbis animarum: Ornatur inquam dextera Pontificum in die deſponſationis cum Eccleſia, hoc annulo; vt ad ſummum iſtum dignitatis gradum euecti, hoc altiſsimum & Apoſtolicum munus præ oculis ſemper verſarent. Annulus enim memorię ſymbolum eſt, atque ita hoc annulo Eccleſia Chriſti nomine Pontificem, vt Petri Apoſtoli ſucceſſorem commonefacit Apoſtolici muneris eſſe retia tendere, omniumque gentium ſalutem procurare: atque vt huius obligationis recordatio ſemper Pontificum mentibus ſit quā firmiſsimè impreſſa, eccleſiæ vſu receptum eſt omnes Bullas annulo piſcatoris ſigillari.

Hanc ſollicitudinem & curam ad Pontificem ſummum ſpectare inter

alios

alios Patres oratione vberrima ac disertissima alloquens Eugeniũ Papã. idem D.Bernard.in lib.de consideratione multis in locis docuit: *Recordare* inquit lib.3.cap. 2. *illius vocis, sapientibus & insipientibus debitor sum ad Roman. 1.ergo si te agnoscis sapientibus & insipientibus non dominatorem, sed debitorem, curandum summopere tibi, & tota vigilantia considerandum quo modo & qui non sapiunt, sapiant, & qui sapiunt non desipiant. At nullum genus insipientiæ infidelitate (vt sic loquar) insipientius est. Ergo & Infidelibus debitor est, Iudæis, Græcis, & Gentibus. Interest proinde tua dare operam quã possis maximam, vt increduli conuertantur ad fidem, & conuersi non auertantur.*

Et infra: magis ipsius Pontificis hac in re conscientiam stimulat dicẽs: *Esto; de Iudæis excusat te tempus: habent terminum suum qui præuenire non poterit: Plenitudinem gentium præire oportet, sed de ipsis gentibus quid respondes? Imo quid tua consideratio respondet tibi percunctanti sic? Quid visum est Patribus ponere mutã* Roma. *Euangelio; verbum suspendere fidei donec infidelitas durat? Qua ratione putamus subsistit velociter currens sermo? Quis primus inhibuit hunc salutarem cursum? Et illis causa forte quam nescimus, aut necessitas potuit obsistere. Nobis quæ dissimulandi est* Ps 1. *ratio? Qua fiducia qua conscientia Christum vel non offerimus eis quinon habent. An veritatem Dei in iniustitia detinemus, & quidem quandoque perueniat gentium ple-* Rom. *nitudo necesse est. Expectamus, vt in eas incidat fides? Cui crederes casu contigit? Quo-* Rom. *modo credent sine Prædicante? Petrus ad Cornelium, Philippus ad Eunuchũ missi sunt.* Rom. *Et si exemplum recentius quærimus Augustinus à Beato Gregorio destinatus est formam* Acto *fidei tradere Angelis.*

Idem lib.2.cap.5. *Disce sarculo tibi opus esse non sceptro vt opus facias Prophetæ. Et quidem ille non regnaturus ascendit, sed extirpaturus. Putasne & tu inuenias aliquid elaborandum in agro Domini tui? Et plurimum, Non plane totũ quiuere emũdare Prophetæ: aliquid filijs suis Apostolis quod agerent reliquerunt, aliquid ipsi parentes tui tibi. Sed nec tu ad omne sufficies. Aliquid profecto tuo relicturus es successori & ille alijs; & alij alijs vsque in finem. Circa vndecimam denique horam operarij otij arguuntur, & mittuntur in vineam. Antecessores tui Apostoli audierunt, quia Messis quidem multa, operarij autem pauci. Paternam tibi vindicato hæreditatem. Nam si filius* Luc. *& hæres, vt probes te hæredem euigila ad curam; & non otio torpeas, ne & tibi dicatur quid hic stas tota die otiosus?*

Lib. etiam 2. cap. 6. *Exi in agrum Domini tui, exi inquam in mundum: Ager est enim mundus isque creditus tibi. Exi in illum, non tanquam Dominus sed tanquam villicus, videre & procurare vnde exigendus es rationem. Exi dixerim quibusdam tuæ passibus intentæ solicitudinis & solicitæ intentionis. Neque enim ipsi qui visi sunt ire in orbem vniuersum, orbem circuiuerunt præsentia corporis, sed mẽtis prouidentia. Et tu leua oculos quosdam considerationis tuæ, & vide Regiones, si non sunt* Mare *magis siccæ adiguem, quam albæ ad messem, Nonne si exis & cernis istæ pudebit otiosam iacere securim? pudebit sine causa falcem Apostolicam accepisse?*

Et lib.4.cap.3. *Pastorem te populo huic certe aut nega, aut exhibe.* Non negabis, *necuius sedem tenes, te neget hæredem.*

Et infra eod.cap. *Salutare mandatum: si amas me pasce oues meas: nempe in pompa Pontificia non affectãda pro debito. Ad ea te potius incito, quorum te scio debitorem. Etsi purpuratus, etsi deauratus incedens: non est tamen quod horreas operam, curamue Pastoralem, Pastoris hæres: non est quod erubescas Euangelium. Quamquam si volens Euangelizes inter Apostolos quidem etiam gloria est tibi. Euangelizare pascere est. Fac opus Euangelistæ, & Pastoris opus implesti.*

Et lib. 4. cap. 10. *De cætero te esse considera sanctimoniæ speculum, assertorem veritatis, fidei defensorem, Doctorem gentium, Pastorem plebium, Magistrum insipientium, sal terræ, orbis lumen, Sacerdotem altissimum, vicarium Christi.* Hactenus ex D.Bernardo,

Idẽ etiã ex alijs Patribus probari potest, qui Petro, eiusque successoribus vniuersi orbis curam à Domino fuisse commendatã passim fatentur.

D. Chrysost. in illa verba Ioan. 10. *Pasce oues meas.* Nam cum magna (ait) Dominus Petro cõmunicasset, orbem terrarũ demandasset. &c. S. Leo Papa Serm. 3. de assumptione sua ad Pontificatum, de toto mundo inquit, vnus Petrus eligitur, qui & vniuersarum gentium vocationi, & omnibus Apostolis præponatur. Idem Leo Serm. 1. de natali Apostolorum Petri, & Pauli. Idem repetit. Chrysost. Hom. 11. in Matth.

Cyrillus Hierosolymitanus, Euthymius, S. Prosper, Arator, & alij quã plurimi Patres apud doctissimũ Bellar. Tom. 1. de Rõ. Põtifi. lib. 1. ca. 25.

CAPVT II.

Romanorum Pontificum cura Euangelium in vniuersum orbem fuit propagatum.

HAnc curam circa gentium totius orbis conuersionem, ab initio nascentis Ecclesiæ & agnouerunt & præstiterunt Romani Pontifices, vt docte inter alios prosequitur Thomas Bozius lib. 4. de signis Ecclesiæ. signo. 6. in primis D. Petrus præcipuas totius orbis Ecclesias quibus aliæ minores obedirent, fidemque edocerentur (vt ait Tertullianus lib. de præscriptionibus) fundauit. Idcirco ad ortum, Antiochiæ, Euodium Episcopũ creauit, cui totius Orientis Episcopi parebant olim. Ad meridiem Marcũ discipulũ suũ trãsmisit Alexãdriã, cuius ciuitatis Episcopus Aegypto, Arabię, Aethiopię, & Africæ Cyrenensi præerat. Ad Occasum præcipuas Galliarum, Hispaniarũ, Africæ, Italiæ, & adiacentiũ Insularum Ecclesias constituit, vt post alios Innocentius primus testatur. Ad Septentrionem primarias in Ponto, Cappadocia, Bithynia, Græcia, Illyrio, Dalmatia, Germania Ecclesias constituit, Romanam verò voluit esse in medio positam, veluti

Digitized by Google

veluti cunctarum principem ac matrem; vt lux veritatis, ait Leo Magnus, quæ in omnium gentium reuelabatur salutem, efficacius se ab ipso capite per totum mundi corpus effunderet. Iam populos (adijcit idem) qui ex circũcisione crediderant, erudierat. Antiochenã Ecclesiã, vbi primũ Christiani nominis dignitas est orta fundauerat. Iam Pontum, Galatiam, Cappadociam, Asiam, atque Bithyniam legibus Euãgelicæ prædicationis impleuerat: nec vt dubius de prouectu operis aut de spatio tuæ (alloquitur ipsum Petrum) ignarus ætatis trophæum crucis Christi Romanis arcibus inferebas, qua te diuinis præordinationibus anteibat, & honor potestatis & gloria passionis. Hæc magnus ille Leo Attilæ terror. Sed vt ordine, & via nostra procedat oratio, recenseamus omnium Gentium singillatim cõuersiones ad Christum à Romanis Pontificibus factas, & incipiamus ab extremis Europæ partibus, cuncta tempora propagatæ Christianæ Religionis percurrentes.

CAPVT III.

Europa à summis Pontificibus ad fidem conuersa.

IOannes Vasæus, diligẽtissimus antiquitatis indagator tradit anno 44. Romæ à Petro, & Paulo fuisse creatos Episcopos, & in Hispaniã missos Cæcilium ad Elibertinos, Euphrasium ad Illiturgitanos, Secundum ad Abulenses, Indallentium ad Vrcitanos, Ctesiphonem ad Abderitanos, Hesychiũ ad Cartheſanos. Similiter sũt qui anno quinquagesimo referãt ab eodẽ Petro missum in Hispaniã Saturninũ postea Tholosę Episcopũ, qui Pompelonam, siue Pompeiopolim veniens, septem dierum spatio quadraginta hominum millia ad Christum perduxit, in his Firminum Pompelone Episcopum qui anno centisimo quinquagesimo sexto, cum plurimos Christo conciliasset in Hispanijs & Gallijs, denique ob eundem Christum capite est truncatus.

Conterminæ sunt Hispanijs Galliæ, quarũ Episcopi scribentes ad Leonem fatentur à Romana sede manasse fontẽ Religionis in Gallijs. Saturninum Tholosę Episcopũ supra ostendinus a Petro in Hispanias missum. Et Eusebius Cęsariensis tradit ab eodem Petro Episcopũ Galliarum constitutum fuisse Crescentem atque illuc eade causa missum: eius meminit Paulus in epistola ad Thimotheum, & abijsse in Galatiam dicit. Galatiam vero Galliam intelligit, quod Galatę a Gallis haberent originem, & ita intelligit Hieronymus & Epiphanius. Tradunt alij Eutropium Petri discipulum passim per Gallias Christi doctrinam disseminasse, missosque ab eodẽ Petro ad Carnutẽses Aduentinũ, Sabininũ & Potentianũ; à Cle-

mente autẽ Dionyſium, Ruſticum, & Eleutherium. Amplius Baiocenſibus Exuperius, Ebroicenſibus Taurinus Epiſcopi à Clemẽte Papa dati, à quo & Nicaſius miſſus ad Rotomagenſes, & maris Oceani tractus.

At Belgarum, Heluetiorum, Allobrogumque oras à Clemente veritatis lumine illuſtratas quidam ſcriptis prodiderunt; eumque dicunt Patruum Clementis Papæ fuiſſe. Iam Treuirenſes, Colonienſes, Aquiſgranenſes, Tungros, Hasbanos, Traiectẽſes ad Moſam, Eburonẽſes ſiue Leodiẽſes, Namurcumque Chriſto adiunxere Maternus, Eucharius, Valeriuſque à Petro eo miſsi. Veluti Metenſes Clemens Romanus, qui Romam rediens Cælestinum, Felicem, Patientẽ, miniſtros ibi reliquit diuinę prædicationis ac magiſtros. Hi totum illum tractum qui modo Lotharingia dicitur Chriſto conciliarunt.

Quintius autem Romanus Zenonis Senatoris filius à Marcellino Papa baptizatus vna cũ Piatone, Dionyſio, Ruffino, Valerio, Eugenio, Criſpino, Criſpiniano, Luciano, Marcello, Regulo, Fuſiano, Victorico Religionẽ Chriſtianam propagauit in Ambianis & Veromãduis. Tullenſes autẽ Mãſuetus S. Petri diſcipulus: Virdunenſes Sanctinus Dionyſij ad Chriſti cultum perduxerunt, ſcriptiſque nonnulli mandarunt Chriſolium Armenum, vna cum Piatone ciue Beneuentano Roma profectum Tornaci ad fluuium Liſam prædicaſſe Chriſti doctrinam: Democharis hæc tradit. Addit idem poſterioribus temporibus Eleutherium creatum Epiſcopum Tornacenſium à Felice tertio.

Gallijs adiacet anguſto mari diuiſa Britannia: ad hanc, dicitur appuliſſe primus Ioſeph ab Arimathia Ciuitate, Chriſtianæque Religionis in ea ſemina ſparſiſſe. Sed anno centeſimo octuageſimo ſecundo Lucius Britãnorum Rex petijt ab Eleutherio Papa, vt mitteret qui plenè inſulam totam Chriſto poſſent conciliare, miſsique Fugatius, & Damianus, inſtitutique tres Archiepiſcopi, & Epiſcopi viginti octo & Chriſti cultus late diſſeminatus: ita vt Origines, Tertullianus, & Irenęus ſcribãt ſuis tẽporibus Britanniam eiusque incolas Chriſtianos fuiſſe. Cælestinus deinde Papa miſit ad eos Palladium, quod Proſper teſtatur, vt hæreſim Pelagianam profligaret; ſed cum ſuccedentibus temporibus Angli in Inſulã traieciſſent; eamque occupaſſent, ideoque nomẽ Chriſtianum in ijs locis fere eſſet deletum, Gregorius Magnus eò miſit Auguſtinum, qui cunctos ad Chriſtum traduxit.

Britannia & Anglia Papir maſſo. lib 2. in vita Carol. Simpl. Polyd. Vir. lib 2. hiſt. Angli.

Veniamus in Germaniam. In Noricis primus dicitur Chriſti doctrinã docuiſſe Valentinus authoritate Pontificis Romani: Auguſtæ autẽ Vindelicorum Narciſſus Epiſcopus vna cũ Felice Diacono. Conon Papa ſiue Cuno ſedit anno ſexcẽteſimo octuageſimo ſexto. Is Chilianum miſit in Germaniam, qui Herbipoli, dum Chriſti nomen prędicaret, eſt obtruncatus.

Surius in vita Sanctorũ tom. 8. Aug. Bic. 8. & 9.

Digitized by Google

catus. Odoacre Rege legitur Seuerinus inter Germanos Christianę Religioni propàgandæ operam dedisse: sed Gregorio secundo sedente, sub annũ septingentesimum decimum sextũ, certas ac firmas in interiori tota Germania sedes fixit Religio Christiana. Is enim Moguntiæ Episcopum creauit Bonifaciũ, totiusque Germaniæ illi ad veritatis agnitionẽ perducẽdę prouinciam cõmisit. Bonifacius socios asciuit Burchardum, Lullum VVillibaldũ, VVinibaldũ, VVittam, Gregoriũque qui Thuringinis Cattisque Christi cultum tradiderunt. Ecgbertus similiter, Archiepiscopus Eboracensis misit ea de causa in Germaniã duodecim Monachos VVillebrordũ, Switbertum, Accam, VVigherum, VVillibaldum, VVinibaldum, Lebuinũ, duos Eualdos, VVerenfridum, Marcellinum; atq; ex his aliqui diuersis Germaniæ locis Episcopi cõstituti à Pontifice Romano, vt è vita Switberti constat.

Germani conuersio

Sur. in v Bonif.

Morauia Christi cultum est cõplexa, missis eo legatis Cyrillo, & Methodio à Nicolao primo. Hi & sacris aquis abluerunt Boriuorium Bohemorum Ducem, primusque Bohemiæ datus Præsul de consensu Ioannis noni Dethmarus. cui succedens Adelbertus latè Christi cultum disseminauit; & ad Prussos siue Prutenos se conferẽs pro Christi doctrina est occisus. Cyrillus Christo adiunxit Triballos, Morauos, atque vniuersam gentem quæ Vistula, Danubio, & Vago flumine circumdatur.

Morauia con.

Bohemie con.

Non prætermittamus Illyrium, & Dalmatiam, & sunt qui opinentur à Tito Euangelium in Dalmatia annunciatum; nam eo concessisse narrat Paulus: sed quando Dalmatia antiquitus parebat Episcopo Aquileiensi; primumque tradunt fuisse Hermogaram à Marco Petri discipulo creatum; inde Christiana Religio necesse est fuerit dissleminata. Habemus è Simeone Metaphraste Eleutherium virum sanctissimum Illyrij Episcopum ordinatum ab Anicleto Papa, & in eas oras missum: sed cum in Illyrium & Dalmatiam se effudissent Sclaui, ij Christi nomen venerari cęperunt, vna cum Rascijs Bosnensibus, Seruijs, & Croatis industria Cyrilli & Methodij quos à Nicolao primo illuc missos ostendimus.

Surius t 4. 2.

Iul. li. 1. Pannoni. Illyrij con Dalmati con.

2. Tim. 3 Blon. De 11. lib. 1

Apollinaris S. Petri discipulus in Mysia Christi cultum propagauit. Legimus Concilio Nicęno interfuisse Episcopos Mysię, Daciæ, & Gothiæ.

Croni. l. 3 c. 1. Rhog. in v Caro. M Mysiæ, D cia con.

Stanislaus Orichouius scribit à Ioanne decimotertio missos qui docerent Vandalos, & Lechitas sacra Christiana.

Irruperunt deinde in Mysiam Bulgari, & Gazari qui Christo se dediderunt opera Cyrilli & Methodij, quos miserat Nicolaus magnus cuius adhùc extant nonnulla responsa ad consulta Bulgarorum. Sed cum continenter bella cum Constantinopolitanis Imperatoribus gererent: factũ est vt ab eis deuicti ritus Grecos sequerentur.

Ioan. Du lib. 2. hi Behem.

Cumani-

Digitized by Google

Cumani Tartari, ijdem videntur cum Chunnis. Ad eos missi anno millesimo ducentesimo vicesimo primo, nonnulli è familia S. Dominici, è quibus ob eam rem duo cęsi, ceteri ad Christum perduxerunt Bathum, & aliquos Tartarorum Duces Ludouicus Hungarię & Polonię Rex eos similiter ad fidem reuocauit. Poloni agnouere Christum, Miciſlao Principe: missusque à Ioanne decimotertio Ægidius Cardinalis Tusculanus, qui Religionem in ijs locis stabiliret, cui dum propagandæ operam darent Benedictus, Ioannes, Isacius, & Matthæus, occisi fuerunt anno millesimo centesimo tricesimo, teste Theodorico.

Polonia con.

Liuonia cum suo Principe complexa est Christi cultum opera Meinardi, quem Prouinciæ illius Episcopum creauit Alexander tertius. Ab Innocętio deinde tertio magis est confirmata. Post Meinardum duo Alberti, quorum alter alteri succesit, Episcopi, maximè laborarunt in Christi cultu per eas oras propagando.

Liuonia con. Cran. lib. 7. c. 13. Arnol. lib. c 2. hist. Slau.

Botthnia, & Philandia valdè Aquilonares, Erico Rege Sùetiæ, & Henrico Episcopo Vpsalensi adnitentibus, Christi nomen agnouerunt, teste Olao: id verò maximè perfectum laboribus Nicolai Angli, qui creatus Papa, dictus est Hadrianus quartus, à quo Noruegia tota Christo est addicta.

Norwigiæ conuersio & Borealium Regionum.

Nunc pedem referamus ab extremis Boreæ regionibus ad Græciam. Hæc maximè exculta per Paulum & Andream Apostolos, vt constat ex eorum gestis. An verò hi senserint eadem cum Petro, quid attinet dubitare? An deinde cum Pontificibus Romanis, liquet è Concilio Nicæno, & Sardicensi, quo tempore iam passim Christi nomen in Gręcia ab omnib⁹ colebatur. Ex actis Petri, quæ Metaphrastes recitat, euidenter apparet in singulis Græciæ primarijs vrbibus à Petro Episcopos primarios, quibus ceteri obedirent, & à quibus, vt ait Tertullianus, fidem mutuarentur, esse constitutos. Id ita esse, sit illud argumento: Paulus diu, multumq; ac sæpe Corinthi fuit, neque ad vllum duas ita lõgas epistolas scripsit, vt ad Corinthios: & tamen Dionysius Episcopus Corinthiorum scriptor vetustissimus ait apud Eusebium, scribens ad Romanos: *Petrus & Paulus ambo, cum & nostram Corinthi, & vestram Romæ Ecclesiam fundassent, & eiusdem doctrinæ præceptis tum nostros animos tum vestros imbuissent, eodem tempore pariter martyrium subierunt.* Testis est Irenæus, & Eusebius, nutantes in fide Corinthios literis Clementis Papæ confirmatos. Quod si Petrus Ecclesiam Corinthi fundauit vnà cum Paulo, verisimilius erit multò ceteras, vt Metaphrastes tradit, ab eodem esse fundatas. Denique, vt quod ad Europam spectat finem faciamus, quid in Occidente Petrus egerit, non alijs verbis explicabo, quam Eusebij Cęsarienſis: sic igitur ille: *E vestigio sub ipso Claudij imperio benigna & propitia De i totius huius vniuersitatis Rectoris erga humanum*

Gracia con.

Euseb. lib. 2. c. 24. hist. Eccles. Iren. lib. 2.

Lib. 2. c. 23.

Digitized by Google

manum genti sprouidentia fortem ac præpotentem, & reliquorum omnium Apostolorum propter virtutis amplitudinem (nota hæc hæreticè) *facilè principem Petrum Romam versus ad eiusmodi pestiferam vitæ humanæ corruptelam delendam quasi manu deduxit: qui quidem vtpote strenuus & generosus Dux, diuinis armis obtectus, munitusq; eximiam & pretiosam tanquam mercaturam veri luminis mente solæ comprehensi ab Oriente ad Occasum vsque deportauit, ipsamq; regni cælorum prædicationem, cælestem scilicet lucem, & salutarem animorum doctrinam palam diuulgauit.* Hæc Eusebius: vt sciamus à Petro Occidentem Europamque Christo primum fuisse conciliatam. Contigisse id volunt nonnulli anno quadragesimo quarto, qui fuit tertius Claudij, & vndecimus à Christo crucifixo, quintus à Pauli conuersione. Atque hæc quidem generatim: speciatim verò liquet ex ijs, quæ suprà ostendimus, nullas Europæ partes splendore Religionis Christianæ illustratas, nisi studio illorum, qui studiosissimi essent Pontificum Romanorum, vel ab ijs ad hanc rem nominatim missi fuissent.

CAPVT IV.

Propagatio sancti Euangelij in Asia à Romanis Pontificibus facta.

NVnc ad Asiam sermonem conuertamus, & inspiciamus an sit verum quod Petrus ipse de se asseruit, se ab antiquis diebus electum cui gentes crederent, & audirent, & ab Ecclesia nostra cunctos populos (vt cecinit Isaias & Michæas) ad montem Domini, domumque Iacob inuitatos, & perductos tentoriaque diuinæ Religionis in omnibus orbis regionibus explicata.

Diximus porrò à Petro fuisse Antiochiæ Episcopum constitutum Euodium, teste Eusebio, qui id anno quadragesimo quarto contigisse in Annalibus tradit. Idcirco Ignatius Ecclesiæ Antiochenæ primordia refert ad Petrum & Paulum. Iam verò Episcopus Antiochenus Orienti toti præerat, vt scribit Hieronymus aduersus Ioannem Hierosolymitanum, & Theodoretus in historia sua. Quod adeò est verum, vt ipsa Hierosolyma, & Episcopus eius subesset Episcopo Cæsariensi, vt idem Hieronymus eodem loco scribit, & apparet è Concilio Nicæno, cui primas deberi ante Hierosolymitanum manifestè habetur in eodem Concilio. Cæsareæ autem fuit Episcopus à Petro constitutus Cornelius Centurio, vt omnes norunt. Igitur opera Petri & Episcoporum, qui ab ipso originem ducũt,

Antiochia Metropolis Orientis. Lib. 3. c. 11.

Digitized by Google

Asia conu. per Episcopos à Petro in primis constitutos.

Religio Christiana in Oriẽte propagata. In Asia verò minore ab ipso Petro Christi cultũ propagatũ, creatosque suis locis Episcopos Metaphrastes latè describit: quod esse verum colligimus ex Epistola ipsius prima data ad aduenas Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Asiæ, Bithynię, cùm Romæ esset vnà cum Marco discipulo suo, per Siluanum, vt apparet ex Epistolę fine. Neque suspicetur aliquis illam ad Iudæos dumtaxat scriptam, quod opinati sunt nonnulli: manifestè namque dicit in illa, eos aliquando fuisse non populum Dei, & multis in locis è gentibus fuisse illos ait, & idolis addictos. Quo verò sensu aduenas vocauerit, explicat idem, cùm dicit: *Obsecro vos tãquam aduenas, & peregrinos abstinere à carnalibus desiderijs.* Ideo Epistola secunda, quam se ad eosdem mittere capite tertio profitetur, ad omnes generatim datur. In prima autem Episcopos in primis alloqui palam fit ex vltimo capite, in quo longius quàm ceteros nominatim monet, & obtestatur tanquam Episcopus & Compresbyter, siue consenior, per principem Pastorum, vt ait, Christum. Quocirca siue spectes Asiam, quæ magis ad Meridiem, siue quę magis ad Septentrionem, siue quę magis ad occasum vergit, à Petro omnes Episcopi primarij primarijs vrbibus olim dati. Pontus, & Asia minor maximè ad Boream; Antiochia magis ad Austrum, Cæsarea verò ad Occasum spectat.

In lib. can. Apostolica.

Cobila deinde sextus Imperator missis ad Clementem quartum Legatis, petijt vt mitterentur qui sacra eum mysteria docerent: Quod petijt, impetrauit. Quod autem diximus ad Clementem quartum missos ab Imperatore Tartarorum Legatos, sciendum à Clemente quinto fuisse ordinatum Ioannem à Monte Coruino è familia Minorum Archiepiscopum Cambulẽsem in Oriente, nouemque ex eadem familia fratres Episcopos, vt vocant suffraganeos fuisse consecratos, palliumque datum, cautumque qui succederet illi morienti propter distantiam loci. Rursus Ioannes vigesimus secundus quemdam ex Ordine Prædicatorum Archiepiscopum Sultonensem creauit, adiecitque ex eodem Ordine septem suffraganeos Episcopos. Imperante similiter Constantino magno Armenij Christo se adiunxerunt vnà cum Teridate eorum Rege: id est perfectum studio & innocentia Gregorij, qui postea Episcopus est illis datus.

Persia conu.

In Persia post Apostolos, Cyriacus Diaconus Romanus Christum prædicans, Saporem Regem, cum pluribus alijs Principibus ad Christi cultum perduxit; missus autem fuit ad illum Regem Roma à Marcello Papa.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT V.

Indiæ Orientalis maxima pars ſummorum Pontificum cura ad fidem reducta.

QVis verò ignorat in Indijs Orientalibus quanti fiant indies ſingulos rei Chriſtianę progreſſus per noſtros? Infiniti laboris eſſet, & à prę-ſenti inſtituto alieniſsimum, cunctas vrbes, Regiones, ac populos, in quibus quotidie ampliſsima capit incrementa Chriſti pietas, enumerare. Indias namque Orientales latiſsimas eſſe nemo ignorat. Aliquid tamen adferamus. Et quamuis plurimi operę plurimum poſuerint, vt Chriſti nomen ab omnibus per ea loca agnoſceretur & coleretur, in quibus Henricus poſtea Septenſis Epiſcopus, magnę ſanctimonię vir, cum ſocijs quinque ex Ordine S. Franciſci: pręcipua tamen laus omnium conſenſu Franciſco Xauerio Societatis IESV debetur. Is enim à Paulo III. Legatus à Latere çonſtitutus, ab eodem in regionem illam Orientalem deſtinatus, ſoluens Vlyſsipona anno milleſimo quingenteſimo quadrageſimo primo, cunctas oras, quas Oceanus ab Indico mari vſque ad extremos Chinas (id eſt totius orbis ambitus dimidium) circumfluit, Euangelij prędicatione illuſtrauit, ac repleuit, obijtque anno milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ſecundo, Indicæ peregrinationis vndecimo, in Inſula Santiano Chinis adiacente.

Inſula Iaponis eſt nobiliſsima & maxima: diſtat eius extremum littus ad Auſtrum ſpectans ad æquinoctiali gradibus triginta quinque, & initio Longitudinis recta ducto ab Inſulis Canarijs abeſt gradibus centum & octuaginta, ſoluentibus verò ab Vlyſsiponę portu leucis omnino ſex mille. In hac inſula Franciſcus ille Xauerius altiſsima Religionis Catholicæ fundamenta iecit anno milleſimo quingenteſimo quadrageſimo nono. Vidimus nos ipſi anno ſuperiore magna noſtra lætitia Legatos illinc miſſos Romam à Franciſco Bungi Rege potentiſsimo, & à Rege Fuingſiæ Mancium, à Protaſio Rege Arimæ, & Bartholomeo Rege Omuræ Michaelem, qui nomine illorum Regum Pontifici Romano obedientiam præſtarent. Maxima verò in illis locis quotidie Chriſtiana Religio per Catholicos incrementa capit, plurimique Principes, & innumera hominum multitudo Eccleſiæ Chriſtianæ in dies ſingulos aggregatur. Ob eam rem Pontifex Romanus tria Seminaria inſtituit in diuerſis inſulæ locis & annuos ſex mille aureos adiuuenes Chriſtiana diſciplina informandos

attribui iussit. Atque hoc anno, qui est millesimus quingentesimus octuagesimus octauus, Sixtus Quintus primum Bungo Episcopum dedit.

CAPVT VI.

In Indijs Occidentibus summorum Pontificum iussu Euangelium promulgatum.

ANNO millesimo quadringentesimo nonagesimo secundo Christophorus Columbus natione Genuensis, diuino, vt exitus ostendit, impulsu afflatus, acceptis à Regibus Hispaniæ Ferdinando & Isabella nauibus tribus, Hispali soluens, post longam multorum mensium nauigationem tandem peruenit ad insulam quandam; quam quod Sancti Dominici die festo inuenissent, eiusdem nomine nobilitarunt. Inde aditus patefactus ad amplissimas regiones, quæ procul dubio conficiunt tertiam totius orbis partem, in quibus longè lateque varijs temporibus per nostros Christi cultus est disseminatus, & hodie maximè viget, floret, & vberrimos fruges producit. Primus Euangelij præco fuit Buil Catalanus ex Ordine Sancti Benedicti, quem Papa Alexander Sacerdotibus duodecim præfecit, suasque in ijs regionibus illi partes mandauit.

CAPVT VII.

De Africæ ad fidem conuersione.

Alexandria Metropolis à Petro constituta, 1. Pet. 5.

PERVAGATI sumus orbem ferè totum. Reliqua est Africa sola: percurramus & ipsam, & videamus per quosnam fuerit Euangelij lumine illustrata. Diximus Marcum Petri discipulum fixisse Alexandriæ sedem, quæ secunda erat antiquitus à Romano, vt nemo qui legerit historias sacras ignorat. Illi parebat Ægyptus, Arabia, Æthiopia, Libya, Cyrenensis. Igitur hoc Marcus Petri filius: ita namque ab ipso Petro appellatur. Africæ reliquum obediebat Episcopo Carthaginensi. Hic Simeon Metaphrastes narrat à Petro Episcopum fuisse constitutum Crescentem. Ob id Cyprianus Ecclesiam Romanam vocat non modò Africanæ, sed Catholicæ radicem ac matricem. Hactenus Bozius.

Igitur

Digitized by Google

Igitur cum Pontifici Romanæ onus hoc incumbat, iure optimo, ipsum adire solent Reges aut nationes Infidelium ad fidem conuerti cupientes, tanquam ad Ecclesiæ solem, ac limpidissimum doctrinę fontem ab ipso illuminari, ac veritatis diuinę radijs illustrari poscentes. Sic enim olim ad Symmachũ Papam Orientales literas dedisse constat. Quotidie etiam hoc tempore varij gentium Legati ad Romanam Sedem accedunt S. Euangelij Ministros idoneos postulaturi. Vidit nuper Roma & exhilarata est tẽpore Sanctissimi Domini nostri Pauli. V. in vrbe Legatum à Rege Congi hanc ob rem à longissima regione missum.

CAPVT VIII.

Cura & solicitudo conuersionis Infidelium spectat etiã ad Principes Christianos tam seculares quàm Ecclesiasticos.

AD Principes omnes Christianos etsi non ita arctè, vt ad Pontificem summũ, spectat vt quoad possint Ecclesiæ regnum amplificent, & non solum conatibus vniuersis euitantur, vt Religionis cultus vbi coaluit altas mittat radices, sed & vt protendatur eò, quò forte antea nunquam pertigerat, ac deinde vt suo labore & industria his qui iacẽt in vmbra mortis, candidissimum fidei Catholicæ lumen perferatur. Profecto Hispaniæ Reges, pij ac magnanimi ea potissimum de causa à Deo prosperis successibus foueri videntur, quod Religionis ardore non regnum dumtaxat suũ quo potiebantur mirificè excoluerunt, sed & victis Oceani fluctibus ad extremos Indos tam Orientales quã Occidentales Christi nomen, cultũque perduxerunt, nec non ad Iaponias, ac Chinas felici ausu aditum aperuerunt. Emanueli Christianissimo Lusitaniæ Regi, Ioannique eius filio debetur hæc laus, vt Christi Euangelio ad remotissimas illas oras & antiquis inuias tutus ac facillimus fuerit aditus apertus, ita vt Christiana in amplissimis illis regionibus Religio longe lateque potuerit disseminari. Ferdiãndi vero Catholicissimi Regis, & Isabellę Reginę industria & labore aditus est patefactus ad vastissimas Occidentalium Indiarũ prouincias, in quibus Euangelium, Christique nomen mirificè est propagatum. Quare non immerito Catholicorum nomine Hispani Reges gloriantur, vtpote qui pijssimum hoc & plane Apostolicum munus ex summorum Pontificum commissione exercent, & non modò propagandæ fidei zelus omnes Principes in rem hanc deberet impellere, sed & ipsamet politica

Digitized by Google

ratio, quæ vniuersos orbis Principes mouet ad suam ditionẽ tuendam, vrgere deberet viros Christianos ad infidelium conuersionem. Quomodò enim constabit integritas fidei, aut Catholicorum modicus numerus, si à tot Infidelibus impugnetur, ac minuatur? Certe fatendum est (vt luctuosis constat historijs) plurimos Christiana cultura destitutos in Indijs, Aethiopia, & Europa, ipsa à fide Catholica vel sponte deficere, vel ab alijs ad eam defectionem peruerti. Tantundem ergo diminuitur populus Christianus, quantum hostes augentur. Atque idcircò politicè quoque agendo, nisi in conuersionem Infidelium Catholici Principes incumbant, iusto Dei iudicio eorum potentia viresque minuentur. Sane ante annos circiter centum, Septentrionalia Regna aliæque Prouinciæ, vel vrbes Italiæ finitimæ, nondum à castris Ecclesiæ defecerant. Cur ergo timendum non sit, ne serpant errores, & quod reliquum est inficiant?

Sed & Principes Christiani ad opus conuersionem incendi deberent quamuis nullos Infidelium paterentur incursus. Omnes quippe Principes non modo suos Principatus tueri, sed amplificare conantur, vt plures populos habeant vel subditos, vel fœderatos. Cum ergo Iesu Christi regnum esse debeat omniũ amplissimum, quomodo Redemptoris nostri desiderio satisfiet, si ij quibus regni sui administrationem commisit, non studeant Catholicam fidem, per quam ille regnaturus est, infidelibus nuntiare? Et quidem vis rationis huius efficacissima est, si Christi gloria spectetur: verum etsi illanõ adeo purè spectaretur, põdus immensũ haberet. Interest enim Principum Ecclesiasticorum, & secularium in vltimis terrarum oris, & Reges & nationes multas tributarias vel confœderatas habere: quod certè bonum multiplex fidei prædicationem subsequitur. Etsi omnes Principes caritate imperante, idque alijs poscentibus titulis, huic conuersionum operi accingi oporteret; Hispaniæ tamen Reges, non caritatis tantum, sed & Iustitiæ obligatione tenentur nihil prætermittere, quod ad Indos Christo lucrandos, fidemque in illis vastissimis regionibus promulgandam pertineat. Nam & summi Pontifices Catholicis Hispanię Regibus noui orbis gentes adire, easque ad fidem conuertere curam detulere: vt hoc tanquã proprium & peculiare munus agnoscerẽt & curarent. Cum enim classibus vsque adeo crebris, & magnis, apparatu quoque ingenti opus sit, propter immensam Oceani nauigationem, & terrarum regiones plerumque incommodas, & egentes, non potuit vllo modo nisi Regiæ potentiæ res tanta committi. Cur verò Hispanię Regibus potius aut solis, (si modò absit inuidia) non est ab æquitate alienum, cum & illorum auspicijs, atque ope primum inuenta vtraque India sit, & nauigationi Oceani oportunissima Hispania sit. Denique primi illi eam prouinciam & petiuerunt, & studiosè curarunt. Neque est cur de Summorum Ponti-

Digitized by Google

Pontificum voluntate conqueratur quiſpiam, ſi onus vt reuera eſt, idque grauiſsimè premens, cogitetur. Eiuſmodi prædicationem conſequitur, vt qui ex Infidelibus barbaris, Chriſtianam Religionem profiteri velint, ad curam Principum Chriſtianorũ, tutelamque pertineant. Id cum literæ Alexandri VI. copiosè doceant, quarũ conceſsionẽ ad hunc modum rectè viri doctiſsimi intelligunt, nõ eſt, cur in hac cauſa diutius hæreamus. Neque enim poſſet aliter Fides in tot populis recens, & tenera permanere ac creſcere, niſi Chriſtianorum Principum patrocinio, fide, potẽtia aduerſus inimicorum Chriſti defenderetur iniurias. Barbari naturâ efferati & inſolentes fœdera, atque amicitias parum curare ſoliti, rationem facilẽ contemnentes, quonam modo frenari, tenerique poſsint, niſi noſtrorum vim pertimeſcant? Quare Hiſpanorum Principum eſt Indos tueri, eorumque æternam ſalutem idoneis miniſtris procurare, atque eos ad Euangelij gratiam prouocare, de fide inſtruere, inſtructos moribus informare, ac denique nihil prætermittere, quod ad illos lucrifaciendos pertineat, & quod officij ſui hanc eſſe propriam obligationem agnoſcant.

Maximè verò omnes Chriſtiani Principes tenentur ſiue Eccleſiaſtici ſiue ſeculares ſint, quorũcunque Infideliũ, qui ad ipſos quoquomodo pertineant, curam in Spiritualibus gerere, ac prædicatores mittere, à quibus ad veræ fidei agnitionem perducantur; potiſsimum autem cura hæc exercenda eſt circa Infideles, qui in eorum terris Chriſtianis commiſcentur. Negligentiam verò Prælatorum hac in re adeò ſentit D. Gregorius, vt ad Ianuariũ Epiſcopũ ſcribat his verbis: R*uſticos, quos habet Eccleſia tua, nunc vſque in Infidelitate remanere negligentia fraternitatis veſtræ permiſit. Et quid vos admoneo, vt extraneos ad Deum adducatis, qui veſtros ab Infidelitate corrigere negligitis? Vnde neceſſe eſſe, vos per omnia in eorum conuerſionem vigilare.* N*am ſi cuiuslibet Epiſcopi in* S*ardinia Inſula paganum ruſticum inuenire potuero, in eundem Epiſcopum fortiter vindicabo. Iam vero ſi ruſticus tantæ fuerit perfidiæ & obſtinationis inuentus vt ad Deum venire minimè conſentiat, tanto penſionis onere grauandus eſt, vt ipſa exactionis ſuæ pœna compellatur ad rectitudinem feſtinare.* Ex qua ſanè tanti Patris auctoritate, & diligentiam diſcimus conuerſioni infidelium adhibendam, & modum, ſi ſe duriores præbuerint, ruſticitate magis animi quàm electione rationis, cuiuſmodi barbari pẽnè omnes ſunt, iudicij vix ſententiam ſequentes, ſed impetu aut conſuetudine impulſi, vt hi certè ſeueritate quadam ſalutari compellantur intrare.

Neque ſolis Epiſcopis hanc curã exercere ex officio incũbit, ſed & alios Principes ſiue nobiles ſeculares tangit: vt optimè idẽ Pontifex lib. 3. Regiſtri Epiſ. 23. ſcribit in hunc modum; *Cognoui pœnè omnes vos ruſticos in veſtris poſſeſsionibus idololatriæ deditos habere, & valde hac de re contriſtatus ſum.* Et poſt pauca: *Vnde magnifici filij exhortor, vt omni cura omnique ſolicitudine animarum veſtrarum*

ſtrarum zelum habere debeatis, & quas rationes omnipotẽti Deo de ſubiectis reddituri eſtis aſpicite Ad hoc quippe illi vobis commiſſi ſunt, quatenus & ipſi veſtræ vtilitati valeant ad terrena deſeruire, & vos per veſtram prouidentiam eorum animabus ea, quæ ſunt æterna, proſpicere. Si igitur impendunt illi quod debent, vos eis cur non ſoluitis quod debetis? id eſt, vt aſſiduè illos magnitudo veſtra commoneat, ab idolatriæ errore compeſcat, quatenus eis ad fidem ductis omnipotentem Dominum *erga ſe placabilem faciat.* Hæc Gregorius.

An verò poſsit princeps ſiue ſecularis ſiue Eccleſiaſticus ſubditos ſibi infideles cogere, vt fidem recipiant, an verò tantum vt Euangelium audiant, dicemus infra ſuo loco. Nunc verò vt omnes agnoſcant ab Alex. diuiſionem factam inter Reges Luſitaniæ, & Hiſpaniæ, quibus Oriẽtales & Occidentales Indias partitus eſt non ſine diuino conſilio, ac Spiritus Sancti afflatu factam fuiſſe: ac ob hanc cauſam tum in regnis ipſis vberrimos fructus, tum ipſis Regibus diuitias magnas Imperijsque dilatationẽ incredibilẽ attuliſſe; ex eo maxime probat Thomas Bozius de ſignis Eccleſię; Nam cũ Galli, qui in Indijs occidẽtalibus, nouas Gallias ſiue Frãciam nouam ſibi armis pararunt; nihil inde profecerunt. Angli quoque, qui neſcio in quas terras earundem Indiarum appulerunt, nihil promouerunt? non enim adfuit illis Pontificis Romani benedictio, nec liberalitas, ex quo factum credo, vt quamuis armis & opibus in his nauigationibus non eſſent inferiores Hiſpanis, nihil tamen profecerint. Non etiam adfuerunt illis auxilia Monachorũ Religioſorumque hominum ſanctitate perexcellentium, quæ miſsiones Apoſtolicæ ſedis decreto exequerentur. Hæc Bozius.

Sed vt curę quam Reges Hiſpaniæ & Luſitaniæ in Indorum conuerſione pręſtiterunt, ac eorum ſucceſſores in hac re pręſtare tenentur, veſtigia aliqua oſtendamus, libuit hic Ioannis Luſitani Regis epiſtolam ad Caſtrium Orientalis Indiæ Prætorem ex Mapheo lib. 12. referre.

Ioannes Rex, Ioanni Caſtrio Indiæ prætori amico ſalutem.

Quod non ignoras, Idololatriæ tam graue piaculum eſt, vt ea in meis regnis ferenda vllo pacto non ſit. Delatum eſt autem ad nos, in Ioannis finibus tum publicè, tum priuatim coli ſacella Idolorum: præterea ludos rituſque ethnicos celebrari palam. Ac proinde tibi etiam atque etiam mando ac planè iubeo idola omnia per idoneos adminiſtros inueſtigata & vndique ſublata comminuas, comburaſq;, & cũ grauibus edictis minis, ne cui prorſus vllum eiuſmodi ſimulacrũ aut ſignum ex ære, ligno, agilla, gypſo, aliue metallo, materia, maſſa fundere, ducere, ſculpere, fingere, exprimere, figurare, aut aliũde importatum habere, ſeu ſacra, ludoſue ethnico more facere aut Brachmanas Cõcionatores magiſtroſue, teterrimos Chriſti aduerſarios, vlla ope iuuare, vel tecto recipere liceat. Qui ſecus faxit pœnis in edicto propoſitis nulla remiſsione mulctator. Et quia gentes ad legitimum vnius Dei cultum, non modò ſpe futuræ beatitudinis, ſed etiam præſen-

Digitized by Google

præsentibus interdum prmijs inuitandæ sunt; curabis enixè, vti redemptuæ vectigalium, curationes publicæ, & aliæ munera quæstuosa, in homines ethnicos in hunc diẽ cõferri solita, in ipsos Christi Neophytos primo quoque tẽpore transferãtur. Ad classes meas de Iucendas audio promiscuũ cogi vulgus Indorũ. Placet excipi Christianos. Quod si necessitas eorũ quoq; operas interdũ exegerit; videbis omnino post hæc, vti quotidiana illis merces ac iusta soluatur. Atque hoc toto de genere Michaëlis Vasi sententiã exquires: quẽ nos virũ & publicæ rei benè peritũ, & Christianæ Religionis apprimè studiosũ animaduertimus. Adhæc, certis auctoribus magno mihi meo dolore cõpertũ est, ab Lusitanis hominibus vili pretio coëmpta mancipia, quæ apud Christianos domivos per facili negotio ad baptismũ adduci possint, Mahometanis ac barbaris mercatoribus, ad nõ dubiñ animorũ interitũ, vberioris quæstus causa venũdari. Id piaculũ ne admittatur in posterũ, neu seruitia vlla nisi Christiano emptori aut licitatori addicantur, item grauicauebis edicto Fœneratorũ licentiã, quã certo capite Granarũ legũ ali dedicimus, fac Imperio atque authoritate coerceas: idque caput è Legũ serie quã primũ expungas. In oppido Bazanio templum diuo Iosepho extruitõr, idoneumq; stipendium alendo vicario, & beneficiarijs aliquot, de meo assignatõr. Annua porro tria pardaum millia in impuras Mahumetis ædes, & nefarium cultum, ab eius sectatoribus impendi ante hac solita; Euangelij præconibus & conuersionis adiutoribus in posterum numerantur. In agro Cialensi Neophytis à Michaële Vasco institutis, & si qui præterea ad Christum accesserint è meis vectigalibus trecenti quotannis oryzæ modij ab Antistite diuiduntur. Ages etiam cum ipso Cocini Rege, vti ritus quosdam Ethnicos ab ipsius auguribus in piperis venditione adhiberi solitos (quando quidem nihil ipsius eæ res interest) è nostro commercio tolli permittat. Ab eodem Rege aiunt Indos ex eius ditione, qui relictis Idolis Christiana suscipiunt sacra, fortunis omnibus illicò spoliari: Ab eiusmodi immanitate & tu omnibus neruis amicum Regem niteris auertere: & nós ipsi quoque in eandem sententiam ad ipsum literas dabimus.

Qui ex Ethnicis ad Christum sese conuertunt, eos audio tanquam sceleratos & sacros à parentibus, cognatis, amicisque tecto eijci, bonis euerti, ac summa protinus in solitudine atque egestate versari. Horum tu inopiæ subleuandæ, communicata cum Vasco re, annuam è meis redditibus pecuniæ summã decernes distribuendam a Sacerdote qui eiusmodi Neophytorum institutioni præfuerit. Ceilano insulæ, regius, vti fertur, adolescentulus, impius auuncline an parentius? effugiens manus, Goã Baptismi gratiæ se contulit. Huius in persona quando ad aliorum conuersionem haud leue momentum est, tabis operam vti doctrina quidem ac moribus in Diui Pauli Collegio cum alumnis ceteris imbuatur: quod verò ad victum cultumque attinet, lauto separatim hospitio, mea impensa copiosè ac liberaliter habeatur. Significauit is ipse mihi per litteras ad Ceilani regnum sibi ius actionemque competere: videbis quidnam hoc sit: totamque rem probè exploratam & cognitam ad me perscribes. Quod autem Tyrannus in suos populares, qui Euangelio credidere tam crudeliter sæuijt, feras quidem illas, veruntamen

Digitized by Google

debitas, tanto sceleri pœnas ab eo per te quam primùm exigi volo: & grauem audaciæ mercedem statui: quo intelligant omnes nihil esse mihi antiquius, quam vt omni ex parte integri incolumesque seruentur, qui à dæmonum castris ad Christiana transierint. Ab Ethnicis artificibus, Christi domini, virginis Matris, & Sanctorum imagines pingi, atque adeo circumferri venales, minimè decorum est nomini Christiano. Tuergò cum proscriptionis aut virgarū minis edices, ne cui profano tabulas eiusmodi pingere, aut vendere quoquomodo in posterum liceat. Pargeciale Cocini templum, itemque Colani, dudum inchoata, patere imbribus putrifaciendo, turpissimum est. Vtrumque tu architectis ac fabris adhibitis, quamprimum tegendum ac perficiendum curabis. Placet etiam in vico Noroa templum Diuo Thomæ Apostolo fieri; Calapore cœptam Sanctæ Crucis ædem absolui; Itemque in Ciorano Insula templum excitari. Præterea, locis idoneis auditoria, scholas instituni, ad quæ statis diebus non Christiana modò plebs Catechismi causa, verum etiam Ethnici ad audiendum Euangelium vel inuiti conueniant. Quando quidem in ista mea ditione mihi primum omnium & maximum est obsequiū Dei & Christianæ Religionis amplificatio, cupio vehementer è Talsetanis quoque & Bardesijs finibus, quibus mihi nuper Idalcan cessit, idolorum cultum, ac profanas gentium superstitiones prorsus euelli. Id quod citra tumultum ac vim hoc præsertim initio fiat. Expedit, rationibus ac disputationibus quam leniſsimè populos edoceri, quanto in errore, ac veritatis ignoratione versentur: quamque vel peruersum vel impium sit, cultum vni debitum Deo, simulacris lapidibusque ab homine tribui. Porrò ad eas pellendas tenebras cùm alios viros adhibebis virtute & eruditione præstantes, tum verò tu ipse primarios gentis euocare, alloqui, monere non desines, atque omni ratione ad Christum allicere. Qui sese dederint; hosce, in fidem receptos, non tueberis modo, sed etiam pro suo quemque captu fouebis ornabisque. Hæc omnia scito maiorem in modū nobis esse cordi: quæ singula te pro tua industria & probitate sedulò curaturum esse cōfidimus. Almerini 8. Idus Martias. M D X L V I.

DE

Digitized by Google

DE PROCVRANDA CONVERSIONE OMNIVM GENTIVM LIBRI II.

PARS SECVNDA.

Religioſorum omnium inſtituto congruere, pro Hæreticis, aut Infidelibus iuuandis ſtudium.

REligioſis Ordinibus, quantumuis ſolitudini, ac contemplationi vacent (exceptis forſan illis, qui Eremiticam vitam profitentur) valde eſſe conſentaneum, immo expedientiſsimum, Eccleſię conatus in animarum conuerſione adiuuare, oſtenditur tam ex regulis ac inſtitutis Religioſorum omnium, in quibus animarum ſtudia non interdicuntur, quàm ex multis alijs argumentis. Immo verò Religioſos omnes præ alijs huic functioni eſſe aptiſsimos, tum ex fructu à Religioſis Ordinibus in Eccleſia Dei percepto, tũ ex alijs capitibus pleniſsimè comprobatur.

CAPVT I.

Religioſis omnibus cuiuſcunque Ordinis ſint, valde conſentaneum eſſe proximorum ſaluti, ac peculiariter Infidelium conuerſioni ſtudere.

QVamuis ad Petrum, eiuſque Succeſſores, quibus vniuerſalis Eccleſia à Chriſto commiſſa eſt, ſingulari quadam ratione, & debito pertineat, ex non ouibus oues facere, vt ouile vnum in Eccleſia conſurgat; quia tamen Romani Pontifices per ſeipſos id præſtare non poſſunt, decre-

uerunt viros idoneos sibi coadiutores eligere, qui ipsorum auctoritatẽ officium hoc prædicandi gentibus Euangelium obirent: nam etsi Episcoporum, qui hac in parte Apostolis successerunt, munus hoc esse videatur; tamen neque Episcopi omnia præstare possunt, & ipsi etiam suarum diœceseon limitibus concluſi sunt. Quare Religiosos Ordines Pontifices sibi in hac functione tanti oneris socios assumpserunt, qui Apostolica auctoritate freti, totum terrarum orbem doctrinę luce illustrarent, ac vitæ pietate, & ardore inflammarent. Et quamuis in Ecclesia olim fuerit concertatio maxima, an Religiosis etiam Mendicantibus munus prædicandi, Sacramentaque administrandi competeret: surrexit enim Guilielmus quidam oppidi Amatoris, eique amentia, & scelere pares alij Doctores Parisienses, qui tùm in voce, tùm iustis voluminibus editis, nec literis studere, nec ad populum concionari, nec pœnitentium confessiones excipere, licitum esse Religiosis affirmarunt; ea potissimum ratione ducti, quia Monachis potius plangendi, ac contemplandi, quàm docendi officia competerent. Repugnarunt tamen acerrimè his, qui Dei gloriæ, animarumque saluti aduersabantur, duo vtriusque illius temporis lumina, B. Thomas, & D. Bonauentura: & hic quidem pauperum Apologiam, ille verò opusculum edidit contra impugnantes Religionem.

Sed antequam D. Thomæ argumenta proponam, illud est præclarum inter alia, ac primo loco ad horum impietatem improbandam præmittendum, quod, etiam olim, antequam Monachi Sacerdotum munere fungerentur, ipsorum illa erant propria, iugis scilicet oratio, psalmodia, vigiliæ, ieiunia, & aliæ exercitationes, diuinorum contemplatio, atque ipsa viuendi ratio victu, vestitu, & loco à reliquorum hominum communione, iuxta nominis etymologiam distincta: Monachi enim appellati sunt ab indiuidua illa, & singulari vita, & è rebus alijs separata, quã profitebantur. Vnde apud Dionys. Areopag. vniuersus ille consecrationis ritus, quem ipse c. 6. Eccleſiast. Hierarchiæ affert, secessionem hanc, & separationem, ac transformationem, in vitam vnificam, & Dei contemplatiuam designat. Extant hac de re plurima Patrum decreta apud Gratianum, & apud Iuonem. Ex Concilio quidem Nicæno Canone sexagesimo primo inter Arabicos legitur, vt Monachorum conuersatio iuxta eorum nomen à reliquis sit discreta. In Chalcedonensi autẽ c. 4. Monachorum vita, oratione, ieiunio, quiete, & clausura definitur. Hieronymus verò ad Riparium, ad Paulinum, ad Heliodorum, ad Rusticum, & ad Desiderium, solitudinem, orationem sine intermissione, vigilias, laborem manuum, Diuinorum contemplationem, ac vitam pœnitentem ex Apostolico instituto prorsus ab alijs seiunctam, & pro illorum nominis ratione singu-

ſingularem, propria illorum eſſe docet : ac proinde omnes ferè Monachi olim ſolitariam, & eremiticam vitam ducebant.

At verò poſtquam Monachi ad Presbyterorum, ac Sacerdotũ gradum aſcenderunt, iam ipſorum Religioſorum Sacerdotum illa propria officia ſunt, ex ipſa Chriſti inſtitutione, vt ſaluti hominum procurandæ, tanquã coadiutores Dei incumbant, diſciplina morum, & doctrina fidei alios ædificent, verbi miniſterio, Sacramentorum adminiſtratione, vita exẽplari, & oratione populo proſint Denique (ſicut à Dionyſio traditum eſt) vt purgent, illuminent, & perficiant alios, quæ actiones propriæ ſunt Eccleſiaſticæ Hierarchiæ, quam Chriſtus ſecundum exemplaris ſui cœleſtis formam in terris inſtituit, hoc eſt, vt legatione inter homines pro Chriſto fungerentur, & opus illud promouerent quod Chriſti atque Apoſtolorum eſt; quodque ſolum toti Eccleſiaſticæ Hierarchiæ fuit demandatũ, quam inſtitutam à Chriſto Domino accepimus, ad retinendam doctrinæ ab eo traditæ puritatem, atque ad excitandos, & iuuandos homines, vt æternam ſalutem conſequantur. Quæ cuncta adhuc clariora ſunt ex Euãgelicis, & Apoſtolicis libris, atque ex ipſa Patrum canonica inſtitutione, vuo ordine dicentium, ordinem vniuerſum Sacerdotum vni huic operi conſecratum fuiſſe, vt ab omnibus alijs curis liberum, & immune eſſet, ne qua re impediri, vel retardari poſſet ab eo miniſterio, quod principem locum in Eccleſia Dei tenet, vt grauiſsimè, & eleganter multi Patres affirmarunt. In primis S. Greg. Nazian. in Apolog. *Presbyteri* (inquit) *officium, cœleſtem quandam vitam requirit, primo purgari, deinde purgare; ſapientia inſtrui, & ſic alios ſapientes reddere; lumen fieri, & alios illuſtrare; accedere ad Deũ, & alios adducere; ſanctificari, & alijs ſanctitatem adferre.* Sanctus Ioan. Chryſoſt. Hom. 11. in Marcum: *Sacerdotalis officij eſt poſſe docere populum.* S. Hieronymus ad Ruſticum Monachum, epiſt. 4. *ſic* (inquit) *vive in monaſterio, vt Clericus eſſe mereariꝰ.* & infra: *Multo tempore diſce, quæ poſtmodum doceas. Quod ſi populus, vel Epiſcopus in Clericum te elegerit, age ea, quæ Clerici ſunt.* Sic Hieronymus; quibus clarè innuit Monachos Clericos omnia Eccleſiaſtica munera Clericorum propria debere exercere. Quis verò primus fuerit, qui in Occidente Monachiſmo inſeruerit Clericatum, prædicatur à S. Ambroſ. libro 10. epiſt. 82. S. Eulebius Epiſ. Vercellenſis: quod & ipſum præſtantiſsimum vitæ genus S. Martinus Epiſcopus Turonenſis tranſuexit in Gallias; & S. Auguſtinus in Africam, & ante ipſos in Orientem Baſilius Magnus, qui omnes admirabili quadam connexione duo hæc perfectiſsimæ vitæ genera, Clericorum, & Monachorum, eorumq. functiones in vnum pariter coniungentes, tanquam ſplendidiſsimis luminaribus ſibi ipſis, alijſque lucentibus Chriſti Eccleſiam exornarunt. Ex quibus, alijſq; innumeris Patrum teſtimonijs, quid addat Presbyterium ad Monachiſmum,

mum, quæ, & quales virtutes requirantur in eo, qui tractaturus est de æterna animarum salute, non obscurè constat: ob quam causam Religionũ Institutores monastico instituto Sacerdotalis officij dignitatem, ac curã adiunxere, atque ex eo proximorum saluti procurandæ, quasi quodã debito se astrinxerunt.

Quare Gregorius Nazianzenus in Oratione funebri ad Basilium, ex hoc maximè Basilium commendat, quod pietatis Gymnasia, siue Monasteria extruxerit, vt & Monachi contemplationi, & aliorum saluti iugiter studeant. Hoc igitur Basilij studium & inceptum in posteriorũ Religionum institutione magnos progressus fecit. Nam Monasticæ disciplinæ, & sacerdotij virtutes, & vtilitates ita vnius vitæ cõmunione permixtæ sunt, vt verè illius solidæ virtutes, atque vtilitates Sacerdotij ministerijs, & exercitatione extra vmbram, & solitudinem positæ illustriores fiant, & quàm maximè fructuosæ. Quippe Sacerdotij ministeria Religiosis virtutibus adiuta tranquillitatem animi, & puritatem non impediunt, sed potius perficiunt, & oratione, ac diuinorum contemplatione quasi accensa feruentius, & cum vberiori animarum fructu exercentur. Vnde item fit, vt aliorum vtilitas cum propria vtilitate coniuncta semper sit; nam in omni ministerio, & actione ad renouationem spiritus perpetua veteris hominis mortificatione, ad augmenta virtutum, ad maiorem Dei gloriam, Religiosorum Ordinum auctores, & Duces semper aspirarunt.

Nam postquam Basilius sanctissimis legibus Religiosos, tam in ordine ad propriam salutem tuendam, quàm ad proximorum iuuandam, procurandamque Euangelica lux in Occidentem illata, caliginem Europæ discussit, surrexit almificus Monachorum Pater Benedictus, cuius Regulas plurimi sunt amplexi. Bernardus quoque ac ceteri Ordines, præcipuè verò illi quatuor, qui Mendicantium vocantur, illuxêre mundo, minantemque ruinam Ecclesiam indefesso labore sustentarunt, instaurarunt, atque in varias nationes propagarunt; idemque alij Ordines executi sunt, qui veluti nouæ cohortes prodierunt in campum, animasque, quam plurimas à laqueis Diaboli in Euangelij lucem, ac libertatem reuocarunt, vt latiùs sequentibus exemplis demonstrabitur.

Conuenientissimè igitur Religiosi. postquam Sacerdotales functiones Monachatui sunt annexæ, prædicandi, ac docẽdi munus exercent. Quare merito sententiam Gulielmi D. Thom. Opusc. 19. cap. 4. in primis censet erroneam, & in proœmio eiusdem Opusc. asserit Diabolum inuidum Diuinę gloriç & humanæ salutis per ministros suos (loquitur de Guilielmo, eiusque complicibus) gloriam Dei, & animarum salutem niti impedire. Et Secunda Secundæ Quæst. 187. art. 1. Stultam, inquit, esse opinionẽ dicen-

dicentium, quod ſtatus Religionis impedimentum adferat talia exſequendi. Ecce, qua ratione D. Thomas errorem, & ſtultitiam cenſet aſſerere, Religioni alicui eſſe contrarium ſaluti proximorum prædicationē verbi Dei, aut confeſsionum auditione conſulere: loquitur autem D. Tho. vt luce clarius conſtat ex contextu, de omnibus Religionibus, tam de ijs, quæ ſunt inſtitutæ ad vacandum contemplationi, vt ſunt Monachales omnes, quam de illis, quæ actioni & contemplationi vacant, vt ipſe docet in cap. primo eiuſdem Opuſc.

Hanc verò ſententiam tribus inter alia conuincit argumentis. Primum affert, illudque egregium 2.2.q. 187. art. 1. vbi quærens D. Tho. an liceat Religioſis prędicare, & docere: Reſpondet, non ſolum non impediri ratione ſtatus Religioſos ab hoc munere, ſed potius eſſe magis idoneos exercitio ſanctitatis, quod aſſumpſerunt: *Stultum autem eſt* (inquit) *dicere, vt per hoc, quod quis in ſanctitate magis promoueatur, efficiatur minus idoneus ad ſpiritualia officia exercenda: & ideo ſtulta eſt quorundam opinio dicentium, quod ipſe ſtatus Religionis impedimentum afferat talia exequendi, quorum errorem excludit Bonifacius Papa in cap. ſunt nonnulli. 16. 1. vbi ſic dicitur: Sunt nonnulli nullo dogmate fulti, audaciſsimo quidem zelo magis amaritudinis, quam dilectionis inflammati, aſſerentes, Monachos, qui mundo mortui ſunt, & Deo viuunt, Sacerdotalis officij potentia indignos: ſed omnino labuntur quod oſtendit; primo quidem, quia non contrariatur Regulæ: ſubdit quippe, Neque enim D. Benedictus Monachorum Præceptor almificus huiuſmodi rei aliquo modo fuit interdictor: & ſimiliter nec in alijs Regulis hoc prohibetur. Secundò, prædictum errorem improbat ex idoneitate Monachorum, cùm in fine capituli ſubdit: Quanto quiſque excellentior eſt, tanto illis, ſcilicet ſpiritualibus operibus, potentior.* Hactenus D. Thomas. Vbi clariſsimè probat, non ſolum non repugnare inſtituto Religionum prædicare, & docere, ſed etiam Religiones, quātò ſanctiores, eò aptiores animarum ſaluti procurandæ. Sed vt perfectius vis huius rationis à Diuo Thoma adductæ expendatur, ante omnia animaduertere oportet, D. Thomam prædicto ar. 1. quærere, An liceat Religioſis prædicare, & docere? & affirmantem partem, damnata contraria ſentētia, vt ſtulta, & erronea, ſequitur; eo fundamēto Bonifacij Papæ potiſsimum ductus, quia Religioſi ſunt capaces dignitatis Sacerdotalis, cui annexa eſt poteſtas, prædicta munera exercendi, vt iam dixi, ac proinde non ſolùm apti ad prædicandum, ſed quātò ſanctiores alijs, tantò aptiores huic ſacræ functioni, maximè cum à nulla Regula Religionū prohibeatur id ipſum. Præterea ſecundò, dicto Opuſc. 19. art. 2. id egregiè confirmat D. Thom. *quia conſilium non poteſt eſſe* (inquit) *de eo, quod contrariatur conſilio, vel præcepto: ſed docere cadit ſub præcepto, vel conſilio, vt patet Matth. vlt. Euntes docete omnes gentes, &c.* Gal. 6. *Vos qui ſpiritales eſtis, huiuſmodi inſtruite in ſpiritu lenitatis, non ergo de non docendo poteſt eſſe conſilium.* Et confir- *Mat. vlt.*

mat.

mat D. Thom. *Consilia, quæ Dominus proposuit, immediatè ab Apostolis seruari voluit, vt eorum exemplo alij ad obeunda consilia prouocarentur: vnde* Paulus 1. Corint. 7. *consilium de virginitate proponens (dixit) Volo omnes homines esse sicut meipsum: sed obseruatio huius, quod dicunt Consilium scilicet abstinere à docendo, ad Apostolos non pertinebat, cum ipsi ad docendum in vniuersum Orbem mitterentur: non ergo abstinere à docendo sub Consilio cadit.* Hactenus D. Thomas. Igitur maioris perfectionis esse non potest, abstinere à doctrina, & prædicatione: tũ etiã si non posset esse consilium, neque præceptum de non prædicando, aut docendo, non poterit doctrina, aut prædicatio verbi Dei esse contraria alicui instituto.

1. Cor. 7.

Et quanquam Doctor Angelicus scriptis ipsis, Deus autem multò grauius, & acerbius factis illorum temeritatem, qui animarum saluti aduersabantur, patefecit. Guilielmus enim ab Alex. IV. Rom. Pontif. Romam euocatus, in publico Cardinalium consessu conuictus, damnatusq. est, atque non solum eius liber igni traditus, sed & ipse quoque eius auctor Canonicatu, ac redditibus Ecclesiasticis exutus, atque insuper à Ludouico Rege à tota Gallia relegatus. Stant hodie in compendio priuilegiorum Ordinis Prædicatorum antiquo, varia Alexandri IV. cõtra Guilielmum, eiusq; librum, & sectatores decreta, quæ etiam habentur in Conuentibus Parisiensibus authentica.

CAPVT II.

Religiosi omnes præ alijs aptissimi sunt animarum conuersioni procurandæ

ILlud inter cetera maximè pios Religiosorum animos ad opus conuersionis suscipiendum mouere debet, quod eorum status, vitæ & instituti ratio præ omnibus alijs magis idoneus, & aptior huic animarum culturæ censetur, idque propter multas rationes, siue causas, quarum aliquas adducit Angelicus Pater D. Thomas Opusc. 19. c. 2. ex quibus tres præcipuas desumemus: *Prima, quia conuenientissimè doctrinam Euangelicam docet, qui non solum præcepta, sed etiam consilia seruat: secundum illud: Cœpit Iesus facere, & docere: huiusmodi sunt omnes Religiosi, conuenientissimè igitur omnes prædicant. Secunda: Illi maximè sunt idonei ad docendum, qui maximè diuina per contemplationem capere possunt: vnde Gregorius in 6. Moral. Quieti contemplantes sorbeant, quod occupati erga proximos refundant loquentes: sed ad vacandum contemplationi præcipuè Religiosi sunt deputati: ergò per hoc quod sunt Religiosi redduntur magis apti ad do-*

Digitized by Google

ad docendum. Sic D. Thom. vt ſuprà, qui etiam Secunda Secundæ, Quęſtione 187. articulo primo, tertiam non contemnendam adiungit rationẽ: *quia quantò aliquis eſt ſanctior, tantò eſt aptior prædicationi verbi Dei, niſi aliunde prohibeatur; ſed prædicare, & docere, neque interdicitur in Regula Sancti Benedicti, neque in alijs Religionum Regulis, vt determinat Bonifacius Papa in c. nonnulli ſunt,* 16. *quæſt.* 1. Concludit igitur eò quempiam magis eſſe idoneum, ac alijs aptiorem animarum profectibus, quantò ille vitæ ſanctitate fuerit ſublimior.

Accedunt tres aliæ cauſæ, quæ ſtatum Religioſum miniſterio conuerſionum aptiſsimũ efficiunt, quas fuſius Hieronymus Platus vir aliàs pius, & doctus in libro de bono ſtatus Religio. proſequitur. Prima ducitur ex ipſa Dei natura, & more: ſi quis enim Dei rationem, atque ordinem in hominum ſalute propaganda ab ipſo Eccleſiæ ortu attentiùs inſpexerit, facilè inueniet, hoc ſemper fuiſſe eius conſilium, vt ad tantum hoc opus eos maximè adminiſtros, adiutoreſq. adhiberet, qui eſſent maximè humanis omnibus præſidijs deſtituti, vt non glorietur omnis caro, id eſt, ne tantæ rei perfectæ laus, euacuata Chriſti Cruce, in hominum ſapientiam, aut potentiam tranſferretur: quare non ſapientes, non nobiles, ſed piſcatores, & publicanos, quos dirigeret, elegit: non igitur putandum eſt mutatum eſſe Deum, eiuſue ſapientiam, ac aliam nunc in hominum conuerſione formulam, quàm antea ſecuturum. Quare nunc etiam quęrit Deus operarios pauperes, humiles, ac terrenis rebus omnibus vacuos (quales ſunt Religioſi) qui vineam Domini in ſiti, fame, frigore, & nuditate, ſicut olim Apoſtoli, excolant.

Secunda cauſa: quia cum ad cohortandum multò maius pondus habeant exempla, quàm verba, nulli dubium eſt, quin multò certius, faciliuſque credituri ſint homines illi, quem non verbis tãtum, ſed factis ipſis viderint res humanas contempſiſſe. Nam cùm maior hominum pars voluptatibus, ceteriſque terrenis bonis rapiatur, quem viderint hæc deſpexiſſe, ſeipſum vincere, ac ſuas cupiditates rationi ſubigere, magni æſtimant, ac rerum hæc deſpicientia admirabilitatem tantam præ ſe fert, vt nihil ſit ad perſuadendum aptius, nihil grauius ad voluntates commouẽdas. Quare Religioſi, qui hanc paupertatem, rerum abrenuntiationem profitentur, aptiſsimi ſunt huiuſmodi miniſterio.

Tertia, & vltima cauſa ab ipſis operarijs ducta ſit: Nemini dubiũ, quin ad hoc opus multò melius parati ſint, qui nihil omninò in hoc mundo poſsident; primum: quia liberi ſunt, expediti, & alacres ad currendũ, quocunque eos ſpiritus Domini impulerit; propterea quod non liberorum, non agrorum, non rei familiaris procuratione eorum cogitationes illigãtur: ex quibus duo magna damna conſequi ſolent, nam & tempus eri-

Digitized by Google

piũt, quod in alijs melioribus ſtudijs vtilius impenderetur, & ipſe animus frequenter rebus ipſis, quas tractat, nimium adhæreſcit; quod vtrumque Euãgelico operario. & indignum, ac turpe, & maximè etiam incommodum eſt. Itaque benè, & ſapienter Ambroſius in Lucam: *Qualis*, inquit, *debeat eſſe, qui euangelizat regnum Dei, præceptis Euangelicis deſignatur, vt ſine virga, ſine pera, ſine calceamento, ſine pane, ſine pecunia, hoc eſt ſubſidij ſæcularis adminicula non requirens, ſideque tutus, putet ſibi, quo minus ea requirat, magis poſſe ſuppetere.*

Reſtant etiam duo alia in Religioſis, quæ ad hunc fructum in animarum conuerſione aſſequendum maximè conferunt. Primum profeſsio ipſa caſtitatis, quę ita Deo placet, vt eius poſſeſſores Deus mira efficacia, & fortitudine contra dęmones muniat; vt optimè prædicauit ſummus Sacerdos Ioachim (*Iudith* 15.) qui in communi gratulatione poſt tantam vi- *Iudith 15.* ctoriam à Iudith contra Holofernẽ reportatam, ſic eam celebrauit: *eò quod caſtitatem amaueris; ideo manus Domini confortauit te, & eris benedicta in æternũ.* Sed de caſtimoniæ in ſancti Euangelij Miniſtris, neceſsitate, & fructibus alibi dicturi, nunc breuitatis cauſa ſermonem ad alteram partem, quæ Religioſos ad hoc conuerſionum opus maximè iuuat, transferamus. Ea eſt caritas, & coniunctio animorum inter ſeipſos: nam cum orbis ad Deum conuerſio difficillimi negotij ſit, ac perſpicuum ſit, nullam rem magnam effici ſine multorum adiumentis, cùm nemo ſolus omnia habere poſsit; fit vt in animarum conuerſione, ex Religioſorum coniunctione, ac mutua caritate vberrimi eliciantur fructus. Nam, vt pręclarè dictum eſt à Sancto Baſilio, Conſtit. Mon. cap. 19. *Veluti in alites teſtudine, quam vocant, facta, ſeſe inuicem ita muniunt, vt ſint impenetrabiles, ſic ipſi propter coniunctionem qua nexi ſunt, ſeſe mutuo (vt ipſe ait) conſepiant, & inter ſe protegant*; ex quo non ſolum fit, vt inimicorum ictus repellant, ſed etiam inimicos ipſos facilè fundere, & fugare etiam ab alijs poſsint. Quod ſi hoc veriſsimum eſt, nullum hominum genus reperiri ita huic animarum functioni aptũ, & idoneum, eſſeque huiuſmodi miniſterium Monachorum inſtituto cõſentaneum, reſtat, vt ſit etiam hæc functio illis facilior, & iucundior. Id enim perpetuũ eſt in omnibus rebus, vt quæque res eo maximè gaudeat, quod eius naturæ eſt maximè aptum, ac proinde quantò impedimenta ſunt remotiota, eò maiori facilitate ſit prædita, quæ omnia Religioſorũ animos in opus Miſsionum maximè deberent inflammare, præcipuè ſi experientia ipſa clamante fructus in Eccleſia Dei, ex Religioſis Ordinibus in fidei propagatione conſiderentur: ad quorum enarrationem iam gradum faciamus.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT III.

Religiosis omnibus conuenientissimum esse animarum saluti, & conuersioni studere, ostenditur ex fructu à Religiosis in fidei propagatione facto.

NON leuis momenti, imò grauissimum, validissimumque argumentum produci potest, quo & dignitas ministerij huius amplius extollatur, & conuincantur illi, qui contra institutum Religiosos agere, si in Missionibus occupentur, ausi sunt affirmare, ex fructu, magnaque vtilitate, quam Religiosi viri omnium ferè Ordinum in Ecclesia Dei, ex quo instituti sunt, verbi Dei prædicatione effecerunt. Ex quo facilè erit conuincere eos non temerè, aut inordinatè contra suum institutum hoc munus suscepisse, sed potius diuino consilio, ac conuenientissimè egisse. Tũ quia ad Ecclesiæ culturam, & propagationem homines sui instituti desertores tantopere non contulissent; nec Deus hominum ita deuiantium à suo instituto adiuuaret actiones, aut mentem excitaret ad similia opera perficienda: tum quia fe rè omnes viri fuerunt doctissimi, atque vt plurimum sanctissimi, de quibus sine temeritate iudicari, aut suspicio nequit haberi; vel ipsos institutum proprium ignorasse; aut illud scienter non obseruasse, & contempsisse. Et quemadmodum Ecclesiam sanctam illud maximè commendat, quod tam multi claræ admirationis viri, strenuissimi Martyres, Confessores integerrimi in ea fuerint; sic mihi videtur optimum argumentum in studij Missionum commendatione, quod tanta præstantium virorum Religiosorum multitudo illud fuerit amplexa, vt vel sola eorum auctoritas satis esse possit ad illud omni laude commendandum. Est autem eiusmodi hæc multitudo, vt si ratiocinando summam eorum deducamus, qui in Religionibus sanctitatis gloria floruere, sine vlla dubitatione maximam partem, immo omnem ferè, inueniamus huic animarum scholæ fuisse addictos. Quod si in eis hoc efficit ardens animarum zelus, vt tantam sanctitatis excellentiam adipiscantur, quid hoc ministerio melius, aut vtilius Religiosis? hoc enim magnopere Missionum opus commendat, (vt nunc eius alias laudes prætermittam) quod tales, & tanti viri eam viuendi formulam sustinuissent, quorum vestigijs insistere non possit non esse tutum, & laudabile: quantacunque enim est eorum auctoritas, ea tota huius ministerij dignitatem extollit. Primum, quia

Digitized by Google

nunquam hi tale inſtitutum adamaſſent, niſi meritò adamandum cognouiſſent: Deinde quod ad illius dignitatem, & commendationem, ipſi quoque aliquid ſplendoris & dignitatis ſuis exemplis contulerunt.

Et in primis, vt nunc præteream Mendicantium Ordinum tàm Religioſos quàm fundatores, à Monachalium Religionum inſtitutoribus incipiam, quorum facta tacita eſt, immo expreſſa inſtituti interpretatio, aliorumque ſubditorum ad ſui imitationem cohortatio. De magno illo Monachorum Patre Benedicto, vt latius apud D. Gregor. in eius vita habetur, in Caſsino monte ſimulacra, quæ adhuc à Gentilibus colebantur, cõminuiſſe, ipſoſque oppidanos Chriſtianis præceptis imbuiſſe legimus. De Baſilio Magno Gregorius Nazianzenus in eius vita ſcripſit, eum ſua Monaſteria propè ciuitates erigi curaſſe, vt non ſibi tantum vtiles, ſed & alijs prodeſſe poſſent: *Quamobrem* (inquit Gregorius) *Monachorum Cœnobia haud procul ab his, qui in hominum ſocietate viuunt, ædificari iuſsit, nec omnino ſeparauit; vt & propinquitate, cum opus charitatis expoſceret, adeſſe poſſent, diſtantes alioquin proprijs terminis, ne quies illorum, aut pax interrumpi per multitudinem poſſet; vt & ſic, nec ipſi Monachi actionis merito, quod ex impendenda alijs pietate eſſet, priuarentur; neque rurſum eorum actio per tumultus inutilis efficeretur.* Hactenus Gregorius.

Et ipſe etiam Baſilius in Regulis fuſioribus, q. 7. communem vitam ſolitariæ præferendam cenſet: *quod hæc quidem* (vt verbis Baſilij vtar) *ſuorum tantum bonorum procurationem propoſitam habet: hoc autem apertè charitatis legi aduerſatur, quæ non quærit, quæ ſua ſunt: quam perfectè obſeruaſſe Apoſtolum videmus, qui non ſuam vtilitatem quærebat, ſed multorum, vt ſalui fierent.*

Et paulò pòſt idem Baſilius inertem, & infructuoſam appellare non veretur eam vitam, in qua ſcilicet Dei contemplationem nulla actio ſubſequatur tuendis hominum commodis directa. Hæc Baſilius.

Quis verò D. Bernardi, Claræuallenſis inſtituti auctoris, beneficia, qui non ſolum concionibus, & ſcriptis, ſed quàm plurimis exemplis proximos, Eccleſiamque adiuuit, poterit referre? Petrum Abailardum in Concilio Senenſi, Gilbertum Porretanum in Remenſi, Henricumque, & alios Hæreticos, qui Galliam vniuerſam ſuis dogmatibus inficiebant, ſolus ipſe conuicit, ac repreſsit: Franciamque aliqua ex parte prædictis hæreſibus iam infectam, ad Eccleſiæ Catholicæ vnitatem reduxit. Quid de peregrinationibus eius. fidei, & ſanctæ Matris Eccleſiæ, ac proximorum ſalutis cauſa ſuſceptis dicemus? Modò enim ad Galliæ Regem, modò ad Imperatorem, alioſque Principes viros pro arduis Eccleſiæ negotijs, ac rebus publicis, animarumque ſalutem concernentibus miſſus eſt à Summis Pontificibus, ac denique fructus, qui ex eius concionibus ad populum prouenerint, quàm innumerabiles ex vitijs ad frugem ſe receperint, à Sa-

tanæ

Digitized by Google

tanæ faucibus erepti, nec cogitari quidem potest. Vt omittam nunc præclariora, quæ fecit in illo tetro schismate aduersus Petrum Leonem Antipapam pro Innocentio Papa secundo legenda in eius vita. Ecce tres monasticæ vitæ auctores, fontesque clarissimos, à quibus ferè omne institutum Monasticum, tam in Oriente, quàm in Occidente manauit, qui tam exemplis, quàm verbis, Regulisque scriptis Monachorum instituto valdè consentaneum esse decreuerunt animarum saluti conuersionique consulere.

Deinde, quę à Religiosis Monachis ferè ab Apostolorum tempore gesta sunt in proximorum salute tuenda, & procuranda, immensum esset recensere: qui enim historias consuluerunt, facilè compererint maxima, & egregia opera, quæ à Monachis in integris prouincijs, & regnis ipsis, Christo adiungendis patrata sunt, quàm sæpe Euangelij lumen, vbi nullum antea erat, intulerint: vbi obscuratum, instaurarint: quoties fidem, & Religionem, vel iam labefactatam, vel penitus perditam restituerint, ac redintegrarint. Quare ita Monachorum zelus olim in his enituit, vt post Apostolos, & Apostolica illa tempora, in propaganda per singulas prouincias fide, vix aliorum nomen inueniatur, quã Monachorũ: & quia longum esset omnes percensere, aliquos quasi exempli causa, & per transennam attingamus.

CAPVT IV.

Exempla Ordinum Monachalium.

ET in primis Carmelitæ Monachi, antequam Mendicantibus annumerarentur, erumpente Euangelij luce, admirabili cum animi magnitudine Euangelium Apostolornm temporе, per Samariam, Palæstinam, aliasque orbis partes propagarunt. Nam a monte Carmeli discedentes, ab Apostolis primum baptizati, postea eorum coadiutores in prædicatione sancti Euangelij effecti sunt, vt Iosephus Antiochenus lib. 12. Speculi perfectæ militiæ primitiuę Ecclesiæ scripsit: *Perfectorum* (inquit) *militum Christi* (id est Apostolorum) *coadiutores surrexerunt strenuissimi viri, solitariꝝ, contẽplationi dediti, sanctorum Prophetarum Heliæ, & Heliſei imitatores, qui de monte Carmelo descendentes, per Galileam, Samariam, Palæstinamq;, fidem Christi constantissimè sparserunt.* Hactenus Iosephus.

Idem etiam de Carmelitis post Iosephum docuit Sanctus Ioannes Patriarcha Hierosolymitanus in lib. de instit. Monach. & c. 27. postquam docuit Carmelitas ab Apostolis esse baptizatos, & in fide instructos, addit:

Digitized by Google

dit: *Denique eorum multi ea, quæ ab Apostolu hauserant, ceteris effundentes, fidem Christi per Phœniciam, & Palæstinam prædicabant, dilatantes dogma fidei, & moribus vitæ Monasticam conuersationem Ecclesiæ Dei insignissimam demonstrantes.* Sic Ioan. Patriar. Hiero.

Nec dissentit ab hac sententia Chronica Romana antiqua apud Speculum Ordinis lib. 5. in fin. in qua scriptum habetur: *Tempore quo beatus Petrus Antiochiæ Cathedræ præsidebat, Carmelitæ in circumquaque regione adiacente, diuersis locis Catholicè pro fide insistebant.*

Quibus subscribit Ricardus Armachanus Archiepiscopus in sermone de Conceptione Beatæ Mariæ, vbi de Carmelitis agens, inquit: *Insuper, vt fide dignæ historiæ referunt, in principio nascentis Ecclesiæ in partibus illis prædicãdo Euãgelium solidissimè laborarunt.* Hæc, & alia de antiquis Carmelitis reperies apud doctiss. Vbalden. de Sacramentalibus, tit. 9. cap. 89.

Sed si ad alia tempora descendamus, aliorum Monachorum in Ecclesia Dei vberrimi fructus conspicientur. Primum enim de Monachis ex S. Benedicti familia (vt author est vir grauissimus Trithemius de viris illustribus sui Ordinis, & Hier. Platus, ex quo quę sequuntur decerpsimus) B. Remigius, qui anno ferè 530. Clodoueum Regem, & Franciam vniuersam ab Idolorum cultu ad fidem Christianam traduxit, ab ineunte ætate Monachus fuit, ac postea Remensis Archiepiscopus.

Item Martinus Monachus, anno 540. Sueuos ab Arriano errore sanauit. De Anglia notissimum est, vt ab Augustino informata, quem Gregorius Pontifex cum aliis sex Monachis, nempe Sancto Mellito, S. Petro, S. Iusto, S. Paulino, S. Laurentio, & S. Ioanne eò legarat, ad Deum sese cõuerterit, vnà cum Rege Etelberto, anno 603.

Nec præteream ipsum Pontificem Magnum Greg. vt in eius vita lib. 1. refert Io. Diaconus, qui cum Monachus adhuc esset, & Anglicos pueros forma pulcerrimos venales Romæ conspiceret, agnosceretq; illos esse infidelitatis tenebris immersos, tactus dolore cordis intrinsecus, mox à Benedicto Pontifice vehementer cępit expetere, vt sibi licentiam in illam regionem ad prædicandum Sãctum Euangelium proficiscendi concederet, qua obtenta profectus est: postea verò tota acclamante Roma ab eodem Pontifice post triduum itineris coactus est ad proprium Monasterium reuerti.

Anno autem 622. Lambertus Leodiensis Monachus Taxandriã Germaniæ Prouinciã, eodemque tẽpore Kilianus Monachus Francorum gẽtem ad fideliũ numerum aggregarunt, atque hic quidem in eo opere etiã martyrium subijt.

Beda lib. 6. Hist. Angl. c. 5. VVilfridus ex Hierpuensi Monasterio in Anglia, postea Eboracẽsis Episcopus, anno circiter 683. cum Romam peteret, tempestate in Hollandiam

diã, & Frisiam eiectus est; ne hiemem illic infructuosè degeret, aggressus est Euangelium, quod nullus adhuc ibi auditus fuerat prædicare. Idéque in patriam reuersus, cum ab improbo Rege Egfrido in sua sede hærere non sineretur; diuertit ad Australes Saxones, adhuc in infidelitatis tenebris iacentes, ijsque fidei lumen importauit, & simul toti insulæ, quæ Vetula dicitur. Ceterum, quod hic opus in Frisia cœperat, id deinde continuauit V Villibrodus, ex Monasterio Ripensi in Anglia, qui Traiectensis Episcopus etiam creatus est.

Eodem tempore Svvitbertus Lindisfarnensis in celebri Cœnobio Angliæ educatus, vnà cum vndecim alijs ad Apostolicum numerum repræsentandum ad Saxones se contulit, ex quibus innumerabiles in Christi side instituisse fertur: idemque postea Verdensi Ecclesiæ Præpositus fuit, nec tamen à laboribus suis vnquam cessauit. *Beda lib. 5. Molanus in Natal. 25. Belgij.*

Insignis quoque in hoc genere fuit Bonifacius, qui adhuc meritò tanquam Germaniæ Apostolus colitur. Hic patria Scotus, cum adhuc quinquénis à parentibus ipsis oblatus diù vitam in sacris clausstris sanctissimè egisset, à Gregorio Secundo Pontifice in Germaniam missus, Hassiam Christo adiunxit, anno fermè 717. quam ob causam ad eos, quos docuerat, regendos Moguntino Archiepiscopatu ornatus est: quamquam maius ornamentum etiam postea ex martyrio accepit. a

VVillehadus item, & Lugderus ex Monasterio Sancti VVillibrodi in Gallia, in Franconiam Germaniæ prouinciam profecti, annum circiter 800. & plurimos illic filios Christo Domino pepererunt, ipsíq; plurimos ea de causa labores pertulerunt. Paulò post etiam, annos videlicet decé, Anscharius cũ tribus socijs ex Monasterio Corbeiensi in Gallia Belgica, plures regiones Euangelij causa peragrauerũt, Daciam, Suetiam, Gothiam, Groenlandiam, in quibus omnibus vix credi posset, quantum fructus reliquerint.

Ex quo eodem Monasterio prodijt etiam Stephanus, qui primum Anschario in Suetica messe successit. Deinde in Helinguensem Prouinciam se contulit, quam totam ab erroribus ad viam veritatis adduxit, atque ibidem tandem ab impijs quibusdam mactatus, ad martyrij palmam euolauit.

Quò etiam referri debet Abbas Floriacensis Monasterij Albus dictus, quod à Sancto Mauro in pago Flori Comitis ædificatum fertur: is enim in Vasconia Galliæ parte Religionis propagãdæ causa strenuè laborauit, vir eloquentia insignis, nec minus sanctitate præstans, ad extremum etiã martyrio glorioũssimus. Vixit autem anno ferè 970. Religiosam vitam diu professus vna cum Gaudentio fratre, Monacho item Sancti Alexij Romæ, in Pannoniam abiit, ad disseminandam Christi fidem, vbi in Gersam

Digitized by Google

sam Regem incidit,diuino iam antea oraculo monitum de eius aduentu: Itaque ab illo cum honore exceptus totam eam gentem,antea feram, & durá, Christi cultu imbuit. Mox ad Sarmatas digressus Russis, Lituanis, Moschis,Prussianis,sed plerumq; Polonis,eorumq; Regi Bolislao Euangelium promulgauit. Denique in Prussia,cum ab impijs ad stipitem alligatus,septemque lanceis confixus palpitaret,egisse Deo gratias dicitur, quod se martyrij, quod tàm diu iam optarat,compotem fecisset.

At Bruno ex Ducali familia,nempe Lotharij Saxoniæ Ducis filius,monasticam vitá Romæ professus in Cœnobio Beati Alexij à Ioanne XIX. ad Ruthenos missus annum circiter 1025 multos populos ad salutis viam reuocauit,qua in causa ne quid ad laudem deesset,martyrij quoque gloria ornatus est.

Eodem quoque tempore Bonifacius Romualdi discipulus in Russiam profectus, Russianum Regem,eiusq; regnum præter fratrem, conuertit, à quo impiè cæsus,vineam à se plantatam etiam sanguine irrigauit.

Anno vero 1050. Humbertus ex Ordine sancti Benedicti Constantinopolim à Pontifice legatus ad Græcorum schisma confutandum, cum Niceta congressus coram Constantino Imperatore, ita eum disputando
f. conuicit,vt librum,quem conscripserat,cõburere coëgerit. Otho etiá ex Monasterio Babenbergensi.quę est Germaniæ ciuitas,anno 1125.à Calisto Secundo in Pomeraniam missus,Barcislaum Principem conuertit cum suis:quin idem etiam loca omnia maritima, Daciæ, Poloniæque finitima, cum magna animarum conuersione peragrauit. Denique complures Saxoniæ ciuitates obiens,magnos vbique ad salutem motus effecit. Huic similis fuit Vicelinus,qui non multò post hunc vnà cum quatuor socijs ex Gallia ad VVandalos profectus, triginta totis annis incredibili labore vniuersam illam regionem, in qua innumeri fermè erant populi, Christianis imbuit præceptis, & in ijs insignia complura fundauit Cœnobia.

Andreas Abbas in vita B. Othonis. Grant. in VVandalia lib.4.c.18.

Ac denique non solum Benedictus Asiam,Africam,ac præcipuè Europam suis seminibus impleuit, regna, & prouincias sua prædicatione cõuertens;verum etiam Americam,nunquam antea cognitam,bonorũ suorum operum radijs illustrauit. Nam,vt refert Genebrard.in Chronol.sua lib.4.& alij quamplures Historiographi,primus noui orbis Apostolus electus ab Alexandro VI.Summo Pontifice,Beceil Monachus Benedictinus natione Catalanus fuit, qui electis duodecim eiusdẽ familiæ socijs, Vicarius Generalis Summi Pontificis apud illas nationes fuit designatus, ac benedictione Pontificali accepta,ad hanc nouam Euangelij prædicationem ex Hispania,anno 1495.discessit,illisque prouincijs omnium primus lumen fidei intulit. Multa præterea similia commemorari possent ex

Monachorum

Digitized by Google

Monachorum Ordine profecta, præcipuè tamen Orientalium Monachorum ſub regula Beati Baſilij militantium, quorum ope, & doctrina conuerſa Græcia, aliæ etiam Orientales nationes in fide, & moribus ſuſtentantur: quibus breuitatis cauſa omiſsis, ad alia exempla efficaciora gradū faciamus.

CAPVT V.

Exemplis Eremiticam vitam degentium, idem comprobatur.

ERemi, ſolitudiniſque profeſſores, qui licet procul à negotijs ad ſpirituale otium confugerint: tamen ſi proximorum ſpiritualis vtilitas requirat, contra officium agere, ſi non, contemplationis ſtudijs relictis, ad proximos iuuandos accurrant, docet Auguſtinus in Epiſt. 91. ad Capraríæ inſulæ Monachos: qua eos hortatur, ne ſuam quietem neceſsitatibus Eccleſiæ præponant, vbi inquit: *Parturienti ſi nulli boni adminiſtrare vellent, ne ipſi quidem quomodo naſcerentur, inuenturi fuiſſent.*

Imò, quod magis miror, ipſe Chryſoſtomus acriter inuehitur in ſacros Eremi cultores, ſi proximorum ſalutis obliuiſcantur, Hom. 6. in primam epiſt. ad Corinth. tom. 4. *Nonnulli* (ait) *ciuitates, fora, hominum conſuetudines, & aliorum eruditiones reliquerunt, monteſq; petierunt. Quid ſi quiſpiam ſeceſſus cauſam dixerit, inueniet omni carentem venia excuſationem, ſiquidem ne peream inquit, neue in virtute fiam obtuſior ſecedo: At quantò melius obtuſiorem te fieri, alios lucrari, quam morantem in ſolitudine pereuntes fratres deſpicere.* Et in Serm. 3. de B. Philogono, tomo 3. *Neque prorſus alia res eſt, quæ perinde declaret, doceatq; quis ſit fidelis, & amans Chriſti, quam ſi fratrum curam agat, & pro illorum ſalute gerat ſollicitudinem. Hæc omnes audiant, & Monachi, qui montium occuparunt cacumina, &c. quò pro viribus Eccleſiarum Præfectos adiuuent, &c. & quibuſcunque poſſint rationibus auxilientur.* Hæc Chryſoſt.

Itaque veteres illi tam magni tamque ſancti Patres ſæpè hac vna de cauſa ſolitudinem, quam multis annis coluerant, reliquerūt: & tempore, quo perſecutiones Eccleſiam Dei oppugnarunt, non defuerunt hi quin naufraganti Eccleſiæ opem ferrent: imo tanquam generoſi quidam catuli ex antris exilientes, & è latebris emergentes, ſtatuerunt non ſe amplius ſolos ſeruare, ac relicta contemplatiua vita, omnemque quietem, vt athletæ inſuperabiles à ſe remouentes, alacriter prodierunt ad certanda pro fide Chriſti bona certamina, ſicut de magno Antonio memorię proditū

Digitized by Google

est, qui relicta solitudine, Alexandriam veniens breuissimo temporis spatio miram Arianis intulit cladem.

Magnus quoque Athanasius in Epistola ad Dracontium Monachum contentiosè reluctantem ad animarum ministerium suscipiendum, his monet post multa: *Nosti enim Serapionem Monachum esse, & quot Monachorum præfectum. Neque à te ignoratur, quot Monachorum pater fuerit Apollonius.* Nosti *Agathonem, neque ignotum habes Aristonem. Memor es Ammonij cum Serapione peregre profecti. Fortasse is etiam audiuisti de Cue in superiori Thebaide. Poteris etiã rescisscere de Paulo, qui est apud Latos, & alijs multis, & tamẽ illi Episcopi constituti nõ contradixerunt, sed habentes pro exemplari Eliseũ, & conscij quid Elias egerit, & eruditi quid discipuli Christi Apostoliq; fecerint, susceperunt hanc curam, neque ministerium hoc aspernati sunt, neque propterea se ipsis deteriores facti sunt, sed mercedem expectant laboris proficientes ipsi, aliosq; proficere adhortantes. Quot ab Idolis cõuerterũt? Quot à furiosa & dæmoniaca consuetudine suis admonitionibus cõpescuerunt? Quot adduxerunt Christo seruos? adeo vt qui ista signa conspiciant, admirentur. An quæso non ingens signum puellam inducere, vt virgo maneat, & adolescentiorem adhuc vt sit continens, & idololatram, vt cognoscat* Dominum?

In Græco est μουίτου.

Et post pauca, vt probet, quod non sit impedimentum cura Episcopalis monasticæ obseruantiæ, quędam alia subdit, quę ego libenter addam; quia si Episcopalis solicitudo cum obseruantia non pugnat, multò minus simplex Missionum ministerium: Prosequitur igitur magnus Athanasius: *Quapropter cum istiusmodi* (inquit) *habeas exempla dilectissimè Draconti, ne dicas, nec dicentibus credas, Episcopatum esse causam peccati, aut quod inde nascantur occasiones delinquendi. Licebit tibi in Episcopatu esurire, sitire cum Paulo, licebit vinum non bibere, sicut Timotheus fecit, & ieiunare frequenter, vt Paulus solitus, ita vt secundum illum ieiunans, alios sermonibus nutrias; & sitiens abstinendo à potu, alijs docendo potum præbeas. Ne igitur talia obijciant Consiliarij tui: nouimus enim Episcopos ieiunantes, & Monachos comedentes,* &c. Hæc, & alia plura id genus Athanasius ad Dracontium, quem tandem persuasisse constat.

Abbatem *Appolonium*, qui Thebaidem olim incolebat, Paladius commendat, (idem etiam refert Nicephorus lib. 9. c. 14.) quod relicta solitudine persecutionis tempore, addens animum Christi Confessoribus multos effecit martyres.

Et vt nunc prætermittam *Romualdum* Eremiticæ vitę authorem, quem magno ardore animarum salutis flagrasse eius gesta testantur, Theodoretus in libro eo, quem Religiosam historiam inscripsit, commemorat de Iuliano, cum Arianorum impietas latè serperet, ab Acatio Episcopo his rationibus à spelúca adductum esse, *vt relinqueret illam*, (verba sunt Theoreti) *in solitudine versandi rationem; veniret autem, vt ferret auxilium tot millibus, quæ fraude interibant, & rumore sui aduẽtus flammam extingueret Arianam.*

Cucurrit

Cucurrit diuinus Acacius, & ſumpto, vt iuſſus erat, magno Acacio, acceſſit ad maximum lumen Eccleſiæ, & cum eum ſalutaſſet, Dic *mihi, inquit, ô Pater, quanam de cauſa totum hũc laborem tam lubenter toleras? Cum is autem reſpondiſſet, & corpore, & anima, vitaq́, & omnibus, quæ ad vitam pertinent, eſt mihi* Dei *cultus pretioſior. Conor autem quoad eius à me fieri poteſt, illi à ſorde nudum offerre miniſterium & ei perpetuo placere. Oſtendam tibi, inquit Acacius, rationem, per quam ei plus quam nunc ſeruies. Idq́, dicam, non ſola vtens ratiocinatione, ſed qui id ab eius doctrina didicerim. Cum enim* Petrum *aliquando rogaſſet,* an eum plus quàm alij amaret, *& didiciſſet id, quod ſciebat vel ante Petri vocem:* Tu enim, *inquit,* noſti Domine, quod amo te; *Oſtendit quidnam agens eum magis coleret.* Si enim, *inquit,* amas me, paſce oues meas, & paſce agnos meos. *Hoc quoque tibi, ô Pater, eſt faciendum.* Periculum *enim eſt, ne oues à lupis intereant, eas autem valde amat, qui à te valde amatur. Eſt autem proprium amantium illa facere, quæ cum fiunt, eis, qui amãtur, grata ſunt. Et alioquin non paruum eſt periculum, multorumq́, & magnorum illorum ſudorum detrimentum, ſi pati potueris, negligere, tacitus præterire, veritatem quidem grauiter oppugnari. Hoc cum primum audiſſet ſenex, quietem quidem valere iubens ad tempus, neque ciuitatis ſtrepitus, quod eis non eſſet aſſuetus, refugiens, accurrit Antiochiam.*

Eodem quoque modo narrat idem Theodoretus in vita Euſebij, Ammianum Euſebio perſuaſiſſe, cum eum monuiſſet, vt videret, ne plus ſe ipſum quam Deum diligeret, his verbis: Dic *enim mihi, ad illum dicebat, ô optimè, Cuinam placere exiſtimans, laborioſam hanc ſordidamq́, & ſquallidam vitam es perſecutus? Cum autem, vt par eſt, is vtique dixiſſet,* Deo, *qui eſt virtutis legislator & magiſter. Quoniam ergò eum amas, inquit Ammianus, ego tibi modum oſtendam, per quem & amorem magis accendes, & ei, quem amas, ſeruies. Nam quod omnis tua cura & induſtria in te ipſum conuertatur, non effugiet, vt ſentio, crimen in te nimij amoris. Lex enim* Diuina *iubet proximum amare, vt te ipſum. Multos autem opum participes ſumere, hoc eſt proprium veri muneris charitatis. Hanc autem* D. Paulus *appellauit* legis plenitudinem. *Rurſus quoque clamat: Tota lex & Prophetæ in hoc ſermone in ſummam rediguntur, nempe,* Diliges proximum tuum ſicut te ipſum. Porrò *autem* Dominus *quoque in ſacris Euangelijs Petro, qui confeſſus eſt eum plus alijs amare, præcepit* paſcere oues ſuas. *Eos autem qui hoc non fecerunt reprehendens, clamat per* Prophetam, ô Paſtores, Non ſe ipſos Paſtores paſcunt, ſed oues. *Et ideò magnum quoque Eliam, qui hanc vitam perſequebatur, iuſſit verſari in medio impiorum, & ſecundum Eliam tantopere celebratum Ioannem, qui amplectebatur ſolitudinem, tranſmiſit ad ripas Iordanis illic baptizare iubens & prædicare. Quoniam tu ergò quoque es* Dei, *qui te fecit, ardens amator, multos quoque tecum alios effice amatores. Hoc enim eſt valdè gratum communi Domino.*

Optimè autem *Aphraates* vir ſanctiſsimus, quem ſcribit idem Theodoretus in Valentis Imperatoris furore aduerſus Eccleſiam, eremo, in qua

diu vixerat relicta, tanquam bonum militem ad locum certaminis venisse, seque pugnantibus vltrò miscuisse . Quin etiam cum aliquando tyranno in via occurrisset, cauillari eum cępisse, quid ageret Monachus inter hominum turbas, illum autem intrepidè sic respondisse: Dic *Imperator, si puella essem, quam pudor in conclaui retineret; vidissem autem in patris mei domum ignem conijci eamq; conflagrare , num intus sedens otiosè incendia spectare deberem? Atque si hoc facerem me quoque ipsum flamma absumeret , quod statim accurrerem, aquam afferrem, & omni ope igni resisterem, hoc ipsum nunc ago, qui flamma à te in Dei domum, qui vetustissimus est Pater , iectæ pro mea parte remedium afferre conor.* Hæc tũ Aphraates. Neque verò nunc meliora multò sunt tempora, minoresue pestes vbique hoc tempore infert Satanas , quam tunc Valens.

Sed verè diuersa sunt tempora, diuersusque Christianorum zelus: nam & antiquitus maiores nostri, cum hæresis aliqua oriretur , causaque fidei ageretur, ita animis omnes commouebantur , vt non sibi satisfacerent, nisi vniuersas Ecclesiæ vires in vnum colligerent, ac tanquam in agmen accincti omnes vnà ad resistendum occurrerent. Et vt hæresim propulsarent, Episcopi, relictis gregibus, altaribus, sedibus, longè positas regiones non sine magno sumptu & periculo adire non dubitabant . Vnà autem omnium ordinum, & nationum Doctores , nec non & interiorum solitudinum cultores, tam Archimandritæ, quàm alij, (vt de sancto Antonio contra Arianos, & alijs quàm plurimis in Actis Conciliorum Generaliũ legitur,) literis & sermonibus tanquam ad commune restinguendum incendium accurrebant. Quod si priscis illis temporibus vnus aliquis error totum Christianum orbem vsque adeò commouebat, vt ab antris deserti, viros solitarios, in communia castra conuenire compelleret; quid nunc facere oporteat, cum non vno aliquo errore, sed ipsa hæresum colluuione oppetatur, & exerceatur Ecclesia? Quis, qualiscunque sit ille Ecclesiæ Catholicæ filius , qui piæ matri tàm grauiter laboranti opem ferre recuset? Immo etsi Ecclesiæ tam ingens periculum non immineret, sed tantum vtilitas maior, ac spiritualis profectus animarum expectaretur ; sufficeret, vt & Monachi, & solitarij prætermissa contemplatione, ac clausura Ecclesiæ conatus adiuuarent: vt optimè docuit Innocentius Papa in c. licèt de Regularibus, his verbis: *Sicut maius bonum minori bono præponitur, ita communis vtilitas speciali vtilitati præferenda est. Et in hoc casu rectè præponitur doctrina silentio, solicitudo contemplationi, & labor quieti.* Quæ sententia latius confirmatur à D. Thoma Opusc. 19. c. 4. dicente: *Nec valet quod dicunt aliqui, quod hoc posset fieri, quando necessitas immineret, quæ nunc non apparet; cum magistrorum iam sæcularium copia habeatur . Quia vtilitas communis non solum debet procurari, vt sit quocunque modo, sed vt sit optimo modo, quo fieri potest. Quantò autem*

Digitized by Google

tem Doctores magis multiplicantur, tantò vtilitas communis, quæ ex doctrina prouenit, magis crescit: quia vni manifestatur, quod alteri nondum notum est. Vnde dicitur Sap. 6. Multitudo sapientium sanitas est orbis terrarum. *Quo zelo Moyses ductus dixit Num. 11.* Quis tribuat, vt omnis populus prophetizet? *Glo. Fidelis Prædicator optat si fieri valeat, vt veritatem, quàm solus loqui non sufficit, ora cunctorum sonent.* Et infrà: *Prophetizare omnes voluit, qui bonum, quod habuit, non inuidit.*

Sap. 6.
Num. 11.

Quis ergò cum tot exempla Sanctorum, tum illas monasticæ vitæ columnas Basilium, Benedictum, Romualdum, ac Bernardum, & eorũ instituti sectatores, sanctissimosque Eremi Patres, & sacratissimos cultores animarum saluti deditos videat, sine temeritatis nota audeat tot, ac tãtos Patres instituti sui desertores iudicare? aut quis non professioni Monasticæ conuenientissimum proximos iuuare pronunciabit?

CAPVT VI.

Missiones expedientissimæ sunt omnium Religiosorum instituto, illudque mirificè perficiunt.

REligiones ex hoc esse perfectissimas, quòd fine mixto, tàm ex contẽplatione, quàm actione gaudeant manifestum est. Nam cum primũ apud nos locum obtinere Deus debeat, qui & summum bonum est, & á quo omnia in nos bona promanarunt: secundo a loco homini homo esse debet, inter quos vna naturæ coniunctio est, qua maior altera affinitas nõ est, atq; ideò maxima in terris officia sunt, quæ ad Dei gloriam, hominumque salutem propagandã conferuntur. Quare rectè S. Tho. 2. 2. q. 188 art. 6. negocioſæ, & occupatæ vitæ munera duplici modo distinguit; alia enim sola exteriori functione compleri, cuiusmodi est seruire hospitibus, vel ægrotis, vel militare, atque hæc quidem non paulò minora esse contemplatione: alia verò esse, quæ quasi fluunt ex abundantia quadam contemplationis, qua videlicet cum mens diuino amore incensa fuerit, agitur in opera externa, vt est concionari, vel docere rudes, & alia similia. Hæc verò maiora, & nobiliora esse non solum illa actione, sed etiam ipsa contemplatione, si sola, ac simplex sit, & si in se tantum ipsa versatur ac nihil ex ea in alios vtilitatis sequatur. Docuit hoc D. Thomas his verbis: *Opus vitæ actiuæ aliud est, quod ex plenitudine contemplationis derivatur, sicut doctrina & prædicatio, vnde & Gregor. dicit in sua Homil. super Ezechielem: Quod de perfectis viris post contemplationem suam redeuntibus, dicitur* Psalm. *144.* Memoriam suauitatis tuæ eructabunt; *& hoc præfertur simplici contẽplationi:*

Psal. 144.

Digitized by Google

sicut enim maius est illuminare quàm lucere solum, ita magis est contemplata aliis tradere, quàm solum contemplari. Sic enim summum gradum in Religionibus tenent, ordinantur ad docendum, & prædicandum: secundum autem gradum tenent hi, qui ordinantur ad contemplationem: igitur firmior perfectio est sortiri finem ex contemplatione, & actione temperatum. Quare maior perfectio erit Religiosorum, ac proinde eis magis expediens, in contemplatione, & actione exerceri, quam vel in sola actione, vel contemplatione: quia etsi Religiones quàm plurimæ vt Monachales, ad solam, veluti ad præcipuum scopum, contemplationem destinentur: quia tamen, vt iam suprà ostendimus, ex regula propria, à prædicationis functione non arcentur; non poterit obesse, sed prodesse quam plurimum omnium Religiosorum perfectioni, in huius altissimi ministerij studio occupari.

Neque timendum est huic vitæ mixtæ, ne in actionem multiplicem dilabatur, ac iterum reprehẽdatur à Domino de nimia solicitudine, & turbatione erga plurima: nam cum interior oratio siue meditatio cũ actione exteriori coniungitur, tàm benè inter se nectuntur, vt actio à cõtemplatione iuuetur, & contemplatio ab actione non impediatur. Verè enim D. Aug. Epist. 116. animi gaudium, lætitiam ac tranquillitatem non solùm in solitudine ac secessu, sed & in actu quoq; humano ait permanere, si ex illo aditu siue contemplatione ad operationẽ procedatur: ac proinde qui hominibus virtutem suam, & Euangelij lucem communicare instituerunt, non modò de virtutibus nihil perdere videntur, sed & eam potiùs multum augere: quasi enim quandam necessitatem injciũt Deo, vt ipsis primò largiatur, quod per ipsos in alios effundi velit. Quare non pótest non esse expedientissimum Religiosis omnibus in iuuandis Infidelibus has duas amplecti sorores.

Rem verò hanc potius practicè quàm theoricè, ac veluti ab experiẽtia ipsa probandam aggrediamur. Ostendamus igitur ad proprij cuiuslibet Religionis instituti obseruantiam Missionum opus esse oportunissimũ, expedientissimumque medium, idque inprimis hac comparatione. Statuamus in hoc loco Religiosos duos, quorum alter de simplici tantum Regulæ obseruatione, suaque salute cogitet, alter Missiones meditetur. Rogamus igitur (quamuis experientia luce meridiana clarior est) vter ex his duobus chorum ardentius frequentabit? vter mortificationes ex his duobus, increpationes, morbos patientius feret? vter noua patientiæ genera studiosius inquiret? vter labores & tentationes constantius patietur? Res per se perspicua est, & quia non omnes capiunt verbum hoc, rationem discriminis proferamus. Manifestum est eum, quinil, nisi domesticum cogitat, (vt experimenta quotidiana cõuincunt) ijs ad passionem, mortificationem, & virtutum acquisitionem mediis vti mediocribus, ita vt

Digitized by Google

vt rarò admodum in eximiam ſanctitatem ijs medijs, eo modo, quo exerceri ſolent, perueniatur. Diſciplina quippe domeſtica nihil arduum poſt aliquantum temporis repræſentat, ad cuius victoriam animus ſe ſolitæ altius erigat: immò cõſuetudine lenteſcit, & timendum eſt, ne ijs, quibus præſtare conſueuit, ſatis contentus regrediatur, cum progrediendi ſigna non præferat. Ex hoc efficitur, vt animus vileſcat, & ſatis crebrò cœptæ diſciplinæ tenorem languidus omittat, ſeque ad laxitatem cum aliorum ſcandalo conuertat; propterea que illæ Religiones, quæ hanc mediocritatem amplectantur, cum degeneres otio, auſteritatem diuturnam ſuſtinere nolint, ad mollia relabantur, & rixis, ambitionibus, aliiſque peccatis, vt plurimum, deformentur: tantumque abeſt, vt ignaui Religioſi, qui prætexunt reformationem propriam prius quærendam, poſtmodum proximis vacandum, ſe ipſos promoueant, vt dolendum ſit, quàm miſerè proprijs paſſionibus ſuccumbant. Hæc diximus ratione Religioſi illius, qui 7
de Miſsionibus neutiquam cogitat, at non ij Religioſi, qui Miſsiones animo pertractant, & ſuam primo ſalutem, & mox totius Religionis bonũ magnopere promouent. Vt enim actiones, & labores communes proferamus, quàm ſtrenuè ad horas Canonicas, ad verbera, ad increpationes, ad notuos labores ſe offerunt, qui eas actiones tàm perfectè obire cogitãt, vt eorum obſeruationem in exteris regionibus condere, ac pro ijs ſi oportuerit, occumbere meditantur? Quis hic non deprehendat quandam animi magnitudinem, quæ communi Monaſticæ diſciplinæ modo minimè contenta, largiores vigilias, inediam grauiorem, acriora verbera, ſæuiores increpationes ferre contendat? Hæc quippe omnia, aliaque grauiora in opere Miſsionum futura nouit, eoque ipſo quod animus ea complexus eſt, in quibuſdam eorum præludiis, domi ſe exercere cupit, ne ad pugnam imparatus accedat. Hinc longè maior quàm ſine Miſsionũ ſtudiis totius Religionis profectus exiſtit: ſi enim Religioſi maiora, & auſteriora quærunt, quàm quæ regula præcipit, quomodo non facillimè, exactiſsimeque domeſticam diſciplinam obſeruabunt? Quomodo nõ omnia hæc leuia exiſtimabunt, ac perfectiora mortificationum, ac virtutum exercitia quærent, vbi rixæ, vbi prælationum ambitio, vbi cibi intemperantia, ceteraque mala, quæ Religiones labefactãt? Profecto ijs, qui Miſsiones cupiunt, longè alius affectus eſt, totoſque ignominijs, laboribus, ipſique morti conſtanter ferendæ ſeipſos exponunt.

Accedit ad hoc quædam ſpiritus alacritas, ſimilis affectui, quem Regius vates expreſsit in hæc verba: *Exultauit vt gigas ad currendam viam ſuam.* Omnes enim actus expeditè, & celeriter obeunt Religioſii Miſsionum cupidi, velut ad curſum accincti, quæ regularium actuum inſignis perfectio eſt. Quid hic de fluminis impetu, qui lætificat Ciuitatem Dei dicemus?

mus? Deuotionis impetu inquam, qui sępe foras erumpit, ac alios non ita generosos inflammat. Nunquam enim religiosa cœnobia, tàm euidenter flammescere vidimus, ac cum de Missionibus ageretur.

Tamen ne deuotionis sensu, qui à sapientibus non magni æstimatur, niti videamur, si rem Theologico more perpendamus, quis non consideret actus omnes Cęnobiticos ex Missionũ cogitatione, ac proposito, insigne meriti argumentum acquirere, ex nobilissimo scilicet diuinę caritatis fine, quem qui de Missionibus non cogitant, vix, aut leniter attingũt. Sed & Philosophica & Theologica Gymnasia in finem hunc directa eximij meriti seminaria sunt, subest puritas intentionis, quæ maior, ac verior elaboratur, & doctrina grauior, sanctior, permanentiorque acquiritur: obuersantur quippe animo exercendæ doctrinæ occasiones, quarum qui de Missionibus non agunt, neque meminisci solent, & timendum est, ne vanitas pro pietate subintret: multos enim Religiosos in vrbibus clarissimis eleganter dicendo consenescere videmus: quos eò molestissimos studiorum labores intendisse infelicitatis argumentum est. Vtinam vniuersi Scholastici, dum studijs vacant, de doctrina cum sanguine pro Christo disseminanda cogitarent.

Ab exemplis etiam Sanctorum, tam antiquorum, quàm recentium, aliã non contemnendam ponamus rationem. Nam nihil in viris Christianis dignius, quàm Sanctorum vestigijs insistere: quorum studium non in eo tantum laudatur, quod salutem ipsi æternam consequti sunt, sed etiã quod alios eiusdem salutis fecere consortes. Habet enim hoc zelus Dei, vt omnes velit & curet eiusdem Dei esse participes, quod in viris certè laudabile est, ac in fęminis etiam non minus commendatur. Quod ex Beatæ Theresię Virginis Carmelitarum Discalceatorum fundatricis spiritu satis patere potest. Illa quippe florentem Carmeli reformationem in hęreticorum conuersionem peculiari intuitu destinauit. Quantò ergò congruentius sit viros pios, qui per seipsos eam conuersionem Dei auxilio operari possunt, hoc ipsum meditari & exsequi.

Tertia ratio petitur ex Religionum reformatione. Cum enim constet non modò Religiones laxatas, verùm & reformatas, quę sibi tantum viuunt, breui tempore in ambitiones & discordias degenerare occasione otij & inertię, quę sunt vitia Religiosorum, nihil Apostolicum cogitantium: profectò ad augendum & conseruandum Religionum spiritum magnopere conducit opus conuersionis Infidelium. Sic enim exercentur ingenia vtilibus studijs, & animi ornantur veris virtutibus, incenduntur desiderio patiendi, & in ipsa claustri disciplina proficiunt; qui certè fructus feliciter nunc etiam prouenirent, si Religiosi à Principibus Ecclesię de opere Missionum admonerentur.

Denique

Digitized by Google

Denique recentibus antiquisque constat historijs viros aliquos insignes, qui catalogo Sanctorum digni censentur, in ipsa Infidelium conuersione eximiam vitæ sanctimoniam comparasse, vel illustri martyrio, vel præclara laborum plurimorum perpessione, quæ legationem Apostolicã miro modo condecorat. Verisimile autem est tantis luminibus Ordines Religiosorum, Ecclesiamque hac ætate carituram fuisse, nisi conuersionĩ Insidelium viros illos destinasset. Nunc ergò quis non videat ex hoc capite ornamentum perfectissimum, non solum ipsis Ordinibus, sed etiam toti Ecclesiæ corpori accedere: quod cum sanguine clarissimorum Martyrum fides propagetur, & vincat perfidiam. Quod verò spectat ad viros alios planè sanctissimos, qui martyrio coronati non sunt, subest validissimum argumentum ad Missiones persuadendas, quod in ipsa conuersionis legatione tantos in vitæ sanctitate progressus fecerunt, vt numero Sanctorum digni existimentur: quod viris peritis compertum est. Cum itaque Apostolico isto labore Ecclesia mirificè, & Martyribus, & Confessoribus decoretur, profectò à summis Ecclesiæ Principibus, & ab ipsis Religionum Prælatis Infidelium conuersio, vt suo conuenientissima instituto, sollicitè debet procurari.

Recensеamus igitur in huius argumenti confirmationem primo loco, breuiter tamen, viros, qui ex Ordinibus Mendicantibus prodierunt, (vt nunc omittam eos, qui in hac spiritali militia sanctissimos Monachales Ordines habuere, quorum aliquos retulimus suprà) Apostolis adnumerãdos, ac moribus reuera Apostolicis, & diuinis excellentes, qui prædicatione sancti Euangelij sanctiores effecti, Ecclesiæ augmentum, suæ familiæ honorem, & præcipuè Deo gloriam, ac laudem reportarunt. Enumerabimus deinde Martyres, qui ex eisdem Ordinibus prodiere. Si enim res ipsa attentè expendatur, omnes ferè sanctitatis excellentissimæ viri, qui in Ordinibus Mendicantibus floruere, aut martyrij palmã sunt consecuti, huic animarum lucrandarum studio maximè Infidelium fuerunt addicti. Ex quibus clarissimè conuincitur, eorum institutо expedientissimum esse Missionum frequentem vsum. Et vt nunc omittam *D. Franciscum* in Ægypto peregrinantem, D. *Dominicum* cum Hæreticis assiduò congredientem, S. Patrem nostrum *Angelum* totum pęnè orbem animarum lucrandarum studio perambulantem: quę ne antiquiora videantur, ad nostra sęcula deueniamus.

In primis *Martinus Valentinus* illustrissimę sanctitatis vir, Ordinis S. Frãcisci, duodecim assumptis socijs, in Indias Occidentales profectus est; illum Indi tanquam Apostolum diuinitus ad ipsos missum coluerũt: summis enim vita functus miraculis coruscauit. Nec minoris sanctitatis fuit vnus è duodecim socijs *Toriuius Mitolinia*. Eximię fuit sanctitatis similiter

& alter *Ioannes è S. Francisco*, qui solis precibus, ac nullo planè studio assecutus est linguę Mexicanę cognitionem, aliaque innumera patrauit miracula. *Andreas ex Olmo*, qui quadraginta trium annorum spatio Indis Christo reconciliandis insumpto, quot, & quanta perpessus fuerit, quæ inquā, discrimina diuino beneficio superauerit, incredibile est. Item *Franciscus Colmenarius* 25 annos Indis ad ouile Christi perducēdis impēdit, in quibus nihil non duri, & acerbi tolerauit, per quem vita functum Deus quam plurima dignatus est miracula operari. *Franciscus Soto*, quē aliquando concionantem Indi ingenti luce circumfulgentem viderunt. Insuper *Martinus Iesus*, supra cuius sepulcrum sæpè visus est homo maximo splendore circumfusus. Hos igitur paucos ex hac familia retulisse satis erit ex plurimis, qui virtutibus diuinissimis florentes, miraculisque editis clari prodierunt, innumerosque ad Christum populos perduxerunt: de quibus qui plura desiderat, legat historiam Francisci Gonzagæ Episcopi Zephaleni, & Marcum Vlissiponensem, Episcopum Portii in Lusitania.

Sunt porrò ex Ordinibus alijs quamplurimi, vt D. Augustini, Dominici, Carmelitarum, è Societate Iesu, qui magno Ecclesiæ emolumento, & proprij instituti perfectione, vitam cælestem degentes in terris mirabilia magna in conuersione animarum patrarūt, vt latius prosequitur Thomas Bosius tom. 1. de sig. Ecclesiæ, sig. 9. de propag. fidei cap. 2. & 3. & sig. 57. de sanctitate Ecclesiæ cap. 21.

Nullus autem fuit ex hisce Ordinibus, qui Martyres non protulerit, in nostræ fidei, & sanctitatis propriæ confirmationem. Ex sola Franciscanorum familia Franciscus Gonzaga numerat 114. eorum tātum, qui hoc sæculo floruerunt: quibus si adiungantur alij ad alia sæcula attinentes, de quibus Bosius sig 27. vt suprà, numerum 200 excedent. Ex Religione verò Societatis Iesu, qui hactenus ab Ethnicis, Mahumetanis, & Hæreticis pro Catholica fide interempti sunt, propè centesimum numerum attingunt. D. verò Benedicti ad certum numerum non ita facilè redigi poterunt. Aliorum autem Ordinum nominatim numerum scire penitus impossibile est. Præcipuè tamen Sancti Dominici, è quo sanctitate florentissimi viri prodierunt quamplurimi, qui & superioribus sæculis, & nostro durissimam mortem perpessi, martyrij coronam sunt adepti.

Quocirca efficacissimum euidentissimumque argumentum elici potest, Missiones omnibus Religionibus expedientissimas esse, cùm earum occasione viri egregij, qui tot, ac tanta pericula pro fidei dilatatione adierūt, qui acerbissima, & asperrima sunt pro eadem causa passi, qui vastissima, & squalidissima maria transmiserunt, qui regiones incultas, incognitas, & horrentes peragrarunt, & qui inter efferatissimos populos, belluas inhumanitate morum superantes, versati, nullis tecti præsidijs, nisi diuina ope

Digitized by Google

ope eosdem populos ad veræ fidei cognitionem perduxere: sic denique, qui pro eiusdem fidei veritate ac propagatione vitæ periculum subire nõ dubitarunt. Vnde si omnium Ordinum viri sanctitate præclari computẽtur, maiorem eorum excellentioremque partem animarum saluti, & præcipuè Infidelium operã dedisse inuenietur, aut pro fidei dilatatione martyrij palmam arripuisse. Maxima verò tunc erit huius argumenti vis, si expendamus, in nulla Religione vigesimam Religiosorum partem, in alijs verò, nec cẽtesimam in Missionibus occupari, & ex hac minima seminis portione maiores Deo, & Ecclesiæ fructus referri, quàm ex alia quantumuis maxima Religiosorum quantitate, & numero regularibus exercitijs occupato. Quæ cùm ita se habeant, quàm gratos Domino ac Saluatori nostro, quam fructuosos, quam salutares proximo, ac toti Ecclesiæ, quam ipsi Domino glorioſos futuros meritò speramus, qui huic operi alacriter se accingant? Quare cùm Deus tot, ac tantis signis manifestauerit Religiosis omnibus expedientissimum esse huiusmodi operi Missionum insudare, id sine magna temeritatis, aut cæcitatis nota inficiari non possumus.

CAPVT VII.

Occasione contemplationis quantumuis sublimis, aut strictioris clausuræ Monachos non excusari à Missionibus adiuuandis.

ILlud semper fuit consilium Principis tenebrarum, (qui Dei gloriæ, animarumque saluti aduersatur) eos ministros, quos multis profuturos timet, à tam salubri opere, sub maioris boni, aut saltem sub propriæ quietis ac pacis interioris, contemplationis, aut strictoris clausuræ prætextu deterrere. At contemplationis studium quantumuis ardens, & sublime ad tempus esse ob proximorum salutem prætermittendum: nec hoc prætextu Monachos Eremitásue solitudinis sectatores excusari, præter exempla quamplurimis firmata rationibus, hactenus commemorata, Sanctorum etiam Patrum proferamus testimonia, in quibus omnes vno ore contemplationem ab actione, hoc est proximorum cura seiunctam, vel sterilem, vel minus fructuosam iudicarunt.

D. enim Hieronymus lib. 3. in c. 31. Prouerb. tom. 8. in enarratione illorum verborum: *Et de nocte surrexit, deditque prædam domesticis suis, & cibaria*

Digitized by Google

ancillis ſuis, inquit: *Sicut totius labentis ſæculi curſus perenni diei, ac noctis alternatione variatur, & dies quidem ad operandum, nox ad quieſcendum naturaliter cõditaeſt, ſic totum præſentis Eccleſiæ tempus gemino quodam quietis & operis ſtatu diſcernitur. Quaſi enim nocte quieſcit, cũ aliqui fideliũ eius intermiſſa ad tempus ſollicitudine externa, ſibimet vacare, ſeq; ipſos ſpiritualiter incipiunt iuuare, vel lectionibus ſacris, vel orationibus, ac lacrymis ſeſe, vel alios huiuſmodi ſtudijs ſecretius exercendo. Surgit autẽ de nocte, cũ in ijſdẽ ſuis fidelibus ad agendã etiã proximiorũ curã ſe ſolicitè accingit. Quod fraternæ adminiſtrationis opus duobus modis exercere conſueuit, quia & eos, qui foris errabant, ad fidei gratiam conuocat; & illos qui fidei ſacramentis iam ſunt imbuti, vt bonis operibus amplius inſiſtãt, excitare non deſinit.* Vnde *bene dicitur:* Deditque prædam domeſticis ſuis; *cum eos quos ab antiquo hoſte eripere potuit docendo, ſocietati illorum, qui in fide præceſſere, conciliat.* Dat & ancillis cibaria; *cum humiles quoſque & debito timore ſua iuſſa ſeruantes, ne pio labore flaueſcant, ſupernæ mercedis commemoratione reficit:* De nocte ſurrexit, *cum ad operandum ſe poſt quietem præparauit: & ideo aptè dicitur, quod lucerna ſanctæ Eccleſiæ non extinguatur in nocte, quia & cum negotio quieſcit actionis, vacat liberius luci ſupernæ contemplationis.*

Sanctus quoque Auguſtinus in Pſal 119. explicans viſionem ſcalę Iacob, in qua Angeli aſcendebant, & deſcendebant, *Multi*, inquit, *Sancti aſcẽdunt ad Deum per contemplationem, & deſcendunt ad nos bonum nobis procurantes. In quadam altitudine cordis habitabat Paulus cum diceret*, Siue enim mente exceſsimus Deo: *Iã quod mẽte exceſſerat Deo exceſſerat. Excedente enim mente omnẽ humanã fragilitatem, omnem ſæculi temporalitatem, omnia quæcunque naſcendo, & naſcendo euaneſcunt tranſeuntia, hic habitabat corde in quadam ineffabili contemplatione quantum poterat. Et ſi ſemper manere vellet in eo quod videbat, & loqui non poterat, te non leuaret, vbi & tu poſſes videre. Quid autem fecit? Deſcendit: Ideo enim ait:* Siue temperantes ſumus vobis (ideſt) *ſi loquimur, vt capere poſſitis. In illis ſcalis aſcẽdentes ſunt, & deſcẽdẽtes. Aſcendentes ſunt, qui proficiunt ad intellectũ ſpiritualiũ: Deſcendẽtes, quis quamuis quantum homines poſſunt, fruantur intelligentia ſpiritualium, tamen deſcendunt ad parvulos, vt talia eis dicant, qualia poſſunt capere.* Taliter Auguſtinus.

Item D. Greg. Homil. 5. in c. 18. Ezechi. *Cum verò* (inquit) *ab actiua vita ad contemplatiuam ſurgimus, quia diu mens ſtare in contemplatione non valet, ſed omne, quod de æternitate per ſpeculum & in ænigmate conſpicit, quaſi furtim hoc & per tranſitum videt; ipſa ſua infirmitate ab immenſitate tantæ celſitudinis animus repulſus, in ſemetipſo relabitur; Et neceſſe eſt, vt ad actiuam redeat, ſeq; ipſum continuè in vſu bonæ operationis exerceat; vt cum mens ſurgere ad cæleſtia contemplanda non valet, quæque poteſt bona agere non recuſet. Sicq; fit vt ipſis ſuis bonis actibus, ad ſuperiora rurſus in contemplationem ſurgat, & amoris paſtum de pabulo contemplatæ veritatis accipiat. In qua, quia diu ſe tenere ipſa corruptionis infirmitas non poteſt,*

ad

ad bona rursus opera rediens, suauitatis Dei *memoria pascitur, & foris pijs actibus, intus verò sanctis desiderijs nutritur. Hinc etenim de perfectis viris post contemplationem suam redeuntibus dicitur:* Memoriam suauitatis tuæ eructabunt. *Ostensa ergò animalia vadunt, & non reuertuntur, atque vadunt, & redeunt, quia sancti viri ab actiua vita, quam apprehenderunt, ad iniquitates non currunt, & à contemplatiua, quam tenere iugiter non possunt, in actiuam relabuntur.*

Ac demum D. Bernardus Serm. 41. in Cant. *Docemur sanè ex hoc intermittenda plerumque dulcia oscula, propter lactentia vbera, nec quemquam sibi, sed omnes illi, qui mortuus est pro omnibus, esse viuendum. Va qui benè de* Deo *& sentire & eloqui acceperunt, si quæstum æstiment pietatem, si conuertant ad inanem gloriam, quod ad lucra* Dei *acceperant erogandum, si alta sapientes, humilibus non consentiant. Paueant quod in Propheta legitur, dicente* Domino: *Dedi eis aurum meum & argentum meum, ipsi autem de argento & auro meo operati sunt Baal.* Idem quoque Sermon. 50. in Cant. *Orantem,* inquit, *hominem cum Deo loqui, quis dubitet? quoties tamen inde caritate iubente abducimur, & euellimur propter eos, qui nostra indigent opera, vel loquela? quotics piè cedit negotiorum tumultibus pia quies? quoties bona conscientia ponitur codex, vt operi manuum insudetur? quoties pro administrandis terrenis iustissimè ipsis superfedemus celebrandis Missarum solemnijs? Ordo præposterus, sed necessitas non habet legem,* Et Serm. 57. super Cant. *Hac vera & casta contemplatio habet, vt mentem, quam diuina igne vehementer succenderit, tanto interdum repleat zelo, & desiderio acquirendi* Deo, *qui eum similiter diligat, vt otium contemplationis pro studio prædicationis libentissimè intermittat.* Et Serm. 9. super illa verba Cant. 1. Meliora sunt vbera tua vino, ait: *Quod enim postulas, te quidem delectat, sed vbera quibus paruulos alis, quos & paris, meliora, hoc est necessariora sunt vino contemplationis: aliud siquidem est, quod vnius latificat cor hominis, & aliud quod latificat multos. Nam etsi Rachel formosior, sed Lia fœcundior est. Noli ergo nimis insistere oculis contemplationis, quia meliora sunt vbera prædicationis.* Hæc Bernardus.

D. Thom. Opusc. 18. c. 23. *Quantò contemplatio melior est actione, tantò plus pro* Deo *videtur facere, qui dilectæ contemplationis detrimentum aliquod patitur, vt saluti proximorum propter* Deum *intendat: intendere autem saluti proximorum cum aliquo detrimento contemplationis ad* Dei *amorem, & proximi, ad maiorem perfectionem charitatis videtur pertinere, quam si aliquis in tantum dulcedini contemplationis inhæret, quod nullo modo eam deserere vellet, & propter salutem aliorum, propter quam Apostolus non solum prolongationem præsentis vitæ, sed & à contemplatione cælestis patriæ retardari ad tempus voluit, propter proximorum salutem, vt patet per illud quod dicitur ad Philipp. 1.* Coarctor nimis desiderium habens dissolui, & esse cum Christo, multo enim melius est; permanere autem in carne necessarium propter vos.

Denique si peregrinationes, & acta virorum Religiosorum perpendamus,

Digitized by Google

mus, quantopere nimirum diuinam gloriam propagarunt, dum gentium remotiſsimarum ſalutem pauciſsimi, pauciſsimorum annorum ſpatio, in Indijs Orientalibus, Occidentalibus, & in alijs regionibus Meridionalibus, & Septentrionalibus promouerunt, apertiſsimè inueniemus plurimos alios viros probos, qui ſibi ſolis etiam diuina contemplando vixerunt, nec ſibi, nec Eccleſiæ tam fructuoſam ſobolem attuliſſe.

Iam verò ſi contemplatio, quæ optima, ac ſublimior eſt portio, ad tempus relinquenda ſit ob animarum curam, vt Patres cenſuerunt: quid de materiali clauſura erit iudicandum? Sufficiant exempla quę de Monachis, ac Eremitis attulimus, nam in hoc caſu, vt optimè philoſophatur Innoc. 3. c. *licèt de regul.* rectè præponitur doctrina ſilentio, ſollicitudo cõtemplationi, & labor quieti: Cuius rei eam rationem reddit D. Thom. Opuſc. 19. c. 2. *Quia cum minora bona pro maioribus intermitti poſſunt, vt dicit Gloſſ. ſuper illud. Luc. 9.* Tu autem vade, & annuncia Regnum Dei, *ſed bonum commune præfertur bono priuato. Cum ergo Monachus in clauſtro, ordinem ſuum ſeruans priuato bono inſiſtat, ſcilicet tantum ſuæ ſaluti, doctrinæ autem officium, quo plurimi eruditur in commune bonum totius Eccleſiæ redundet: non eſt inconueniens ſi Monachus extra clauſtrum viuat, ad doctrinæ effectum aſſumptus, de licentia eius, ad quem ſpectat. Nec valet quod dicunt, quod hoc poſſet fieri, quando neceſſitas immineret, quæ nunc non apparet, cum magiſtrorum iam ſecularium copia habeatur; quia vtilitas communis, non ſolum debet procurari, vt ſit quocunque modo, ſed vt ſit optimo modo, quo fieri poteſt.*

Luc. 9.

DE

Digitized by Google

DE PROCVRANDA CONVERSIONE OMNIVM GENTIVM

LIBRI II.

PARS TERTIA.

Cura Infideles iuuandi præcipuè ſpectat ad Ordines Mendicantes.

QVAMQVAM Deus omnipotens, cuius natura bonitas, vt inquit S. Leo, cuius opus miſericordia eſt, vniuerſum hominum genus ad eam ſalutem, cuius cauſa conditum eſt, facilè per ſe adducere poſſet, tamen vt illam ſuauitatem, qua ſua prouidentia in rebus omnibus delectatur, in hac quoque re, (id eſt animarum conuerſione) omniũ maxima, retineret, miniſtrorum etiam operam adhibere decreuit, qui vt ait Apoſtolus 1. Cor. 7 adiutores Dei eſſent.

Hos verò inter alios ad tantam gloriam à Deo electos coadiutores in hac tertia parte oſtendere conabimur fuiſſe Ordines Mendicantes, quod ex duplici capite deducemus; alterum ex antiqua horum Sanctiſsimorũ Ordinum in Eccleſia Dei inſtitutione, alterum ex fructu, qui tanquam ex vberrimis fontibus in Eccleſiæ arua emanauit: ac demum Guilielmi harũ familiarũ acerrimi impugnatoris obiectionibus quibuſdá ſatisfaciemus.

CAPVT I.

Ordines mendicantes ex vi ſuæ inſtitutionis fuiſſe ab Eccleſia deſtinatos, vt proximorum, tam Fidelium quam Infidelium ſpirituali ſaluti conſulerent.

IN primitiua Eccleſia olim fuit duplex Euangelizantium genus, quod vſque ad noſtra tempora productum eſt. Alij certas plebes moderandas.

Digitized by Google

das instituendasque cura propria, ac perpetua suscipiebant: qui vel Episcoporum, vel Parochorum munere fungebantur. hos D. Petrus alloquens 1. Petri 5. *Seniores*, inquit, *pascite, qui in vobis est gregem* Dei, *non turpis lucri gratia, neque dominantes* Clero, &c. Act. 20. *Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos posuit Spiritus sanctus regere Ecclesiam* Dei, *quam acquisiuit sanguine suo.* Fuit etiam alterum in Ecclesia Dei ministrorum genus, qui nõ firmas sedes tenerent, sed prout temporum opportunitas, & Fratrum necessitas postularet, duo potissimum munera exsequebantur. Primùm quod varias Ecclesias obirent, ac in eis proprios Pastores iuuarent, infirmos confirmarent, ab omni ratione rem Christi promouerent. Secundum, quod in alienigenarum gentium fines pertransirent, ac luce Euangelicæ doctrinæ Infideles illustrantes, ad ouile Christi reducerent. Oportebat enim, vt in hac militiæ Christianæ ordinatissima, ac fortissimæ acie, præter militares copias certa sede dispositas, quibus nihil æquè curæ est, quàm vt locum suum non deserant, essent etiam auxiliares copiæ, leuisque armaturæ equites, quorum munus sit, huc illucque discurrere, & vbi discrimẽ sit, promptè adesse, labantemque iam militem confirmare, ac præterea aliquando in hostes relictis proprijs cohortibus irruere, illosque vel occidere, vel vinctos & captiuos Duci exercitus tradere. Sic igitur duo hi militum ordines in Ecclesia ab initio sunt pro eius conseruatione & propugnatione constituti; vnus eorum, qui certo loco decertent: alter, qui per omnia discurrant, & operam proprijs Catholicorum agminibus deferant, & aduersarios, id est Infideles, verbi Dei gladio transfigentes, captiuos in obsequium fidei trahant. Hoc verò duplici militię genere vsi sunt Apostoli. Act. 15. *Paulus, & Barnabas inter se dixerunt, reuertentes visitemus omnes Ecclesias, in quibus prædicauimus.* Ipsi etiam Apostoli (quorum Principi Petro dictum est, *occide & manduca*) verbi diuini prędicatione, ac virtute miraculorum illam cõfirmantes, vniuersum ferè orbem captiuum in obsequium Christi, seu vt melius dicam, à seruitute Dæmonum, in libertatẽ Christi traduxerunt. Et quamuis Episcoporum hoc videatur esse, vti verè successorum Apostolorũ; Episcopi tamen hæc omnia præstare nequeũt. Quamobrem singulari prouidentia, ac non sine diuino consilio à Summis Pontificibus factum est, vt Religiosorum Ordines, maximè tamen eorũ, qui Mendicantium functione gaudent, specialiter deputarentur, qui Episcoporum, Parochorum, ac præcipuè Sedis Apostolicæ conatus in tuenda Catholica fide, & Ethnicorum procuranda salute, ipsius Sedis auctoritate fulti adiuuarent, atque hoc Apostolicum munus, tum inter Christianos, tùm inter Infideles oppidatim per varia regna, & regiones discurrendo obirent. Quare meritò à Gregorio Magno emanauit decretum, vt habetur 16. quæst. 1. c. ex authoritate, vbi *Ex auctoritate*, inquit, *huius decreti Sacerdo-*

Digitized by Google

Sacerdotibus, Monachis, Apostolorum figuram tenentibus, liceat prædicare. Hæc Gregorius: qui Apostolorum munere fungi voluit Monachos, non quia in potestate, aut iurisdictione Apostolis succedant, hoc enim munus potius ad dignitatẽ spectat Episcoporum: sed quia suis discursibus, & missionibus animarum profectibus more Apostolorum student. Vnde Apostoli, ac Religiosi, qui his per vniuersum orbem Missionibus illos imitãtur, *Nubes* in sacra scriptura meritò appellantur, quia aquas Euãgelii portant populis effundendas, vt irrigentur terrę populorum, & de hac cęlesti pluuia virtutum fruges spirituali operatione multiplicentur.

Quare nulli dubium esse potest, si Catholicè sapiat, omnibus Religionibus Mendicantibus non solum conforme, sed & præcipuam esse sui instituti partem, saluti animarum studere, esseque à Sede Apostolicà in hũc finem ordinatas, à Deoque diuinitus institutas, & vocatas, ad fidei pietatisque propagationem, morum instructionem, ac communis boni conseruationẽ. Quare Cõciliũ Viennense, *vt refertur in Clement. dudum.* parag. *Ceterum de sepulturis*, Episcoporum coadiutores, siue cooperatores in prædicationis officio, ac in aliis spiritualibus functionibus Mendicantes Ordines constituit. Quam verò ob causam Apostolica Sedes Religiones instituerit Mendicantes, & quale sit earum munus aptissimè declarat D. Bonauentura in tractatu, Quare Fratres Minores prædicant, tom. 1. vbi instruit Rectores Ecclesiæ Deũ imitari debere, quietsi omnia per se possit, dignatur tamen in quibusdam operibus suis habere coadiutores, & Vicarios, in hoc præbens exemplum Ecclesiæ Rectoribus sollicitudinis suæ onus impartiendi, ne per ipsorum absentiam, & insufficientiam salus fidelium negligatur: *Prædictis ergò* (inquit Bonauentura) *de causis in hũ nouissimis temporibus, de quibus prædixit Apostolus 2. Tim. 3. quod instabunt tempora periculosa, ex multiplicatione peccatorum, & numerositate rudium populorum, & seductione hæreticorum, & raritate bonorum, & difficultate regendi, & insufficientia Prælatorum, & perplexitate casuum emergentium, & aliorum periculorum Ecclesiæ imminentium, ex variis euentibus prouidit Sedes Apostolica, ad obuiandum præfatis periculis, remedium quibuscunque animabus pereuntibus administrando, quod diuina ordinatione Religiosos quosdam Ordines instituit, qui officio Prædicationis, & Confessionis sibi commisso, subueniant indigentiæ populorum, & insufficientiæ Clericorum, & obsistant versutijs hæreticorum, & hoc in solatium, & subleuamen oneris, non in præiudicium plebanorum.* 2. Tim. 3.

Et infra: *Temperatissimè quippe*, ait, *sic disposuit Diuina sapientia, & instituit Sedes Apostolica, vt per Ordines prænotatos in Prædicatione, & Confessione defectus Clericorum suppleantur, & animæ saluentur.*

Et post pauca: *Quod autem quandoque Religiosi ad saluandos Fideles in Ecclesia essent vocandi, ostenditur in Euangelio*, Luc. 5. *Cum Dominus dixit Petro*, Duc Luc. 5.

in altum, & laxate retia vestra in capturam: *concluserant autem piscium multitudinem copiosissimam, rumpebatur autem rete eorum, & annuerunt sociis, qui erãt in alia naui, vt venirẽt, & adiuuarent eos, & impleuerunt ambas naviculas. Mare est seculum: Nauicula Petri est Ecclesia fidelium: Rete est Euangelica doctrina: per iussum Domini tanta piscũ multitudo cõcluditur, quod rete rumpitur, quia tot ad fidem veniunt, quod eam etiam hæresibus scindunt. sed cùm Petrus, cum suis trahere nõ valent, annuerũt sociis in alia naui, vt venirent, & adiuuarent eos, qui Prælati Ecclesiæ cum Clero non sufficientes, tantam plebis multitudinem trahere ad littus vitæ perpetuæ, annuerunt, admittendo, sociis Religiosis scilicet, Ioanni & Iacobo, actiuis, & contemplatiuis, vt venirent, compatiendo animarum periculis, & adiuuarent tàm eos, qui trahunt, quàm qui trahuntur, illorum insufficientiam, istorum indigentiam releuando.*

Deinde & subdit: *Quod antẽ prioribus temporibus in Ecclesia non erant vocati, vel missi à Sede Apostolica Religiosi, ad officia Prædicationis, & Confessionis, vt nunc, ista fuit ratio: Cum morbus adhuc parvus est, paucioribus indiget remediis & leuioribus; sed cũ cœpit invalescere, & latius se diffundere, ne desperabiliter æger periclitaretur, necesse est plura, & efficatiora remedia adhiberi: ita etiam cum status mundi modò deterior sit, quàm olim, expedit plures nunc esse subleuantes, iuxta illud, Luc. 10* Messis multa, operarij pauci, (*ideonei, & fideles.*) Rogate ergo Dominum messis, vt mittat operarios in vineam suam. Ac demum concludit Seraphicus Doctor: *Cum igitur iam sit Ecclesia quasi nauis tempestate concussa, in qua remigantibus pauore trementibus, procellæ tumentes penè operiunt nauem, missi sunt Fratres à summo Gubernatore fulti auctoritate Sedis Apostolicæ, vt in nauiculis suis, discurrentes per mundum, quos ex naufragio peccati periclitantes inuenerint, rapiant ex vndis, & ad littus salutis reportent.* Hactenus D. Bonauentura.

Ex qua doctrina colligit D. Bonauentura, in eodem Opusculo, prædictas Religiones astringi ex caritate saluti proximorum subuenire. Vt doctissimus Pater Dominicus Bagnez, 2. 2. q. 33. artic. 3. dub. 3. Ordines Mendicantium teneri, sub præcepto habere specialem curam, vt Religiosi se exerceant in doctrina, Prædicationibus, & Confessionibus, cuius eã reddit rationem. *Quia finis prædictorum Ordinum est salus animarum: & idcò Prælati tenentur ad media procuranda, nec non & subditi tenentur ex officio, & professione sua disponere se, vt sint idonei ad exercenda potissimum sui Ordinis munia, sub peccato mortali, & ex consequenti tenentur peculiari obligatione, ad studium litterarum, quoniam hæc est dispositio idonea.*

Immò & D. Thom. in Opusc. 18. c. 23. agens de Ordinibus Mendicantibus inquit: *Huiusmodi statum perfectionis magis habent Religiosi, qui ex voto sui Ordinis ad hoc obligantur, quod Episcopis subministrent in his quæ ad curam animarum pertinent prædicando, & audiendo Confessiones:* vbi illa verba (*ex voto*) idẽ sonant, ac ex professione, sicut omnes tenentur Mendicantes. Ex quo etiam

etiam ſecundo fit, quod cum Religio noſtra, inter Mendicantes Ordines à Summis Põtificibus fuerit annumerata, vt conſtat ex innumeris priuilegijs, *& ex c. vnic. de Religioſis domibus*, nullus reſtat dubitandi locus, illã eſſe à prædictis Pontificibus, & maioribus noſtris deſtinatam in adiutorium Epiſcoporum, vt eorum miniſterium in ſaluandis animabus Religioſi noſtri ſua doctrina, & exemplo adiuuẽt. Sed de hoc latius egimus in Stimulo Miſsionum.

CAPVT II.

Exempla Ordinum Mendicantium, qui in propaganda fide Catholica, miros in Eccleſia Dei fecere progreſſus.

MVlta commemorauimus ſuprà ex Monachorum familia circa animarum culturam præclariſsima exempla. Supereſt, vt ad Mendicantium Ordines deueniamus, quos & Epiſcoporum, & Apoſtolicæ Sedis in hac cauſa cooperatores fuiſſe præſtantiſsimos à tempore ſuæ inſtitutionis vſquę ad noſtra ſecula, nemo eſt qui dubitet. Et in primis de Patribus Dominicanis, quantum animarũ conuerſioni inſudauerint, quantumque à ſuo ortu, & origine totius orbis ſalutem procurauerint, & in quãtas regiones ob hãc cauſam fuerint ſparſi, facilè erit colligere ex Bulla Innocentij IV. & Nicolai IV. Fratribus Prædicatoribus, in conuerſione animarum laborantibus conceſſa, cuius inicio habentur hæc verba: *Innocentius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, Dilectis filijs Fratribus de Ordine Prædicatorũ, in terras Sarracenorum, Paganorum, Græcorum, Bulgarorum, Cumanorum, AEthiopum, Syrorum, Iberorum, Alanorum, Gazarorum, Gothorum, Zicocorum, Rutenorum, Iacobitarum, Nubianorum, Georgianorum, Armenorum, Indorum, Moſtelitarũ, Tartarorum, Hungarorum, Maioris Hungariæ, Chriſtianorũ captiuorum, apud Tartaros, aliarumque Infidelium nationum Orientis, ſeu quarumcunque aliarum partiũ proficiſcentibus ſalutem*, &c. Hæc Innoc.

Quos fructus Ordo iſte tulerit ex tam copioſo, tamq; vniuerſali Verbi Dei ſemine, non facilè erit dinumerare. Nam cum aliqui Religioſi ad aliquas prædictarum regiones fuiſſent deſtinati, multas peragrarunt Barbarorum prouincias, in quibus nulla adhuc Chriſti notitia erat, idque eo fructu, vt ita ſcriptum ſit, iniri non poſſe numerum animarum, ad rectam fidem per eos traductarũ, præſertim verò in Cumanorum gente. Vnde Benedictus, qui ceteris præerat Fratribus, ad Magiſtrum Generalem ſcri-

Digitized by Google

in altum,& laxate retia veſtra in capturam: *concluſerant autem piſciam multitudinem copioſiſsimam,rumpebatur autem rete eorum,& annuerunt ſociis,qui erãt in alia naui,vt venirẽt,& adiuuarent eos,& impleuerunt ambas naticulas. Mare eſt ſeculum: Nauicula Petri eſt Eccleſia fidelium: Rete eſt Euangelica doctrina: per iuſſum Domini tanta piſciũ multitudo cõcluditur,quod rete rumpitur,quia tot ad fidem veniunt,quod eam etiam hæreſibus ſcindunt. Sed cùm Petrus, cum ſuis trahere nõ valent,annuerũt ſociis in alia naui,vt venirent,& adiuuarent eos,qui Prælati Eccleſiæ cum Clero non ſufficientes, tantam plebis multitudinem trahere ad littus vitæ perpetuæ,annuerunt,admittendo,ſociis Religioſis ſcilicet, Ioanni & Iacobo, actiuis, & contemplatiuis,vt venirent,compatiendo animarum periculis,& adiuuarent tàm eos,qui trahunt,quàm qui trahuntur,illorum inſufficientiam, iſtorum indigentiam releuando.*

Deinde & ſubdit: *Quod autẽ prioribus temporibus in Eccleſia non erant vocati, vel miſſi à Sede Apoſtolica Religioſi,ad officia Prædicationis, & Confeſſionis,vt nunc, iſta fuit ratio: Cum morbus adhuc parvus eſt,paucioribus indiget remediis & leuioribus;ſed cũ cœpit inualeſcere, & latius ſe diffundere,ne deſperabiliter æger periclitaretur,neceſſe eſt plura, & efficatiora remedia adhiberi: ita etiam cum ſtatus mundi modò deterior ſit,quàm olim,expedit plures nunc eſſe ſubleuantes,iuxta illud,* Luc. 10 Meſsis multa,operarij pauci,(*ideonei,& fideles.*)Rogate ergo Dominum meſsis,vt mittat operarios in vineam ſuam. Ac demum concludit Seraphicus Doctor: *Cum igitur iam ſit Eccleſia quaſi nauis tempeſtate concuſſa,in qua remigantibus pauore trementibus,procellæ tumentes penè operiunt nauem, miſſi ſunt Fratres à ſummo Gubernatore fulti auctoritate Sedis Apoſtolicæ,vt in naticulis ſuis, diſcurrentes per mundum,quos ex naufragio peccati periclitantes inuenerint,rapiant ex vndis,& ad littus ſalutis reportent.* Hactenus D. Bonauentura.

Ex qua doctrina colligit D. Bonauentura, in eodem Opuſculo, prædictas Religiones aſtringi ex caritate ſaluti proximorum ſubuenire. Et doctiſsimus Pater Dominicus Bagnez, 2. 2. q. 33. artic. 3. dub. 3. Ordines Mendicantium teneri, ſub præcepto habere ſpecialem curam, vt Religioſi ſe exerceant in doctrina, Prædicationibus, & Confeſsionibus, cuius eã reddit rationem. *Quia finis prædictorum Ordinum eſt ſalus animarum: & ideò Prælati tenentur ad media procuranda,nec non & ſuditi tenentur ex officio, & profeſsione ſua diſponere ſe, vt ſint idonei ad exercenda potiſsimum ſui Ordinis munia,ſub peccato mortali,& ex conſequenti tenentur peculiari obligatione,ad ſtudium litterarum,quoniam hæc eſt diſpoſitio idonea.*

Immò & D. Thom. in Opuſc. 18. c. 23. agens de Ordinibus Mendicantibus inquit: *Huiuſmodi ſtatum perfectionis magis habent Religioſi, qui ex voto ſui Ordinis ad hoc obligantur, quod Epiſcopis ſubminiſtrent in his quæ ad curam animarum pertinent prædicando, & audiendo Confeſsionem:* vbi illa verba (*ex voto*) idẽ ſonant, ac ex profeſsione, ſicut omnes tenentur Mendicantes. Ex quo etiam

etiam secundo fit, quod cum Religio nostra, inter Mendicantes Ordines à Summis Pōtificibus fuerit annumerata, vt constat ex innumeris priuilegijs, *& ex c. vnic. de Religiosis domibus*, nullus restat dubitandi locus, illā esse à prædictis Pontificibus, & maioribus nostris destinatam in adiutorium Episcoporum, vt eorum ministerium in saluandis animabus Religiosi nostri sua doctrina, & exemplo adiuuēt. Sed de hoc latius egimus in Stimulo Missionum.

CAPVT II.

Exempla Ordinum Mendicantium, qui in propaganda fide Catholica, miros in Ecclesia Dei fecere progressus.

MVlta commemorauimus suprà ex Monachorum familia circa animarum culturam præclarissima exempla. Superest, vt ad Mendicantium Ordines deueniamus, quos & Episcoporum, & Apostolicæ Sedis in hac causa cooperatores fuisse præstantissimos à tempore suæ institutionis vsque ad nostra secula, nemo est qui dubitet. Et in primis de Patribus Dominicanis, quantum animarū conuersioni insudauerint, quantumque à suo ortu, & origine totius orbis salutem procurauerint, & in quātas regiones ob hāc causam fuerint sparsi, facilè erit colligere ex Bulla Innocentij IV. & Nicolai IV. Fratribus Prædicatoribus, in conuersione animarum laborantibus concessa, cuius inicio habentur hæc verba: *Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei, Dilectis filijs Fratribus de Ordine Prædicatorū, in terras Sarracenorum, Paganorum, Græcorum, Bulgarorum, Cumanorum, Æthiopum, Syrorum, Iberorum, Alanorum, Gazarorum, Gothorum, Zicocorum, Ruthenorum, Iacobitarum, Nubianorum, Georgianorum, Armenorum, Indorum, Mosselitarū, Tartarorum, Hungarorum, Maioris Hungariæ, Christianorū captiuorum, apud Tartaros, aliarumque Infidelium nationum Orientis, seu quarumcunque aliarum partiū proficiscentibus salutem*, &c. Hæc Innoc.

Quos fructus Ordo iste tulerit ex tam copioso, tamq; vniuersali Verbi Dei semine, non facilè erit dinumerare. Nam cum aliqui Religiosi ad aliquas prædictarum regiones fuissent destinati, multas peragrarunt Barbarorum prouincias, in quibus nulla adhuc Christi notitia erat, idque eo fructu, vt ita scriptum sit, iniri non posse numerum animarum, ad rectam fidem per eos traductarū, præsertim verò in Cumanorum gente. Vnde Benedictus, qui ceteris præerat Fratribus, ad Magistrum Generalem scri-

bens (quę adhuc extant literæ) narrat multa hominum millia non solum ex plebe, sed etiam ex prima nobilitate Baptismum suscepisse. Quare hoc sufficiat quasi specimen eorum fructuum, quos hic Ordo in Ecclesia tulit, fertque indies, quibus recensendis iusta iam volumina scripta sunt.

Ex Frāciscana autē familia, præter alia anno ferè Domini 1270 missus est Constantinopolim, ad tractandam illius Græcæ Ecclesiæ reconciliationem *Hieronymus Esculus*, is qui postea ad summum Pontificatum euect⁹, Nicolaus IIII. est appellatus, & quidē felici successu, quippè qui Imperatori, & genti illi veritatis legem persuaserit, secumque quadraginta ex proceribus, ad Pontificis pedes, & ad Concilium, quod eo tempore Lugduni habebatur, cum magno omnium gaudio perduxerit. Iidem etiā ad Tartaros, non semel adierunt, primum ab Innocētio IV. missi anno 1245. quo tempore cum magnus hominum numerus Euangelium admisisset, paulò pòst multò plures illuc operarii destinati, Monasteria multa instituta, denique res Christiana feliciter prorsus administrata est. Iterum deinde anno 1341. à Benedict. X. Pōtif. duo ex eisdē missi tanquam Apostolici Legati, cum aliis sociis adiunctis, qui item accepta ab Imperatore illo promulgandi Euangelii facultate, multa denuò & templa, & Monasteria, cū diuini cultus propagatione, multaque animarum conuersione, instruxerunt. Anno autem 1332. non parua horum manus in Armeniam ipsam penetrauit, inter quos pręcipuum fuisse ferunt *Gonzalum Lauratum* virum doctissimum, qui cum concionibus, tum pluribus libris in illam linguam conuersis, multum profecit. Eodem etiam ferme tempore, & *Paschalem*, inter Medos, & *Gentilem* inter Persas versatos esse accepimus: & illius quidem extat Epistola, qua narrat se, cum munera, & vxores, quas Barbari illi offerebant, aliasque blanditias constanter repulisset, tentatum deinde esse contumeliis, bis etiam lapidatum, faciem & plantas igne adustas, quibus tamen rebus ita se nunquam territum, vt nec habitum deposuerit, nec à prædicando destiterit. Atque etiam circa idem tempus Bosina, vrbs Dalmatiæ, *Gerardi* Generalis Ministri opera, conuersa est ab hęresi, cum illac fortèiter habuisset; qui deinde etiam pluribus eò missis, finitima loca, quæ erant eadem labe infecta, expugnauit, & ad Christi ouile reduxit.

Odoricus autem *Foroliuiensis*, eodem ipse fermè quoque tempore, tum, vt honores fugeret, qui illi ab omnibus habebāur, tū feruenti animarū zelo adductus, impetrata à Superiorib. facultate, cōtulit se inter infideles, vbi per varias excurrens prouincias, versus Orientem, & Meridiem, eo in opere annis septem, & decem positis; viginti millia animarum solus baptizasse, & salutari doctrina instituisse dicitur. At verò circiter annum. 1370. *Guilielmus Petrus* Cataium missus Euangelizandi causa, plures quā sexaginta

ginta,ex ſuis adduxit.In Hungaria autẽ cum Rex ille finitimas quaſdam prouincias recenter ſubieciſſet,deſtinatis eò Franciſcanis acto, non pluribus diebus,quam quinquaginta,ducenta hominum millia,ad Chriſtum adduxerunt:quo ſucceſſu impulſus Rex optimus,ad Ordinis Generalem diligenter ſcripſit,vtduo millia ad ſe Fratrũ mitteret,quoniam nulli op⁹ eſſet defuturum:legiturque adhuc huius Generalis Epiſtola,qua ſuos ad tam optabiles,& glorioſos labores piè,& feruẽter inuitat. Nec tacendus *Ioannes Capiſtranus*,qui annum circiter 1450. vna excurſione duodecim infidelium millia,& multos præterea ſchiſmaticos Eccleſiæ aggregauit.

Quanti verò in Indiis Orientalibus, & Occidentalibus fuerint ab initio, & fiant quotidiè fidei Chriſtianæ progreſſus, per Ordines omnes Mendicantes,immenſi laboris eſſet enumerare.In eis ſũt multæ familiæ, ex ordine SS.Auguſtini, Dominici, Franciſci, & Carmelitarum Excalceatorum,quę huic vni rei Chriſtianę ſcilicet fidei propagationi dãt operam.Primos omnium, qui ex Mendicantibus tantam hanc prouinciam aggreſsi ſunt,Franciſcanos fuiſſe legimus,atque eoſdem etiam in iis inueniendis.cum antea ne quidem de nomine auditũ eſſet,magnopere contuliſſe.Cum enim Chriſtophorus Columbus de ea nauigatione inſtituenda, apud Ferdinandum in Hiſpania Regem ageret, nec ei, vt in re tã noua atque incerta,multum fidei haberetur;Patres duo Franciſcani valdè eum iuuiſſe dicuntur,tum ipſum animando,tum etiam Regem impellendo,vt eam occaſionem omnino tentaret. Itaque cum impetrata claſſe Columbus Mexicana regna feliciter aperuiſſet,atque in Hiſpaniam,tã lætæ rei nuncius reuerſus eſſet,ſtatim aliquot eius familię Patres,ea in loca nauigarunt anno circiter à Chriſto nato 1493.Atque eodem pæne tempore,ad Orientalem Indiã Emmanuelis Luſitani Regis auſpiciis à Vaſco Gama patefactam,anno videlicet,1500. miſsi ſunt Euangelii cauſa viri octo,ex eadem familia,tùm doctrina,tùm pietate pręſtantes.Ab his initiis,hic Ordo per eas regiones diffuſus, multiplicatis breui tempore domiciliis,tredecim Prouincias inſtituere, in quibus magnam Chriſtianæ rei operam nauarunt,& adhuc nauant.Ad eoſdem labores paulò poſt, id eſt anno 1505.nauigauere etiam Dominicani,qui item illic multa pręclarè geſſere,deinde Auguſtiniani,& Carmelitæ.

Sed quamuis plurimum Ordines alii, vt Chriſti nomen ab omnibus in vniuerſo orbe colatur,laborauerint,inferior tamen laus Societatis Iesu Religioſis non debetur,quæ tum in Gallia, Belgio, Germania, Polonia, totoque illo Septemtrionis tractu hæreſum peſte laborante, impigrè ſe vbique offert Catholicis confirmandis, hæreticis reducendis, aut etiam confutandis, tum etiam verſus omnes orbis partes, ac præcipuè in vtraque India infidelium culturam exercet: ac primum in Orientali Indiæ,

Ioannis Lusitani Regis rogatu, per Franciscum Xauerium, Apostolicum sanè virum introducta est, ac in celebri insula, Goa nuncupata, Societas Iesu habet frequentissimũ Collegium, in quo morari solét Socii amplius centum: ibi instituuntur pueri quam plurimi, è diuersis regionibus oriundi, Brachmanes, Persæ, Arabes, Aethiopes. Cafres, Canarii, Cazarates, Bacanii, Malauares, Bengalæ, Canaræ, Peguæ. Patanes, Chinguolæ, Iai, Malai Manacarabi, Macazareti, Malucii, Sionii, Mauri, Chinenses, & alii, qui in terras suas dimissi optimis instructi moribus, ac disciplinis Euangelium longè latéque disseminare solent. Eadem Societas in Occidentali India Euangelium Christi latissimè propagauit, ac in vtraque India innumeros habet operarios.

CAPVT III.

Non sufficere Religiosis Mendicantibus præparationem animi ad iuuandos proximos.

AT non desunt, qui dicant non opus esse ad caritatis perfectionem animarum studium actu susci pi, sed sufficere in affectu, & desiderio habere, vt constat multos viros sanctissimos Eremi cultores, hac caritatis affectione sine illa actuali, quæ proximis tenetur consulere, viros euasisse perfectissimos; ex quo inferunt sufficere Religiosis etiam Mendicantibus, habere animi promptitudinem, hoc est, paratos esse iuuare Episcopos, vel summum Pontificem tempore instantis necessitatis, vel ipsis requirentibus, aut præcipientibus.

Et quamuis forsan, si rem istam subtilius discuteremus, & vt dici solet, in Scholis Metaphysicæ, posset defendi, inter occasiones consulendi proximorum saluti assiduas & graues, sufficere caritatem in affectu, siue, vt ipsi vocant, in animi præparatione; quemadmodum inter opes, & delicias sanctitas, inter honores humilitas, inter epulas castimonia: illud tamen certissimum est, in praxi similem animi præparationé nec sufficere, neque caritatis metam attingere. Proh dolor, pereunt innumeræ animæ, & cum effectu detruduntur in infernum, & sufficiet caritas in affectu, aut sola animi promptitudo eas adiuuandi?

Quæ rogo fuit causa, cur sancti, & Religiosi viri cum probè intelligerent in quo sita esset caritatis perfectio, tamen ita caritatem proximi in actu sunt amplexati, ac si nihil ea esset quæ in affectu tantum consistebat? Ac deinde illud etiam maximum est in hoc genere, quod cum Christi Domini

Digitized by Google

mini vita perfectiſsima fuerit noſtræ vitæ,& ſalutis forma,& ille non ſola animi præparatione,ſed etiam operibus ipſis, ac toto ſuæ vitæ curſu nihil aliud,quam animarum ſalutem curauerit,conſequens eſſe videtur,vt qui in hoc vtroque eius in ſe effinxerit ſimilitudinem,ei plus laudis debeatur, quam qui tantum in altero.

Hæc fuit etiam S Bernardi ſententia in Homil. *Ecce nos reliquimus omnia &c.* aſſerentis antiquis Patribus ſatis fuiſſe ſpiritum Domini ſolo ſpiritu ſequi: *At inquit, vbi Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis, iam nobis ineo tra lita eſt imago vitæ, & perfectionis exemplar, quod oporteat etiam corporaliter imitari, vt vtroque ſequentes veſtigio, non vlterius cum Patriacha Iacob altero femore claudicemus. Neque id dicimus tanquam ſaluari quis vel hoc tẽpore nequeat, ſi ſecus egerit; ſed vt gratium agnoſcat proprium, & locum perfectionis, aut diſcipulatus officium non vſurpet.* Hæc Bernardus. Clarius tamen ipſe Serm. 50. in Cantica, de hoc duplici caritatis genere ediſſerens in proximis iuuandis, non ſufficere affectualem, ſed actualem prærequiri his verbis oſtendit: *Ordinauit in me charitatem. Quàm putas harum? vtramque, ſed ordine oppoſito. Nam actualis inferiora præfert, affectualis ſuperiora. Etenim in benè a'ecta mente non dubium (verbi cauſa) quin dilectioni hominis Dei dilectio præponatur, & in hominibus ipſis perfectior infirmioribus, cœlum terræ, æternitas tempori, anima carni. Attamen in benè ordinata actione, ſæpè, aut etiam ſemper ordo oppoſitus inuenitur. Nam & circa proximi curam, plus vrgemur & pluries occupamur, & infirmioribus Fratribus diligentiori ſedulitate aſsiſtimus & paci terræ magis, quam gloriæ cæli, iure humanitatis, & ipſa neceſsitate intendimus, & temporalium inquietudine curarum, vix aliquid ſentire de æternis permittimur, & languoribus noſtri corporis, poſtpoſita animæ cura, penè continuè inſeruimus, & ipſis denique infirmioribus membris noſtris abundantiorem honorem iuxta ſententiam Apoſtoli circundamus, pro hoc quodammodo facientes verbum Domini, de quo habes:* Erunt nouiſsimi primi,& primi nouiſsimi. *Orantem denique hominem cum Deo loqui, quis dubitet? quoties tamen inde caritate iubente abducimur, & auellimur propter eos, qui noſtra indigent opera, vel loquela, quoties piè cedit negociorum tumultibus pia quies? Quoties bona conſcientia ponitur co lex, vt operi manuum inſu.letur? Quoties pro adminiſtrandis terrenis, iuſtiſsimè ipſis ſuperſe lemus celebrandis Mi'arum ſolemnijs? Ordo præpoſterus, ſed neceſsitas non habet legem. Agit ergo ſuum actualis caritas ordinem, iuxta Patris familias iuſsionem, incipiens à nouiſsimis.* Hæc Bernar. Præterea excuſatio hæc friuola omnino videtur: nam vel loquitur de præparatione animi, quam debent habere ſubditi reſpectu Prælatorum Ordinis, ita vt ipſi non ſe immiſceant Eccleſiaſticis functionibus, niſi à Prælatis ſuis ad munus ſõcionandi, aut confeſsiones audiendi, aut alio modo erudiendi populos vocati: & hoc veriſsimum tutiſsimumque conſilium iudico. Quamuis forſan ſæpè laudabilius erit ſe ipſos pro infidelibus iuuandis Prælatis ſemel,

atque

atque iterum offerre,exemplo D. Gregorij,antequam ad Pontificiam aſcenderet dignitatem, S. Bonifacij Epiſcopi, & Martyris Ordinis Camaldulenſium; S. Ludouici Beltrandi,qui omnes alioque quàm plurimi ſanctiſsimi viri à ſuis Prælatis ardentiſsimè efflagitarunt, ac impetrarunt mitti in remotiſsimas orbis regiones, pro Infidelium ſalute procuranda: immò nullus ferè Religioſorum Ordinum alumnus à Prælatis, niſi ipſemet poſtularit,huic altiſsimo deputatur miniſterio. Nec verò ſi quis preſentit ſe à ſpiritu diuino,ſemel atque iterum ad Miſsiones excitari, trepidandum illi eſt timore,vbi nulla eſt timendi occaſio, nempè in appetenda ſoliciteque procuranda illa re, quæ à Chriſto Domino commendata, ab Apoſtolis,ac tot ſanctiſsimis viris tanto ſtudio exculta,immò ipſo vſu,& experientia Religioſis vtiliſsima,& iucundiſsima ſemper inuenta:ſi enim nihil aliud,quàm Dei gloriam, animarumque ſalutem ſitiamus, nihil trepidandum,quin Dei ſpiritus, qui noſtras mentes excitat, noſtras quoque actiones iuuabit. Quod ſi res optatum exitum non ſortiatur, in re tam magna voluiſſe ſat erit.

Verum vt eò quò digreſsi ſumus reuertamur: vel eſt ſermo de preparatione animi reſpectu Prælatorum Eccleſiaſticorum, quales ſunt Epiſcopi, & ſummus Eccleſiæ Paſtor;ſic fallùm eſt, Ordinũ Mendicantium Prælatis,animi præparationem ſufficere, quo ad populorum vel inſtructionem vel reductionem,quaſi animarum culturæ,niſi requiſiti,operam dare non teneantur.

Primò, quia Pontifices, cùm Ordinès Mendicantes elegerunt, non in eum finem id præſtitiſſe conſtat,vt coadiutòres tantum in animi præparatione eſſent, ſed vt re ipſa, cùm animarum neceſsitas vel vtilitas id poſtularet,manus operi admouerent.

Secundo,quia expreſſè D. Thom. 2.2. q. *188*.art.4.ad 2.aſſerit, ſubuenire Prælatis in animarum miniſterio, huiuſmodi Religionũ propriũ eſſe.

Tertio quia Mendicantes, vt notũ eſt,inſtituti ſunt varijſque, ab Apoſtolica Sede condecorati priuilegijs,vt prædicando, docendo, alijſúe modis conuenientibus ſpiritualem proximorum ſalutem procurarent. Qua igitur ratione animarum ſaluti conſuletur,ſi dicti Religioſi animi ſolum præparatione ſuccurrere contendant, aut quando vnquam aliqua ex his ſacris Religionibus, ſola animi præparatione in animabus ſubueniendis contenta fuit? Nunquid D. Dominicus,aut Franciſcus,B. Angelus, Ignatius,alijq; Mendicantiũ Ordinũ Patres,& Coryphęi,eorũque ſectatores, quorũ glorioſa geſta nulla delebit obliuio,pro animarũ ſalute procurãdâ, animi tantum præparationem ſibi præfixere,an verò pro eis lucrandis & inſtaurandis,labores,ſudores, miras vexationes,ac ſanguinis ipſius effuſionem,non ſine magno Eccleſiæ fructu pertulere?

Quarto

Digitized by Google

Quarto: Quia tunc animi promptitudo apud Deum pro facto reputatur, cùm quis opus bonum non exsequitur, eò quod non possit, vel occasio desit: vt sunt Anachoretæ, qui in animi promptitudine habent obedientiam, patiẽtiam, ac misericordiæ opera, quia parati sunt data occasione illa exercere: tamen si ipsis offerretur occasio, nullatenus talis animi prõptitudo, nisi facto ipso comprobata, sufficeret. Quomodo ergò Religiosis Mendicantibus, ætate, quâ Ecclesia tot laborat hæresibus, tot impiorum opprimitur afflictionibus; tẽpore inquam, quo immensus Infideliũ numerus, vt sunt Indi, Æthiopes &c. Euãgelicæ doctrinæ panem exigere conspicitur, mera animi promptitudo sufficere possit?

Quinto: Quia hęc animi promptitudo respectu Summorũ Pontificũ, ad quos tanquam ad summos Pastores spectat Infidelium curare conuersionem, competere debet, non Religiosis tantum Mendicantibus, Monachalibus, & Clericis, verùm omnibus etiam laicis ad Infidelium reductionẽ aptis: quare ad maiora Mendicantes ordines ex vi suæ professionis vocatos esse palam sit.

Sexto: Quia ministeria Ecclesiastica, docendi v.g. prædicandi, &c: quæ lucrum temporale prętęferũt, etiá exigui momenti, nunquam à Religiosis prętermittũtur, immo sæpius inter eos contẽtio exoriri solet, & æmulatio non modica, quisnam huic vel illi populo concionari debeat, quantumuis non nisi fructus temporalis inde speretur. Quinimo varijs etiam discursibus, neglectâ Clausura, sępius Religiosi vicos & castella peruagãtur, vt modicum vini, frumẽti, vel paleæ, aliarumque rerum sibi comparent, & in hũc finem velut in scopum, prædicationem, doctrinam, sacramentorumque administrationem, quandoque imprudenter ex his aliqui iaculãtur, & proh dolor, cælestia ac diuina, in humana & terrena lucra conuertunt. Cum verò de animarum salute pro quibus Christus Dominus, spinas, flagella, clauos & vulnera, atque adeo ipsam crucem sustinuit, agitur, tunc passim animi prępparationem in Euãgelium pacis sufficere contenditur.

N CAPVT

Digitized by Google

CAPVT IV.

Religiosi Ordinum Mendicantium non solum Fidelibus, sed & Infidelibus tenentur opem ferre.

ALiud insuper Dæmonis telum, aduersus Fidei propagationem, animarumque salutem aliqui in nos contorquent (quod meritò fidei arietem, vel vt clarius dicam, contra fidem appellare possumus) asserentes sufficere Fratribus Mendicantibus, si fidelium tantum saluti consulãt, cum in aliquibus villis, aut regionibus inter Christianos adhuc commorentur homines fidei Christianæ ignari; ac ipsis etiam ciuitatibus tot esse ciuium inueterata vitia, & mores corruptos, vt Deo forsan inuisum sacrificium videatur, ac præposterus caritatis ordo, domesticis in fidei tenebris relictis, neglectaque spirituali cura domesticorum, eos, qui foris sunt, magno cum labore, ac non sine animarum nostrarum periculo immensis traiectis spaciis quæritare.

Quorsum, inquiunt, immo clamant, Missiones aggredimini, tantum terræ pelagique immensi ad ignotas terras traijcitis, si Christianorum curam deseritis, & extraneis consulitis, propriis ac domesticis derelictis; cũ iniquitas maxima sit, posthabitis domesticis, extraneis vacare, & certos pro incertis relinquere fructus? Hanc friuolam excusationem, fidei propagationi omnino contrariam, de medio tollendam esse duobus, aut tribus propositis argumentis facilè conuincemus. Primum erit, Ecclesiã vsque in finem mundi crescere oportere, ac Euangelium pacis incessanter vsque ad sæculi consummationem prædicandum. Secundum, hanc propagandæ Ecclesiæ curam potissimum ad Summum Pontificem pertinere ac proinde Mendicantes Ordines, qui Sedi Apostolicæ sunt auxiliatores, teneri in hac fidei propagandæ cura ad hanc præclarissimam Sedem spectante cooperari. Tertium, Fidei dilatationem non esse huic curæ postponendam, eique semper studendum, etiam domesticis ouibus relictis, dummodo illis auxilia sufficientia conferantur.

Ad rem igitur redeamus. In primis constat Ecclesiam dilatandam esse, donec in toto mũdo Euãgelii lumen resplendeat, sintque vnum ouile, & vnus pastor: hoc autem à Domino fuisse præceptum eleganter docet D. Augustinus variis in locis, præcipuè. Epist. 8. ad Hesychiũ, & Epist. 48. ad Vincẽtium, vbi contra hæreticos quosdam acerrimè pugnat, qui obicem fidei

Digitized by Google

fidei Christianæ per vniuersum orbem propagationi ponentes, iudicarũt Euangeliũ non debere prędicari vltra certos terminos ab ipsis præscriptos. Quãtum deinde errẽt, qui Euangelicam tubam solum intra Catholicæ Ecclesiæ claustra resonare vellent, pulcrè docuit D. Bernar. in Epist. ad Eugenium. Quare cùm præceptum sit Domini non tantum Apostolis, sed etiam eorum successoribus, operarios pro excolenda vinea incessanter mittere, nemini dubium esse debet, hoc onus efformandi, mittendique ministros Summis Pontificibus incumbere, quibus vniuersalis Ecclesia commissa est: vnde cũ Mendicãtes Ordines, etiã suo modo Apostolis successerint, vt in princ. huius 2. partis ex decreto Gregorii Papæ commemorauimus, sintque in hac parte Apostolicæ Sedi coadiutores idonei, pro virili tenentur in gentium procuranda salute Summorum Pontificum conatus adiuuare, vtque dum ouile vnum in Ecclesia consurgat.

Prętera Christi Domini, ac Sãctorum omnium exemplo facilè edocemur normam in Missionibus seruandam. Nam in primis Saluator noster, ac Dominus Iesus Christus, cum Iudæa ferè tota tempore mortis suæ, ac in cœlos ascensionis esset inculta, ac sceleribus immanissimis obruta, vno tantum Apostolo, B. nimirum Iacobo relicto, ceteros in vniuersum terrarum orbem ire præcepit dicens; *Eritis mihi testes in omni Iudæa, & Hierusalem, & vsque ad extremum terræ.* Nonne Apostoli, omissa etiam inculta maxima plebis portione, relictis ibi discipulis, ad alia regna migrabant? Nunquid non Petrus Antiochiam deseruit, & Paulus Orientales prouintias, vt Romam venirent? Illis in locis Petri aut Pauli doctrina opus non erat? vel tunc infideles omnes ad fidem conuersi, ac moribus perfecti, integrique erant, cum ab illis prouinciis præclarissimi Apostoli Romam profecti sunt; aut ab inclita vrbe Romana, cum Apostolorum Princeps discipulos, versus omnes orbis partes Euangelii disseminandi gratia emisit, Christo nomen collumque subdiderat? Ac denique, vt nunc aliorum Apostolorum similia prætream exempla, cum D. Benedictus ab Italia Maurum in Galliam; ac D. Franciscus in varias mũdi regiones discipulos sparsit; Beatus Ignatius à Roma in nouum orbem, aliasque Septemtrionales partes Xauerium, aliosque discipulos transmisit, num Italia viris illis Apostolicis, pro fidelium institutione, atque ædificatione non indigebat? Quid Summos etiã Ecclesię Põtifices damnabimus, qui diuino afflati spiritu, quotidie operarios in remotissimas prouincias, pro infideliũ salute curanda transmittunt, cùm non deesset messis multa tum Romę, tum in aliis Ecclesiæ regnis? *Act. 1.*

Demum, nusquam Ecclesia esset propagata, nec Euangelium vniuerso fuisset orbe cognitum. Nam si primum oporteret domesticorum morbos curare, ac rudes omnes Christianos instruere, errantes ad viam veritatis

Digitized by Google

reducere,cum hoc moraliter ſit ferè impoſsibile,non relinqueretur tempus,neque occaſio propagandi Euangelium gentibus . Sufficit igitur,ſi populo Chriſtiano auxilia ad ſalutem ſufficientia conferantur ,ipſo verò renuente ad veritatis viam reduci , ad gentes conuerti , quemadmodum Apoſtoli Iudæis prędixerunt:maximè quia domeſtici fidei nunquam remanẽt deſtituti miniſtris neceſſariis:habent enim Epiſcopos, Parochos, ac Religioſos innumeros,quorum ope facilè poſſunt veritatis viam edoceri.

Immo modicus fructus,qui ex Chriſtiano populo,quaſi ex vinea ſeneſcente colligitur, mouere deberet Eccleſiæ Principes,ac Religioſorum Prælatos,vt eò ſua ſtudia conuerterent,vnde maiorem prouentum ſperarent. Nimis enim exploratum eſt plurimos verbi Dei,ac Sacramentorum miniſtros in florentiſsimis vrbibus Chriſtianis parum proficere,experientia ipſa clamante,integros ferè populos,in eiſdem ſemper vitiis iacere,quantumuis miniſtris æternæ ſalutis abundent . Cur ergò non fiat delectus,& numero idoneo relicto,operarii multi deſtinentur, ad regiones ,& nationes Infidelium,vbi felicius proficiant? Et quidem ratio hęc ipſos potiſsimum prædicatores , & Sacramentorum Miniſtros exſtimulare debet,ne poſt labores ſtudiorum, & ſcientię diuinę acquiſitionem, vires conſumant,aut eleganter dicendo,aut cum exiguo fructu laborando. Si enim rectè ſentiant,proſpiciẽt profectò in Euangelii prędicatione, quæ apud Infideles fit , ſe Apoſtolis ſimiliores futuros, cum ibi ſtimuli multi vanitatis non pugnent,& ipſum Ieſum Chriſtum veracius per ſudores,& labores imitentur.

CAPVT V.

Proponuntur & refelluntur argumenta Guilielmi & aliorum

GVilielmi argumenta contra Ordines,tam Mendicantes,quàm alios, quibus conabatur oſtendere, Monachos non eſſe idoneos doctrinæ, nec verbi Dei prædicationi,immò hęc eorum inſtituto eſſe contraria,latiſsimè refert D. Thom. Opuſc.19.c.2.& 4.& 2.2.q 187. art.primo : breuiter tamen ea,quę principaliora ſunt , adducemus . Primum erat ex D. Hieronymo: *Monachus non docentis,ſed plangentis habet officium.* Secundum ex D. Gregorio: *Nemo poteſt Eccleſiaſticis deſeruire Officiis,& in Monaſtica regula ordinatè perſiſtere:* ſed Monachi tenentur in ſua regula ordinatè perſiſtere, ergò

Digitized by Google

ergò non possunt Ecclesiasticis officiis deseruire, qualia sunt prædicare, & docere. Tertio, Quia est contra doctrinam Apostoli. 2. ad Cor. 10. *Nos autem non in immensum gloriamur, sed secundum mensuram regulæ, quæ mensus est nos* 2.Cor.10. *Deus.* Vnde dicunt, quod quicunque Religiosus vltra illum modum egreditur, qui sibi ab auctore Regulæ suæ est statutus, seipsum superextendit. Quarto, Quia Monachus tenetur Ordinem suum seruare, sed extra claustra, non potest eum commodè seruare, ergò non conuenit ei prædicare, &c. Hæc sunt motiua Guilielmi, iã pridem à Sede Apostolica, ob ea plurimis decretis damnati.

Ad 1. Respondet D. Thom. dicto. c. 2. ibi Hieronymum solùm affirmare, Monacho, in quantum Monachus est, competere pœnitentiam agere, non docere, sicut aliqui olim vsurpabant; qui ex hoc ipso, quod Monachi erant, docere volebant. Ad secundum ex Gregorio, quod nemo potest Ecclesiasticis officiis deseruire, respondet D. Thom. vt supra; *Non esse intelligendum de his, quæ ad substantiã Religionis pertinent, vt etiam per apparatum ibi patet, quia hæc benè seruare possunt Ecclesiasticis officijs deseruientes: sed intelligitur, quantum ad alias obseruantias, sicut silentium, & vigilias, & huiusmodi: quod etiam patet ex hoc, quòd sequitur in prælecto. cap. vt ipse districtionem Monasterij teneat, qui quotidie in Ministerio Ecclesiastico cogitur deseruire. A quibus obseruantijs regularibus non est inconueniens si aliqui abstineant, vt communi vtilitati vacent docendo, sicut patet in illis, qui ad Prælationis officium assumũtur, cum etiam in claustris manentes, in talibus quoque dispensationem accipiant propter aliquam causam. Et propterea aliqui Religiosi sunt, qui in claustris suis manentes, districtionem Ordinis sui seruantes, scholastico insistunt officio, quod ex institutione sui Ordinis habent.*

Ad tertium respondet ibidem his verbis: *Ille se extendit super mensuram suam, vt patet per gloss. ibidem, qui se extendit, vltra quam concedatur ei: Illud autem intelligitur concessum, quod nulla lege prohibitum inuenitur. Vnde si Religiosus aliquid faciat, quod non sit sibi per regulam suam prohibitum, non superextendet se super mensuram, quamuis de illo faciendo in Regula nulla mentio fiat: alias non liceret Religiosis aliquibus, qui habent Regulas latiores, assumere sibi perfectioris vitæ consuetudines & statuta, quod est contra Apostolum ad Philip. 3. Qui ea quæ retro sunt obliuiscens, ad ea quæ sunt priora se extendebat. Et præterea aliqui Religiosi sunt, qui doctrinã ex institutione sui Ordinis habent, & patet, quod contra eos dicta obiectio non procedit.* Philip. 3.

Ad quartum, ex sanctissimi Doctoris doctrina modo allata facilè respondetur: vbi docuimus nõ solum imminente necessitate, sed etiam postulante id animarum communi vtilitate licitè prætermitti Ordinis obseruantiam, maximè illam, quæ non ad instituti substantiam spectat.

Et vt alia, quæ ad Mendicãtiũ Ordinũ functiones, & priuilegia spectãt, breuiter ex mente D. Thomæ d. opusc. 19. & 2. 2. q. 187. adiiciam, quæro

Digitized by Google

cum D. Thoma, cur Mendicãtes Religioſi in mediis opidis, ac ciuitatibus ſua ferè cœnobia extruant, ac proinde ciuium tumultibus expoſita; cum tamen Monachi longè ab hominum cœtu, & frequentia remoti in agris, montibus, & ſolitudinibus ſua Monaſteria exædificauerint? Reſpondeo cum S. Thoma locis citatis, ideò Mendicantes in ciuitatibus habitare, vt iuuent alios, & ipſi pariter eorum largitionibus adiuuentur, cum Chriſti cauſa omnia reliquerint. Monachorum verò non fuit proprium, alios docẽdo iuuare; aut ſe fundis, poſſeſſionibus, ac bonis ſtabilibus in communi abdicare.

Prętereà quæritur, Cur Mendicantes viribus alioquin pręditi, manibus minimè laborent; cum ex Auguſtino per totum librum, de opere Monachorum, ex Baſilii item, & Benedicti Regula, & cap. de præſentium 16. q. 1. manifeſtè conſtet, olim Monachos manibus laborare conſueuiſſe? Reſpondeo cum S. Thom. opuſ. 19. c. 5. non idem iuris eſſe de Mendicantibus, quod de Monachis. Illi enim ſunt inſtituti ad docendum, concionandum, conferendum Sacramenta, & proinde ad diligentem literis operam nauandam. Porrò qui ſpiritualia ſeminant, meritò, ait Apoſtolus, temporalia metunt, & qui altari ſeruiunt, ex altari viuunt, Monachi vero minimè.

Ac denique, Cur Religioſi Mendicãtes in ſtudia literarum incumbant, cum olim Monachi ſolum quieti, ſilentio, ſolitudini, & contemplationi operam dederint? Reſpondet itidem S. Thomas locis citatis, & cap. 11. Mendicantium Ordines ſeſe literis applicuiſſe, cum inſtituti fuerint, non tanquam Monaſtici Ordines ad ſolitariam vitam agendam tantummodo, ſed ad ſalutem animarum procurandam, propagandam, augendam, & conſeruandam.

DE

Digitized by Google

DE PROCVRANDA CONVERSIONE OMNIVM GENTIVM LIBER TERTIVS.

De eligendis atque efformandis Miniſtris, & de alijs medijs ad propagandam fidem animarumque conuerſionem procurandam Ipectantibus.

IEto mihi, homini aliàs inſcio atque inexperto, veniam dari, vt Superioribus meis magna cũ animi demiſsione poſſim ea media pro animarum ſalute ſuggerere, quæ me vel ex rerum vſu, vel ex colloquio cum ſapientiſsimis viris, aut etiam ex eorum ſcriptis diſcere cõtigit. At cum in hoc negotio nonnulla ſint, quæ vel praxis, vel ratio ipſa oſtendit magis quàm prima facie fortaſſe videantur fore difficilia, ſi executioni mandentur; de his ſolum quæ magnum momentum habitura ſint, ad ſanctæ Romanæ Eccleſiæ fidem, auctoritatemq; propagandam, ſalutẽq; multorum populorum ac gentium vtiliter, nec magno ſumptu, comparandam dicemus.

CAPVT I.

De erigenda Congregatione pro fide propaganda.

PRimum itaque illud eſt, vt Romæ paucorum, ſed zelo inſignium atq; prudentiũ virorum Congregatio inſtituatur, in qua ſerio diebus ſtatutis agatur de ratione omnium populorum adiuuandorum, hortatorijs, atque conſolatorijs Epiſtolis, libris Orthodoxis, hiſque vt breuioribus ac pijs, ita ad diſſeminationem aptioribus, plurimis libris Catechiſmi S.

Tri-

Digitized by Google

Tridentinæ Synodi: quia iam vt varias in linguas est conuersus, ita in multo plures facile conuerti posset. Ceterum huius Congregationis scopus is esset, qui primarius S. Ecclesiæ Apostolicique totius muneris fuit, vt populi nutantes roborarentur, vertantesque in ipsis hæresibus Catholici animarentur ad fidem, pietatemque propugnandam, ceteros que deinceps iuuandos. Reliquis autem fidei Catholicæ propugnatoribus, quales sunt Episcopi, Cõcionatores, Parochi, Magistratus, Gymnasiarchæ, & animus adderetur, & instructiones variæ traderentur. Hæc verò omnia Pontificis Maximi nomine fierent, nulla temporariæ iurisdictionis, aut censurarum mentione, vt cum hoc labore sanctam hanc Sedem nullum se aut imperium, aut lucrum aliud quam animarum aucupari ostenderet, tum magis fortius Catholica Religio vbique stabiliretur.

Hac enim ratione Summus Pontifex paternum suum & vniuersalem amorem, zelumque lucrandi animas, prisco ritu, circularibus Epistolis testaretur, & mitellis ouiculis per vastas gẽtilitatis solitudines, aut hæreticum præcipitia errantibus pastoritia voce Pastor optimus ipse met acclamaret. Hac etiam ratione in ipsis quoque vinculis vsi sunt Apostoli populos assiduè, qui vel in medio perfidarum nationum viuerent, de sua salute obnixè monentes. Hac summi Pontifices, quamuis in summa vniuersæ Ecclesiæ perturbatione, ipsique deportati ad insulas, siue inter compedes, aut Martyrum sepulcra latentes: hac ceteri, qui pace Ecclesiæ data, illis successere, quales S. Innocentius, Leo, Gregorius, horum nominum primi, quique alij Ecclesiæ columnæ, & quasi firmamenta fuerunt sunt vsi. Quod si Summus etiam Pontifex Imperatorem, Reges, Principes, Prælatos, maxime verò Religionum Generales, aut Capitula, ad iuuandas conuersiones crebrius hortaretur; haberent hæc non leue pondus ad propagandam Christianam Religionem, restaurandumque diuinum cultum; ac denique hæresibus ostium præcluderetur, cùm syncerę caritatis officia potius, quàm vllæ aliæ industriæ vel sumptus aut labores humani, amorem & obedientiam in subditis stabilem certissimè operentur.

Huius Congregationis quatuor aut quinque esse possent Secretarij idonei, vel rerum & linguarum vsu, vel doctrina, vel (quod caput est) pietatis affectu præstantes: quorum munus esset cuncta ordine Congregationi proponere, constituta exsequi, Orthodoxos & pios libellos pro ratione vniuscuiusque prouinciæ varijs linguis conscriptos habere; Regesta literarum, Episcoporum etiam, Parochorum, Concionatorum, Familiarum, illustrium Catholicorum siue aliorum, à quibus posset huic negotio aliquod auxilium adferri, Catalogos asseruare.

Horum alteri Septemtrionalium regionum cura demandari posset, Angliæ,

Digitized by Google

Anglię, Scotię, Hibernię, Gallię, Germanię, Daniæ, Suetiæ.

Tertio Dalmatiæ, Boſsinę, Græciæ, inſularumque adiacentium, atque item Thracię.

Quarto Cypri, Aſię minoris, Tripolis, Syrię. Hieroſolymæ, Alexãdriæ, Algerij. Alteri Polonię, Lituanię, Moſcouię, Ruſciæ, Hungariæ, Tranſiluaniæ.

Quinto Indiarum Occidentalium, & Orientalium. Ad eas enim omnes prouincias iuuandas, fidemque ac pietatem, & libros diſseminandos plures aditus patent.

Primò per eorundem Ordinum Generales, quorum in Dalmatia, Boſſina, Peræ, Hieroſolymæ, & alibi monaſteria exſtant.

Secundò per Epiſcopos Latinos, qui Cathari, Epidauri, quique in Creta & Corſica ſunt.

Tertiò per mercatores, qui varias Orientis merces Venetias, atque ad alios portus tranſuehunt ex Andro, alijſque Ægei maris iuſulis, quique in patriam libros Italica etiam lingua cõſcriptos referunt, quæ & apud Græcos & frequentioribus Orientis partibus in vſu eſt.

Quartò per Chij, Andri, atque aliarum inſularum viros nobiles, qui adhuc Sanctæ Romanæ Eccleſiæ fidem amplectuntur ac retinent.

Quintò per Conſules mercatorum diuerſarum nationum Europæ, quibus in Orientis emporijs Latini Sacerdotes non deſunt, in oppido Pera, Tripoli, Syriæ, & Alexandrię Aegypti.

Sextò per mercatores Genuenſes, & Maſsilienſes, qui circiter octingenti prope Algeriam ſolent coralia piſcari.

Septimò per alios mercatores, qui fide publica accepta ſæpè ad Orientales, alioúe tutò commeant, quique pios libros, ſacras imagines ferre, ſanctãque Religionẽ noſtram liberè colere permittuntur, dum tributum Turcis pendãt, nec de rebus ad regna ſpectantibus, vel contra Mahometis Legem loquantur, cùm interea innumerabiles propè populi, & captiui Chriſtiani cæleſtis doctrinæ cibum, ſacramentaque ſitiant, atque illud morti appropinquantes ſolatium perneceſſarium exoptent, vt de moriendi ratione edocti, ad Deum, propter quem créati redemptique ſunt, ex ea captiuitate tandem liberi migrent, quod ſacrificij genus ſanctiſsimum atque acceptiſsimum Deo eſt.

Inchoato igitur hoc opere, in nomine Domini, ab interiori animarum lucro atque à voluntatum acquiſitione, in quibus in primis regnum Dei ſitum eſt, certiſsimum eſt non irritum fore Domini verbum, qui quærentibus ipſum reliqua omnia ſemper adijcit, & in Orientis & Occidentis Indijs ſuæ omnipotentis prouidentiæ indicia manifeſtiſsima præbuit paucíſsimis, qui ſua ſtudia laboreſque, Deo adſpirante, eò conuerterunt, in-tã

ingenti vinea laborantibus.

Quod si vna Gebennensis ciuitas disseminandi libros, literasque scriptitandi, paucissimorum annorum spatio, regna, orbemque pæne ipsum Christianum, Satana vires suppeditante aut infecit erroribus, aut euertit; sanè, è contra multò magis sperandum est à dextra Dei, vt si debita huic rei diligentia adhibeatur, multa instaurentur, innumerabilesque animæ ad fidem Orthodoxam reuocentur, reliquæ stent, pro quibus vt Christi sanguis effusus est, atque hæc Apostolica Sedes omnes labores libenter impendit, ita exstantibus tot adhuc Catholicorum reliquijs, præcipua nunc ab hac sancta Sede sollicitudo requiritur, vt quæ iustissimè nomen, ita officium sibi à Deo commissum Catholicæ potestatis ostenderet.

Quod si tot Romæ præclara ingenia sunt, quæ alijs negotijs, causis, litibusque expediendis, totius vitę tempus minus vtiliter impendunt, cum tamen diuinæ dispositionis in Ecclesiastica Hierarchia scopus hic nõ adeò primarius sit, quantò facilius duodecim ex tot millibus hominum, reperientur, qui sanctissimo huic operi, quique sanctæ Sedis Apostolicæ proprius est scopũ incumbat: cùm post orationẽ, & reliqua pietatis opera, hac vna ratione ipsi quoque antiqui Pontifices Maximi, quanquam nullo Ecclesiæ patrimonio, aut temporario auxilio, vel Regum ope, suam in toto terrarum orbe auctoritatem vniuersalem conseruarint: cum (sicut antea dictum est) regnum Dei præcipuè in mentibus voluntatibusque hominũ consistat; quæ nulla ratione alia quam caritate atque diligentia rectè conciliari aut retineri diutius in officio possunt.

CAPVT II.

De eligendis efformandisque ministris pro fide Catholica propaganda

VErè enim Apostolicos homines postulat Apostolicum munus, qui crucem Iesu Christi semper in corpore circumferentes, illam verbis & factis annunciẽt, & in illius obsequium orbem vniuersum redigãt: quare tam excellẽti oportet verbi Dei ministros præditos esse sanctitate, vt Apostolica verè debeant ornari. Quin & ipse Dominus Apostolos electurus, eosque in orbem missurus, orationem profundam peruigil antè effudit cum Patre rem tantam cõmunicans. Vocatos præterea ad se quibus verbis, quam grauibus officij admonet? qua disciplina mittit? quibus præceptis imbuit? quanta integritatis, quanta mortificationis, quanta patiẽ-

tiæ

Digitized by Google

tiæ commendatio? Quid obsecro hoc tali apparatu talis magister agebat aliud, quàm vt informaret Ecclesiæ Doctores, & Pastores, ne cui manus citò inponerent, ne Euangelicæ prædicationis munus nisi selectissimis & probatissimis committendum putarent? Idem mox à mortuis resurgens non patitur suos illos, quamuis iam feruentes & accensos amore ipsius, quamuis Scripturarum sensu donatos, ad Euangelizandum prodire, sed domi se potius continere iubet, & magna meditatione exspectare, donec induantur virtute ex alto. Quinetiam S. Paulus iam ad tertium cælum raptus, & mira operatus, non prius cum Barnaba destinatur ad gentes, quàm Sanctis fratribus ieiunantibus & ministrantibus, Spiritus Sanctus eos sibi ad opus hoc segregari iubet. Diuturnam profectò vitæ immaculatæ probationem Apostolicum hocce munus efflagitat.

Tum, quia fidei prædicatio est res magna, ac maior omni æstimatione, pænè innumeris plena difficultatibus & periculis, tam animæ, quàm corporis, quæ in disseminando verbo Dei occurrunt: semper enim fidei prædicatio fuit difficillima, fructificatio Euangelij laboriosissima: quare expoſcit ministros generoso animo, ac virtutibus Apostolicis præditos. Nã, vt nũc alia prætermittã, quæ arduã hanc ostendũt prouinciam, ac impedimenta, quæ illam ferè sæpè insuperabilem reddunt, profectò generalis ratio doctrinę Christianæ tatis per se ipsam difficultaté hanc manifestat. Et enim ratione omni superiora docet, nec probat: mores ab omni cupiditate & gloria alienos instituit, vitijs omnibus funditus euersis, quibus est humana natura pleniſsima, & diuturna consuetudine effirmatissima. Præmia pollicetur, quæ non videntur; ea quæ videntur contemnere iubet: sensum hominis ad ea transfert, quę sentiri nequeunt: vitam non humanam agere homines vult. Quis igitur facile ac suaue putet, belluas in Angelos transformare, idque voluntate ipsorum adnitente, quibus vis ista affertur? Verè opus hoc non hominis, non alterius cuiuspiam quã Dei vnius. Ipse sibi proprium vult: *Hoc est opus Dei*, inquit, *vt credatis in eum.* Ioan. 6.

Tum præterea, quia animarum conuersio ad Deum, earumque omnis profectus & incrementum à nullo existere potest, nisi à Deo. Sic enim scriptum est: *Gratiam & gloriam dabit Dominus.* Et Dominus ipse; *Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit eum.* Quid ergò faciunt homines in aliorum hominum conuersione? Hoc vnum, quod à Deo tanquam instrumenta adhibentur, vt calamus solet ad scribendum, serra ad secandum. Itaque vt instrumentum, si se per se mouere velit, nihil efficiet, si verò ab artifice moueatur, omnia efficiet, sic homo in his diuinis & supernaturalibus operibus tantum efficiet, quantum cum Deo coniunctus fuerit, & ab illo mouebitur: quare quantò quis Deo coniunctior, tantò aptior animarum saluti procurandæ. Solet enim Deus per instrumenta Ioan. 6.

apta, hoc est homines, qui sibi ipsis abnegandis enixius studeant, vti in magnis fidei negotijs, ac per eos breui tempore sæpè efficaciùs agit, finéq; attingit, quam diuturno tempore per plerosque alios homines, qui sibi vel mundo melius alijs sapere videntur. Quod & in Apostolis alijsque multis perspicuum fuit, qui humana sapientia, alijsque mundi dotibus præsidijsque destituti, mundum vniuersum Christi fide & agnitione repleuerunt. Magnus quoque Antonius, vir simplex, Alexandriam veniens, breuissimo temporis spatio, magnam Arrianæ hæresi cladem intulit, quãtam fortasse perdocti aut prudentes multi, licet Catholici, longissimo vitæ spatio non intulissent.

Quanta denique per ministros idoneos Deus in animarum conuersione operetur, omissis alijs antiquorum exemplis, duo tantum Apostolicorum viforum exempla, ferè nostra ætate recentia, commemorabo. Ac primus occurrit *S. Vincentius* ex Prædicatorum familia, cuius quidem opera, (vt optimè narrat Hieronymus Platus de bono statu Religiosi lib. 2. cap. 31.) tam longè lateque peruagata est, vt mirum fuerit, tam multas regiones potuisse vnius hominis passibus percurri, quot ille Euangelizando peragrauit. Primum enim in Hispania Valentiæ regnum, Catalauniam, Aragoniam, Nauarram: denique, excepta Galitia, & Lusitania, quibus ob certas causas abstinuit, singulas prouincias, singulas vrbes, singula ferè oppida obijt. Hinc Galliam ingressus, regnum Occitanum, Delphinatum, Franciam, Burgundiam, Normandiam, Prouinciam, Aruerniam, Vasconiam, Britanniam, & Flandriam ipsam, ac totam Sabaudiam; postea in Italiam descendens, Pedemontum, Insubriam, Liguriam, & omnia eius littora adijt postremò etiam ad Baleares insulas nauigauit. Deinde ab Henrico Angliæ Rege humanissimis litteris ac nuncijs, & naui ad hoc ipsum missa, inuitatus, eam prius insulam totam, mox Scotiam, postremò etiam Hyberniam lustrauit, & quidem, vt ante dixi, non metropoles tantum, aut maiores ciuitates, sed vbique villas ipsas & ignobiles pagos Christi exemplo circumiens. Itaque quis præter Deum numerare possit, quot ille animas ex vitiorum cœno, ex ipsis inferni portis reuocarit, quæ vitia ex totis ciuitatibus & prouincijs eradicarit, quantam vbique lucem diuinarum rerum reliquerit? Illud quidem constat ex Iudæorum secta, contra quorum perfidiam, cum eo tempore abundaret, illius zelus exarserat, supra viginti & quinque millia, Saracenorum octo millia ab eo ad Christum adducta fuisse; Christianorum verò perditorum, qui se ad bonam frugem receperunt, plusquam centum millia. Sic enim scribitur, quocunque is pedem intulisset, statim illic sequi consueuisse generalem pœnitentiam priorum delictorum, generalemque morum reformationem, aleam, blasphemias, periuria, aliaque flagitia, immo verò etiam

etiam ineptias, & ludos ita cessare solitos, vt ne eorum quidem esset recordatio: denique tantam fuisse omnium contritionem, religionem, modestiam, nec solum dum ipse adesset, sed aliquamdiu postea, vt prisca illa Apostolorum ætas redijsse videretur. Atque hæc de Vincentio.

Alter qui huic adiungendus visus est, *Franciscus Xauerius*, ex Societate IESV, vir planè Apostolicus, vt eius egregia facta confirmant. Is enim, vt breuiter collegit Petrus de Ribadeneira in Catalogo Scriptorum Societatis, à Paulo III. Pontifice Maximo, Ioannis III. Lusitaniæ Regis rogatu, in orientis Solis Indiam ablegatus est: vbi incredibile est, quos labores tulerit, quas molestias deuorarit, quot populos Euangelij luce perfuderit, quàm multos filios Christo pepererit, quàm turbulentis tempestatibus iactatus, quantis miraculis & viuus & mortuus nobilitatus sit. Goënsi in ciuitate (quæ Regia, & Lusitanici in Oriente caput imperij est) Religionem Christianam, Collegio Societatis exædificato, stabiliuit. In Commorini ora CXL. Ecclesias constituit. Malacam & ad pietatem erudiuit, & precibus tutatus est. Malucas insulas perlustrauit. Truculentos Mori insulæ habitatores ac barbaros mansuefecit. In Iaponiam primus cœlestis doctrinæ lumen inuexit. Multos Reges idololatras Christi iugo subiecit. Denique in latissimi Chinensis regni (quod Christi armis expugnare parabat) aditu sanctissimè vitam profudit, secunda die mensis Decembris, anno salutis M.D.LII. ætatis LV.

His alijsque exemplis, quæ longissimum esset recensere, Prælati ad quos eligendi mittendique ministros munus spectat, erudiuntur expendere, quantum oporteat (immo hanc esse huius negotij summam) vt ministri tales eligantur, qui zelum Dei habeant, ac sua non solum libenter impendant, sed etiam se ipsos superimpendant pro animarum salute, ac qui verè possint dicere, Non vestra sed vos quærimus. Quare eorum, qui mittendi sunt, examinanda est doctrina, explorandi mores, perspiciendus zelus, & desiderium labores pro Christo tolerandi, ac præcipuè vocatio considerandà, an fortuito, an pro libidine, aut etiam auaritia (vt in aliquibus Religiosis Indias petentibus contingere solet,) an vero cœlesti vocatione ducantur: nihil enim æquè nocet huic operi, atque mercenariorum & sua quærentium turba. Quid enim in Apostolica functione præstabunt homines animales spiritum vix habentes, aut quæ fidei propagatio, quæ morum instructio speranda erit, si Sacerdotes mercedem, non animas quærant? Pauci certè numero, virtute præstantes, spiritu feruentes, parati pro fratribus animas ponere opus Domini potius promouent. Etenim si tales operarij populis nationum diuino dono contingerent; messis lætissima foret exspectanda. Verum obsequendum est diuino præcepto, & assiduis ardentibusque precibus rogandus est Dominus messis, vt mittat

Digitized by

operarios in messem suam, qui non verbo & lingua tantum diligant, sed opere & veritate se ipsos idoneos noui testamenti ministros præbeant. Atque id quidem, vt pater misericordiarum, & Deus totius consolationis Ecclesiæ Catholicæ largiatur plena fiducia sperandum est, quia sine illo nihil possumus facere, qui quos vult ponit, vt eant, & fructum plurimum permanentemque afferant. Sed quod nostra interest, quales esse oporteat tanti operis ministros, in quo rei benè gerendæ spes omnes sitas esse monstrauimus, ipso Deo nostro adiuuante, accurate deinceps persequemur, maximè lib. 4. Interim verò, qua ratione sint ministri efformandi, ac eorum magna comparanda copia præmittemus.

CAPVT III.

De instituendis Seminarijs pro Ministris efformandis, & accingendis ad fidei propagationem.

CVm ea semper fuerit Sedis Apostolicæ pro salute animarũ cura, atq; in omnes vniuersi terrarũ orbis homines caritas, vt illos, licet lõgissimis locorum interuallis distantes, ad Catholicæ Religionis cultum alliciendos, & sibi adiungendos perpetuò duxerit: æquum existimauit Seminaria pro alendis, instruendis, formandisque Ministris erigere: quorum proprium munus esset, procuratio salutis animarũ, ac dispensatio Euangelicæ gratiæ. Hanc enim methodum & rationem iniit diuina sapientia, quæ cælitus descendit, & nostram carnem assumens duobus Seminarijs vniuersam propagauit Ecclesiam: quorum alterum non plus duodecim; alterum septuaginta alumnis constabat: horum autẽ eam curam Dominus gessit, vt vsque ad mortem illos semper excoluerit, ac deinceps Spiritum sanctum ijs de cælo miserit. Oportet enim, vt qui prædicandi Euangeliũ gentibus munus suscipere decreuerit, primum præparare animam virtutibus & disciplina scientiarum. Diu disce quod doceas: cum à Salomone præceptum sit: *Præpara foris opus tuum & diligenter exerce agrum tuum, & postea ædifices domum tuam.* Quamobrem ad Apostolos dicitur, vt sedeãt in ciuitate quoadusque induãtur virtute ex alto, ne quis diuinę ac cælestis prædicationis maximè inter gentes onus assumere sibi ausit, donec vires roburque conceperit, ad sustinendum illud Spiritus sancti ope atque dono, & sacrarum literarum cognitione: tunc demum præparato in sua domo conuiuio, in publicum procedat, multos inuitet, laxet retia in capturam, seminet semen suum, & Euangelicæ veritatis sale omnia condiat, sed tamen

Act. 2.

men calceamenta habeat in pedibus, ne terram attingat, vt tota eius conuersatio in cælis sit.

Igitur vt tales verbi Dei Prædicatores Catholica Ecclesia haberet, à Summis Pontificibus Romæ Collegia quædam siue Seminaria instituta sunt, vbi Ministri pro fide tuenda & propaganda literarum disciplinis, & sacrę scripturæ documẽtis erudirentur: quibus meritò à Domino diceretur: *Vos estis sal terræ*; & qui condimento vniuerso orbi esse valerẽt, quorũ etiam doctrina non tantum vniuersis hæresibus, verum ipsi Antichristo resisteret: vt meritò dici possit de illis in laudem Ecclesiæ, mille clypei pẽdent ex ea, omnis armatura fortium. Horum verò Seminariorum auctor maxima ex parte extitit Gregorius XIII. qui maximo ęre tria & viginti Collegia siue Seminaria in diuersis orbis partibus extruxit, & annuo reditu locupletauit. Romæ vero pro Infidelium conuersione erexit Germanicũ, Britannicum, Neophytorum Græcorum, Maronitarum, eo potissimum fine, vt Ecclesiæ ruinæ restaurentur, hæreses arceantur, ac fides Catholica per vniuersum orbem dilatetur. Ex quibus certè Seminarijs prodijt adolescentium Doctorum & Religiosorum, atque adeò Martyrum haud mediocris numerus, qui Ecclesiæ imperterrito animo inseruierunt, atque in ciuitatibus quamplurimis, prouincijsque hæreticorum ardenti zelo fidem iam collapsam restaurarunt.

Horum autem Seminariorum pro efformandis Ministris triplex genus esse potest. Primũ ex alumnis diuersarũ nationũ, qualia sunt ferè omnia, quæ Romæ, alijsque Christianitatis partibus erecta sunt: ex quibus vt maior vniuersaliorque fructus percipiatur, aliqua alia oporteret seruari: primum vt non modò pro alumnis Pontificijs recipiantur ij, qui Ecclesiastici futuri sunt, verùm etiam qui apti ad alios status. Indiget enim non modò Ecclesia bonis Clericis, sed etiam egregio politico Magistratu, Consulibus, Consiliarijs Principũ, Iurisperitis, Medicis, Ludimoderatoribus, ac probis omnino Patribus familias. Secundo, vt qui recepti sunt, pro vsu Ecclesiæ frequentius applicentur ad curam animarum, quàm ad beneficia non curata: illi enim non sibi solum, verùm etiam alijs prosunt: hi verò vix prosunt alijs: immo etiam haud rarò officiunt sibi ipsis: tantũ enim abest, vt vnus atque alter alumnus integrum Capitulum reforment, vt etiam cum vlulantibus lupis vlulare aliorum importunitate cogantur. Tertiò, vt hæreticorum filij & cognati procliuius etiam recipiantur, quã reliqui: sunt enim illi ordinariè ardentioribus animis post conuersionem, & pro defendenda Religione Catholica maiore aguntur zelo. Quartò, ne facilè aperiatur locus Catholicorum liberis seu nobilibus seu obscuris, qui alias in scholis Patrum Societatis IESV, vel alijs, proprijs sumptibus, possent erudiri. Sunt enim huiusmodi homines postea ferè minus

grati,

grati, & minoris frugis. Nec videtur vlla ratio, cur pauperibus bolus panis ex ore eripiatur, & detur ijs, qui tali auxilio opus non habent. Quinto, ne omnes, qui ad Seminarium Romanum pertinent, in ipsa vrbe Roma nutriantur, ob varias causas: vident enim & audiunt aliqua scandala, tam in Ecclesiastica, quam in ciuili vita, quæ omnino ipsis decet esse ignota: atque ad propriam patriam reuersi, reddunt se apud populares peregrinis moribus odiosos: facilè dediscunt patrios mores, assuefiunt deinde Italicæ pronunciationi & gestibus, quæ omnia etsi natiuos Italos non dedecent, Septemtrionalibus gentibus alijsque inuisa sunt: ac proinde primò quidem risum, deinde contemptum mouent, atque abeunt demum in communem fabulam. Estque alicui tali Romanisco (vt vocant) perdifficile amissam semel æstimationem recuperare, etiamsi mores ad communem vulgarumque stylum reformare impendio sategerit. Assuescunt etiá potui vini, vt vel ob hoc auersentur propriam patriam. Huc accedit, quod tam longinquo orbis interiectu necesse sit multos ineptos recipi, multos etiam idoneos excludi. Item quod cum Romæ in vmbra scholastica continuò educentur, ægrè deinceps assuescant domi suæ perpetuò in palæstra versari, multa quidem & subtilissima argumenta vetera gerentes in scriptis, sed recentia ignorantes, quæ etiam à fœminis & rusticis proponi solent, & consueuerunt doctissimo cuiuis negotium facescere. Sextò, vt ex Collegiorũ redditibus aliqui saltem ad tempus transferantur in aliquas Septemtrionales prouincias, in quibus maior fructus speratur. Etenim cum totum hæreseos fundamentum sit extremum odium Romani Pontificis, maximopere videtur esse necessarium, vt summus Ecclesiæ pastor suam erga omnes exteras nationes, quacunque potest ope & ratione, manifestam faciat caritatem, & clementiam, quæ alias tantò est occultior quantò remotior. Septimò, vt ex eisdem redditibus non modò alatur iuuentus, verum etiam subeniatur viris maturis, ad rectam fidem conuersis, vel conuertendis, quales potissimum sunt ministri & pædagogi hæreticorum. Et sanè vnusquispiam talis vir quoniam doctrina sua & exẽplo statim prodesse posset Ecclesiæ, maioris fieri debet, quàm multi alij alumni, qui tam in spem quam in metum, ancipiti prorsus cura, enutriuntur, de quibus incertum est, qualesnam futuri sint olim, bonine, an mali.

Tum etiam, quod minores sumptus hoc modo pluribus sufficerent: nam vni quatuor, alteri tres, vel duo, quibusdam etiam vnus coronatus quouis mense, iuxta cuiusuis qualitatem & necessitatem diuiderentur: adeò vt cum octo millibus aureorum, qui Romæ quinquaginta alumnis (vt fertur) vix satis sunt, posset in Germania hac, qua dixi, ratione, ducentis circiter capitibus satisfieri. Vtuntur hac arte (vt ab alijs accepi)

Duces

Duces Saxoniæ, qui præter Seminaria è ruderibus monaſteriorum excitata, ſat magnam alunt copiam huiuſmodi, vt ipſi vocant, ſtipendiariorum, magno cum fructu ſuæ ſuperſtitionis, & metuendo Catholicæ Religionis detrimento.

At dicet quiſpiam, neceſſe eſſe exteros maximè de nouo ad fidem conuerſos Romæ commorari, vt diſcant Romanas cæremonias. Sed hæc obiectio facilè diſſoluitur: nam ſi cæremoniæ Romanæ à Ieſuitis, alijſque diſcuntur in Germania, & alijs remotiſsimis locis, cur nonibidem diſcentur ab aluímnis Seminariorum?

Secundum genus Seminariorum addi poteſt, quod & à viris prudentibus, animarumque zelo præſtantibus Summis Pontificibus non ſemel propoſitum fuit, nempe vt quędam Seminaria diuerſorum Religioſorum eligerentur, præcipuè illorum Ordinum, qui facilius & fructuoſius pro ſuorum inſtitutorum ratione (quales ſunt Mendicantes, maximè obſeruantes & reformati) poſſent in hoc negotium incumbere. Neque enim difficile valde apparet, vt ex duobus tribuſue primarijs Religioſorum Ordinibus, triginta, quadragintáue Religioſi Romam euocentur, qui omnes quartum votum emitterent, ſe per totius vitę ſuę ſpatium curaturos Infidelium conuerſionem, ituroſque in vnamquamque orbis partem à Summo Pontifice, vel à ſuis Prelatis miſſos, qui deinde ad iuuandas diuerſas nationes, rationem hic facilius prope ſanctam ipſam Apoſtolicã Sedem aſſequantur, modumque tradendæ Chriſtianæ doctrinæ, Catechiſmi docendi, Sacramenta miniſtrandi, Confeſsionum nodos ſoluendi, breui tempore addiſcant, vt deinde vtiliores & ſuis Ordinibus, vbi alios eiuſmodi docere poſsint; & populis remittantur. Quæ eò dicuntur, quod ad illud tempus, quod verſandis ſcholaſticorum libris adhibetur, maximi momenti putetur, ſi dumtaxat (quantum in hoc negotio temporis impendendum neceſſarium ſit) reliquum ijs rebus, de quibus dictum eſt, vtilius impendatur.

Ita ex his aliqui non ita multò pòſt mitti in Hungariam poſſent, vbi Latinè pænè omnes loquuntur, aut in Boſsinam, Peram, & alió, vbi ipſi Turcæ & eleemoſinis alunt, & reuerentur Franciſcanorum Ordinis fratres. Ac verò ex ijſdem prouincijs maximo cum fructu euocarentur adoleſcentes, qui in his Romanis monaſterijs non adeò difficili ſumptu ſine rumore initituerentur, qui deinde edocti, & in pietate diligenter inſtituti, vberiorem ſuo tẽpore meſſem percepturi, Sedis Apoſtolicæ fideliores filij eſſent.

Tertium genus Seminariorum forſan alijs fructuoſius euaderet, ſi pro ſingulis nationibus, aut ſaltem pro prȩcipuis ſectis, ſingula Seminaria deputarentur, in quibus efformarentur Miniſtri, qui eſſent illius ſectæ ad

Digitized by Google

fidé reducéda deputati,ac illius bonum curarent nõ aliter ac patroni,tutores,aut protectores prouinciarum ſolent. Quare oporteret maximè,vt pro Græcis & Ruthenis ſchiſmaticis ad vnionem fidei perducendis, vnũ Seminariũ, alterũ pro Oriétalibus Schiſmaticis,pro Iudæis,ac Saracenis ſingula:pro hæreticis & gentilibus varia,ſecundum locorum, nationum ac temporis oportunitatem inſtituerentur. Hac etenim via Eccleſia, cuius præcipua cura eſt operarios idoneos efformandi,& mittendi in vineã, prouideret errantibus ouiculis vigilantiſsimos Paſtores. Quantò verò huiuſmodi Seminaria alijs ſint præſtantiora, ex ſequentibus luce clarius conſtabit. Nam ad hoc munus operarij fideles, & quàm fieri poterit maximè idonei cuiuis nationi,ac conuenientiſsimi ſelegentur: verbi gratia, qui Græcanicæ nationi deputandi,ſtatim vt ſedulam Græcis litteris operam dent curabitur,erroreſque ſcrutentur,ac originem eorum, authores qui contra ipſos ſcripſerunt gnauiter euoluendo,vt validis confutationibus poſsint armari,diſcutient. Præterea Græcorum annales, atq; ipſamet cum gente commercia familiaritatemque inibunt: ac demum, quod maximi eſt ponderis & momenti, pro eiuſdem nationis tam ſpiritualibus, quàm temporalibus neceſsitatibus apud Sedem Apoſtolicam intercedent: habebuntque Græci Romam venientes tutiſsimos patronos, qui eos foueant,inſtruant, ac ceterorum ad ipſos ſpectantium veluti benigni patres curam gerãt. Operarij verò, qui ex huiuſmodi officinis prodierint, in Græcorum vinea iam laborantes, maiori ſtudio ac feruore incepto operi incumbent, dum quotidie auxiliares copias recenter aduentantes, qui manipulos colligant,fructuſque conferuent ac tueantur, conſpexerint: tum denique, quo nihil maius excogitari poteſt, habebit Græcia Romæ plures Angelos cuſtodes,qui pro ipſa non ſolum apud Romanum Pontificem,ſed etiam apud ipſum Deum continuas preces in promotionem ſalutis animarum effundant. Solet Apoſtolica Sedes pro ſingulis nationibus, aut pro aliquibus ſaltem Cardinalem protectorem meritò deſignare,qui Angeli cuſtodis munere apud ipſam fungatur. At quantũ huic protectioni preferatur hæc forma Seminarij res ipſa loquitur: quantum præterea excelleret Seminarium,quod nunc erectum eſt pro Græcis adoleſcentibus, prætermiſsis alijs, ex eo maximè conſtat; nam alumni, qui nunc in Seminario Græcorum (& idem etiam fit in alijs) inſtruuntur ac educantur, non omnes huius vineæ excultores futuri ſperantur: multi enim ad Clericatus dignitatem non promouentur, promoti verò non omnes eo animarum zelo feruntur,quem vrgens ſuę nationis neceſsitas expoſcit: ac denique cum viros Apoſtolicos,heroicis virtutibus ornatos, doctrinã excellentes,prudentia inſignes,animarum ſtudium & cura prę-
ſequirat,quid conferent adoleſcentes tãto muneri, viris Religioſis,ętate maturis,

maturis, moribus probatis, zelo ardentibus comparati?

Quod si ratione experiarum res forsan difficilior appareret, quã reuera sit, non esset de erectione horum Seminariorum desperandum: Nam si singula Seminaria singulis ordinibus à Summo Pontifice commendarentur, dubium non est, quin Religiosorum Ordines singuli partem oneris assumerent, atque inflammati desiderio Apostolicę sedi, animarumque saluti inseruiendi, vnusquisque vnum aut alterum Seminarium pro natione sibi deputata erigeret, propriis sumptibus aleret, ac demum illarum gentium patrocinium assumeret; sanctaque æmulatione, ordinibus inter se certantibus, ferueret opus, ac zelus crescceret animarum.

Præterea cũ in Ecclesia Dei immumerę sint Religiones, pro salute proximorum procuranda, institutæ, oportteret aliquam de nouo fundari, cuius scopus ac finis particularis, præter orationem & contemplationem, esset fidei per vniuersum orbem propagatio, & infidelium omnium ad Ecclesiæ vnitatem fideique veritatẽ reductio: nam licet plurimæ sint, quæ animarum conuersioni studeant, diuisa tamen sunt eorum pijssima studia, ac partim fidelibus, partim verò infidelibus impenduntur. Nulla verò est in Ecclesia Dei hucusque congregatio erecta, quę solum animarum conuersioni procurandæ destinetur. Quamobrem foret opus Deo longè acceptissimum, si huic functioni Religio aliqua à sancta sede Apostolica, institueretur, quæ vnicè conuersioni Infidelium inuigilaret, atque inter ipsos vt plurimum versaretur.

Illud denique in electione huiusmodi Ministrorum occurrit considerandum, viros Religiosos hominibus alijs huic muneri esse aptiores, vt antea lib. 1. plenius disputauimus, tum ratione status ipsorum, qui sanctissimus est, & quò quis sanctior, eò etiam aptior esse iudicatur: tum quia precibus, exemplo, doctrina, opere, ac sexcentis alijs modis ceteros operarios in excolenda vinea Domini antecellunt. Desiderat enim Deus, Euangelio suo disseminando, pauperes, humanisque omnibus præsidijs destitutos operarios. Deinde homines maiorem his fidem præbent moremque gerunt, qui doctrinam cum vitæ integritate coniungunt. Denique Religiosi alijs sunt expeditiores mutuis inter se auxilijs refocillati: quæ omnia non parum conducunt animarum profectibus. Quare par est, vt per Religiosos viros, qui Christum & animas sitiũt, negotium hoc passim peragatur. Hanc enim teri semitam ita voluit Deus, vt per Religiosas familias, quæ Christiani orbis fuere seminaria ab Apostolorum ferè temporibus, maximè vero hac nostra ætate, vt supra demonstrauimus, ferè totius orbis conuersio procuretur. Religiosi quippe sunt præcipui, qui hodiernis temporibus, pro animarum profectu, tuendaque Ecclesia, contra dęmones bella gerunt, qui fidem per vniuersum

Digitized by Google

orbem vsque ad extremos Indos propagarunt. Quæ quidem omnia apertissimè expressa mihi videntur, in præclara quadam visione, quæ Innocentio III. Pontifici contigit. Cum enim Dei sapientia Franciscani Ordinis initia in ipso Francisco,& vndecim Socijs ponere iam cœpisset, isque tãtus fetus proximus esset partui,ita diuinitus ostensus esse dicitur Innocentio Pontifici, vt videre sibi visus sit Lateranẽsem Basilicam, quæ tum sedes erat Pontificum,conuulsis fundamentis collabentem; pauperẽ verò quendam accurere,qui eam humeris suppositis sustineret. Quod visum,cum paulò pòst Franciscus illum vna cum suis adijsset, nouam vitæ regulam approbandam deferens, eo conspecto,eaque regula accuratius expensa,nihil dubitauit Pontifex,quin ad ipsum ipsiusque familiam pertineret,idque exitus ipse demonstrauit. Nam non modò ætas illa, quã primùm hic ordo prodijt,mirabiliter eius operâ adiuta & illuminata est, sed totis his trecentis,& septuaginta sex annis,quibus deinceps stetit,hoc semper egit,vt Dei Ecclesiam quasi sulciret. Hæc autem laus cum Franciscanæ familiæ non falso,nec temere, sed vero ac solido cælestis illius visionis testimonio tribuatur:eadem mihi videtur sine vlla dubitatione tribui posse ac debere Dominicanæ,quæ in hanc eandem curam pari industria incubuit:eadem etiam alijs Ordinibus,quos deinceps tanquam variis horis operarios in hanc Dominus vineã misit. Quæ quidem si,de singulis verè dicuntur,vt ad Ecclesiæ culturam, dignitatem, propugnationem,tantopere contulerint, quantò verius de vniuersis simul coniunctis: vt nos latius in superioribus sumus prosecuti,atque quidem res ita aperta est,& ante omnium oculos,atque inter manus versata,vt opus non sit in ea comprobanda amplius immorari. Vtinam quotannis ex Religiosis Ordinibus sanctiores viri à Sede Apostolica seligerentur,qui in vineam Domini excolendam mitterentur,reliqui autem ij mercenarij siue Religiosi siue seculares,qui in exsilium potius,vel ad mercaturam exercendã, quam ad lucrifaciendas animas missi videntur,omnino reuocarentur: cũ magis destruat vnus,quam plures ædificent Cum experientia teste conspiciamus pauciss imos Religiosos,exiguo annorum spatio, in Indorum conuersione magna & mirabilia,Deo adiuuante,præstitisse.

CAPVT IV.

De apparatu faciendo,ad Missiones aggrediendas.

MIssionum opus arduum sanè,& quod omnes humanas vires superat: quare oportet id ipsum aggressuros paratos instructosque omnino

Digitized by Google

nino esse, ad immensos labores sufferendos ac superandos: minus enim iacula feriunt quæ prævidentur. Et vt optimè Chrysost. Orat. 5. in Iudęos tom. 5. ferè in principio: Ne *vobis*, inquit, *mirum videatur, si ante tempus munimus & armamus animas vestras. Quandoquidem & inter agricolas, qui vigilantes & industrij sunt, cum habent vicinum torrentem, qui vexat lædităq; segetem, non cum suo tempore torrens inundat videl. hieme; sed tempus illud præuertentes, & ripas obsepiunt, & aggeres erigunt, & fossas agunt, denique modis omnibus sese præparant aduersus torrentis futuram violentiam: dum enim tranquillus est & stagnans, atque angustus, facilè est illi admoliri manus: verum postea quam increuit, multoq; aquarum impetu fertur violentus, non perinde facilè est exundantibus obsistere. Eoq; multò ante tempore præueniunt illius irruptionem, vndequaque præparantes quicquid agros possit tutos reddere. Eundem ad modum & milites, & nautæ, & agricolæ, & messores facere consueuerunt. Siquidem & milites priusquam veniat pugnandi tempus, & thoracem abstergunt, & scutum si quid desit circumspiciunt, & frenos apparant, & equos omni diligentia nutriunt, ceteraq; omnia rectè & diligenter curant. Similiter & nautæ, priusquã nauim in portum detrahant, & clauum apparant, & instaurant latera, & remos dolant, & vela consarcinant: denique quicquid præterea ad totius nauis armaturam pertinet, diligenter accurant. Quin & messores consimili modo multis ante diebus, & falces acuunt, & aream præparant, boues item & currum, breuiter quicquid ipsis ad messem & triturам conducibile iudicant. Immò videas omnes homines, si quid rerum agendum est, prius ad eas apparatum facere, vt cum aduenerit rei agendæ tempus, facilè conficiant quod est opus. Hos igitur & nos imitantes præmunimus multis ante diebus animas vestras.* Hactenus Chryso. Ante omnia igitur oportet Ministros attentè considerare quãta sit hęc res, quàm ardua, & quàm honorifica ipsis Religiosis, vt ipsi ad hoc tam magnum Apostolicum ac præclarum munus adhibeantur, & eligantur à Deo. Sæpius item recogitent barbarorum, atque aliorum Infidelium veram ad fidem conuersionẽ difficilem esse, Euangelijque prędicationem inter infideles fuisse semper difficillimam, & eius fructificationem existimatione nostra longè laboriosiorem. Verè hoc non opus hominis est, nec alterius cuiusquam quam Dei, quod ipse sibi proprium vult, hoc est enim opus Dei vt credatis in eũ, neminemque venire dicet ad se, nisi cum pater traxerit eum: fidemque demum Dei esse, cordaque hominum in manu Domini: quibus testimonijs Spiritus sanctus certissimos nos esse voluit, neque industriæ, neque laboris nostri, aut diligentiæ esse vocationem gentium ad Euangelium, sed tantum solius miserantis & prędenientis Dei.

Ioan. 6. Ephes 2. Prou. 21.

Quare sedulus operarius animam assiduis orationibus præparet, atq; in his potissimum studiũ collocet, spẽ omnem in cælesti gratia fundãs, & diuinæ misericordiæ fores continuè pulsans. Inter omnes verò virtutes futuræ Euangelicæ functionis necessarias, præcipuum locum vindicat Humilitas.

militas Christiana,quæ vt eleganter prosequitur Paret Acosta, in libello illo aureo,de procuráda Indorú salute,neq; magna sapit,neq; sibi pollicetur illustria,neq; labore frangitur,nec fructus etiá tenuissimos dedignatur,nec prius de manipulis & horreis cogitat, sed de semente & aratro, hiemé & glacié non horrescens,& quamquá fructú desideratú nõ consequatur, indignè non fert , cogitans vnumquemque secundum proprium laborem,mercedem accepturum. Quare Ministri humilitate præditi, periculo rei facto,etsi plurimæ difficultates sese præsentét, nec desperatione nec labore viucuntur,quamuis frugem vel nullam vel exiguam,sudores verò magnos & diuturnos ferant. Neque suis tantum sacrificijs & precibus verus humilis quantumuis assiduis & feruentibus confidit; sed aliorum etiam Christi seruorum preces & auxilia studiosissimè efflagitare debet,vt sic certius orationes exaudiantur: Curet deinde per aliquot dies sibi ipsi attendere,orationis tantum studio vacans, vt sic virtutibus orationibusque armatus,ad prælianda bella Domini incedat.

De alijs verò prærequisitis pro apparatu comparando, quæ propè infinita sunt,plura possemus notare: sed quia hęc potius pendét ex qualitate,circunstantijsque Missionum,oportebit expendere , an in remotissimas regiones,an in vicinas parandum sit iter;ad quas præterea nationes & sectas destinentur: pro varietate enim tam Regionum,quàm sectarum componendus est apparatus,pręparanda sarcina,aptandaque instrumenta,vt sunt libri,ceteraque omnia, quę tam ad viaticum spectant, quàm alia quæ agentibus iam in terris infidelium conducere queant, quæ potius ex prudentia Ministrorum , quàm ex scriptis regulis pendent . Illud tamen summopere iuuabit,si prius illarum gentium ,quas Deo lucrari parant,linguę,morum, errorum, & rituum plenam notitiam antea comparauerint.

DE

Digitized by Google

DE PROCVRANDA CONVERSIONE OMNIVM GENTIVM

LIBER QVARTVS.

De ingreſſu & progreſſu miniſtrorum inter Infideles, ac de ratione agendi & iuuandi omnes gentes.

HACTENVS de his, ad quos pertinet ſancti Euangelij propagandi cura, & de medijs. quibus id potiſsimum fieri debeat, de electione miniſtrorum & profectione ad ſancti Euangelij promulgationem plura diximus: nunc de ingreſſu, progreſſu, & modo conuerſandi inter infideles, ac de annunciatione Euangelicæ pacis reſtat pertractandum. Et quia Euangelici Prædicatoris munus duabus potiſsimum functionibus comprehenditur; nempe & fidei veritatis propoſitione, & eiuſdem veritatis confirmatione: quæ quamuis multiplex ſit; ad tria tamen potiſsimum capita referenda erit. Primum, teſtimonia quibus conſtant fidei noſtræ myſteria eſſe euidenter credibilia. Secundum, ſigna & miracula à Miniſtris diuina virtute in confirmationem verbi Dei patranda. Tertium, morum integritas, aſsiduæ preces, innocentia vitæ, ac virtutum omnium exemplum.

Quare in duas potiſsimum partes præſens tractatus ſiue liber diuidetur. In prima de forma & methodo proponendi Infidelibus Euangelium, & de alijs obſeruandis in ipſo conuerſionum ingreſſu, ac de doctrina in eius confirmationem adducenda, & de ſignis & miraculis diſſeremus. In ſecunda de vitæ puritate ac de miniſtrorum exemplo, quę ſunt potiſsima fidei noſtrę argumenta, ac de modo iuuandi omnes gentes, vt ad ouile Chriſti adducantur.

LIBRI

LIBRI IIII.

PARS PRIMA.

De forma & methodo proponendi S. Euangelium; & teſtimonijs quibus fidei noſtræ myſteria confirmantur.

CAPVT I.

Conueniensne ſit in ingreſſu ad Infidelium conuerſionem humanis præſidijs pro conuerſione Infidelium vti.

QVamuis in Eccleſia facultas nō ſit, vi & armis compellēdi Infideles, vt ad Euangelij receptionem, fideique noſtræ veritatem conuertantur; ſaltem ſecundum Doctorum ſententiam, poſſent compelli, vt auditum pręſtent Euangelio, vt infrà Parte III. libri huius dicemus. &, quod ſine controuerſia eſſe videtur, poſſunt Miniſtri, qui inter Barbaros verſantur, ſuæ vitæ indemnitati conſulere, & præſidijs illis, quæ defenſionis ſunt propria, vt ſunt præſidia militaria, & alia quæ Barbaros ipſos, quorum natura eſt maxime inconſtans, & infida, in officio terrore ac metu contineat, muniri. Sed an expediat his præſidijs expeditionibuſque viro Euangelico vti, non paruam continet difficultatem. Nam inprimis veterem & Apoſtolicam Euangelizandi rationem non poſſe exactè ſeruari inter Barbaros, ac proinde non eſſe deferenda humana præſidia affirmat vir alias valdè doctus & pius, ac in cōuerſione animarum verſatiſsimus, coſ. Acoſta lib. 2. c. 8. qui quamuis munus Euangelicum Euangelicè atque Apoſtolico more prędicandi laudet, alijſque Euangelizandi modis ſuperiorem commendet, tamen hanc Euangelium promulgandi methodum non poſſe ſeruari inter Barbaros Principibus Chriſtianis non ſubiectos, niſi miniſtri humanis præſidijs & copijs, quibus ſeruētur illæſi, adiuuentur. Probat verò ſuam ſententiam non contemnēdis rationibus, quas placuit hic ex ipſo referre. Prima ea eſt, quia licet inſtituto iſto Apoſtolico,

Digitized by Google

ſtolico, vbi teneri commodè poteſt, nihil prius, neque melius ſit; vbi autē non poteſt, vt ferè in omni Barbaria ſedes habet, non eſt prudentiæ, ſpecie iuſtitiæ ſanctioris, committere, vt ſalutem ipſe abijcias, & alienam nihilò amplius compares. Quare Apoſtolica illa regula & norma inter has nationes ſeruari non poteſt: idque potiſsimum duabus de cauſis: Vna, atque ea quidem ſatis nota eſt, quod hæ gentes, ſicut beſtiarum moribus vtuntur, ita humanitatis parum admittant, ſine fœdere, ſine miſericordia, prout quiduis collibitum eſt ita temere agentes: in hoſpites & externos nullum gentium ius ſeruantes, cum ne inter ſe quidem naturæ leges ſciāt. Quamobrem qui horum ſe rationi & arbitrio commiſerit, poterit is cum apris & crocodilis amicitiam inire. Neque verò ab iſtis martyrium expectandum eſt, quæ fortaſſe ſpes tantum diſcrimen leuaret: non enim pro fide, pro Chriſto, pro Religione moriendum eſt, ſed vt vel ſuauiores epulas de te præbeas, quod Braſilienſibus, & toti Septemtrionali oræ huius orbis vulgare eſt, vel ſpolium præbeas Barbaris elegans, vel denique quia viſus es nunquam, & quid in te liceat ſibi experiri iuuat. Apoſtoli prædicabant Chriſtum, Iudæis quidem ſcandalum, Gentibus ſtultitiam, alijs ſapientiam, alijs ſigua quærentibus: ſed vtriſque tamen ratione agebant, oderant verò illos propter nomen Chriſti, atque ita beatos potius faciebat perſecutio, per quam etiam miro modo Dei gratia dilatabatur. At Barbari, excepto hoc quod homines ſimus, nihil cogitant, immo illud quoque diu addubitaſſe non pauci comperti ſunt.

Altera cauſa in nobis eſt, cur Apoſtolica prædicatio inſtitui omnino Apoſtolicè non poſsit, quod miraculorum nulla facultas ſit, quæ Apoſtoli plurima perpetrabant: quorum ſplendore & potentia freti, auctoritatem dicendi apud quoſuis quicquid placebat facile vindicabant: habebantur homines dijs ſimiles, atque ita cetera eorum, paupertas, abiectio, ignobilitas, ineruditio ſecularis, ornamento potius erant quàm cōtemptui & faſtidio, diuinam eorum vim admirantibus, & prudenter iam inde colligentibus gentibus, quàm eſſent homines affectibus ſuperiores, & toti pænè cæleſtes. Quod de Sergio Paulo Proconſule, viro prudenti, Diuinæ literæ commendandum memoriæ putarunt. At noſtri nunc temporis, cum talium operum maieſtate ſeſe Barbaris admirandos, & timendos non præbeant, nihil reſtat, niſi vt reliqua vitæ inopia, impotentia penitus contemnatur, neque à generoſo & excelſo animo, ſed à miſera & aduerſa fortuna profecta intelligatur, atque adeò cum ſordidi illiberaleſque iſti maxima ex parte ſint, omnium rerum penuria noſtros conſequatur neceſſe eſt. Etſi enim ob cibum Euangelizare non expedit, at ſine cibo tamen Euangelizari non poteſt. Non ſolum ergò ſignorum vis noſtris temporibus deeſt, verum pro eis etiam ſcelera vbique feruent: quo grauiſsimo incom-

Act. 10. 14. & 28.

Act. 13.

modo intercluſa ferè videtur via ad primam illam penitus Apoſtolicam Euangelizandi rationem: vt maiores ſocietatis noſtræ ſapiẽter edixerint, ſpecie Euangelicæ perfectionis non eſſe temerè Barbarorum arbitrio Prędicatores Euangelij obijciendos. Quam diu enim porcorum & canum ſocordiam atque impudentiam agnoſcimus, nobis quoque à Chriſto Do-
Matth.7. mino præceptum exiſtimare debemus, Ne pretioſas margaritas fruſtra mittamus ante eos, qui & eas conculcent pedibus ſuis, & cõuerſi diſrumpant nos. Hactenus Ioſep. Acoſta.

Huic ſententiæ aliud non contemnendum adijciam argumentum: quia ſi diuinam vocationem gentium ad Euangelium, mirabilemque Dei prouidentiam, profundaque iudicia ſpectes; inuenies trinam legationẽ Deũ ad homines deſtinaſſe, vt ad veritatẽ amplectendam adducerentur. Prima
Luca.6.4. qua tantum vocarentur. Secunda qua adducerentur. Tertia qua compellerentur. Sic enim Lucas per ſimilitudinem à Chriſto dictum refert: ab homine quodam cœnam magnam fuiſſe aliquando paratam, miſſumque ſeruum, vt diceret inuitatis vt venirent, quia iam eſſent omnia parata. At alius inuitatorum reſpondit: *Villam emi, & neceſſe habeo exire, & videre illam; rogo te habe me excuſatum. Et alter dixit: Iuga boum emi quinque, & eo probare illa; rogo te habe me excuſatum. Et alius dixit: Vxorem duxi, & ideò non poſſum venire.* Hæc Lucas de primis Legatis, primãque legationẽ à Chriſto narratam
Matth.22. tradit. Addit Matth. de inuitatis primo loco: *Illi autem neglexerunt: & abierunt, alius in villam ſuam, alius ad negotiationem ſuam, reliqui verò tenuerunt ſeruos eius* (Dei ſcilicet) *& contumelijs affectos occiderunt. Rex autem cùm audiſſet, iratus eſt; & miſsis exercitibus ſuis, perdidit homicidas illos, & ciuitatem illorũ ſuccendit.* Proſequitur Lucas, narrans deinde dictum ſeruo: *Exi cito in plateas, & vicos ciuitatis, & pauperes, ac debiles, & cæcos, & claudos introduc huc. Et ait ſeruus, Domine factum eſt vt imperaſti, & adhuc locus eſt.* En ſecunda legatio: & ait dominus, iterũ ſeruo ſuo: *Exi in vias & ſepes, & compelle intrare, vt impleatur domus mea:* Atque hæc tertia legatio. Quibus omnibus tria tempora, tria hominum genera, ac tres modi, quibus homines Deus ad ſuam cœnam admittit, quam ſe ſuis in regno cæleſti parare Chriſtus alibi dixit, continentur. Et quidem patet à Chriſto tres legationes deſcribi, quarũ quælibet aliam vel ſequatur, vel præcedat. Ad primam pertinent homines diuites, qui habitant medijs in ciuitatibus, in ſuis ędibus, & contemptores aut homicidæ nunciorum, alijque id genus homines: modus quo admittuntur eſt tantum, vt vocentur. Ad ſecundam ſpectant inopes, cæci, claudi, debiles, qui habitant in plateis & vicis ciuitatum, atque hi non vocantur, ſed adducuntur. En modus admiſsionis. Tertia continentur, qui intra vrbes in vijs ac ſepibus degunt, in agris ſcilicet & ſiluis; moduſque quo participes ſunt cœnę eſt, vt compellantur: atque hæc eſt ſimilitudo

do posita à Christo. Huius igitur simi litudinis explicatio clarissima est: nam prima legatione designatur tempus, quo imperium Romanum florebat, in quo tot Martyrum millia florente, Romano imperio, sunt trucidata. Ad secundam verò legationem spectantes fuere pagani, qui vocati, in pagis habitantes, (hoc enim sonat nomen paganus) & gentes in Romani imperij cõfinibus, quasi in suburbibus, plateis & vicis apertis degẽtes. Sed iam ad tertiam legationem accedamus, qua populi omnium maximè barbari & efferi ad Christum, cultumque diuinum vocati sunt, ac non tam beneficijs adducti, quàm veluti quibusdam modis licitis compulsi. At populi hi, qui compelli videntur (vi quidem licita) certè populi barbari designãtur, rudes & inculti, habitantes in siluis, ac locis horridis. Quæ profectò legatio cùm vltima sit, atque suo modo per vim gentes ad illam spectantes adducendæ sint, manifestè apparet ipsam legationem designare in quibus Euangelicæ prædicationis munus, absque humanis præsidijs, exerceri nequit.

At hisce etiam temporibus apud quascunque nationes quantumuis barbaras eam esse seruandam propagandæ fidei rationem, quam S. Apostoli & primi Ecclesiæ fundatores præmonstrarunt, meritò viri docti & pij existimant. Constat enim Apostolos non inferendo Regibus bella, nõ præsidijs militaribus stipatos, non inuadendo Principum ciuitates, non occupando per vim alienas terras, non mortem minitando, non tormenta inferendo, Ecclesiam plantasse, ac per orbem terrarum longè lateque propagasse, sed obediendo, patiendo supplicia, martyria, mortes tolerando, sanguinem suum fundendo, sancta stabiliaque Ecclesiæ Christi initia dedisse. Christus enim non armis, aut humana virtute, sed humilitate subijcere sibi orbem voluit: hancque vim & efficaciam Deus sanguini Martyrum, Sanctorumque afflictionibus dedit, vt semina essent multorum bonorum. Et sicut granum frumenti cadens in terram, si mortuum fuerit, multũ fructum afferet: ita ex morte Martyrum magna sementis fiebat nouorum Christianorum copia. Plenæ sunt historiæ ad vnius Martyris mortem multa gentilium millia quandoque in Christianæ Religionis lucem concessisse, atque inter eos credentes aliquando etiam carnifices ipsos fuisse. Persecutionibus namque crescit Ecclesia, non tollitur. Admirabilis pugnandi ratio, & nouum genus potentiæ, sustinendo cædere hostem: patiendo affligere hostem: moriendo prosternere hostem: iacendo triumphare de hoste.

Tum secundò, quia non est existimandum Deum esse mutatum, Deiq; sapientiam aliam nunc formam in hominum conuersione sequi, quam antea sequi solita fuerit: nam neque in Deum cadere potest mutatio, & eædem causæ circumstantiæque nunc conspiciuntur. At si quis Dei more

prouidentiamque, quam semper gessit ab ipsius Ecclesiæ initio, consideret; facile comperturus est hoc semper fuisse eius consilium, vt ad hoc tantum opus eos maximè coadiutores eligeret, qui maximè præsidijs omnibus humanis essent destituti: *Ne glorietur*, vt inquit Apostolus, *omnis caro, & sublimitas sit virtutis Dei, & non ex nobis*: id est ne rei adeò perfectæ laus Christi cruce, vt idem ait, euacuata, in homines, aut hominum vires præsidiaq; transferretur, & quod omnino diuinum est, humano auxilio aut potentiæ tribuatur. Si ergò Deus sic hominum salutem procurandam decreuit, profectò planè constabit militaria præsidia, quæ prudentia, potentia, vel astutia nituntur, aliasve ingeniosas machinationes, fauores Principum muneribus aut alijs vijs aucupandi, Apostolicis moribus parum cõgruere, ne dicam dissentire.

1. Cor. 2.

Tertio, opus conuersionis animarum, ac denique Catholicæ Ecclesiæ fundatio, non solum labores & sudores, miraſque vexationes, verum etiã ipsius sanguinis effusionem ferè semper requisiuit. At humana præsidia non solum laboribus, paupertati, sudoribus, vexationibus, sed & potissimum martyrio, quo fideles Deo pro fidei veritate tuenda omnibus Deo acceptissimum offerunt sacrificium, viam præcludunt.

Quarto, scriptum est: *Mitto vos sicut agnos inter lupos.* Agni autem hoc in loco ij sunt, qui coram tondentibus obmutescunt, qui nullius pręsidio fouentur. At quomodo obmutescent, qui armorum strepitu præsidioque ad ipsius prædicationis opus se indigere credunt? Certe agnus Dei dum exueretur, coram tondente se obmutuit. Sed si apertius volumus testimonium, Christi vitam institutionemque perspiciamus: Christus enim ad Iudæos missus sine humanis auxilijs, prorsusque inops, prædicationem S. Euangelij executus est: & exemplo suo & doctrina monstrauit humana præsidia in conuersione animarum non requirenda, cum Petro dixit:

Matt. 16.

An putas me non posse modò rogare Patrem meum, & exhibebit mihi plusquam duodecim legiones Angelorum, sed quomodo complebuntur Scripturæ? Prædicatio igitur Euangelij militari custodia munita, à Christi schola discrepare videtur: ac proinde incredibile apparet eo prædicationis genere insignem aliquem prouentum exspectari posse, licet fortuitò aliqui per insinuationem conuertantur, non enim possunt tunc Ministri Euangelij ea spiritus vi & efficacia pollere, qua in prælijs Infidelium pugnandum esset, vt sincera fidei veritas, & verbi Dei virtus omni gladio penetrabilior dura Infidelium corda emolliret. Nec huiusmodi prædicatio erit Deo glorioſa, cum in ea functione humana præsidia, versutiæ, hominumque sagacitates adhibitæ fuerint: quæ Diuinæ virtutis splendorẽ potius obumbrant. Quare benè & sapienter dixit Ambros. lib. 6. in Lucam: *Qualis debeat esse qui Euãgelizat regnum Dei, præceptis Euãgelicis designat, vt sine virga, sine pera, sine calceamentis,*

mentis, sine pane, sine pecunia, hoc est subsidij secularis adminicula non requirens, fideq; tutus patet sibi quo minus ea requirat magis posse suppetere. Nihil igitur difficultatis tempestate hac obtendi potest, quò minus Apostolorum vestigiis insistentes, conuincamus non esse impossibile castum & sublime Missionum genus, quod à Christo institutum fuit, dum eo modo se Apostolos mittere pronunciauit, quo ipse à Patre missus fuit, vbi non sacculus, aut pera, non armatura, vel aliud quoduis præsidium, sed sola cœlestis gratia euidenter enituit.

Neque obstat, quod Christus Apostoliq́ue omnes miraculis orbem flexerint, vel subiugarint, ætasq́ue nostra eiusmodi viros non sit adepta: quasi prudentiæ genus sit, quod cœlesti virtute vacuum est, humanis consiliis explere: non obstat, inquam: nam præterquam quod maior verarum virtutum quam miraculorum gloria in orbis conuersione resplenduit, compertum est etiam hoc ipso sæculo apertis miraculis Deum præsentissimum non modò viris Apostolicis, verum & militibus fidei Catholicæ causam vtcunque agentibus affuisse, quemadmodum historiis Occiduarum Indiarum, & Orientalium nationum consignatum est. Cum ergò nemo possit Apostolicarum virtutum excusationem prætexere, & vbi pro fidei causa opus fuerit, prodigia quoque diuina ætate hac nostra in promptu sint; efficitur certè, vt qui aliam Missionum rationem humanis consilijs innitentem exercet, ab institutione Christi palam exorbitet.

Nec similiter obstare debet, quod contra obijcitur, Missiones inter Barbaros nulla alia ratione posse perfici, nisi coniunctis humanis præsidiis. Nam & Apostoli, talibus suppetiis prorsus destituti, ad barbarissimas nationes, promulgandi Euangelij causa, sunt destinati. Sanctus enim Andreas Scythis prædicauit, vt scribit Origenes in Genes. lib. 3. cap. 1. Sophronius in Catalogo addit non tantum Scythis, sed & Sogdianis, Saccis, atque etiam Æthiopibus verbum Dei prædicasse. Philippus in Asia superiore Scythis, vt Niceph. hist. lib. 2. cap. 39. Metaphr. in actis ipsius: Ioannes in Asia, vt Hieron. Chrysost. & ceteri testantur. Parthis etiam Euangelium annuntiasse, vetus illa inscriptio eius epistolæ ad Parthos significat: & Indis, vt declarant literæ Patrum Societatis IESV, qui nuper in illis regionibus sacrum Euangelium restituerunt, datæ anno Domini 1555. Thomas Parthis, vt Euseb. hist. lib. 3. cap. 1. Ruffin hist. lib. 1. cap. 9. Medis item, Hircanis, & Brachmanis, vt Chrysost. Homil. in 12. Apost. & alij Patres affirmant: Addit his Indos Hieronym. Osorius Siluensis, grauissimus Indicarum rerum nostri temporis scriptor, lib. 3. Præterea non tantum Brachmanis, sed & Taprobanæ insulæ Euangelium annuntiasse, scribit Niceph. hist. lib. 2. cap. 50. ante eum idem affirmare videtur Theodoretus de legibus, Bartholomæus Indis, lato secum volu-

mine Euangelij Matthæi prędicauit, teſte Euſeb. hiſt. lib. 5. cap. 10. Matthęus Æthiopibus, vt idem Euſeb. hiſt. lib. 3. c. 1. Socrat. lib. 1. c. 15. & alij retulerunt. Matthiam denique, præter ea quæ de ipſo leguntur in Actib. Apoſtolorum, non tantum in Iudæa, ſed & in vlteriori Æthiopia Euangelium prædicaſſe, ſcribit Sophronius apud Hier. de Script. Eccleſiaſt.

Agamus igitur de ceteris nationibus, non tantum ab Apoſtolis, ſed ab alijs etiam verbi Dei præconibus, ad fidem conuerſis. Nónne maxima fuit quondam barbaries priſcorum Germanorum, ac Saxonum antiquorum, de quibus Fortunatus Poëta:

Aſpera gens Saxo, viuens quaſi more ferino.

Quod ſi deſcendamus ad alias etiam gentes Septemtrionales, vt fuerunt Sarmatæ, Pannonij, ac Hungari, de quibus antiqui auctores, præcipuè Regino ſic ſcribit: *Viuunt Hungari non hominum ſed beluarum more: carnibus, vt fama eſt, crudis veſcuntur, ſanguinem bibunt, corda hominum, quos capiunt, particulatim diuidentes, veluti pro remedio deuorant, nulla ratione flectuntur aut miſeratione afficiuntur.* Quid verò referam de priſcis Polonis, de Erulis, Ruſſianis, alijſque Borealibus nationibus, quàm fuerint atroces, & beluis ſimillimi? Qui plura ſcire deſiderat, legat proprios illorum ſcriptores. Ac denique innumerę aliæ barbarorum regiones, per prædicatores ſancti Euangelij humanis præſidijs prorſus deſtitutos, ad fidem humanitatemque, ac vitæ ciuilis rationem ſunt perductæ. Si verò his nationibus Indorum, aliorumque noſtri ſæculi barbarorum perfidiam, ac mores feritatemque comparemus, longè ſunt illis inferiores: quare in illis ad fidem conuertendis, non videtur recedendum ab antiqua Apoſtolicaque Miſſionum forma; ſed, reiectis humanis præſidijs, in vno Deo ſpes tota caſto corde erit collocanda.

CAPVT II.

De forma & methodo proponendi Euangelium Infidelibus, ac de munere principali Miniſtrorum in hac parte.

ALiter fidei myſteria Gētilibus, aliter Iudæis hæreticiſve ſunt proponenda: at nec tam his quam illis certa nequit præſcribi forma diuina myſteria edocendi. Deinde aliter cū ſapientibus, aliter verò cū inſipientibus & barbaris agendum: vt vno verbo dicam, methodus ac modus in fidei veritatibus euangelizandis vt plurimum pendent ex circumſtantijs temporum

Digitized by Google

temporum, personarum, nationum, loci, ac proinde hoc ministrorũ prudentiæ relinquendum.

Illud tamen frequentius obseruetur, vt prius contrarij errores destruantur, ac postea veritas Catholica statuatur: hoc enim & ordo naturæ postulare videtur, vt prius gramina herbæque infructuosæ eradicẽtur, antequam semina terræ mandentur. Quare etsi in disputationibus contra Infideles de fidei mysterijs non ad hoc conari debeamus, vt fidei veritates rationibus necessarijs & euidentibus demonstremus: hoc enim sublimitati & excellentiæ fidei derogat, quæ non solum humanas mentes, sed etiam Angelicas excedit: possumus tamen duo in desputationibus intẽdere: vt optimè adnotauit D. Thom. lib. 1. con. gent. c. 9. *Primum contrariorum errores destruere, ac fidem nostram non esse impossibilem nec contra rationem naturalem defendere. Hoc enim est quod* D. *Petrus monet, vt simus parati reddere rationem de fide nostra. Alterum verò est fidei nostræ mysteria ostendere esse euidenter credibilia, & digna, vt eis omnes teneantur, auditis tantis motiuis, assensum præbere.*

Illud præterea notatione dignum videtur, dogmata fidei Christianæ ita omnem nostri intellectus capacitatem excedere, vt nulla ratione naturali lumine possint inuestigari: tum ob nostri intellectus debilitatẽ, tum ob naturæ diuinæ magnitudinem, ac maiestatem: vt sol qui etsi natura sua lucidissimus sit, tamen quia noster aspectus est imbecillis pati non potest solis fulgorem. Conuenienter tamen imò & necessariò vt fide tenenda hominibus proponuntur, vt ea quæ de Deo naturali illustratione consequi non possumus fidei ministerio, Dei ope & beneficio obtineamus. Hanc verò doctrinam D. Thom. 1. cont. gentiles c. 5. hac inter alias ratione demonstrat: *Nullus* (inquit) *desiderio & studio in aliquid tendit, nisi sit ei præcognitum. Qui ergò ad altius bonum, quàm experiri in præsenti vita possit humana fragilitas, homines per diuinam prouidentiam ordinantur, vt in sequentibus inuestigabitur; oportuit mentem euocari in aliquid latius, quam ratio nostra in præsenti possit pertingere, vt sic disceret aliquid desiderare, & studio tendere in aliquid, quod totum statum præsentis vitæ excedit. Et hæc præcipuè Christianæ Religioni competit, quia singulariter bona spiritualia promittit: vnde & in ea plurima humanum sensum excedentia proponuntur. Lex autem vetus quæ temporalia promissa habebat, pauca proposuit, quæ humanæ rationis inquisitionem excederent. Secundum etiam hũc modum Philosophi cura fuit,* (vt patet 7. & 10. Ethicorum) *ad hoc, vt homines à sensibilium delectationibus ad honestatem perducerent: ostendere esse bona his sensibilibus potiora: quorum gustu multò suauius, qui vacant actinis vel contemplatiuis virtutibus, delectantur.*

Est etiam necessarium huiusmodi veritatem ad credendum hominibus proponi, ad Dei cognitionem veriorem habendam. Tunc enim solùm verè Deum cognoscimus, quando ipsum esse credimus super omne id, quod de Deo cogitari ab homine possibile

est,

est, eò quod naturalem hominis cognitionem diuinæ substantiæ excedit, vt supra essentiam est. Per hoc ergò, quod homini de Deo aliqua proponuntur, quæ rationem excedũt, firmatur in homine opinio, quod Deus *sit aliquid supra id, quod cogitari potest.* Hactenus D. Thom. Quibus illud in confirmationem adiungi potest: quia veritas fidei est maximè nostro intellectui consentanea: & quantumuis eam ratio naturalis non assequatur, non capiat, non demonstret, conuincitur tamen ad eam credendam hisce rationibus. Prima, qua intellectus noster probè nouit, se esse satis infirmum: at Deum esse substantiam immensam, vt non magis eam possit capere, quàm vniuersam pelagi aquam intra vasculum exiguum concludi liceat.

Quin etiam experimento docemur, plurima fieri, quę reuera mira esse agnoscimus, admiramur, suspicimus, causam eorum ignoramus, quo pacto fiant nescimus. Item multa sunt in stirpibus, gemmis, metallis, & animantibus vires, & facultates, quæ nostram notitiam effugiunt: quid ergò mirum, si multa diuina sint, quæ nos omnino lateant? Et sicut vires rerum abditas, & occultas credimus, etsi nos fugiunt: sic multa diuina oportet nos credere, licet nostræ mentis captum exsuperent. Atqui licet multa diuina assequamur, intelligimus tamen esse creditu digniſsima, atque à ratione non abhorrentia, non absurda, non incommoda. Addo mentem nostram, naturali ratione ductã, cognoscere Deum esse primam & summam veritatem, quæ nec falli, nec fallere, nec mentiri potest, & omne dictum à Deo esse verisimum, atque certisimum, quamuis homo id intelligendo non consequatur, sed simul etiam intelligit, quæ Christianorũ lex de Deo supernaturalia præcepta tradit, ac docet, tametsi naturali ratione non probantur, digniſsima esse creditu, esse admodum consona, nihil cum recta ratione pugnare: ergò natura duce mens credit prudenter ac sapiẽter, credibilia esse, quæ lex Christiana præscribit.

Nemo item est, qui non probè norit, homines non posse viuere, quin multa credant, quamuis ea clarè non videant. Et adeò verum est hoc, vt licet certò experiamur, homines sæpe alios deludere, labi, errare, mentiri, plurima tamen vera esse arbitremur solùm quia ijs, qui ea dixerunt, fidem habemus. Si ergò viuere non possumus, quin multa solo hominum testimonio, & auctoritate credamus, quid mirum si plurima diuina sint, quæ ratione non comprobata, diuino tamen testimonio patefacta credamus? Quare multa sunt, quæ etsi ratio naturalis non probet, conuenienter hominibus credenda proponuntur, quibus ipsi fidem tenentur adhibere, maximè si testimonijs grauisimis confirmentur.

Est autem deinde considerandum, in fide duo esse perpendenda. Primũ est, assẽsus hominis in ea quæ sunt fidei, & quæ à Deo credenda nobis media prædicatione proponuntur. Secundum ipsa res, siue mysteria fidei propo-

Digitized by Google

propoſita. Vt igitur quis aſſenſum præbeat, duo itidem deſiderantur: primum doctrina fidei, congruenter exterius propoſita, miraculiſque viſis, vel perſuaſione hominis congruentibus teſtimonijs, confirmata. Alterum eſt, Deus interius hominem permouens, tam intellectum illuſtrans, quàm voluntatem alliciens, vt rebus propoſitis aſſentiatur: & hæc eſt potiſsima cauſa, & origo noſtræ fidei. Nam experientia conſtat, non ſufficere fidei externam prædicationem: videntium enim idem miraculum, & audientium, vel legentium vnam doctrinam quidam credunt, quidam non credunt: quare oportet vt alia cauſa potentior accedat, Deus ſcilicet interius mouens. Adhuc tamen ſine fidei propoſitione nihil fit, quomodo enim credent ſine prædicante? Quare cùm à fidei propoſitione, & ſimul à confirmatione, qua oſtendatur fidei noſtræ credibilitas, pendeat ſufficiens fidei propoſitio, imò & totum negotium conuerſionis, quantũ eſt ex parte miniſtrorum, eorum ſcopus inter infideles eſſe debet fidei veritates proponere, eaſque firmiſsimis argumentis ornatas corroboratasque demõſtrare, ita vt ſufficienti propoſitione omnibus conſtet, fidei noſtræ myſteria eſſe vera, à Deo reuelata, fide digniſsima, & neceſſariò credenda ad ſalutem. Nec ſufficit infidelibus oſtendere, probabilia eſſe noſtræ Religionis myſteria, vt credantur tanquam à Deo reuelata. Vnde D. Tho. 2. 2. quæſt. 2. art. 4. neminem putat credituum prudenter, niſi putet eſſe euidenter credibilẽ doctrinã fidei: cuius ea ratio reddi poteſt: quia quãdo alicui proponitur ſermo, ſi aliàs nõ ſit manifeſtus vt credatur, indiget vt ab eo confirmetur: vnde cùm res fidei ſint ſupra humanam rationem, neceſſarium eſt adhibere aliqua teſtimonia, quibus ſermo prædicantium confirmetur: manifeſteque oſtendatur huiuſmodi ſermonem proceſsiſſe à Deo. Vnde Dominus diſcipulos ad prædicandum mittens, dixit: *Infirmos curate, mortuos ſuſcitate, &c.* Et alibi: *Illi autem prædicarunt vbiq; Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis.* Miracula igitur voluit Deus per ſuos Apoſtolos, & per alios verbi prædicatores, ſæpiſsimè fieri in confirmationem Euangelij, vt manifeſtè oſtenderetur, huiuſmodi doctrinam proceſsiſſe à Deo, dum prædicantes ea mirabilia præſtiterunt, quæ ſolus poteſt facere Deus. Vnde Auguſtinus libro de ſpiritu & litera c. 34. *Nec enim* (inquit) *anima rationalis credere poteſt, ſi nulla ſit vocatio vel ſuaſio cui credat.* Quare non ſufficit reuelatio myſteriorũ fidei, niſi adſint motiua, quæ moraliter neceſſaria ſunt, vt infideles perſuaſi de fidei noſtræ credibilitate, ei præbeant aſſenſum. Quam ob cauſam ſancti Euangelij miniſtris maximè enitendum eſt, vt dum fidei myſteria proponunt, tam ex miraculis iã factis, quàm ex alijs grauiſsimis argumẽtis, (quę in prõptu ſemper habere debent, ad oſtendendam euidenter fidei noſtræ credibilitatem) ea confirmare nitantur.

Matt. 10.

Mar. vlt.

D. Auguſt.

CAPVT III.

Fidei Christianæ mysteria esse euidenter credibilia demonstratur tam secundum se, quàm comparata cum alijs sectis.

PRimò se offert considerandum, fidem Christianam esse quasi Solem quendam, qui radios lucis clarissimos ex omni parte diffundit, vt clarissimè per eos cognosci possit. Habet enim plurimas notas siue testimonia ac signa, quæ eam discernunt ab omni falsa religione Paganorũ, Iudæorum, & Hæreticorum. Et licet non efficiant euidenter verum, ipsam esse veram Dei Ecclesiam, tamen efficiunt id euidenter credibile. Nam euidenter verum dicitur, quod vel in se, vel in suis principijs videtur: euidenter verò credibile illud, quod non videtur nec in se, nec in suis principijs, habet tamen tot, & tam grauia testimonia, vt quilibet vir sapiens meritò id credere debeat: vt si iudex videat hominem à latrone occidi vel vulnerari letaliter, & postea mori, habet euidentiam clarissimam veritatis, quod ille latro sit homicida: si autem cædem fieri non videat, sed habeat viginti testes, viros grauissimos, qui dicunt se vidisse, habet euidentiam credibilitatis. Dicimus ergò hæc testimonia siue motiua, quæ afferemus, non facere euidentiam veritatis simpliciter: quia alioquin nulli inuenirentur, qui id negarent: sicuti nemo inuenitur, qui neget sententias, quas Mathematici demonstrant veras esse: sed tamen efficiunt euidentiam credibilitatis, iuxta illud: *Testimonia tua credibilia facta sunt nimis.* *Psal. 92.*

Apud eos autem, qui admittunt Scripturas diuinas & historias, ac veterum Patrum scripta, faciunt etiam euidentiam veritatis: tametsi enim articulorum fidei veritas non potest nobis esse euidens absolutè, potest tamen esse euidens ex hypothesi, id est, supposita veritate Scripturarum: quod enim Scriptura euidenter deducitur, est euidenter verum supposito Scripturis. Illud denique præmittendum duximus, quod etsi singula argumenta non probent euidenter mysteria fidei esse digna vt crẽdantur, omnia tamen simul, & quasi in agmen redacta, euidentiam faciunt credibilitatis fidei nostræ, vt apertè sequentibus motiuis ostendemus.

Primum motiuum desumitur ex auctore nostræ doctrinæ ac fidei, qui est Christus, quem & extitisse ita certum est, & euidens, sicut extitisse Augustum Cæsarem, & illum fuisse primum doctorem ipsimet aduersarij concedunt, qui propterea fideles maximè persecuti sunt, quod in crucifixum.

Digitized by Google

fixum crediderunt: & non docuisse falsa, vel ex ignorantia, vel ex malitia manifestissimum etiam est ex ipsa doctrina, prædicatione, responsis, & Prophetijs Christi, & ex eius demum vitæ innocentia, cuius testimoniũ, præter testes fide dignissimos, Ioannem Baptistam, cuius sanctitatem nõ negant Iudæi, aut Apostolos, quos incredibile est aut malitia fuisse mentitos, cùm nulla spe temporalis commodi aut honoris Christi vitam prædicarint, aut ex ignorantia, cùm magna ex parte ea prædicarent, quæ suis oculis viderant, habemus testes ipsos inimicos: vulgatum enim est illud Iosephi lib. 18. Antiquitatum, & Tiberij apud Tertullian. lib. contra Celsum, & Porphyrij lib. de Responsis, vbi ait: *Deos gentium pronunciasse Christum fuisse sapientem, & pium.* Hoc argumento vtuntur Chrysostomus Oratione 2. & 3. contra Iudæos, & Augustinus lib. De cathechizandis rudibus c.24. *Iosephus. Tiberius. Porphyrius.*

Secundum motiuum ex Prophetijs: nam hæ non possunt esse nisi à Deo, vt patet tum ex illo Isaiæ: *Annunciate nobis, quæ ventura sunt, & dicemus, quod dij estis*. Vnde & dæmones ad persuadendam deitatem conati sæpè fuerunt prædicere futura: vnde dabant responsa & oracula, vel manifesta, quando res erant futuræ in causis naturalibus, vel amphilogicè, & æquiuocè, quando erant futuræ, & dependentes à causis liberis. Tum ratione, quia nullo modo naturaliter deueniri potest in cognitionem futuri contingentis, consequentis nimirum libertatem humanæ vel diuinæ voluntatis. Non enim ex aliquo obiecto naturali: nam hoc maximò esset ipsamet voluntas, quę tamen si sit diuina, est nobis inintelligibilis: si humanæ, vt patet experientia, ipsa ignorat, quid volitura sit. Neque ex ipsa potentia intellectiua, nam huius obiectum naturale est dependens à sensibus & causis naturalibus. Hoc argumento vtuntur Iustinus in Quæstionibus ad ortodoxos q.2. & 146. Tertullian. in apologetico c.20. Chrysostom. Homil.18. in Ioan. August. de consensu Euangel. à c.28. vsque ad finem. *Isaiæ 41.*

Quod verò de nostra fide & mysterijs sint particulares prophetię, quarum fuit certissimus euentus, patet tum ex veteri, tum ex nouo testamẽto, nam in illo plures sunt, de Christi incarnatione, natiuitate, morte, &c. in hoc verò sæpè legimus Christum, & Apostolos multa prædixisse de Ecclesiæ propagatione, gentium conuersione, persecutione Christianorum, quæ quotidie videmus impleri, vel impleta esse, & quę nondum sunt impleta. Ex his, quæ iam completa sunt, certò colligere possumus implẽda esse, vt asserit August. *12.* de Ciuit. c. **10.**

Tertium motiuum est ex antiquitate nostræ doctrinæ: quo motiuo vtuntur multi Patres, & præsertim August. Epist. contra fundamentum Manichæi cùm ait: *Nam si de fide vnius Dei, quam habemus, loquamur, hæc antiquitate præcedit, & idololatriam, & omnes sectas Philosophorum, atque Gentilium:*

zed by Google

vt probant Iustinus in suo adhortatorio ad gentes, Lactantius lib. 2. Diuin. instit. c. 14. Cyrillus Alexandrinus lib. 1. contra Iul. August. 18. de Ciuit. cap. 18.

Si verò loquamur de sacris litteris in quibus habetur hæc fides, quam nos habemus, illæ longè anteceſſerunt omnia profanorum monumenta, vt ostendunt Iosephus lib. 1. contra Appionem, Iustinus Apologia 2. Tertull. in Apologet. cap. 19. & alij.

Si demum de Christi, & Apostolorum doctrina loquamur, illam apud nos semper, & omnino illæsam permansisse, probatur tum ex continua successione Episcoporum à D. Petro vsque ad nos. Quo argumento fidem, & Ecclesiam nostram esse antiquissimam, & Apostolicam, & veram probant Irenæus lib. 3. c. 3. Tertull. lib. de præscript. c. 6. & 11. & Hieron. contra Luciferian. circa finem. Tum ex perpetuo nomine Christi, & Apostolorum, quod sibi retinuit nostra fides, & religio, ita vt licet hæretici tam antiqui quam moderni conati sunt varia nomina Catholicis imponere, numquam tamẽ potuerunt illos appellare ex particulari auctore, sed ad summum ex particulari illo dogmate, quod illi impugnabant. Sic Mõtanistæ vocarunt Catholicos Phisicos, idest, animales, eò quod nolebant seruare tres quadrageſsimas, quas illi ieiunabant: & Caluinistę Papistas?

Quartum motiuum est ex sanctitate doctrinæ nostræ. Quo argumẽto vtuntur Tertulian. in Apologetico c. 39. & Iustin. Apologia 2. Nam fides nostra ea docet, quæ rationi congua sunt, & ad mores conformandos respectu Dei, proximi, & sui ipsius, & ad rectè vitam instituendam valde conferunt; iuxta illud Psal. *Lex Domini immaculata conuertens animas.* Psal 118.

Quintum motiuum est ex admirabili ac diuino modo promulgandi fidem: qui satis expressè declarat illam non nisi à Deo esse posse. Consistit autem admirabilis ille modus in his. Primò quod fides promulgata est à pauciſsimis hominibus, ijsque indoctis, & rudibus nulla nobilitate claris, & pauperibus. Secundò quod illi ea docebant, quæ magna ex parte hominum voluntatibus repugnabant, quæque erant ab omnium sensibus remota, & ad intelligendum, & faciendum perdifficilia. Tertiò quod adducebant homines ad hanc fidem, non spe alicuius commodi, vel lucri temporalis, sed sola spe bonorum ęternorũ, quæ non videntur. Quartò quod hanc doctrinã eorum prædicatione plurimi sapientiſsimi, eloquentiſsimi, nobiliſsimi, ac ditiſsimi, vna viveritatis Domino cooperante, victi ac superati, relictis patrijs religionibus, quàm libentiſsimè receperint. Hoc argumento, cuius maximam vim voluit Apostolus à Corinthijs intelligi: *Videte fratres vocationem vestram, quia non multi sapientes, non multi nobiles &c.* 2. Corinth. 2.

vtun-

Digitized by Google

vtũtur Patres Iustinus Apolog. 2. Chrysost. Homil. 34. in Matth. Aug. lib. 22. de Ciuit. c. 5. Damas. c. 4. de fid. c. 4.

Sextum motiuum sumitur ex miraculis: quorum vis fuit maximè inductiua ad recipiendam fidem, vt patet Ioan. 5. vbi Christus Dominus, *Ego*, inquit, *maius testimonium habeo ipso Ioanne Baptista: opera, quæ ego facio, ipsa perhibent testimonium de me.* Vnde & Nicodemus Ioan. 3. *Scimus*, inquit, *quia à Deo venisti: nemo enim potest hæc signa facere, quæ tu facis, nisi sit à Deo.* Et propterea Deus, Exod. 4. Moysi dicēti fore vt populus Hebræus non crederet se à Deo profectum fuisse, dedit potestatem miracula faciendi: & vt Ioanni Baptistæ fides adhiberetur in testimonio, quod de Christo Domino præbuit, voluit Deus, vt in eius natiuitate plura miracula contingerēt. Et Christus Dominus, præcipiens Apostolis Euangelij prædicationem, subdit dicens: *Euntes prædicate &c. signa autem eos qui crediderunt hæc sequentur.* Est autem miraculum apertissimum motiuum ad confirmandam fidem, siue illa considerentur per ordinem ad credentes, quia cum naturale sit homini ex effectibus causas inuestigare (hac enim methodo omnes scientiæ traditæ sunt) ex miraculis, tanquam ex effectibus supernaturalibus causæ supernaturales puta veritates fidei colligi possunt; siue considerētur secundum se, quia euidens est miraculum à solo Deo fieri posse, & Deum non effecturum illud in confirmationem falsitatis. &c. Ideò hoc argumento præter Patres, Chrysostomum tom. 3. in 2. Cor. Tertullian. in Apologetico cap. 27. Arnobium lib. 1. Augustin. 10. de Ciui. cap. 12. lib. 16. 17. vsus est ipse Christus: *Si mihi non vultis credere, operibus credite &c.*

Ioan. 5. Exod. 4. Ioan. 3. Ioan. 10.

Multipliciter autem ex Apostolorũ, & Christi miraculis ostendebatur, doctrinam, quam prædicabant, esse à Deo reuelatam. Primò ex multitudine illorum: Secundò ex magnitudine, & varietate: Tertiò ex modo operandi: aliquando ex cerimonijs, vt cũ visum restituit luti contactu: aliquando ex solo imperio, sine vlla vel cœli & astrorum influentia, vel applicatione actiuorum suis passiuis; quale illud: *Adolescens tibi dico, surge, volo, mundare & imperabat ventis, &c. 4.* Ex circumstantia virtutum moralium: sic Marci. 8. ex misericordia pauit turbam propter gloriam Dei: Ioan. 17. *Pater manifestaui nomen tuum hominibus super terram.* Similiter in Apostolis videntur quædam & mirabiliora: nam sola Petri vmbra sanabat. &c.

Obijcies, miracula, quæ circumferuntur de Christo & Apostolis, verè non fuisse facta, quod historici gentiles eorum temporum nullam illorum fecerint mentionem.

Secundò, dato quod facta fuerint, fuisse præstigiosa & falsa, cùm similia fieri possint artibus magicis, & facta narrentur à gentilibus, quæ tamẽ nos negamus à Deo processisse.

Tertiò, licet fuerint vera miracula, nihil tamen illa valere ad confirmã-

Digitized by Google

da m noſtrã fidem: nam interdum vera miracula facta etiam fuerunt ab iis qui falſam fidem profitebantur, vt à gẽtilibus & hęreticis, vt referunt Valerius Max. lib. 8. Lactan. lib. 2. Sozomenus lib. 1. cap. 14. & Auguſtinus li. 21. de Ciuit.

Ad primam Reſpondeo, Chriſti miracula nõ ſolũ narrari à noſtris, ſed etiam ab alienis, vt à Ioſepho, à Lentulo Epiſtola ad Senatũ Romanum, quæ exſtat apud Euſebium lib. 2. hiſt. Et de Chriſtianorum miraculis cõſtat in hiſtorijs gentilium, & Annalibus Imperatorum, vbi habetur Imperatores aliquos ob beneficia miraculoſè recepta, propter Chriſtianorum orationes, gratos illis fuiſſe, vt de legione Chriſtianorum, quæ ſub M. Aurelio pluuiam, & victoriam miraculoſé obtinuit, refert Niceph. lib. 4. cap. 12. Quod ſi perpauci gentiles de Chriſto, & Apoſtolorum miraculis ſcripſerint, id fuit factum, primò inſtinctu dęmonis. Secundò, quia metuebant Imperatores, qui puniebant Chriſtianos, vt ſacrilegos, & eorum fautores. Tertiò, quia non intelligebant vim horum miraculorum: nam illa tribuebant artibus magicis. Quartò, non eſt mirum, quod hoſtes noſtri ea non referunt, quæ faciunt in noſtræ fidei confirmationem.

Ad ſecundam Reſpondeo cum Aug. lib. 10. de Ciuit. cap. 6. Euſeb. lib. 4. & 5. hiſt. & Tertullian. in Apologetico cap. 22. & 23. Chriſtum verè ſuſcitaſſe mortuos, illuminaſſe cæcos, prædixiſſe futura, & internas animi cogitationes penetraſſe, euidentiſsimum fuiſſe, vt Phariſæi nunquam auſi fuerint obijcere falſitatem, præterquam quod ſatis conſtare poteſt id ex multitudine, magnitudine, & circumſtantijs horum miraculorum: nam hęc omnia ſatis apertè indicant ea non potuiſſe fieri arte dæmonis.

Ad tertiam Dico primò ex quatuor potiſsimum differentijs inter miracula gentilium, & hæreticorum, & noſtra, illa reddi ſuſpecta, hæc verò noſtra dignoſci quàm veriſsima. Nam primò illa, vt ait Auguſtinus libro de vtilitate credendi cap. 16. fiebant ad oſtentationẽ non ad vtilitatẽ; hæc ſemper habebant coniunctam vtilitatem, & propterea ſibi hominum beneuolentiam conciliabant. Secundò ex eod. 22. de Ciuit. cap. 9. & 10. fiebant opera dæmonum ad inducendos homines, vt adorarent vel ipſos dęmones; at hæc ad adorandum vnum Deum. Tertiò illa non potuerunt fieri ad cõfirmationẽ erroris, licet daremus poſſe dæmones vera miracula facere: nam ſpectat ad prouidentiam Dei, non permittere tantum malum; hæc verò fiebant in confirmationẽ noſtræ fidei. Quartò à noſtris fiebant miracula per ſolam inuocationem nominis Ieſu, & vbique, aut vbicumque opus erat, & occaſione data, & in quacumque re, vt videre eſt in Vitis Sanctorum ab alijs ſanctiſsimis viris conſcriptis. At inter gentiles pauciſsima leguntur miracula, & caſu, & non ad libitum eorum, qui ea faciebant, & multis etiam alijs adhibitis, & requiſitis, quæ illa poterant

ſuſpecta

Digitized by Google

ſuſpecta reddere.

Dico ſecundò plura miracula apud hæreticos, & gentiles ab illis fuiſſe cõficta, vt ait Iuſt. in Oratione Parænet. plura itidẽ non exceſsiſſe virtutẽ rerum naturaliũ, ac proinde potuiſſe arte dæmonis: plura denique fuiſse deluſiones potius quaſdam, quàm vera miracula, ita vt ſi voluiſſent homines non temere credere, potuiſſent aperta falſitatis indicia reperire, quæ tamen permiſit Deus fieri apud gentiles. Primò, quia non erant in aliquod præiudicium fidei, cùm non fierent in confirmationem erroris. Secundò ad manifeſtandam Dei prouidentiam. Tertiò ad probationem bonorũ, & pœnam malorum: nam iuſtum eſt, vt qui ſe dæmonum cultui tradiderũt, permittantur à Deo per hæc à dæmonibus illudi, cũ præſertim ſufficienter Deus præmunierit ſuos aduerſus hæc, vt patet in miraculis Antichriſti, quæ quia magnam habebunt veritatis ſpeciem, præmonuit nos Chriſtus de eorum falſitate, quæ prædictio nos confirmauit in fide.

Dico tertiò, quandocunque peruentũ eſt in fidei controuerſia ad miracula, ſemper noſtros fuiſſe victores, vt patet ex cõflictu Moyſis & Aaron cũ Magis Pharaonis; Eliæ cũ Prophetis Baal; D. Petri cũ Simone Mago, vt narrat Hegeſippus; Eugenij Epiſc. Catholici cũ Cirola Epiſc. Arriano, vt aſſerit Gregorius Turonenſis lib. 3. hiſt. c. 3. Quo factum eſt, vt noſtri ſæpè prouocarent gentiles ad huiuſmodi miracula, vt aſſerũt Arnob. lib. 1. & Tertull. in Apolog. c. 23. *Exod. 8. 3. Reg. 18.*

Dico quartò, plura fuiſſe apud gentiles vera miracula virtute diuina facta, quoniam non fiebant in confirmationem erroris, ſed vt manifeſtaretur vel particularis Dei prouidentia, vel innocentia alicuius hominis, vt eſt illud de Claudia, quæ nauim, quã nemo poterat mouere, ſuo cingulo traxit, & de virgine Veſtali, quæ aquam cribro portauit.

Septimum motiuum, quo vtuntur Chryſoſtom. Hom. 26. in Matth. Hieron. in c. 9. Matth. Lactantius lib. 3. Inſtit. diuin. c. 23. ſumitur ex efficacia noſtræ doctrinæ, tum in dæmonis illius hoſtis acerrimi viribus frangendis, qui vel in idolis tacebat, vel per ea, & per obſeſſos vim Euangelicæ veritatis confiteri cogebatur, vt videre eſt apud Ruffinum lib. 10. cap. 10. & 19. & apud Victorem lib. 1. de perſecutione Vandalica: tum in aduerſariorum audacia coërcenda, quippe in diſputationibus illi reſiſtere non poterant: tum denique in rebus difficillimis perſuadendis, & audientium animis interius permouendis, vt de Chriſti Domini ſermonibus pluribus in locis teſtatum habetur. Nam Ioan. 7. miniſtri à Iudæis miſsi ad Chriſtũ apprehendendum, id facere deſiterunt dicentes: *Nunquam ſic locutus eſt homo, ſicut hic homo.* Et Matt. 15. ac Marc. 8. legimus quòd turbæ, relictis domibus, & oblitæ neceſſarij cibi, integros dies, immo & triduum illum fuiſſe ſecutas. *Ioan. 7. Matt. 15. Marc. 8.*

Octauum

Octauum motiuum est ex constantia ipsius, quæ inter tot aduersa, putà inter persecutiones varias, multiplices, & maximas cùm ab hæreticis tum gentilibus excitatas, semper illæsa permansit; cùm è contra sectæ gentilium, & idololatria, maximè post Christi aduentum, ferè iam defecerit, & plurimę hæreses sint iam extinctæ, & paulatim extinguantur: quod est certissimum signum nostræ fidei, doctrinam non nisi à Deo promanasse,
Act. 5. vt benè argumentatur Gamaliel Act. 5. dicens: *Si opus hoc non est ex Deo dissoluetur*. Hoc argumento vtuntur Tertull contra Scapulam, & Apologetico cap. vltimo Iustinus in Dialogo cum Triphone, Augustinus lib. 22. de Ciuitat. cap. 6.

Nonum motiuum sumitur ex testimonio infinitorum hominum pro confessione fidei ex omni genere, sexu, ætate, qualitate (puta, in doctrina, nobilitate, potentia, sanctitate,) clarissimorum, summa constantia, & patientia morientium, multis signis & miraculis in eorum morte contingentibus, & admirabili conuersione ad nostram fidem ob eorum mortem constanter toleratam, & innumera signa ipsorum sanctitatis tunc visa: tum infinitorum gentilium, tum eorum, quibus erat cura demandata, Christianos occidendi, nisi fidem desererent. Hoc argumento vtuntur inter alios Iustin. Martyr in Apolog. ad Senatum Romanum, vbi testatur se maximè motum fuisse ad Christi fidem amplectendam, & Lactant. 5. Instit. c. *13.* & *14.* Quod argumentum optimum est, sumptum cum circumstantijs prædictis: nam constat multos pro tuenda hęresi mortuos esse. Sic Tertullianus lib. de fuga in persecutione & Euseb. lib. 5. hist. c. 18. referunt Montanistas gloriari solitos de numero suorum Martyrum, & idem de Messalianis refert Epiphanius hęresi 80. de Donatistis Augustinus Epistola 68. Verum illi, & pauci fuerunt, si comparentur cum nostris Martyribus, vt ostendunt Victor de persecutione Vandalica, Euseb. lib. 5. & 7. cap. 19. Nec fuere ex omni genere, sexu, & ętate, nec in illis elucebat sanctitas, quæ in nostris, qui pro illis orabant sæpè à quibus torquebantur, & illos conuertebant ad fidem: neque in eorum morte signa & prodigia fiebant: neque demum propterea crescebat numerus eorum, qui hęresim illam sectarentur. Cum tamen ob nostrorum Martyrum mortes incredibiliter augeretur numerus fidelium. Quod notauit Tertull. in Apol. c. vltimo, dicens sanguinem Martyrum esse semen Christianorum.

Decimũ motiuum, ex infelici exitu eorum, qui nostram fidẽ sunt persecuti, & felici eorum qui illi fauerunt: quod patet multis exemplis, tam gentilium, quàm hæresiarcharum, quæ legi possunt apud Medinam lib. 2. De recta in Deũ fide. Hoc argumento vtuntur Tertull. lib. contra Scapulam, & Chrysostomus Oratione 3. contra Iudęos.

Vndecimum motiuum, ex testimonijs eorum, qui Christi fidem non

Digitized by Google

receperunt,tum de auctore noſtræ fidei,tum de ipſa fide, & ijs qui illam profitentur. Nam Ioſephus lib.18.Antiquitatum teſtimonium perhibuit de Chriſto. De eodem etiam Sibyllę apud Lactantium lib.1.c.5.6.& 7. De Chriſtianis verò refert Iuſtinus in 2.Apolog.trium Imperatorum in eorũ commendationem. Plinius etiam Secundus ex Tertull. in Apolog.c.2. de ea reſcripſit Epiſtolam ad Traianum Imperatorem. Hoc argumentũ aſſerit Aug.de Ciuit.47.maximum habere pondus ad noſtram Religionẽ confirmandam.

Duodecimum motiuum,ex fidelium generali prudentia, ſapientia,optima gubernatione,ſanctitate. Vnde legimus quoſdam barbaros,auditis moribus Chriſtianorum,Doctores Chriſtianos poſtulaſſe. Ita Socrates lib.4.c.27. & Theodoretus lib.4.c.vlt. Ex admirabili prudentia,in magna differentia graduum, & officiorũ,& pulcerrimo ordine totius Religionis Chriſtianæ:cum enim quæ à Deo ſunt,ordinata ſint,valde credibile eſt, Religionẽ noſtram, vbi talis ac tãtus viget ordo,à Deo eſſe. De hac re legendus eſt Nazianzenus Oratione de moderatione in diſputationibus habenda.

Decimum tertium motiuum,ex motiuis internis, puta bonis cogitationibus, & illuſtrationibus, & pijs affectibus ad id, quod honeſtũ eſt & rationi conſentaneum, & internis conſolationibus,quas fideles ſupra naturæ ordinem in ſe ipſis experiuntur, & varijs demum prouidentiæ modis, quibus Deus hominem ad fidẽ conducit:quæ motiua ex D.Tho. 2.2. q.2.art.6.maius pondus habent,quam cetera motiua.

Ex his motiuis ſic poſſumus vna vel altera demonſtratione noſtrã cõfirmare Concluſionem. Prior ſit hæc: Illa doctrina eſt euidenter credibilis,cuius auctor eſt ineffabilis veritatis,& ſingularis ſanctitatis,quæ multò ante fuit à ſanctiſsimis viris prædicta,quę nihil contra bonos mores, & rectam rationẽ continet,ſed mirabiliter confert ad vitam rectè inſtituendam,cùm ſit ſummæ ſanctitatis,integritatis, & efficacię, quæ in ſui propagatione diuinitus probata fuit, & innumeris,ac veris miraculis cõfirmata,quæ mirabiliter inter innumerabiles Gentilium, Iudæorum, & Hæreticorum perſecutiones illæſa permanſit,& incredibiliter creuit,pro cuius confeſsione,ac defenſione infinitus hominum numerus cuiuſcumque generis,ętatis,ſexus,& conditionis,tam alacriter mortem ſubijt,cuius perſecutores,tam grauibus ſupplicijs multati ſunt, cuius ſanctitati, & integritati ipſimet aduerſarij vel inuiti perhibere teſtimonium coacti ſunt,quam denique qui recipiebant ſuper naturæ ordinem ad illam ſe varijs illuſtratonibus affici,& allici ſentiebant,quamque complexi ſũt tot viri ſanctitate,ſapientia,doctrina,& omni virtutum genere clariſsimi; ſed doctriua noſtræ fidei eſt huiuſmodi,vt patet percurrenti per mo-

Digitized by Google

tiua prædicta, ergò, &c.

Altera demonſtratio, quæ præcedentem confirmat, eſt deſumpta ex diuina prouidentia: nam euidens eſt naturaliter Deum habere prouidentiam actionum humanarum, & gubernare homines in ijs præſertim, quæ ſpectant ad felicitatem æternam, & honeſtatem morum, & verum Dei cultum, ergò in his rebus grauiſsimis ad illam pertinet non permitere homines tot ſignis decipi, & præſertim eos, qui toto corde Deum quærunt, cum res fidei proponantur, vt credẽdæ, quia reuelatæ, & iuſtificatę à Deo, ad cuius bonitatem, veritatem, & ſapientiam ſpectat; non permittere, vt falſa tam manifeſtè ſua auctoritate confirmentur, ſed de facto permiſit Deus doctrinam Catholicam tantis argumentis confirmari, ergo euidẽs eſt eam eſſe veram, & à Deo.

Ex his manifeſtè ſequitur quod doctrina noſtræ fidei cõparata cũ doctrina Gentiliũ, Iudæorũ, & Hæreticorũ omnium maximè eſt euidenter credibilis, & credenda. Prior pars probatur primo, ijſdem locis Scripturę. Secundò ratione: Euidẽter credibile eſt, eſſe aliquam religionem in mũdo: nam eſt contra Dei prouidentiam permittere totum genus humanum carere vero Dei cultu & cognitione: at ſi eſt aliqua religio euidẽter credibile eſt, non eſſe ſectam Gentilium vel Hęreticorũ, ergò euidenter credibile eſt, eſſe illam, quàm nos profitemur. Conſequentia patet à ſufficienti partium enumeratione. Minor verò probatur: quia ſi comparetur cum ſectis Gentilium, hæ continent multa falſa contra rationes, & lumen naturale, quod obſeruarunt Iuſtinus in Adhortatorio ad hæreſes, Tertull. in Apolog. Auguſt. primis 12. libris de Ciuitate Dei. Præterea continent multa inter ſe pugnantia, vt patet in Alcorano, vt fuſè oſtendemus infra: illarumque auctores fuerunt homines improbi: ſi verò comparetur cum Iudæorum lege, non dubium, quin illam in multis excedat. Primò nonnulla ex ſignis adductis in hunc finem facta ſunt, vt reiecta Iudęorũ lege Euangelium induceretur. Secundò licet Iudæorũ lex ſancta ſit, & à Deo tradita, Iudæi tamen poſt Chriſti aduentum multa falſa, & abſurda docuerunt, vt videre eſt apud Sixtum Senenſem lib. 2. Biblioth. quorũ ſaltẽ aliqua, vt vſurã eſſe licitam, omnes amplectuntur. Tertiò in prophetijs, quas non negant Iudæi eſſe à Deo, reperiuntur ea, quæ ſunt in noſtra doctrina prædictà, quę nos facta videmus, & ipſi vel inuiti experiũtur. Quo argumento vſus eſt Chriſtus, Ioan. 5. *Scrutamini Scripturas*: & Luc. vlt. incipiens à Moyſe. Si demũ comparetur, cum quacũque ſecta hæreticorum euidens eſt. has eſſe incredibiles. Nam primò earũ auctores fuere viri peſſimi, vt patet ex miſerrimo & turpiſsimo eorũ exitu. Secũdò in qualibet earũ eſt mira doctrinæ incõſtantia, inſtabilitas, & contradictio, quod auctores earum vel pugnantia dicerent, vel quædam docerent, quæ poſtea mutabant

Ioan. 5.

mutabant, vel quia paulò pòst eorum hæreses in plures sectas diuiderentur, ob dissensionem discipulorum, tum inter se, tum à suo præceptore, vt contigit in Arriana hæresi, cuius nouem mutationes breui tempore factas refert Niceph. lib. 12. c. 20. 21.

Tertiò, quia nulla est hæresis, quæ non aliquid contra bonos mores, rectam rationem, rectamque existimationem de Deo docear, vt notarunt Irenæus lib. 1. & 2. contra Hæreses Epiphan. Hęresi 26. 27. & August. lib. de Hęresibus. Et id euidentissimũ est in hæresibus nostri temporis, nam negant liberum arbitriũ, Deum faciunt auctorem mali, negant iustos obligari præceptis. Quartò nullus hæreticus donum prophetiæ verè habuit, nullus in confirmationem suæ doctrinæ vera miracula edidit, sed cùm fingerent se velle ea facere, statim eorum doli detegebantur, quod apertissimum est signum falsitatis doctrinæ, cum, vt ait Chrysostomus Hom. 14 in Matt. & S. Thom. 2. 2 q. 178. art. 2. ad tertium, vera miracula veram fidem comitentur: contrà verò professores Catholicę fidei quàmplurimi, & viri sanctissimi donum prophetiæ habuerint, & in confessione nostræ doctrinæ multa miracula ediderint. Quintò quælibet hæresum incœpit post prædicationem Apostolorum, multæque ex illis iam extinctæ sunt, vel paulatim extinguuntur, cum tamẽ vera fides debeat esse perpetua in aliqua saltem hominum congregatione, & ab eo tempore, quo prædicari à Christo & Apostolis cœpta est, vsque ad finem mundi illæsa permanere, qualis est, quã nos profitemur, vt patet cùm ex perpetua conseruatione eiusdem nominis, tum ex continua successione Episcoporum à D. Petro vsque ad nos. Quo argumento contra hæreticos vtuntur Patres citati in tertio motiuo ad probandum fidem & Ecclesiam nostram esse antiquissimam, Apostolicam, & veram.

Obijciunt hæretici, non esse bonum argumentum ex hac successione Episcoporum ab Apostolis: nam licet continuata fuerit vsque ad tempus illorum Patrum, non tamen vsque ad nos. Sed contra, nam eo modo, quo illi Patres vsque ad sua tempora ostenderunt illam continuasse, eodem nos modo vsque ad nostra.

Obijciunt hæretici, neque hinc posse sumi argumentum verę Religionis: nam licet isti Episcopi sint continuati ab Apostolis, iam diu tamen fidem amiserunt, sicut patet in Ecclesia Græcorum, qui à fide defecerunt.

Respondeo tamen, ex hac successione Episcoporum in Ecclesia præsertim Romana optimè probari conseruationem fidei, & Ecclesię: nam cũ Christus promiserit Petro & successoribus, quod non deficiet eius fides, etiam perpetuitatẽ fidei promisit Ecclesiæ Catholicæ maximè Romanæ, quæ est caput cęterarum. Cum ergò videamus continuari Ecclesiá, quam Christus fundauit, idem dicendum est de fide: & si alicubi dicendum est

veram fidem perſeuerare, ſine dubio dicendum eſt ibi conſeruari, vbi non eſt interrupta poſita ſucceſsio: quo argumẽto vtuntur Hilar. 6. de Trinit. Hieronym. & alij ſupra citati.

Poſterior pars probatur: nam euidens eſt doctrinam illam, quæ nihil continet rationi contrarium, habetque tot, & tanta motiua ſuæ credibilitatis, & eſt ad ſalutem neceſſaria, nõ ſolum eſſe credibilem, ſed etiam ſecundum rectam rationem credendam. Sed euidens eſt illa eſſe in noſtra doctrina, ergò præterea euidens eſt prudentis eſſe præſertim poſito præcepto de actu fidei, credere id, quod eſt euidenter credibile: ſed myſteria noſtræ fidei ſunt huiuſmodi, ergò. Dixi doctrinã noſtrę fidei eſſe euidenter credibilem, & credendam: nam argumenta poſita hoc tantum efficere poſſunt, non autem neceſſariò efficiunt, vt actu credantur: nam hoc poſitum eſt in voluntate hominis cum diuino auxilio, quod quibus datur miſericorditer datur, quibus non datur, iuſtè negatur, vel non iniuſtè auferetur, licet ſemper adſit auxilium, quo quis poteſt credere. Non tamen huiuſmodi argumenta ſunt ſuperflua. Nam primò ſuauiter diſponunt hominis mentem ad credendum. Secundò per illa refelluntur argumenta contraria. Tertiò per illa iuſtè condemnabuntur, qui illis propoſitis credere noluerunt, iuxta illud Ioan. 15. *Si non veniſſem, peccatum non haberent.* *Ioan. 15.* Matth. *11. Veh tibi corozaim, &c.* Secundò ſequitur omnes fideles, ſingulos pro ſui ingenij captu, & conditione credibilium, habere euidentiam credibilitatis articulorum fidei. Eſt S. Thom. 2.2. q. 1. art. 4. ad 2. Et probatur, quia præceptum de actu fidei non obligat, niſi poſt ſufficientem propoſitionem credibilium: ſed hæc non eſt, qua ſolum oſtenduntur probabilia eſſe, quæ proponuntur credenda: ſed quia euidenter oſtenduntur credibilia eſſe, tamque à Deo releuata, vt ſupra docui, ergò. Confirmatur: nam in rebus grauiſsimis, & difficillimis ſi quis ſimpliciter crederet abſque eo quod haberet ſufficiens argumentum, leuiter, & irrationabiliter diceretur credere: at ſufficiens argumentum non æſtimatur illud, quod tantum oſtendit probabilitatem rei, quia ſemper poteſt quis rationabiliter de oppoſito dubitare, ergò erit illud, quod euidenter oſtendit credibilitatem rei. Dixi tamen pro conditione credibilium: quia non eſt in omnibus credendis requirenda eadem euidentia credibilitatis: nam irrationabile eſt requiri eandem ad credendam rem leuem atque grauem. Dixi pro cuiuſque ingenij captu: nam non in omnibus hominibus requiritur eadem euidentia ad rem eandem credendam: nam alia requiruntur in homine ſimplici, vel in puero perueniente ad vſum rationis, alia in homine docto: in iſto enim argumenta maiora & fortiora; illis verò ſufficiunt minora, vt auctoritas parentum, vel prælatorum, vel ſapientum hominum, & doctorum conſenſus vniuerſalis Eccleſiæ, & quod doctrina, quę prę-

ponitur

ponitur credenda, nihil continet contra rationem, & bonos mores, & alia huiusmodi quę sunt omnibus communia. Quod si aliquid horum alicui desit, supplet Deus interius per gratiam cùm id spectet ad eius prouidentiam.

CAPVT IV.

Breuis compendiosa tamen & accurata testimoniorum credibilitatis nostræ fidei collectio, ex D. Tho 1. contra Gent. cap. 6.

HViusmodi autem (inquit D. Tho.) veritati, cui ratio humana experimentum non prębet, fidem adhibentes non leuiter credunt, quasi indoctas fabulas secuti (vt 2. Petri 1. dicitur.) Hęc enim diuinę sapientię secreta ipsa diuina sapientia, quę omnia plenissimè nouit, dignata est hominibus reuelare, quod sui pręsentiam, & doctrinę & inspirationis veritatem conuenientibus argumentis ostendit: dum ad confirmandum ea, quę naturalem cognitionem excedunt, opera visibiliter ostendit, quod totius naturę superat facultatem: videlicet in mirabili curatione languorum, mortuorum suscitatione, cęlestium corporum mirabili immutatione, & quod est mirabilius, humanarum mentium inspiratione: vt idiotę & simplices, dono spiritus sancti repleti, summam sapiętiam & facundiã in instanti consequerentur. *2. Petri 1.*

Quibus inspectis, prædictæ probationis efficacia, non armorum violentia, non voluptatum permissione, & quod est mirabilissimum, inter persecutorum tyrannidem, innumerabilis turba non modò simplicium, sed etiam sapientissimorum hominum, ad fidem Christianam cõuocauit. In qua omnẽ humanũ intellectum excedentia prædicantur: voluptates carnis cohibentur: & omnia quæ in mundo sunt, contemptui docentur. Quibus animos mortalium assentire, & maximum miraculum est: & manifestum diuinæ inspirationis opus, vt contemptis visibilibus, solainuisibilia cupiantur. Hoc autem non subitò neque casu, sed diuina dispositione factum esse manifestum est ex hoc, quod hoc se facturum Deus, multis ante Prophetarum prædixit oraculis: quorum libri penes nos in veneratione habentur: vtpote nostræ fidei testimonium adhibentes.

Huius quidem confirmationis modus tangitur Hebr. 2. *Quæ* (scilicet humana salus) *cum initium accepisset enarrari per Dominum: ab eis qui audierunt, in nos confirmata est, contestante Deo signis, & portentis, & variis Spiritus sancti di-* *Hebr. 2.*

Digitized by Google

ſtributionibus. Hæc autem tam mirabilis mundi conuerſiõ ad fidem Chriſtianam, indicium certiſsimum eſt pręteritorum ſignorum, vt ea vlterius iterari neceſſe non ſit, cùm in ſuo effectu appareant euidenter. Etenim omnibus ſignis mirabilius, ſi ad credendum tam ardua, & operandum tam difficilia, & ad ſperandum tam alta, mundus abſque mirabilibus ſignis inductus fuiſſet à ſimplicibus, & ignobilibus hominibus: quamuis nõ ceſſet Deus etiam noſtris temporibus ad confirmationem fidei per ſanctos ſuos miracula operari.

Hi verò, qui ſectas errorum introduxerunt, proceſſerunt via contraria, vt patet in Mahumete, qui carnalibus voluptatibus permiſsis, ad quorum deſiderium cærnalis concupiſcentia inſtigat, populos illexit. Præcepta etiam tradidit permiſsis conformia, voluptati carnali habenas relaxãs, in quibus in promptu eſt à carnalibus hominibus obediri. Documenta quoque veritatis non attulit, niſi quod de facili à quolibet mediocriter ſapiente naturali ingenio cognoſci poſsint: quin potius vera quæ docuit, multis fabulis & falſiſsimis doctrinis immiſcuit. Signa etiam non adhibuit ſupernaturaliter facta, quibus ſolum diuinę inſpirationi conueniens teſtimonium adhiberetur: dum operatio viſibilis, quę non poteſt eſſe niſi diuina, oſtendit Doctorem veritatis viſibiliter inſpiratum: ſcilicet, dum dixit ſe in armorum potentia miſſum, quę ſigna & latronibus & tyrannis non deſunt. Et etiam non aliqui ſapientes in rebus diuinis, & humanis rebus exercitati, à principio crediderunt. Sed homines beſtiales, in deſertis morantes, omnis doctrinę diuinę prorſus ignari, per quorum multitudinem alios armorum violentia in ſuam legem coëgit. Nulla etiam diuina oracula pręcedentium Prophetarum ei teſtimonium perhibent: quin potius quaſi omnia & veteris & noui teſtamenti documenta fabuloſa narratione deprauat: vt patet per eius legem inſpicienti. Vnde aſtuto conſilio libros veteris & noui teſtamenti ſui ſequacibus non reliquit legendos: ne per eos falſitatis argueretur. Et ſic patet quod eius dictis fidem adhibentes leuiter credunt. Hactenus D. Thomas.

Tria ſunt potiſsimum fundamenta, ſi attentè expendantur, quibus D. Thom. noſtræ fidei veritates confirmat. Primum, miracula ab Apoſtolis in fidei confirmationem edita. Secundum, mundi conuerſio conſiderata, & expenſa cum mirabilibus circumſtantijs, nempe à quibus fuerit facta hęc conuerſio, & qui fuerint conuerſi, quibus medijs, & quomodo, quibus ſuperatis difficultatibus, & alijs innumeris impedimentis. Tertium deſumitur ex prędictionibus Prophetarum.

Verum hæc dicet aliquis valere quidẽ ſatis aduerſus Iudæos, qui Prophetarum libris & oraculis fidem habent, contra Ethnicos verò Prophetis Hebræorum minimè credentes, infirma eſſe & inualida. Sed non ita eſt;

est. vaticinia enim Prophetarum multis sæculis ante Dominum edita, literisque consignata, cũ in Domino nostro perfectè impleta cernantur, veram esse ipsius fidem & doctrinam, apud omnes etiam gentiles apertè demonstrant. Nec potest gentibus ea suspicio incidere, ne forte libri Prophetarum à Christianis suo ipsorum arbitrio, ex vsu suo fuerint conficti, quippe eos Christiani à Iudæis, Christiani nominis infestissimis hostibus, acceperunt: penes quos illi hodieque sunt, & fuere olim per annos plus mille & quingentos ante Christi aduentum. Quin imò ob eam maximè causam diuino consilio factũ esse testantur D. Hier. super c. 16 Isaiç, Aug. l. 18. de Ciuit Dei c. 46. Theod. Orat. 10. de Prouidẽtia, Iudæos per omnes gentes vsquequaque dispersos esse, vt quæ à Christianis prædicantibus Euangelium Prophetarum vaticinia proferrentur, ea gentes in Iudęorũ libris legentes, non esse Christianorum figmenta intelligerent: quin Euãgelium tot tamque manifestis antiquorum vatum oraculis confirmatũ, proniori assensu studioque amplecterentur. Quapropter mihi quidem vehementer probatur sententia illa D. Augustini, quę est in 46. c. lib. 11. de Ciuit. Dei: *Nihil est* (inquit) *firmius ad conuincendos quoslibet alienos, si de Euangelij veritate contenderint, nostrosq; fulciendos, si rectè sapuerint, quàm vt diuina prædicta, de Christo ea proferãtur quæ in Iudæorum scripta sunt codicibus, quibus auulsis de proprijs sedibus, & propter hoc testimonium toto orbe dispersis, Christi vsquequaque creuit Ecclesia: Nec verò solos Iudæos testes huius rei habemus, sed etiam idipsum gentes testificantur: Namque annis circiter 300. ante ortum Domini nostri in terris, flagitante Philadelpho, secundo post Alexandrum Magnum Aegypti Regẽ, (id quod in Iudæorum & Gentium historijs est proditum) ex Hebræo sermone sacri libri veteris testamenti, per duos & sexaginta interpretes Hebreæ gentis sapientissimos in Græcum sermonem sunt conuersi: quorum librorum & fama & notitia per omnes gentes peruagata est.*

Obijcies etiam de miraculis, quare nunc miracula non fiant, cum ea sint precipua nostræ fidei testimonia. Sed de hac re sequenti Cap. dicemus.

CAPVT V.

De confirmatione doctrinæ Euangelicę ex signis & miraculis: & quare nunc miracula non ita frequenter fiant.

MVlta fuisse facta signa & miracula & à Prophetis, & ab Apostolis, vt Christiana firmaretur doctrina, nemo est qui dubitat. Atque esse necessaria

Digitized by Google

neceſſaria miracula, vt mundus Chriſtianæ præ dicationi fidem adhiberet meritò cenſuit D. Auguſt. 22. de Ciuitate Dei c. 8. quorum omnium miraculorum finis non alter fuit, quam ad conciliandam auctoritatem miniſtris, & vt Chriſtianæ doctrinæ fides adhiberetur . Quare prudenter admodum illos omnes feciſſe conſtat, qui propter miracula, quæ à Chriſto vel Apoſtolis fieri cernebant, eorum dictis fidem adhibebant. Vnde multi ſolent quærere & admirari, quare cum miracula ſint adeò efficacia, noſtra ætate in prędicatione S. Euangelij apud infideles miracula non cernantur, quæ Chriſtus ſuis promiſiſſe videtur maximè Euangelij prædicatoribus Marci vlt. *In nomine meo dæmonia ejicient*, &c. Nulla enim eſt ita facilis ac certa via, ad conuerſionem gentium, quàm virę innocentia, ſignorum ſplendore decorata.

Huius autem dubitationis triplex poteſt eſſe ſolutio.. Prima, multa fuiſſe facta miracula, etiam poſt tempora Apoſtolorum, & noſtra etiam ætate in nouo orbe quamplurima, etiam per milites, de quibus præclarè Thomas Bozius De ſignis Eccleſiæ lib. 5. ſig. 11. c. 2. & lib. 12. ſig. 57. vbi miracula à viris ſanctiſſimis hac noſtra ætate edita recenſet : Inprimis, inquit, cum Chriſtophorus Columbus in Indias Occidentales nobis antea ignotas primùm ſimul cum ſuis ſocijs peruenit, in omnibus earum locis hoc miraculum commune erat . Nam cum paſsim dæmones ederent reſponſa; vbi Euchariſtiæ Sacramentum per noſtros in aliquo loco reponebatur, continuò dæmones obmuteſcebant: & cum crebris terræmotibus terræ conquaſſarentur, & frequentibus tempeſtatibus miſerè etiam deformarentur; nunc noſtra religione recepta, non ita contingit. Hoc vniuerſis his regionibus commune: ſpeciatim verò accidit, vt Chriſtophorus Columbus in inſula, quam vocant Hiſpañolam, ſiue S. Dominici, altiſsimam è ligno crucem defigeret. Indigenæ ſæpius eam proſternere ad terram, & conuellere conati, nihil profecere: contactu illius ac fragmentis morbi paſsim curabantur.

Nouiſsimè vero *B. Aloyſius Bertrandus* Ordinis Prędicatorum, maximè noſtram Religionem in ijs locis amplificauit, datumque eſt illi diuinitus, vt mortuos ad vitam reuocaret, & innumeros ęgrotos reſtitueret ſanitati. Accidit aliquando, vt alicuius vici incolę ad eum confluerent, nomen Chriſto dare parati. Interrogati quid eos ad hoc adduceret, reſponderunt in publico quodam vniuerſalique eorum conuentu aſtitiſſe dæmonem, quem cuncti ſpecie horribili viderent , ac dixiſſe . Quid me aſtantibus duobus Chriſtianis inuocatis? (aderant forte duo ab Aloyſio ad Chriſtum perducti:) abripite eos hinc. Vbi hæc dixit, homo quidam, qui ſe diceret ab Aloyſio miſſum, proceſsit repente in medium conuentum, & in conſpectu omnium diſputatione inita, dęmona conuicit: quibus actis euanuere

nuere ex oculis aſtantium. Venit fortè in manus Principis cuiuſdam, qui non longè aberat à finibus regni Peruani, effigies Chriſti crucifixi. Ille acceptam conſpuere, ac multis modis irridere cœpit, in conſpectu plurimorum. Ibi mirabiliter imago quaſi verè ſpiraret, cœpit ex oculis ignem emittere, caput morare, & aſpectu minari, Regem, cunctoſque terrere. Quocirca pauore perculſi omnes, & tremore correpti, partim cecidere ad terram partim cum ſe viderent obrigeſcere, neque poſſe loco recedere, exclamare cœperunt, factiſque pœnitentes, miſericordiam ſuppliciter implorare: ob id priſtino ſtatui protinus reſtituti, magnum Chriſtianorum Deum palam confiteri altiſsima voce, rem cunctis enarrare. At Princeps vnà cum multis è numero ſuorum ſe Cuzcum contulit, & factum diuulgans Chriſto ſe deuouit.

Martinus de Valentia, illuſtriſsimę vir ſanctitatis fuit. Hic ex Ordine S. Franciſci cum duodecim Socijs venit in Occidentales Indias, anno milleſimo quingenteſimo vigeſimo quarto, & incredibile eſt, quot ipſe cum ſuis Indos ad Chriſti cultum perduxerit. Nemo ex illis duodecim fuit, quin anno milleſimo quingenteſimo trigeſimo primo pluſquam centum millia Indorum baptizaſſet. Hic verò eminentiſsimæ fuit ſanctitatis, virtutumque omnium diuinarum ſublimiſsimum culmen eſt aſſecutus. Viſus eſt aliquando, cum in Salmaticenſi Minorum monaſterio diuerſaretur, orans extenſis in modum crucis brachijs, in aëra ſublatus. Cũ ſæpè è ſuperiori loco verba faceret de Chriſti paſsione ad populum, rapiebatur extra omnes ſenſus, immobiliſq; erectus ac rigens diu perſiſtebat. Antonius è Naua, & Ferdinandus Corteſius in Thalmanalio oppido, cũ cellam, in quâ morabatur, de improuiſo aliquando aperuiſſent, inuenerunt orantem in aëra ſublatum, & à ſenſibus abſtractum. Bernardinus è Sahagunt, cùm cuperet hæc proprijs ipſe oculis intueri, acceſsit in Thalmanalio ad ea loca, in quæ ſolitudinem petens precaturus Martinus conferre ſe ſolebat, obſeruato tempore, quo ſe in illa iam Sanctus receperat: vbi propior eſt factus, mirificum ſplendorem conſpicatus, progredi vltra non potuit, quod nimia lux aciem luminum perſtrinxiſſet, mentemq; obturbaſſet. Allatus eſt aliquando ad virum ſanctum puer ægrotans, vt eum baptizaret: verum priuſquam perfici id poſſet, ille vita deceſsit. Acceptum Sanctus in altari collocauit, ſupplicationi ſe dedit, ad vitam paulò pòſt reduxit, baptizauit, ac ſuis reſtituit. Tlaxcalæ præ nimia ſiccitate cuncta exuſta iam conſpiciebantur: venere ciues ad virum diuinum, opem petentes: ſupplicationè indicta, proceſsit ille ad locum quendam, in quo crux fuerat collocata. Vix eò peruenerat in precibus totus, cum pluuia copioſa cælitus defluxit. Idem rurſus contigit in oppido Tlaelpano. Plurimis porrò ægrotis ſanitatem reſtituit. Illud autem nullo modo

Digitized by Google

prætereundum. Ioannes ex Oueto, qui Tecamacalci deceſsit, Cuſtos in ciuitate Angelorum, cum ſenſu odoratus eſſet priuatus, Sanctiq́ue cadauer tumulo recluſo inſpexiſſet, incredibilem protinus odoris fragrãtiã ſenſit, & ex illo odoratum recepit. Obijt anno milleſimo quingenteſimo trigeſimo quarto, cum diem mortis prędixiſſet, genibus in nuda humo in morem ſupplicantis poſitis, & in contemplatione cęleſtiũ defixus. Corpus eius triginta tres annos integrum incorruptumq́ue omnino permãſit, & eius videndi copia pluribus ad illud inuiſendum properantibus fiebat. Innumera porrò miracula quotidie ex illo prodibant. Poſt annum milleſimum quingenteſimum ſexageſimum ſeptimũ, cum capſam in qua repoſitum iacuerat, aperuiſſent, nihil in illa inuentum. Facta eſt diligentiſsima inquiſitio, an ab aliquo fuiſſet aſportatum, & ſubreptũ: nihil potuit inueniri, quamuis Apoſtolicæ literæ in eam rem ſcriptę fuerint, anno milleſimo quingenteſimo octuageſimo. Indi in maxima illum, veluti Apoſtolum, diuinitus ad ipſos miſſum, veneratione habuerunt, & quæcumque ad illum ſpectantia colligere potuerunt, veluti cæleſtes quaſdam reliquias aſſeruarunt, & coluerunt ſummo honore; vbi verò morbis aut etiam peſte tentati ſunt, illa corporibus admouebant, ac ſanitatem plerumq́ue mirabiliter protinus ijdem recipiebant. Quocirca data fuit opera diligens, vt omnes eius reliquiæ veſtium ceterarumq́; rerum colligerentur. Collectæ loco decenti ſunt repoſitæ, & miracula innumera ab illis indies emanant.

Deinde *Ioannes è S. Franciſco*, ſolis precibus, ac nullo prorſus ſtudio, aſſecutus eſt linguę Mexicanæ cognitionem, ita vt maximè cunctis fuerit admirationi, cum repente auditus fuit ea lingua innumeris præſentibus cõcionari. Hic aliquando plurima idola Indorum, multitudine ingenti vidente, à pueris Chriſtianis confringi iuſsit. Eadem verò die dæmon apparuit Indo cuidam, qui aberat paſsibus millibus ſexaginta: apparuit autem facie deturpata, membriſq́ue mutilatis, inquiens: Ecce vt à Ioanne malè habitus ſum, remq́ue, vti geſta erat, explicauit, efflagitans, vt aduerſus Ioannẽ ſuam contumeliam vlciſceretur, ſe ipſi opem laturum: docuitq́ue rationem, qua flagitium perpetraret. Aggreſſus eſt rem Indus, expectatumq́ue Ioannem per inſidias adortus, prægrandi fuſte percuſsit, aufugienſq; irrito euentu, & à proſequentibus nonnullis comprehenſus, rem detexit, & Chriſto ſe dedit. Idem Ioannes idolorum ſacerdotem baptizauit, cui mox duo dæmones, aſſumpta parentum ipſius defunctorum effigie, apparuerũt, affirmantes ſe in amœniſsimis deliciarum locis degere, eò deducturos ipſum, ſi velit ſequi & imperata facere. Sequitur ille, perueniunt ad ſiluam, ſuadent vt laqueo faucibus iniecto ſe ex arbore ſuſpẽdat, ac præfocet. Aggreſſuro iam rem miſero aſtitit Ioannes, ſiue ipſe re-

uer

uera, siue eius species. Increpat, dolos detegit. Agnito scelere, Indus Dei nomen ex animo implorare cœpit, ac protinus dæmones cum suis spectris euanuere. Ipse Mexicum reuersus, Ioanniq́ue occurrens, accedit ad pedes, veniam criminis suppliciter petens. Idem Ioannes defunctum filiolum, diu rogatus à matre, vt id faceret, ad vitam precibus reuocauit: aliaq́; multa mirabiliter egit, ac prædixit. Obijt anno millesimo quingentesimo quinquagesimo sexto.

Hos igitur paucos retulisse sit satis ex ijs plurimis, qui virtutibus diuinissimis florentes, miraculisq́ue editis clari prodierunt ex Ordine S. Francisci, & innumeros ad Christum populos belluinis antea moribus viuentes traduxerunt in latissimis Indiarum occidentalium terris. Illorũ verò gesta quædam breuissimis adumbrauimus. Si quis ea latius cognoscere cupit, legat historiam Franciscanam ad finem, quam dedit in lucem Franciscus Gonzaga Episcopus Cephalenus, & illius Ordinis antea summus Prefectus.

Innumera verò etiam sunt, quæ in Indijs item orientalibus per viros Religiosos miracula patrata sunt; ex quibus pauca attingamus. Xauerius in ora Comorinensi duos iam vita functos ad lucem multis præsentibus, quorum precibus ad id est coactus, reuocauit. In insula Iaponis muto cuidam, & pedibus capto vsum linguæ & ingressum, surdo auditum, alteri item surdo mutoq́ue sanitatem diuinitus reddidit. Non est numerus ægrotorum, qui precibus eius quamuis essent à medicis desperati, cõtinuò mirandum in modum sunt liberati, & nunc etiã cadauer ipsius Goæ miracula innumera edit. Plurima dum viueret in publicis etiam cõcionibus longissimè posita, vti erant, præsignificauit. Plura alia tam ab hoc sanctissimo viro, quàm ab alijs verbi Dei pręconibus, quæ humanas vires excedunt, patrata prætermittamus. Hæc attigisse sufficiat, vt persuasum omnibus sit, si merita, & Apostolicæ virtutes non desint; nec miracula etiam Apostolis digna defutura. Si enim Deus quotidie ad amicorum suorum sanctitatem propalandam mirabilia operari non dedignatur; quid non erit expectandum facturum ad fidem Catholicam confirmandam ac propagandam?

Quod si fortè hodie miracula non ita frequenter, vt olim, fiant, hanc huius rei primò eam reddimus rationem: Quia etsi certum sit per peccatores effici posse miracula, tamen non dubium, quin frequentissimum sit, & veluti lege stabilitum, vt quò quis fide & sanctitate magis excellat, eò aptius instrumentum sit, per quod Spiritus sanctus tam præclara opera perpetret. Quare non mirum si rara illa & admiranda signa non ita frequenter cernantur, vbi caritas refrigescit, vnusquisque quærens quæ sua sunt, & non quæ Iesu Christi. Nec enim dubium, si illa piorum prisca fi-

des, si pietas, ac denique si spiritus ille Apostolicus rediret, quin etiam o-
pera Apostolorum expectaremus. Præterea de parcitate signorum eam
reddit causam D. Tho. lib. 1. contra Gent. c. 6. dicens: *Hac autem tam mira-
bilis mundi conuersio ad fidem Christianam, indicium certissimum est præteritorum
signorum, vt ea vlterius iterari necesse non sit, cum in suo effectu appareant euiden-
ter, quamuis non cesset Dominus etiam nostris temporibus ad confirmationem fidei per
sanctos suos miracula operari.* Hactenus D. Thomas: cuius sententiam miri-
ficè confirmat Ioan. Chrysost. in Epist. 1. Cor. c. 2. demonstrans signa E-
uangelicę prædicationis patrata, non illo tantum sęculo, sed futuris fidem
peperisse: quare fides iam satis fundata, miraculis nouis non indiget con-
firmari, præcipuè cum vitæ integritas & exemplum, vt infra suo loco di-
cemus, efficacissimum sit, ad persuadendam fidem argumentum. Tertia
huius caritatis signorum causa assignatur à Ioss. Acosta viro alias doctis-
simo lib. 2. de procuranda Indorum salute cap. 9. quòd priscis temporibus
omnino necessaria fuerint, nostris nõ item: etenim fides mysteriorũ sublī
mium omnem humanã rationem superantium astruenda tuncerat apud
homines maximè rationes sua cuncta metientes, Græcos, inquã, atque Ro-
manos, cęteroſque huius sæculi sapientia illa ætate florentes. His quo-
modo per homines paucos ignobiles & imperitos persuaderi posset do-
1. Corint. 1. ctrina omnibus humani ingenij viribus validissimè obsistens, quã proin-
de stultitiam Dei Apostolus vocat, nisi diuina quædam ac insuperabilis e-
uicisset auctoritas, cõtestãte Deo signis, & prodigijs, & varijs charismā-
tibus? Quod etiã Paulus Apostolus sæpè commendat: *Sermo meus* (inquit)
Heb 2 & 1. Heb. 2. 1. Cor. 2. *& prædicatio mea non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis,*
Corint. 2. *sed in ostensione spiritus & virtutis, vt fides vestra non sit in sapientia hominum, sed
in virtute Dei.* Et Rom. 1. *Qui prædestinatus est filius Dei in virtute, secundum spi-*
Rom. 1. *ritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum Iesu Christi Domini nostri, per quẽ
accepimus gratiam, & Apostolatum, ad obediendum fidei in omnibus gentibus.* Ita
Christiana Religio, vbi humana præsidia prorsus aberant, diuinis est fun-
data miraculis: At nostrorum temporum longè alia ratio est; nam & ij
quibus fides annunciatur, omnibus rebus inferiores sunt, ratione, cultu,
auctoritate, & ij qui annunciant antiquitate, Religionis suæ, multitudine
suorum, ingenio, elegãtia, ceteriſque copijs ad persuadendum superiores
sunt, & abundant: neque barbarorum ingenia ea sunt, quæ fidei difficul-
tatibus terreantur, cum à maioribus suis obseruent ipsi longè incredibi-
liora. Ac reuera si Christus annuncietur, vt opus est, obsequentes & ad
credendum faciles sese exhibent. Denique quid magnis signis opus est,
vbi potius desideratur auctior intelligentia, quæ altitudinem doctrinæ
nostræ aliqua curiositate disquireret? Vnum illud his gentibus potentis-
simum & ad fidem efficacissimum, ac pænè singulare miraculum necessa-
rium

Digitized by Google

rium eſt, mores cum fide congruentes: hoc & abunde ſufficit, & omnibus conceſſum eſt modo velint.

Verum quia hoc eſt præclariſsimum inter alia fidei noſtræ teſtimouiũ, de illo in ſequentibus agenus: ſed prius reddamus rationem, quare tot motiuis & miraculis interuenientibus adhuc, multi in ſua perſeuerent infidelitate.

CAPVT V.

Rationes aliquæ quare multi fidei veritatibus etiam ſufficienter propoſitis aſſenſum non præbeant.

GVilielmus Pariſienſis lib. 1. de Fide cap. 2. ſeptem reddit rationes, cur multi fidei veritatibus alias euidenter credibilbus aſſenſum nõ præbeant. Prima, inquit, eſt ignorantia menſuræ, & capacitatis intellectus humani. Qui enim intellectum ſuum omnia capere exiſtimat, credit ex neceſsitate non eſſe, quicquid in intellectu ſuo non inuenit. Quemadmodum ſi quis crederet intra circulum vel velũ Lunæ eſſe omnia, neceſſe haberet credere non eſſe, quicquid intra ipſum non inueniret. Hæc igitur eſt cauſa, propter quam quicquid intellectus eorum non capit, non eſſe credunt. Tu ergò aduerte hoc & crede intellectum humanum menſuratum, & limitatum in ſua capacitate, ab ipſo creatore ſuo Deo, qui poſuit ei terminos, quæ, quot & quanta capiat capacitate ſua naturali, multa apud ſe ſecreta reſeruans, reuelanda cum voluerit, & quando voluerit. Similis error huic, & ſimilis ignorantia inuenitur in hominibus, qui crederent nullo modo eſſe poſſe ſcientiam de magnitudinibus Solis, & Lunę, atque ſtellarum, & de ſimilibus: pro eo quod non eſt in intellectu eorum.

Secunda cauſa errorum iſtorum eſt auerſio intellectus ab eis, quæ credenda ſunt. Quemadmodum enim, qui auerſos habet oculos ab eis, quæ videnda ſunt, & conuerſos ad alia videnda, videre non poteſt in illa auerſione: ſic qui intellectum habent auerſum ab eis, quæ credenda ſunt, & conuerſum ad contraria credenda, credere non poſſunt in illa auerſione. Hi ſunt, qui tanto amore amplectuntur opiniones ſuas & ſectas, vt de contrarijs ne quidẽ cogitare velint, tanto q[illegible] auerſi ſunt, & contrarij cõtrarijs errorũ ſuorum, vt ea nec reſpicere vllateaus velint. Tu autem ſcias quia idẽ eſt cogitare, quod corde ſiue intellectu intueri, atque reſpicere,

Digitized by Google

cere, & quia amor conuerſio eſt ad amatũ, & odiũ auerſio eſt ab eo, quod oditur; quod ipſę cõuerſiones, & auerſiones corporales indicant & oſtẽdũt, velut vmbræ & ſimilitudines quædã interiorũ ſiue ſpiritualium conuerſionũ & auerſionum. Manifeſtum igitur eſt, propter quid huiuſmodi homines ea, quæ credenda ſunt, credere, ſeu videre nõ poſſunt: non enim datum eſt hominibus videre poſt tergum ſuum, neque videre ſine intuitu & aſpectu.

Tertia cauſa erroris eſt, ipſa rerum ſubtilitas, quæ turbido, & groſſo intellectu viſibiles non ſunt. Quemadmodum enim viſus adeò turbidus & groſſus, vt ab eo pilus videri nõ poſsit, eſt & viſus quo pilus & pilo gracilius videri poteſt: ſic & intellectibus hominum ſimilem differentiã & comparationem eſſe contingit. Quemadmodum igitur homines groſsi & turbidi pilum non videntes vbi eſt, & contendunt & cũrant ipſum ibi non eſſe, propter eius ſubtilitatem & gracilitatem ipſum non vidẽtes, & ipſum videntibus credere nolentes: ſic ea, quæ ex fide, quam diximus, credenda ſunt propter ſui ſubtilitatem, groſsities, & turbiditas intellectus vulgarium, & indoctorum hominum non capiens, ea non eſſe & credit, & contendit & deierat.

Quarta cauſa eſt, remotio, ſiue diſtantia, hoc eſt longinquitas à rebus credendis: & hæc longiquitas eſt imperitia, & inexercitatio in illis: ſicuti dicit Ariſtoteles, Imperiti veluti longè diſtantes ſpeculantur. Qui enim in ſenſibilibus verſantur, aut in alijs quæ lõgè ſunt à credẽdis, verſantur, & commorantur aſsiduè longè ſunt indubitanter ab illis, & propter hoc illa videre non poſſũt, qui nec ſtudio, nec exercitatione ad illa appropinquauerunt.

Quinta verò cauſa eſt ſtultitia, qua volunt intelligere intellectu naturali per ſe id, quod per ſe capi nõ poteſt. Quemadmodum ſi quis viſu humano vellet videre, quicquid aquilino viſu videri poteſt, aut altitudinem ſtaturæ ſuæ longè deſuper eminentẽ cõtingere, & quæ in ea ſunt manu capere: ſic breuior intellectus credendorum altitudinem non attingit, & intellectus naturalis ad ea, quæ ſupra ipſum ſunt, per ſe nullatenus extendit ſe.

Sexta cauſa eſt inquiſitio probationum; probationes enim velut ſcalę ſunt quibus attingitur ad probata. Quia verò ad ea quæ fidei ſunt ſcala huiuſmodi non pertingit, cum non habent aliquas probationes inde quales vellent; ideò deeſt illis ſcala, vel omnino, vel ſaltem eius altitudinis, quæ huiuſmodi res attingat. Hi tanquam deficiente ſcála altitudine aſcẽdenda incomparabili breuiori, ad ea nullatenus aſcendunt, eò quod ſolas probationes ſcalam, qua illuc contingat, aſcendere opinantur.

Septima cauſa eſt peccatum ſiue negligentia, qua diuinum adiutorium

ad

Digitized by Google

ad ipsa credenda non quæritur, seu quodcunque aliud, quod viam gratiæ obstruit & cõcludit: meritò enim & iustissimè fit, quod Dei iudicio, Dei adiutorium non obtinet, qui illud obtinere non curat; meritoque gratiæ lumen diuinæ cor illius ad illustrandum non ingreditur, qui obicem illi ponit peccati, meritò enim radijs Solis domus illius non illuminatur, qui radijs eius fenestras & ostia alioſque introitus omnes claudat & obstruat. Scito etiã quod quemadmodum homines proprijs manibus lumẽ Solis visibilis ab oculis suis quandoque prohibent & abscondũt: sic peccatores malis operibus suis, Solis inusibilis radios, hoc est dona gratiarũ & virtutum à cordibus suis declinant, & auertunt. Quod enim sunt manus interpositæ inter Solẽ & oculos ad obtenebrãdos eos hæc, sunt opera mala inter solem intelligentiæ, atque institiæ & oculos cordis ad eos obstruendos. *Subjunge* *insuper*

Accende autem & alias similitudines, siue exempla, vt melius innotescat tibi erroneorũ stultitia. Quia enim sensus humanus in huiusmodi reb⁹ tanquam cœcus est: & omnino insscius, qui eo duce ambulare volunt in his, sibi cœcum ducem eligunt, & propter hoc non est mirum, si in præcipitia & profunda errorum corruunt. Similiter qui ipsum de his rebus cõsulunt, cum horum omnino insscius sit, suum in rebus periculosissimis habent consiliarium. Meritò igitur pernitioſe errant, & pericula errorum non effugiunt. Assimilatur etiam stultitia huiusmodi hominum vespertilionibus, qui Solem videre contendunt, & ipsum totis viribus fugiunt, dum neque ortum eius exspectant, neque ante occasum euigilant: sic & illi Solem intelligentiæ & iustitiæ Domini ex omni parte effugiunt oriturum, siquidem nec expectant, dum nec miraculis, nec sacrorum eloquiorum testimonijs, nec sacrorum Doctorum suasionibus, quibus omnibus velut quibusdam radijs illucescere possent, eisdem attendere nolunt: immò ab ipsis tanquam à vitijs fugiunt, sicut & omnes aues lucifugæ, quibus & ipsi congruentissima similitudine comparatur. Solisse luminosissimus, à tempore infidelitatis eis occidit, & propter hoc frustra eum videre cõtendunt præter occasum suum: qui non est nisi casus eorum, donec eis oriatur, cuius tamen ortum, vt diximus, fugiunt.

Amplius, sicut cum terra vel nube vel Luna interposita, inter aspicientẽ & Solem non contingit aspiciẽtem ad solem videre, nisi interpositum: sic & omnes huiusmodi erronei, cum inter eos & veritatem salutarẽ interposita sint infidelitatis suę mendacia, non est possibile eos videre nisi illa. Interpositis autẽ prohibentibus, non peruenit aspectus eorũ ad ipsam veritatem; sicut dicit Salomon Prouerb. 18. *Non recipit stultus verba prudentiæ, nisi ea dixeris, quæ versantur in corde eius.* Et quoniam impossibile est ab intellectu materiali atque possibili aliquid videri seu cognosci, nisi irradia- *Prou. 18.*

vitali

tione

tione ſua ſuper illud, & apparitione formæ ſuæ in illo, quoniam ipſe eſt velut ſpeculum intelligibile ac noſcibile formarum intelligibilium, hoc eſt, in quo reſultare, & pingi quodammodo habent omnes formæ intelligibiles reſultatione & pictura Soli conuenientibus; manifeſtum eſt conſequenter, quia nec in quaſſato intellectu, nec in declinato, nec per interpoſitionem prohibito, quemadmodum nec in ſpeculo, quod eſt diſpoſitionum ſeu comparationum iſtarum: manifeſtum eſt tibi, quia in intellectu hæretico, cum loco terſionis & puritatis habeat craſsitudinem & immunditiam, loco directæ oppoſitionis ad veritatem ſalutarem habeat declinationem ab ea & auerſionem, loco liberæ viæ, ſeu tranſitus habeat interpoſitum, prohibens ab eo irradiationem ab ipſa veritate ſalutari: manifeſtum eſt tibi, inquam, quia impoſsibile in huiuſmodi intellectu fieri deſcriptionem, ſeu apparitionem huiuſmodi veritatis. Et quoniam non ſolum Sol in lumine ſuo, & ex lumine videtur, quod infundit hominibus videntibus, ſed etiam omnis res alia, & quantum ad ſenſus exteriores, & quantum ad intellectum materialem: quantò fortius neceſſe eſt, vt Sol intelligentiæ atque iuſtitiæ non videatur, niſi in lumine, & ex lumine, quod ipſe infundit videntibus, & hoc infuſione gratuita, ac liberali, non irrationali, ſeu naturali, qualis eſt effuſio luminis à Sole, & caloris ab igne, quorum potentiæ irrationales, atque ſeruiles nominantur. Irrationales quidem, quia abſque diſcretione & diſtinctione, æquè bonis & malis, & ad bona & ad mala operantur, æquè enim illuminat Sol, æquè fundit lumen ſuum rapientibus, & occidentibus, ceteraque mala perpetrantibus, vt piè agentibus. Seruiles verò, quia nulla non operatur per modum ſeruientis; cuius non eſt vel aliud, vel aliter facere quam acceperit in mandatis. non enim habet ignis in poteſtate, vt alicubi ab aduſtione caueat, vel vt nunquam aliquid magis aut minus calefaciat, ſed totum facit ex neceſsitate, nihil autem ex propria libertate. Vtrumque autem ab altiſsimo Deo longè eſt in vltimo elongationis, & propter hoc omnia bona, quæ ex ipſo nobis ſunt, dona ſunt largitatis ipſius, & beneficia pietatis. Hactenus Guilielmus Pariſienſis.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT VII.

An oporteat cum Infidelibus Collationibus ac Disputationibus publicis de rebus fidei agere?

RES est non parui momenti, ac magna consideratione digna, An cum hæreticis & alijs infidelibus publicis Disputationibus agendum sit, vt eorum confutentur errores, fideique veritas ostendatur, vt sic ipsi conuicti, ad fidem vi rationum & argumentorum compellantur? Res est maximè anceps, & quæ pro vtraque parte non contemnendis nititur fundamentis. Inprimis rem hanc potius priuatis colloquijs, placida institutione, ac præcipuè oratione ad Deum cum morum puritate ac vitæ exemplo coniuncta perficiendam, res ipsæ in Ecclesia gestæ testantur: quibus compertum est eos, qui ab hæreticis ad Catholicam fidem ac Religionem aliquando conuertuntur, potius ex Spiritus sancti tacito instinctu, & mansueta Catholicorum institutione, quàm argutis disputationibus, excitari ac permoueri. Eius rei manifestum exemplum ostendit Deus, in magno Ecclesiæ doctore D. Augustino: qui de sua ex hæresi Manichæorum, ad fidem conuersione, inter alia scripsit, matrem suam Monicam nihil non consilij auxilijque à Deo & hominibus passim & continuò multisque cum lachrymis flagitasse, vt ipse filius eius, Manichæorum hæresi adhęrescens, ad Ecclesiæ Catholicę fidem Religionemq; conuerteretur. Tandem quoque solicitè vehementerque rogasse Episcopum, vt cum ipso filio suo dignaretur colloqui, eiusque errores refellere, & docere eum meliora. *Noluit autem Episcopus* (verba sunt D. Augustini) *prudenter sanè, quantum sensi postea. Respondit enim me adhuc esse indocilem, eò quod inflatus essem nouitate hæresis illius, & nonnullis quæstiunculis iã multos peritos agitassem, sicut illa* (mater) *indicauerat illi. Sed sine illum ibi, addebat Episcopus, & tantum roga pro eo Dominum: ipse legendo reperiet, quis ille sit error, & quanta impietas. Simul etiam narrauit, se quoque paruulum, à matre sua seducta datum fuisse Manichæis, & omnes pæne non legisse tantum, verum etiam scripsitasse libros eorum, sibiq; apparuisse, nullo contradisputante & conuincente, quàm esset illa secta fugienda, itaq; fugisse. Quæ cum ille dixisset, atque illa* (mater) *nollet acquiescere, sed instaret magis deprecando, & vbertim flendo, vt me videret, & mecum differeret: ille iam stomachans tædio, Vade, inquit, à me, ita viuas: fieri enim non potest, vt filius istarum lachrymarum pereat.* Hæc ille.

Digitized by Google

Nec minus in hanc rem facit conuersio cuiusdam gentilis Philosophi, qui vnà cum alijs ad Nicænum Concilium accesserat, vt Christianorum Religioni illuderet. Nam cùm is dicendi arrogantia se inaniter jactitaret, & Sacerdotes petulanter irrideret; senex quidam simplex Spiridion nuncupatus, ex illustrium Confessorum numero, superbiam eius non tulit. Qui tametsi ineptæ subtilitatis, & præstigiarum penitus expers erat, tamen cum eo disputare cœpit. At cum hæc res petulantibus, qui Confessorem hominem simplicem esse cognoscebant, risum moueret quidem, & modestis iniiceret timorem, qui verebantur, ne cum viro dicendi perito congressus haberetur pro ludibrio: tamen cum facultas (cui, cùm talis & tam proiectæ ætatis esset, pudor erat resistere) data esset, liberè quæ vellet loquendi, In nomine Iesu Christi, inquit, Philosophe audito: Vnus est Deus cæli & terræ, & omnium rerum tam oculis subiectarum, quàm eorum aciem fugientium opifex: qui hæc omnia & virtute verbi fabricatus est, & sacrato Spiritus sancti afflatu stabilijt. Quare hoc verbum, quod nos filium Dei nuncupamus, misertum humani erroris, & belluinæ viuendi rationis, ex Virgine nasci, cum hominibus vnà versari, proque ijsdē mortem oppetere voluit. Estque iterum venturus, de ijs rebus quas quisque gesserit in vita, dicturus sententiam. Ista ita se habere, sine vlla alia curiosa indagatione pro certo credimus. Noli ergò in his, quæ fide dumtaxat rectè intelliguntur, curiosè refutandis, laborem frustra consumere, quærereque qui ista fieri, vel non fieri possint. Quod si credis, mihi quidem sciscitanti responde.

Quibus obstupefactus Philosophus, Credo, inquit: & gratijs illi actis, quod ipsum deuiciisset, non solum eadem cum sene ipso sentire, verùm etiam consilium dare cœpit illis, qui perinde erga fidem Christianam, atque ipse antea, affecti erant, vt jam doctrinæ Christianæ assentirentur: atque jusjurandum adjecit, se non modò non sine numine diuino mutatum esse, sed etiam vi ac virtute quadam inexplicabili ad Christianam Religionem conuersum. Moxque sermonem conuertens ad discipulos suos, vel ad eos qui audiendi gratia aduenerant: Audite, inquit, ô eruditi viri: donec verbis mecum gesta res est, verba verbis opposui, & quæ dicebantur, dicendi arte subuerti. Vbi verò pro verbis virtus processit ex ore dicentis, non potuerunt resistere verba virtuti, nec homo aduersari potuit Deo. Et ideò si quis vestrum potuit in his quæ dicta sunt sentire, quæ sensi, credat Christo, & sequatur hunc senem, in quo locutus est Deus.

Simile est huic quod Alexander Episcopus Constantinopolitanus, vir spectatę virtutis & dignitatis, à Philosophis prouocatus, vni eorū, cū quo se disputaturum acceperat, dixit; In nomine Iesu Christi præcipio tibi ne loquaris. Quod vt primū dixerat, homo è vestigio obstructo ore cōticuit.

Hæc

Hæc & alia olim sic gesta sunt: nec mirum. Nam cùm fides in Deum & Christum Dominum nostrum, sit donum Dei, oportet primùm Deum in homine infideli aut hæretico operari displicentiam erroris, & desiderium cognoscendæ veritatis, priusquam humana industria erudiendo, suadendoque aliquid efficiat. Vnde Apostolus Paulus Titum suum de hæreticorum conuersione docens, non meminit contentiosarum disputationum: sed ait, hæreticum hominem post vnam & secundam correptionem deuita: sciens quia subuersus est, qui eiusmodi est, cum sit proprio iudicio cõdomnatus.

Præterea non opus est ad horum confirmationem, vt exempla plura longè petantur, cùm ferè omnia colloquia & disputationes publicæ, quæ nostra ætate habitæ sunt, absque vlla ferè eorum emendatione & conuersione, quin potius, cum inflato ipsi sint corde, victoriam iactitarunt: id enim hæreticorum superbiam dumtaxat cum insigni arrogantia coniunctam redarguit, qua licet maxime victi, non solum victoriam victoribus non tribunt, sed eam quoque sibi arrogare non vereantur. Et quis audiuit vnquam in vlla disputatione aut colloquio, hæreticos, quam diu quidẽ tales esse non desierunt, ingenuè professos fuisse, se ab Orthodoxis esse cõuictos?

Disputauit cũ Pharisæis & Sadducæis Christus, sed ab aduersarijs pro victorię laude calumnias & blasphemias reportauit. Ioan. 8. & alibi passim. Certauit cum Simone Mago Petrus, eumque non solùm non validissimè conuicit, sed etiam contriuit, at victi tamen vocem victus Simon edidisse nullam legitur. Disseruit de fidei mysterijs in Areopago Paulus, Acto. 17. Sed quis victoriam ei cessit, nisi qui in eius etiam sententiam, depositа infidelitate, concessit Dionysius Areopagita cum paucis? *Alij vero cum audissent resurrectionem mortuorum, quidam quidem irridebant, quidam verò dicebant, audiemus te de hoc iterum.* Disputauit quoque cum Pharisæis cœcus ille, iam non cœcus, sed corpore simul & animo à Christo illustratus, & sanè conuicit. Sed quam ab hostibus palmam reportauit! *Tu in peccatis, inquiunt, natus es totus, & tu doces nos?* Ioan. 9. Conuicti sunt vtique in quatuor illis vniuersalibus ac celeberrimis Concilijs hæretici sufficienter: in Nicæno Arrius: in Constantinopolitano Macedonius: in Ephęsino Nestorius: in Chalcedonensi Eutyches, cum suis quisque asseclis, sed victos se vsque adeò confessi non sunt, vt contra victores etiam insolentius insurgerent. Disputauit cum Donatistis Augustinus, alijs Catholicis Episcopis associatus, eosque ita conuicit, vt etiã cognitor seu arbiter ab Imperatore designatus, apertè contra Donatistas sententiam protulerit, vt videre est in Breuiculo Collationum cum Donatistis, quem de hoc ipso Colloquio conscripsit Augustinus: sed tantum aberat, vt Donatistę se conuictos fate-

Ioan. 8.

Act. 17.

Ioan. 9.

rentur, vt ipsum quoque cognitorem aperta calumnia impetere non sint veriti; quasi verò à Catholicorum parte corruptus, iniustè contra se pro Catholicis sententiam tulerit, vt videre est apud Augustinum ibid. & Epist. 152. Disputauit quoque idem Augustinus cum Felice Manichæo, sed nec iste Augustino prius palmam concessit, quàm à suo errore decessit, vt videre est in actis ab Augustino editis.

Disputauit quoque cum hæresiarcha Chonarum Theodorus Studites, vir sanctissimus & doctissimus: sed finita disputatione, quid de illo aduersarius? Ita putabam, inquit, hunc penitus nil scire: sed & elinguem eum reddidi; vt videre est ex Epistola, quam ipse Theodorus scripsit ad Naucratium, relata ab Illustrissimo Cardinale Baronio tom. 9. Annalium Eccles.

Collocuti sunt anno 1465. Doctores Catholici (inprimis Decanus Capituli Pragensis) de controuersia illa vnius speciei, cũ Rochizanno, & alijs VVicleffistis hæreticis, quos etiam de errore egregiè conuicerunt. Sed quid in fine Colloquij Rochizannus. Tunc Rochizannus locutus est sermonem longissimum, omnia priora replicans, gloriando se victorem esse iam altera vice, contra Ragusium, & iam contra Doctores, &c. vt videre est ex actis eius Colloquij.

Sed quid antiqua memoramus, cum eius rei luculẽtissima præsens ætas præbeat documenta? Disputauit anno 1519. Lipsiæ cũ Luthero & Carolstadio, doctissimus Eckius. Disputauit quoque felicissimo euentu inuictus ille disputator Badæ apud Heluetios, anno 1526. cum Oecolampadio. Disputarunt anno 1546. Ratisbonæ Maluẽda & Billikius Theologi Cæsarei, viri doctissimi, cũ Bucero & Brentio: ibidemq; anno 1601. Iacobus Gretserus & Adamus Tannerus societ. Iesu Theologi celeberrimi, alijq; cum Aegidio Hunnio, Iacobo Hailbronnero, ceteriscq; Augustanæ confessionis Pseudo-Theologis sunt congressi. Disputauit anno 1589. cum Iacobo Andreæ, & Iacobo Heerbrando, Ioannes Pistorius, vir doctissimus & disertissimus. Denique Illustrissimus Cardinalis Perronius, corã Hẽrico IV. Galliarum Rege, colloquium habuit cum Plessio Mornæo Caluiniano. Omnes isti, inquam, cum aduersarijs & hæreticis nostri temporis, nec nisi conuictis, aut egregiè confusis disputarunt: & quando tamen aduersarij vnquam se conuictos esse confessi sunt? quando victoriam imprudenter sibi arrogare non sunt ausi? Cuius fortè causam eam possumus designare, quam Ambrosius lib. 5. in Lucam significauit, dicens: *Aduerte cæleste consilium. Non sapientes aliquot, non diuites, non nobiles, sed piscatores & publicanos, quos dirigeret, elegit, ne traduxisse potentia, ne redemisse diuitijs, ne potentia nobilitatisq; auctoritate traxisse aliquos ad suam gratiam videretur, vt veritatis ratio, non disputationis gratia præualeret.* Hęc Ambrosius.

At ſi

At si oculos conuertamus ad initia progressusque Ecclesiæ nascentis, pro contraria sententia non deerũt grauissima testimonia: nam in primis D. Paulus disputauit in Synagoga publicè cum Iudæis, & in foro per omnes dies ad eos, qui aderant, Actorum 17. & 18. & 20. Idem quoque de B. Stephano, & Apolline ex eisdem Apostolorum actibus accepimus. Publicas etiam disputationes cum hæreticis vel gentilibus plurimos ex antiquis Patribus inijsse, passim eorum gesta & historiæ tradunt. *Act. 17. 18. 20.*

Deinde B. Augustinus, vt Possidonius refert, cũ quodã etiam Felice, de numero eorum, quos Electos dicunt ijdem Manichæi, quique Hipponem venerat, eundem seminaturus errorem publicè in Hipponensi Ecclesia Notarijs excipientibus disputauit, populo astante: Et post secundam vel tertiam collationem ille Manichæus, frustrata vanitate & errore illius sectæ, ad nostram conuersus est fidem atque Ecclesiam, sicut eadem relecta docere poterit scriptura. Hactenus Possidonius. Imò ipse Augustinus sic ait contra Iul. Pelag. lib. 3. c. 1. *Donatistas ad collationem nobiscum venire per Imperialia iussa compulimus, in qua collatione victi sunt Donatistæ.* D. Cyrillus Alexandrinus contra Nestorium, publicè in Concilio Ephesino disseruit, illumque superauit. Gregorius Magnus cum Eutyche Constãtinopolis congressus est, eumque ab errore reuocauit.

Diuus Bernardus publico congressu coram Concilio Remensi disseruit cum Gilberto Porretano, qui de hæresi conuictus Ecclesiæ, decretis adhęsit. Idem Bernardus prouocauit Petrum Abaylardum ad publicam disputationẽ, eumque ad maximas angustias redegit. Ac denique anno Redemptoris nostri 645. habita est famosa illa ac celeberrima coram Episcopis Africanis inter Pyrrhum Patriarcham Constantinopolitanum hæreticum, & Maximum Abbatem eundemque Martyrem Orthodoxum, ex qua idem Pyrrhus Princeps Monothelitarum hæreticorum conuictus, erroris diu defensi pœnitens, recantãs palinodiam, oblatoque fidei Catholicæ libello Theodoro Romano Pontifici, receptus est vnà cum titulo Patriarchatus in Ecclesiam Catholicam. In hac igitur celeberrima disputatione post multiplices Pyrrhi (vt eleganter Cardinalis Baronius tom. 8. anno Domini 645. describit) obiectiones ingestas, & à Maximo quàm disertissimè confutatas, post nexus solutos, & defensiones ac responsiones singulas quoque conuictas, post denique inanes tergiuersationes elusas, acuminataque cauillationes retusas, cùm deficerent verba, dare manus omni penitus destitutus defensione Pyrrhus compellitur, & credere cogitur veritati. Magnum sanè tunc (vt idem refert Baronius) vidit primum Africa, deinde Roma spectaculum: Africa quidem, dum quem paulò ante aspexerat magnis animis Patriarchali ostentatione insultantem Catholicæ fidei & veritati, pro hęresi, ore rotundo in defensores fidei

Digitized by Google

Catholicæ declamantem, in se ora omnium conuerteutem, iamque post se tertiam orbis partem ducere captiuam tentantem, eundem viderit ab extorre monacho appetitum, vt nouum Goliath à puero Dauide, non in hasta vel ense, sed in nomine Domini pugnaturo conuentum, tanta corona Patrum, & magistratuum & Africani populi circumdatum, post longam concertationem fateri se superatum, abijcere clypeum, dare manus, & pedes conijcere sponte in compedes illos optabiles sapientiæ, eiusque vinculis alligari, de quibus Ecclesiasticus: *Inijce pedem tuum in compedes illius, & in torques illius collum tuum. Subijce humerum tuum, & porta illam, & ne acedieris vinculis eius. Et erunt tibi compedes eius in protectionem fortitudinis, & bases virtutis, & torques illius in stolam gloriæ, (decor enim vitæ est in illa) & vincula illius alligatura salutaris.* Ita planè, cùm &, victo Pyrrho, omnes vt vincenti fuerint adgratulati, eundemque laudibus, ac benedictionibus prosecuti, quod reuera cedens veritati, perfidiam superasset, impietatem subegisset, contriuisseteque Satanam pedibus suis, qui solus lugeat se esse victum, hæresi debellata, & eius defensore in offensorem mutato. Hactenus Baronius, qui in fine octaui tomi meritò hanc Maximi cum Pyrrho disputationem inseruit.

Eccl. 6.

Magna igitur opus est consideratione, ac, vt verius dicam, opus est diuinæ prudentiæ, discernere, quando cum infidelibus publicis colloquijs & collationibus congrediendum sit, quando verò abstinendum: inspicieque sunt personarum merita, studia, sapientia, ac præcipuè morum integritas, ac vitæ sanctitas, quibus viri sapientes diuina ope nixi, promerentur de inimicis palmam reportare.

DE

Digitized by Google

DE CONVERSIONE OMNIVM GENTIVM PROCVRANDA.

LIBRI IIII. PARS II.

De Miniſtrorum progreſſu ac conuerſatione cum vitæ integritate coniuncta inter infideles, & ratione agendi cum eis, vt ad fidem alliciantur.

REGNVM Dei non eſſe in ſermone, ſed in virtute docuit Apoſtolus 1. Cor. 4. non quia doctrina opus non ſit ad fidei noſtræ veritatum oſtenſionem: quo modo enim credent, vt ipſe alibi ſcripſit ſine prædicatione? ſed vt oſtendat pro infidelium conuerſione prodeſſe plus vitam puram, quàm orationem cultam. Mores enim corrupti doctrinam ſanam euertunt & immanem reddunt. Sergius quidem Paulus Proconſul, prudentiſsimè credit, vt Act. 13. legimus, admirans ſuper doctrina Domini, cum verbis vidit facta ſuccedere. Nunc verò cum rarò fiant prodigia, quibus Euangelicæ voces confirmentur (neque verò illis opus eſt vt jam diximus) quid reſtat ad plenã Euangelij prędicationem, niſi integritas ac vitę puritas? Hoc vnum à Miniſtris munus poſtulat Apoſtolicum, hoc prærequirit animarũ ſalus, hoc myſteria fidei noſtræ credibilia certaq; eſſe hominibus quantumuis barbaris facile demonſtrantur. Quare qui ad exteras nationes pro Chriſto legatione Apoſtolica functuri ſunt, ea vitæ ſanctitate niteant opus eſt, quæ, (ipſis quoque ſilentibus) Religionis Chriſtianæ puritatem repræſentent. Nihil enim ad errores, & vitia conuellenda efficacius eſt, quàm vitæ inculpatæ ſanctitas, quæ genere ſuo cum diuina ſit, omnem intellectum ſua luce perſtringit, omnia colla, quantumuis erecta domat. Eloquentia omnis euaneſcit, miracula proſunt, ſed non adeò prævalent, quod arte dæmonum ſimilia quædam effingi queant. Sola verò ſanctitas nequit ſatis ſimulari, quod ipſa ſimulatio veræ ſanctitati non tam ſimilis, quam contraria ſit. Vera ſanctitas illuſtriſsimam totius orbis partem

Digitized by Google

tem flexit, & potentiſsimos Reges Chriſtianæ manſuetudinis vim admiratos in ſua caſtra perduxit. Quapropter Euangelici Miniſtri hanc præ aliis munimentis armaturam exquirant, quæ quamuis vniuerſarum virtutum complexione conſtet, ad opus tamen Miſsionũ ſelectas quaſdam pro rei magnitudine requirit. Igitur cum vitę innocentia & ſplendor firmiſsimum ſit fidei teſtimonium, ac efficaciſsimum medium ad infideles omnes iuuandos, reſtat vt in hac ſecunda huius libri Parte de vitæ ac morum integritate in miniſtro Euangelico agenti inter infideles prærequiſita dicamus, & quam huic inſtituto neceſſaria ſit demonſtremus. Vitę verò ac morum integritatem appello iuſtitiam Chriſtianam, quę omnium virtutum officijs conſtat. Potiſsimum verò de illis virtutibus dicemus, quæ magis conferunt, vt quis idoneus ſancti Euangelij Miniſter euadat. Efflagitat enim Apoſtolicum munus in Euangelij Miniſtris admirabilem vitę puritatem ac ſanctimoniam, nempe vt caritate ardentes, benefici, ac miſericordes, prudentes in rebus agendis, continentes, paupertatem amantes, benigni ac manſueti, ac inter omnia patientes, & longanimi: aliter verò nec hominibus neque Deo, neque ſibi ipſis ſatisfacient; cùm animarum conuerſio ad Deum, earumque omnis profectus atque incrementum ab ipſo etiam proueniat, ſic enim ſcriptum eſt: *Neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus*. Et Ioan. 6. Ioan.6. *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater traxerit eum.* Quid ergò faciunt homines in aliorum hominum conuerſione? hoc vnum quod à Deo tanquam inſtrumenta libera adhibentur: ſicut calamus ſolet ad ſcribendum, ſerra ad ſecandum. Quare ſicut inſtrumentum, ſi ſe ipſum mouere velit, nihil efficiet; ſi verò cum artifice coniunctum ab eo moueatur, omnia efficiet: ſic homo in his diuinis & ſupernaturalibus operibus tantum præſtabit, quantum cum Deo oratione continua, integritate vitę, ſtrictiſſimoque caritatis vinculo fuerit coniunctus, ab ipſoque motus. Hanc verò vitę integritatem, ac prærequiſita alia in Miniſtris Euangelicis, vt muneri ſuo ſatisfaciant, ad quatuor capita reducamus, nempe ad orationis præſidium, ad vitę integritatem, ad morum exemplum, ac denique ad doctrinam & ſcientiam.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT I.

De oratione continua & fiducia in Deum.

QVamuis in omni negotio aggrediendo orationis præſidium primũ præcipuumque ſit: tamen vbi de conuerſione animarum agitur, multò magis: tum, quia cum fides donum ſit Dei, & corda hominum in manu Domini ſint poſita, nulliuſque induſtriæ diligentiæque noſtræ ſit vocatio gentium ad Euangelium, ſed ſolius miſerentis & præuenientis Dei; ad orationes & preces aſsiduas atque feruentes ſtudium omne Miniſtrorum conuerti debet, ſpem omnem & fiduciam in cæleſti gratia collocantium, & diuinæ miſericordiæ fores diutiſsimè pulſantium: tum quia non de quauis conuerſione res eſt, ſed de prima, de maxima, de difficillima, quando vocatur infidelis ad fidem, quando non affectum ſolũ, ſed ipſum quoque ſenſum iubetur exuere, & ſeſe penitus abnegare, vt in obſequium Chriſti captiuo intellectu eat. Tã eſt profectò orationis ſingulare præſidium, vt qui cetera omnia adhibeat, hanc ſi omittat, nihil acturus ſit, in haſta & clypeo veniens, non in Domino fiduciam habẽs: *Neque enim in gladio ſuo poſſederunt terram, & brachium eorum non ſaluauit eos, ſed dextera tua, Domine, & illuminatio vultus tui, qua complacuiſti in eis*, ait Propheta. Quare in hac re nihil oratione magis neceſſarium, nihil omnino potentius. Hæc enim vna impetrat gratiam, donaque omnia, ſi cum fiducia in Deum coniuncta ſit. Apoſtoli, cum de totius orbis conuerſione curarent, reiectis ceteris beneficentiæ officijs, *Nos* (inquiunt) *orationi & miniſterio verbi inſtantes erimus*: adeò inter ſe duo illa cohærere intelligebant. Nunquam Petrus & Ioannes, nunquam Paulus ante preces ad Deum fuſas, de Chriſto ad populum verba fecerunt. Et rectè Dionyſius de Diuinis nominibus c. 3. monet ante omnem actum, Theologię præſertim, orationem præire oportere. Ipſe mediator Dei & hominum Chriſtus Ieſus non ante ad prædicandum Apoſtolos mittit, quam in oratione peruigil pernoctarit. Neque enim tam ſermonis & diligentiæ ſuæ fructum quàm orationum exſpectare debet fidelis Dei miniſter.

Pſal. 43.

Act. 6.

Luca 6.

Longè plus ſine vlla dubitatione Paulus orationibus egit, quàm concionibus, plus lacrymis & gemitibus, quàm exhortationibus. Similiter Petrus & Ioannes, ceterique militiæ Chriſtianæ duces. Orationi Stephani Saulum donatum vult Martyr Cyprianus Sermone de bono patientis. Sicut Monicæ matris lacrymis regenerationem ſuam magis acceptam fert Auguſtinus lib. Confeſsion. quam Ambroſij concionibus. Ac denique

Digitized by Google

vir Apoſtolicus Franciſcus Xauerius millia hominum Chriſto peperiſſe legitur, non tam humana facundia, quàm feruentiſsimis precibus, lacrymis, gemitibus, & ſuſpirijs, quibus per integras noctes peruigil multò fortius Deum pulſabat. Atque in nouo orbe inuenti ſunt miniſtri, qui ſimplici quidem ſermone, & imperito, ſpiritu tamen Dei feruentes, plus in conuerſione barbarorum effecerint, quàm multi præclari magiſtri. Sed quia immenſum eſſet exempla narrare; vnus Paulus Apoſtolus pro omnibus eſſe poteſt, cuius in orando pro verbi Dei efficacia incredibile ſtudium nullus hominum fide dignum putaret, niſi id apertè ex eius conſtaret Epiſtolis: nam ad Rom. 1. teſtem ſibi Deum aduocat, quod ſine intermiſsione ſemper in orationibus ſuis memoriam eorum faceret. Pro Corinthijs, pro Epheſijs, pro Philippenſibus, Coloſſenſibus, & Theſſalonicenſ. idem etiam demonſtrat ſtudium, ita vt omni ſtupore dignum ſit, fidemque omnem propemodum ſuperans, tot Eccleſiarum, tot domorum, tot hominum memoriam perpetuo in vno Paulo hærere, quos ſemper, quos ſine intermiſsione, quos in cunctis orationibus etiam iuriſiurandi religione interpoſita, ſibi ſcribit eſſe præſentes.

Ac denique, vt ab Apoſtolorum exemplis non diſcedam, quis neget, quod etſi Dei gratia factum fuerit, vt ad prædicationem Petri tot millia Iudæorum pœnitentiam egerint, & in Chriſtum crediderint, & Pauli exhortatione tot millia gentium, idolorum vanitate reiecta, Deum verum coluerint? Id tamen miſericordia diuina præuentiente, precibus ipſorum Apoſtolorum, & monitis tribui debet. Videtur enim quodammodo Deus vim pati, & ad benefaciendum ſollicitari, pulſari ſæpè, precesque & ſacrificia ſibi offerri: & vt minorum misereatur, in quibus non ſuppetunt merita maiorum, nempe ſacerdotum & miniſtrorum ſtudio prouocari. Neque ſuis tantum ſacrificijs & precibus, quamuis aſsiduis, quamuis feruentibus contentus eſſe debebit fidelis Dei miniſter, ſed aliorum etiam Chriſti ſeruorum auxilia ſtudioſiſsimè efflagitare, vt ex multarum perſonis facierum gratiæ agantur pro eo, & contenſus fratrum ſuper omni re quam petierint in nomine Chriſti obtineat apud Patrem miſericordiarũ. Paulus tantorum apud Deum meritorum vir per omnes Epiſtolas pro ſe orari obnixè contendit, vt ſermo Dei currat, & clarificetur, vt liberetur ab importunis & malis hominibus, vt detur ipſi fiducia in apertione oris ſui, vt loquatur Dei verbum, ita vt oportet eum loqui. Atque hęc & alia huius generis cogitans Chriſti ſeruus, maximam atque optimam miniſterij ſui ſpem, in efficacibus & frequentibus, & ſuis & ſuorum orationibus collocabit. Nam, vt optimè Auguſtin. Epiſt. 97. plus nos proficere alternis & communibus orationibus, quàm ſingularibus & priuatis credendum eſt.

His

His igitur duabus functionibus, oratione ad Deum, & oratione ad homines, Apostolica cura definita est, quas si quis seiungat tam fieri nequit, vt optatam fratrum salutem acquirat, quàm si longum pelagus enauigare contendens, vel nulla vela suspendat, vel plenis velis nauem statione non soluat. Qui velit igitur in infidelium conuersione fructuosè operari, orandi studium nunquam sibi prætermittendum persuadeat, se ipsum verò iuge sacrificium offerens, lacrymis, ieiunijs, vigilijsque crebris, atque omni corporis maceratione Deum sibi propitium reddat; vt Euangelium crescat, atque fructificet in vniuerso mundo.

Opinor sanè in illo genere dæmoniorum multa versari inter infideles, quæ non nisi ieiunijs & orationibus eijciantur. Inter omnia verò venerabilis illa Agni immaculati victima principem locum obtinet, quam Patri quotidie immolet toto cordis affectu, plenaque fiducia, fidentissimè postulans, vt eos, ad quos legatione fungitur, filij sui cohæredes & concorporales esse dignetur, pro quibus ille sanguis effusus est: fieri non potest, vt tali oblatione tam benè munitæ preces, ab eo, qui diues est in misericordia, & propter nimiam charitatem suam, cum & ipsi essemus mortui conuiuificauit nos Christo, repulsam ferant.

CAPVT II.

De Charitate feruenti erga infidelium conuersionem.

NON vulgaris diuinæ charitatis modus, sed charitas vltra modum exquiritur; vt qui de missionibus cogitant, animis Apostolicis mũdum amplectantur vniuersum, more illius, qui cùm abesset, aiebat: Os nostrum patet ad vos, O Corinthij, cor nostrum dilatatũ est: Nulla enim totius orbis gens, quantumuis fera esse debet, cui non & ora, & corda virorum Apostolicorum charitatis igne patefacta & velut eliquata dehiscant.

Et quidem cum in eo charitatis lex posita sit, vt æternæ felicitatis consortium ijs, qui eius participes fieri possunt, efficaciter optemus: salus vniuersorum hominum impensissimè à Christi ministris cupienda, & votis ardentissimis efflagitanda est. Qua de re, qui mittendi sunt, sæpissimè, ac seriò admodum cogitare, & se ad opus tam glorioſum frequentissimis actibus excitare, studiorumque laborem eò dirigere debent.

Cum verò ad charitatis mensuram de proximorum interitu mœror & dolor accrescant, funestissimum tot hominũ interitum lacrymis prosequantur; & ad maturandam eorum, qui nondum interiere, salutem celer-

rimis desiderijs,& pęnis vltrò susceptis indefessè contendant.

Ex diuinæ charitatis viscerib⁹ zelus erumpit: quo Fratres mittendi adeò flagrare debent, vt ægrè ferãt Iesu Christi dulcissimi Dei, ac Redẽptoris nostri tot hostes esse, qui cum intemerata eius sponsa, Romana scilicet Ecclesia, bellum perenne gerant. Dolendum est quippe in vniuerso terrarum orbe præter Italiam, & Hispaniam vix vnam vel alteram vrbem in vastissimis regionibus diuino munere à communi ethnicismi, hæresis, au schismatis diluuio præseruatam reperiri. Dolendum pręterea in paucissimis ijs regnis, quæ vniuersalis eluuio non obruit, veros Dei amicos, velut sidera quædam, rarò admodum intermicare: communis enim Christianorum viuendi ratio sic sceleribus deformata est, vt modicam sempiternæ salutis spem generet. Tá lata est via, quę ducit ad interitum.

Cum ergò veris Dei amicis exploratũ sit, à quot & quàm sęuis hostibus pusillus Christi grex obsideatur, ardentissimè optare debent eos hostes non ferro, sed ligno, hac mitissima crucis disciplina, subiugare, & Ecclesię fęderatos efficere. Frequens autem rei tãtę meditatio zelum procul dubio excitabit, & tantę calamitatis, quę orbem peruasit, sensum augebit. Huius ardentis animarum zeli exemplar clarissimum extitit Paulus Apostolus, de quo sic scribit Chrysostomus. 2. Cor. 11. *Quis*, inquit, *in-*
2. Cor. 11. *firmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non vror? non dixit, & ego non molestia afficior: sed ego non vror, Vrendi verbo, ostendere volens summum dolorem. Et rursus scribens in alia Epistola dicit: Sine nobis regnauistis, & vtinam regnauissetis. Et rursus; Nunc viuimus si vos statis in Domino; vnde quantopere studebat vt res fratrum se rectè haberent, qui nec viuere quidem se existimabat, si illi non essent salui. Hiamo qui fuerat raptus ad tertium cælum & delatus in paradisum, & qui fuit particeps mysteriorum ineffabilium, & tantam apud Deum assecutus erat fiduciam, illorum bonorum sensum non valde accipiebat, nisi etiam vidisset fratres secum esse salvos. Sciebat enim apertè charitate nihil esse maius, neque quod sit cum ea conferendum, nec ipsum quidem martyrium, quod est summa bonorum. Nam charitas quidem absque martyrio facit Christi discipulos, martyrium autem sine charitate non potest hoc facere.* Hæc S. Chrysostom. qui pluribus locis, cum de S. Pauli charitate aduersus proximos loquitur, ita efferuescit spiritu, adeò alta admiratione tantæ charitatis suspenditur, & abripitur animo, vt vix seipsum capiat: præsertim cùm illud explicat. *Optabam anathema fieri, à Christo,* (*hoc est,*
Rom. 9. inquit, *carere æterna remuneratione, & Christi præsenti conspectu*) *pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem, qui sunt Israëlitæ*: Sic exponit in Commentarijs Epistola ad Romanos: *Optabat in gehennam mitti, & iudicium subire perpetuum, pro eorum salute, à quibus fuit sæpè lapidatus, qui eum interficere contenderant, vt hi tantarum ei auctores afflictionum, per fidem corpori Christi iungerentur. Quis ita dilexit Christum? si tamen hoc dilectione & non amore ma-*

int

ius est aliquid nuncupandum . Quæ tamen omnia anathemata optabat Apostolus, modò nulla sua culpa contingerent.

Ad hanc igitur ardentem proximorum charitatem in ministris sancti Euangelij primò maximè spectat, vt eorum animus paratus ac promptus sit , pro animarum salute quælibet aduersa perferendi , exemplo Christi Domini,& plurimorum aliorum Christi militum charitate feruentium,de quibus fusè primo lib.disseruimus.

Secundò huius proximorum charitatis proprium est, progredi in eorum amore,quamuis ipsi non vicem ferant, minusque officio nostro proficiant ij,quos in Domino diligimus,& quorum causa laboramus:exemplo Apostoli, qui sic scribit 2.Cor.12. *Ego autem libentissimè impendar,& superimpendar ipse pro animabus vestris licet plus vos diligens minus diligar.* 2.Cor. 12. *Considera,* ait Chrysost. *quot gradus commemorat: licebat accipere,ipse autem non accipiebat;ecce primum opus bonum:& quamuis inopia premeretur; ecce secundum: Et illis prædicans; en tertium:* Et *impendit;ecce quartum:& non simpliciter adiecit,sed cum incremento; ecce quintum: & non solum pecuniam,sed & seipsum;en sextum: & his qui non valde diligebant;ecce septimum:& his qui valde diligebantur; ecce octauum. Hoc sane & nos imitemur.* Hæc S. Pater.

Tertiò ardentis charitatis circa proximos , est eorum commiseratio calamitatis,perinde ac nostri,vt manifestè testimonio illo Pauli suprà adducto demonstratur: *Quis infirmatur & ego non infirmor?* Ac denique omnes iniurias criminaque alterius nobis illata, ex animo condonare,idque non semel aut iterum, sed quotiescunque ille peccauerit in nos.

Hæc sunt perfectæ charitatis proximorum indicia, quibus præditi esse debent Euangelizantes Christum Dominum, in quo hæc & plurima alia multò maiora charitatis signa præclara inuenta sunt : zelo animarum ita exarsit, vt coarctaretur, vti ipse ait,donec baptismo sanguinis sui pro earum salute ablutus,seipsum patri hostiam viuentem immolaret. Passionem & mortem probrisimam obiuit,spontè libensque & gaudens sustinuit,quod optauit ardenter , vt opprobria exprobrantium Deo in ipsum reciderent omnia, fieretque vnus pro omnium gloria , opprobrium hominum,& abiectio plebis. Quàm verò constanter in amore ingratissimæ & pessimæ gentis perseuerauerit, quàm ardenter nec amatus, & capitalissimo odio habitus ab inimicis ciuibus, & popularibus suis, inimicos ipse dilexerit, quàm facilis ad ignoscendum suismet hostibus, & interfectoribus immanissimis, efferatissimis,fuerit in ipso feruore tanti sceleris mortis suæ, locupletissimè testatur vel vna eius oratio : *Pater dimitte illis quia nesciunt quid faciunt.*

Digitized by Google

CAPVT III.

De beneficentia erga infideles exercenda.

NIhil æquè iuuat ad barbarorum fidem beneuolentiamque conciliãdã, quã erga ipsos beneficentia, quę à charitate ortũ habet: dici enim non potest, quàm sit ad persuadendum efficax charitas, & viscera digna Apostolo, iuncta simul cum beneficentia: beneficentiam enim appello, qua fratrum saluti fortunisque consulimus. Hanc in omni rectore aduersus subditos magnopere necessariam esse eleganter Gregorius ostendit: Egentis (inquit) *mentem doctrina sermo non penetrat, si hunc apud eius animum manus misericordiæ non commendat. Tunc autem verbi semen facilè germinat, quando hoc in audientis pectore pietas prædicantis rigat. Nam quasi iure, vt diximus, à percipienda prædicatione gregis animus frangitur, si cura exterioris subsidij à Pastore negligatur.* Quare si lucra animarum sitimus, compendiaria via beneficentia est: ea enim facilè animos expugnat ac deuincit, quicquid vult copiosè perorat, atque persuadet. Nãideò Christi Apostolorumque signa tam ad fidem astruendam fuere potentia, quod omnia pęnè hominum vtilitati impenderentur. Inde facilè ac libenter conciliati animi hominum salutis consilia ab optimè de se meritis hauriebant: mortuos, inquit, suscitate, leprosos mundate, infirmos curate, dæmones eijcite, & ad cumulum omnium quod gratis accipistis, gratis date. Hoc extremum si sinceritate Euangelio digna in Dei præconibus gentes cernerent, quamuis barbaræ, quamuis feræ, breui profectò mansuescerent, omnique illa feritate deposita, lenissimo Christi iugo victa colla submitterent. Et canes, & pisces, & ipsi immanes leones beneficia sentiunt, & ea gratitudinis suæ argumenta historicis conscribenda dederunt, quæ homines nisi flectant, saxeos planè monstrent. Habemus etiam in hoc exemplũ, quod Apostolus Paulus in procurandis proximorum subsidijs etiam terrenis edidit: *Incarnalibus*, ait S. Chrysost. Hom. 3. de laudibus Pauli, *non in spiritualibus solum plurima sollicitudinis ac prouidentiæ suæ documenta præstabat. Audi quomodo pro vna muliere ad vniuersum scribat populum: Commendo autem vobis Phœben sororem meam, quæ est in ministerio Ecclesiæ, quæ est in Cenchris, vt eam suscipiatis in Domino dignam sanctis, & assistatis ei, in negotio quocunque vestri indiguerit. Et iterum: Nostis ait dominum Stephanæ, vt & vos subditi sitis huiusmodi. Et rursus. Cognoscite, quæ huiusmodi sunt.* Post confirmans idem exemplo Elisæi Prophetæ, addit: *nec de viatico illorum quos euocabat curam gerere dedignatus est. Tito scribẽs ait: Zenam legisperitum, & Apollo sollicitè præmitte, vt nil illis desit, &c.*

Tit. 3.

Qui

Qui autem pro vno ſeruulo fugitiuo Oneſimo, & qui ex rebus Domini *multa ſubſtraxerat, integram omniq; affectu epiſtolam plenam ad* Philem. *ſine cunctatione compoſuit, qualis circa alios fuerit perpende. Vnum enim ille pudore dignum putauit, aliquid ſcilicet pro cuiuſlibet ſalute negligere. Propter hoc agebat omnia, nec omnino quicquam pro his, qui ſaluandi erant, cunctabatur impendere, non verba, non pecunias, non corpus ipſum. Quoniam, inquit, libenter impẽdam, & ſuperimpendar ipſe pro animabus veſtris.* Hæc enim expeditiſsima ad conciliandos Euãgelio homines via eſt. Sentiant Infideles, ſentiant Cathecumeni, ſentiant Neophyti, patrẽ & aduocatum. Pro ijs ſæpè interpellet apud Ducem & Magiſtratum, hos à militum iniurijs tueatur, horum egeſtati conſulat, vel propria mendicitate. Si quid acerbius deſignandum erit in aliquem, huius ipſe adminiſter non ſit. Theſaurizet potius filijs parens, ac non ſolum ſua, ſed & ſe libenter impendat, & ſuperimpendat pro animabus eorum, licet plus diligens minus ipſe diligatur, neque datum requirat, ſed fructum.

Præterea in Chriſtianis non ſolum barbariſsimæ nationis, ſed & Iaponenſes, & Chinenſes nihil ita ſuſpiciunt atque admirantur, quàm beneficentiam, & liberalitatem: præſertim cùm eam ad ſe redundare perſpexerint: quia inter illos, maximè verò inter Indos, ſtipem vilem, aut puſillum frumenti, qui vltro alteri præbeat vix inuenitur: ſunt enim in ægrotos parum miſericordes, in ſenes, & egentes illiberales, in oppreſſos laboribus & ærumnis, inhumani. In contrarijs igitur miniſterijs reſplendeat Chriſtiana charitas, quæ in beneficentia ſita eſt: quæ excolenda & verbis & factis à miniſtro Chriſti. Quare eius ſtudium in conuerſione infideliũ inter alia ſit, operari bonum ad omnes, neque pigeat Euangelij miniſtrum ægrotos viſitare, xenio aliquo recreare, famelicum cibario ſaltem pane paſcere, nudum operire, pauperem, cui non eſt adiutor, à diuitum calumnijs & potentia eripere, pro afflictis Principem Magiſtratumve conuenire, cælibes matrimonio honeſtè quæſito collocare, rem familiarem conſilio augere, morientibus ſedulò & benignè aſſare, ſepulturam curare, eos quiquæruntur ad mortem eripere, lites & diſsidia componere: omni denique officij genere cumulatè proſequi: ſiquidem certiſsimè ſciat Chriſto Chriſtianæque Religioni honorem maximum ad ſpiritualem fratrum ſalutem viam apertam, ſibi præmium copioſum parari: ſi verum illud eſt quod veritas ipſa dixit Matth. 25. *Quod minimis illis feciſtis, mihi feciſtis.* Matt. 25.

CAPVT

CAPVT IV.

Oportere Miniſtros ante omnia ſibi ipſis attendere.

PRimum,& ante omnia prę oculis habendum eſt, ne zelus alios promouendi,ſiue ad fidem conuertendi,adeò feruens & ardens ſit, vt ſui iura à Miniſtris neglecta alijs exiſtiment ſe commodè poſſe conſulere: nã & charitas,quæ tanta ac tam pręclara virtus eſt,ordinata eſſe debet,idque adeò neceſſarium eſſe,vt ſi ordinata non ſit,nec charitas quidem ſit,ſed aliquis alius effectus charitatem ſimulans. Ordo autem præcipuus hic eſt, vt in ijs quæ ſpiritualia ſunt,& quæ ad gratiam Dei,noſtramque ſalutem attinent,prius quiſque ſe ipſum,ſuamque vtilitatẽ ac profectum amet & curet,quam proximi vllius. Idque ita præcipit Deus:quod tum Theologi omnes vno conſenſu docẽt,tum Beatus Thomas 2.2.q.24.hoc etiam argumento ſolido ac graui confirmat:quoniam, inquit, charitas fundatur in communicatione bonorum ſpirituálium:atqui poſt Deum,qui eſt fundamentum,quiſque ſibi primus eſt,qui particeps ſit huius boni,proximos autem diligimus,vt ſocios in tali participatione. Quamobrem ſicut vnitas potior eſt,quam vnio;ita quod homo tali bono fruatur,potior eſt ratio diligendi,quam quod alius ei ſocius ſit in fruendo. Quo quidem poſito,illud etiam verè ac neceſſariò concluditur.non poſſe charitatis habitũ inclinare,vt pro alijs quicunque ſint,etiam ad omne hominum genus ſaluandum, non dico vel minimum committatur peccatum, ſed ne ipſius quidem charitatis vllum detrimentum admittatur, non magis quam ex glacie ignis exiſtat:atque,hoc etiam à Theologis pęnè omnibus traditur, Habemus etiam de hoc manifeſtam Saluatoris ſententiam Matt.16. *Quid prodeſt,* inquit, *homini,ſi vniuerſum mundum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentũ patiatur?* Quam ſententiam ne quis de lucro temporali intelligendam putet,certè eam S.Bernardus ad hũc ipſum ſpiritualem proximorũprofectũ diſertè applicat,10.de Conſideratione: *Si totus* (inquit) *vis eſſe omnium, inſtar illius,qui omnia omnibus factus eſt,laudo humanitatem;ſed ſi plena ſit. Quomodo autem plena te excluſa? Et tu homo es,ergò vt integra & plena ſit humanitas, colligat & te intra ſe ſinus,qui omnes recipit; alioquin quid tibi prodeſt, iuxta verbum Domini,Si vniuerſos lucreris,te vnum perdas? Quare cum omnes te habeant, eſto etiã tu ex habentibus vnus. Quid ſolus fraudaris munere tui? Vſquequo vadens ſpiritus & non rediens? Vſquequo non recipis te,& ipſe inter alios vice tua? Sapientibus & inſipientibus debitor es,& ſoli negas te tibi? Stultus, & ſapiens, ſeruus & liber,diues & pauper,vir & famina,ſenex & iuuenis,Clericus & laicus,iuſtus & impius,omnes pa-*

Matt. 16.

riter

Digitized by Google

riter participant te: omnes de fonte publico bibunt pectore tuo, & tu seorsim sitiens stabis? si maledictus, qui partem suam facit deteriorem, quid ille qui se penitus reddit expertem? Hæc Bernardus. Eademque ferè repetit lib. 20. *In acquisitione,* inquit, *salutis, nemo tibi germanior vnico matris tuæ. Quæ autem stultitia est, cum nostro dispendio, aliorum lucris seruire velle? Quare illud potius audiendum & semper ob oculos habendum est Spiritus sancti consilium: quo hoc ipsum ita monemur Eccl. 29. Recupera proximum tuum secundum virtutem tuam, & attende tibi ne incidas, id est, ne cadas ipse; qui namq; lapsus sit primum, ipse male habet, deinde ne alios quidem iacentes subleuare potest. Meminisse etiam oportet virginum illarum, quarum ideo ipsius ore Domini laudata est prudentia: quia dum ab alijs virginibus rogarentur, vt de oleo, quod habebant, ipsis impertirentur, responderunt: Ne forte nobis & vobis non sufficiat, ite potius ad vendentes, & emite vobis.* Sic enim dictũ hoc huic ipsi rei, de qua agimus, scitè applicat S. Bernardus in Canticis, ac tum alia multa addit in hanc sententiam Serm. 18. *Si sapis,* inquit, *Sacerdos canalem te exhibeas, & non canalem: hæc enim pænè simul, & recipit, & refundit: illa verò donec impleatur, expectat, & sic, quod superabundat, sine suo damno communicat, sciens maledictum qui partem suam facit deteriorem. Et ne meum consilium contemptibile ducas, audi sapientiorem me. Stultus, ait Salomon, profert totum spiritum suum simul, sapiens reseruat in posterum. Verum canales multos habemus hodie in Ecclesia, conchas verò perpaucas. Tantæ caritatis sunt, per quos nobis cælestia fluenta emanant, vt ante effundere, quàm infundi velint, loqui quam audire paratiores, & promptiores docere, quod ipsi non didicerunt, & alijs præ se gestientes, qui se ipsos regere nesciunt.*

Eccl 29.

Matt. 25.

Præter Bernardũ verò id docuerũt rectè alij Patres. Greg. Nazianzen, in Apologetico: *Presbyteri officiũ cælestem quandam vitam requirit, primo purgari, deinde purgare; sapientia instrui, & sic alios sapientes reddere; lumen fieri & alios illustrare; accedere ad Deũ, & alios adducere; sanctificari, & alijs sanctitatem afferre.* Hoc verò ita certum est, vt ne pluribus quidem confirmari opus sit: tum quia animarum conuersio, eorumque omnis profectus, & incrementum, etsi à Deo tota sit, maximè tamen pendet à Ministrorum probitate, vitæque integritate: qua neglecta, necesse est, vt cetera etiam corruant. Tum etiam, quia versantibus inter gẽtes humana ad virtutem adiumenta sunt ratissima, impedimenta autem & occasiones libidinis, auaritiæque incentiua complurima. Quare oportet eos salutis suæ minimè esse negligentes, & quotidie spiritum interioremque hominem renouantes, radices altas in virtutibus mittere, vt ingruentium ventorum tempestati viriliter resistant, memores semper magni Apostoli Pauli, qui cum talis tantusque esset assiduè castigabat, tamẽ & in seruitutem redigebat corpus suum, ne cum alijs prædicasset, ipse reprobus efficeretur. Quam curã necesse est vt vnusquisque sui ipsius diligentem gerat: ad quam non modicum iuuabit, si orationis mentalis quotidiana exercitia non prætermittat: si conscien-

Digitized by Google

tiæ puritati ſtudeat, cui examen quotidianum valde neceſſarium, & præſentaneum adiumentum eſt, ſimul cum paſsionum mortificatione, ſui ipſius abnegatione, ac rerum humanarum contemptu, Chriſti virtutum accurata imitatione, feruenti ſalutis animarum zelo, ac in primis ardenti in Deum, ac Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum amore, eiuſque vnius gloriæ purgatiſsima intentione.

CAPVT V.

De prudentia Miniſtris ſancti Euangelij in iuuandis infidelibus, & conuerſatione cum illis neceſſaria.

PRudentia, quam alio nomine ſancti Patres diſcretionem ſiue virtutum omnium lucernam appellant, rebus agendis modum & formam præſcribit, vt recto tramite in ſuum finem perueniant. Hæc autem virtus præter charitatem, quę mater eſt omnium virtutum, in viro Euangelico maximè deſideratur. Quare Dominus illa duo in Euangelio copulauit, *fidelis ſeruus & prudens*, vt rem laudabilé, (vt inquit auctor operis imperfecti Homil. 51.) ſed rariſsimam proponere, vt quis fidelis inueniatur & prudens, Et infra: quantò ergò ratior inuenitur fidelis & prudens, tantò qui inuentus fuerit beatior eſt.

Matt. 5.

Ad hanc igitur virtutem in conuerſione infidelium exercendam, primum ſpectat, vt operarij prudentes ſe gerãt in ratione agendi, & conuerſandi cum infidelibus: curentque ante omnia ſcire, quomodo eorum ingenia ſint tractanda, ſecundum vniuſcuiuſque gentis naturam & mores, vt ad fidei veritatem alliciantur: ſimiliter quomodo vniuſcuiuſque nationis amorem ac beneuolentiam ſibi poſsit conciliare: quæ vt commodius aſſequatur, proderunt ſequentia.

Primùm maximè ſtudeat operarius, vt à Chriſtiana Religione alieni ad eam blandimentis adducantur. Sic docuit magnus Gregorius in Regiſtro lib. 11. in diſtinct. 6. c. 15. *Qui ſyncera intentione*, ait, *extraneos à Chriſtiana Religione ad fidem cupiunt rectam ducere; blandimentis, non aſperitatibus debent ſtudere, ne quos reddita adplanum ratio poterat reuocare, pellat procul aduerſitas*. Ac deinde ſecundum ſacrorum Canonum ſanctiones conſultius agitur, ſi pagani ad veritatis cognitionem, & diuinum amorem pijs monitis informando, & prædicando, quàm violentiam inferendo à fidelibus inducantur. Et quemadmodum nihil ita fidei ſuſceptĩoni aduerſatur, atque vis omnis

Digitized by Google

omnis & violentia, (non enim est fides nisi volentium, cum scriptum sit Psal.53.*Voluntariè sacrificabo tibi*) ita nihil æquè commendatur in Euangelicis viris, ac mansuetudo & suauitas: *Omnem*, inquit Apostolus ad Tit.3. *ostendentes mansuetudinem ad omnes homines*. Quare cùm voluntarium ac liberum sit vnicuíque obedire Euangelio credendo, suauiter ac beneuolè ducendus est, non perurgendus auditor. Vnde Dominus Matth.10. *Ecce ego mitto vos sicut agnos in medio luporum*; factumque est Domini virtute ac magnificentia, vt ab agnis lupi superarentur. Quando enim orbis vi Euãgelio cederet, tacendo, tollerando, benè merendo, de inimicis triumpharunt Christi milites non terrendo, non minitando. Quod si non receperint Euangelium, iubebunt ne ignem de cęlo descendere? *Nescitis*, inquit Dominus Luc.9. *cuius Spiritus estis? Filius hominis non venit perdere, sed saluare: quod si non receperint vos in ista ciuitate, ite in aliam*. Ecce quàm benignè, quàm dulciter monet Dominus Euangelium esse seminandum. Nam vt rectè Gregorius in Pastorali, *Plerumq; ægros, quos fortis pigmentorum potio curare non valuit, ad salutem prisinam tepens aqua reuocauit: & nonnulla vulnera quæ curari incisione nequeunt, fomentis olei sanantur: & durus Adamas incisionem ferri minimè recipit, sed leni hircorum sanguine mollescit.*

Tit 3.

Matt.10.

Luce 9.

Neque hic sistit mansuetudo ab operario Christi in infidelium salute exercenda, quin æmula charitatis, cuius filia est, iniuriam ab eis acceptam amore beneficijsque compensat: & si aliter non potest, saltem commiseratione, oratione & lacrymis. Sic Moyses, qui vel post mille iniurias, pro populo deprecabatur: sic Paulus, qui cum multis à Iudæis quotidie afflictionibus premeretur, anathema tamen pro ipsorum conuersione esse cupiebat: ac denique Stephanus cum lapidaretur, vt hoc peccatum lapidantibus remitteretur orabat. Hæc igitur animi mansuetudo, morum suauitas, ac beneuolentia infidelibus simul cum beneficentiæ opere exhibita plurimum valet, ad eorum animos conciliandos, alliciendosque ad fidem catholicam amplectendam, præcipuè si exemplo vitæ, ac morum sanctitate confirmentur: vulgatum enim est illud: si vis amari ama, & amoris amor merces. Oportet enim vt omnes veræ charitatis significationes infidelibus ostendantur. Sed & præmijs, & honoribus, ac aliarum rerum temporalium promissionibus, nec non imminutione tributi, onerum ciuilium, & publicorum immunitate, & exemptione, pensionum & prouisionum promissione, (vt plenius infra disputabimus) ad fidem Christianam inuitari possunt: exemplo sancti Gregorij l.4. Regist. qui mandauit Cypriano Rectori patrimonij Siciliæ, vt mitteret epistolas ad Iudæos, qui erant in possessionibus dicti patrimonij, quibus promitteret quod quicunque ex ipsis ad verum Dominum Deum nostrum Iesum Christum conuersus fuisset, onus possessionis eius aliqua ex parte imminueretur:

tiæ puritati ſtudeat, cui examen quotidianum valde neceſſarium, & præſentaneum adiumentum eſt, ſimul cum paſsionum mortificatione, ſui ipſius abnegatione, ac rerum humanarum contemptu, Chriſti virtutum accurata imitatione, feruenti ſalutis animarum zelo, ac in primis ardenti in Deum, ac Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum amore, eiuſque vnius gloriæ purgatiſsima intentione.

CAPVT V.

De prudentia Miniſtris ſancti Euangelij in iuuandis infidelibus, & conuerſatione cum illis neceſſaria.

PRudentia, quam alio nomine ſancti Patres diſcretionem ſiue virtutum omnium lucernam appellant, rebus agendis modum & formam præſcribit, vt recto tramite in ſuum finem perueniant. Hæc autem virtus præter charitatem, quę mater eſt omnium virtutum, in viro Euangelico maximè deſideratur. Quare Dominus illa duo in Euangelio copulauit, *fidelis ſeruus & prudens*, vt rem laudabilẽ, (vt inquit auctor operis imperfecti Homil. 51.) ſed rariſsimam proponere, vt quis fidelis inueniatur & prudens, Et infra: quantò ergò rarior inuenitur fidelis & prudens, tantò qui inuentus fuerit beatior eſt. *Matt. 5.*

Ad hanc igitur virtutem in conuerſione infidelium exercendam, primum ſpectat, vt operarij prudentes ſe gerãt in ratione agendi, & conuerſandi cum infidelibus: curentque ante omnia ſcire, quomodo eorum ingenia ſint tractanda, ſecundum vniuſcuiuſque gentis naturam & mores, vt ad fidei veritatem alliciantur: ſimiliter quomodo vniuſcuiuſque nationis amorem ac beneuolentiam ſibi poſsit conciliare: quæ vt commodius aſſequatur, proderunt ſequentia.

Primùm maximè ſtudeat operarius, vt à Chriſtiana Religione alieni ad eam blandimentis adducantur. Sic docuit magnus Gregorius in Regiſtro lib. 11. in diſtinct. 6. c. 15. *Qui ſyncera intentione*, ait, *extraneos à Chriſtiana Religione ad fidem cupiunt rectam ducere; blandimentis, non aſperitatibus debent ſtudere, ne quos reddita ad planum ratio poterat reuocare, pellat procul aduerſitas*. Ac deinde ſecundum ſacrorum Canonum ſanctiones conſultius agitur, ſi pagani ad veritatis cognitionem, & diuinum amorem pijs monitis informando, & prædicando, quàm violentiam inferendo à fidelibus inducantur. Et quemadmodum nihil ita fidei ſuſceptioni aduerſatur, atque vis omnis

Digitized by Google

omnis & violentia, (non enim est fides nisi volentium, cum scriptum sit Psal.53.*Voluntariè sacrificabo tibi*) ita nihil æquè commendatur in Euangelicis viris, ac mansuetudo & suauitas: *Omnem*, inquit Apostolus ad Tit.3. *ostendentes mansuetudinem ad omnes homines.* Quare cùm voluntarium ac liberum sit vnicuique obedire Euangelio credendo, suauiter ac beneuolè ducendus est, non perurgendus auditor. Vnde Dominus Matth.10. *Ecce ego mitto vos sicut agnos in medio luporum*; factumque est Domini virtute ac magnificentia, vt ab agnis lupi superarentur. Quando enim orbis vi Euãgelio cederet, tacendo, tollerando, benè merendo, de inimicis triumpharunt Christi milites non terrendo, non minitando. Quod si non receperint Euangelium, iubebunt ne ignem de cælo descendere? *Nescitis*, inquit Dominus Luc.9. *cuius Spiritus estis? Filius hominis non venit perdere, sed saluare: quod si non receperint vos in ista ciuitate, ite in aliam.* Ecce quàm benignè, quàm dulciter monet Dominus Euangelium esse seminandum. Nam vt rectè Gregorius in Pastorali, *Plerumq; ægros, quos fortis pigmentorum potio curare non valuit, ad salutem pristinam tepens aqua reuocauit: & nonnulla vulnera quæ curari incisione nequeunt, fomentis olei sanantur: & durus Adamas incisionem ferri minimè recipit, sed leni hircorum sanguine mollescit.*

Tit 3. Matt. 10. Luca 9.

Neque hic sistit mansuetudo ab operario Christi in infidelium salute exercenda, quin æmula charitatis, cuius filia est, iniuriam ab eis acceptam amore beneficijsque compensat: & si aliter non potest, saltem commiseratione, oratione & lacrymis. Sic Moyses, qui vel post mille iniurias, pro populo deprecabatur: sic Paulus, qui cum multis à Iudæis quotidie afflictionibus premeretur, anathema tamen pro ipsorum conuersione esse cupiebat: ac denique Stephanus cum lapidaretur, vt hoc peccatum lapidantibus remitteretur orabat. Hæc igitur animi mansuetudo, morum suauitas, ac beneuolentia infidelibus simul cum beneficentiæ opere exhibita plurimum valet, ad eorum animos conciliandos, alliciendosque ad fidem catholicam amplectendam, præcipuè si exemplo vitæ, ac morum sanctitate confirmentur: vulgatum enim est illud: si vis amari ama, & amoris amor merces. Oportet enim vt omnes veræ charitatis significationes infidelibus ostendantur. Sed & præmijs, & honoribus, ac aliarum rerum temporalium promissionibus, nec non imminutione tributi, onerum ciuilium, & publicorum immunitate, & exemptione, pensionum & prouisionum promissione, (vt plenius infra disputabimus) ad fidem Christianam inuitari possunt: exemplo sancti Gregorij l.4. Regist. qui mandauit Cypriano Rectori patrimonij Siciliæ, vt mitteret epistolas ad Iudæos, qui erant in possessionibus dicti patrimonij, quibus promitteret quod quicunque ex ipsis ad verum Dominum Deum nostrum Iesum Christum conuersus fuisset, onus possessionis eius aliqua ex parte imminueretur:

Google

quod ita quoque inquit fieri volo, vt si quis ex eis conuersus fuerit; si solidi pensionem habet. Et taxat portionem minutionis oneris.

Præterea magnæ prudentiæ est, in animarum conuersione tractanda accommodare se naturæ, & captui eorum quos conuertere nitantur: illisque in omnibus quæ essentialiter non repugnant æternæ saluti, in principio secũdare, ne propter accidẽtale aliquod, amittant essentiale: qui enim vehementer emungit, elicit sanguinem. Hoc pacto illorum captabunt beneuolentiam & amorem: quo obtento, omnia facili negotio subsequẽtur. Cum enim amor vincat omnia, & Christi iugum suaue sit, & amoris plenum, nihil magis necessarium est in conuersione cuiusque, siue peccatoris ad Deum, siue hæretici ad sanctam Ecclesiam, siue Infidelis ad fidem, quã amor erga Magistrum & Patrem spiritualem. *Fili præbe mihi cor tuum*, hoc est, amorẽ quo omnia ad me trahã: quicquid enim à te voluero, hoc solo obtinebo. Et sic præponens Iesus Christus Redemptor noster D. Petrum suæ sanctæ Ecclesiæ, nihil aliud ab eo petit, nisi solum amorem, & hunc triplici interrogatione (vt ostenderet maximam ipsius necessitatẽ) *Simon Ioannis diligis me?* qui enim amat, amabitur, quasi diceret: si me amas Petre, & proximũ amabis, consequenterque ab eo amaberis, & sic omnia ad me trahes, eriſque bonus Pastor. Hũc D. Paulus verus Christi imitator, omnibus neruis imprimere cordibus fidelium contendebat, experientiaque doctus, nihil tam sedulò ab ipsis exposcebat verbis, & operibus, quã amorem erga seipsum, & alios præpositos. Fortis enim est vt mors dilectio, & sicut nihil morti resistit, sic nec amori. Igitur primum quod requiritur est res gentis ingenio accommodare, & omnium se seruum facere, vt omnes lucrifaciat, cum D. Paulo, qui dicebat: *Factus sum Iudæis tanquam Iudæus, vt Iudæos lucrarer: ijs qui sub lege sunt, quasi sub lege essem, vt eos qui sub lege sunt lucrifacerem: ijs qui sine lege erant, quasi sine lege essem, vt lucrifacerem eos qui sine lege erant: Factus sum infirmis infirmus, vt infirmos lucrifacerem: omnibus omnia factus sum, vt omnes facerem saluos.* Et Apostoli in primordijs Ecclesiæ secundarunt Iudæis præcipientes fidelibus in Gentibus conuersis, in illorum gratiam vt abstinerent à sanguine, & suffocato vt omnes lucrifacerent, quæ postea successu temporis perierunt.

Prov. 23.

Ioan. 21.

2. Cor 21.

Quare prudentiæ est, mores Infidelium maximè Euangelio non repugnantes in initio permittere: nam cum perdifficile sit dediscere natales, atque consuetudinem inueteratam, atque inde ad mores inusitatos sensui, ac libidini penitus iniucundos traduci, ideo Infideles paulatim disciplina Christiana sunt imbuendi, ac omnes sacrilegæ superstitiones, ritus sensim amputandi, attamẽ si inter illos mores à Religione & iustitia non discrepantes inueniantur, non facile immutandi: sed permittendũ vt patrias ac gẽtilitias consuetudines retineant; sicuti Indici senatus Regio

gio decreto cauetur. Multa etiam Iudæis legi assuetis, Apostolica Ecclesia condonauit, vsque dum prorsus exuti Mosem, Christum induerent. Multa de Ethnicismo tolerauit antiquitas, in ipsis primęuis Christianis, magna alioquin miracula edentibus. Vix victimarum cruor elui poterat; vt oportuerit Apostolum sępius ea de re admonere Corinthios. Scribit Gregorius Papa ad Augustinum primum Anglorum Episcopum, mores gẽtilicios, & patrios paulatim debere emendari, & patienter toleranda esse, quæ non possunt ita facilè corrigi. Lectio omnium pęnè nationalũ Conciliorum indicat peculiarem Sãctorum Patrum curam in relegãdis paulatim ritibus maiorum. In Africa multa vsque ad sua tempora perdurasse Augustinus testatur, vt latiori sermone infra ostendemus. Qua in re (vt satis prudẽter notauit Iosephus Acosta. li. 3. c. 24.) valde peccatur à multis, vel propter ignorãtiã municipalium obseruationum, vel ob nimium, & præmaturum communicandi nostra feruorem. Hic non morabor Plutarchi Philosophi ad Traianum in Politica insigne præceptum de gubernanda Republica, apponere. Vertere se ad mores ciuium cognoscendos oportet, atque eorũ penitus exploranda atque tractanda ingenia. Etenim statim mores & ingenia conari mutare populi, nouisq; ea legibus moderari exemplo velle, non modò non facile, verum ne tutum quidẽ omnino est, vt res quæ multo tempore, & ingentibus viribus indiget. Simile ducit ex vino perpulcrè, quod initio bibentis arbitrio regitur, mox sensim calefaciens hominem, commutat & vertit ad se. Quamobrẽ multa dissimulanda sunt, nonnulla etiam laudanda; quæ tenacius hærent, & perniciosius lędũt, ea dexteritate quadam in bona similia commutanda. Cuius rei authorem luculentum habemus Gregorium Magnum lib 10. Regist. Epist. 71. qui rogatus ab Augustino Anglorum Archiepiscopo in simili causa ita scribit Mellito: *Dicite Augustino Episcopo quod diu mecum de causa Anglorũ cogitans, tractaui videlicet quia fana idolorum destrui in eadem gente minimè debeant, sed ipsa quæ in eis sunt idola destruantur, vt dum gens, ipsa eadem fana sua non videt destrui, de corde errorẽ deponat, & Deum verum cognoscens, & adorans, ad loca quæ consueuit, familiarius recurrat. Et qui boues solent multos sacrificio Dæmonum occidere, debet his etiam de hac re aliqua solemnitas immutari: vt die dedicationis, vel natalitijs Martyrum tabernacula sibi circa eadem Ecclesias, quæ ex fanis commutatæ sunt, de ramis arborum faciãt, & religiosis conuiuijs solemnitatem celebrent. Nec diabolo iam animalia immolent, sed ad laudem Dei, in esu suo animalia occidant, & donatori omnium de satietate suas gratias agant: vt dum eis aliqua exterius gaudia reseruantur, ad interiora gaudia consentire facilius valeant; nam duris mentibus simul omnia abscindere impossibile esse, non dubium est, quia is qui locum summum ascendere nititur gradibus, vel passibus, non saltibus eleuatur: cuius etiam documenti exẽplum profert in Israëlitico populo ab Egyptorum sacrificijs assuefacto, quem Deus ab*

idolorum cultu reuocans, sacrificia vni Deo *de pecudibus offerri imperauit*. Quæ eò sunt fusius repetita quò magis perspicua res fiat, non solũ præcepto Gregorij, verum etiam exemplo de bobus comiiuio mactandis quos idolis suis sacrificare consueuissent. Hactenus Acosta.

Quartò prudentiam non exiguam postulat Christiana, & ingeniosa quædam industria in proximorũ salute procuranda: quod exemplo sancti Gregorij potius quàm verbis in quo sita sit hæc diuina prudentia clarius innotescet. Ponderans S. Gregorius tertia parte Pastoralis exem-
Num. 10. plum Moysis Num. 10. cum enim præmisisset B. Pater: persuadere elatis vtilia melius possumus, si profectum eorum nobis potius, quam illis profuturum dicamus, & eam magis nobis quam illis impendi postulamus adiungit: *Vnde* Moyses *qui regente se* Deo *deserti iter aerea columna duce peragebat, cum Obab cognatum suum à Gentilitatis conuersatione vellet educere, & omni potẽti* Domino *subiugare: Proficiscimur ad locum quem* Deus *daturus est nobis: Veni nobiscũ, & benefaciemus tibi, quia* Dominus *bona promisit Israëli: cui cũ respondisset ille: Non veniam tecum, sed reuertar ad terram meam in qua natus sum; ilico adiunxit: Noli nos relinquere, tu enim nosti in quibus locis per desertum castra ponere debeamus, & eris* Dux *noster. Neque Moysi mentem ignorantia itineris angustiabat, quam ad Prophetiæ scientiam cognitio diuinitatis expanderat, quem columna exterius præibat, quẽ de cunctis interius per conuersationem cum* Deo *sedulam, locutio familiaris instruebat: sed videlicet vir prouidus elato auditori colloquens solatium petiuit, vt daret, Ducem eum requirebat in via, vt* Dux *ei fieri ad vitam potuisset*. Hæc sanctus Gregorius.

Eandem prudentiam exhibuit Dominus cum Samaritanam ad aquæ
Ioan. 4. viuæ fontem traducturus, primus petit: *Mulier da mihi bibere*. Et cum Zacheum ex auaritiæ cordibus discipulum Euangelij facere deliberans ait:
Luc. 19. *Zachee festinans descende, quia hodie in domo tua oportet me prandere manere.*

Ac denique ad prudentiam omnium rerum magistram spectat in congressu siue conuersatione cum infidelibus in procuranda eorum salute, non tam disputationibus argumentisque agere, quàm vitæ exemplo colloquijsque familiaribus eos allicere, eorumque animos sibi conciliare, & ad fidei veritatem perducere: vt nos latius infra dicemus.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT VI.

Quod Minister castitate resplendere debeat, & de euitandis occasionibus.

DVo sunt inter alia, quæ fidei prædicationi vehementissimè obstant, nempe impudicitia, & auaritia, quorum periculum esse solet, versantibus inter infideles commune ac frequens: incontinentiæ propter miram solitudinem ac libertatem, cum perpetua quadam esca libidinis, ex fœminarum aspectu, & colloquio familiari; maxime inter Indos, & alios barbaros, vbi mira est ipsarum fœminarum facilitas, & rarus pudor: auaritiæ verò & quæstus in ditioribus prouincijs non parua se offert occasio. Et vt ab impudicitia incipiam, nihil est viro Euangelico, qui vitam totam supra humanam, & penitus cœlestem ducere debet, ita ignominiæ ac dedecori quam impudicitia, quæ quantum omnium offendat oculos, quamque reddat virum Ecclesiasticum infamem & aspernabilem dici non potest: quam ob causam etsi sint alia grauiora crimina, nulla tamen ab antiquis Patribus grauius reprehensa in homine Ecclesiastico: vt qui priscos Canones legerit, merito miretur ob semel admissum stuprum irrecuperabiliter de omni sacerdotali gradu, & ministerio Ecclesiastico depelli conuictum. Idcirco Apostolus Paulus, & toties & tantopere discipulos Timotheum, & Titum, in quibus Ecclesiæ Magistros iuformat, castitatis tuiusdam perfectè admonet 1. Tim. 5. *In omni castitate*, inquit. Et rursus ibidem: *Te ipsum castum custodi*. Et Tit. 2. *Te ipsum præbe exemplum bonorum operum in doctrina, in integritate, in grauitate*: vt enim nihil contemptum ita ingenerat præceptoris, vt turpitudo ista & sordes: ita nihil est quod magis admirabilem reddat, atque perfecta quædam atque omni suspicione libera pudicitia. *Admirantur*, inquit 1. Pet. 4. *non concurrentibus vobis, in eandem luxuriæ confusionem*. Virtutis cuiusdam cœlestis id esse, homines opinantur: quod barbari vbi intuentur, adeo suspiciunt, vt vix credant. 1. Tim. 5. Tit. 2. 1. Petri 4.

Ad castitatis igitur donum tuendum & conseruandum præter continuas ad Deum preces, quantum fieri potest, fugiendæ sunt occasiones, atque vitandæ: tum quia sæpè qui inter barbaros versantur humanis ad virtutem auxilijs sunt destituti: quia cum societas bonorum magnum præsidium virtuti sit, socius enim exemplo suo excitat, sermone recreat, consilio instruit, orationibus adiuuat, authoritate continet, quæ omnia solitariè viuenti desunt. Quare periculo ferè immenso, vt optimè Acosta lib. 1.

Digitized by Google

lib.1.c.92.obſeruauit,expoſitus eſt,niſi alias diuinitus magna ope adiuuemur,qui ſolitarius inter barbaros verſatur: Tum etiam pudicitiæ ingens occaſio,vbi hominum timor nullus,fęminarum mira laſciuia & procacitas, pudor penitus ignotus, & occaſio frequentiſsima. Quare etſi timor Dei potentiſsimus ſit, ad reſiſtendum peccato: tamen vbi pudore pariter ac metu deſtituitur, facillimè noſtra labetur miſeria: maximè cum apud barbaras fęminas, vt Ioſ. Acoſta affirmat, pudor tam deeſt vt nihil hac parte à pecude diſtet: imò verò cum pecudes pudore non ſuperent, libidine ſuperant.

Quare vt à tantis periculis,& occaſionibus Miniſtri liberentur,danda eſt opera,ne minus quam duo ſimul incedant. Etenim Chriſtus Dominus diſcipulos ad prædicandum binos miſit,cum poſſent tamen ſinguli plures populos obire. Sed præceptor noſter tum conſolationi,tum cautioni ſuorum ipſa ſocietate conſulendum putauit: tum etiam ædificationi ſecuritatique externorum. Quam formam tenuere poſtea Apoſtoli, cùm Petrum & Ioannem mitterent Actorum 8.cùm Barnabam & Paulum:cùm
Act. 8: Iudam & Sylam, Actorum 13. & rurſus Actorum 15. Barnabam & Mar-
Act 23. cum, Paulum & Sylam: atque ita pœnè perpetuò.

CAPVT VII.

De abdicatione rerum temporalium viro Euangelico neceſſaria.

QVemadmodum verò impudicitiæ fœditas deſpicabilem reddit prædicatorem, ita auaritiæ ſordes faciunt odioſum:nec quicquam magis audientium animos à verbo Dei auertit,dum pietatem quæſtum pu-
Sap.15. tant:& ſicut ſcriptum eſt Sap.15. vitæ conuerſationem compoſitam eſſe ad lucrum. Quam profeſsionis Euangelicæ peſtem Chriſtus Dominus à
Matt.10. prædicaturis diſcipulis diligẽtiſsimè amolitur Matt.10. *Noliſte poſsidere aurum neque argentum, neque pecuniam in Zonis veſtris, non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam, dignus enim eſt operarius cibo ſuo: gratis accepiſtis gratis date.* Quã diligenter,quã expreſsè,& minutim inculcatum? cibum ſolum ſuo Euangeliſtæ Dominus permittit,& quidem vt prædica-
Matt.6. tionis non ſit cauſa,ſed fructus. *Quærite primum regnum Dei & iuſtitiam eius,*
1.Theſ. 2. *& hæc omnia adijcientur vobis.* Mat.6. Sed ne ipſum quidem cibum Paulus ex-
1.Cor. 9. cellẽtiſsimus Prædicator admittit 1.Theſ.2. Sed laborat manibus ſuis,ne quem grauet,vt ſine ſumptu ponat Euangelium. Et 1.Cor.9. gloriæ ducit

Digitized by Google

cit quod nemini oneroſus ſit, cùm poſsit oneri eſſe, vt Chriſti Apoſtolus. Animaduertebat ſapiés architectus fabricam Euangelij quauis commodi ſpecie etiam neceſſarij impediri, vel certè retardari: vnde eligebat potius mori, quàm gloriam ſuam, id eſt, fructum Euangelij copioſum perdere. Quare præ omnibus Apoſtolis non ſolum amplius laborauit, ſed multò etiam vberius fructificauit. Ingenerat reuera exſpoliatio hæc Euangelica animis hominum admirabilem quandam vim amoris, vt quem tuis commodis inſudantem videas, oblitum ſui rem propriam negligentem, hunc totis viſceribus complectaris, tanquam ſyncerè & paternè tua curantem. Quare cupiditatem omnem & turpe lucrum Principes Apoſtolorum Petrus & Paulus, in Miniſtris Eccleſiæ grauiſsime deteſtantur 1. Pet. 5. Si qua ergo plaga dolenda eſt in hac cauſa, auaritia eſt. 1. Pet. 5.

Denique his duobus, continentia, inquam, & pecuniæ contemptu, ita debet eſſe præditus Chriſti Miniſter, vt nec de ipſo ſuſpicio fingi poſsit. Multa quidem alia Apoſtolis crimina obiecta ab aduerſarijs fidei Chryſoſt. dicit; ceterum cupiditatis aut impudicitiæ, etiam ab inimicis & mẽdacibus nunquam fuiſſe incuſatos, quod in his omnes vellent, nollent, teſtimonium veritati dare cogerentur: id quod in Chriſto Rege noſtro aduertere eſt: cũ tamẽ inuidiſsimè ac iniquiſsimè oppugnaretur, ac proſcinderetur ab impijs. Vnde quidam Religioſus in India diutiſsimè verſatus ſapienter dicebat, non ſolum veritatem in hac parte, ſed etiam opinionem ſtudiosè eſſe quærendam; vt hypocritam agere interdum minimè paniteat. Vt enim virginalis fama, ſic ſacerdotale decus ſiniſtra ſuſpicione, facile violatur. Ita ergo ſe comportet Miniſter Euangelij, vt omni momento ſpectaculũ ſe eſſe Deo, & Angelis, & hominibus cogitet. 1. Cor. 4.

CAPVT VIII.

De patientia, labore, & longanimitate in conuerſione animarum maximè prærequiſitis.

INprimis Euangelij Miniſter ſibi perſuadeat ſemper fidei prædicationẽ fuiſſe difficillimam, & fructificationem Euangelij laborioſiorem longè expectatione noſtra. Vt enim omittam dicere, quanta præceſſerint, quanta conſecuta ſint, quę ſemen Dei ne ſuſciperetur vrgerent, ne ſuſceptum matureſceret impedirent, profectò generalis ratio doctrinæ Chriſtianæ ſatis per ſe ipſam verticem formidabilem monſtrat. Etenim ratione omni ſuperiora docet, nec probat: mores ab omni cupiditate, & gloria

Digitized by Google

alienos instituit, vitijs omnibus funditus euersis, quibus est natura humana plenissima, & diuturna cõsuetudine obfirmatissima. Pręmia pollicetur, quæ non videntur, ea quæ videntur contẽnere iubet: sensum hominis ad ea transfert, quæ sentiri nequeunt: vitam non humanam agere homines vult. Quis igitur facile ac suaue putet belluas in Angelos transformare, idque voluntate ipsorum adnitente, quibus vis ista affertur? Verè opus hoc non hominis, non alterius cuiusquam, quã Dei vnius. Ipse sibi
Ioan. 6. propriũ vult. *Hoc est opus Dei*, inquit Ioan. 6. *vt credatis in eum. Et nemo venit ad me, nisi quẽ pater traxerit.* Quare huc debent animũ aduertere operarij, se non proprium, sed Dei negotium agere, curam omnem Deo ipsi lætè ac promptè laborantes, ac rei exitum ipsi animarum saluatori relinquentes. Nihil imprimis aduertant, magnum nihil gloria dignum sine patientia peractum esse. Certè fides vbi nunc firmiores altioresque radices egit, ibi initia habuit longè difficillima. Quare sementis Euangelicæ fruges nõ tantũ ex præsentibus metiendi sunt, præsertim cum Dominus dicat Ioan-
Ioan. 4. nis 4. *Alius est qui seminat alius qui metit*: contingere enim potest vt sementis iaciẽdi præsens tempus sit, messis verò colligendæ futurum. Quare qui laborant, consolari debent, quamuis pro diligentia seminandi salutis verbum ilicò laborum suorum emolumenta non videant, nec appareant statim fidei ac charitatis fructus assurgere.

Pro consolatione verò & perseuerantia Ministrorum, placuit hic quędam Antonij Possevini l. 4. Biblioth. documenta ponere, quibus Christi milites admoniti, patienter laborum suorum fructum expectent, nec animo frangantur, si nõ statim omnia pro votis succedant, discantque certare vsque ad mortem, difficultates superare, & in rebus aduersis diuino auxilio freti constanter sperare victoriam: est enim hoc seruorũ Dei proprium & quamuis apud se ipsos humiles & abiecti sint, in diuinis tamen negotijs mirè fortes sunt atque constantes, diuinoque auxilio nixi audent alta expectare, ingentia conari, nihilque arduum, nihilq; magnum ducẽtes, immensa quadam magnitudine animi maxima quæque moliuntur.

Curinitia bonarum rerum parua. 2. Cor. 1.

Initia, inquit Possevinus, bonarũ omniũ artium, sicuti & semina rerũ naturalium solent esse minima. Ex ipsarum enim progressu sensim altitudo diuinæ bonitatis innotescit: ideò enim nec multos nobiles, neque multos potentes, sed infirma mundi elegit.

Temporis necessitas in rebus arduis & cur.

Secundò rerum quarumlibet arduarum, (vti naturaliũ quoque) progressui temporis spacium necessarium esse. Ita enim rebus paulatim crescentibus ipsius D. Maiestatis lux, atque cognitio suauiter mentibus illabitur. Quam quidem vnico intuitu perfectæ iam rei, complecti animo non possemus, sicut succedentibus sensim crementis noui lucis radij aciẽ oculorum nostrorum commodius illustrant: præterquam quod ea, quę

ex

Digitized by Google

ex illius omnipotentis caritatis officina prodeunt, si illico absoluta prodirent, non ipsi Deo, sed alienæ fortasis causæ adscriberemus, *Quasi manus nostra esset excelsa & non Deus faceret hæc omnia.* Hęc verò quia triticum in terra diu latet, aut super terram aliquos menses sine spica dumtaxat herbescit, idcirco de maturitate desperamus, alioquin nec parentes plantarẽt earum arborum semina, quæ non sibi ipsis sed posteris fructum solent adferre. *Deut. 32. Nota.*

Tertiò accedit, quod vt agẽs non agit, nisi in passum benè dispositum, ita materia pręparanda prius est, quàm introducatur forma. Neque enim penitus medicus esse censetur, qui ante fortiora pharmaca, serapia, & leuiora medicamenta non adhiberet. *Materiam omnem esse præparandã.*

Quartò rerum ad conuertendas animas, ac denique ad Ecclesiam vel fundandam, vel (vbi religio concidit) instaurandam spectantium firmitas, non solum diuturni temporis spatium, verum etiam labores, sudores, miras vexationes, & sanguinis ipsius effusionem ferè semper requisiuit. Nam ita se magis diuina vis exerit dum (quasi ex allisis lapidibus ignis) claritas veritatis erumpit, vt varij aduersarij, atq; certamina, varias virtutem amantibus coronas pariant.

Quintò certissimum est ac passim in diuinis Scripturis patet, [a] Dei voluntatem esse, vt homines salui fiant, Deumque nolle aliud [b] quam nostram sanctificationem. Itaque quicquid nobis præter peccatum accidit, ad quod humana voluntas cogi nullo modo potest, id nullam habet rationem mali: proinde labores, persecutiones, verbera, reuera malum non sunt: alioquin hęc omnia filius Dei noneligisset. Quamobrem & nos eadem in diuino negotio procurando alacriter sustinere debemus, certissimi Deum manum suppositurum esse, ne vltra id tentemur [c] quod ferre nõ possumus, quin cum tentatione prouentum quoque daturum. *1. Tim. 2. 2. Pet. 3. 1. Thess 4. 1. Cor. 10.*

Sextò sacræ literæ docent vt reliquorum, ita proborum & innocentiũ hominum peculiarem à Deo curam haberi. *Qui vos tetigerit*, inquit, *tãget pupillã oculi mei.* Et: *Qui habitat in adiutorio altissimi in protectione Dei cæli commorabitur.* Hinc fit, vt apud Deum anima vnius eum timentis magis ęstimetur, quàm mille filij impij. Itaque qui nihil in tota sua vita ageret aliud quàm vt hominem vnum accuratè vias Domini doceret, is sanè tanquam Angelus Dei operam suam vtilissimè poneret. Cum autem aliquis amicus Dei efficitur, nihil non obtinere potest à Deo: *Qui voluntatem timentium se facit.* Qui enim apud Principem aliquem gratiosissimus est, multò plura vnico verbo, & momento ab eodem, quam reliqui plurimi, ne multis quidem supplicibus libellis, ac diuturno studio assequuntur. Notissimum autem est illud exemplũ ancillę Iudęæ, cuius vnius opera vti voluit Deus, vt à lepra Naaman Syrus liberaretur, ac Deus verus inter ipsam perfi- *Peculiaris cura Dei erga bonos. Zach. 2. Psal. 91. Psal. 144. 4. Reg. 5. Luca 4.*

Digitized by Google

diam agnoſceretur & coleretur.

Deſideria ſeruiendi Deo ad exitum perducuntur.

Septimò firmiſsimè quilibet ſibi perſuadeat, bona & ſyncera Deo inſeruiendi deſideria nunquam ſine diuino numine nobis immitti. Ea verò ſi ſedula caritate foueantur, ad exitum tandem à Deo perduci, cuius opera cum perfecta ſint, is etiam cum dat velle, largietur haud dubiè & perficere.

§. 1. *Exemplis idem probatur.*

2. Pet. 3. 2. Pet. 2.

Octauò, exẽpla veteris Teſtamenti hæc omnia comprobant, illudq́ue ingens fidei & patientiæ Noë, qui centum totos annos arcę ædificandæ ac tantum octo animabus humanis aſſeruandis impendit. Vnde poſtea factũ eſt, vt ex inuicta patientia pauciſsimæ illæ animæ totum poſtea terrarum orbem inſtaurarent. Quare non parum ſciat ſe profeciſſe, qui pauciſsimos cum Deo coniũgit, eoſque in tuto collocat. Trita verò ſunt reliqua, ſed tamen expendenda, quæ in Moyſe, qui greges paſcebat; in Abrahamo, in cuius ſemine benedictæ ſunt omnes gentes; & in alijs inter ſummas quaſque difficultates, Deo nunquam ſuos deſerente, euenerunt.

Exod 13. Genes. 17.

In Chriſtum eſſe reſpiciendum.

Nonò, Chriſtus Ieſus æterna Patris ſapientia, totius boni & veritatis fons, ſe ipſum euidentiſsimum conſtituit exemplar, ex quo rationem expectandi, patiendi, & lucrãdi animas, petere debemus. Spinas certè, flagella, clauos, vulnera, & ipſam crucem oſtendit: quibus ipſius regnũ fundatum eſt, vt & nos aliqua ratione tanto exemplo excitemur; & inde pręſidium vt precemur, ſic aſſequamur.

Rom. 9.

Decimò, cum hoc *Opus non currentis ſit, ſed volentis ac miſerentis Dei*, expectanda ita patris hora eſt, & temporis plenitudo, vt cum in eius manu omnia ſint poſita, nos item ipſos in ipſius manu ponamus, diuinæ eius voluntati oratione primum, deinde reliquis rationibus ſinceriſsimè cooperantes, qui maior eſt corde noſtro, vt inquit Apoſtolus, & idem Euangeliſta.

Apoſtolorum exempla.

Vndecimò, Apoſtoli & reliqui antiquiſsimi viri ſancti, hanc ipſam Domini ſemitam in Euangelio enunciando triuerunt. Ac cum S. Iacobus octo ſolum animas in regno Gallæciæ Chriſto Domino adiunxiſſet, vtiliſsimum tamen laborem impẽdit. Per illos enim denique Gallęcia, magnaq́ue pars Hiſpaniæ conuerſa eſt, & diuinitus factum eſt, vt cum viuentem Apoſtolum audire noluiſſent, ad eius demortui memoriam, & ſacrũ eius corpus viſitandum, voti cauſa, reliquiaſq́ue deinceps è toto terrarũ orbe, Compoſtellam accurreretur; cuius præſidium per tot ſæcula implorarunt, atque adeò etiam nunc implorant. Ita B. Apollinaris duodecim annos in Rauennæ ſuburbijs demoratus, terq́ue ad eã ciuitatem rediens, licet denique martyrium ſubijt, operi tamen inchoato conſtantiſsimam

S. Iacobus Apoſtolus in Hiſpania quid fecerit.

operam

Digitized by Google

operam nauauit. Quare quod viuens efficere non potuerat, decedens ex hac vita consecutus est. Sic Rauennates per tot sæcula insignem venerantur Doctorem & Patronum, quem non vno supplicio maiores illorum excruciarunt. Alij verò, qui varijs & pluribus cruciatibus plures annos uerunt attriti, sic tamen perseuerarunt in orando, vt denique feritate deposita ciuitates patientiam eorum admiratæ, fidem Christi receperint. Quæ quidem omnia possent nostram socordiam & veternum excutere, si ij essemus quales esse deberemus, aut adeo haberi volumus. Cum verò in primitiua Ecclesia fundanda Christus Dominus voluerit, vt trecentos ferme annos quicũque Pont. Max. fuere, horum plerique omnes pro eius fide martyrium, aut varias persecutiones subirent; sanè intelligitur non esse ignaui, aut commoda vel studia quærentis propria, salutis animarum procurationem. Illud autem crebro memoria repetendum est, qui sibi colligendis & abnegandis eruixius vacarunt, ijs Deum fuisse vsum in magnis negotijs fidei. Perspicax enim diuinæ maiestatis oculus aptiora instrumenta cognoscit, & deligit, perque eos in momento temporis sæpè efficacius agit, quàm diuturno tempore per plerosque homines, qui vel sibi, vel mundo melius alijs sapere videntur. Quod cum in multis, tum in S. Antonio perspicuum fuit, qui Alexandriam veniens, breuissimo temporis spatio, miram Arianis intulit cladem, quam tam fortasis perdocti, aut prudentes multi (licet Catholici) longissimo vitæ spatio non intulissent.

Pont. Max. fere per 300. annos fuere Martyres.

S. Antonius infert cladē Arianis.

Duodecimò, qui sibi blandientes existimant, si sibi ipsis à labore temperent, fore, vt & diutius viuant, & ideo animarum conuersioni diutius operam sint daturi, ij non intelligũt si Apostoli ipsi, quibus pęne solis pòst Dominum Iesum ædificium Ecclesiæ nitebatur, id spectassent, neque sanguinem nec vitam profudissent: quod tamen efficacissimum fuit antidotũ perfidiæ tollendæ, ac fidei stabiliendæ, addo item maiori operariorum numero ad gloriam Dei propagandam excitando.

Non esse cessandum à labore ob spẽ vitæ longioris.

Decimotertiò, si peregrinationes & acta virorum Religiosorum cogitemus, quantopere nempe diuinam gloriam propagarunt, dum gẽtium remotissimarum salutem pauciſsimi pauciſsimorum annorum spatio in Indijs Orientalibus, Occidentalibus, Meridionalibus & Septẽtrionalibus promouerunt; intelligemus plurimos (probos alioquin homines qui sibi diutissimè vixerunt) ne minimã quidem fructus partem, prę illis Ecclesiæ Dei attulisse.

§. 2. *Lucra animarum vnde aut impediuntur aut retardantur.*

Debita media necessaria ad D. ædificium.

His rationibus atque exemplis vbi erimus pręmuniti, declinanda erũt lucrandarum animarum impedimenta, quę pęnè ad sequentia redigũtur.

Digitized by Google

Primum, quod per ſapientię diuinæ vias nolunt plures incedere, quę omnino vult vt in multa patientia, paupertate, nuditate, quotieſcunq; occaſio id ferat, cælęſtia feramus. Cum enim incommodis in Dei obſequiũ tolerandis, aut ſuorum iudiciorum abnegationi nolunt aſſueſcere, minus amantur à Deo, minus ad eius negotia adhibentur, qui magis ſemetipſos, quàm Deum, ac magis ea, quæ ſunt priuatæ voluntatis, & amoris proprij, quam animarum ſalutem diligunt.

ibus è mensa hoc eſt cruce Christi ſumẽdus.

Secundò, huius potiſsima cauſa eſt, quod nunquam altè guſtarunt, quam ſuauis ſit cibus, qui de menſa Crucis Chriſti Domini, hoc eſt in multa tribulatione ſumptus, in corde coquitur, vbi, &c. ex caritate animæ quaſi eſuriuntur, & manducantur.

Tertiò, aut quoniam proprij nominis honorem (quaſi ſoli magni ij ſint concionatores, qui frequentiores habent auditores, aut multa verba effundunt) tanquam ſcopum ac pręmium ſuorum laborum ſtultiſsimè ſibi prefixerunt.

Quartò, aut in ſtudijs curioſis, & inutilibus pro eorum curioſitate potius quam pro ratione, tempus, quæ pretioſiſsima res eſt, inſumunt. Id interim, quod præ manibus habent, & ad quod miſsi ſunt, fallaci corpore omittentes.

Quintò, aut forſan quoniam declinantes alias confuſiones, indirectè nec ſincerè, vel quæſiuerunt, vel ſaltem amarunt ipſarum miſsionum occaſiones, in quibus dum propriæ voluntatis radix vireſcit, diuina virtus creſcit, & Chriſti Domini voluntati ponitur obex.

Implicatio in ſecularia deſideria.

Sextò, aut ſe negotijs ſæcularibus, falſo boni protextu, implicantes, nõ intelligunt quid ſibi temporis in rebus eiuſmodi pereat, vel quantum admoueant obicem ſpiritualium negotiorum progreſſui, non cogitantes, quam circumſpectè cauendum ſit, ne cælum cum terra miſceant, qui cum ſe cęleſtibus rebus prorſus addixerint, proni, & præcipites ruunt in mundanas, & terrenas.

Nouitas in fide ac pietate inſinuanda damnum affert.

Septimò, aut ſuperiorum, & meliorum concilia ſic ſpernunt, vt de ſuo capite nouam inſinuandæ fidei, & pietatis rationem inuehere, aut inuectã ſequi, vel hæreticis quoque Principibus præſtito aliquo iuramento temere, vel callido potius aſtu, quam prudenti ſimplicitate docere, quæ fidei iunt audent. *In operibus autem* (vt Baſilius inquit) *contra præſcriptum ſuperiorum factis maius peccatum eſt, quàm bonitas eorumdem operum ſit*; Quæ tamen vix vlla eſſe poteſt, dum inſinuari fides tentatur, alia, quam decet, rãtione. Sed & æquum eſt (ait D. Bernardus) *vt qui Deo non obedit, huic inferior pars, id eſt caro non obtemperet.* Ac nullo alio vitio magis præcipitem Diabolus Monachum pertrahit, ac perducit ad mortem, quàm cum eum neglectis conſilijs ſeniorum, ſuo iudicio perſuaſerit, definitioniq́ue confidere:

ſicut

Digitized by Google

ſicut Moyſes Abbas monuit apud Caſsianum. *Collat. 2. c. 11.*

Octauò, aut quod ea in corporis parte, in qua poſiti ſunt, manere nolunt; vel præpoſterè tractant, quæ eſſent ordinatè tradenda; vel denique ea docere alios volunt, quæ ipſi nondum percepere; nec vero in animam inducunt, eos qui illa rectè nouerunt, cum vera humilitate conſulere. *Præpoſterus ordo.*

Nonò, aut verentur, quin ſi quos ad Chriſtum Dominum, & eius Eccleſiam adiunxerint, hi demum Sacerdotes Catholicos non ſint habituri, qui eos excolant. *Potens autem eſt* Deus *ſuſcitare ex lapidibus filios Iſraël*. Quare nec deſtitere Patres antiqui aliquibus conuertendis operam ſuam impendere, licet nulla tum ſpes affulgeret præſentium operariorum; qui verò conuerſi ſunt, ipſi per ſe diuina tantum gratia nixi à gentilium erroribus diu abſtinuerunt, ac non paucos poſt annos, à Dei bonitate ad illos miſsi ſunt alij Sacerdotes, qui eos iterum Sacramentis muniuerunt. *Matth. 3.*

Decimò, aut quod omiſſa ſpirituali cura ſuorũ domeſticorũ ſalutis, alijs vacant, cum qui eam deſerit infideli ſit deterior: certos autem pro incertis relinquere, ne ordinatę caritatis, neque ſynceri iudicij, ac proinde nec diuinæ voluntatis eſt argumentum. *Suorum cura præponenda alijs.*

11. Aut ſuæ quieti & commodis priuatis eorum vitam prętexunt, qui ſeſe (niſi ad Cartuſianorum, aut ſimilium inſtitutum vocati ſint) contẽplationi dedidere. Ita enim quoniam in eos, qui proximorum ſaluti vacant, turbationes plerumque cadunt, ſtudium interioris pacis obtendunt, ſemetipſos potius quam alios fallentes. Interea verò meditari nolũt eos, qui reuera ſe totos vitæ contemplatiuæ addixerunt, omnia mundana reliquiſſe: ſub aliorum obedientia humiliter, ac diũ vixiſſe, incommoda pœnæ incredibilia volenti animo ſubijſſe: omnem quietem, vti athletas inſuperabiles, abs ſe annouiſſe. Quo verò tempore hæreſis, & aliæ perſecutiones Eccleſiam Dei oppugnarunt, non defuiſſe eos, qui vita contemplatiua relicta cucurrerunt, ad certandã pro fide Chriſti bona certamina, ſicuti de Aphraate, & Iſaaco memoriæ proditum eſt. Interim autem, dum orationi vacabant, maximam vitæ partem nullo pænè cibo traducentes etiam in vinea Domini (oblata occaſione) ſtrenuè laborarunt. Quod ipſi quoque Magdalenæ (*meliorem licet partem elegerit*) ſcimus contigiſſe. *Quieti propria negotia pro ſalute animarum proponendã.* *Luce 10.*

12. Aut quod ſeſe fruſtra tempus terere exiſtimant, ſi inter mercatores verſantur, quoniam hi a illicitis commercijs abſtinere nolentes, viam ſibi ſalutis præcludũt. Nam & inter tales aliqui reperiuntur, qui pietatis ſtudio incenſi, exemplo alijs relinqui poſsint, multa verò alia peccata queunt impediri, quia his ſublatis radix vſurarum auaritia ope diuina poteſt euelli. Ac vt illa euelli non poſset, minor certè pœna futura eſt ijs, qui reliqua peccata demiſerunt, præterquam quod iuſtificatur diuina Iuſtitia, quando miſericordiæ vijs illi noluerunt inſiſtere.

13. Aut

itized by Google

lutem frigidiſsimi fuimus, tum quod diligentiſsimè æternum aliorum, & noſtrorum interitum peccando procurauimus.

Deinde nos niſi (tanquam Ioſue) poſsimus triginta & vnum Reges debellare, poſſe ſaltem exploratores eſſe, aut immittere, qui populo Dei referant quanta viderint in terra promiſsionis, vel munus ipſorum exploratorum à nobis poſſe præſtari, vt alios fortiores excitemus ad prælia Domini pręlianda: quemadmodum Eremita ille ſiue peregrinus fecit, qui ex oriente veniens, auctor fuit, vt Pontifex Maximus in Gallia ſacrũ bellum ad Hieroſolymam recuperandam indiceret. *Ioſue 12. Num. 13.* *Petrus Eremita auctor belli ſacri.*

Quod ſi ne exploratores quidem eſſe poſsimus, ſaltem ipſas ſarcinas cuſtodiamus, Deique operarijs humilem operam pręſtemus, cum ſcriptum ſit, *æquam futuram eſſe portionem eorum qui ad ſarcinas remanent, & eorum qui ad prælium proficiſcuntur.* 1. Reg. 30.

Ita quoque, niſi ob ſcelera noſtra olim patrata idonei ſimus Dei templo ædificando, quoniam ſcilicet (quod Dauid Regi à Deo obiectum eſt) etiam ipſi nos ſanguinum viri fuimus, ſaltem aut occaſionem prębeamus, aut materiã paremus alijs, vt ſuo tempore per alios id fiat. Qua in re dignum illud eſt, quod perpendatur, quod quidem Paulus Oroſius lib. de arbitrij libertate ſcriptum reliquit; ait autem: *Ædificari voluit Deus templum nomini ſuo, & hoc vt non niſi innocens, & benè immaculatus extrueret. Duo ad hoc reges cunctis viribus eliguntur, vtriq; ad adiutorium diuina cuſtodia promittitur: Ad Dauid ſiquidem dicit* Deus: Veritas mea & miſericordia mea cum eo. *De Salomone verò teſtatur:* Ipſum elegi mihi in filium, & ego ero ei in Patrem. *Ex his duobus templum* Domini *vnus præparat alter ædificat: præparat ſenex, perficit puer.* Dignum eſt enim, vt ſanctum Domini templum ſanctus ædificet. *Præparat (vt dixi) ſenex, ſed quaſi poſtquam peccare ceſſauit: perficit puer, ſed tamen pænè, cum adhuc peccare non cæperit. Ille autem peccauit, hic poſtea ille: multũ peccãdo ædificare non meruit, iſte multum peccando, quod ædificauerat dereliquit; & inter hæc mirabiliter ordinatio ſancta diſponit, vt inter duas ætates, quod perpetuum in homine eſſe non poterat, pro captu temporis inueniret.* Hęc ille. 1. Par. 28. 2. Reg. 7. *Cur potius Salomon quam Dauid templum ædificauerit.*

Et verò notandum quod ipſe quoque inquit Oroſius his verbis: *At ſi vis apertius excipere teſtimonium, quia cum vtique poſſit* Deus, *tamen pro ipſa ordinatione non faciat; dicit ad Petrum:* An putas me modo nõ poſſe, rogare Patrẽ meum, & exhibebit mihi pluſquam duodecim legiones Angelorum? ſed quomodo complebuntur Scripturæ? Quia ſic oportet fieri. *Videſ ergò quia operator temporis temperat virtutes, & ratio diſpoſitionis miſcet potẽtiæ patientiam. Deinde ait* Dominus. Reconde gladium in theca: Fieri enim non poteſt, vt calicem quem dedit Pater, non bibam. *Et tamen* Deus *nihil non poteſt: nec eſt quicquam, quod non faciat niſi forte quod nolit non oporteat, non proponat.* *Lib. de libero arbitrio.*

§. 5. *Exemplo, & monitis idem fulcitur.*

Ex B. Ignatio fundat. Soc Iesu dictum dignissimum.

Atqui cautio, quam B. Ignatius huic negotio adhibebat, magni momẽti est. Quærenti enim, vnde inter tot difficultates, ardua quæque ipsi succederent, respondit se in difficilioribus quibusque negotijs, ita rẽ totis viribus Deo commendare consueuisse, ac si nulla humana industria, nulla alicuius cooperatio ad ea perficienda præter Deum ipsum esset adhibenda. Cum verò id faceret, tum ita cooperari se solitum ad eadem ad exitũ perducenda, ac si nihil Deus in illa conferret: quippe qui sciret Deum inprimis esse cognoscendum auctorem omnis boni, ac sine quo nihil effici possit: & tamen quando diuina sapientia cooperationem exigit suarũ creaturarum, in eandem toto pectore esse incumbendum: quam ob rem arduarum quarumcunque rerum ad Dei gloriam spectantium aiebat semper exitum se fuisse consecutum.

Origenes qui zeli causa salutis fuit miserè bene periit.

Sed & vbi res, è voto succesſerint, tum tantò magis salutem animarum cum timore operari debebimus, memores eorum, quę de Origene illo doctissimo scribit Nicephorus. Ille enim (ait) cũ plures, atque ipsum suum genitorem Martyres præmisisset in cælum, summosque labores in conuertendis animabus pertulisset, ita vt è domo in domum, per foramina quædam ad fidẽ piorum fouendam, inter summa pericula penetraret, tandem quia humilitatem & se ipsum non custodiuit, in multos errores miserrimè cecidit. *Itaque qui stat videat ne cadat*: & qui mittitur caueat ne exeat extra se.

1. Cor. 10.

Applicatio potentiarũ.

Porrò sicut ordinatè, & instanter operari debemus, quęcunque diuino auxilio manus nostra potest efficere, ita applicandæ omnes potentię sunt ei rei, quæ tanti momenti est, quanti est salus animarum. Quade re procurandum seriò esset, vt quæ scripta sunt de applicatione potentiarũ animæ nostræ in spiritualibus exercitijs, ea altissimè perciperemus. Interea verò non desit humilis, assidua, & fidelis oratio, qua petamus à Deo, vt nostris iniquitatibus parcẽs, nõ desistat tamẽ pro sua ineffabili misericordia, meliores in vineam suam operarios mittere, totque innocentium & puerorum necessitates potius, quàm nostra peccata respiciat. Quæ oratio quotidie habita non redibit vacua.

Denique eorum auxilium Sanctorum apud Christum Dominum implorandum est, qui in ijs regionibus, in quibus versamur, fidei fundamenta Deo faueute iecerunt. Quorum Sanctorum vitas meditatè perlegere multum refert: cũ quibus initijs Respubl. & cultus diuinus institutus est, ad eadem initia referenda sit eiusdem instauratio.

Horum autem eæ legantur, qui duriora & longiora tormenta perpessi sunt, qualia Clemens Ancyranus pertulit, qui vicies octies Martyr fuit, cũ viginti

viginti & octo annorum ſpatio mira perpeſſus fuerit.

Quod ſi laboris, ſolicitudinis, & periculorum aliquem rę́deat, vbi iſta ſuſceperit, cogitet, num reuera credat ignem purgatorium eſſe, atque an multa centena annorum horridarum pęnarum, cum momento laborum huius vitę libenter vellet commutare, tū́c enim ſe alacrius operi accinget.

Singulis porrò diebus non ceſſet illud Apoſtolicum orare, Domine adauge nobis fidem. Sed inprimis hæc, quæ æterna Patris ſapientia pronunciauit, ſcribantur in corde: *Sicut palmes non poteſt ferre fructum à ſemetipſo, niſi manſerit in vite, ſic nec vos niſi in me manſeritis: Ego ſum vitis, vos palmites, qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum: Quia ſine me nihil poteſtis facere. Si quis in me non manſerit, mittetur foras, ſicut palmes, & areſcet, & colligent eum, & in ignem mittent, & ardebit. Si manſeritis in me, & verba mea in vobis manſerint; quodcunque volueritis petetis, & fiet vobis: in hoc clarificatus eſt Pater meus, vt fructum plurimum efferatis, & efficiamini mei diſcipuli.* Ioan. 15.

Quin & illud huc facit. Mater Dei loquitur (inquit B. Brigitta) Qui conducit operarium ad laborandum, dicendo ei: Porta arenam de littore, & inquire in quolibet onere, ſi fortè ibi inuenire poteris granam auri, nō minor erit merces eius, ſi nihil inueniret, quàm ſi reperiret multum. Sic ætiam eſt cū illo, qui verbo, & opere ex diuina charitate laborat, ad profectum animarum; non enim erit minor merces illi, ſi nullos conuerterit, quam ſi multos: ſicut magiſter dixit exemplum: ſi inquit bellator, qui ad præceptum Domini ſui egrediens ad bellum, & habens velle fortiter dimicandi, rediret ſauciatus, nullum habens captiuum, nō minorem mercedem obtineret, amiſſo bello propter voluntatem bonam, quàm ſi victoriā fuiſſet conſecutus: ſic eſt etiam cum amicis Dei: Nam pro quolibet verbo, & opere quod faciunt propter Deum, & vt animæ emendentur, nec non & pro qualibet hora tribulationis, quam patiuntur propter Deum, coronabuntur, ſiue multi conuertantur, ſiue nullus. Hactenus Antonius Poſſeuinus.

CAPVT IX.

De exemplo vitæ maximè in prædicatore Euangelico neceſſario.

IN Euangelico miniſterio & orationis præſidium & vitæ innocentiam ac integritatem neceſſariam eſſe diximus: reſtat nūc vt de exemplo vitæ dicamus. Nulla alia maior ad cohortādum vis & efficacia, quā exem-

Digitized by Google

multos iam ſuperaſſe,& in eo iam ſtare conſpiciamus.Docet hęc Gregor. 9.Mor.35. Qui verba illa Iob: *Inſtauras teſtes tuos contra me*, ita interpretatur, vt hi teſtes ſint homines iuſti, qui ipſa vita Dei præcepta, & eorum præmia conteſtantur;vt qui præceptis non accendimur, ſaltem exemplis excitemur, atque in appetitu rectitudinis, nil ſibi mens noſtra difficile æſtimet, quod perfectè peragi ab alijs videt. Quare exemplum non modò difficultatis metum tollit;ſed etiam ad ea agenda,occultis quibuſdam ſtimulis incitat: vt præclarè S.Leo Serm.de S.Laurentio: *Facilis*, inquit, *ad exhortandum ſit oratio, efficax ad ſuadendum, validiora tamen ſunt exempla quàm verba,& plenius eſt opere docere,quàm voce.* Nam etſi exempla omnia, etiam ſcripta & antiqua multum valent,vt experientia ipſa compertum eſt:ſine vlla dubitatione multò magis poterunt recentia & viua, maximeque domeſtica, quibus ipſi aſsiduò interſumus. Manifeſtum eſt enim,quàm nos vehementius ea mouent, quæ nos ipſi ſpectamus, quàm quæ ab alijs audimus: quò acrior eſt oculorum ſenſus, quàm aurium:præſertim cùm ſcriptura,vt diſerta ſit,non ita rem repræſentare, eiuſque omnes circumſtantias,in quibus præcipuus eſt animorum motus,exprimere poſsit. *S.Leo.*

Habet etiam exemplum robur ad promouendum non vtcunque, ſed & id quidem ſuauiſsimè omnino,& placidiſsimè: & præ ſe fert quandam auctoritatem, quæ ad animos excitandos maximi eſt momenti. Nam quemadmodum fruſtra de rerum omnium contemptu, ac de alijs Euangelicis virtutibus diſſeritur, cum auditor conſpicit ipſum concionantem vel diuitijs abundare, vel honoribus, aut externa gloria, ita quis dubitat quin multò certius credit, ſi hominem illum res humanas contemnere, qui eum contemptum ipſis factis & re ipſa præ ſe fert, quàm eum, qui ſi modo ita affectus eſt, tamen eum contemptum animo incluſum tenet? Eſt etiam auctoritas quædam in hoc vitæ genere: nam cum maior mortalium pars, tum voluptatibus, quæ ſunt quædam blandiſsimæ dominæ, tum ceteris præſentibus bonis capiantur: quos deinde perſpiciunt in vitijs tam facilè obſiſtere,quibus & ſe ipſos, & alios captiuos teneri ſciant, eos verò ſuſpiciunt, ac tum tacitis cogitationibus tantam præſtantiam admirantur,tum etiam apud alios maximis efferunt laudibus, eaque mirifica quædam res multitudini videtur: ac meritò iudicat eos omnino ſe ipſos,ſuas cupiditates ſubegiſſe, mundum omnem cum ſuis præmijs deſpexiſſe, magno excelloque animo eſſe, & in ijs diuinas quaſdam ineſſe virtutes,& pro dijs eos habent. Cuius verò vita deſpicitur, neceſſe eſt vt etiam prædicatio contemnatur. Non ergò alijs proderit ſine vitæ puritate,& ſplendore operarius. *Exemplo mouent.*

Quare cum hæc rerum deſpicentia, vitæque exemplum Miniſtrum ita faciat admirabilem,certò ſtatuendum eſt, hoc eſſe ad perſuadendum om-

ex illius omnipotentis caritatis officina prodeunt, si illico absoluta prodirent, non ipsi Deo, sed alienæ fortasis causæ adscriberemus, *Quasi manus nostra esset excelsa & non Deus faceret hæc omnia.* Hęc verò quia triticum in terra diu latet, aut super terram aliquos menses sine spica dumtaxat herbescit, idcirco de maturitate desperamus, alioquin nec parentes plantarẽt earum arborum semina, quæ non sibi ipsis sed posteris fructum solent adferre. *Deut. 32. Nota.*

Tertiò accedit, quod vt agẽs non agit, nisi in passum benè dispositum, ita materia pręparanda prius est, quàm introducatur forma. Neque enim penitus medicus esse censetur, qui ante fortiora pharmaca, serapia, & leuiora medicamenta non adhiberet. *Materiam omnem esse præparandã.*

Quartò rerum ad conuertendas animas, ac denique ad Ecclesiam vel fundandam, vel (vbi religio concidit) instaurandam spectantium firmitas, non solum diuturni temporis spatium, verum etiam labores, sudores, miras vexationes, & sanguinis ipsius effusionem ferè semper requisiuit. Nam ita se magis diuina vis exerit dum (quasi ex allisis lapidibus ignis) claritas veritatis erumpit, vt varij aduersarij, atq; certamina, varias virtutem amantibus coronas pariant.

Quintò certissimum est ac passim in diuinis Scripturis patet, [a] Dei voluntatem esse, vt homines salui fiant, Deumque nolle aliud [b] quam nostram sanctificationem. Itaque quicquid nobis præter peccatum accidit, ad quod humana voluntas cogi nullo modo potest, id nullam habet rationem mali: proinde labores, persecutiones, verbera, reuera malum non sunt: alioquin hęc omnia filius Dei non eligisset. Quamobrem & nos eadem in diuino negotio procurando alacriter sustinere debemus, certissimi Deum manum suppositurum esse, ne vltra id tentemur [c] quod ferre nõ possumus, quin cum tentatione prouentum quoque daturum. *1. Tim. 2. 2. Pet. 3. 1. Thess 4. 1. Cor. 10.*

Sextò sacræ literæ docent vt reliquorum, ita proborum & innocentiũ hominum peculiarem à Deo curam haberi. *Qui vos tetigerit*, inquit, *tãget pupillã oculi mei.* Et: *Qui habitat in adiutorio altissimi in protectione Dei cæli commorabitur.* Hinc fit, vt apud Deum anima vnius eum timentis magis ęstimetur, quàm mille filij impij. Itaque qui nihil in tota sua vita ageret aliud quàm vt hominem vnum accuratè vias Domini doceret, is sanè tanquam Angelus Dei operam suam vtilissimè poneret. Cum autem aliquis amicus Dei efficitur, nihil non obtinere potest à Deo: *Qui voluntatem timentium se facit.* Qui enim apud Principem aliquem gratiosissimus est, multò plura vnico verbo, & momento ab eodem, quam reliqui plurimi, ne multis quidem supplicibus libellis, ac diuturno studio assequuntur. Notissimum autem est illud exemplũ ancillę Iudęæ, cuius vnius opera vti voluit Deus, vt à lepra Naaman Syrus liberaretur, ac Deus verus inter ipsam perfi- *Peculiaris cura Dei erga bonos. Zach. 2. Psal. 91. Psal. 144. 4. Reg. 5. Luc. 4.*

Digitized by Google

ſpecie determinare, cùm præcipuè res penſanda ſit, ex qualitatibus nãtionum, & gentium, quibus Miniſtri deſtinantur Alius enim ſciẽtiæ gradus in cõuertendis Iudęis, ſiue Hæreticis, aut Schiſmaticis, alius verò in Gentilibus prærequiritur. Nam ad agẽdum cum illis, linguarum peritia, ac in Theologia & Scriptura ſacra, non mediocriter eſſe verſatum requiritur: quamuis ſæpè non tam diſputationibus, quàm vitæ integritate, exemplo, & oratione plus emolumenti, quàm ex diſputationũ congreſſu ſuccedat.

In Gentium verò prædicatione panis, qui in Europa abundat, nobiſque præ copia pænè vileſcit, admirabiles pãruulis illis eſurientibus epulas præberet, cùm apud has gentes non tam ſcientiarum notitia, quàm charitatis zelus deſideretur. Requiritur tamen, vt primum quis ſymbolum, myſteriaque fidei præcipua norit exponere, pro captu audientium: mox præcepta diuina qui aut ſeruentur, aut violentur: tum quæ ad Sacramentorum intelligentiam vſumque pertineant: ac modò probatæ illæ vitæ laude floreret, nõ magnopere ego ſcholarum apparatum, reconditãque illam doctrinam, in eo deſiderarem: quippe cuius munus magis prudentia quadam, atque ingenij morumque barbarorum peritia conſtet, quàm ſubtiliori literatura. Vt enim Magiſtri Nouitiorum in Religioſis domibus (vt prudenter conſiderauit P. Acoſta lib. 4. c. 10) eliguntur, virtute, prudentiaque præſtãtes, ipſoque vſu rerum ſpiritualium: propterea quod ea ars artium cum ſit, non tam paginis euoluendis, quàm internis ſpiritus motionibus diſcernendis paratur: tametſi cum fundamentum iſtud iacitur, vitæ purioris, ac ſenſus exercitati, ad diſcretionem boni & mali. Sanctorum Patrum lectio, vt Gregorij, Baſilij, Bernandi, diuinæque Scripturæ præſertim meditatio plurimum adiuuet: ita planè in moderatione barbarorum, qui nouitij quidam ſunt Religionis Chriſtianæ; & quidem quibus omnia diuina, & Eccleſiaſtica valde noua, valde inuſitata occurrant, exoptanda eſſet eximia quædam vitæ ſanctitas in Miniſtro Dei, cum pari prudentię ac dexteritatis laude coniuncta. Scientię verò is modus, eaque menſura, quę communiter oportuna eſt; vt ſciat quę forma Catechiſmi ſeruanda, quis ordo Sacramentorum tenendus: quantum ſibi liceat, in abſolutione, quę ſint reſeruata crimina. At barbarorum ritus, & auitas ſuperſtitiones, non niſi longo rerum vſu deijcere poteſt.

Notandum verò, quod ſi in pleriſque mediocris quędam doctrina ſufficiat, oportere tamen eſſe inter Miniſtros aliquos præſtantes Theologos, quos ceteri conſulant, & à quibus veluti à fonte veritatis doctrinã hauriant. Nam & ad veteres pellendos errores, & ad nouam fundandam ſtruendamque Eccleſiam Theologię doctrina magnopere eſt neceſſaria: in exordijs enim rerum omnium, maximè Religionis, prędipua quadam ſapientia, & induſtria opus eſt; quemadmodum in nouis plerumque ſtirpi- *Theologia neceſſaria.*

Digitized by Google

bus videmus accidere, ne error in principio sit quasi originalis, & in ceteros traducatur, maximumque eum in fine esse contingat. Præcipuè cum in nouis regionibus nouisque plantationibus, noua negotia, noui mores, leges, contractusque occurrant, alieque magnę difficultates se offerant; quibus nisi sacrę doctrinę lux & cognitio adsit, in magnis ignorantię tenebris maximoque periculo salutis ęternę homines versentur necesse est.

CAPVT XI.

De peritia linguarum Ministris S. Euangelij necessaria.

COpiam sermonis, loquendique facultatem ei, qui docēdi partes suscipiat, adesse oportere nemo dubitat: quamobrem Apostolos suos, non ante ad docendas gentes Christus misit, quàm gentium linguis Spiritus dono loquerentur. *Fides* enim, sine qua saluus esse nemo potest, *ex auditu est, auditus autem per verbum Dei*. Hic ergò sita est salus gentium in verbo Dei: quod sanè ad homines peruenire non potest, nisi vocibus hominum deferatur: quas qui non percipit, verbi Dei vim sentiet nunquam. Qua vna in re vel maximè sudare oportebit seruum Christi, si hominum amet salutem. Quamquam enim duri atque molesti labores sunt alienę linguæ discendę, barbaricæ præsertim: tamen & glorioſa victoria est, & dulcissimi fructus, & Dei charitatis illustre testimonium.

Rom. 10.

Igitur si quis salutis animarum studio inflammatus est, vt optimè Iosephus Acosta prosequitur, sibi is seriò persuadeat, nihil præclarum sperare oportere, nisi sermonis primum callendi indefessa cura sit. Si enim is, qui supplet idiotæ locum, ad tuam benedictionē, quam non intelligit, nō potest dicere Amē: quamuis tu benè gratias agas, sed ille nihil ędificatur: quonam modo concionanti tibi, quamuis mirabiliter, quamuis diuinè de Christo, populus ignotę linguę, & profundi sermonis respōdebit in corde suo Amen, hoc est, animi prębebit assensum? Quomodo, quamuis tu rectè loquaris, ędificabitur ad fidē & dilectionē frater, cū voces tantū sparguntur in ventum, ac more Babylonicę confusionis, qui sermonibus dissidēt, nequaquam sensu, animisque conspirant? Quare nihil cōmodius aut certius est, quam vt homines probati, atque integri, sermonis barbari curam suscipiant, familiarissimam consuetudinem habeant, copiamque ad discendum sibi parent, tum arte, tum exercitatione diuturna. Neque enim alia

Digitized by Google

alia via orbis terrarum reliquus ad gratiam Christi peruenit, quam verbi Dei forti instantiq; prædicatione. Sicut in Actis Apostolorum sæpè legimus, & Ecclesiasticæ omnes historiæ tradunt. Neque verò alius aditus, aut alia via infidelibus ad Christum aperienda est, quàm assiduæ, efficacis, ipsisque accommodatæ prædicationis verbi Dei. Nam præter documenta diuina plurima, eademque grauissima attestatur nobis copiosissimè id ipsum rei experientia. Si enim quem barbari nacti fuerunt linguæ suæ peritum Concionatorem, attentissimè eum audiunt, magnopere delectantur facundia, ipso dicẽtis impetu rapiuntur, atque ore hiantes, oculis immotis hærent suspensi: sibique inuicem dicunt, nunquam se Christi legem talem cogitasse, aut audiuisse: quidam concionis vi cor ipsum scindi affirmant. Quod si qui populi aliquid vel intelligentiæ, vel probitatis præ se ferunt, præ ceteris inueniuntur sine vlla exceptione, ij esse maximè, qui Sacerdotes aut habuerunt, aut habent veteranos, sermonis sui peritos. Perditissimi verò omnium, qui nouos & imperitos Magistros ab Europa recentes sortiti sunt, quorum infantiam egregiè rident, eliguesque contemnunt.

Itaque elaborandum est Ministris, atque studio & tolerantia sermonis facultas paranda: id enim quamuis difficile ac negotiosum sit, non tamen fieri nequit. Et quamuis linguarum lectiones, siue Grammaticæ perutiles sint, verum hæc omnia instar vmbratilis pugnæ, & palæstra potius quàm acies. Ad rem ergo veniendum est, & frequenti collocutione cum infidelibus iam agendum, vbi audiendo ac loquendo sermo familiaris fiat. Inde ad conciones progrediendum, vt pudore, metuque deposito, sæpè & audacter errandum, vt aliquãdo non erretur. Initio quidem memoriter & res & verba discenda, mox etiam sequentur verba res ipsas. Ista quidem, dicet opinor aliquis, præcipere in promptu est, exsequi verò perquam remotum. Ita sanè habet, attamen & labor omnia vincit, & laborem facit iucundum propẽsio animi. Ac certè nulla in hac causa terribilior difficultas est, quàm auersæ voluntates hominum. Quamobrem si Sacerdotes Ministriue multum in animarum conuersionibus proficere cupiunt, illud modis omnibus curent, vt recentes ab Europa, antequam feruor ille, & sitis animarum intepescat, nulla alia re occupentur, ac detineãtur, quàm accuratissimo studio discendæ linguæ illius gentis, ad quam appulerint, & postquam didicerint, exercendæ. Hoc nisi fiat, vix aliquid proficietur, quod experimento compertum habemus. Sapienter ergo & religiosè, vt refert Ioſ. Acosta lib. 4. c. 9. Dominicanæ familiæ Patres in Indijs Occidẽtalibus inuiolabili statuto venientibus ab Hispania, totum primum annũ, nihil aliud quàm studium sermonis iniungunt. Anno integro exacto, ad fructificandum mittunt: quod vtinam omnes sequeremur exemplum; fie-

rer paucis annis ſine dubio plus quam effectum eſt plurimis.

Ratio parandæ gentium linguæ.

Præterea eſt perquàm neceſſarium, vt regionis, in qua degunt, ſermone loquantur omnes. Sunt enim neceſſaria omnia iſta præſidia, vt facultas paretur verbi diuini gentibus annuntiandi. At ſi quis vel per occupationes vrgentes, vel per minus felicem ingenij ſortem, tanta conſequi nequeat; non debet continuò ſibi ab hoc Dei opere vacandum eſſe exiſtimare, ſilentioque vitam agere. Poteſt enim multis modis facultatis ſuæ exiguitatem adiuuare. Primum, ſi doctus ipſe cùm ſit, & virtutis probatæ, ſocio vtatur ſermonis perito, quem ipſe ſententiam ſeorſim doceat, & quid, quoque modo dicendum ſit, inſtruat: eumque, vt Moyſes Aaron, interpretem habeat: vt per illum potius ipſe loquatur. Non quidem vt alter alterius verbis reddendo verba, loquatur interpretis more, (quod frigidum eſt, tametſi ne id quidem contemnendum) ſed ſummam potius edoctus, ante concionem, oratoris partes impleat, ſi ſocius contingat idoneus & fidelis.

Præterea non eſſet vtilitatis exiguæ, ſi aliquot ipſe Conciones, & breuem aliquam Catechiſmi expoſitionem memoriter diſceret, atque ea idẽtidem repeteret apud barbaros. Neque enim verendum eſt, ne eos repetitione offendat: neque tam iſti indigent magnis & exquiſitis rationibus, quàm quibuſdam facilioribus, accommodatis, ijſque ſæpius repetitis. Nã & glorioſiſsimus Dei prẽco S. Frãciſcus, eo modo inſtituiſſe Fratres ſuos ſimpliciores prædicatione perhibetur. Et B. Franciſcus Xauerius apud Indos ea induſtria multum in conuerſione gentium profecit. At id quidẽ Miniſtris non difficile, infidelibus autem per commodum foret, vt in miſſionibus loca ſubinde mutentur, doctrina verò eadem vbique repetenda ſit, vt paruulis lac Euangelij præbeatur. Edidit nuper Summus Pontifex Paulus V. pro diligentia in linguarum peritia collocandâ Breue Apoſtolicum, quod hoc loco inſerendum cenſui.

PAVLVS

Digitized by Google

PAVLVS EPISCOPVS SERVVS SERVORVM DEI.

AD perpetuam rei memoriam. Apoſtolicæ ſeruitutis onere, infirmitati noſtræ à Domino, inſcrutabili conſilio eius, impoſito, aſsiduè admonemur, ſapientibus, & inſipientibus conſtitutos nos eſſe debitores; vt ſcilicet per miniſterium noſtri Apoſtolatus, qui ſapiunt, quod ſanctus docet Bernardus, non deſipiant, qui non ſapiunt, ſapiant, & qui deſipuerunt, reſipiſcant: quibus verbis inſtrui nos ſatis perſpicimus; vt fideles in fide, & charitate conſeruare, infideles ab infidelitatis tenebris educere, & hæreticos, ac peccatores à peruerſitate erroris, ac ſeruitute peccati liberare, aſpirante gratia DEI, à quo omnis ſapientia, paſtorali ſollicitudine procuremus. Cùm verò præceptum Domini lucidum illuminet oculos, ac teſtimonium eius fidele ſapientiam præſtet paruulis, omni vigilantia procurare debemus, vt Prædicatores, & Doctores verbi DEI ad opus DEI operandum inſtructi reddantur in dies magis, & partes ſuas, quantum cum Domino fieri poteſt, ad gloriam eius, & vtilitatem animarum quotidie meliùs, & feliciùs adimpleant. Cui rei plurimùm conducere ſatis conſtat Linguarum cognitionem, Hebraicæ præſertim, Græcæ, Latinæ, & Arabicæ: hęc enim conuerſione Infidelium oportuniſsima eſſe dignoſcitur, quando magna eorum pars aut Arabicè loquitur, aut intelligit: ac ſi vnquam reliquarum trium Linguarum notitia in Eccleſia DEI vtilis fuit, diebus noſtris profectò vtiliſsima eſt: hoſtis enim humani generis Linguarum ſcientia, ſingulari dono DEI hominibus tradita, ad ipſius Largitoris contumeliam, & fidei ſuę Catholicę detrimentum, nunc vt cum maximè abutitur. Quamobrem fel. rec. Clementis Papę VIII. Prædeceſſoris noſtri, quantum conditio temporis patitur, veſtigijs inſiſtentes, Motu proprio, & ex certa ſcientia, maturaque deliberatione noſtra, deque Apoſtolicæ, nobis attributæ poteſtatis, plenitudine, hac noſtra perpetuò valitura Conſtitutione ſancimus, ſtatuimus, & ordinamus, vt in cuiuſcunque Ordinis, & Inſtituti Regularium, tam mendicantium, quam non mendicantium, etiã quomodolibet exemptorum, & Apoſtolicæ Sedi immediatè ſubiectorũ, ſtudijs omnibus, trium Linguarum huiuſmodi, Hebraicæ videlicet, Græcæ, & Latinæ, in maioribus verò, ac celebrioribus etiam Arabicæ Doctores, Regulares quidem, & eiuſdem Ordinis, ſi in illo harum Linguarum ſufficientem notitiam habentes ſint, ſin minus, ſeculares, aut alterius Or-

dinis Regulares, qui illas actu, & diligenter doceant, habeantur, si studia in Vrbibus, & locis existunt, vbi Linguarum prædictarum peritos conducendi facultas est: studijs verò Locorum, vbi huiusmodi Doctores desunt, cum primùm in alijs studijs vbi Linguæ huiusmodi docebuntur, Scholares tantùm profecerint, vt docendis alijs idonei sint, de ijsdem Scholaribus prouideatur. Quod, vt citius, & facilius fieri possit, & speratí fructus ex Linguarum huiusmodi studio appareant, omnibus, & singulis Regularium Superioribus sub indignationis nostræ pœna eadem auctoritate, tenore præsentiũ præcipimus, & mandamus, & si ipsi negligentes fuerint, eorumdem Ordinum Regularium apud Nos, & Sedem Apostolicam Protectoribus iniungimus, eorũ conscientias desuper onerantes, vt omni cura, & sollicitudine quantò citius prouideant, vt Scholæ Linguarum huiusmodi quamprimum instituantur, ac Doctores prædicti deputentur, earumdemque Linguarum Lectionibus Scholares assignentur, qui illis sedulam, & assiduam operam nauent. Hi verò Scholares vt alacrius huic studio incumbant, volumus, & decernimus, vt in promotione ad Doctoratus gradus, & ad alios sui ordinis honores illi, ceteris paribus, præferantur, qui in cognitione trium saltem Linguarum prædictarum profecerint, ita, vt ad illas docendas apti sint. Nõ obstant. Constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac quibusuis statutis, & consuetudinibus, priuilegijs quoque, indultis, & litteris Apostolicis, quibusuis Vniuersitatibus, illarumque Rectoribus, ac Ordinibus prædictis, & illorum Superioribus, & personis, sub qnibuscunque tenoribus, & formis, ac cum quibusuis etiam derogatoriarum derogatorijs, alijsque efficacioribus, & insolitis clausulis, ac irritantibus, & alijs decretis in genere, vel in specie, ac alias in contrarium præmissorum quomodolibet concessis, confirmatis, & innouatis: Quibus omnibus, & singulis eorum omnium, & singulorum tenores præsentibus pro plenè, & sufficienter expressis, & ad verbum insertis habentes, hac vice dumtaxat specialiter, & expressè derogamus, ceterisque contrarijs quibuscunque. Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam nostrorum Sanctionis, statuti, ordinationis, præcepti, mandati, iniunctionis, onerationis, voluntatis, decreti, & derogationis infringere, vel ei ausu temerario contraire, si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Dat. Romæ apud Sanctum Marcum, Prid. Kal. Augusti, Anno Incarnationis Dominicæ M. D C. X. Pontificatus Nostri Anno Sexto.

CAPVT

CAPVT XII.

Epilogus de vitæ puritate, exemplo, alijſque prærequiſitis in Euangelico operario.

VT ſummam omnium ferè, quæ hactenus ex Miniſtrorum probitate diximus, quaſi ad Epilogum redigamus, placuit hic ex B. Franciſco Xauerio, Apoſtolico viro, quid ipſe in prædicatoribus ſancti Euangelij deſideraret; ex eius vita per Horatium Turſellinum conſcripta in memoriam reuocare. Is igitur lib. 6. eius vitæ c. vltimo ſic ſcribit: *Horat. Turſell. in vita B. Xauerij.*

Socios Ethnicis conuertendis, Neophytiſque erudiendis, operam daturos, non modò lectiſsimos requirebat, ſed huic rei maximè debitos; vt nihil quamuis ſpecioſum ac præclarum tanto præferrent negotio, quo nihil ſuperis gratius, mortalibus vtilius reperiretur. Nec magnificus ſolum hortator erat, ſed etiam auctor, plus rebus oſtendens, quàm verbis præcipiens. Namque gentilium conuerſione, atque inſtitutione in omni vita ipſemet nihil habuit antiquius. Quin etiam Socios, qui ex India, aut ex Lusitania ad eum veniſsent, ita vocabat in diuini huius Miniſterij ſocietatem, vt ſpectatiſsimo cuique eam prouinciam præmium daret laborum. Primarios quippe viros potiſsimum tãto muneri præficiebat, auctoritatem ſequens Apoſtolorum, qui *Cum audiſſent recepiſſe Samariam verbum Dei, miſerunt ad eos Petrũ & Ioannẽ*, Apoſtolorũ ſcilicet Principes. Quocirca cenſebat ad Apoſtolicum munus deligendos viros egregia diuque ſpecta-ta fide, virtute, conſtantia, ſanctitate: tum quia tales vtique viros res ipſa poſtularet, tum verò, quoniam vſu doctus ſenſerat, eam prouinciam eſſe grauiſsimis Sathanæ tentationibus, moleſtijs, ærumnis expoſitam. Proinde in eiuſmodi Dominicæ vineæ operarijs prudentiam magis ac ſanctitatem, quàm ſcientiam doctrinamque expetebat, ratus ad tot tantaſque difficultates ſuperandas neceſſariam profectò eſſe virtutem; ad Ethnicorum autem conuerſionem plus momenti ſanctimoniam facere quàm doctrinam. Quod ſi virtutem decoraret eruditio, tum verò aiebat egregios perfectoſque Euangelij præcones exiſtere, Iaponiæ maximè opportunis, ceteriſque locis vbi, aeria barbarorum ingenia ſubtilibus interrogationibus Chriſtianam Religionem ſolerter explorent. Ceterum in omnibus Ethnicorum cultoribus requirebat ingenium, facultatem, ac ſtudium peregrinæ linguæ addiſcẽdæ, haud dubius ſine ſermonis commercio in barbaris ad Chriſtum aggregandis, nouiſque Chriſtianis inſtituendis nihil admodum

B. Franc. Xauerius quales ad gentium conuerſionẽ procurãdam requireret.

Act. 11.

Idem ſanctitatem quã doctrinam expetebat.

Notitiam peregrinæ linguæ requirebat.

admodum proficipoſſe. Itaque Apoſtolos,priuſquam gentes docere aggrederentur,diuinitus imbutos omnium facultate linguarum. Præcipuè optabat omnes ingentí animorum feruandorum cupiditate flagrare, nũquã vt eius rei prętermitterent occaſionem,ſed auidè arriperent vrgerétque. In Neophytorum verò ſalutem atque inſtitutionem ſtrenuè iubebat inſiſti, infantes baptiſmo expiari, pueros erudiri Catechiſmo, & ante omnia baptizandis infantibus incuriam vitari, obliuionemq; percipiens, vt quãtum humana ope prouideri poſſet, nemo prorſus periret ſine baptiſmo, vnico puerilis ætatis auxilio. Suadebat quoque vt verbis, rebuſque, Neophytos contiliantes ſibi, ſtuderent ab eis parentũ loco diligi, colique: ſic enim natura comparatum eſſe, vt amor omnia æqui, bonique conſulat, nihilque ſit amanti difficile. Quocirca in nouis Chriſtianis excolendis, non fortius, quàm perſeuerantius eorum perferrent vitia, infirmitatem ſuſtinerent, frugemque ſementis factæ, laborumque (quamuis ſerę ſpei) fructum velut boni Chriſti Domini agricolę exſpectarent: haud
Pſal. 125. iguari, *Qui ſeminant in lacrymis in exultatione meſſuros*. Quod ſi talibus initio Chriſtianis non vterentur quales expeterẽt, ita ſe cum eis gererent, vt cũ improbis filijs boni parẽtes. Deique benignitate freti, qui hominũ mentes ſuo demũ tẽpore ad bonã perducit frugem, non diffiderent eos aliquando tales fore, quales optarent. Proinde numquam deſinerẽt illos omni ſtudio colere, preſertim cùm Deus communis omnium parens, quamuis lęſus à nobis, benignè tamen omnibus facere non deſiſtat. Iam cùm veteribus Chriſtianis multum temporis eſſe conterendum negabat, ne fraudarentur noui. Quod ſi officioſi illorum congreſſus vitari nequirent, & ſermones inferendos de rebus diuinis, atque ad animarum ſalutem pertinentibus; vt aut pijs exculti monitis paulatim fierent meliores, aut certè colloquiorum ſeueritatem auerſati, noſtrum nos negotium agere ſinerent in inſtituẽdis Neophytis. Exiguos verò fructus cũ hominũ approbatione maximis fructibus cum aliqua vel minima offenſiuncula potiores ducebat: paruos quippe fructus cum virtutis exemplo perceptos, & diuturnos eſſe, & ſemper augeri, contraque ingentes offenſione hominum vitiatos paulatim corrumpi atque interire. Itaque eos iubebat aduerſus omnes
Heb. 12. facilitatem ac ſubmiſsionem adhibere, *Pacem*, vt ait Apoſtolus, *cum omnibus hominibus habentes*, contentioneſque maximè cum Religioſis viris ac Sacerdotibus omni ope vitantes. Et ſimul pręcipiebat, vt facilitatis magis, quam grauitatis memores hilari lętoque vultu exciperent omnes, neminemque omnino aſpernarentur, vt *omnes Chriſto lucrifacerent*. Dictitabat etiam quod boni virtus non pariat, humanas artes haud quaquam paſituras ſine virtute. Proinde cauerent diligenter, ne peruulgata hominũ via dignitatem atque honorem aut expetere viderentur; neu ſuis dictis, factiſve

factisve,ad humanam potius,quàm ad diuinam tenderẽt gratiam. Veram vtique auctoritatem,egregiæ virtutis comitem,non hominũ donum esse, sed Dei.Itaque si quando homines ipsi per se humanis artibus (omisso cęlesti præsidio,germanaque virtute) quærant auctoritatem; diuino consilio fieri,vt eam parare dum studeant,funditus perdant:ne scilicet vilia sint hominibus dona cælestia,sed haud secus,quam par est, exspectentur è cęlo:nam quibus in diuinarum rerum procuratione hominum gratia , quã Dei potior sit,eos non tam diuinum honorem spectare, quàm suum: verum sacrilegam illam ambitionem demum in ipsorum ignominiam exitiumque erupturam. Itaque sibi quisque prima esset cura, suumque animum summa vi excoleret;deinde in alienorum culturam animorum verteret cutas.Neque enim alienæ saluti consulturum,qui suam negligeret: neque memorem fore aliorum, qui obliuiscereturſui. Contraque facilè euenire, vt cui sua salus cordi esset, eius cura in aliorum quoque redunderet salutem. Quocirca nullum diem rerum diuinarum meditatione, & conscientiæ examine vacuum sinerent pręterire , & quotidie ecquid in diuino obsequio deliquissent,ecqua in re suo officio aut diuinis defuissent conatibus , reputarent : secumque cum suis mentibus circumspicerent, quàm multa per eos Deus ipsorum vitio efficere desineret potius , quàm quid per ipsos efficeret. Alterum enim modestię, absolutęque virtutis incitamentum esse,alterum superbię, vecordięque,diuina facta sibi vendicantis ; qua enimvero non aliam pestem perniciosiorem pijs hominibus reperiri. Puerilis porro ætatis educationem præcipuum opus existimans, monebat,vt Christianam doctrinam puerorum gregibus, quoad eius fieri posset, per se ipsi traderent, nec intermisso tam frugifero opere, neque alijs commisso. Ceterum neminem puerorum offenderent , irritarentve, sed ad veniam faciles in leuioribus noxis conniuerent , *Remittentes minas,* *Ephes. 6.*
vt monet Apostolus;quo scilicet timida ætas alacrius salubrem capesceret disciplinã. Aduersus Magistratus Præpositosq; Ecclesiasticos moderatione tẽderẽt modestiaque: neq. vllis,quãuis ingentibus eorũ delictis atque iniurijs lacessiti,cũ eis vllo modo susciperẽt simultates.Ferendo enim & dissimulãdo magis quã obsistendo superiores vinci;si minus vt suam ipsi corrigant vitam,at certè vt rem Christianam minus impediant. Quocirca eos quasi suorum conatuum,aclaborum patronos, in fructus emolumentique partem vocarent,quicquid boni perceptum esset,id illis, secũdum Deum, acceptum referentes . Ita demum Christi vineæ operarios plus adiutorum defensorumque(si forte verbo,aut facto ab alijs violarẽtur)aut certè minus aduersariorum habituros. Iam auctor erat humilitatis benignitatisque ministeria,non minus sæpè quàm libenter,exsequẽdi:in valetudinarijs,publicisque eius custodijs ægros ac vinctos officijs

pietatis,corrogataque stipe,subleuandi;sed ita vt simul corporibus animisque curandis opera præberetur,inimicitias sedando,odia restinguendo,tollendo lites,dissidentes ad pacem atque amicitiam adducendo. His quippe charitatis officijs diuinũ amorem in animis nostris accẽdi, aliorũ animos ad similia excitari facta;Dei seruis ad rei Christianæ propagationem plurimum accedere fidei auctoritatisque. Præcipuè verò temere obloquentium rumores contemnerent,qui sæpè timidorum conatus frangunt atque debilitant. Extat de ea re egregium præceptum P. Gaspari traditum,quod tale est: Si tibi pia ministeria obeunti, vt fit, obtrectent improbi,de illorum vocibus non magnopere laborabis ; ne quis animaduertat,te homuncionum vocibus à Dei obsequio absterreri,id vero laborabis. Nam quicunque talibus in rebus falsam infamiam, sermonesque hominum extimescunt,mundi verius quàm Christi milites sunt, vtpotè quos humanus respectus magis moueat,quam diuinus. Ad vltimum illud tibi antiquissimum esse volo, vt memor te Societatis IESV membrum esse,omnibus in factis , dictisque tali capite & corpore dignus existas. Hisce ex monitis facilè apparet,non modò quàm sedulo serioque Franciscus socios exemplis pariter & præceptis,ad omnem prudentiæ ac sanctitatis excoleret laudem: verum etiam quàm valde omnibus in rebus Xauerij & Ignatij sensus inter sese cõgruerent,quippe cùm eodem tẽpore (etsi infimito propemodum locorum interuallo disiuncti) Ignatius in Italia Socijs præciperet,Franciscus in India. Sed videlicet vnus atque idẽ spiritus illa vtrique dictitabat,vtrobique Societatem ad certam formans disciplinam,cælestemque ambobus prudentiam inspirans. Nihilò autem prudentior Xauerius in præcipiendo quàm in regendo fuit. Quippe vbicunque locorum esset,à Præpositis Societatis subinde omnibus de rebus certior fieri volebat;cunctisque incommodis non secus medebatur ac si adesset præsens. Nam decedens imperabat eis,vt ad se certis temporibus literas mitterent,quibus literis Sociorum tum veterum ,tum recentium numerum,genera,facultates ,exponerent: nimirum quibus virtutibus præditi, quibus doctrinis & artibus exculti , quibus addicti ministerijs, quas ad res maximè nati aptique viderẽtur, quæ in vnoquoque cupiditas conseruandorum animorum emineret, quos quisque ferret fructus , quibus vrgeretur angoribus,quibus molestijs,ac morbis tentaretur , premereturque. Demum(adeò in rebus etiam minimis attentus erat ac diligẽs) de domesticis famulis,ac seruis,de ære alieno, talibusque rebus fieri se iubebat certiorem. Deque singulis vel personis vel rebus, vtcunque res posceret,per literas præcipiebat. Nec mandasse contentus , quid facto opus foret,simul imperabat Præpositis,vt ad se quam primum scriberent , an sibi quisque mandata curasset,vt scilicet hoc illis imperium curam acuer-

ret

ret exſequendi mandata. Ceterum etſi vltimas Orientis terras perluſtrás in barbararum gentium conuerſionem incumberet totus: tamen immẽſa Oceani ſpacia remenſus Socios ſuę fidei creditos identidem reuiſebat, ratus ſibi pro ſuo duplice munere partiendas curas, vt ſic adeſſet alienis, vt nõ deeſſet ſuis. Singulari vtique induſtria ac virtute perfecit, vt ſi ſpectes quantum Chriſti cultum propagauerit, nullum ſpatium de Societate cogitandi habuiſſe: ſin autem quantopere Societatis res curarit conſideres, nihil aliud aut egiſſe, aut agere potuiſſe videatur. Hactenus Turſellinus.

DE PROCVRANDA CONVERSIONE OMNIVM GENTIVM,

LIBER V.

Continens Dubia aliqua præcipua, quæ Euangelij Miniſtris in terris infidelium agentibus obuia eſſe poſſunt.

VT inoffenſo pede calceati in Euangelium pacis altiſsimã animarum culturam exerceant, poſt ſalutares inſtructiones, ac formam inter infideles cõuerſandi traditam, antequam aduerſus vniuſcuiuſque ſectæ errores ſingularia aggrediamur certamina, illud prærequiri videbatur, quotidiana dubia, quæ agentibus inter infideles paſsim obuia eſſe ſolent, diſſoluere: id tamen breuiter, & in genere tantũ, excuſſuri poſtea ſpeciatim in ſingulis ſectis, quicquid dubitationis circa illas occurrere poſſet.

Digitized by Google

LIBRI V.

PARS PRIMA.

Quibus medijs liceat infideles ad fidei veritatem adducere.

DVBIVM PRIMVM.

An infideles tam Principibus Christianis non subditi, quàm eorum subditi cogi queant ad fidem Christianam recipiendam?

REspondeo, Non solum infideles, qui Principibus Christianis non subduntur, sed etiam eorum iurisdictioni subiecti, cogi nequeunt ad fidem Christianam recipiendam. Conclusio est certissima & communi consensu Catholicorum recepta. Nam Principibus Christianis non incumbit cura infidelium, dicente Apostolo: *De his qui foris sunt nihil ad nos.* 1. Cor. 5. Præterea, quia cùm credendi actus sit voluntarius ac liber, quempiam ad fidem cogi minimè patitur: nec solum Christiana fide ab omni vi, atque coactione debet esse aliena, sed etiam absque metu mortis, carceris, suppliciorum, seruitutis, aut similium malorum suscipienda est. Neque enim vsquam legimus cuiquam hęc mala ideò illata fuisse, vt ad fidem, & Christianam Religionem traheretur. Idem omninò censendum est etiam de infidelibus, qui Christianorum Principum ditionibus subduntur, vt colligitur ex cap. de Iudæis, & cap. Qui sincera, dist. 45. Et docet D. Thom. 2.2. q. 10. art. 8. cuius sententia communi calculo recipitur ab omnibus.

DVBIVM II.

An infideles muneribus donis, officijs, & obsequijs ad fidem allici possint?

PRima sententia asserit esse simoniam: quia si detur aliquid pretio æstimabile alicui, pacto expresso, vt ingrediatur Religionem, est simonia teste D. Thom. 2.2. q. 189. art. 9. in corpore, & probat ex cap. Quam pio 1. quæ-

Digitized by Google

1. quæstione secunda, vbi Bonifac. 8. prohibet omnem pactionem circa res spirituales, ergò nec licebit promittere munera aliqua infidelibus, ea pactione, vt ingrediantur Religionsm Christianam.

Secunda sententia est asserentium non esse simoniam: pro qua sententia plures adducit auctores Thomas Sanchez lib. primo de Matrim. Disput. 36. Tenet etiam Azor. tom. 1. Instit. Moral. lib. 8. cap. 24. *Tom. Sanchez. Azorius.*

Pro conciliatione tamen harum opinionum oportet scire, aliud esse donare alicui aliquid, sub conditione, si voluerit conuerti ad fidem: aliud verò cum pacto expresso, pro eo vt veniat ad fidem. Nam priori euentu non obligatur ad suscipiendam fidē, sed est conditionalis quædam donatio, subsistente conditione honesta, nec simonię crimen contrahitur, quoniam temporale commodum pro re spirituali non datur, sed officijs pagani voluntatem, & animum conciliamus, vt consulat suæ saluti, & ad id, quod alioqui iure diuino præstare deberet, nobis deuincimus, & ad suę salutis studium, & amorem inducimus. Pręterea, quia hic non interuenit, nec emptio, neque venditio, quia nullum emolumentum est ex parte dantis, sed tantum ex parte recipientis. In secundo verò casu pecunia datur vt pretium rei spiritualis: qua ratione si detur pecunia est manifesta simonia, datur enim pretium pro re spirituali, quo pacto docuit D. Tho. esse simoniam dare aliquid ex pacto pro eo vt alter ingrediatur Religionem. Nam per pactum intelligit factum oneroſum, & materia contracta est res pretio existimabilis, & cedit in fauorem dantis: quare non potest sine labe simonię offerri pro re spirituali.

Hac præmissa distinctione, cōstituo licitum esse munera, & obsequia, aut officia alia infidelibus ea conditione promittere, si ad fidem conuertantur. Hæc sententia probatur primo. Quia sæpè in Scriptura Deus promittit bona temporalia sub conditione, si benè operentur illi, quibus fit promissio vt videre est Gen. 17. *Gen. 17.*

Secundò Apostolus & Sancti alij miracula edebant, & à periculis sæpè homines eruebant, & infirmitatibus, ea conditione, vt fierent Christiani. Beatus Laurētius tyranno aiebat, Si credideris in Dominum Iesum Christum thesauros tibi ostendam, &c. *B. Laurent.*

Tertiò, quia licitum est legatum sub conditione, vt omnes fatentur, si fœmina ingrediatur Religionem: ergò in simili casu, &c.

Quartò, licitū est donare vitā infidelibus, ea cōditione, vt baptizentur; quod esse vsu receptum testatur Medina C. de restit. q. 27. Et vita temporale quid est, & datur cum pacto recipiendi baptismum: ergò aliquid tēporale potest dari alicui infideli, etiam extra mortis periculum, si fidem suscipiat. *Medina.*

Quintò, quia allicere ad fidem in primis licitum est: & quod volens fi-

dem ſuſcipere commodum aliquod temporale recipiat, non pugnat cum ratione, ſi tamen ipſe non accipiat, vt pretium. Quare ergo qui offert cõmittet ſimoniam?

Vlt. quia ſimonia non eſt, niſi vbi eſt & interuenit emptio, & venditio: hic autem nulla eſt emptio, aut venditio, & qui offert pecuniam infideli, vt conuertatur nihil recipit, & tamen in emptione & venditione vtrique contrahentes aliquid accipiunt. Ex quo infertur poſſe fidelem fęminam, remoto quolibet iure humano, cũ pagano conuenire, ea conditione, ſi fiat Chriſtianus, & Principem eriam infidelibus ſubditis vectigalia minuere, ſi ad fidem Catholicam redeant.

Ex his facilè conſtat ſolutio argumenti allati ex cap. Quæ pio. nam ibi agitur de pacto, non verò de conditione.

DVBIVM III.

An infideles compelli poſsint ad audiendum Euangelium?

PRobabilis ſentẽtia tenet, apud Principes Chriſtianos eſſe ius compellendi paganos ſibi non ſubditos ad audiendum Chriſti Euangelium. Quidam negant, ea ratione ducti: Quia ſicut liberum eſt eis omnino credere, ac fidem ſuſcipere, ita & ſacrum Euangelium audire. Ita Greg. de Valent. 2.2. q. 10. Diſput. prima punct. 6.

Greg de Valentia.

Contrariam verò vt probabiliorem tenent alij, quia non eſt idem credere Euangelio, & audire Euangelium: non enim conſequens eſt, vt qui ad audiendum compellitur, eo ipſo ad credendum compellatur: cum quilibet etiam audito Euangelio ſit liber, vt præſtet aſſenſum fidei, maximè (vt cum iudicio aduertit Azor. lib. 8. Inſtit. Moral. cap. 24. tom. primo) ſi viri probatæ vitæ, & exſpectatæ virtutis mitterentur ad Chriſti Euangelium paganis annũciandum: hi enim iure naturali digni eſſent, vt audirentur, ne iure vllus paganorum Princeps aut prohiberet, quò minus pagani, qui vellent, Euangelium audirent, aut idoneos Chriſti nuncios, aut prȩcones, & interpretes impediret: alioquin enim his, aut illis iniuriam manifeſtam inferret. Ita Couarr. in regul. Peccatum parte 2. §. 10. num. tertio, vbi id colligit ex S. Thoma, Caietan. & alijs. Infideles verò, qui Chriſtianis Principibus ſubduntur, non dubium, quin poſsint compelli, vt Euangelio prȩſtent auditum: atque huic ſententiæ fidem faciunt Põtificię Cõſtitutiones, quibus præcipitur Iudæis; vt certo quodam hebdomadæ

Azor.

Couarr.

Digitized by Google

domadæ die conuocati, aliquem Theologum Doctorem, aliumve idoneũ virum audiant: idque in praxi hodie Romæ seruatur.

DVBIVM IV.

An infideles compelli possint ad falsum Deorum cultum abijciendum, & legem naturalem obseruandam?

DVę sunt opiniones. Prima affirmat, quam probant Innoc. Hostien- Io. Andr. Panormit. Aluar. Pelag. de planctu Eccl. lib. 1. artic. 37. S. Antoni. Syluest. quos citat Couarr. in regula Peccatum part. 2. §. 10. num. 4. Idem censuit Maior in 2 Sent. distin. 44. q. 3. Alfons. à Castro lib. 2. de iusta Hæretic. punit. cap. 14. Horum potissimum fundamẽtũ est, quia quisque ex rationis præscripto viuere debet, ergò si naturæ iura labefactet, corripi, ac puniri potest.

Innocent. Hostiensis. Ioan. Andr. Panormit. Alua. Pelag. Ant. Syluest. Couarr. Maior. Alph. à Castro. Caietan.

Contraria sententia cõmuniter in scholis recepta est, nempe non esse licitũ Principibus Christianis infideles vlla vi inuadere, propterea quod infideles sint, & Barbari, aut peccata committant contra legem naturæ. Ita docent Caiet. 2. 2. q. 66. art. 8. Victor. in Relect. de Indis part. 1. Couar. vt suprà. Latissimè etiam eam probat Greg. de Valent. 2. 2. Disp. 1. q. 10. punct. 7. Præcipua tamen ea ducitur ratione, quia neque titulo charitatis, neque titulo iustitiæ vindicatiuæ possunt id Christiani Principes facere.

Victor. Greg de Valentia.

In hac verò controuersia placet sententia Azorij lib. 8. c. 24. tom. 1. qui præmissa distinct. respondet. Aut enim pagani, inquit, id ius naturæ non seruant, quod debitum Deo cultum & honorem tribuendum præscribit; aut id quod cuique homini reddẽdum quod suum est, iubet. Si loquamur de priori iure naturæ, nequeũt pagani iustè puniri, eò quod diuinum cultum & honorem despiciant. Si verò de posteriore, quo ius naturæ dissoluunt, puniri iure queunt: vt si furta, latrocinia, adulteria, homicidia, falsa testimonia, incestus, stupra aut perpetrent ipsi, aut liberam concedant facultatem huiusmodi mala perpetrandi, aut passim in alijs, quos iure suo ab ijs malis coercere possunt ac debent, sine vlla pœna, supplicioque permittant. His enim legibus naturæ violatis, planè consequitur, vt innocentes multis damnis, in commodis, & malis afficiantur. Iure autem naturali innocẽtũ iniurias propulsare & possumus, & debemus. Item quia eiusmodi mala communi Reipublicæ saluti, paci, & bono officiunt & nocent.

Azorij sententia probatur.

Digitized by Google

nocent. Ex his clarè fit paganos eo ſolum, quia infideles ſint non poſſe à Principibus Chriſtianis puniri, aut debellari: quæ communis eſt Theologorum ſententia.

Illud tamen occurrit animaduertendum, ſi Princeps paganus iura naturæ peruertat, aut paſsim à ſuis populis peruerti impunè ſinat, illiſque inferat iniuriam, tunc poterit Reſpublica ſeipſam tueri, ac Chriſtianos Principes ad ſui auxilium vocare, atq; ipſos poſſe paganos Principes debellare.

Principum Chriſt. ius in paganes.

Petes, quibus caſibus Principes Chriſtiani ius habeant agendi cõtra paganos? Reſpondetur cum Couarruuia loc. cit. nu. 3. primò in eo ne aditum pręcludant idoneis Euangelij nuncijs ad eos deſtinatis, eos excludẽdo, aut indignè & contumeliosè tractando. Deinde ne in Chriſtum eiuſue Religionem & fidem probra, & maledicta conijciant. Pręterea ne eos impediant, neve remorentur, qui ſe ad Chriſtum conuertendi deſiderio tenentur. Item ne eos perſequantur, qui Chriſti Euangelium audire cupiunt, ſtudent, aut annunciandum ſibi & audiendum curant. Inſuper ne quouis modo ad Chriſtum conuerſos infeſtent, opprimant, vexent. Tũ etiã, ne vi, metu, minis, mendacijs, fraudibus alios inducant ad ſimulacra Deorum veneranda, ad thus eis adolendum, aut ad legem naturæ peruertendam, aut ad ſuſceptam Chriſti fidem deferendam: non tamen ſi exemplo, verbis, monitis, precibus muneribus ad id eos alliciant, & inuitent! Poſtremò ne ſuos, vel alios vanis ſuis Dijs immolent. Item ne eos permoueant, ac incitent ad immolandos homines, vt Dijs ſuis inſeruiant, vel ad eos mactandos, vt veſci queant eorum carnibus more ferarum. Sed quid ſi fontes homines alioqui capitis pęna damnati, Dijs immolari apud eos Ethnicos ſoleant, aut mactari, vt eorum carnes edantur? Reſpondetur nihil hoc referre: fontes enim iure quidem capite puniuntur, nefariè tamen, & impiè Dijs immolantur, aut ob humanarum carnium eſum necantur.

De infidelibus verò, qui in ditione Chriſtianorum Principum verſantur, quando, & quatenus compelli poſsint ad Deorum ſuorum cultum abijciendum, ad legem naturæ ſeruandam, ad ritus ſuperſtitioſos reſpuẽdos, & ad omnem dæmonum impietatem ſacrilegam deteſtandam difficultate non caret: ſed vera ſententia tenet poſſe Principes Chriſtianos ritus ſuperſtitioſos infidelium gẽtilium, & aliorum è mediò tollere, quia ſunt contra legem naturæ, cuius cuſtodiendę curam debent magiſtratus gerere; cuius rei exemplum extat in l. nemo C. de paganis, & templis, & ſacrificijs eorum, qua Conſtantinus iuſsit eorum templa claudi, & ſacrificia aboleri, ob quę laudatur ab Auguſtino Epiſtola 48. & Ambroſ. Epiſtola 30. & in Conc. 8. Carthaginienſi can. 15. decretum eſt, vt Patres pe-

terent

terent ab Imperatore, vt quæcunque reſiduæ eſſent ſuperſtitiones gentilium omnino delerentur.

Ex quibus perſpicuò conſtat, poſſe paganos legibus Principis Chriſtiani, cuius ditioni & imperio ſubijciuntur, compelli, vt vnum Deum reuereantur, idolorum cultum abijciant, leges & iura naturæ cuſtodiant, nihil denique in contemptum Chriſtianorum, & rerum ſacrarũ audeant perpetrare. Nã hoc ipſo quod Chriſtiani Principis ditioni ſubiecti ſunt, quemadmodũ cogi poſſunt eas leges ſeruare, quæ ad commune Reipublicæ bonum, videlicet ſalutem, tranquillitatem, & pacem pertinent (quoniam interdici eis poteſt ne noctu arma deferant, ne tributa denegent, ne pacta perfringant, ne promiſſa violent, ne frumenta extrahant, ne furta, adulteria, homicidia committant:) ſic etiam adſtringi poſſunt ad germanum, & verum cultum vni Deo bonorum omnium auctori, quod & natura ipſa edocemur, deferendum, ad idola è medio tollenda, ad iura naturæ conſeruanda. Ceterùm Chriſtiani prohibentur in paganos irruere, aut eorum bona diripere priuata auctoritate l. Chriſtianis C. de paganis, quę lex lata eſt ab Imperatorib. Honorio, & Theodoſio. Quamuis Chriſtiani Principes ſimile ius habeant in paganos ſibi ſubiectos; Eccleſia tamen aliquando aliquos eorum ritus iure permittit, ve rectè docet D. Tho. 2. 2. q. 10. art. 11. eam ſcilicet ob cauſam vt plura, vel maiora aut grauiora mala vitentur, qualia forent, ſi pagani grauiter offenderentur, ſi diſſidia, & odia inde oritura probabiliter timerentur, vel ſi ad fidem Chriſtianam ſuſcipiendam aditus difficilior redderetur. *D. Thom.*

DVBIVM V.

An infideles vel hæretici eijci è regno Catholicorum poſsint ea conditione, vt, ſi velint remanere, fiant Chriſtiani?

PRobabile valde eſt poſſe Principes Chriſtianos ex ſua ditione Iudęos, aut paganos expellere, datis inducijs, vt, ſi intra tale tempus baptizentur, poſsint remanere. Id ſub noſtrã ferme ætatem in Hiſpania à Rege Catholico Ferdinãdo huius nominis V. factũ fuiſſe legimus (vt tradit Simancas de Cathol. Inſtit. tit. 35. num. 7.) ex multorũ hominum doctiſſimorum conſilio, & ſententia. Iuſsit enim Saracenos, & Iudæos quoſq; ab Hiſpanijs diſcedere, quò vellent, intra quadrimeſtre temporis ſpatiũ, vt vel ad fidem, & Religionem Chriſtianam conuerterentur, vel bonis *Simancas.*

Digitized by Google

omnibus ſuis venditis ab Hiſpania diſcederent, eis tamen, qui ſacro baptiſmate intingi cuperent remanere conceſsit. In hoc enim vis ſimpliciter non infertur, ſed libera optio datur, vt vel Chriſtianorum prouincias deſerant intra certum tempus, vel Chriſtiani fiant.

DVBIVM VI.

An filij infidelium paruuli inuitis eorum parentibus poſsint baptizari?

PAruuli infidelium filij in triplici ſunt differẽtia: aut enim ſunt filij hęreticorum, aut Saracenorum, vel Ethnicorũ, qui ad Chriſtianam ditionem minimè pertinent, aut eorum, qui ad Principum Chriſtianorum ditionem attinent, de quibus ſingulis ſuo ordine breuiter dicemus.

Concluſio prima. Ius eſt penes Eccleſiam hæreticorum infantes, inuitis ipſorum parentibus, baptizare, quia hæretici eo ipſo, quod ſunt baptizati, Eccleſiaſticæ iuriſdictioni ſubduntur; caſu quo ipſi abutantur patria poteſtate, quam habent in filios, ęquiſsimo iure poteſt Eccleſia eos compellere, vt filios ſuos baptizent; ac ipſis renuentibus eos ſubtrahere & ſacro baptiſmatis fonte abluere. Imò Eccleſia eorum hæreticorũ filios ereptos, ac baptiſmate renatos in Chriſto poteſt apud ſe retinere. Quinimò nec debet, nec poteſt illos parentibus reſtituere, quoniam haud dubiè à parentibus ſeducti, corrumpentur breui. Vnde merito hæretici, patria illa poteſtate, quam in filios habent, priuantur, & filij ſui iuris effecti curæ Eccleſiæ relinquuntur.

Concluſio ſecunda. Filij infidelium, qui ſub Chriſtianorum imperio non degunt, nulla ratione poſſunt ſine peccato, eorum inuitis parentibus, baptizari. Ita tenet communis omnium ſententia, quam habet S. Thom. 2.2.q.10.art.12. & 3.p.q.68.art.10. Ratio eſt, quia nunquam Eccleſia hactenus hoc iure & poteſtate vſa eſt, cum tot inprimis Chriſtiani Imperatores, & tam pij Pontifices præceſſerint.

D. Thom.

Concluſio tertia. Filij nati ex vno parente Chriſtiano, altero verò infideli iure poſſunt baptiſmo donari, annuẽte, paręte Chriſtiano, etiáſi alter renuat, vt apertè conſtat exc. ex litteris de conuerſ. infidelium, & ex alijs iuribus, etiamſi is, qui renuit, ſit pater, dummodo parens fidelis diligentẽ curam ſuſcipiat filij inſtituendi, caueatq; ne ab alio infideli ſeducatur. Tenet hoc Azor. tom. 1. lib. 8. c. 25.

Azor.

Sed quid ſi vterque parens tam fidelis, quam infidelis filium prohibeant

Digitized by Google

ant baptizari, poterit ne Ecclesia contra voluntatem eorum illum baptizare? Respondetur posse, quia cum parens fidelis teneatur illum baptizare, atque Ecclesia habeat ius eum cogendi, si renuat, tunc eo ipso Ecclesiæ curæ & prouidentiæ relinquitur.

Conclusio quarta. Si parentes infideles longissimè absint, & distent à filijs paruulis, licet Christianis, in quorum manus filij deuenerint, eos baptizare. Ita tenet Azor. l. 8. Instit. moral. c. 25. tom. 1. Quia perinde est, ac si essent omni parẽtum auxilio destituti, & ob id eorũ curam Deus demandauit his, ad quos aliqua tandem ratione peruenerint. Quare illi siue bello capti, siue furto siue violentia sublati, siue emptionis iure acquisiti siue expositi, siue alio modo ad Christianum hominem transierint, baptizari, & in fide Christiana instrui debẽt. Nam quamuis verisimilius sit esse contra voluntatem parentum, tamen cum non sint sub eorum cura, sed sub Christianorũ potestate, ad eos attinet de eorum curare salute. Si verò parẽtes nõ lõgè absint, & consuli facilè queant, si filij non sint serui Christianorum effecti, requirendus est eorum consensus, quia nondũ sub eorum patria potestate esse desierunt.

Conclusio quinta. Infantes eorum infidelium, qui sunt Christianorum mancipia, non possunt baptizari inuitis eorum parentibus. Docuit id D. Thom. eiusque discipuli 3. p. q. 68. art. 10. & 2. 2. q. 10. art. 12. & alij quamplurimi auctores, ea ratione ducti, quod infantes in his, quæ pertinent ad salutem animæ, paterna cura dirigi, & gubernari debẽt, nec Ecclesia vnquam huiusmodi filios inuitis parentibus baptizare consueuit. Contrariam opinionem sequutus est Scotus in 4. Dist. 4. q. 9. & alij cum eo. Probabilior verò & verior est prima sententia. *D. Thom.* *Scotus.*

Conclusio sexta. Si infidelium infantes inuitis parentibus baptizentur, baptisma, etiamsi iniuria fuerit collatum, erit firmum & validum. Ita Caiet. 3. p. q. 68. art. 10. Siluest. verbo Baptismus 4. q. 7. Sot. 4. dist. 5. q. p. art. 10. Estque communis Theologorum sententia. Hancque fuisse mentem D. Thomę colligunt: nam ideo probat ille huiusmodi infantes inuitis parentibus non debere baptizari, quia eorum curę, & potestati subtrahi deberẽt, ne paternis suasionibus & fallacijs à fide deficerẽt, & sacramento fieret iniuria: at si sacramentum collatum esset irritum, nulla efficeretur iniuria. *Caietan.* *Syluest.* *Sotus.*

Conclusio. 7. Si infantulus iam iam moreretur, secundum probabilem sententiam, posset inuitis parentibus baptizari. Ita Sot. vt suprà. Ego, inquit, in eo casu puerulum baptizarem, quoniam cum vitam animæ, & corporis periclitetur: magno beneficio afficitur, si in Christo renascatur, & parentibus iniuria non fit, cm breui eum sint amissuri. Nec fit iniuria sacramento, cum non sit iam locus deceptioni, & parentum peruersioni.

Conclusio octaua. Filij infidelium, cũ ad rationis vsum peruenerint, parentibus ipsis adhuc renuẽtibus, iure possunt ablui baptismate. S. Tho. 3. p. q. 108. art. 10. Quia sunt iam facti sui iuris in his, quæ ad suam salutem spiritualem spectant. Si verò sit dubium an sint compotes rationis, tunc non poterunt baptizari, quia in dubijs melior est conditio possidentis, & cum parentes fruantur possessione in filios, his inuitis non sunt baptismo abluendi.

Petes quos nam parentum nomine intelligi oporteat cum differimus an inuitis parentibus? &c. Respondetur, nomine parentũ intelligi quoque tutores datos infantibus parentibus destitutis: ad eos enim parentũ officium, & cura transiuit. sic Palud. in 4. dist. 4. q. 4. art. 3. Quamuis Sotus 4. dist. 5. q. 1. art. 10. affirmet non esse ita magnam iniuriam, si inuitis tutoribus filij infidelium baptismati donarentur.

DE PROCVRANDA CONVERSIONE OMNIVM GENTIVM.

LIBRI V. PARS II.

Quando Fideles teneantur fidem Christianam exterius profiteri.

DVBIVM I.

An confessio fidei externa sit necessaria ad salutem ex præcepto, & quando obliget. An & quando fugere liceat tempore persecutionis?

COnfessionem fidei externam esse pro aliquo tempore ex præcepto necessariam, certum est ex fide contra quosdam veteres hæreticos aduersus

Digitized by Google

aduerſus quos manifeſtè militat Chriſti Domini ſententia Matt.10. *Omnis qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in cœlis eſt: Qui autem negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo.* Et Luc. 9. cùm omnes ad tolerandas perſecutiones animaſſet illis verbis, *Qui voluerit animam ſuam ſaluam facere, perdet eam, & qui perdiderit animam ſuam propter me, ſaluam faciet illam*; paulò pòſt ſubiungit: *Nam qui me erubuerit & ſermones meos, hunc filius hominis erubeſcet, cum venerit in maieſtate ſua*, &c. Et ad Rom.10. *Si confitearis in ore tuo Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, & corde credideris, quia illum Deus ſuſcitauit à mortuis, ſaluus eris: corde enim creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſsio fit ad ſalutem.* Quod teſtimonium expendens S. Auguſt. lib. de Fid. & Symbol. cap. 1. ait: *Fides officium à nobis exigit & cordis, & linguæ, ait enim Apoſtolus, Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſsio fit ad ſalutem. Oportet nos eſſe & iuſtitiæ memores & ſalutis quãdo quidem in ſempiternæ iuſtitiæ regnaturi à præſenti ſæculo maligno ſaluari fieri non poſſumus, niſi & nos ad ſalutem proximorum nitentes ore etiam profiteamur fidem, quam corde gerimus.* Vnde rectè docuit D. Thom. 2.2.q.3. art.2. confeſsionẽ fidei externam eſſe neceſſariam ad ſalutem ex præcepto, non negatiuo, cum ſit actus virtutis, ſed affirmatiuo: ac proinde non pro omni tempore, ſed pro aliquo obligat. Quando verò hoc præceptum, & quo modo obliget, An & quando fugere liceat tempore perſecutionis, oportet, vt per ſingulas Concluſiones ſigillatim examinemus.

Matt. 10. Luca 9. Rom. 10.

Concluſio prima. Aliquando licitum eſt fugere. Et probatur primò ex Doctoribus, qui aſſerunt in perſecutione fidei fugam eſſe licitam, & virtuti tribuendam, & qui moriuntur in fuga, eos eſſe ferè Martyres, eò quod exſilij ærumnæ minores non ſint ipſa morte. Ita Athanaſ. in Apolog. pro ſua fuga. Cypr. lib.3. Epiſt.5. & 10. & in Serm. de lapſis, vbi ait: *Primum gradum victoriæ eſſe, confiteri Chriſtum, dum quis eſt comprehenſus, ſecundum verò eſſe fugam in perſecutione*: Et Nazian. Orat. in laudem Baſilij, commendat eius parentes, quod in perſecutione fugerint. Idem docent Auguſt. Epiſt.18. Bernard. Epiſt.1.

Probatur ſecundò Sanctorum exemplis, qui fugerunt. In veteri namq; Teſtamento Iacob fugit ab Eſau: Moyſes à Pharaone: Dauid à Saule, & Abſalone: Elias ab Achab. In nouo verò Teſtamento, Chriſtus ab Herode, Paulus ab Areta Rege, Athanaſius à Conſtantio, &c.

Probatur tertiò ratione: quia hoc non eſt negare fidem, ſed potius confiteri: ideo enim quis fugit, ait Cyprianus, quia vult fidem retinere. Præterea, quia aliquando non fugere in perſecutione poteſt eſſe ſine vlla vel exigua vtilitate illius vel aliorum, vt ſi reſeruaretur ad meliora, ſi propterea ceſſaſſet perſecutio, vel diminueretur, vel latens poſſet alios magis iuuare.

Concluſio ſecunda. Quandoque præceptum eſt fugere, vti conſtat ex illo Matt.10. vbi Chriſtus fugam Apoſtolis præcepit, & in perſona illorũ omnibus alijs in perſecutione, vt ait Augu. Athanaſius, Nazian. loc. cit. Et quia, ſi quis multum de ſua conſtãtia diffideret, teneretur fugere: ad quod ſimiliter teneretur, quãdo ex ſua permanſione non ſperaretur proximorum vtilitas, ſed maius potius incommodum timeretur, maiorque fidelium perturbatio: quia tunc eſſet prodigere vitam ſine cauſa, dareque infidelibus maioris peccati occaſionem.

Matt.10.

Concluſio tertia. Aliquando etiam licet non fugere. Quod probatur, quia non fugere, non eſt ſe occidere, ſed tantum non tueri vitam, quod eſt licitum propter vtilitatem propriam & proximorum, vt paret exemplo Martyrum.

Concluſio quarta. Quandoque tempore perſecutionis tenetur quis nõ fugere, cum nimirum id exigit proximorum neceſsitas ſpiritualis. Concluſio eſt manifeſta, poſtulat enim id charitatis præceptum.

DVBIVM II.

Quando, & quibus licitum ſit fugere, & quando non?

NOtandum pro clariori huius Dubij notitia, perſonas omnes, de quibus poteſt eſſe controuerſia, ad tria genera reduci, nimirum, ad Paſtores, ad Clerum, & ad Laicos.

August. epiſt.180.

Concluſio prima eſt. Quo ad Paſtores, ſiue Epiſcopos, illis ex mẽte D. Auguſtini epiſt.180. licitum eſſe fugere tempore perſecutionis, in duobus caſibus: quorum primus eſt, quando non manet plebs, vel populus, ſed omnes vel occiſi ſunt, vel diſperſi, quia tunc ceſſat ratio obligans ad manendum. Secundus eſt, quando perſecutio non eſt communis Paſtori & plebi, ſed tantum eſt contra Paſtorem, & illo recedente ſunt alij, qui poſſunt prouidere plebi, præſertim cum duæ hę conſiderationes concurrunt, ſcilicet, vt vita illius Eccleſiæ vniuerſali valde ſit vtilis, cumque non fugit propria ſponte, ſed aliorum conſilio & rogatu: hę enim duæ conditiones fugam magis rationabilem efficiunt, magiſque neceſſariam, & ipſum Paſtorem tutiorem in conſcientia reddunt.

Ex quibus colligitur, quod ſi perſecutio communis ſit Paſtori & Clero, non licere Paſtori fugere, quamuis alij adeſſent, qui plebi neceſſaria miniſtrare poſſent, quia Paſtor tenetur ex proprio officio ſaluti plebis prouidere, ad quod non obligantur, qui Paſtores non ſunt. Neque eſt maior ratio cur teneantur alij, quàm Paſtor: imò è contra cum Paſtor manet, maiora

Digitized by Google

maiora bona poſset illis præſtare: & ex fuga Paſtoris oriri ſolent in ſubditis multa ſcandala, & querelæ. Quod verum eſt, niſi Epiſcopus vel Paſtor ſit vir adeò inſignis, vtilis, ac neceſſarius Eccleſiæ vniuerſali, & è cõtra optimè ſit pro illo tempore illi plebi prouiſum, ſitque exigua manendi vtilitas: nam in hoc caſu poterit Paſtor fugere, extra quem, & prædictos duos caſus non licet fugere: patet id ex Ioan. 10. *Bonus Paſtor non fugit*. Et 1. Ioan. 3. *Sicut Chriſtus poſuit animam*. Quæritur, num liceat Paſtori fugere, quando perſecutio fidei facta non eſt ab infidelibus, ſed quando eſt perſecutio plebis contra Paſtorem. Reſpond. Gloſſ. 3. q. 1. cap. Accuſantes. & Abul. q. 111. in cap. 1. Matth. quod ſi non omnes ſubditi ſint mali, & perſequantur Paſtorem, debet manere propter vtilitatem aliorum: quod ſi omnes ſint mali, ſed ex præſentia Paſtoris ſperatur correctio, debet etiam manere. *Ioan. 10.* *Ioan. 8.*

Concluſio ſecunda. Prædicatores Euangelici, qui ex charitate inter infideles verſantur, tenẽtur ex vi præcepti charitatis non deſerere perſecutionis tẽpore fideles, dũ in periculo proprię ſalutis verſantur: hoc enim intereſt inter ipſos & Paſtores, quod hi ex iuſtitia proprijs debent conſulere ouibus, illi verò ex charitate tantum. Si verò, vt inquit S. Auguſt. locis cit. perſecutiõ ſit in totum Clerum, ſiue ſit cõmunis etiã plebi, ſiue nõ, tunc partem Cleri debere manere, alteram fugere, & ſic non peccat totus Clerus, & ſufficienter prouidetur ſaluti plebis. Quod ſi non poſsit facilè iudicari, quiſnam debeat fugere, & quis manere, reſpondet S. Auguſt. id ſorte decidendum eſſe.

Concluſio tertia. Quod ad Laicos ſpectat Reſp. primò eos in omnibus caſibus, in quibus licet Paſtoribus & Clericis fugere, multò magis poſſe fugere. Reſp ſecundò, Communiter in perſecutione omnibus Laicis licere fugere. Ratio eſt, quia non tenentur communiter animas ſuas ponere pro alijs. Dixi, Communiter, nam ex aliqua cauſa ad id tenentur, verbi gratia, ſi obligẽtur ex charitate, quod dixi, verum eſt, ſiue antequam Laici comprehendantur, ſiue poſtquam comprehenſi ſunt: nam non videtur habere maiorem obligationem manendi poſt comprehenſionem, quàm antea. Et id videtur patere exemplo S. Petri, qui miraculosè liberatus ab Angelo fugit, poſtquam miſſus fuit in carcerem. Reſp. tertiò. Cum Laicis licet fugere, melius aliquando faciunt fugiendo, aliquando verò nõ fugiendo: nam aliquando poſſunt manere ſine periculo, ſaltem probabili propriæ ſalutis ſpiritualis, & cum magna ędificatione, & vtilitate aliorũ: è contra verò non fugiendo, probabiliter ſe exponunt periculo propriæ ſalutis, & temerè faciunt, maximè ſi diffidunt de propria conſtantia, & nihil aut parum ſæpè iuuant proximo.

Ex his colligitur, eos qui in regionibus hæreticorum ſunt, in periculo

culo peccandi contra professionem fidei, ob tormenta & pericula, quæ illis inferuntur, si habeant firmum propositum, quod ope diuina nunquam negaturi sint fidem, sed illã confessuri quando fuerit necesse, non teneri patriam deserere: si verò careant prædicto proposito & animi constantia, vel experientia comperiant, se peccatores in tali occasione contra fidei confessionem, teneri potius recedere à patria, & bonorum temporalium detrimentum pati, quàm spiritualium.

DVBIVM III.

An qui rogatur à Tyranno, sit ne Christianus vel Catholicus, eo ipso debeat confiteri se esse Christianum, vel Catholicum?

PRo cuius solutione sciendum est plurimum inter se hęc tria differre: nempe aliquem confiteri expressè se esse Catholicum. Deinde simulare, vel occultare fidem Catholicam, siue Christianam. Tertiò sectam vel superstitiosam impietatem profiteri.

Hoc supposito vt certissimum constituamus, in duobus casibus, vt habet S. Tho. 2.2.q.3.art.2. & cum eo communiter omnes Doctores, confessionem fidei esse necessariam, scilicet cum alioqui subtraheretur honos debitus Deo, aut vtilitas proximi. Declarat autem D. Tho. posse hoc cõtingere, si, dum quis de fide interrogatus taceret, crederetur non habere fidem, aut certè putaretur fides esse falsa, aut alij etiam propterea auerterentur à fide. Id autem probat D. Tho. in Respons. ad primum. Quia tunc alicuius virtutis actus est necessarius, seu debitus ex pręcepto, quando necessarius est ad finẽ charitatis erga Deum, aut proximum: sed in illis duobus casibus confessio fidei est necessaria ad charitatis finem, ergo necessaria est ex pręcepto illis duobus casibus.

S. Thom.

Quid verò intelligat D. Tho. hoc loco, per *subtrahere honorem debitum Deo, aut vtilitatem proximo non confitendo fidem*, eruditè explanat Gregorius de Valent. 2.2. Disp. 1. q. 3. punct. 2. nempe honorem debitum subtrahere Deo esse vel Deum affici ignominia, vel etiam in aliquo casu negligi magnum aliquem honorem Dei, qui ex fidei confessione potuisset ad illũ peruenire; & ideo illud verbum (*subtrahendi*) accipiẽdum esse vel cõtrariè, vel etiam priuatiuè in casu, quo opportunitas suppetebat augendi maximè Dei honorem: quando autem timendum sit ne hoc contingat ex omissione confessionis fidei, iudicio prudentum decernendum erit. Præterea

S. Thom. explicatus. Greg. de Valentia.

quid

Digitized by Google

quid intelligat D. Tho. per illa verba; *ſubtrahi proximis vtilitatem, non confitendo fidem*, idē auctor declarat, eſſe illam; aut priuari magno commodo ſpirituali, quando per confeſsionē alicuius facile non credētes traherentur ad fidem (in caſu quo alias non poteſt illis oportunè prouideri) aut etiam fideles peruerti, niſi quis fidem ſua confeſsione tueatur, & confirmet. Quando autem hoc accidat, ſimiliter iudicio prudentum eſt relinquendū. Quocirca meritò Caiet. d. q. 3. art. 2. reijcitur à recentioribus, aſſerens debere aliquem confiteri fidem, quotieſcunque de illa interrogaretur: nam ex eo quod aliquis interrogatus taceat, vel poteſt ſequi, vt interrogans decipiatur, quam proximi deceptionem in multis caſibus, cum bona cauſa ſubeſt, licet negligere; vel certè illud etiam ſequitur, vt non redundet in Deum honor ille, qualis potuiſſet ipſi inde accedere: ſed non ſemper tenetur quis procurare qualemcunque honorem Dei.

Ex qua doctrina inferunt communiter Doctores, ſeu potius declarant prędictos caſus, quibus quis tenetur exterius fidē profiteri. Primum cùm honor Dei aufertur. Hoc autem contingere exiſtimant, cum aliquis interrogatus legitimè auctoritate publica, etiamſi non ſit Superior, de ſua Religione, ſe eſſe Chriſtianum aut Catholicum neget: nam tunc graue peccatū committit, tametſi mortis metu, & verbotenus ſe talem eſſe negauerit. Et idem cenſendum eſt, ſi interrogatus publicè, & legitimè ſit Catholicus an nō, tacuerit, ti aut talem ſe tacendo eſſe diſsimulet. Grauiter enim delinquit: quoniam tunc temporis fidem ſuam clarè & palam prodere & confiteri debet: alioquin enim tanquam hęreticus, & infidelis iudicabitur, & cum id negotij publicè tranſigeretur, pios Chriſtianorū animos offenderet. Nam in his caſibus obligat confeſsionis fidei pręceptum. Dixi ſi legitimè, & auctoritate publica interrogaretur. Nam ſi ſecretò vel priuatim ab aliquo interrogaretur ſit ne Chriſtianus an non, non peccat, ſi tacendo fidem ſimulet, aut occultet, aut ſi rogantem verbis ambiguis, aut aliò ſpectantibus eludat, quia is, qui rogat, nullum rogandi ius habet, ac proinde, qui reſpondet minimè obligatur ad veritatem fatendam.

Poſterior caſus eſt, cùm impeditur vtilitas proximi: cum enim aliquis videt ex ſua taciturnitate alios fideles trahi in errorem, quia putant fidē Chriſti non eſſe veram; ille tunc tenetur etiam cum vitæ periculo veram fidem manifeſtare. Idem etiam præſtare teneretur, quando aliquos videret errore teneri, qui fidem amplecterentur, ſi illis fieret manifeſtatio. Cū verò nec de fide auctoritate legitima examinatur, nec aliqua ſperatur vtilitas proximi, temerarium eſt huiuſmodi ſe periculis confeſsionis fidei inter infideles expónere: ſolum enim confert ad turbandum illos.

Extra hos caſus non eſt obligatio confeſsionis fidei externa: vnde licet

tized by Google

fugere perſecutionẽ Tyrãnorũ, vt iã dixi. Sed hæc fuga licita eſt, dũmodo nõ auferatur honor Dei, aut vtilitas proximi, nimirũ, quia iudicat fidẽ nõ eſſe veram, aut propter id multi à fide auertuntur. tunc enim non liceret. Quamuis autem non ſemper ſit neceſſaria fidei exterior confeſsio; tamen ſemper eſt neceſſarium non manifeſtare aliquam fectam: non enim idem eſt non oſtendere ſe eſſe Chriſtianum, & oſtendere ſe eſſe infidelem: illud enim non ſemper eſt illicitum, ſed tantum in duobus caſibus pręmiſsis: hoc autem ſemper eſt malum. Si quis verò negaret ſe eſſe Hiſpanum, vel Italum, etiamſi iſtę nationes apud infideles crederẽtur profiteri Chriſtianam fidem, minimè ageret contra pręceptum confeſsionis fidei, quia ſolum negat ſe eſſe virum illius nationis, vel gentis de qua rogatur.

DVBIVM IV.

An ab hæreticis rogatus quis, ſit ne Sacerdos vel Religioſus, an non: vel an audiret rem diuinam, ſi negauerit, peccet contra fidei confeſsionem?

REſponſio eſt negatiua. Nam etiamſi quis neget prędicta, non eo ipſo negat ſe eſſe Chriſtianum, vel Catholicum: quia licet ſimulare vel occultare Clerici vel Religioſi perſonam ſine mendacio in verbis, ne quis prodatur à capite & vitæ periculo periclitetur, & ob eandem cauſam deponere poteſt Clericalẽ Religioſam veſtem, & aliquando precationes ſolitas prætermittere, ſi eas commodè recitare nequit abſque probabili vitæ periculo, quia leges humanæ vt plurimum non obligant conſcientias ſubditorum cum graui vitæ diſcrimine, vt optimè in hoc caſu docuit Azor. 1. tom. lib. 8. cap. 27. Moral. Inſtit.

DVBIVM V.

An in hoſpitijs hæreticorum liceat Catholicis carnes edere temporibus ab Eccleſia interdictis, ne ſe prodant & in vitæ diſcrimen veniant?

RAtio Dubij ea eſſe poteſt, ſi ſupponamus in huiuſmodi hoſpitijs eos, qui carnibus veſcuntur, hæreticos cẽſeri: nam tunc, qui carnes edit, facto

Digitized

facto ipso se hæreticum esse profitetur: at sectam aliquam verbis vel factis profiteri est perse malum. Respondeo in hoc casu in primis si simulet aliquam honestam causam, vt abstineat à carnibus sibi ab hospite oblatis, non peccat, quia tunc solum Religio Catholica simulatur, aut celatur: Si verò non sit locus conueniens excusationi in carnibus edendis ob vitæ periculum declinandum, non videtur peccatum committere. Nam carnium esus per se non est infidelitatis, aut hęreticæ prauitatis professio, sed res ex natura sua indifferens: ex accidenti verò hæretici talem esum iudicant signum suæ falsæ Religionis: Catholicus autem nulla lege compellitur cum probabili suæ vitæ discrimine vt se abstineat ab huiusmodi signis, quæ hæretici malo animo sibi constituunt, vt signa suæ perfidiæ. In hanc sententiam inclinat Azor. vt supra, quam secluso scandalo probabilem existimo.

DVBIVM VI.

An Catholico per hæreticorum, vel paganorum prouincias transeunti liceat salutis causa sese occultare eorum vestes inducendo, aut lingua & sermone illorum vtendo?

SCiendum est vestem, vel signum, quo nationes vel gentes vtuntur aliquando symbolum esse nationis, aliquando sectæ & Religionis.

Caiet. q. 3. art. 3. secunda secundę, docet nunquam licere Christianum, etiam metu mortis, vti veste vel signo infidelium, quandocunque lege vel consuetudine receptum est, vt qui certam sectam profitentur, vtantur eo genere vestis vel signi, vt qui in terris Turcarũ ligaret caput tobalia alba. *Caietan.*

Alij verò dissentiunt, iudicantes id esse licitum facere imminente mortis periculo, secluſa aliorum offensione. Ita sentit Bañez 2. 2. q. 3. art. 2. & Tolet. lib. 4. c. 2. nu. 8. asserit duram valde esse contrariam sententiam, licet fateatur esse communem. Azor. vero lib. 8. cap. 27. dub. 4. 1. tomo & aliqui recentiores sequuntur Dominicum Bañez. *Dominic. Banez. Toletus. Azorius.*

Mihi verò in hac re distinguendum videtur: Nam vel signa illa infidelium ita sunt instituta, vt ferè ex natura sua dicant ordinem ad aliquam sectam (vt verbi gratia imago Mahumeti, vel idolum Martis, aut Iouis,) quæ tantum repræsentant rem, cuius sunt imagines, & nihil aliud præ se ferunt quam falsum illorum Deorum cultum. Et tunc non dubium, quin huiusmodi imagines qui in capite vel in pectore aut alia in parte honoris

Digitized by Google

gratia gestaret, peccaret contra præceptum confessionis fidei, cùm aperte ipso facto personis siue falsis dijs illo simulacro repræsentatis honorem exterius deferret, quamuis mente & animo alienus esset ab earum personarum cultu.

Vel signa illa etiamsi ab infidelibus sint instituta in ordine ad cultum, & professionem suę sectæ, sunt aliàs ex natura sua indifferentia ad alios etiam vsus honestos, vt sunt vestes, quæ etsi propriæ sint alicuius sectæ, tamen primus earum vsus & finis est tegere corpus, vsibusque humanis in hac parte inseruire, quamuis per accidens ex institutione talis nationis signa sint talis sectæ: & tunc posset licitè quis similibus vestibus, alijsque signis indifferentibus vti, licet infideles possint interpretari illas vestes gerentem, aut similibus signis vtentem esse suæ sectæ professorem. Nam hoc potius ex eorum deceptione (quam ego non teneor vitare) sequitur, quàm ex meo facto, quia ego vtor re media & per se indifferenti, meisque vsibus deseruienti. Ex qua resolutione multorum casuum decisio ad hanc materiam spectantium elici poterit.

In primis sequitur posse Catholicum inter hæreticos conuersantem (si sine scandalo proprio, vel aliorum id fieri potest) metu mortis adire templa hæreticorum, eorum interesse conuentibus, atque concionibus, quia id natura sua indifferens est: nam multis de causis potest quis hæreticorũ templa ingredi, & conuentibus atque concionibus eorum interesse: nempe vt facilius, validius & commodius eorum confutet errores, vel alijs iustis occasionibus (nisi ex accidenti id fiat cum aliorum scandalo:) Imò, vt auctor est Azor. vt suprà Dub. 5. posset id etiam facere, vt obediat Principi etiamsi hæreticus sit, cum timet honoris, rei familiaris, aut vitæ amissionem. Nam in eo solum obedientiæ officium suo Principi præstat; maximè si publicè inter fideles asseueret se id solum efficere, vt suo Principi pareat, non autem vt sectam hæreticam profiteatur: ea enim publica attestatione Catholicorum offensioni, & periculo consulit, & iniquam Principis vexationem iure declinat. An vero hęc sentẽtia in praxi sit tuta, aliorum iudicio relinquo.

Secũdo licet inferre non peccare seruum Christianum captiuum apud paganos, si domino suo in idolorum templo genua flectat, incuruatusque ante eum persistat; quia tum seruus tantummodo suo officio & munere fungitur: Quemadmodum ancilla Christiana caudam domine suæ gestare solita, tuta conscientia vna cum domina templum ingreditur, & genua flectente domina coram idolis, ipsa quoque se prosternit, non vt illis honorem deferat, sed vt reuerentię debitæ dominæ suæ satisfaciat.

Tertio infertur, posse Catholicum, iubente Principe infideli, Christianos omnes in sua ditione existentes gestare signum aliquod, quo ab hæreticis

ticis distinguantur, illud licere non gestare, si periculum mortis vel rei familiaris immineat. Ita communiter omnes ferè moderni asserunt contra Caietanum, 2.2.q.3.art.2. quia lex illa non obligat cum tanto periculo, ac ex consequenti: si Turcarum Imperator præcipiat, solos verbi gratia Mahometanos tale gestare signum vel vestem, vt Christiani non gestantes cognoscantur, ac morte afficiantur, possent etiam ipsi Christiani tali signo vti, dummodo non sit sectæ expressè protestatiuum, in sensu superius explanato.

DE PROCVRANDA CONVERSIONE OMNIVM GENTIVM.

LIBRI V. PARS III.

De Confessione fidei externa proprio sanguine testificata. Vbi dubia aliqua de Martyrio expediuntur.

DVBIVM I.

Quid sit Martyrium, & quę eius conditiones?

ETsi Martyrium, si attendamus vim Græci vocabuli, idem sit quod testimonium; & Martyr idem quod testis, vsu tamẽ loquendi in Ecclesia recepto Martyrium non est qualecunque testimonium, sed Christianę veritatis, & iustitiæ. Atque hinc definitur: *Martyrium est morte ipsa pro Deo obita in testificationem, seu confessionem constantem Christianæ fidei veritatis, vel in seipsa, vel in aliquo pio opere relucentis.* Ita D. Tho. 2.2.q.124.art.1. *Martyrium quid.*

Vt autem huiusmodi mors sit verè Martyrium, quatuor conditiones requiruntur, quę omnes ferè colliguntur ex proposita definitione. Prima conditio, vt re ipsa separatio animæ, & corporis sequatur, sicut ex communi doctrina docet D. Thom. vt supra art. 4. Vnde si quis citra realem mortem ipsam grauia tormenta patiatur, huiusmodi tolerantia non propriè, sed per quandam similitudinem Martyrium dici poterit, vt ibi

Digitized by Google

ait D.Tho.ad primum:quo ſenſu interpretatur illud dictum Hieronymi ſiue Sophronij in Serm.de Aſſumpt.B.Mariæ, *Rectè dixerim, quod* Dei *genitrix virgo Martyr fuit, licet in pace vitam finierit.* Neq; obſtat illud Domini ad
Matt.20. Iacobum & Ioannem (qui Martyrium re ipſa non fuit perpeſſus) *Calicem quidem meum bibetis.* Nam Ioannes etiam nihilominus calicem bibit, eo ipſo quod promptiſsima voluntate mortem ſibi imminentem acceptauit, quamuis reipſa illa in tormentis non fuerit ſubſecuta, neque ideo Martyr adeò propriè fuerit.

Ob hanc etiam cauſam lato modo habentur pro Martyribus, qui poſt perpeſſa Martyrij tormenta diutius viuunt in exſilio. D.Tho.d.art quar-
Cyprian. to. Nam, vt rectè Cyprianus, *in* Dei *ſeruis apud quos cogitatur, & Martyrium mẽte concipitur, animus ad bonum deditus* Deo *iudice coronatur: Aliud enim eſt Martyrio animum deeſſe, aliud animo defuiſſe Martyrium.*

Iſidorus. Idem docet vbiq; Cyprianus, Martyrum eximius laudator, & Iſidor. lib.1.Sent.cap.23.Martyris nomen non tantum illis tribuit, qui extremam mortem pro Chriſto paſsi ſunt, ſed etiam illis, qui à confeſsione nominis Chriſti nulla tormentorum atrocitate abduci potuerunt. Ter-
Tertull. tullianus autem hos deſignatos Martyres appellat; illos vero abſolutè Martyres.

Secunda conditio. Vt mors ſequuta non ſit contra voluntatem patiẽtis: non tamen requiritur, vt ſit expreſsè, & actu voluntaria, ſicut patet in Innocentibus, qui ſine huiuſmodi voluntate verum Martyrium ſunt conſecuti, vt communis tenet Doctorum ſententia, & conſtat ex traditione, & ſenſu Eccleſiæ celebrantis feſtum eorum tanquam verè Martyrum.

Ex quo etiam facto licet colligere nullum infantem ratione infantiæ eſſe Martyrij incapacem: nam ſi pro Chriſto interficiatur, eadem eſt cauſa in illis, ac in Innocentibus. Nec valet ſi dicas fuiſſe ſpeciale priuilegium in Innocentibus, quia ſi tale interfuit priuilegiũ, certũ eſt illud non fuiſſe factum perſonis, ſed cauſæ: hoc eſt quia mortui ſunt pro Chriſto, vt optimè Cyprianus Sermone de ſtella & Magis: *ſufficit cauſa teſtimonio, licet nondum*
Cyprian. *eloquio diſtinguatur.* Et Leo Papa, *vt diceretur nullum hominem incapacem eſſe*
S.Leo Papa. *diuini Sacramenti.*

Richard. Imò & Richard.in 4.diſt.4.art.2.q.3. extendit ad illos infantes, qui in vtero materno ſimul cum matribus occiſi ſunt: quam ſententiam ſequitur Pater Sa in Summa verb. *Martyrium.* Ita tamen cenſeo limitandam, ſi Tyrannus etiam intendat occidere fœtum in odium fidei.

Multò magis erunt cenſendi Martyres illi, qui degentes inter infideles, vel hæreticos, parati ſunt ad ſubeundum Martyrium propter Catholicæ fidei confeſsionem, ſi aliquando ipſis repente mors in odium fidei inferatur,

tur,etiamsi ipsi antea nesciuerint,nec se ad illud mortis genus præparauerint, nec quicquam de illo in particulari cogitauerint, nec denique ante aduertere potuerint se mori pro Christo. Nam sufficit voluntas siue desiderium præcedens moriendi pro Christo, cuius virtute mors illata in odium Christi etiam illo dormiente est voluntaria.

Tertia conditio . Vt mors non obeatur, quasi ex consequenti , vt fit, quando quis intendit aliquid aliud,& præter eius intentionem etiam implicitam sequitur : & ob defectum huius conditionis mors militum in bello etiamsi propter fidei defensionem occumbant , minimè est Martyrium,quia potius quærunt inferre,quàm sufferre tormenta.

Quarta conditio. Vt mors subeatur propter iustam causam, id est ob fidei defensionem,vel in se, vel vt relucet in opere pio virtutis. Quare illi soli sunt veri Martyres, qui propter fidei confessionem, & actum Religionis eiusdem tormenta patiuntur. Per actus Religionis intelliguntur omnes virtutes Christianæ,orationes,ieiunia,eleemosynæ, sacramentorum administratio,& participatio, prædicatio, & auditus prædicationis verbi Dei,celebratio,& auditio sanctæ Missę,& virtutes alię:leguntur enim in historijs Sanctorum Martyrum varię causę Martyrij.Deinde notam est sanctum Ioannem Baptistam ob reprehensionem Herodis , & multas virgines ob virginitatis custodiam Martyrij palmas fuisse consecutas.Ita D.Thom. d. q. 124. artic.5.& in epistola ad Rom.cap.8. lect. septima.

Huc pertinet illud vulgatum D.Augustt. Concione 2.in Psal.34.*Martyrem facit causa non pœna*.Et colligit ex illo Matth.5. *Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam*.Ex quibus etiam sequitur Martyres nõ esse eos, qui ob hæresim,aut schisma ab Ecclesia Catholica iustis pœnis afficiuntur.Nec pro Martyribus habendi hæretici,aut schismatici etiam ab infidelibus propter nomen Christianum occisi,quia sunt extra gremium Ecclesię,vt luculenter docet Cyprian. Epist.73. ad Iubaian. & de oratione Dominica & vnitate Ecclesię: *Cum Deo*(inquit)*manere non possunt,qui esse in Ecclesia Dei vnanimes noluerunt,ardeant licet flammis,vel ignibus traditi,&c*.Plura huius, & aliorum S.Patrum testimonia in hanc sententiam habet Baronius in Prolegomenis ad Martyrolog. Roman.c.10.

Augustin. Matt. 5.

Cyprian.

Denique à Martyrij palma reijciendi sunt, qui non zelo fidei Christianę,sed ad purganda sua flagitia vitam finierunt; neque illi, qui intrepidè sanguinem fuderunt,opinionem vulgi sectantes vt eorum reliquię à Christianis venerarentur. Docet Hieron. Comment. in epist. ad Galat. lib.3 .cap.5.

Prędictis igitur conditionibus concurrentibus mors pro iusta causa obita Martyrium reputatur : nec est semper necessarium, vt mors sit ab alio

alio illata: nam quędam fuerunt etiam ſanctæ Martyres, quæ ex peculiari Dei inſtinctu ſibi ipſis mortem concurrentibus prędictis conditionibus intulerunt, vt patet ex Aug. li. primo de Ciuit. Dei cap. 26. vbi ait earũ ſanctarũ Martyria in Catholica Eccleſia veneratione celeberrima frequẽtari. Idem docet S. Ambr. l. 3. de virginibus, ad Marcellinam ſororem, de pelagis & filiarum morte: Euſeb. Ceſarien. li. 8. Eccleſ. Hiſtor. de virginibus Antioch. & Sophronia, quę ſe occidit, ne vim à Maxentio pateretur. Hieronym. ſup. Ion. exponens illud cap. primi. *Tollite me & mittite me in mare*; ſic inquit: *Non eſt noſtrum mortem arripere, ſed illatam ab alijs libenter accipere: Vnde in perſecutionibus non licet propria perire manu abſq; eo vbi caſtitas periclitatur, ſed percutienti colla ſubmittere.* Ita Hieron. Id tamen nulla ratione ordinariè licet niſi diuinitus fuiſſent iuſſæ vt optimè proſequitur D. Auguſt. vt ſupra: *Quid ſi hoc fecerunt* (inquit) *non humanitus deceptæ ſed diuinitus iuſſæ, ſicut de Sampſone. Cum autem Deus iubet, ſeque iubere ſine vllis ambagibus intimat, quis obedientiam in crimẽ vocet? Quis obſequium pietatis accuſet?* Hactenus Auguſt. ratiſsimè tamen credendum eſſe huic inſpirationi.

Augu. Ambr Euſeb. Cæſ. Hieron.

DVBIVM II.

Quando currat obligatio ſubeundi Martyrium?

PRimò omnes Chriſtiani obligantur ex præcepto diuino ad Martyriũ, ſaltẽ in prępparatione animi, quia omnes potius debent velle mortem ſuſtinere, quam negare, aut deſerere fidem Catholicam, aut aliàs peccare mortaliter.

Secundò obligantur ſub pręcepto omnes Chriſtiani ad perferendum Martyrium actu, quando currit pręceptum tuendæ, aut confitendæ fidei, vt patet ex illo Rom. 10. *Corde creditur ad iuſtitiam, ore autẽ confeſsio fit ad ſalutem*: docet D. Dho. d. q. 124. art. 3. ad primum.

Rom. 10.

DVBIVM III.

An Martyrium aliquando cadat ſub conſilio?

MArtyrium aliquando eſſe opus conſilij ſi fiat cum debitis circumſtantijs, docuit expreſſe D. Tho. 2. 2. q. 124. art. 4. Pro eius tamen ſententiæ maiori claritate, ſciẽdum, nemini abſolutè licere vltrò, ſine aliqua rationabili cauſa, & Deo grata, ſe offerre Martyrio. Ita D. Tho. vt ſupra

Digitized by Google

pra art. 2. *Martyrium* (inquit) *oblatum debet tolerari patienter, sed non debet quæri, quia non debet dari occasio agendi iniustè.* Vnde D. Cyprianus fugit Martyrium, vt constat ex lib. 1. Epist. & Athanas. vt patet ex Homil. super Matth. cap. 10. & ex Apologia de fuga sua. Hinc eleganter Cyprianus Epist. 83. ait: *Dominus confiteri nos magis voluit, quam profiteri, quare temeritate non caret temere procurare Martyrium*. Huc etiam pertinet quod scribit Nauarr. in Manual. cap. 11. num. 14. *Peccat mortaliter, qui Deum tentat, temere se Martyrio offerens, ipsosq; infideles irritans, & occasionem illis suggerens ad eum occidendum sine aliqua causa, quæ vi præcepti, aut consilij ad ipsum obliget & dirigat.* Quare olim pro veris Martyribus habiti non sunt, qui non diuini spiritus impulsu, sed temeritate quadam nulla à persecutore facta interrogatione se sacros habere codices, quos non essent daturi, profiterentur. Baron. Annal. tom. 2. anno Christi 302.

D. Thom. Cyprian. Athanas.

Præterea non dubium, quin si temeritas absit, quod Martyrium etiam de consilio cum debitis circumstantijs pro Dei gloria susceptum sit opus laudabile. Ita docet S. Tho. 2. 2. vt supra art. 3. ad primum. Imò est praxis Ecclesiæ sanctæ multorum Martyria colere, qui zelo fidei non citati, neque interrogati vltrò se Martyrio obtulerunt.

Non tamen caret difficultate has circumstantias explanare, nempe quãdo Martyrium non vrgente præcepto aliquo laudabiliter suscipiatur, quando verò temere. Diuus Thomas vt suprà expressè docet Martyrium esse consilij Euangelici, cùm ex zelo fidei, & charitate fraterna sponte quis se offert Martyrio, vt multi Sancti fecerunt, non tamen explicat circumstantias quando Martyrium propter gloriam Dei liberè, nemine impellente susceptum, sit laudabile. Neminem legi hactenus exrepsè de re hac differentem.

D. Isidorus lib. primo Sent. cap. 23. præ alijs elegantissimè explanat quando Martyrium prudenter sit declinandum, quando verò amplectendum his verbis: *Vir sanctus vltrò se pro agone certaminis debet offerre iustitiæ, sed tamen agonis fructum videns vberrimum non debet declinare laboris periculum. Quod si maior est labor, quàm animarum lucrum, declinandus est labor, quem minimum comitatur augmentum. Vtrumq; enim fecit Apostolus, qui & periculis se vltrò dedit, vbi maximum animarum lucrum vidit, & sapienter se periculo abstulit, in quo potiorem laborem, quàm lucrum esse perspexit. Vltro se Paulus apud Ephesum periculis obtulit, quia potius periculum lucrum vidit. Damasci autem ideo periculo subtraxit seipsum, quia nullum periculi ipsius arbitratus est fructum. Discequomodo ad Martyrium se offerat quisque vltro, vel quomodo iuxta sententiam Dei tingatur ab altero, & quo non vult ipse ducatur.* Isidorus.

Nos verò maioris claritatis gratia duo vt verissima constituamus. Primum nulla ratione licere Martyrium directè procurare, aut quærere,

Digitized by Google

hoc eſt nullus ſine alia cauſa, quàm ſufferendi. Martyrium etiam propte Dei gloriam debet ſe offerre perſecutorum gladijs. Hoc eſt quod voluit D. Thomas, cum inquit, *Martyrium debet tolerari patienter, non tamen debet quæri*; quia non debet dari occaſio agendi iniuſtè, idque ſonant ſententiæ aliorum Patrum.

Dices, nõ licet procurare directè Martyrium: quia nõ licet deſiderare, nec gaudere de illo. Reſp. quamuis non liceat directè Martyrium procurare, licitum tamen eſt deſiderio flagrare Martyrij, vt quamplurimorum Sanctorum monemur exemplis. Ratio eſt, quia directe quęrere & procurare Martyrium non poteſt fieri ſine hoc, quod alijs demus proximam occaſionem iniuſtæ occiſionis: cum verò deſideramus vel complacemus in ſpe vel deſiderio martyrij, deſiderium pręcisè fertur tãtum in opus bonum, & honeſtum, quale eſt mori pro Chriſti fide, & ita appetimus paſſionem ex parte noſtra, non verò actionem ex parte tyrannorum. Hęc autem adinuicem licet in re ſint coniuncta, voluntate tamen & deſiderio ſeparari poſſunt, ſicut etiam Dominus deſiderio patiendi ante eius paſsionem ferebatur, vt ipſe aiebat, Baptiſmo habeo baptizari, &c. non tamen deſiderabat iniuſtam Iudæorum occiſionem; quia poteſt etiam quis deſiderare iniurias, & opprobria ab hominibus illata pro Chriſto pati ſine hoc, quod deſiderio feratur vt alij peccent inferendo ei iniurias.

Secundum & tanquam certum conſtituimus, licere indirectè vltro ſe offerre Martyrio, atque hac ratione Martyrij palmam quærere. Exempli cauſa: Aggreditur quis coram Tyranno opus aliquod bonum, ad quod nõ tenetur ſub præcepto, cùm ſit tantum de conſilio, ex quo opere pręſcit ſibi à Tyranno mortem inferendam, vt ſi ex prędicatione Euangelica inter infideles (caſu quo ipſe non aſtringatur eiuſmodi prædicationi) vel ex auditione, aut celebratione Miſſæ in terris hæreticorum, præcognoſcat ſibi imminere capitis periculum, tunc non dubium, quin liceat opus illud bonum quando ex illo operatur aliqua vtilitas proximorum etiam cum periculo vitæ perficere, quia tunc iſte non præbet occaſionem proximam iniuſtæ occiſionis, ſed potius hoc ſequitur ex malitia infidelium, aut hæreticorum.

Oportebit tamen cum iudicio conſiderare, quando erit laudabile indirectè ſe offerre Martyrio, quando verò Deo acceptius Martyrij declinare occaſiones: hoc enim pendet ex prudentia & arbitrio boni viri, qui expenſis prudenter, & maturè poſtquam Deum aſsiduè orauerit, omnibus circunſtantijs, maximè, vtilitatis, quæ effuſione proprij ſanguinis cõſequetur, an (inquam) maior futura ſit vtilitas animarum, vt ſi probabiliter fructus aliquis tam pro adducendis infidelibus ad Chriſtianam Religionem, quàm confirmandis, & ſtabiliendis Catholicis in fidei confeſsione

ne speretur. Et hoc est quod voluit D. Isidorus d. cap. 23. vt supra: cuius verba si rectè considerentur duo aptissimè explicant. Primum, quando vltrò se quis debeat offerre labori: non enim dixit Martyrio (hoc enim directè non licet) sed labori, id est operi aliquo bono cum labore coniuncto ad quod sequatur Martyrium. Secundum, quando declinandus sit ille labor, qui ansam præbet Martyrio, quando verò sit amplectendus, licet Scholiastes ibi non fuerit assecutus mentem Isidori. Hæc sub iudicio doctiorum.

DE PROCVRANDA CONVERSIONE OMNIVM GENTIVM.

LIBRI V. PARS IV.

De communicatione in genere cum infidelibus.

DVBIVM VNICVM.

An & quatenus liceat communicare cum infidelibus tam in conuersatione quam in alijs?

INFIDELES alij nunquam in Ecclesiæ gremio fuerunt, vt Gentiles, & Iudæi: Alij fuerunt aliquando in ea, & in illos habet quoddam ius Ecclesia ratione baptismalis characteris, vt hæretici & schismatici. Præterea communicatio, aut contingere potest in actionibus non spectantibus propriè ad infidelitatem, vt in politica conuersatione & conuictu &c. aut est in ipsius actionibus infidelitatis, quæ spectant ad cultum superstitiosum, idque vel directè, vt simul cum infidelibus sacrificando idolis; aut indirectè aliquo modo, vt suppeditando infidelibus materiam ad cultum superstitiosum.

Digitized by Google

Concluſio prima . Nullatenus licet cum infidelibus communicare in aliquo opere infidelitatis directè : nam omnia huiuſmodi opera ſunt per ſe mala.

Concluſio ſecunda . Certum eſt non licere extra caſus neceſsitatis communicare vllo modo cum infidelibus hæreticis , apoſtatis, cum ſint ab Eccleſia excommunicati, quod tantum intelligi debet, de hæreticis nominatim excommunicatis iuxta tenorem Extrauag. Ad euitanda: de qua nos infra lib. ſeptimo latius dicemus, agentes de communicatione cum hæreticis.

Concluſio tertia. Cum infidelibus alijs, qui nec ſunt hæretici, nec apoſtatæ, licitè poſſunt politicè communicare illi, qui ſunt in fide ſolidi, quoniam tales infideles non ſunt excommunicati ab Eccleſia cum ſint extra illam, & aliunde nullum tunc imminet periculum ex illorum conuerſatione . Qui autem infirmi ſunt, non debent cum huiuſmodi infidelibus communicare: nam exponerent ſe periculo, vt docet D. Thom. 2. 2. quæſt. 10. artic. 9.

Concluſio quarta. Licet Catholicis vendere infidelibus ea, quibus conſtat eos abuſuros ad ſuperſtitioſum cultum, iuſta & rationabili cauſa, vt verbi gratia vendendo Iudæis agnum inſtante feſto Paſchatis , aut idolum alicui gentili. Ita docet Gregor. de Val. ſecunda ſecundæ, quæſt. 10. punct. quinto, ſecutus Sylueſt. ver. *Infidelitas*, quæſt. quarta. Vbi rectè diſtinguit de cauſa, qua inducitur quis, vt rem ſuppeditet infideli: nam vel illa eſt rationabilis propter neceſsitatem aliquam , & tunc licitum erit ſuppeditare quamcumque rem quocumque modo deſtinatam ad malum vſum, quoniam non tenetur quis cum notabili detrimento ſuo, conſulere ſpirituali indemnitati alterius , ſed poteſt commoditatem ſuam ſpectando negligere lapſum alterius ſpiritualem, quando non tenetur illum vitare . Si verò quis non habeat cauſam rationabilem ſuppeditandi, vel vendendi rem infideli, qua is eſt abuſurus, peccabit ſuppeditando, quoniam ex charitate tenetur quilibet quantum in ſe eſt impedire peccatum proximi, ſi hoc poteſt abſque notabili detrimento. Ita docent hi auctores, & exiſtimant diſtinctionem hanc rationabilis, aut irrationabilis cauſæ pro regula habendam in huiuſmodi, & ſimilibus caſibus , quando præbemus materiam peccandi ſine intentione, vt poſsimus diſcernere quando ſit peccatum ex parte noſtra, & quando non. Caietanus verò ſecunda ſecundæ quæſt. 169. artic. ſecundo ad quartum, alia vſus eſt diſtinctione. Aut enim, inquit, quæ venduntur paganis, per ſe ad ſuperſtitioſos eorum ritus, aut ceremonias ſpectant, vt idolum, veſtis ſacerdotalis, ſuperſtitioſa fana ſiue ſynagogæ ſuperſtitioſis vſibus deſtinata: aut ſunt res mediæ, & indifferentes, vt ſunt herbæ, flores, animalia, &c. Prioris generis res non licet

Greg. de Valent. Sylueſter.

licèt vendere infidelibus: posterioris verò generis licitè ex mente Caiet. vendi possunt. Hęc circa communicationem cum infidelibus in genere dicta sufficiunt; cetera quæ peculiariter spectant ad communicationem tam cum hęreticis, schismaticis, Iudęis, & Saracenis, quam cum gentibus habendam suis proprijs locis latius prosequemur.

Interim tamen illud animaduertere oportet, ad Missam audiendam non debere admitti infideles, ethnicos, Iudæos, Hæreticos, Excommunicatos, Interdictos, Schismaticos, Incestuosos, Simoniacos, Infames, cap. Cleros distinct. 21. & alibi sæpè in iure Canonico habetur expressè. Possunt tamen hi omnes ad prædicationem verbi Dei audiendam cum ceteris admitti, si non sint denunciati vt vitentur iux. cap. Episcopus nullum de consecrat. distinct. prima cap. Iudęi quorum de consecrat. distinction. quarta iunctis gloss. quę conciliant capitula quę videntur contraria; de quo Nauar. Manu. cap. 25. numero 56. & cap. 27. numero 36. ad quintum dubium.

Est tamen inter infideles, & fideles excommunicatos, aut interdictos denunciatos specialiter differentia: nam propter infideles aduenientes non deseritur Missa iam incępta. Propter excommunicatum autem vel interdictum denunciatum adstantem Missa cępta est relinquenda, si ante initium sacri Canonis, seu ante consecrationem fiat, donec talis exeat Ecclesiam monentibus ceteris adstantibus. Quod si nollet exire, eijciatur ab eis, sed si metuatur seditio & sanguinis effusio Missa, relinquetur à Sacerdote, omnesque abibunt.

Digitized by Google

DE PROCVRANDA CONVERSIONE OMNIVM GENTIVM,

LIBER VI.

De vnione Schiſmaticorum omnium cum Eccleſia Catholica procuranda.

PROLOGVS.

QVEMADMODVM diuinç charitatis vnio, quæ membra Eccleſiæ viuo ſuo capiti Chriſto coaptat & adſtringit, Deo gratiſsima eſt: ita vehementer diſplicet membrorum diuiſio, quæ ſpiritum pacis & dilectionis extinguit. Quamobrem qui inter veros Eccleſiæ filios rem Deo acceptiſsimam facere cupiunt, in conuerſionem Schiſmaticorum, qui ab Eccleſiæ Romanæ corpore ſeipſos diuiſerunt ſeriò incumbere deberent: quod ſubiectis rationibus perſuaderi videtur.

Prima: Negari planè non poteſt, quin Eccleſia Latina Græcæ, & alijs Orientis prouincijs, vbi ſchiſma grauatur, plurimùm debeat, cùm ab eis pretioſiſsima bona, antequam ſcinderetur, receperit. Floruerunt quippe ibi Patres ſanctitate ac doctrina celeberrimi, quorum monimentis eruditur, & ad pietatem incendimur. Quis ergo non videat, dolendum eſſe, quod pars Eccleſiæ nobilium germinum productrix ſe à ſummorum Pontificum obedientia ſubtraxerit? eoque dolore vnà cum gratitudinis ſtimulo ad ſchiſmaticorum reductionem non excitetur?

Secunda: Clariſsima Concilia in Eccleſia Græca ac Orientali celebrata ſunt: & profectò pios animos intimè mouet diuiſio eius partis, in qua vnio tot ſanctorum facta, & ad commune totius orbis bonum deriuata fuit. Quocirca pro parte illa reſarcienda Ieſu Chriſti famuli ſtrenuè laborare deberent.

Tertia: Ipſa gentis ruditas ſumma commiſeratione digna eſt, præſertim ſi cum vitiorum colluuie coniungatur. Et quidem eò amplius adiuuanda eſſet, quò ſaluti propinquior eſt, cùm minus quàm infideles, à Chriſto

Christo recedat. Ordo enim diuinæ charitatis exposcit, vt eò plus dilectionis impendatur, quò quis nobis coniunctior est.

Quarta: Notum est ex schismaticis aliquos hac ætate nostra misisse Legatos, qui summis Pontificibus obedientiæ obsequium redderent, pro his qui Romam venire nequibant. Et licet postea ad vomitum redierint, fortasse non prorsus tota defectionis causa in eorum fragilitatem refundenda est, cum probabile sit multos ex ipsis in Ecclesię obedientia fuisse perseueraturos, si ministros Latinos nacti fuissent.

Denique charitas ipsa validissimam rationem producit, vt quò quis Deo coniunctior est, eò fortius omnem diuisionem à proximorum animis depellat. In ea verò missione, quæ ad Schismaticos instituitur (vt admistos Schismaticis hæreticos prętéream) pro charitate pugnatur, quodam scilicet prælij genere, quod veros Christi amicos decet: qui ferre non possunt Christi vestem discindi. Atque vtinam Ecclesię Principes in adunando grege diuiso plurimum auctoritatis & operæ, igne charitatis incensi, ponerent, vt fieret Christi vestis contexta per totum, & antiquæ sanctitatis forma rediret.

Schismaticorum autem reductionem in duo præcipua capita diuidemus. Primum erit de Græcorum ac Ruthenorum procuranda salute. Deinde de Orientalibus omnibus iuuandis, quorum maximus est numerus, Deo dante, dicemus.

LIBRI VI.

PARS PRIMA.

De vnione Græcorum ac Ruthenorum cum Ecclesia Catholica.

DVM stetit in Oriente syncerior fides atque simplicitas; ingens fuit Græciæ splendor, tum ob Christiani orbis imperium, quod aliquando in Græcia floruit, tum ob disciplinas ferè omnes, quæ à Græcis ad omnes ferè alias nationes promanarunt. At vbi Græci in superbiam elati, Romanam Sedem omnium Ecclesiarum matrem aspernari cœperunt, diuinitus factum est, vt & imperij splendorem, &, quod maius est, in varios errores prolapsi Orthodoxam fidem amitterent. Pertentatum igi-

Græci quando in schisma hostile

tur

Digitized by Google

tur fuit ſæpè ab Eccleſia Latina, tam in Synodis generalibus quàm alijs modis, vt tanta atque adeò præcipua Reipublicæ Chriſtianæ portio, veterum Patrum ſuorum veſtigia terens, ita nobiſcum modò ſentiret, quemadmodum Apoſtolorum ſæculis vna erat atque conſentiens. At cum quaterdecies ſuos Græcia errores agnouerit, adhuc ſuper cordibus eorum manet velamen, vt id quo ſæpè conuicti ſunt, vt iudicio ſuo condemnati, confiteri iam nolint. Talis eſt ſchiſmaticis natura & conditio: nam cũ pietatis ſpeciem præ ſe ferat, eaque contenta ſit (quo etiam fuco noſtri temporis hæretici populos deceperunt) caputque, à quo vitę ſpiritualis ſenſum & motum accipiat, non habeat, vix rationis vllius vim extrinſecus admittit, & ſi quid veritate cogente admittit, hoc vix diu retinet. Et quamuis nullum fuerit ſæculum, in quo non plura & maxima Romana Eccleſia contulerit beneficia in Græcos & Orientales, vt latiſsimè ac ſatis elegantèr Thomas Boziuslib. 5. de Signis Eccleſię c. 4. & 5. recenſet: id tamen inficiari non poſſumus, non omnem fuiſſe adhibitam diligentiam, vt res incepta adoptatum finem perduceretur. Nam ſi cùm primum abſoluta Florentina Synodus, libelli ea de re pro populi captu, & communi lingua per Orientem ſemel atque iterum fuiſſent ſparſi, illarum ſaluti aliter eſſet conſultum, fęcundioremque ſegetem habuiſſet Eccleſia, quæ, vt ita dicam, non poteſt conſolari, quia non eſt.

Ecclesiæ Romanæ beneficia in Orientales.

Synodus Florent.

Sed & pręter Eugenium IV. ſi Innocentius III. Gregor. X. Alexander VI. alijque Pontifices hoc negotium aggreſsi non ſola Synodorum conuocatione, vel vnius hominis epiſtolæve miſsione contenti fuiſſent, ſed rem hanc ſedulo Apoſtolorum more vrſiſſent, forſan Eccleſia ſuo fœtu non eſſet orbata, ac tam inſignes nationes ad priſtinam gloriam redijſſent.

Verum etſi ex iſta tantorum Pontificum diligentia pro Græcorum aliorumque Orientalium conuerſione adhibita non tantus extiterit fructus, quantus optandus erat: tamen minimè ceſſandum erit à ſolicitudine, vt vinculo Religionis Catholicæ Eccleſiæ iungantur. At verò vt hoc fiat, non eſt opus vnius diei aut legationis: etenim Arca, in qua pauci ſalui facti ſunt, non niſi 100. annorum ſpatio, id eſt, longanimi, & non intermiſſa perſeuerantia perfici potuit. Proinde huic rei ſeriò ac cum magna animi longanimitate enixè connitendum eſt, vt fructus ſubſequatur, & vt Græci vera Religione imbuantur: tum quia inter alios ab Eccleſia Catholica diſsidentes Græcis tanquam coniunctioribus ac domeſticis fidei, ac tanquam genti olim florentiſsimæ, & cuius antiqui Patres Eccleſiam illuſtrarunt, maior quàm alijs cura pro recuperanda eorum ſalute debeatur. Quare meritò alloquens cœli incolas ciuesque domeſticos Dei exclamat quidam Doctor, Aſſerte, inquit, opem gratiamque diuinam tum uobis, tum

tum verò mortalibus cunctis, vt ad Ecclesię, cuius admirandas & diuinas explicauimus virtutes, conuolent omnes complexum. Videte quibus Oriens, vnde Christianæ Religionis lumen effulserat, nunc tenebris inuoluatur, quibus miserijs opprimatur. Item Græcia sapientiæ quondam parens, imperij summi sedes, vt altissima circumfundatur caligine, vt durissima seruitute, postquam discessit ab Ecclesia, olim cœperit astringi, nunc autem penitus conteratur? Quomodo sedet quasi vidua domina gentium, Regina prouinciarum? Euanuit ab illa decor omnis, è sublimi missus est ignis in eius ossa. Tetendit arcum suum Deus, quasi inimicus firmauit dexteram suam, quasi hostis occidit omnes quod pulcrum visu erat in tabernaculis eius. Non est qui consoletur ipsam ex omnibus caris eius, omnes amici spreuerunt eam, non despectam tamen ab Ecclesia matre, quæ toties eam tutata est, atque adhuc tutatur sola aduersus inimicos eius. In suam domum vocat illam. domum luminis, domum sapientiæ, & omnium bonorum. Si ignoras te, ô pulcerrima nationum, abi post vestigia gregum tuorum, & pasce illos iuxta tabernacula pastoris illius, cui dicit adhuc Christus, *Pasce oues meas*. Vide vt ille brachio suo congreget agnos, in sinu tollat, at fętos Romæ, & vbicunque potest, ille gestet? Meministi quoties aduersus lupum, qui nunc te tuosque discerpit, dilaniat, deuorat, cum maximis suorum copijs, vt te ab amicis tuis desertam defenderet, adcurrerit, aduolarit. Reuertere in te tandem, reuertere, & exemplo filij prodigi, vide quot in domo matris tuæ abundent, tu autem fame peris. Prætendite, ô beatæ mentes, quæ in cœlo degitis, pereuntibus lumen, conciliate illis gratiam diuinam, robur cœleste inspirate, miseremini errantium, miseremini pereuntium: tum quia Græcorum schismati & vestigijs non contemnenda mundi pars inhæret: huius enim sectæ & religionis sunt Moscouitæ, Rutheni, & aliæ nationes: latissimæ namque patent eorum ritus & fines: nam ab ortu Solis gaudent Constantinopolitano ac alijs tribus Patriarchatibus; à Septemtrione vniuerso Moscouię Patriarchatu & Lituaniæ parte, hoc est alba Russia & rubra; à Meridie Cypro & Creta, in qua 14. millia pagorum numerantur: occupantque alias quamplurimas gentes, præcipuè verò Georgianos, quos Iberos appellant Cosmographi, qui omnes, exceptis paucis, qui Romanam Ecclesiam venerantur vt matrem, ijsdem errorum tenebris implicantur. Ioan. 21.

Pro Græcorum igitur aliorumque Schismaticorum salute procuranda quatuor præstabimus. Primò de erroribus, qui Græcis attribuuntur, de schismatis origine ac confutatione dicemus. Secundò de ratione iuuãdi Græcos, aliosque schismaticos, eosque ad fidem alliciendi. Tertiò in quibus rebus communicatio cum Schismaticis, Catholicis à sacris Canonibus sit permissa.

CAPVT I.

De erroribus, qui Græcis attribuuntur, & de eorum confutatione.

Græcorum errores præcipui.

PRæcipui Græcorum errores, qui illis à Concilio Florentino & alijs imputantur, quinarium numerum non excedunt.

Primò, negant Spiritum sanctum procedere à Patre & Filio.

Secundò, asserunt Sacramentum Eucharistiæ confici non posse in azymo pane, sed præcisè in fermentato, adeoque tenaciter inhærent his duobus erroribus, vt inter alia peruersa dogmata, propter quæ ab Ecclesia Romana desciuere, hæc duo omnino præcipua, & veluti totius dissensionis capita fuerint.

Tertiò, docent nullum esse purgatorium locum, in quo animæ corporibus emigrantes purgentur à sordibus, quas in corpore contraxerant, antequam in æterna tabernacula recipiantur; & ex consequenti nihil prodesse defunctis sacrificia, eleemosynas, & huiusmodi opera pia quæ à viuis pro illis offeruntur.

Quartò, quòd Sancti post hanc vitam ante diem iudicij Deum facie ad faciem non videant, neque eius visione fruantur, nec peccatores ante eundem diem inferni supplicijs afficiantur.

Quintò errant, negantes Summum Pontificem Romanæ sedis Apostolicæ caput esse totius Ecclesiæ, ac B. Petri Apostolorum Principis successorem. Concedunt ipsi quinque esse totius Ecclesiæ primarios, & præcipuos Patriarchas, Romanum, Constantinopolitanum, Alexandrinum, Antiochenum, & Ierosolymitanum, & inter hos quidem Romanum ordinis quidem & dignitatis primatum habere, ita vt in Concilijs & alijs conuentibus primum locum in sedendo, sententiam dicendo, suffragium ferendo, & subscribendo tenere debeat, sic tamen vt nihil iuris & potestatis in alios quatuor, præcipuè vero Constantinopolitanum habeat.

Guido Carmelit. Gab. Palæot. Lucianus Cypr. Dominic.

Guido Carmelita & post ipsum Gabriel Palæottus de sectis hæreticorũ, verbo *Græci*, multos alios errores Græcis attribuunt: licet Lucianus natione Cyprius, ordinisque Prædicatorum Theologus pius & doctus apud Posseuinum tom. 1. Biblioth. lib. 5. c. 8. magnam prædictorum errorum partem fuisse Græcis impositam contendat, vt nos etiam obiter hic adnotauimus.

Ex mente igitur prædictorum auctorum errant Græci primo affirmantes

Digitized by Google

mantes ſimplicem fornicationem non eſſe peccatum contra illud Chryſoſt. Matth. 5. *De corde exeunt cogitationes malæ, homicidium, adulterium, fornicationes, furta, &c.* quamuis Lucianus vt ſuprà excuſet Græcos ab hoc errore.

Secundò errant Græci, cùm dicunt eos, qui ſunt aliquibus peccatis implicati, cum Euchariſtiam ſuſcipiunt, non recipere corpus Domini contra illud Apoſt. *Quicunque manducauerit panem, & biberit calicem Domini indignè, &c.* quibus verbis ſatis oſtenditur quod peccatores verè illud ſumant, licet indignè, & quod iudicium accipiant, non dijudicantes corpus Domini: licet Lucianus falsò hunc errorem Græcis imponi affirmet. 1. Cor. 10.

Tertiò primas nuptias admittunt, ſecundas damnant: in quo clarè Euangelio contradicunt Matth. 10. & 19. Si enim alter coniugum mortuus ſit, alter ſolutus eſt, vt iterum poſsit nubere. Sed Lucianus negat damnari ſecundas nuptias à Græcis: fatetur tamen ſolere Græcos Sacerdotes in primis benedicere, ſed non in ſecundis. Matt. 10. & 19.

Quartò docent nuptiarum fœdus poſſe pro coniugum arbitrio diſſolui, & fieri diuortium. Lucianus tamen aliud Poſſeuin. vt ſuprà affirmat nunquam inter Græcos permiſſum fuiſſe diuortium, quo liceret nouas quærere nuptias.

Quintò errant, affirmantes Latinos contra Apoſtolorum præceptum non ſeruare abſtinentiam à ſanguine & ſuffocato, non aduertentes illud Apoſtolorum decretum contra idolorum cultores latum fuiſſe, qui immolatum & idolatitum edebant. Quare tantum illud ſeruandum erit ſicut & à Catholicis ſeruatur, vbicunque inter gentes quæ idola adorant immolatitia ſunt. Porro illo Apoſtolorum decreto tantum immolatitia & non alia prohiberi docent grauiſsimi Orientalium Patres B. Cyrillus Hieroſolymitanus in 4. Catecheſi, D. Grego. Nazianz. Serm. in ſanctum Paſcha, Iuſtin. Martyr q. 45. Origenes lib. 8. contra Celſum, & alij. *B. Cyrillus. Greg. Naz. Iuſt. Mart. Origenes.*

Sextò aſſerunt Euchariſtiæ Sacramentum, in die cœnæ Domini confectum, eſſe excellentioris virtutis & efficaciæ, quàm alio quolibet die confectum. Hunc tamen errorē falsò imponi Græcis Lucianus quoq; defendit.

Septimò errant Græci cum Sacramentum extremę vnctionis infirmis quandoque ad corporis quoque ſalutem prodeſſe negant: id enim apertè pugnat contra illud Iacobi, qui de hoc Sacramento loquens ait: *Et oratio fidei ſalvabit*, vel (vt textus Græcus habet) *ſanauit infirmum.* Iacobi 5.

Octauò, affirmare etiam Græcos refert Prateolus vt ſuprà, nō eſſe peccatum dare aliquid ad vſuram, contra illud Lucę 6. *Mutuum date nihil inde ſperantes*: Et quod deterius eſt, non eſſe neceſſariam rei furto ſublatę reſtitutionem, vt quis poſsit aſſequi vitam ęternam: non animaduertentes, nō tolli peccatum, niſi reſtituatur ablatum. Si quid aliquem defraudaui (inquit) Zachæus, reddo quadruplum. Hanc tamen eſſe calumniam apertam Luca 6. Luca 19.

in Grecos docet Lucianus, nam apud illos asserit hęc verè peccata cẽseri, atque ab eorum sacerdotibus adigi pęnitentes, vt reddant quod debent.

Nonò, mortua Sacerdotis vxore, credunt Sacerdotem nõ amplius esse Sacerdotem, quasi ab vxore & non à Christo per Episcopum sacerdotiũ suscepisset, vel character sacerdotalis esset delebilis. Hunc tamen errorem Lucianus Grecis imponi apertissimè docet vt suprà.

Decimò, errant Greci existimantes, non licere Christi imaginẽ sculpi, sed tantum depingi, non animaduertentes sculptilia à Deo fuisse prohibita, vt Iudæorum animos pronos ad idololatriam, ab eadem auerteret: Orta vero iam Euangelij luce, seclusóque idololatriæ periculo, licet hominibus Dei, Sanctorumque aliorum memoriam omnibus pijs modis siue per imagines depictas siue sculptas excitare, & ad mentem reuocare. Hi sunt errores qui Græcis solent attribui.

Eman. Cal. Georg. Prot. Theo. Gaza Georg Trap. Bessarion Georg. Scholar.

Aduersus Græcorum errores scripserunt inprimis ipsius Ecclesię Græcæ viri doctissimi Emanuel Caleta Patriarcha Constantinopolitanus, Georgius Protosingilus, Theodorus Gaza, Georgius Trapezuntius, Bessarion Cardinalis Nicænus, qui & postea fuit Patriarcha Constantinopolitanus. Et præcipuè Georgius Scholarius (deinde vocatus Gennadius cum Patriarcha Constantinopolitanus nominaretur) qui cum Synodo Florentinæ cum alijs Græcis adfuisset (vbi omnes de suis erroribus conuicti ad Ecclesiæ vnitatem redacti sunt, postea verò retrorsum abientes omnes ad vomitum reuersi sunt) eleganter Græcorum errores confutauit, eorumque calumnijs contra Ecclesiam Latinam obiectis doctè & piè respondit: cuius opera versa in Latinam linguam habentur Tom. 4. Bibliothecæ S. Patrum.

Ansel. Cant. Rab. Maur. Hugo Ether. Chrisol. Mediol. Archiep. S. Thomas Card Turrec. Ant. Possevi. Azorius.

Ex Latinis verò D. Anselmus Archiepiscopus Cantuar. in Opusc. de azymo, Rabanus Maurus de institutione Clericorum li. 1. c. 31. de Sacramento corporis & sanguinis Domini, Hugo Etherianus aduersus errores Græcorum ad Alexandrum tertium Pontificem Maximum libris tribus, qui habentur tom. 9. Bibliothecæ Sanctorum Patrum, & Chrisolanus Mediolanensis Archiepiscopus de Spiritu sancto, S. Tho. de Aquino Opusc. 1. & 2. contra Græcorum errores, & omnes eius expositiones in primam partem in quæst. celebri de processione Spiritus sancti, Cardinalis Turrecrem. in expositione decreti de vnione facta in Synodo Florentina, & nouissimè licet breuiter Antonius Possevinus vir pius & doctus in sua Moscouia, Azorius 2. Tom. Institut. Moral. lib. 4. cap. 14. Et potissimum vt alios nunc omittam sacra synodus Florentina, vbi Patres doctissimè Græcorum errores confutarunt, eosque ad pœnitentiam, & obedientiam Ecclesiæ Romanæ præstandam persuaserunt, factaque vnionis Bulla ab Eugenio IV. Pontifice Maximo Græci discessere, cum tamen neque

Digitized by Google

neque ab ipsis, neque à Latinis tunc fuissent apud Græcorum nationes, neque Concilij Florentini decreta, nec vnionis Bulla publicata, quod causa fuit, vt Græci sicut & antea, in suis erroribus permanerent.

CAPVT II.

De origine errorum & schismatis Græcorum.

DICAM nunc breuiter de origine schismatis Græcorum. Dum Orthodoxa fides in Oriente vigebat, Græci primatum visibilis huius ac militantis Ecclesiæ Petro Apostolo eiusque successoribus fuisse à Christo Domino collatum, facilè credebant & confitebantur, vt latius probat Cardinalis Bellarm. lib. 2. de Roman. Pontif. in Controuersia de summo Pontifice. Quare in Conciliorum cõfirmatione necessariam Romani Põtificis auctoritatem agnoscebant, & cum vel ab hæreticis vel ab ipsis Imperatoribus Patriarchæ siue Episcopi aliqua afficiebantur iniuria, ad Romanam Sedem vt defenderentur confugiebant.

Quinimò ex toto orbe terrarum ad eandem veluti ad Petri Sedem Episcopi de rebus fidei alijsque grauissimis quæstionibus scribebant: atque ad eiusdem Pontificis maximi iussũ vel cogebant Concilia, vel coacta petebant, vt confirmarentur. At cum Constantinus Magnus Imperij sui sede Bizantium translata, Romam Christi vicario cessisset; Græci terreni Imperatoris prælentia inflati anno Domini 381. Episcopum Constantinopolitanum, qui antea nec Patriarchatus munere fungebatur, tribus Orientis Patriarchis anteponere, & secundum à Romano Pontifice facere voluere, sicut ex Concilij Constantinopolitani Canon. 5. patet. Nec hoc quidem contenti anno Domini 451. eundem Constantinopolitanum Episcopum Romano Pontifici parem efficere conati sunt, vt ex act. 16. Chalcedonensis Synodi constat. Prope verò annum 600. Episcopum Cõstantinopolitanum Oecumenicum, id est, orbis terræ Episcopum siue vniuersalem Pastorem ausi sunt nominare. Ac denique anno 1054. (vt superbia ascendit semper) apertum schisma prodire cœpit, adeo vt solum antea semina iacta viderentur: Imperante enim illo tempore Constantino Monomacho, Patriarcha Constantinopolitanus nomine Michael, cupiens re ipsa vniuersalis fieri Patriarcha, cuius dignitatis nomen iam dudum sibi vsurpauerant eius prędecessores, proclamare cępit Romanum Pontificem, omnesque alios Latinos esse excommunicatos, ob hanc causam quia Spiritum sanctum à Patre filioque procedere assererent, & cõtra decretũ Concilij Nicæni in symbolo illud *filioq;* addidissent. Romano

Digitized by Google

autem Pontifice de prima sede eiecto, ad se primam sedem iure pertinere, quia post Romanum primus esset, aiebat. Hæc fuerunt Græcorũ schismatis semina: sed quia excęcati tumore superbię ordinem à Christo institutum & honorem Petri successoribus debitum, arripere & perturbare conati sunt, ipsi potius perturbati atque confusi sunt, Turcarum mancipia effecti, bonis litteris, & libris, corporibusque Sanctorum Patrum ipsis ademptis, & ad vnam veram Romanam Ecclesiam translatis. Qui plurr desiderat de Græcorum schismatis origine, legat Azorium 2. tomo Institut. Moral. lib. 4. c. 18. per totum.

CAPVT III.

De processione Spiritus sancti Disputatio, in qua ostenditur Spiritum sanctum à Patre & Filio procedere.

CVM Græci negent Spiritum sanctum à Filio procedere, & conquerantur Latinos ad symbolum Nicænum addidisse illam particulam (*Filioq;*) duo nobis erunt tractanda. Primò probabimus ex scriptura sacra, Concilijs, & Patribus (potissimum Græcis) Spiritum sanctum à filio quoque procedere. Secundo merito potuisse, & debuisse Latinos particulam illam (*filioq;*) symbolo addere.

De origine huius erroris & schismatis aliqua licet breuiter attigimus supra, nunc breuitati etiam consulentes, scire oportet olim in symbolo Nicæno & Constantinopolitano nullam mentionem fieri de processione Spiritus sancti à filio, quia cum in Ecclesia non essent circa hoc exortæ hæreses, non opus fuit in symbolo id explicare: postea verò cùm Orthodoxi omnes vnanimi consensu docerent spiritum sanctum à filio etiam procedere, pertinaciter id negantibus Græcis, addita fuit maioris charitatis gratia, ab Ecclesia symbolo Nicæno & Constantinopolitano illa particula *filioq;*. Quando vero fuerit à Latinis facta illa additio *filioq;* licet id clarè non constet, verisimilius creditur fuisse factam circa annum sexcentesimum. Nam in Concilio Toletano octauo celebrato circa annum sexcentesimum quinquagesimum tertium, recitatur symbolum cum hac additione: & cum ante hoc tempus, non inueniatur cum illa, vt constat ex Concilio Toletano tertio anno quingentesimo octuagesimo nono celebrato; signum euidens est, illo medio tempore, fuisse à Romano Pontifice, additionem factam, vt creditur in Concilio ingenti Latinorum Patrum

ed by Google

crum propter dissensiones quasdam exortas inter Galliam & Hispaniam: quamuis non constet quale fuerit illud Concil. vt notauit D. Thom. 1. p. q. 36. art. 2. vnde quamuis certò non possit explorari, neque locus neque tempus huius additionis, certum tamen est, vel in aliquo Concilio generali, vel authoritate alicuius summi Pontificis additam esse.

Ex scripturis ostenditur Spiritum sanctum procedere à Filio.

PRimò Ioan. 16. *Omnia, quæ habet* Pater *mea sunt*, inquit Christus. Item Ioan. 17. *Omnia tua mea sunt*: id est, quicquid habet, Pater habet etiam Filius, excepta sola Paternitatis relatione, vt Augustinus exponit: sed Pater habet esse principium Spiritus sancti non vt Pater, sed vt spirator: ergo & Filius id ipsum habet. Deinde si Pater & Filius non haberent omnia communia, excepta relatione opposita, distinguerentur plusquam relatione, & proinde substantia. Nam Pater vt spirator non est relatiuum ad Filium: ergo si vt spirator distinguitur à Filio, distinguitur per spirationem non vt relatio est, sed vt forma quædam in Patre subsistens, & proinde Pater & Filius in substantia differunt, quæ fuit Arianorum hæresis. *Ioan. 16.* *Ioan. 17.*

Secundò Ioan. 16. *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis.* Quid accipiet à Filio Spiritus sanctus nisi scientiam? nam paulò ante dixerat vers. 13. *Non à seipso loquetur, sed quæcunque audiet loquetur*; & de scientia exponunt Chrysostomus, Cyrillus, & Augustinus. Quomodo autem potest Spiritus sanctus accipere à Filio scientiam, nisi accipiendo ab illo essentiam? Quicquid enim aliud dicatur, fiet Spiritus sanctus creatura. *Ioan 16.*

Theophil. & Euthymius duas insinuant solutiones. Prima Spiritum sanctum accipere de scientia Filij, quia nihil docet contrarium ijs, quæ docuit Filius. Secunda illud, *de meo*, significare de meo thesauro, qui est Pater, ac si diceret: Accipiet vnde ego accepi.

Sed prima solutio non quadrat: non enim solum Christus dicit. Accipiet de meo, sed etiam dicit, Non loquetur à semetipso, vbi apertè indicat scientiam Spiritus sancti non esse illi à seipso sed à Patre, & Filio: Deinde ipse Christus rationem reddit quare dixerit accipiet de meo, quia omnia, quę habet Pater, inquit, mea sunt. Quę ratio non videtur quid valeat, nisi admodum extorqueatur textus, si sensus non sit, accipere de Filio spiritum sanctum vt accipit à Patre. Secunda solutio etiam non satisfacit: Nam thesaurus scientiæ in Deo non est persona Patris præcisè vt persona, sed essentia diuina, quę est communis Patri & Filio. Thesaurus enim,

&

Digitized by Google

& scientia perfectionem absolutam significant, perfectio autem absolutà
Col. 2. ad essentiam spectat. Quare Paulus ad Colos. 2. *In Christo*, inquit, *omnes thesauri sunt scientiæ & sapientiæ Dei*. Spiritus ergo accipiens de hoc thesauro accipit de re communi Patri, & Filio.

Quæres, quare dixerit *de meo*, & non potius *meam essentiam*, aut *sapientiam*, &c. & cur ait in futuro *accipiet*; & non in præsenti; *accipit*. Respondeo *de meo*, dixisse; quia spiritus sanctus non accipit Filiationem, sed essentiam, & proinde non totum id, quod est in Filio accipit. Dixit autem *accipiet* in futuro, quia acceptio illa est æterna, & continet in se virtute omnia tempora, Scriptura autem tempora exprimit prout res de qua agitur postulat; hoc autem loco describitur spiritus sanctus tanquam legatus à Patre, & Filio mittendus ad Apostolos; legati vero tunc instruuntur, cũ mittuntur, ideo dicit, *quæcunque audiet, & de meo accipiet*.

Ioan. 16. Tertiò Ioan. 16. *Si non abiero, Paracletus non veniet ad vos: Si autem abiero*
Ioan. 15. *mittam eum ad vos*. Item cap. 15. *Cum venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre*. Missio autem tantùm esse potest aut per imperium quomodo mittuntur serui à Dominis, aut per Concilium, quomodo dicuntur mitti, qui instruuntur à sapientioribus; aut per modum causæ, cuius gratia, quomodo mittit ad bellum, cuius meritis sit bellum: aut per modum consensus, qua ratione mittit, qui consentit mitti, vel quia res tantum mittuntur eius, qui dicitur missus, sicut qui diceretur mitti quando mittuntur insignia eius. Denique aut per naturalem productionem, quomodo arbores dicuntur emittere flores.

Primò & secundò modo spiritus sanctus non potest dici à Filio mitti, cum non sit inferior, aut potentia, aut sapientia Filio. Neque tertiò & quarto, tum quia hoc non est nisi impropriè mitti, tum quia etiam dici posset Patrem mitti à Filio, quia filius est etiam causa suis meritis, & cõsentit vt ad nos veniat Pater. Quintò quidem contendunt Græci spiritũ sanctum mitti à Filio, scilicet quod spiritus sancti dona nobis largiatur Filius: sed aberrant, tum quod non solum dona dentur spiritus sancti, sed etiam ipse spiritus sanctus ad Rom. 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis. Ecce distinctionem inter dona ipsa, & spiritum sanctum. Deinde si mittere spiritum sanctum sit tantum mittere dona, Pater mitteturetiam à Filio, & spiritu sancto: quia quælibet persona est auctor omnium donorum. Denique pari ratione dici posset, mitti Filium à Patre, nihil aliud esse, quàm mitti Filij dona, & sic eluderetur Incarnationis mysterium.

Ioan. 20. Quartò Ioan. 20. *Insufflauit, et dixit: Accipite Spiritum sanctum*, hac enim cęremonia voluisse Christum declarare spiritum sanctum ab illo procedere, docent August. lib. 3. in Maxim. cap. 14. Cyrill. 12. in Ioan. c. 56.

Quintò

Quintò eodem modo in ſcriptura dicitur Spiritus ſanctus Patris ſpiritus & Filij ſpiritus; *Spiritus Patris veſtri qui loquitur in vobis.* Rom.8. *Si quis ſpiritum Chriſti non habet.* At dicitur ſpiritus Patris, quia à Patre procedit: ergo ſimiliter dicetur ſpiritus Filij, quia ab ipſo procedit. *Matt.10.* *Rom.8.*

Nec reſpondere poſſunt dici Filij ſpiritum, quia ſimul cum Filio à Patre procedit, vel quia eſt Filio ſimilis. Nam ſicut non obſtante relatione ſpiritus ſancti ad ſpirantem diceretur Filij ſpiritus ſanctus, eo tantùm quod procedant ambo à Patre, vel quia ſimiles in natura: pari ratione dici poſſet Chriſtus ſpiritus ſancti Filius, & verbum non obſtante relatione ad Patrem, & dicentem, quia ſimul etiam ambo à Patre procedunt, & item in natura ſimiles.

Idem probatur ex Concilijs.

EAdem fidei veritas definita eſt in Cõcilijs. Et inprimis Concilium Epheſinum in Epiſtola totius Concilij ad Neſtorium his verbis definiuit: De *Spiritu quoque cum dicit: Ille me clarificabit: hoc rectiſsimè ſentientes vnum Chriſtum Dominum, & filium non velut alterius egentem gloria, confitemur à Spiritu S. gloriam conſecutum, quia eius ſpiritus nec melior, nec ſuperior ipſo eſt. Sed quia humana opera faciens ad demonſtrationem ſuæ deitatis virtute proprij Spiritus vtebatur, ab ipſo glorificari dicitur, quod virtus ſua, vel diſciplina quælibet vnumquemque clarificet. Quamuis enim in ſua ſit ſubſtantia ſpiritus eius, & intelligatur in perſona proprietas, iuxta id quod ſpiritus eſt, & non Filius, attamen alienus ab illo non eſt: Nam ſpiritus appellatus eſt veritatis, & veritas Chriſtus eſt. Vnde & ab iſto ſimiliter, ſicut ex Deo Patre procedit. Denique hic ipſe Spiritus etiam per Sanctorum manus Apoſtolorum miracula glorioſa perficiens Dominum clarificauit Ieſum Chriſtum poſtquam aſcendit in cælum. Nam creditus eſt Chriſtus natura Deus exiſtens per ſuum Spiritum virtutes efficiens, ideoque dicebat De meo accipiet, et annunciabit vobis. Nequaquam verò participatione alterius idem Spiritus ſapiens, aut potens dicitur, quia per omnia perfectus eſt, & nullo prorſus indigens bono: nam paternæ virtutis, & ſapientiæ, id eſt filij, ſpiritus creditur; & ideo ipſa re, & ſubſiſtente virtute virtus, & ſapientia comprobatur.* Hactenus Concilium. Cum enim Neſtorius Chriſtum hominem diſtinctum ſuppoſitum aſtrueret à filio Dei, nec beatam Virginem Dei genitricem confiteri vellet: cumque illum errorem etiam inde probare contenderet, quod Chriſtus homo fuerit à ſpiritu S. clarificatus, vt ipſemet & Ioan. 16. prædixerat ea ſententia, *Ille me clarificabit*, &c. explicat Conc. quanã ratione Chriſtus à ſpiritu S. ſit clarificatus, addens eũ ſpiritum eſſe ſpiritũ Chriſti, quatenus Chriſtus eſt Dei filius, à quo etiam, inquit, ſicut ex Deo Patre procedit.

Quod autem Epiſtola illa non fuerit ſolius Cyrilli, ſed totius Epheſi-

Digitized by Google

næ synodi, constat in primis ex verbis illis ad initium eiusdem Epistolæ: *Religioso, & Deo amabili Nestorio, Cyrillus, vel quicunque sunt apud Ephesinam synodum.* Fit autem in ea peculiaris mentio Cyrilli, quoniá auctoritate Cælestini Papæ præsidebat toti Concilio. Constat deinde, quoniam ex sequẽtibus Concilijs generalibus in Græcia celebratis est manifestum, Patres illius Concilij fidei defensionem aduersus Nestorium confeciſſe, quæ sanè nulla alia est in ea synodo, quàm ea quę in ea Epistola continentur. Nã fidei confessionem, quam eius Concilij Patres fecerunt, in qua fusius, vt errores Nestorij flagitabant, exponuntur Nicęnæ, Constantinopolitanęque synodi confessiones: eam inquam confessionem vna cum tredecim Anathematismis in Epistolæ formam redactis ad eundem Nestorium absentem si fortè resipisceret, tanquam ad amicum benignè direxerunt. Accedit pręterea quod ex eisdem Concilijs, quæ sunt in Gręcia cõsecuta, certum est, quę continet ea Epistola fidei definitiones esse. In Concilio enim Chalcedonensi, actione quinta in prima fidei definitione suscipiunt Patres tanquam fidem orthodoxam ea, quæ in tribus præcedentibus Cõcilijs generalibus definita fuerunt: scilicet in Nicęno, Constantinopolitano, & Ephesino. Cumque ad Ephesinam ventum est, adijcitur sequẽs sententia: *Statuimus etiam S. Synodum Ephesi factam, cuius fuerunt auctores venerabilis memoriæ Cælestinus Romæ vrbis, et Cyrillus Alexandrinæ Ecclesiæ Sacerdotes.* In secunda vero fidei definitione additur beatissimi quondã Cyrilli Alexandrinæ Ecclesiæ Sacerdotis Synodicas Epistolas, tam ad Nestorium, quam ad ceteros per Orientem congruas, & sibi consentientes suscipit, ad cõfutationem quidem Nestorianæ amentiæ, & ad interpretationem eorũ, qui religioso zelo salutaris symboli cupiunt intellectum. In quinta prętera synodo actione quinta anathematismo 13. & 14. feriuntur anathemate, qui repugnarint definitis à S. Synodo Ephesina, & beato Cyrillo, fitque manifesta mentio de contentis in Epistola ad Nestorium. In sexta etiam act. 7. in definitione fidei Orthodoxæ suscipiuntur Epistolæ synodicæ, quæ à B. Cyrillo scriptę sunt aduersus impium Nestorium, & ad Orientales Episcopos, & denique ea omnia, quæ à quinque prędictis Concilijs vniuersalibus definita fuerant. Quo fit vt dogma de processione Spiritus sancti à filio in tertia Synodo generali fuerit definitum, & in tribus sequentibus in Græcia celebratis confirmatum, ac subscriptum.

Eandem veritatem statuit Concilium Lateranense secundum, sub Innocentio tertio cap. firmiter de sum. Trin. & fid. Cath. his verbis: *Pater à nullo, filius à Patre, ac Spiritus sanctus pariter ab vtroque.*

Item in Conc. Lugdunensi cap. fideli de summa Trinitate, & fide Catholica lib. 6. vbi Gregor. 10. *Fideli*, inquit, *et deuota professione fatemur, quod Spiritus sanctus æternaliter ex Patre, et ex filio, non tanquam ex duobus principijs, sed tanquam*

Digitized by Google

tanquam ex vno principio, non duabus inſpirationibus, ſed vna inſpiratione procedit. Hoc profeſſa eſt hactenus, prædicauit, et docuit Sancta Romana Eccleſia, mater omniū fidelium, & magiſtra. Hoc habet Orthodoxorum Patrum, atque Doctorū Latinorum pariter, & Græcorum incommutabilis, & vera ſententia. Sed quia nonnulli propter irrefragibilis præmiſſæ veritatis ignorantiā in errores varios ſunt prolapſi, Nos ſacro approbante Concilio dānamus, & reprobamus omnes, qui negare præſumpſerint æternaliter Spiritum ſanctum ex Patre, & filio æternaliter prōcedere; ſiue etiam temerario auſu aſſerere, quod Spiritus ſanctus ex Patre & Filio tāquam ex duobus principijs, & non tanquam ex vno procedat. Hæc Gregorius 10. in eo Concilio.

Accedit Concilium Florentinum, cui Ioannes Palæologus Græcorum Imperator, Patriarcha Conſtātinopolitanus, & multi alij Epiſcopi Græcorum interfuere, vbi poſt longam diſputationē, communi Latinorum, & Græcorum conſenſu Seſſ. vltima in litteris ſanctæ vnionis, Decreto de proceſſione Spiritus ſancti ſequens definitio edita eſt: *Approbante hac ſacra Synodo Florentina, definimus, vt hæc fidei veritas ab omnibus Chriſtianis credatur, & ſuſcipiatur, quia Spiritus ſanctus à Patre, & filio æternaliter eſt, & eſſentiam ſuā, ſuumq; eſſe ſubſiſtens habet ex Patre ſimul, & Filio, & ex vtroque æternaliter tanquam ab vno principio, & vnica ſpiratione procedit, Declarantes, quod id SS. Doctores, et Patres dicunt ex Patre per Filium procedere Spiritum ſanctum ad hanc intelligētiam tendit, vt per hoc ſignificetur filium quoque eſſe, ſecundum Græcos quidem cauſam, ſecundum Latinos verò principium ſubſiſtētiæ Spiritus ſancti ſicut et Patrem. Et quoniam omnia, quæ Patris ſunt ipſe Pater vnigenito Filio ſuo gignendo dedit, præter eſſe Patrem hoc ipſum, quod Spiritus ſanctus procedit ex Filio, ipſe Filius à Patre æternaliter habet, à quo etiā æternaliter genitus eſt.* Hęc Florentina Synodus. In eiuſdē litteris ſanctę vnionis legere licet ratiōnē, qua Græci, & Latini ad concordiam venerunt. Cum enim vtriąue explicarunt, quod antea dicebant, inuentum eſt eos ſolis verbis diſſenſiſſe, cum Græci non ſe ſatis explicarent, nec intelligerēt Latinos, crederentque eos in ea eſſe ſententia, vt dicerent Spiritum ſanctum procedere à Patre, & Filio tanquā à duobus principijs, diſtinctiſque ſpirationibus, quod nunquam aſſeruerunt, vt patet ex Conc. Lugdunenſi, vbi contrarium fuerat definitum.

Diuus Antoninus tertia parte ſuarum hiſtoriarum titulo 22. cap. 13. §. 13. refert nullum ferè fructum ex ea concordia fuiſſe ſequutum, eò quod Græci non curauerint eam definitionem populo tradere, quin potius Epiſcopi, & ſacerdotes, qui Conc. pœnitentes non adfuerunt, in eodem errore ſuo permanſerint, & mortuo Ioanne Palęologo per ſequentis Imperatoris treationem ad ſtatum priſtinum errores Græcię redierint, vnde perſeuerant adhuc Græci ab Eccleſia Romana diuiſi, non minus, quàm ante Concilium Florentinum. Addit D. Antoninus in pœnam tanti delicti 14. anno ſequenti poſt Concilium Florentinum, Conſtantinopolim

videri captam à Turcis;& paulò poſt totam Græciam.

Eandem veritatem ſtatuit Concilium Toletanum primum in confeſſione Fidei cum dicit, *Spiritum quoque eſſe paraclitum, qui nec Pater ſit ipſe, nec filius ſed à Patre, Filioq; procedens.* Fuit vero Conc. hoc confirmatum à Leone primo. Cuius auctoritas congregauit, firmauitque Conc. Chalcedonẽſe. Idem affirmat Leo primus ſermone ſecundo in Pentecoſten. Idem Toletanum tertium anathematiſmate tertio, Toletanum quartum cap. 1. Toletanum ſextum cap. 1. Toletanum octauum in Symbolo Fidei, demũ Toletanum vndecimum in profeſsione Fidei.

Ex Patribus Græcis idem ſtatuitur.

EAndem veritatem non ſolùm Latini omnes ſemper conſtanter aſſeuerarunt, ſed etiam (vt ex Conc. Lugdunenſi, & Florentino conſtat) præcipui Græci Patres: in quorum numerum referũtur, quotquot Ephesinæ & tribus ſequẽtibus Synodis generalibus in Græcia celebratis interfuerunt. Et quamuis Græci Patres in duas ſoleant claſſes diuidi, quod alij Spiritum ſanctum à Patre, Filioque procedere ferè eiſdem verbis ac nos diſertè fateantur, alij autem, licet in verbis Latinorum non conſentiant, re tamen ipſa nihil differant, dũ docent Spiritum ſanctum à Patre per filiũ procedere. Vtriuſque claſsis Patrum teſtimonia referam.

In primis sanctus Athanaſius: *Spiritus ſanctus à Patre & Filio non factus, nec creatus, nec genitus, ſed procedẽs.* Hæc ille in Symbolo. Quod Athanaſij eſſe patet: primò quia Nazianzenus Oratione de laudibus Athanaſij dicit eum compoſuiſſe perfectam fidei confeſsionem Occidenti, & Orienti notá. Secundò, quia Auguſtinus in Pſal. 120. citans nominatim Athanaſiũ Epiſcopum Alexandrinum, integrum verſiculum huius Symboli adduxit, & ſuppreſſo Athanaſij nomine, vtitur huius Symboli ſententijs lib. 5. Trinit. 8. epiſt. 174. Enchirid. cap. 36. paſsim vt in Eccleſia notiſsimi.

Non fuiſſe autem particulam, (*Et filio*) additam huic ſymbolo, hinc cõſtat, quod habeatur in Græco; & quod Toletan. quartum cap. primo recitat confeſsionem fidei fere ad verbum, ſumptam ex hoc ſymbolo, in qua hæc particula habetur. Quare cum Græci non haberent quid reſponderent ad hoc teſtimonium dicebant, teſte Gennadio lib. pro defenſione Concilij Florentini cap. primo ſect. quinta Athanaſium fuiſſe ebrium cũ hæc ſcripſit.

Idem quoque Athanaſius ſerm. quarto contra Arianos affirmat Spiritum ſanctum accipere à verbo. In Epiſtola ad Serapionem Epiſcopum de Spiritu ſancto, ſic loquitur: *A Patre dicitur procedere, quoniam à verbo Patris deſumit,*

Digitized by Google

desumit, & mittitur, & donatur. Et infra: *Spiritus porro à Filio accipit: de meo enim* (inquit) *accipiet & annũciabit vobis.* Et paucis interiectis. *Cũ igitur istiusmodi ordinem, & naturã habet Spiritus ad Filium, qualem filius habet ad Patrem, qui fieri potest, vt qui Spiritum sanctum creaturam dicit, non illud idem necessariò, & de filio sentiat?*

Sanctus Cyrillus in illud Ioëlis: *Effundam de Spiritu meo*, hęc habet: *Quatenus enim Deus ex Deo naturaliter est Filius, genitus enim est ex Deo Patre, proprius ipsius, & in ipso, & ex ipso est Spiritus, sicut profecto & ex Patre ipso intelligitur.* Idẽ in exposit. 9. Anathematismi, sic ait: *Factus homo vnigenitus Dei Filius manfit quoque Deus, omnia quæ Pater habens præter esse Patrem, propriumq; sibi, qui ex ipso, & ipsi innatus est Spiritus sanctus.* Idem etiam in Apologia ad Theodoretum, ait: *Procedit enim sicut ex Deo Patre Spiritus, iuxta Saluatoris vocem, non tamen alienus à Filio est. Omnia enim habet cum Patre, & idcirco dictum quoque est illud. De meo accipiet.* Et in lib. ad Palladium per interrogationem, & respõsionem, ait: *Mutabilis haud quaquam est Spiritus sanctus, vel si ipsum mutari intelligit, in ipsam Momus diuinam resultabit naturam; si Dei Patris est, nec non & Filij, substantialiter ex ambobus, hoc est ex Patre per Filium effusus Spiritus.* Et in quinto ad Hermiam, inquit: *Cuius proprium esse dicimus Spiritum sanctum? Num solius Dei Patris? vel certè Filij, an verò vtriusque diuisim, & amborum tanquam vnum ex Patre per Filium propter identitatem essentiæ?* Hermia respondet. *Ita aio, amice,* Et Cyrillus, *rectè.*

Sanctus Epiphanius in Anchorato apertissimis verbis: *Spiritus sanctus ex Patre, & Filio tertius appellatione.* Et ibidem: *Vterque habitat in homine iusto, Christus, et Spiritus ipsius. Si ergo Christus ex Patre creditur Deus de Deo, & Spiritus à Christo, vel ex ambobus, vt Christus ait: qui ex Patre procedit, et ille de meo accipiet.* Et ibidem: *Atqui dicet aliquis. Ergo dicimus duos Filios esse, & quomodo Christus vnigenitus? Nequaquam. Tu vero qui es, qui cõtraria de eo dicis? filium vocat ex se, Spiritus autem sanctus ab vtrisque.* Et ibidem: *Spiritus sanctus Spiritus veritatis est, lumen tertium ex Patre & Filio.* Et rursus: *Quem enim admodum nemo nosci Patrem, nisi filius, neque Filium, nisi Pater: ita dicere audeo, quod neque Spiritum nisi Pater, et Filius à quo procedit, et à quo accipit. Neque Filium neque Patrem nisi, Spiritus sanctus glorificans verè, et docens omnia, qui ex Patre & Filio est.*

Sanctus Basilius Magnus in tertio contra Eunomium circa principiũ, adeo clarè, & luculenter de veritate huius articuli disputat, vt Græci quidam temerario ausu tanti Patris auctoritatem pertimescentes non dubitarint verba quędam sancti Doctoris expungere, atque alia de suo addere, sicuti nũc in excusis legitur libris. Locus verò integer, Basilij proculdubio stylum, & grandiloquentiam redolens, à Bessarione recitatur, qui se illum Constantinopoli legisse ait in pluribus vetustissimis manuscriptis: *Quæ enim necessitas si ordine, et dignitate tertius est Spiritus sanctus, tertiũ*

quoq; esse naturæ: dignitate enim secundũ esse à Filio, esse à ipso habentem, et ab ipso accipientem, et nunciantem nobis, atque omnino ab illa causa dependentem tradit nobis pietatis sermo, &c. Et contra Eunomium lib. quinto cap. cui titulus: *Quare Spiritus sanctus non est Filij filius?* respondet hoc pacto: *Non quia per Filium à Deo non sit, sed ne Trinitas infinita multitudo censeatur, et ex filijs filios, vt in humanis fit habere putetur.* Idem in eodem cap. *Propterea esse quidem Spiritum ex Deo manifestè declarauit Apostolus dicens, quod Spiritum, qui à Deo est, accepimus. Per Filium autem elucere clarè docet vbi Spiritum ipsum Filij nominat, sicut et Dei Patris.* Constat autem legentibus Basilij verba Patrem hunc loqui de æterna Spiritus sancti productione. Nam illud *elucere*, vel *eluxisse*, quòd Græci de temporali missione malè interpretantur, sæpè Basilius ipse pro ipsa Spiritus sanctus processione ad intra, vt vocãt, explicãda vsurpauit.

Sanctus Ioannes Damascenus. lib. 1. de fid. Orthod. cap. 13. hæc habet: *Ipse igitur Pater mens est, verbi abyssus, verbi genitor, & per verbum productor manifestatiui Spiritus.* Et rursus: *Spiritus autẽ sanctus occultæ diuinitatis, Patris manifestatiua virtus, ex Patre per filium procedens, vt ipse nouit, non generationis modo.* Idem in fine capitis ait: *Spiritus Patris cum ex Patre procedat, et Filij quoque est Spiritus, non tanquam ex ipso, sed tanquam per ipsum ex Patre procedens, solus enim Pater causa est.* Porro illud (*per*) singularem causæ, seu principij naturam, & verba ipsa Damasceni non obscurè indicant, & testatur Basilius Magnus cap. 8. lib. de Spiritu sancto ad Amphilochium his verbis: *Quod per Filium creet Pater, neque imperfectam Patris creationem, neque impotentem filij denotat operationẽ, sed vnitam ipsorum voluntatẽ significat.* Quare vox illa (*per filium*) originalis causæ confessionem continet, non autem ad coarguendam efficientẽ causam sumitur. Hoc etiam fusè Basilius cap. 5. ad Amphilochium.

Idem docet Chrysostomus explicans illa verba: *Omnia per ipsum facta sunt*: ait enim: *Quod enim sic per ipsum dictum est nullam aliam ob causam dictum est, quam vt ne Filium aliquis ingenitum suspicetur.* Ergo iuxta horum Patrum sententiam vox illa (*per filium*) accipienda est, vt originalis in Patre principij significatiua. Hoc vero loquendi modo sæpissimè vsus est Basilius Magnus, qui accuratissimè, ac plenissimè scripsit de Spiritu sancto, tum in quinque aduersus Eunomium libris, tum in libro quem de Spiritu sancto scripsit ad Amphilochium, præsertim verò cap. 18. vbi de Spiritu sancto ita differit: *Igitur Dei cognitionis via est ab vno Spiritu per vnum Filium, ad vnum Patrem, & è conuerso. Naturalis bonitas, & quæ secundum naturã est sanctificatio, & regia dignitas à Patre per vnigenitum ad Spiritum peruenit.*

Sanctus quoque Maximus in Epistola illa, quam citant Græci Patres, Conc. Florentini declarat simul, ac tuetur dogma, & loquendi modũ Ecclesiæ Romanæ, ait enim, quod Latini dicũt *ex Filio* idem esse, quod Græci *per Filium*, illumque loquendi modum Latinos, inquit, dicere, sumptum esse

esse à Patribus tam Grecis,quam Latinis. Preterea explanans quid sibi velit aureum Zachariæ Prophetæ candelabrum,& lucerna, hæc ait:*Spiritus enim sanctus vt natura coessentialis est* Deo *Patri,ita & Filio secundum substãtiam est,quippe qui ex* Patre *essentialiter per Filium genitum ineffabiliter procedit.* Ex his duobus loquendi modis & ex Filio, & per Filium Maximus, & Damascenus,sed precipuè posterior hic primum secundo postposuerunt. Imò Damascenus non vult esse dicẽdum *ex Filio*,sed *per Filium*. Quapropter Greci Patres Concilij Florentini, & precipuè Patriarcha Ioseph, vt habetur Sessione 25.post longas disputationes, & Sanctorum Patrum lectiones, huiusmodi tandem protulit sententiam cui Greci omnes acquieuerunt.

Posteaquam audiuimus dicta Sanctorum Patrum *Occidentalium,& Orientalium, quorum alia Spiritum sanctum ex* Patre,*& Filio procedere dicunt. Alia vero ex* Patre *per filiũ,tametsi per Filiũ,idem est,quod ex Filio;& ex Filio,idẽ est quod per Filiũ; Nos tamen illud ex Filio omittentes dicimus Spiritum sanctum procedere à* Patre *per Filium ab æterno,& substantialiter,vt ab vno principio, & causa præpositione, per, in præsenti in Spiritus sancti processione significante causam.*

Quapropter videbatur illis inter prepositiones,*per*,& *ex*,hoc esse discrimen,quod Præpositio,*ex*, primum præsentiale,& procatarcticũ,vt Greci vocant, principium denotat. *Per* vero,duo simul connotat,& secũdę personæ actionem, & primæ, hoc est Patris suppositionem,vim, & actum producendi Filio communicantis.Atque in hoc communem Græcorum Patrum dicẽdi modum,sed precipuè Maximi,& Damasceni sequuti sunt.

Eiusdem etiam sententiæ fuit Dydimus lib.2. de Spiritu sancto (habetur inter opera D.Hieronym.)Cyrill. Hierosolim.Cathech.16.& 17. Nazianzenus orat.24. & expressè Chrysostomus Homilia 1.& secunda de Symbolo tom.5.Philo à sancto Epiphanio Episcopus ordinatus in lib. enarrationum in Cantica primo tomo Bibliothecæ, ac denique Gregorius Thaumaturgus,& Nicęnus referens eius vitã,quatenus dicũt Spiritum sanctum esse imaginem Filij,ac denique omnes antiqui Patres Grecci,excepto Theophilacto.

Sed Greci nobis obijciunt Damascenum primo lib. fidei Orthodoxæ ad finem cap.11. vbi ait: *Vbi Spiritum sanctum et ex Patre, et spiritum* Patris *nominamus,ex filio autem spiritum sanctum non dicimus.* Quibus verbis videtur apertè docere Spiritum sanctum ex Patre procedere, non vero ex Filio. Respondemus Damascenum,se verbis quæ continuo sequuntur exponere, neque ea in re à reliquis Patribus dissentire. Subiungit namque : *Sed spiritum Filij nominamus* (Si *quis enim* Spiritum *Christi non habet, diuinus inquit Apostolus,non est eius) et per Filium apparuisse,et nobis traditũ confitemur. Insufflauit enim,et dixit discipulis suis: Accipite* Spiritum *sanctum. Quemadmodum autem*

ex.

ex ſole radius, et ſplendor (ipſe enim fons eſt, et radij et ſplendoris) atque per radium nobis ſplendor tribuitur, et ipſe eſt, qui illuminat eos, et participatur à nobis. Porrò Filium neque Spiritum *eſſe dicimus, neque etiam ex ſpiritu.* Hactenus Damaſcen. Ex quibus verbis conſtat eam eſſe Damaſceni mentem, vt dicat Spiritum ſanctum eſſe Spiritum Filij, cum tamen è contrario (vt rectè ſubiungit) nec dicamus Filium eſſe Spiritus ſancti, nec eſſe ex Spiritu ſancto, eò quòd Filius nihil prorſus accipiat à Spiritu ſancto: accipiat autem Spiritus ſanctus à Filio. Patet etiam Damaſcenum oſtendere velle, vt Spiritus ſanctus per Filium à Patre procedat, ſicut ſplendor proficiſcitur à ſole per radium. Vnde addit Spiritum ſanctum per Filium apparuiſſe, & nobis eſſe traditum tanquam eum, qui à Filio, vt ſplendor à radio emanarit: Ideoque Chriſtum inſufflaſſe, quaſi qui ex ſe emitteret, produceret, daretque Spiritum ſanctum, dixiſſeque diſcipulis: *Accipite Spiritũ ſanctum.* Vt ergò Beſſarion cap. 7. ſuæ orationis rectè notauit, ea ratione dũtaxat Damaſcenus, & nonnulli alij ex Græcis, affirmant Spiritum ſanctum procedere ex Patre per Filium, non ſecus, ac ſplendor procedit à ſole per radiũ. Renuunt verò concedere procedere ex Filio, quoniã apud eos dictio (ex) denotat emanationem ab aliquo tanquam à prima origine, & fonte, quo pacto Spiritus ſanctus à ſolo Patre procedit, quoniam is ſolus à ſe, & non ab alio habet vim, qua ſpirat Spiritum ſanctum. Verum quia filius ſpirandi vim ſicut & reliqua accepit à Patre per generationem æternam, haud ſecus quàm radius à ſole accipit vim fundendi ſplendoris, idcirco licet Spiritus ſanctus proficiſcatur à Filio, ſitque eius Spiritus, quin etiam ab eo detur, & mittatur, renuunt tamen aliqui Græci Patres concedere hanc propoſitionem, *Spiritus ſanctus procedit ex Filio*, licet concedant hanc aliam, *Spiritus ſanctus procedit à Patre per Filium*, tanquam per ſuppoſitum, & cauſam intermediam inter Patrem, & Spiritum ſanctum, eo modo quo radius media cauſa eſt inter ſolem & ſplendorem. Atque id dicunt denotare dictionem, per; vnde ſicut, quia radius principium eſt inter medium à quo emanat ſplendor, concedimus ſplendorem eſſe radij ſplendorem, non verò radium eſſe radium ſplendoris: ita vult Damaſcenus, vt dicamus Spiritum ſanctum eſſe ſpiritum filij, non vero Filium eſſe Spiritus ſancti, aut de Spiritu ſancto.

Ex hactenus dictis facilè intelligitur eos Græcos, qui à Latinis diſſentire videntur, ſolis verbis differre, eſſeque facillimam inter vtramque Eccleſiam concordiam, longè tamen melius loqui ad rem, de qua agitur, Latinos, eoſque Græcos, qui cum Latinis conueniunt.

Primum & ſecundum patent ex eo, quia neutri negant Spiritum ſanctum accipere ſuam eſſentiam, ac eſſe ſubſiſtens, procedereque à Filio, tãquam à ſuppoſito intermedio inter Spiritum ſanctum & Patrem. Neutri item

Ioan. 20.

item negant Patrem non ab alio, sed à seipso habere, quod spiritum sanctum producat, Filium verò id ipsum sicut etiam cætera à Patre accipere. Vtrique etiam affirmant Patrem, & Filium non esse plura principia, sed vnum tantum spiritus sancti, nec spirare spiritum sanctum distinctis, sed vna tantum spiratione: licet Pater id habeat à se, Filius à Patre, spiritus sanctus ab vtroque, seu quod idem est à Patre per Filium. Solum ergo differunt Græci quidam à Latinis in eo, quod Græci nolunt spirationem spiritus sancti vocare processionem ex Filio, sed ex Patre per Filium; Latini verò vocant eam spirationem, processionem ex Filio, quæ sanè quæstio est de solo modo loquendi.

Soluuntur argumenta Græcorum.

PRimum Græcorum argumentum ex verbis illis Ioan. 15. *Cum venerit paracletus quem ego mittam vobis à Patre spiritum veritatis qui à Patre procedit* cõficitur. Cum enim in ijs tam apertè Dominus dixerit spiritum sanctum à Patre procedere, & non addiderit etiam à Filio temerarium omnino videtur asserere ab eo produci. Ioan. 15.

Respondeo cum Augustin. lib. 3. contra Maxim. c. 14. solum nominari Patrem, non ad excludendum Filium, sed quia Pater est auctor principalis Spiritus sancti, eò quòd ab ipso Filius potentiam habeat seu virtutem spirandi. Non excludi verò Filium probatur ex similibus scripturæ loquendi modis. Matth. 16. *Caro* (inquit) *& sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus, qui est in cælis*, in quibus verbis etsi solus nominetur Pater, non tamẽ propterea aliæ excluduntur personæ, cum ea reuelatio facta fuerit à tota Trinitate. Item de Spiritu sancto dicitur, *Ille vos docebit omnia*, & tamen Pater & Filius etiam omnia docent, imò, vt lib. de processione Spiritus sancti ratiocinatur Anselmus, etsi dictum esset, Nemo producit spiritum sanctum nisi Pater, nec etiam excluderetur Filius, sicut nec in illis Matth. 11. *Nemo nouit Filium nisi Pater*, non excluditur Filius & spiritus sanctus à cognitione Filij. Dici præterea vlterius posset, in prædictis verbis manifestè Filium poni, cum Christus dicat missurum se spiritum sanctũ, & missio in diuinis, processio sit naturalis.

Secundum. In Concilio Ephesino lectum est symbolum Nestorianorum & liber Thodoreti contra anathematismos Cyrilli, ac in vtroque habetur expressè Spiritum sanctum non procedere à Filio. Cũ verò PP. Concilij tacuerint, omnino approbasse videntur eam sententiam.

Respondeo, in eodem Concilio, & in quarto, ac quinto lectam fuisse epistolam Cyrilli cum anathematismis ad Nestorium, in qua bis habetur spiritum à Filio habere suum esse, & PP, non contradixerunt, ergo (re-

Digitized by Google

torquendo argumentum)approbauerunt. Deinde Theodoretus negauit Filium procedere etiam per Filium, quod tamen Græci non asserunt. Igitur si quid valet eorum argumentum, Concilium approbauit sententiam illis contrariam. Denique ipsum Concilium satis suam significauit sententiam, cùm summo consensu probauit totam Cyrilli doctrinã, & contrariam Theodoreti, & Nestorianorum damnauit.

Tertium, ex Dionysio cap. 2. de Diuin. nominibus p. 1. desumitur, vbi ait: *Solus fons supersubstantialis Deitatis est Pater.* Respõdeo dici solum fontẽ, non quomodocumque, sed quia non habet aliũde diuinitatem, Filius autem dicitur etiã fons, sed de fonte, sicut Deus de Deo. ita Epiph. Hæres. 69.

Quartum. Basil. Epist. 43. *Nullam* (inquit) *secundum propriã notionem communionem habet Filius cum Patre*; ergo nõ conuenit cum Patre in spiratione.

Deinde ait, propriam notionem Spiritus sancti esse quod per Filium, & cum Filio cognoscatur, & ex Patre subsistentiam habeat.

Ad primum locum Respondeo, non loqui Basil. de qualibet notione, sed de notione, quæ est proprietas, nempe filiatione: spiratio enim non est proprietas, Filius autem in filiatione nullam reuera habet communionem cum Patre.

Ad secundum, esse pro nobis, si benè intelligatur: non enim vult dicere Spiritum sanctum cognosci ex doctrina, & prædicatione Filij: nam eo in loco differit de distinctione personarum intima, & æterna, quæ nõ debet sumi à temporali nostra cognitione, sed cognosci per Filiũ, & cum Filio, vt relatiuum per suum correlatiuum. Nam paulò antè dixerat Spiritum sanctum ex Filio pendere & non posse vnum sine alio cogitari (quod est proprium correlatiuorum,) & proinde Spiritum sanctum esse à Filio. Nemo enim dicit Filium esse à Spiritu sancto.

Quintum. Omnia quæ habet Pater, habet etiã Filius, excepta causalitate, ait Orat. ad Episcop. qui venerant ex Ægypto, Nazianzenus.

Respondeo, non loqui de quacumque causalitate, sed de causalitate Patris erga Filium: vult enim dicere omnia quæ Pater habet esse filij, exceptis ijs, quæ sunt propria Patris. Ita enim postea confert etiam spiritum sanctum cum filio, *omnia* (inquit) *quæ habet Filius, habet Spiritus sanctus excepta filiatione*: id est excepta propietate personæ, à qua procedit siue producitur.

Sextum. Leo tertius Papa, qui post additionem, *Filioque*, in symbolo factam vixit, (vt testis est Petrus Lombardus 1. dist. 11.) iussit scribi ad fidei cautelam in tabula argentea symbolum Constantinop. sine additione illa, & poni in altari post corpus sancti Pauli, ergò illam additionẽ abstulit.

Respondeo Pontificem dedita opera hoc fecisse, vt seruaretur memoria constantinopolitani symboli, quale fuerat, & vt intelligerent omnes

non

Digitized by Google

non damnari illud Symbolum, nec esse contrarium nostro. Habet enim Ecclesiã plura Symbola, quæ omnia recipit, & honorat, nec vnũ destruit aliud quamuis aliquid sit expressius in vno quàm sit in alio.

Septimum. In cap. 3. Ioannis Theophil. *Sanè* (inquit) *Latini malè hæc exponentes, & minus rectè intelligentes dicunt quod Spiritus etiam ex Filio procedat.*

Sed Theophil. tempore schismatis vixit, & proinde reijcitur, sicut neque reciperent Græci Bernardum, Rupertum, aut alios similes Patres.

Octauum. Spiritus sanctus est vnus, ergo vnum habet principium non duo, & vna spiratione procedit, non duabus.

Respondeo, hoc totum esse verum, non tamen sequi vnum principium esse idem, ac vnam personam, & vnam actionem ab vna tantùm esse persona in diuinis. Nam vnum est principium mundi, & vna creandi actio, & tamen mundus est à tribus personis, quibus est communis actio creandi: alias sequeretur aliquam personam diuinam non esse creatorem; illud autẽ vnũ principium Spiritus sancti est Pater & Filius: qui licet sint duo spirantes, vnica tamen spiratione spirant. Nihil enim multiplicatur in Deo nisi relatio opposita, spiratio autem qua Pater spirat non opponitur spirationi qua spirat Filius, atque proinde vnica est non multiplex.

Nonum. Pater est sufficiens principium Spiritus sancti, ergo non requirit auxilium Filij.

Respondeo Filium cum Patre spirare, non quia Pater egeat auxilio, sed quia habent eandem potentiam: qua ratione mundus producitur etiã à tribus personis necessario, necessitate, quam vocant, producentis, & quia intrinsecè ad rationem Spiritus sancti spectat distingui illam realiter à Patre & Filio, propterea de necessitate etiam, quam vocant producti, ab vtroque procedit.

Vltimum. Si à Filio procedit Spiritus sanctus, ergo Patri similior est Filius quàm Spiritus sanctus. Nam Filius spirat cum Patre spirante, & Spiritus non generat cum Patre generante.

Respondeo si in hoc esset attendenda similitudo, simile sequeretur incommodum, si Spiritus sanctus à solo Patre procederet, nam tunc esset Filius similior Spiritui sancto quam Patri, siquidem Filius procederet cum Spiritu sancto, & non produceret cum Patre: sed neutrum concludit reuera. Nam similitudo attenditur ex parte essentiæ, non ex parte relationum.

Digitized by Google

Demonstratur rectè factam additionem *Filioq;*.

HÆC particula *Filioq;*, est explicatio Symboli, vt declarat Concil. Florent. *Definimus explicationem verborum illorum* (Filioque) *veritatis declarandæ gratia, & imminente tunc necessitate, licitè, & rationabiliter Symbolo fuisse appositam.* Debuit autem explicari symbolum, cum multi credere cępissent spiritum sanctum non procedere à Filio, hic enim error est contra fidem, teste Athan. in symbolo: *Hæc est fides Catholica, quam nisi*, &c. & epist. ad Serapionem, & Concil. Florent. & vbi error ibi remedium quàto possit aptius afferendum est: nullum autem aptius quàm expressa symboli verba, cum symbolum sit quod omnes publicè profitemur.

Sed Latinos sine consensu Græcorum hanc explicationem facere potuisse constat: tum quod Papa Pastor vniuersalis Ecclesiæ nequeat errare in decretis fidei ex cathedra docens, illius autem est decernere de fide qui errare nequit, tum quia, & si tantum esset vt minimum primæ sedis Episcopus, sine quo Concilia robur nullum (vt docet Gelasius in tomo de vinculo anathematis) habent, sufficeret Concil. aliquot Episcoporum ab ipso confirmatum, vt aliquando factum est: tum etiam quod sit vel de fide, vel ritu quæstio: si posterius, potest quilibet in sua dioceſi Episcopus aliquem introducere ritum sine aliorum consensu: si prius potuerunt quidem Latini (quamuis Roman. Pontifex esset solum Patriarcha ceteris maior) illud definire; non tamen quod statim reciperetur à ceteris, sed aliis videndum num res rectè definita; sin minus maius conuocare Concilium: Græci autem non solum hanc particulam esse contra finem nequiuerunt probare, sed plures eorum fuere à Latinis conuicti. Legitimè ergo facta est hæc additio à Latinis.

Dices, licet non fuerint necessario Græci initio vocandi, quare tamen non fuere vocati?

Respondeo primo, an minimè fuerint vocati certum non esse. Secundò non fuisse necesse quia facilis quæstio: nec enim, sicut lib. 4. ad Bonif. 12. August. ait, omnis hęresis talis est vt propter eam omnes debeant prouincię versati. Tertiò rei definiendę necessitate ita instasse vt quantocyus malo occurrere oportuerit. Quartò quia inutile, cum nulli extarent in Græcia homines docti.

Soluuntur

Digitized by Google

Soluuntur obiectiones Græcorum.

PRIMA. Decreuit ſancta Synodus(ſcilicet 3. generalis)alteram fidem neminilicere proferre,aut ſcribere,aut exponere præter eam, quę definita fuit à lanctis Patribus,apud Nicænam vrbem in ſpiritu ſancto congregatam,eos autem qui fuerint auſi aliam fidem componere ſiue porrigere, aut proferre his, qui volunt ad veritatis cognitionem conuerti ex Gentilibus,vel Iudęis,vel etiam ex qualibet hæreſi: iſtos,ſi quidem Epiſcopi fuerint aut Clerici, alienos Epiſcopos quidem ab Epiſcopatu, Clericos ab Clericatu, ſi laici fuerint anathematizatos eſse.

Reſpondeo primò,prohiberi tantum mutationem quoad ſenſum contrarium ſymbolo,ſicut ad Galat. 1. Paulus anathematizat docentes preter id quod docuit,cum tamen ipſe aliapoſtea docuerit. Alias Synodo 3. abrogaſset Conſtantinop. Symbolum, quo tamen vtuntur Gręci,addidit enim multa ad Nicęnum. Dicunt quidem Gręci Conſtant. & Nicęn. pro vno,& eodē haberi;ſed quare?niſi quia in eundem cōſpirant ſenſum? Hęc aut particula *Filioq́*, in eundem quoque tendit. Quare Gręci cùm non ignorarent opinionem Latinorum, & eam additionem factam fuiſse,per annos tamen circiter trecentos ſiluerunt. *Galat. 1.*

Secundò,Etſi prohiberet Concil. additionem etiam quoad verba,eius tamen prohibitio non niſi ad ſingulos Epiſcopos Clericos, ac Laicos intelligeretur extendi (ſi enim ad omnes Epiſcopos ſimul,ac. Pontificem quis eos deponeret?)Deinde non ignorauit Concil.par in parem non habere poteſtatem. At hanc additionem ſummus Pontifex approbantibus poſtea tribus generalibus Concilijs ſymbolo intexuit.

Secunda.Etſi hoc licuerit Latinis,non tamen expediuit: alioquin multa alia ſymbolo eſsent addenda.

Reſpondeo conuenienter id actum, tum quia dabat ſymbolum, ſine hac particula, cauſas erroris: tum quia facile poterat addi ſine notabili mutatione ſymboli.Cum & quęcumque alia particula addi poſset ſi Romano Pontif.aut Concil. videretur expedire.

Digitized by Google

Concluditur Disputatio diuino testimonio.

PRimò vsque ad schisma adeò floruit Græcia doctis, atque sanctis viris, vt omnia Concilia generalia in ea celebrata fuerint, post verò nullum habuit generale Concilium, nullum miraculis clarum peperit doctum Patrem; Latini Concilia celebrarunt generalia duodecim, viri etiam miraculis clari singulis floruerunt ætatibus, ijque doctissimi, quorum maior pars Religiones diuersæ tulerunt.

Secundò, fides Latinorum propagatur vsque ad Indos tum Orientales tum Occidentales: Græcorum verò quotidie tabescit atque minuitur, eiusque sectatores quater aut quinquies victi, & conuersi à nostris, semper redierunt ad vomitum.

Denique illorum imperium in Turcarum incidit manus, idque ipsis Pentecostes ferijs. Anno siquidem, vt probat Gerardus Mercator in Chronolog. 1452. die 28. Maij, qui fuit (vt cognoscitur ex aureo numero, qui eo anno erat 9. & littera Dominicali que A.) Pentecost. Mahumetes secundus vltimam obsidionem ad Constantinopolem statuit, & sequenti die vrbem expugnauit, occisoque Imperatore imperium extinctum est.

CAPVT IV.

Eucharistiæ Sacramentum confici tam in azymo, quàm in fermentato, contra Græcos probatur.

Leo. Anselm. POst annos à Christi natiuitate mille & quinquaginta, orta est inter Græcos & Latinos celebris illa de azymo cõtrouersia, vt ex Epistola Leonis 9. ad Michaelem Patriarcham Constantinopolitanum cap. 5. & ex Anselmo lib. de fermentato & azymo, & alijs colligitur. Ita verò pertinaciter suæ Græci adhæsere sententiæ, vt ipsius defensio vna ex præcipuis causis semper exstiterit, propter quam se à Latinorum communione separatos conseruauerint. Et quamuis controuersia hæc in Conc. Florentino, quo Græci conuenerant, fuerit eo decreto absoluta, quo Patres sanctæ illius Synodi iudicarunt vtrumque panem azymum videlicet, & fermentatum veram esse Eucharistiæ materiam, & vtrumque in vnaquaque Ecclesia iuxta antiquam consuetudinẽ retinendum: quia tamen semper

Digitized by Google

per Græci contendunt nos Eucharistia carere, illiciteque in azymo consecrare, ostendendum nobis erit falsò eam sententiam, vel prorsus nullo fundamento inniti: quod vt breuius, ac solidius absoluamus,

Supponamus in primis, vtrumque panem tam videlicet fermentatum quàm azymum, verum esse panem, atque in Scriptura sacra vtrúque panẽ simpliciter dici. Et quia de fermentato & ipsi affirmant, & nos non negamus, id probabimus de azymo. Lucæ 4. duo illi discipuli, qui pergebant in Emaus, Christum cognouisse dicuntur in fractione panis, quem tamen azymum fuisse constat, quod illud acciderit in secundo vel tertio Paschæ die (vt ex historia ipsius Euangelistæ colligitur) quibus diebus non licebat Iudæis nec domi habere panem fermentatum, vt patet ex Exod. cap. 12. & 13. Marc. etiam 2. Dauid dicitur manducasse panes propositionis, quos tamen azymos fuisse scribit Philo, & Iosephus, ille in libro de Vita contemplatiua: hic verò lib. tertio Antiquit. cap. 9. vbi ait: *Et duodecim panes azymos in ea* (hoc est mensa) *ponebant, senes per partem, valde mundos*. Et ex Leuit. cap. 2. colligitur, vbi omnem oblationem, quæ Domino offertur absque fermento fieri debere dicitur. Scriptura autem rectè vtrumque panem simpliciter panem appellat, quod vterque conficiatur ex farina triticea, & naturali aqua, coquatur puro igne, quæ tantum sunt de ratione panis; vterque præterea habet vsum panis, quamuis fermentatus, quia est melioris saporis, sit vsitatior. Hanc nostram suppositionem præter D. Thomã in 4. dist. 11. q. 2. art. 2. quęstiunc. 3. ad 6. docet Theodoret. Orat. decima in Danielem.

Luca 4.
Exod. 12. & 13.
Marc. 2.
Philo.
Iosephus.
Leuit. 2.
D. Thom.
Theodoret.

Quia verò in hac controuersia præcipuum fundamentum, tum Latinorum, tum Græcorum est factum Christi (neque enim dubitari potest, quin illud sit melius, & faciendum, quod Christus fecit) ideo ista quæstio ab alia pendet, Vtrum Dominus sacramentum instituerit primo die azymorum, quando fermentum inueniri non poterat in omnibus finibus Israël, an verò ante eum diem. Si enim Dominus sacramentum instituit in primo die azymorum, certum erit azymo pane vsum fuisse in eiusmodi institutione: nam Exod. 12. & 13. præcipitur sub pœna mortis, ne fermentatus panis inueniatur in domibus, aut in vllo alio loco filiorum Israël. Si alio tempore instituit, res non erit omnino certa.

Christus an in azymo, an in fermẽtato consecrarit.

Sed antequam Græcorum fundamenta statuamus, præmittere oportet id, quod sanctus Thomas notat in quarto distinct. vndecima quæst. 2. artic. 2. quæstiunc. tertia, morem celebrandi in azymo acceptum fuisse ab Apostolis, & in omnibus Ecclesijs olim seruatum, vt docet Innocentius de mysterio Missæ lib. 4. cap. 4. Postea verò, vt scribit Leo Papa Epistola quadam ad Imperatorem Constantinopolitanum, ab eodem Innocentio citata, propter hæresim Ebionitarum, qui dicebant simul cum Euangelio legalia

Quando cœperit celebrari in azymo.
Innoc.
Leo Papa.

legalia esse seruanda, sancti Patres ne eis consentire viderentur, cùm scirent non esse de necessitate huius sacramenti confici ex azymo, instinctu Spiritus sancti ad tempus statuisse, vt Eucharistia ex fermentato conficeretur. Postea verò cessante illa hæresi Ecclesiam Romanam ad primum morem redijsse, Græcos autem noluisse relinquere consuetudinem illam ad tempus susceptam, & obstinati dicebant non posse confici nisi ex fermentato, dicentes sic Christum confeciſſe.

Græcorum igitur ea est sententia, vt existiment Christum consecrasse in fermentato: asserunt enim ipsum suũ Pascha manducasse, & sacramentum instituisse die siue Luna decima tertia mensis primi, sequenti autem die ad occasum Solis incepisse tempus Paschale, quo à Iudæis omnis fermentatus panis abijciendus erat. Sic Euthymius in commentario ad cap. 26. Matth. & Nicephor. lib. 1. histor, cap. 28.

Euthym. Nicepb.

Est enim obseruandum ab Hebræis initium omnium mensium sumi à nouilunio, & idem apud ipsos esse primam Lunam, & primam diem, & Lunam 14. vel 13. ac diem decimum quartum, vel decimũ tertium. Porrò secundum legem Exod. 12. die 14. mensis, id est, decima quarta à nouilunio post solis occasum solitos fuisse incipere dies azymorum, qui erant septem, omnes quidẽ Paschales, sed primus, & vltimus soli solemnes, ita vt in his tantũ non liceret opus vllum seruile exercere, vt patet Leuit. 23.

Leuit. 23.

Dicunt ergo Græci feria quinta in cœna Domini fuisse diem decimum tertium apud Hebræos, in quo nondum incœperat tempus azymorum. Feria autem sexta, in qua Christus mortuus est, dicunt fuisse profanum, sed illa ipsa Luna post Solis occasum cepisse tempus azymorum, quia ille erat dies decimus quartus, postea verò diem decimum quintum fuisse diẽ sabbathi solemnissimum.

In hac ergo sententia Græcorum non est euidens Christum consecrasse in azymo, cùm post esum agni Paschalis in institutione sacramenti assumere potuerit fermentatum, cùm nondum cœpisset tempus azymorũ. Sed neque est euidens, sicut notauimus ex sancto Thoma, Christum in fermentato consecrasse: cum enim in comedendo agno, propter legis obseruantiam azymum adhibuisset, gratis dicitur, quod post cenam fermentatum reassumpserit. Imò probabilius est eodem pane in cena, & post cœnã vsum fuisse; quamuis sanctus Thomas putare videtur esse necessarium.

Communis vero Theologorum sententia est in quarto dist. vndecima Christum comedisse agnum Paschalem, & instituisse Sacramentum Eucharistiæ Luna 14. primi mensis, quo tempore Iudæi, qui tunc viuebant diem festum, azymorum inchoauerunt. Obseruandum enim est aliter dies festos, aliter dies naturales apud Hebræos constitui: dies enim naturalis apud ipsos incœpit ab ortu Solis, & terminatur ad occasum Solis, &

continet

continet diem & noctem artificialem, quod patet ex Geneſ. Illud enim, *Factum eſt veſpere & mane dies primus*, vt exponunt Ambr. Baſil. ſignificat ex die artificiali, qui terminatur in veſperam, & ex nocte ſequenti, quæ terminatur in mane, factum eſſe diem naturalem : dies verò feſtus è contra apud ipſos incipit ab occaſu Solis , & terminatur in occaſum Solis , ex Leuit. 23. & proinde dies feſtos azymorum comprehendere noctem Lunæ, ſiue diei naturalis quartæ decimæ & Lunam diei naturalis, ſiue Lunæ quintæ decimæ . Quare cum Iudæi ineunte feſto azymorum ipſo initio noctis Lunæ decimæ quartæ abijcerent omnem panem fermentatum, Chriſtus autem ipſa eadem nocte Euchariſtiam inſtitueret; in hac ſententia neceſſariò conſecrauit in azymo.

Genes. 1. Ambr. Baſil. *Leuit. 23.*

Ex quibus primò colliges Græcorum ſententiam, exiſtimantium Chriſtum conſecraſſe in fermentato, erroris manifeſtè conuinci . Et primò probatur: Quia omnes ferè Patres docent Chriſtum Luna decima quarta, in quam ex Exod. 12. primus dies azymorum incidebat, ſuum Paſcha immolaſſe. Ita Origen. titulo 35. in Matth. Chryſoſt. Homil. 35. in Matth. Theoph. & Theophan. apud Bedam de ratione tempor. cap. 57. & 59. Theodor. q. 24. Exodi, Tertull. Cyprian. Ambroſ. epiſt. 83. Hieronym. in cap. 26. Matth. Auguſt. epiſt. 86. Beda & alij: Sed eo tempore non licebat vti pane fermentato: igitur conſecrauit in azymo.

Exod. 12. Origen. Chryſoſt. Theoph. Theophan. Theodor. Tertull. Cyprian. Ambr. Hieron. Auguſtin. Beda.

Secundò ex Euangelio apertiſsimè probatur: quia Matt. 26. ſic dicitur: *Primo die azymorum acceſſerunt diſcipuli ad Ieſum dicentes , Vbi vis paremus tibi comedere Paſcha?* Et Marc. 14. *Prima autem die azymorum, quando Paſcha immolabant.* Et Luc. 22. *Venit dies azymorum in qua neceſſe erat occidi Paſcha.* Cum ergo hi tres Euangeliſtæ dicant Chriſtum poſt cœnam inſtituiſſe Euchariſtiam primo die azymorum , qui nuſquam in tota Scriptura dicitur tertius menſis, ſed quartus decimus, aut decimus quintus, vt patet Exod. 12. 13. & Leuit. 23. & Num. 28. apertè conuincitur errorem eſſe dicere, quod Chriſtus conſecrauerit Luna decima tertia, ante diem feſtum azymorum.

Matt. 26. Mar. 14. Luca 22. Exod. 12. 13 Leuit. 23. Num. 28.

Reſpondent impudentiſsimè quidam Græci, referente ſancto Thoma, prædictos tres Euangeliſtas erraſſe, & à Ioanne fuiſſe correctos. Hoc autem eſt blaſphemum; & ſi admittatur error in Euangelio , non eſt ratio, cur potius errauerint tres, quàm vnus.

Reſpondent alij. vt Euthymius, dicentes Euangeliſtas loqui de die azymorum, non qui aderat, ſed qui erat proximus.

Sed contra eſt: quia cùm alij Euangeliſtæ dicant ipſo die azymorum diſcipulos miſſos fuiſſe ad parandam cœnam Paſchæ, non poteſt eſſe vlla difficultas. Secundò, quia hoc modo neceſſe eſſet dicere Chriſtum præuaricaſſe legem, quod Paſcha comederit ante tempus, contra illud, *Non veni ſoluere legem, aut Prophetas, ſed adimplere.* Sed ex Ioanne etiam, à quo Græci

dicunt alios Euangeliſtas fuiſſe correctos, apertè demonſtratur Chriſtum Luna decimaquarta poſt Solis occaſum, ineunte Paſchatis feſto, cœnaſſe cum diſcipulis, conſequenter poſt eſum agni non niſi in azymo inſtituiſſe Euchariſtiam.

Ioan. 13. Primò enim cap. 13. dicit Ioannes: *Ante diem feſtum ſciens Ieſus quod venit hora eius*; ergo dies paſsionis erat dies feſtus Paſchæ: ſed dies feſtus incipiebat à Solis occaſu; ergo feſtum Paſchæ, ſeu primus dies azymorum incœperat à nocte, qua Chriſtus cœnauit, & inſtituit Sacramentum; ergo inſtituit Luna decima quarta: dies enim feſtus Paſchæ comprehendere debebat noctem Lunæ, ſiue diei naturalis quartæ decimæ, & lucem Lunæ ſiue diei naturalis quintæ decimæ.

Reſpondent Græci ad hoc, cum Ioannes dicit, *Ante diem feſtum*, non intelligi de ante immediato, ſed de ante mediato, ac ſi diceret antequam veniret Paſcha. Reſpondeo hoc eſſe figmentum Græcorum. Deinde dico noſtrã ſententiam Catholicam apertè colligi ex ſequentibus verbis Ioannis, vt latius docet Bellarm. de Euchar. lib. 4. cap. 7.

Concluſio. His præiactis aſſerendum nobis eſt Euchariſtiæ Sacramentum confici tam in azymo, quàm in fermentato. Aſſertio eſt de fide certa in Concilijs Florentino, & Tridentino tradita, & à Leone 9. in ſupra citata Epiſt. ita antea confirmata, vt Græcorum ſententiam hæreticam appellauerit. Docent eam omnes Patres Latini, ac Theologi quidam poſt Magiſtrum in 4. Quidam cum D. Thom. 3. parte.

Probatur primò, ex Apoſtolorum traditione, cuius teſtes ſunt Innocẽtius de myſter. Miſſæ lib. 4. cap. 4. Leo Papa Epiſt. quadam ad Imperatorẽ Conſtantinopolitanum, quam citat idem Innocentius, & D. Thom. loco ſupra citato; qui omnes affirmant morem conſecrandi in azymis à D. Petro, & Apoſtolis Romanam Eccleſiam accepiſſe, ſed eum propter hæreſim Ebionitarum poſtea fuiſſe intermiſſum: cum enim ipſi docerent ſimul cum Euangelio legalia eſſe ſeruanda, Patres illius ætatis Spiritus ſancti inſtinctu, ſcientes azymum non eſſe huius Sacramenti materiam neceſſariam, ne hæreticis conſentire viderentur, decreuerunt, vt ad tempus ex fermentato Euchariſtia conficeretur.

Probatur ſecundò. Chriſtus Dominus conſecrauit in azymo: ergo ille panis ſufficit ad ſubſtantiam huius ſacramenti. Antecedens ſupra eſt probatum. Conſequens euidenter deducitur.

Probatur tertiò. Vterque panis verus eſt, & ſimpliciter panis: ſed ille totus eſt ſufficiens Euchariſtiæ materia: ergo ſiue fermentatus, ſiue azymus ſit, totus erit ad conſecrationem aptus. Maiorem prima ſuppoſitione probatam reliquimus. Minor probatur: nam ex Euangeliſtis, & Paulo nil aliud colligimus, quàm à Chriſto acceptum fuiſſe panem, conſecratum, &

& Apoſtolis diſtributum. Quare ſicuti ex eo, quod vinum vertendum in ſanguinem aſſumpſerit, æquè aptum exiſtimamus rubrum, ac album, cum vtraque vera ſint vina, etſi accidentaliter diuerſa: ita pari ratione exiſtimandum eſt vtrumque panem ſiue azymum, ſiue fermentatum ritè poſſe ad hoc myſterium celebrandum aſſumi.

Obijcies dictum illud Chriſti Domini: *Modicum fermentum totam maſſam corrumpit.* Ex quo deduces panem fermentatum eſſe corruptum. Sed ſenſus illius proloquij non eſt, à modico fermento maſſam corrumpi, ſed fermentari, hoc eſt alterari, & diſponi, vt tali modo fiat. Fateor à nimio fermento poſſe maſſam corrumpi, ſed propterea meritò admonet D. Thomas, vt non ſit nimia illius mixtio, vt ita verus panis efficiatur, atque vſui hominum aptus: qui ſi talis ſit, non minus erit ad conſecrationem aptus, quam ſi azymus eſſet.

His duabus rationibus, quę aſſertionem demonſtrare videntur, duæ aliæ addi poſſunt, quibus probetur congruentius conſecrationem fieri in azymis, quam in fermentato: quarum altera ſumitur ex ſignificatione: Nam panis azymus deſignat puritatem, & ſanctitatem corporis Chriſti vel accedentium ad illud accipiẽdum, iuxta illud D. Pauli 1. ad Corinth. 5. *Itaque epulemur non in fermento veteri, ſed in azymis ſinceritatis, & veritatis.* 1. Cor. 5. Alteram verò indicat Anſelm. d. loco ſupra Matt. cap. 26. vbi ait azymum panem facilius, purius, ac decentius confici; additque D. Thomas magis eum eſſe ab omni corruptione immunem. Anſelm. D. Thom.

Græcorum argumenta diluuntur.

OMnia Græcorum argumenta eò tendunt, vt probent Chriſtum Dominum in fermentato conſecraſſe, non quidem, vt conuincant congruentius in fermentato, quàm in azymo conſecrationẽ fieri, ſed vt omnino azymum reijciant, tanquam materiam ineptam, & à Chriſto non inſtitutam. Quibus omnibus argumentis, ſi antecedens concederetur, nõ inferretur propterea conſequens, quod ipſi opinantur, vt ex prędictis facilè colligitur. Sed quia antecedens eſt falſum, aliqua eaque pręcipua eorum argumenta proponamus.

Primum argumentum ſit. Chriſtus fuit occiſus ante celebrationem Paſchæ: ergo cùm Chriſtus pridiè quàm pateretur Paſcha manducauerit, vel præuenit Iudæorum cæremoniam, vel Iudæi ſuam poſtpoſuerũt: hoc ſecundum eſt falſum, tũ quod nullo probabili fundamento fulciatur, niſi ſolidum fundamentum exiſtimes Rabbiniſmum cuiuſdam Gamalielis, qui de Solis, & Lunæ motibus ſcripſit ante quingentos annos, vt mirum

Digitized by Google

propterea ſit Burgenſem Catharinum, & quoſdam alios paucos ſententia ipſius eſse vſos; tum etiam, quod Ioan. decimoquarto repugnet dicenti, ante diem feſtum Paſchę lauaſse Chriſtum diſcipulorum pedes, azyma manducaſse, Euchariſtiam inſtituiſse, & deinde morti fuiſse condemnatum: ergo pręuenit potius Iudęorum Paſcha: ſed tunc licebat vti fermentato: ergo in eo Euchariſtiam inſtituit. *Ioan. 14.*

Confirmatur ex illo communi ſcribarum placito, ne Chriſtus occideretur in die feſto, ad euitandum tumultum populi.

Ad hoc argumentum Reſpondeo, apocryphum omnino eſse, quod aliqui exiſtimarunt Iudęos diem feſtiuum Paſchę poſtpoſuiſse; quod eo anno caderet feria ſexta: ſed non minus eſse falſum, quòd Chriſtus Paſcha anteuerterit, agnumque ſtatuto legis die non manducauerit, vt ſupra diximus, & Marcus expreſsè affirmat cap. 14. dum dicit, primo die azymorum, quando Paſcha Iudęi immolabant, acceſsiſse ad eum diſcipulos, atque vt locum ad myſterium celebrandum deſignaret, poſtulaſſe & veſpere facto, locoque in cœnaculo grandi inſtructo agnum comediſse. Vocauit autem Marcus eum diem *primum azymorum*, quod poſt paucas horas, veſpere videlicet facto ſollemnitas inſtaret azymorum, vti ſupra dicebamus. Cumque ſequenti luce fuerit Chriſtus occiſus (ſiquidem *pridie quàm pateretur accepit Ieſus panem*, vt ait Paulus, & ex Euangeliſtarum contextu liquet) eaque fuerit decima quinta, ſequitur in ipſo feſtiuiſsimo die omnino ipſum obijſse. *Marc. 14.*

Ad confirmationem adductam Reſpondendum eſt, placitum illud Scribarum minimè fuiſse receptum, ſed illud eorum, qui dicebant premendum eſse potius & occaſionem non negligendam tollendi è medio Chriſtum quocunque die, quocunque feſto incederet, quocunque demũ legis præcepto prohiberentur, rati videlicet expedire potius Chriſtum mori, quàm legem obſeruare ideo ipſo feſtiuiſsimo die, vt docent Tertullian. lib. contra Iudæos cap. 9. Euſeb. li. 10. de demonſtratione Euang. demonſtrat. 6. Cyrill. Hieroſolym. cap. 13. Origen. Homil. 23. in Num. Clemens Papa lib. quinto Conſtit. cap. 14. Auguſt. Tract. 50. in Ioan. Leo Papa Serm. 6. de Paſsione, & alij. Quo die parauerunt quidem mulieres aromata, & Ioſeph mercatus eſt ſyndonem, quod opera pietatis his etiam diebus in lege non prohiberentur. Et licet iudicia habere eſſet illicitum, ejus tamen legis reos ſe minimè Iudęi exiſtimarunt, quod Romanis curam Chriſtum occidendi demandauerint. Propterea ait Ioannes 18. ipſos non introijſſe prætorium, ne contaminarentur, ſed vt manducarent Paſcha, victimas ſcilicet Paſchales, quæ ex ouibus & bobus quotidie in diebus Paſchæ immolabantur, Deuter. 16. Quarum eſus non niſi purificatis concedebatur, vt ex Leuit. conſtat cap. 22. E media ergo platea Pilato ele-

Tertull. Euſeb. Cyrill. Origen. Clemens. Auguſt. Leo Papa.

Ioan 18.

Deut. 16. Leuit. 22.

ctionem

ctionem inter Christum & Barrabam proponenti, responderunt Iudęi: *Tolle hunc & dimitte nobis Barrabam*, Lucæ 23. quam electionem proposuit, *Luce 23.* vt liberandi Christum viam quæreret, & consuetum obseruaret morem, singulis annis in die Paschæ vnum vinctum, quem populus mallet, dimittendi: cui expositioni non obstat nisi Chrysostomus Homil. 82. in Ioannem, qui credidit Iudæos cœnam legalem postposuisse, legemque præuaricasse: sed id iam est à nobis ex Luca reprobatum. Obijt ergo Christus die ipso artificiali Paschatis: propterea dixit Ioannes, *Ante diem festum Paschæ*, sed initio ipso solemnitatis ad vesperam decimæ quartæ Eucharistiã instituit, quando vti fermentato non licebat. *Chrysost.*

Secundum argumentum ex Epiphanio desumitur primo contra Hæres. cap. 50. vbi expresse ait Christum oportuisse in decima quarta die immolari secundum legem: Decima erga tertia die Christus & agnum comedit, & Eucharistiam instituit. *Epiphan.*

Ad hoc argumentum, quamuis admitteremus Antecedens, & Consequens, non proinde sequitur Christum in fermentato consecrasse: cùm enim ex lege, cùm azymo agnus esset comedendus, quis dicat eodem non vsum fuisse in instituenda Eucharistia: sed Epiphanius loco citato solummodò loquitur de figurante siue typica Christi immolatione, ac si dixisset, oportuisse agnum, qui figura Christi erat, immolari decima quarta Luna ad vesperam, incępta iam azymorum sollemnitate, quod indicãt ea verba ipsius *secundum legem*: arguit siquidem eo loco quarta decimanos, quod celebrantes cum Iudæis Luna 14. non animaduerterent Iudæorum Pascha eo die ad vesperam significare Synagogam lumen suum amissurã Christo adueniente, dies enim 14. est vltima incrementi cum decima quinta decrescere iam incipiat.

Tertium. Azyma sunt Iudæorum propria: ergo consecrare in azymis est Iudaizare.

Respondeo esse propria Iudæorum ad significandam Christi puritatẽ futuram non autem præsentem, vel ad Sacramentum Eucharistiæ conficiendum: alioquin nec vti deberemus aqua & fermento, cum his ad suos ritus vterentur Iudæi.

Quartum. Immolatio agni Paschalis figura fuit Passionis Christi: sed agnus immolabatur die 14. ergo eo die fuit ipse occisus, & præcedenti ab ipso Eucharistia instituta.

Respondeo agnum Paschalem magis significasse Eucharistiam, quàm Christi mortem, quod ritus agni Paschalis magis ad manducandum, quã immolandum pertineret. Quare meritò Eucharistia in profesto Paschatis, Luna scilicet decima quarta, est instituta, quo die agnus immolandus erat,

Quintum. Augustinus Tractatu 120. in Ioan. docet acceleratam fuisse Domini sepulturam propter Iudæorum Parasceuem: quia illa nocte cœnam eraut comesturi puram : ergo Christus præuenit Iudæorum cæremoniam.

Respondeo per eam cęnam non intelligi ab Augustino agnum Paschalem, sed quandam aliam sollemnem, quam ad vesperam feriæ sextę sumebant, initio videlicet Sabbathi, vt patet ex D. Irenæo lib. primo cap. 10. & lib. quinto cap. 23. Et ex Beda in cap. 23. Lucæ. Vnde quando Ioannes 19. ait: *Erat autem Parasceue Paschæ hora quasi sexta*, non debet intelligi dies præparationis ad Pascha , sed ad Sabbathum , vt seipsum declarat Ioannes, aiens: *Propter Parasceuem Iudæorum, vt non remanerent in cruce corpora sabbatho; erat enim magnus dies ille Sabbathi.*

Irenæus. Beda. Ioan. 19.

Non ante absoluam hanc controuersiam , quin moneam finxisse Caluinum à quodam Alexandro summo Pontifice introductum fuisse in Ecclesia azymum panem in sacrificio Missæ : finxisse dixi, cum nullum huius historiæ testem referat, atque à veritate alienissimum sit. Nam omnes Pontifices huius nominis post primum , successores fuere Leonis noui Romanæ sententiæ acerrimi defensoris. Primus verò huius nominis Pontifex, qui circa annum Domini 110. sedit, non potuit esse huius institutionis auctor, cum Christi Domini factum & nascentis Ecclesiæ ritum eũ latere non potuerit: eam autem ipso exordio in azymo consecrasse supra ex Leone diximus, qui capite 24. dicit sanctos Martyres primitiuæ Ecclesiæ nostris azymis saginatos.

CAPVT V.

Purgatorij locum esse aliquem, in quo iustorum purgantur peccata, contra Græcos demonstratur.

PVrgatorium esse in primis probatur ex omni cura, quæ pro defunctis habita est, tam in veteri, quàm in nouo Testamento, atque in illo quidem primò ex lib. 2. Machabęor. cap. 12. in quo Iudas orare fecit pro mortuis, & subiungitur in textu : *Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis orare, vt à peccatis soluantur.* Vnde quinque colliguntur . Primò posse mortuos à peccatis solui, & proinde Purgatorium esse . Secundò sacrificia & orationes illis prodesse. Tertiò non expiari semper in morte omnes peccatorum reliquias, vt fingit Lutherus. Quartò posse hominem piè mori, & tamen

2. Mach. 12

Digitized by Google

& tamen habere aliquid soluendum. Vltimò hoc esse de fide.

Secundò, exemplo Tobiæ, qui filium suum docuit panem & vinũ ponere super sepulturam iusti: id est eleemosynam dare, vt pro eo oretur: alioqui ridiculum esset ponere panem & vinum super sepulcrum. Dicit autem iusti pro fidelis, qui piè in Domino defunctus sit. Inde etiamnum in aliquibus Ecclesijs vsitatum est, vt in die Commemorationis omnium animarum, panem & vinum ponant super sepulcra suorum defunctorũ, quæ cedunt in vsum Ministrorum Ecclesię, & aliorum pauperum. Nam in his eleemosyna ipsa valet coram Deo pro defuncto, etiamsi ipsi parum fortasse orauerint pro defunctis illis. Abusus si qui irrepserunt debent per Episcopos emendari. *Tobiæ 4.*

Tertiò, exemplis populi Israël, quoties luxit obitum clarorum virorum multis diebus: vt habitatores Iabes-Galaad luxerunt Saul Regem septem diebus. *1.* Reg. vlt. Dauid luxit pro Ionatha, alijsque ex populo Israël in prælio occisis. *2.* Reg. *1.* Populus Israël luxit interitum Iudæ Machabæi diebus multis lib. 1. Machab. 9. & horum similes. Nam diuturnus iste luctus præsertim coniunctus cum ieiunio, non significat solam mentis tristitiam, sed & orationes & sacrificia, quæ per dies istos pro defuncto sunt oblata Deo. *1. Reg. vlt.* *2. Reg 1.* *1. Mach. 9.*

Quartò, ab exemplis noui Testamenti, de quibus meminit Apostolus Paulus 1. Corint. 15. dicens: *Quid facient, qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt? Baptizari* enim hic significat pati, iuxta illud Christi ad filios Zebedæi: *¿Potestis baptismo, quo ego baptizor, baptizari?* Marc. 10. Baptizari ergo pro mortuis est aliquid pro eorum salute sustinere. Cuiusmodi sunt opera satisfactoria, vt ieiunia, orationes, eleemosynæ, peregrinationes, oblationes, &c. *1 Cor. 15.* *Marc. 10.*

Deinde Purgatorium esse, probatur secundò & principaliter ex verbis Christi Domini. Matth. *12.* vbi peccatum contra Spiritum sanctum dicit non remitti neque in hoc sæculo, neque in futuro. Ex quibus verbis sacri interpretes colligunt esse aliquorum peccatorum remissionem post hanc vitam. Quò pertinet & illud de ingrato & iniquo seruo, quem Dominus tradidit tortoribus, quoadusque redderet ei vniuersum debitum. Matth. 18. Ita & de incarcerato à iudice ait: *Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas nouissimum quadrantem.* Matth. 5. *Matt.* 12. *Matt.* 18. *Matt.* 5.

Tertiò, ex verbis Apostoli 1. Cor. 3. *Si cuius*, inquit, *opus arserit, detrimentum patietur, ipse tamen saluus erit, sic tamen quasi per ignem.* Quo quidem in loco obseruandum est Apostolum vti similitudine architectorum, quorum vnus super fundamentum lapideum atque solidum ex pretiosa erigit materia domum, quæ non timeat ignem: alter super fundamentum simile exstruit ædificium ex combustibili materia, vt stipulis, ligno, &c. *1. Cor. 3.*

Hoc

Hoc duplici ædificio si ignis applicetur, prius quidem integrum manebit etiam saluo architecto, si sit intus: posterius verò breui per ignem deuorabitur, & architectus inclusus non nisi egredietur per ignem, in quo transitu non quidem morietur, sed tamen eius corporis leuiores partes incolumes non egredientur.

Huic sententiæ consonant dicta Prophetarum: vt Dauidis Psalm. 65. *Transiuimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium.* Et Isaiæ 4. *Si abluerit* Dominus *sordes filiarum* Sion *& sanguinem Ierusalem lauerit de medio eius, in spiritu iudicij & spiritu ardoris.* Hæc verba D. Augustinus interpretatus est de igne Purgatorio, de Ciuitate Dei lib. 20. cap. 25.

Pſ. 65. Isaiæ 4.

Eundem sensum habent verba Prophetæ Malachiæ cap. 3. *Ipse sedebit conflans, & emundans argentum & purgabit filios Leui, & colabit eos quasi aurum, & quasi argentum.* Accedunt & illa verba Prophetæ Zachariæ, cap. 9. *Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua.*

Malach. 3. Zach. 9.

Quod aliquantò clarius expressit B. Petrus Apostolus Act. 2. loquens de Christo: *Quem Deus suscitauit, solutis doloribus inferni.* Dolores enim inferni eorum, qui à Christo soluti sunt, nulli alij sustinuerunt, quàm qui tunc erant in Purgatorio. Nam qui erant in limbo Patrum, nullos dolores patiebantur.

Act. 2.

Quartò, plurimum huc faciunt verba Apostoli Pauli Philipp. 2. vbi docet de gloria Christi, & inter alia dicit: *Vt in nomine Iesu omne genuflectatur cælestium, terrestrium, & infernorum.* Per quos tres ordines intelliguntur Angeli in cęlis, homines fideles in terris, & animæ defunctorum in Purgatorio sub terra. Nam qui in inferno sunt damnatorum, non adorant Christum, sed blasphemant.

Quintò probatur ex Patribus Græcis & Latinis. Ex Græcis. Primus Clemens lib. 48. longam orationem describit pro defunctis fieri solitam.

Clem.

Dionysius de Ecclesiastica Hierarchia c. 7. Par. 3. *Accedens*, inquit, *deinde venerandus Antistes precem sacram super mortuum peragit, precatur oratio illa diuinam clementiam, vt cuncta dimittat per infirmitatem humanam admissa peccata defuncto, eumq; in luce statuat, & regione viuorum.*

Dion. Areop.

Athanasius 34. ad Antiochum quærit, Num animæ sentiant vtilitatem ex orationibus viuorum? Respondet sentire omnino.

Athanaſ.

Basilius in Liturgia instituit orationem pro mortuis. Idem Basilius, qui magna apud Græcos pollet auctoritate, sæpè alibi Purgatorium statuit. In illud Isaiæ 9. *Quod iniquitas ardebit vt ignis*, hæc habet: *Præparatam enim materiam per peccata tolli, atque corrumpi, à diuina bonitate ordinatum est, in beneficium hominum.* Et in illud, *Vt aridum gramen comedetur ab igne, & comburetur in densitatibus syluæ*, ita ait: *Si ergò nudauerimus peccatum per confessionem, fecimus,*

Baſil.

Digitized by Goo

fecimus ipſum aridum gramen, lignum, quod à purgatorio igne conſumatur. Idē infra oſtendit, quod terrena traduntur igni punitorio in beneficium animę, ſicut & Deus innuit dicens: *Ignem veni mittere in terram*. Et infra in illud, *Et erit populus tanquam à flammis rogi combuſtus homo*; hæc ait: *Non minatur deſtructionē, ſed purgationem ſignificat, iuxta quod ab Apoſtolo dictum eſt: Si cuius opus arſerit, detrimentum patietur, ipſe autem ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem.* 1. Cor. 3.

Idem S. Baſilius in libro de ſpiritu ſancto ad Amphilochium cap. 15. *Ipſe nos baptizabit in Spiritu ſancto & igne. Ignis baptiſmum, vocans examinationem Iudicij, vt inquit Apoſtolus. Vniuſcuiuſq; opus, quale ſit ignis, probabit*. Et rurſus: *Dies enim Domini declarabit, quia in igne reuelabitur.*

S. Gregorius Nyſſenus, in Oratione de defunctis vltra medium, hæc ait: *Similes quippe nos Deo reddit liberum arbitrium. Vt ergo & libertate matura nō priuetur, malumq; deleatur, excogitauit hoc Dei ſapientia inuentum, permittere ſcilicet hominem in ijs eſſe, in quæ prolabi voluit, vt deguſtatis malis quæ exoptauit, & experientia diſcens, quibus cum rebus quantas commutauerit, ſponte ſua reuertatur ad priſtinam beatitudinem per deſiderium, affectus omnes rationi non parentes velut naturæ onus excutiens, vel in præſenti vita per cautionem & philoſophiam expurgatus, vel poſt præſentem peregrinationem, per ignis purgatorij fornacem*. Et infra: *Quod ſi in affectus rationis expertes declinarit brutorum pelle adiutrice vſus ad prauas animi affectiones, longè aliud poſt hæc conſilium capiet de bono diligendo poſt diſceſſum à corpore, agnoſcens quantum ſit inter virtutes & vitia diſcrimen. Cum diuinitatem participare non poterit, ni prius immixtæ animo ſordes igne purgatorio expurgentur.* Et infra: Et *Prophetas audiuimus, quique cum illis, & poſt illos fuere, per virtutem, & Philoſophiam ad perfectionis culmen peruenißе diſcipulos inquam, & Apoſtolos & Martyres, omnesq; qui coniuncta cum virtute vitam adductæ materiæ vitæ prætulerunt. Qui etſi numero pauciores ſint, ſi cum eorum copia, qui malo adhæſerunt, conferantur, poſſe tamē in carne virtutiē colere oſtenderunt. Reliquos verò per diſciplinam poſteriorē in purgatiuo igne deponentes affectus materiales, inque gratiā à principio naturæ conceſſam per deſideria bonorum redeuntes.* Idem Nyſſenus in Oratione de infantibus immaturè abreptis propè initium: *Quid de ipſo infante, ſcilicet abrepto ſentiendum? quomodo de his qui hoc pacto obierunt, iudicandum? Aſpicietne & illa anima iudicem? Siſtetur & illa cum cæteris ante tribunal? ſubibit anteactæ vitæ iudicium? dabitne dignas pœnas expurgata igni iuxta Euangelij dicta, an verò potius rore benedictionis erit recreata?* Euangelij verò locum intelligit, quam frater eius Baſilius in Eſaiam, Ignem veni mittere in terram.

Eumenius in primam ad Corint. explicans illud 3. cap. *Ipſe verò ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem*, hæc habet: *Vel etiam hoc pacto poſſumus intelligere. Qui ſuperædificauerit materiam facilè combuſtibilem, omnino proiectus eſt. Detrimentum enim paſſa ſunt ipſius ſtudia, ipſe vero ſaluus erit? Quiſnam? qui ſuperædificauerit aurum & argentum, & lapides pretioſos. Cum enim de ipſo* Eumenius.

Hoc duplici ædificio si ignis applicetur, prius quidem integrum manebit etiam saluo architecto, si sit intus: posterius verò breui per ignem deuorabitur, & architectus inclusus non nisi egredietur per ignem, in quo transitu non quidem morietur, sed tamen eius corporis leuiores partes incolumes non egredientur.

Huic sententiæ consonant dicta Prophetarum: vt Dauidis Psalm. 65. *Transiuimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium.* Et Isaiæ 4. *Si abluerit Dominus sordes filiarum Syon & sanguinem Ierusalem lauerit de medio eius, in spiritu iudicij & spiritu ardoris.* Hæc verba D. Augustinus interpretatus est de igne Purgatorio, de Ciuitate Dei lib. 20. cap. 25.

Psal. 65. Isaiæ 4.

Eundem sensum habent verba Prophetæ Malachiæ cap. 3. *Ipse sedebit conflans, & emundans argentum & purgabit filios Leui, & colabit eos quasi aurum, & quasi argentum.* Accedunt & illa verba Prophetæ Zachariæ, cap. 9. *Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua.*

Malach. 3. Zach. 9.

Quod aliquantò clarius expressit B. Petrus Apostolus Act. 2. loquens de Christo: *Quem Deus suscitauit, solutis doloribus inferni.* Dolores enim inferni eorum, qui à Christo soluti sunt, nulli alij sustinuerunt, quàm qui tunc erant in Purgatorio. Nam qui erant in limbo Patrum, nullos dolores patiebantur.

Act. 2.

Quartò, plurimum huc faciunt verba Apostoli Pauli Philipp. 2. vbi docet de gloria Christi, & inter alia dicit: *Vt in nomine Iesu omne genu flectatur cælestium, terrestrium, & infernorum.* Per quos tres ordines intelliguntur Angeli in cęlis, homines fideles in terris, & animæ defunctorum in Purgatorio sub terra. Nam qui in inferno sunt damnatorum, non adorant Christum, sed blasphemant.

Quintò probatur ex Patribus Græcis & Latinis. Ex Græcis. Primus Clemens lib. 48. longam orationem describit pro defunctis fieri solitam.

Clem.

Dionysius de Ecclesiastica Hierarchia c. 7. Par. 3. *Accedens*, inquit, *deinde venerandus Antistes precem sacram super mortuum peragit, precatur oratio illa diuinam clementiam, vt cuncta dimittat per infirmitatem humanam admissa peccata defuncto, eumq; in luce statuat, & regione viuorum.*

Dion. Areop.

Athanasius 34. ad Antiochum quærit, Num animæ sentiant vtilitatem ex orationibus viuorum? Respondet sentire omnino.

Athanas.

Basilius in Liturgia instituit orationem pro mortuis. Idem Basilius, qui magna apud Græcos pollet auctoritate, sæpè alibi Purgatorium statuit. In illud Isaiæ 9. *Quod iniquitas ardebit vt ignis*, hæc habet: *Præparatam enim materiam per peccata tolli, atque corrumpi, à diuina bonitate ordinatum est, in beneficium hominum.* Et in illud, *Vt aridum gramen comedetur ab igne, & combureturin densitatibus sylux*, ita ait: *Si ergò nudauerimus peccatum per confessionem, fecimus;*

Basil.

fecimus ipſum aridum gramen, lignum, quod à purgatorio igne conſumatur. Idē infra oſtendit, quod terrena traduntur igni punitorio in beneficium animę, ſicut & Deus innuit dicens: *Ignem veni mittere in terram*. Et infra in illud, *Et erit populus tanquam à flammis rogi combuſtus homo*; hæc ait: *Non minatur deſtructionē, ſed purgationem ſignificat, iuxta quod ab Apoſtolo dictum eſt: Si cuius opus arſerit, detrimentum patietur, ipſe autem ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem.* 1. Cor. 3.

Idem S. Baſilius in libro de Spiritu ſancto ad Amphilochium cap. 15. *Ipſe nos baptizabit in Spiritu ſancto & igne. Ignis baptiſmum, vocans examinationem Iudicij, vt inquit Apoſtolus. Vniuſcuiuſq; opus, quale ſit ignis, probabit*. Et rurſus: *Dies enim Domini declarabit, quia in igne reuelabitur.*

S. Gregorius Nyſſenus, in Oratione de defunctis vltra medium, hæc ait: *Similes quippe nos Deo reddit liberum arbitrium. Vt ergo & libertate matura nō priuetur, malumq; deleatur, excogitauit hoc Dei ſapientia inuentum, permittere ſcilicet hominem in ijs eße, in quæ prolabi voluit, vt deguſtatis malis quæ exoptauit, & experientia diſcens, quibus cum rebus quantas commutauerit, ſponte ſua reuertatur ad priſtinam beatitudinem per deſiderium, affectus omnes rationi non parentes velut naturæ onus excutiens, vel in præſenti vita per cautionem & philoſophiam expurgatus, vel poſt præſentem peregrinationem, per ignis purgatorij fornacem*. Et infra: *Quod ſi in affectus rationis expertes declinarit brutorum pelle adiutrice vſus ad prauas animi affectiones, longè aliud poſt hæc conſilium capiet de bono diligendo poſt diſceſſum à corpore, agnoſcens quantum ſit inter virtutes & vitia diſcrimen. Cum diuinitatem participare non poterit, ni prius immixta animo ſordes igne purgatorio expurgentur.* Et infra: Et *Prophetas audiuimus, quique cum illis, & poſt illos fuere, per virtutem, & Philoſophiam ad perfectionis culmen peruenißе diſcipulos inquam, & Apoſtolos & Martyres, omnesq; qui coniuncta cum virtute vitam adducta materia vitæ prætulerunt. Qui etſi numero pauciores ſint, ſi cum eorum copia, qui malo adhæſerunt, conferantur, poſſe tamē in carne virtutiē colere oſtenderunt. Reliquos verò per diſciplinam poſteriorē in purgatiuo igne deponentes affectus materiales, inque gratiā à principio naturæ conceſſam per deſideria bonorum redeuntes.* Idem Nyſſenus in Oratione de infantibus immaturè abreptis propè initium: *Quid de ipſo infante, ſcilicet abrepto ſentiendum? quomodo de his qui hoc pacto obierunt, iudicandum? Aſpicietne & illa anima iudicem? Siſtetur & illa cum cæteris ante tribunal? ſubibit anteactæ vitæ iudicium? dabitne dignas pœnas expurgata igni iuxta Euangelij dicta, an verò potius rore benedictionis erit recreata?* Euangelij verò locum intelligit, quam frater eius Baſilius in Eſaiam, Ignem veni mittere in terram.

Eumenius in primam ad Corint. explicans illud 3. cap. *Ipſe verò ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem*, hæc habet: *Vel etiam hoc pacto poſſumus intelligere. Qui ſuperædificauerit materiam facilè combuſtibilem, omnino proiectus eſt. Detrimentum enim paſſa ſunt ipſius ſtudia, ipſe vero ſaluus erit? Quiſnam? qui ſuperædificauerit aurum & argentum, & lapides pretioſos. Cum enim de ipſo* Eumenius.

dixissent, quod mercedem accipiet, nunc ait, qualem mercedem, hoc est, salutem? Saluus autem erit cum dolore & ipse, vt par est, cum qui per ignem transit, modicarumque inhærentium sibi sordium indiget purgatione. Nam Dei solius est perfecta impeccabilitas, homines autem quantumlibet iusti, non sunt omnino mundi. Dictum est enim, quod in multis omnes peccamus, & nemo mundus à peccato, etiamsi vnius diei fuerit vita ipsius. Dictum quippe est à Malachia etiam, *quod vt ignis in fornace vtq; herbam lauantium lauabit, & mundabit aliquos* Deus.

1. Cor. 3. Idem Eumenius citat Basilij Commentarios super Esaiam interpretantis locũ illum, *Saluus erit, sic tamen quasi per ignem*, his verbis: *In Commentarijs in Esaiam S. Basilius iterum hũc textum repetẽs, de purgatione ipsum intellexit.*

Theodoret. Theodoretus explicans dictum Pauli locum hæc ait: *Ignem hunc, credimus Purgatorium, in quo purgantur animæ, tanquam aurum fornace.*

Bas. Seleuc. Basilius Seleucianus Chrysostomi familiaris in quarta de Dauide Oratione in ipso fine: *Ne expectemus* (inquit) *vt igne curemur, vbi perpendendum est illud, igne cremari.*

Greg. Naz. Gregorius Nazianzenus in Oratione in Cæsarium, circa finem inquit: *Et nostras & eorum, qui quasi in via paratiores prius ad hospitium peruenerunt, animas commendemus.* Ibidem Orat. pro anima eiusdem Cæsarij. Idem Nazianzen. in Oratione ad eos qui vocarunt, & non accurrerunt, prope finem: *Superædificantes fundamento fidei, non lignum, non herbas, neque stipulam, materiam tenuem, & facilè combustibilem cum igne dijudicabimur, vel purgabimur, sed aurum, argentum, &c.*

Ephrem. Sanctus Ephrem in suo Testamento, *Assiduè*, inquit, *in vestris orationibus mei memoriam faciatis; etenim in vanitate, & iniquitate vitam peregi meam.*

Cyrill. Cyrillus Catechesi 5. Mystagogica: *Denique pro omnibus oramus, qui inter nos vita functi sunt, maximum credentes esse animarum inuamen, pro quibus offertur,*

Euseb. *obsecratio sancti illius & tremendi sacrificij.* Eusebius lib. 4. de vita Constantini dicit, eum voluisse sepeliri in celebri templo, vt fieret particeps multarum orationum.

Epiphan. Epiphanius in fine operis contra hæreses numerat inter dogmata Ecclesiæ orationem pro defunctis: & hæresi 75. Aerium hæreticum facit quia hoc negabat.

Chrysost. Chrysostomus Homil. 41. in priorem ad Corinthios: *Iuuetur*, inquit, *mortuus non lacrymis, sed precibus, supplicationibus, eleëmosynis.* Et infra: *Ne fatigemur mortuis auxilium ferre, preces pro illis offerentes.* Homil. 69. ad populum: *Non temere ab Apostolis hæc sancita fuerunt, vt in tremendis mysterijs defunctorum agatur commemoratio: sciunt enim inde multum illis contingere lucrum, vtilitatem multam.* Idem Homil. 32. in Matth. & 84. in Ioan. Homil. 3. in Epistol. ad Philip. & 21. in Acta Apostolorum, & alibi.

Theod. Theodoretus lib. 5. histor. c. 26, scribit Theodosium Iuniorem procubuisse

buisse ad reliquias sancti Ioannis Chrysostomi, & orasse pro animabus parentum suorum Arcadij, & Eudoxiæ iam defunctorum.

Theophylactus in cap. 12. Luc. *Hoc autem dico*, inquit, *propter oblationes & distributiones, quæ fiunt defunctis, quæ non parum conducunt etiam ijs, qui in grauibus delictis mortui sunt.* Theophyl.

Damascenus in libro de ijs qui in fide migrarunt, probat hanc veritatem testimonijs multis, Dionysij, Athanasij, Gregorij Nazianzeni, Gregorij Nysseni, & aliorum. Vide etiam Palladium in historia Lausiaca cap. 41. Damasc.

Ex Latinis autem Patribus ferè nullus est qui dissentiat. Sufficiat autem contra Græcos Græcorum Patrum sententias retulisse.

Obijcitur Augustinus, qui 21. Ciuit. cap. 26. & in Enchirid. cap. 69. dicit *dubitari posse an post hanc vitam animæ torqueantur purgatorio igne.*

Respond. Non dubitare de pœna animarum, sed de modo ac qualitate pœnæ. Nam in priori loco, solum dubitat, An purgatorius ignis sit idem in substantia cum Gehennę igne: in 2. An post hanc vitam vrantur animę igne doloris de amissione temporalium quo hic vri solent.

Denique rationibus probatur. Prima. Ex illo Apocal. 21. *Non intrabit in illud aliquid coinquinatum*. At multi fidelium hinc emigrant, qui maculas vitæ suæ non satis expiarunt: itaque post obitum purgari debent, vt digni fiant ad inhabitandam ciuitatem sanctam in cęlis. Apoc. 21.

Secunda. Cum in nobis sint aliqua peccata leuia siue venialia, fieri potest, vt quis cum huiusmodi venialibus moriatur. Ergo assignari debet aliquid quo purgentur.

Tertia. Cum reconciliantur homines Deo, non dimittitur semper tota cum peccato pœna. Ergo si antequam soluatur, moriatur homo, illam alibi soluere tenetur. Probatur antecedens. Nam Mariæ Numer. 12. dimissa fuit culpa, & tamen iubente Deo luit pœnam per hebdomadam vnam. Item in pœnam adulterij Dauidis moritur infans: in pœnam numerati populi grassatur pestis. Num. 12.

Respondent primò, hanc pœnam non esse in satisfactionem, sed in remedium, cum eam patiantur iusti. Deus pepercerat populo Exod. 32. & tamen in pœnam peccati multi occiduntur, certè non ad emendationem, quomodo enim post mortem emendatio? Exod. 32.

Respondent secundò, in morte deleri omnia. Contrà sequeretur absurdum, nempe vnam & eandem esse pœnam, pro grauissimis ac leuibus peccatis.

Quarta ratio. In quo omnes conueniunt gentes, vix aliunde prouenire potest, quàm à naturali lumine: quæ enim sunt ab hominibus effecta, varia sunt pro varietate gentium. Sed opinio de Purgatorio omnibus

Digitized by Google

gentibus eſt communis : (non tamen multæ de pœnis fabulæ, quas ſibi quiſque pro capite ſuo finxit) Igitur à lumine naturæ procedit. Sicut Deũ eſſe, non autem varios, & multiplices eſſe Deos. Probatur minor. Ita He-
2. *Mach.* 12 brei 2. Mach. 12. Mahumetani in Alcorano, vbi Purgatorium diſertè habetur: Ethnici in Phædone & Gorgia Platonis.

Quinta. Videmus aliquos morientes valde bonos, alios valde malos, alios mediocriter bonos. Ergo ſicut ratio dictat valde bonos ſtatim præmiandos felicitate æterna; valde malos æternis puniendos ſupplicijs: ſic dictat eſſe temporarias pœnas pro mediocriter bonis.

Sexta. Teſtantur grauiſsimi auctores animas apparuiſſe, renũciantes ſe in purgatorio verſari, implorantes auxilium à viuis. Anima Paſchaſij apud Gregor. Romanum: Vitalinæ virginis apud Gregor. Turon. ſancti Seuerini apud Petrum Damianum: Furſæi apud Bedam à mortuis reſurgens multa narrauit de Purgatorio : ſororis ſancti Malachiæ apud Bernardum, &c.

Pro ſolutione tandem argumentorum notandũ eſt primò, quod Scriptura ſacra frequenter duorum dumtaxat locorum, ſcilicet Cæli, & Inferni meminit; partim factum eſt, quia reſpicit ad ſententiam externi iudicij Dei, qua alij ad beatitudinem, alij ad damnationem mittentur : nec erit porrò tempus purgationis. Partim quod ſub nomine iuſtorum, qui beatitudinis fiunt participes, etiam continentur conſtituti in Purgatorio: quia de ſua beatitudine certi ſunt, tametſi eam nondum habeant. Partim denique quod omnis legis fines duo ſunt: ſcilicet decernere iuſtis præmia, & iniquis ſupplicia: tamen in vtriſque inueniuntur gradus, vt nec paria ſint quorumlibet iuſtorum præmia, nec pares pœnæ iniquorum omnium.

Secundò, ordinarius locus Purgatorij eſt prope infernum damnatorũ, in medio terræ, quò & Chriſtus in triduo mortis ſuæ deſcẽdit. Quod autem quidam leguntur Purgatorium ſuum habuiſſe in alijs locis; id ſpeciali Dei ordinatione factum eſt, in terrorem viuentium, ne pœnas Purgatorij leues putent, & liberius peccent. Poteſt quoque dici, iſtas animas non continuè fuiſſe in locis iſtis extraordinarijs, ſed pro ordinatione Dei aliquando dumtaxat apparuiſſe viuentibus, reliquo tempore fuiſſe in ordinario loco Purgatorij.

Tertiò, non mirum eſt animas in Purgatorio torqueri ab igne certo tempore, cùm aliæ torqueantur in infernali igne in perpetuum, exigente & operante diuina iuſtitia, quæ nouit igni dare virtutem, vt animas affligat, nec vnquam abſumat, neque ipſe conſumatur.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT VI.

An Sanctorum animæ Deum videant, & verè beatæ sint ante diem iudicij.

PRęcipuus Gręcorum, aliorumque Schismaticorum error, vt ex Concil. Florentino, & D. Thom. Opusc. 6. cap. 9. constat, ille fuit, vt asserent nec beatorum animas ante extremi iudicij diem beatitudine frui, nec impiorum inferni igne puniri. Cuius oppositum definitum fuit in Concil. Florentino Sessione vltima, in Decreto vnionis Latinorum cum Gręcis, ac nouissimè in Tridentin. Sessione 25. Ac demum post longam inquisitionem idem definiuit Benedictus 12. in Extrauag. quæ incipit, *Benedictus Deus*: quam refert Alphonsus à Castro lib. 3. contra hæreses, verbo *Beatitudo*.

Facilè autem erit veritatem hanc contra Græcos conuincere tum scripturarum auctoritate, tum Græcorum Patrum, aliorumque Orientaliũ testimonijs: quarum plurima adducit doctissimus Gennadius Patriarcha in expositione pro Concil. Florentin. c. 4. ac Cardinalis Bellarm. Tom. 2. Controuersia 4. generali lib. 1. cap. 3.

Primò igitur Scriptur. auctoritate comprobemus. Luc. 23. *Hodie mecum eris in paradiso.* Vel hic Dominus promittit paradisum terrestrem latroni, vel cęlestem, sed futurum sicut exponitur ille locus, *Qui non credit iam iudicatus est*, id est, iudicabitur: vel iungendum est *hodie* cum verbo, *dico*, hoc modo: *Hodie dico tibi*, &c. vel promisit in præsenti habiturum visionem beatam, quæ est paradisus cęlestis. Non primum: quia Dominus promittit animæ conuenientem ei paradisum. At quid animæ cum pomis, & frugibus terrenis? Non secundum quia non est recurrendum ad figuras, cum aperta sunt verba, & nihil inde sequitur absurdi: sicut nec in illis: *Qui non credit*, &c. Nõ est enim sensus iudicabitur, sed iam iudicatur à seipso, cùm nolit veram amplecti fidem. secundò, quia dixit Christus, *mecum*. At Christus non erat futurus in beatitudine: cum iam in illa esset, nec voluit dicere, eris mecum, sicut alij omnes sunt, quia Christus vbique est, nihil enim speciale ei promisisset: Neq; tertium hoc enim est ridiculum: nónne videbat latro Dominum illa die loqui? Deinde Hodie respondet illi aduerbio, Quando, Memento mei quando veneris in regnum tuum. Ergo idem est, hodie eris in paradiso, illi Quando. Luca 23.

Secundò, ex Paulo ad Philipp. 1. *Cupio dissolui & esse cum Christo*: At esse cum Christo, ita vt requiratur dissolutio corporis mortalis, est esse in Philip. 1.

Digitized by Google

gloria eius. Nam quicquid aliud fingatur, explere non poterat Pauli desiderium.

Tertiò, ipse Paulus ad Hebr. 12. describens Sion montem & Hierusalem cęlestem, docet eam constare ex Angelis, & Ecclesia primitiuorum ac spiritibus iustorum perfectorum, id est Prophetarum & Apostolorum.

Act. 7. Quartò, Stephanus cùm vidisset cęlos apertos, & gloriam Dei, clamauit: *Domine Iesu accipe Spiritum meum.* Vtique in gloriam, quam viderat.

Apoc. 7. Qnintò, quia in Apocalypsi apertè dicitur: *Hi qui amicti sunt stolis albis, sunt ante thronum Dei, & seruiunt ei die ac nocte in templo eius.* Quid est ante thronum Dei, nisi Deum cernere præsentem?

Ioan 14. *Ioan. 17.* Sextò, Christus dixit Apostolis Ioan. 14. *I'ado parare vobis locum, vt vbi ego sum vos sitis.* Et Ioan. 17. alloquens Patrem sic ait: *Pater quos dedisti mihi, volo vt vbi sum ego, & illi sint mecum, vt videant claritatem meam, quam dedisti mihi.* Si igitur discipuli modò cum Christo non sunt, vera non fuit Christi promissio.

2. Cor. 5. Ac denique expressè Paulus 2. Corint. 5. *Scimus quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, æternam in cælis*: nam in hoc ingemiscimus, habitationem nostrã quæ de cęlo est superindui cupientes: quasi dicat, non est cur timeamus nobis vnquam domum defuturam, nam si ab hac mortali pellimur, habemus aliam æternam. Per domum enim non manufactã intelligunt Græci, vt Oecumenius & Anselmus, vitam æternam.

Ex Patribus Græcis probatur.

Ignat. PRimus Ignatius Epist. ad Rom. *Aqua viua manens in me, intrinsecus mihi dicit, veni ad Patrem, sine me puram lucem aspicere, illuc perueniens homo Dei ero.* Et rursum: *Miserabilis sum nunc donec Deum merear adipisci.* Significat autem ibi id consecuturum statim post martyrium.

Dion. Areop. Dionysius cap. 7. Ecclesiast. Hierarchiæ. *Norunt* (inquit) *profectò se totos percepturos exactissimam ad Christi speciem, requiem, cùm ad præsentis vitæ finem peruenerint. Viamq; ad immortalitatem suam* (id est gloriã beatam, cum id nequo de immortalitate carnis, aut naturali animæ intelligi possit) *è vicino iã clarius intuentes diuinitatis laudant munera.*

Iustin. Iustin. qu. 75. *Post animi à corpore excessum statim fit bonorum malorumq; distinctio: ducuntur enim ad loca, quæ eis digna sunt ab Angelis. bonorum quidem animi in Paradisum, vbi consuetudo est, & aspectus Angelorum, & Archangelorum, visio etiam conseruatoris Christi ex verbis his: Peregrinari à corpore, & præsentes esse ad Dominum; improborum autem ad inferorum loca.*

Irenæus

Digitized by Google

Irenæus lib.1.cap.2. *Iustis, & æquis, & præcepta eius seruãtibus, & in dilectio-* Irenæus.
ne eius perseuerantibus, quibusdam quidem ab initio, (id est statim vt mortui sũt, sine macula & reatu:) *quibusdam ex pœnitentia vitam donans, incorruptelam loco muneris confert, & claritatem æternam circumdat.*

Basilius loquens de sancto Gordio, *Erat* (inquit) *affectus, non vt qui in li-* Basil.
ctoris manus deuenturus esset, sed velut Angelorum manibus seipsum commissurus, qui statim ipsum recens mactatum, assumptum ad beatam vitam translaturi essent.

Gregor. Nazianzenus Oratione in Basilium: *Tu obiter* (alloquitur Ba- Greg. Naz.
silium defunctum) *è cælo respice, & c. vt hinc demum discedentem me, in æterna tabernacula recipias, & beatam Trinitatem, eo quo est modo, tecum pariter contemplari valeam.*

Nyssen. Oratione in sanctum Ephrem: *Tu vero diuino assistens altari vitæq;* Greg. Nyss.
principi, & sacrosanctæ vna cum Angelis sacrificans Trinitati, omnium nostrum recordare, nobiscum peccatorum veniam impetra.

Chrysost. Homil. 3. in epist. ad Philipp. *Peccatores vbiuis fuerint, procul à* Chrysost.
Rege sunt, atque ideo digni qui fleãtur. Iusti vero siue hic, siue in futuro sæculo fuerint, cum Rege sunt, illic tamen magis, & propius, non per ingressum, ac fidem, sed facie ad faciem.

Cyrillus Alexand. lib. 11. in Ioan. c. 36. ait, *Sanctorum animas post mortem* Cyrill.
euolare in manus Dei Patris, quo vitam perpetuam cum Christo habent qui viam primus aperuit.

Ephiphan. Hæresi. 78. in fin. *Sancti sunt in honore, quies ipsorum in gloria, pro-* Epiphan.
fectio hinc in perfectione, sors ipsorum in beatitudine, in mansionibus sanctis, tripudiũ cum Angelis, diæta in cælo, gloria in honore incomparabili, & perpetuo brauio in Christo Iesu Domino nostro.

Theodoret. lib. 8. ad Græcos qui est de Martyribus. *Si cælum sedes illorum* Theodoret.
est, qui piè vixerunt: hunc profecto finem sui cursus, & Martyres iam consequuti sunt, his enim magis pium esse nihil potest. Ideoque maiori forte meritò perfruuntur Martyres, qui nunc, & à cunctis latè mortalibus honores amplissimos ferunt, & æternis sunt insigniti coronis.

Eusеb. lib. 4. histor. capite 15. ait, *Polycarpum post mortẽ immortalitatis pra-* Eusеb.
mia adeptum: At quæ est immortalitas præter naturalẽ animæ, nisi gloria beata?

Damascenus Historia de Barlaam & Iosaphat in fine: *Vultui Domi-* Damasc.
ni nitidè & nudè præsentatur, illiusq; gloriæ, iam ante promissa sibi corona, exornatur.

Theophil. in 23. Lucæ: *Dicendum est, idem esse Paradisum, & regnum cælo-* Theophil.
rum: Nam latro est in paradiso, ac regno, alioquin non frueretur perfecta bonorum participatione.

Oecumenius in 9. ad Hebræos; *Christum non solum ingressum in cælum, sed* Oecumen.
etiam

Digitized by Google

etiam secum duxisse genus humanum, id est, sanctos Patres. At quid est secum duxisse, nisi participes fecisse gloriæ suæ?

Ex Latinis vero Patribus innumeri sunt, qui hanc veritatem fatentur, ex omnibus tamen præcipuè Gregorius Magnus, quem Græci ipsi maximè venerantur, eam ex professo probat lib. 4. Dialogorum cap. 25.

Idem probatur ex officijs, quæ in Ecclesia Græcorum celebrantur.

DEnique Gennadius Patriarcha, vt suprà, ipsos Græcos ex eorum libris preces, psalmos, ac vitas sanctorum continẽtibus manifestè conuincit. Ipsum tamen audiamus, quia ex testimonijs ab ipso collatis efficax aduersus Græcos desumitur argumentum. In fine igitur cap. 4. sic inquit:

Gennad. Sed subit mihi dicere, etsi durũ vobis videbitur, in magnis profecto nugis aures vestræ versantur, magna voce canitis, nihil tamen intelligitis, siue potius negligitis, legere enim & non intelligere, dixit quidam ex sapientibus, est negligere: quoniam libri omnes de precibus id continent, Sanctorumque animas in cælo esse Damascenus, & Theophanes eius rei auctores clara voce clamãt: magnas igitur gratias habere vobis debemus, quia non aut delestis, aut ea fraude aliqua in codicibus obliteraſtis, vt quidam ante vos in tractatibus & libris de processione Spiritus sancti conscriptis effecerunt; id tamen illis inutiliter cessit, nã adhuc libri manent, qui maleficorum audaciam testantur: & apud vos perbelle seruantur, & quotidie cum vocis modulatione cõcinuntur, Menstrua, Tirodia, sermones, Metaphrases, Quinquagenaria, Versiculi, Troparia, Idiomela, Contacia, Aecis, ynaxaria, Exapostilaria: & ne singula enumerem, omnis fere Ecclesiæ nostræ scriptura ita sentit. Nam Ecclesię Theologi, ac Doctores, Poëtæ, melodique profunda meditatione perpendentes, hoc statuerunt: quasi ex vno cratere sapientiæ referto, omnes omnino hauriendo. Idcirco nec discordant, nec sibi contradicunt mutuo, nec dissentiunt inter se.

Sunt modi cantandi in Ecclesia Græcorum.

Vnde igitur exordiemur? à prima die mensis Septembris in Idiomelis D. Simeonis Stylitæ: *Sancta tua anima*, inquit, *Pater Simeon, in societate exultat Angelorũ.* Et in alio: *& cum incorporeis in cælo tripudians.* Rursus in altero: *cum Angelis Deo assistens.* Vigesima octaua eiusdem mensis de sancto Cyriaco: *Et nunc Paradisum incolis in omni lætitia constitutus.* Octobris primo de Diuo Romano: *Cum iustis intus in diuina gloria inhabitans, oblectationem illam ineffabilem aspicis. Vides indefinentes delitias, aspicis cælorum pulchritudinem, quæ vere est amabilis, aspicis beatissimæ choreas Patriarcharum.* Eodem mense vigesimo sexto,

Digitized by Google

sexto, de Diuo Demetrio magno Martyre: *Habet quidē tua diuina anima, & immaculata, glorioſe Demetri, cæleſtem pro habitatione Hieruſalem.* Et iterum: *In vltra mundanas ſedes immaculatum ſpiritum tuum, ſapiens Martyr Demetri,* Chriſtus *Deus recepit.* Et alibi: *Deo aſsiduè aſsiſtēs.* Et rurſus manifeſtius: *Beatitudinis finē es conſequutus Chriſto aſsiſtens, toto corde deprecare.* Et iterum: *Nunc tu Chriſti vultum intueris in faciem ô Cyrille, ſpeculis vere confractis, tuo diuino amori iunctus es.* Et rurſus: *Recordare noſtri Pater Baſili, conſubſtantiali Trinitati aſsiſtens.* Alibi: *Et nunc in cælis ſpeculis effractis, Antoni, ſincerè ſanctum inſpicis Trinitatem citra medium congreſſus.*

Et de magno Gregorio, *Partim*, inquit, *victoriæ tuæ coronam recepiſti, partim vero cum Chriſto regnas ſplendidiſsima ex ſanguine purpura indutus, & ſceptro tuorum certaminum ornatus, & corona gloriæ conſpicuus in infinita ſæcula.* Et alibi: *Hodie Martyr de peregrinatione triumphans ad cæleſtia peruenit, & in gloriæ throno offert ſanguinem cælis.* Et in alio: *Inſignis & ſtrenuus Greorgius in ſuo glorioſo certamine ſupernas poteſtates lætificans, & nunc vna cum ipſis exultans.*

In Nona de magno Paulo, Iunij vigeſima nona: *Nunc non in ænigmate, neque in ſpeculo Chriſtus à te conſpicitur, imo in faciem facies aſpicitur, integram tibi diuinitatis gloriam detegens.* Et in alijs: *Pro Chriſto paſsi ò lecertatores Martyres, animas in cælo habetis in manu* Dei. Et rurſus: *Tui Chriſte ſacerdotes iuſtitia induti ſancti à ſæculo gaudent, diuinam tuam pulcritudinem clarius intuentes.* Et in alijs; *Nunc non in ænigmate Pater, non in ſpeculo aſpicis lucem numinis omnium principij, facie ad faciem ſapientiſsime, qui & ſplendoris, & viſionis diuinæ dignus effectus es.* Et rurſus: *Cum Angelis tripudias, beate Oneſime, martyrij corona ornatus; refulgenti throno ſaluatoris aſsiſtens.* Et alibi: *Sanctorum ordines, eū qui inter Angelos requieſcit magna voce laudantes, diuinis nunc fruuntur delitijs, & lætantes tripudiant.* Et in alio: *Superintellectuali ſplendore exactorati Sancti, & diuinalætitia ſplendidè repleti,* Dij *vocamini, vt ei proximi, inter diuinos ſplendores verſantes, & gloriæ ineffabilis radijs illuſtrati.* Et rurſus: *Sacris melodijs celebrentur, quaſi cæleſtis hæredes regni, quaſi incolæ paradiſi.* Et alibi: Conciues *Angelorum.* Et rurſus, *Sanguinis tui pretioſi intinctione Martyr purpuram tibi pretioſam comparaſti: qua indutus cæleſtem regiam verè inhabitas;* Deo *ſupremo Regi aſsiſtens: Aſsiſtere vero ſupremo Regi,* quid aliud per Deum ſignificat, niſi quod ſancti quatenus animę beatitudine perfruūtur? In alijs vero; *Patribus hymnum offeremus, qui ante legem & in lege refulſerunt, & qui ex Virgine genito* Domino, *& hero recta mē- te inſeruierunt, & inacceßibilem lucem hanc adepti ſunt.* Et in alio: *Nunc ò beate intercede apud* Deum *pro tuo grege.* Et rurſus: *Cæleſte Regnū concupiſti, quo nunc beatiſsime verè frueris.* Et in alio: *Super omnem virtutem poſitus, Pater Antoni, cum Angelis verſaris in Regno cælorum.* Et rurſus: *Dei præco Athanaſi, qui pericula, & perpetuas tentationes ſuſtinuiſti, nunc deliciarum paradiſi dignus es factus, diuinas manſiones conſequutus, incorruptibilis vitæ ligno propinquus, vt iuſtitiæ victor, corona &*

diademate cæleſtis regni exornatus, decore conſpicuus & forma præcellẽs. Et rurſus: *Splendidiſsimo & fulgentiſsimo lumine lucidius nunc illuſtratus.* Et rurſus: *Non in ænigmate nũc gloriam, quam à puero concupiſti vide beate Eutychi, imo facie ad faciẽ nunc ſolutis carnis ſpeculis pater noſter.* Et rurſus: *Ex difficilibus anguſtijs & corruptione in amplam & iucundam Paradiſi latitudinem peruenisti, ſanctorum viſurus ſplendidam lucem, & Angelorum choreas Deo aſsiſtentes & inceſſanter clamantes.* Et alibi. *Terra quidem nunc operuit corpora veſtra, cælum vero ò ſancti ſpiritus ſemper fert, thronoglorię aſsidentes, & cum Angelis exultantes.* Et alibi: *Nunc cælos incolis Martyrum pie ſanctorum & iuſtorum.* Et in alio: *Princeps ſacrorum Eumeni, qui libertatem tibi apud Chriſtum comparaſti, iuxta cuius thronum ſanctæ in gloriæ aſsiſtis nunc cum angelis ſanctis.* Et rurſus: *Ad tranquillum portum appuliſti, à laboribus requieſcens, & coronatus tripudias in paradiſo, vna cum Chriſti Martyribus. Niceta diuine omnes merito te glorificamus.* Et rurſus in alio: *Qui à dextra aſsiſtis Trinitati, & immediate verſaris.*

Et in Ode nona Canonis ſancti Ioannis Theologi: *Nunc non in ænigmate ſed facie ad faciem, delitiarum torrentem inſpicere meritus es, pacis flumen, & fontem immortalitatis, qua nunc irrigatus diuinitate perfrueris.* Et Auguſti quarta: *Non amplius in ſpeculo conſpicis ſummum bonorum ô ſancta Martyr, ad faciem aſpicis faciem, iam ſolutis verè, ô Eudocia, imaginibus.* Ecce iam nihil apertius vt mihi videtur, reperitur his quæ à nobis allata ſunt, id eſt facie ad faciem, & nunc diuinitate perfrueris, &c. in paradiſo nunc coronati tripudiant, &c. nunc Dei throno cum ſanctis Angelis aſsiſtunt, quid aliud poſſumus intelligere præterquam quod quatenus animæ perfruuntur, vt antea expoſuimus, & iam euidenter oſtendimus? Quod ſi his non acquieſcitis, & alia ex eiuſdem generis ſcripturis afferemus. In Ode nona ſanctorum Patrum Antiphona ita dicit: *Magnum cultum meriti eſtis cæleſtes ſancti, quia Chriſti figuram ſtudioſe imitati eſtis, & nunc vmbra, & carnis operimento depoſito eum facie ad faciem videtis, & maxima meriti eſtis.* Et alibi: *Semper ſuffragaris ijs, qui te laudant, et tum celebrant feſtum Domino aſsiſtens Oneſime, totus refulgens, totus reſplendens, totus cæleſtibus fulgetris coruſcans.* Et alibi: *Inſpicitis Martyres diuinam pulchritudinem manifeſtius et clarius.* Et rurſus: *Vbi ordines Angelorum, vbi iuſtorum populi exultant.* Et in alio: *Et regnum cælorum aperte meriti Trinitatis radijs illuſtrati, ô admiratione digni.* Et rurſus: *Sabba beatiſsime Angelorum æqualis, ſanctorum contubernalis, Prophetarum ſocius, Martyrum, & Apoſtolorum cohæres, lucem non occidentem nunc incolens, cuius diuinis facibus illuſtratus ſummo Principi aſsiſtens, & apertè coruſcans: audiſne? lucem non occidentem dicit: Nam Deus eſt lux non occidens, habitat autem nunc cum Deo: præterea ſummum principium quid ſignificat? Summum enim bonorum, ſummum principium, ſummam pulcritudinem, nil aliud eſt niſi Deus ipſe: hic ei aſsiſtit, & habitat cum eo, quid aliud per Deum denotat, præterquam quod ſancti nunc quatenus animæ perfruuntur? Si vis & alia audire,*

iam dicemus. Et *inacceſsibili luce nunc perfruuntur.* Et in alio: *Sanctorum chorus vitæ fontem, & ianuam paradiſi nactus eſt.* Et rurſus: *Et iuſti veluti luminaria refulgent.* Et alibi: *Cum terrena certamina perluſtraſſent veri Martyres coronas ſunt conſequuti.* Et rurſus: *Certatores Martyres ac cæli ciues in terra decertantes multos cruciatus pertuleruut, & perfectam in cælis coronam receperunt, vt pro noſtris animabus intercederent.* Et rurſus: *Celeberrimi Martyres vos non terra operuit, ſed cælum excepit, apertæ ſunt vobis portæ paradiſi, & intro profecti lignum vitæ eſtis aſſecuti, apud Chriſtum intercedite.* Vbi ſunt qui dicunt ſanctos non eſſe, ſiue ſanctorum animas nunc in paradiſo non eſſe? Nónne audiunt Damaſcenum dicentem, *Apertæ ſunt vobis portæ paradiſi?* Nónne audiunt, *Introgreſsi?* & non agnoſcunt, *Signum vitæ conſecuti ſunt? & intercedunt pro nobis?* Si igitur neque receperũt, neque intercedunt, neque Chriſtũ vident, neque ipſi aſsiſtunt, neque diuina luce perfruuntur, & vt vno verbo dicam, nemo ex ſanctis, vt ipſi putãt, nunc cum Chriſto eſt vbi ſunt quæ pſallimus? num falſa? Abſit. Vbi *ſpiritus & animæ iuſtorum laudant te Domine?* Et illud: *Diffractis ſpeculis ſancti facie ad faciem Deum videtis.* Si nunc cum Chriſto non ſunt, non receperunt, neque intercedunt. Si verò non intercedunt, cur inuocamus? ſi enim nunc non intercedunt, nunquam intercedent, nam in futuro non eſt interceſsio. Nónne audis illud? Non interceſsione ibi opus eſt dimiſſo cõuentu. Etiam noui Theologi dicunt, peculiariter recipiunt, & Deum in faciem vident, ſed ineffabilia bona, quæ oculus non vidit nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, non receperunt adhuc: non enim omnino poſſumus diffiteri ſanctos in præſentia non eſſe cum Chriſto. O inſipientiam: id, vt ego exiſtimo, riſu magis, quam reſponſione dignum eſt: nam paulo ante oſtenſum eſt; hæreſim eſſe hanc abſurdam, argutiolam; nec de ea opus eſt amplius diſputare. Hactenus Gennadius.

Idem rationibus ex Scriptura ſacra deſumptis.

PRima. Deus non eſt ad puniendum pronior, quàm ad remunerãdum: ſed impiorum animæ nunc in inferno torquentur: ergo & iuſtorum ſine macula & reatu ſtatim à morte beantur. Probatur minor Lucæ 16. epulo damnatus rogat Abraham, vt mittat Lazarum ad fratres ſuos. Reſpondet Abraham, *habent Moyſem & Prophetas.* At ſiue ſit res geſta ſiue parabola; nec vera, nec veriſimilis eſſet, ſi tantum de tempore futuro poſt reſurrectionem intelligenda veniret: tunc enim non erunt homines in terra: quomodo ergo audient Moyſem & Prophetas? Igitur ſaltẽ erit figura ſtatus damnatorum ilico poſt mortem. *Luce 16.*

Secunda. Ante Chriſti aduentum Sancti non inuocabantur, poſtea ve-

ro inuocantur à tota Ecclesia Catholica, & ita faciendum docent Patres Græci, & Latini. Ergò non sunt in limbo, alioquin non differrent ab antiquo statu. At non potest dici vbi sint post limbum, nisi in paradiso, igitur in eo sunt.

Tertia. Ante Christum mors deflebatur sanctorum, post, cum lætitia celebratur: ad quid hoc, nisi quia tunc mori miseria erat, nunc vero felicitas?

Leuit. 19 Quarta. Non est æquum mercedem retineri, cùm debetur, & reddi potest, Leuit. 19. *Non morabitur apud te opus mercenarij tui vsque mane*: At post mortem debetur Sanctis vita æterna, & nihil est quod impediat reddi: sunt enim sine reatu, & macula, ac ianua cęlorum est aperta per Christũ. Igitur cum Deus sit maximè iustus, eam statim reddit.

Quinta. Non conuenit vt affligantur, qui nullum habent reatum, aut peccatum, cuiusmodi sunt sancti. At spes quæ differtur affligit animam. Ergo non differtur satiari in Sanctis.

CAPVT VII.

De vnione Græcorum facta in Concilio Florentino.

DEnique ad Græcorum errores conuincendos, inter alia nullum forsan inueniemus efficacius argumentum, quàm si in medium producamus Bullam vnionis inter ipsos & Latinos in Concilio Florentino sub Eugenio Papa IV. celebrato: vbi anno salutis 1438. Ioannes Palæologus ipsorum Imperator, Patriarcha Constantinopolitanus, & ceteri ex omni Græcia viri grauissimi Latinis dexteram dedere: vbi retractatis siue correctis sententijs & erroribus Primatum Romani Pontificis inter alia, in eo Concilio agnouerunt: non vi coacti, non muneribus allecti, nõ numero suffragiorum à Latinis victi aut superati, sed sua sponte & voluntate ducti, neque alio modo oppressi (erant enim ipsi sub protectione proprij Imperatoris nempe Palæologi qui prædicto Concilio adfuit) sequentes articulos in Bulla vnionis relatos simul cum Ecclesia Catholica confessi sunt. Et ne quis suspicetur tantum in Latinorum historijs aut libris id conscriptum haberi; legat historias Græcorum, præcipuè Georgium Pachimerium lib. 5. historiarum, vbi refert capita pacis Græcorum cum Latinis. Videndus est etiam Leonicus Chalcondylas rerum Turcicarum lib. 1. & Iacobus Nauarchus Ondischotanus in Epistola Asiatica: qui omnes vnionis factæ in dicto Concilio meminere, vt latiùs refert P. Azorius

Digitized by Google

P.Azorius 2.Tom.Inſtitut.Moral.lib.4.cap.15.

Inſuper adde hanc Græcorum confeſsionem non ſubitò, non verbo tantum factam eſſe, ſed potius poſt diuturnam deliberationem & ſingulorum ſubſcriptionibus adiunctis, vt infra patebit, vno excepto Epiſcopo Marco Epheſino, & ſigillo Imperatoris fuiſſe confirmatam : aderant quoque Vicarij trium Patriarcharum, Alexandrini, Antiocheni, Hieroſolymitani, ac denique Legati Patriarchæ Armenorum ſuperuenerunt, & cum Eccleſia Catholica ſeſe coniunxerunt, & ab Eugenio IV. fidei regulam acceperunt, qua confeſsi ſunt ſe tenere, quicquid tenet & docet Romana Eccleſia. Literæ autem vnionis habentur in fine Seſſ. vltimæ Concilij Florentini in hæc verba.

Sanctæ vnionis factæ in Concilio Florentino inter Patres Græcos & Latinos literæ.

EVgenius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei ad perpetuam rei memoriam, Conſentiente ad infra ſcripta chariſsimo filio noſtro Ioanne Palæologo Romanorum Imperatore illuſtri, & loca tenentibus Venerabilium fratrum noſtrorum Patriarcharū, & ceteris Orientalem Eccleſiam repræſentantibus . Lætentur cæli et exultet terra: ſublatus eſt enim de medio paries qui Occidentalem Orientalemq; diuidebat Eccleſiam, et pax atque concordia redijt illo angulari lapide Chriſto, qui fecit vtraq; vnū, vinculo fortiſsimo charitatis et pacis, vnumq; iungente parietem, et perpetuæ vnitatis fœdere copulante ac continente, poſtquam longam mœroris nebulam, et diſsidij diuturni atram, ingratamq; caliginem ſerenum omnibus vnionis optatæ iubar illuxit. Gaudeat et Mater Eccleſia, quod filios ſuos hactenus inuicem diſsidentes, iam videt in vnitatem pacemq; redijſſe, et quod antea in eorum ſeparatione amariſsimè flebat, ex ipſorum modo mira concordia, cum ineffabili gaudio omnipotenti Deo gratias referat. Cuncti gratulentur fideles vbiq; per orbem, et qui Chriſtiano cenſentur nomine, matri Eccleſiæ Catholicæ collætentur. Ecce enim Occidentales Orientaleſq; Patres, poſt longiſsimum diſſentionis atque diſcordiæ tempus, ſe maris ac terræ periculis exponentes, omnibuſq; ſuperatis laboribus ad hoc ſacrum Oecumenicum Concilium deſiderio ſacratiſsimæ vnionis, & antiquæ charitatis reintegrandæ gratia, læti alacreſq; conuenerunt, & intentione ſua nequaquam fruſtrati ſunt. Poſt longam enim laboriоſamq; indaginem , tandem Spiritus ſancti clementia , ipſam optatiſsimam ſanctiſsimamque vnionem conſecuti ſunt. Quis igitur dignas omnipotentis Dei beneficijs gratias referre ſufficiat? Quis autem diuinæ miſerationis diuitias non obſtupeſcat? cuiuſve ferreum pectus tanta ſuperna pietatis magnitudo non molliat? Sunt iſta prorſus diuina opera, non humanæ fragilitatis inuenta, atque ideo eximia cum veneratione ſuſcipienda, & diuinis laudibus proſequēda. Tibi laus, tibi gloria, tibi gratiarum actio, Chriſte, fons

fons misericordiarũ, qui tantũ boni sponsæ tuæ Catholicæ Ecclesiæ contulisti, atque in generatione nostra tuæ pietatis miracula demonstrasti, vt enarrarent omnes mirabilia tua. Magnum siquidem diuinumque munus nobis Deus largitus est, oculisque nostris vidimus quod ante nos multi cum valde cupierint, aspicere nequiuerint. Conuenientes enim Latini & Græci in hac sacrosancta Oecumenica synodo, magno studio inuicem vsi sunt, vt inter alia etiam articulus ille de diuina Spiritus sancti processione summa cum diligentia & assidua inquisitione discuteretur. Prolatis vero testimonijs ex diuinis scripturis, plurimisque authoritatibus Sanctorum Doctorum Orientalium & Occidentalium, aliquibus quidem ex Patre & Filio, quibusdam vero ex Patre per Filium procedere dicentibus Spiritum sanctum, & ad eandem intelligentiam aspicientibus omnibus sub diuersis vocabulis. Græci quidem asseruerunt, quod id quod dicunt Spiritum sanctum ex Patre procedere, non hac mente proferent, vt excludant filium, sed quia eis videbatur, (vt ainut) Latinos asserere Spiritum sanctum ex Patre Filioq; procedere, tanquam ex duobus principijs & duabus spirationibus ideo abstinuerunt à dicendo quod Spiritus sanctus ex Patre procedat, & Filio. Latini verò affirmauerunt, non se hac mente dicere Spiritum sanctum ex Filioq; procedere, vt excludant Patrem, quin sit fons ac principium totius Deitatis, Filij scilicet & Spiritus sancti, aut quod id quod Spiritus sanctus procedit ex Filio, Filius à Patre non habeat, siue quod duo ponant esse principia, seu duas spirationes, sed vt vnum tantum asserunt esse principium, vnicamq; spirationem Spiritus sancti, prout hactenus asseruerunt, & cum ex his omnibus vnus & idem eliciatur veritatis sensus, tandem in infrascriptam sanctam, Deo amabilem, eodem sensu, eademq; mente vnionem vnanimiter omnes concordarunt & consenserunt. In nomine igitur Sanctæ Trinitatis Patris, & Filij, & Spiritus sancti hoc sacro vniuersali approbante Florentino Concilio definiuimus, vt hæc fidei veritas ab omnibus Christianis credatur & suscipiatur, sicque omnes profiteantur, qui Spiritus sanctus ex Patre & Filio æternaliter est, et essentiam suam, suumque esse subsistens habet ex Patre simul & Filio, et ex vtroque æternaliter, tanquam ab vno principio & vnica spiratione procedit: declarantes quod id quod sancti Doctores & Patres dicunt, ex Patre per Filium procedere Spiritum sanctum, ad hanc intelligentiam tendit, vt per hoc significetur, filium quoque esse secundum Græcos quidem causam, secundum Latinos vero principium subsistentiæ Spiritus sancti, sicut & Patrem, hoc ipsum quod Spiritus sanctus procedit ex Filio ipse Filius à Patre æternaliter habet, à quo æternaliter etiam genitus est. Definimus insuper explicationem verborum illorum, Filioq;, veritatis declarandæ gratia, & imminente tunc necessitate, licitè ac rationabiliter symbolo fuisse appositum.

Item in azymo siue fermentato pane triticeo, corpus Christi veraciter confici, Sacerdotesque in altero ipsum Domini corpus conficere debere, vnumquemque scilicet iuxta suæ Ecclesiæ siue Occidentalis siue Orientalis consuetudinem. Item si verè pœnitentes in Dei charitate decesserint, antequam dignis pœnitentiæ fructibus de commissis

sis satisfecerint, & omissis, eorum animas pœnis purgatorijs post mortem purgari, & vt à pœnis huiusmodi releuentur, prodesse eis fidelium viuorum suffragia, Missarum scilicet sacrificia, orationes, & eleemosynas, & alia pietatis officia, quæ à fidelibus pro alijs fidelibus fieri consueuerunt, secundum Ecclesiæ instituta: illorumque animas quæ post baptisma susceptum nullam omnino peccati maculam incurrerunt, illas etiã quæ post contractam peccati maculam, vel in suis corporibus, vel eisdem exutæ corporibus (prout superius dictum est) sunt purgatæ, in cælum mox recipi, & intueri clare ipsum Deum trinum & vnum, sicuti est, meritorum tamen diuersitate, alium alio perfectius. Illorum autem animas qui in actuali mortali peccato, vel solo originali decedunt, mox in infernum descendere, pœnis tamen disparibus puniendas. Item definimus sanctam Apostolicam Sedem, & Romanum Pontificem in vniuersum orbem tenere primatum, & ipsum Pontificem Romanum successorem esse Beati Petri Principis Apostolorum, et verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiæ caput, & omnium Christianorum Patrem & Doctorem existere, & ipsi in Beato Petro pascendi, regendi, & gubernandi vniuersalem Ecclesiam à Domino nostro Iesu Christo plenam potestatem traditam esse, quemadmodum etiam in gestis Oecumenicorum Conciliorum, & in sacris Canonibus continetur. Renouantes insuper ordinem traditum in Canonibus, ceterorum venerabilium Patriarcharum, vt Patriarcha Constantinopolitanus secundus sit post sanctissimum Romanum Pontificem, tertius verò Alexandrinus, quartus autem Antiochenus, & quintus Hierosolymitanus, saluis videlicet priuilegijs omnibus & iuribus eorum. Datum Florentiæ in sessione publica synodali solenniter in Ecclesia maiori celebrata, Anno incarnationis Dominicæ 1439. pridie nonas Iulij Pontificatus nostri Anno nono.

Subscriptiones Imperatoris, ac Orientalium Patrum, qui in Synodo aderant.

EGo Ioannes Palæologus fidelis in Christo Rex & Imperator Romanorũ, subscripsi. Ego Antonius humilis Metropolita Heracliensis, & Consiliarius Edessenorum, totius Thraciæ & Macedoniæ Pontifex, & Philothei sanctissimi Patriarchæ, & Sedis Apostolicæ Alexandrinæ locum tenens subscripsi. Ego Gregorius Protosingelus Confessor spiritualis, ac Sedis Apostolicæ Alexandriæ & eius Domini Patriarchæ locum tenens, subscripsi. Ego Isidorus Metropolita Syriæ & totius Rhosi, ac Domini Dorothei Patriarchæ Antiocheni, & eius Sedis Apostolicæ locum tenens, subscripsi. Ego Dositheus humilis Metropolita Mopsuestiæ, & Ioachimi Sãctissimi Patriarchæ Hierosolymitani, ac eius Apostolicæ Sedis locum tenens, subscripsi. Ego Metrophanes humilis Metropolita Cyzici, ac locum tenens Ancyrensis subscripsi. Ego Dorotheus humilis Metropolita Trapezunden. ac locum tenens Cæsarien. Antistitis, subscripsi. Ego Bessarion diuina miseratione

Digitized by Google

ratione Archiepiſcopus Nicænus, ac locum tenens Sardenſis Præſulis, ſubſcripſi. Ego Macharius humilis Metropolita Nicomediæ ſubſcripſi. Ego Ignatius humilis Metropolita Toronæ ac locum tenens Nicomedienſis Antiſtitis me ſubſcripſi. Ego Dorotheus humilis Metropolita Mitylenenſis ac locum tenens Sidenſis Pontificis me ſubſcripſi. Ego Damianus humilis Metropolita Muldoblachienſis, ac locum tenens Sebaſtien. Præſulis ſubſcripſi. Ego Ioſeph humilis Metropolita Amaſienſis ſubſcripſi. Ego Nathanael humilis Metropolita Coloſſenſis, ac Inſularum Cycladum ſubſcripſi. Ego Gennadius humilis Metropolita Gannenſis ſubſcripſi. Ego Matthæus humilis Metropolita Melitenenſis ſubſcripſi. Ego Doſitheus humilis Metropolita Dramenſis ſubſcripſi. Ego Sophronius humilis Metropolita Anchialenſis ſubſcripſi. Ego Beſſarion Archiepiſcopus Nicænus mãdato ac nomine Emanuelis Diaconi ac magni Sacellarij Chryſocuchi vulgo nuncupati, qui eadem nobiſcum ſenſit, ſubſcripſi. Ego Theodorus Zanthopulus Diaconus, & magnus Sacriſta ſubſcripſi. Ego Michael Balſamorũ Archidiaconus, & magnus Bibliothecarius ſubſcripſi. Ego Silueſter Syropulus, Diaconus Eccleſiarches, ac iuris ſeruator ſubſcripſi. Ego Gregorius Protecdicus Diaconus Cappadocus, ſubſcripſi. Ego Conſtantinus Archiepiſcopus, ac locum tenens Muldoblachienſis Præſulis, ſubſcripſi. Ego Eccleſiarches venerandæ manſionis, & ſanctæ Baſilicæ magnæ Lauræ Montis ſancti, ac ipſius manſionis locum tenens ſubſcripſi. Ego Athanaſius olim Abbas circumſpectè ſubſcripſi. Ego Gerontius Abbas ſanctæ manſionis omnipotentis, ſubſcripſi. Ego Germanus olim Abbas ſancti Blaſij, ſubſcripſi. Ego Pachumius Confeſſor ac Abbas ſancti Pauli ſubſcripſi.

CAPVT VIII.

An propter ſupradictos errores Græci ſint cenſendi hæretici, an tantum ſchiſmatici?

Schiſmatis & hæreſios diſcrimen.

PRimò ſtatuendum eſt ſchiſma ab hæreſi differre in hoc, quod hæreſis ſit dogma fidei contrarium, ſchiſma verò ſit crimen, quo quis ab vnitate Eccleſiæ recedit, ac proinde hæreſis eſt contraria fidei, non tamen ſchiſma, ſed tantum Eccleſiæ vnitati: ita docet B. Hieronymus, vt refertur 24. quæſt. 3. c. in hæreſim, & D. Auguſtinus lib. 20. contra Fauſtum, & alij Patres: vt ſi quis confiteatur eſſe oportere in Eccleſia vnum caput vniuerſale, ſed fateatur hunc, vel illum, videlicet Ioannem aut Petrum non eſſe verum & legitimum caput Eccleſiæ, diceretur ſchiſmaticus, non tamen hæreticus.

Schiſmatici extra Eccleſiam.

Secundò ſupponendum eſt ſchiſmaticos, quamuis hæretici non ſint, non eſſe membra Eccleſiæ, & extra illam eſſe: nam ſi Eccleſiam accipiamus,

Digitized by Google

mus, vt est fidelium congregatio sub vno capit enempe Christo Domino, & eius in terris Vicario Romano Pontifice viuentium, schismatici sicut & hæretici extra Ecclesiam sunt, quia sicut hæresis separat & diuidit hæreticos ab Ecclesia, ita schisma diuidit, & separat schismaticos à capite & vnitate Ecclesiæ: ac ideo iure extra Ecclesiam esse dicitur, qui ab Ecclesiæ vnitate & communione recedit.

Prima Propositio. Græci ab Ecclesia Romana sunt separati & schismate diuisi. Nam, vt D. Antonin. tertiæ partis historiarum tit. 22. c. 13. §. 1. & 2. scribit, præcipuas Orientis Ecclesias & maximè Constantinopolitanam duodecies ab Ecclesiæ Romanæ Sede & potestate se ipsas subtraxisse: & certè publicè & apertè ter Græci ad Ecclesiæ Romanæ vnitatem rediere; scilicet in Concilio Lateranensi sub Innoc. tertio, Lugdunensi sub Gregorio decimo, Florentino sub Eugenio quarto. Postea verò ad schisma reuersi ac proinde excommunicati permansere, excommunicatione maiori, qua omnes schismatici in Bulla Cœnæ Domini feriuntur. Et ideo ab Ecclesia Latina & Catholica diuisi in statu damnationis æternæ versantur. Nam vt benè D. Augustin. de fide ad Petrum cap. 38. *Firmissime tene, & nullatenus dubites, non solum omnes paganos, sed etiam omnes Iudæos, hæreticos, atque schismaticos, qui extra Ecclesiam Catholicam præsentem finiunt vitã, in ignem æternum ituros* Et c. 39. vbi supra ait: *Firmissime tene, & nullatenus dubites, quemlibet hæreticum vel schismaticum, si Ecclesiæ Catholicæ non fuerit aggregatus, etiamsi proximi nomine vitam fuderit, non posse saluari.*

Græci schismatici.

S. August.

Præcipua tamen difficultas est, An Græci non solum schismatici, sed hæretici sint censendi. Nam D. Tho. in Opusc. 1. cap. 32. asserit, *Non minus solui Iesum ab his, qui Spiritum sanctum asserũt à Patre & Filio non procedere, quàm solui tentatum sit ab Ario & Macedonio, Nestorio, & eiusmodi alijs*: sed qui soluit Iesum non solum est hæreticus, vt ipse D. Thomas ex Ioan. Apostolo docet, sed & Antichristus: igitur Græci non solum schismatici, sed hæretici iudicandi sunt. His tamen non obstantibus alij opinantur Græcos tantũ esse schismaticos: ita ex iunioribus docet Pater Azorius 1. primæ Instit. Moral. lib. 8. c. 20. q. 10. Quare meritò ab Ecclesia Catholica non hæretici, sed schismatici censentur & appellantur: ita apertè insinuat D. Bernardus in Epistola ad Eugenium lib. 3. *Ego addo*, inquit, *de pertinacia Græcorũ qui nobiscũ sunt, & non sunt: iuncti fide, pace diuisi, quamquã & in fide ipsa claudicauerint à rectis semitis.* Idem apertè tenet D. Thom. Opusc. 1. vbi docet Patres Græcos in Catholico sensu esse exponendos. Ratio huius opinionis est, quoniã, vt prædictus auctor docet, in prædictis fidei articulis, de quibus Græci accusantur ab aliquibus vt hæretici, potius nomine, quàm re ab Ecclesia Romana dissident. In primis inficiantur illi Spiritum sanctũ à Patre Filioque procedere, vt in Bulla vnionis Eugenij IV. dicitur,

D. Thom.

Græci, schismatici tantum non hæretici. Azorius. D. Bernard.

Digitized by Google

existimãtes Latinos sentire à Patre Filioque procedere tamquam à duobus principijs, cùm tamẽ Latina doceat Ecclesia procedere à duabus personis tamquam ab vno principio & spiratore, quare Græci vt vnũ principium significent, dicunt Spiritum sanctum à Patre per Filium procedere ab omni æternitate. Nec diffitentur omnino Romanum Pontificem Petri successorem in Ecclesia Primatum à Christo Domino accepisse, sed nihilominus dicunt totam Ecclesiam in generali Synodo coacta, maiorem potestatem habere in rebus fidei, & ceteris, quæ ad generalem Ecclesiæ statum pertinent, definiendis. Quæ fuit etiam sententia Gersonis, & Parisiensium Theologorum, nondum ab Ecclesia tamquam hæretica generali decreto damnata.

Præterea Græci purgatorium ignem non prorsus de medio tollunt, vt ipsi clarè fatentur Sess. vltima Concilij Florentini, imò affirmant se perpetuò purgatorium agnouisse, (verè enim sacrificia & preces offerunt Deo pro mortuis, non beatis certè, neque damnatis ad inferos, quod planè esset absurdum, & impium, ergo pro his qui cum fide & pietate hinc discesserunt, sed nondum plenè pœnas peccatorum debitas persoluerũt) sed solum id inficiari videntur certam ignis corporei pœnam, de quo nihil est de fide determinatum ab Ecclesia, vt optimè docet Bellar. lib. 2. de Purgat. cap. 10. Quicquid autem sit, de his & alijs fidei articulis, in quibus multi Græci & alij Orientales mala fide errant, & proinde hæretici sint, Græcos tamen non hæreticos, sed schismaticos appellamus, quia morem loquendi pristinum retinemus.

Digitized by Google

DE PROCVRANDA CONVERSIONE OMNIVM GENTIVM, LIBRI VI. PARS II.

De iuuandis Græcis, & ratione agendi cum eis, vt ad fidem Catholicam alliciantur.

CAPVT I.

De cauſis præcipuis vnionem Græcorum cum Eccleſia Catholica impedientibus.

IN PRIMIS ſcire neceſſarium eſt præcipuas cauſas, quæ vnionem Græcorum cum Eccleſia Catholica impediant, vt his cognitis, & patentibus, facilior ſit via ad eas remouendas. Cauſæ igitur, cur inter Græcos & Latinos tanta ſint in Religione diſſidia, latiſsimè numerantur à Poſſeuino Tom. 1. lib. 6. a cap. 2. per plura capita. Nos tamen breuitati conſulentes, ex eodem auctore præcipuas tantum recenſebimus. *Cauſæ diſſidiorum inter Græcos & Latinos.*

Prima cauſa & veluti radix referri poteſt, ad collapſas, quæ olim in Græcia floruerunt, Academias, & cum eis omnes literarum diſciplinas, quæ modò reſtitui vix ſine magno periculo poſſe videntur, dum alienam Græci in Oriente dominationem ac iugum patiuntur. Re tamen attentè conſiderata haud tantum imminet à Turcis periculum, quantum fortaſſe prima fronte apparet. Nam Turcæ vt experientia conſtat, librum cuique relinquũt, vt quam velit Religionem teneat, modò aduerſus Mahometi ſectam nihil dicatur. Vnde cùm ſolidæ pietati nihil ſit inacceſſum neque difficile, dum ſeriò nihil aliud quàm Chriſtus, & eius gloria quæratur, prædictum impedimentum poterit ſuperari.

Secunda cauſa referri poteſt ad remiſsiorem eorum curam, à quibus etiam inter populos Latini ritus Græci iuuari potuiſſent, atque ad pietatem accendi. In qua etiam reforte plurimum à noſtris peccatum fuit:

Digitized by Google

Nam ſicut perfecta charitas magnos præ ſe fert ſtimulos ad pietatem, ita cum hæc refrigeſcit, non ſolum ſibi, verum etiam ceteris obeſt.

Tertia referri poteſt, quia aliquando à Latinis non omnino verè, vel ſaltem ea qua inter Chriſtianos decet charitate aliqua fuerunt Græcis obiecta, quibus eorum animi commoti, erga Latinos male fuerunt affecti. Nam vt conſtat ex ſupradictis multi errores illis ab auctoribus imponuntur, quibus non ſunt maculati.

Quarta accedat, falſati codices Græci Patrum, quos aliqui ex ipſis etiam nunc verſant. Nam vt omittam nunc antiquiora, (quæ hiſtorias legenti nequaquam erunt abſcondita) ſuppoſitoſque Generalibus Synodis quaterniones falſos, exceptis veris: (ſicuti etiã Florẽtina Synodus monſtrauit) verſantur quotidie inter Græcorum ſacerdotum manus ac publicè populis recitantur libri, in quibus pleraque falſa ſunt. & hac viri inter ipſos perdocti, & graues ingenuè fatentur, hacque occaſione Conſtantinopolitano Patriarchæ ſcripſerunt, vt emendati prælo darentur: ſic enim aiebant futurum vt plebs ſenſim deſſueſceret ab erroribus ijs, quibus ingenia quoque ſacerdotum peruertuntur.

Accedunt etiam errores in Græcorum Rituali ſparſi, & à Nicephoro Xantopolo in Latinam Eccleſiam peſsimè affecto, ab hinc ducentis annis diſſeminati. Ex quo fit vt populi prędictos errores videntes, odio cõtra Eccleſiam foueant, exiſtimantes vera eſſe quæ ibi referuntur: quæ maledicta, præterquam quod non decebat vt inter officia diuina recitarentur, ad nihil aliud valent, quàm ad Græcorum odia contra Eccleſiam renouanda: quale eſt illud, in quo ad verſiculum Pſal. 96. alludens, *Confundantur omnes qui adorant ſculptilia*, inquit: *Confundantur omnes qui adorant Azyma.*

Quinta cauſa diſsidij Grẽcorum credi poteſt ſpecies auſterioris vitæ, quę in eorũ Hyeromonachis, Metropolitis, Archiepiſcopis atq; Epiſcopis frequenter cernitur. Hęc igitur auſterioris vitę ratio Latinos contemnẽdi prębuit occaſionem non conſiderando quamplurimos Monachorum ordines etiam in Eccleſia Latina reperiri, qui in hac palęſtra ſe exerceant, quorum Grẽci monendi ſunt, non in corporis maceratione, ſed in charitate, fide, & ſpe, humilitate, & patientia cæteriſque interioribus virtutibus iuſtitiam Chriſtianam potiſsimum conſiſtere.

Sexta, forſan & vna ex prẽcipuis Grẽcorum cæcitatis & errorũ cauſa referri poteſt, ad nuptias, quibus Sacerdotes Græci gaudent, neq; ſine ipſis ad Sacerdotium accedunt, niſi fuerint Monachi. Nam quamuis Grẽcis à ſummis Pontificibus id ſit conceſſum, adhuc tamen re hac optimè expẽſa, credendum eſt, non minimam hanc fuiſſe cauſam, cur Deus Orientem Chriſtianę fidei hoſtibus ſubiecerit. Nam cum diuina myſteria, & prẽſertim

tim ſanctiſsimę Euchariſtię tractatio, ſummam animi puritatẽ requirat, quę vt plurimum cum corporis continentia & caſtitate coniuncta eſt, nõ mirum ſi hęc defecerit in Gręcis, quod Deus eos non ſolum corporalibus ſupplicijs ſed etiam ſpiritualibus puniat.

Septima cauſa eſt, defectus doctrinę: doctrinę autem defectum primò intelligimus ipſius linguę Gręcę ignorantiam: ſunt enim pauciſsimi inter Gręcos, qui Grammaticam Gręcam nouerint. Secũdo defectum doctrinę appellamus, non intelligere intimas ſuorum errorũm cauſas & fométa, neque Synodorũ & Patrum, & quod caput eſt, diuinæ Scripturæ exactam notitiam non habere. Tertiò doctrinæ defectus etiam dicitur carentia optimorum auctorum, qui Græcis maximè prodeſſe poterant. Vſus autem meliorum auctorum hic erit, vt primo antiquiores & emendatiores tractentur: vt Athanaſius, Gregorius, Baſilius, Chryſoſtomus, Cyrillus Hieroſolymitanus, & Alexandrinus, & alij fide & pietate celebres: & ſecundo loco alij, qui contra eorum errores ſcripſerunt, de quibus ſuprà mentionem fecimus. Quartò, defectus doctrinæ reduci debet ad Latinorum ſtudium, qui eos in defectu inſtruere, & admonere deberent, & tamen id fecerunt: vel ad illos qui aliquando ad iuuandos Græcos miſsi, vitæ exemplo morumque prauitate eorum vnioni maximo impediméto fuerunt; cum magis deſti uat vnus, quàm plures ædificent. Vtinam hæc eſſet vna, vel ſaltem in hac re principalis cura operarios efformandi, qui ſelecti ex Religioſorum ordinibus, probatiſsimæ virtutis & vitæ, in vineã Domini mitterentur.

Vltima cauſa eſt, præmiorum tenuitas, quibus etiam Græci deberent inuitari & foueri: nam ſi humana mens ita eſſet pura, vt cæleſtibus tantũ præmijs inhiaret illiſque contenta eſſet, non opus foret vt alijs calcaribus ſtimularentur ad bonum. At quando ipſe Dominus in veteri lege terram promiſsionis & in noua cẽtuplum pro vno promiſit his qui illum ſequerentur, optimè nouerat imbecillioribus opus eſſe præmio inuitari, vt ad virtutem amplectendam trahantur. His veluti Græciæ errorum patentibus radicibus, iungi poſſunt aliæ etiam rationes occultæ, & internæ, vt ſunt Græcorum animi elatio, morum corruptio, otium, & affectata veritatis ignoratio.

Omnes igitur iſtæ cauſæ ſiue impedimenta contrarijs cauſis expellenda ſunt, & oratione continua hæc maceria quæ diuiſit Græcos à Latinis tollenda eſt: nam cum fides ſit donum Dei, hoc inprimis enixè à Deo petendum, qui ſapientiam dat abundanter petentibus, & non improperat: adhibenda ſunt etiam alia media, de quibus reſtat vt breuiter dicamus.

CAPVT II.

De ratione agendi cum Græcis.

RAtio agendi cum Græcis ad tria capita referri poteſt, vt optimè aduertit Poſſeuin. vt ſupra c. 24. vel ad conciones populis, vel ad diſputationes cum eis habendas, vel ad alumnos inſtituendos. Tres etiam ſunt claſſes eorum, qui Græcorum ſectantur ritum & dogmata. Prima rudiũ, qualis eſt ruſticorum & plebis. Secunda eorum qui licet docti nõ ſint, nec litterati, rerum tamen experientia, & lectione fortè aliquorum librorum aliquid lucis ſunt aſſecuti; vt hinc Romanæ Eccleſiæ ſplendorẽ & maieſtatem, illinc Græciæ ærumnas & calamitates, caſumque Orientalis imperij ſub Turcarum tirannidem, hinc etiam Sacramẽtorum apud Latinos cultum, illinc apud ipſos rerum diuinarum contemptum cernentes in eam ſententiam venerint, Deum Eccleſiæ Catholicæ Romanæ, & non Orientali eſſe propitium. Tertia claſsis eorum eſt, qui licet vſu & aliqua rerum experientia ſint præditi, odio tamen ducti in Latinos, (quod ex praua conſuetudine inueteratum facilè fouetur à dæmone) controuerſias (inuitis eorum Epiſcopis & prudentioribus) ſerunt, ac frequenter neſcientes quid dicant, aut quid velint Græcam cum Romana Eccleſia conferentes, ſuos ritus & Sacerdotes noſtris anteponunt, ac denique ſua vſque ad cælum extollunt, noſtra verò vſque ad inferos deprimunt.

Tres claſſes Græcorum ſchiſmatis eorum.

De controuerſijs cum Græcis parcè agendum.

Cum his igitur ſi de ea parte, quæ ad controuerſias attinet, agamus, (ex concilio & experientia Græcorum Catholicorum) præſtare puto, vt à Miniſtris, qui inter eos conuerſantur, de conuerſijs nihil publicè, imò nec in particulari ſaltem in initio dicatur: niſi vbi commodiſsima ſeſe offerret occaſio. Quare oportet vt de amplectendis virtutibus, & fugiendis vitijs, cum eis agatur: nempe de peccatorum expiatione, virtute pœnitẽtię, de ſtudio orationis mentalis, & alijs exercitijs, de mortificandis & extirpandis paſsionibus, de virtutum pulcritudine, de peccatorum fœditate, de charitate erga Deum & proximos & de alijs de quibus nulla quæſtio eſt nec differentia. Controuerſia verò de rebus fidei in alterum tempus reſeruãda erit, nimirũ, cũ feruor contentionis videbitur reſediſſe, atque animis ad virtutem excitatis via ad meliores progreſſus videbitur parari. Ac denique, vt vno verbo dicam, voluntatis arcem ante intellectũ bonus Chriſti miles lucrari ſtudeat.

In concionibus etiam populo habendis (vt viri etiam Græci Catholici, & pij

Digitized by Google

& pij ſentiunt)nihil de controuerſijs publicè proponatur,niſi commo-
diſsima oblata occaſione. Quare qui vbi vterque ritus tam Græcus quàm Latinus viget,concionaretur; ita ſe gerat,quaſi loca illa omnia eſſent tã-quam vnius labij populi,ſine factionibus aut ſectis,verum in peccatis iacentis ad inſtar reliquorum per orbem paſsim hominum,qui cum ſit ad pœnitentiam ex peccatorum ſomno excitandus, purgatoria vt aiunt via, potius quam illuminatiua iuuandus eſt:hoc eſt incipiendum ſcilicet eſſe, à peccatorum contritione, lacrymis & à deteſtatione vitiorum, à cognitione ſui,à timore Dei,quibus cum perſuaſum ſit vt vitam corrigant, facilius quàm per diſputationes ad Eccleſiæ vnitatem adducuntur.

Sed dices,Nunquam ergo de controuerſijs erit agendum? Reſpondeo nonnunquam erit,ſed parcè & oportunè,& cùm ex ea fructus ſperatur: & tunc,vt optimè Poſſeuin.cap.24. non de omnibus illis quinque,quæ olim præcipuæ fuerunt, diſsidiæ cauſis. Nam de Azymo quæſtio vix in Creta,& in alijs Orientis regionibus acietur, quare vel extincta penitus,vel certè ſopita videtur. Quocirca qui hac de re loqueretur,rem iam obliuioni traditam,cum ſcandalo in dubium reuocaret. Proceſsio Spiritus ſancti à Patre & filio intelligitur à pauciſsimis:quare quæſtionem hãc mouere,nihil aliud erit quàm dormientem ad peius forſan excitare, & harum rerum ignorantem,ad curioſa inueſtiganda,& forte ſine ſpe fructus,aut quod probabilius eſt cum periculo vt partem veritati aduerſantem amplectatur)excitare. *De quibus controuerſijs ſit agendum.*

Reliquæ verò quæſtiones,vt ſunt de viſione beatorum,de igne Purgatorij exagitari poſſunt:nã de his facilè cum Latinis conueniunt. Primatus verò Pontificis Romani difficulter eis perſuadetur:de quo oblata occaſione agendum eſt.

De prædictis igitur quæſtionibus,ſi quando ſermo habendus eſt, non in ea re tota inſumenda eſt concio,nec modo ſcholaſtico agendum, ſed alliciendæ ſunt ad veritatem fidei audientium mentes,tum exemplis, tũ Scripturæ & Patrum auctoritate: qui docendi modus iucundè & cum laude docentis à Græcis excipitur.Frequens tamen harum rerum ſermocinatio ſuſpicionem eis injicere ſolet,quaſi eos capere taliter quis velit: quare caurè & prudenter agendum eſt.

Illud tamen inprimis animaduertẽdum eſt,maximè ſi cum Ruthenis, alijſque ſchiſmaticis rudioribus negotium habeatur,vt optimè etiã notauit Poſſeuin in ſua Moſcouia,quod cũ maior populi pars ignoret quid Schiſma ſit,nec habuerint,qui,propter dogmata quæ credunt,eos à recta fide alienos eſſe oſtenderit,ſi quis Catholicus ſacerdos ad eos accelſerit, vereri fortaſſe poterit,(maxim[illegible] cum veritatem fidei proponendi non pateat aditus,vel ſi pateat,non ſperatur fructus[illegible]

L.....6.

schismate scrupulum debeat rudioribus, forsan alias in sua simplicitate saluandis: quare res periculi plena videtur, si quis huiusmodi aliquid tentaret, præsertim quia nisi hoc ex voto succederet, maiores posset parere difficultates.

Quomodo & cum quibus de fidei controuersijs agere liceat.

Quare ex superioribus id colligi oportet, nempe cum tribus illis classibus Græcorum, videlicet cum simplicioribus sine disputationum strepitu de virtutibus inspectandis, vitijsque fugiendis agendum: cum proteruis nunquam nisi magna & ineuitabili ex causa disputandum, oblata verò occasione alijs mediis sunt alliciendi: cum mediocribus verò, qui res nostras melius considerant, oblata occasione veritas fidei est ostendenda, tum in concionibus, tum particularibus disputationibus, ita tamen vt omnia prudentia dictante oportunè fiant.

In disputationibus autem cũ doctioribus, atque Græcorũ melioribus, à Primatu Romani Pontificis initium sumendum est, & id potissimum curandum, vt membra cum capite vniantur, in quę deinceps defluat vigor ille, qui faciat vt omnes simus in animas viuentes & vnanimes in domo Domini, eodem pane pascamur, & eodem fonte potemur.

Inter alia verò media quę ad schismaticorum vnionem conducerent, illud esset non contemnendum, vt libri per totam illam prouinciam disseminarentur, ad pietatem potius, quàm ad dogmata defendenda Græcorum lingua conscripti: ex quibus sine dubio fructus sequeretur vberrimus: quales sunt Florẽtina & Tridentina synodus, quę sunt Græcè editę, quę Græcis Sacerdotibus & alijs dono essent concedendę. Libri etiam alij, sicut Catechismi de doctrina Christiana, versio item Bibliorum à LXX. Interpretibus, quę proximis annis Romę emendatissima prodijt, nec nõ & alij auctores pij. & Catholici vt Ludouicus Granatensis, qui si Græcè ederetur, non dubium quin maximè ad conuersionem eorum conduceret.

CAPVT III.

De alijs medijs iuuandi Græcos & Ruthenos.

PLacuit hic media alia à viris grauibus, & illarum gentium conuersionis maximũ zelum habentibus summo Pontifici Clementi VIII. proposita in medium etiam producere: quæ forsan cũ venerit Patris hora, qua in vineam suam errantes operarios velit reuocare, non parum conducent.

Medium à quodã Rutheno excogitatum.

Primum autem medium à viro quodam Rutheno grauissimo excogitatum

Digitized by Google

gitatum ſequentibus verbis continetur. Duo potiſsimum inter alia neceſſaria ſunt in omni conuerſione, præcipuè in conuerſione aut vnione Græcorum & Ruthenorum Eccleſiæ Catholicæ Romanæ.

Vnum quod illi, qui huiuſmodi prouinciam ſuſcipiunt, ac conuerſionem animarum tractant, debeãt ſe accommodare naturę, & captui eorũ, quos conuertere nituntur, illiſque in omnibus quæ eſſentialiter non repugnant æternæ ſaluti, in principio ſecundare, ne propter accidentale aliquod amittant eſſentiale: qui enim vehementer emungit, elicit ſanguinem. Hoc pacto illorum captabunt beneuolentiam & amorem, quo obtento, omnia facili negotio ſubſequẽtur. Cum enim amor vincat omnia, Chriſtiique iugum ſuaue, & amoris ſit plenum, nihil æquè requiritur tam in conuerſione peccatoris ad Deum, quam vnione hæreticorũ ad ſanctã Eccleſiam, ſiue infidelis ad fidem Chriſtianam, quàm amor erga inſtructorem, ac patrem ſpiritualem. *Fili præbe mihi cor tuum*, hoc eſt ama me, vt amore tuo omnia ad me traham, quicquid enim à te deſiderauero, eo ſolo obtinebo. Sicque Ieſus Chriſtus Petrum Eccleſiæ ſuæ caput conſtituens, ſolum ab eo amorem poſtulat, idque triplici interrogatione, vt quam neceſſarius amor iſte ſit oſtenderet: *Simon Ioannis diligis me*, &c. qui enim amat, viciſsim amabitur, videlicet ſi me amas Petre, & proximum amabis, & ille te, ſicque omnia ad me trahes, eriſque bonus Paſtor. Hinc D. Paulus, verus Chriſti zelator, totis viribus amorem hunc fidelium cordibus imprimere conatus eſt: nec quicquam tantopere ab ijs expetijt, quàm vt ipſum, maioreſque omnes ſuos, & ſe inuicem ſincere diligerent. *Fortis enim eſt vt mors dilectio*: cui quemadmodum nihil reſiſtit ſic nec amori. Itaque primum maximèque neceſſarium eſt ſe hominum genio accommodare, omniumq; ſeruum præſtare, quo quis omnes poſsit lucrifacere cum D. Paulo qui dicebat: *Factus ſum Iudæis tãquam Iudæus, vt Iudæos lucrarer: ijs qui ſub lege ſunt quaſi ſub lege eſſem, vt eos qui ſub lege erant lucrifacerem: ijs qui ſine lege erant, tanquam ſine lege eſſem, vt lucrifacerem eos qui ſine lege erant: factus ſum infirmus infirmis, vt infirmos lucrifacerem: omnibus omnia factus ſum, vt omnes facerem ſaluos.* Et Apoſtoli in primordijs Eccleſiæ ſecũdarunt Iudæis, præcipientes fidelibus ex gentibus conuerſis in illorum gratiam vt abſtinerẽt à ſanguine & ſuffocato, vt omnes lucrifacerẽt, quę poſtea ſucceſſu tẽporis perierunt.

Prou. 23. *Ioan. 21.* *Cant. 8.* *1. Cor. 9.*

Alterum quod requiritur eſt perſeuerantia, parum enim aut nihil prodeſt ſemel & iterum conari, ſi perſeuerantia deeſt. Vulgo dicitur: *Gutta cauat lapidem non vi ſed ſæpè cadendo.* Deijcietis vniuerſos hoſtes veſtros, ſi perſeueraueritis in opere quod cæpiſtis.

Defectu horum, vnio toties attentata Græcorum, & Ruthenorum cum Eccleſia (vt de alijs taceam) non habuit optatum effectum. Primum

Digitized by Google

defuit,quia cum illi, quieos iuuare conabantur,viderent Græcos habere antipathiam cum Romanis,ac quodammodo naturalẽ alienationem,vt perſiſterent in vnione, tentarunt ab ipſorum ritu eos deducere(ſi non verbis ſaltem operibus)extollendo Romanum,in quo celebrabant,ac cõſequenter deprimendo Græcum,vt ſic ipſos,& eorum filios ad Romanũ ritum paulatim traherent:quod illi naturaliter inflati,& qui amore fortiſsimo tenentur erga ſuos ritus ferre non potuerunt. Vnde multum odij inde conceperunt contra Eccleſiam & Romanum ritum,ipſumque tanquam nouum reputarunt,& refutarunt. Neque noua eſt Grecorum iſta ſuperbia,cum in ipſis Eccleſię primordijs, quando Ieſu Chriſti Domini noſtri ſanguis feruebat,& omnes Chriſtiani ad perfectionem anhelabãt, illorumque erat cor vnum & anima vna,ita erant infirmi in hac parte vt pati non potuerint quod ſpernerentur. *Factus eſt murmur Græcorum aduerſus Hebræos,eò quod deſpicerentur in miniſterio quotidiano vidue eorum.*

Græcorum ſuperbia.

Ex eodem ſuperbię fonte ac naturali alienatione à Romanis, non ſolũ ſchiſma euenit,ſed etiam quod nunquam libenti ac pacato animo ſuſceperunt Romanos ſacerdotes à ſummis Pontificibus ad ipſos multoties deſtinatos,ne viderentur ab ipſis edoceri,& conſequenter fateri ſe inferiores illis cum quibus ſemper de gloria contenderunt, ſed tanquam alienigenę ne dicam ęmuli,non ambabus à Grecis audiebantur auribus,imò potius eorum monita & ſalutarem doctrinam,omni gladio ancipiti penetrabiliorem,excludebant,aut certè ſi eam amplectebantur, non tamen in ipſa erant conſtantes,ſed tanquam violentiam paſsi ad priſtinum redibant vomitum. Et hac in parte Rutheni adeo ſunt tenaces, vt potius cupiant ſuos filios rudes ac ignaros habere , quam illos ad ſcholas Patrum Societatis Ieſu, vel alias Catholicorum mittere(ſicut omnibus manifeſtũ eſt)timentes ne Patres aut alij Catholici à ſuo Ruthenico ritu illos diuertant,hac de cauſa Romani ſacerdotes parum profecerunt cũ Grecis.

Secundum quoque,nempe perſeuerantia,defuit in ipſorum conuerſione,nunquam enim habuerunt homines ad illos deſtinatos quibus ex officio incumberet,ipſorum conuerſio : qui primo quotidianis precibus à Deo eorum ſalutem ac conuerſionem expoſcerent,deinde ſtudio, diligẽtia,ſpeculatione in idem laborarent, ſummoſque Pontifices & reliquos Prælatos ad id permouerent. Et ſi fortaſſe aliquando habuerunt tales homines,non ſemper tamen neque perſeueranter ,quod eſt ſimpliciter neceſſarium,parum etenim prodeſt erigere infirmum,ſi non eſt qui ſuſtẽtet,& adiuuet eum,ne iterum cadat:non eſt corona vbi deeſt perſeuerantia,& qui perſeuerauerit vſq; in finem obtinebit victoriã & palmam.

Vnico tantum remedio,ni fallor,prædicta duo impedimenta tollẽtur, & Rutheni iſti facilè conuertentur ex concepto odio ad amorem Eccle-

ſiæ

ſiæ Romanæ,non tantum verbo,ſed corde & opere:ſi haberent nimirũ vnam vel alteram,vel plures religiones obſeruantes,quę ex indulto ſedis Apoſtolicę poſſent ritu Ruthenico celebrare,ſublatis tamen omnibus erroribus & ſuperſtitionibus(ſi quæ ſunt)quæ incuria & ignorantia ipſorum ſacerdotum ſunt vſquemodo introductæ, reducendo omnia ad ſuũ principium & originem.

Primum quod deſiderabatur in modo conuerſionis aut reductionis tolleretur:tales enim Religioſi eorum ceremonias ac ritum non deprimerent,ſed potius & verbo & opere tanquam proprium extollerent, & cum Romani tanquã alienigenæ ac æmuli non pacato animo recipiuntur à Ruthenis,& conſequenter non audiuntur,ſed cum timore ac ſuſpicione,timentes ſemper ne fraudem faciant,ex qua ſuſpicione arripit dæmon anſam & occaſionem ſuggerendo illis multa falſa de Eccleſia Romana:è contra tales Religioſi reciperentur quaſi proprij, auſcultarentur abſque ſuſpicione,& cum viderent eos doctos,ipſis crederent, & gloriarentur quod haberent ex ſuis eruditos viros,qui eſſent illorum corona. Propter quod etiam ſummopere amarent illos:nam cum non ament Romanos, quia quodammodo deprimunt illos,illorumque ritum, è contra amarẽt vehementer dictos Religioſos,tanquam illos qui augerent ipſorum gloriam,ac extollerent ritum Græcum. Simili modo D. Paulus afflante Spiritu ſancto incepit adducere Græcos ad ſanctum Euangelium, non enim illis dixit,prædico vobis nouum Deum,*ſed præteriens & videns ſimulachra veſtra inueni & aram in qua ſcriptum erat Ignoto Deo: quod ergo ignorantes colitis,hoc ego annuntio vobis.* Sic poſſent dicere iſti Religioſi,non remouere vos conamur à vera fide Græca & ritu,nec nouam prædicamus,ſed quæ ignorantes colitis,&c. Et idem D. Paulus vt Iudæis ſe accommodaret circumcidit Timotheum licet non eſſet neceſſe, cum lex Moyſi per Euangelium exſpiraſſet. Act. 17.

Secundum etiam tolleretur, quia tunc haberent Religioſos viros Deo gratos qui pro illis preces Deo funderent,inſudarent tum in ſtudijs ad illorum conuerſionem accommodatis, tum in remouendo impedimenta & obſtacula eidem conuerſioni,illoſque omnes ad eandem impellerent, tandem haberent ſpeculatores & Paſtores non mercenarios,qui vigilarẽt ſuper iſtum Ieſu Chriſti gregem,& hoc non ad tempus ſed vſque ad conſummationẽ ſęculi:nunquam enim religio moritur. Iſti frangerent illis panem ſcilicet ſcripturarum,ac porrigerẽt verbum Dei omni gladio ancipiti penetrabilius,cuius penuria fame pereunt,cum illorum popi & Religioſi concionẽ non habeant,ac à dæmone tanquam inermes debellãtur.

Docerent illos neceſſaria Chriſtiano homini,quæ ſcilicet deberẽt credere, quomodo accedere ad ſacramenta, quàm neceſſaria ſit frequentia

ſacramenti Pœnitentiæ,& Euchariſtiæ,&c.nec non etiam litteras humanas & ſacras. Iſti retinerẽt conuerſos in fide ac obedientia ſanctæ Romanæ Eccleſiæ,& ſic non toties reinciderent in ſchiſma. Non difficili negotio obtineretur, quod Epiſcopi, Archiepiſcopi,& Metropolitæ,qui apud Ruthenos ex Religioſis(licet Ordinis ſancti Baſilij) ſemper debent aſſumi,poſſent ex prædictis Religioſis eligi.

Hinc fieret primò,quod omnes Prælati ſemper eſſent Catholici,ac ſanctæ Romanæ Eccleſię obedientes , quos tanquam Paſtores ſequerentur reliqui omnes. A Patriarchis enim & Epiſcopis ortũ ſemper habuit ſchiſma conſeruationem ac reincidentiam.

Sequeretur ſecundo,quod omnes populi Rutheni vel Sacerdotes , eſſent Catholici,docti ac benè morigerati. Epiſcopi enim non promouerent ad ordines niſi tales,ac ordinatos in diſciplina continerent. Multa alia bona ſequerentur quę breuitatis cauſa omitto.

Religiones quę ad hanc prouinciam deſtinantur,debent habere ſequẽtes conditiones.

Prima. Quod ſint ex reformatis,& quantò fieri poteſt ſimiles in vita & regulari obſeruantia Religioſis diui Baſilij,qui apud Ruthenos nunquam comedunt carnes,ieiunant à feſto exaltationis ſanctæ Crucis , vſque ad Paſcha reſurrectionis Domini,&c. Tum ne ſpernantur à Ruthenis vt minus perfecti, tum etiam vt libentius quaſi proprij recipiantur. Hoc facillimè poſſet ab vnaquaque Religione reformata obtineri ; aliqui enim Religioſi in ipſis inuenirentur,qui vellent hoc obſequium pręſtare Deo,quod promitterent: deinde reliqui etiam obſeruare , qui ad talem conuerſionem vocati à ſuis Generalibus ad conuẽtus vel collegia ad hoc deſtinata ſegregarentur.

Et ob hanc cauſam à Sanctiſs. D. Clemente PP. VIII. ad hunc finem, qui huiuſmodi Ruthenorum zelo ferebantur Religioſos ex Ordine B. Mariæ Virginis Diſcalceatorum poſtularunt, in quibus omnes 4. dictæ conditiones inueniebantur.

Secunda. Deberent habere licentiam celebrandi ſecundum ritum Romanum(ſub prætextu tamen quod Rutheni & Græci non poſſunt celebrare in itinere, vbi non habent incenſum,& alia quæ ſecundum Ruthenicum ritum requiruntur ad ſacram) & ſic paulatim introducerent Romanum ritum,vel ſaltem obtinerent,quod Rutheni non ab illo abhorrerent ſicut modo abhorrent.

Tertia. Religiones quæ huiuſmodi munus conuerſionis ſuſciperent,ex monaſterijs,quæ modò habent,deberent deſignare aliquot,vnum ſcilicet Romæ, reliqua verò in illis regionibus , vbi floret Religio & fides Romana,quorum curam haberent ijdem Generales Religionum,in quibus nulla deberet fieri mutatio,& ad ipſa mitterent Religioſos, quos viderent à Deo eſſe vocatos,ad conuerſionem Grẽcorum & Ruthenorum, vt ibi darent operam linguæ Grẽcæ & Ruthenicæ & ſtudijs ad ipſorum conuerſionem accommodatis. Ex quibus poſſent fieri miſsiones ad di-

uerſa

Digitized by Google

uersa loca & prouincias,& sic haberent semper Religiosos Romanos de quorum stabilitate non esset dubitandum. Ad prædicta monasteria possent quoque mitti Rutheni, qui susciperẽt habitum religiosum studiorum causa,qui enutriti doctrina & moribus Romanis,bene affecti essent erga Romanam Ecclesiam,tanquam ipsorum matrem.

Quarta. Si ex prędictis Religiosis eligerentur Ruthenorum Metropolita,Archiepiscopi,&c.deberet esse cautũ, ne vllus illorũ assumeretur ad huiusmodi dignitates,nisi qui post annum integrum nouitiatus, & professionem emissam aliquot annos peregisset in Religione. Vt iam perfectionem illam comparasset quę necessaria est perfectis Prędatis. Nõ enim omnes possunt habere huiusmodi perfectionem,qui ex sęculari vita eodẽ tempore quo fit Monachus emittit professionem, & assumitur in Episcopum,&c.

Quinta. Et ne id quod datur tanquam salutaris medicina sit dęmonis malitia,prędictis Religiosis & consequenter Ruthenis venenum, prętertria solemnia vota obedientię,castitatis,& paupertatis, quibus tales Religiosi se Deo sacrabunt,quartum Domino acceptissimum & prędictorũ Religiosorum ac Ruthenorum bono maximè salutare nuncupabunt,quo Deo voueant se nunquam directè vel indirectè per se aut alium extra Religionem vllam prędationem aut dignitatem prętensuros,nec eam oblatã acceptaturos,nisi summi Pontificis prędepto ad id obstringerentur. Sic omnes Episcopi, &c. Rutheni semper dependerent à summo Pontifice & Religiosi nõ perturbarentur ambitionibus, nec Religio relaxaretur propter dignitates. Hęc ille.

CAPVT IIII.

De alijs medijs quæ videntur non minus vtilia quàm necessaria, ad Ecclesiam Græcorum, & omnium ferè Orientalium ad sanctæ Romanæ Ecclesiæ sinum breui reducendam.

PRimò viris conuersionis Græcorum studiosissimis expedientissimũ semper visum fuit,vt Collegij Græci alumnis Romæ existẽtibus concedatur,vt in patriam reuersi,possint à suis Episcopis Græcis,in quorum diœcesi degent, licet schismaticis,ordinari: quod & fieri posse à summo

Digitized by Google

Pontifice nullus Catholicorum negabit : præſertim cum apud grauiſsimos auctores Catholicos cõſtás opinio ſit,à ſchiſmaticis,qui nominatim excommunicati non ſunt, poſſe ſubditos ſacramenta recipere , vt latius infra lib.7.Oportere autem tali indulgentia ſiue diſpenſatione vti manifeſtum eſt: Nam hac negata,nulla aut certe exigua ſpes de ſalute iſtius nationis eſpectanda eſt:quod eorum iudicio & auctoritate,quibus res hæc in particulari nota eſt,apertius poterit comprobari. Nam ex hac diſputatione in eam ſpem erigi debemus , fore vt alumni ab ijs ordinati (atque adeo minus exoſi illis qui à Latinis ordinantur,) tum propter vitæ integritatem , tum propter bonarum literarum ſcientiam , à Patriarchis ſuis nullo negotio in Epiſcopos promoueantur : vtpote cum non parua laborent hominum penuria,qui verbum Dei promulgent,ac diſſeminent,& gregem Domini regant:cum etiam à ſuis Epiſcopis omnis ambitio ac inuidia longè exulet,eo quod Ottomannicæ tyrannidis iugo oppreſsi,difficilem ac laborioſam ſine facultatibus vitam agãt, ſtatum pauperum potius Monachorum quam Epiſcoporum æſtimantes. Quis autem fructus ex vnico Epiſcopo Catholico ſperandus ſit, qui ſcilicet cum prudentia Parochos Catholicos ſuo gregi præficiat, nemo non videt.

Tértio.Deinde eo collimet ſua ſanctitas , quæ omni cura & diligentia ſaluti animarum inuigilat, vt vacante Eccleſia Patriarchali Conſtantinopolitana,inquirat in aliquos alumnos aut Monachos , qui in Græcia Eccleſiaſticarum dignitatum munia adminiſtrant, ex quibus maximè idoneum eligi curet;cui nuncio quam fieri poteſt ſecretiſsimo(ne aliqua apud Græcos huius rei naſcatur ſuſpicio)aperiat, ſe illi Eccleſiam Conſtantinopolitanam conferre illumque eiuſdem Patriarcham eligere ac confirmare : ac proinde iubere vt eò ſe conferat , vbi tam Reipub. Venetę , quam Chriſtianiſsimi Regis Legatos reperiet à ſua Sanctitate iam inſtructos , vt Turcam ,à quo electio & confirmatio licet iniuria , dependet , largitionibus inflectentes & ſolito tributo aliquid addentes ſuauiter inducant , vt viro tali Patriarchatum nationis Græciæ imperet aſsignari: quod vix quidem prolatum exorabunt, tantũ dominatur illius,Tyranni animo inexplebilis auri cupiditas:adeò vt ſæpe numero non dubitet ab alijs promotis dignitates abrogare,quod vel experientia ſatis teſtatur,& in alijs officijs aſsidua exempla demonſtrãt. In qua re nullus apparet ſimonię ſcrupulus,non enim pretio ęſtimatur Patriarchatus,quippe qui electo illi à ſua ſanctitate iã cõdonatus ſit,ſed obſtacula tantum pecuniarum falce reſecantur.Ad redimendam enim vexationem,& tollenda impedimenta, quę poſſunt occurrere , hoc fieri poſſe communis & veriſsima eſt Doctorum ſententia.Porro neque dicendum

eſt

Digitized by Goo

eſt Metrapolitanos ſua electione defraudari, cum liquidò cõſtet tam inualidam eſſe & nullius momenti, eo quod ipſi ſint ſchiſmatici, & nullam habeant iuriſdictionem: vnde licet à ſe electum conſecrent, non Patriarcham ſed merum Epiſcopum conſtituunt. Adde quod hęc electio à Turca, qui ijs imperat, vt pro ipſius arbitrio conſecrent quemcumq; ipſe obtruſerit, fidei videatur. Ex tali verò electione ille proueniet fructus, quod Epiſcopis ſchiſmaticis diem ſuum obeuntibus, alummi aut alij, de quorum fide conſtabit, poſsint ſubſtitui. Secundo quod ſynodis particularibus egregia opera in ſchiſmaticis reformandis, alijsque erroribus amputandis poſsit nauari. At vero hic cauendum eſt ne ſuæ Sanctitati tædium obrepat, & in hac primi Patriarchæ electione ſubſiſtatur: imò velis remiſque contendẽdum eſt, vt primo ſufficiatur alius, atque illi alius, & illi rurſum alius, nouos ſemper alumnos defunctis ſubrogando, quoad Prælatis antiquis ſchiſmaticis extinctis noui Catholici ſuffecti omnium vices ſuppleant.

Quarto. Cum Alexandrinæ & Antiochenæ Eccleſiarum electio earũque Patriarcharum, qui ſemper Græci ſunt, eo quod earum gubernacula hactenus penes Græcos fuerint, confirmatio ab aula Conſtantinopolitana dependeat, eadem qua dictum eſt diligentia Legatorum opera eſt attendendum. Quod negotium haud dubiè non minus felicem exitum conſecuturum eſt, quàm certum eſt ibi nihil auro non eſſe peruium ac eluctabile. Cum itaque futurum ſit, vt breui Patriarchæ ſint Catholici, quorum cura in hoc incumbere debebit, vt ea cum prudentia, quam requirit ipſorum officium, Epiſcopos & Parochos ſuos Catholicos conſtituant: quid vetat quò minus ſperemus fore vt Prælatis ſchiſmaticis (cũ in ijs totius ſchiſmatis radices inhęreant) extirpatis, nouos, qui in Eccleſię Catholicæ ſinu primis pueritiæ ſtipendijs merentes pietatem excoluerint, ſubſtituendo, (quorum vitæ doctrinæque integritate ille regatur populus, qui ideo quorundam errorum nebulis inpræſentiarum inuoluitur, quod natura facilis ac procliuis ſit Prælatorum ſuorum dictis acquieſcere) breui dici poſsit, *Vnum ouile & vnus paſtor*?

Quinto. Vt autem iam nunc fruticare incipiat ſeges aliqua ſpei nationis Græcę in Sanctæ Romanę Eccleſię granarium reducendę, pretium operæ fuerit viam obſequijs pręſternere, vt videlicet ſua ſanctitas literis merè officioſis Conſtantinopolitanum alioſque Patriarchos ſalutet, nullum de flebili ipſorum ſtatu verbum faciens; ſed ſolum temporalibus inhęrens, oſtendat quàm gratum illi foret ſępius de eorum rebus certior fieri, vt ſciat ſi qua in re ſua opera indigeat, & vt non ęſtimet loci interuallum poſſe eos ſuę paternę charitatis viſceribus diſiungere. His & alijs amoris etiam affectus adiiciat, polliceaturque ſe perſpectis eorum rebus, nulla

Digitized by Google

nulla in parte eorum desiderijs defuturum, suumque paternum amorem magnamque versus eos charitatem effectibus demonstraturum. Atque ita nemini dubium videri debet, quin talibus literis & amicis pollicitationibus, omni sedato odio, animos eorum inflectendo beneficijs, quę licet apud omnes plurimum valeant, ad illius tamen gentis animos alliciendos, tanta vi & efficacia prępollent, vt ijs solis tota res perfici posse videatur. Sicut videre est ex progressu, quẽ fecit Gregorius Papa XIII. felicisimę memorię, qui eò quod eam nationem charam habuerit, & Collegio Romę fundato Gręcam iuuentutem efformandam ac erudiendam curauerit, & huiusmodi literis aliquam cum Patriarchis amicitiam, & familiaritatem inierit; incredibile pęnè est quantum & quàm breui boni Pontificis nomen, tanquam veri & legitimi Patris vniuersalisque Pastoris ac Vicarij Christi per totum Orientem increbuerit. Quę res infinitis profuit animabus, & certè si mors eum non prępripuisset, aut saltem tã felix opus eo quo inceptum est pede ad colophonem perductum fuisset, amplissima hodie messis arrideret. Neque etiam ambigendum est, quin illi benignum suę sanctitatis animum conspicientes, suas necessitates in rebus tam temporalibus, quàm spiritualibus literis responsorijs sint explicaturi. Atque ita literis cum illis agi poterit, de quibuscunque sint ad suã sanctitatem relaturi , alumnique ad singulos tres aut quatuor transmitti, quibus in mandatis detur, vt cum illis rerum diuinarum participent, & ab illis ordinentur, videantque si quo pacto queant illis suauiter de dubijs satisfacere, ac inducere, vt synodo Patriarchali aliquid de ijsdem dubijs velint statuere alioque errores resecare, & sic eos in studio ac pietate versus Pontif. Opt. Max. continentes suam sanctitatem de rerum ibi gestarum euentu commonefaciant, ac annuncient, in quam segetem spes laboris huius excrescat.

Sexto. Cum Roma longè ab Oriente disita sit, parentesque ægerrime patiantur sibi suos liberos diuelli, tum propter imminentia pericula, tũ quod in remotissimas gentes mitti videantur; his accedit metus Turcę qui sępenumero, ratus eos exploratores Romam transfugere, post aliquod tempus eorum parentes ac necessarios sęuerissimè castigat: conuenientissimum foret, tum ad itineris longinquitatem tollendam, tum ad amorem nouo beneuoli animi monumento confirmandum, Messinę alumnorum Gręcorum seminarium fundari: quò, cum sit ciuitas immunis ac libera faciliscque ad eam transitus; cumque ei vicina admodum sit Constantinopolis & plurimæ in Archipelago insulę parentes liberos suos libentissimè transmissuri sunt , seque felices reputaturi , quibus tam grata sors obtigerit, vt ciuitate vicina, non suspecta, erudiantur. Quanto autem emolumento futurum sit hoc Collegium nationi tam longè lateque

que patenti, iudicent illi quibus curæ aut cordi est eius incolumitas: quoſque Collegij, quod Romæ est, imbecillitas non latet.

Septimò, ſua Sanctitas præſcribat Epiſcopis Corfu, Zante, Cefalonię, & Candiæ; edicatque ne Parochias Græcas, quæ in ipſorum diœceſibus vacauerint, alijs quam alumnis Collegij conferant: ideoque præmoniti ſint ipſius Collegij ſuperiores, vt viros idoneos ſemper habeant paratos. Neque dubium eſt quin Græcis ſatis grati futuri ſint, hoc nimirum conceſſo, vt ab Epiſcopis Græcis poſsint ordinari.

CAPVT V.

Eccleſia Græca propter ſeparationem ab Eccleſia Latina quantis calamitatibus & afflictionibus exerceatur.

DEnique pro Græcis alijſque Orientis populis ad ſanctæ Romanæ Eccleſiæ vnionem reducendis non parum proderit (prudentia ac moderatione duce, ne exaſperati obdurentur) eorum ruinam & interitum, poſtquam ab Eccleſia Catholica receſſere, ipſis ob oculos ponere. In primis enim, vt experientia cõſtat, vnione rupta, atque Eccleſia Catholica derelicta, Græci in profundiſsimam ignorantiæ caliginem incidere: quod manifeſtius conſtabit, ſi oculos animumque ad præterita ſæcula conuertamus, in quibus omnium bonarum artium & diſciplinarum nutrix ac magiſtra fuit Græcia, vt rectè proſequitur Bozius lib. 12. de Sig. Eccl. c. 12. Quos illa antiquitus doctiſsimos homines tulit? Quę lumina in omni doctrinarum genere produxit? Nunc autem ab anno 1000. ferè, ex quo magis à nobis cępit abſcedere, per annos ſexcentos neminem prope poſsis laudare in vllo artium bonarum ſtudio excellentem: mediocres tandem aliquos fortaſſe reperies. Andronico certè imperante, ante annos credo ducentos & quinquaginta, Gregoras tradit neminem fuiſſe in vniuerſa Græcia, qui poſſet cum noſtris de rebus diuinis diſputare: & modò nullus in ea vel mediocriter eruditus, ſi quis vult aliquid doctrinę addiſcere, è media Conſtantinopoli Romã proficiſcitur, ad collegiũ quod Gręcis edocendis Gregorius XIII. erexit. Cur non idẽ Græcis ſuis pręſtitit magnus ille Dux Moſcouitarum? Cur non Rex Georgianorum, vel Iberorum, vel Mengrellorum, qui Græcanicos ritus ſequuntur, neque imperio Turcarum ſunt ſubiecti? Ne dicas ideo è Græcis neminem in literis proficere poſſe, quòd à Turcis opprimantur:

In Græcia quare doctũ nullũ

Digitized by Google

cur ex iſtis, quos memorauimus, populis nemo vel mediocriter eruditus exiſtitit vnquam? furente inter nos ac Græcos hac ſententiarum diſcordia, duo fuerunt è Græcis, quos ſummis comparare poſsis, Nicephorus Blemmida, & Ioannes Beſſarion. Illum Gregoras vocat diuinum, peritiſsimum, multis virtutibus inſignem, varia eruditione tum ſacrarum, tum profanarum litterarum perpolitum. Gregorius Pachymerius ait ea mente fuiſſe, vt corpore illa non alligaretur. Et certè talem fuiſſe ipſius ſcripta declarant. Quantus verò ſit Beſſarion quis ignorat? Lege illius libros. His duobus neminem ante annos octingentos in tota Græcia doctrina parem inuenies. Atqui vterque nobiſcum ſenſit. Quid vero illud? Epiſcopi omnes Græcorum deliguntur è grege Monachorum; inter quos communi decreto eſt excommunicatus quicunque Philoſophiæ ſtudet, quod ſcribit Petrus Bellonius Obſeruat. lib. 1. c. 40. Nihil autem magis facit ad aſſecutionem veritatis, quàm Philoſophia rectè percepta. Quocirca dæmon vt Græcos altiſsimis ignorantiæ tenebris inuolueret, hoc egit, vt Epiſcopi eligerentur è Monachis, & Monachi neceſſariò propè imperiti forent, aut carererent maximo ad perceptionem veritatis inſtrumento. Hæc Bozius.

Niceph. Blemmida Ioan. Beſſarion.

Epiſcopi Græcorum è Monachis.

Verum longè iſtis abſurdiores fuerunt Moſcouitici nunc Duces ſiue Principes Duces Moſcouitici quænam ſubditis perſuadeant, qui populos ſibi ſubiectos ad illum mentis incredibilem ſtuporem redegerunt, vt miſeri credant bona, malaque omnia à ſuis Ducibus in ipſos immitti, quin eis eſſe explorata ac ſigillatim perſpecta omnia ſtudia, & cogitata cuncta illis patere. Vt verò Duces iſti gentes in hac ſtoliditate hærentes defixas teneant, nullas ab ijs litteras addiſci permittunt, niſi quibus ipſi fecerint poteſtatem: vt latè proſequitur Poſſeuinus in Moſcouia ſua.

Eò igitur nunc res reducta eſt, vt Græci ſi quid vel artium liberalium vel etiam linguæ ipſius Græcæ præſtantius volunt addiſcere, ad nos commigrent. Atque ita Græcorum hæreticis negata diuinitus illa ipſa, quorum maximè ipſi fuerunt architecti, & ad Eccleſiam Catholicam delatę vna cum linguæ Græcæ eximia cognitione doctrinæ illę, quę Græcis ſunt litteris commendatæ; vtrumque Greęcis ablatum.

Quid verò de Græcorum peccatis dicam? Etenim in primis dolendum maximè eſt, quàm miſerè in Simoniæ labem ac crimen corruerit nunc, illuſtriſsima olim natio; cum ſciamus à Turcarum Rege Epiſcopos euehi, & deijci inter Greęcos pretio, & quò plus è Greęcis aliquid offert aut largitur Turcarum Regi, eò magis ille extollitur ad dignitates, & amouentur qui ſunt in eis, cum plerumque maiori data pecunia, in ſe tranſferri aliquem Epiſcopatum cupit, ęgre ferentibus id alijs Greęcis.

Simonia Græcorum.

Apud Græcos repudiũ licitum.

Preęterea à Greęcis multa contra Chriſtianę caſtitatis leges vſurpantur:

cuilibet

cuilibet ex quacunque cauſa licet, approbantibus id Epiſcopis, vxorem dimittere, quare paſsim repudium quauis cauſa admittunt: ex quo campus latiſsimus illis conceditur, in quo excurrat eorum libido ruptis indiſſolubilis coniugij vinculis. Quid? quod inter illos nonnulli fornicationem ſimplicem peccatum negant, vt ex Moſcouia Poſſeuini apparet.

Simili imò & maiori impuritate aſperſæ ſunt nationes aliæ, quę ritum Græcorum ſequuntur. Gregorius Interianus mores Zigrorum deſcribit, quippe qui verſatus ſit inter illos: ij vocantur vulgo Circaſsi. Apud eos in more poſitum refert, vt frater occidat ſæpius fratrem, & ſequenti nocte cũ ipſius vxore concumbat, coniugemq; ſibi adiungat. Nam plures habere illis eſt permiſſum. Atque hæc nobilium Zigorum conſuetudo. Quales ſint plebei, ex hoc vno, quod de nobilibus recitauimus, colligere poſſumus. Magna ſcilicet inter iſtos caſtitas, & caritas inter fratres. Moſcorum latiſsima ſunt regna, ex hęreſi ſunt Græcanica. Apud eos fæminę quidem nobiles imprimis pudicitiam colunt, ceterę omnes nihili ducunt, & corpus venale habent: tantaq; inter eos eſt alioquin impuritas, vt quam nos fornicationem ſimplicem vocamus, & maximum crimen, vt eſt, reputamus, illi neque vllum peccatum ducant, quod apparet è Moſcouia optimi ac doctiſsimi viri Antonij Poſſeuini è Societate Ieſu, qui nomine Gregorij XIII. Legatus diu fuit apud eos, & è Cõmentario Pauli Iouij de rebus Moſcouiticis.

Nec minus dolendum eorum Græcorum luxum ac intemperantiam eò deueniſſe, vt plurimi ex ipſis exultent, vbi filium ſpecioſum forma nanciſcuntur, quem tradere poſsint Mahometanis ac Turcis, vt illo abutantur ad obſcenos libidinis vſus, gradumque ſibi ex hoc faciant ad Magiſtratus & opes. Nam qui vocantur à Turcis Baſſę, plerumque ſunt ex huiuſmodi pueris, qui vel ſpadones ſunt vel à ſpadonibus aluntur, & ad impuriſsimas Turcici Regis delicias conſeruantur: vt ſic ſuis propinquis hac impietatis via benefaciant, ſi quod huiuſmodi benefactũ poteſt eſſe. At ſæpè iuſto Dei iudicio factum cernimus, vt ab ipſis Græcis, hoc eſt Ianizarijs à Græco ſanguine vt plurimum natis Græci vexentur ac interficiantur, vt ſic ſanguine proprio quaſi multo inebrientur, & cibentur hoſtes Eccleſiæ carnibus ſuis.

Sancti in Græcia quando deſierint eſſe.

Denique tempore, quo Græci ab Eccleſia Catholica deſciuere (cum antea quamplurimos viros ſanctitate præclaros habuiſſent) Sanctorum copiam amiſerunt: Teſtis eſt Zonaras è Græcis auctor nobiliſsimus, qui cũ Ignatium Patriarcham ſanctum appellet, & is fuerit qui nobiſcum ſenſerit, propter cuius defenſionem Photius à nobis ſe abalienauit poſtea vero neminem è Patriarchis cum viginti recenſeat, ornat huiuſmodi titulo. Imò cùm plures ante ætatem Photij numeret ſanctimonia præſtãtes

viros in annalibus ſuis, neque vnum quidem poſt illud tempus inuenit: & tamen ab anno octingenteſimo ſexageſimo tertio, quo Photius, deiecto Ignatio, ſedem Conſtantinopolitanam inuaſit, vſque ad annum milleſimum centeſimum decimum octauum, in quem deſinunt ſcripta Zonaræ, intercedunt anni ducenti viginti quinque. Atque hoc mirandum magis. Nam Zonaras Monachus erat, & Eccleſiaſticam ſe ſcribere hiſtoriam profitetur. At ſi quis plura de hac ſucceſsione Sanctorum interrupta deſiderat legat Tho. Bozium lib. 7. c. 1.

Græcia captiuitas.

Captiuitas deinde Græcorum, qua ſub Turcarum duriſsimo imperio iacent, ac ſupplicia alia diuinitus illis immiſſa, ferè eo tẽpore, quo ab Eccleſia Catholica ſunt auulſi, aut ſummis Pontificibus detrahebant, proſequitur eleganter idem Bozius lib. 5. de ſignis Eccleſ. c. 11. in hæc verba: Leo regnare cępit anno ſeptingenteſimo decimo ſexto, cognomento Iconomachus, & Theomachus; eo tempore Sarraceni per triennium Conſtantinopolim obſederunt, fameſque trecenta hominum millia in ea ciuitate abſumpſit. Mahumes Sarracenorum Princeps ingenti exercitu Paphlagoniam vaſtauit. Arabum nonaginta millia diris incurſionibus Aſiam fædarunt, vt Paulus Diaconus refert. Copronymo deinde imperãte, Turcæ è Caſpijs portis irruptione facta Armeniam minorem ceperunt. Michael Balbus fuit ex hæreſi Tinganorum & Iudæorum: eoque imperante Sarraceni Cretam Siciliamque occuparunt, ac per annos ferè ducẽtos tenuerunt.

Monomachi ætate, quo tempore eſt auſus Michael Patriarcha omnium primus Papam ſub annum milleſimum & quinquageſimum tertiũ excommunicare, Turcæ Aſiam ceperũt, quam deinde, Andronico Palæologo regnante, qui ſepulturam Michaeli patri, quod cum nobis ſenſiſſet, negauit, ſunt inter ſe partiti, primumque ex Othomana familia Regem ad extremam imperij Conſtantinopolitani ruinam crearunt, Thraciamque inuaſerunt, donec tandem Caloioannis tempore ita pedem fixerunt in Europa, vt multas in Græcia vrbes ceperint. Vltimo denique Conſtantino imperante Conſtantinopoli expugnata, Orientali imperio finis eſt datus, & Chriſti cultus in ijs locis ad nihilum ferè adductus.

En hęreſum finis, en conatus eorum, qui diſſident à nobis, qui Romani Pontificis ſacra iuſſa contemnunt, interitus Chriſtianæ Religionis. Irrideant nunc Latinos Græci diſſentientes, deſpiciant Epiſcopum Romanũ, ducant nos hęreticorum loco, crimina congerant, confingant, amplificẽt aduerſus nos, & Pręſules noſtros. Quid eſt quod tanta per vos ac veſtros Imperatores, ex quo diſceſſiſtis à nobis iactura Chriſtiani cultus eſt facta. Omittamus Occidentis regiones, à varijs ac barbaris gentibus, à Chriſti cultu vel prorſus alienis, vel aberrantibus, occupatas eo tempore, quo

replętę

repletæ ſunt hęreſibus;ab Hunnis & Auaribus Germanias & Pannonias: à francis Gallias;ab Anglis Britannias; ab Alanis,Sueuis,& Viſigothis Hiſpanias;à Vandalis Africam:quid quęſo eſſe cauſę dicemus, quod imperante Zenone Oſtrogothi & Heruli Italiam ceperunt; & Catholici meliori apud eos conditione fuerunt,quàm apud Imperatores Orientis, & quam diu ſe ita geſſerũt, feliciter illis res proceſſere;vbiconſilium mutarunt,deleti ſunt? Quid eſt in cauſa quod Longobardi Venetiam,Liguriamque,quam nunc Lombardiam vocamus,in poteſtatem ſuam redegerunt,vbi loca illa ab auctoritate Pontificis Romani deſciuerunt?

An putatis à Deo temere prouiſum permiſſumque,vt imperante Mauricio,quo tempore veſtri Patriarchę ſibi Vniuerſalis nomen cum Romani Pontificis contemptu arrogare cęperunt, Slaui Illyrium, Dalmatiãque ſubigere, Turcæ aduerſus vos militare ſimul cęperint? Heraclio imperante Mahometus emerſit, Sarracenis data eſt Iudæa, & Aegyptus; Conſtante & Iuſtiniano,Africa ijſdem tradita;Philippico Leone Copronymo,Michaele Balbo,& Michaele quarto Iconomachis,Dacia, Myſia, Thracia,& Illyrium Bulgaris;Aſia, Sicilia, Sardinia, Creta, Cyclades, Cyprus Sarracenis.Qua præterea tempeſtate Turcæ è Caſpijs portis copias educentes Armeniam ſubegerunt?qui poſtea cum Patriarchę veſtri Papam ſunt auſi excommunicare,armis Aſiam ſibi comparantes, inter ſe ſunt partiti.Mox Andronico regnante,cum ſcilicet vos apertiſsimè à noſtra communione receſsiſtis,communionibus decretis,primũ ſibi ex Otthomanorum gente Regem crearunt ſub annum milleſimum trecenteſimum.Ex eo paulatim cuncta veſtra vobis per illos erepta.Supererat poſtremò Conſtantinopolis;ſupererant multa Græciæ loca, multa aliarum Regionum ſubiecta Imperatori veſtro, ſupererat imperatoria dignitas.

Quid eſt autem,quod vbi in Concilio vniuerſali Florentino,cui veſtri Epiſcopi,veſter Patriarcha,& Imperator interfuit,& aſſenſus eſt,definita ſunt quæcunque inter vos ac nos erant controuerſa,defuncto Imperatore illo & Patriarcha, qui nobiſcum ſentiebant, cùm vos, & qui ſucceſſit Imperator Concilij Florentini ſcita reſpueritis, capta eſt Conſtantinopolis, omnia veſtra in Turcarum manus venerunt? & nunc nihil veſtrum:loco namque ſeruorum vos habent Turcæ. Liberos ſuſcipitis non Chriſto,ſed quod maximè dolemus, ſpurciſsimo Mahometo. Nam qui ſunt è filiis veſtris generoſiores,& liberali ſpecie,eripiuntur vobis à Turcis, Mahometo nomen dare coguntur, ad nefandiſsimos, proh ſcelus, proh dolor,præpoſterę libidinis vſus includuntur. Item qui hęreſum finis? Quis à fletu ſe contineat? At ſi ô quicunque è Græcis à nobis diſceſsiſtis, veſtra eſſet Eccleſia Dei, neceſſe erat hæc vobis haud euenire, quin longè alium ſortiri euentum, vt ex oraculis diuinis ſuprà à nobis eſt con-

cluſum; neceſſe erat quo maioribus anguſtijs opprimebamini, eo reſurgere illuſtriores: ſic enim contigit ſemper Eccleſiæ Dei, vt abundè oſtendimus alio loco.

Sed hic non omittamus illud, Græcos aliquos adeò à Catholica Eccleſia alienos, vt quamuis pareant ſubſintque Catholicis, tamen impias opiniones abnegare nullo modo velint. Cyprus, Creta, Zacynthus, Cephalenæ Inſulæ, ſunt adeò tenaces hæreſum Græcanicarum, vt vitam potius hominibus illis eripias, quàm conceptam ſententiam deponere velint. Cumque ſuperioribus annis Archiepiſcopus Cypri Philippus Mocenicus, vir magnæ doctrinæ, & integritatis, vellet hæreſes ex inſula illa extirpare, oppoſuere ſe illi Græci, adeò vt neceſſe habuerit ipſe Venetus Patricius illinc emigrare. Teſtatur hoc ipſe in Epiſtola, quam præfixit operi ſuo, de Philoſophicis rebus. paulò poſt Inſula à Turcis eſt occupata. Marc. Antonius Caucus Archiepiſcopus Corcyræ teſtatur idem in epiſtola, quam præpoſuit Gennadij libris. Hæc Bozius.

Sed ne caſu id accidiſſe Græci ſibi perſuadeant, videant antea huiuſmodi euentus diuinitus tam à ſummis Pontificibus, quàm ab aliis Eccleſiæ Romanæ filijs præuiſos, prænunciatoſque fuiſſe. Inprimis cum Patriarcha Anatholius in Synodo Chalcedonenſi procuraſſet Sedem Conſtantinopolitanam præferri Alexandrinæ & Antiochenæ; quinimò ordinationem ſibi tunc Antiocheni arrogaſſent inconſulto Pontifice Romano; Leo Magnus exclamans aduerſus huiuſmodi ſuperbiam, clariſsimè literis ſuis prædicit futurum, vt ſedes illa ob hanc elationem diuinitus deprimeretur, incurreretque in apertas ruinas. Idem prænunciauit litteris ſuis Gregorius Magnus, cum Patriarcha Ioannes ſibi nomen Vniuerſalis aſſumpſiſſet. At Nicolaus Magnus, cum Photius auſus eſſet illi cum Græcis obſiſtere in cauſa Ignatij, & ob id à communione eos repuliſſet, in epiſtola ad Imperatorem Michaelem prædixit fore, vt Græci fierent captiui in omnes gentes tanquam Iudæi. Adnotauit hoc etiam Gennadius Patriarcha Conſtantinopolitanus, qui adijcit adhuc aliud multo magis mirum. Verba illius quibus alloquitur Græcos, apponam.

Sed quid euenit, inquit Gennadius, noſtra memoria, nunc ſub Nicolao V. Pontifice Maximo, cùm Legati à Conſtantino Imperatore, qui vocabatur Dragates, ad eum miſsi adhuc ſuperſint, quibus litteras dedit plenas timoris & horroris, vbi apertè cum execratione vaticinatur excidium & interneçionem extremam infelicium Græcorum. In quibus poſt alia multa, (cum conuitia & probra reſciſſet, quæ à Græcis quotidie impudentiſsimè iactabantur) mirè & hoc dicit: Omnes gentes decretum quod ſancitum eſt, receperunt; Græci neque receperunt, neque ſpes eſt eos vmquam recepturos, quæ ſuper concordia & coniunctione decreta ſunt.

sunt. Procrastinationes enim procrastinationibus semper ab eis prætexũtur, excusationes, & responsiones in singulis. Neque verò Græci arbitrentur Romanum Põtificem ita esse mente destitutum, omnemque Occidentalem Ecclesiam, vt non intelligant, quæ in singulis dilatationibus respondendo nugantur. Optimè cũcta nouimus. Sed toleramus in Iesum respicientes sempiternum Sacerdotem, & Dominum, qui sterilem illam ficum vsque ad annum tertium iussit asseruari, agricola iam ad excidendã arborem se accingente, quia nullum fructum ferebat. O magnam calamitatis ruinam! Anno millesimo quadringentesimo quinquagesimo primo hanc conscripsit epistolam, & millesimo quadringentesimo quinquagesimo tertio capta est Constantinopolis. Num potestis dicere hęc vera non esse? minimè gentium, cùm id sit manifestum, & res ipsa apertè loquatur. Tres, inquit, annos expectabimus, si vos forsan à schismate & separatione conuerteritis, & vos verè decreto adiunxeritis, secundum Saluatoris de ficu præceptum. Sin minus exscindemini, ne terram otiosam & inutilem reddatis. Hoc miraculorum miraculum maximum, quod, vt in epistola ipsa scribit Nicolaus Papa, Græcorum gens illa magna, & formidabilis, sapiens, clara, fortis, terrarum domina ob diuinam vltionem ità in barbarorum seruitutem abducta est. Hęc narranti mihi subit lamentari, & deplorare excidium gentis nostræ. Hucusque Gennadius Patriarcha Constantinopolitanus, aduersus suos Gentiles Græcos, recitans oraculũ apertissimum à Nicolao V. prolatum, & euentu comprobatum, ipso temporis spatio, quod prænunciauit.

Constantinopolis capta.

Id etiam accidit Græcis, vt quando dissidebant à nobis in processione Spiritus sancti, an esset à Filio & Patre, ipso die secundo Pentecostes, qui Filio est sacer, Constantinopolis caperetur: diuino scilicet spiritu ipsorum obstinatos animos puniente, & eos omnino derelinquente. Quarto namque Kalen. Iunij anno millesimo quadringentesimo quinquagesimo tertio, feria secunda, Constantinopolis est expugnata. Rursus aliud longè mirabile obseruandum. Græci nos excommunicarunt, & pro hæreticis omnino duxerunt Michaele sedente circiter annum millesimum quinquagesimum tertium, vt ostendimus supra; & post annos quadringentos Constantinopolis capta, anno scilicet vt supra. At hic numerus criminum expiationi remissionique datur: vt sciamus ideo Græcos in seruitutem diuinitus Turcis datos, quod crimen aduersus Ecclesiam Catholicam patratum non expiarint intra definitum à diuinis scripturis tempus. 1453.

S. Brigida de Græcis reuelatio à Deo facta.

Brigida fœmina sanctissima, & Suetica, fuit ijs temporibus, quibus Episcopi Romani Auenione morabantur. Ea cum Religionis causa Hierusalem petijsset, & in Cypro moraretur, sic audijt Christum loquentem, & vt

& vt audijt monumentis mandauit: Græci qui ſciunt, quod omnes chriſtianos tenere oporter, vnam tantum fidem christianam Catholicam, & vni tantummodo ſubeſſe Eccleſiæ ſcilicet Romanæ; vnumque ſolum Vicarium generalem meum in mundo, videlicet Romanum ſummum Pontificem, ſupra ſe ſpiritualem habere Paſtorem: & tamen nolunt ſe eidem Eccleſiæ Romanæ, & Vicario meo ſpiritualiter ſubijcere, & humiliter ſubiugare propter eorum pertinacem ſuperbiam, & propter cupiditatem, vel carnis petulantiam, ſiue propter aliquid aliud quod ad mundum pertinet; indigni ſunt poſt mortem veniam à me & miſericordiam obtinere. Alij verò Græci, qui deſideranter vellent, ſed ſcire non poſſunt fidem Catholicam Romanam, & tamen ſi ſcirent & poſſent, eam deuotè reciperent, & Romanæ Eccleſię humiliter ſe ſubiugarent, & nihilominus ſecũdum ipſorum conſcientiam, in ſtatu & fide ſua, qua ſunt, abſtinent à peccando, & piè viuunt, iſtis talibus poſt ipſorum mortem in ſupplicijs miſericordia mea debetur, quando ipſi ad iudicium meum vocati fuerint. Sciant etiam Græci, quod eorum imperium, & regna, ſiue dominia nunquam ſtabunt ſecura, neque in pace tranquilla, ſed inimicis ſuis ſemper ſubiecti erunt, à quibus ſuſtinebunt grauiſsima damna, & miſerias diuturnas, donec ipſi cum vera humilitate & charitate, Eccleſiæ & fidei Romanę ſeſe ſubiecerint. Hęc Brigida de Græcis: quibus an euenerint, quæ prędixit, vtinam Græci maximo ſuo malo non experirentur.

Aduertant ergo Græci miſerabilem calamitatem, in qua à tot ſæculis afflicti contritiq́ue ſunt à Mahometanorum Ducibus, tranſactiſq́ue iam tot annis, eodem nunc in ſtatu, & fortaſsis peiori, ac miſerabiliori permanent, quaſi à Deo reprobati & abiecti, non ſecus ac Iudęorum populus. Quare niſi ad matris vbera, Eccleſiæ nimirum Romanę, reuertantur, meritò timendum, nullum ſuarum calamitatum, ſicut neque & Iudæorum, ſperandum terminum: & quemadmodum calamitates temporaneæ iuſtis, virtutis explorandę cauſa; ac ob emendationem vitę, à Deo mitti ſolent: ita ſpirituales miſeriæ, quales ſunt à nobis relatę, magnam ſpiritualium bonorum iacturam præ ſe ferunt, nec tam ad probandam virtutem, quam ad puniendam præterita præſentiaq́ue ſcelera Deus illas infligit.

Leonardis Echienſis de Græcis quæſtionis.

Ac denique his Græcorum calamitatibus finem imponam, adducens verba Leonardi Echienſis Theologi Græci ac Epiſcopi Mityleni, qui in libro De captiuitate Conſtantinopolis, vbi ipſe cum alijs captus fuit, Græcorum cæcitatem dolens, ita eos alloquitur: Heu quę ſpes in populo duro graui iniquitate, qui tot annis ſine vita ſpirituali abſciſſus à capite permanebat? Quomodo non deſperati, quomodo non abiecti à Deo, qui tantis diſsimilitudinibus, tantis fictionibus, tantis ſciſſuris ab Eccleſia elongati Romana, in cordis duritia permanſerunt? Etenim iam captiuati vrbe, templis,

templis, auro, laribuſq; propulſi, in Latinos retorquent offenſam, aſſeu errantes; Quoniam vnionem, inquiunt, fecimus, ſummoque Pontifici cõmemorationem dedimus, meritò indignatum Deum. O pertinaces homines! inquio. Si malum eſt hoc; priſci Baſilius, Athanaſius, Cyrillus, ceterique Patres, quos præcipuo ſanctitatis honore præfertis, mali cenſendi ſunt, quod ſanctam vnam eamdemque fidem cum Romana Eccleſia omnium Chriſtianorum magiſtra coluerunt? Non hæc cauſa eſt, quod vnionem, ſed quoniam vnionem non veram, ſed fictam feciſtis: hac de re meritò indignatum Deum; hac de re iuſta animaduerſione in hoſtiũ manibus vos eſſe deductos. An non ſponſionem de vnione ſancto iuramento apud Florentinam Synodum conſcriptam violaſtis? obedientiam declinaſtis? ſententiam decreti occultaſtis? an nõ ſummi Dei nuntij, ô Græci, veſtram perditionem iugiter prædixerunt? qui aures, vt aſpis, impiè obduraſtis? & ſanctam eccleſiam Catholicam matrem fidelium obaudiſtis? flete miſerias veſtras, arguite voſmetipſos, & non alios condemnetis. Mos obſtinatorum hic eſt, ſanctos aſpernari Dei nuncios, vti Sedechias, ceterique Iudæi in Babyloniam traducti, Ieremiam direptionem captiuitatemque Hieroſolymorum prædicentem contempſerunt.

CAPVT VI.

De communicatione Latinorum cum Græcis, ex Bulla Innocentij IV. Pont. Max.

Innocentij Papæ 4. Bulla, ſeu litteræ ad Epiſcopum Tuſculanũ, Apoſtolicæ Sedis Legatum in regno Cypri, quæ extant in eius Regiſtro Bullarum, Pontificatus ſui anno XI. apud Bibliothecam Vaticanam, ſuper ritibus Græcorum, qui tolerari, vel non tolerari poſſint.

INNOCENTIVS, &c. Epiſcopo Tuſculano Apoſtolicæ Sedis Legato.

SVB Catholicæ profeſſione Fidei, atque cultu conſiſtere, ac proficere vniuerſos, ceteris noſtræ mentis deſiderabilibus præferentes, illud tanquam acceptabilius plenieri

Digitized by Google

niori desiderio cupimus, & ad hoc velut operatiuum salutis præcipuum intimis affectibus anxius aspiramus. Hæc, inquam, vnio siue connexio cordi nostro inæstimabilis gaudij rorem infunderet, si varias gentium nationes eiusdem obseruantiæ Fidei in vnum acceptabilem in Christo populum adunaret. Id vtique anxiæ nostræ mentis ardorem affluentis lætitiæ refrigeraret irriguo, si omnes, quos olim in vnũ Catholicum gregem ouile collegit Domini, cùm multi ab eo discesserint, in idem indiuiduum collegium vnius Pastoris solidaret magisterium, & custodiæ communiret. O si Orientalibus Oriens ex alto luceret, & sui luminis illustratione ipsos ad Catholicam reduceret vnitatem, vt cum reliquis Orthodoxis in vnius aulæ collecti gremio, de matris ecclesiæ vbere fluenta doctrinæ salutaris haurirent: tunc ipsi ecclesiæ proueniret magnũ & desiderabile salutare: tunc eius vterus sobole geminata concresceret: tunc Orientalibus oriretur supernæ illuminationis aurora: tunc eis clarescceret lucifer veritatis: tunc per vniuersam Ecclesiam inundantis gaudij erumperet plenitudo: tunc exultatione nimia clarescceret totus Orbis, quia valde bonum & iucundum existeret Fratres simul in domo Domini habitare: tunc eadem Ecclesia multiplicata lætitia nouæ iucunditatis canticum personaret. Verùm, quia nonnulli Græcorum iam dudum ad deuotionem Sedis Apostolicæ redeuntes ei reuerenter obediunt & intendunt, licet expedit vt mores ac ritus eorum, quantum cum Deo possumus, tolerantes, ipsos in Ecclesiæ Romanæ obedientia præseruemus: quanquam in ijs, quæ animarum periculum parerent, vel honestati Ecclesiasticæ derogarent, nec debeamus illis deferre aliquatenus, nec velimus. Sanè inter venerabilem fratrem nostrum Archiepiscopum Nicosiensem, & eius suffraganeos Latinos ex parte vna, & Episcopos Græcos regni Cypri ex altera, de quibusdam certis articulis, discordiam & turbationem fore subortam, & eorundem tenorem articulorum, ac responsiones ipsorum Græcorum ad illos, nobis, vt melius possemus instrui super eis, plenè ac prouidè per tuas litteras intimasti, sollicitè requirendo, vt prouidere super hoc Apostolica diligentia curaremus. Nos autem litteris ipsis affectuosè receptis, earum seriem, & ipsos articulos ac responsiones easdem, & cetera, quæ continebantur in illis, vnà cum Fratribus nostris perlegimus, intelleximus diligenter prudentiam tuam, multipliciter in Domino commendantes, & me-

1 *ditantes, ac deliberantes super his, prout rei qualitas exigebat. Circa hæc itaque sic deliberatio nostra resedit, vt Græci eiusdem regni in vnctionibus, quæ*

2 *circa baptismata fiunt, morem Ecclesiæ Romanæ teneant, & obseruent. Ritus verò, seu consuetudo, quam habere dicuntur vngendi per totum baptizandorum corpora, si tolli sine scandalo vel remoueri non potest, cum siue fiat, siue non,*

3 *quantum ad baptismi efficaciam, vel effectum non multum referat, tolerètur. Nec refert etiam vtrum in frigida, vel calida aqua baptizent, cùm parem vim & effectum in vtraque baptismum habere, asseuerare dicantur. Soli autem Episcopi*

4 *consignent Chrismate in frontibus baptizatos, quia huius vnctio non debet nisi per Episcopos exhiberi; quoniam soli Apostoli, quorum vices gerunt Episcopi, per manus impositionem, quam Confirmatio, vel frontis chrismatio repræsentat, Spiritum sanctũ tribuisse*

Digitized by Goo

tribuisse leguntur. Singuli quoque Episcopi in suis Ecclesijs in die Cœnæ Domini pos- 5.
sunt secundum formam ecclesiæ Chrismæ conficere ex balsamo quidem, & oleo oliua-
rum. Nam Spiritus sancti donum in chrismatis vnctione confertur, & columba vtiq;
quæ ipsum designat Spiritum, oliuæ ramum ad arcam legitur retulisse. Sed si suum an-
tiquum ritum in hoc Græci potius seruare voluerint, videlicet quod Patriarcha vnà
cum Archiepiscopis & Episcopis eius Suffraganeis, & Archiepiscopi cũ Suffraganeis suis 6.
simul Chrismæ conficiant, in talium eorum consuetudine tolerentur. Nullis autem per
Sacerdotes, vel Confessores pro satisfactione pœnitentiæ vnctio aliqua solummodo in-
iungatur. Infirmis verò iuxta verbum Iacobi Apostoli, vnctio exhibeatur extrema. 7.
Porrò in appositione aquæ, siue frigidæ, siue calidæ, vel tepidæ in altaris sacrificio suam,
si velint, consuetudinem Græci sequantur, dummodo credant, & asserant, quod serua-
ta Canonis forma, conficiatur pariter de vtraq;. Sed Eucharistiam in die Cœnæ Domi-
ni consecratam vsque ad annum, prætextu infirmorum, vt de illa videlicet ipsos com-
municent, non reseruent, liceat tamen eis pro infirmis ipsis corpus Christi conficere,
ac per quindecim dies, & non longiori temporis spatio, conseruare, ne per diutinã ipsius
reseruationem, alteratis forsitan speciebus, reddatur minus habile ad sumendum, licet
veritas & efficacia semper eadem omnino remaneat, nec vlla vnquam diuturnitate seu
volubilitate temporis euanescat. In celebratione verò solemnium, & aliarum Missa- 10.
rum, & de hora celebrandi eas, dummodo in confectione, vel consecratione formã ver-
borum à Domino expressam & traditam obseruent, & celebrando non transgredian-
tur horam nonam, suam sequi consuetudinem permittantur. Sacerdotes autem dicãt 11.
horas Canonicas more suo, sed Missam celebrare, priusquam officium matutinale com- 12.
pleuerint, non præsumant. Promouendi verò ad Sacerdotium & Presbyteri qui præ-
ficiendi fuerint Ecclesiarum regimini, examinentur antea diligenter, si præcipuè de
horis Canonicis, & Missarum officij secundum distinctionem temporum exsequẽdis,
sint sufficienter instructi, vt ad hæc non nisi digni & idonei admittantur. Ceterùm 13.
vnusquisq; Sacerdos in aureo, vel argenteo solum, aut saltem stanneo calice sacrificet,
habens corporale de lino candidum & nitidum, & altare mundis vestimentis opertum,
vel decentibus paramentis. Mulieres autem seruire ad altare non audeant, sed ab il- 14.
lius ministerio repellantur omnino. De ieiunio verò diei Sabbathi quadragesimali 15.
tempore, quamquam honestius & salubrius Græci agerent, si sic toto illo tempore ab-
stinerent, vt nec vnico die institutum ieiunium violarent, teneant & seruẽt
pro libito morem suum. Sacerdotes quoque coniugati, & alij, quibus Parochiarum 16.
curæ, vel Ecclesiarum Parochialium regimen per Episcopos suos committitur, licitè
ac liberè possint Parochianorum suorum confessiones audire, ipsiq; pœnitentiam in-
iungere pro peccatis: quia cui licet vel conceditur quod est maius, competit nimirum,
nec negari conuenit quod est minus: liberum tamen sit ipsis Episcopis viros alios indo-
neos coadiutores, & cooperatores habere in audiendis confessionibus, & pœnitentijs
iniungendis, ac ceteris, quæ ad salutem pertinent animarum. Ipsisq; in his per eorum 17.
diœceses absque Sacerdotum ipsorum præiudicio, & grauamine committere vices suas,

cum propter occupationes multiplices, & occasiones varias posßit contingere, quod ne-
18. queant per easdem diœceses officium suum exsequi per seipsos. De fornicatione autẽ, quàm solutus cum soluta committit, quin sit mortale peccatum, non est aliquatenus ambigendũ, cùm tam fornicarios quàm adulteros à regno Dei Apostolus asserat alie-
19. nos. Ad hæc volumus & expreßè præcipimus, quod Episcopi Græci septem ordines, secundum morem Ecclesiæ Romanæ, de cetero conferant: cùm hucusq; tres de minoribus circa ordinandos neglexisse vel prætermisisse dicantur. Illi tamen, qui iam sunt taliter ordinati per eos, propter nimiam ipsorum multitudinem in sic susceptis Ordinibus to-
20. lerentur. Quia verò secundum Apostolum mulier mortuo viro ab ipsius est lege soluta, vt nubendi cui vult in Domino liberum habeat facultatem, secundas & tertias, ac vlteriores etiam nuptias Græci non reprehendant aliquatenus, nec condemnent, sed potius illas approbent inter personas, quæ aliàs licitè ad inuicem matrimonio iungi pos-
21. sunt. Secundo tamen nubentes Presbyteri nullatenus benedicant. Et quoniam apud
22. eos consueuerunt contrahi matrimonia inter personas contingentes se, iuxta eorum cõputationem octauo gradu, qui secundum computationem & distinctionem graduum, quam nos facimus apud nos, quartus habetur, ne id præsumatur deinceps, firmiter prohibemus: districtè præcipientes, vt cum in vlterioribus gradibus licitè matrimonia contrahantur, in prædicto quarto consanguinitatis vel affinitatis gradu copulari vlterius non præsumant, statutum in hoc generalis Concilij obseruantes. Illos tamen, qui iam in gradu huiusmodi contraxerunt, dispensatiuè permittimus in sic contracto ma-
23. trimonio remanere. Denique cùm veritas in Euangelio asserat, quod si quis in Spiritum sanctum blasphemiam dixerit, neque in hoc seculo, neque in futuro dimittetur ei, per quod datur intelligi, quasdam culpas in præsenti, quasdam vero in futuro posse sæculo relaxari; & Apostolus dicat, quod vniuscuiusque opus quale sit ignis probabit, & cuius opus arserit, detrimentum patietur, ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem; & ipsi Græci verè ac indubitanter credere ac affirmare dicantur, animas illorum, qui suscepta pœnitentia, ea non peracta, vel qui sine mortali peccato cum venialibus tamen, & minutis decedunt, purgari post mortem, & posse suffragijs Ecclesiæ adiuuari: Nos quia locum purgationis huiusmodi dicunt non fuisse sibi ab eorum Doctoribus certo & proprio nomine indicatum, illum quidem iuxta traditiones & auctoritates sanctorum Patrum Purgatorium nominantes, volumus, quod de cetero apud istos isto nomine appelletur, illo enim transitorio igne peccata vtique, non tamen criminalia seu capitalia, quæ prius per pœnitentiam non fuere remissa, sed parua & minuta purgantur, quæ post mortem etiam grauant, si in vita non fuerint relaxata. Si
24. quis autem absq; pœnitentia in peccato mortali decedit, hic proculdubio æternæ gehẽ-
25. næ ardoribus perpetuò cruciatur. Animæ verò paruulorum post baptismi lauacrum, & adultorum etiam in charitate decedentium, qui nec peccato, nec ad satisfactionem
26. aliquam pro ipso tenentur, ad patriam protinus transuolant sempiternam. Ordinationes demum, & instituta regularia sanctorum Patrum de vita, & statu Monachorum præcipimus ab Abbatibus, & Monachis Græcis inuiolabiliter obseruari. Fraternitatem

ultatem itaq; tuam hortamur attentè, per Apostolica tibi scripta mandantes, quatenus præmissa omnia Episcopis Græcis præfati regni seriatim, & diligenter exponi facias, districtè ipsis iniungens, vt ea sollicitè attendere, studiosè tenere ac efficaciter procurent, & à suis faciant subditis obseruari. Memoratis autem Archiepiscopo Nicosiensi, & eius Suffraganeis Latinis firmiter auctoritate nostra præcipias, vt eosdem Græcos super præmissis contra huiusmodi prouisionem, & deliberationem nostram non inquietent aliquatenus nec molestent. Contradictores eadem auctoritate appellatione postposita compescendo, non obstantibus si præfatis Archiepiscopo et Suffraganeis, vel quibuscunque alijs à Sede Apostolica sit indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint, per litteras Apostolicas, plenam & expressam, ac de verbo ad verbum non facientes de indulto huiusmodi mentionem, Datum Lateran. II. Nonas Martij anno XI.

CAPVT VII.

De communicatione Latinorum cum Græcis ex Bulla Clementis PP. VIII.

CLemens viij. Pontifex Maximus, quo studioerga vniuersam Ecclesiam & præcipuè erga Græcos ferebatur, ne qua Deo in administrandis Sacramentis iniuria fieret, ipsi autem Græci salutem inde consequerentur, perbreuem ad Latinos Episcopos, in quorũ diœcesibus Græco ritu viuentes degant, euulgari iussit, cuius summam affert Possevinus Tom. 1. Appar. Sacr. in addit. verb. *Græci.*

Presbyteri Græci baptizatos Chrismate in fronte non consignent, & ideo ab ipsis in ordine baptismi apud eorum Euchologium prætermittãtur, quæ sequuntur post illa verba: ἐκ μετὰ τὴν εὐχὴν, &c. vsque ibi: εἶτα ποιῖ ὁ ἱερεὺς σχῆμα κόκλου, hoc est, *Et post orationem*, &c. (vbi habetur forma huius cõsignationis) vsque ad verba: *postea facit Sacerdos figuram circuli, &c.*

Episcopi Latini infantes seu alios baptizatos à Presbyteris Græcis de facto Chrismate in fronte consignatos confirment, & tutius videtur vt cum cautela, & sub conditione id faciant (videlicet N. *Si es confirmatus, ego te confirmo, sed si non es confirmatus, ego consigno te signo crucis, & confirmo te Chrismate salutis, in nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti*) præsertim verò cùm verisimiliter dubitari potest quod ab Epis. Græcis fuerint baptizati.

Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum, quod pro infirmis asseruatur, singulis octo diebus, vel saltem quindecim renouetur. Non asseruetur idem Sacramentum toto anno, si tamen asseruatum fuerit, saltem in fine

Digitized by Google

fine anni ſumatur.

Tollatur abuſus tundendi vel etiam miſcẽdi ſacro oleo, ac iterum coquendi, vel alias exſiccandi ſpecies ſacramenti ſacræ Euchariſtiæ, feria quinta Cænæ Domini, vt deinde illud aſſeruent.

Si Græci velint accipere altaria portatilia ab Epiſcopis Latinis conſecrata, benè erit; ſin minus, tolerentur eorum thioni, ſiue throni, ſuper altaria lapidea ponendi cùm celebrent.

Corporalia vti Latini habeant, niſi thionis etiam pro corporalibus vtantur.

Circa Sacramentũ Pœnitentiæ.

In caſu neceſsitatis Presbyteri Græci Catholici poſsint Latinos abſoluere. Vtantur forma abſolutionis in generali Concilio Florentino præſcripta, & poſtea ſi voluerint, dicant orationem illam deprecatiuam, quam pro forma huiuſmodi abſolutionis dicere tantum conſueuerunt.

Tollendus abuſus vbi eſt, vt vir atque vxor ſimul & eodem tempore eidem Presbytero confiteantur.

Aqua ex ritu Græco in die Epiphaniæ vel primo die menſis benedicta conſeruetur in Eccleſia, vt illa fideles aſpergantur.

Circa oleum ſanctum Catechumenorum & infirmorum.

Non ſunt cogendi Presbyteri Græci olea ſancta, præter Chriſma, ab Epiſcopis Latinis diœceſanis accipere, cùm huiuſmodi olea ab eis in ipſa oleorum & Sacramentorum exhibitione ex veteri ritu conficiantur ſeu benedicantur. Chriſma autem, quod non niſi ab Epiſcopo, etiam iuxta eorum ritum, benedici poteſt, cogantur accipere. Prohibeantur verò ab Epiſcopis Græcis externis, ſchiſmaticis, ſeu ſanctæ Romanæ Eccleſiæ cõmunionem non habentibus, illud accipere, vel eo vti.

Circa Sacramentum ordinis.

Ordinati ab Epiſcopis ſchiſmaticis, alias ritè ordinatis ſeruata debita forma, recipiunt quidem ordinem, ſed non executionem.

Proinde ipſi ordinati ab Epiſcopis ſchiſmaticis, correcti vel emendati, reconciliandi ſunt, & abſoluendi cum pœnitentijs ſalutaribus, dummodo errores, vel ſaltem ſchiſma ordinatoris abiurent in iudicio, vel publicè, vel ſecretò pro qualitate facti. In ordinibus autem per eos alias ritè ſuſceptis, miniſtrare nõ permittũtur, niſi cũ ipſis ſuper irregularitate huiuſmodi occaſione cõtracta, auctoritate S. Sedis Apoſtolicę fuerit diſpẽſatũ.

Non ſunt admittendi Epiſcopi ſchiſmatici, ſiue pro ordinibus ſiue pro alijs ſacramentis conferendis, ſed detinendi, quoad ſancta ſedes Apoſtolica deſuper conſulatur, & reſponſum habeatur.

Græci ſine litteris dimiſſorijs Epiſcopi Latini diœceſani ad ſacros ordines promoti, ſuſpenſi ſunt, & ſi ſuſpenſi in ſuis ordinibus miniſtrauerint, efficiuntur irregulares, ſicut & Latini.

Super huiuſmodi autem & ſimilibus irregularitatibus diſpenſandi facultatem à ſancta Sede Apoſtolica obtineri oportet.

Si

Digitiz

Si Episcopus Latinus Græcum aliquem ordinare voluerit, qui à Presbytero Græco in baptismo Chrismate in fronte facto fuerit consignatus, debet illum antea confirmare, saltem sub conditione, videlicet N. *si es confirmatus, &c.* vt suprà. Presbyteri vidui, seu vxoribus orbati, habitum ferant diuersum ab alijs.

Curent Ordinarij locorum, vt decretum sacri Generalis Concilij Tridentini de reformatione matrimonij vertatur in linguam Græcam vulgarem, & in locis, & Parochijs Græcorum, & Albanensium euulgetur & publicetur.

Matrimonia inter coniuges Græcos, dirimi seu diuortia, quoad vinculum, fieri nullo modo permittant, aut patiantur, & si qua de facto processerunt, nulla & irrita declarent.

Maritus Latinus vxoris Græcæ ritum non sequetur.

Latina vxor non sequatur ritum mariti Græci.

Græca verò vxor sequatur ritum mariti Latini.

Quod si id fieri non possit, quisque coniugum in suo ritu, Catholico tamen, manere permittatur.

Proles sequatur patris ritum, nisi prævaluerit mater Latina.

Presbyter Græcus coniugatus ante sacrum sacrificiũ, seu sanctam Missam celebrandam, vel per hebdomadam & per triduũ abstineat ab vxore.

Circa alia dogmata Græcorum.

Græci credere tenentur, etiã à Filio Spiritum sanctum procedere, sed non tenentur pronunciare, nisi subesset scandalum, præsertim si degant inter Latinos: aut necessitas postularet cõfitendi fidem Catholicam, quia tunc oportet etiam pronunciare.

Nunquam Monachis Græcis, seu Calogeris animarum cura committatur, nisi ex necessitate, vel alia iusta causa.

Presbyteri sæculares Græci, abiuratis schismate & erroribus, atque in fide Catholica benè instructi, in Parochialibus seu Curatis ecclesijs Græcorum instituí possunt.

Tolerandus est apud Græcos vsus carniũ die sabbathi, vbi sine scandalo fieri potest: in locis tamen ipsorum, & inter eos tantum.

Item tolerandus est, vt ad ieiunium eodem die sabbathi in Quadragesima, excepto vno sabbatho sancto, ex antiqua traditione nõ teneantur, sed dumtaxat ad abstinentiam.

In ieiunijs biduanis, vel triduanis, vel alias à Diœcesanis, vel Iubilęis à Summo Romano Pontifice indicatis, dies sabbathi in eis comprehensus, vel præscriptus, in alium diem pro plebibus Græcis, ab ipsis Diœcesanis, Apostolica auctoritate sanctissimi domini nostri Clementis diuina prouidentia Papę VIII. permittitur commutari.

Si ipsi Græci ad obseruationem ieiuniorum, & vigiliarum Latinæ Ecclesiæ induci possent, optimum esset, sed non cogantur, cùm ipsi qualibet hebdomada, & feria quarta, & feria sexta ieiunent.

Græci existentes inter Latinos, dies festos de præcepto eiusdem ecclesiæ Latinæ seruare tenentur.

Insuper idem sanctissimus Dominus noster constituit Romæ habendũ esse Episcopum Græcum Catholicum, qui Græcos Episcopis Latinis Italiæ, & insularum adiacentium subiectos, ab Episcopo Græco ordinario volentes, cum illorum dimissorijs, ad id tantum concedendis, ritu Græco ordinet.

Item mandauit, vt ad maiorem instructionem Domsthorum Episcoporum Latinorum imprimãtur, cum hac ipsa Decretales, seu literæ quædam Apostolicæ ad Græcorum ritus pertinentes: ac etiam professio orthodoxæ fidei, à Græcis qui ad vnitatem sanctæ Romanæ ecclesiæ veniũt, facienda.

Ita sanctitas sua ex sententia congregationis super reformatione Græcorum, decreuit, & declarauit, ac fieri mandauit Romæ in Palatio Montis Quirinalis apud Sanctum Marcum, die 31. mensis Augusti. Anno Dom. 1595. Pontific. sui anno quarto.

CAPVT VIII.

In quibus præterea alijs casibus liceat Latinis communicare cum Græcis.

COnstat ex supradictis, omnes Schismaticos astrictos esse maioris excommunicationis vinculo: hæc autem excommunicatio lata non erat contra Schismaticos aliquo iure antiquo, vt optimè obseruat Abbas in Rub. de schismaticis, num. 2. Alij verò cõtendunt schismaticis etiam olim fuisse iure communi excommunicatos, nam c. 1. & 2. de schismaticis præcipiuntur vitari schismatic. Cæterùm quidquid sit hac de re, hodie omnes schismatici constitutione Pontificia, quæ in Cœna Domini promulgatur, sunt maioris excommunicationis pœna ligati.

Schismatici quando vitandi.

Quare primum dubium est, An schismaticus sit in vniuersum vitandus à nobis præsertim in diuinis, scilicet in Sacramentis recipiẽdis & alijs ministerijs diuinis exercendis?

Respondeo schismaticos eo ipso quo excommunicati sunt, non esse nobis vitandos, quia ob cõstitutionem in Concilio Constantiensi à Martino V. editam vsu iam receptum est, duo tantum excommunicationum gener

genera esse vitanda, nempe nominatim excommunicatum, & notorium Clerici percussorem: quare cum Schismaticis, qui non sunt publicè & nominatim excommunicati, licet communicare, non secus ac si non essent excommunicati, tam in humanis quàm diuinis rebus, vt latiùs infra dicemus, cùm de communicatione cum hæreticis agemus: quæ omnia procedunt etiam à fortiori in Schismaticis.

Catholici Græcorum Miss. m audire possunt.

Ex quo infertur, Catholicum posse interesse Missæ Sacrificiis quæ faciunt & offerunt Græci, Armeni, Rutheni, & alij Schismatici, & præceptum diuinum de audienda Missa adimplere prædictorum Missam audientem. Ita apertè colligitur ex dictis, & docet Azorius tom. 1. lib. 8. Institu. Moral. c. 11. Et ratio est, quia ritus etiam Græcanici in re diuina, & sacrificijs faciendis sunt Catholici, à sanctis Patribus traditi, Basilio nempe, Chrysostomo, & alijs, & proinde qui Græcanica sacra audiunt, suo officio, & Ecclesiæ præcepto satisfaciunt. Nam Græci legitimo suo more & instituto sacris operantur, & Ecclesiæ præceptum non est, vt rem diuinam audiamus hoc vel illo ritu, sed simpliciter, vt diebus Dominicis & festis rem sacram audiamus: & cum ex altera parte non teneamur vitare Schismaticos, nisi nominatim sint excommunicati, aut aliàs scandalum oriatur, fit, virum latinum posse interesse sacrificijs Græcorum & Schismaticorum.

An Catholici à Græcis Sacramenta possint recipere.

Sed maior difficultas est, An à Sacerdote vel Episcopo Schismatico possit quis Sacramenta recipere? Pro parte affirmatiua, facit Extrauagans Martini V. Ad euitanda, quod sine vllo discrimine excommunicatos non denunciatos docet non esse vitandos, ac si excommunicati non essent, idque plures auctores infra adducendi, vbi de hæreticorum communicatione agemus.

Pro contraria verò parte facit, quod isti Schismatici, in quantum excommunicati nominatim, non sint vitandi, in quantum Schismatici sunt separati à communicatione, à iure Canonico, & priuati iurisdictione; vt cõstat ex c. 1. & 2. de Schismaticis, & c. Ordin. 9. q. 1. Secũdò quia apertè Clemens Papa 8. in Bulla citata oppositã docet sententiam: Ordinati (inquit) ab Episcopis Schismaticis, alias ritè ordinatis, seruata debita forma, recipiunt quidem ordinem, sed non executionem; & insuper prohibentur in prædictis ordinibus ministrare, sine dispensatione sedis Apostolicę. Nec erit sufficiens solutio, si quis dicat loqui hic de ordinato, qui non sit subditus Episcopi: nam illa verba (alias ritè ordinatis) hoc etiam includunt. Et confirmatur, quia in eadem Bulla de sacramento pœnitentiæ dicitur, in casu necessitatis Presbyteros Græcos Catholicos, posse Latinos absoluere. Vbi per particulam illam (Catholici) Schismatici videntur excludi, etiam in casu necessitatis, quia eo ipso quo Schismatici sunt, carent iurisdictione

dictione vt infra latiùs dicemus de hæreticis. Quæ sunt notanda pro hac difficultate, quia quantum ad hoc, fere Schismatici & hæretici eadem est ratio: vnde ex illo loco petenda est huius dubij solutio.

An Sacerdos Græcus Latinorum ritu celebrare possit, & contrà.

Secundum dubium, An Sacerdos Græcus agens inter Latinos, teneatur se tam Latinorũ ritui, quàm proprię consuetudini conformare, & è contra de Latino inter Gręcos? Resp. Si loquamur de ritu tam in celebratione Missarum, quàm in alijs diuinis officijs, Pius V. prohibuit, ne sacerdos Græcus Latino ritu, neque è contra Latinus ritu Græco celebrarent: imò & Concilium Florentinum in literis vnionis simpliciter dicit, vnumquémque Sacerdotem debere conficere in fermentato vel azymo iuxta suæ Ecclesię consuetudinem. Hoc tamen existimo accipiendum de Sacerdotibus Latinis & Græcis, quando in eodem territorio sunt coniuncti, vel de Sacerdotibus Gręcis per Latinam Ecclesiam peregrinantibus, vel de Latinis per Græciam iter facientibus. Si tamen domicilium habeant vel Latini inter Gręcos, vel Gręci inter Latinos, tunc meritò potest esse quæstio, an teneantur se conformare ritui Ecclesię illius, in qua habent domiciliũ: quia qui habet domicilium in Ecclesia Græca, censetur iam Græcus, & è contra Græcus in Ecclesia Latina. Præterea in C. ille d. 12. dicitur teneri vnumquemque se conformare consuetudini Ecclesiæ, in qua actu existit. His rationibus motus P. Suarez 3. tom. disp. 44. sect. 3. tenet partem affirmatiuam: sed contraria sentẽtia probabilior videtur. Nam Concil. Florentin. & Bulla Pij V. absolutè præcipit vnicuique Sacerdotum Græcorũ & Latinorum, seruare propriæ Ecclesiæ ritum sine vlla limitatione, & ob id non tenetur se conformare, quantum ad ritum Ecclesiæ illius, in qua actu habitat, in alijs verò tenebitur consuetudines & pręcepta Ecclesiæ obseruare.

Ex quibus primò collige, Sacerdotem Latinũ degentem inter Armenos, Abissinos vel alios Schismaticos, quorum ritus in celebrando sit approbatus ab Ecclesia, posse se illorum ritui conformare, maximè quando habet domicilium: quia Concil. Florent. & Bulla Pij V. solum loquuntur de sacerdote Græco inter Latinos, & de Latino inter Græcos. Et ita non debent extendi ad alias nationes.

Secundò infertur, sæculares domicilium habentes in Ecclesia Græca, vel alia Schismaticorum, quales sunt nunc Lusitani multi in interiori Æthiopia, posse se consuetudinibus accommodare, & debere, maximè si sit scandalum, nisi aliàs vellent ipsi in omnibus Latino more viuere, habeantque Ministros Ecclesię Latinæ: nam tunc certum est nullatenus teneri.

Pro his tamen & similibus dubijs degentes inter alios Schismaticos à Græcis (cum quibus iam ex praxi constat qualiter quis se gerere debeat) & sciant

& sciant quid ab ipsis præstandum sit, tam in ieiuniorum, quàm dierum festiuorum obseruatione, quàm in eorum ritibus approbandis vel reprobandis, oporteret vt sedem Apostolicam consulerent.

CAPVT IX.

De pœnis Schismaticorum, & de eorum absolutione & reconciliatione.

DE Schismaticorum pœnis, quas Deus iustissimè ab eis interdum solet repetere, nõ est necesse in præsenti dicere. Extant in Scripturis aliquot eorum exempla: vt Num. 16. vbi Legimus Dathan, & Abiron propter illud peccatum fuisse absorptos à dehiscente terra. Et constat ex libris Reg. quantis cladibus affectæ fuerint vndecim tribus Israel, eò quod à domo Dauid discessionem fecerunt.

De alijs autem pœnis, quibus vel ipso facto, vel per sententiam iudicis, possunt affici schismatici, quędam sunt certa apud Doctores, & aliquid est controuersum. Primò certũ est eos non ita puniri, vt vel amittant ipso facto, vel possint amittere spiritualem aliquam potestatem, consistentem in spirituali charactere baptismi, vel confirmationis, vel ordinis. Nã hæc indelebilis, vt docet hic art. 3. D. Tho. & confirmat Turrecremata lib. 4. Sum. part. 1. cap. 7. & Syluester verb. *schismatici*; & patet ex Vrbano Papa Canon. Ordinationes 9. q. 1. qui ordinatos ab Episcopis schismaticis cẽset verè fuisse Ordinatos. Et ex Aug. lib. 6. de Baptismo contra Donatistas cap. 5. Vbi ait: *Potest Sacramentum tradere separatus, sicut habere.*

Secundo certum est priuari tamen ipso facto schismaticos facultate vtendi rectè & legitime eiusmodi potestate characteris, seu priuari eiusmodi potestate, quoad eius essentiam. quo ad vsum, nimirum legitimum, ait D. Tho. art. 3. Non enim possunt schismatici recte, & absque peccato vti eiusmodi potestate. Quo sensu asserit D. Thom. & Turrecrem. vbi suprà, debere intelligi quædam Patrum, seu Pontificum testimonia, quibus indicari videtur amitti per schisma potestatem etiam Ordinis siue Consecrationis. Oportet enim id intelligi quoad vsum legitimum: vt quando Patres Concilij Lateranensis sub Innocentio tertio cap. 1. Extrauag. de schismat. aiunt. *Ordinationes ab Octauiano, & Guidone Hæresiarchis factas, irritas esse censemus.* Quod etiam dicit Vrbanus in can. Ordinationes 9. q. 1. Debet enim intelligi quoad executionẽ earum legitimam, vt ibi etiam exponit Glos. addens, nisi cum eis fuerit dispensatum, vel nisi Ordinatus probare posset, nescisse se fuisse schismaticum eum Episcopum à

quo accepit Ordinem, aut habuiſſe legitimam diſpenſationem accipiendi Ordines à ſchiſmatico, vt ait Innocentius 3. in cap. Paternitate, extra de ſchiſmaticis.

Tertiò Certum eſt prẽter excõmunicationem, quam ſupra ſchiſmaticos diximus incurrere, ſi ab ea non reſipiſcant, poſſe vlterius puniri, nimirum per cenſuram depoſitionis vt patet ex Can. In nomine Domini 23. d. & notat vbi ſupra Turrecrem. Et ſi nec per depoſitionem emẽdentur, pẽnis etiam corporalibus, auxilio brachij ſẽcularis, vt fieri iubet Pelagius Pontifex in can. de Liguribus 23. q. 5. & docet D. Tho. hic art. 4. ad 3. Atq; etiam poſſunt priuari à Pontifice poteſtate & dignitate temporali.

Quartò Schiſmaticus præter pœnas prædictas, alias etiam incurrit: Et enim irregularis, ita vt etiamſi Eccleſiæ per abſolutionem & verã pœnitentiam fuerit reconciliatus, ad beneficia & ordines promoueri non poteſt, ſine Pontificis diſpenſatione, vt colligi videtur ex c. Qua diligentia de eluſione, vbi Hoſtiẽſis, Abbas, & Ioannes Andreas idẽ cenſent. Hãc verò irregularitatem non contrahi à ſchiſmatico occulto, ſed tantũ manifeſto quidam affirmant. Alij verò in cõtrarium docent etiã ab occulto contrahi. Sed probabilior videtur prima ſententia, vt optimè oſtendit Greg. de Valentia, 2. 2. diſp. 3. q. 15. puncto 3.

Sed petes, an ſchiſmatici Presbyteri & Epiſcopi careant ordinis poteſtate, an tantum Iuriſdictione. Reſpõdet S. Tho. 2. 2. q. 39. art. 3. Schiſmaticos iuriſdictione carere: *Non poſſunt* (inquit) *abſoluere nec excommunicare, nec indulgentias concedere.* Sic ille, & ita nequeunt eadem ratione eligere, beneficia conferre, leges ſiue conſtitutiones dare, vel ponere. Vnde ſi quos abſoluant vel eligant, abſolutio ſeu electio rata non eſt, & proinde iterãda: habere tamen ait S. Tho. poteſtatem ſacram ordinis: quare Epiſcopus ſchiſmaticus verè conficit & conſecrat Euchariſtiam, verè confirmat, verè ordinat, cum aliquos ad Eccleſiaſticos ordines eligit ac promouet, ab eo: verè ordinis characterem recipiunt, non tamen ordinis vſum & functionem; quoniam ſunt ipſo iure ſuſpenſi, ſi ſcienter à ſchiſmatico Epiſcopo ordinentur. Pari aut ſimili ratione, ſi Epiſcopus ſchiſmaticus altariã, vaſa, aut templa conſecrat, ratum eſt quod facit, quia hæc ſunt Ordinis non iuriſdictionis, quamuis Epiſcopo ex Eccleſiæ auctoritate conueniant.

Si quæras vtrum hęc pęna qua ſchiſmatici iuriſdictione priuantur locum habeat generatim in omnibus Schiſmaticis. Quidam aiunt hanc Schiſmaticorum pœnam, qua iuriſdictione priuantur, locũ habuiſſe ante Concilium Conſtantienſe, in omnibus manifeſtis & notorijs ſchiſmaticis, non occultis: modò verò poſt illud, ſolum locum habere in ijs, qui ſunt expreſsim & nominatim denunciati, aut manifeſti perculſores Clericorum

eum. Alijs probabilius videtur, vniuersè schismaticos, quatenus tales sunt, iurisdictione Ecclesiastica priuatos esse, eò quòd sunt extra Ecclesiã quia ipsi se ab Ecclesia diuiserunt.

Respondeo, Si schismaticus sit toleratus, & communi errore populi habitus pro legitimo, non dubium, quin omnes actus iurisd. aliàs requirétes, sint validi, vt infra dicemus etiam de hæreticis. Si vero Presbyter vel Episcopus sit manifestus schismaticus, tunc aliqui dicunt, non valere gesta per ipsum, illa inquam quæ requirunt Iurisd. Alijs vero placet, valere omnia in casu, quo schismaticus non sit nominatim excõmunicatus, vel manifestus Clerici percussor, sed verior & securior 1. sententia.

Sed quæres, quam iuris pœnam incurrat, qui ad ordines vel alia Ecclesiastica beneficia à schismaticis promouetur? Respondetur, Si sciens esse schismaticum, & excommunicatum, sponte suscepit ab eo sacramentum ordinis, manet irregularis & suspensus ab executione illius ordinis quem suscepit, & indiget dispensatione sedis Apostolicæ: si vero beneficia Ecclesiastica, priuatur illis: ita colligitur ex c. 1. de schismaticis, & ex Bulla Clem. 8. supra adducta. Si tamen cum ignorantia quis fuerit ordinatus, dispensat Episcopus in irregularitate: ita post Nauar. docet Greg. de Valencia 2.2. in 3. p. disp. 7. q. 19. de irregular. puncto 3.

Vltimò dubitatur, An ab excommunicatione, & alijs pœnis liberi sint schismatici, qui ignorantia inuincibili schismati Græcorum inhærent? Breuiter dicam, certum esse pœnas prædictas non incurrere, nec in interiori, neque exteriori foro: vt clarius patebit ex his, quæ infra dicemus, tractantes de Hæreticorum pœnis.

Qua verò ratione schismatici sint absoluendi, & reconciliandi cum Ecclesia, dicemus infrà, cùm de absolutione hæreticorum dixerimus, tum quia schismatici maiori ex parte hæretici sunt, tum etiam quia etsi schismatici tantum inueniãtur, eorum absolutio reseruata est etiam sedi Apostolicæ, vt patet ex Bulla cœnæ Domini.

Illud tamen est considerandum, quod quamuis schismaticorum absolutio sit reseruata, sicut & Hæreticorum, in eorum tamen absolutione nõ sunt tot tantæque circumstantiæ obseruandæ, sicut in absolutione hæreticorum. Oportebit tamen primò, vt antequã absolutionis beneficium accipiant, publicè vel priuatè fidei professionem iuxta sequentem formulam à sede Apostolica exhibitam, faciant.

Digitized by Google

CAPVT X.

Professio orthodoxæ fidei à Græcis facienda, Gregorij XIII. Pont. Max. iussu edita.

EGO N. *firma fide credo & profiteor omnia & singula, quæ continentur in Symbolo fidei, quo Sancta Romana Ecclesia vtitur, videlicet:* Credo in vnum Deum Patrẽ *omnipotentem factorem cæli & terræ, visibilium omnium & inuisibilium. Et in vnũ* Dominum Iesum Christum *filium* Dei *vnigenitum. Et ex Patre natum ante omnia sæcula. Deum de Deo, lumen de lumine,* Deum *verum de* Deo *vero. Genitum non factum, consubstantialem* Patri; *per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cælis. Et incarnatus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine, & homo factus est. Crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus & sepultus est. Et resurrexit tertia die secundum Scripturas. Et ascendit in cælum: sedet ad dexteram Patris. Et iterum venturus est cum gloria iudicare viuos, & mortuos: cuius regni non erit finis. Et in spiritum sanctum Dominum, & viuificantem: qui ex Patre, Filioque procedit. Qui cum Patre & Filio simul adoratur & conglorificatur: qui locutus est per Prophetas. Et vnam sanctam Catholicam & Apostolicam Ecclesiã. Confiteor vnum Baptisma in remissionem peccatorum. Expecto resurrectionem mortuorum. Et vitam venturi sæculi.* Amen.

Credo etiam, profiteor, atque suscipio ea omnia quæ Sacra Oecumenica Synodus Florentina super vnione Occidentalis & Orientalis Ecclesiæ definiuit, & declarauit: videlicet quòd Spiritus Sanctus à Patre & Filio æternaliter est, & essentiam suam, suúmque esse subsistens habet ex Patre simul & Filio; & ex vtroque æternaliter, tanquam ab vnico principio & vnica spiratione procedit. Cùm id quod Sancti Doctores & Patres dicunt, ex Patre per Filium procedere Spiritum Sanctum, ad hanc intelligentiam tendat; vt per hoc significetur Filium quoque esse, secundum Græcos quidem, causam, secundum Latinos verò, principium subsistentiæ Spiritus Sancti sicut & Patrem. Cumque omnia quæ Patris sunt, ipse Pater vnigenito Filio suo gignendo dederit, præter esse Patrem; hoc ipsum quod Spiritus Sanctus procedit ex Filio, ipse Filius à Patre æternaliter habet, à quo æternaliter etiam genitus est. Illamque verborum illorum, Filioque explicationem, veritatis declarandæ gratia, & imminente tunc necessitate, licite ac rationabiliter Symbolo fuisse appositam.

Item in azymo siue fermentato pane triticeo corpus Christi veraciter confici: Sacerdotesque in altero ipsum Domini corpus conficere debere, vnumquemque scilicet iuxta suæ Ecclesiæ, siue Occidentalis siue Orientalis consuetudinem.

Item si verè pœnitentes in Dei *charitate decesserint, antequam dignis pœnitentiæ fructibus de commissis satisfecerint, & omissis, eorum animas pœnis Purgatorij post mortem*

Digitized by Google

mortem purgari: & vt à pœnis huiuſmodi releuentur, prodeſſe eis fidelium viuorum ſuffragia, Miſſarum ſcilicet Sacrificia, orationes & eleemoſynas, & alia pietatis officia, quæ à fidelibus pro alijs fidelibus fieri conſueuerunt, ſecundum Eccleſiæ inſtituta. Illorumq; animas qui poſt Baptiſma ſuſceptum nullam omnino peccati maculam incurrerunt, illas etiam quæ poſt contractam peccati maculam, vel in ſuis corporibus, vel eiſdem exutæ corporibus, prout ſuperius dictum eſt, ſunt purgatæ, in cælum mox recipi & intueri clare ipſum Deum trinũ & vnum ſicuti eſt, meritorum tamen diuerſitate alium alio perfectius. Illorum autem animas, qui in actuali mortali peccato, vel ſolo originali decedunt, mox in infernum deſcendere, pœnis tamen diſparibus puniendas.

Item ſanctam Apoſtolicam Sedem, & Romanum Pontificem in vniuerſum orbem tenere Primatum, & ipſum Pontificem Romanum ſucceſſorem eſſe beati Petri Principis Apoſtolorum & verum Chriſti Vicarium, totiusq; Eccleſiæ caput, & omnium Chriſtianorum Patrem ac doctorem exiſtere; & ipſi in Beato Petro paſcendi, regendi, & gubernandi vniuerſalem Eccleſiam a Domino noſtro Ieſu Chriſto, plenam poteſtatẽ traditam eſſe, quemadmodum etiam in actis Oecumenicorum Conciliorum, & in ſacris Canonibus continetur.

Inſuper profiteor ac recipio alia omnia, quæ ex Decretis ſacræ Oecumenicæ Generalis Synodi Tridentinæ Sacroſanctæ Romanæ, & Apoſtolicæ Eccleſiæ, etiam vltra contenta in ſupradicto fidei Symbolo, profitenda ac recipienda propoſuit, atque præſcripſit, vt ſequitur.

Apoſtolicas & Eccleſiaſticas traditiones, reliquaſque eiuſdẽ Eccleſiæ obſeruationes & conſtitutiones firmiſſimè admitto & amplector.

Item ſacram ſcripturam iuxta eum ſenſum, quem tenuit & tenet Sancta Mater Eccleſia, cuius eſt iudicare de vero ſenſu & interpretatione ſacrarum ſcripturarum, admitto, nec eam vnquam niſi iuxta vnanimem conſenſum Patrum accipiam & interpretabor.

Profiteor quoque ſeptem eſſe verè & propriè Sacramenta nouæ legis à Ieſu Chriſto Domino noſtro inſtituta, atque ad ſalutem humani generis, licet non omnia ſingulis neceſſaria, ſcilicet Baptiſmum, Confirmationem, Euchariſtiam, Pœnitentiam, Extremam vnctionem, Ordinem, & Matrimonium, illaque gratiam conferre: & ex his Baptiſmum, Confirmationem, & Ordinem ſine ſacrilegio reiterari non poſſe.

Receptos quoque & approbatos Eccleſiæ Catholicæ ritus in ſupradictorum omnium Sacramentorum ſolemni adminiſtratione recipio & admitto.

Omnia & ſingula quæ de peccato originali, & de iuſtificatione in Sacroſancta Tridentina Synodo definita, & declarata fuerunt, amplector & recipio.

Profiteor pariter in Miſſa offerri Deo verum & proprium & propitiatorium Sacrificium pro viuis & defunctis, atque in ſanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento eſſe ver̃, realiter, & ſubſtantialiter Corpus, & ſanguinem vna cum anima, & diuinitate Domini noſtri Ieſu Chriſti, fierique conuerſionem totius ſubſtantiæ panis in Corpus, &

totius totius

totiuſ ſubſtantiæ vini in ſanguinem, quam conuerſionem Catholica Eccleſia tranſubſtantiationem appellat.

Fateor etiam ſub altera tantum ſpecie, totum atque integrum Chriſtum, verúmque Sacramentum ſumi.

Conſtanter teneo purgatorium eſſe, animaſque ibi detentas fidelium ſuffragijs iuuari, Similiter & ſanctos vna cum Chriſto regnantes, venerandos atque inuocandos eſſe, eoſque orationes Deo pro nobis offerre, atque eorum reliquias eſſe venerandas.

Firmiſsimè aſſero, imagines Chriſti, ac Deiparæ ſemper virginis, nec non aliorum ſanctorum habendas & retinendas eſſe, atque eis debitum honorem ac veneration em impartiendam.

Indulgentiarum etiam poteſtatem à Chriſto, in Eccleſia relictam fuiſſe, illarumq; vſum Chriſtiano populo maxime ſalutarem eſſe affirmo.

Sanctam Catholicam & Apoſtolicam Romanam Eccleſiam, omnium Eccleſiarum Matrem & Magiſtram agnoſco, Romanoq; Pontifici Beati Petri Apoſtolorum Principis ſucceſſori, ac Ieſu Chriſti vicario, veram obedientiam ſpondeo ac iuro.

Cæteraitem omnia à ſacris Canonibus, & Oecumenicis Conciliis, ac præcipue à ſacroſancta Tridentina Synodo tradita, definita, & declarata indubitanter recipio, atque profiteor, ſimulq; contraria omnia, atque hæreſes quaſcunque ab Eccleſia damnatas & reiectas, & anathematizatas, ego pariter damno, reijcio & anathematizo.

Hanc veram Catholicam fidem, extra quam nemo ſaluus eſſe poteſt, quam in præſenti ſpõte profiteor, & veraciter teneo, eãdem integram, & inuiolatam, vſque ad extremum vitæ ſpiritum, conſtantiſsimè Deo adiuuante, retinere, & confiteri, atque à meis ſubditis, vel illis quorum cura ad me in munere meo ſpectabit, teneri, doceri, & prædicari, quantum in me erit, curaturum.

Ego idem N. ſpondeo, voueo, ac iuro. Sic me Deus adiuuet, & hæc ſancta Dei Euangelia.

DE

Digitized by Google

DE PROCVRANDA CONVERSIONE OMNIVM GENTIVM

LIBRI VI. PARS III.

De Ruthenorum Religione, & vnione cum Sede Apostolica.

CAPVT I.

De Ruthenis tempore Clem. Papæ VIII. ad Sedis Apostolicæ communionem admissis, & de forma qua fuere recepti.

RVthenorum populi (quos antiquo vocabulo Russos appellant scriptores) ad vnionem Apostolicæ sedis recepti fuerunt à Clem. VIII. Pontifice Maximo: vt latiùs Cardinalis Baronius ad calcem 7. Tomi Annalium præcipua appendice adiecit. Eius etiá vnionis meminit Anto. Possevinus in Apparatu sacro, verbo *Rutheni*. At quoniam ille decretum dũtaxat deliberationis Archiepiscopi & Episcoporũ Ruthenorũ in sua Synodo facta de suscipiẽda communione sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & eorundẽ ad summum Pontificem literas; hic verò tantum alias Synodi circumstantias enumerant; nos aliquid plenius huc inferemus. Quare primo de synodo à Ruthenis celebrata & Decreto in ea edito: secundo de litteris ad summum Pontificem, ac de Articulis siue conditionibus à Ruthenis propositis. 3. de communione ipsa à sede Apostolica concessa dicemus.

Primò igitur, anno Domini 1594. die 2. mensis Decembris, Brestensis Synodus celebrata est Brestæ, quæ ciuitas est sita in magno Ducatu Lituaniæ, qui ad regnum Poloniæ pertinet. Ea indicta est iussu Clementis VIII. Pont. Max. felicis recordationis, cui quæ decernenda erant, proposita fuerant ab Episcopis, qui illuc conuenire debebant. *Synodus Brestensis.*

Digitized by Google

Tria fuerunt de quibus hęc synodus fuit coacta. Primum vt Rutheni Episcopi conuenientes in vnum cum Latinis Episcopis legitimè id facerent, quandoquidem sciebant illegitima esse Conçilia, quę sine Vicarij Christi auctoritate indicerentur, aut haberentur: ea verò, de quibus erat agendum, ad sanctæ Catholicæ fidei professionem edendam spectarent, reiecto omni schismate, ac nouis hęresibus, quæ passim succreuerant, dum ab Ecclesię vnitate secesserant.

Secundum vt decernerentur legati Ruthenorum, qui nomine omniũ ad Pont. Max. ad Vrbem proficiscerentur, ipsi, ac successoribus eius omnem delaturi obedientiam, tanquam supremo omniũ in Ecclesia Pastori.

Tertium vt ab eodem Pont. Max. absolutionem à schismate cõsequerentur. Neque postea communionem cum Patriarcha Constantinopolitano haberent, donec ille, quemadmodum antiqui olim Episcopi Constãtinopolitani, S. Ioannes Chrysostomus & alij Orthodoxi atque Catholici faciebant, Primatum Apostolicę sedis, qualis à Christo Domino fuit institutus, agnoscerent, ac profiterentur.

Accessit auctoritas nomine Pont. Max. à Stanislao Karncouio Gnesnensi Archiepiscopo, Primate totius Regni, & legato nato collata.

Interfuere nomine eiusdẽ summi Pontificis & aliorũ Latinorũ Episcoporũ, Demetrius Solicouius Archiepiscopus Leopoliensis, Bernardus Macieouius tunc Luceorienſis, nunc Archiepiscopus Gnesnẽsis, & sanctę Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, Stanislaus Gomoslincius Episcopus Chelmẽsis. Pro Ruthenis autẽ Metropolitanus Kiouienſis, & Halicienſis, totiusq; Russiæ Michael Rabiosa; Hypatius Primas Vlodimiriẽsis & Brestẽsis, Cyrillus Terlecius Exarcha Luceoriẽsis, & Ostrouienſis, Hermogenes Archiepiscopus Polocenſis & Vitepcẽsis, Ioannes Hohol Pinscẽsis, Turonienſis, Dionysius Sbieuoius, & Belscenſis Vladicę, siue Episcopi ritus Gręci. Prętерea plures Latini sacerdotes, & Rutheni qui dicuntur Poppi, sed qui extra Episcoporum ordinem starent.

Affuere pro sereniſsimo Rege Polonię Sigiſmundo huius nominis Tértio, Legati Nicolaus Radiuilius Dux in Olica, & Nieſſuuij, Palatinus Trocenſis, Leo Sapihea Lituanię Cácellarius, Demetrius Halecius eiusdem magni Ducatus Lituanię Thesaurarius idemque Capitaneus (vt vocant) Breſtenſis vt Regiæ Maiestatis auctoritate curarent, ne qua vis, & tumultus ab Hæreticis & alijs factioſis hominibus synodo intentaretur; sed sua synodo, & Ecclesiasticis libertas integra constaret, in dicendo, ac in decernendo. Porro nobilitas frequens Catholica cum eijsdem legatis Regijs haud defuit.

Atque Satanas omnis pacis, & vnitatis acerrimus osor, incitauerat Arianorum & aliorum hæreticorum animos, vt tantæ rei obsisterent. Quãobrem

Digitized by Googl

obrem contra mandatum Regium, nullaque fulti auctoritate, plurimi conuenere armati, qui Palatino Kiouiensi hæretico adhærebant, & quo cõtio, abnuente, pertractis etiam in suas partes duobus schismaticis Vladicis Luceorienſi, & Premisliensi, & aliquibus Poppis, conuenticula habebant; vt legitimã synodum interturbarent, ac scinderent: quod tamẽ efficere nequiuerunt. Grauissima enim Legati Regij ad eos oratione, nõ tam persuasi, quam absterriti, licet in sua peruicacia obfirmati hæretici, quæ à Rege petierant, obtinere non potuerant, perstitere tamen in nectẽdis dolis falsisque calumnijs obijciendis, quibus Synodi auctoritatem statutamque vnionem eleuarent.

At ea quæ à Regia Maiestate ante aliquod hebdomadas patierant Palatinus Kiouiensis & nobilitas Volinienſis, per Matthiam Malinum & Laurentium Britinium nobiles ad Regem allegatos, hæc fuerant. Inprimis, vt nemo armatus, neque cum militari manu ad eam synodum veniret, paxque & securitas ob libertatem mutuorum colloquiorum integra foret.

Deinde vt cuiuis eò accedere liberum esset, quãuis à Græcæ, & Romanæ Religionis hominibus essent in fide alieni.

Præterea vt synodo interesse posset Nicephorus Græcus qui cum Stephano Palatino in Moldauia captus, ex carcere Arcis Chocimienum aufugerat. Denique vt nisi in synodo conuenirent, possent cum ea controuersia ad generalia Comitia Regni confugere. Sed ad hæc postulata in scripto quod sigillis Regij authenticè munitum, legati Regij ostenderunt, eiusmodi datum est Responsum.

Primum postulatum non modo concedit Rex, verum etiam ita fieri omnino mandat, ideoque legatos suos ad synodum mittit, vt omnia pacificè & cum magna Ecclesiasticorum libertate synodus possit absolui.

Alterum vero de hæreticis ad synodum admittendis, eius Maiestas recusauit, quandoquidem synodus indicta erat ad Ruthenos Græcosque cũ Catholicis vniendos, vt in publicis Regijs literis habetur.

Tertium item postulatus nullo modo Regia Maiestas cõcedere voluit, designans quis, & qualis esset iste Nicephorus, quippe qui Stephanum Palatinum adduxisset in Moldauiam, secretosque cum Turcis tractatus habuisset in Regni totius ac Reipublicæ detrimentum: proinde nemini fas esse cum homine adeo suspectæ fidei quidquam agere.

Quartum denique postulatum eadem ratione detrectauit, inquiens aliud esse synodum Ecclesiasticorum, aliud Regni Comitia, in quibus Ecclesiastica negotia neque iudicium vllum nec locum habent, nisi quatenus libertati Ecclesiasticę patrocinium omne procuretur & detur.

Hæc cum Legati Regij obiecissent, ac Hæreticos & schismaticos acriter reprehẽdissent, quod synodũ impedire satagerẽt, conuenticula verò sine illa Regia auctoritate cogerent, & sub specie impiæ confœderationis id sibi licere dictitarent, de Patriarchatu Constantinopolitano, qui simoniacè à Turcis emeretur, pluribus argumentis indicarunt maledictionem; quam sedes illa habet, vt vnus alterum maiore pecunia persoluta de sede deiiciat: vnde nonnunquam contingat duos, siue tres simul esse Patriarchas sponsamque illam tres interdum simul habere maritos, sicque adulteram cum adulteris manere.

Sacerdotes autem & Monachos, atque Igumenos passim Christi Domini fide abiurata Turcicam sectam amplecti, atque per exteras regiones vagantes Christianos, eorũq; consilia per summã perfidiam prodere: huc item ad Russiæ partes passim venire cum fictis à Patriarcha literis, falsisque sigillis appresis.

Denique vt alia interim omittã in præfatis Comitijs, quid fuerit circa illa tria, quæ fuerunt propositа, sancitum sequenti scriptura significarunt.

Decretum deliberationis & conclusionis Reuerendissimorum Dominorum Archiepiscopi, & Episcoporũ Ruthenorum de recipienda & suscipienda Communione Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, factum die secunda Mensis Decembris Anno Domini millesimo quingentesimo nonagesimo quarto.

IN nomine sanctæ viuificantis & indiuiduæ Trinitatis Patris, & Filij & Spiritus sancti.

Nos infra nominatæ personæ, qui huic scripto nostro subscripsimus, notum facimus, quod introspicientes diligenter vocationem & officium nostrum, quod est huiusmodi vt nosmetipsos, & hominum Christianorum gregem ouium Christi nobis à Christo commissum, ad concordiam & vnionem promoueremus, prout nos saluator noster Christus Iesus edocuit, eamq; doctrinam sanguine suo obsignauit: ac potissimum his infelicissimis temporibus nostris, quibus multæ ac variæ hæreses inter homines grassantur, ob quas plurimi recedentes à vera & Orthodoxa fide Christiana, legem nostram deserunt, & ab Ecclesia Dei, veroq; in Trinitate illius cultu se ipsos separant.

Quod

Quod non alia de causa accidit, quam ob dissensionem nostram cum Dominis Romanis, cum quibus cum simus vnius Dei homines, & tanquam vnius Matris Sanctæ Ecclesiæ Catholicæ filij, ab ijs diuisi sumus, vnde mutuo auxilio præsidioq; inuicem nobis prodesse nequimus. Et quamuis assiduè Deum pro vnione in fide orationibus nostris precemur, nihilominus quonam pacto hæc vnio inter nos stabiliatur aliquando, numquam nobis seriò curæ fuit, spectando semper superiores nostros, & expectando si de hac ipsa vnione inciperent esse soliciti.

Verum cum nostra spes hac in re, vt hoc eorum cura & studio perfici possit, indies minuatur, non ob aliam rem quam quod isti seruitute Paganorum oppressi, etiamsi fortasse vellent, non possunt: Igitur ex inspiratione Spiritus sancti, cuius hæc sunt opera, & non hominum, considerantes cum ingenti dolore nostro, quanta impedimenta homines habeant ad salutem, absq; hac vnione Ecclesiarum Dei, in qua incipiendo à Christo saluatore nostro, & à sanctis illius Apostolis prædecessores nostri perstiterunt, ac vnum summum Pastorem primumq; Antistitem in Ecclesia Dei hic in terris (prout ea de re Concilia & Canones manifestos habemus) & non quempiam alium præter sanctissimum Papam Romanum profitebantur, illiq; parebant in omnibus: ac quamdiu id vniformiter in suo robore permansit, semper in Ecclesia Dei ordo, cultusq; diuini incrementum fuit: inde consecutum est vt difficillimum foret hæreticis sua disseminare praua dogmata. Postquam autem multi superiores esse cœperunt, eam sibi auctoritatem potestatemq; arrogantes: nunc clare cernimus ad quantas discordias & schismata ob pluralitatem superiorum Ecclesia Dei deuenit: ex quo fit vt hæretici tantas sumant vires.

Itaque nolentes vt conscientiæ nostræ tanto pondere aggrauarentur, si animarum salus multarum ob eas in Religione discordias diutius periclitaretur (licet hac ipsa de re nos prædecessoresq; nostri meditati fuerint idq; tentauerint) videntes institutum Concilium intermissum esse, proposuimus auxiliante Deo, mutuo ipso vinculo nos ipsos ad prosequendum hoc negotium excitare & confirmare, vt quemadmodum antea, eodem labio, & eodem corde possemus laudare & glorificare venerandum & magnificũ nomen Patris & Filij & Spiritus sancti cum fratribus nostris charissimis Dominis Romanis, permanentes sub eodem Pastore visibilis Ecclesiæ Dei, cui hæc præeminentia semper debebatur.

Quocirca id nobis mutuo promittentes coram Deo, quantum in nobis fuerit, corde sincero & candido, ac diligentia in huiusmodi negotio necessaria ac debita nos omnem daturos operam spondemus in communi, & quilibet per se, adhibitis mediis conuenientibus, vt fratribus nostris Ecclesiasticis, communiq; plebi ad ineundam vnionem & concordiam simus auctores, idq; diuina adiuuante gratia perficiamus.

Vt autem maius incitamentum ad finiendum habeamus, quoq; maior à nobis cura & solicitudo impendatur: scriptum præsens conficimus, quo sinceram promptamq; voluntatem nostram, ad amplectendam cum Ecclesia Romana vnionem & consensum testamur. Et Deus omnipotens largitor omnium bonorum auctorq;, ad concordiam sit

dux, & protector tam ſancti negotij huius, cui vti corda noſtra, ita & eam voluntatẽ præſenti ſcripto teſtantes manu propria ſubſcribimus: ſaluis tamen & in integrum obſeruatis cæremonijs, & ritibus cultus diuini peragendi, & ſanctorum Sacramentorum, iuxta conſuetudinem Eccleſiæ Orientalis, correctis tantummodo ijs articulis qui ipſam vnionem impedirent, vt more antiquo fierent omnia, ſicut olim vnione durante fuerũt. Datum anno Domini milleſimo quingenteſimo nonageſimo quarto die ſecunda Decembris.

Locus ſigillorum.

Deinde ſequuntur ſubſcriptiones videlicet.

Michael Metropolita Kiouienſis Halicienſis & totius Ruſsiæ, manu propria.
Ipatius Dei gratia Protothronius Epiſcopus Vlodimirienſis, Breſtenſiſq;, manu propria.
Cyrillus Terleczki Exarcha Metropolita Kiouienſis, Epiſcopus Luceorienſis, Oſtrofienſiſq; manu propria.
Gregorius nominatus Archiepiſc. Vladika Polocenſis, Vitelſcenſiſq; manu propria.
Dionyſius Zbiruiſki Epiſcopus Chelmenſis. Belſenſiq; manu propria.
Leontius Pelezizki Epiſcopus Pinſcenſis Turouienſiſq; manu propria.
Ionas Hohol Archimandrita Kobrinenſis Eccleſiæ S. Saluatoris manu propria.
Idem Ionas nominatus Epiſcopus Pinſcenſis Turouienſiſque, manu propria hanc cõcordiam fratrum meorum ſubſcripſi.

Cum hæc ſtatuiſſent in ſequentem annum vbi primum per temporis oportunitatem licuit, honorificam ad Romanum Pontificem decernunt legationem, duobus ad id muneris obeundum electis Legatis Epiſcopis, quibus ad eundem eiuſmodi literas dederunt.

Literæ Dominorum Archiepiſcopi Kiouienſis, & aliorum Epiſcoporum Ruthenorum ad S. D.N. Clementem Papam VIII. ſuper eorum vnione cum Sancta Eccleſia Romana, datæ die 12. Iunij Anno Domini M. D. XCV. Latine verſæ.

Sanctiſsime Pater Domine & Paſtor ſupreme Eccleſiæ Chriſti D. clementiſsime. Repetentes memoria conſenſum in omnibus at q; vnionẽ Orientalis & Occidentalis

talis Ecclesiæ, quam maiores nostri sub obedientia & regimine sanctæ sedis Apostolicæ Romanæ coluerunt: ex altera vero perpendentes animis dissensiones & schismata quæ hodie inualuerunt: non potuimus propterea non maximo dolore affici, deprecabamurque assidue Dominum, vt nos aliquando in vnitatem fidei aggregaret; expectantes si forte superiores & Pastores nostri Orietalis Ecclesiæ, sub quorum obedientia hucusque fuimus, de ineunda vnitate & concordia quam in liturgijs quotidie à Deo efflagitant, cogitare serio atque diligenter in eam rem & curam incumbere vellent. Sed cum videremus frustra tale quidpiam sperari ab illis, non tam maleuolentia & temeritate fortasse eorum, quam quod sub grauissimo seruitutis iugo crudelissimi Tyranni, & à Religione Christiani alieni gemant, tentare id quod maximè vellent, nullo modo possunt: nos nihilominus, qui in his partibus sub dominio serenissimi Poloniæ & Sueciæ Regis & Magni Ducis Lituaniæ constituti sumus, liberisque nobis esse propterea licet, attendentes officium nostrum neque nobis ipsis & ouibus gregis Christi, quarum cura ad nos spectat, obesse, conscientiasque hac in parte nostras, tot animarum interitu, qui ex dissensionibus his prouenit, grauare volentes, adiuuante Domino; ad vnionem quæ antea inter Orientalem & Occidentalem Ecclesiam viguit, inq; Florentina Synodo ab antecessoribus nostris constituta est, accedere decreuimus: vt vinculo huius vnionis adstricti, sub obedientia atque regimine Sanctitatis vestræ, vno ore, & corde glorificemus & laudemus omnes diuinissimum & sanctissimum nomen Patris & Filij & Spiritus Sancti.

Ac proinde sciente volenteq; Domino nostro Sigismundo tertio Dei gratia Poloniæ & Sueciæ Rege, Magnoque Duce Lituaniæ, cuius etiam singulare ac sapientissimum studium in hac re enituit: mittimus ad sanctitatem vestram charissimos fratres nostros Reuerendos in Christo Hypatium Pociei Protothronium atque Episcopum Vlodimirien sem, Brestensémque, & Cyrillum Terleczki Exarchum atque Episcopum Luceorien sem, Ostrosiensémque: quibus mandauimus, vt sanctitatem vestram adeant, ac (si quidem sanctitas Vestra administrationem Sacramentorum, rituq; & cæremonias Orientalis Ecclesiæ integrè, inuiolabiter, atque eo modo quo tempore Vnionis illis vtebamur, nobis conseruare confirmaréque pro se & successoribus suis nihil in hac parte innouaturis vmquam, dignetur) suo & omnium nostrum, Archiepiscopi & Episcoporum, totiusque Ecclesiastici nostri status, & ouium commissarum nobis Diuinitus nomine, sedi sancti Petri, & sanctitati Vestræ, vti summo Pastori Ecclesiæ Christi, debitam obedientiam deferant.

Quæ omnia petita à nobis si obtinuerimus, sanctitati Vestræ cum omnibus successoribus suis, nos & successores nostri dicto audientes, subque regimine sanctitatis vestræ semper esse volumus. In quorum maiorem fidem literas præsentes manibus nostris subscripsimus atque muniuimus sigillis. Datum ex Regno Poloniæ, & Magno Ducatu Lituaniæ die XII. Iunij, Anno Dñi M.D.XCV. iuxta Kalēdariū vetus Sāctitatis vestræ.

Humillimi apud Deum oratores & serui.

Subscriptiones cum sigillis.

Qui

Qui igitur missi sunt Episcopi Legati, postquam Romam peruenere, honorificè excepti à summo Pontifice legationem publice exposuerunt. Inter alia verò ante fidei professionem ab ipsis suæ gentis nomine emittendam sequentes articulos pro vnione perficienda proposuerunt: quos prius Apostolico Nuntio Russiæ obiecerunt.

Articuli siue conditiones quas nos Adamus Wlachinienſis & Cyrillus Luceoriēſis Wladicæ, nostro ac confratrum nostrorum nomine à Catholica Romana Ecclesia, priusquam ad ipsius Vnionem accedamus, requirimus.

CVm inter Romanæ & Græcæ religionis atq; Fidei homines de processu Spiritus sancti contentio sit, quæ vnionē & contentionē plurimū impediat, & non aliam penè ob causam, quā quod mutuo inter se intelligi nolimus. Postulamus itaque ne ad aliam confessionem stringamur sed sequamur, quam in Euangelij & Doctorum Sanctorum religionis Græcę scriptis traditam habemus: nimirum Spiritum sanctum non ex duobus principijs nec duplici processu, sed ex vno principio veluti ex fonte, ex Patre per Filiū procedere secundū illud prout in Cōcilio Florētino Patres religionis Græcæ suffragijs suis comprobarunt & attestati sunt in hæc verba.

Occidentalium & orientalium sanctorum Scripta diligenter auscultauimus, quorum alia Spiritū Sanctū ex Patre Filioque; alia verò ex Patre per Filium procedere testantur. Quę quidem omnia tametsi significent idem, Nos tamen illud Ex Filio postponentes Spiritum Sanctum ex Patre per Filium ab æterno substantialiterque, vt ab vnico principio vel ab vnica causa procedere profitemur: quandoquidem præpositio Per, in Spiritus Sancti processione causam significat.

Cultus diuinus omnesq; orationes matutinæ, Vesperæ & nocturnæ vt nobis integræ constent secundū morem & consuetudinē receptā Orientalis Ecclesiæ, nominatim verò liturgiæ tres, Basilij, Chrysostomi, Epiphanij, quod fit tēpore Quadragesimali cū prę sanctificatis donis. Similiter & aliæ omnes cerimoniæ Ecclesiæ nostræ, quibus hucusque vsi sumus: siquidem & Romę sub obedientia summi Pontificis idem obseruatur.

Sacramenta Sanctissimi Corporis & sanguinis Domini Nostri Iesu Christi vt nobis ita, quemadmodum hucusque vsi fuimus, sub vtraque specie

ſpecie panis & vini, temporibus perpetuis integre inuiolabiliterque conſeruentur.

Sacramentum Baptiſmi & forma ipſius vt nobis integre, prout in hunc vſque diem durat ſine omni additamento conſtet.

De Purgatorio nullam litem mouemus, ſed volumus doceri ab Eccleſia ſancta Romana.

Calendariũ nouũ, ſi ſecundũ morem antiquum fieri poſsit, ſuſcipiemus; verum ea conditione vt feſta Paſchę & aliorum Sanctorum ritus noſtri, quemadmodum durante concordia fuerunt, integra ac inuiolata nobis conſtent & maneant: habemus enim nonnulla feſta peculiaria quibus Romana Eccleſia caret, vtpotè pro die ſexta Ianuárij, qua anniuerſaria celebritate repræſentamus Baptiſmum Ieſu Chriſti ad primam reuelationem Dei in Trinitate vnius, quod noſtri vulgo Thohoziavulznie, ac ſi dicas diuina reuelatio, vocant: ad eius diei aduentũ ſolemnes cerimonias habemus circa benedictionem aquæ.

Ad proceſsionem pro feſto Corporis Chriſti faciendam nè adigamur: hoc eſt ne ſimili ratione proceſsionis cum Sacramento faciẽdæ nobis neceſsitas imponatur, quandoquidem apud nos alius eſt modus & vſus Sacramentorum.

Tum & ante feſtum Paſchæ, ad conſecrationem ignis, ac etiam pulſationem aſſeribus compactis loco Campanæ, & alias ceremonia quibus hucuſque caruimus, ne compellamur: quin potius ſecundũ ritum & conſuetudinem Eccleſiæ noſtræ integræ conſeruentur.

Matrimonia ſacerdotalia vt integra conſtent exceptis bigamis.

Propter litteras confirmationis Romam vt Epiſcopi ritus Græci non mittant, ſed cum aliquem Sacra Regia Maieſtas in Epiſcopatum nominauerit, Metropolita ſiue Archiepiſcopus more antiquo vnumquemque eiuſmodi conſecrare debet. Nihilominus tamen ipſemet Metropolita qui huic ipſi officio Metropolitæ ſucceſſurus, propter litteras confirmationis ad Põtificẽ maximum mittere debet, quemadmodũ allatis cõfirmationis Roma litteris, Epiſcopi ritus Græci duo aut ad ſummum tres ſuo iure conſecrent & benedicant: Si verò aliquẽ Epiſcopum in Metropolitã ſuccedere contigerit, is propter Sacræ litteras mittere non debet quãdoquidem iam habeat litteras ſacræ per dignitatem Epiſcopalem, ſaltem obedientiam ſummo Pontifici coram Reuerendiſsimo Archiepiſcopo Gneſnenſi, non tanquam coram Archiepiſcopo, ſed tanquam coram Regni Primate prẹſtare poteſt.

Et vt maior penes nos eſſet auctoritas, & ouibus noſtris maiori veneration i & obſeruantię eſſemus, contendimus à ſummo Pontifice, velit benignè ad ſacrã Regiã Maieſtatem Dominum noſtrum Clementiſsimũ,

Digitized by Google

& Ordines regni, tam ſpirituales quàm ſeculares intercedere, vt in ordine ſenatorio locum habere poſſemus, idque ob multas iuſtasque cauſas: ſiquidem æqualem dignitatem & officium cum ritus Romanæ Eccleſię Epiſcopis gerimus. Eam potiſsimum ob cauſam, cum aliquis noſtrum ſuper dignitatem ſenatoriam iuramentum pręſtiterit, proculdubio & ſuper obedientiam ſummo Pontifici iuramentum pręſtare poteſt, nè etiam diſsidium tale fiat, quale poſt obitum Iſidori cuiuſdam Metropolitę Kiouienſis quondam factum fuit. Idque eam ob cauſam cum Epiſcopi ritus Gręci nulla iuris iurandi religione tenerentur, atque locorum interuallo diſiuncti facile ab vnione in Synodo Florentina facta defecerunt: ſed cum Iuramento Senatorio obligatus fuerit, difficile, vt quiſpiam de diſsidio & diſſenſione quidquam moliri audeat.

Litteræ ad Comitia regni generalia & particulares Conuentus vt ad nos mittantur.

Ad cerimonias & religionem Romanæ Eccleſiæ profitendam nemo adigatur & ſtringatur: ſiquidem omnes vnum erimus ſub obedientia vnius Paſtoris Eccleſiæ Dei.

Matrimonia inter Romanæ & Græcæ religionis homines libera ſint, nec perſonæ matrimonio iunctę inuicem ad capeſſendam religionem ſeſe compellant.

Archimandritæ Humiani Monachi vulgo Chernoij & Cœnobria illorũ vt ſecundũ morem & conſuetudinem antiquam ſub obedientia & poteſtate Epiſcoporum in cuiuſlibet Dięceſi ſint.

Pulſationes Campanis in Templis noſtris pro die veneris S. prohibeantur & vetentur.

Cũ ſacratiſsimo Sacramẽto ægrotos ſecundũ morem & conſuetudinẽ noſtram vt liberum ſit nobis publicè viſitare, tum & cum proceſſionibus diebus feſtis atque ſolemnibus ſine omni impedimento progredi.

Monaſteria & Templa noſtra quæ ad hanc præſentem vnionem in noſtro ritu & religione perſeuerarunt, ne ad templa religionis Romanæ conuertantur.

Si quis etiam pro perpetrato aliquo facinore ab Epiſcopis ſuis fuerit excommunicatus, is ne ad Romanæ Eccleſiæ religionem ſuſcipiatur, imo vt excommunicetur: eodem modo nos etiam contra eos qui ab Eccleſia Romana excommunicati fuerint, proceſſuros, & facturos pollicemur.

Quod ſi ita Deo fauente aliquando reliqua etiam pars hominum Orientalis Eccleſiæ ritus Gręci ad eam vnionem cum occidentali Eccleſia accederet; ac ſubſequenti tẽpore communi conſenſu totius Vniuerſalis Eccleſiæ aliquid, quod ad Ordinem vel reformationem eiuſdem Eccleſiæ Græcæ attineret, ſanciretur & conſtitueretur, in eo, vt communis eſſet

omnium

Digitized by Google

omnium participatio, tamquá vnius religionis ouicularum sub vno Pastore existentium.

Articuli siue conditiones quas à Sacra Regia Maiestate confirmari petimus.

METropolitarum & Episcoporum reliquamque Spiritualium dignitatum ritus nostri Græci ne alterius nationis vel religionis, præterquam Ruthenicæ, hominibus conferantur: quoniam verò Canonibus nostris id cautum habeamus, vt tam Metropolitæ quàm Episcopi alijque eiusmodi officiales prius a spiritualibus quàm à secularibus ordinibus eligantur; Petimus itaque à Sacra Regia Maiestate, vt libera penes nos maneat eligendi potestas, salua tamen Sacræ Regiæ Maiestatis pro libite cuiuis ex electis conferendi auctoritate, post obitum enim alicuius ex supradictis officialibus quatuor nobis eligendos petimus: ex quibus vni qui idoneus ad officium illud obeundum videbitur, Sacra Regia Maiestas conferet: ac vel peculiari adiecta conditione vt obedientiam summo Pontifici præstare teneatur, sitque adstrictus. Quod si verò alicui eiusmodi dignitas conferretur, is infra vnum mensiũ decursum ordines suscipere tenebitur, priuatione eiusdẽ beneficij, vt legibus à Serenissimo olimpię memoriæ Sigismundo Augusto de suscipiendis ordinibus nobis gratiosè collatis, & per sacram Regiam Maiestatem Dominum nostrum Clementissimum modernum confirmatis satisfiat.

Postulamus etiam vt locum in senatu Regio habeamus, non aliqua commodorum ratione & ambitione ducti; verum vt oues nostrę, quarũ curam gerimus, maiori nos obseruantia colant & obseruent, cum ea dignitate Episcopatus qua & ceteri Romanę religionis homines frũgamur: cum vero iuramentum senatui præstiterimus, simile etiá summo Pontifici super obedientiam iuramentum præstare tenebimur.

EX Græcia si quas fortè factiones vel excõmunicationes per litteras illius nationis homines moliantur, eas omnio prohiberi petimus, ne hinc ista vnio diuelli ob diuersa in vulgo excitata studia possit, cum adhuc multi pertinaciter huic rei resistãt. Hoc verò perquã diligenter cauendũ est, ne extranei Episcopi vel Presbyteri, qui sacræ Romanę Ecclesię obediẽtiá recusauerint, in qualibet Diœcesi nostra aliquid negotij habeant, & cõmorentur: similiter quoq; rationis nostrę homines qui rebelles & cõtradicentes huic vnioni nostręque obedientię fuerint, ne quicquam spiritualium negotiorum agere audeant, alioquin pęna aliqua multentur.

Quoniam vero multorum Ecclesiasticorũ bonorũ per anteceſſores no-

ſtros neſcitur quo iure amiſſorum poſſeſsione excluſi ſumus, quibus non niſi eouſque quoad anteceſſores noſtri vixiſſent, carere debuerimus, petimus, vt bona hæc Eccleſijs reſtituantur: ſiquidē tanta inopia & egeſtate ſumus cōſtricti, vt nō ſolū neceſsitatibus Eccleſiarū nō prouidere, ſed etiam ſufficientem victum nobis ſuppeditare non poſsimus. In poſterum autem ne bona Eccleſiæ ſine conſenſu Epiſcoporum totiuſque Capituli conferantur, à Sacra Regia Maieſtate contendimus.

Priuilegia noſtra ſuper bonis Eccleſiis Cathedralibus attributa, in quorū poſſeſsione pacifica hucvſque exiſtunt, vt vires & robur ſuum perpetuę firmitatis obtineant.

Poſt mortem Metropolitę & Epiſcoporū ne Capitulū atque Theſaurarij ſe in bona Eccleſiaſtica ingerāt; ſed more & ordine Romanæ Eccleſię Capitulum, quoad alter electus non fuerit, ea bona adminiſtret. In bonis autem & facultatibus Epiſcopi defuncti proprijs Conſanguinei ipſius ne vllam iniuriam patiantur pro more & conſuetudine Romanę Eccleſię, Quod quidem etſi priuilegio iam cautum habeamus, id tamen Conſtitutionibus regni publicis confirmari nobis petimus.

Archimādritę Humiani Monachi, vulgo Chernoij, & Monaſteria eorum, obedientiæ, Epiſcoporum qui in Diœceſi cuiuſlibet fuerint, priſtino more ſubſint.

Ad iudicia Tribunalis regni, more & conſuetudine regni, duos quoque ex ſpiritualibus religionis noſtrę deputandos eſſe petimus, qui tanquam defenſores iurium & libertatum noſtrarum ſint.

Archimandritę Humiani, Presbyteri, Diaconi, alijque Spirituales eodē honore ac reuerentia ab hominibus quo ceteri religionis Romanæ homines proſequantur, ijſdemque libertatibus ac prærogatiuis fruantur & gaudeant ſecundum priuilegium Sereniſsimi olim Domini V Vladiſlai Regis.

Pręterea à contributionibus regni publicis, quos hucvſque vnuſquiſque noſtrum officialium ſpiritualium pendebamus, vt temporibus perpetuis (exceptis his qui bonis hæreditarijs vtātur) liberi & immunes ſimus, idque conſtitutionibus regni publicis ſanciri & deſcribi petimus.

Monaſteria & Templa ritus Greci ne ad Templa Romani ritus conuertantur.

Collegia ſiue confraternitates ſpeciales non ita pridem à Patriarchis conſtitutę & à ſacra Regia Maieſtate confirmatæ, quemadmodum Vilnæ, Leopoli, Breſtę, & alibi, vt integrę & illeſæ maneāt, ita tamen vt obediētiam ſummo Pontifici nobiſque Epiſcopis religionis Greçę præſtare teneantur, ſintque aſtricti.

Scholas, Seminaria Græcę & Slauicę linguę extruere vbi commodius videbi-

Digitized by Google

videbitur, vt liberum nobis sit, sic & officinas imprimendorum librorum, quę quidem omnia sub obedientia Episcoporum sint.

Porrò quoniam Presbyteri religioni nostrę dediti nobis debitam obedientiam pręstare recusant, petimus vt libera penes nos maneat eos puniendi potestas, in eoque à Capitaneis sacrę Regiæ Maiestatis ne impediamur.

Homines seculares ne se in curam Ecclesiarum ritus nostri ingerant, sed hæ potestati & iurisdictioni spiritualium subiaceant, pręcipuè verò Cathedrales Ecclesię.

Responsum datum à Nuntio Apostolico supradictis articulis.

QVæ Reuerendissimi Domini VVladicę, suo ac suorum confratrum nomine pro Ecclesię Græcæ in tota Russia Serenissimo Regi subiecta, eũ sacrosancta Ecclesia Catholica Romana vnione petũt, nonnulla à summo Pontifice, nonnulla verò à Regia Maiestate Poloniæ dependẽt.

Ex illis quæ à summo Pontifice petuntur quædam pertinent ad diuina dogmata, quædam verò ad ius humanum spectant. Quantum ad ea igitur quæ diuini Dogmatis sunt, cum omnia quæ petuntur, sint sacrosanctæ fidei Catholicæ consona, non humana voluntate sed ex diuina reuelatione deprompta, & vt talia ab Oecumenico Concilio Florentino toti Ecclesiæ credenda proponantur; certum absque vlla dubitatione est, summum Pontificem illa approbaturum & acceptaturum. Quantum ad ea verò quę ad ius humanum spectant, licet non ita simpliciter asserere possimus, summum Pontificem (cuius legatione fungimur) eis consensurum, eo quod ipsius expressus animus nobis non constat; ex eiusdem tamen præsumpta voluntate intrepidè affirmamus, Beatitudinẽ suã libenti animo consensum præbituram. Cum enim ea quæ in hoc genere proponuntur, à rectæ fidei norma non discrepent: quin potius rationi consentanea sint, & ex eius voluntate dependeant; dubium nullum est quin pius ac clemens Pater (cui nihil in hac vita charius esse potest quàm salus animarum sibi à Christo Domino commissarum) charissimis filijs ad se suppliciter accedentibus illa benignè concessurus sit. Postremo circa ea quę à Regia Maiestate petuntur, id quod nos præstare possumus, bona fide promittimus, nimirum totis viribus curaturos nos apud Serenissimum Regem, tum apud Inclytam Regni Poloniæ magnique Ducatus Lituaniæ Rempublicam, vt ea quę à dictis Reuerendissimis DD. proponuntur, pro tanto Vnionis bono, Christianè ac liberaliter, sicut dignum & iu-

Digitized by Google

ſtum eſt concedantur. Vt autem id facilius impetrari poſsit, Sereniſsimo D. Noſtro obnixè ſupplicabimus, vt litteris commendatitijs ſuam etiã hac in parte auctoritatem interponat. Quod Beatitudinem ſuam libenter & exanimo facturam non dubitamus. In quorum igitur omnium fidem has literas noſtra propria manu ſubſcriptas noſtroque ſigillo munitas dedimus. Datum Cracouiæ die prima Auguſti 1595.

Fuerunt Romæ aliqui ex articulis his à cõgregatione Illuſtriſsimorũ Cardinaliũ examinati, ac attẽtè diſcuſsi, ac grauiſsimi Theologi de eis cõſulti: permiſſumq; eſt eis vt omnibus cęremonijs & ritibus antiquis, quorum ipſi tenaciſsimi ſunt, vterẽtur, dũmodo fidei Catholicę nõ cõtradicerent. Admiſsi denique ad ſanctę Eccleſiæ communionem, fidei profeſſionem, iuxta conſuetam formam pro Græcis ſuperius præſcriptam, fecerunt: ac ritè Euangelijs tactis, iuramento ac ſubſcriptione firmarunt.

Ruthenorum cum Eccleſia Catholica communionis formam breuiter pręſcripſi, vt ſi aliquando Moſcouitæ eiuſdem linguæ & Religionis homines ad ſe redierint, velintque ſanctę Matri Eccleſię Catholicę recõciliari, horum exemplo facile alliciantur, præſertim cum ritus & cęremonias omnes Orientalis Eccleſię quę fidei non aduerſantur, illis eſſe à ſancta Sede permiſſas cognouerint.

Sequitur cenſura ſiue iudicium cuiuſdam viri docti de Ruthenorum Religione.

Articuli propoſiti à Ruthenis magna ex parte pertinent ad ritus ac cęremonias externas, adeoque ciuilem ac politicam adminiſtrationem; atque idcirco non tam operam aut ſtudium Theologicam, quam ciuilem prudentiam requirunt. Seligam tamen ex omnibus nonnulla capita, de quibus dicam quid ego ſentiam, cætera quæ à me intacta relinquentur; eiuſmodi mihi videntur eſſe, vt ſalua fide ac Religione liberè poſsint vel reijci vel approbari, vt Illuſtriſsimis D D. meis videbitur expedire. Igitur primo loco dicũt velle ſe confiteri Spiritum ſanctum à Patre per Filium procedere, & agnoſco verba Patriarchæ Conſtantinopolitani in vltima ſeſsione Concilij Florentini. Cæterum hæc fidei confeſsio triplici ex capite magnopere probanda & commendanda videtur: Primo quod admittit Spiritum ſanctum ſubſtantialiter ab æterno procedere à Patre per Filium vnica ſpiratione, tamquam ab vnico principio, & vnica cauſa, quod alias Græci, atque omnes Orientales pernegabant. Secũdo, quia diſertè fatetur particulã (Per) in proceſsione Spiritus ſancti ſignificare cauſam, quo refellũtur Schiſmaticorum effugia, quibus particulam illam interdum

terdum dicebant idem significare, quod (cum) alias ad designandam relationem Patris ad Filium, aut consubstantialitatem Patris ac Filij referebant. Tertio, quia plane concedit idem esse Spiritum sanctum procedere à Patre per Filium, & procedere ex Patre & Filio. Itaque videri posset admittenda, nisi constaret ipsam non modo in Concilio Florentino nõ fuisse confirmatam, sed neipsis quidem Orientalibus omni ex parte placuisse, adeoque ipsam non nihil continere, vnde castigatione egere videatur. Ac non fuisse quidem à Concilio approbatam ex Decreto Vnionis cui Græci subscripserunt, apertè constat. Siquidem definitum est in hæc verba, *vt hac fidei veritas ab omnibus Christianis credatur, & suscipiatur, sicque omnes profiteantur, quia Spiritus sanctus ex Patre & Filio, aeternaliter est, & essentiam suam, suumque esse subsistens habet ex Patre & Filio, & ex vtroque aeternaliter tanquam ab vno principio, & vnica spiratione procedit, declarantes quod id quod sancti Doctores & Patres dicunt ex Patre per Filium procedere Spiritum sanctum, ad hanc intelligentiam tendit.* Si ergo Rutheni profitentur se velle admittere confessionem fidei, quam in Concilio Florétino Patres Religionis Græcę suis suffragijs comprobarunt, qua ratione possunt excludere eam formam, quę asserit Spiritum sanctum à Patre Filioque procedere, si hanc suis illi chirographis obsignarunt? an non vident, si Christiani esse volunt, & Oecumenico Concilio acquiescere, sibi necessario hanc fidei confessionem corde cõplectendam, atque ore profitendam esse?

Iam vero ne fuisse quidem ab omnibus Orientalibus receptam, ex eadem vltima sessione Concilij facile ostendi potest. Cum enim Patriarcha Constantinopolitanus post luculentam atque eruditam Georgij Scholarij orationem in Græcorum conuentu hanc fidei formam edidisset, quam nunc Rutheni proponunt; hæsitãte ac tergiuersante Græcorum Imperatore, Ruthenus in hanc sententiam locutus est: *Sanctorum Occidentalium scripta nobis suscipienda; censet sanctum Spiritum ex Filio habere esse, nec non Patrem & Filium vnicam Spiritus causam esse, credo & profiteor.* Post hũc Bessarion Cardinalis doctè ac diserte perorauit, ac multis Græcorum Theologorum & SS. Patrum testimonijs ostendit, Neminiaditum patere ad salutem, qui Spiritum sanctũ à Patre Filioque procedere non profiteretur. Deinde Episcopus Mytilenus Latinorum & Occidentalium sententiam magnificentius extollens, inter cætera concludit. *Quorum* (de Occidentalibus loquitur) *volens sequi vestigia, Spiritum sanctum à Patre Filioque vt ab vnico principio, non autem à duabus causis, procedere profiteor.* In eam tum sententiam Græci frequentissimi abierunt. ipseque adeò Patriarcha suam illum priorem confessionem, ad aliam formam reuocauit. Sunt autem hæc ipsa illius verba: *Ego nostrum paternum dogma non derelinquam, sed in eo quousq; vixero permanebo. Sed quoniam Latini non temerè nec ex sententia propria, verum sanctorum*

authori-

authoritatibus adducti Spiritum Sanctum ex Patre Filioq; procedere credunt, idcirco ijs aſentior, & cum ijs coniungor, ac præpoſitionem (Per) *Filium Spiritus Sancti cauſam ſignificare concedo*. Quin etiam cum in Conuentu Orientalium certum iam ac definitum eſſet, vt cum Occidentalibus coniungerentur, ipſe Patriarcha paulo ante quam ſubita morte è viuis eriperetur, ſuam ſententiã hoc chyriographo declarauit: Quę (inquit) Domini Ieſu Chriſti Catholica & Apoſtolica Eccleſia Romę veteris ſentiat, ac celebret, omnia me quoque ſentire, credereque profiteor, ac ipſis plurimum acquieſco. Si igitur Orientales tam apertè fatentur, Spiritum Sanctum ex Patre Filioque procedere, quid eſt quod Rutheni reformident? Cur ſe dicunt Patres ſequi Religionis Græcæ, ſi quod illi aperte aſſerunt, ipſi poſtponunt & aſpernantur? At quærat fortaſſe quiſpiam, cur dixerit Patriarcha, nolle ſe paternum dogma deſerere? Cui ego paucis reſpondeo, Patriarcham appellare ſuum dogma illum dicendi modum, quo paulo antè vſus erat, cum dixit Spiritum ſanctum procedere à Patre per Filium, à quo ſane dogmate, vt Rutheni concedunt, & ex dictis facile intelligi poteſt, non recedit is, qui admittit Spiritum ſanctum à Patre Filioque procedere: accedit quod de proceſsione Spiritus ſancti in Concilio Florentino bipartita quęſtio fuit. Nam primum de re ipſa multis vltro citroque diſputatum eſt, deinde de additione quę facta eſt ſymbolo Nicęno nonnihil actum. Cum vero Orientales conceſsiſſent occidentalibus, rectè eos ſentire, cum procedere dicerent Spiritum ſanctum à Patre & Filio, ſiue à Patre per Filium, admiſiſſent etiam, ipſis iuſtis de cauſis licuiſſe verba illa ſymbolo addere, conſtanter negarunt ſe huiuſmodi additionem admiſſuros, id quod eis per Concilium licuit. Ab hoc igitur dogmate potuit Patriarcha negare ſe receſſurum, alioqui ſe Romanæ Eccleſię fidem omni ex parte complecti, paulo ante mortem, vt dixi, declarauit apertè. Deſinant ergo Rutheni Orientalium fidem & Græcorum Confeſsionem nobis obtendere, cum conſtet eos ſuis ſuffragijs admiſiſſe Spiritum ſanctum procedere à Patre ac Filio.

Quod ſi (vt Rutheni vltro concedunt) idem eſt Spiritum ſanctũ procedere à Patre ac Filio, & procedere à Patre per Filiũ, cur hoc admittũt, illud recuſant? an quia vt ipſi inſinuare videntur, hoc habetur in Euangelio, illud non item? Atqui Euangelium neutrum aperte dicit, priorem locutionem quam Latini ſequuntur, interdum inſinuat, poſteriorem quam ipſi proferunt, nunquam Ioan. 16. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet: quo teſtimonio Andreas Coloſſenſis vtitur contra Græcos in Concilio Florentino ſeſsione 7. & ante illum Didymus l. 2. de Spiritu ſancto probat Spiritum ſanctum procedere à Filio, eodemque modo colligit Gregor. Nazianz. orat. de fide: Nam cum dixiſſet Spiritum ſanctum

dum esse de propria filij substantia, *Ipse* (inquit) *Dominus Saluator noster de meo inquit, accipiet, ex eo vtique quod est filius, quia & filius de eo quod Pater est.*

An forte malunt dicere, Spiritum sanctum procedere per filium, quia Græci sæpius ita locuti sunt, nolunt dicere (ex filio) quia licet Occidentales sic loquantur, eam formam Græci non admittant? At ego contendo Latinos etiam dicere Per filium, & quamuis Græci frequenter eodem modo loquantur, sæpius tamen dicere (ex Filio.)

Inter Latinos Tertullianus lib. aduersus Praxeam Spiritum sanctum (inquit) à Patre per filium deduco. S. Hilar. lib. 12. de Trinit. sub finem: Spiritus est, inquit, ex te per vnigenitum tuum. S. Thomas 1. parte, q. 36. artic. 3. doctè ac subtiliter explicat, quomodo ea forma dicẽdi intelligenda sit, quem deinde Scholastici magna ex parte sequuntur. Porrò inter Græcos Athanasius in redargutione Meletij, impossibile ait esse in Trinitatis gloria Spiritum sanctum numerari, si non emanaret ex Deo per filium. Gregorius Thaumaturgus in sua fidei reuelatione apud Gregoriũ Nyssenum in ipsius vita: Vnus Spiritus sanctus ex Deo ortum & existentiam habens, qui per filium apparuit imago filij perfecta. Basilius lib. 5. cõtra Eunom. cap. 12. ait Spiritum sanctum non ideo non dici filium filij, quia non sit ex Deo per filium, sed ne suspicemur Trinitatem multiplicari in infinitum. Greg Nyssenus lib. 1. aduersus Eunom. apud Bessarionem in sua oratione dogmatica, quæ habetur in Concilio Florentino, cap. 6. ait *Spiritum sanctum per filium ipsum esse manifestatum.* lib. ad Ablabiũ, esse per id quod immediatè & ex continenti est. Cyrillus Alexandrinus lib. 11. in Ioan. cap. 1. *Spiritus sanctus est consubstantialis filio, & procedit per eum*, lib. 12. c. 56. *ex Patre per filium procedit.* Tharasius in 7. Synodo Act. 3. *Credimus in Spiritum sanctum, qui ex Patre per filium procedit.* Maximus Zachariæ 4. apud Bessarionem, *à Patre essentialiter per Filium ineffabiliter natum procedens.* Damasc. lib. 1. de fide, cap. 18. *Per filium Patri coniunctus.* c. 11. *Spiritum per filium esse dicimus.* Non dubito plura testimonia posse apud Græcos reperiri; sed hæc tantum placuit indicare. At multo plures sunt Græci qui dicant Spiritum sanctum procedere ex filio. Athanasius in Symbolo, *Spiritus sanctus à Patre et Filio non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens.* Hoc Symbolum esse Athanasij ne Græci quidem inficiari audent: nam vt scribit Gennadius Scholarius in defensione Concilij Florentini, cap. 1. sess. 5. Græci sui temporis dicere solebant, Athanasium quando hæc scripsit, fuisse ebrium, vt maluisse videantur blasphemare, quàm negare hæc fuisse ab Athanasio conscripta. Deinde hoc Symbolum esse Athanasij indicare videtur Gregorius Nazianzenus oratione de laudibus ipsius Athanasij, in qua dicit eum scripsisse plenissimam Fidei declarationem, quam Oriens Occi-

 dentsque

denſque venerarentur. Idem planius ſignificat S. Auguſtinus, qui in Pſal. 120. citans integrum verſiculum ex hoc ſymbolo, auctorem nominat Athanaſium Epiſcopum Alexandrinum, & ſine nomine Athanaſii vtitur frequenter verſiculis huius ſymboli, vt li. 5. de Trinit. 8. epiſt. 478. ad Paſſent. Enchir. cap. 36. ſerm. 295. de tempore. Denique in Concilio Toletano 4. c. 1. circa annum Domini 633. recitatur ex hoc Symbolo confeſsio fidei. Idem Athanaſius epiſt. ad Serapionem probat Spiritum ſanctũ non eſſe filij creaturam, quia neque filius eſt creatura Patris, cùm ſit idem ordo Spiritus ſancti ad filium, qui filij ad Patrem: vbi ſupponit Spiritũ ſanctum ita procedere à Filio, ſicut filium à Patre. In eadem epiſtola: *Si filius* (ait) *quia ex Deo Patre eſt, proprius ipſius ſubſtantiæ eſt, neceſſe eſt Spiritum, quia ex Deo eſſe dicitur, proprium eſſe filij ſecundum ſubſtantiam*: intelligit autem neceſſariò ex Deo filio, alioquin nihil concluderet: Simile habet in duabus aliis epiſtolis breuioribus ad eundem. Baſilius lib. 3. contra Eunom. in initio de Spiritu ſancto ſic loquitur: *Dignitate ſecundum à filio, cum ab ipſo eſſe habeat, & omnino ab illa cauſa dependeat, pietatis ratio tradit* Hunc locum mendoſum & corruptum eſſe contendebat Marcus Epheſius in Concilio Florentino, ſeſſ. 20. Sed oſtenderunt Latini codices, in quibus hæc verba leguntur: & ex ijs quæ ſequuntur apparet in aliquibus Codicibus fuiſſe ſublata: pergit enim: *Quemadmodum filius ordine quidem a Patre ſecundus eſt, quoniam ab illo eſt, & dignitate quoniam origo atque cauſa eſſendi Pater ipſi eſt; natura verò nullo modo ſecundus, quoniam in vtroque vna eſt* Deitas: *ita Spiritus ſanctus etſi dignitate & ordine ſecundus à Filio eſt, non tamen aliena ipſum eſſe natura inde conſequens eſt*. Ex quibus apparet neceſſariò intelligendum eſſe Spiritum ſanctum habere eſſe à filio, alioquin ſimilitudo filii & Patris non eſſet ad rem. Idem lib. 5. aduerſus Eunom. vocat Spiritum ſanctum naturalẽ imaginem filii, cap. 11. *Vt ſe habet filius ad Patrem, ſic Spiritus ſanctus ad Filium, quapropter Verbum Dei eſt filius, verbum autem filij eſt Spiritus ſanctus*. Quæ nullo modo vera eſſe poſſunt, niſi Spiritus ſanctus procedat à filio. Eodem penè repetit lib. de Spiritu ſancto, cap. 17 Gregorius Nyſſen. hom. 4. in orationem Dominicam, vt ex ipſo citat Gennadius in defenſione Concilii Florentini, cap. 1. habet hæc verba, *Spiritus ſanctus & ex Patre dicitur, & ex filio preterea eſſe oſtenditur* ait tamen hunc locum ſublatũ eſſe à Græcis. Beſſarion loco notato citat alium locum ex libro ad Ablabium, vbi ait Spiritum ſanctum diſtingui, eo quod credimus aliud quidem Cauſam eſſe, aliud verò Ex cauſa, & Ex eo quod ex cauſa eſt. Vbi cauſam vocat Patrẽ, filium id quod ex cauſa, Spiritum ſanctum ex eo quod ex cauſa eſt, id eſt ex filio. Gregor. Nazian. oratione 5. de Theologia comparat proceſsionem Spiritus generationi Seth, qui ab vtroque parente fuit, ſignificans Spiritum ſanctum eſſe à Patre ac filio. Cyril. Hieroſolym. Cateche. 17. de

Spiritu

Spiritu ſancto ſic loquitur: *Qui Patri ac filio ſemper adeſt, non qui ab ore & labijs Patris & filij loquẽdo formetur*; quod profecto inane eſſet, niſi putaret procedere ab vtroque. Chryſoſt. homil. 1. de Symb. *Iſte eſt Spiritus ſanctus de Patre ac filio procedens.* Hom. 2. *Spiritum ſanctum dicimus Patri & filio æqualem, & procedentem de Patre & filio.* Alia teſtimonia ex hoc auctore citantur ab aliis. Epiphan. hæreſi 69. *Vnus eſt Spiritus, Dei ſpiritus ex Patre procedens, & de filio accipiens:* hoc autem accipere de filio, opponit creationi, negat enim spiritum ſanctum eſſe à filio creatum: ſic ſæpius in tota illa diſputatione, in Anchorato dicit Spiritum ſanctum eſſe ſpiritum Patris & filii, & ex Patre & filio tertium: ibidem ait eſſe ex Chriſto, ab vtriſque à Patre & filio. Didymus lib. 2. de Spiritu ſancto inducit Chriſtum de Spiritu ſancto loquentem. *Non eſt*, inquit, *ex ſe, ſed ex Patre & me eſt, hoc enim ipſum quod ſubſiſtit, & loquitur, à Patre & me illi eſt.* Paulo infra, *Non poteſt à filio loquente audire quæ neſcit, cum hoc ipſum ſit quod profertur à filio, id eſt procedens à veritate, cõſolator manans de conſolatore.* Paulo poſt. *Non alia eſt ſubſtantia Spiritus ſancti, præter id quod datur ei à filio.* Cyrillus Alexan. lib. 11. in Ioan. de Spiritu ſancto ait, *à Verbo eſt ſecundum emiſsionem ad eſſe atque ſubſiſtere.* lib. 13. Theſau. 2. Spiritum ſanctum Dominũ ſimiliter appellat, ſicut ex ipſo filio & in ipſo naturaliter exiſtentem. Paulò poſt. *Ex filio autem naturaliter ac ſubſtantialiter Spiritum ſanctum ſicut ex Patre prouenire credimus.* Sic ferè de reſt. fid. ad Theodoſ. vltra med. & l. 5. 6. 7. de Trinit. Extat præterea epiſt. Concilii Alexand. ad Neſtorium, quæ eſt ipſius Cyrilli, in qua leguntur hæc verba, *Spiritus appellatus eſt Veritatis, & Veritas Chriſtus eſt, vnde ab iſto ſimiliter ſicut ex Patre procedit.* Hęc autem epiſtola approbatur in Concilio Epheſino, to. 1. c. 14. in quarta Synodo, act. 5. in quinta Synodo actione vltima: in ſexta Synodo act. 7. vt appareat hunc dicẽdi modũ à quinque Conciliis Oecumenicis, iiſdemque in Oriente celebratis fuiſſe confirmatum. Plura alii, ſed hæc videntur ſatis apertè oſtendere, non ita probari à Græcis illũ loquendi modum Per filium, vt non frequentiſsimè dixerint Ex filio.

Non negarim Græcos dum maxime diſputarent contra Macedonium & Eunomium ac reliquos πνευματομαχους, non dixiſſe ſolitariè atque abſolutè Spiritum ſanctum eſſe à filio, & negaſſe filium eſſe cauſam, ſed id propterea factum eſt, ne viderentur cum Eunomio ſentire: qui vt intelligitur ex Baſilio lib. 2. aduerſus Eunomium in fin. spiritum ſanctum dicebat eſſe filii creaturam, hæc enim ſunt verba Eunomii: filium ingeniti eſſe facturam. Vnigeniti verò Paracletum, idemque cum Eunomio ſenſiſſe Macedoniũ docet Theodoretus lib. 4. de hær. fab. Cùm ergo Eunomius abſolute diceret Spiritum ſanctum eſſe à filio, Catholici abſolutè negant, & ob id etiam interdum negant filium eſſe cauſam, & ſolum Patrem dicunt cauſam. Nomen enim cauſæ apud Græcos præſertim Baſiliũ & Gregorium

gorium Nazian. significat principalitatem quandam & primatum in origine, & hoc modo nomen causæ soli Patri propriè conuenit. Sic Basilius de Spiritu sancto ad Amphil. cap. 16. *In horum* (inquit) *creatione cogita mihi principalem causam eorum quæ fiunt* Patrem, *deinconditricem filium, perfectricem Spiritum sanctum.* Et Gregor. Nazianz. oratione ad Episcopos ex Ægypto nauigantes tres diuinas personas ita describit, *Creatrix dominatio in tribus consistit, in causa, in opifice, in perfectore*, hoc est in Patre, in filio, & spiritu sancto. Ibidem. *Quicquid* Pater *habet, idem, excepta causa, filij est*: quasi dicat: Pater communicat omnia filio præter paternitatem, & illam eminentiam, ac prioritatem originis, quæ ipsius est propria. Hoc ergo modo negant filiũ esse causam, & spiritum procedere ex filio, quod sæpe inculcant Græci in Concilio Florentino, non procedere Spiritum sanctum à filio ἀρχικῶς, vel ἀρχοειδῶς, quia reuera filius non est prima & principalis causa modo explicato, cùm id conueniat Patri. Facilius dicunt esse per filium, quàm ex filio, quia vt docet Basilius de Spiritu sancto, c. 2. & 3. Hæretici philosophicis rationibus ducti, putabant modum illum dicendi (A quo) conuenire tantum causæ principali, Per quem verò secundariæ: quod quamquam nõ est perpetuo verum, vt ibi ostendit Basilius, & planius cap. 5. Ambrosius lib. 4. de fide, cap 6. & Augustin. 1. de Trinit. cap. 6. tamen nonnunquam hanc distinctionem Græci Patres admittunt. vt patet ex Grego. Nazian. oratione in sancta lumina. Damas. lib. 1. cap. 10. qui dicũt his vocibus personarum proprietates significari, atque idcircò ne viderentur admittere filium esse causam principalem Spiritus sancti, maluerunt dicere, procedere à Patre per filium, quasi suam cuiq; personæ proprietatem adscriberent. Nam quia pater est ingenitus, & à nullo procedit, est verò quasi radix & origo diuinarum personarum, dicitur A quo, filius, quia procedit, spirat tamen & cum Patre operatur, dicitur Per quem, & quia in Spiritu sancto omnis diuina emanatio clauditur, dicitur, In quo. Itaque ne viderentur tribuere filio principalem vim spirandi quæ à Patre non pẽderet, negarunt esse à filio, per filium, tamen propter rationem allatam concesserunt. Non ergo dicunt Rutheni Orientales maluisse dicere, Per filiũ, cùm tam multi ex Orientalibus dixerint A filio.

An credimus Ruthenos hunc Occidentalium loquendi modum postponere, quod alter tutior sit, aptior, & accommodatior? Verùm nisi ego vehementer fallor, omnia contra habent. Nam primum ex oratione dogmatica Bessarionis satis constat, quod multis calumnijs expositus esset ille dicendi modus, quibus fidei Catholicæ veritas quibusdam quasi tenebris inuoluebatur. Deinde D. Thomas qui ad Theologicam normã omnia reuocauit 1. p. q. 36. ar. 3. cum disputaret de hoc dicẽdi modo quo spiritus sanctus dicitur procedere per filium, non dixit ita dicẽdum, sed posse eum

se eum dicendi modum admitti, atque ad bonum sensum addūci, cùm art° primo probasset, spiritum sanctum procedere à Patre ac filio, esse necessario certa & Catholica fide credendum.

Sed vt res tota melius intelligatur, ponēda sunt nonnulla: Primo, Spiritum sanctum procedere à Patre ac filio, tanquam ab vnico principio: quod definitur in Concilio Florentino, & antea fuerat decretum in Concilio Lugdunēsi, c. vnico. de sum. Trinitate & fide Catholica in 6. & multo antea traditum fuerat ab Augustino lib. 3. contra Maximum Arrianum cap. 17. *Pater*, inquit, *principium non de principio, filius principium de principio, sed vtrumque simul, non duo sed vnum principium*: quæ quamquā dicuntur ab Augustino de diuinis personis in ordine ad creata, atque ideo tertium addit Spiritum sanctum, quæ tria sicut vnum Deum, ita vnum dicit esse principium, ratione vnius naturæ communis: tamen idem eadem ratione diceret de origine personarum inter sese, quod absolute, & in vniuersum asserit, idem Augustin. l. 10. de Ciuit. c. 23. & l. 5. de Trin. cap. 13. art. 14. eiusdem libri aperte dicit Patrem & filium principium esse Spiritus sancti, nō duo principia, sed vnum principium, eodemque modo loquitur Anselm. Menolog. 52. & epist. de processi. Spiritus sancti.

Secundo, credendum est procedere Spiritum sanctum à Patre ac filio vnica spiratione, & vnica virtute, quod in iisdem Conciliis definitum est, & ex iis quæ de diuinis processionibus certa fide credenda proponuntur, necessario deducitur.

Tertio, rationem seu formam in quam conueniunt Pater & filius, ad producendum Spiritum sanctum, esse diuinā essentiam, vt includit communicabilitatem per actum voluntatis, quæ quia est vna, vt apertè cōstat, quamuis conueniat duobus suppositis iam constitutis, tribuit eis rationē vnius principij. Quo fit vt principium spiratiuum Spiritus sancti non dicat in recto quippiam vnum vnitate suppositi, sed vnitate formæ: dicit enim immediate Patrem ac filium, vt conueniunt in eandem numero essentiam communicabilem Spiritui sancto.

Quibus ita positis, ac probè constitutis, si qua dicendi ratio excogitari posset, quæ aut ex vi verborum, aut ratione terminorum, aut ex accommodatione vsus, hæc omnia vel apertè indicaret vel vtrunque innueret, ea loquendi forma in processione Spiritus sancti optima videretur: sed quia hactenus excogitata non est, ea censeri debet cæteris præstare, quæ ab illa præstantissima propius absit, & plura idque aptius atque apertius significet. Iam primo cum dicimus Spiritum sanctum procedere à Patre per filium, indicamus quidem vtrunque vnicum primarium principium, id est Patrem, sed vnicam spirationem, & vnicam Patris ac Filij vim spirandi ex vi verborum non significamus. Tamerſi enim

by Google

enim præpositio Per, solitariè posita, potest significare causam principalẽ, non modo apud Latinos, sed etiam apud Græcos, vt affirmat Basilius lib. de Spiritu sancto, cap. 8. quomodo legimus Genes. 4. *Possedi hominem per Deum.* Prouerb. 8. *Per me Reges regnant.* 1. Corint. 1. *Per quem vocati estis in societatem dilecti filij sui.* Tamen cum coniungitur cum altero agente, non vnam aut simplicem significationem continet, siquidem, vt rectè ait D. Thomas prima primę q. 36. art. 2. particula (Per) omne genus causæ, excepta materiali, significare potest. quod si contineat rationem causæ producentis actionem, vt manat ab agente, triplex genus causæ complectitur; formalem, cum dicimus artificem per ideam seu artem aliquid efficere; finalem cum per lucri cupiditatem, id est lucri gratia quempiam dicimus agere; efficientem, seu motiuam, vt si dicamus per Principis imperiũ Ducem moueri. Certum est autem nihil horum posse significari, cum agimus de Spiritus sancti processione, quia diuinæ emanationes ad intra causam finalem, formalem, aut extrinsecus agentem nullam habent, & vt intelligatur aliquod principium ad modum formæ, certum est, cũ dicimus Spiritum spirari à Patre per filium, non significari formam, quæ, vt supra diximus, est ipsa essentia & virtus spiratiua. sic enim dicendũ esset Patrem ac filium spirare per virtutem spiratiuam, seu per essentiam, &c. Si verò Præpositio (Per) continuat vim agendi, vt actio terminatur ad opus, & significat causam non ob quam agens agit, sed cur quippiam ab agente fiat, tunc apertè significat efficientiam causæ agentis, vt cùm dicimus artificẽ manu vel instrumento quippiam moliri, & hoc modo præpositio (Per) vt ibi obseruat Caietanus, impropriè vsurpatur in processione Spiritus sancti. Ideoque D. Thomas non tam probat quam excusat illũ dicendi modum, cum alioquin contineat aliquas imperfectiones: nam supponit inter Spiritum sanctum & Patrem intercedere filiũ, quod in rigore falsum est, quia Pater & Filius æquè primo & immediate eadem virtute spirant. Deinde nisi prohiberetur ex terminis adiunctis, significaret diuersam rationẽ agendi in Patre ac Filio: nam si significaret mediationem suppositi, videretur facere filium instrumentum, vt dicimus Regem ius dicere per Prætorem: si mediationem virtutis, indicaret Patrem accipere vim spirandi à Filio, quomodo dicere solemus Prætorem per Regem exercere suam potestatem, id est auctoritate accepta à Rege. Ex quibus constat significari vnum principium Spiritus sancti, sed cum multis imperfectionibus, & admodum confusè & cum periculo errorum, præsertim cum ex simili dicendi modo decepti sint olim Arriani: qui propterea quod legerãt omnia facta esse per filium, colligebant filium fuisse ministrum in creatione, atq; idcirco esse inferiorem Patre, in quo tametsi errabant ratione terminorũ, tamen habita ratione ipsius formæ loquendi nõ malè concludebant, cùm

sæpe

ſæpe in ſcripturis præpoſitio (per) miniſterium atque inſtrumentũ ſignificet. Secundo ſi reſpiciamus ipſam ſpirationem, ac virtutem ſpirãndi, non dubium eſt ratione terminorum (quia in diuinis omnia ſunt vnum, vbi non intercedit oppoſitio) ſignificari vnicam virtutem ac ſpiratione, modus tamen dicendi hoc ex ſe non ſignificat: nam etſi filius acciperet à Patre diſtinctam facultatem ſpirandi, & diſtincta ſpiratione ſpiraret, poſſemus dicere Patrem ſpirare per Filium, quomodo Rex per Prætorem ius dicit, vbi apertè cernuntur diuerſæ facultates, & actiones. Tertio, inde etiam apparet ex vi verborum, non ſignificari vnicam formam in qua conueniant Pater & Filius: nam alioquin ex vi verborum ſicut Rex & Prætor non habent eandem formam ſeu auctoritatem, ita etiá non repugnaret vi locutionis, intelligi diuerſã Patris ac Filij naturá. ſic dicimus cælũ agere per cauſas ſecundas, cùm ſint tum naturæ tum facultates admodũ diuerſæ. Ex quo ſequitur, ſicuti ſi non reperiretur in ſcripturis hic modus dicendi, Omnia per ipſum facta ſunt, & alij eiuſmodi, potius viderentur negandi quam concedendi, quia non poſſunt ſine errore defendi niſi propter terminos, cùm alioquin ex vi ſermonis poſsint trahi ad ſenſus peregrinos atque erroneos: ita niſi reperiretur hæc propoſitio apud ſanctos, quos neceſſe eſt excuſare ac defendere, eam videri potius ex natura ſermonis negandam, quam affirmandam: tantum abeſt vt ſit alteri propoſitioni, de qua mox, vlla ratione præferenda.

At cùm dicimus Spiritum ſanctum procedere à Patre ac Filio; primo quidem ſignificamus originem ſubſtantialem à Filio, quo refellitur eorũ error, qui ſolam proceſsionem temporalem admittebant eſſe à filio: cum enim de vtroque ſuppoſito æquè affirmetur, non poteſt afferri diſcrimen, niſi euidens ratio perſuadeat; vt cum dicunt Philoſophi, ſol & homo generant hominem, quia intelliguntur coniungi in cauſam primam & vniuerſalem cum ſecunda, & particulari, neceſſario concludendum eſt diſsimiles eſſe vtriuſque cauſæ actiones: ſic addicimus ex mare & fœmina animal gigni. At cum non appareat in hac Propoſitione vlla diuerſitas, & ex vi terminorum omnis planè diſtinctio reijciatur, ea excepta quæ pertinet ad conſtitutionem perſonalem ſuppoſitorum, conſequens actionem ex æquo vtrique cõuenire, quo fit vt ſecũdo optimè ſignificetur vnitas tũ ſpirationis tum facultatis ſpiratiuæ: cum enim aliquid vnum à duobus diſtinctis emanat, neque cernitur ex terminis, aut ratione probatur diſtinctio in actione, vnitas potius tum facultatis, tum actionis concluditur, vt allatis exemplis oſtendi poteſt. Tertio ſignificatur æqualitas in producendo, æquè enim dicitur Pater ac filius producere, cum præſertim id poſtulat natura terminorum. Quarto, ſatis apertè indicatur vnitas formę, quorum enim actio formalis vna eſt, eorum neceſſe eſt vnam eſſe formam ac naturam, vt docet Baſilius in Pſal. *Quorum* (inquit) *vna natura eſt, eorum actiones*

actiones eadem sunt. Quinto ac postremo ipsa spirationis natura cernitur, quæ vt refertur ad personam productam necessario postulat duo supposita iam personaliter constituta, quæ vt in vnam naturam, sic in eãdem facultatem spiratiuam conueniant: atque idcirco significatur vnum principium spiratiuum Spiritus sancti, quale reuera est, non vnitate suppositi, sed vnitate formæ ac naturæ, vt supra dictum est.

Quæ cũ ita sint, nõ video cur Ruthreni malint hũc dicendi modũ postponere, qui multis nominibus præferendus videtur. Neque satis intelligo cur negent velle se ad aliam confessionem compelli, cum fateantur eundẽ esse sensum vtriusque formæ, cur item reculent eam Confessionem quam Orientales in Synodo Florentina suis chirographis obsignarunt: si negãt velle se eam additionem symbolo suo facere, aut volunt suum illum loquendi modum in suis Hymnis & Antiphonis retinere, si rem admittant, quod illis est à Concilio Florentino permissum, in præsentia non videtur reuocandum. Sic autem rem totam paucis concludo. Aut putant idem significari vtraque dicendi forma, aut aliquod in illis discrimen agnoscũt; si non existimant idem significari, Concilio Florentino apertè contradicunt, si contra ipsius decretũ vnam formam admittunt, alteram reijciunt; præsertim eam, quam Concilium non modo magis probauit, sed omnibus necessario credendam ac profitendam proposuit: si putant inter eos modos dicendi aliquod esse discrimen, planius loquantur, suamque sententiam explicent, interim intelligant se à Concilio Florentino apertè dissentire, atque ideo contra fidẽ haud leuiter peccare. Quod si, vt ego quidem existimo, rem ac sententiam probant, sed nolunt compelli ad admittendam additionem factam Symbolo, vel passim vsurpandam hanc loquutionem, non videtur ea conditio penitus aspernanda, modo apud populum tollatur scandalum, qui putant Occidentales male sentire.

Quod spectat ad Psalmodiam, preces ac Liturgias, vsum denique Sacramentorum, quod Orientalibus iam diu permissum est, non videtur vllo modo negandum: quamquam ipsorum libri diligenter examinandi videntur, ne errores atque abusus irrepserint, habendaque videtur præcipua ratio eorum quorum mentionem facit Eugenius in Cõcilio Florentino, præsertim eorum quæ pertinent ad vsum Sacramentorum, vbi non solum in multis discrepant à Latinis, sed egere videntur castigatione.

De Purgatorio si parati sint admittere sanam & Catholicam doctrinam, nihil est dubitandum, curandum vero vt de statu animarum, & felicitate iustorum rectè & cum Catholica Ecclesia sentiant. De Calendario non potest sine scandalo dissimulari, quia necesse est eos in celebratione Paschatis plurimum à Catholica Ecclesia discrepare, nisi noui Calendarij ratio suscipiatur. Quamobrem ineunda erit aliqua ratio, vt saluis

eorum

eorum ſolemnitatibus quę permittenda videbuntur, ſeries feſtorum mobilium illis cum Occidentalibus conſtet.

De Proceſsione in feſto Corporis Chriſti non laborarem, multa tamen circa hoc Sacramentum examinanda ſunt; Ceremonias circa feſtum Paſchatis diligenter expendendas atque excutiendas puto.

De Sacerdotum Matrimonijs, atque in vniuerſum de ipſorum matrimonijs multa conſideranda ſunt, quia certum eſt apud Orientales multos eſſe abuſus, nam alicubi non niſi vxorati initiantur, alibi etiam initiati contrahunt matrimoniũ; nec deſunt qui propter adulterium matrimonium ſoluant, & aliud ineant, erunt etiam fortaſſe qui ſecundas nuptias damnent.

Quod dicitur de cæremonijs Eccleſiæ Romanæ, videtur æquiſsimum iuxta decretum Eugenij in Concilio Florentino de pulſu campanarum citra ſcandalum non magnopere eſſem ſolicitus.

Vt Matrimonia Græcos inter & Latinos ineantur optandum eſt, ceſſante periculo & ſchandalo.

De Viſitatione infirmorum cum ſacramento Euchariſtiæ, cupio planius doceri, ſuſpicor enim nonnullos eſſe abuſus.

De Monaſterijs ac templis facile annuerem, idipſum de excommunicatis, ſalua atque integra Romani Pontificis auctoritate.

Hæc habui quę breuiter dicerem, cætera quę hic non attigi, vt initio dixi, ad ciuilem prudentiam ſpectant, non ad Theologum. Itaque illa omnia prudentiæ Illuſtriſsimorum DD. meorum integra atque intacta relinquo, ſicut & eorum iudicio atque cenſuræ ſuperiora quæ ſcripſi, libens ſubijcio, &c.

DE PROCVRANDA CONVERSIONE OMNIVM GENTIVM

LIBER VII.

De vnione totius Orientalis Eccleſiæ cum Eccleſia Catholica procuranda.

Ordo ſeruandus.

HACTENVS in prima huius operis parte, de his quæ agenda ſunt pro iuuandis Græcis, alijſque Schiſmaticis tractauimus, proximè ſequuntur ſchiſmatici Orientales, qui abhinc mille annis in hodiernum vſque diem in maxima verſantur infelicitate, perpetuiſque vexantur infortunijs & calamitatibus: & licet olim ingens fuerit tam Alexandrinę quam aliarum Eccleſiarum Orientis gloria & ſplendor, at vbi Concilium Calcedonenſe, ſanctumq; Leonem Pontificem, ac Romanam ſedem omnium matricem Eccleſiarũ ſpreuerunt, innumeræ ſecutæ ſunt clades, quę abhinc tantis ſęculis vſque ad noſtra tẽpora cõmuni cum dolore piorũ omniũ cernuntur. His igitur tanquam nationibus olim florentiſsimis, quarum priſci patres Eccleſiam Catholicam inſigniter illuſtrarunt, meritò poſt Græcos debetur hic locus, in quo tam de erroribus & ritibus, quam de alijs pro iuuandis his nationibus, & ad rectam fidem, mutuamque charitatem inter nos ſtatuendam Deo inſpirante dicemus, obſeruato tamen hoc ordine, vt de origine ſciſmatum totius Orientis prima ſtatim frõte agamus, & poſt, ad Neſtorianorum, Cophtorum, Abyſsinorum (quos non immeritò Orientalibus nationibus annumeramus, parent enim Alexandrino Patriarchæ) Iacobitarum, Armenorum, Georgianorum, & Maronitarum (qui nunc Eccleſiæ Romanæ obediunt) errores, ritus, & alia, quę pro harum nationũ exactiori notitia, vtilitate, & ſalute conducere poſſunt, deſcendamus. Demum de omnibus erroribus, qui huiuſcemodi populis cõmunes ſunt, eorumque confutatione, atque etiam in genere de agẽdi modo cum illis, vt fidei veritatem agnoſcant, differemus, additis quibuſdam inſtructionibus

Digitized by Google

nibus ad hunc finem vtiliſsimis. Et quia omnes propemodum nationes iſtæ Græcorum erroribus ſcatent, Lectorem ad ſupradicta, quæ contra Græcos allata ſunt remittimus; inſuper pro maiori miniſtrorum informatione deciſiones aliquot, ſiue reſponſa à Gregorio decimotertio, pro Maronitarum natione edita, quę maximam lucem in iuuandis ſchiſmaticis conferre poſſunt, in huius libri calcem reiecimus.

In referendis aliquibus præfatarum nationum erroribus, ac ritibus, ſequemur virum non minus pietate, quã doctrina inſignem Leonardum Epiſcopum Sidonienſem, quem Gregorius XIII. ſummus Põtifex Nuntium, & Viſitatorem Apoſtolicum ſimul cum Patre Ioanne Baptiſta Romano Societatis Ieſu ad Orientales nationes deſtinauit: Hic autem ferè totum luſtrauit Orientem, ac diuerſarum nationum, ac rituum Patriarchas, Epiſcopos, viroſque alios doctos allocutus, eorumq; Religionem, & fidem, ſimulque errores ſimul attentè ſcrutatus, poſtea omnium ferè illarum Eccleſiarum ſtatum obtulit Sixto V. Pontif. Max. cum quadriennium in ea legatione inſumpſiſſet; eſt autẽ apud me manuſcripta narratio accuratè conſcripta, vbi Armenorum, Neſtorianorum, Iacobitarum, & Maronitarum errores qui nunc inter has nationes graſſantur, recenſet.

LIBRI VII. PARS I.

De origine ſciſmatum Orientalium. Cap. I.

ACTVRI igitur de Orientalis Eccleſiæ erroribus, maximè de illis qui hodie apud Iacobitas, Cophtos, Abyſsinos, Armenos, Georgianos, ac demum Neſtorianos magis vigent, operæ prætium duximus omnium errorum originem ac progreſſum, prius, etſi leui, vt aiunt brachio, attingere.

Neſtorius Epiſcopus Conſtantinopolitanus, floruit Theodoſij iunioris Imperatoris, & Cęleſtini Summi Pontificis temporibus, circa annum Domini 427. Hic authore Gennadio, & Socrate lib. 7. cap. 32. in id ſummo ſtudio laborauit vt Chriſtum Dei filium ex virgine Maria natũ, hominem dumtaxat, non etiam Deum eſſe doceret, atque ideo Mariã Chriſtotocon, id eſt Chriſti matrem, non autem Theotocon, id eſt Dei matrẽ eſſe diceret: poſtea verò ſanctæ & inculpatæ vitæ merito, Chriſtum obtinuiſſe vt dignus haberetur cui ſe diuinitas coniungeret.

Duas itaque in Chriſto ponebat naturas, duas itidem in eo dicebat eſſe perſonas, vnam diuinitatis, alteram vero humanitatis: nec vnum Chriſtum in Deitate & humanitate ſentiebat, ſed ſeparatim atque ſeiunctim,

by Google

alterum docebat esse filium Dei, sed hominis tãtum Matrem appellabat. Denique Christum esse tantum hominem dicebat, cui Natiuitatem, Passionem & Resurrectionem attribuebat: Addebat autem filium Dei postea vnitum fuisse filio hominis multis modis, non quidem substantialiter communicando hypostasim, sed tantum accidentaliter. Primo secundũ habitationem sicut in templo suo. Secundo per vnionem affectus, voluntatis, & dilectionis. Tertio per operationem, quia filius hominis erat instrumentum quo vtebatur verbum in operibus miraculosis. Quarto secundum participationem. quia verbum illi homini impertiuit nomen & dignitatem suam, eo modo quo imagines sanctorum nominibus eorum interdum appellãtur, & propter eos etiã honorantur & adorantur. Hæc fuit Nestorij hæresis.

Vincentius Lirinensis in libro quem aduersus prophanas hęresum nouitates scripsit, censet Nestorium vt Apollinaris hæresim declinaret in foueam hanc incidisse. Apollinaris, inquit, hæreticus, nolebat in Christo duas esse substantias, vnam diuinam, alteram humanam, vnam ex patre, alteram ex matre: sed ipsam verbi naturam putabat esse desciscam, quasi aliud eius permaneret in Deo, aliud verò versum fuisset in carnem, & cũ veritas dicat ex duabus substantijs vnum esse Christum, ille contrarius veritati ex vna Christi diuinitate duas adferebat factaș esse substantias.

Nestorius autem contrarius Apollinari morbo, dum se duas in Christo substantias distinguere simulat, duas introducit repente personas, & inaudito scelere duos vult esse filios Dei, duos Christos, vnum qui Deus sit, alterum qui sit generatus ex matre; atque ideo asserit sanctam Mariam, non Theotocon, sed Christotocon esse dicendam, quia scilicet ex ea non ille Christus qui Deus, sed ille qui erat homo, sit natus. Hæc Vincentius. Nestorius volens suam hæresim Constantinopoli iam euulgatam per totum orbem dilatari, sua scripta misit ad diuersas orbis prouincias, & inter alias ad Aegypti Monachos, quorum nonnulli ab eo seducti, suis erroribus consenserunt, quorum causa magni inter eos excitati sunt tumultus & disidiæ. Demum ne Orietis Episcopi Nestorij hæresi inficerentur, coacta fuit anno Domini 432. octauo autem Cælestini Papæ Synodus Ephesina, in qua post multa, damnata est Nestoriana blasphemia, vt rẽ totam latius Carᵈ. Baro. annal. 5. sub eundem annum.

Deinde Eutyches Monachorum Pater Constantinopoli, eorum qui tempore Ephesini Concilij aduersus Nestorianos præstantius cæteris dimicarũt, antesignanus cum in Nestorij hæresim summo odio ferretur: eo prosilijt, vt non duas tantum esse in Christo personas ex Christianę fidei præscripto negaret, sed nec duas in Christo naturas vellet asserere, eosque putaret Nestoriano laborare morbo, qui duas confiterentur in Christo distinctas,

distinctaq. & inconfusè coniunctas esse naturas.

Præterea impiè docebat, (vt accuratè inter alios explicat Card. Bellarm. tomo 1. lib. 3. de Christo Domino, c. 2.) in Christo post incarnationem vnam tantam fuisse & esse naturam, factam per conuersionem diuinitatis in carnem: quia Verbum caro factum est: at vnum fieri alterum est verti in illud. Vnde asserebat diuinitatem verbi natam, passam, mortuam & sepultam fuisse: ita tamen vt Christi caro non sit eiusdem naturę cum nostra, sed tantum apparens & phantastica: vt potius verbum simulauerit se hominem, & natum, passum, &c. quam reuera fuerit. Quia videtur indignum Deo, quod vera fuerit caro, verè natus, passus, &c.

Accusatus Eutiches apud Flauianum, & apud Concilium quoddam Prouinciale Constantinopolitanum tunc fortè congregatum, ac nolens resipiscere, condemnatur à Concilio, ac postea agente Imperatore Theodosio apud Leonem Pontificem, Ephesi Concilium Eucumenicum anno Domini 449. seu potius Synodus prędatoria seu latrocinium Ephesinum 128. Episcoporum congregatur, in qua pręside Dioscoro Alexandrino Patriarcha, reclamantibus Apostolicę sedis legatis (nempe Iuliano Episcopo Renato Presbytero, Hilario Diacono, quos S. Leo miserat) ob summam Dioscori iniquitatem & potentiam impius Eutiches absoluitur, & eius hæresis approbatur. S. Flauianus, & alij plurimi Episcopi Catholici cõdemnantur, plerisque Episcopis (vt Baronius notat tomo 6. Annal. circa annum Christi 449. ex quo breuem hanc historiæ seriem desumpsimus) per minas & vim, intẽtatis exiliis, catenis, fustibus, & gladiis, ad subscribendum adactis, repugnantibus verò & acclamantibus Sedis Apostolicæ Legatis, & contestantibus quæ per vim & metum extorquerentur, nullius roboris esse. Quæ contestatio licet non sit in actis illius Pseudosynodi, vtpote à Dioscori notarijs confectis, est tamen de illa expressa mentio in pluribus literis S. Leonis, tum ad Theodosium Imperatorem, tum ad alias personas; tandem Legati Pontificis fuga elapsi post multa pericula & insidias Romam redierunt. At certior factus summus Pontifex Leo eorum quæ in illa Synodo gesta sunt, Romæ Concilium coëgit, in quo Pseudosynodus Ephesina damnatur, ac omnia eius acta rescindũtur.

Impius Dioscorus Alexandriam reuersus, anathema ausus est intorquere in Romanum Pontificem, coactis decem Episcopis, lachrymãtibus & gementibus ad subscribendum facinus hactenus inauditum: At post multa Episcoporum dissidia à S. Leone vrgente & instãte Marciano Imperatore anno Domini 451. in Oriente, nempe in ciuitate Calcedonensi, Concilium Eucumenicum indicitur, in quo sexcenti & triginta Episcopi conuenerunt, præsidentibus Legatis Romanæ sedis, in quo Concilio damnata est hæresis Eutychis & Dioscori Episcopi Alexandrini, qui & ab Episco-

Digitized by Google

Episcopatu, & ab omni ecclesiastica fuit deiectus ac depositus functione: similiter sancitum est vt Ephesinum sub Dioscoro Concilium celebratũ Concilij nomen non obtineret.

Præter Episcoporum sententiam,præter sedis Apostolicę confirmationem accesserunt etiam ad corroborandam Synodũ Calcedonensem sanctissimorum virorum qui his temporibus illustrabãt Orientalem Ecclesiam,& miraculorum virtute nitebant, qui eandem se fidem se tenere & verbis testati sunt, & crebra miraculorum editione confirmarunt,quales fuerunt Euthimius,Auxentius, & alij sanctissimi monachi.

Dioscorus verò à suo Episcopatu depositus, ac simul cum alijs hæreticis relegatus vita functus est, ac Alexandriæ loco eius ordinatus Episcopus Proterius, ingens tamen seditio & tumultus Alexandriæ excitatur propter Dyoscori relegationem,ac teste Euagrio lib.2.c.5.eo vsque inualuit vulgi studium in improbissimum & nequissimum Dyoscorum, vt post eius mortem diuinos etiam honores ei Ægyptij detulerint, qui & vsque in hæc tẽpora, tam in Alexandrina quam in plurimis alijs Ecclesiis ab Eutichianis hęreticis deferuntur.

Ægyptij hæretici exilio propter Eutychianam hæresim mulctati, mortuo Imperatore Marciano veniunt Alexandriam,ac irruentes in sanctum Episcopum Proterium eum occidunt,& eius loco Timothęum quendam Eutichianum subrogarunt,Legatosque mittunt ad Leonem Pontificem, profitentes Alexandrinam Ecclesiam non admittere synodum Calcedonensem,quare anno Domini 459. Synodus Constantinopolitana 73.Episcoporum,admittente Genadio Episcopo Constantinopolitano,pręsentibus Apostolicę sedis Legatis à S. Leone missis congregatur, in qua de cõfirmando fidei decreto in Concilio Calcedonensi, & abolẽda penitus Eutichiana hęresi sancitum est, ac demum Timothęus inuasor Ecclesiæ Alexandrinę longè in exilium ab Imperatore Leone relegatur, suffecto in eius locum Timothęo alio viro Catholico.

Tandem postquam Euticheti & Dyoscoro à sancta quarta Synodo Calcedonensi dignitas abrogata est, qui illorum dogma defenderunt, vt testatur Nicephor.lib.18.c.14. Ecclesiast.histor. Facta ab Ecclesia Catholica defectione segregatos siue ambigentes seipsos appellarunt,neque vllo modo, vt quæ rectè in Concilio sancto statuta essent comprobarent adduci potuere. Ij in duodecim sectas dissecti sunt,ex quibus per vniuersum Orientem multa millia hæresum pullularunt. Ex quarũ sectatoribus quidã(vt notauit Prateolus,verbo,Accephali) Eutichianistę vocati sunt, alij Acephali,alij Monosophysitę,alij Theodosiani, alii Iulianistę,alij Tritheitæ,alij Agnoetæ,alij Theopaschitæ,alij Armenij,alij Seueritæ,alij Apthartodocitæ,alij Phantasiastę,alii Manichæi, alij Pthartolatræ, alii denique

nique Scenolatręſunt appellati.

Anteſignani vero præcipuiposſt Eutichetem,& Dioſcorum fuere Seuerus Monachus, qui fex , lues. atque perditio fuit totius Orientalis Eccleſię, Petrus Damapheus, Theodoſius, Iulianus, Alicornaſius, Guinus, & alius eiuſmodi infęlicium mortalium chorus , omnes iſti profeſsione Seueriani,hoſteſque Concilij Calcedonenſis,vt Baroniüs refert tomo 7.anno Chriſti 535. inter ſeipſos more hæreticorum pugnarunt, vt plane acciderit, hoc veluti portento quodam,vt belua ſine capite(ita Acephalorum hæreſis appellata) eadem pluribus prodierit armata capitibus inter ſe pugnantibus: nam ex eis primum eminuit caput Seuerus , ex quo denominati ſunt Seueriani;ex hoc vero plura alia capita pullularunt,nempe Gaianus ex quo Gaianitæ,Theodoſius ex quo Theodoſiani,Iacobus ex quo Iacobitæ , Themiſtius ex quo Themiſtiani , numerat adhuc aliud caput Ioannes Damaſcenus,nempe Barſanium , ex quo Barſaniani , ſiue Semidalitæ, de quibus ait. Hij cum omnia Graianorum & Theodoſianorum decreta defendant, aliquid tamen præterea addiderunt de ſuo , ſymbolis Dioſcori relictis , vt à reliquis Dioſcori ſectatoribus noſcerentur: quorũ impiorum dogmatum teſte Nicephoro, lib.18. c.54.Eccleſiaſt.hiſtor. ſectator atque reſtaurator fuit Iacobus quidam Syrus genere obſcurus, prorſus & nulla gloria vir , à quo maxima ex parte Syrorum gens vſque in hodiernum diem Iacobitæ eſt denominata.

Hac etiam morbi contagione Sergius Archiepiſcopus Conſtantinopolitanus maximè infectus eſt , per quẽ Monothelitarum ſiue Monotophytarum hæreſis,teſte Nicephoro vt ſuprà,admodum eſt propagata. Fuerũt enim Motholitæ inter Accipholos præcipui , & à quibus poſt Dioſcorum & Eutichetem , tanquam ab infecto fonte maxima Orientis pars fuerit infecta : hi enim ſubtilius hæreſim ſuam velantes , prædicto Iacobo apud Syros prædicante,magnam Orientis partem infecerunt . De Monotheli-tarũ hæreſi Nicephorus vt ſuprà c.45. ita ſcribit. Quod verò,inquit,fuerit Monotophytarum dogma , à quibus tanquam à radice peſsima plurimę alię hæreſes pullularunt , ſeu circulus aut catena ex ſeſe dependentes modo dicam : Cùm etenim conuenientes in Chriſto naturas quamlibet per ſeipſum diſcernunt, duas eas eſſe neceſsitate adducti confitentur. Cũ vero vtramque in verbi incarnatione vniunt, non duas illi inconſenſibili modo conuenientes naturas, ſed vnam compoſitam naturam ſtatuunt. Nobis enim vnam ſubſiſtentiam compoſitam dicentibus,illi vnam potius naturam compoſitam inferunt, & rationem ſententiæ ſuæ exemplo confirmantes dicunt, hominem animam obtinere & corpus, & aliam animæ naturam eſſe,aliamque item corporis, ſi quis quamlibet per ſeipſam cõtempletur,cùm vero illæ coierint,hominem efficere , vnam naturã compoſitam

positam obtinentem. Non enim inquiunt duas naturas hominem dici oportet, sed vnam compositam. Atque ad eundem modum de seruatore Christo opinantur: illum videlicet ex duabus quidem constitisse naturis, post vnionem autem duas illas naturas in vnam euasisse compositã, quod sane Ecclesia tanquam piaculum propsus auersatur.

En inquit) Card. Baron. Tomo 7. vt supra *in quo vepres, atq; dumeta, inuia loca, foedra, abditosque recessus per rupes & præcipitia, præruptaque scopula, immaniũ ferarum latibula incurrerint, à recto fidei tramite aberrãtes humanæ mẽtes: En quomodo monstrum monstro iunctum concipiat, pariatque horrenda spectra, atque deformia simulacra! vt ex his prudens quisque intelligere valeat secundum illud Iob c. 38) vbi lux habitet, & tenebrarum quis locus sit, vt quisque ducat vnumquodque ad terminum suum, & intelligat semitas domus eius: cognoscat scilicet vbi sit fides Catholica; vbi vero hæreses habitent. At non hic finis prætextorum, alia adhuc prodierũt ex cornuta bestia capita, vt longe ista superet tricipita confictæ à Gentilibus monstra: vel septem capitum Hydram, preter enim eas superius recensitas ex Seuero progenitas hæreses ad eundem pertinere tradit Nicephorus lib. 18. c. 49. Caueobalditas à loco quodam ita denominatos hæreticos, Angelitas, etiam & Damianistas, ita dictos ab Episcopis, & locis ijsdem nominibus appellati: Nam Angelitas ab Alexandriæ loco cui nomen erat Angelij, dictos tradit. quibus præterea addit, & Tetraditas, Petritas, atque Paulitas, quorum alij Petrum, alij Paulum Seuerianos, sed ab inuicem dissidentes consectabantur.*

Gignebantur hæc monstra potissimum in Aegypto, quæ mox post ortum in seipsa vngulas conuertebant, & dentes: vt plane acciderit Aegyptiis secundum illud propheticum Isaiæ 19. Concurrere faciam Aegyptios aduersus Aegyptios, & pugnabit vir contra fratrem suum, & vir contra amicum suum, ciuitas aduersus Ciuitatem, & regnum aduersus regnum, & dirumpetur spiritus Aegypti in visceribus eius, & cõsilium eius præcipitabo: & interrogabunt simulacra sua & diuinos suos, & pythones, & ariolos, donec tot scelera consecuta est quæ subditur vltio: Et tradam Aegyptum in manus dominorum crudelium & rex fortis dominabitur eorum, ait Dominus Deus exercituum. Ad hæc planè hæreses deducũt populos, vt post abominationes secum vehãt seruitutem atque desolationem, quam cunctis manifestam ob oculos positam, tam in Aegypto, quam alijs orbis Regionibus à Catholica fide refugis, nemo non videt.

Hactenus Baronius.

His igitur hæresibus Orientalis ecclesia ad miserrimum perducta erat statum, vbique luctus, vbique disidia, non solum aduersus Orthodoxos conflictantibus hæreticis, sed & ipsis inter se pugnantibus, adeo vt omnes ecclesiæ in separatas factiones diuiderentur, & eorum præsides inter seipsos minime vellent communicare, vnde plurimę in Oriente dissensiones ortæ sunt, qui rerum infæliciſsimus status vsque in hodiernum diem Ecclesiam illam ipso Pharaonis iugo durior opprimit, nec tamen tot à Deo

Digi

Deo inflictis supplicijs, tot Turcarum flagellis ac calamitatibus oppressa non resipiscit. Nationes vero precipuę quę hodie in Oriente prędictis scatent erroribus, alijsque hæresibus quę ex illis veluti ex impurissimo fonte emanarunt, sunt Nestoriani, Iacobitę, Cophti, Abyssini, Armeni, quibus adiungemus etiam Georgianos, de quibus sigillatim acturi hunc ordinem seruabimus. Primo harum nationum errores, ritus, moresque recensebimus, ac obiter quicquid in vnaquaque natione fuerit dignum proferemus. Deinde breuiter pręcipuos & veluti capitales errores enarabimus, tandem pro iuuandis his nationibus Deo fauente aliqua adducemus.

CAPVT II.

De Nestorianorum natione, & eorum erroribus.

DE Nestorij impia blasphemia diximus præcedenti capite, qui duas in Christo non solum naturas, sed & personas agnoscebat, vnam Diuinam, alteram Humanam, nunc de Nestorianorum Orientaliũ qui in Babilonia, Persia, atque in alijs Asiæ regionibus versantur erroribus disseramus.

Errores vero in quibus hodie Nestoriani versantur, teste Episcopo Leonardo, & vt accepimus etiam ex relatione Fratris Abdelmesihi procuris Eliæ, Chaldeorum in Babylonia Primatis, siue Patriarchę, hi precipuè sunt.

Nestorium, & Theodorum Mopsuestenum vespertinis horis in aliquibus Ecclesijs cum Patribus adhuc inuocant Chaldei.

Sanctum vero Cyrillum damnant & anathematizant.

Humanam in Christo naturam, absque persona humana non esse perfectam existimant; ideo duas in Christo asserunt esse personas. Fatentur tamen Christum à primo instante conceptionis esse perfectum Deum & perfectum hominem.

Beatissimam Virginem non vocant Dei genitricem, ne videantur, vt aiunt, asserere cum Iacobitis Virginem genuisse ipsam diuinam naturam trium personarum Diuinarum, cum dictio Dei contineat Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, & de eisdem prædicetur. Ideo vocant Sanctissimam Virginem Dei verbi genitricem.

Vniuersali sacro Concilio Ephesino primo, & alijs carere videntur.

Clerici omnes apud Chaldæos, & etiam illi Laici qui alios deuotione excedunt, sacram Dominici corporis communionem in manibus pro-

prijs recipientes ſub vtraque ſpecie communicantur, cæteri vero laici corpus Domini ſanguine intinctum ore aſſumunt.

Nuptias in gradibus prohibitis ſine ſuperioris licentia etiam in ſecundo gradu contrahunt.

Sacerdotes mortua prima vxore, ſecundas & vlteriores faciunt nuptias.

Monachi ſæpius in Monaſteria Maadronitas, id eſt Monachas, ſiue Diaconiſſas ingredi & pernoctare permittunt.

Patriarcham non per electionem ſicut & aliæ nationes creant, ſed potius per renuntiationem de vno in alterum, quaſi iure hæreditario.

Aſſerunt in fide ab Apoſtolis tradita nullum Chaldæorum fuiſſe hæreticum.

Hæc de erroribus Neſtorianorum orientalium qui in aliquibus Aſiæ Regionibus verſantur, ſunt etiam Neſtoriani in India Orientali in ciuitate S. Thomæ, alijs & oppidis, de quibus Antonius Poſſeuinus 2. Tomo apparatus, verbo Neſtorianorum, alios refert errores.

Porro (inquit) cum anno 1599. Goënſis Archiepiſcopus in Orientali India Chriſtianos qui dicuntur S. Thomæ vna cum Patribus Ieſuitis diligentiſſimè viſitaſſet, Synodumque fidei Catholicæ, atque diſciplinę Eccleſiaſticæ reſtituendæ habuiſſet, factum eſt vt blaſphemiæ omnes Neſtorianorum non ſolum interius quam vnquam antea factum fuiſſet innoteſcerent, verum etiam plurima eorum volumina ſiue purgarentur, ſiue abolerentur. Cum autem, etſi ea labe Europæi non ita ſint inquinati, quemadmodum eſt magna pars eorum qui degunt in Aſia, expedit tamen vt qui à ſede Apoſtolica eo mittentur eoſdem errores ita norint, vt pręmuniti ſolidis Eccleſiæ argumentis, eorum populorum ſalutem facilius curent, libroſque erroribus ſcatentes aut comburant aut facilius expurgent. Sane in ea viſitatione à Patribus Societatis partim combuſti, partim expurgati ſunt ſequentes libri.

Hudea, & Gaza, hoc eſt.	Breuiarium, & Theſaurus.
Liber qui prænotatur,	Expoſitio Abbatis Eſaiæ.
Liber, qui dicitur	Memra.
Alter, qui inſcribitur,	Margarita fidei
Alius prænotatus,	Liber Patrum.
Alius dictus.	Liber Synodi. (Saluatoris.
Alius cui titulus,	Liber Hiſtoriæ B. Virg. ac de infantia

Liber ordinum, Liber homiliarum, Liber expoſitionis Euang. Liber Io. Bar. Caldon.

Qui omnes libri, vt diximus, varijs erroribus & hæreſibus aſperſi, (Neſtorianorum præcipue) preterquam quod Neſtorium, Dioſcorum, &

Digitized by Google

& alias eiusmodi pestes, tanquam sanctos & Ecclesiæ Vniuersalis capita venerabantur, pluraque fidei dogmata negantes, ea inuertebant, siue ad Sanctissimam Trinitatem, siue ad Christi Domini Resurrectionem, siue ad personam filij spectantia: Primatum autem Ecclesiæ sibi arrogantes, eum in B. Petri legitimo successore haud agnoscebant. D. etiam Cyrillum Alexandrinum, qui eorum hæresum fuit strenuus expugnator, detestabantur, & plęraque alia tenebrarum plena docebant.

Quin & integrum volumen passim ignis consumpsit quod inscriptum erat Spar Sammane, id est liber medicamentorum, plenum erat enim nominum Dæmoniorum, Veneficiorum, superstitionum, quo vtebantur ferè omnes Cassanares, & ipse potissimum defunctus Pseudo Archiepiscopus duo volumina apud se habebat Thesauri loco, vbi & cor eius.

Libellus alius, qui dicebatur (Spar Pesæ) id est liber sortitum, tãquam vbique creditus est igni: fuit enim semper prȩcedenti medicamentorum libro coniunctus.

Volumen aliud in quo vita multorum Nestorianorum continebatur, (relicta tamen apud illos D. Thomæ Apostoli, & Georgij Martyris historia) expurgatum est detruncatis nominibus illorum hæreticorum, sicuti & plures aliæ blasphemiæ alijs in libris repertæ, inter quas reprobabant Concilium Prouinciale.

Quædam item in nouo Testamento ab hæreticis deprauata restituta sunt. Nam quod D. Lucas habet cap. 6. vbi Christus Dominus dixit: Mutuum date nihil inde sperantes. Codices Syriaci habebant Mutuum date, & ne amputetis spem hominis, putabant autem modicam vsuram non esse peccatum.

Lucæ 10. secreuit Iesus è Discipulis suis alios septuaginta, deerat dictio (duos) sicut & inferius, in eodem capite.

In Actis Apostolorum capitulo 20. vbi dicitur: Regere Ecclesiam Dei quam acquisiuit sanguine suo: positum erat nomen Christi loco Dei. Nolunt enim posse dici Ecclesiam Dei sanguine redemptam esse, quippe qui negent communicationem idiomatum in Christo.

Epistola prima Ioannis cap. 3. vbi dicitur: In hoc cognouimus charitatem Dei, ablatum erat nomen Dei, ob eandem rationem supra allatam, sequitur enim statim: Quoniam ille animam suam pro nobis posuit: Quod contra Nestorianos erat.

Item ibidem cap. 4. loco versiculi, Omnis spiritus qui soluit Iesum, in Syriaco habebatur: Omnis spiritus qui non confitetur Iesum venisse in carne non est ex Deo. Vera enim lectio molesta erat Nestorianis soluentibus Iesum in duas personas, vnionemque hypostaticam cum humanitate scindentibus.

Item ibidem cap. 5. deerat integer iſte verſus: Quoniam tres ſunt qui teſtimonium dant in cœlo. Pater, &c.

Ad Hebræos cap. 2. vbi dicitur ſed gratia Dei pro omnibus guſtauit mortem. In Syriacis habebatur: Ipſe enim propter Deum pro omnibus guſtauit mortem.

In Euangelio Ioannis deerat integra hiſtoria Adulteræ. Apocalypſis etiam B. Ioannis, & alia deſiderabantur, quæ etiam in Bibliorum Regiorum Syriaca editione deſiderantur.

CAPVT III.

De Neſtorianis qui in Eccleſiæ Catholicæ vnione perſiſtunt.

INter Neſtorianos tamen Aſiaticos quamplures ſunt qui Apoſtolicæ ſedi parent, hij obedientiam preſtiterunt Sanctæ Romanæ Eccleſiæ tempore Pontificatus fœl. mem. Papæ Iulij iij. & vetus nomen Chaldęos, ſiue Aſſyrios Orientales nimirum ſeſe appellantes, reiecto Neſtorianorum cognomine, recuperarunt; et pro Capite ac ſuperiore ſuo habuerunt fratrem Simonem Sulaca ordinis S. Baſilij, qui Romam ferebat dictam obedientiam, fuitque confirmatus Patriarcha à Sancta ſede Apoſtolica eiuſdem nationis, cum eodem titulo Eccleſiæ Mozal, quam aduerſarius ipſius poſsidebat. Poſteaque reuertebatur prędictus Patriarcha in Caramit, & quoſdam Archiepiſcopos & Epiſcopos ibi ordinabat, omneſque ſubditos ſuos in eadem obedientia Sanctæ Romanæ Eccleſiæ confirmabat, reijcique iuſsit inuocationem Neſtorianam quæ tunc temporis à Diacono in Eccleſia fieri ſolebat. Publicabat etiam profeſsionem Sanctę fidei Catholicæ Roma portatam, alioſque Neſtorianos in ſuam deuotionem, ſediſque Apoſtolicę obedientiam inducere incipiebat, ſed ſubornatione & fraude Patriarchæ Dry aduerſarij ſui captus, tandem à miniſtris turcarum occiſus fuit.

In Viſitationem & confirmationem huius nationis & Patriarchæ miſſus fuit à ſede Apoſtolica Epiſcopus Arienſis Ordinis S. Dominici, qui propter perſecutionem antedicto Patriarchæ factam, Sulacę videlicet poſt reformationem quarundam rerum, coactus fuit cum Aſſyrijs quibuſdam, in Indiam ad Regna Ormus & Goa, vbi animam Deo reddidit, migrare. Socius autem ipſius Frater Antonius eiuſdem ordinis, cum Archiepiſcopo Ermete Elia, diſcipulo prędicti Patriarchæ, Sulaca permultos

Chaldæos

Digitized by Google

Chaldæos qui ſunt in Coccin, & India Sancti Thomę viſitauit, Romamque reuertens Epiſcopus Vici à Papa Pio quinto fœl. mem. creatus eſt.

Eidem Patriarchę Sulaca ſucceſsit Pater Abdeſu eiuſdem ordinis S. Baſilij qui venit ad Conſilium Tridentinum, Romæque obedientiam Sanctæ Romanæ Eccleſiæ ſub Põtificatu Papæ Pij quarti fœl. mem. prę-ſtitit, Confirmationem Apoſtolicam cum eodem titulo Eccleſiæ Muſal reportauit; Reuertenſque in Caramit & Seert quamplurimos Sacerdotes Epiſcopos & Archiepiſcopos ordinauit, eiuſque deuotioni multæ ciuitates Chaldęorum Neſtorianorum ſeſe ſubmiſerunt, ſed pauxillos poſt annos ex hac ad meliorem vitam in Monaſterio Ciuitatis Seert migrauit; ijque ſucceſsit Frater Aatalla eiuſdem ordinis, qui non habuit Confirmationem Apoſtolicam, quia eandem Romæ non poſtularat: Regebat tamen Patriarchatum, nationeſque ſua aſsiſtentia & conſilio præfati Archiepiſcopi Ermitij Eliæ, reuerſi ex India & Perſiam.

Poſt mortem verò huius Patriarchæ Aatallæ, cum Archiepiſcopus de Gelu & Salamas, obedientiæ Patriarchæ aduerſarij, cum omnibus ſuis ſubditis qui ſunt in confinijs Perſiæ, ſub Sangiaccato de Zeinalbach renunciaſſet operâ & ſtudio Archiepiſcopi Ermetis Elia, eidem nationi Aſſiriæ ſeſe adiungebat, Fuitque electus Patriarcha a Prælatis eiuſdem nationis, ac ſub Pontificatu Gregorij Papæ 13. fel. memoriæ, Romam procuratorem ſuum, præfatum Archiepiſcopum Ermetem Eliam miſit, qui nomine Patriarchæ ſui, debitam Sedi Apoſtolicæ obedientiam preſtit & profeſsionem ſanctæ fidei emiſit; Exinde Apoſtolicam confirmationem & pallium nomine præfati Donha Simonis Patriarchę ſui, in publico conſiſtorio obtinuit; atque ita compluribus menſibus in ſanctę fidei dogmatib° eruditus & de obedientiâ Sanctæ Romanę Eccleſiæ preſtandâ certior factus, Româ diſceſsit anno 1582. bullas Apoſtolicas, pallium Patriarchale, multa inſuper ornamenta à Sede Apoſtolicâ Patriarchæ ſuo collata deferens, admonitus etiam de omni eo quod ſibi penes eundem Patriarcham, nationeſque illas exequendum foret.

CAPVT IIII.

De natione Chaldeâ Aſſyriâ.

CHaldæi Aſſyrij Caramitani, prædicto Patriarchæ ſubiacent, deuoti & morigeri Sedi Apoſtolicæ, & magiſtros, qui liberos ſuos præcepta & conſtitutiones fidei edoceant, ſummopere deſiderantes.

Hæc natio & Aſſyria, quatuor habuit Patriarchas, quorum tres à Se-

Digitized by Google

de Apoſtolica confirmati fuerunt, qui quamquam titulum Eccleſiæ Muſal in Babylonia habuerint; hactenus tamen propter alium Patriarcham ſibi aduerſantem, eamque occupantem, illà potiri nequiuerunt, prorſus vt prædicti Patriarchæ varijs in locis modo in Charamit, modò in Serit, reſidere coacti fuerint, ſimulq; hic poſtremus Patriarcha in Zeinalbach, in confinibus Perſiæ, agere compulſus fuerit; eſtque hęc natio in hodiernum vſque diem ſub duobus Patriarchis diuiſa, quorum hi Chaldęi Aſſyrij orientales à nobis nuncupati, alij verò Neſtoriani dicti ſunt.

Horum Orientalium Chaldęorum ditiſſimi ac potentiſſimi in Ciuitate Amit reſident, qui cum Prælatis ſuis, obedientiam Sedis Apoſtolicæ conſeruare impendio adlaborant, nec non augmentare, indeque quamplurimos Neſtorianos in ſuam ſententiam allectos ſibi aſſociârunt. Potentiores autem, & ditiores nationis Neſtorianæ ſubditi Patriarchæ aduerſario, illi ſunt qui incolunt ciuitatem Mozal & Geſire in Babyloniâ, ſub quo Patriarchatu magnus eſt gentium numerus, modernuſque Patriarcha Elias vocatur, in Monaſterio Patriarchali Sancti Ermetis iuxta eandem ciuitatem Muſal degens. Hic etiam Patriarcha quondam obedientiam Sedi Apoſtolicæ præſtitit; attamen cum profeſsione ſua mittit Religioſum quendam, litteriſque ad ſuam Sanctitatem directis, & ad Dominationem veſtram Illuſtriſſimam, quibus etiam ſeſe ſanctæ Romanæ Eccleſiæ reuniat atque conciliet, quem Romam appulſurum, vnà cum præfatis Aſſyrijs hic operior, illum quippenaui Venetæ commiſi, eo quod mecum adducere illum nequirem. Hactenus Epiſcopus Sydonenſis.

Habet autem in præſenti hic Patriarcha (vt ex fide dignis Chaldæis Romæ agentibus accepi) ſub ſe viginti duos Epiſcopos, territoria ſexcenta & ampliùs, quorum ad minus viginti duo vrbes ſunt florentes & opulentę, & in quâuis earum Neſtorianæ familiæ quingentæ domicilium habent; At in Maſul, mille, conſtantque ſingulæ domus quadraginta circiter perſonis. Alia autem territoria minuſcula, ducentas, vel trecentas familias Neſtorianas complectuntur.

Extant ibidem ad minimum triginta ordinis S. Antonij Monaſteria, in quibus 15. vel 20. viuunt Monachi; in eo autem in quo Patriarcha fixam habet ſedem, ſeptuaginta circiter Religioſi monaſticam vitæ normam profitentur.

Porrò Patriarcham & Epiſcopos Monachos fuiſſe neceſſum eſt.

Degunt hi Neſtoriani in Meſopotamia, ſeſeque ad Baldach vſque extendunt; in Indiâ etiam Orientali crebrę ſunt Neſtorianorum familiæ huic Patriarchę ſubditæ, qui eis Epiſcopos præficere ſolet.

De reductione Neſtorianorum & Machariorum in Concilio Florentino

tino facta, vide in bulla Eugenij quarti, quę incipit. Eugenius ad perpetuam rei memoriam. Benedictus sit Deus & pater Domini nostri Iesu Christi, Pater misericordiarum & Deus totius consolationis, &c. In quo Nestorij prauitas damnatur, qui purum hominem Christum esse, & Beatissimam Virginem Deiparam, non Dei, sed Christi genitricem esse asserebat. Macharij Antiocheni impietas similiter reijcitur, qui quamquàm Christum verum Deum & hominem esse profiteretur, diuinam tamen tantummodo in eo voluntatem & operationem, humanitati eius parùm tribuens, esse asserebat. Thimotheus Archiepiscopus Tarsensis nomine Chaldęorum in Cypro existentium, supradictam detestationem ac dogma suscepit. Ysaac Nuncius Eliæ Episcopi Maronitarum hæresim Macharij reprobat. Datum Romæ apud S. Petrum, anno 1445. septimo Idus Augusti, anno quintodecimo. Fuit autem hæc vnio facta post reductionem Armenorum, Iacobitarum, & Mesopotamiæ populorum, eorumque inter se vnionem; verùm quia non fuit vniuersalis omnium Nestorianorum, sed tantùm eorum qui sub Patriarchatu Insulæ Cypri agebant, idcircò litteræ Apostolicæ, consultò à nobis hic prętermittuntur.

Denique professio fidei Catholicę per Abdissinum Nestorianorum Patriarcham, facta, habetur in fine tomi S. Bibliothecæ SS. Patrum, & Salacam etiam Nestorianorum Patriarchæ, habetur in tomo Bibliothecæ eiusdem.

CAPVT V.

Errores & ritus Ecclesiæ Alexandrinæ, & nationis Cophtæ, qui hac ætate grassantur.

PAtriarchæ Alexandrino (qui hodie Marcus nominatur,) vt refert Guilielmus Tyrus lib. 14. de bello Sacro c. 22. suo tempore obediebat Ægyptus, Lydia, Pentapolis, & omnes aliæ Prouincię quæ sub Preti Ioannis imperio viuunt, inter has omnes nationes degunt Ægophti, hoc est Ægyptij quos nos Cophtos appellamus, alij Cophtos nuncupant, quia Græce idem quod circuncisi sonat affirmarunt, qui nomine ac ritibus Christianis ex parte vtuntur, qui & Christiani præcinturę vulgo vocantur: hi autem quamuis per lauacrum regenerationis renati sint;

Iudæ-

Digitized by Google

Iudæorum tamen ritu præputia ponunt, & veteri quodam errore circumcisionem vsurpant: numerat vero Ægyptus quinquaginta circiter Cophtarum millia, sed fere innumeros Æthiopia, hi omnes parent prædicto Patriarchę, qui vulgariter etiam nominatur Patriarcha nationis Cophtorum: hi quamuis Christiano nomine gaudeant, re tamen ipsa Hæretici ac plane Schismatici sunt, variisque scatēt erroribus, ritibusque diuersis ab his qui in Ecclesia latina florent. In primis enim Patriarcha Alexandrinus disiunctus ac separatus est à capite omnium Ecclesiarum Pontifice Romano, à tempore Concilij Calcedonensis. Deinde inter celebrandum Missam Cophti inuocant Seuerum, Dioscorum & Iacobū eius primum discipulum; eosque patres & sanctos vocant, ostenduntque tam externis actionibus, quam verbis, se nos Latinos habere excommunicatos, & hæreticos, ac proinde Latinorum praxim ac conuersationem adinstar Iudæorum fugiunt. Vnam tantùm in Christo Domino profitentur naturam, voluntatem & operationem. Duas verò naturas voluntates & operationes confiteri reculant, ne Christus prout ipsi asserunt in duas etiam diuideretur personas. Licet Spiritum S. à Patre & Filio procedere credant, vèrba tamen illa, Filioque, in symbolo non recitant.

In hymno trisagio addunt illa verba, qui crucifixus est, dicētes, sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus immortalis, qui crucifixus es pro nobis miserere nobis.

Serenissimum Dominum nostrum Papam in ijs quæ sunt fidei posse errare, & Christianę religioni contraria docere, si iniquus fuerit & voluerit, opinantur. Prętер Concilium Nicęnum, Constantinopolitanum, & Ephesinum vniuersales Synodos, nulla alia Concilia vniuersalia hactenus susceperunt.

Concilium Chalcedonense, & Sanctum Leonem Papam expresse damnant.

Vana vel falsa per Deum iurare non reputatur ab eis peccatum, & illi qui in partibus Ægypti, aliena furantur peccare minimè existimantur.

Circa Sacramentorum vero administrationem pariter errant, nam à Baptismo exordientes, in primis ratum non habent hoc Sacramentum, ne quidem in summa necessitate, si ab alio quam à Sacerdote conferatur, idq; præcisè in Ecclesia, etiamsi baptisandus de vita periclitaretur, nec etiam ante quadragesimum vitę diem, quod extra Cayrum maxime in Scitia adeo strictè obseruatur, vt ne quidem imminente pręsentissima morte, ante hunc ętatis diem paruulis Baptismus conferatur.

Modus autem baptizandi talis est. Defertur nimirum Infans ad templum, ibidemque ad instar Missæ cum Diacono & subdiacono officium celebratur, sine tamen consecratione vel communicatione, & deinde baptizandus

Digitized by Google

baptizandus ritu Græco aquæ immergitur, verba autem Latinorum modo adhibentur.

Statim etiam à Baptismo paruuli chrismantur, vnguntur que Deo sancto in fronte, in pectore, in iuncturis, in renibus, alapa autem non infligitur. Dein vestiuntur cinguntur que, & hæc quidem media nocte fieri solent. Postremo autem Missa More solito celebratur, cum cõsecratione, cõmunicatusq; Sacerdos, & Ministri sub vtraq; specie, Sanctum Eucharistiæ Sacramentum sub eisdem speciebus nouiter baptizato conferunt.

Eucharistiæ sacramentum omnibus sub vtraque specie confertur, fitque in fermentato. Diaconi & Subdiaconi (sine quibus nunquam celebratur) semper cum Sacerdote quoties celebrant, communicant: plebei autem Laici rarissimè extra festa Paschalia. Ministri autem hi solum sunt viginti annorum, aut circiter, qui nunquam confessionem suorum peccatorum faciunt, etiamsi singulis diebus communicent; proinde moris est ante vigesimum aut circiter annum nunquam sacramentum pœnitentiæ recipere.

Infirmis autem neque oleum sanctum, neq; Eucharistia administratur.

Conferuntur quoque ordines excepto Presbyteratu omni ætati, etiam immediatè post Baptismum paruulis, simulque dantur tonsura, & quatuor gradus, & Diaconatus & Subdiaconatus, nec hisce conferendis interstitia vel tempora particularia determinata sunt. Vbi sacros ordines recipiunt, castitatem & abstinentiam pollicentur, ieiunare videlicet diebus Mercurij & Veneris, & tempore aduentus, & quadragesimæ: hisce enim temporibus ad occasum vsque solis, quando etiam Missam celebrare moris est, ieiunant, insuper etiam quadragesimis Apostolorum Petri & Pauli, & Assumptionis. Quando autem infantulis aut pueris sacri ordines conferuntur, pro eis spondent, & hæc vota obseruant ipsorum parentes, donec decimum sextum ætatis annum aut circiter attigerint.

Matrimonium contrahitur in præsentia Sacerdotis & in facie Ecclesiæ, idque ad formam Romanam, quamquam plures ceremoniæ & solemnitates adhibeantur. Idipsum autem quauis iam consummatum dissoluitur quandoque (quamquam raro) assumente sibi marito aliam coniugem, coniugeque alium maritum. Vtuntur autem hi (vt refert Prateolus verbo Cophti) in suis Ecclesijs libro quodam fabuloso quem secreta Petri appellant, & in Missis legunt Euangelium Nicodemi. Hæc ille.

Olim omnes Cophti circuncidebantur, sed hodie, vt ipsi asserunt, Alexandriæ, & Memphi, seu Cairi, non amplius circumciduntur, forsan post synodum Memphiticã, de qua infrà, & si qui alibi circumcisi reperiuntur, Mahumetanorum vi circunciduntur. Verùm à parentibus, statim Crucis

signo in fronte, vel manu signantur, vt ab omnibus tanquam Christiani dignosci possint.

CAPVT VI.

Pro adiuuandis Cophtis, siue natione Alexandrina.

INter Pontifices alios qui Cophtorum conuersionis studio flagrarunt præcipuus extitit Gregor. 13. qui multis legationibus pacis & vnionis ad illam gentem missis, eos ad Ecclesiæ Sanctę gremium magna cum sollicitudine adduci curauit.

Re igitur à Legatio Summi Pontificis fęliciter incepta, post aliquas de fide cum Cophtis disceptationes, concilium Memphis cõgregatur, fuit autem Memphitica Synodus auctoritate Gregorij. Pont. max. anno 1582. in mensem Decembris indicta, quæ tres habuit subinde sessiones, in quibus de ablegandis antiquis Nestorij, atque Dioscori hęresibus, iungẽdisque animis Cophtorum, qui & Christiani Pręcinctuę dicuntur, cum Catholica Romana est actum.

Interfuere primo consessui Episcopi & Principes viri

Secundo autẽ Patriarcha Alexandrię, qui in eos, atque Æthiopiã habet antiquitus iurisdictionem, Abbates Cœnobiorũ & Primarij viri triginta.

Tertio item ijdem cum Patrib⁹ Societatis Iesu Ioãne Baptista Romano in primis, quos pietas eiusdem Pontificis Max. eò suo nomine vt prędessent Synodo cum Pontificio diplomate allegauerat.

In primo autem consessu de occasione disiunctionis eius gentis à Romana Ecclesia loquuti sunt, ita vt nostri in pseudosynodum Ephesinam conijcerent culpam, quam Dioscorus Episcopus hęreticus coëgerat haud legitimam, neque synodi nomine dignam. In ea enim monstrarunt receptam fuisse Eutichetis insaniam, duas negantis in Christo naturas, quam Hęresim Calcedonense legitimum Concilium è sexcentis ac triginta Patribus Leone primo Pontif. max. summa consensione damnasset. Quo facto eorum Cophtorũ maiores homines minime malos certe non doctissimos, idem fuisse ratos, duas naturas in vnam verbi coniunctam hypostasim, ac duas cum Nestorij hypostases copulare. Id quod antea vera Ephesina Synodus exploserat. Inde igitur consequentium errorum fontem ac seminarium extitisse.

Cum autem demum indagandę è suis scriptis (quę vix habebant, & ea quidem exesa vetustate) tempus petijssent, dimissa tunc est Synodus.

In secundo igitur consessu, cum Cophti mordicus suas hęreses sese re-

tenturos

tenturos assererent, contraque nostri antiquissimas Synodos, fidemque quam illi à B. Marco accepissent, obijcerent, vrgerent quoque duas in Christo naturas denegari, nil esse aliud, quàm miscere, ac perturbare vniuersa: & eodem simul negare mendacio, Diuinum verbum humanam induisse naturam, id quod Christianę aures non ferunt: in alterum mensem reiecta est Synodus.

At in tertio consessu, Deo aspirante Circuncisionis lex primum fuit abrogata. Deinde post sex horarum disputationem de duabus Christi naturis, tandem Synodus vniuersa diuino afflatu concordissimè sanxit, quod ad rem attinet vna cum Catholicis sentiendum, anathematis pœna proposita, si quis Christum altera natura spoliaret. Qui cum idem Deus, idem sit verus homo, & diuinā habet à Patre iam inde ab omni æternitate naturam & humanam; sumpsit ex matre definitis tẽporum spatijs; Cophtes autem quāquam à duarum abstineāt naturarum appellatione, non tamen ab ijs Deum & hominem Christum esse negat: Sed ab ea loquendi ratione idcirco refugere, ne consuetudo ipsa loquendi duas inducere videatur hypostases. Sic peracta quidem res est, Calend. Februar. anno 1583.

Sed etsi manus dedere veritati, Sathanas tamen omni conatu prohibuit, quin chyrographo quod confessi fuerant confirmarent, tum Patriarchæ Vicario id procurante homine pessimo, quique ea ratione consequi se posse Patriarchatū sperauerat, tum morte ipsius Patriarchę; Turcis quoque, nostris in teterrimum carcerem coniectis, quasi Orientalem illum tractum, siue Pontifici max. siue Regi Catholico subijcere vellēt. Quæ calumnia licet paulo post fuit agnita Turcis, tamen Proregi accepta fuit occasio, vt quinque aureorum millia nostri persoluerent si vellent liberari quam summam Cophtis, & mercatoribus numerantibus, charitas Gregorij Pontif. max. liberaliter restituit. Tum redire coacti sunt Romam, vbi & deinceps Maronitarum qui degunt in monte Libano seminarium auctum est, ac fides subinde in eas oras propagatur. Ex his perspicuum erit, quò collineandum sit ab his, qui posthac à Sede Apostolica missi, tantum negotium in Oriente sint tractaturi.

In domo Cayri Bibliotheca est, in qua plurimi Sanctorum Doctorum & Patrum libri Arabico idiomate conseruantur: quales sunt S. Hieronymi, S. Gregorij Nazianzeni, S. Basilij, Traditiones Patrum, multaque alia scripta, suntque homines quamplurimi fœlicis satis ingenij, & memoriæ, vbi per otium, licet summam ex horum librorum lectione iucunditatem & frugem haurientes, docti quandoque euadunt. Tempore Papæ Clem. VIII. legatio ficta Alexandrinæ Ecclesię ad Romanum Pontificem delata est, qua Marcus Patriarcha, & cum eo omnes Ægypti Pro-

uinciæ aliéque ſibi coniunctę ipſum vt par eſt ſummum Eccleſię caput vniuerſalemq; Paſtorem agnoſcebant, vt latè in fine 6. Tomi Cardinalis Baron. ſcripſit: re tamen poſtea diligentius examinata cuiuſdam Bartonis impoſtoris fuiſſe mendacium ac figmentum apparuit.

Quanta vero his temporibus anguſtia laboret Alexandrina Eccleſia ſub immani Turcarum dominio, quę his ſubduntur tibi facilè indicabunt, vt planè terribilem Dei vindictam aduerſus eam, & omnes orientales, vbi defecerunt à cõmunione Apoſtolicæ Sedis immiſſam nemo prudens abſq; mentis horrore, animiq; pauore, valeat contemplari. Vt de ea lugubre illud Hieremiæ carmen ſit occinendum. Hæccine eſt vrbs perfecti decoris, gaudium vniuerſæ terræ? Quæ enim omnium orientalium Eccleſiarum florentiſsima & opulentiſsima erat, eò nunc paupertatis & anguſtiæ redacta ipſis etiam Sacerdotibus, indumentis neceſſarijſque ſubſidijs caret, varijſque alijs modis inopia premitur. Dei namque diram hanc eſſe vindictam, vt Sacerdotes laborent inopia, quiſque intelliget qui Domini ſententiam in Eli filios, & eorum poſteros promulgatam attendit, cum fore dicit vt rogaturi eſſent, vt admitterentur ad vnam partem Sacerdotalem, vt comederent buccellam panis. Et quod ait ipſe Dominus per Malachiam, Ad vos mandatum hoc ſacerdotes: ſi nolueritis audire mittam in vos egeſtatem, &c. Iteratumque planè quod per Iſaiam de Ægypto prædixerat: Tradam Ægyptum in manum Dominorum crudelium, & rex fortis dominabitur eorum Tale iudicium & reliquos ſubituros qui ab Apoſtolica ſede rebellãt: vt cladibus preſsi cogantur tandem cognoſcere & inuocare Matrem, cuius ſe filios eſſe negarãt. Sed non deſperãdum poſt tot ſęcula quibus Eccleſia Alexãdrina anguſtijs & miſerijs oppreſſa eſt, quod tandẽ è tenebris emergens ad lucis radium apertis oculis ſalutem impetrabit, ſecundum illud Propheticum: Clamabunt ad Dominum à facie tribulantis, & mittet eis ſaluatorẽ & propugnatorem qui liberet eos, & agnoſcetur Dominus ab Ægypto, & cognoſcent Ægyptia Dominum in die illa, & colent eum in iuſtitijs.

CAPVT VII.

De natione, erroribus ritibuſq; Abyſſinorum ac methodo illos iuuandi.

SVb Imperio Regis potentiſsimi, quem Europęi Presbyterum Ioãnem vocant, inter magnos ętatis noſtræ Monarchas merito recenſendi, vt qui

Digitized by Google

qui inter vtrumq; Tropicum à mari rubro ad Æthiopicum fere oceanum pertingit, degunt Abyssini; his autem Alexandrinus Patriarcha præest, cui in suis ritibus omnis subijcitur Æthiopia, quam & per Memphiticos administrat Episcopos. De Æthiopum moribus, fide & Religione, alijsq; illius Regionis proprietatibus consulat lector Franciscum Aluaresium qui diligenter admodum quæ in sua legatione obseruauerit descripsit, & Ioannem Bermunoesium qui suam quoque legationem ad hos Abyssinos lingua Lusitanica edidit, ac Damianum à Goës in libello de rebus Æthiopicis ad Clemẽtem VII. qui insertus in historia Lusitanica, vel simul cum libello de moribus gentium circumfertur, ac deniq; Patrem Ludouicum Guzman Prouincialem Societatis Iesu Tomo primo de missionibus suæ Religionis.

Est in his regionibus magnus vtriusq; sexus Monasteriorum numerus Monachi quadrageſimale ieiunium, quod apud ipsos quinquaginta diebꝰ continetur, aqua vtplurimum & pane obseruant, etsi plures eo tempore etiam à pane abstineant, herbis dumtaxat contenti: Sacerdotes Presbyteriq́ue sunt coniugati, Missam celebrant, processiones crucibus, tribulisq; peragunt: plura apud Aluaresiũ de eorum viuẽdi more & Religione. Illud vnum subijciam Abyssinos maiori ex parte recte sentire de Primatu Romani Pontificis: in primis id constat ex literis ipsorum Imperatoris Dauidis (quæ apud Damianum Goës) vbi Dauid Æthiopiæ Rex potentissimus, & ipse prorsus agnoscit Romanum Pontificem caput omnium, atq; adeo etiam patrem suum in epistola ad Clementem VII. P. M. appellat, hęc eius verba: *In nomine Dei Patris omnipotentis creatoris cœli & terræ, visibilium & inuisibilium. In nomine Dei Filij Iesu Christi, qui est idem cum ipso à principio mundi; & est lumen de lumine, & Deus verus de Deo vero. In nomine Dei Spiritus Sancti Dei viui qui processit ex Deo Patre. Has litteras ego Rex mitto, cuius nomen Leones venerantur, & Dei gratia vocor Arani Tinghil id est, Christus Virginis, filius Regis Dauid, filius Salomonis, filius Regis per manum Mariæ, filius Nau per carnem; Filius Sanctorũ Petri & Pauli per gratiam. Pax sit tibi iuste Domine Pater Sancte, potens, pure, sacrate, qui es caput Pontificum omnium; & neminem metuis, cum nemo possit tibi maledicere, qui es vigilantissimus supra animas curator, & amicus peregrinantium consecratus Magister & prædicator fidei; & earum rerum hostis, quæ conscientiam offendunt; amator optimorum morum, vir sanctus, quem omnes laudãt & benedicunt. O fœlix sancte Pater ego tibi reuerenter obedio, cum sis pax omnium, & cuncta bona mereare: & ita æquum est, vt omnes tibi obedientiam præstent, sicut sancti Apostoli præcipiunt, & apud Deum hic verè iustum est. Ita etiam præcipiunt vt veneremur Episcopos, Archiepiscopos & Prælatos. Similiter vt te loco Patris amemus, & loco Regis vereamur; & tibi vti Deo fidem habeamus. Propterea dico ego humiliter ad terram genibus flexis, tibi Pater Sancte, sincero admodum corde quod tu pater meus es, & ego filius tuus, &c.*

Deinde Deindeb

Deinde Nicodemus Abbas Æthiops, & Hierosolymitanꝰ, Vicarius Patriarchæ apud Sanderum de visibili Monarchia Ecclesię Anno 1432. Palam est inquit, eos qui à Romana Ecclesia defecere, corruisse; & dum quisque suam fidem veriorem prædicat, q; à Dęmone est, relicta Apostolorum sententia, in vias sui sensus abiisse omnes: Æthiopicam tamen integram liberam perduransse, quia nequaquam perfidia & voluntaria defectione vt aliæ Ecclesiæ peccasset; ac propterea in seruitutem & exterminia non incidisse, sed locorum distantia, & itinerum periculis seiunctam fuisse, nec non Pontificum negligentia accidisse, vt nulla visitationis memoria, aut litterarum ratio apud eos à quingentis annis extaret; Nihilominus Æthiopes tanta veneratione sedem Romanam colere, vt pedes eorum osculentur qui Roma veniunt in Æthiopiam, vestiumq́ue eorum partes rapere, & reliquiarum loco seruare. Nec mirum, si enim Regina Saba abijt Hierusalem vt audiret sapientiam Salomonis, plus quam Salomon summus Pontifex est: Regem item Æthiopum tanti facere Romanum Pontificem & Latinorum fidem, vt nihil æquè in votis habeat, atque vt cum Romanis iungatur Æthiopes, & se Pontificis subdat pedibus; auidissimeque amplexurum esse quæ de concordia ineunda statuentur in Synodo. Pontificem autem omnium Ecclesiarum caput fatetur, suoque splendore orbem illustrare: Cui omnes Patriarchæ, Episcopi, Imperatores, & Reges inclinantur: nec se Legatos disputandi gratia mittere, sed vt summi Pontificis sententiam de fidei rebus sequantur. Quis enim, ait, solilumen auferat? Ingens est, inquit, & vetusta latinorum scientia, & orbi nota, nec oportet Discipulum esse supra Magistrum: Hęc ille in suis litteris Anno millesimo, quadringentesimo quadragesimo primo, die decimo octauo Octobris, ad Eugenium iiij missis. Addit his omnibus, se affuturum Pontifici inscijs Iacobitarum Patriarcha, & Saracenis, ne vi, vel ambitione aliqua impediatur.

Sed quid de hoc sit multa sunt in quibus à nobis Abyssini dissident, quorum aliqua vt veræ fidei Catholicæ contraria, emendari & corrigi oportet, vtpote quæ vel manifestam hæresim, aut crassam, vel forte inuincibilem continent ignorantiam, alia vero ad diuersitatem cultus, siue sacrorum rituum referenda sunt: breuissime igitur de harum gentium erroribus ritibusque dicemus.

Errores

CAPVT VI.

Errores qui Abyſsinis attribuuntur.

DE erroribus Abyſsimorum certò aliquid definire ſane difficile videtur. Primo quia Scriptores non pauci qui de natura harum gentium, moribus, & fide commentarios ediderunt, eos vt veræ Religionis cultores commendarunt: Et ſi authores alij, Orientalis Eccleſię rituum ignari, conſuetudines etiam in illa gente laudabiles cenſeãt, imo & in alijs etiam rebus Abyſsinorum errores accuſantibus alijs, plures etiam eos ab hac nota excuſent. Quare ægrè ferrem, ante exactum examen recitatis tot illis imponere errores, niſi in vnoquoque breuiter aliorum opiniones referrem.

Primus error. Cum Alexandrinæ Eccleſiæ Patriarchę (à quo Abyſsini ſimul cum religione errores ebiberunt) à fide catholica in multis defecerit, ſectantes eius veſtigia in eandem foueam lapſi ſunt: Nam vt nunc omittam Dyoſcori errorem quem Abyſsini ſicut & alij Orientales ſequuntur & colunt, in alijs tamen rebus tum ad fidem tum ad ritus ſpectãtibus Æthiopes ab Alexandrina Ecclæſia non rectam neque integram fidei Chriſtianę regulam ſequuntur. Et imprimis licet reuerentiã aliquã Romano Pontifici exhibeant, non firmiter ſentiunt de primatu Romanæ Eccleſiæ, vt videre eſt apud Franciſcum Aluareſium in hiſtoria Æthiopiæ cap. 72. quamuis Zagarabus illius gentis quaſi Epiſcopus, in declaratione religionis & rituum Abyſsinorum, Summi Pontificis primatum apud ipſos ex cõſtitutionib⁹ Apoſtolicis teneri fateatur, qui in hac re ſubſcribere videtur ſententiæ Nicodemi Abbatis ſuperius relatæ.

2. Errant præterea & conſequenter Abyſsini tria tantum Concilia Generalia recipientes, nempe Nicęnum, Conſtantinopolitanum primum & Epheſinum, vt videre eſt apud Diamanum Goës in confeſsione Zagazabi. Quare cum ſanctam Synodum Calcedonienſem non admittant, inter heſitantes hæreticos merito ſunt annumerandi: Hi enim teſte Nicephoro lib. 18. cap. 45. hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, & Leontio de ſectis hæreticorum, poſtquam Euticheti & Dioſcoro à Catholica Synodo dignitas abrogata eſt, qui illorum dogma amplectabantur ab Eccleſia recedẽtes, ambigentes ſiue heſitãtes ſeipſos appellarunt, hunc tamen errorem ſimul cum alijs Orientalibus attributis ſuo loco conuincimus.

3. Cum Matrimonium ex Chriſto, ſanctaque vniuerſali Eccleſia indiſſolubile ſit, quamdiu alter coniugum vixerit, Abyſsini diuortium ex le-

ui etiam

ui etiam causa permittunt, ita vt superstite altero coniugum, vt affirmat Aluaresius in Historia Æthiopica cap. 18. alter vxorem ducere possit: nec mirum est vt ij qui diuortium ab Ecclesia Catholica fecerunt, cuius coniunctio indissolubilis cum Christo capite per matrimonium disignatur, in diuortium Matrimonij carnalis contra expressam Christi sententiam facile ruant.

4. De Sacramento Confirmationis neque extremæ vnctionis, non inuenio apud Æthiopum scriptores expressam aliquam mentionem: proinde mirandum non est, si infirmati in fide indies inueniantur. Forte Sacramentum Confirmationis simul cum Baptismo conferunt, vt affirmat Zagazabus; quod & ex veteribus aliquos fecisse constat: sed tunc errant existimantes Confirmationem à simplici sacerdote posse minjstrari: quod est contra Concilium Florentinum.

5. Errant præterea grauiter Abyssini circa Sacramentum Baptismi, dum in die Epiphaniæ teste Aluaresio, benedicto prius aquarum stagno trina immersione tam mares quam fœminæ prœmissa forma Baptismi, quotannis rebaptizantur: qui ritus in vsu est (vt Possevinus docet in cõmentario de rebus Moscouiticis ad Religionem spectantibus) apud Græcos orientales. Error tamen hic quantum conijcere possum, à Nouatianorum hæresi ortum habuit, qui falso existimantes non esse in Ecclesia potestatem reconciliandi lapsos, vt illi sine spe non remanerent; alterum Baptisma Abyssini admisere, (vt ex eodem Aluaresio non obscurè colligitur) obliti constitutionum Apostolicarum in quibus lib. 2. cap. 41. & lib. 6. cap. 15. Apostoli pœnitentes non per secundum Baptisma sed per manuum impositionem, hoc est per pœnitentiam recipiendos expressè docent, & non recolentes quod in symbolo Nicæno dicitur Confiteor vnum Baptisma.

6. Præterea simul cum Baptismo Abyssini Circuncisionem colunt, non quia existiment vt ipsi fatentur, circuncisionem nunc esse ad salutem necessariam, sed vt in omnibus Christo Domino vt ipsi dicunt assimilentur. Ita Zagazabus apud Goës, & alij quamplures authores, quamuis non deficiant historiographi, qui ritum circuncisionis apud illos in vsu versari ea solum de causa æstiment, vt simili signo se originem à prosapia Dauidica ducere profiteantur: ita tenet Genebrarduslib. 1. Chronograph. & alij historiographi quam plures. Tamen si velimus huius ritus altiores radices quærere, forte aliam non contemnendam inueniemus rationem, si præmittamus circuncisionis vsum, non solum ad Hebræos, sed & ad alias nationes extraneas, vt Ægyptios, & Æthiopes, & Colchos permanasse, sic Herodotus lib. 2. testatur, qui apud Ægyptios, & Æthiopes antiquissimum huius ceremoniæ vsum agnouit, quem sequuntur Diuus

Digitized by Google

Diuus Cyprianus sermone de ratione circuncisionis, & D. Hieronymus in Ieremiæ 9. Prædicti autem populi non vtebantur eo signo, vt re sacra, Sacramentum aliquod continẽte, neque ad profitendam legem, vt Hebræi, sed solum ex humana quadam consuetudine, præsertim cum hoc facerent ad imitationem quandam, (vt Cyprianus docuit) suorum parentum. Quare cum Æthiopes circuncisionis antiquæ obseruatores ritum hunc, non vt legem Mosaicam, sed vt morem maiorum obseruarent, tempore prædicationis Euangelicæ, vel non fuerunt à paterna traditione prohibiti, vel ab ea impediti iterum ad vomitum redierunt, sicq; in hunc vsque diem permansere: quare in hoc forsam materialiter tantum errant, vt latius prosequar in cap. sequenti de iuuandis Abyssinis.

7. Alius etiam error Abyssinis consequenter attribui solet, nempe legem veterem simul cum noua censere obseruandam, quod tam ex circuncisione, quam alijs ritibus, & obseruationibus Iudaicis aliqui volũerunt colligere: id tamen manifestò non constat, nam si legem veterem nunc ab ipsis obseruandam tenerent, nulla ratione affirmarent circuncisionem quæ in lege veteri fuit in præcepto, non esse necessariam ad salutem. Et licet sabbathum obseruent, & à sanguine & suffocato abstineant, id non vt obseruatoribus legis, sed vt antiquæ traditionis Ecclesiæ Orientalis cultoribus tribuendum est. Quid vero censendum sit de circuncisione & alijs ritibus veteris legis, infra dicemus.

8. Errant insuper Abyssini existimantes animas rationales non creari, sed per seminalem propagationem non aliter ac brutorum traduci; qui fuit antiquus Tertulliani, & Apollinaris error, vt refert Augustinus, hæresi 86. & D. Thomas 2. contra gentes cap. 86. de quo errore infra.

9. Detestanda etiam est Æthiopum hęresis credentium animas Infantium decedentium ante Baptismum, eo solum saluari quia orti sunt à parentibus fidelibus. Existimant enim Eucharistiæ virtutem à matre tempore prægnationis susceptæ prodesse infanti in vtero existenti, ita affirmat Episcopus ille Zagazabus, & Aluaresius cap. 19. Quare cum Pelagianis peccatum originale de medio tollere videntur, hi enim (vt author est D. Augustinus lib. 2. contra Iulian. cap. 2. & 3.) non esse in hominibus, maxime vero in filijs fidelium, peccatum originale temere affirmarunt. Et nostra ætate Bucerus & Caluinus, in filijs fidelium negant peccatum originale, quos dicunt sanctos nasci, & saluari sine Baptismo.

10. Præterea traditiones sanctas non admittunt, solumque verbo Dei scripto fidem dicunt se habere (vt Aluaresius cap. 78.) numerantq; inter scripturas sacras Apostolorum canones, quorum doctrina, vt catholica & de fide in omnibus gubernantur.

11. Nullas pro defunctis oblationes habent, nec sacra faciunt pro vitiis, fortè, vel quia existimant illis non prodesse, aut quia Purgatorium cum Græcis non agnoscunt: quamuis Zagazabus in confessione suæ fidei Purgatorij meminerit: imo & ipse Aluaresius parum constans contrarium affirmat in fine cap. 105. Et hoc verius existimo, nam in Canone Missæ Æthiopicæ, quam ex lingua Chaldaica transtulit Genebrardus, orant pro Patribus Concilij Constantinopolitani, & Ephesini; & in orationibus quę in Catechizandis sacrum baptisma suscepturis apud eundem Genebrardum Tomo 6. Bibliothecæ sanctæ circumferuntur, similiter orant sæpius pro defunctis.

CAPVT IX.

De varijs Abyssinorum ritibus.

CVm in Ecclesia varij sint ritus, quos prudenter ratione diuersarum gentiũ Apostoli instituerunt, Abyssinorũ gens, si quę maximè antiquorum rituum est tenacissima. Exponam igitur eorum pręcipuas obseruantias, vt sic constet quid inter Catholicam Romanamque Ecclesiam, atque Æthiopicam inueniatur discriminis.

Primus ritus, In primis Sacerdotes Græcorum more ante Sacerdotium vxores dũcunt, & in Sacerdotio eis vtuntur.

Secundus, Cum Græcis non solum tenent Sabbatho ac Dominico die non esse ieiunandum, idque ex Apostolorum Canonibus præceptum existimant: sed etiam antiquam Orientalis Ecclesię de obseruatione Sabbathi, simul cum die Dominica consuetudinem sequuntur: quare in quadragesima Sabbatho & Dominica die vescuntur carnibus.

Tertius, Abstinent præterea (vt ipsi arbitrantur) ex Apostolorum decreto à sanguine, & suffocato, nescientes præceptum illud aduersus Idolorum cultores latum fuisse, habentque præterea in alijs ciborum delectum.

Quartus, Pueri ante quadraginta dies baptismo non abluuntur, statim vero vt baptizantur Eucharistia illis confertur, retinentes in hoc antiquum Ecclesiæ vsum approbatum à sancta Synodo Tridentina sess. 21. cap. 4. de qua optime Paulinus Nolæ Episcopus in Epistola ad Seuerum fratrem hoc carmine scripsit.

Inde parens sacro ducet de fonte Sacerdos
Infantes niueo corpore, corde, habitu:
Circundansq; rudes festis altaribus agnos
Cura saluferis imbuit oracibus.

Quintus,

Quintus, Quotidie secundum antiquos Apostolorum canones, vel saltem diebus festis omnes cõmunicant, ministraturq; Eucharistia etiam laicis sub vtraque specie. In matrimonio saltem affinitatis gradus non verentur. Nam vt olim in lege, frater fratris defuncti vxori sine vlla dispensatione matrimonio copulatur, vt tradit Aluar. cap. 76.

Sextus, Sancto Quadragesimæ ieiunio integram addunt hebdomadam, & totius anni spatio quarta & sexta feria ex Apostolorum traditione ieiunium obseruant, eo quod his ferijs ablatus fuerit sponsus, nam quarta Domini traditionem pactus est Iudas, sexta vero crucifixus est pro nobis benignissimus Iesus.

Septimus, In sacra altaris oblatione azymo pane (teste Aluaresio cap. 9.) vtuntur, quamuis alij fermentato affirment, musto vero ex vuis passis confecto loco vini.

Octauus, Supremum tam in temporalibus, quam spiritualibus iudicium tenet Imperator, ad eumque omnes causæ tam Clericorum, quam Monachorum deuoluuntur: quamuis Patriarcha suam etiam spiritualem exerceat potestatem.

CAPVT X.

Pro iuuandis Abyssinis.

NOn videtur res vlla vehementiori desiderio aut sollicitudine maiori à Sede Apostolica procuranda, quam peramplæ Ecclesiæ Æthiopicæ vnio; quippe præter animarum multitudinem quæ à recta veritatis semita, in ea aberrant, hoc magis dolendum accedit, quod errores quibus inuoluuntur, quodammodo inuoluntarij existant: etenim in eos non ex superbia aut peruicacia aliqua aduersus S. Ecclesiam lapsi sunt, sed propter aditus, per quos ad eos vera Ecclesiæ illuminatio & auxiliatio dimanare poterat, sibi præclusos; accedit huc, quod promptissimos semper ad fidelitatem & obedientiam Sanctę Ecclesię præstandam sese exhibuerint. In hoc solo difficultas omnis sita est, vt via & modus cum Æthiopibus communicandi detegatur, qui veluti propositam sibi fidem, iam inde à temporibus Salomonis in hodiernum vsq; diem firmiter amplexi sunt, ita pariter à præsentibus erroribus extricati (quos salubrium institutionum penuria, & simul eoquòd Patriarchæ Alexandrino subsint, imbiberunt) facili negotio ad Euangelij synceritatem reuocari poterunt, multisque animabus, (proh dolor) tot ærumnas, vigilias, ieiunia aliasq; rigorosas obseruantias, ex sola ignorantia, perperam & absq; merito sibi imponi patiuntur, veridica salus adducetur.

Bini ad communicandum eum Æthiopibus patent acceſſus; Prior per Cayrum ductu Carabanæ, quæ in Æthiopiam transfretat, qui tamen ob aſsiduas & ſtrictiſsimas Turcarum vigilias, perarduus ac periculoſus foret: ſiquidem Chriſtianorum nemo, cum detectione confœderationis Chriſtianorum Europæorũ cum Æthiopibus, in Æthiopiam citra præſentiſsimum vitæ diſcrimen concedere poſſet. Accedit huc, quòd Patriarcha Alexandrinus, & cæteri Cophti idem maximoperè vereantur, ne ſcilicet Abyſsini, reiecta vnione cum Eccleſia ſua, Romano Pontifici adhæreant, ideoque vehementer aduigilant, ne Europæi ad interiorem penetrent Æthiopiam. Quocirca niſi Arabs quis foret, vel talem ſeſe fingere poſſet, aſſumpto mercatoris habitu, ſupra dictâ viâ, nullo modo patet adeundi copia. Niſi id fiat per nauigationem Portugalię, mare rubrum transfretando per ſtatum Barganenſium, qua alias ad communicationem tranſitus patuit, verum modò Turca terras omnes Prębyteri Ioannis mari Rubro confines inuaſiſſe dicitur: atque ideo ad patefaciendum aditum hunc, Luſitanorũ claſſem aliquem illorũ portum expedientiſsimum neceſſe foret inuadere, armorumque vi manu tenere, quemadmodum alij plures in India Orientali occupantur; res procul dubio ſummi momenti. Ac primum Presbytero Ioanni res patefacienda foret, quo terreſtri expeditione, noſtriſque nauali vrgentibus certæ victoriæ reportarentur, præcipuè cum loca iſta tam remota ſint ab ijs in quibus Turca ſuas copias fouet, ac præterea Perſiano Turcam alijſque Principibus vndique prementibus. Atque eo pacto Æthiopes noſtris coniuncti Ægyptum & Terram ſanctam poſſent forſan recuperare: habent enim illi certas prophetias, firmamque ſpem, quod Latinis vniti Terram ſanctam ſint occupaturi.

Alia inſuper via eſt facilior forſan magiſque expedions, ſcilicet per Regnum Congi, cui adiacet Regnum Damut, quod ſubeſt iuriſdictioni Presbyterĩ Ioannis, quamquam inter Regnum Congi, & Damut, Regnum quoddam gentilium interiacere credatur, quo non obſtante ſi primùm Presbyter Ioãnes certior factus foret per litteras Sãctitatis ſuæ per Abyſſinũ aliquem trãſlatas ex ijs qui Romæ degunt, vel etiam qui Hieruſalem proficiſcuntur, quibus Sua Sanctitas indicaret ſe legatos ſuos mittere ad Regnum Congi, ac proinde rogaret, ab eo Vice regem Damut interpellari ac moneri, vt viam illam ad vicinum Regem parefaceret, periculaque & impedimenta quoad fieri poſſet maxime remoueret, ac ſaluos ſecuroſque in Damut perduceret, atque inde ad præfati Regis Curiam. Alium præterea ad Regem Congi ſcribendæ forent litteræ, quibus Legato prædictorum liber per Regna iſta tranſitus petereretur, ac ſic vel per vnam vel per aliam viam, vel per Congum vel Damut ſecurus aditum inueniretur,

tur, ac quæ à Gentilibus obijci possent impedimenta euitarentur.

Abyssini proximi sunt vnioni cum Ecclesia Romana, tum quia non obscurè percipiunt Ecclesiam Alexandrinam varijs esse erroribus affectam, ac proinde ab impurissimo fonte non posse fidei puram emanare doctrinam, quam ob causam teste Aluaresio cap. 98. Imperator Cyriacus decreuerat non vltra acceptare in Regnis Æthiopię Patriarcham ab Alexandrina Ecclesia missum, aiebat enim se potius velle Regna perire, quam Patriarchis hæreticis obedire & ob eam causam quam maximo desiderio ferebatur, vt Romanus Pontifex sibi de Patriarcha prouideret, fuitque in hac opinione & sententia vsq; ad mortem. At post ipsum Imperator Alexander eius filius tredecim annis in Patris opinione permansit, sed tãdem coactus necessitate Ministrorum mutauit sententiam: tum etiam quia apud illas gentes prædictio quædam à Patribus deriuata circumfertur, Patriarcharum numerum vltra centesimum non extendendum, qui numerus iam est impletus. Habent etiam alias prophetias quibus per aduentum Europęæ gentis in Regiones illas, magnum ipsis promittitur emolumentum. Ac demum cum ipsi sint à Turcis inclusi, nec portu aliquo gaudeant, sperant Europęorum auxilio & armis liberari portumque obtinere. At quæ maxime expedire videtur, vt illi ab Ecclesia Alexandrina, quę origo & occasio est illorum damnationis, discedant.

CAPVT XI.

De Æthiopica lingua & de alijs pro vnione Abyssinorum.

MArianus Victorius Reatinus vsus in hoc Petri cuiusdam Æthiopis linguę Æthiopicę eruditissimi ope, institutiones siue regulas quasdam quibus hæc lingua commodè perdisci posset composuit, nunquam antea à latinis visas, Romęque edidit Anno Domini 1550. opus sanè vtile ac eruditum, cuius hæc est inscriptio. Caldaicæ siue Æthiopicæ linguæ institutiones Nam vt ipse Victorius affirmat, sicut Chaldæa lingua pendet ab Hebræa, ita à Chaldæa pendet Syriaca, Arabica, & Æthiopica: quamobrem Chaldææ ipsæ quoq; sunt appellatæ: quæ quinque linguæ tanta inuicem conuenientia ac similitudine coniunctæ copulatæque sunt, vt qui vnam optimè calleat, aliam quoq; haud parua ex parte intelligere possit. Dicit etiam linguam Æthiopicã omnium celeberrimam esse, atq; earum quæ à ipsa Chaldæa seu Babylonia exoriuntur emendatissimã, vt quę ab

Digitized by

omni bellorum externorum incursione, expers, immunis, incorruptaque semper permanserit.

Deinde de huius linguæ origine in præmio prædictarum institutionum agens, sic ait: Æthiopicá linguam quam Chaldæam vocant Æthiopes, veluti quæ à Chaldęa Babylonica exoriatur, Hebraicæ quá maxime similem esse haud dubium est: quod euenit quia ab Hæbræa non secus quam Syriaca, Arabica, acetiam Babylonica, quam Assyriacam etiam appellamus, originem ducit. Scimus tamen Æthiopes contrarium asseuerare, velleque Hebraicam posteriorem, & à sua progenitam potius esse. Vtcumque sit, satis ex hoc constat facillime perdiscere hanc posse, qui Hebraicam ipsam calleat, siquidem maior nominum pars vtriusque linguæ communis est, suntque eędem fere in Grammatica regulæ, idem dictionis genus, ijdemque in describendis signandisque vocabulis literis ritus: nam vbi Hebræi punctis lineisque exterius literæ appositis vocales explicant, Æthiopes quoque idem faciunt, differuntque in hoc vno quod lineam ipsam punctumque exterius haud ascribunt. sed ipsismet literis coniungunt. Est & alia differentia, quod interdum Æthiopes non solum lineam non adiungunt, sed etiam partem ipsiusmet literæ detruncant, atque rescindunt. Hactenus Victorius.

Præterea lingua Æthiopica fuerunt olim Romę Biblia conscripta typisque mandata, ego autem epistolas tantum D. Pauli vidi. Genebrard. Missam quam Æthiopes celebrant, simulque alias cæremonias circa puerorum Baptismum in linguam latinam transtulit, quæ hodie inserta est Tomo 6. Bibliothecæ Sanctorum Patrum.

Pro iuuandis Abyssinis maximè proderit constitutiones siue cánones Apostolorum cum doctissimi Turriani commentario præ manibus semper habere. His enim Abyssini in fide & moribus tanquam vni ex libris Canonicis fidem adhibent, illisque gubernátur: vtuntur versione 70. Interpretum, quare oportebit dum cum illis agitur vti hac etiam versione.

Qui Abyssinorum res omnes nosse desiderat, attentissime legat Alburesij historiam, quam prius ipse Lusitanica lingua edidit, postea vero in Hispanam, ac tandem Italicam traducta circumfertur. Pro erroribus vero ac ritibus certo discutiendis illius Zagazabi Æthiopum quasi Episcopi apud Damianum Goës de Abyssinorum fide & Religione declaratio attentè erit perlegenda, quia nullibi apertius huius gentis fides, mores, religio, rituſque conspiciuntur.

Inter alia media vnioni Abyssinorum cum Ecclesia Latina maximè conducentia, ac quæ maximè expedire videntur, vt illi ab Ecclesia Alexandrina, quę origo est illorum damnationis, discedant, illud potissimum se offert vt Sanctissimus prouideat, & vt clarius loquar, dispenset,

Abyssinis

Abyſsinis ipſis ad Patriarchatus, Epiſcopatus aliarumue dignitatum adminiſtrationem poſsint perſonæ digniores aſſumi. Nam ex decreto Concilij Niceni tam Patriarcha quam Epiſcopi, debent eſſe alterius nationis, vt conſtat ex Canone 36. de Patriarchis & Epiſcopis lib. 3. Concil. Nicen. cuius verba ſunt.

Vt non poſsint Aethiopes creare neque eligere Patriarcham. Quin potius eorum Prælatus ſub poteſtate eius ſit qui tenet ſedem Alexandriæ, ſit tamen apud eos loco Patriarchæ, & appelletur Catholicus: non tamen ius habeat conſtituendi Archiepiſcopos vt habet Patriarcha: ſiquidem non habet talem poteſtatem. Et ſi acciderit vt ſi Concilium in Græcia habeatur, fueritque præſens hic talis Patriarcha Aethiopum, habeat ſeptimum locum poſt Prælatum Seleuciæ quæ eſt in Prouincia Babyloniæ in Regno Zabur: & quando facta fuerit ei poteſtas conſtituendi Archiepiſcopos in Prouincia ſua, non licebit ei conſtituere aliquem ex illis. Et quicunque non paruerit, Synodus eum excommunicat.

Circa hoc decretum notandum, eam praxin hodie pro electione Patriarchæ ſeruari, vt refert Zagazabus, quod Religioſi ex Abyſsinis qui Hieroſolymis degunt, eligunt ſiue nominant Patriarcham ex natione Cophtorum, quem confirmat Patriarcha Alexandrinus. hic electus & conſtitutus totius Æthiopiæ Patriarcha, poſtea ex ipſis Æthiopibus maximè aptis & idoneis creat Archiepiſcopos, quibus vniuerſa Æthiopia regitur & gubernatur: illi autem ſunt qui maiori ex parte vnionem cum Eccleſia Romana conantur impedire. Igitur vt Abyſsinorum Imperator alijque Proceres illius nationis allicerentur ad vnionem cum Eccleſia Romana procurandam, hoc vnum inter alia iuuaret maximè, vt ſummus Pontifex de plenitudine poteſtatis vtpote ſuperior Conciliorum decretis, in rebus ad regimen ſpectantibus diſpenſaret in prædicto canone, vt tam Patriarcha quàm Epiſcopi deinceps ſumerentur ex ipſis Abyſsinis.

Denique vt Abyſsini facilius reducantur, oportebit ſane illos ritus & cæremonias illis permittere, quæ ſalua fide Catholica tolerari poſſunt, maxime in principio, quoadusque firmentur in fide. Sed quia magna eſt apud Authores aliquos de Circuncifionis ritu apud illas gentes vſitato mentio, præter ea quæ ſuperius annotauimus, placuit hic breuiter aliqua pertractare,

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT XII.

An Abyssinis ab Ecclesia Catholica permitti possit ritus Circumcisionis, non tam Religionis quam honoris gratia introductus.

IN hac re in primis de fide statuendum est, circuncisionem, sicut & alia legalia post Euangelij promulgationem omnino extinctam esse, & non solum mortuam, sed obseruantibus mortiferam: ita definitum est in Concilio Florentino sub Eugenio quarto. Cherinthus enim, & alij Hæretici existimarunt legem veterem non cessasse, sed nunc simul cum noua obseruandam esse, teste Epiphanio hæresi 28. & August. hæres. 8. Idem tenuit Ebion, vt docuit Irenęus lib. 1. cap. 26.

Secundo certum est, obseruantiam aliquorum legalium non vt legalia sunt, posse adhuc licite obseruari, & de facto obseruantur à Catholicis; Et vt clarius constet de hac propositione, prænotare oportet quatuor modis posse cæremonialia obseruari.

Primo, vt legalia sunt, id est ad seruandam legem, ex cuius institutione erant introducta, qua ratione præcisè ea seruauit Christus Dominus, vt patet de Circuncisione. Secundo, non vt legalia solum, sed etiam vt figuralia, erant enim cæremoniæ istæ per se primo institutæ in lege veteri, vt figuræ Christi venturi, vt optimè docet D. Thomas 1. 2æ quęstione 104. art. 3. in corp. & hac ratione seruarunt cæremonias illius legis Patres antiqui. Tertio modo possunt seruari cæremoniæ istę, neque vt legalia neq; vt figuralia, sed tantum ad protestandam excellẽtiam diuinam, vt ostenderetur cæremonialia legis mala non fuisse, sed bona, & à bono authore, atque vt ita Synagoga cum honore sepeliretur. Quarto modo possunt cæremonialia obseruari prorsus materialiter, materialiter inquam sine vlla formalitate, neq; respectu ad legem veterem, sed ob alios fines licitos, & ab Ecclesia approbatos, sicut hodie celebratur festum Pentecostes alijs rationibus quam in veteri testamento. olim enim solemnis erat festiuitas, quia illa die data fuit lex vetus, hodie tamen quia illa die data est lex spiritus & vitæ, vt docet D. Thom. 10. quæst. 103. art. ad quartam. Et in Ecclesia latina fit in pane azymo consecratio, nec ob id censetur iudaizare, quia Iudęis panis azymus fuerit in vsu. Imo & Sancti Patres Ecclesię Orientalis ritum de obseruantia Sabbathi laudant, nec ob id Ecclesia illa cum Synagoga consentit, cum sint vtriusq; diuersissimi illius obseruantiæ

ſeruantiæ fines, & cauſæ.

Quare tria ſunt in cæremonijs iſtis neceſſariò diſtinguenda. Primum eſt, vis ipſa obligandi quam habebant à lege, ob quam rationem dicuntur legalia. Secundum, conſiderare oportet finem ſiue rationem formalem illarum qua ratione erant figuralia. Tertium, ipſam exteriorem cæremoniam materialiter ſumptam, quam nunc appello ipſam ſubſtantiam actus. Hoc poſito non eſt dubium, quin nunc ſeruare legalia vt figuralia, vel vt legalia, neque etiam ad demonſtrandum à Deo eorum obſeruationem emanaſſe, illicitum impiumque eſſe. Seruare tamen legalia materialiter tantum, hoc eſt nullo reſpectu ad prædictos tres modos, certum eſt licere, ſicut qui circumcideretur ob medicinam, vel abſtineret à carnibus porcinis ob ſalutem, vel Sabbatum ſeruaret in Beatæ Mariæ Virginis honorem, quo etiam ſenſu circunciduntur multæ ex gentibus nationes, vt ſupra ex D. Hier. & Strabone retulimus.

Duo reſtant examinanda. Primum, An Abyſſini ſeruent Circunciſionem vt legalem, vel vt figuralem, quia neutro modo ſine manifeſta hæreſi licet, An vero tantum materialiter hoc abutantur ritu. Secundum, An ſuppoſito, quod excuſentur à culpa, an ratione circumſtantiæ ſcandali aliarum Eccleſiarum ſit ab Eccleſia Romana tolerandus huiuſmodi abuſus? Prima quæſtio partim pendet à facto, nempe quo fine circuncidantur, nam in hoc non eſt vna ſententia illorum authorum, qui Abyſſinæ gentis ritus moreſq; referunt, alij namque more Hebræorum affirmant circuncidit, alij ob Chriſti imitationem, alij denique vt profiteantur ſe à Iudaica proſapia originem ducere: tamen quidquid ſit de opinionum diuerſitate circa finem; Primum conſtituo, ſi Abyſſini circunciſionem obſeruent vt legalem, vel figuralem, eos errare cum hæreticis Ebionitis, qui temere legem veterem cum noua obſeruandam exiſtimabant. Secundum deinde aſſero, Circunciſio ſi ab Abyſſinis non Religionis ſed honoris cauſa obſeruetur, nempè, vt profiteantur ſe à Dauidica proſapia ducere originem, non ob id erunt damnandi quia circunciſione tantum materialiter vtuntur. Vnde optimè Gulielmus Reginaldus in ſuo Caluino. Turciſmo lib. 2. cap. 9. Abyſſini (inquit) Chriſtianè quidem, & cum vera Chriſtianorum fide infantes baptizant, & circuncidunt, nobilitatis antiquiſſimę, nullo meriti aut Iudaicę fiducię reſpectu; quo poſito, nollem eos propter circunciſionem magis damnare, quam ſi propter medicinæ cauſam abſtinerent à carne porcina, quam tamen lex Moſaica prohibebat. Hæc Guil.

Solum ergo eſt difficultas an ſi circuncidantur ad imitationem Chriſti Domini ſit licita huiuſmodi circunciſio Ca, 3. parte quæſt. 37. art. 1. tenet partem affirmatiuã, cuius ſententiæ adhęret Bartholomeus de Med. 12. quæſt. 103. art.

Contrariam ſententiam tenet Sotus lib. 2. de iuſt. & iu. q. 5. art. 4. quī expreſsè huius gentis de circunciſione ritum damnat: & Sotum ſequuntur iuniores aliqui, Suarez, 3. p. dicta quæſt. 37. art. 1. & Gregorij de Valen. 12. d. 7. quæſt. 7. pun. 7. ea potiſsimum ducti ratione, quia Chriſtus ſeruauit Circunciſionem vt legalem, ſed Abyſsini ſeruant Circunciſionem ad imitationem Chriſti: igitur videntur ſeruare vt legalem, quod fieri non poteſt ſine errore, quæ ſententia probabilior & certior apparet, quam erudite confirmat Valen. vt ſupra.

Secunda difficultas eſt, An dato quòd circunciſio in ſenſu præfato in illis gentibus excuſetur à culpa, an ob ſcandalum aliarum Eccleſiarum ſit permittenda. Cajet. in affirmatiuam partem manifeſtè inclinatur, quamuis tandem, vtpote in re grauiſsima Eccleſiæ iudicium deſideret his verbis:

Ego vero tam in hac difficultate, An oporteat Eccleſiam Romanam in illis gentib. Circunciſionem approbare, vel ſaltem permittere, libentius ipſam Eccleſiam, quàm alios audirem Authores.

CAPVT XIII.

De erroribus Abyſsinorum hac noſtra ætate graſſantibus.

POſtquam ex varijs authoribus præfatos Abyſsinorum errores collegeram, euenit, vt dum caſu Illuſtriſsimi Cardinalis Sanctæ Seuerinæ Bibliothecam perſcrutarer, in examen quoddam ab Illuſtriſsimis Cardinalibus iuſſu Sanctiſsimi Domini Papæ Sixti V. de quodam monacho Abyſsino factum inciderim, qui requiſitus ſpeciatim de Abyſsinorum fide, ac Religione, apertum omnium illorum rituum, ac errorem teſtimoniū reddidit, quod nulla ratione trāſeundum exiſtimaui, vt maior ac certior ipſorum cognitio haberetur, licet ſi quis attente Zagazabi Epiſcopi Abyſsinorum (cuius ſæpius mentionem fecimus) confeſsionem perlegerit, multum hos Teſtes diſcrepare inter ſeſe reperiat: neque enim miror, cum rerum Diuinarum adeo ignari ſint, vt quid credēdum ſit, etiam monachos fugiat.

Fratris

Digitized by Google

Fatris Teclæ Mariæ presbyteri Abyssini, legati pro Lusitanis existentibus in Abyssinorum ditione, religionis Abyssinorum, coram Illustrissimis Cardinalibus Romæ facta declaratio, Die prima mensis Iulij & sequentib. anno 1594.

REuerẽdus Frater Tecla Maria Teclæ Nebiat filius, de Ciuitate Henza Mariani, prouinciæ Xeua Regni Æthiopiæ, Sacerdos, & Monachus ordinis Sancti Antonij, & Monasterij Libani eiusdem Prouinciæ, ætatis suæ annorum 45. de mandato Illustrissimi & Reuerendissimi Domini Cardinalis Sanctæ Seuerinæ nationis Æthiopicæ Protectoris, à me infraposito examinatus ad opportunas interrogationes eidem Arabicè, propositas, respondit vt infra.

Interrogatus primo quid sentiant & credant Æthiopes de Deo, & Sanctissima Trinitate? Respondit: Nos Æthiopes credimus in Deum vnum, & Trinum in personis, Patrem sc. & Filium, & Spiritũ Sanctum: Pater est ingenitus, filius est genitus à Patre tantum, & Spiritus Sanctus est procedens à Patre & Filio.

Interrogatus an Spiritus Sanctus procedit à Patre & Filio tanquam à duobus principijs, & duabus spirationibus, vel tanquam ab vno principio, & vnica spiratione. Respondit, Tanquam ab vno principio & vnica spiratione.

Interrogatus quæ persona Sanctissimę Trinitatis est incarnata. Respondit, Persona Filij, id est Verbum Dei Patris.

Interrogatus de Incarnatione Christi Domini nostri. Respondit Incarnatus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine.

Interrogatus quot naturas, voluntates, & operationes profitentur Æthiopes in Christo Domino nostro? Respondit, Post vnionem in Christo Æthiopes profitentur vnam naturam, vnam voluntatem, & vnam operationem, sine tamen mixtione & sine confusione: in qua quidem opinione scio Æthiopes & Cophtos, & alios orientales maxime aberrare à veritate.

Interrogatus an Æthiopes profiteantur in Christo vnam naturam ex duabus resultantem. Respõdit hoc non dicere Æthiopes, sed profitentur simpliciter vnam naturam, sine mixtione, & sine confusione, & illam asserunt esse diuinam.

Item interrogatus de veneratione Imaginum. Respondit, Imagines apud Æthiopes sunt tantum depictæ, & non sculptæ, quas Æthiopes maximè venerantur ratione repręsentationis & relationis, & ab eis thurificantur.

Interrogatus de libris Canonicis vtriusq; Testaměti. Respondit, Apud nos Æthiopes vtrumq; Testamentum est diuisum in libros 81. quos omnes dixit haberi in Ægypto; & absque libro nomina omnium librorum non recordari.

Item interrogatus quot Concilia vniuersalia tenent Æthiopes, & quid confiteatur in eis. Respondit, Apud Æthiopes sunt tantum tria Concilia vniuersalia: Nicænum, Constantinopolitanum, & Ephesinum: quid vero contineat, quodque eorum legi, sed nescio modŏ omnia recitare.

Interrogatus, an Æthiopes acceptent concilium Chalcedonēse, & quid in eo contineatur? Respondit, Hoc Concilium Æthiopes damnant, quia in eo decretum est, duas esse naturas in Christo, duas voluntates, & duas operationes, & damnatus est Dioscorus Patriarcha Alexandrinus.

Interrogatus an Æthiopes damnent Sanctissimum Papam Leonem. Respondit, In libris & historijs Æthiopum extat Papam Leonem damnasse Dioscorum, & Dioscorum damnasse Papam Leonem, quia Concilium Chalcedonense confirmauerat, & duas in Christo posuerat naturas, voluntates & operationes.

Interrogatus vero quid ipse sentiat? Respōdit, Ego ab annis circa quindecim semper professus sum in Christo Domino duas naturas, duas voluntates, & duas operationes, & omnia Concilia habita auctoritate summi Pontificis Romani, ligare omnes Christianos, quia est Pontifex totius Christianitatis.

An sciat quot Concilia habita sunt vniuersalia post Concilium Chalcedonense? Respondit nescire.

Item interrogatus quot sunt Sacramenta Ecclesię? Respondit esse septem, S. Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam Vnctionem, Ordinem, & Matrimonium, & à Christo Domino esse instituta.

Interrogatus quibus verbis formalibus baptizant Æthiopes? Respondit, Quod post plurimas orationes dicunt, Ego te Baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.

Interrogatus quæ est materia huius Sacramenti? Respondit, est aqua naturalis.

Interrogatus quis est Minister Baptismi? Respondit, Apud Æthiopes baptizat Sacerdos, & in absentia Sacerdotis Diaconus, præter quos nullum alium vidi baptizare.

Interrogatus

Digitized by Go

Interrogatus quam intentionem debet habere baptizans in baptizando? Respondit Illam, quam habet Ecclesia Catholica, Faciendi scilicet Christianum.

Interrogatus, quoto die baptizantur infantes in Æthiopia? Respondit, Mares baptizantur post quadraginta dies, & fœminę baptizantur post octuaginta dies, nisi fuerit mortis periculum, quia tunc statim baptizantur.

Interrogatus, quis est effectus baptismi? Respondit, Effectus est, vt homo efficiatur Christianus, & de Ecclesia, ac de membris Christi.

Interrogatus an Æthiopes circuncidant filios? Respondit, Æthiopes ab antiquissimo tempore, vsque ad hodiernum diem in tota Æthiopia filios circuncidunt in proprijs domibus absque vlla cæremonia, sed propter quandam antiquam consuetudinem in maribus pręputium, in fœminis vero nympham circumcidentes.

Interrogatus, an credant Circuncisionem esse adhuc necessariam ad salutē? Respondit, Sciunt iam ipsam cessare, & non esse amplius necessariam.

Interrogatus quare dicantur baptizari Æthiopes igne, & signare in fronte? Respondit Nullus est in Æthiopia, qui baptizatur igne, sed in quibusdam Prouincijs tantum signant se in fronte nouacula, vel ad oculorum & visus sanitatem, vel, vt aliqui referunt, ex mandato cuiusdam Regis Æthiopiæ, vt differant à Mahumetanis.

Interrogatus quare dicantur Æthiopes se ipsos singulis annis baptizare? Respondit, Æthiopes singulis annis propter solemnitatem Epiphanię exeunt ad flumen, & ibi multæ dicuntur orationes à Presbyteris, & omnes lauantur in flumine, & multi ibi pernoctant maxima cum festiuitate ob deuotionem Baptismi Domini nostri Iesu Christi, sed nemo se baptizat, prout dicunt.

Item interrogatus de Sacramento Confirmationis de materia, forma, & ministro? Respondit Confirmatio, apud nos confertur à Sacerdote, vna cum Baptismo, & vngitur infans Chrismate in fronte, In nomine Patris & Filij & Spiritus Sancti.

Interrogatus de effectu ipsius Confirmationis? Respondit, nescire, sed credit dari vt confirmetur Christianus in fide.

Interrogatus an singulis annis conficitur apud eos Chrisma? Respondit, Chrisma mittitur eis à Patriarcha Alexandrino, à quo solo conficitur, & non ab Episcopo, & mittitur septimo quoque anno, & rarius cum peregrinis qui redeunt à peregrinatione terrę Sanctæ, & in omnib' Ecclesijs antiquum Chrisma conseruatur.

Interrogatus ex quibus rebus fit Chrisma? Respondit, Ex balsamo & oleo, & ex pluribus floribus, & rebus odoriferis.

Item interrogatus de Sacramento Eucharistię, & eius materia? Respondit, Materiam esse panem ex frumento, & vinum ex vua, sed in pluribus Prouincijs Æthiopiæ in vino expresso ex vua passa, aqua lota, & infusa per aliquas horas eadem aqua.

Interrogatus, quæ sunt illa verba, quibus transsubstantiatur panis in corpus, & vinum in sanguinem? Respondit, Sunt illa verba quando Sacerdos dicit: Et accepit panem in manibus suis, & eleuatis oculis in cœlum ad Deum Patrem suum, benedixit dicens, Accipite & comedite, Hoc est corpus meum. Et similiter accipiens calicem benedixit & sanctificauit dicens, Accipite & bibite. Hic est calix sanguinis mei qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum.

Interrogatus quis est Minister? Respondit, Solus Sacerdos, & effectus est remissio peccatorum.

Interrogatus an omnes Æthiopes communicantur sub vtraq; specie? Respondit, Omnes Æthiopes Laici & Clerici cõmunicantur sub vtraq; specie, Sacerdos ministrat corpus, Diaconus vero sanguinem cochleari.

Interrogatus an infantes communicantur? Respondit, infantes in die baptismi communicantur in hunc modum: Sacerdos ponit indicem in Calice, & sanguine perfusum imponit in ore infantis. Et post baptismum in ore puerorum qui carent vsu rationis vsque ad decennium imponitur digitus auricularis Sacerdotis sine sanguine, deuotionis causa.

Interrogatus an Æthiopes celebrent in pane fermentato vel in azymo, & quid sentiant de celebrante in azymo? Respõdit, Æthiopes in fermentato celebrant, & illi qui in azymo celebrant, conficiunt etiam. Et nos in tota Æthiopia feria quinta in Cœna Domini singulis annis in huius rei memoriam in azymis celebramus.

Item interrogatus quid sentiant Æthiopes de Purgatorio? Respondit, Æthiopes, credunt animas post mortem detineri in quodam loco, qui lingua Æthiopica vocatur Mecan aaraft. i. locus alleuiationis, in quo detinentur animæ pœnitentium, quæ decesserunt ab hoc sæculo, non perfecta peccatorum eorum satisfactione.

Interrogatus an animæ bonorum post mortem statim fruantur beatitudine, & malorum puniantur in inferno? Respondit, Sunt nonnulli in Aethiopia qui opinãtur quod animę bonorũ requiescant in Paradiso Terrestri, in quo fuit creatus Adam, vsq; ad diem iudicij. Sunt alij qui credunt, animas iustorum statim post mortem frui earum Creatore in Paradiso.

Item interrogatus quæ sunt peccata mortalia, & quot sunt? Respondit, Illa esse peccata mortalia quæ fiunt cõtra præcepta Domini quæ cum sint quamplurima, nescio numerare.

Interrogatus an peccata voluntatis quæ non transeunt in actum exteriorem

riorem sunt mortalia. Respondit, mortalia esse, si desiderio & concupiscentiæ consensum præstitit homo.

Interrogatus an quis pōssit saluari extra fidem mediatoris Dei & hominum Iesu Christi? Respondit, neminem saluari posse.

Interrogatus de ijs, qui sunt modo in lege naturæ, ad quos nondum peruenit notitia Euangelij? Respondit, Credo Deum etiam ipsis prouidisse, vt aliquo modo possint saluari, cum præcepta naturæ seruauerint.

Interrogatus quid sentiant Æthiopes de Indulgentiis? Respondit, Credo acceptas esse apud omnes, ipsasque vocant benedictiones, vsum vero earum cupio intelligere.

Interrogatus de Inuocatione Sanctorum? Respondit, Sanctorum inuocationem apud Æthiopes esse maximè acceptam, & eorum intercessionem apud Deum omnes profitentur.

Interrogatus de Simonia, & de iis qui fauore aut conuentione ordinantur in Sacerdotem, in Episcopos, & in Patriarcham? Respondit, prohibitum esse sacris Canonibus.

Interrogatus quæ differentia sit inter Æthiopes & Cophtos in rebus fidei? Respondit, nullam esse differentiam inter eos, & in omnibus rebus concordare. sunt enim sub eiusdem Patriarchæ obedientia, in aliquibus tamen vidi eos differre, videlicet, in gradibus prohibitis Æthiopes non cōtrahunt, Cophti vero in secundo & sequentibus gradibus contrahunt passim cum licentia, & sine licentia eorū Episcopi, vel Patriarchæ.

Similiter Cophti extra Ciuitates in villis & ruri nullas obseruant festiuitates, neq; dies Dominicos: Æthiopes vero vbiq; maximè obseruant.

Item Æthiopes obseruant sabbatum, quod non faciunt Cophti.

Similiter Æthiopes vbique in tota Æthiopia filios & filias circuncidunt, Cophti vero, Memphi, siue Cairi tantum ab aliquibus annis, quidam non circuncidunt.

Item in ceremonijs Missæ Cophti multum differunt ab Æthiopibus, nam Cophtorum Sacerdotes sine Planetis, & Diaconi sine Dalmaticis celebrant, & capite cooperto quadam tobalea lanea, & corpus Dominicum & Calicem nunquam eleuant in Missis, quæ cæremoniæ non sunt apud Æthiopes.

Interrogatus an sciat in quibus rebus differant Æthiopes & Cophti à fide Catholicæ Sanctæ Romanæ Ecclesiæ? Respondit, differre præcipuè in sequentibus.

Dioscorum Alexandrinum, & Iacobum primum eius Discipulum, & Seuerum Antiochenum inuocant in Ecclesijs cum Sanctis Patribus.

Concilium Chalcedonense & Sanctum Leonem Papam non recipiunt.

In Christo Domino nostro vnam tantum naturam, vnam voluntatem, & vnam operationem profitentur.

Hymnum ter sanctum recitant cum additione illorum verborum, Qui crucifixus est pro nobis.

Cum hac tamen expositione vt terna sanctificatio applicetur Sanctissimæ Trinitati, illa vero verba, Qui crucifixus es pro nobis, applicentur tantum Christo Domino nostro.

Circuncisione vtuntur Cophti & Æthiopes, & Sabbatum obseruant Æthiopes tantum.

Item interrogatus vbi, quando, à quo, & quibus ordinibus fuerit initiatus? Respondit, Anno ætatis meæ quinto decimo in Ecclesia Sanctæ Mariæ Monasterij Denobi Prouincię Xeua in Æthiopia, fui ordinibus initiatus à Ioseph Cophto Æthiopiæ Archiepiscopo in hunc modum: Archiepiscopus ante Missæ celebrationem totondit caput meum in quinque locis, in modum Crucis, & chrismate me vnxit in fronte, orationes recitãdo lingua Ægyptia, & in faciem meam insufflauit, & in eadem hora, inter celebrandum fecit me ostiarium & lectorem siue Psalmistam & Acolythum, & Nescadiaconum, siue Subdiaconum, & Diaconum Euangelij, & Sacrosanctam Communionem mihi dedit, & longo tẽpore pòst anno ætatis meæ trigesimo in Ciuitate Bed, in Dembia Æthiopiæ, in Ecclesia Sancti Georgij ab Archiepiscopo Marco supradicti Iosephi successore initiatus sum Sacerdotio.

Interrogatus an verba formalia singulorum ordinum audiuit Archiepiscopum protulisse in collatione ordinum? Respondit ipsum Archiepiscopum protulisse, Sed ego non audiui, neque significationem intellexi, quia celebrabat lingua Aegyptia, quam prorsus ignorabam.

Interrogatus an in collatione singulorum ordinum tradita fuerit ei materia ab Archiepiscopo, & an ipse manibus suis illum tetigisset, videlicet in ostiariatu claues Ecclesiæ, & ostium aperuerit, & cãpanulam pulsauerit, in lectoratu librum Lectionum vel Psalmistam tetigerit. In exorcistatu librum Exorcismi vel Missale, in Acolythatu candelabrũ cum candela extincta & vrceolũ vacuum. In Subdiaconatu calicem vacuum, cum patena vacua superposita, & vrceolos cum vino & aqua, & bacile cum manutergio, & librum epistolarum, & an capiti eius fuerit ab eodem Archiepiscopo impositus amictus, & manipulus brachio eius sinistro, & indutus fuerit tunicella. Et in Diaconatu an librum Euangeliorum tetigerit, & Stola super humerum eius fuerit imposita, & dalmatica vestitus. Et in Sacerdotio an tetigerit Calicem cum vino & aqua, & patenam cum hostia, & an Archiepiscopus & Sacerdotes capiti eius manus imposuerint, & an sibi aptata fuerit stola ante pectus in modum Crucis, & an indutus

Digitized by Google

dutus fuerit casula sine planeta, & manus eius tactæ fuerint oleo Catechumenorum.

Respondit, Certo scio me in omnibus supradictis ordinibus nullam materiam vel instrumentum in collatione ordinum mihi ab Archiepiscopo traditam esse, neque illam me tetigisse, neque me vestitum aliqua veste singulis ordinibus competente, neque capiti meo manus Archiepiscopi fuisse impositas; neque oleo sancto manus meas vnctas fuisse.

Sic præterea Archiepiscopum nostrum in Æthiopia simul coordinare duo millia, & plures Clericos, eodem die, & singulis sex ordines simul conferre, absque præuio examine, & absque aliquo scrutinio, examine, delectu, approbatione, scriptura vel notatione & propter ordinandorum multitudinem non posse singulis materiam tangendam tradere: & vidi eundem modum obseruari in omnibus ordinationibus à nostris Archiepiscopis successiue, licet secus obseruetur in Ægypto, vbi non, tanta Clericorum multitudo simul & turmatim ordinatur, & materia singulis ordinibus competens tangenda ordinando traditur.

Interrogatus an sciuerit supradictos Archiepiscopos Iosephum & Marcum, à quibus initiatus est, tempore suæ ordinationis fuisse schismaticos, & extra Communionem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ. Respondit, nescisse. Imo potius certo credebat, tunc temporis ipsos esse Catholicos, vna cum omnibus Æthiopibus, & Cophtis, & Sedi Apostolicæ in omnibus obedire, & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ communionem habere, & credebat Christianos omnes in rebus fidei conuenire, sed ea quæ superius dixit, sciuit postea dum esset Hierosolymis & in Ægypto.

CAPVT XIV.

De natione Iacobitica, ac de eorum erroribus.

DE Iacobitis ita scripsit Nicephorus libro 18. c. 45. Historiæ Ecclesiasticæ: Quis vero, inquit, Iacobus fuerit, vnde Iacobitæ nomen acceperunt, æquum esse puto vt hic referam. Altius autem narrationem petam. Postquam Eutycheti & Dioscoro à sancta quarta Chalcedonensi Synodo dignitas abrogata est, qui illorum dogmata defenderunt, facta ab Ecclesia Catholica defectione διακριθέντες, hoc est, segregatos siue ambigentes seipsos appellarunt: neque vllo modo vt quæ rectè in Concilio sancto statuta essent comprobarent, adduci potuere. Ij in duodecim sectas dissecti sunt: ex quibus multa millia hæresum pullularunt. Ex quarum sectatoribus quidam Eutychianitæ vocati sunt, alij Acephali, alij

Monophyſitæ, alij Theodoſiani, alij Iulianiſtæ, alij Tritheitæ, alij Agnoitæ, alij Theopaſchitæ, alij Armenij, alij Seueritæ, alij Aphthartodocitæ, alij Phantaſiaſtæ, alij Manichæi, alij Phthartolatræ, alij denique Scenolatræ ſunt appellati. Hactenus Nicephorus, qui cap. 52. Hiſtoriam Iacobitarum proſequens: Iacobus porro (ait) à quo nunc quoque, vt iam diximus, Iacobitarum hæreſis denominata celebratur; Syrus genere fuit, obſcurus prorſus & nulla gloria vir, qui etiam Zauzalus propter ſummam tenuitatem eſt cognominatus. Hic Eutychetis & Dioſcori, Gnaphæique, ac præterea Petri atque Seueri dogmate recepto, magnopere id apud Syros propagare ſtuduit. Idem quoque vt ſupra Nicephorus: Enimuero (inquit) quem diximus Iacob, Monophyſitarum opinionem apud Syros prædicante, magnum exortum eſt diſſidium. Nam qui rectæ opinioni adhæſerunt, Melchitæ appellati ſunt, quod ſanctam quartam Synodum & Imperatorem ipſum (Melchi enim Syris Rex eſt) conſectarentur. Qui autem diuerſum ſenſerunt, multa variaque habuere nomina, Iacobitæ tamen maximè ſunt nominati, propterea quòd eo quem dixi, Monophyſitarum hæreſis ſtudioſo Iacobo adhærerent. Qui etiam anathemati traditi ſunt, vt Monophyſitæ ſcilicet & Theopaſchitæ.

Poſtea vero aliud etiam hæreſum examen ad ſe pertraxere, quæ Trinitatem conſubſtantialem credentes vnam naturam poſt vnionem in Chriſto eſſe docuerunt, ſacram quartam Synodum repudiantes, ac deinceps omnes ſanctos Patres reijcientes. Et quod maximum eſt Diuinitati ipſius vnigeniti perpeſſionem tribuerunt. Terſancto illi hymno appendicem hanc Qui crucifixus eſt pro nobis, appendentes. Talis Iacobitarum hæreſis radix extitit. Iacobus quoque Armeniorum ſectæ dux fuit. Hæc Nicephorus.

De natione Iacobitica Leonardus Epiſcopus Sidoniæ, Nuncius atque viſitator Apoſtolicus per Sereniſsimum D. Papam Gregorium XIII. in legatione ſua ad partes Orientales, quam manu ſcriptam vulgari lingua reliquit, inter alia differens inquit: Natio Iacobitica diſperſa eſt per ciuitates, terras, & oppida Syriæ, Meſopotamiæ, & Babyloniæ, mixta alijs nationibus, numerum quinquaginta millium domuum obtinens, cuius præcipua pars paupercula eſt, quotidianoque labore victum quæritat. In Aleppo, & Caramit multæ ſunt diuites & honeſtarum facultatum familiæ, aliæque in commercio & mercatura vitam ducentes.

Eccleſia Patriarchalis huius nationis eſt in Meſopotamia, extra Ciuitatem Moradim, in monaſterio Zafram, ſed Patriarcha reſidet in Ciuitate Caramit ad maiorem ſui commoditatem & quietem. Hęc natio ſubdita eſt Patriarchæ Dauid, ſed ab Epiſcopo Thoma Vicario Generali fratreque

fratreque maiori ipsius Patriarchæ gubernatur. Sub cuius obedientia modernè viuunt inferiores Prælati, Ioannes Metropolitanus Hierosolymitanus, à Iacobitis dictus quintus Patriarcha, Michaël Archiepiscopus Damascenus. Iacobus Archiepiscopus Edessę dictæ Orfa, vel Raha. Minas Archiepiscopus Saur, Effrem Archiepiscopus in eadem Prouincia, Iacobus Archiepiscopus Bisuairiæ, Abraham Episcopus Aatafræ, Melchęz Episcopus Sancti Melchi in Tur, Iesu Episcopus Monasterij Deiriloomor, Abelmedich in Prouincia Tur, Elias Episcopus in Salach, Elias Episcopus in Monasterio Sanctæ crucis in Zaz, Gazel Episcopus in Tarach, Dauid Episcopus in Maaden, Pilatus Metropolitanus in Musal & oriente, Gazel Archiepiscopus de Miaferichin, Archiepiscopus Monasterij de Mar Abihai, Ananias Episcopus Sancti Bertoniæ, Ioannes Episcopus de Hartbert, Isaach Archiepiscopus Cypri, Simeon Archiepiscopus Caramitanus, Habib Episcopus.

In supradictis Prouinciis multa sunt monasteria eiusdem nationis, Ecclesiæ quoque, Religiosi, & Diaconi, ac Clerici innumeri, quos non potui visitare propter repulsam, quam passus fui ab Episcopo præfato Thoma Vicario Generali: visitabam tamen templum Iacobitarum in Tripoli, in Aamanin, Damasco, in Neph, in Hierusalem, in Aleppo, in Orfa, & in Orbis, & in Monasterio de Mar Abihai: in Gargar: inter quarum partium Ecclesias Hierosolymitanam & Aleppi benè instructam & excultam inueni, cæteras autem sine imaginibus & malè gubernatas. asseruabatur siquidem Sacramentum in pyxidibus ligneis, sine lumine aut lampade, fonteque Baptismales aqua carentes, quia quoties baptizant aquam fontemque de nouo benedicunt, altarium quoque ornamenta viliſsima, Missæque officium sordidè satis ac stupidè peragebatur. Ex oleis sanctis solùm chrisma in Ecclesijs asseruabatur, quod Miron vocatur, benediciturque à Patriarcha omni septennio, cum multis floribus, rebusque odoriferis. Oleum Catechumenorum non habent: oleumque extremæ vnctionis Sacerdos in lucernis à quatuor partibus in modum Crucis accenlis benedicit, eoque ægrum multis prius Euangelijs & Orationibus recitatis inungit.

Sacramentum autem Confessionis rarissimè apud nationes illas frequentatur, multique communicant sine auriculari confessione.

Refert idem Leonardus Sidoniæ Episcopus, se Iacobitarum Patriarchę vnionem cum Ecclesia Catholica proposuisse, eandemmet aliàs desideranti, cumque ad præcipuos Catholicę fidei professionis articulos ventum esset, vbi de Chalcedonensis Concilij acceptatione mentio fiei cœpit, non nihil subsistere visus, inquit, Haudquaquam fas esse rem hanc vna in populum vice, idque continuo tractu euulgari, sed paulatim ipso-

que temporis progreſſu, datâ nimirum prius Apoſtolicæ ſedi obedientia, eidemque iuſtâ exhibitâ beneuolentiâ. Tandem ad Dioſcori condemnationem procurrimus, vbi ſummo cum feruore, abſit, abſit, inquit, excommunicatum eſſe Dioſcorum; Damnatus non eſt, imo vero ſanctitate fulget Dioſcorus, velut primarius Iacobiticę noſtræ nationis parens: hoc recipi nulla ratione poteſt. quippe ſi caſu Iacobitica natio reſciret nos in damnatum conſentire Dioſcorum, abſque morâ & noſtro priuaremur Patriarchatu, & ab vniuerſo populo ingenti cum feruore ſaxis obrueremur. Cumque lectione procedente in ſecundum tertiumque Conſtantinopolitanum Concilium incideremus, licet Iacobitæ adiungant in Triſagio, Qui crucifixus eſt pro nobis, dicantque in Chriſto Domino noſtro vnam eſſe naturam, vnam voluntatem, vnamque operationem reſultantem ex duobus, dixit tamen Vicarius ſe Iſiſagium & Crucifixionem ſoli Chriſto Domino noſtro applicare, non autem Sanctiſſimæ Trinitati, cæteriſque abſque contradictione applauſit, præſertim vero Sanctæ Apoſtolicæ ſedis primatum pro ſuperiori capite agnouit, ac ſupremam S. D. N. Papæ autoritatem in ſingulis ſuorum Eccleſijs, obedientiæ promiſsione admiſit.

Percunctabatur deinde, quamobrem Chalcedonenſe Concilium in Dioſcorum excommunicationem fulminaſſet, cum & eruditione & religioſæ ac ſanctæ vitæ præſtãtia polleret. Cui ego; Fuiſſe à Chalcedonenſi Concilio excommunicatum, quia acta Eutychæ approbaret, & in ſuâmet hæreſi, alijſque innumeris in dicto Concilio enumeratis contumaciter & ſuperbè perſiſteret.

Sed ipſe contra aiebat, Dioſcorum nunquam Eutychæ opinionem approbaſſe, cum ipſi Iacobitæ Dioſcoriani ſint, ac ſemper Eutychæ errores vnà cum auctore ſuo condemnarint, & etiam nunc condemnent, qui duas naturas in vnam confundebat, at ipſi contra hanc opinionem aſſerant duas in Chriſto naturas eſſe vnitas, vnamque factam naturam perſonatam de duabus naturis non perſonatis, ſine mixtione tamen aut confuſione, referebatq; corruptam in ipſorum libris Dioſcori hiſtoriam, quâ eum iniquè & immeritò in præfato Chalcedonẽſi Concilio, damnationis & excommunicationis ſententiam perpeſſim nitebatur probare.

Aduerſus hunc ipſius diſcurſum, multis illi rationibus palã faciebam, Dioſcorum iuſto excommunicationis telo fuiſſe confoſſum, & reprobãtum, hiſtoriamque de eo confictam omnino fallàm eſſe: verum is pertinaciter reijciebat omnia, negabatque quæ de Dioſcoro obijciebantur. Frequentius igitur affirmabam, ſi Catholici dici, Sanctæque Romanæ Eccleſiæ obedientiam præſtare decreuiſſent, ipſos obligari, perfectè in omnibus Chalcedonenſe Concilium vnà cum Sancta Romana Eccleſia à

diuino

diuino ſpiritu gubernata, ſequi, & amplecti. Quare Dioſcorum damnarent, adinuentioneſque ac inanem verborum ſuperfluitatem contra dicti Concilij determinationes, reijcerent, omiſſoque illo dicendi modo, nempe Vnam naturã perſonatam de duabus naturis non perſonatis, ſine mixtione & confuſione, ſed liberè vnam perſonam, & duas naturas, duas voluntates, & duas operationes in Chriſto, iuxta idem Concilium à ſancta Romana Eccleſia probatum confiterentur.

Tunc autem reſpondit Latinos nec Græcos potuiſſe excogitare & inuenire hoc temperamentum vocum & terminorum, in propoſitione iſta, quemadmodum doctè Iacobitæ inuenerunt, & quidem in ſignificatione eandem eſſe, cum ea quam Eccleſia Latina obtinet, & verbis ſolum differre affirmabat. hæc Leonardus Epiſcopus.

CAPVT XV.

Hæreſes & errores nationis Iacobitarum ex eorum Catechiſmo collecti.

BReuiter vero referam errores omnes, quos ex Catechiſmo Iacobitarum, qui Romæ in Bibliotheca Cardinalis S. Seuerinæ tam in Arabica, quam in Latina lingua conſcriptus habetur, colligere potui: tum vt errores illius Gentis clarius cognoſcantur, tum vt ſi quando ipſam ad Eccleſiæ gremium (vt in Domino ſperamus) redire contingat, facilius Catechiſmi errores emendentur, & ad fidei regulam componantur.

Inprimis fruſtra Iacobitæ in ſuo Catechiſmo probare conantur, Chriſtum Dominum noſtrum vnam habere naturam, & vnam voluntatem, ac vnam operationem, plurimas allegantes auctoritates, cum ex eiſdem autoritatibus oppoſitum potius colligatur.

Sanctum Leonem Summum Romanum Pontificem, quia duarum meminit naturarum, cum Arrio & Neſtorio, & alijs Hæreſiarchis malignè annumerant, vt hac via magno afficiantur erga Eccleſiam Catholicam odio, vtque à duarum naturarum mentione omnes abhorreant.

Seipſos Syros vocant, & falſo ſe iactant Cophtos, Abyſſinos, Armenos, & Nubianos ipſos ſequi in fide, cum ipſi cæteris ſint multo minores ac pauciores, & Rege deſtituti.

Profitentur Chriſtum ante & poſt adunationem eſſe vnam naturam vnitam & compoſitam ex Diuinitate & humanitate, & vnam perſonam compoſitam ex Diuinitate & humanitate. Et vnam voluntatem compoſitam ex Diuinitate & humanitate. Et vnam operationem productam

Digitized by Google

ex Diuinitate, & apparentem ex corpore.

Contradicunt ſibiipſis aſſerentes operationem voluntatis apparere ex Diuinitate perſonæ Verbi creatoris æterni, & operationem apparere ex humanitate vnita eidem Verbo: Non intelligentes communicationem idiomatum aſſerunt Græcos & Latinos errare dum vocant Chriſtum modo Deum, modo hominem, deinde falsò præſupponunt eoſdem credere quaternitatem in Diuinis, duas credendo in Chriſto naturas.

Falsò etiá vocant eoſdem Arrianos, quia duas in Chriſto naturas, voluntates, & operationes credant.

Falsò præterea aſſerunt Latinos credere in vnam Chriſti voluntatem, & eoſdem eſſe ſub trium Conciliorum anathemate, quia quartum Chalcedonenſe acceptarunt Concilium.

Exiſtimant ſe eſſe in communione Catholicæ & orthodoxæ Eccleſiæ, alios vero extra eandem exiſtere.

Sanctum Leonem Summum Romanum Pontificem bis cum hæreſiarchis annumerantes, falsò & malignè aſſerunt eum addidiſſe in Sanctiſſima Trinitate vnam naturam, vnam voluntatem, & vnam operationem, & in quaternitatem credidiſſe.

Falsò etiam & malignè aſſerunt Niceni Concilij Patres prohibuiſſe mentionem duarum naturarum in Chriſto, & duarum operationum, & duarum voluntatum.

Licet fateantur in Chriſto duas eſſe naturas perſonali vnione vnitas, dicunt tamen illam vnionem eſſe non ſecundum Græcorum communicationem, neque ſecundum congruentiam Neſtorianorum, ſed per compoſitionem vnionis apparentis in profeſsione Iacobitarum, duarum ſcilicet naturarum vnitarum, ſicut eſt vnio ignis cumferro.

Nullam videntur facere differentiam inter vnionem, & compoſitionem, neque inter perſonam & naturam.

Aſſerunt in Chriſto vnam eſſe naturam, & vnam perſonam, & Verbum humanatum coæquale eſſe Deo Patri Diuinitate, & humanitate, & eſſe conſtrictum corpore, & inconſtrictum anima.

Falsò etiam præſupponunt Chriſtum diuidi in duas perſonas, ſi duæ in eo comnumerentur naturæ, & voluntates, & operationes.

Errant dicentes tertium vniuerſale Concilium (Epheſinum ſcilicet) fuiſſe coactum contra Macedonium, cum fuerit contra Neſtorium.

Particulam Filioque non exprimunt in Symbolo.

Hæreticorum more ad confirmanda ſua dogmata aſpidum oua alijs fouenda ſupponentes, quæ Iacobitarum ſunt, S. Ioanni Chryſoſtomo attribuunt, vt ſua ipſorum ſcripta inſignibus titulis illuſtrata diuulgentur.

Aſſerunt Dei Verbum gigni ab æterna eſſentia.

Aſſerere

Asserere videntur Diuinam tantum in Christo esse naturam.

Damnant qui prædicant Christi indumentum, id est, humanitatem permansisse creatam.

Vocant Dei Verbum Creatorem, compositum, & damnant qui Christo refert seruitutem, & qui post vnionem duas in Christo ponit naturas, & duas voluntates.

Asserunt omnes Christi operationes esse celestes, & si quam operationem Christus fecit humanam, illam feciſſe prouisione quadam.

Asserunt Christū esse creantem & non creatum, & in multis sibiipsis contradicunt indistinctè loquentes.

Plurima referunt apocrypha.

Sibiipsis contradicunt asserentes licuisse per humani oculi applicationem, Diuinam videre & perspicere essentiam, prædicentibus Prophetis Christum apparaturum in figura humana : asserentes paulò inferiùs Diuinam essentiam in hoc mundo esse inuisibilem.

Errant, & sibi ipsis in eodem Catechismo contradicunt, asserentes formationem corporis Christi non in instanti, sed quadraginta dierum spatio fuisse factam.

Beatissimæ Virginis Mariæ sanctificationem à peccato in Christi conceptione factam esse asserunt.

Asserunt corpoream Christi figuram esse æternam, & de ea Deum dixisse: Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram.

Negant Angelum Gabrielem dixisse Beatissimæ Virgini ipsam parituram filium duas naturas & voluntates habentem, quod Arrium dixisse asserunt.

Asserunt Christum sepeliisse Adami imaginem in sepulchro, & illam resurgere feciſſe diuinam & æternam : vnde asserere videntur, naturam humanam fuisse conuersam in Diuinam.

Asserunt æternam imaginem & humanam figuram factas esse vnione vnam Imaginem, siue figuram, & æternam per humanam subsistere, & per eam factam esse Dominum, & Christum, & Deum, & sæculorum Iudicem.

Asserunt omnes justos manere in terra vsque in diem iudicij, secundum Christi aduentum è cælo expectantes.

Asserunt Angelos esse ex duabus substantijs scilicet ex igne & lumine.

Asserunt Spiritum Sanctum procedere à Patre, quoniam est prima causa, & capere à filio secundam causam, cum sit ipse tertia causa in proprietatibus & vna in essentia.

Asserunt non concedi perfectionem nomnis Dei nisi in his glorioſis nominibus, Trinis in personis, & Vnicis in substantia.

Asserunt

Aſserunt animam iuſtificari ex opere ſuo bono.

Hi ſunt errores qui potiſsimum hodie apud nationem Iacobitarum verſantur, vt ex eorum Catechiſmo clariſsime conſtat. Contra præcipuos Iacobitarum errores infrà latius acturi, nunc pro adiuuanda eorum natione non erit abs re, vnionem ab eis cum Eccleſia Catholica olim in Concilio Florentino ſtrictiſsimo obedientię vinculo celebratam, in memoriam reuocare: quia iuuat etiam maximè ad fidem Catholicam ſtabiliendam contra præcipuas eorum hæreſes quædam commemorare.

CAPVT XVI.

Conſtitutio Concilij Florentini ſub ſanctiſſimo Patre & D. N. Eugenio IV. ſuper vnione Iacobitarum ſiue Iacobinorum.

EVgenius Epiſcopus Seruus ſeruorum Dei ad perpetuam rei memoriam. Cantate Domino quoniam magnificè fecit: annunciate hoc in vniuerſa terra. Exalta & lauda habitatio Sion: quoniam magnus in medio tuì Epiſcopus Iſrael. Cantare profecto, & exultare in Domino decet Eccleſiam Dei pro hac grandi magnificentia, & gloria nominis ſui, quam hodie clementiſsimus Deus operari dignatus eſt. Toto ſiquidem corde laudare & benedicere ſaluatorem noſtrum nos conuenit, quia Sanctam Eccleſiam ſuam nouis quotidie accumulat incrementis: quamquam autem in populum Chriſtianum ſua beneficia omni tempore multa & magna ſunt, quæ luce clarius erga nos ſuam immenſam charitatem oſtendunt: ſi tamen accurate inſpicimus: quæ & quanta his diebus nouiſsimis diuina clementia facere dignata eſt: iudicare certè poterimus, hoc noſtro tempore plura ac maiora, quam à multis retroactis temporibus ſuæ charitatis munera extitiſſe. Ecce enim nondum exacto triennio in hac Sancta Oecumenica Synodo ſaluberrimam trium magnarum nationum vnionem Dominus noſter Ieſus Chriſtus pro ſua infatigabili pietate ad commune perenneque totius Chriſtianitatis gaudium, tam copioſe effecit. Vnde actum eſt vt totus fere oriens glorioſum Chriſti nomen adoret, ac non parua ſeptentrionis portio poſt longa diſſidia cum Sancta Romana Eccleſia in eodem fidei ac charitatis vinculo iam conuenerint. Primo Græci, vt ibi qui ſubſunt quatuor Patriarchalibus ſedibus multas gentes, nationeſq;, & idiomata continentibus, deinde Armeni multorum populorum gens: hodie vero Iacobini magni etiam per Aegyptum populi, ſanctæ Sedi Apoſtolicæ ſunt vniti. Et cum nihil ſaluatori noſtro Domino Ieſu Chriſto gratius ſit, quam mutua inter homines charitas, nihilque nomini ſuo glorioſius, atque Eccleſiæ vtilius eſſe poſsit quam vt Chriſtiani omni inter ſe ſublato diſſidio, in eadem ſimul fidei puritate conueniant, merito nos omnes & cantare præ gaudio, & iubilare in Domino debemus: quos vt tantam Chriſtianæ

Digitized by Google

ſtianæfidei magnificentiam diebus noſtris videremus, diuina miſeratio dignos effecit. Summa igitur cum alacritate annunciamus magnalia hæc in vniuerſa Chriſtianorum terra: vt ſicut nos pro gloria Dei & exaltatione Eccleſiæ gaudio inenarrabili repleti ſumus, ita & alios tantæ lætitiæ participes faciamus: vt omnes vno ore magnificemus & glorificemus Deum, & ſuæ maieſtati prout dignum eſt magnas quotidianaſq; gratias agamus pro tot tantiſq; beneficiis innumerabilibus hac ætate Eccleſiæ ſuæ Sanctæ collatis. Et quoniam qui opus Dei diligenter exercet, non modo meritum ac retributionem in cælis expectat, ſed etiam apud homines amplam gloriam laudemq; meretur; Venerabilem fratrem noſtrum Ioannem Iacobinorum Patriarcham huius ſanctæ vnionis cupidiſſimum, à nobis & tota Eccleſia merito laudandum & extollendum, ac communi Chriſtianorum fauore cum tota ſua gente dignum iudicamus. Is enim à nobis per noſtrum oratorem, ac literas excitatus, vt ad nos, & hanc ſanctam Synodum legationem mitteret, & ſe ac ſuam gentem in eadem cum Eccleſia Romana fide uniret dilectum filium Andream natione Aegyptium, Abbatem Monaſterij S. Antonij apud Aegyptum, in quo & habitaſſe, & mortuus eſſe Sanctus ipſe Antonius perhibetur, Religione & moribus non mediocriter inſtitutum, ad nos & ipſam Synodũ deſtinauit. Cui deuotionis Zelo accenſum impoſuit atque commiſit, vt fidei doctrinam quam Sancta Romana Eccleſia tenet & predicat, nomine ipſius Patriarchæ & ſuorum Iacobinorum reuerenter ſuſciperet, deferendam poſtea per eum ad ipſum Patriarcham, & Iacobinos, vt & ipſi eandem agnoſcerent ratamq; haberent, & in ſuis regionibus predicarent. Nos igitur, quibus voce Domini commiſſum eſt paſcere oues Chriſti, ipſum Andream Abbatem per nonnullos huius ſacri Concilij inſignes viros ſuper articulis fidei, & Sacramentis Eccleſiæ, & quibuſcunque ad ſalutem ſpectantibus diligenter examinari fecimus, & tandem quantum viſum eſt neceſſaria fore, expoſita eidem Abbati Sanctæ Romanæ Eccleſiæ fide Catholica, & per ipſum humiliter accepta, hanc quæ ſequitur neceſſariam & veram doctrinam hodie in hac ſolemni ſeſſione ſacro approbante Oecumenico Concilio Florentino in nomine Domini tradidimus. Inprimis igitur Sacroſancta Romana Eccleſia proponit deinde Concilium, & confitetur fidem Sanctiſſimæ Trinitatis, reprobans omnes hæreticos contra illam tenentes, & libros tam veteris quam noui teſtamenti enumerat, omnia fere vt in profeſſione fidei Catholicæ ab Orientalibus emittenda, de qua infrà: & ideo conſulto omittimus, maxime quia Iacobitarum errores potius circa Incarnationis quam Trinitatis myſterium verſantur.

deinde infra proſequitur Concilium.

Firmiſſimè credit, profitetur, & predicat vnam ex Trinitate perſonam Deum verum, Dei filium ex Patre genitum, Patri conſubſtantialem, & coæternum in plenitudine temporis quam diuini Concilij inſcrutabilis altitudo diſpoſuit, propter ſalutem humani generis veram hominis integramque naturam ex immaculato vtero Mariæ Virginis aſſumpſiſſe, & ſibi in vnitatem perſonæ copulaſſe tanta vnitate, vt quicquid ibi Dei eſt non ſit ab homine ſeparatum, & quicquid eſt hominis non ſit à Deitate diuiſum. Atque vnus & idem indiuiſus vtraque natura in ſuis proprietatibus permanente

nente Deus, *& homo* Dei *filius, & hominis filius, æqualis* Patri *secundum diuinitatem, minor* Patre *secundum humanitatem, immortalis & æternus ex natura diuinitatis: passibilis & temporalis ex conditione assumptæ humanitatis.*

Firmiter credit & profitetur & prædicat Dei *filium in assumpta humanitate ex Virgine vere natum, vere passum, vere mortuum & sepultum: vere, ex mortuis resurrexisse in cælum ascendisse sedereque ad dexteram* Patris, *& venturum in fine sæculorum ad viuos mortuósque iudicandos.*

Anathematizat autem execratur, & damnat omnem hæresim contraria sapientẽ.

(Et dãnatis hæreticis omnibus contrariũ sentẽtibus addit) *Anathematizat etiã execratur, & dãnat Eutychem Archimandritam, qui sum intelligeret, iuxta Nestorii blasphemiam veritatem incarnationis excludi, & propterea oportere quod ita Dei verbo vnita esset humanitas: &* Deitatis *& humanitatis vna esset eadémq; persona: ac etiam capere non posset stante pluralitate naturarum vnitatem personæ: sicut Deitatis & humanitatis in Christo posuit vnam esse personam, ita vnam asseruit esse naturam: volens autem vnionem dualitatem fuisse naturarum, sed in vnam naturam in assumptione transisse maxima blasphemia & impietate concedens: aut humanitatẽ in* Deitatem, *aut* Deitatem *in humanitatem esse conuersam.*

Anathematizat, execratur & damnat Macharium Antiochenum, omnésque similia sapientes: qui licet vere de naturarum dualitate, & personæ vnitate sentiret: circa tamen Christi operationes enormiter oberrauit, dicens in Christo vtriusq; naturæ vnam fuisse operationem vnámque voluntatẽ. Hos omnes cum hæresibus suis anathematizat Sacrosancta Romana Ecclesia affirmans in Christo duas esse voluntates, duasque operationes.

Firmiter credit, profitetur & docet neminem vnquam ex viro feminâque conceptũ à Diaboli dominatu fuisse liberatum: nisi per fidem mediatoris Dei & hominum Iesu Christi Domini nostri: qui sine peccato cõceptus, natus, & mortuus humani generis hostem peccata nostra delendo solus sua morte prostrauit, & regni cælestis introitũ, quod primus homo peccato proprio cum omni successione perdiderat, reseruit, quẽ aliquãdo venturũ omnia veteris testamenti sacra, sacrificia, sacramẽta, ceremonia præsignarũt.

Firmiter credit, profitetur & docet legalia veteris testamenti, seu Mosaicæ legis quæ diuiduntur in ceremonias, sacra, sacrificia, Sacramenta: quia significandi alicuius futuri gratia fuerant instituta: licet diuino cultui illa ætate congruerent, significato per illa Domino nostro Iesu Christo adueniente, cessasse, & noui testamenti sacra cepisse. Quemcunq; etiam post passionem in legalibus spem ponentem, & illis velut ad salutem necessarijs se subdentem quasi Christi fides sine illis saluare non posset, peccasse mortaliter. Non tamen negat à Christi passione vsque ad promulgatum Euangelium illa potuisse seruari: dum tamen minimè ad salutem necessaria crederetur. Sed post promulgatum Euangelium sine interitu salutis æternæ asserit non posse seruari. Omnes ergo post illud tempus Circumcisionis & Sabbati, reliquorúmque legalium obseruatores alienos à Christi fide denunciat, & salutis æternæ minimè posse esse

participes

participes: nisi aliquando ab his erroribus resipiscant. Omnibus igitur qui Christiano nomine gloriantur, præcipit omnino quocunque tempore, vel ante vel post baptismum, à Circumcisione cessandum: quoniam siue quis in ea spem ponat, siue non, sine interitu salutis æternæ obseruari omnino non potest. Circa pueros verò propter periculum mortis, quod potest sæpe contingere, cùm ipsis non possit alio remedio subueniri, nisi per Sacramentum Baptismi, per quod eripiuntur à Diaboli dominatu, & in Dei filios adoptantur, admonet non esse per quadraginta aut octuaginta dies, seu aliud tempus, iuxta quorundam obseruantiam, sacrum baptisma differendum: sed quam primum fieri potest, debet conferri: ita tamen quòd mortis imminente periculo, mox sine vlla dilatione, baptizentur etiam per laicum, vel mulierem, in forma Ecclesiæ, si desit sacerdos: quemadmodum in Decreto Armenorum plenius continetur.

Firmiter credit, profitetur & prædicat omnem creaturam Dei bonam; nihilque reiiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur: quia iuxta verbum Domini, non quod intrat in os coinquinat hominem: illamq; Mosaicæ legis ciborum mundorum, & immundorum differentiam, ad cerimonialia asserit pertinere, quæ surgente Euangelio transierunt, & efficacia esse desierunt. Illam etiam Apostolorum prohibitionem ab immolatis simulacrorum, & sanguine, & suffocato dicit illi tempore congruisse, quo ex Iudæis atque gentilibus, qui antea diuersis ceremonijs moribusque viuebant, vna surgebat Ecclesia: vt cum Iudæis etiam Gentiles aliquid communiter obseruarent, & in vnum Dei cultum fidémque conueniendi præberetur occasio, & dissensionis materia tolleretur: cùm Iudæis, propter antiquam consuetudinem, sanguis & suffocatum abominabilia viderentur: & esu immolatitij poterant arbitrari gentiles ad idololatriam redituros. Vbi autem eousque propagata Christiana Religio: vt nullus in ea Iudæus carnalis appareat, sed omnes in Ecclesiam transeuntes, in eosdem ritus Euangelij ceremoniásque conueniant, credentes omnia munda mundis, illius Apostolicæ prohibitionis causa cessante, etiam cessauit effectus. Nullam itaque cibi naturam condemnandam esse denunciat, quam societas admittit humana: nec inter animalia discernendum per quemcunque siue virum, siue mulierem, & quocunque genere mortis intereant quamuis pro salute corporis, pro virtutis exercitio, pro regulari & Ecclesiastica disciplina, possint & debeant multa non negata dimitti, quia iuxta Apostolum omnia licent sed non omnia expediunt.

Firmiter credit, profitetur, & prædicat nullos extra Ecclesiam Catholicam existentes non solùm Paganos, sed nec Iudæos, aut hæreticos, atque schismaticos, æterna vitæ fieri posse participes, sed in ignem æternum ituros, qui paratus est Diabolo & Angelis eius, nisi ante finem vitæ eidem fuerint aggregati. Tantúmque valere Ecclesiastici corporis vnitatem: vt solis in ea manentibus ad salutem Ecclesiastica Sacramenta proficiant, & ieiunia, eleemosyna, ac cætera pietatis officia, & exercitia militiæ

Google

Christiana præmia æterna parturiant, neminemq́, quantascunque eleemosynas fecerit, & si pro Christi nomine sanguinem effuderit, posse saluari, nisi in Catholica Ecclesiæ gremio, & vnitate permanserit.

(Exprimit deinde Synodos Oecumenicas, nempe Nicenam, Constantinopolitanam, & primam Ephesinam, easque amplectitur & approbat, de Calchedonensi verò & de alijs, quas Iacobitæ non admittunt, addit.) *Amplectitur, etiam, approbat, & suscipit Sanctam Calchedonensem Synodum, quartam in ordine vniuersalium Synodorum, Sexcentorum & triginta Patrum, temporibus præfati Beatissimi Leonis prædecessoris nostri, & Marciani Principis celebratam, in qua hæresis Eutychiana cum suo authore Eutyche, & Dioscoro defensore damnata est: & diffinitum est, Dominum nostrum Iesum Christum esse verum Deum & verũ hominem & in vna eaq́mque persona diuinam humanamque naturas integras, inuiolatas, incorruptas, inconfusas distinctasq́ manisse, humanitate agẽte quæ hominis sunt: & Deitate quæ Dei. Quos damnat, damnatos habet; quos approbat, approbatos.*

Amplectitur etiam, approbat, & suscipit Sanctam quintam Synodum secundo apud Constantinopolim tempore Beatissimi Vigilij prædecessoris nostri & Iustiniani Principis celebratam: in qua Sacri Calchedonensis Concilij definitio de duabus naturis & vna persona Christi renouata est, multíque Origenis errores suorúmque sequacium, præsertim de dæmonum aliorúmque damnatorum panitentia & liberatione, reprobati atque damnati sunt.

Amplectitur etiam, approbat, & suscipit sanctam tertiam Constantinopolitanam Synodum, centum & quinquaginta Patrum, quæ sexta est in ordine Vniuersalium Synodorum, temporibus Beatissimi Agathonis prædecessoris nostri, & Constantini quarti huius nominis Principis, congregatam; in qua Macharij Antiochæni Episcopi, & sectatorum hæresis condemnata est: & diffinitum est in Domino nostro Iesu Christo duas esse perfectas integrásque naturas & duas operationes duas etiam voluntates, licèt esset vna eadémque persona, cui vtriusque naturæ competerent actiones, Deitate agente quæ Dei sunt, & humanitate quæ hominis sunt.

Amplectitur etiam, & veneratur & suscipit omnes alias vniuersales Synodos auctoritate Romani Pontificis legitime congregatas, ac celebratas & confirmatas, & præsertim hanc Sanctam Florentinam: in qua inter alia Græcorum atque Armenorum sanctissima vnio consummata est, & multa circa vtramque vnionem salubertima diffinitiones edita sunt: prout in decretis desuper promulgatis plene continetur, quorum tenor in hunc modum sequitur.

Positis deinde alijs decretis Sacrosanctę Synodi circa Vnionem tam Gręcorum quàm Armenorum, in quibus fidei nostrę fundamenta stabiliuntur ac declarantur; in finę Bullæ siue Decreti Vnionis cum Gręcanica natione, addit. *His omnibus explicatis præfatus Andreas Abbas, nomine dicti Patriarchæ, ac proprio & omnium Iacobinorum, hoc saluberrimum Synodale decretum cum omnibus suis capitulis, declarationibus, diffinitionibus, traditionibus, præceptis & statutis,*

ſtatutis, omnémque doctrinam in ipſo deſcriptam: nec non quicquid tenet & docet ſancta ſedes Apoſtolica & Romana Eccleſia, cum omni deuotione & reuerentia ſuſcipit & acceptat. Illos quoque Doctores & ſanctos Patres quos Eccleſia Romana approbat, ipſe reuerenter ſuſcipit, quaſcunque verò perſonas & quicquid ipſa Romana Eccleſia reprobat & damnat, ipſe pro damnatis & reprobatis habet, profitens tanquam vera obedientiæ filius, nomine quo ſupra, ipſius ſedis Apoſtolicæ ordinationibus & inſtionibus fideliter & ſemper obtemperare. Lecto ſolemniter in præſenti Synodo hoc decreto Latino ſermone, mox in Arabico præfatus Andreas Abbas ipſum Iacobinorum Decretum publice ibidem pralegit, atque infraſcripta verba in ſcriptis Arabicè ſubiunxit, quæ in continenti Latinè recitata ſunt: Beatiſſime Pater Domine Eugeni Sanctæ Romanæ Eccleſiæque vniuerſalis ſummæ Pontifex, verèque Chriſti Vicarie, ac Beati Petri ſucceſſor, & ſanctiſſima Vniuerſalis Florentinenſis Synode, totum hoc Sanctum decretum cum inſertis & ſanctis decretis Vnionis Græcorum & Armenorum, quod nunc in veſtra præſentia publicè lectum eſt, Ego Andreas humilis Abbas S. Antonij, orator Reuerendi Patris Domini Ioannis Patriarchæ Iacobinorum, habens ipſius decreti per plures dies plenam notitiam & inſtructionem, cognoſco conſitéorque omnia in ipſo decreto contenta, diuinæ ac Catholicæ veritati conſona exiſtere. Nomine igitur præfati Domini Patriarchæ omniúmque Iacobinorum, ac meo, quemadmodum veſtra ſanctitas atteſtatur, præfatum ſaluberrimum Synodale decretum, cum dictis inſertis decretis, omnibuſque ſuis capitulis, declarationibus, diffinitionibus, traditionibus, præceptis & ſtatutis: omnémque doctrinam in ipſo deſcriptam nec non quicquid tenet & docet ſancta ſedes Apoſtolica, & Romana Eccleſia cum omni deuotione & reuerentia ſuſcipio & accepto. Illos quoque Doctores, & ſanctos Patres, quos Eccleſia Romana approbat, reuerenter ſuſcipio; quaſcunque verò perſonas & quicquid ipſa Romana Eccleſia reprobat & damnat, pro reprobatis & damnatis habeo pollicens nomine quo ſupra ipſum Patriarcham Iacobinóſque, & me ipſum tanquam vera obedientiæ filios, veſtris & ſedis Apoſtolicæ ordinationibus & inſtionibus fideliter & ſemper obtemperaturos. Datum Florentiæ in publica ſeſſione Synodali, ſolemniter in Eccleſia domus Sanctæ Mariæ nouellæ, apud quam nunc reſidemus, celebrata, anno incarnationis Dominicæ milleſimo quadringenteſimo quadrageſimo primo, pridie nonas Februarij, Pontificatus noſtri anno vndecimo.

Digitized by Google

CAPVT XVII.

De natione Armenâ eorumque erroribus.

DE Armenis & eorũ erroribus ſcripſerunt inter alios Vincentius Beluacenſis in ſpeculo hiſtoriali lib. 30. c. 98 & ex eo ad verbum S. Antoninus 3. p tit. 19. c. 8. §. 10. & de nouitatibus apud eos, idem Anton. tit. 21. cap. 5. in princ. Guido Carmelita, Rodulphus Armacanus, & nouiſsimè Prateolus lib. de ſect. hæret. verbo *Armeni*.

Hęreſes & errores præcipui nationis Armeniæ ijdem ferè ſunt cum erroribus Iacobitarũ & Græcorũ: Dicunt enim in Chriſto Domino noſtro vnam naturam eſſe, vnam voluntatem, vnamque operationẽ. Dioſcorum colunt. Tria ſolum habent Concilia vniuerſalia. Adiungunt Triſagio, Qui crucifixus eſt pro nobis.

Cum Græcis Spiritum Sanctum, nõ à filio, ſed à ſolo Patre, procedere: Sacramentum Euchariſtię non in Azymo, ſed tolùm in fermentato cõficiẽs nullam animam antè diem vniuerſalis iudicij fore beatã: nullũ denique eſſe Purgatorium, in quo animæ ex hac luce migrantes purgentur, affirmant; ac proinde neque orandum eſſe pro defunctis.

Præter hos etiam errores, alijs quamplurimis ſcatent, de quibus latiſsimè Guido Carmelita in libro quem de hęreſibus edidit. Primò aſſerunt, Adamum & Euam nunquam carnali copula coniungendos, ſi in eo ſtatu quo illos Deus condiderat, permãſiſſent, humanam ſpeciem aliter propagandam aſſerentes.

2. Ab omnibus etiam Sacramentis virtutẽ conferendi gratiam tollunt.

3. Rebaptizant eos qui iam ſemel Baptiſma ſuſceperunt in Eccleſia Romana, in ea dicentes non eſſe verũ baptiſma, propterea quòd apud Latinos non eſſe veram & Catholicã Eccleſiam affirment, ſed ſolùm penes ipſos.

4. Dicebant etiam Baptiſmum alicui conferri non poſſe, niſi eidem cõferatur & Euchariſtiæ Sacramentum.

5. Chriſma quoque adeo neceſſarium ad verũ Baptiſma perficiendũ, vt niſi baptizandus ipſo Chriſmate vngatur, non baptizatum cenſerent.

6. Aſſerebant rurſus pueros non indigere Baptiſmo ad deletionem peccati originalis, vtpotè qui pueros negarent ante Baptiſmum vllum peccatum originale habere.

7 Item Beatos eſſentiam Dei non videre, ſed claritatem quandam illius eſſentiæ, in qua viſione aſſerunt ſupremam conſtare beatitudinem.

8. Fatentur, Deũ eſſe mendacẽ, propterea quòd cũ Deus dixiſſet, Cain futurum

Digitized by Google

tur ñ vt à nullo homine occideretur, ſeipſum tamen occiderit qua ex re conuincunt Deum protuliſſe falſum, cùm Cain fuerit ab homine occiſus.

9. Item negant illi, verum Chriſti corpus realiter in Sacraméto Euchariſtiæ ſub panis & ſanguinem ſub vini ſpeciebus, contineri.

10. Rurſus ſic vinum in calice apponunt, vt nullam penitus miſceant aquam, eam aſſerentes minimè miſcendam eſſe.

11. Aſſerunt etiam hunc ſacratiſsimum cibum, nec prodeſſe quicquam, nec etiam obeſſe.

12. Item inferni pœnam non eſſe perpetuam, dicentes Chriſtum, cùm ad Inferos deſcendit, omnes animas inde eduxiſſe.

13. Negant in nuptiis contrahendis aliquod eſse Sacramentum, aſſeuerantes illam maris & feminę indiſſolubilem coniunctionem non eſſe Sacramentum, neque per illam aliquam gratiam conferri coniunctis.

14. Et quãuis dicãt originale peccatũ nullũ eſse, fatẽtur tamẽ Baptiſma eſſe neceſſariũ ad vitam æternam conſequendam. Paruulos verò, qui abſq; Baptiſmo decedunt, negant vitã beatã poſsidere, ſed eos dicunt in paradiſum terreſtrẽ migrare, ſi filij ſint fideliũ; ſi verò infidelium filij extiterint, illos dicunt deſcendere in Infernum cum ſuis parentibus.

15. Docent rurſus; omnes homines ante paſsionẽ Chriſti fuiſse dãnatos ob primorũ parentum peccatum atque tranſgreſsionẽ. Dicunt enim, eorundẽ priorum parentũ peccatum adeò fuiſſe exitiale & noxiũ, vt toti poſteritati vſque ad Chriſti paſsionẽ nocuerit, eamq; poſteritatẽ ad infernũ abduxerit: non quidẽ propter originale vitium, quod à primis parentibus contraxerunt naſcentes (quia vti iam diximus, nullum eſse aſtruunt) ſed ob proprium primorum parentum peccatum omnes damnatos eſſe affirmant, etiamſi ipſi in ſe nullum habuerint peccatum.

16. Dicunt item, nullũ fuiſſe futurum peccatũ, ſi Dęmones non fuiſſent, qui homines ad tentationem impellerent: ex quo inferebant, peccatũ eſſe ſimpliciter à Dæmone, & nullo pacto à libero arbitrio.

17. Dicũt etiam eſſe aliqua peccata ita prorſus irremiſsibilia, vt à nullo ſacerdote remitti poſsint, cõtra illud quod Chriſtus dixit Petro Matt. 16. *Quodcunq; ligaueris ſuper terram erit ligatum & in cælis & quodcunq; ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis* Vbi qui totum dicit, nihil excludit.

18. Docent quoque Chriſtum ſurrexiſſe à mortuis die Sabbati, poſt paraſceuen, hora ſexta, cùm tamen eũ ſurrexiſſe tertia die omnes ſcripturæ teſtentur, iuxta quod ipſe ſaluator promiſerat Luc. 18. & Matth 12.

19. Item omnes homines in ſexu virili reſurrecturos, nullumque poſt reſurrectionem futurum eſſe femineum ſexum.

20. Negant denique vllum Sacramentum gratiã conferre poſſe ſuſcipienti, quantumlibet ad illius ſuſceptionem animam ſuam præparet.

CAPVT

CAPVT XVIII.

De quibuſdam Armenorum ritibus.

REcenſitis his & ſimilibus Armenorum erroribus, addit Niceph. li. 18. hiſtor. Eccleſiaſt. cap. 53. Dicunt (ait) habere conſtituciones multifarias diuinorum miniſteriorum, præter Eccleſiæ traditionem & conſuetudinem. Atque vt Monophyſitas ſe eſſe ſatis oſtendant, digito vno à læua dexteram verſus, ſe ipſos cruce conſignant.

Et Crucem Sanctá, magno Paraſceues die, ſub terra abſcondunt, vſque ad magnum Dominicum diem. Tum verò cum lumine per plateas & angulos circumeuntes hinc & inde eam quærunt, & inuentam proferunt.

Tempore autem procedente alios ritus & cæremonias, quæ pietate ſalua vel obſeruari vel omitti poſſunt, complexi ſunt, peculiaria ieiunia inſtituentes, & ſabbatis atque diebus Dominicis magnæ ſanctæ Quadrageſimæ, lac, caſeum, & oua comedentes, & pe panem azymum ſacrificiũ peragentes, atque id quod Alzibini dicitur ieiunium, paulo ante eũ diem, quo carnium eſus interdicitur, ſeruantes. Hactenus Nicephorus. Hę autẽ conſtitutiones, de quibus Niceph. paulo antè, ſunt de quibuſdá Armenorũ ritibus qui maiori ex parte à conſuetudine omniũ Eccleſiarũ & à pietate alieniſsimi vidétur, de quibus, alijſq; Armenorũ cõſuetudinibus, S. Antonin. vt ſuprà, ſic ait: Armeni ſiquidẽ in Sabbato Paſchæ comedũt oua & caſeũ in veſpere, dicũt enim quod Chriſtus reſurrexit in veſpere ſabbati.

Item poſt Paſcha comedunt carnes per omnes ſextas ferias, quæ ſunt ſeptem vſque ad Pentecoſten.

Diem natalis Domini neſciunt, nullaque feſta, vel Vigilias cuſtodiunt, nec quatuor tempora nouerunt.

Per totam quadrageſimam non celebrant, niſi die Sabbati vel Dominicæ, quia dicunt hominem ieiuniũ frangere quoties celebrat. Propter hanc etiam cauſam in ſextis ferijs non celebrant, ne ieiunium frangant.

Diebus autem, quibus carnes comedunt, celebrant, quia tunc non ieiunant. Multa verò ieiunia faciunt.

In ſeptimana ante Septuageſimam, quia dicitur ieiunium S. Sergij, à ſecunda feria vſque ab Sabbatum ieiunare incipiunt.

Et in Sabbatho, & in Dominica carnes comedunt:

Idem in hebdomada ſequenti faciunt.

In quarta & ſexta ferijs oleum & piſces non comedunt, nec vinum bibunt, nec etiam per totam, Quadrageſimam.

Pluſque

Pluſque peccare qui in quadrageſima comedit piſces, vel oleum, aut vinum bibit, quàm illum qui ad lupanar vadit.

Porrò in ſeptimana ante quadrageſimam ita ſtrictè ieiũnant, quòd in ſecunda feria penitus abſtinent. In die Martis aliquid, ſine tamen oleo, & vino manducant. Et in die Mercurij omnino nihil, & in Sabbatho comedunt carnes. Et hoc quidem ieiunium faciunt maiores.

Infantes autem duorum menſium Sacramẽto communicant, & quoslibet indifferenter.

Tantum odium inter Georgianos & Armenos exiſtit, quod Georgianus dicit: *Si quis veſtrum habeat ſpinam in pede fixam tranſiens ante Armenorum Eccleſiam, debet ſpinam ſuſtinere: nec ſe ad pedem ſuum euellendi cauſa inclinare, ne per hoc videatur, ante Armenorum Eccleſiam, ab omnibus Chriſtianis vilis pendendam, ſe inclinare.*

Omnes hi alijque plures Armenorum nationi aſcribuntur errores, nõ quòd omnes Armenii illis inhæreant, ſed quia eorum aliqui aliquibus ex his, alij verò alijs teneantur hæreſibus.

Armenorum errores aperuerunt, atque confutarunt præcipui Patres Chalcedonenſis Synodi, Græci item atque Latini, qui de Chriſti Domini incarnatione ſcripſerunt, quod & ſtrenuè fecerunt etiam Scholaſtici Theologi, quin & Ricardus Randulphus hoc præſtitit, vndeviginti libris quos aduerſus Armenorum errores conſcripſit, ſed cautè legendus eſt: interdum enim dum alios corrigit, ipſe in errores lapſus eſt, quos Thomas Vualdenſis & alij confutarunt. Et ex Antiquioribus contra Armenorum errores ſcripſerunt Proclus Patriarcha Conſtantinopolitanus in epiſtola ad Armenos, S. Nicon in tractatu de peſsima Armenorum Religione, S. Thom. in opuſc. de Armenorum erroribus, & præcipuè Concilium Florentinum in Bulla Vnionis Armenorum.

CAPVT XIX.

Pro iuuandis Armenis.

ARmeni Aſiam incolunt in ea parte, quæ eſt inter Taurum, & Caucaſum montes conſtituta, quorum patria Armenia dicitur à Cappadocia vſque ad Caſpium mare protenſa; cùm autem illi Catholicam fidem fuerint edocti, tempore Conſtantini Imperatoris, ſedem Romanam & Apoſtolicam venerati ſunt, vt ex eorum libris, maximè ex Actis B. Gregorij, magni Præſulis Armeniæ virique ſanctiſſimi conſtat. Referunt enim Armeni inter Imperatorem Conſtantinum, & Tiridatem Regem Armenorum,

Digitized by Google

norum, Sanctum que Gregorium (quem Illuminatorem vocant, quia per illum ad fidem & baptiſmum fuerunt adducti) & B. Silueſtrum Papam vnionem olim fuiſſe Initam; ac deinde inter orientales nationes nulla eſt, quæ ita firmiter Petri ſedi adhæſerit vt Armeni. quam verò ob cauſam ab Eccleſia defecerint conijcere licet ex hiſtoricorũ ſcriptis, nimirũ propter Decreta Concilij Chalcedonenſis ſub Leone primo & Martiano Imperatore celebrati, quòd videlicet in eo ipſo Concilio Eutyches Abbas Conſtantinopolitanus, & Dioſcorus Alexandrinus Epiſcopus, quorũ opinionem Armeni ſequebantur, damnati fuiſſent. Nam quòd tẽpore Philaſtrij Brixienſis Epiſcopi, & B. Auguſtini nondum ab Eccleſia ſeiuncti eſſent, ex eo conſtat, quòd neuter eorum Armenorum hæreſis mentionẽ faciat. Armeni itaque his hæreticis fauẽtes decreta Concilij Chalcedonenſis admittere contempſerunt.

At poſtea in Concilio Florentino, tempore Eugenij iiij. celebrata eſt Armeniorum vnio cum Eccleſia Catholica, quamuis nunc apud Armenos ipſos, ſicut nec apud Græcos, vnionis in illo celeberrimo Concilio, præſente Imperatore Palæologo factæ, nullum ferè exiſtat veſtigium: & quãuis hodie aliqua illorum pars à Romana diſſentiat Eccleſia, maior tamen eorum numerus, ac præcipuè Patriarchæ & Epiſcopi, paratiſsimi ſunt ad redintegrandam, & confirmandam eandẽ vnionem, præſtandamque obedientiam Apoſtolicæ ſedi. Quemadmodum nuper à Religioſis noſtri Ordinis, iuſſu Clementis VIII. Sanctæ memoriæ Papæ, in Perſarum Regis ditionem, ſalutis animarum cauſã penetrantibus, relatione fide digna accepimus.

Natio Armena, quæ copioſiſsima eſt, teſte Leonardo Epiſcopo Sidonienſi, (qui à Gregor. xiij. miſſus, omnes ferè Orientis Prouincias perluſtrauit) duobus Patriarchis principalibus ſubiecta, quorum vnus eſt Armeniæ maioris, reſidens in Monaſterio & Eccleſia Ecmeazin, propè ciuitatem Eruan in Perſia. Alius autem Armeniæ minoris, reſidens in ciuitate Sis in Cilicia, hodie dicta Caramania. Alij inſuper Patriarchæ inter eandẽ nationem fauore Turcarum creati reperiuntur, ſuntque exactores tributorum, quæ familiæ Armeniæ Turcis reddere tenentur. Alij etiam ſunt coadiutores electi eorundem Patriarcharum cum conſenſu Epiſcoporũ & populi. Alij inſuper ſunt Primates, aut potiùs Patriarchæ eiuſdem nationis, in vltimis partibus Perſiç, & in Conſtantinopoli, qui quanquam vi iuris ſubditi ſint huic Patriarchæ Armeniæ maioris, quandoque tamen eum non recognoſcunt.

Familiæ, quç huic Patriarchatui maioris Armeniæ ſubſunt, excedunt numerum centum & quinquaginta millium, prçter monaſteria quam plurima, Epiſcopos, Sacerdotes, Religioſos & Diaconos permultos.

Huius

Huius Patriarchatus Magiſtri & cõcionatores Armenica lingua, Mortabiti dicuntur, quibus natio ipſa non minorem obedientiam quàm ipſiſmet Patriarchis pręſtat.

In prouincia Neuuam, in ipſa quoque Perſia, in duabus ciuitatibus degunt Armeni Catholici, qui Archiepiſcopo Dominicani ordinis alijſq; fratribus eiuſdem familiæ, ſubduntur, qui Latino ritu ac ſub obedientia Romanę ſedis viuunt.

Patriarcha verò Armeniæ minoris habet ſub ditione ſua viginti quatuor Prælatos Epiſcopos, & Archiepiſcopos, & ad duodecim Epiſcopos ſuperiores viciniores q; Eccleſię Patriarchali, ſpectat electio Patriarchæ, quandoque tamen à populo Armeno, fauore & iuſſu officialium Turcarum, Patriarchę creantur; poſtmodumque ab Epiſcopis & Archiepiſcopis conſenſum obtinent, pręcipuique populi fauore Coadiutor cum futura ſucceſsione, ei deputatur, qui è Magiſtro & prędicatore poſt mortem prędicti ſui prædeceſſoris, à populo in Patriarcham recipitur & confirmatur.

Familię huic Patriarchatui ſubditæ numero circiter viginti millium recenſentur, aguntque in ciuitatibus, villis & caſtellis Syriæ & Ciliciæ, ſuntque viginti Monaſteria centum Religioſorum, Sacerdotes trecenti, Diaconi & Clerici quam plurimi, qui eleemoſynis propriaque induſtria viuunt. Hęc ex prędicto viro pijſſimo Leonardo Sidonienſi Epiſcopo: qui veritati conſentanea pro eius temporis ac rerum ſtatu referebat. Verum Rex Perſarum hac tempeſtate armorum vi, & potentia tam maiorẽ quàm minorem Armeniam à Turcarum tyrannide vindicauit, ac ſuo ſubegit imperio. Pro iuuandis Armenis legendus eſt Guido Carmelita; extat quoque Romę profeſſio fidei Armena lingua edita: cętera quę dixerimus infrà pro iuuandis Schiſmaticis Orientalibus, conſideranda ſunt in Armenorum ad fidem reductione: nunc verò ſufficiat pauca ex vnione ab Armenis cum Eccleſia Catholica in Concilio Florentino facta referre.

CAPVT XX.

De vnione Armenorum, Decretum à Sancta Synodo Florentina ſub Eugenio iiij. Pont. Max. editum.

EVgenius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, ad perpetuam rei memoriã. Exultate Deo adiutori noſtro: Iubilate Deo Iacob omnes vbique, qui nomine cenſemini Chriſtiano. Ecce enim iterum Dominus recordatus

Digitized by Google

misericordiæ suę alium dissidię lapidem nongentis & amplius inueteratũ annis de Ecclesia sua auferre dignatus est: Et qui facit concordiá in sublimibus,& in terra pax est hominibus bonę voluntatis, optatissimam Armenorum vnionem sua ineffabili miseratione concessit. Benedictus Deus & pater Domini nostri Iesu Christi,Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra. Intuens namque pijssimus Dominus Ecclesiam suam, modò ab his qui foris sunt,modo ab his qui intra,non paruis agitari turbinibus ; vt inter ipsas respirare angustias,& ad resistendum fortiter assurgere valeat,multis eam quotidie modis consolari & roborare dignatur. Nam & pridem magnam illam Græcorum vnionem multas longè lateque continentium nationes & linguas : hodie verò hanc ipsam Armenici populi,qui per Septemtrionem,& Orientem in magna copia diffusus est,in eodem fidei & charitatis vinculo cum sede Apostolica stabiliuit. Hæc profectò tam magna & mira sunt diuinæ pietatis beneficia: vt non solùm pro vtroque, sed ne quidem pro altero,satis dignas suæ Maiestati referre gratias possit intellectus humanus. Quis non vehementer admiretur vno eodemque tam breui tempore, duo sic præclara, & tot sæculis desiderata opera in hoc Sacro Concilio fuisse tam fæliciter consummata? Vere à Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris. Quæ enim hominum prudentia vel industria, nisi gratia Dei & cępisset & perfeciſſet,has tales ac tantas res explere potuisset. Laudemus iugiter & toto corde benedicamus Dominum, qui facit mirabilia magna solus, ipsique psallamus spiritu, psallamus & mente, oreque & opere, quantum sinit humana fragilitas, pro tantis muneribus gratias agamus, orantes & obsecrantes, vt quemadmodum ipsi Greci, atque Armeni vnum cum Ecclesia Romana effecti sunt, ita fiant & cæteræ nationes, præsertim Christi charactere insignitæ,& totus denique populus Christianus,omnibus odijs, belliſque extinctis, mutua inuicem pace ac fraterna charitate quiescat & gaudeat. Ipsos autem Armenos magnis laudem præmijs dignos esse meritò censemus. Vt primùm enim à nobis ad Synodum accersiti sunt,tanquam Ecclesiasticæ auidi vnitatis, spectabiles,deuotos, & doctos oratores suos,cum sufficienti mandato de suscipiendo videlicet, quicquid Spiritus Sanctus hanc Sanctam Synodum illustrauerit,ex remotissimis Regionibus per multos labores mariſque pericula,ad nos & hoc Sacrum Concilium destinarunt. Nos verò tota mente, vt nostrum pastorale decebat officium, cupientes tam Sanctum perficere opus,sæpè cum ipsis Oratoribus de Sancta vnione cõtulimus. Et ne vel parua huic Sanctę rei dilatio fieret,deputauimus de omni statu huius Sacri Cõcilij viros Iuris Diuini & humani doctissimos, qui cum omni cura,studioque & diligentia rem istam cum ipsis pertractarent

ſtarent oratoribus, ab eis accuratè inquirentes eorum fidem, tam circa diuinæ vnitatem eſſentię, & diuinarum perſonarum Trinitatem, quàm Domini noſtri Ieſu Chriſti humanitatem, & ſeptem Eccleſiæ Sacramenta, & alia ad fidem orthodoxam & ritus vniuerſalis Eccleſię pertinentia. Multisitaque adhibitis diſputationibus, collationibus, & tractationibus. Poſtquam non mediocrem teſtimoniorum inſpectionem, quę ex Sanctis Eccleſiæ Patribus & Doctoribus deducta ſunt, & earum de quibus agebatur rerum diſcuſsionem: tandem expedire iudicauimus, ne vlla in futurum de fidei veritate apud ipſos Armenos hęſitatio eſſe valeat atque idem per omnia ſapiant cum ſede Apoſtolica, vnioque ipſa ſtabilis ac perpetua ſine vllo ſcrupulo perſeueret, vt ſub quodam Breui cõpendio orthodoxę fidei veritatem, quã ſuper prędmiſsis Romana profitetur Eccleſia, per hoc decretum ſacro hoc approbãnte Florentinenſi Concilio, ipſis oratoribus ad hoc etiam conſentientibus traderemus.

Deinde Sancta Synodus exponens Armenis fidei noſtræ arcana, tradit ſymbolum Conſtantinopolitanum, aſſeritq; in Chriſto duas naturas & vnam perſonam, & quòd Ieſus Chriſtus conſubſtantialis Patri ſit ſecundum Diuinitatem, & nobis ſecundum humanitatem, & in eo ſint duæ voluntates & duæ operationes. Deinde explicat ſeptem Sacramentorum formam materiam, & effectum eorum, ac nouiſsimè refert & amplectitur Sancti Athanaſij Symbolum, quæ à nobis conſultò omittuntur, quia nimis longa; & ferè omnia (exceptis his quæ ad Sacramenta pertinent) repetuntur in profeſſione fidei infra à nobis in fine huius tractatus adducenda. Demum lecta Bulla vnionis Græcorum cum Latina Eccleſia, proſequitur Concilium dicens.

His omnibus explicatis prędicti Armenorum oratores nomine ſuo, ac ſui Patriarchę, & omnium Armenorum hoc ſaluberrimum Synodale decretum in omnibus ſuis capitulis, declarationibus diffinitionibus, traditionibus, prędceptis, & ſtatutis, omnemque doctrinam in ipſo deſcriptam, nec non quicquid tenet & docet Sancta Romana ſedes Apoſtolica & Romana Eccleſia, cum omni deuotione & obedientia acceptant, ſuſcipiunt & amplectuntur. Illos quoque doctores & ſanctos Patres quos Eccleſia Romana approbat, ipſi reuerenter ſuſcipiunt: quaſcunque verò perſonas, & quicquid Romana ipſa Eccleſia reprobat & damnat, ipſi pro reprobatis & damnatis habent. Profitentes tanquam veri obedientię filij, nomine quo ſupra, ipſius ſedis Apoſtolicę ordinationibus & iuſsionibus fideliter obtẽperare. Lecto autem ſolemniter in noſtra, & huius Sãctę Synodi prędſentia memorato decreto, mox dilectus filius Narſes Armenus, nomine ipſorum Oratorum, in idiomate Armenico publicè hęc quę ſequuntur legit quę incontinenti dilectus filius Baſilius, ordinis fratrum minorum, neſter & ipſorum Armenorum communis interpres, publicè ſermone Latino in hunc modum ex ſcripto legit. Beatiſsime Pater, &

Sanctiſsima Synode, totum hoc Sanctum decretum quod nunc Latinè coram veſtra publicè lectum eſt preſentia, fuit nobis pridie de verbo ad verbum in noſtro idiomate clarè expoſitum & interpretatum, quod quidem nobis optimè placuit & placet.

Ad maiorem autem noſtrę mentis expreſſionem, eius effectum ſummatim repetimus. In ipſo continetur.

Primò, qualiter populo noſtro Armenorum traditis Sãctum Symbolum Conſtantinopolitanum, cum illa additione Filioque, vt in Eccleſijs noſtris, diebus ſaltem Dominicis maioribuſque feſtiuitatibus, intra Miſſarum ſolemnia, decantari ſeu legi debeat.

Secundò diffinitionem quarti vniuerſalis Concilij Chalcedonenſis de duabus naturis in vna Chriſti perſona.

Tertiò diffinitionem de duabus Chriſti voluntatibus & operationibus, in ſexto vniuerſali Concilio promulgatam.

Quartò declaratis, quòd ipſa Chalcedonenſis Synodus, & Beatiſsimus Leo Papa, rectè de duabus in vna perſona Chriſti naturis veritatem diffinierunt, contra impia Neſtorij & Eutychis dogmata, iubetisque vt ipſum Beatiſſimum Leonem tanquam Sanctum, & fidei columnam veneremur. Atque non ſolùm has tres Synodos Nicenam, Conſtantinopolitanam, & Epheſinam primam, ſed & omnes alias vniuerſales auctoritate Romani Pontificis legitime celebratas, reuerenter ſuſcipiamus.

Quintò breuem formulam Sacramentorum ſeptem Eccleſię, videlicet Baptiſmi, Confirmationis, Euchariſtiæ, Pœnitentię, Extremæ Vnctionis, Ordinis, & Matrimonij; declarando quæ ſit cuiuſque Sacramenti materia, forma, & Miniſter, quodque in ſacrificio altaris, dum calix offertur, vino paululum aquæ admiſceri debet.

Sextò quandam compendioſam Beatiſsimi Athanaſij fidei regulam, quæ incipit, *Quicunque vult ſaluus*, &c.

Septimò Decretum vnionis concluſæ cum Græcis in hoc Sacro Concilio pridem promulgatum, continens, qualiter Spiritus ſanctus ex Patre & Filio ęternaliter procedit, & quòd illa additio, Filioque licitè ac rationabiliter ipſi Symbolo Conſtantinopolitano fuit appoſita. Quodque in pane triticeo, azymo vel fermentato corpus Domini conficitur. Quid etiam credendum ſit de pœnis Purgatorij & Inferni, ac vita Beata, & de ſuffragijs quæ pro defunctis fiunt. Item de plenitudine poteſtatis ſedi Apoſtolicæ tradita à Chriſto, Beato Petro & ſuis ſucceſſoribus, atque de ordine Patriarchalium ſedium.

Octauò decernitis, vt de cætero Armeni has feſtiuitates infraſcriptis diebus more vniuerſalis Eccleſiæ celebrare debeant, videlicet Annunciationis Beatæ Mariæ Virginis, viceſima quinta Martij, Natiuitatis B. Ioã-

nis

Digitiz Google

nis Baptiſtæ, viceſima quarta Iunij; Natiuitatis ſaluatoris noſtri, ſecundum carnem, vigeſima quinta Decembris; Circunciſionis eiuſdē, prima Ianuarij; Epiphaniæ, ſexta eiuſdem Ianuarij; Præſentationis Domini in templo, ſeu Purificationis Beatę Marię, ſecnnda Februarij. Nos igit ur oratores, nomine noſtro noſtriąue Reuerendi Patriarchæ, & omnium Armenorum, ſicut & veſtra Sanctitas in ipſo Decreto atteſtatur, hoc ſaluberrimum Synodale Decretum, cum omnibus ſuis capitulis, declarationibus, diffinitionibus, traditionibus, præceptis, & ſtatutis, omnemq; doctrinam in ipſo deſcriptam, nec non quicquid tenet & docet Sancta ſedes Apoſtolica, & Romana Eccleſia, cum omni deuotione & obediētia, acceptamus, ſuſcipimus, & amplectimur. Illoſque Doctores & Sanctos Patres quos Eccleſia Romana approbat, reuerenter ſuſcipimus. Quaſcūque verò perſonas, & quicquid ipſa Romana Eccleſia reprobat & damnat, nos pro damnatis & reprobatis habemus. Profitentes tanquam veri obedientiæ filij, nomine quo ſuprà, ipſius ſedis Apoſtolicæ ordinationibus & iuſsionibus fideliter obtemperare. Datum Florētiæ in publica ſeſsione Synodali ſolemniter in Eccleſia maiori celebrata, anno Incarnationis Dominicæ, Milleſimo quadringenteſimo, decimo Kal. Decembris, Pontificatus noſtri anno IX.

De Armenis, qui poſt reductionem Græcorum etiam ipſi inſtructionē fidei, ſecundum Romanam Eccleſiam, ſuſceperunt ab Eugenio Papa iiij. in Concilio Florentino, ſcribit idem S. Antonin. in eadem 3. parte tit. 22. cap. XI. §. i. in fine. Quod inſuper Armeni & aliqui ex India miſerunt Oratores ſuos Florentiam ad Dominum Eugenium poſtulantes & ſupplicantes inſtrui & erudiri, in ijs quæ ſunt fidei, à Romana Eccleſia, & vniri cum ea in charitate Chriſti: qui examinati, in paucis reperti ſunt diſſentire à Catholica fide, & in illis ſubiecerunt ſe correctioni Apoſtolicæ ſedis; quæ de concilio Prælatorum decreuit, eos in ritibus ſuis, qui nō ſunt contra veritatem fidei, tolerari; ſicut & Græci, licet diſsimiles ſint à moribus Latinæ Eccleſię. In aliquibus verò, qui à fide vera diſcrepabant, prohiberi, vt qui Sacramentum Confirmationis non habebant in vſu conferendi illi nationi, docentes eos, illud, ſicut & cætera Sacramenta, debere accipere, credere, & conferre, & aliqua alia: quibus determinationibus acquieuerunt. Ex quibus collige tolerandos eſſe ritus aliarum nationum, etiamſi ab Eccleſia Romana diſſentiant, dummodo in alijs Catholicè ſapiant: & hæc de Armenis.

CAPVT

CAPVT XXI.

De Georgianis, (alio nomine Iberis,) & eorum erroribus.

INter cæteras Schismaticorum nationes, qui Orientalem regionem inhabitant, non sunt minoris notæ Georgiani, quorum Prateolus in libro de vitis & sectis Hereticorum, verbo Georgiani, ritus, mores ac simul errores breuiter refert.

Georgiani (inquit) sunt ij, quos Iberos appellant Cosmographi, gens barbara & bellicosa, & quæ (authore Pio 2. huius nominis Romanorum Pontifice in sua Cosmographia) Armenico & Medico cultu vtitur, Scytharumque more viuit, quorum cognati sunt & cõtermini. Habitat enim hæc natio in interiori Armeniæ parte ad septemtrionem, & Euxinũ versus: quam Magnus Pompeius Romano Imperio subiecit: sed sub Constãtino Cæsare, Helenæ filio, & Syluestro Papa, verbi Dei fœdera & fidem futuri regni susceperit, circa annum Domini 315.

Qui licet hodie Christum colant, procul tamen ab Apostolica sede, veritatis Magistra, colunt: & barbaris circumfusi gentibus, non omnem puritatem Euangelij seruant. Nam in Sacramentis & alijs plerisque rebus, Græcorum errores sequuntur. Eorum Clerici rotundas circumferunt coronas, more nostro, Laici verò quadratas. Illustriores illorum mulieres Amazonum instar, armis in prælijs vtuntur. In officijs Ecclesiasticis & scriptis, quidã eorum lingua Græca, alijque Chaldaica vtuntur.

Georgiani verò appellantur, à Diuo Georgio, quem velut præcipuum patronum, & in suis præliis contra Paganos velut signiferum & propugnatorem ingenti honore venerantur. Quocunque tendunt, turmatim incedunt, vexillum diui Georgij imagine insignitum circumferentes, cuius ope & auxilio se in bello maximè iuuari credunt. Archiepiscopum habent, qui in monte Sina claustrum diuæ Catharinæ incolit, cui per omnia vt nos summo Romanorum Pontifici, obtemperant. Cur verò tanto in honore Diuum illum Georgium habeant, fit inde quòd ille primus ad fidem Christi Armenos Iberosque conuertit, diuinumque dogma apud eos disseminauerit: quamuis Ruffinus & Sozomenus lib. secundo cap. sexto, & sequenti, & post eos Nicephorus lib. 8. cap. 34. mulierẽ captiuam tanti boni illis causam præstitisse asserant. Quæ cum aliàs semper pudicè casteque vixerat, tum captiua quoque nihil de pietate sanctioreq; instituto remisit. Nam diu noctuque pietatis exercitia exhibebat, ieiu-

Digitized by Google

nijs plurimùm vacabat, continue que precationibus insistebat. Hactenus Prateolus : quam mulierem fuisse Barbaris admirationis magnæ, ac suo exemplo & oratione, & miraculis, Reginam & Regem illius prouinciæ, ad fidei cognitionem perduxisse, latius prosequitur idem Prateolus : sed hæc pro Georgianorum erroribus sufficiant; hi enim facilè ex his, quæ contra Græcorum errores scripsimus, conuincuntur.

De Georgianorum ad fidem Christianam conuersione, Ruffinus in historia Ecclesiastica lib. 1. cap. 11. à quo omnes alij acceperunt, vt Nicephorus lib. 8. cap. 34. Sigibertus in Chronicis, Genebrardus in Chronographia lib. 2. sub Sancto Marco Papa I. Supplementum Chronicorũ lib. 9. qui in eum errorem lapsus est, vt putarit Iberiam esse, quæ hodie Scotia nuncupatur; cùm reuera aliud sit Iberia in continenti terræ, aliud Iberia insula prope Britanniam, & tunc aliud Hibernia, seu Irlanda Insula, aliud Scotia quæ contigua est Angliæ, & pars antiquæ Insulæ Britanniæ.

Eorum conuersionem ad fidem per captiuam mulierem, præter Ruffinum vt suprà cap. 10. tradunt Sozomenus lib. 2. Ecclesiast. histor. cap. 6. Cassiod. lib. 3. cap. primo, Theodoretus lib. primo Ecclesiast. histor. cap. 24. Nicephor. lib. 8. cap. 34. Socrates lib. primo cap. 16. & alij post ipsos.

De Schismate Georgianis immisso à Patriarcha Antiocheno, & eorum erroribus Vincentius Beluacensis in speculo historiali lib. 30. cap. 93.

De eorum moribus, & de Catholico pro Patriarcha deputato, & quòd Græco ritu viuant, & de alijs si quis plura desiderat, legat S. Antoninum 3. parte histor. tit. 19. cap. 8. §. 9. qui §. 10. in fine agit de odio quo afficiuntur Georgiani aduersus Armenos, de quo suprà diximus.

Addam verò ea quæ de eorum moribus breuiter retulit Raphael Volaterranus lib. 11. de sectis Syriæ. His inquit proximi, siue, vt nonnullis placet, ijdem sunt Georgiani quæ gens & ipsa Christiana, bello fortissima & vicinis formidata, cognominata, vt ferunt, à Diuo Georgio, cuius vexillum in bello contra Infideles gestant. Ego tamen non minus putauerim eos esse posse, quos Plinius Georgos appellat in ea fere regione. Igitur ij, quòd procul sint à ritu orthodoxo, aberrant, Græcorum ferè sectantes errorem, eadem & in sacris libris lingua vtentes. Sacerdotes eorum diro squallore peraſati incedunt, crinibus oblongis, barbaque ad pectus promissa, sacrificant etiam more Græcanico, in calice molliunt offam, quam prius Sacerdos ipse cochleari argenteo delibat, deinde volentibus delibãdam modo simili præbet. Venere quondam ad Cottadinum Principem Damascenum, dum nostri obsiderent Damiatam, questum, sese, cũ Christiani sint, ab eo neglectos, ac inexpugnata tunc Hierosolyma minimè vocatos. Sepulchrum dominicum immunes adeunt ab omni vectigali, cũ & ipsi quoque Saracenis vicinis beneficium compensent. Nostra memo-

ria miſerunt legationem ad Pium ij. Pontificem, cùm è Conuentu Mantuano ſe in Vrbem reciperet. Hæc ibi.

Bernardus Lucemburgus in Catalogo Hæreticorum, editione quarta verbo Georgiani: Habent inquit Archiepiſcopum qui eſt in Monte Sina in Clauſtro S. Catharinæ, cui obediunt per omnia, vt nos Domino Papæ. Errores Græcorum ſequuntur in Sacramentis & alijs: Clerici eorum rotundas habent coronas, laici verò quadratas: nobiles eorum mulieres more Amazonum armis in prælijs vtuntur. In officijs & Scripturis lingua Græca vtuntur, alias Chaldaica.

Paulus denique tertius, anno Domini 1545. Regi Georgianorũ amanter, vt fidem Catholicam conſeruet & oratores ad Sedem mittat, ſcripſit, & Stephanum Colynzam electũ Neſciouanenſem in Armenia, deputauit in Nuntium & oratorem ad Reges Georgianorum & Armeniæ, vt habẽtur hodie Bullæ in Secretaria domeſtica Pontificum. Rex verò ad Pontificem maximum dedit literas ſub hac forma:

Miſeratione Dei Symeon Rex Cardelij totius Iberiæ, & Orientis.

EXcelſe, & ſplendidiſsime, & ſanctiſsime, & beatiſsime Domine noſter, Pater noſter, & Papa, paſtor paſtorum, princeps principum, & decime tertie Apoſtolorum, Pater noſter, & Papa Magnæ Romæ, aurea tuba, organum Dei inflatum; Petre iudex, & clauicularie regni cœleſtis, Paule Doctor gentium, qui aſcendit vſque ad tertium cœlum, & raptus eſt vſque ad paradiſum, & audiuit ineffabilia verba, quæ dici nõ poſſunt: totius orbis prædicator, ipſarum Eccleſiarum luminare, vbi ſancta, & veneranda ſepulcra Apoſtolorum, vbi requieſcunt ſanctę Reliquiæ ipſorum, & Dominator Eccleſiæ Catholicæ, & Gubernator magnę & illuſtriſsimæ Romæ, ſicut Sol, qui vertitur per totum Occidentem, Maxime Princeps, Papa Romæ, ſicut Sylueſter, Regum Vates, Domine & Dominator & Pater Spiritualis, Sanctiſsime Papa, profundam genuflexionem facimus, & ſalutamus Sanctam dexteram eius. Benedictus ſit Deus Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, cum Domina, & pura Matre, filij Dei genitrice Sanctiſsima. Et ſi nobis mandas per Sanctitatem tuam, qualiter venit huc Procurator Magnę Scythiæ Ecmiacenſis, nomine Ter Iacob, & accepimus venerandam ſcripturam tuam, ſed nos neſciuimus intelligere eam, & de ore retulit nobis, quod erat præſtantius: gauiſi ſumus propter honoratiſsimam, & ſanctam tuam Celſitudinem, & Regum laudem, & victoriam, & gloriam, & exultauimus lætitia ſempiterna, gratias agentes Deo omni-

omnipotenti, & Dominæ noſtræ Deiparę, & Sanctæ Virgini Mariæ, & Venerandæ, & viuificanti Cruci. Deus omnipotens, & Miſerator maiorem fortitudinem, & victoriam det nobis, & Chriſtianis ab impijs Agarenis, nobis, & omnibus Orthodoxis populi Chriſtiani, & gloriam, & ſpem, & conſolationem: & confundat eos, qui ſunt extra fidē. Precamur Optimum Deum; vt ſuſtentet imperium maximæ Sanctitatis tuæ: & per orationes tuas ſanctas liberet nos ab iniurijs inimici. Et etiam refero ſanctitati tuæ, quod beatiſsimus, ſanctus, & à Deo corona datus fuit Rex, & pater meus Chirluar Saphi, vt Sanctitas tua audiuit, propter religionem: quoniam propter amorem Chriſti, impij Agareni occiderunt eum in bello, & accepit Martyr finem, & ſanguinem ſuum effudit, & nunquam voluntatem eorum fecit: poſtremo & nos auxilio Dei accepimus thronum patris noſtri, & ex tunc à bellis non ceſſauimus diu noctuque inter pluuiem, & pluuias. Quot bella, & anguſtias, & mœſtitias propter amorem Chriſti accepimus, & alia mala paſsi ſumus? donec vulnerati fuimus in prœlio, & incluſi fuimus in carcere in manibus Perſarum, & Dei voluntate, & auxilio eius, & per orationes tuas Sanctas liberati ſumus, & iterū ſedimus in throno noſtro, & iterum non quieuimus à bello, cum Ottomanis feris, & tranſierunt plura prœlia primis cū Ottomanis, vt opinor, vos audiuiſſe, quot mœrores, & anguſtiæ? Sed non occubuimus his vſque ad caput meum, & vitam meam cum paruulo filio meo, vt effunderem ſanguinem meum, propter Crucifixum Chriſtum meum, & Deum meū: donec vixero, non parcam vitæ meæ à bello vnum pugillum, ſanguinem dulcis mei, & Domini mei, & Dei mei non vacuū dimittam. Nunc Chriſtianitas, & totus mundus eſt in te, & in manibus tuis, ô Domine mi Sanctiſsime, nunc da virtutem, & auxilium, vt ſaluetur populus Chriſtianus, Deus retribuat tibi Regnum Cœleſte, & nos cum auxilio Dei, & per pias preces tuas ſanctas, donec vixerimus, non faciemus voluntatem Agarenorum. Sed in nos deinceps quis ſcit, quid velit fieri? Veremur ne conuertatur bonitas in inſipientiam, & incidamus in impietatem. Ideò refero Sanctitati tuæ, vt ſcias ex parte mea, quòd benè valeo, & caput meum & vitam meam pono ad mortem propter Chriſtianitatem. Et etiam refero Sanctitati tuæ, da auxilium, & miſericordiam Chriſtianis, & ſalua eos à manibus iniquorū. Et precor, & rogo ne noſtri obliuiſcaris in orationibus tuis ſanctis omni tempore: Et præcipuè ne obliuiſcaris ſcribere nobis, vt ſciamus ſanitatem tuam, & Populi tui, piorum Chriſtianorum vt cor noſtrum cognoſcas: ore ſuo referet Sanctitati tuæ Ter Iacob Sacerdos. ſanctæ orationes tuæ ſint nobiſcum. Amicus animo, & corpore. Amen Anno 7104. Chriſti 1546. Idichion 9.

CAPVT XXII.

De Maronitarum natione.

MAronitæ,non ab hæretico nomine Maron ſunt cognominati,vt falſò ſibi Prateolus & alij perſuaſerunt, ſed potius à ſancto Marone, cuius Monaſterij Monachi Maronitę dicebãtur,vt accuratè colligit Card. Baron. Tomo 7. ſub annum Chriſti 518. ex Synodo quadam Tyri eodem tempore celebrata:ad quam aliqui Archimandritæ contra Hæreticos Eutychianos literas ſcribentes. Inter hos primo loco habetur ſubſcriptio Alexandri Archimandritæ Monaſterij S.Maronis,qui Maronitæ dicebantur,omnes profeſſores & defenſores tunc Catholicæ veritatis.Et licet poſtea à fide declinantes anno 699. ab Eccleſia Catholica diſcedentes, teſte Prateolo,Eutycheti,Dioſcoro,& Monoſophitis hęreticis adhęſerint,tãdem,abolito diro ſchiſmate,ad Sanctæ Romanæ Eccleſię communionem Catholicam,diuino afflante ſpiritu,redierunt. Celebrata eſt hæc cum Eccleſia Catholica vnio per manus Eymerici Antiocheni Patriarchæ,ac poſteà eorum Patriarcha Generali interfuit Concilio Romæ celebrato ſub Innocentio huius nominis tertio , circa annum Domini 1215. quare de Maronitis pauca inſerenda huic operi exiſtimaui , vt ſi fortè Euangelici operarij in illum Orientis tractum aliquando pro animabus Deo lucrãdis mittantur , morum ac Religionis iſtius Catholicæ gentis non ignari, illis etiam conſulere poſsint.

Maronitæ igitur,teſte Antonio Poſſeuino in Apparatu,verbo Maronitæ, Libani montis in Syria incolæ,ſub eorum Patriarcha, pietatem ac fidem erga Romanum Pontificem, & ſedem Apoſtolicam, vni ex omnibus Orientis populis ſat integram,à tempore Innocentij iij. retinuerunt. Eorum Patriarcha,qui dicitur Maronitarum,quique appetit Antiochenus vocari,cùm apud ſeſe extet eius nominis monumentum in antiquis ſcriptis aliquot,monachus eſt: (Monachi enim fiunt,niſi & antea ſint,quicũque ad Epiſcopatus euehuntur)& octo,nouemue ſub ſe Suffraganeos habet Epiſcopos. In monte Libano,qui valdè protenditur,ac cuius ambitus eſt ſeptingentorum millium paſſuum Patriarchæ eſt ſedes in Monaſterio, ſeu Cœnobio,in quo paulo plus viginti Monachi degunt , qui Monachi dicuntur S. Antonij. Abeſt id Cœnobium Tripoli Syriæ,(vbi Mercatores agunt Turcæ, Iudęi, alij,& paucisſimi Chriſtiani , qui ſacellum habent domi)viginti quinque paſſuum millibus. Porrò cùm in monte Libano Ciuitas nulla,pagi tantum,& hi frequentes,neque exigui ſint,omnes Catholici

Digitized by Google

tholici ſub vnius Patriarchę ſpirituali ditione viuunt. Duos Principes, ſiue Præfectos habent, qui Diaconi (licet Laici) ab ijs vocantur, quiq́ue Iuri dicundo ijs præſunt, qujq́ue Chriſtiani & pij ſunt. Tributa pendunt Turcis pluſquam ferre poſsint. Singuli verò, vbi ætatem duodecim annorum exceſſerint, ſingulis annis 17. aureos numos è ſolo autę ſiue agris pro ſingulo ſpatio, quod ſexdecim Spithamas complectitur, aureum quotannis Turcis Quaſtoribus pendunt: quod tributum niſi certo die perſoluant, agri ijs demuntur, aut iacturam ingentem bonorum patiuntur. Cumq́ue eam ob cauſam Turcæ minitati fuiſſent; incolas ſeſe miſſuros Turcas, qui partem illam agrorum, quæ vacua maneret, excolerent, duobus millibus aliis aureis in ſingulos annos pacti ſunt Maronitæ, ſeſe vexationem illam, ſiue Turcarum commercium redempturos; ſic integri ab omni Turcarum conſuetudine viuunt. Et verò Maronitæ, non ſolùm in Montis Libani tractum, verùm etiã Damaſci, Aleppi, & in aliqua Cypri parte ſic vitam agunt, vt Patriarchæ ſuo obediant, & ritũ qui apud eos eſt Catholicum ſimplici ductu, & ſingulari propenſione ſequantur. Excõmunicationem, quo vno ſpirituali gladio Patriarcha ſæpè vti cogitur, vt homines vel à peccatis arceat, vel in officio contineat, magnopere verentur ac metuunt.

Cæterum apud Patriarcham diligenter aſſeruantur diplomata Pontificia Romanæ ſedis, iam inde vſque ab Innocentio iij. ac deinceps à reliquis Pontificibus, qui ad eos vel Legatum, aliquando Cardinalem S. Marcelli, vel alios miſerunt: cumq́ue in litteris Pontificijs olim admoniti fuiſſent Maronitę, vnà cum Gręcis, ne aliquos errores tenerent, ſed abijcerẽt; factum eſt, vt à quibuſdam, qui eò ex Vrbe commigrauerant, exiſtimaretur, ijſdem Maronitas erroribus teneri, quibus plerique Græci implicarẽtur; nimirum proceſsionis Spiritus Sancti à Patre dumtaxat, negationis Purgatorij, & aliorum eiuſmodi dogmatum. At Maronitæ ingenuè non ſolùm teſtati ſunt, ab ijs erroribus ſe eſſe alieniſsimos, verum etiam plura in ſuis libris, ac liturgijs demonſtrarunt, quibus & Catholica dogmata conſtanter tuentur, & re ipſa in anniuerſarijs cæteriſque defunctorum officijs crebri ſunt.

Quin etiam, cùm aſtu Iacobitarum, apud quos non paucę ſunt hęreſes, varij libri diſſeminati fuiſſent inter Maronitas, accidit, vt qui eos reperit, dum ex Vrbe miſſus eſt, putaret Maronitarum eſſe errores, qui reuera ſunt Iacobitarum. Quamobrem conqueſti ſeſe purgarunt, & nouiſsimè profeſsi ſunt omnem fidem, atque obedientiam Clementi VIII. Pont. Max. qui ad eos allegauit duos Sacerdotes ex Patribus Societatis, ſimul cum Epiſcopo, quorum primus fuit Hieronymus Dandinus Theologus, doctus & perſpicax, qui etiam generalem confeſsionem per interpretẽ ex-

Digitized by Google

cepit vnius ex illis 2. Diſconis, cui & Euchariſtiã ſub vna ſpecie porrexit, cum ſub duabus ſoleant communicare.

Huius autem miſsionis à Pontifice Maximo ad montem Libanũ cauſa fuit, vt oculis ipſis cerneretur, num, qui ſumptus in Vrbe alendo ſeminario Maronitarum fierent, bene ponerentur: queue ſpes aut reſtituendę, aut propagandæ Religionis Chriſtianæ in eo eſſet tractu.

Miſſus à Pontifice per eundem Dandinum ad Patriarcham apparatus integer holoſericus aureus, ad Sacrum Patriarchali ceremonia & indumentis faciendum. Miſſæ item variæ ciſtæ librorum Chaldęa lingua cuſorum in Vrbe, quibus ex liturgiæ, quæ ſunt S. Iacobi, Sancti Petri, & S. Sixti Pontificis Max. recitari poſſent, cum in eo tractu nulli eſſent libri, niſi manu ſcripti, & hi vel laceri vel erroribus fortè aſperſi. Miſſa item, quæ dicuntur Officia, eadem lingua, ad Deum, ac Beatiſsimam Virginem orandam. Nam Chaldæa tantum lingua ſic in ſacris vtuntur, quemadmodum noſtri ſacerdotes Latina: iique habẽtur inter eos docti, qui Chaldaicam linguam callent, licet alijs diſciplinis exculti non ſint, præter eos alumnos ſedis Pontificiæ qui ex Vrbe eò miſsi ſunt, quorum alter iã huius Patriarchæ coadiutor eſt creatus, & factus Epiſcopus, vti & alter alterius Epiſcopatus. Cõmunis porro eorum lingua eſt Arabica, homines robuſti & magno animo, & qui non minimi momenti futuri ſperantur, ad rem Chriſtianam bene gerendam.

Abuſus autẽ potius quidã, quàm errores in dogmatibus irrepſere apud Sacerdotes illos Mõtis Libani, qui vt efficacius atq; ſuauius amouerẽtur, rogauit Patriarcha, vt id mandato ſummi Põtificis fieret. Hoc enim nomẽ ſummo apud ipſos eſt in honore, vt facilè omnes eſſent obtemperaturi.

Et verò argentei calices à Pontifice Maximo, & inſtrumenta ferrea ad conficiendas hoſtias, & veſtes aliæ ſacræ pro alijs ſacerdotibus miſſæ ſunt, ac per eundem P. Dandinum illatæ, quæ omnia gratiſsima fuerunt.

Commoratus eſt duobus menſibus in Monaſterio Patriarchę ipſe Pater Societatis Ieſu cum Socio Sacerdote: quo tempore cũ ſenex Patriarcha, qui iam profeſsionem fidei, & obedientiam ſummo Pontifici dederat; diem obijſſet; alter per Synodum, vt ſolent, ſuffectus eſt, qui eandem fidei profeſsionem & obedientiam præſtitit. Patribus autem Societatis officium quod poterant humanitatis exhibuere Patriarchę, & Monachi, licet hi viuant parcè, vixque obſonijs vtãtur alijs, præter orizam, iuſcula, herbas. Sacerdotes caſtè & cęlibes viuunt, ſed nullis ſtudijs literarum addicti: quod reliquum habent temporis, id præſtant culturæ in agris, ſiue vt operarios ad laborem hortentur, ſitque vnde & cibus percipi, & tributũ perſolui poſsint. Porrò quæ ibidem ab eodem P. Dandino fuere conſtituta, priuſquam inde diſcederet, hęc ferme ſunt.

Nullus

Nullus, saltem iunioris ætatis, ad Sacerdotium admittebatur, qui vxorem non duxisset. Cùm igitur à P. Vandino declaratum esset, coniugium sacerdotibus in aliquo Orientis tractu licet vsurpatum, non fuisse tamen vnquam ab Ecclesia imperatum, statutum est, ne in posterum quisquam ad id cogatur, sed liberè qui in cælibatu viuere velint, sacris initientur.

Nulla Concio de rebus ad spiritum attinentibus habebatur, sed solum quibusdam diebus festis aliqua Homilia alta voce recitabatur. Decretum est vt aliqui ex doctioribus decernantur, qui singulis diebus festis panem esurienti populo frangant: ad quod præstandum ij præcipuè sunt idonei, qui ex Vrbe Roma alumni ad Montem Libanum iam redeunt. Quorum etiam munus erit, summam aliquam Casuum scribere, quæ varijs in locis à doctioribus Sacerdotibus, alijs indoctioribus explicentur, vt hac ratione omnes in laicis instituendis, & expiandis vnanimes sint. Iamque vnum ex Alumnis huic muneri assignauerant.

Cautum porro fuit, ne quis alio Missali vtatur, quàm ex ijs qui missi sunt à Romano Pontifice, vel certè ex antiquis ij tantum in vsu essent, qui à Patriarcha erunt propria manu subscripti; & vni ex supradictis Alumnis demandatum fuit, vt eos diligenter inspiceret, atque expurgaret erroribus, quibus à Iacobitis fuerant aspersi.

Cautum item, vt reliqui libri examinarentur, quive minus Catholicæ veritati consoni viderentur, apud Patriarcham asseruarentur.

Cùm alicubi pueri ad Eucharistiam admitterentur, cautum est, ne posthac ante vsum rationis admittantur.

Nullus Casus erat reseruatus. Aliqui igitur grauiores, tum Episcopis, tum ipsi etiam Patriarchę reseruati, vt magis in officio quisque contineretur.

Religiosi Regulares cum liberius viuerent, de disciplina Ecclesiastica in Synodis actum est: Patriarcha pollicitus est, se curaturum vt ea restitueretur.

Cæterum Montis Libani fęminę sunt verum honestatis exemplar, vestitus earum modestus: si cui ignoto viro obuiàm fiunt, vel aliò fugiunt, vel certè faciem quam solam detectam ostendere solent, omnino contegunt. Dum diuinis officijs interfunt, prorsus à viris separatæ in Ecclesia manent, in ea videlicet parte quæ est propè ingressum, vlterius procedentibus viris: absolutisque Diuinis officijs, illę primum è templo exeunt. Quare non prius viri è suo loco mouentur, quàm illæ omnes discesserint.

At verò tam mulierum, quàm virorum modestia, & continẽtia ex hoc vno maxime coniectari potest, quòd in toto Monte Libano nulla mu-

liercula

Digitized by Google

liercula reperitur, quę turpi lucro operam nauet, neque tamen adulteria aliaue contra honestatem vitia audiuntur. Ex quo facile dignoscitur, quã facilè sit iuuare in Domino nationem tam Romanæ sedi deuotam, & incontaminatam, si ad illam operarij mittantur.

CAPVT XXIII.

Hæreses præcipuæ, quæ Iacobitis, Cophtis, Abyssinis & Armenis attribuuntur.

REstat iam, vt ad ea quæ supra de commemoratis hæresibus attigimus reuertamur, ac renouandæ memoriæ causa, breuius strictiusq; præfatos errores repetamus: quo scilicet & intelligantur iterata planiùs, & firmius inculcata teneantur: recensebimus tamen illos prçcipuè in quibus nationes istæ consentiunt: his enim qui aliorum sunt veluti fundamenta, destructis, facillimo negotio alij infirmabuntur.

Inprimis fere omnes non firmiter sentiunt de Primatu Romani Pontificis; veramque Ecclesiam apud Cophtos, Iacobitas, Armenos, & Abyssinos esse tantummodò credunt.

2. Concilium Chalcedonense contra Eutychem & Dioscorum congregatum damnant, & anathematizant, simul cum S. Leone Pontifice: quare tria tantum Concilia admittunt; & quamuis Eutychem reijciant vt hęreticum, Dioscorum tamen amplectuntur, eique diuinos conferunt honores.

3. Iacobitæ, Cophti, Abyssini, & ex Armenis quamplurimi simul colũt Baptismum & Circuncisionem.

4. Sacramentum Confessionis auricularis, vt est apud Ecclesiam, Confirmationis, & extremę Vnctionis ferè non agnoscunt. Matrimoniũ verò ex leui causa dissolubile confitentur.

5. Legem veterem cum noua obseruandam tradunt.

6. Purgatorium, nec pro defunctis preces admittunt; nec Beatos ante Iudicij diem ad Paradisum euolare credunt, & tunc negant Deum facie ad faciem, sed claritatem quandam, & splendorem diuinum visuros.

7. Animas rationales non de nouo creari à Deo, sed per seminis propagationé, ex potentia naturę educi, sicut & animas brutorum affirmant.

Hi sunt Ecclesiæ Orientis errores præcipui & communes: vt nunc Nestorianorum omittam blasphemias, contra quos breuissimè agemus. Non enim opus est singulos discutere errores: destructis enim primis aduersariorum principiis, necesse est vt totum corruat ædificium.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT XXIV.

De Concilio Chalcedonensi admittendo, ac de abiurando Dioscoro.

CONtra Chalcedonense Consilium acriter ferè omnes Schismatici Orientales inuehuntur, illudque damnare, & anathematizare non verentur: & quamuis Eutychem, hæreticum censeant, Dioscorum laudát, eumque Eutychiana hæresi minimè infectum, ac iniustè damnatum à Chalcedonensi Synodo rationibus infrà adducendis contendunt.

Contra horum verò Schismaticorum impiam blasphemiam quę altas in eorum animis misit radices, ac ob id radicitus euellendam, primò constituendum est, vt certum de fide Catholica, Concilium Chalcedonense, in quo Eutyches & Dioscorus fuerunt damnati, fuisse in Spiritu Sancto legitimè congregatum, totam repręsentans Ecclesiam quę in dogmatibus fidei errare non potest, ac proinde ab omnibus fidelibus esse necessariò acceptandum, ac credendum. Singulæ igitur huius assertionis partes hac ratione confirmantur, quia tunc perfectè, debitè ac legitimè congregatur Concilium generale quando Romani Pontificis authoritate conuocátur omnes quorum interest de re illa definire: quod constat ex antiquissimo Canone Concilij Niceni, quo statuitur præter sententiam Romani Pontificis non posse generalia Concilia celebrari. Fuit autem Concilium Chalcedonense, à Leone primo Sanctissimo Romano Pontifice congregatum conuocatis 630. Episcopis totius orbis Pastoribus. Præterea neque defuit ratio vrgentissima, ob quam Concilium debuit congregari, nempe hęresis Eutychiana, quę impudenter asserebat, Christũ Dominum ante adunationem, ex duabus constare naturis: post adunationem verò vnam tantùm naturam confitebatur: quæ hæresis à Dioscoro Episcopo Alexandrino approbata fuit in Pseudosynodo Ephesina: quare opus fuit, huic tam graui vulneri Orientali Ecclesiæ ab hostibus fidei inflicto, aliquod remedium adhiberi per generale Concilium, à summo Pontifice congregatum. Igitur fuit legitimum Concilium, in eoque adfuit Spiritus Sanctus: nam si vbi duo vel tres fuerint congregati in nomine Domini, ibi Dominus est in medio eorum, vt Matth. 18. dicitur: quanto magis si congregentur sexcenti & triginta in nomine Domini: & vt ita dicam, omnes totius fere Ecclesiæ Pastores?

Hoc autem nequaquam dici potest de Concilio Ephesino secũdo: nam & defecit authoritas Romani Pontificis, & ita fuit acephalum, & veluti

Digitized by Google

corpus ſine capite. Defuit etiam forma, nempe Epiſcoporum conſenſus, quia fuerunt coacti vi armorum: Nam cum Dioſcorus, qui in eo cõuentu præſidebat, infanda Eutychetis acta legiſſet ac approbaſſet, atque in ſui defenſionem allegaret, quòd tota illic congregata Synodus, ſecum tam in depoſitione Flauiani, quàm in omnibus alijs quæ ibidem decreta ſunt, cõſenſiſſet; omnes Orientales Epiſcopi trementes dictis Dioſcori, exclamarunt dicentes, *quod Dioſcorus dicit falſum eſt; nullus voluntarie conſentit.* & addiderunt, *violenta facta eſt vis in plagis, in pura charta ſubſcripſimus, minabatur nobis mors, minæ exilij tendebantur. Milites cum fuſtibus & armis inſtabant, timebamus & fuſtes, & gladios. Vbi gladij & fuſtes, qualis Synodus eſſe poteſt? Milites propter hoc accepit Dioſcorus, vt nos terreret, vnde quicquid egimus terrore compulſi egimus, peccauimus tamen, omnes veniam poſtulamus, quia per vim & neceſsitatem in pura charta coacti ſumus ſubſcribere.* Imo cum dicerentur in execrãda illa Synodo hæc verba, Confitemur ex duabus naturis fuiſſe Dominum noſtrum ante adunationem, poſt verò adunationem vnam naturam (verba fuerunt iſta à Dioſcoro recitata, & approbata) Omnes Orientales qui tũc aſtabant Epiſcopi clamarunt: Anathema ei, qui dixit iſta, hæc Dioſcori ſunt, iſta Pharaonis ſunt.

Deinde quęri poteſt à ſectatoribus Dioſcori, cur prima tria Concilia recipiant, cur non etiam quartum, cum quatuor primis Concilijs, perinde ac quatuor Euangelijs, teſte D. Gregorio Papa, fides adhibenda ſit, ab omnibus fidelibus: fortaſſe tunç Eccleſia, cuius authoritate tria priora Concilia congregata ſunt, perijt, aut poteſtatem amiſit, aut fortaſſe defuit aliquid in hoc Concilio, quod in ſolis primis tribus inueniri potuit? At quid illud eſt? Conferamus Concilium primum, ſecundum, vel tertium, cum quarta Synodo Chalcedonenſi: in tribus prioribus adfuere Epiſcopi vndique vocati, adfuerunt & in quarto: in primo legati ſedis Apoſtolicæ, adfuerunt & in quarto: in primo adfuit Imperator Conſtantinus, in quarto Martianus per legatos ſuos: in primo dictum eſt Anathema Arrianis, in quarto dictum eſt, Anathema Eutycheti & Dioſcoro, illoſque vt manifeſtos hæreticos deteſtata eſt. Igitur ſi in primo creditis adfuiſſe Spiritum Sanctum, cur non idem credetis de quarto, niſi dicatis Spiritũ Sanctum Eccleſiam deſeruiſſe, qui miſſus eſt, vt doceret Domini veritatem. Fruſtra igitur recepit tria priora Concilia, qui non recipit quartũ, quintum, ſextum, & omnia alia legitimè celebrata, cum eadem ſit de omnibus ratio. At dicunt, Rem nouam, & inauditam, Patrumque ſententiæ cõtrariam, Chalcedonenſis Synodus decreuit, & ideò à Catholicis non admittenda: ſed quantum fuerit SS. Patrum teſtimoniis decreta Chalcedonenſis Synodus: clariùs ex dicendis infra conſtabit.

2. Indubitatè tenendum eſt Dioſcorum iuſtiſsimè à Concilio fuiſſe condem-

condemnatum, & vt nunc omittam alia, quæ de Dioscoro dici possent, tantum ea hic proferam, quæ in actibus Concilij Chalcedonensis relata fuere.

In tertia actione Concilij Chalcedonensis accusatur Dioscorus ab Eusebio Dorilei Episcopo, qui interpellat Sanctam Synodum, vt scelestissimum dogma Dioscori anathematizare dignetur, ipsum etiam compellere, vt coram concilio compareat. Rursus accusatur à Theodoro Diacono Ecclesię Alexandrinæ, primum de homicidio, secundò de blasphemia in sanctissimã Trinitatẽ. Deinde quia cum Origene consenserit, & quòd in Ecclesia eius fuerit. Postremò quòd excommunicationis sententiam contra sanctissimum Apostolicæ sedis Romanæ Leonem Pontificem Maximum protulerit. O rem inauditam! posito, sed non concesso, quòd D. Leo, cùm Eutychianam hæresim destruere conaretur, malè fecerit, nẽpe ab Episcopo, se inferiore, poterit excommunicari? Si par in parem non habet imperium, quantò minus inferior contra superiorem. Legimus in antiquis rerum Ecclesiasticarum historijs de Marcellino, qui cum Romanus esset Pontifex Vigesimus octauus à S. Petro, & conuictus esset quòd coram Tyranno ob mortis metum obtulisset in templo Isidis, ad Concilium ducentorum Episcoporum, cinere consperſum habens caput, clara voce dixit: peccaui coram vobis. Respondérunt Episcopi, & Presbyteri omnes: Nemo vnquam iudicauit Pontificem, quoniam prima sedes non iudicatur à quopiam: Tu ipse eris Iudex, ex te condemnaberis: tanta semper fuit, est, eritque auctoritas, & dignitas Romani Pontificis, vt omnes Episcopi non fuerint ausi talem Pontificem ob mortis metum peccantem condemnare nec excommunicare. Qualis quantusque fuit Dioscorus, qui tam temerario & nefario ausu ac spiritu ductus, pręsumpsit primam sedem, quæ nunquam à quoquam iudicari potuit, nec poterit, iniuria afficere. Meritò quidem contra eum indignatus est Dominus & percussit, sicut quondam Ozaiam, manum suam ad Arcam extendentem; sed hæc omissa taceamus. Quid plura de Dioscoro dicam? Iterum, atque iterum accusatus ab Ischirione Diacono producente alium libellũ contra ipsum, qui sic incipit: Sanctissimo ac Beatissimo Vniuersali Archiepiscopo, Patriarchæ Magnæ Romæ Leoni, & Sanctæ Vniuersali Chalcedonensi synodo: vbi de innumeris criminibus Dioscorus accusatur. Præterea productus est alius libellus aduersus eundem per Athanasium Presbyterũ de immanibus sceleribus. Item Sophronius Laicus eum accusauit publicè coram Concilio præter alia accusauit illum de adulterio, & quod iniquè desiderio captus suam vxorem rapuerat: quibus criminibus à Dioscoro patratis, ac à sancta Chalcedonensi synodo auditis, perpensis, & examinatis, verisque inuentis, vocatus Dioscorus ad Conciliũ, primò per Notarium

tarium eiusdem synodi, vt ad prędicta as accusationes responderet: ille tamen ægritudinem simulans, noluit venire. Vocatus est secundo, directis ad eum à Concilio litteris, missis tribus Episcopis; qui commonefacerent illum vt veniret, & satisfaceret ijs quæ in Concilio de eo ingerebantur, quo adhuc renuente, iterum directę sunt literę à sacro Concilio ad illum, quibus iam tertio vocatus est, vt in sacrum illud Concilium veniret ad satisfaciendum simul & Reuerendissimo Eusebio Episcopo, & ijs quę tũc illi ingerebantur. Alias, si post tertiam (dicti patris) hanc regularem vocationem, ex omni parte nullam habentem suspicionẽ, aduenire distulerit, præsens sancta synodus ad illum veniet modum, quem contra contumaces, & contemptores synodalis vocationis sumere solet. Dioscorus vero cùm in sua adhuc pertinacia perseueraret, ac perseuerans permaneret, sanctissimus Archiepiscopus Magnę Romæ Leo per Paschasinum Episcopũ, Lacentium Episcopum, Bonifacium Presbyterum, tenentes locum eiusdẽ sanctissimi Pontificis Romani, & per præsentem sanctam synodum, vnà cum ter Beatissimo, & omni laude digno Apostolo, qui est petra, & cardo Ecclesię Catholicæ, & rectæ fidei fundamentum, Dioscorum Episcopali dignitate nudauit, & omni sacerdotali orbauit ministerio. His peractis sacratissimum Concilium misit ad Valentinum ac Martianum Imperatores, rationem reddens de his omnibus quę in his actionibus gesta sunt, in depositione Dioscori, huius causas in eadem Epistola breuiter complectens, vt Dioscori malitiam, & in eum prolatę iustę sententię sinceritatẽ considerarent. Propterea miserunt Patres & aliam epistolam ad Pulcheriam Augustam, quæ idem continebat argumentum. Concordes omnes fuerunt, ac sanctissimi Concilij sententijs consenserunt: & præcipuè Anatolius Archiepiscopus Constantinopolitanus firmissimo consensu confirmauit & approbauit, quæ Legati sedis Apostolicæ circa sententiam hanc decreuerunt. Imò cum extaret quædam epistola Pseudoprohimadritarũ hęreticorum, quam protulerunt in Concilio pro restitutione Dioscori: & hęc legeretur; omnes Episcopi dixere, Anathema Dioscoro, Dioscorum Christus deposuit, istas foras mitte petitiones, istas synodum audire non licet: quem ergo talis ac tanta synodus reprobat; & quem Dominus incommunicabilem suis fidelibus reddiderit, quo modo qui eum recipit, ingens piaculum non commiserit, & palam se Christi hostem declarauerit?

Pro confirmatione vero Chalcedonensis Synodi, ac Dioscori impietatis hic inserendam duximus partem cuiusdam elegantissimę collationis habitæ agente Imperatore Iustiniano, quam adducit Card. Baron. Tom. 7. Anno Christi 532. inter sex Episcopos Monothelitas ex vna parte, ac quinque Episcopos veritatis Catholicę propugnatores ex aduerso stãtes:

vbi

vbi Archiepiſcopus Hypatius Catholicus,Monothelitas ſeueri Sectatores,(qui in collatione Cõtradicentes nuncupantur,)qui iam Imperatori ſcripto ſententiam ſuam tradiderant,ſic poſt collationis initium alloquitur: Chartulam illam peruidimus,in qua tam ſuprà,quàm infrà Chalcedonenſe Concilium criminamini,quod aduerſus Eutychianam eſt hæreſim congregatum. Propter quod dicite nobis,qualem opinionem de Eutyche habetis ? Orientales dixerunt tamquam hæreticus, magis autem princeps hæreſis.Reuerendiſsimus Epiſcopus dixit : De Dioſcoro verò, & ſecundo in Epheſo Concilio,quod ab ipſo congregatumeſt , qualem? Orientales : Tamquam Orthodoxorum.Epiſcopus dixit : Si Eutychem velut hæreticum condemnatis,quemadmodum Dioſcorum , & cum eo congregatos,Orthodoxos dicitis eſſe,qui Eutychen quidem hæreticum iuſtificarunt,Flauianum verò,& Euſebium condemnarunt? Orientales: Eutychen tanquam acta forſitan pœnitentia iuſtificarunt. Epiſcopus: Si ergo pœnituit Eutyches,quemadmodum illum anathematizatis? Illis verò ad hanc reſponſionem hæſitantibus ; rurſus Epiſcopus : In tantum non pœnituit,quin & antequam implerentur,quæ in Conſtantinopolitana vrbe aduerſus eum geſta ſunt , illum quidem tanquam orthodoxum iuſtificarũt, Flauianum verò,& Euſebium tanquàm hæreticos condemnarunt. Si enim pœnituit Eutyches,rogari oportuit eos,non condemnari. Vt autem dicamus ſecundum vos , confeſsionem duarum naturarum eſſe hæreticam:quam exigebat Eutyches confiteri ab Euſebio & Flauiano,docebat Dioſcorus laudare eum tanquam non ſuſceptam duarũ naturarum confeſsionem. Vt autem Conſubſtantialem Patri ſecundùm diuinitatem, & conſubſtantialem matri ſecundum humanitatem , dicere oportuit : Cum omni ſubtilitate exigere eum, vt confiteretur , & niſi hoc fuiſſet confeſſus,ſuſcipi non oportuit. Dioſcorus verò non ſolũ quia non exigit ab eo conſubſtantialis confeſsionem, ſed magis conſentit contrariæ eius , & peruerſæ confeſsioni , quæ dicit: Ante vnitionem quidem ex duabus naturis confiteor:poſt vnitionem verò , vnam naturam. Et compulit omnes qui cum eo erát vociferari: Eutychen quidẽ Orthodoxũ eſſe,Flauianum verò,& Euſebium impios & hæreticos. Quid ergo vobis de iſtis apparet?

Contradicentes dixerunt: Reuera oportuit exigi Eutychen à Dioſcoro conſubſtantialis confeſsionem: ſin autem ſine iſta ſuſcepit eum, & iuſtificauit,cæcitatem paſſus eſt. Epiſcopus. Si ergo illum cæcitatem paſſum eſſe fatemini,ea quæ ſuperius dicta ſunt, repetamus. Orthodoxum , aut hæreticum Eutychen dicitis fuiſſe? Contradicentes dixerunt,hæreticum. & Epiſcopus. Iuſtè ergo ab Euſebio accuſatur : condecenter verò à Flauiano condemnatus eſt. Contradicentes dixerunt: iuſtè. & Epiſcopus : Si

ergo iustè à Flauiano cõdemnatus est; Iniustè & irrationabiliter susceperit eum Dioscorus, & cum eo congregatum Concilium, an non? Contradicentes: Proculdubiò apparet quod iniustè. Episcopus: Quoniam ergo totum illud vniuersale Concilium, quod cum Dioscoro congregatum est, consensit, sicut vos ipsi fatemini, iniustitiæ & cæcitati: Oportebat Vniuersalis illius Concilij iniustitias & cæcitates ab altero vniuersali emendari Concilio, an non? Contradicẽtes dixerunt: Modis omnibus ita fieri oportebat. Episcopus dixit: Chalcedone itaque iustè congregatum Concilium est, vt ea quæ Vniuersale Conciliũ deliquerat, vel sicut vos dicitis, minus viderat, ab Vniuersali Concilio corrigerentur. Contradicentes dixerunt: Benè quidem, & necessariè congregatum est, si & iustum finem suscepit.

Et infra. Ante omnia inquiunt Contradicentes: Peccauit Concilium tradens duarum naturarum nouitatem, &c. Contendunt enim hæretici Concilij Sanctiones Beato Cyrillo, Athanasio, ac alijs Patribus fuisse cõtrarias: sed Catholici manifestò ostendunt Chalcedonensis Concilij doctrinam Concilijs & Patribus valde consentaneam.

Plura alia Collatio illa scitu digna cõtinet, quæ breuitatis gratia omitto.

Constat igitur ex hac collatione apertissimè ratio ob quam fuerit damnatus Dioscorus. Sed demus Dioscorum fuisse virum Sanctissimum qualem sectatores suorum dogmatum mentiuntur, inhærendumne erit vnius Dioscori sententiæ, an potius standum tot Sanctis in Christo Patribus congregatis?

CAPVT XXV.

Soluuntur obiectiones Schismaticorum contra Concilium Chalcedonense.

Leontius Byzantius Monachus Orietalis, in noua Laura S. Sabæ prope Hierosolymam, vt Antonius Possevinus 2. Tomo, verbo Leontius tradidit, acerrime contra Eutychianos Nestorianos, & Seuerum hæreticos scripsit: Idem ipse Apologiam edidit contra eos qui Synodum Chalcedonensem calumniantur, & licet librum peculiaremque tractationem qui inscribitur Solutiones argumentorum Seueri ediderit, in prędicta vero Apologia breuiter hęreticorum argumenta contra Synodum Chalcedonensem soluens, eam vt par erat viro Catholico, laudat dicens: Quia nonnulli à Sancta Catholica & Apostolica Ecclesia recedũt propter causam quæ magis eos cum Ecclesia coniungere debebat, cum non possem ferre

Digitized by Google

ferre vt membrum nullum neceſſarium à nobis auelleretur, exiſtimaui operæ precium eſſe ſuſpiciones quaſdam ipſis de Synodo Chalcedonenſi iectas tanquam vapores quoſdam excitatos diſſoluere, ne quis mendacijs contra Sanctos Patres anticipatus, ab ſpirituali matre ſua, & noſtra, ab Eccleſia inquam communi abſtraheretur. Conantur enim accuſare Synodum Chalcedone volũtate Dei coactam, tanquam non rectè habentem, ſed potius nouitatem nouorum dogmatum introducentem, & hac ſimulatione vſi ſe ab Eccleſia ſeparant. quos quidem conabimur doçere, ſi tamen doceri volunt, non rectè eos ſentire; nec iuſte ad hanc calumniam moueri. Omni igitur patrocinio prætermiſſo, illud ſolum & primum dicimus, quod Sancta Synodus in omnibus cum Synodo Nicena conuenire cernitur; item cum Synodo Conſtantinopolitana 150. Sanctorum Patrum, in quibus de perfecta dogmatum cognitione certarunt, & victoria parta coronam tulerunt; atque ita quidem conuenit vt cum ſententia etiã verborum ipſorum ordinem ſeruet, & hæc tanquam leges quaſdam fixas & ſtabiles quæ diſſolui non poſſunt, ſequitur, procul fugiens ab inſania Eutychis, & blaſphemum os Neſtorij longe abijciens, cuius audaciã accuſat ſicut ſapientes illi, & fidei defenſores. Quod verò ita ſit, & Patres illi reuera hoc certamen ſuſceperunt, vt in commune lucrum conferrent, ex ipſo argumento, & materia licet intelligere, & datum teſtimoniũ producere, omnia enim ipſorum SS. Patrum collegimus, & cum illis ex Synodo inter ſe collata, ijs qui veritatem rectè excutere, & dignoſcere voluerint, propoſuimus. Attendentes igitur ea quæ in Synodo dicta ſunt facile demonſtrationem capietis, ne minimum quidem Synodum Chalcedonenſem à recta ſententia Sanctorum Patrum diſceſsiſſe.

(Exponit deinde fidem quam Sancta Synodus adhærens Patrum veſtigijs, præcipue B. Cyrilli Alexandrini, profeſſa eſt, & infra addit.) Cum hæc ita ſint, & res ipſæ fere vocem emittant, & clament, quis iam cõtentioſus ἀκόντα ἂν πράττοι, & accuſans reprehendet quę fortiora ſunt, quam vt reprehendi poſſint, & Synodum criminabitur, quæ cum ijs quidẽ qui nihil ſani afferunt, pugnat, cum Neſtorio inquam, & cum Apollinario, & cum ijs qui cum illis ſentiunt; veros autem Doctores, & Orthodoxos diligit, & adiuuat Cyrillum, & ſimiles; diuinaſque regulas nunquam tranſit; neque quicquam nouum aut propriũ parit, quin potius antiquis inhæret tanquam cuidam fundamento immobili, & vt breuiter dicã quæ in Synodo Chalcedonenſi acta ſunt, per omnia cum Sanctis Patribus Concilij Nicæni conſonant, vt ipſa demonſtrant. Quæ illi ſanxerunt Patres Concilij Chalcedonenſis ab illis ſancita expoſuerunt, & interpretati ſunt, & ſe vnam fidem ſcire prædicauerunt, & vnum Symbolum, & ſolũ, quod illi tradiderunt, & definierunt præluxiſſe rectam fidem, & omni repre-

reprehenſione carentem à Sanctis Patribus Synodi Nicænæ expoſitam & editam, & hanc ἀπαρεγχείρητον, id eſt, intactam manere iuſſerunt; & hoc Symbolo ab illis edito, eos qui ab errore, aut alia opinione conuerterentur, & ſalutem conſequi vellent, armari & erudiri mandarũt. Hinc igitur liquet eum, qui cum hac Synodo pugnat, bellum cum Nicæna Synodo ſuſcipere. Reperitur etiam contradicere Sancto Cyrillo: illius enim ſermonibus Patres huius Synodi gloriantur, & in omnibus cum fide eius & verbis conſonant; ac conſentiunt. Poſtquam igitur docuimus Synodum Chalcedonenſem per omnia cum Sanctorum Patrum dogmatibus conuenire, nihilque ab eis alienum habere cognoſcamus, quæ ſint, & quales hæreſes, quibus hæc Synodus repugnat, & quantopere certat pro impijs dogmatibus diſſoluendis. Sic autem cognoſcemus.

(Et poſt pauca Acephalorum argumenta diſſoluit dicens) ſunt præterea quædam alia quæ Acephali contra Synodũ Chalcedonenſem obijciũt, quorum etiam meminiſſe oportet. Aiunt non debere recipi Synodum Chalcedonenſem, quia qui in ea congregati ſunt, erant iudicio inconſtanti, & à ſe diſſentientes: iidem enim Byzantij Eutychem eiecerunt, & hũc Epheſi cum Dioſcoro receperunt, eiecto Flauiano: Et rurſus ijdem Chalcedone Flauianum receperunt, Dioſcorum verò eiecerunt. Ad hoc dicimus, non oportere cogitare quæ hominibus euenire ſolent, multis enim ſæpenumero hoc accidit, & fortaſſe qui exiſtimatione præſtant. Cæterũ, & ſi quinque, aut amplius, vel etiam triginta, ex ſexcentis reperti ſunt, vt dicitis inſtabili ſententia & iudicio, non propterea oportet Synodum ſexcentorum virorum repudiare, quandoquidem ijdem Epheſi etiam cum Dioſcoro congregati fuerunt; neque tamen propter eos Synodum talem Epheſinam repudiatis.

Rurſus aiunt, ſi vt Anatolius Conſtantinopolitanus dixit, *non propter fidem depoſitus eſt Dioſcorus*, ſed quia excommunicationem fecit Domino Archiepiſcopo Leoni, & tertio vocatus eſt & non venit; quare non recipitis eum? Reſp. Dioſcorum manifeſtè fuiſſe hæreticum, nam in illo Concilio Epheſino approbauit Eutychetis erroré, vt latius in fine ſuperioris caoſtendimus. Ideo autem dixit Anatolius Dioſcorum non fuiſſe damnatum ob fidem, quia reipſa damnatus non fuit, quòd errauerit in Concilio Epheſino ſecundo, ſed quod parere noluerit in Chalcedonenſi, cum ter fuiſſet vocatus. Vt enim conſtat ex Nicephoro lib. 15. hiſtoriæ cap. 4. & ex ipſo Concilio Chalcedonenſi actione prima poſt Epiſtolam Imperatoris ad Dioſcorum; ipſe initio interfuit Concilio Chalcedonenſi, & ibi ſeipſum excuſauit, quod ſolus non fuerit in Synodo Epheſina 2. & quod vi potius, atque ignorantia, quam voluntate condemnauerit Flauianũ, &

ſecutus

ſecutus fuerit Eutychetem: ſed ab alijs Epiſcopis, qui Synodo Epheſinę 11. interfuerunt, falſitatis conuictus eſt: & illi quidem venia petita ſui erroris, in Concilium admiſsi ſunt: Dioſcorus verò interfuit ſanè actioni primæ Concilij Chalcedonenſis verum cum multa ei alia crimina in actione tertia obiecta fuiſſent à Concilio, vt colligitur ex Nicephoro loco citato, & ex Liberato ca. 13. Breuiarij, ter etiam vocatus ęgritudinis cauſam prętendens, parere noluit, neque ad Concilium redire, atque ea de cauſa depoſitus. Hoc idem colligitur ex actione 16. eiuſdem Concilij in exemplari Paſchaſiani, quod eſt in fine actionis. Legatur etiam Euſebius lib. 15. cap. 30.

Rurſus aiunt quod hæc Synodus hæreticos recepit, & non licet recipere ipſam. Hoc autem dicunt de Theodoreto, & Iba, dicimus, non prius Synodum eos recepiſſe, quam Neſtorium anathematizaſſent.

Rurſus dubitant, quare non petierunt à Theodoreto vt quæ contra Cyrillum ſcripſerat anathematizaret, reſpõdemus non oportere eos Synodum de hoc accuſare, ſed Sanctum Cyrillum, is enim cum in communionem cum Orientalibus, & cum ipſo Theodoreto veniſſet, non petiuit ab eo vt quæ ſcripſerat anathematizaret. Quod igitur non fecit S. Cyrillus, non debet accuſari S. Synodus, non feciſſe, tametſi id quod non fecit ille fecit hæc, cum ab eo petierunt vt Neſtorium anathematizaret. Quod ſi demus hæreticos fuiſſe illos, neque ſic propter hoc Synodus eſt repudianda. Siquidem & Synodus Nicena ſeptem hæreticos recepit, qui & antea Arriani fuerant, & poſtea in hæreſi perſeuerarunt, neque propter hãc cauſam dicitur Synodus centum vndecim Patrum, ſed centum ſedecim. Siquidem & Iuuenalius Epiſcopus Hieroſolymitanus, & alij multi Epiſcopi, qui Epheſi cum Dioſcoro reperti ſunt, Synodo Chalcedonenſi interfuerunt, neque tamen propter hoc, ipſi Synodum illam Epheſi repudiant, ſed potius amplectuntur. Hæc Leontius, ſed plura qui videre deſiderat, legat eũdem Leontium libro de ſectis, præcipuè actione 6. & hęc de argumentis hiſtoricis quæ hæretici obijciunt in Sanctam Synodum.

CAPVT XXVI.

In Chriſto Domino poſt vnitionem duas eſſe naturas, diuinam & humanam, omnino diſtinctas.

ACephali, eorumque ſectatores Orientales, Eutychem qui anſam eorum erroribus præbuit nunc anathematizant (teſte Leontio de ſectis actione quinta) propterea quod Chriſti corpus non eſſe eiuſdem ſub-

ſtantiæ nobiſcum traderet ; ipſi vero licet duas naturas antè vnitionem fuiſſe agnoſcant , poſt vnitionem vero vnàm fuiſſe tantũ, ex his duabus conflatam,manentibus naturis inter ſe inconfuſis & diſtinctis,temere affirmant:eodem prorſus modo ac corpus & anima, quę citra confuſionem in homine vnita ſunt,vnum viſibile, alterum inuiſibile , vnum mortale, alterum immortale , hominis non duas naturas ſed vnam tantum hominis naturam conſtituunt. Orientales enim hodie cum non poſsint intelligere diſcrimen inter naturam & perſonam,verentur duas in Chriſto fateri naturas , ne cum Neſtorio duas etiam videantur acclamare perſonas.

Statuendum igitur eſt de fide Catholica, Chriſtum nomen eſſe vnius perſonę duas habentem naturas,diuinam ſcilicet & humanam;hanc vero eſſe fidem Catholicam,& ad ſalutem neceſſariam ex ſanctiſsimis Conciliorum decretis,ac Sanctis Patribus apertiſsime probabimus : ſed ne ignorantia vocum nobis error contingat,neceſſarium erit quatuor vocabula,quæ apud Patres paſſim inueniũtur,paucis explanare. Vocabula autem ſunt Subſtantia, Natura, Perſona, & Hypoſtaſis : Sciendum ergo vt optimè aduertit Leontius de ſectis actione prima,ſubſtantiam & naturã apud Patres idem eſſe,ac rurſum idem hypoſtaſim & perſonam : & cum Verbum diuinum aſſumpſerit naturam ſingularem,ſcilicet humanitatem & non perſonam,hoc eſt hominem,multum intereſt tum ad Eutychianos tum etiam ad Neſtorianos hæreticos conuincendos,ſcire quid interſit inter perſonam ſiue hypoſtaſim,& naturam ſingularem : vt ea re explicata intelligi facilius poſsit.maximè cohærere & conſiſtere hanc Catholicam doctrinam, Deum aſſumpſiſſe naturam non aſſumpta perſona , ac poſt incarnationem,humanam naturam aſſumptam eſſe omnino diſtinctã , & aliam naturam à natura Diuina.Et quamuis inter omnes conſtitutum ſit in ratione perſonæ aliquid aliud contineri vltra ea quæ continet ratio naturæ.ſiquidem ſignificatur ab omnibus vocabulo concreto.(vt vocabulo homo)natura vero abſtracto,nempe humanitas : ſed quid ſit hoc quod perſona addat ſiue includat vltra rationem naturæ,& in quo ab ea diſtinguatur,omiſsis varijs dicendi modis breuiter perſtringemus.

Perſona igitur creata à natura ſingulari realiter diſtinguitur,tanquam includens ipſam naturam ſingularem, & præterea aliquid aliud addens re à natura diſtinctum,quod propriè ſit perſonalitas. Quã ſententiam eſſe D.Thomæ latè probat 3.p.q.4.art.2.Illud vero reale,& à natura realiter diffinitum quod perſona includit nihil aliud eſt,quam ipſam perſonalitatem eſſe naturæ quendam terminum,& complementum ſubſtantiale, quo perficitur vltimo,& conſtituitur ſubſtantia prima completa;qui terminus differt re ipſa à natura ſingulari,tanquam id quod terminat & cõplet

plet naturalem ipſius dependentiam ab vltimo termino, in latitudine ſubſtantiæ: hic igitur terminus naturæ quo natura vltimo completur, appellatur ſubſiſtentia naturæ, perſonalitas, hypoſtaſis.

Obijcies ex hac ſententia ſequi, fore aliquam realitatem ſubſtantialem in materiali natura, quæ neque ſit materia, neque forma, nec compoſitum ex vtraque. Reſpondetur ſi directè intelligas, verum eſt: indirectè autem & reductiuè dici poteſt, perſonalitatem iſtiuſmodi pertinere ad compoſitum ex materia & forma. Nam ſi per compoſitum intelligas naturam ſingularem vt in abſtracto ſignificatur, eatenus ad illam hæc perſonalitas reducitur, & pertinet, quatenus eſt naturalis terminus & complementũ eius. Si autem per compoſitum intelligas completam hypoſtaſin ſeu ſuppoſitum: ad illud hæc perſonalitas reducitur tanquam vltimum conſtitutiuum eius, vt ex prædictis patet.

Nec Philoſophus negare voluit eſſe aliquid ſubſtantiale, quod non directè ſit materia, nec forma aut natura ex ipſis compoſita: ſicut ſatis apparet diuidens in 5. Metaph. & in Prædicamento ſubſtantiæ, ſubſtantiam in primam, & ſecundam, hoc eſt, in eſſentiam & hypoſtaſin ſeu ſuppoſitum. Sicut enim ſententia Philoſophi eſſentia conſtituitur per gradum aliquẽ poſitiuum ſubſtantialem: ita etiam ex eiuſdem mente intelligere debemus, conſtitui hypoſtaſin ſeu primam ſubſtantiam (quæ maximè ſubſtantia eſt) per gradum etiam aliquem & terminum vltimum ſubſtantialem.

Neque valet ſi obijcias primam ſubſtantiam Philoſopho eſſe non niſi naturam ſingularem ipſam, cum ſingularitas faciat, vt natura, quatenus ſingularis eſt, non ſit ſubſtantia ſecunda. Non inquam hæc obiectio valet. Nam inter ſubſtantiam ſecundam & primam completam, qualem intelligere potuit Philoſophus, media eſſe poteſt ſubſtantia prima incompletè & reductiuè, quæ nimirum ſit natura vt ſingularis. Cum enim ex natura vt ſingulari inprimis conſtituatur ſuppoſitum accedente perſonalitate, ſicque demum fiat ſubſtantia prima completa: non incommodè natura ſingularis ad primam ſubſtantiam reuocabitur, tametſi non ſit ipſa ſola directè, & complete ſubſtantia prima.

Quod ſi fundamentum quæras cur ita de diuiſione ſubſtantiæ, atque adeo de ratione ſuppoſiti philoſophemur? Reſpondeo illud præcipue eſſe poſitum in reuelata doctrina de hoc Incarnationis Myſterio, quæ & naturale lumen, (vt in alijs materijs) illuſtrat, & tum demum rectè conſiſtit ac defenditur, ſi ſic ratiocinemur, præſertim cum iſta quoque ſecundũ naturę lumen æque probabilia atque alia, videantur.

Ex his fit, perſonam à natura in multis differre. Primo in eſſendo: nam natura eſt quædam forma per quã verbi gratia Petrus conſtituitur in eſſe

ſpecifico, eſt enim natura ipſa eſſentia rei, perſona vero ſuperaddit naturæ ſubſiſtentiam; quatenus eſt principium ſubſiſtendi in ſe : quare perſona nihil aliud eſt quam terminus & ſuſtentaculum naturæ. Secundo differũt in operando nam licet ad operandũ tam perſona quam natura concurrãt, tamen diuerſo modo: nam ſuppoſitum ſeu perſona, concurrit vt principiũ quod operatur & ſubſiſtit ; natura verò eſt principium quo mediante elicitur opus. Tertio, differunt ex modo prædicandi: nam ſuppoſitum ſeu perſona primo dicitur generari produci, & ratio eſt, quia ſimpliciter eſſe eſt eſſe in ſeipſo & per ſeipſum id eſt ſubſiſtere, hoc autem eſt ſuppoſiti, quia eſſe in alio eſt eſſe quaſi diminutum, & natura non dicitur ſimpliciter eſſe, ſed ratio eſſendi quia ſubſiſtit non in ſe, ſed in ſuppoſito. Itẽ ſuppoſitum dicitur operator & agens, natura autem non eſt proprie operans ſed ratio operandi, vt Ioannes dicitur loqui, natura humana, quod eſt in Ioanne dicitur ratio loquendi. Præterea aſſumere naturam & habere ſe per modum aſſumentis, eſt ſuppoſiti, habere ſe per modum aſſumpti, eſt naturæ; ratio eſt quia aſſumere eſt totius : natura autem ſignificatur per modum partis. Ecce differentiam ſeu diſtinctionem vtriuſque, naturæ videlicet & perſonæ, quam differentiam non cognoſcentes, ſeu dignoſcere nolentes Neſtorius, & Eutyches ſimul cum Dioſcoro prolapſi ſunt in varias hæreſes. Neſtorius falſo putans idem eſſe naturam & perſonã, & nullam faciens inter vtrumque diſtinctionem, & videns in Chriſto duas naturas diſtinctas, intulit duas perſonas. Eutyches vero & Dioſcorus dicentes idem eſſe naturam & perſonam, cognouerunt in Chriſto vnam perſonam, intulerunt vnam naturam : itaque tam Eutyches, quam Neſtorius ex ignorantia huius diſcriminis prolapſi ſunt in contrarias hæreſes, iſte in dualitatem perſonarum, ille in vnitatem naturæ. Ita & hodie Orientales videntes in Chriſto vnam perſonam, pro vna perſona vnam dicunt naturam : ſed quæro ab illis, ſi natura & perſona omnino idem eſſent, multumque eſſet inter vtramque diſcrimen, ſequeretur quod in Deo cum ſit vna natura, vna etiam eſſet perſona. At habemus inſcriptura, Tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres vnum ſunt: vnde euidenter apparet aliquid diſcriminis eſſe inter perſonam & naturam, cum in diuinis natura ſit vna, perſonæ vero tres. Item peto à vobis cum moritur aliquis homo, vtrum natura moritur, an perſona? Naturam quidem mori non reſpondebitis, ergo perſona, igitur idem omnino non ſunt natura & perſona? Propterea cum multæ ſint atque adeo innumerabiles hominum perſonæ, multaſne atque innumerabiles naturas hominum dicetis? ſed vna eſt omnium hominum natura, & non vna eſt omnium hominum perſona, ergo differt natura à perſona.

Denique

Denique si Orientales renuunt duas admittere in Christo naturas, ne duas videantur admittere personas, cum ex eorum sententia natura & persona idem sint, sequitur quod agnoscentes hanc differentiam inter naturam & personam, facili negotio poterunt vitare errorem quem timent, & Ecclesiæ Catholicæ conformari: quod si pertinaciter renuãt discrimen hoc confiteri, manifeste incidunt in errorem Nestorij, quẽ declinare se illa via arbitrantur. Nam fides Catholica prædicat Verbũ Dei assumpsisse naturam humanam. igitur si ipsi dicunt idem esse naturã & personam, sequitur quod personam etiam assum pserit, & sic in Christo erunt duæ personæ, vt constituebat Nestorius.

Neque prorsus audienda est aliquorum Orientalium responsio, qui nõ verentur hoc conuicti argumento fateri Deum etiam assumpsisse personã vt partem perfectionis naturæ (& vt distinguant à Nestorio) addunt hãc quam assumpsit personam non esse operosam, sed otiosam, non enim operatur quitquam, sed feriatur & ab opere vacat: sed error iste turpissimus est, & execrandus, nam humanitati assumptæ à Christo nihil perfectionis deest, licet prẽcipuam non habeat personalitatem, quia perfectius est, & diguius humanæ naturæ subsistere in persona Verbi, quam si subsistat in propria persona. quis enim dubitat naturam humanam sustentatã à diuina persona longe perfectiorem esse in Christo, quam in vnoquoque nostrum, est enim incomparabiliter, & infinite perfectior, subsistens in persona verbi: quæ cum sit infinitæ perfectionis supplet in natura humana perfectionem humanæ personæ. Tum demum, quia si in operibus naturæ nihil otiosum & frustra concedimus, quanto magis in operibus Dei, maxime vero in hoc opere omnium diuinissimo. Secundo quia si admittunt duas personas, à fortiori duas etiam naturas distinctas post incarnationem admittere debent, quia distincta persona naturam distinctã omnino supponit. Tertio quare non etiam admittitis duas naturas, duas etiã voluntates, quarũ altera sit operosa, altera otiosa? Quarto quare post incarnationem dicitis vnam naturam & non vnam etiam personam? sed aduersus hunc errorem infra latius oppugnantes, Nestorium dicemus.

Præterea absurdissimus error est asserere in Christo ante vnionẽ duas illas esse naturas: quomodo enim in Christo fuerunt ante vnionem, si ante vnionem non fuit formaliter Christus vt talis. Idque pãtet manifeste ex plurimis locis Scripturæ, prẽcipuè ex c. 1. Ioánis, ibi enim ille Christus qui habitauit in nobis dicitur ipsum Verbum incarnatum vt patet ex illo contextu sermonis, *In principio erat verbum*, &c. *& Verbum caro factum est, & habitauit in nobis, & vidimus gloriam eius gloriam quasi vnigeniti à Patre*, &c. Ioan. 1. Quomodo igitur in Christo hoc est in Verbo ante vnionem fuerunt duæ

Digitized by Google

naturæ,diuina, & humana; ſi ante Vnionem Verbum non fuit incarnatum.

Rectiſsimè itaque S. Leo epiſtola decima ad Flauianum cap. vltimo (quæ in Concilio Chalcedonenſi fuit approbata) cum illa verba Eutychetis retuliſſet: Confiteor ex duabus naturis fuiſſe Dominum noſtrum ante adunationem, poſt adunationem vero vnam naturam confiteor; addit: Miror tam abſurdam, tamque peruerſam eius profeſſionẽ, &c. Cum tam impie duarum naturarum antè Incarnationem vnigenitus Dei filius fuiſſe dicatur, quam nefariè, poſtquam Verbum caro factum eſt, natura in eo ſingularis alleritur.

His igitur prẽmiſsis contra errores alios vt certiſsimũ ſtatuamus, Chriſtum Ieſum vna conſtare perſona, duabus naturis diuina & humana inter ſe coniunctis, non confuſis, ſalua cuiuſque naturæ proprietate: fides enim Catholica agnouit ſemper in Chriſto poſt incarnationem duas integras, & perfectas naturas diuinam, & humanam, quæ ſine vlla permixtione ac confuſione, aut inter ipſas compoſitione in vera perſona Verbi ſubſiſtant, neque diuinam naturam in humanam, vel humanam in diuinam fuiſſe conuerſam, neque tertiam per commixtionem reſultaſſe, ſicut ex anima rationali & corpore, vt orientales hodie fatentur.

Primo hæc veritas ex ſcriptura probatur, & ante omnia duas eſſe in
Ioan 3. Chriſto naturas teſtantur illa Domini verba Ioan. 3. *Nemo aſcendit in cælũ, niſi qui deſcendit de cælo, filius hominis qui eſt in cælo.* Nam iſte qui loquebatur, ſecundum eam naturam per quam videbatur, & loquebatur, ac filius hominis erat, non deſcenderat de cælo, aut nunc cum loquebatur erat in cælo. Ergo alteram habuit nempe diuinam, ſecundum quam deſcenderat & erat in cælo.

Deinde nullo modo fieri poteſt ſecundum eandem naturam Chriſtum eſſe æqualem Patri, & minorem: at Ioan cap. 15. *Ego* (inquit) *& Pater vnum*
Ioan 5. *ſumus.* & cap. 14. *Pater* (inquit) *maior me eſt.* Igitur ſecundum vnam fuit
Ioan. 14. æqualis Patri, ſecundum aliam minor.

Ioan. 8. Præterea, *Antequam* (inquit ipſe Chriſtus Ioan. 8.) *Abraham fieret ego ſum.* At idem natus erat temporibus Auguſti, nequit autem fieri vt idem ſecundum idem fuerit ante & poſt Abraham. Item quod S. Thomas Ioan. 20. viderat & tetigerat in Chriſto, non erat Deus, ſed caro, & tamen exclaIoan 20. mauit dicens: *Dominus meus & Deus meus.* Igitur ille cuius carnem viderat, ſimul erat verè Deus & homo, quod etiam aperte conſtat Actorum ſecundo. *Dextera* (inquit Petrus) *Dei exultata effudit hoc donum.* Nam exaltare non eſt Dei, ſed creaturæ, effundere Spiritum Sanctum non eſt creaturæ, ſed Dei. Item, *Spiritus Sanctus poſuit vos regere Eccleſiam Dei quam acquiſiuit ſanguine ſuo*, &c.

Iam

Iam verò illas naturas non esse permixtas satis ex Sacra Scriptura cõstat, quæ frequenter asserit naturam diuinam esse prorsus immutabilem: Malach. 3. *Ego Deus & non mutor.* Et Iacobi primo: *Apud quem non est transmutatio, &c.* Itaque stare non potest tertium, quod Eutyches dixit, diuinitatem in humanitatem, aut contra, fuisse conuersam. Nam fieri non potest vt nullo modo mutetur, vel quod in aliud conuertitur, vel id in quod conuertitur aliud. *Malach. 3. Iacob. 1.*

Præterea Christum Dominum reuerà fuisse natum ex Virgine, passum, mortuum, & sepultum, & resurrexisse tertia die, & postea cælos ascẽdisse: neque eundem Christum non secundum Diuinitatem, sed secundũ humanitatem, non simulatam, sed veram, fuisse passum, contra errorem seu potius delirium Eutychetis passim, ac luce ipsa manifestius Scripturæ fatentur: sed quia hodie Orientales in hoc etiam Eutychetem damnant, non opus est in his amplius immorari.

Restat igitur vt ex Concilijs & Patribus sententiam Catholicã de duabus in Christo naturis comprobemus. Plurima sunt Concilia in quibus error iste expresse damnatur. Primo in Chalcedonensi Concilio ex instituto, & præsertim actione 5. in Symbolo fidei, vbi sic dicitur; Confitemur in nouissimis diebus Filium Dei Vnigenitum in duabus naturis, inconfuse, immutabiliter, indiuise, inseparabiliter agnoscendum, nunquam sublata differentia naturarum propter vnionem.

Item in Concilio Constantinopolitano (quod est quinta Synodus generalis) can. 2. 7. 8. 10. 11. Vbi in Canone illo 8. sic dicitur: Secundum substantiam dicentes carni vnigenitum Verbum vnitum esse, non confusionem quandam ad vices naturarum factum fuisse dicimus, magis autem vtraque manente natura, hoc quod est vnitum, intelligimus esse carni Verbum.

Item in 6. Synodo generali actione 4. in Concilio Lateranensi sub Martino Primo consultatione 5. cano. 5. 6. 7. & 8. in Concilio Hispalensi 2. c. 1. & passim in alijs; quibus denique adde Symbolum Athanasij, vbi eandem veritatem Ecclesia profitetur maximè in illis verbis: Vnus autem non conuersione Diuinitatis in carnem, sed assumptione humanitatis in Deum: vnus omnino non confusione substantiæ, sed vnitate personæ.

Tertio repugnat iste error orthodoxis Patrũ sententijs: inprimis S. Cyrillus Alexandrinus apertissimè varijs in locis hanc veritatẽ testatur, in epistola 8. ad Nestorium, vbi referens fidem & sententiã Concilij Nicæni: *Licet* (inquit) *differentes inter se naturæ in veram sint vnitatẽ conjunctæ, vnus tamen ex vtrisq; est filius ac Christus, interim non sublata differentia naturarum propter adunationem.* Hæc Cyrillus: cuius vestigijs adhærens Sancta Synodus Chalcedonensis 630. Patrum, Cyrilli testimonium referens sic ait.

Synodus.

Digitized by Google

Synodus.

SEquentes igitur Sanctos Patres (& infrà) vnum & eundem Christum filium Dominum Vnigenitum in duabus naturis sine confusione, sine mutatione, sine diuisione, sine separatione cognitum vno omnes consensu docemus. Hæc Synodus. Postea adducit verba S. Cyrilli.

Cyrilli ex epistola ad Sucensum.

Considerantes igitur, vt dixi, modum Incarnationis, videmus quod duæ naturæ coierunt inter se secundum vnionem quæ distrahi non potest, sine confusione, sine mutatione. Caro enim caro est, & non diuinitas, & si Deus factus est Caro homousie, & Caro enim Verbum Deus est, & non caro, & si propriam fecit carnem Oeconomicè.

Eiusdem ex eadem epistola.

Duas naturas dicimus, vnum vero Christum filium, Dominum, Dei Verbum factum hominem & incarnatum.

Eiusdem ex libro de fide ad Alexandrinos.

Ego commixtionem non approbo, alienum enim est à fide Apostolica & à recta traditione Dei. Commissio enim deletionem naturarum operatur. Vnio vero ineffabilis, quam qui rectè sentiunt, confitentur, vtramque naturam sine confusione seruat.

Synodus.

Differentia naturarum nequaquam sublata propter vnionem.

Cyrilli ad Nestorium.

Non tanquam differentia naturarum sublata propter vnionem.

Synodus.

Quin potius seruata proprietate vtriusque naturæ.

Cyrilli ex epistola ad Sucensum.

Etsi enim vnus à nobis dicitur Vnigenitus filius Dei, incarnatus, & factus homo, non propterea commixtus est, sicut illis videtur. Nec in naturam carnis mutata est natura Verbi; imò neque carnis in naturam Verbi, sed in proprietate secundum naturam, vtraque manente simul, & intellecta secundum rationem paulo ante à nobis redditam vnio ineffabilis, & inexplicabilis vnam nobis demonstrauit naturam filij, sed incarnatam.

Synodus.

Et in vnam personam, & in vnam hypostasim concurrente.

Cyrilli ex epistola ad Ioannem.

Et tanquam in vna persona cognitus, vnus enim Dominus Iesus Christus, etsi non ignoratur differentia naturarum.

Præterea

Digitized by Google

Præterea S. Dionyſius Areopagita cap. 3. de Eccleſiaſtica Hierarchia: Diuinæ (inquit) *bonitatis infinita clementia benigniſsime omnino prouidentiã noſtri, nec ſic quidem (poſt peccatum) omiſit per ſeipſam operari, noſtrorum omnium veraciter ſine peccato particeps facta, noſtræque humilitati inſerta, abſque confuſione vlla, & maculatione veræ & integerrimæ* Diuinitatis *ſuæ.*

S. Cyrillus Hieroſolymitanus Catech. 4. cum agit de Chriſti generatione ex Virgine: *Duplex*, inquit, *erat Chriſtus: homo quidem id quod apparebat: Deus vero quod intelligebatur. Comedebat quidem vt homo verè, ita vt nos, ſimiles enim nobis corporis affectiones habebat: vt* Deus *autem quinque panibus aluit quinque millia*, &c.

S. Athanaſius in Euangelium de Sanctiſsima Deipara: *Sanctificata*, inquit, *ſuperuentu Spiritus Sancti Virgo eum geſtabat, qui ex ſua propria eſſentia* Dei *erat filius pro vnica eius diuinitatis natura, & gignit eundem incarnatum & hominem factum, ſecundum duarum naturarum proprietatem, eundemque duplicem & vnum ex duobus conſtantem inconfuſe, immutabiliter, atque indiuiſim credi oportere ſtatuimus.* Et infra: *Deus interim perfectus & homo perfectus: vnus ratione vnius perſonæ; duplex tamen natura.*

S. Baſilius lib. primo contra Eunomium poſt medium: *ſicut formam*, inquit, *aſsumpſiſſe ſerui, in eſſentia humanæ naturæ* Dominum *noſtrum natum eſſe ſignificat: ſic cum dicit in forma* Dei *eſſe (ad Philipp. 2.)* Diuinæ *eſſentiæ proprietatem penitus declarat.*

S. Gregorius Nazianzenus Orat. in Chriſti Natiuitatem: *Miſſus*, inquit, *eſt, verum vt homo, duplici enim naturæ erat; ſiquidem & fatigatus eſt, & fame & ſiti laborauit, & angore correptus eſt, & lachrymas fudit, vt lex naturæ fert.*

Innumera Patrum tam Græcorum, quam Latinorum poſſemus teſtimonia adducere: qui plura deſiderat legat Theodoretum in Dialogo Immutabilis, & in Dialogo Inconfuſus, vbi prolixè teſtimonia omnium ferè Patrum qui ante ipſum fuerunt adducuntur. Idem fecere S. Leo in ſuis Epiſtolis, B. Vigilius lib. 5. contra Eutychetem, Gelaſius in lib. de duabus naturis, & nouiſſime omnia Patrum & Doctorum vſque ad noſtra tempora teſtimonia congeſsit Author Theſauri Catholici libr. 2. de Chriſto ſaluatore.

Denique error iſte repugnat etiam manifeſtè rationi; ſed antequam vlterius procedamus, notandum eſt pro explicatione huius controuerſiæ ex D. Thoma 4. contra Gentes cap. 41. quod vniri aliqua in natura non eſt, quod duæ naturæ adinuicem quomodocunque vniantur: Nam reuera in Chriſto duæ naturæ vnitæ ſunt, ſed quod illæ duæ naturæ conueniant in vna tertia natura, vel eſſentia, quæ aliquo modo ex naturis vnitis conſtituatur, ſicut quod aliquæ duæ naturæ in perſona vniantur, dicit quod eadem perſona in duabus naturis ſubſiſtat, munuſque ac rationem per-

Digitized by Google

ſonæ exerceat in ordine ad vtramque naturam ipſam ſuſtentans, & proprias vtriuſque naturæ operationes exercens. Hoc ſuppoſito, Probatur. Tunc aliqua duo vniuntur in natura, quando vniuntur in aliqua eſſentia, quæ ex vnione duarum naturarum reſultet: ſed implicat naturam Diuinã & humanam hoc modo vniri, ergo, &c. Probatur minor: Nam quæ vniũtur in natura, neceſſario habent mutuum & intrinſecum ordinẽ inter ſe, imo & eſſentialem dependentiam ad inuicem: ſed implicat naturam Diuinam habere aliquo modo ordinem, quia forma totalis, qualis eſt humanitas cum per ſe loquendo ſit totum, & non pars, nequit intrinſece & ſubſtantialiter ordinari ad alterius naturæ compoſitionem. In quo diſtinguitur humanitas ab anima rationali, quia hæc & quæcunque alia forma ex propria natura non eſt ſubſtantia totalis, ſed potius pars alterius naturæ integræ: & ita dicit intrinſecum, & ſubſtantialem ordinem ad naturam, cuius eſt pars, & ad aliam partem ſimul componentem: at humanitas & quæcunque forma totalis non dicit talem ordinem per ſe, & ſubſtantialem, ergo, &c.

Secundo probatur, quando aliqua duo vniuntut in natura, talis natura in qua fit vnio, ſemper eſt perfectior alijs naturis, quæ in illa vniuntur: continet enim perfectionem vtriuſque: ſed implicat dari naturam perfectiorem eſſentia Diuina; ergo nulla natura poteſt eſſe terminus huius vnionis.

Tertio probatur. In Chriſto poſt vnionem ſunt duæ formæ: ergo ſunt duæ naturæ. Conſequentia patet, quia forma, natura, & eſſentia, idem pollent. Antecedens probatur ex illo ad Philippenſes 2. *Qui cum in forma Dei eſſet, formam ſerui accepit.* Sed forma Dei & forma ſerui ſunt duæ formæ: ergo, &c.

ilip 2.

Quarto, in ſacris literis poſt vnionem cõtraria enunciantur de Chriſto, nempe ea quę ſunt potentiæ Diuinæ, & quæ ſunt infirmitatis humanę: ſed contraria de eodem ſecundum idem enunciari non valent: ergo enunciãtur ſecundum aliam, & aliam naturã. & ex conſequenti non eſt in Chriſto tertia aliqua natura ex duabus reſultans.

Poſtremo Chriſtus eſt verus Deus & verus homo, vt conſtat ex Sacra Scriptura; ergo vere habet naturam diuinam & humanam; non enim fieri poteſt vt diuina natura & humana fiant vna natura, vt oſtendit D. Thomas 3. p. q. 2. art. 2. hac euidenti ratione.

Quia ſi ex diuinitate, & humanitate fit vnum, vel fit vnum ordine & compoſitione, eo modo, quo ex pluribus lapidibus fit vnus aceruus, vel vna domus: ſed hoc dici non poteſt: quia Chriſtus nõ eſſet vnus per ſe, ſed per accidens: item non eſſet vnus ſimpliciter, ſed multa ſimpliciter, & vnũ ſecundum quid: quorũ vtrumque derogat veritati Incarnationis. Vel fit

vnum

vnum per se, per transmutationem, eo modo, quo ex elementis fit mixtū, & hoc affirmari non potest; tum quia natura diuina est omnino immutabilis, & sic neque ipsa potest in aliud conuerti, neque aliud in ipsam: tum quia id quod ex mixtione resultat, vt constat ex articulo primo de Generatione cap. de mixtione, non est eiusdem substantiæ cum misstibilibus; & sic Christus, neque esset consubstantialis Patri, neque matri, quorum vtrumque fidei aduersatur. Vel fit vnum per se, absque vlla transmutatione: sed neque hoc potest dici. nam fieret vnum modo quantitatiuo, sicut ex diuersis membris fit vnum corpus: & hoc non, cum natura Diuina sit incorporea: vel eo modo quo ex materia & forma fit vnum, & hoc est adhuc impossibilius; tum quia natura diuina, & humana sunt entia completa in actu, & ex duobus entibus in actu nequit vnum per se fieri; tum quia natura diuina nullius potest esse forma, præsertim corporis: tū quia alia species inde resultans, esset pluribus communicabilis, & ita essent plures Christi: tum denique quia Christus alias neque esset naturæ diuinæ, neque humanæ, differentia enim addita variat speciem, sicut vnitas numerum.

Vt vim huius rationis Patrumque sententiam manifestam, effugiant Iacobitæ, hodie aliam excogitarunt suam hæresim propagandi viam, dicentes in Christo Domino duas naturas fuisse vnitas, ac post vnionem in illo veram fuisse diuinitatem, veramque humanitatem, vnam tamen factam fuisse naturam personatam ex duabus naturis non personatis sine tamen mixtione, aut confusione. Quare licet concedāt Christum ex duabus constasse naturis, renuunt tamen concedere illum in duabus naturis subsistere, ne videantur cum Nestorio duas ponere in illo personas. Sed ferè idem est iste errandi, siue dicendi modus cum alijs. Nam vel illę naturæ non personatæ sunt ante vnionem distinctæ inter se, & hoc nequit intelligi, vt iam supra confutauimus. Vel illa natura personata, quæ resultat ex duabus naturis Diuina & humana, est tertia natura composita ex duabus, sicut homo ex anima & corpore, & hoc est quod Patres Concilij, & ratio ipsa demonstrat esse erroneum. Si autem volunt dicere personam Christi esse compositam ex duabus naturis, hoc est subsistentem in illis, hic sensus Catholicus est: sed tunc fatendum est cum Ecclesia Catholica duas esse in Christo naturas perfectas, indistinctas, neque inter se commixtione aliqua aut compositione coniunctas, duas itidem voluntates & operationes, vt iam infra etiam ostendere curabimus.

Digitized by Google

CAPVT XXVII.

Soluuntur argumenta Eutychetis, & aliorum.

ARgumenta quibus vsi sunt Eutyches, & eius sectatores tam veteres, quam noui ad sui erroris confirmationem, facili negotio soluũ-
Ioan. 1. tur. Primum est quod Ioannis 1. dicitur: *Verbum caro factum est.* Est igitur natura Verbi conuersa & mutata in humanam: sicut aqua illa conuersa
Ioan. 2. fuit in vinum, de qua simili loquendi modo dicitur Ioan. 2. *Cum vidisset architriclinus aquam vinum factam, &c.*

Respondeo primo, si hoc argumentum valeret, falsum etiã esset quod Eutychiani dixerunt, naturam illam vnam, quæ in Christo mansit, fuisse reuera Diuinam. Etenim quod in aliud conuertitur minimè manet: vt neque mansit aqua postquam facta est vinum. Secundo dico, illo modo loquendi, cum scilicet vnum dicitur factũ aliud; non semper in Scriptura significari conuersionem, sed solum accessionem aliquam sine interitu
Galat 3. prioris. Vt cum dicitur ad Galat. 3. *Christus pro nobis factus est maledictum:* vel
Luc 2. cum dicitur Luc. 2. *factus annorum duodecim*, &c.

Ita hoc explicant Athanasius in Epistola ad Epictetum, & Gregorius Nazian. in epistola 1. ad Cledoniũ, & Ambrosius de Incarnationis Dominicæ Sacramento cap. 6. & Theodoretus in Dialogo 1. vbi prædictos Pa-
Ioan. 1. tres pro ea interpretatione citat, & eam inde cõfirmat, quod statim Ioan. de eo ipso verbo Incarnato subiungit, *Et habitauit in nobis & vidimus gloriã eius, &c.* Vnde euidenter apparet, Verbum non propterea esse destitisse. Item ex eo quod alibi Incarnatio verbi sic describitur, vt manifestum sit
Philip. 2. mansisse post eam salua natura sua Verbum. Nam ad Philip. 2. dicitur.
Heb 2. *Exinaniuit semetipsum formam serui accipiens.* Et ad Hebræos 2. *Semen Abrahæ apprehendit.* Manet autem omnino is qui quippiam accipit & apprehendit.

Tertio dico ex illo ipso loco Ioan. 1. potius reuinci euidenter errorem Eutychetis. Nam si Verbum caro factum est: ergo mansit in Christo post vnionem vera caro, & natura humana, quod Eutyches negabat. Manet enim id in quod aliud dicitur euadere, sicut mansit vinum illud in quod euasit aqua, & manet etiam dignitas Consulis, cũ dicimus de aliquo quod sit factus Consul.

Ioan. 1. Secundũ argumentũ Ioa. 1. dicitur: *Verbũ caro factũ est.* In Cõcilio Chalcedonensi act. 1. post epistolam Cyrilli ad Ioannem Antiochenum, Eustachius Episcopus Beritensis, testatus est S. Cyrillum asseruisse, non oportere intelligi duas naturas, sed vnam naturam Dei Verbi incarnatam.

Respon-

Digitized by Google

Respondeo sensum esse, quod non sint in Christo duæ naturæ supposito distinctæ reipsa, & separatæ, sicut sensit Nestorius, sed naturam Diuinam, cum humana natura coniunctam, in vna & eadem diuina persona. Ita enim illud dictum Cyrilli intelligendum esse definitum est in V. Synodo generali, can. 8.

Et eodem modo debet accipi, quod dixit Gregorius Nazianzenus epistola prima ad Cledonium, Carnem esse Deificatam: & quod in Concilio Lateranensi sub Martino I. can. 5. definitur, naturam Dei Verbi fuisse incarnatam, quod etiam asserit Damascen lib. 3. cap. 6. His enim modis loquendi à Patribus significatur solum illa realis & substantialis coniũctio diuinitatis cum humanitate in vna & eadem persona Diuini Verbi, non autem aliqua vtriusque naturæ confusio.

Tertium argumentum est, quod aliqui antiqui Patres dicant naturam Diuinam fuisse mixtam cum humanitate, sic enim scribit S. Cyprianus in lib. de vanitate Idolorum: *Carnem Spiritu Sancto cooperante induitur, Deus cum homine miscetur. Hic Deus noster, hic Christus est.* Et S. Gregorius Nyssenus in Orat. Catechetica cap. 25. Incarnationem appellat nostræ naturæ cum diuina commixtionem. Similiter loquitur Irenæus lib. 3. cap. 21. & Vigilius lib. 1. contra Eutychetem.

Respondeo hoc vocabulo mixtionis Patres fuisse vsos, ad significandũ Vnionem illam esse omnino realem, & substantialem, sicut est suo modo mixtio elementorum in vno & eodem substantiali supposito, non autem ad significandum quod sit mixtio propriè.

Quartum argumentum. S. Athanasius in Symbolo dicit: *Sicut anima rationalis & caro, vnus est homo: ita Deus & homo vnus est Christus.* Est igitur vnica natura in Christo sicut in vno alio homine.

Respondeo minimè id sequi, non enim est sensus, ita ex humana & diuina natura fieri vnam naturam, sicut fit ex anima & corpore vna humanitas, sed sicut ex anima & corpore fit vna substantia quæ est natura, ita etiam ex vnione naturæ humanæ & diuinæ in persona Verbi, constare similiter substantiam quandam vnicam, quæ est Christi persona, vt substans in vtraque natura.

Quintum argumentum (quo maximè nitebatur Eutyches) Si in Christo sunt duæ naturæ; Ergo etiam duæ personæ. Qui fuit error Nestorij.

Respondeo nihil minus sequi. Est enim alia ratio naturæ quam personæ. Vnde etiam in Diuinis, vbi natura & persona re non distinguuntur, credimus esse personas tres, quamuis earum tantum sit vnica natura. Possunt igitur in Christo vice versa esse naturæ duæ, & persona vnica. Et hactenus de errore Eutychetis.

CAPVT XXVIII.

De duabus Christi voluntatibus.

NOn solum Eutyches, qui in Christo non esse naturam humanam veram ausus est affirmare, consequenter ab eo voluntatem humanam adimebat, sed & hæretici alij Orientales, qui naturam humanam in Christo confitebantur, in eo non fuisse voluntatem humanam temere affirmarunt: inter quos fuerunt Monothelitæ, sic nuncupati ab assertione vnius voluntatis in Christo, eo adducti fundamento, propterea quod omnia operatur Christus ex nutu diuinæ voluntatis.

Sed hic error breuiter & manifestè conuincitur primo testimonio ipsius Christi Lucæ 22. *Non mea, sed tua fiat voluntas.* Vbi vtramque voluntatem apertissimè distinguit. Item Ioan. 6. *Descendi de cælo, non vt facerem voluntatem meam, sed eius qui misit me, Patris.* Ex quo loco confirmatur hæc veritas in Synodo VI. generali act. 17. vbi damnatur hic error.

Luca 22.
Ioan. 6.

Secundo ex his quæ supra contra errores alios ex fide constituta sunt, ducitur manifestum argumentum. Etenim vera natura humana sine voluntate humana non consistit, vt est etiam ratione naturali perspicuum. Sed verbum diuinum assumpsit veram humanam naturam, eiusdem speciei, cuius est natura aliorum hominum. Ergo etiam voluntatem humanam.

Et confirmatur: nam potentiæ naturales proxime spectant ad naturã. Vnde videmus in Diuinis, quamuis tres personæ sint; tamen quia est vna natura, vnicam esse voluntatem. Sed in Christo sunt duæ naturæ, ergo vnaquæque suam habet voluntatem. Denique huc etiam pertinent Patrũ testimonia, quibus supra probauimus duas in Christo naturas perfectas, & in particulari in Christo esse duas voluntates docent Athanasius lib. de Trinitate, Gregorius Nyss. contra Apollina. Epiphanius ser. 69. contra Marcionistas & B. Cyrillus Alexandrin. cuius testimonium magni faciunt omnes Orientales in sermone 10. in Matth. *Subest quidem in Christo pati or passionis propter humanitatem: compescitur autem statim virtute inhabitantis verbi: Ait enim, Veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu vis, humanitas quidem hoc ait: nam secundum quod Deus est, non est extra voluntatem Patris. Sicut enim vna est Deitas, ita vna est Patris & Filij voluntas.* Idem li. 4. in Ioannẽ. *Volũtaria quidem passio, eo quod ita voluisset diuina natura, inuoluntaria autẽ quantum ad carnẽ recusantem moriẽ, & secundũ quod Christus homo erat* Idem li. x. *Sicut consubstantialis est, ita & connoluntarius proprio genitori, vnius enim essentiæ vna perfecti volũtas est.*

Nec

Digitized by Google

Nec valet quicquam argumentum hæreticorum. Nam etsi Christus omnia ex nutu diuinę voluntatis operabatur, non quia ex vna diuina voluntate omnia operaretur, sed quia humana eius voluntas erat diuinæ conformis.

Porro ijsdem argumentis patet in Christo fuisse, etiam intellectũ creatum præter diuinum, quia est etiam humanæ naturæ potentiæ naturalis. Quod ex scriptura etiam patet Isaię 52. *Ecce intelliget puer meus.* Et Matth. 8. *Audiens Iesus miratus est*, quod pertinet ad intellectum. Item ex Augustino l. 83 qq. q. 80. contra Apollinaristas qui animam rationalem, & intellectũ in Christo negabant, inferentes quod tunc Verbum beluam quandã cum figura humani corporis suscepisset. *Isaiæ 52. Matth. 8.*

Item ijsdem argumentis efficitur, reliquas animę potentias sensitiuas esse in Christo atque etiam liberum arbitrium. Nam liberum arbitriũ nihil aliud est quam voluntas ipsa, prout tendit in sua obiecta cum indifferentia quadam. Neque obstat quod Christus nullo modo peccare potuerit? Nam potentia peccandi non est de ratione liberi arbitrij.

Vnde Augustinus in lib. de prædestinatione Sanctorum c. 15. de Christi impeccabilitate loquens, An ideo, inquit, in illo non libera voluntas erat, ac non tanto magis erat, quanto magis peccato seruire non poterat.

CAPVT XXIX.

De duabus Christi Domini operationibus.

ORientalium etiam hodie error est qui etiam fuit quõdam Monotelitarum, in Christo tantum fuisse vnicam operationem nempe Diuinam, tametsi diuersa per illam operaretur. Idque probabãt, quia omnia fiebant ab eodem Verbo Diuino. Damnatur hic error in VI. Synodo act 4. 8. & 9. vbi inter cætera sic legimus: *Duas naturales operationes indiuisè, inconuertibiliter, inconfuse, inseparabiliter in eodem Domino Iesu Christo vero Deo nostro glorificamus, hoc est, diuinam, & humanam.* Ponuntur autem illæ particulæ Indiuisè, inconuertibiliter, ad ostẽdendum ab vna & eadem persona Verbi vtriusque generis orationes salua differentia ipsarum profectas esse.

Plena etiam sunt Euangelia manifestissimis Christi operibus, quibus ostendi possit duas esse in Christo operationes. Primum enim vna est Patris & Filij operatio, sicut & natura, vt patet ex illis locis: *Omnia quæ Pater habet mea sunt. Et quæcunq; Pater facit, hæc & filius similiter facit.* Ne quis autẽ putaret alia Patrem, alia Filium operatione operari, alibi ait: *Pater in me manens*

Digitized by Google

manens ipse facit opera. Item *non potest filius quicquam facere nisi viderit Patrem facientem.* Quod autem filius præter hanc Diuinam operationem, aliam diuersam habeat non communem cum Patre, adeo apertum est, vt superuacaneum videatur, id velle probare. Nam quod inter homines conuersabatur, loquebatur, ambulabat, comedebat, oculis, manibus, pedibus, reliquisque corporis membris & animæ sensibus & potentijs operabatur, id certe Patri commune cum eo non erit, nisi quis Patrem incarnatum esse dicat simul cum filio: quod est nefas dictu. Cumque filius solus, & non Pater, nec Spiritus Sanctus naturam humanam assumpserit, corpusq; & animam habuerit, certe ea quæ per animam & corpus exercebat, Patri aut Spiritui Sancto tribui non possunt sed soli filio: & quis vnquam dixit Patrem esurijsse, fatigatum ex itinere, seu illum super puteum collocutũ cum Samaritana, disputasse in templo cum Iudæis, aliaque huiusmodi multa feciisse quæ de Christo referunt Euangelistæ? An etiam illud Patri tribuendum est, quod Lucas de Christo ait: *Et erat subditis illis*, & quod Patrẽ sæpè orauerit, quod & missum à Patre in mundum dicit: quodque ait non suam gloriam quærere, sed Patris, & eiusmodi alia plurima. Nimis profecto obtusæ mentis est qui hoc non videt, minus obstinatæ qui cum viderit, tamen credere non vult, cum præsertim id senserint omnes Catholici Patres.

Præterea illi qui in Christo concedunt duas naturas, vt omnes tenent Catholici, necesse est vt duas confiteantur voluntates, duas operationes, cum ad naturæ veritatem pertineat operatio ei conueniens. Vnde Ambrosius l. 2. de fide ad Gratian. c. 4. *Numquid potest vna operatio esse, vbi diuersitas est substantiæ?*

Atque eodem argumento conuincitur in Christo fuisse non tantũ operationem humanam: sed etiã plures humanitatis operationes, quales sunt aliorum hominum. Tametsi omnes illæ potuerint, maximè in Christo, dici vnica operatio. si spectemus earum quasi principium, nimirum humanam rationem ac voluntatem in Christo, qua dirigebantur seu imperabantur omnes.

Fundamentum vero illorum hæreticorum nullius prorsus momẽti est: quamuis enim idem Verbum diuinum esset principium omnium Christi operationum tanquam suppositum; non tamen illas omnes efficiebat per eandem naturam, vt per formam, sed per diuersas, scilicet per diuinam & humanam. Itaque diuersæ omnino eius operationes fuerunt.

Sed vt in Catholico sensu aliqua Patrum dicta commodius intelligantur, ex sententia Theologorum doctissimorum notandũ est, operationũ in Christo triplex genus distingui posse. Nam primo quædam fuerũt tantum diuinæ; vt creatio & gubernatio mundi. Secundo, aliæ Christi operationes

rationes fuerunt humanæ tantum, vt deambulatio, comeſtio. Quas operationes ideo dico humanas tantū; quoniam conueniunt etiam aliis puris hominibus naturaliter, tametſi & à ſuppoſito diuino eiuſmodi operationes Chriſti proficiſcerentur, & ad eas diuinitas generali concurſu cooperata ſit, quod falſò ac temerarie negauit Duran. in 3. diſt. 18. q. 1. quia nimirum in vniuerſum alioqui exiſtimat, Deum non concurrere immediatè efficiendo ad effectus cauſarum ſecundarum.

Tertij generis operationes poſſumus in Chriſto nominare mixtas ſeu duplices, id eſt, partim diuinas, partim humanas: quia licet vno eodemq; vocabulo ſignificentur; vere tamen ſunt duplices: vt iuſtificatio impij, ſuſcitatio mortuorum, & aliorum miraculorum patratio. Huiuſmodi enim nominibus partim ſignificamus actionem diuinam principalem, quæ ſcilicet ſua vi attingit principalem effectum, (nempe gratiam, vitam miraculosè reſtitutam, &c.) partim etiam actionem humanam, videlicet inſtrumentalem humanitatis Chriſti, quæ à verbo Diuino, tanquam inſtrumentum vſurpata, cõtulit etiam miraculoſè aliquid ad eiuſmodi effectus; vt vox Chriſti reuocantis ad vitam Lazarum, &c.

In quibus actionibus & illud animaduertendum eſt, peculiari quadam ratione diuinam actionem Chriſti principalem, humanitati adſcribi; & viciſſim inſtrumentalem actionem humanitatis, diuinitati. Quam ob cauſam appellaui etiam has actiones duplices & mixtas. Quia enim principale agens effectum attingit conferente ad id inſtrumẽto; peculiari ratione actio principalis agentis pertinet etiam ad inſtrumentum. Vnde dicimus ſcamnum v.g. à ſerra fieri, quia participatur veluti à ſerra actio principalis artificis conficientis ſcamnum. Et rurſus quoniam principale agẽs vſurpat inſtrumentum, eiuſque actionem ad effectum principalem: ipſi etiam peculiari ratione adſcribitur actio propria inſtrumenti. Vnde dicimus artificem ſecare v.g. ſcamnum, cum propriè ſecet ſerra.

Illæ igitur Chriſti operationes, Iuſtificatio, ſuſcitatio mortuorũ, &c. duplices atque etiam mixtæ à nobis dicuntur: non tantum quia huiuſmodi nominibus partim ſignificatur actio diuina, partim actio humana, vt dictum eſt; ſed etiam quoniam diuina illa actio, quæ ſignificatur, peculiari ratione adſcribitur, non tantum diuinitati, ſed etiam humanitati tanquã inſtrumento. Itemque viciſsim actio humana, quæ illis nominibus ſignificatur, tribuitur ratione peculiari diuinitati, quæ eiuſmodi actione inſtrumentali vtitur. Et ſic recte tum diuina, tum humana huiuſmodi actio mixta, atque duplex dici poteſt, ex parte etiam ſui principij ſeu cauſa.

Ac de hoc quidem tertio genere operationum Chriſti intelligendum eſt, quod B. Dionyſius libro de diuinis nominibus cap. 2. diſſerit de ope-

ratione Christi, quam vocant theandricam, id est Dei, & hominis simul: Item illud quod B. Leo in epistola 10. ad Flauianum cap. 4. scripsit: *Agit* (inquit) *vtraque forma* (id est natura) *in Christo cum alterius communione quod propriũ est; verbo scilicet operante quod Verbi est; & carne exequente quod carnis est.*

At in vniuersum ad istud tertium operationũ genus referendæ sunt omnes sententiæ similes, quibus significari videatur Christum per vtramque naturam communiter seu simul fecisse, quod fecit. Hoc enim non ita ab Orthodoxis dicitur, quia sit tantum vna & eadem vtriusque naturæ operatio: sed quia vicissim vtriuslibet naturæ operatio quantumuis propria, & distincta, tribuitur suo modo alteri etiam naturæ (vt explicatum est) atque ita vtraque natura agit cum alterius communione, in illo quidem genere tertio mixtarum & duplicium operationum.

CAPVT XXX.

In Christo Domino non duas, sed vnicam tantum esse personam contra Nestorianos.

INdubitata est apud Orthodoxos omnes affirmatiua pars huius sententiæ: pro eius tamen intelligentia explicare oportet, in quo proprie consistat hæc vnio quæ facta est duarum naturarum in persona Christi Omissis igitur alijs philosophandi modis, tenendum erit hanc vnionem in eo consistere, quod natura humana careat propria subsistentia, assumptaque sit à Verbo, ad ipsam subsistentiam Verbi. tribus siquidem modis possunt aliqua vniri, primo vt partes rei essentiales, quomodo materia & forma, genus & differentia, ex quibus resultat composita natura, quo certe modo non est facta vnio in Verbo: vnio enim partium essentialium ex imperfectis ad perfectum procedit. Secundo, vt accidens & subiectum, vel substãtia cum substantia, ex quibus resultat forma accidentalis: at neque Verbũ est subiectum humanitatis, neque ex vnione cum Verbo resultat accidentalis perfectio. Tertio, cum substantia quæ alioquin per se subsisteret, trahitur ad subsistentiam alterius, & ab illo dumtaxat pendet: qualis vnio Verbi & humanitatis: quæ solet quibusdam declarari exemplis.

Primum est animæ cum corpore: nam separata per se subsistunt, vnita vero, vna vtriusque est subsistentia: sed cum vtrumque sit natura imperfecta, neutrumque trahat aliud ad sui subsistentiam, sed pendeat à tertia, quæ totius compositi est, deficit in eo exemplum: nam nec Verbum est natura imperfecta, nec à tertia pendet subsistentia, sed ad suam trahit subsistentiam naturam humanam.

Secun-

Digitized by Google

Secundum est ferri igniti, quod proprietates & ferri, & ignis habet, sed maxime deficit. Nam calor Deum repræsentans substentatur à ferro, non est substantia, nec dicitur ferrum, quæ non consonant Verbo hypostaticè vnito.

Tertium hominis, in quo duæ accidétales formæ, vt medicina & Iurisprudentia: vnum enim suppositum est, variæ tamen appellationes, & cõmunicatio idiomatum: verum huiusmodi formæ non trahuntur ad subsistentiã propriè hominis. Nam accidentium propriè non est subsistere.

Quartum est arboris, verbi gratia, piri, cui inseritur ramus mali. Nam illa pirus est substantia prima, atque ideo suppositum verum, nec pendet à ramo insito, quem tamen sustentat, qui alioquin per se existeret, siue subsiste et atque iam vocatur pirus & malus, producit pira & mala, ac dici potest pirus malus, & è contra. Quod si malus ille forsan siccaretur, & reuiresceret, non propterea pirus mutaretur, sed tota mutatio contingeret in ramo.

Ita Verbum instar magnæ arboris suscepit ramusculũ humanæ naturę, suo trunco à cælesti Agricola mirabiliter insertum, vnde Verbum Deus & homo, opera diuina & humana egit: nec Verbum ab humanitate, sed hæc ab illo dependet. Cumque per passionem & mortem humanitas quodammodo aruisset, ac deinde per Resurrectionem reflоruisset, nulla mutatio in Verbo, sed tota in humanitate contigit.

In hoc tamen exemplum deficit, quod ramus non sit arbor perfecta: caret enim radicibus & trunco, & quod antequam insereretur per se reuera subsisteret.

Vnionem igitur hypostaticam in eo cõsistere probatur. Primo, quia ex scripturis habemus vnam esse in Christo personam, duas vero naturas: at si duæ subsistentiæ essent, duæ quoque personæ. Quid enim in natura intellectuali singulari totali addit subsistentia; nisi personalitatem? si vna, nõ cõmunicauit humanitas suã Verbo, vt omnes fatentur, cum propria caret: igitur Verbum suam humanitati, in hoc igitur consistit incarnationis mysterium.

Secundo Epistola Alexandr. à Cõcilijs probata Ephes. & Chalcedonẽsi: *Si quis* (inquit) *non confitetur carni secundum subsistentiam vnitum Dei Patris Verbum, anathema sit.* Item: *Si quis in vno Christo dividit subsistentias post vnionẽ, anathema sit, &c.* Conc. Chalced. *Salua vtrinsq; naturæ proprietate, & in vnã personã ac subsistentiã concurrente, Vnigenitũ filium, & Deum Verbum agnoscimus.* Synod. Generali quinta: *Si quis introducere conatur in Mysterio Christi duas subsistentias, vel personas, & vnã personam dicit per dignitatem & honorem, & adorationem, & non confitetur Verbum carni substantialiter vnitum, & propterea vnam esse eius subsistentiam, &c. anathema sit.*

Error igitur fuit Neſtorij & ſectatorum eius, Chriſtum non vnica perſona, ſed duabus contineri, Diuina ſcilicet increata, & creata humana; quarum altera (ſcilicet Diuina) ſit filius Dei, omnipotens creator; altera vero, ſcilicet creata, tantũ ſit filius hominis, natus, paſſus, mortuus: ita vt non idem omnino ſecundum eandem perſonam fuerit Filius Dei, & filius Virginis, creator & factus, impaſsibilis & paſsibilis.

Quoniam autem ſcriptura de Chriſto loquitur, tanquam de vno; vnũ, ſeu vnam perſonam, ipſum eſſe ac dici aiebat Neſtorius, non vnitate ſimpliciter ſubſtantiali, aut naturali, ſed ſecundum quid, & per accidens, propter varias rationes quas poſſumus colligere ex teſtimoniis Cyrilli, ſicut eas etiam ex Concilio Epheſino, & aliis Synodis collegit diligenter Beatus Thomas 3.p. q. 2. art. 6.

Nempe primo propter inhabitationem vnius perſonæ in altera, ſcilicet diuinæ in creata, tanquam in templo. Vnde dicebat Chriſtum ſecundum creatam perſonam, non eſſe Deum ſed Deiferum, & ideo ipſum nominari Emanuel, quod ſignificat nobiſcum Deus. Secundo propter coniunctionẽ affectus, quoniam fuerit voluntas perſonę creatæ, cum voluntate perſonę diuinæ prorſus conformis. Tertio propter communionẽ operationis: quia perſona creata fuerit inſtrumentum verbi Diuini. Quarto propter communionem eiuſdem dignitatis & honoris diuini, qui etiam illi perſonæ creatæ, tanquam templo diuinæ perſonæ tribueretur. Quinto quoniã ob dictas rationes filius hominis dicebatur quadamtenus filius Dei, & è contrario: itemque homo, Deus; & viciſsim.

Fuiſſe hanc Neſtorij ſententiam, accuratè collegit præ aliis Gregor. de Valentia 1.3.p.q.2. diſp. prima, puncto 2. tũ ex Canonibus Concilij Epheſini, & quintæ Synodi generalis, tum ex teſtimoniis S. Cyrilli, teſtimoniaque Sanctæ Scripturæ, & Patrum breuiter recẽſet, quibus Neſtorianorũ hæreſis facile conuincitur: quæ etiã nos in hoc capite ac parte adducimus.

Fuit autem error Neſtorij (vt ex dictis apparet) errori Eutychetis per extremum contrarius. Nam Eutyches ſic perſonam vnam Chriſti confitebatur, vt naturas etiam confunderet, faceretque ex vtraque vnam. Neſtorius autem ita naturarum differentiam credidit, vt vnicuique illarum perſonam ſuam diſtinctam attribueret. Eccleſia Catholica incedit media via, quæ & naturas contra Eutychetem diſtinguit, & contra Neſtorium retinet perſonæ vnitatem.

Quam ſententiam Eccleſiæ orthodoxam ita declararunt Patres in Conc. II. Conſtantinopolitano, (id eſt in Sancta Synodo generali) can. 4. *Cum multis*, inquit, *modis vnitas intelligatur, qui iniquitatem Eutychetis & Apollinarij ſequuntur, in peremptionem eorum quæ conuenerunt colentes, vnitionem ſecundum confuſionem prædicant. Theodori autem & Neſtorij ſequaces diuiſione gaudentes, affectualem*

by Googl

affectualem vnitatem introducunt. Sancta vero Dei *Ecclesia vtriusq; perfidiæ impietatem reijciens, vnitionem Dei Verbi ad carnem secundum compositionem confitetur, quod est secundum subsistentiam.*

Pro hac sententia orthodoxa, contra prædictum errorem Nestorij, vrgent aliqui, Christum fuisse verum Deum, & verum hominem; quasi contrarium ponatur secundum opinionẽ Nestorij: sed nisi aliter argumẽtum formetur, non videtur satis firmum. Concesit enim Nestorius Christum verum Deum & hominem verum fuisse, quamuis secundum aliam, & aliã personam, ex quibus Christus constaret. Quare id propriè cõtra illum est probandum. Vnam & eandem personam Christi fuisse verum Deum, & verum hominem.

Id autem potest Primo probari ex scriptura sacra, quinque modis, seu quinque generibus testimoniorũ. Primo sic: Christus ita fuit verus Deus, & verus homo, vt & homo ille qui Christus est, verè & propriè fuerit Deus: & vicissim Deus ille, verè & propriè homo. Sed nisi concedatur secundum vnam & eandem personã, fuisse Christum verum Deum, & verum hominem, hoc verum non erit. Ergo id omnino concedi debet. Minor probatur. Quoniam hæc propositio: Homo est Deus, non potest propriè & verè concedi nisi aliqua sit substantialis identitas subiecti & prædicati, hoc est, Dei & hominis siquidem nomen tum Dei, tum hominis significat substantiam & in omni enunciatione affirmatiua significatur aut consignificatur, rationalem formalem prædicati, & rationem formalem subiecti conuenire in vnum & idem, quod sit vtrumque. At ea identitas substantialis minime hic existit secundum naturam diuinam & humanã, vt patet. Ergo necesse est eam concedere secundum personam quæ eadem significatur verbis illis, Deus & homo.

Iam probatur Maior ex scriptura in illis locis, quibus Christus de se loquens, tanquam de homine qui cum hominibus conuersabatur, affirmauit simpliciter se esse Deum, atque adeo Dei coæternum, & coæqualẽ filium. Vt Ioan. 8. *Tu quis es? Dixit eis Iesus, Principium qui & loquor vobis.* Et Ioan 10. *Ego & Pater vnum sumus.* & Marci 14. ad Pontificem interrogantem num esset Filius Dei: *Ego inquit sum.* Et Ioa. 4. *O mulier si scires donum Dei, & quis est, qui dicit tibi, &c.* Et Ioan. 13. *Nemo ascendit ad cælum, nisi qui descendit de cælo, Filius hominis qui est in cælo* (nempe vt idem Deus) Et Ioan. 9. ad illuminatum cæcum, *Tu credis in Filium Dei? Respõdit ille, Quis est Domine, vt credam in eum? Dixit ei Iesus: Et vidisti eum, & qui loquitur tecum ipse est, At ille ait, credo Domine. Et procidens adorauit eum.* Idem patet ex illo testimonio Gabrielis Luc 1. *Quod enim ex te nascetur Sanctum, vocabitur Filius Dei*, id est ille homo quẽ cõcipies. Et ex illo ibidem, Elisabethæ: *Vnde hoc mihi vt veniat mater Domini ad me?* Et ex illo Apostol. ad Philip. 2. *Non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo:*

Ioan. 8. *Ioan* 10. *Marc.* 14. *Ioan.* 4. *Ioan.* 3. *Ioan* 9. *Luc.* 1. *Philip.* 2.

lem Deo: vt omittam similia testimonia plurima.

Secundò, quia nisi eadem persona filij Diuina Dei sit etiam homo; nequaquá verè & propriè credi potest, Verbum Diuinum incarnatum esse, factumque hominem. At hoc verissimè & maximè propriè creditur vt patet Ioan. 1. & fatemur in Ecclesiæ Symbolis. Ergo non secundum aliam personam creatam, sed secundum illam ipsam diuinam quę est Verbum & Filius Dei, Christus est homo. Maior probatur. Quia vt albus verbi gratia non dicitur, per eam albedinem quæ est in altera persona, sed per eam quam in sua ipsius persona habet: ita neque Filius Dei homo dici & esse potest per humanitatem in altera persona existentem, neque Verbum incarnatum per carnem alterius personæ. Quod argumentum passim attingitur in Concilio Ephesino primo, vbi Nestorius damnatus est.

Tertiò, quia scriptura sacra vbique loquitur de Christo, tanquam de vna & eadem persona, sicut est vnusquisque alius homo. Impium igitur est, Christum non vnicam sed plures interpretari personas. Assumptú patet ex illis locis omnibus, in quibus Christi persona significatur Pronominibus illis singularibus, Ego hic ille qui loci passim occurrunt. Deinde etiam peculiariter ex his, 1. Corinth. 8. *Vnus Dominus Iesus Christus, per quem omnia*. Est igitur vnus & idem Iesus (id est filius Mariæ) & Christus filius Dei viui; vt Matth. 16. ait Petrus. & 1. Ioan. 2. *Quis est mendax nisi qui negat, quoniam Iesus est Christus*. Et 1. Ioan. 4. *Omnis Spiritus qui soluit Iesum, ex Deo nõ est, & hic est Antichristus*. Hoc enim maximè est Christum soluere, tollere duarum naturarum in ipso vinculum, quod est vnitas personæ. Neque obijciat aliquis in exemplaribus Græcis; quæ modo extant, non legi illud, Qui soluit, sed Qui non confitetur, &c. Fuerunt enim eiusmodi exẽplaria olim ab hæreticis in eo loco corrupta, vt in historia tripartita lib. 12. cap. 4. videre est. Nec dubium est quin illo modo verè legamus. Cum ita cõtra hæresim hanc Nestorij citauerit eum locum S. Leo Pontifex in epist. 10. ad Flauianum approbata in Concilio Chalcedonensi act. 5. Et rursus ibidẽ. *Quisquis confessus fuerit quoniam Iesus est filius Dei, Deus in eo manet, & ipse in Deo*. Et cap. quinto. *Quis est qui vincit mundum, nisi qui credit, quoniam Iesus est Filius Dei*.

1. Corint. 8.
1. Ioan. 2.
1. Ioan. 4.
1. Ioan. 4.
1. Ioan. 5.

Quarto quia constat ex scriptura hominem Christum non per adoptionem, vt alios Sãctos, sed longè excellentiori modo esse Filium Dei, vt patet manifestè ex illo Matth. 16. *Tu es Christus filius Dei viui*. Et Lucæ 1. *Vocabitur altissimi filius*. & Ioan. 1. *Vidimus gloriam eius, quasi gloriam vnigeniti à Patre*, & ad Galat. 4. *Misit Deus filium suum, vt adoptionem filiorum reciperemus*. Et aliis eiusmodi euidentibus testimonijs, quibus hoc ipsum

Matth. 16.
Luc 1.
Ioan 1.
Galat 4.

sum probatur. Si autem homo Christus non diceretur Filius Dei, nisi ob illas rationes quas assignabat Nestorius, scilicet propter inhabitationem Dei in illo, tanquam in templo, propter affectus conformitatem, propter rationem instrumenti, propter dignitatem & honorem, propter appellationem Dei; solus esset Filius Dei per gratiam & adoptionem, vt alij Sancti. Nam alij Sancti sunt etiam templum Dei 1. Corinth 13. *Nescitis quoniam templum Dei estis*; Et per illos etiam tanquam per sua instrumẽta Deus operatur, 2. Corinth. 5. *Tanquam Deo exhortante per nos.* Et 1. Corinth. 12. *Idem Deus qui operatur omnia in omnibus*, & affectu cum Deo coniunctissimi sunt 1. Corinth. 6. *Qui adhæret Domino, vnus Spiritus est.* Et appellatio Dei eis tribuitur. Psalm. 81. *Ego dixi, dij estis.* Et denique cum sint etiam templum Dei, si ob id solum Christus habet dignitatem & honorem diuinum (vt voluit Nestorius) illis quoque eadem ratione honor diuinus deferri posset. Cum igitur longè excellentius (vt probatum est) Christus sit Dei filius, quàm alij Sancti: fatendum est, eum non ob illas rationes quas assignauit Nestorius, sed plane natura esse Dei filium, atque adeo eundem esse substantialiter Deum. 1. Corin. 13 1. Cor. 12. 1. Cor. 6. Psalm. 81.

Quinto, Nam nisi eadem omnino persona, quæ est Deus, esset etiam Christus homo, impiè illi homini qui Christus est, eundem honorem quem verbo Diuino, tribueremus, quantumcumque esset Dei templum. Non enim idem honor templo aut domui, & inhabitanti debetur. Alioqui liceret mundum quoque adorare quatenus in eo habitat Deus. Quod tamen manifesta esset Idololatria. At diuinum honorem esse Christo homini tribuendum, Nestorius etiam fatetur. Ergo, &c. Quare rectè in Ephesina Synodo can. 7. ita scribitur: *Si quis vel vt hominem Iesum, operante Deo Verbo, dicit adiutum, & vnigeniti gloriam tanquam alteri, prater ipsum existenti tribuit, anathema sit.* Quod idem habetur Can. 8.

Notandum est autem, argumenta hæc, quæ directe probant, Christum secundum vnam & eandem ipsius personam fuisse Deum & hominem: simul etiam probare, illam vnam personam, secundum quam Christus fuit Deus & homo, fuisse Diuinam, & non creatam. Nam vt est impossibile diuinam naturam per creatam personam hypostaticè terminari: ita est impossibile personam eam esse creatam quæ eadem subsistit in natura Diuina & humana, atque adeo est Deus & homo. Subsistit enim persona in natura aliqua non aliter, quam hypostaticè terminando illam, vt patebit ex ijs, quæ de ratione personæ, differuntur. Et hactenus de prima probatione assertionis Orthodoxæ contra Nestorium petita ex sacra Scriptura.

Secundo probatur eadem assertio ex fidei Symbolis. Nam in Symbolo

Apostolico,

Apoſtolico, ipſum filium Dei Patris vnicum credimus, conceptum eſſe de Spiritu Sancto, & natum ex Maria Virgine, paſſum ſub Pontio Pilato, &c. Ac ſimiliter in Symbolo Nicæno, Credimus in vnum Dominũ Ieſum Chriſtum filium Dei vnigenitum, & ex Patre natum ante omnia ſæcula, &c. qui (idem) incarnatus eſt de Spiritu Sancto, ex Maria Virgine, & homo factus eſt, crucifixus, &c. Et in Symbolo Athanaſij: *Qui licet Deus ſit & homo; non duo tamen, ſed vnus eſt Chriſtus: Vnus omnino non confuſione ſubſtantiæ, ſed Vnitate perſonæ, &c.*

Tertio probatur ex Conciliis. Concilium Epheſinum can. 2. *Si quis non confitetur, carni ſecundum ſubſtantiam vnitum Dei Patris Verbum, vnum eſſe Chriſtũ cum propria carne, eundem ſcilicet Deum ſimul & hominem, anathema ſit.* Et can. 3. *Si quis in vno Chriſto diuidit ſubſtantias poſt Vnitatem, ſola ſocietate coniungens eas, quæ ſecundum dignitatem eſt, vel etiam autoritatem, & poteſtatem, & non magis cõgentu, qui per vnitatem factus eſt naturalem, anathema ſit.* Item can. 4. *Si quis in perſonis duabus, vel ſubſiſtentijs, eas voces quæ in Apoſtolicis ſcriptis & Euangelicis continentur diuidit, vel quæ de Chriſto dicuntur à Sanctis, vel ab ipſo: & aliquas quidem ex ijs velut homini, qui præter Dei Verbum ſpecialiter intelligatur, aptauerit: aliquas vero tanquam Deo dignas ſoli Verbo Dei Patris deputauerit, anathema ſit.*

Item in Concilio Chalcedonenſi act. 5. approbantur & recipiuntur prædicti Canones Concilij Epheſini. Item in Synodo quinta generali can. 5. *Si quis in Myſterio Chriſti conatur introducere duas ſubſtantias vel perſonas, & introductis duabus perſonis, vnam perſonam dicit per dignitatem & honorem, ſicut Theodorus, & Neſtorius inſanientes conſcripſerunt; & non confitetur Dei Verbũ carni ſubſtantialiter vniri, & propterea vnam eius ſubſtantiam, vel vnam perſonam, anathema ſit.* Idem habetur in Concilio Lateranenſi ſub Martino primo can. 2. Et in Synodo 6. act. 4. & in Concilio ſecundo Hiſpalenſi cap. 13. &c.

Quarto probatur ex Patribus. Ac inprimis B. Cyrillus in libro de Incarnatione Domini, & in Apologetico pro duodecim capitulis, & in aliis ferè omnibus ſuis operibus, vbi etiam multa veterum teſtimonia pro ſe adducit. Caſsianus libros ſeptem de Incarnatione ſcripſit contra Neſtorium, iuſſu S. Leonis 1. & in fine libri ſeptimi, plurima recitat Græcorum & Latinorum Patrum teſtimonia.

Præter ea quæ iſti adducunt poſſumus alia quędam afferre. Sanctus Ignatius in Epiſt. ad Epheſ. *Filius* (inquit) *Dei qui ante ſæcula natus eſt, ipſe in vtero portatus eſt à Maria ſecundum Dei diſpoſitionem, ex ſemine Dauid & Spiritu Sancto.*

B. Iuſtinus Martyr in lib. de recta fidei confeſsione circa medium: *Vnus* (inquit) *eſt filius, & qui mortuus eſt, & qui id quod mortuum erat excitauit. Cum ergo de vno filio contrarias voces audies, ea quæ dicuntur, naturis tribue: ac ſi magnum quiddam*

quiddam & Diuinum, diuinæ id naturæ tribuito; si quid paruum & humanum, humanæ adscribito. Sic enim & verborum discrepantiam vitabis, cum sua, vtraque natura recipiet ; & filium vnum omnia secula antecessisse, & nouum ex scripturis fatebere.

S. Irenæus libro 3. contra hæreses à cap. 18. vsque ad 22. probat multis testimonijs Scripturarum, vnum & eundem esse Iesum filium Mariæ, & Verbum Dei Patris. Athanasius in Epistola ad Epictetum circa finem: *De solo*, inquit, *Mariæ filio scriptum est, Verbum caro factum est. In quibus ostenditur ad reliquos Sanctos verbum factum esse, prophetandi gratia, ex Maria autem ipsum Verbum, carne assumpta, hominem prodiisse.* Et infra: *Non quod filium à Verbo segregemus: sed quia eundem hunc esse agnoscimus, per quem omnia facta sunt, & per quem nos liberati sumus.*

Gregorius Nazianzenus epistola prima ad Chelidonium: *Si quis*, inquit, *Virginem Mariam nequaquam Dei genitricem esse credit, is etiam à Deitate sit separatus. Si quis duos introducit filios, vnum quidem ex Deo Patre, secundum autem ex Matre, & non vnum & eundem, adoptione filiali, quæ promissa est ijs qui recte credunt, exciderit. Si quis non adorat Crucifixum, anathema sit, ac Dei annumeretur interfectoribus.*

Basilius libro quarto in Eunomium, exponens illud: Dominus creauit me, *Accipiendum est* (inquit) *verbum Genuit, de Deo Filio: Creauit autem, de eo qui formam serui suscepit. In omnibus vero his non duos dicimus, Deum per se, & hominem per se. Vnus enim erat, sed iuxta intelligentiam cuiusque naturam reputantes.*

Damascenus lib. 3. de fide cap. 9. *Ipsius* (inquit) *Verbi hypostasis vtriusque naturæ hypostasis existens nullam insubsistentem esse permittit, &c.*

Et ex Latinis Patribus S. Cyprianus lib. 2. contra Iudæos c. 8. Ambr. li. de Incarnat. Domin. Sacram. cap. 5. Hiberius de Trinitate lib. 1. Hieronymus in c. 14. Matth. Augustinus in Enchiridio ca. 5. & li. 13 de Trinit. c. 17. & alibi sæpe. Ac denique Leo Papa nihil frequentius repetit in omnibus suis sermonibus & Epistolis.

CAPVT XXXI.

Soluuntur Argumenta Nestorij.

ARgumenta omnia Nestorianorum Sophistica sunt, ac facilè dissoluuntur duobus sequentibus fundamentis.

Primum est: non idem propriè esse Christum hominem, & Christi humanitatem, seu carnem seu corpus. Nam vocabulum homo significat

 personam,

Digitized by Google

persona, quæ in Christo (vt probatum est) non fuit nisi diuina: Humanitas vero, &c sunt nomina significantia tantummodo naturam Itaque non debet intelligi de ipso Christo homine, quicquid de eius humanitate seu corpore dicitur.

Hinc respondetur ad illud Ioan. 2. *Soluite templum hoc*, quod pro Nestorio obijciebat Theodoretus contra secundum anathematismum Cyrilli Templum enim diuinitatis suæ appellat ibi Dominus non personam aliquam distinctam a sua propria, sed suam humanitatem seu corpus, vt apparet etiam ex verbis illis, quæ Ioannes subiungit: *Ille autem dicebat de templo corporis sui.*

Ex eodem quoque fundamento respondetur ad testimonium Basilij in Psal 59 quod citabat Theodoretus in refutatione quinti anathematismi Cyrilli. Basilius enim ibi non ait (vt falso citabat Theodoretus) hominem Christum esse Deiferum, sed carnem Christi (σάρκα) Deiferam esse quatenus nimirum altera Christi natura potest dici esse in altera per hypostaticam vnionem.

Secundum fundamentũ est, Christum hominem non fuisse hominem purum, vt sunt alij homines; sed hominem & Deum, vtpote in duplici natura, diuina & humana subsistentem; ac proinde de illo secundum aliã & aliam naturam affirmari posse, quæcunque conueniunt vero Deo, & vero homini, excepto peccato vt infra videbimus suis locis.

Hinc soluitur, id quod teste Theodoreto lib. 4 hæreticarum fabularũ obijciebat Nestorius, nomen Dei non significare Deum homini vel humanitati vnitum; sed tantummodo Deum: ac proinde beatam Virginem neque esse, neque debere dici Matrem Dei Assumptum namq; est talium. Nam cum Deus humanitati vnitus, sit verus Deus; ipsi quoque omnia ea conueniunt, quę competunt Deo vero, atque adeo etiam Dei nomen, & consequenter B. Virgo verissimè est mater Dei, hoc ipso quod est Mater Dei, cum humanitate vniti. Quanquam ante hoc quidem Incarnationis Mysterium, nomen Dei non aliud, quam solum Deum significabat. Peracto autem eo Mysterio, suapte ratione id nomen significat etiam Deum humanitati Vnitum.

Ex eodem quoque fundamento patet responsio, ad ea quę Nestoriani obijciebant dici de Christo quandoque, velut de homine, qui non sit Deus Vt quod ipse compellat Deum suum Matth. 26. *Deus Deus meus, vt quid dereliquisti me?* & quod consolationem ab Angelo accipit, &c. Luc. 22. Quandoque autem velut de Deo, qui non sit filius hominis: Vt quod fuerit ante Abraham, atque adeò etiam ante Mariam: atque adeo etiam quod non sit ei Maria consubstantialis, sicut oporteret, vt esset eius Mater &c. Respondendum est enim ex hac differentia attributorum Christi, nõ debere

Matth. 26. *Luc. 22.*

Digitized by Google

bere colligi diuersas esse in eo personas, sed diuersas naturas, per quarum alteram, scilicet humanam, conueniant verè Christo Deo, quæ sunt humana, atque adeo etiam vt sit matri consubstantialis; per alteram autem, scilicet diuinam, conueniant eidem Christo homini diuina.

Item respondetur facilè ex eodem fundamento ad illud Apostoli: *In similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo*, Philip. 2. ex quibus verbis Theodoretus (initio Nestorianus in Commentario eius loci argumentabatur filium Dei non esse factum hominem sed induisse hominē. Sed perperam hoc colligebat. Nam habitu inuentus vt homo, & in similitudinem hominum factus filius Dei dicitur, non quia vere non sit factus homo; sed quia sine mutatione sui homo factus est, perinde ac homo sine mutatione suæ substantiæ vestitur, vt ex sancto Augustino lib. 83. qq. q. 73. declaratur. Quod autem Apostolus ait: *In similitudinem hominum factus*, veritatem potius confirmat naturæ humanæ à Christo sumptæ, vtpotè aliorum hominum planè similis. Dato etiam quod σχήματι ibi idē sit quod figura, vt exponit illic Chrysostomus & Theophylactus: tamen sensus esse posset, Christum externa tantum figura & similitudine fuisse talem hominem, quales sunt alij, nempè hominem purum. Sed prior interpretatio quę est etiam D. Thomæ in eum locum mihi magis probatur, & melius cohęret cum verbis illis antecedentibus, *Exinaniuit semetipsum formam serui accipiens*, vbi de Vera essentia humanitatis assumptæ sermo est. Phil. 2.

CAPVT XXXII.

Secundum fidem Catholicam Beati in Deo non tam claritatem, quàm ipsam diuinam intuentur essentiam.

DVpliciter contingit videre aut cognoscere rem aliquam, primum quasi ipsam intuendo sicuti est. quod est videre per suam essentiam: Deinde per effigiem aliquā, & similitudinem sui, sicut amicum absentē in imagine ipsius, & Deum in effectis eius quodāmodo agnoscimus in vno quidē perfectius quā in alio fuit ergo error Armenorum apud Armacanū lib. 14. quæstionum cōtra illos, cap. primo, & recentiorum Græcorum. vt narrat idem auctor asserentium, Deum nec à Beatis secundum essentiam suam clare videri nec posse: sed tantum per quandam illius similitudinē, aut lucem ab eo deriuatam. Eundem errorem illis ascribunt Alphōsus de

Digitized by Google

Caſtro contra hæreſes verbo Beatitudo, hereſi prima, & Gabriel Prateolus in ſuo Elencho, verbo Armeni. Tametſi Nicephorus lib. 18. cap. 53. eorum recenſens errores, inter illos hunc non connumeret. Huic Armenorum errori aliqui ex Græcis Patribus adhæſiſſe videntur. Contra hunc errorem fide Catholica tenendum eſt, Beatos videre Deum per eſſentiam. hæc veritas clarè ex Sacra ſcriptura colligitur. Primus locus Matth. 5. *Beati mundo corde quoniam ipſi* Deum *videbunt*. Quem ita intelligit D. Auguſtinus epiſtola 112. cap. 4. Hilarius Can. 4. in Matthæum, imo Auguſtinus ex hoc loco id eſſe de fide videtur deducere; ait enim; *Scimus, poſſe* Deum *videri, quoniam ſcriptum eſt, Beati mundo corde quoniam ipſi* Deum *videbunt, &c. An forte dicere non debui Scimus, ſed Credimus, quia ſcriptum eſt in ſcriptura, Cui credimus. Et reſpondet ſtatim optime dictum eſſe Scimus, quia cum apparuerit ſimiles ei erimus: quia videbimus eum, ſicuti eſt; eo quod id tanquam certum credebat.*

Secundus locus eſt Matth. 18. *Angeli eorum ſemper vident faciem Patris mei, qui in cælis eſt.* Vbi Faciem ſubſtantiam ipſius Dei ſicuti eſt, interpretantur Hilarius canone 18. & in illud Pſalm. 118. *Deprecatus ſum faciem tuam.*

Tertius locus eſt 1. ad Corinth. 13. *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem: nunc cognoſco ex parte, tunc autem cognoſcam ſicut & cognitus ſũ* Dicit, Vt cognitus ſum, vt explicat Theodoretus, hoc eſt Sicut notus & familiaris qui vultum amici clarè intuetur: Hieronymus. Perfectè ſicut à Deo cognitus ſum; Chryſoſtomus & Theophyl. Ita ei occurrã viſione, ſicut ipſe me præuenit, cum prius me cognouit. Alij, Cognitus ſum, pro edoctus ſum, poſitum putant. Quod ſi in alia vita Dei eſſentia per ſe non appareret, ſed in aliqua luce ab ipſa deriuata, abſque dubio in ænigmate adhuc & ſub obſcuro velamine, non facie ad faciem videretur: nec cognoſceremus ſicut cogniti & familiares, ſed ex parte tantum, licet perfectiori modo quam in via. Ænigma enim, teſte Auguſtino 15. de Trinitate cap. 9. eſt ſimilitudo quædam obſcura ad intelligendum, cum per vnam rem aliam ſignificare volumus. Cum ergo quæuis lux aut creatura à Deo deriuata, ſit magis diuerſa res ab ipſo Deo, quam vna creatura ab alia; efficitur, multo magis, illam ænigma eſſe Dei; quam vna creatura alterius eſſe poteſt.

Quartus locus eſt 1. Ioan. 3. *Scimus quoniam cum apparuerit, ſimiles ei erimus, quia videbimus eum ſicuti eſt*: ibi enim ſermonem eſſe de Deitate, non de humanitate Chriſti patet primo ex contextu. Nam paulo ante de Patre, hoc eſt de Deo locutus fuerat, *Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, vt filij Dei nominemur, & ſimus*: & deinde eodem proſequitur, cum dicit: *Charißimi nunc filij* Dei *ſumus, & non dum apparuit, quid erimus. Scimus quoniam cum apparuerit ſimiles ei erimus*, id eſt Deo, *quoniam videbimus eum ſicuti eſt*: cum in-

quam

quam qui dedit nobis vt filij Dei simus.cum vero postea subiungit. *Et scitis quia ille apparuit, vt peccata nostra tolleret*, loquitur etiam de Deo qui in carne apparere dignatus est.

Secundo patet ex definitione Ecclesiæ:Euaristus in prima sua epistola ex illo 1.Ioan.3.*Videbimus eum sicuti est*,diserte affirmat Dei substantiam à Beatis videri.Idipsum Concilium Francofordiense in Epistola ad Episcopum Hispaniæ his verbis asserit: *Prædicemus eum* (scilicet Christũ) *Deum verum, & viuum, & verè filium* Dei, *vt ad eius beatissimam visionem peruenire meream, in qua est æterna beatitudo & beata æternitas.* Probauerat autem ante medium Epistolæ ex illo 1.Ioan.3. visionem hanc futuram esse Dei, sicuti est.Ad hæc Eugenius 4. & Concilium Florentinum sessione vltima in litteris Vnionis, quæ ab vniuersa Synodo verè fuere receptæ & subscriptæ. licet postea fraudibus cuiusdam ex Græcis Patriarchis Imperator Græcorum resilierit;inter alia definiunt eos qui suscepto baptismate, vel peracta pœnitentia in gratia decesserint,in cælum mox recipi, & intueri clarè ipsum Deum Trinum & Vnum sicuti est. Denique Benedictus 11. in quadam extrauaganti,quam referunt Maior in 4.q.vltima,& supplementum Gabrielis in 4.d.4.q.q.2.artic.3.dub.3. definit Animas defunctorum qui in gratia decesserunt ante diem Iudicij, ex visione clara & fruitione Dei,vere esse beatas.

Secundo ex Patribus plures quoque & magni nominis idem nobis tradiderunt.Dionysius de cælesti Hierarchia c.4.Martialis in epistola ad Tolosanos cap.27.Origenes 1.Periarchon c.5. explanans illud Psal.35. *In lumine tuo videbimus lumẽ.* & Nazianzenus oratione 25.in fine vbi sic ait: *In hoc igitur commune nomen*(scilicet Dei)*crede, & prospere incede, & regna: atque hinc ad alterius vitæ beatitudinem transibis. Ea porro, vt mihi quidem videtur, in expressiore horum cognitione, ac comprehensione sita est.* Apud Patres vero comprehensio præclara Dei visione accipitur.Fusius tamen Irenæus lib.18.ca.38. idem docet.Consentit Augustinus epistola 112. de videndo Deum cap. 4. & 8.quod enim in fine epistolæ dubitat,An ab Angelis Deus nunc videatur,non obstat:de omnibus enim beatis in Augustino dubium est,nũ ante diem Iudicij Deum clare intueantur: non tamen dubitat,an aliquando Deus videndus sit.

Neque obstant aliqua S.Scripturæ loca,Exodi 23.*Non videbit me homo & viuet*,& 1.ad Tim.6.*Lucem habitat*, &c.*quem nullus hominum videt, nec videre potest.* 1.Pet.1.*In quem desiderant Angeli prospicere*,ergo non respiciunt. præterea sunt aliqua loca SS. Patrum, vt Chrysost. qui videtur negare Deum clare videri.Pro responsione primo notandum quadrupliciter intelligẽda esse illa loca Scripturæ,primo vt negent Dei visionem comprehensiuam; ita Chrysost.hom.14.in Ioan. Epiphan. August. Gregor. & Dionysius

Exod 13. 1. Tim. 6. 1 Pet.1.

Digitized by Google

cap.9.de diuin.nomi. Secundo quod Deus non potest videri oculo corporeo, seu phantasia naturali, bene tamen videri potest intellectu ita Aug. epist.111. & 112. & Chrysost. Tertio vt sit Deus inuisibilis viribus natu-
Matth. 11. ræ, ita Epiphan hæresi 70. sed bene poterit videri per gratiam. Matth. 11. *Nemo nouit Patrem nisi filius, & cui voluerit filius reuelare.* Quarto, & est Durandi, quod intelligitur non posse videri Deum in hac vita de lege ordinaria, & Angeli desiderant prospicere non quia careant illa visione. sed quia nunquam fastidiunt: imo ille locus est pro nobis, non enim desiderát rem impossibilem: & illud Ioan. 1. *Deum nemo vidit vnquam, Vnigenitus*, &c. Iansenius explicat de comprehensiua visione, adde quod nullus viribus proprijs videt, vt posset primus auctor alijs enarrare quæ viderat, & ibi cõmendatur auctor prædicationis Euangelicæ. Quintò Vnigenitus qui est in sinu Patris hæc enarrauit nobis; & notandũ quod licet Deus sit infinitus, tamen continetur sub ente, quod est obiectum intellectus, ideo ex auxilio gratiæ potest intellectus eleuari ad videndum Deum, Angelus vero licet sit finitus, non tamen videri potest oculo corporeo, quia est extra latitudinem obiecti ipsius oculi, veluti neque sonus potest videri. Deinde excusat Chrysostomus qui explicandus est per alia loca, vbi negat Deum videri, & addit exactè vel perfectè, quod idem est ac dicere Deum non comprehendi, vide Sixtum Senensem in Bibliotheca l.6. annot. 182. & Duran. in 4. dist. 39.

CAPVT XXXIII.

Pœnitentia quæ in Ecclesia Catholica agitur, est Sacramentum a Christo Domino institutum.

APud plurimos ex Orientalibus ignotum est pœnitentiæ Sacramentum, cuius fere nullus est vsus, imo inter aliquas ex his nationibus nolunt relapsos à fide admittere, ad absolutionem & reconciliationem cum Ecclesia, etiam pœnitentes, vt olim Nouatiani, & Montanistæ hæretici faciebant. Probatur autem pœnitentiam quæ agitur in Ecclesia Catholica esse Sacramentum à Christo institutum.

Primo ex potestate quam Christus Dominus dedit Apostolis suis, & ipsorum successoribus, ad dimittendum vel remittendum peccata. Matth. 18. Ioan. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. & quorum retinueritis, retenta sunt.* Ista enim sine gratia Sacramenti fieri non possunt.

Secundo ex omnibus requisitis ad essentiam Sacramenti, etiam iuxta ipsorum hæreticorum placitum. Enumerant enim octo requisita ad perfectam

Digitized by Google

fectam rationem Sacramenti quæ ordine recenſebimus. Primum eſt vt ſit ſignum externum. Hoc in pœnitentiæ Sacramento ſunt actus pœnitẽtis, qui confitetur peccata ſua, & Verba abſolutionis: Ego te abſoluo; hoc eſt, Remitto tibi peccata tua.

Alterum requiſitum vt ſignum illud externum habeat mandatum à Deo. Tale habet pœnitentia ex Verbis Chriſti, Matth. 18. Ioan. 20.

Tertium, vt mandatum hoc ſit in nouo Teſtamento. Etiam hoc certum eſt de Sacramento pœnitentiæ vt patet ex loco Ioan. citato & ex Paul. 2. Cor. 5. *Poſuit in nobis verbum reconciliationis, & pro Chriſto legatione fungimur.* Quorſum enim daret Chriſtus Apoſtolis abſoluendi poteſtatem, niſi etiam vt ea vterentur quando opus eſſet, iuberet?

Quartum, vt ſit ritus perpetuus. Talis vtique eſt pœnitentiæ Sacramentũ, quod ſemper fuit, ſemperque durabit in Eccleſia vſque ad finem mundi.

Quintum, vt ſigno illi addita ſit promiſsio gratiæ Diuinæ. Et hoc manifeſtũ hic eſt. Ná promiſſa peccatorũ remiſsio magna eſt gratia Ioa. 20.

Sextum, vt ſit promiſsio gratiæ iuſtificantis. Talis maxime eſt in hoc Sacramento poſt acceptum Baptiſmum: cum ſine eo non detur in Eccleſia remiſsio peccatorum.

Septimum, vt promiſſio illa gratiæ ſigno aliquo externo adiuncta & veſtita ſit. Hoc in primo requiſito oſtentum eſt.

Octauum, vt ea promiſsio gratiæ non tantum in genere annuncietur, ſed etiam in particulari ſingulis applicetur. Et hoc quoque manifeſtè fit in Sacramento pœnitentiæ vbi ſingulis petentibus legitimè datur remiſsio peccatorũ. Ex doctrina ergo adhuc hæreticorũ ſequitur, Pœnitentiam eſſe Sacramentum.

Deinde Teſtimonijs Patrũ Græcorũ. S. Ioan. Chryſ. Neq; enim (inquit) ſolum cũ vos regenerant, ſed etiam poſtea condonandorũ nobis peccatorum poteſtatem obtinent. S. Cyrillus lib. 13. in Ioan. c. 56. Duobus modis dicit remitti peccata à Sacerdotibus, vt Dei miniſtris per Baptiſmum, & pœnitentiam. Theodoret. in Epitome diuinorum decretorũ cap. de pœnitentia dicit: Sacrorũ myſteriorũ Baptiſmi, & Pœnitentiæ figuras fuiſſe in teſtaméto veteri ablutiones, & Sacrificia. Vbi non ſolũ coniungit Theodoretus Pœnitentiam cum Baptiſmo, ſed etiam vtrumque, myſterium (qua voce Sacramenta nominari ſolent) appellat.

Tertio probatur ex fide & moribus totius Eccleſiæ Dei. quę ſemper credidit & frequentauit hoc ſacramentum inter alia ſeptem: vt teſtantur Sacri Canones de pœnitentia 33 q. 3. Et omnes Theologi 4. Sentent. diſt. 14. Quę tandẽ omnia cõfirmantur auctoritate, & decretis SS. Conciliorũ Florentini & Tridentini, illius in Inſtitutione Armenorũ: huius ſeſſ. 14: cap. 1.

cap.1.& can.1. cuius verba sunt: *Si quis dixerit in Ecclesia Catholica pœnitentiã non esse verè & proprie Sacramentum, pro fidelibus, quoties in peccata labuntur post Baptismum, ipsi Deo reconciliandis, à Christo Domino nostro institutum; anathema sit.*

Hoc autem pœnitentiæ Sacramentum necessario requirit tres actus, pœnitentis nimirum veram contritionem, confessionem, & satisfactionẽ, quibus accedit ex parte Sacerdotis actus absolutionis, idque cõstat primo ex huius Sacramenti propria essentia. Nam ad ea saltem duo sunt necessaria, vt & in alijs Sacramentis: scilicet signum externum, & verbum probatum: illud materiæ, hoc formæ rationem habet. Materia in hoc Sacramento sunt actus pœnitentis: forma sunt verba Sacerdotis, dicentis, Ego te absoluo.

Actus porro pœnitentis ex natura rei debent esse tres: scilicet: Contritio seu dolor cordis de peccatis commissis; Confessio eorundem integra, ordinario Sacerdoti facta: & satisfactio pro pœnis temporariis luendis ob peccata commissa, & dimissa: alioqui esset pœnitentia simulata, non vera.

Deinde probatur auctoritate omnium Theologorum lib.4.Sent.dist. 16.quam confirmauit Concil.Florentinum in Decretis de Sacramentis. Et nouissimum S.Concil.Trident.sess.14.can. 4. cuius hæc sunt Verba: *Si quis negauerit ad integram & perfectam peccatorum remissionem requiri tres actus in pœnitente, quasi materiam pœnitentiæ; videlicet Contritionem, Confessionem, & Satisfactionem; quæ tres partes pœnitentiæ dicuntur: aut dixerit duas tantum esse pœnitentiæ partes, terrores scilicet incussos conscientiæ, agnito peccato, & fidem acceptam ab Euangelio, vel absolutione, qua credit quis sibi per Christum remissa peccata; anathema sit.*

CAPVT XXXIV.

Vnctio extrema verè est Sacramentum Ecclesiæ.

HÆc veritas etiam contra ipsos Orientales primo probatur ab authoritate Scripturæ Sacrę, Iacob.ca.5. vbi Apostolus ex doctrina Christi, de cura infirmorum scribit: *Infirmatur quis ex vobis? inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei salvabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus; & si in peccatis sit, remittentur ei.* Hæc verba omnes Sacri interpretes hactenus de Sacramento Vnctionis extremæ intellexerunt.

Secundo ex fide & obseruatione Ecclesiæ Dei, quæ à temporibus Apostolorum

Digitized by Google

ſtolorum hactenus credidit & docuit eſſe ſeptem Sacramenta. inter quæ etiam numeratur Vnctio extrema. Et ſemper in vſu fuit etiam Vnctionis hoc Sacramentum, vt ex ſequentibus teſtimonijs clareſcet.

Tertio ex teſtimonijs totius antiquitatis. Ita enim D. Auguſtinus ſer. 215. de Temp. *Quoties aliqua infirmitas ſupervenerit Corpus & ſanguinem Chriſti ille qui ægrotat accipiat: & inde corpuſculum ſanctum ungat: vt illud quod ſcriptum eſt impleatur in eo, Infirmatur aliquis &c.*

Et lib. 2. de viſit. Infirm. cap. 4. *Nec prætermittendum eſt illius Apoſt. Iacobi præceptum: infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Eccleſiæ &c.* Subiungit: *Ergo ſic roges de te, & pro te fieri, ſicut dixit Apoſtolus Iacobus: imo per Apoſtolum ſuum Dominus.*

Et D. Hieron. in cap. 14. Oſeæ, ad verba: *Et erit quaſi oliua gloria eius. Sanctum virum* inquit, *& conuerſum ad Dominum oliuæ fructiferæ comparat, quæ dicit in alio loco: Ego autem ſicut oliua fructifera in domo Dei Cuius fructum ſibi quinque ſapientes Virgines parauerunt: ex quo vulnerum mitigatur tumor, languentia membra quieſcunt, in tenebris lumen accenditur vnguntur in agone certantes.* Oſeæ 14.

Præterea D. Chryſoſtomus l. 3. de Sacerdotio cap 6. *Non modo*, inquit, *dum nos Deo regenerant, ſed & poſtea condonandorum peccatorum habent poteſtatem. Infirmatur enim quis in vobis aduocet, &c. vt antea Iacob 5.*

Antiquior his Innocentius Papa 1. Epiſt. ad Decentium relatia cap. Illud ſuperfluum diſt 95 ſtatuit licere etiam Epiſcopo Vnctionis Sacramentum infirmis dispenſare: quod Iacobus Apoſtolus dumtaxat presbyterorum meminerit, ne oneraret hac cura Epiſcopos ſolos.

In Concil. Niceno 1. Canone 69 obiter fit mentio benedictionis olei Infirmorum.

In Concilio Cabilonenſi quod habitum eſt ſub Carolo Magno Can. 48. ita ſtatutum legimus, *Secundum B. Apoſtoli Iacobi documentum cui etiam decreta Patrum conſonant, Infirmi oleo quod ab Epiſcopis benedicitur, à Preſbyteris vngi debent. Sic enim ait: Infirmatur quis. &c. Non eſt itaque parui pendenda huiuſmodi medicina quæ animæ & corporis medetur languoribus.*

Poſt hæc tempora celebratum eſt Concilium Florentinum, in quo inſtitutio Armenorum facta eſt, quę inter alia etiam continet doctrinam de ſeptem Eccleſiæ Sacramentis.

Quartò probatur Catholica veritas rationibus euidentibus. Quarum prima, quod Vnctio hæc habeat ſignum exterius, & promiſsionem gratiæ & mandatum perpetuæ obſeruationis, & deſtinatum miniſtrum, vt ex verbis Apoſt. Iacobi manifeſtè conſtat. At iſta ſunt eſſentialia Sacramenti cuiusliber: itaque & Vnctio infirmorum de qua B. Iacobus loquitur eſt Sacramentum.

Altera ratio eſt, ex neceſſitate huius Sacramẽti; nam cum omnis homo

Digitized by Google

iudicetur à Deo secundum statum in quo moriens inuenitur iuxta verba Dei Ezech. cap. 18. Hinc fit vt Diabolus, si nullo alio tempore, certe sub agonem mortis ei omnium maxime insidietur, vt ad desperationem, vel aliud genus peccati eum pertrahat, & à Deo auertat. Facit ergo Sacramentum hoc, vt homo contra istiusmodi Diaboli machinationes muniatur, & securus emigret.

Denique confirmantur hæc omnia decreto S. Concilij Tridentini sess. 14. in qua post explicatam doctrinã de hoc Sacramento, Can. 1. sic definiuit ac statuit: *Si quis dixerit Extremam Vnctionem non esse vere & proprie Sacramentum à Christo Domino institutum, & à B. Iacobo Apostolo promulgatum, sed ritum tantum acceptum à Patribus, aut figmentum humanum, anathema sit.*

CAPVT XXXV.

De Confirmationis Sacramento.

CONfirmationem Oriẽtales non tam vt verum Sacramentum gratiã conferens, quam vt ritum dumtaxat Institutionis puerorum qui baptizantur colere videntur. At Confirmationem esse verum Sacramentum à Christo Domino institutum probatur, Primo ex his quæ ad essentiam cuiuslibet Sacramenti pertinent: quorum tria sunt scilicet, primum signũ sensibile, secundũ promissio gratiæ, tertium mandatũ dispensationis seu vsus. Quæ omnia etiam in hoc Sacramento inueniuntur Primũ, Signum sensibile quo Apostoli hoc Sacramentũ acceperunt, fuit singulare. Vt in spiritu vehementi & linguis igneis Act. 2. Signum vero quo Apostoli hoc Sacramentum aliis dispensarunt fuit impositio manuum cũ oratione Act. 8. *Tũc imponebant manus super illos & accipiebant Spiritum Sanctũ.* In qua impositione manuum etiam subintelligitur vnctio in fronte cum Chrismate. vt testantur antiquissimi Doctores Ecclesiæ. Promissio gratiæ fuit cum Christus suis Apostolis promisit, missurum se eis Spiritum sanctum, Ioan. 14. & 16. Luc. vlt. *Sedete in ciuitate donec induamini virtute ex alto:* & Act. 1. *Accipietis virtutem Spiritus Sancti & eritis mihi testes, &c.* Hãc enim fuisse iustis factam promissionem & iam baptizatis vt fortiores euaderẽt in fide, nullus negabit. Deinde mandatũ dispensationis huius Sacramenti habemus ex factis Apostolorum. Ipsi enim Spiritũ Sanctũ dederunt credentibus, haud dubie iussu Christi, Act. 8. & 19. Quod ergo olim dictum est Sacramentum Impositionis manuum: postea dictum est sacramentum Confirmationis: mutato quidẽ nomine, sed manentibus figuis exterioribus iisdem & verbis.

Secundo

Digitized by Goog

Secundo probatur ex testimoniis antiquissimorum Doctorum Ecclesiæ, vt D. Ambrosij lib. 3. de Sacrament. ca. 2. vbi scribit: *Sequitur spirituale signaculum: quia post fontem sequitur vt perfectio fiat, quando ad inuocationem Sacerdotis Spiritus Sanctus infunditur.*

Et D. August. lib. 2. contra literas Petiliani cap. 104. *In hoc* (ait) *vnguento Sacramentũ Chrismatis vult Petilianus interpretari: quod quidem in genere visibiliũ signaculorũ Sacrosanctum est, sicut ipse Baptismus: sed potest esse in hominibus pessimis.*

Sic D. Hieronymus in Dialogo cõtra Luciferianos; *postea quã hæreticis interrogantibus, vbi scriptum sit, Episcopos, baptizatis per impositionẽ manuũ dare Spiritũ Sanctum respondisset: In Actibus Apostolorum:* (*mox subiungit*) *Sed etiamsi Scriptura auctoritas nõ subesset totius orbis in hãc parte cõsensus instar præcepti obtineret.*

Et D. Gregorius Homil. 17. in Euang. sub fin. *Per nos* (inquit) *fideles ad sanctum Baptisma veniunt, nostris precibus benedicuntur, & per impositionẽ manuũ nostrarum à Deo Spiritum Sanctum percipiunt: atque ipsi ad regnum cælorum pertinguunt: & ecce nos per negligentiam nostram deorsum tendimus.* Rursus li. 3. epist. 9. *Presbyteri baptizatos infantes signare sacro in frontibus Chrismate non præsumant: sed Presbyteri baptizatos vngant pectore vt Episcopi post modũ vngere debeãt in frõte.*

Accedunt his alij multi Patres à Bellarmino citati Tomo 2. l. de Confirmat. cap. 6. Itemque cæteri qui de sacramentis ex professo tractant. Magister sentent. cum omnibus Theologis scholæ lib. 4. sent. dist. 7. D. Thom. part 3. q. 72. Addantur & sacri Canones de Consecrat. dist. 5. Et tit. de sacr. Vnct. §. per frontis Chrismationem, aliorumque summorum Pontificum, Conciliorumque decreta, quæ Bellar. libr. de Confirmat. recenset.

Tertio vtilitatibus seu effectis huius sacramenti (Vt est corroboratio fidelium ad fidem Christi conseruandam, & ad eam profitendam publicè, quoties opus fuerit, etiam cum periculo facultatum & vitæ. Vt etiam est fortiter resistere insidijs ac tentationibus Diaboli quibus nos ad quæuis peccata pertrahere molitur.) accedunt miracula per hoc sacramentũ olim ostensa quorũ aliqua recensет Bellarminus antea notato c. 6.

Confirmantur denique hæc omnia authoritate & Decreto S. Concilij Tridentini, cuius sess. 7. de hoc sacramento Confirmationis Can. 1. Verba hæc sunt: *Si quis dixerit confirmationem Baptizatorum, otiosam ceremoniam esse & non potius verum & propriũ sacramentum: aut olim nihil aliud fuisse quam Catechesim quamdam qua adolescentiæ proximi fidei suæ rationem coram Ecclesia exponebant, anathema sit.*

Et Can. 2. *Si quis dixerit iniurios esse Spiritui sancto eos qui sacro Confirmationis Chrismati virtutem aliquam tribuunt, anathema sit.*

Denique Can. 4. *Si quis dixerit sanctæ Confirmationis ordinarium ministrum non solum Episcopum, sed quemuis simplicem Sacerdotem; anathema sit.*

CAPVT XXXVI.

Matrimonium non posse dissolui propter adulterium.

NVlli Christianorum licitum est, vt Orientales falso existimant, & ex Græcis aliqui, dimissa vxore adulterij vel alterius rei causa aliam ducere. Hoc aperte docuit Christus Dominus Marci cap. 10. cum ait: *Quicunque dimiserit vxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam: & si vxor dimiserit virum suum, & alij nupserit, mœchatur.* Ita quoque apud Lucam Christus loquitur: *Omnis qui dimittit vxorem suam, & alteram ducit mœchatur? & qui dimißam à viro duxerit mœchatur.* Luc. 16. E quibus verbis necessario sequitur, Si vxor non est dimittenda nisi ob fornicationem iuxta mandatum Christi Matth. 5. & dimittens vxorem suam non potest alteram ducere; Ergo nullatenus possunt disiuncti ad alias nuptias transire.

Marci 10.

Luc. 16.

Præterea si nemini licet dimissam ducere in vxorem, oportet eam esse adhuc ligatam vinculo prioris mariti: alioqui non potest ratio inueniri, cur pœnitens facti, non possit alteri nubere.

Ad hæc Apost. Paulus vult dimissam viro suo reconciliare. At si vir alteram vxorem duceret, non esset amplius locus reconciliationis cũ priore. Vnde idem Apost. docet mulierem alligatã esse legi Matrimonij quãto tempore vir eius viuit. Vicissim ergo & maritus alligatus erit legi isti, quanto tempore vxor eius viuit, 1. Corinth. 7.

Secundo ex autoritate & obseruatione totius Ecclesiæ Dei. Nam à temporibus Apostolorum vsque in hodiernum diem non legitur permissum dimittentibus vxores suas ob adulterium aut alias causas, vt ducerent alteras, viuentibus adhuc dimissis. iuxta cap. Gaudemus de diuortijs & multa alia cap. 32. q. 7.

Tertio ex euidentibus rationibus. Quarum prima à mystica significatione matrimonij. Nam vt antea ostensum est, Matrimonium significat coniunctionem Christi & Ecclesiæ quæ est indissolubilis. Itaque & matrimonij vinculum erit indissolubile.

Ratio 2. à contrario absurdo. Si enim Matrimonij Vinculum per adulterium dissolueretur, vtrique coniugi liceret ad alteras nuptias transire. Ita multi ex industria adulterium committerent, vt à priori cõiuge liberati, aliis nobilioribus, locupletioribus magisque dilectis coniungi possent. Vel multi mariti ob aliarum desiderium, suos vxores etiam

Digitized by Google

etiam innocentes adulteri; accusarent. Quod & D. Hieron. cap. 19. in Matth. annotauit.

Ratio 3. ex occasione dissidiorum inter veros parentes, & nõ veros si in eodem loco habitarent. Naturalis enim amor filiorum non potest extingui. Vera quippe mater dimissa non poterit obliuisci filiorum suorum: ideoque nisi nouerca noua ducta à suo marito eos foueat, ac tractet vti ipsa voluerit, erit occasio iurgiorum, querelarum, & accusationum multarum. Grauiora autem pericula timenda forent, si parens verus dimissus sit, & vxor eius nubat alteri, qui fit vitricus filiorũ. Et sanè nemo impedire poterit, quin filij sæpe accurrant ad veram matrem, aut verum patrem, si à nouerca, aut vitrico durius tractentur.

Ratio 4. ex publica inhonestate: Quid enim inhonestius quam vocare nouercam matrem filiorum, matre vera adhuc viuente? aut vitricum patrem quanto tempore verus pater viuit?

Confirmantur denique hæc omnia Decreto S. Concilij Tridentini sess. 24. Can 7. cuius verba sunt: *Si quis dixerit Ecclesiam errare, cum docuit & docet iuxta Euangelium & Apostolicam doctrinam, propter adulterium alterius coniugum, Matrimonii vinculum non posse dissolui: & vtrumque, vel etiam innocentem qui causam adulterio non dedit, non posse altero coniuge viuente, aliud Matrimonium contrahere: Mœcharique cum qui dimissa adultera aliam duxerit: & eam quæ dimisso adultero alij nupserit, Anathema sit.*

Ac demum Matrimonij vinculum esse indissolubile etiam in casu fornicationis alterius coniugis, magno consensu affirmant veteres Patres, vt Iustinus in Apologia ad Antoninum. Euaristus epistola 2. Tertullianus lib. 4. contra Marcionem. Clemens Alexandrinus lib. 2. Stromat. Hieronymus in cap. 19. Matthęi, Augustinus, Ambrosius in c. 16. Lucæ. Innocentius 1. epistola 3. ad Exuperium. & communiter interpretes in cap. 7. 1. ad Corinth & in cap. 10. Marci. & in cap. 19. Matthæi.

Neque veritati Catholicæ obstat locus ille Matthæi 19. *Quicunque dimiserit vxorem suam nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchabitur*, ex quo colligunt licitum esse diuortium ob fornicationem; nam respondetur apud Matthæum Christum exceptionem illam (nisi ob fornicationem) non ideo fecisse, vt indicaret Matrimonium fore cum alio licitum, quando propter fornicationẽ primus cõiunx dimittitur: sed vt indicaret nõ fore dimissionẽ illicitã cum fit propter fornicationem. Vnde cũ Christus dicit, *Quicunque dimiserit, nisi ob fornicationem*, subaudire debemus peccat, & illicitè facit dimittendo. Quod vero sequitur, *& aliam ducit; & qui dimissam duxerit, mœchatur*, vniuersaliter, de omni qui dimittit siue propter, siue pręter causam fornicationis accipiendum id est. Ita SS. Patres cõmuniter eam Christi sententiã intellexerũt, neq; Christus tale diuortiũ ap-

Digitized by Google

probauit in casu fornicationis alterius coniugis, quale erat illud de quo Iudæi interrogabant, vtrum esset licitum quacunque ex causa. Quinimo illũ Iudæorum errorẽ coarguere Christus voluit responsione sua, quod existimarent tale aliquod diuortium propter aliquam omnino causam liberum esse (saltem per se spectata lege diuina) in quo nõ solum dimitteretur vxor, sed alia etiam duceretur. Contra Christus generatim dicit, illud diuortium adulterium esse secundum legem diuinam.

Neque vero nouum hoc est, vt cum quis respondet, non modo respõdeat directe ad id, de quo interrogatur, sed etiam corrigat errorem qui supponitur in interrogatione. Ita igitur in proposito: cum Iudæi putarẽt sibi licere aut etiam per se, & ex ordinaria lege sine peculiari dispensatione, esse licitum tale diuortium, in quo dimitteretur vxor, & alia duceretur; ac eo errore supposito tantum interrogarent de causis propter quas id facere liceret; Christus responsione sua duo facit. Nam primo remouet eum errorem quem ea interrogatio supponebat, affirmatque tale diuortium adulterium esse, idque confirmat ibi ex lege diuina lata in prima institutione coniugij. Deinde simul etia respondens ad ipsam formam interrogationis docet, licitum diuortium, id est, dimissionem in perpetuum, absque eo quod alia ducatur, solum habere vnam causam, nimirũ fornicationem.

CAPVT XXXVII.

Legem veterem omnino esse iam abrogatam.

ERror fuit olim veterum Hæreticorum legem veterem non cessasse, sed perpetuo seruandam vna cum noua; i a Cherintus teste Epiphanio hæresi 28 Augustino hæresi 8. & Ebion teste Irenęo li. 1. c. 26. sunt Eubionęi & Nazaræi teste Augustino hæresi 9. & Epiphanio hęresi 18 Huic etiam errori adhærent hodie aliqui ex orientalibus, vt ex superioribus satis constat aperte. Hos tamen omnes errores redarguit Paulus scribens
Gal. 5. Galatis, qui eodem errore fuerant infecti, dicens: *Prius autem quã veniret fides, sub lege custodiebamur conclusi in eam fidem quæ reuelanda erat. Itaque lex pedagogus noster fuit in Christo, vt ex fide iustificemur. At vbi venit fides, iam non sumus sub pædagogo.* Et iterum de duobus testamentis loquens sub figura duorum filiorum Abrahæ, ait: *Sed quomodo tunc is qui secundum carnem natus fuerat, prosequebatur eum qui secundum spiritum, ita & nunc. Sed quid dicit scriptura?*
Gal. 5. *Ejce ancillam & filium eius. Non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ. Itaque*

Digitized by Google

quæ fratres non sumus ancillæ filij sed liberæ, qua libertate Christus nos liberauit. Ecce Paulus aperte testatur eijciendam esse legem veterem, quæ tãquam ancilla fuit legis Euangelicæ. Et rursum in eadem Epistola: *Ecce ego Paulus dico vobis, quoniam si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit. Testificor autem omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est vniuersæ legis faciendæ. Euacuatiestis à Christo qui in lege iustificamini. A gratia excidistis, Nos enim spiritu ex fide spem iustitiæ expectamus Nam in Christo Iesu neque circumcisio quicquam valet, neque præputium sed fides quæ per Charitatem operatur.* Et in Epistola ad Hebræos de eadem re disputans ait: *Si ergo consummatio per sacerdotium Leuiticũ erat (populus enim sub ipso legem accepit) adhuc necessarium fuit secundum ordinem Melchisedech, alium surgere sacerdotem, & non secundum Aaron dici? Translato enim sacerdotio, necesse est vt & legis translatio fiat.* Et iterum: *Reprobatio quidem fit præcedentis mandati, propter infirmitatem eius, & inutilitatem. Nihil enim ad perfectum adduxit lex introductio vero melioris spei per quam proximamus ad Deũ.* Demum de hac re ab ipsis Apostolis in vnum congregatis, in illo celeberrimo Hierosolymitano Concilio data est definitio: quoniam (vt Apostolica refert historia) *quidam descendentes de Iudæa docebant fratres, quia nisi circumcidamini secundũ legem Moysi, nõ poteftis saluari. Surrexerant enim quidam de hæresi Pharisæorũ, qui crediderunt & dicebant oportere circũcidi, & seruare reliqua omnia quæ Moyses in lege præceperat Ob quam doctrinam facta est non modica seditio, resistentibus assertioni huic Paulo & Barnaba. Propter quod Apostoli & seniores conuenerunt Hierosolymã. vt de hac re definirent. Habitaque matura, prout decebat, rei examinatione, protulerunt sententiam quam per epistolam suam miserunt his qui erant Antiochiæ: in hunc modum: Visum est enim Spiritui sancto, & nobis nihil vltra imponere vobis oneris, quã hæc necessaria, vt abstineatis vos ab immolatis simulacrorũ, & sanguine, & suffocatione à quibus custodientes vos bene agetis.* Hęc Concilij Apostolorum. Quis erit ergo qui tã illustris Concilij definitioni repugnare audeat? Nullus certe nisi demens aut infidelis ille fuerit, & certe si lege Euangelica data adhuc oporteret obseruare legem veterem, contra eandem legem visus fuisset facere Deus qui talem in Leuitico condidit legem, *Sororem vxoris tuæ in pellicatum eius non accipies, nec reuelabis turpitudinem eius adhuc illa viuente.* Quæ quidem recte præcepta sunt, ne si forte aliquis simul vxori, & sorori illius iungeretur, inter mul habitantes excitaretur zelus, vnde contentio rixaque generata isset. Prius quidem synagogam sibi desponsauerat Deus: huius sor est Ecclesia, quam etiam Deus sibi coniungere optabat: verum vt illa esset contentionis inter eas occasio, noluit secundam superducere uente prima.

Gal. 5.

Heb. 7.

Act. 15.

Leuit. 18.

Deinde legem veterem cessasse in morte Christi Domini, conuenienter mes Patres ij qui communiter exponunt illud dictum Christi Ioan. 19.

Consum-

Digitized by Google

Ioan.19. *Consummatum est*, id est, absolutum est mysterium redemptionis, quatenus erat meritis Christi perficiendum, quo lex vetus inprimis, vt ad finem & terminum suum referebatur.

In cuius signum mortuo Christo velum templi scissum est, vt ea re significaretur totam summam legis veteris tunc adimpleri & antiquari. Et hoc est quod Theologi dicunt, legem veterem in morte Christi fuisse mortuam ac sepultam. An vero ab illo instanti fuerit mortifera, ita vt illius obseruatio esset obseruantibus mortifera, cõtrouersia est inter doctos.

Pro qua oportet aduertere tria præceptorum genera in lege veteri cõtineri: quorum alia ad singulorum vitam & mores componendos & formandos pertinebant, & ideo moralia dicuntur. Alia vero ad Cæremonias & ritus religionis, qua debitus Deo cultus honor & veneratio defertur, & vocantur cæremonialia præcepta. Alia denique spectabant ad bonam reipublicæ administrationem ciuilem, quibus humana ciuium salus, & pax ac tranquillitas conseruatur: & hæc Iudicialia præcepta nominãtur. Quo fit vt in sacris litteris sæpè hæc tria coniungantur: Præcepta Cæremoniæ Iudicia. Primum (vti diximus) ad mores refertur: secundum ad ritus & cæremonias sacrorum: tertium ad ciuilem populi gubernationem.

Iudicialia igitur præcepta, vt rectè D. Thomas docet 1.2.q.104.ar.3 nõ fuere mortifera à morte Christi etiam si fuerint mortua quia non erant illa præcepta figuræ Christi venturi, nec referebantur principaliter ad significationem mysteriorum Christi; sicut & cæremonialia quæ vt fuerũt mortifera, vel à morte Christi, vel à promulgatione Sancti Euangelij, vt alij Patres volunt: Quia cum cæremoniæ illæ principaliter spectabant ad cultum illi populo conuenientem secundum significationem mysteriorũ Christi venturi, quare post passionem Christi iam cultus ille cæremonialis erat falsus, quia iam Christus non expectabatur: ac ideo post mortem Christi cessasse de fide est. Præcepta vero moralia quę ex lege naturæ deriuantur, seruari debent, non tamen quia in lege veteri fuerint præcepta, sed quia natura duce tenemur seruare.

Act.15. Neque obstat quod Actorum 15. Apostoli iusserunt *abstinere à sanguine suffocato*: & addiderunt illud se oneris tantummodo inter alia necessaria velle imponere. Viguit igitur post Christi passionem illa cæremonia. Confirmatur quoniam in Concilio Gangrensi ẽst multis annis pòst id decretum innouatum.

Respond. cum D. Tho. quæst. 103. art. 4. ad tertium, non fuisse id præceptum ad cultum, sed materialiter in alium finem, vt scilicet posset facilius ex Iudæis & gẽtibus vnus populus coalescere, si eo genere abstinentiæ sese gentiles cum Iudæis qui maximè à suffocato & sanguine abhorrebant,

rebant, in communi conuictu confirmarent. Ad confirmationem autem Respondet Sotus, tunc temporis etiam durauisse illam causam propter quam eodem respectu erat vtile ab ijs abstinere.

CAPVT XXXVIII.

De animæ rationalis productione.

ERrant deinde Orientales credentes, animas per traducem gigni ab animabus parentum, sicut corpora à corporibus; atque adeo ab Adami anima omnes propagari, quæ olim fuit Tertulliani sententia.

Stabilienda est contra hunc errorem veritas Catholica. Hæreticum est dicere Animam intellectiuam traduci cum semine: ita sentit D. Thom. 1. p. q. 118. art. 2. Probatur primo ex Sacra Scriptura quæ semper ascribit productionem animæ ipsi Deo & non alteri, vt Genes 2. *Inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, & factus est homo in animam viuentem.* Et Iob 31. *Nunquid non in vtero fecit me & formauit me in vulua vnus?* Hoc certe intelligi nõ potest de formatione hominis quoad corpus cum illud etiam formetur à parente per virtutem feminæ. Oportet igitur id intelligi de formatione hominis quoad animam, quam solus Deus creat. Et quamquam in Hebraico textu, hic locus non ita plane legatur, tamen paruipendi non potest autoritas vulgatæ editionis quam Ecclesia sanxit habendam esse pro authentica. Præterea Psal. 32. *Qui finxit sigillatim corda eorum.* Et Zachar. 12. *Fingens spiritum hominis in eo.* Et Ecclesiast. 12. *Spiritus reuertatur ad Dominum qui dedit illum.* Et quamquam hæc fere testimonia per se sola non plane cõuincant, vt Augustin. epist. 28. de aliquibus huiusmodi testimoniis notat; tamen magnum habent pondus ob Ecclesiæ auctoritatem, quæ eam esse vim horum locorum Scripturæ intellexisse videtur.

Gen 2. Iob 31.

Psal 32. Zach 12. Eccles. 12.

Et ratione etiam conuincitur, quia nulla virtus actiua agit vltra suum genus; sed anima intellectiua excedit totum genus corporeæ naturæ, cum sit substantiæ spiritalis. Nulla igitur virtus corporea eius effectionẽ valet attingere, atqui omnis actio seminalis facultatis est à virtute corporea, cum spectet ad potentiam vegetatricem corpori prorsus inhærentẽ. Ergo fieri non potest, vt animæ intellectiuæ virtute seminis deriuentur Secundo, cum generatio alicuius est causa, cur aliquid fit; eius dissolutio causa item est cur aliquid pereat; atqui dissolutio corporis non affert interitum animæ rationali; siquidem immortalis est: ergo neque corporis generatio erit ei causa, vt esse incipiat. at seminis traductio propria causa est generationis corporis, non igitur causa est generationis animæ. Tertio, omne

Digitized by Google

agens naturale, ſicuti agit dependenter à materia, ita non producit niſi quod à materia dependet: ſed anima rationalis non ita ſe habet: cùm extra corpus cohærere valeat. Non ergo anima rationalis ab agẽte naturali producitur, ſed aliam habet originis ſuæ cauſam. Ob hæc, & alia quæ antiquos Patres non latuerunt, D. Chryſoſt. hom. 1. de incomprehenſibili Dei natura: *Animæ*, inquit, *inſpirantur, corpora effigiantur*: Et Procopius Gazæus in Gen. 2. c. ad illa verba: *Hoc nunc os de oſſibus meis, & caro de carne mea*, oraculum ait non dixiſſe, Et anima de anima mea, caro ſcilicet non gignit animam. Lege Gregorium Nyſſ. diſputatione de anima & reſurrectione.

Gen. 2.

Ex quo fit animam rationalem à Deo creari, quod hac ratione demõſtrat D. Thomas lib. 2. contra gent. c. 87. Omnis ſubſtãtia quæ producitur, aut generatur per ſe, aut per accidens; aut creatur: ſed animæ rationales non generantur per ſe, cum non conſtent ex materia & forma: neque per accidens, quia cum ſint formæ corporum, orirentur per eorum generationem ex virtute ſeminali, quod improbatum eſt: ſupereſt ergo vt per creationem eſſe accipiant. Huc ſpectat, quod cùm animę humanæ omnibus formis phyſicis naturæ dignitate præſtent, ſintque in ſuo eſſe ſubſiſtentes: oportet eas nobiliorem habere originem, & more aliarum ſubſtantiarum intellectualium per creationem produci.

Gen. 2.

Neque huic veritati obſtat quod Geneſ. 2. dicitur *Deus requieuiſſe ab omni opere, quod patrarat*. Primum quia non dicitur Deus abſolutè requieuiſſe, ſed requieuiſſe ab opere quod patrarat videlicet illis primis ſex diebus. Vt ſit ſenſus, Deum mundi opificium abſoluiſſe ſex diebus, atque ita die ſeptimo deſtitiſſe mundi machinam condere. Item, quia vt interpretatur D. Thom. lib. 2. contra gentes c 84. & in 2. diſt. 18. q. 2. art 1. ad 7. Beatus Albertus Magnus in ſumma de homine q. 15. Iſtiuſmodi quies Dei intelligenda eſt ſecundum ceſſationem à nouis ſpeciebus condendis non autem à nouis indiuiduis? quorum ſimilia ſecundum ſpeciem præceſſerint. Quare cum omnes animæ intellectiuæ, omneſque homines ſint vnius ſpeciei, nihil repugnat prædictę quieti Deum quotidie animas creare.

Illud tamen oportet aduertere duas actiones Dei interuenire in animæ productione, prima qua Deus producit animam, & hanc ipſe ſolus facit, ſine interuentu cauſarum ſecundarum, eo modo quo creauit Angelos. Altera etiam tunc actio Dei interuenit, ad vniendam animam corpori, & hanc cum agente naturali facit: quæ tamen ita intelligenda ſunt, vt non prius tempore anima exiſtat, quàm vniatur corpori.

DE

Digitized by Google

E CONVERSIONE OMNIVM GENTIVM PROCVRANDA.

LIBRI VII. PARS II.

CAPVT I.

De iuuandis Orientalibus.

Icet Orientis Eccleſiæ errores & clades innumeræ, quibus tot annis obruta permanſit; illarum gentium ob ſua peccata, obduratam iam bere frontem, & obſtinatam mentem, & ideo à Deo Optimo Maximo relictæ videantur: tamen nos animare debet ad meliora ſperanda is, ad quem non eſt impoſsibile omne verbum, quiq́ue quærentibus ſeriò gnum rei, eiuſq́ue gloriam, animarum lucra multa ſolet adijcere; atq; hoc vltimo ſæculo in remotiſsimis Indijs, ad ortum, occaſum, & meliem, deletis idolis tropæum Crucis paſsim excitauit, cùm hæc mundi ga, quæ vergit ad Orientem, reſtet, in qua neceſſe etiam ſit Euangeliũ te annuntiari, magnum in ea oſtium aperiri poſſe orthodoxæ fidei excientia oſtendit, ſi ſummi Eccleſiæ Patris longanimi vt ita dicam dilitia quâ potiſsimum tot alia Regna iugo Chriſti fuere ſubiecta, netium hoc promoueatur.

Inſudarunt olim ſummi Pontifices pro tuenda fide in Ecclesia Orieni, maximoſq́ue labores & pericula ſubiere, ac noſtro etiam ſæculo maopere ſtudent Orientalibus nationibus opem ferre, auxiliumq́ue in nnibus præſtare: præcipuus tamen Gregorius XIII. dignus æterna emoria Pontifex, præter alios operarios, quos in Indias, in Angliam, onſtantinopolim, aliaſq; orbis partes miſit, etiã in Alexandriã Aegypti, riã, Palæſtinã cũ Libano monte Babyloniamq́; aliquot deſtinauit, qui iius tractus nationes diuino verbo, & ipſorũ ſanguine, ac pijs etiam muribus à Pontifice ipſo miſsis, ad fidem atque pietatem allicerent. Præpuus in Orientem Legatus fuit Leonardus Epiſcopus Sidonienſis & oſtolicus Nuntius, qui in Orientem, cum aliis etiam viris doctis & is (inter quos P. Io. Baptiſta Romanus, Societatis Ieſu) à ſummo

Gregorij XIII zelus pro iuuandis Orientalibus.

Leonardus Epiſc Sidonienſis Legatus in Orientem.

Digitized by Google

Pontifice ad Patriarchas illos Orientales, ad alioſque Metropolitas & Epiſcopos, veſtimenta ſacerdotalia, argenteos calices, libros etiam aliquos lingua Arabica conſcriptos, alia que pretioſa dona deferentes, miſsi ſunt; plurimique tam ex Patriarchis illius tractus, quàm Epiſcopis, & Archimandritis fidei profeſsionem, vnionemque cum Sancta Romana Ecclesia iam pridem retentam confirmarunt; alij de nouo emiſerunt, sanctiſsimoque Romano Pontifici totius orbis capiti obedientiam præſtiterunt; alij propter magna ſibi pericula tam à Turcis quàm à falſis fratribus imminentia fidei profeſsionem oportuniori tempore reſeruarunt. Stant hodie in Bibliotheca Illuſtriſsimi Domini Cardinalis de S. Seuerina qui tunc totius Orientis protectione gaudebat, quamplurium Patriarcharũ, aliorumque Epiſcoporũ Orientalium fidei profeſsiones Arabica lingua conſcriptæ, eorum ſigillis & ſubſcriptionibus firmatæ, ac in Latinam etiam linguam traductæ. Et vt Gregorio XIII. è viuis diſcedente huius miſsionis fructus conſiſterent, ſeminarium inſtituit, in quo pueri Orientalium, & Maronitarum excepti, in Catholica doctrina erudiantur, vt inde in patrias ſedes reuerſi ſuos docere poſsint quæ ad cultum Chriſti pertinent, & in officio fidei continere. Quare poſtea Clemens VIII. poſt Gregorium XIII. ad montem Libanum duos ſacerdotes, (vt iam ſupra de Maronitis agentes latiùs ſcripſimus) è Patribus Ieſuitis miſit, vt certior fieret; num ſumptus qui in Vrbe Seminario Maronitarũ & aliorum Orientalium fiunt, bene ponerentur; quæve ſpes aut reſtituendæ aut propagandæ religionis eſſet in Oriente.

Seminarium pro Orientalibus inſtitutum.

Meſſes quidem in Oriente iam albæ ſunt ad metendum, ſolùm ſuperest, vt ſummi ſanctæ Eccleſiæ Pontifices mittant falcem & huic negotio incumbant, præcipuè vt nobis coniungantur: ſed vt hoc fiat, non eſt opus vnius diei, aut legationis, ſed & longanimi, & non intermiſſa perſeuerãtia, & frequẽtiſsimis legationibus opus eſt, quæ omnia diſponunt animos ad Catholicã fidem ritusque ſuſcipiendos, quoaduſque opus Dei perficiatur. Maximè vero oportet, vt Chriſtianis in regionibus illis ſub Turcarũ ditione inopia alijſq; calamitatibus oppreſsis ſuccurratur: id enim præſtiterũt Romani Pontifices ab initio naſcentis Eccleſiæ, vſq; ad ætatẽ noſtrã, qui Chriſtianorũ Catholicorum inopiã eleemoſynis abundè ſubleuarent.

Chriſtianis inopia & tyrannide oppreſsis à S. Pontif. ſuccurrendũ.

Huius rei teſtis eſt Epiſtola Dionyſij Epiſcopi Corinthiorum veteriſsimi ad Eccleſiam Romanam, in qua ſic alloquitur Romanos: *Apud vos iã mos inueterauit, vt omnes fratres varijs afficeretis beneficijs, & Eccleſiis permultis, quæ in quaque ciuitate ſunt, vitæ, mitteretis ſubſidia. Sic plane non ſolũ egentium ſubleuatis inopiam, verum etiam fratribus, qui ſunt ad metalla damnati, opem fertis: atque ita per ea beneficentiæ ſubſidia, quæ iam primis Eccleſiæ veſtræ iactis fundamẽtis paſsim mittere conſueuiſtis, tum ſitis Romani, Romanorum conſuetudinẽ ſedulo obſeruatis;*

Dionyſ. Corinth.

tatis; quam quidem certè Beatus Sother vester Episcopus, & hactenus custodiuit diligenter, & valde suo prouenso studio adauxit. Idque non modo opes in Sanctos reficiendelegatas benignè subministrando, verum etiam fratres ad ipsum aduentantes, quam pater indulgens ac clemens in liberos beato ac pio sermone ad virtutem cotando. Hæc Dionysius. Testatur porro Eusebius hanc consuetudinem *Euseb.*
: qua Dionysius) Ecclesiæ Romanæ suo adhuc tempore maxime ser-
am. Hinc Paulus Diaconus scribit à Symmacho Papa abunde missum, *Paul Dia-*
le se alere possent Episcopi Africani, qui suis electi sedibus in Sardinia *conus.*
labant. Liquet ex Epistolis Gregorij Magni, quantum Pontifici *Greg Magn.*
mano semper curæ fuerit in singulis totius orbis regionibus egentes
holicos subleuare & benignè ijs facere. Ob id Romæ videmus esse
ctis nationibus vel remotissimis, hospitales ædes cum suis redditi-
, excitatas ab antiquis temporibus ita vt neque Chaldæis sua domus,
que Indis & Aethiopibus desit: tot verò ac tantos sumptus à Pontifius Romanis factos ac fieri indies ad inopiam subleuandam egentium. Et cùm longe sit certissimum Orientales nationes in summa penuria ritualium instructionum versari, rationi quàm consentaneum est, ac cio huius sanctæ Sedis incumbit, data occasione quam citissime opeios, qui non quærant quæ sua sunt, sed quæ Iesu Christi, ad eas expedire. uendum tamen sedulo est propter exploratores occultos, ne per Rom diuulgetur rumorque spargatur, tales à Summo Pontifice, tanquã formatores, aut aliorum negotiorum expediendorum causa missos ed secretò tanquam aliud acturi vadant.

Deinde omnium sibi gratiam conciliantes, sint etiam propenso in O- *Quinam operarij & quo modo in Orientem mittendi.*
ntales animo, non scrupulosi non ignari, nimiúmve zelosi: in hoc enim
u minus inest mali peccato nimiæ dissimulationis, quàm in altero exmo: dico in nimio zelo. hoc quippe plus damni quàm vtilitatis causare
let: non oportet quemquam exasperare. nam casu quo Turca huiusdi rei fieret conscius, seuerius aliquod edictum statueret, ita vt in perum aditus præcluderetur Ecclesiæ conatibus, atque omnis spes præscinetur: quamobrem cum omnibus quam humanissimè, & quoad fieri test amicabiliter erit agendum.

Si cætera inter Ministros paria sint, omnibus præferendi erunt ex ijsdem tibus oriundi, & Arabico idiomate vtentes, idque multas ob cau-
, & præsertim quia tanta non est Turcarum in eos suspicio, vel pertutio.

Proximè secundum hos conuenientissimi sunt huic Missioni Franci, ia benignius à Turcis recipiuntur, maximè habitis litteris à Rege Fran-
, aut ipsius Legato Constantinopoli residente. Post quos idonei etiam nt qui Gallicam linguam callent, pro talibus enim haberentur, & à

Digitized by Google

Francis ibidem negotiantibus fauore afficerentur præcipuè virtute literarum à ſupradictis obtentarum.

Apti inſuper ſunt & alij habito ſaluo conductu, ſeruatiſque ſtatutis, & ordinationibus Turcarū, modo in iis conditiones requiſitæ illuceſcāt.

Minori diſpendio, faſtidio, periculo, & ſuſpicione mitti poterunt aliqui earundem Religionum ibidem habitantium, vtpote S. Franciſci, S. Dominici, Baſilij, S. Benedicti, &c. dummodo apti reperiantur, eos inquam ex illis Monaſteriis euocando, & transferendo per Generalem eorum, modo hunc, modo illum, ſub aliquo prætextu, & honeſto colore.

Expediens autem foret exhortari ad hanc rem Generales Religionū, aut Procuratores eorundem Romæ reſidentes, atque inſuper expoſcere Catalogum omnium Orientalium, quos curæ ſuæ ſubiectos habent, & quinam ex ijs vel pro præſenti, vel pro futuro huic functioni conuenientes reperirentur, quod non ita nouum vel ab vſu alienum videbitur, ſi Martinum Quintum in memoriam reuocemus, qui totius orbis literatiſſimorum ac præſtātium virorum nomina penes ſe in ſcriptis aſſeruabat.

Omnibus ad hanc functionem idoneis repertis, locus Romæ in propriis eorum Monaſteriis aſſignandus eſſet; vt ibidem in rebus ad ſimilem miſsionem neceſſariis inſtruerentur, docerentur, ac penitus perfecti redderentur: & quidem vt alacrius ſe huic operi accingant, feruēti zelo ſuccendendi & inflammandi ſunt, atque alij etiam ſpe quadam animandi, tanquam ſi foret probatio quædam ad maiora.

Præterea non minima difficultas eſt, & quæ Schiſmaticos Orientales forſan magis in ſchiſmate detinet, quod Dioſcorum aliosq; Schiſmaticos anteſignanos; quos Eccleſia Catholica hæreticos cenſet, ipſi vt viros ſanctiſsimos colant, & tam in Miſſæ Sacrificio quàm aliis communibus precibus, ſolemniter inuocent: ſicut & apud Moſcouitas, etiam contingit, qui, aſſerente Antonio Poſſeuino in ſua Moſcouia, licet res planè fabuloſa ſit, corpora quorundam, qui Schiſmatici fuerunt, integra ſeſe habere gloriantur per quos miracula frequenter edi, cæcis viſum reſtitui, ęgrotos ſanari conſtanter affirmant. Vt plurimi periculi res eſſe videatur, ſi quis illorum corporum eleuet præconceptam animis ſanctitatem, aut quaſi dubius quærat, num ij verè Sancti, Martyresue fuerint. Inter alios autem numerantur Cleba, & Boris, Petrus Metropolita, Alexius, quorū corpora extare aiunt Moſcouæ. Hæc Poſſeuinus. Vnde hodie Iacobitæ aliæque Orientalium nationes, vt legati à Greg. XIII. miſsi, expertia aſſerebant, facillimè ſummi Pontificis primatum agnoſcebant, vnius naturæ in Chriſto errorem, aliosque ſimiles non ſine animi promptitudine confitebantur: at cum ventum fuiſſet, vt Dioſcorum abiurarent, ita ægrè tulerunt, vt ob id potiſsimum legati re infecta reuerterentur.

Ant. Poſſen.

Non

Digitized

Non minorem Orientales,ſicut & Græci omnes arbitrantur difficultatem in recipiendo Kalendario Romano emendato cuius emendationẽ renuũt admittere: quare oportet vt operarij qui mittendi ſunt huius emendationis cauſas rationesque cognoſcant, vt qui erudiendi ſunt, capaces huius Sanctæ nouitatis fiant. De qua re videndi ſunt Antonius Poſſeuin. in Refutatione aduerſus Dauidem Chytræum, & Chriſtophorus Clauius,qui librum hac de re abſolutiſsimum edidit Romæ. Quod ſi non facile ſe Romano Kalend. accommodauerint, ferendi ſunt, dum in alijs ſubſtantiam Catholicæ fidei amplectantur.

Iuuandi ſunt,& vrgendi Orientales ferè eiſdẽ argumẽtis,quibus Græci ipſi,deſumptis à ſupplicijs à Deo optimo Maximo illis poſtquam à Romana Eccleſia deſciuere inflictis. Si enim reſpiciamus Aegyptum, cęteraſque Aſię prouincias,agitur annus fere millenimus,ex quo illę à nobis diſceſſerũt, hęreticis Neſtorio, Eutyche, Dioſcoro,ac præcipuè Monobitis Eccleſiam perturbantibus,(vt cætera omittam) vix aliquis ex illis proferri poterit qui fuerit excellenti præditus doctrina: corruerunt enim in ſumma tam liberalium artium, quam Theologiæ,ac cæleſtium diſciplinarum fundamenta,ac ipſi in turpiſsimam prolapſi ſunt ignorantiam.

Deinde operarij maximo ſtudio curabũt,vt ex Chriſtianis tã Græcis quã Iacobitis,Armenis,Neſtorianis,Cophtis,alijſque nõnulli qui præſtãtiori polleant ingenio Romam mittantur linguarum,literarum,aliarumque ſcientiarum ediſcendarum gratia:quos Romæ benigniſsimè recipiẽdos admonebunt,Græcos in Collegio Græco & alios in Collegio nationum vltramarinarum,ac ibi amicè tractandos, & educandos : & quod amplius eſt cum conſeruatione rituum ipſorum, vt nimirum poſtquam bene inſtructi fuerint,& eruditi ad vtilitatem,ac emolumentum earundẽ nationum,in ſuam ſinguli patriam reuertantur. Illud autem maximè aduertendum vt ſint bonæ indolis adoleſcentes,boniſque moribus imbuti, apti,dociles,atque ingenij perſpicacis,quique principia quædam linguarum habeant, & ætatis ſint conuenientis, Græci videlicet à duodecimo anno ætatis vſque decimum quintum vel decimum ſextum ad ſummum: aliarum vero nationum à duodecimo,vſque ad decimum octauum annum aut vigeſimũ,qui cum tranſmittendi fuerint, ſecurè & mercatorio more diligenti cura nauibus committantur.

Curabunt deinde libros aliquos Græco,Arabico,Chaldęo vel alijs illarum nationum linguis conſcriptos ſecum portare, profeſsiones etiam ſanctę fidei,non ſolum Latino idiomate,ſed in lingua Græca, Arabica, Chaldæa: doctrinam quoque Chriſtianam lingua Illyrica & charactere Italico; quæ & alia ſimilia opera Romæ typis excu.a facilè inuenientur.

CAPVT

CAPVT II.

Instructiones alię pro iuuandis Orientalibus.

GVardianus vna cum Religiosis familiæ Franciscanæ Hierosolymis degentibus, citra dubium plura præstare possent, quæ ad summam Dei gloriam haud exiguum sanctæ Romanæ Ecclesiæ obsequium atque omnium propè Orientalium spiritualem profectum, & animarũ salutem cedant.

Cum in Dominico Sepulchro immorentur Religiosi diuersarum septem nationũ schismatis labe infecti, & sunt, Græci. Georgiani. Abyssini, Armeni. Iacobitę. Cophti. Suriani, Maronitæ, operæ pretium erit, hos inprimis omni studio & industria ad veram sanctę Ecclesię vnionem reducere, quibus pòst veluti aptissimis instrumentis, eorundem pariter nationes in viam rectam dirigantur.

Sicuti omnes isti Religiosi vitæ auctoritate elucent, idcirco Religiosi Latini, eosdẽ probatioris ac sanctioris vitę exemplo pręcellere cõtendẽt, quo maioris faciant sanctam Romanam Ecclesiam, cuius hi partes agunt, vt similiter alios sincero viuendi modo ad vitæ melioris frugem & auitæ Religionis normam pertrahant: prębunt autem illos tum in virtutibus, tum vel maximè in seruitio, & cultu diuino.

Denique vt facilius animi eorum concilientur, operę pretium erit, quã optimè erga illos affici, cum omni honoris respectu, & obsequiorum prompta exhibitione: vt congerant carbones ignis super capita eorum.

Maioris ergo profectus gratia, Religiosi discretione, prudẽtia, & humanitate cęteris pręstantiores, facilioriśque ingenij seligendi, quibus Guardianus cum aliarum nationum Religiosis, communicationem persu. deat ea ratione vt cuiuis nationi vnus pluresque deputentur.

Modus agendi cum schismaticis.

Modus verè agendi cum ipsis erit eiusmodi, vt nimirum captata eorundem beneuolentia, etiam ritibus ipsorum prępolleris nonnihil conniueatur, bona autem illorum opera haud mediocri existimatione censeantur, D. Pauli Apostoli instar ad Corinthios scribentis. Accedet insuper omnis diligentia, qua & eorum opiniones aduertantur, & rerum tẽporalium, spiritualiũmve status ijs nationibus proprius cautè eliciatur, & conditiones tum naturales, tum morales perdiscantur, atque, vt verbo absoluam, vt præcipuo studio cuiusuis nationis status & mores plenè, quo ad fieri licebit, comprehendantur. Quæ vt rectius ac maiori cum fructu

Digitized by Google

fructu peragantur, necessarium erit, quemque Religiosorum in id opus incumbentium, sedula lectione auctores de natione scribentes, quam quilibet ad sententiam saniorem perducere molitur, ante euoluisse: verum ante singula, ipsimet errores errorúmque fundamenta, integrèque historię penitius introspiciendę, sine quibus vix, aut ne vix quidem vllus poterit exspectari profectus.

Ostendendum etiam, Ecclesiam Romanã probare ac indulgere, vt quęuis Ecclesia proprijs adhæreat ritibus ac ceremonijs, quippe cum Schismatici propriorum rituum tenacissimi sint. Ne ipsos eorum perdendorũ ingruens aliqua suspicio ab Ecclesia Romana alienet & auertat, oportune laborandum vt se in proprijs ceremonijs insectandis conseruandos esse persuadeantur.

Exemplis deinde ac historijs antiquis primitiuæ Ecclesiæ, sanctorumque Patrum pręteritorum temporum, ijs aperienda auctoritas, ac summi Pontificis in præsentiarum vsque continuata potestas explananda: quodque calamitates vniuersę, Tyrannorum furor, ac quæuis persecutionum procellæ in Ecclesiam Catholicam insurgentes Pontificum obedientia suppressæ hactenus semper euanuerint.

In emendandis vero ipsorum erroribus, cũ leniter, tum modestè procedendum. ne scilicet apertè nimis conuincantur, vel acerbius vrgeantur, sed suaui reprehensioni, rationes & auctoritates addãtur subinde, vt sic facilius eorum mentes ac responsiones percipiantur. Quare opus esse duxerim, antiquiorum SS. Patrum & Doctorum prænosse nomina, nempè qui in cuiusuis nationis maiorem existimationem cadunt, vt doctrinarum eorundem habita notitia, inde argumenta sumantur, lenius tamen, omni disputationis acerbitate secluſa: nationes enim istę, & præsertim Religiosi suorum rituum, & sectarum tenacissimi ac in erroribus pertinaces, salutis suæ studiosos præstigias sibi imponere velle falso augurantur. Vlterius etiam, de pluribus simul erroribus non sunt coarguẽdi, sed de vno, deinde altero, ijsque euidentioribus & nullatenus tolerandis: plura namque, quamtumuis nihil decoris aut venustatis habeant, apud eos tamen ferenda erunt.

Maronitis sanctæ Romanæ Ecclesiæ vnitis congratulandum, & in fide sanctæ Romanæ Ecclesiæ confirmandi. Verum cum creditu sit facile, complures eorum antiquis erroribus adhuc nuncium non remisisse, opera ponenda, quò ijsdem reiectis Catholicæ veritatis reddantur capaces. *Maronitæ.*

Georgiani quoque, & his ad resipiscentiam procliuiores Armeni summa cura familiari tamen tractu, ad Ecclesię Romanæ vnionem inuitãdi. *Georgiani. Armeni*

AEthiopes autem & Abyssini, ad Catholicorum ritus, summique Pō- *Aethiopes. Abyssini.*

tificis recognitionem, velut capitis ſui, ſuapte ſponte magnopere aſpirãtes, propter Niceni tamen Concilij diſpoſitionem dubij, quo cautum fuit in Eccleſiæ Patriarchalis diſtributione, AEthiophiam Alexandrinæ ſubdi Eccleſiæ, à cuius Patriarcha, Abunam quendam ſic nuncupatum, ſchiſmatis ſemper labe infectum; aſsignatum ſibi agnoſcerent Patriarcham: diligentiſsime, & haud vulgari prudentia erunt dilucidandi, oſtendendumque, duos haberi Alexandriæ Patriarchas, Græcum alterum, alterum Cophtum, eodemque fundamento ſchiſmatis, quo Græcum Patriarchã reijciũt, ſimili itidem errore Cophtum inquinatum, nuſquam vt Patriarchã debere circumplecti. Inſuper cum vterque, & Græcus & Cophtus, Turcarũ dominio ſubſit, idcirco ſummus Põtifex eos hucuſque ab erroribus quibus contaminantur pro libitu vendicare nequiuit. Accedit, quòd cum ob ſchiſma falſo Patriarcharum nomine inſigniti ſint, Eccleſia Romana ſemper Alexandrinæ de vero, Catholico inſignique eruditione exculto Patriarcha prouidet, quem, vbi Niceni Concilij decreta ritè ſequantur, pro vero Patriarcha Alexandrino, Romæ ob Alexandriam à Turcis interceptam reſidente, & ob Alexandrinum ibidem Patriarcham ſchiſmate notatum, recipere tenentur.

Vltimo tandem, quicquid in dictis nationibus, Catholicæ fidei, dilationis & incrementi acceſſerit, totum plene & ſincerè, ſanctę Apoſtolicę ſedi tranſſcribatur, quę, quid vlterius facto opus fuerit, matureè decernere & ſtatuere valeat.

CAPVT III.

De quibus præcipuè tam in fide, quàm in moribus interrogandi & inſtruendi videantur Chriſtiani Orientales, qui volunt profiteri Sanctam fidem Catholicam, ſeu redire ad vnitatem Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, & deteſtari ac abiurare errores & hæreſes, plus minúſve pro prudentia Theologi interrogantis.

DE Deo & eius vnitate.
De Trinitate perſonarum.
An in perſonis detur maioritas aliqua vel æqualitas.

De

Digitized by Google

De Patris paternitate, de Filij filiatione, & Spiritus Sancti processione, seu spiratione.
An filius sit coæternus, coëssentialis, & per omnia coæqualis Patri.
De Spiritu Sancto, An sit coæternus, coæqualis & coëssentialis Patri & Filio.
De Spiritu Sancto. A quo procedat, an à Patre tantum, vel à Patre & Filio, an ab vno vel pluribus principijs.
Quæ persona fuerit incarnata.
De Christi Incarnatione.
De eius naturis, an vna, an plures.
Item de voluntatibus & operationibus Christi, an vna, an plures.
Quid sentiat de illa natura quam dicunt aliqui Orientales resultare ex duabus, & sic de vna voluntate & operatione.
De libris Canonicis sacræ Scripturæ, qui, & quot.
De Sacris Generalibus Concilijs, & quid vnúquodque eorum dánauit.
De Concilio Ephesino, & Chalcedonenſi quid sentiat.
Quid item de S. Leone Papa primo.
An Beata Virgo Maria mater Domini nostri Iesu Christi, dicenda sit Dei genitrix, seu mater Dei.
De Hymno Trisagio quomodo dicatur; An in fine ei addatur, Qui crucifixus est pro nobis miserere nobis.
Quid sentiat de Nestorio olim Constantinopolitano Episcopo.
Quid de Dioscoro olim Episcopo Alexandrino & Eutyche olim Presbytero Constantinopolitano, & Seuero olim Episcopo Antiocheno.
Quid item de Cyro olim Alexandrino, & de Sergio Pyrrho, Petro, & Paulo olim Constantinopolitanis: & Macario olim Antiocheno Episcopo, & aliis similibus hæresiarchis & hæreticis in Sacris Ephesina prima, & Chalcedonenſi quinta & sexta Synodis, & in Concilio Romano sub S. Martino Papa primo, & aliis generalibus Conciliis damnatis: quos interrogans non vocet, aut dicat tales esse, ne pudorem incutiat interrogatis, aut eos retrahat à veritatis confessione.
De aliis Oecumenicis & generalibus Conciliis auctoritate Sanctæ Romanæ Ecclesiæ confirmatis, & præcipue de Florentino.
De Sacramentis & eorum numero.
Quid vnumquodque eorum contineat.
De effectu, de materia, de forma, ministro, & intentione ea tradentis, & suscipientis.
Specialiter verò de Baptismo paruulorum, & quot dies nati baptizẽtur.
De Sacramento Confirmationis & quę sit materia, & quomodo consecretur, & à quo & quando renouetur Chrisma. & an quotannis.

Digitized by Google

De Miniſtro, an ſolus Epiſcopus.
De forma.
De Sacramento Ordinis, quot Ordines habeantur, qui item Sacri.
De tempore & modo ordinandi.
De ætate ordinandorum.
In Miſſa quæ ſint verba Conſecrationis corporis & ſanguinis Chriſti.
An apud ſuos in azymo vel fermentato panis offeratur.
An cum vino miſceatur aqua.
Quid ſentiat de offerentibus in azymis.
De Communione Clericorum, aut Presbyterorum non celebrantium, & populi, & an ſub vtraque ſpecie.
De forma cuiuslibet Ordinis.
De Simonia, præcipuè de iis qui pecuniis aut conuentione aut alio humano ſtudio, & fauore ordinantur in Diaconos, Presbyteros, eligũtur aut confirmantur in Epiſcopos, Archiepiſcopos & Patriarchas, reſpectiuè.
Quam autoritatem accipiant in Eccleſias ad quas ordinantur à Tyranno Turcarum, vel Perſarum, aut alio Principe infideli.
De Matrimonio, an apud eos ſit Sacramentum.
Cuius ætatis eſſe debeant, qui illud contrahunt, ac quibus ritibus, vel ceremoniis.
An inter conſanguineos & affines, vel quoto gradu.
An admittant repudium, vel diuortium.
An viuente prima vxore aliquocaſu aliam ducere apud eos liceat, & contra viuente primo marito alteri copulari.
An altero coniugum in captiuitate vel ſeruitute detẽto alteri nuptiis alijs iungi liceat.
De peccato Originali quid credat aut ſentiat, & an animę creẽtur à Deo.
An quis ſaluari poſsit extra fidem mediatoris Dei & hominis Chriſti Ieſu, & quid de ijs, qui ſunt modò in lege naturæ.
De peccatis mortalibus.
De peccatis voluntatis, quæ non tranſeunt in actum exteriorem, an ſint mortalia.
De Sacramento Pœnitentiæ.
De peccatorum Confeſsione Sacramentali, & quoties fiat.
Quæ peccata ſint confitenda.
Quæ pœnitentiæ vel ſatisfactiones apud ſuos imponantur.
De abſolutione à peccatis, & eius forma.
De Indulgentijs.

De Sacra-

Digitized by Google

De Sacramento extremæ Vnctionis, seu Vnctionis infirmorum, an apud eos habeatur.
De materia, forma, & vsu.
An sint facienda suffragia pro defunctis & quæ.
An animæ decedentium ex hac vita indigeant purgatione aliqua, & quorum.
De Purgatorio & loco purgationis animarum huiusmodi.
An modò animæ Sanctorum & iustorum fruantur beatitudine, & animæ malorum puniantur in inferno, an vero expectetur resurrectio corporum, & Iudicium vniuersale.
De inuocatione Beatæ Genitricis Mariæ, & Sanctorum.
De cultu sanctarum Imaginum Domini nostri Iesu Christi, B. Mariæ Deiparæ, & Sanctorum.
De lege veteri eiusque Ceremonijs, an cessauerint, quæ & quando.
De festiuitatibus quas habent & illarum tempore.
De Ieiunijs quæ obseruant & illorum tempore.

CAPVT IV.

Breuis orthodoxæ fidei professio, quæ ex præscripto Sanctæ sedis Apostolicæ ab Orientalibus, ad sacrosanctæ Romanæ Ecclesię vnitatem venientibus facienda præponitur.

CORde credo, & ore confiteor, quod vnus est Deus, verus, omnipotẽs, incommutabilis, incomprehensibilis, ineffabilis, & æternus Pater & Filius, & Spiritus Sanctus, vnus in essentia, trinus in personis, Pater ingenitus, Filius à solo Patre genitus, Spiritus Sanctus à Patre Filioque æternaliter procedens, non sicut à duobus principiis, aut duabus spirationibus, sed ab vtroque tanquam ab vno principio & vnica spiratione. Pater non est Filius, aut Spiritus Sanctus: Filius non est Pater, aut Spiritus Sanctus; spiritus Sanctus non est Pater, aut Filius, sed Pater tantum Pater est, Filius tantũ Filius est, & Spiritus Sanctus tantum Spiritus Sanctus est. Nullus alium aut præcedit æternitate, aut excedit magnitudine, aut superat potestate, sed absque initio semper est, & sine fine. Pater est generans, Filius nascens, Spiritus Sanctus procedens; consubstantiales, coæquales, coomnipotẽtes, & coæterni. Hæ tres personæ sunt vnus Deus non tres Dij, vna essentia, vna substantia, vna immensitas, vnum principium,

Hãc formulã professionis fidei adducit Baron. 6. tom in fine.

Digitized by Google

pium. vnus creator visibilium omnium, & inuisibilium, corporalium, & spiritualium, qui quando voluit vniuersas condidit creaturas sua bonitate, quas & valdè bonas voluit. Et ideo reprobo. & anathematizo omnes hæreses, & hæreticos sentientes & docentes contraria.

Firmiter etiam credo, & profiteor, quod vnigenitus Dei Filius Patri consubstantialis semper cum Patre, & Spiritu Sancto existens in plenitudine temporis, quam diuinæ misericordiæ consilium inscrutabile disposuit, vt nos à peccato Adæ, ac ceterarum culparum nostrarum sordibus mundaret, & à morte, & inferno liberaret, incarnatus est de Spiritu sancto, in immaculato vtero beatissimæ Mariæ semper virginis, veram, & integram hominis naturam assumpsit. corpus videlicet, & animam rationalem in vnitate personæ diuinæ, tanta vnitate, vt vnus & idem Christus sit Deus, & homo Dei filius, & hominis filius: ita quod vna natura non confunditur cum altera, nec vna transit in alteram, nec vna miscetur alteri. nec altera euanescit. sed in persona omnino vna sunt duæ perfectæ naturę, diuina scilicet & humana, saluis earundem naturarum proprietatibus, duę voluntates, duæ operationes, ita vt Christus sit tantum vnus. Et sicut formam serui Dei forma non ademit, ita formam Dei serui forma non minuit. Qui enim verus Deus est; idem verus est homo: Deus per id quod in principio erat Verbum & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum: Homo per id quod Verbum caro factum est, & habitauit in nobis: Deus per id quod de quinque panibus quinque millia hominum satiauit. quod Samaritanę aquam salientem in vitam ęternam promisit, quod Lazarum quatriduanum à mortuis resuscitauit. Homo per id quod esuriuit, sitiuit, fatigatus est, & in ligno crucis clauis affixus est: vnus, & idem secundum diuinitatem. ęqualis ęterno Patri, immortalis, impassibilis, secundum verò humanitatem minor Patre. mortalis, & passibilis.

Insuper firmiter credo & prędico eundem Dei filium incarnatum, verè natum esse ex Maria semper virgine & ideo ipsam virginem fateor veram Dei matrem, atque genitricem: item verè passum, verè mortuum, & sepultum, verè cum anima descendisse ad inferos ad liberandas animas Sanctorum Patrum, quę in limbo detinebantur, alligato insatiabili homicida, subinde ex mortuis verè resurrexisse, & per quadraginta dies Apostolos docuisse de regno Dei, moxque ad ęlos ascendisse, sedereque ad dexteram Patris, & venturum esse in fine ęculorum ad iudicandos viuos & mortuos.

Credo & profiteor nullum vnquam hominem ex semine Adę conceptum, & natum fuisse saluatum aut fore saluandum, nisi per fidem mediatoris Dei & hominum Domini nostri Iesu Christi, in sanguine, & morte ipsius, quâ nos reconciliauit ęterno Patri, & deleuit chirographum iniquitatum

Digitized by Google

iniquitatum noſtrarum æterna redemptione inuenta.

Item firmiter credo legalia omnia veteris Teſtamenti, ſeu Moſaicę legis quia Chriſtum figurabant, licet diuino cultui illa ętate congruerent, ipſo adueniente ceſſaſſe & iam promulgato Euangelio ſeruari non poſſe ſine interitu ſalutis ętęrnæ. Omnes igitur poſt illud tempus circumciſionis, Sabbathi, ciborum ea lege prohibitorum, reliquorúmque legalium obſeruatores alienos à fide denuncio, & ſalutis ętęrnę non poſſe eſſe participes, niſi aliquando ab his erroribus reſipiſcant. ab his enim omnibus liberauit nos Chriſtus, & ſeptem nouę legis Sacramenta inſtituit, quę veneror credo, & profiteor, vnum Baptiſmum, Confirmationem, Euchariſtiam, Pęnitentiam, Ordinem, Matrimonium, & extremam Vnctionem; quæ omnia ea dignè ſumentibus virtute Paſsionis eiuſdem D. N. Ieſu Chriſti gratiam conferunt. Iſta ſeptem Sacramenta perficiuntur tribus, verbis videlicet & rebus, ac miniſtro; verbis vt forma; rebus, vt materia; miniſtro qui facere intendat, quod facit Eccleſia.

Recipio inſuper quicquid de iiſdem Sacramentis Sancta, & Catholica Eccleſia Romana docet, & prædicat.

Credo, quod ſi verè pęnitentes in Dei charitate deceſſerint, antequam dignis pęnitentiæ fructibus de commiſſorum, & omiſſorum pœnis ſatisfecerint, coram diuina iuſtitia eorum animas pœnis Purgatorij poſt mortem purgari, vtque à pœnis huiuſmodi releuentur, prodeſſe eis fidelium viuorum ſuffragia, Miſſarum ſcilicet ſacrificium, orationes, & eleemoſynas, ac alia pietatis officia, quæ à fidelibus pro alijs fidelibus fieri conſueuerunt ſecundum Eccleſiæ inſtituta. Illorumque animas, qui poſt Baptiſmum ſuſceptum nullam omnino peccati maculam incurrerunt, illas etiã quæ poſt perpetrati peccati maculam (vt dictum eſt) purgatæ ſunt, in cęlum mox recipi, & intueri clarè ipſum Deum trinum, & vnum ſicuti eſt, pro meritorum tamen diuerſitate alium alio perfectius: illorum verò animas, qui in actuali mortali peccato, vel ſolo originali decedunt, mox in infernum deſcendere, pęnis tamen diſparibus perpetuò puniendas.

Firmiter etiam teneo, & credo ſymbolum fidei à trecentis decem & octo Patribus in Concilio Nicæno, & à centum & quinquaginta in Concilio Conſtantinopolitano traditum, ac ſemper in Eccleſia vſque modo inuiolatè cuſtoditum, videlicet:

Credo in vnum Deum *Patrem omnipotentem, factorem cæli & terræ, viſibilium omnium & inuiſibilium, & in vnum* Dominum *Ieſum Chriſtum Filium* Dei *vnigenitum, & ex* Patre *natum ante omnia ſæcula.* Deum *de* Deo, *lumen de lumine,* Deum *verum de* Deo *vero genitum non factum, conſubſtantialem* Patri, *per quem omnia facta ſunt: qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit de cælis. Et incarnatus eſt de Spiritu Sancto ex Maria Virgine, & homo factus eſt, crucifixus etiam pro nobis*

nobis sub Pontio Pilato, passus & sepultus est, & resurrexit tertia die secundum scripturas, & ascendit in cœlum, sedet ad dexteram Patris, & iterum venturus est cum gloria iudicare viuos & mortuos, cuius regni non erit finis. Et in Spiritum Sanctum Dominum & viuificantem, qui ex Patre Filioq; procedit, qui cum Patre & Filio simul adoratur, & conglorificatur, qui locutus est per Prophetas; & vnam sanctam Catholicam & Apostolicam Ecclesiam. Confiteor vnum baptisma in remissionem peccatorum, & expecto resurrectionem mortuorum, & vitam venturi seculi. Amen.

Confiteor, teneo, & prædico vnum eundemque Deum veteris & noui Testamenti, hoc est legis & Propherarum, atque Euangelij auctorem esse, quoniam eodem Spiritu Sancto inspirante vtriusque Testamenti Sancti locuti sunt. Itaque suscipio omnes libros Canonicos, quos suscipit sacrosancta Romana, & Catholica Ecclesia. Sunt verò infrascripti: Testamenti veteris, quinque Moysi, id est *Genesis, Exodus, Leuiticus*, Numeri, Deuteronomium, deinde *Iosue, Iudicum, Ruth, quatuor Regum, duo Paralipomenon, Esdræ* 1. & 2. qui dicitur *Nehemias, Tobias, Iudith, Esther, Iob, Psalterium Dauidicum* 150. psalmorum, *Parabolæ, Ecclesiastes, Canticum canticorum, Sapientia Ecclesiasticus, Isaias, Hieremias* cum *Baruch, Ezechiel, Daniel*, Duodecim Prophetæ minores, id est *Ozeas, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, Micheas, Naum, Abacuc, Sophonias Aggeus, Zacharias, Malachias*, duo *Machabæorum* 1. & 2. Testamenti noui, quatuor Euangelia secundum *Matthæum, Marcum, Lucam* & *Ioānem Actus Apostolorum*, à Luca Euangelista conscripti, quatuordecim *Epistolæ Pauli ad Romanos*, duæ *ad Corinthios*, ad *Galatas*: ad *Ephesios*, ad *Philippenses*, ad *Colossenses*, duæ ad *Thessalonicenses*, duæ *ad Timotheum*, ad *Titum*, ad *Philemonem* ad *Hebræos*. *Petri Apostoli duæ, Ioannis Apostoli tres, Iacobi Apostoli vna, Iudæ Apostoli vna, & Apocalypsis Ioannis Apostoli.*

Item amplector, suscipio, & approbo sacrosanctam synodum Nicænam primam, trecentorum decem, & octo Patrũ, & profiteor & sequor quicquid illa decreuit, & reprobo & damno quicquid illa damnauit: & maximè impiam hæresim Arianorum cum ipso auctore Ario, qui affirmare ausus est filium Dei non esse ab æterno ab ipsa Patris substantia genitum, sed ex tempore, atque ex nihilo procreatum.

Item amplector, suscipio, & approbo sanctam Synodum Constantinopolitanam primam, centum & quinquaginta Patrum, & credo quicquid illa decreuit, & reprobo quicquid illa reprobauit: & maximè impiam hæresim Macedonij cum ipso auctore, qui affirmare ausus est Spiritum Sanctum non esse Patri & Filio coæternum, & consubstantialem, atque ideo nec esse Deum, sed creaturam.

Item amplector, suscipio, & approbo sacram Synodum Ephesinam primam, ducentorum Patrum, & credo quicquid illa decreuit, & reprobo quicquid illa reprobauit: & maximè impiam hæresim Nestorianorum

cum

Digitized by Google

cum ſuo auctore Neſtorio, qui duas perſonas in Chriſto conſtituens aſſerebat non eſſe à Verbo Dei carnem aſſumptam in vnitate perſonæ, ſed per ſolam inhabitationem inſtar templi ſanctificatam, & Chriſtum non eſſe dicendum Deum incarnatum, ſed hominem Deiferum, nec beatam Mariam eius genitricem dicendam eſſe Deiparam, ſed Chriſtiparam.

Item amplector, ſuſcipio, & approbo ſanctam Synodum Chalcedonenſem ſexcentorum triginta Patrum, quartam in ordine vniuerſalium Synodorum, & credo ac ſequor quicquid illa decreuit, & reprobo ac damno quicquid illa reprobauit: & maximè impiam hæreſim Eutychetis, & Dioſcori Alexandrini cum ipſis auctoribus, qui affirmare auſi ſunt, non eſſe in Chriſto poſt vnionem Verbi cũ carne duas integras, perfectas, inconfuſas, & impermixtas naturas cum vnitate hypoſtaſis ſiue perſonæ. & reprobo ſecundam Synodum Epheſinam, immo potius latrocinium, quod factione eiuſdem Dioſcori occiſo beato Flauiano Epiſcopo Conſtantinopolitano, legatis ſummi Romani Pontificis fugatis, & Epiſcopis cæteris terrore armorum ad aſſentiendum compulſis, Eutychianam hæreſim impiè confirmauit.

Item amplector, ſuſcipio, & approbo Synodum Conſtantinopolitanã ſecundam, centum ſexaginta quinque Patrum, quintam in ordine vniuerſalium ſynodorum, & credo quicquid illa decreuit, & reprobo quicquid illa reprobauit: & maximè impiam hæreſim Petri, Antimi, Seueri, & aliorum, qui exiſtimantes ipſam diuinam naturam trium perſonarum diuinarum pro nobis crucifixam, Triſagio verba, Qui crucifixus eſt pro nobis, addebant.

Item amplector, ſuſcipio, & approbo Synodum Conſtantinopolitanam tertiam, ducentorum octuaginta nouem Patrum, ſextam in eodem ordine, & credo quicquid illa decreuit, & reprobo quicquid illa reprobauit: & maximè impiam hæreſim Sergij, Pyrrhi, Pauli, Petri, Cyri, Macarij, ac Theodori, qui vnam tantum in Chriſto voluntatem, & operationem ſtatuentes, vnam quoque dumtaxat naturam cum Eutychianis aſſerere conabantur.

Item amplector, ſuſcipio, & approbo Nicænam ſecundam, trecentorum quinquaginta Patrum, ſeptimam in eodem ordine, & credo quicquid illa decreuit, & reprobo quicquid illa reprobauit: & maximè impiam hæreſim Iconoclaſtarum, qui venerandas Chriſti & Sanctorum imagines tanquam ſi idola gentium eſſent, è templis auferendas, & flammis abſumendas eſſe dicebant.

Item amplector, ſuſcipio, & approbo ſanctam Synodum Florentinam amplius quàm centum & quadraginta Patrum, & credo quicquid illa decreuit de proceſſione Spiritus Sancti, à Patre, & Filio, de conſecra-

Digitized by Google

tione panis azymi, vel fermentati, de purgatorio, de beatitudine animarum, de primatu ſummi Romani Pontificis, nec non de sacramentis, & libris canonicis, & reprobo, ac damno quicquid illa reprobauit, & damnauit.

Præterea amplector, ſuſcipio, & approbo quæcunque alia Concilia, quæ recipit, & approbat ſacroſancta Catholica & Apoſtolica Romana Eccleſia, & maximè ſanctam OEcumenicam generalem synodum Tridentinam nouiſsime celebratam, ac damno & reprobo omnes hæreſes, & auctores earundem quos & quas reprobat, & damnat dicta Sancta Catholica & Apoſtolica Romana Eccleſia, nec non quicquid illa tenet, & docet cum omni deuotione, & reuerentia ſuſcipio & amplector. Illos quoque Doctores, & Sanctos patres, quos eadem Romana Eccleſia approbat, reuerenter ſuſcipio. Teneo, & confiteor ſanctam Apoſtolicam Sedem, & Romanum Pontificem in vniuerſum orbem tenere primatum, & ipſum Romanum Pontificem ſucceſſorem eſſe beati Petri Principis Apoſtolorum, & verum Chriſti Vicarium, totiuſque Eccleſiæ eſſe caput. & omnium Chriſtianorum Patrem, ac Doctorem exiſtere, & ipſi in beato Petro paſcendi, regendi, & gubernandi vniuerſalem Eccleſiam à D. N. Ieſu Chriſto plenam poteſtatem traditam eſſe: Cuius Eccleſiæ vnitatem tanti faciendi eſſe affirmo, vt nullos extra eandem Eccleſiam Catholicam exiſtentes æternę vitæ participes fieri poſſe confitear.

Inſuper promitto, me tanquam obedientiæ filium ordinationibus, præceptis, cenſuris, ac iuſsionibus ſanctiſsimi Domini noſtri N. diuina prouidentia Papæ & ſucceſſorum ſuorum Romanorum Pontificum canonicè intrantium, & Sedi Apoſtolicæ ſemper, & fideliter obtemperaturum.

Hanc veram Catholicam fidem, quam in præſenti ſponte profiteor, & veraciter teneo, eandem integram & inuiolatam vſque ad extremum vitæ ſpiritum, conſtantiſsime Deo adiuuante retinere ac confiteri ſpondeo, voueo ac iuro. Sic me Deus adiuuet, & hæc Sancta Dei Euangelia. Ego N. &c.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT V.

Interrogationes aliquot factæ ſuæ Sãctitati à Reuerẽdiſſimo Patriarcha Maronitarum ſuper fide, & ritibus Catholicis; manifeſtandæ in Synodo celebranda circa feſtum Paſchatis anno 1578.

De Baptiſmo. §. I.

QVantum ad Sacramentum Baptiſmatis. Primò, nos benèdicimus & conſecramus aquam quoties volumus baptizare. non autem conſecramus in Sabbatho Sancto ſecundum ritum Eccleſiæ Romanæ. Secundo, Non ſimul baptizamus maſculos & feminas, credentes hoc pacto affinitatem contrahi. Tertiò, Ordo etiam Baptiſmatis noſtri diuerſus eſt ab Eccleſia Romana, quamquam forma ſit eadem. Quarto. Item quia gens nationis noſtræ habitat mixta Schiſmaticis, hinc quãdoque fit vt noſtrorum filij ipſorum ritu baptizentur.

Reſponſio.

AD primum, Laudabile eſt benedici fontẽ baptiſmi in Sabbatho Sancto, idque paulatim in Eccleſiam Maronitarum eſſet introducendũ: quia, vt patet de Conſecratione Diſt. 4. antiquiſsimus fuit omnium Eccleſiarum vſus ab Apoſtolis acceptus, in Paſchate & in Pentecoſte conferre baptiſmum: in Paſchate præcipuè quia propriè (inquit Leo Papa Can. Propriè, eo tit.) in morte Crucifixi, & in reſurrectione ex mortuis potentia baptiſmi nouam creaturam condidit ex veteri, vt in renaſcentibus & mors Chriſti operetur & vita: dicente Apoſtolo: *An ignoratis quia quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus: conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortem. vt quo modo ſurrexit Chriſtus à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.* Hæc ille. Imo Siricius Papa (ibidem Can. Nõ ratione) temeritatis arguit Claraconẽſem Epiſcopum, quod extra hæc duo tempora baptizaret. Qui mos licet modò non ſeruetur, quod ea tempora adultis eſſent attributa, qui nunc rarò veniunt ad baptiſmum, decet tamen retinere conſuetudinem ſub ipſum Paſcha benedicendi fontem baptiſmi, & ſine vllo ſcandalo videtur id introduci poſſe apud Maronitas.

Vrgente tamen necessitate seruetur consuetudo.

Ad ſecundum, Huiuſmodi affinitas nulla eſt cùm veteres canones (30. 4. 3. can. Pyctatium, & lib. 6. de cognatione ſpirituali,) non aliam agnoſcant

Digitized by Google

ſcant affinitatem ex baptiſmo, niſi paternitatem, compaternitatem, & fraternitatem, quæ ſit inter regeneratum & liberos tum regenerantis, tũ ſuſceptoris. Imò Tridentinum Concilium ſeſſ. 24. c. 2. ſtatuit vt inter ſuſceptores, & baptizatum, & illius patrem & matrem: nec non inter baptizantem & baptizatum, baptizatique patrem & matrem tantum ſpiritualis cognatio contrahatur.

Dummodo ſeruetur forma, licet videatur diuersa in verbis annotatis, dicitur enim ibi Baptizatur agnus de grege Christi in nomine Patris & Filij & Spiritus Sancti. Amen.

Ad tertium, Cum Florentinum Concilium ſuas Græcis cæremonias reliquerit, poſſent & ſuæ permitti Maronitis in Baptiſmo: dummodo per viros doctos ab omni ſuperſtitionis, aut erroris ſpecie expurgentur.

Ad quartum Licet permittendum non ſit, vt Catholicorum filij à Schiſmaticis baptizentur, valet tamen eorum baptiſmus: (vt habetur de Cõſecratione diſt. 4. can. Si non ſanctificatur can. Romanos can. A quodam Iudæo & in Concil. Florentino in vnione Armenorum,) ſi tamen debita forma & materia adhibita ſint, cum intentione faciendi quod facit Eccleſia, dummodo non intendat baptizans profiteri vel inducere ſuum errorem & hæreſim, addendo formæ aliqua verba orthodoxæ fidei repugnantia. Quapropter ſeruandum eſt, quod ſtatuitur in Concilio Arelatenſi relato de conſecratione diſt. 4. can. de Arrianis, vt videlicet ab hæreticis baptizati interrogentur, qua forma fuerint baptizati: nam ſi conſtabit ritè baptizatos, nihil agendum eſt: ſi irritè, ſimpliciter rebaptizentur; ſi probabiliter dubitetur, ſub conditione baptizentur.

De Chriſmate. §. 2.

QVantum ad Sacramentũ Confirmationis attinet. Primò, Quia chriſma noſtrum hocce anno præſenti antiquo ritu conſecrauimus, offenderetur populus noſter, ſi ex propria mea auctoritate idipſum igne abſumerem; idem dico de chriſmate, quod Diuina fauente gratia hocce die Iouis Sancto ſecundum ritum Eccleſiæ Romanæ & Pontificis ſum conſecraturus, quod ſeruatum velim pro aliquo anno, eandem ob cauſam: inſuper non ita facile hic reperitur balſamum. In poſterum chriſmate ſancto pueros vngemus circa annum ætatis eorundem octauum: ſcire etiam aueo quid ſtatuendum ſit circa noſtrates, antiquo noſtro ritu chriſmate inunctos, idque à Sacerdote, & tempore baptiſmi.

Reſponſio:

Seruetur in confectione Eccleſiæ Romanæ ritus, & quoad annum 68.

AD primum, Per hæc initia liberandi à chriſmatis annua combuſtione ob populorum offenſionem, & inopiam balſami, modò moneãtur vt pedetentim ſtudeant hortari populos ad recipiendum hunc Eccleſiæ Romanæ ritum, de quo Fabianus Papa Martyr de conſecr. diſt. 3. can. Litteris; ſeuerè ſcribit Epiſcopis orientalibus in hæc verba: *Litteris veſtris inuę-*

Digitized by Google

inuenimus quosdam religionis vestræ Episcopos à vestro nostroque ordine discrepare, & non per singulos annos in cœna Domini chrisma conficere. Errant vero qui talia excogitant, & mente vesana potius quam recta sentientes hoc facere audent. Sicut enim ipsius diei solemnitas per singulos annos est celebranda, ita ipsius chrismatis sancti confectio per singulos annos est agenda, & de anno in annum renouanda, & fidelibus est tradenda: quia nouum Sacramentum est, & per singulos annos in iam dicta die innouandum, & vetus in Sanctis Ecclesiis est eremandum.

bustionem, si ad finē scandalo commode fieri possit

Ad secundum Concilium, Aurelianense (relatum de consecr. dist. 5. can. Vt ieiuni,) sancire videtur, ne ante vsum rationis pueri chrismentur: Sic enim ait, *vt ieiuni ad Confirmationem veniant, perfectæ ætatis: vt moneantur confessionem facere prius*, &c. nec immeritò. hac enim de causa dum quis confirmatur, alapa cęditur, vt admoneatur quemadmodum iuxta verbum, Euangelicum ante Reges & Pręsides flagella pro fide æquanimiter ferre debeat, & mortem: pueri autem ante vsum rationis tam ad pugnã quam ad huiusmodi cæremonias inepti sunt. Cæterum quoniam id solo Ecclesię vsu tenetur, non male sentit Dominicus Sotus in 4. Sent. dist. 7. q. vnica art. 8. si aliquibus nationibus vsus esset confirmare infantes, retineri posse, cum id etiam factitarit Ecclesia primitiua, vt ex Dionysij 2. cap. Ecclesiasticæ hierarchię colligitur.

Seruetur cōsuetudo nec præfigenda est ætas, videlicet non ante vsum rationis.

Ad idem secundum, Sacramentum à presbytero collatum irritum est, vt ait Eusebius Papa de Consecr. Dist. 5 can. Manus: id quod Innocentius primus, epistola ad Eugubinum Episcopum cap. 3. docet, non solum consuetudine Ecclesiastica demonstrari, sed etiam actis Apostolicis, quę asserunt Petrum, & Ioannem esse missos, qui baptizatis traderent Spiritum Sanctum. Tametsi, vt Florentinum Concilium in vnione Armenorum docet, possit presbyter ex Papæ dispositione confirmare, quod Ecclesię Calaritanę concessit D. Gregorius lib. 3. Regist. Epistola 26. quam dispensationem Apostolicam, quia Hierosolymitanę Ecclesię collatam esse non legimus, idcirco si qui à presbyteris chrismati vellent iterum ab Episcopo chrismari, possent chrismari, cum cęteris verò qui sine scandalo eius rei nequeunt admoneri, dissimulandum est, cum non sit Sacramentum necessarium saluti.

Eusēb. Pont. Innoc. Pont.

De Eucharistia. §. 3.

DE sanctissimo Sacramento vero Missę, Primo, Nos Missam celebramus in solo azymo, laici verò nostri sub vtraque specie communicant. Secundo, neque pluries quam semel vno eodemque die, super eodē & vno altari celebramus. Tertio, itidē apud nos mos obtinet, quod vno Sacerdote celebrante Missam, quotquot alij præsentes sunt Presbyteri, habitu tamen dicentium Missam carentes, neque etiam consecrantes,

Digitized by Google

(communicantes tamen) omni onere atque obligatione tam pro viuis, quam defunctis, eleemosynisque eam ob causam acceptis Missam celebrãdi absoluti & satisfeciſſe censeantur. Quartò Diebus verò Ieiunij circa vesperam. imò quandoque exacto die solemus Missam celebrare. Quinto, Communicantibus autem administratur particula de ipsamet hostia maiori sub qua celebratur, etiamsi magnus foret communicantium numerus, sub hisce verbis Christi: *Benedixit, fregit, deditque, &c.* Sexto Timore infidelium non asseruatur Sacramentum Eucharistiæ, neque vbi pro infirmis conseruatur, lampas vlla accensa præpenditur.

Responsio.

si aliter sine scandalo fieri non possit seruetur antiqua consuetudo.

AD primùm, Si volũt in azymis consecrare, non videntur prohibendi, laici verò à communione sub vtraque specie pedetentim arcendi sunt, cum id tanti faciat Tridentina Synodus sess. 21. Totus enim Christus sub vna specie continetur, & in vsu calicis magnum est periculum effusionis.

Ad secundum, Nõ peccatur sæpius vna die in eodem altari celebrando, tametsi ea consuetudo mala non sit.

Paludanus. Siluest Antoninus.

Ad tertium, Non satisfaciunt eleemosynis pro Missa collatis, nisi qui sigillatim ritè celebrant, & consecrant: tametsi dissimulandum non est, quod asserunt Paludanus in 4. dist. 45 q. 2. D. Antoninus parte 1. tit. x. cap. 2. §. 4. & Silu. Ver. *Missa* 1. x. videlicet sacerdotem posse vna Missa satisfacere multis, quibus Missam promisit ob acceptas diuersas eleemosynas, si ipsi id sciunt, vel scire tenentur, quia scienti & volenti non fit iniuria. Hæc illi. Quæ sententia quia probabilis est, tolerari posset mos sacerdotum Maronitarum si inter se conueniant, vt Missa, quæ in commune dicitur aut legitur à multis, applicetur, ijs qui eleemosynas contulerunt, cum ipsis ea consuetudo Sacerdotum perspecta iam sit, vt probabile est.

Ad quartum, Huiusmodi mos mutandus non videtur, nam antiquus fuit in Ecclesia cum Concilium Cabilonense relatum de consecr. dist. 1. can. Solent, præcipiat, *in ieiuniis quatuor temporum circa vespertinas horas; in Sabbatho vero Sancto circa noctis initium Missarum solemnia celebrari.* Id quod licet iam diu Latinis Ecclesia remiserit, nostræ consulens imbecillitati, tamen vbi seruari potest, non modò tollendum non videtur, sed collaudandum etiam, quo diutius protrahatur ieiunantibus hora comedendi, quam non nisi vespertinam olim fuisse tota Quadragesima, idem Concilium declarat: quæ consuetudo ad tempus vsque D. Thomæ Aquinatis ferè perdurauit, quia, vt ipse testatur 2. 2. q 147. art. 7. suo tempore ieiunabatur vsque ad horam nonam, quæ, vt ibidem annotat Caiet. est hora tertia

D Thom. Caietan.

post

Digitized by Google

post meridiem, vt nempe ieiunantes Christo compaterentur vsque ad horam nonam, qua expirauit. Qua item hora quia peractum est cruentum sacrificium non indecorè in eandem horam defertur incruentum.

Ad quintum, Non damnandus videtur is ritus, si non ex superstitione fiat, sed ex pio affectu in ea Euangelij verba, *Benedixit, fregit, dedit que.* *Et dummodo talis consuetudo sit antiqua.*

Ad sextum, Seruetur quod in ipsorum Synodo 12. constitutione decernitur, & quod necessitas iubet.

De Confessione. §. 4.

QVod ad Confessionem attinet. Primo, Ob raritatem Sacerdotum peritorum, singulis terris & oppidis, villisque proprio Pastori constituendo non sufficit eorum numerus; hinc ad diuersa loca diuersi Sacerdotes confessiones excepturi mittuntur, sic vt ouilia Pastore priuata quandoque remanere cogantur. Secundo, Et quia hactenus auctoritatẽ à Sancta sede Apostolica mihi particulariter concessam ignoro, etiam me latet quousque in alios eadem extendenda sit. Quapropter Sanctitas Vestra hacce in re mihi limites præscribere non dedignetur. Tertio. Insuper informatum me velim Breui Sanctitatis Vestræ, quod & alijs ostendere possem, num antiquæ pœnitentiæ obseruandæ sint, num verò arbitrariæ imponendæ.

Responsio.

AD primum, Propter magnam ex propriorum Pastorum in suis Ecclesijs residentia vtilitatem, grauissimè in Sacris Canonibus, & Tridentino Concilio commendatam, magnopere conandum esset, vt quo ad eius fieri poterit, proprij Pastores singulis parœcijs oppidisve deputentur. Et per hæc initia summo Pontifici supplicandum esset, vt aliquos eò Sacramentorum idoneos ministros mitteret, qui & præsentem Ministrorum paucitatem subleuarent, & alios subinde alerent ac docerent, qui sibi deinceps succederent. *Hortetur vt Ecclesiæ Romana consuetudo instituatur & seruetur.*

Ad secundum. Huic Patriarchæ concedenda videntur priscorum Patriarcharum priuilegia, quæ habentur de priuilegiis & excessibus priuilegiorum cap. Antiqua, cum expositione Doctorum: nec deneganda facultas absoluendi ab omnibus censuris & casibus propter molestiam transmarinæ nauigationis euitandam: atque hæc concessio, quò fuerit amplior, eò minus ipsis videbitur laboriosus & grauis, nouus ad Ecclesiã Romanam reditus ac subiectio. *Seruetur eorum consuetudo.*

Ad tertium, Arbitrariæ pœnitentiæ concedendæ videntur, commendãdæ tamen antiquæ, & ad eas populus suauiter inducendus, cum experiamur, rigidarum pœnarum relaxatio ad quantum licentiæ in peccando *Quodutrisque vtantur prout necessitas postulat.*

Chri-

Digitized by Google

Christianum populum deduxerit:dummodo illorum antiquæ pęnitentię recognoscantur:& si oportuerit,expurgentur.

De Matrimonio. §. 5.

QVantum ad Matrimonium attinet. Primo,Gens nostræ nationis induci non potest ad intelligendum,illicitam esse repudiationẽ vxorũ etiam in adulterio repertarum ; quas ita repudiatas rursus matrimonio associari posse existimant quare,&c. Secundò, Qualiter cum vtriusque sexus hominibus taliter repudiatis , postmodumque de nouo matrimonio copulatis, sit disponendum. Tertio,Et num eorum proles legitima sit,& in Clerum admittenda nec ne. Quarto,Itẽ credimus viros ad quartas nuptias,feminasque ad easdem non esse admittendos. Quinto,Itidem num licitum sit Christianis cum Schismaticis matrimonium contrahere (quod proh dolor sæpe fit)aut non. Sexto,Scire etiam desidero , quousque mihi liceat circa matrimoniũ dispensare. Septimo,De impedimento publicæ honestatis non cognoscimus, quod tamen quandoque incurritur, desideroque cum talibus dispensari. Octauò , Credimus etiam illicitum esse patrem & filium cum matre & filia , duosve fratres cum duabus sororibus matrimonio posse copulari.

Responsio.

AD primum.Constat diuortio ob fornicationem habito,matrimonij vinculum non solui,sed quia affirmat Patriarcha id suæ nationi incredibile videri. percommodum esset hanc Catholicam veritatem illis promulgare certissimis scripturarum Patrumque auctoritatibus & rationibus communitam.

Ad secundum, Quia prioris matrimonij vinculum adhuc durat,faciendum est,quod Apostolus præcipit 1. Cor.7. *Præcipio non ego sed Dominus,vxorem à viro non discẽdere; quod si discesserit manere innuptã,aut viro suo reconciliari.* Separandum itaque est secundum matrimonium, & redeundum ad primum,si ambo coniuges viuant: alioquin manere possunt cum ijs, quibus iam iuncti sunt , dummodo denuo sponte contrahant:perinde ac si nihil ante contraxissent.

1.Cor 7.

Non videntur alia declaratione indigere.

Ad tertium.Liberi ex huiusmodi matrimoniis quæ vera putabantur, cùm non essent susceptì vt in clerum recipi possint,auctoritate Apostolica legitimi declarentur. Cum legitimi filij in iure censeantur nati ex matrimonio.quod vel legitimum erat,vel legitimum putabatur,vt colligitur ex c.Cum inter,& ex c. Extenore qui fil. sint legit.

D.Hieron.

Ad quartum,Hic vsus est contra illud Hieronymi 31. q. 1. can. Aperiant:*Non damno*,inquit, *bigamos, imo nec trigamos, etsi dici potest octogamos*:

Infra:

Digitized by Google

Infra: *Ego nunc voce proclamo libera, nõ damnari in Ecclesia bigamiam, nec trigamiã, & ita licere quinto & sexto, & vltra, quomodo & secundo marito rectè nubere.* Hæc ille; & ratio in promptu est, quia ex nuptiis quotiescunque repetitis existunt & bonum prolis, & remedium concupiscentiæ. Catholicè itaque non sentit qui id licere negat.

Ad quintum, Non licet contrahere cum Schismaticis & hæreticis, cum id prohibeatur 28.q.1. Can. caue ex D. Ambr. can. Non oportet, ex Conc. Agathensi. Item Concilio Chalcedonensi can. 13. Hoc tamen impedimentum non dirimit contractum: tenet enim Matrimonium ratione characteris baptismalis ex D. Thoma quarto dist. 39. q. 1. art. 1. ad quinctum & communi sententia Doctorum, quoad habitationem tamen separandi essent, si fidei periculum Catholicis immineret, cap. Quæsiuit. de diuort.

Ad sextum, Idem videtur dicendum quod supra ad secundum de Confessione. *In vtroque casu seruetur antiqua Patriarchæ cõsuetudo.*

Ad septimum, Libera est summo Pontifici dispensatio in hoc impedimento, cùm nihil habeat diuini Iuris.

Ad octauum, Putandũ non est nõ licere contrahere duos fratres simul cum duabus sororibus, aut patrem cum matre & vnius filium cum filia alterius. Affinitas enim non est in cognatos contrahentium; sed inter vnũ contrahentem, & cognatos alterius contrahentis, ex c. Quod super his de consang. & affin.

De Ordine. §. 6.

QVantum ad Sacramentum Ordinis attinet. Primò, in nostro Pontificali conferuntur ordines sine forma per modum precationis, dicẽdo Vt eligas hunc in Diaconum Presbyterum. Et si quid in hoc sit dubij nobis insinuare dignemini, quanquam in posterum secundum Pontificale Romanũ, quod modo de nouo à Legatis Sanctititas Vestrę in linguã nostram vulgarem est traductum, illos conferemus. Secundo, Creamus insuper pueros 5. vel 6. annorum subdiaconos, sine obligatione legendi horas Canonicas. Tertiò, Neque etiam confertur apud nos Diaconatus vel Sacerdotalis dignitas, nisi his qui prius (contra tamen vsum Ecclesiæ Romanæ) cum virgine contraxerint; cum vidua vel corrupta non item: quibus tamen secundæ nuptiæ sunt interdictæ. Quarto, Dubium insuper nobis est, an ijs qui ordinati sunt sine auctoritate vel litteris dimissorialibus Patriarchæ, vel proprij Episcopi, in tali sint ordine, vel suspensi vel irregulares; similiterque Episcopi sine ordine auctoritateque Patriarchæ.

Google

Responsio.

AD primum, Posthac iuxta Pontificalis Romani ritus habeantur ordinationes. Quæ verò antehac præter illud factæ sunt, quales fuerint, iudicari certò non potest, nisi huc mittant illi suum Pontificale, vt eius ritibus & cæremonijs perspectis facilius de re tota statuatur.

Ad secundum, Sapienter Ecclesia (dist. 77. & 78.) in ordinandis, non solum vsum rationis requirit: sed perfectam magis, minus ve ætatem pro ordinum varietate, idque tum ratione characteris, qui cũ sit potestas exercendi conferendique, quæ ad Dei cultum pertinent, tradi non debet, nisi in ea ætate, quæ huius potestatis exercendæ sit capax: cùm ratione annexi voti castitatis, quo nullus nisi sciens & volens debet obstringi. Itaque in sexta Synodo Constantinopolitana can. 14. & 15. statuitur, ne Diaconus ante 25. annum creetur, nec Subdiaconus ante 20. nec Presbyter ante 30. quæ tempora licet variè mutata sint, inducendi tamen sunt Maronitæ, vt Tridentini Concilij tempora obseruent sess. 23. cap. 12. Dummodo intelligatur Ordines ante vsum rationis collatos valere ex communi sentẽtia Theologorum, in quarto Sent. dist. 25. Tenentur etiam omnes ordinati ad horas Canonicas, saltem illi nationi consuetas, & à viris doctis recognitas; non solum beneficiati, sed etiam qui sunt in sacris sine beneficio, ex D. Thoma 6. Quodlib. & in 4. dist. 25. ex Panor. in c. 1. de celebr. Miss. ex Cardinale in Clem. 1. eo tit. & communi sententia.

Clemens.

Ad tertium, Cum Stephanus Papa (dist. 31. can. Aliter) tradat orientaliũ veterem esse traditionẽ, vt eorum Sacerdotes matrimonio copulati sint, cumque id illis nunquam interdixerit Ecclesia, nec videtur interdicendũ Maronitis: lex enim cœlibatus semper grauis visa est Græcis, propterea coniugium permissum est illis. Sic enim scribit Clemens iij. c. Quęsitum de pæniten. & remiss. *Sacerdotibus Græcis legitimo matrimonio licet vti.* Et clarius Innocẽtius tertius c. Cum olim, de cler. coniug. *Orientalis Ecclesia votũ continentiæ non admisit, quoniam Orientales in minoribus ordinibus contrahunt, & in sacris vtuntur matrimonio iam contracto.* Hæcilli. Permittendum id itaque videtur Maronitis, dummodo ad matrimonium non compellantur qui cœlibes esse vellent: sed ad id potius piis hortationibus inducantur.

Innocent. Sed admonẽdi sunt quod illi Episcopi qui ante ordinationem non sunt à Patriarcha legitime electi, etiamsi consecrarentur, velut ipsi dicunt, ordinarentur; nõ sunt Episcopi nec dum suspensi ab executione ordinationis Episcopalis.

Ad quartum, Bene res se habet.

De Concilijs. §. 7.

DE sacris vero Conciliis, nullam aliam notitiam habemus, quam de quatuor gradibus generalibus: hinc quid alia Concilia generalia circa consuetudines innouarint vel abrogarint prorsus ignoramus, &c.

Respon-

Responsio.

QVoniam quatuor tantum Concilia generalia habent, & postulant de reliquis edoceri, necessarium videtur ad tantæ rerum diuinarum ignorationi consulendum, iussu Summi Pōtificis ab aliquot Theologis colligi in libellum omnes Catholicas & Orthodoxas propositiones, cereris Concilijs generalibus sancitas, tametsi Concilium Tridentinum totum posset ad eos mitti in Arabicam linguam conuertendum, idem de Catechismo ad Parochos.

Quod curabimus Concilium Tridentinum & Canones necessarios aliorū Cōciliorū ad ipsos in eorū idioma transmittere

De varijs rebus. §. 8.

QVod ad diuersas vero res alias attinet. Primo, Quæro quid statuendum mihi erit circa certum populum diœcesis nostræ vulgariter Bianchi nominatum, metu tributorum seu mortis, Mahometicæ legis ritus externos obeuntem, qui tamen nostro ritu baptizatur & ieiunat, cōfessionem, sacramque communionem maximè exoptans. Secundo, Item num modus noster ieiunandi sit validus, qui sic instituitur vt toto die in ieiunio transacto, vesperi tamen interruptam cœnam in dormiendi vsque tempus protrahamus. Tertio, Cauetur insuper exactissime, ne mulieribus menstruum patientibus sacra Synaxis, vel oleum Sanctum administrentur, multoque minus in Ecclesiam intromittantur. Quarto, Lapides altarium nostrorum Sacri oleo chrismatis vncti sunt, non adhibitis sacris Sanctorum reliquijs, super quibus num rectè celebretur nec ne. Quinto, Ornatus itidem Ecclesiarum nostrarum, velaminaque alba altarium bōbycina sunt, propter lini penuriam. Sexto, Præterea cum Pontificale Romanum statuat imbeatque singulos Episcopos vltramarinos omni triennio Romam venire de Ecclesiarum ipsorum statu deposituros, num & nostri ad idem teneantur nec ne, sufficiatque propter itineris difficultates Turcarumque pericula, quempiam eorum nomine delegare.

Responsio.

AD primum, D. Thom. & Caiet. 2.2.q.3. docent aliud esse occultare suam fidem in Christum, aliud profiteri religionem falsam. Illud nō semper malum, non enim necessaria confessio fidei, nisi cum interrogamur, vel vrget necessitas proximorum vel scandalum, &c. Hoc vero nūquam licet nec verbo, nec facto, cum vtroque modo Christus æquè negetur, etiamsi corde credatur. Inde qui in tormentis Christum negant, quāuis animo fidem retineant, damnantur XI.q.3.can. Existimat, à Hieronymo

D. Thom. Caiet.

Digitized by Google

mo can. Non ſolum, ab Auguſtino can. Nolite, à Chryſoſtomo: & credere id licere pertinet ad hæreſim Elcefaitarum; de quibus Euſeb. lib. 6. ca. 28. Contra quos Origenes in Pſal. 82. ſcribit: Quia corde creditur ad iuſtitiã, ore autem confeſsio fit ad ſalutem: qui negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in cælis eſt. Ex quo patet hos populos Alborum in ſtatu damnationis eſſe, ſi metu tributorũ ſeu mortis vel obeunt externos ritus Mahometicæ legis vel, habitum aliquem gerunt per ſe inſtitutum ad eam profitendam, vt diſertè Caiet. ibidem Sylu. Ver. *fides* §. 5. alijsque.

Euſeb. Rom 10. Matth. 10. Caietan. Siluest.

Ad ſecundum, Conandum eſt, vt Ieiunium non multis interruptis cõnectionibus fiat, ſed vnica tantum, id enim eccleſiaſtico ieiunio neceſſarium eſſe aſſerit D. Thomas 2. 2. q. 147. art. 6. & Theologi reliqui in 4. diſt. 25.

D Thom.

Ad tertium, Menſtruatis nec Euchariſtia, nec oleum ſanctum, nec Eccleſiæ ingreſſus inhibendus, niſi ipſę ex deuotione abſtineant. Sic enim de iis D. Greg. Auguſtino Anglorum Epiſcopo ſcribit diſt. 5. can. Ad eius: *Mulier, dum ex conſuetudine menſtrua patitur, prohiberi Eccleſiam intrare non debet: quia ei naturæ ſuperfluitas in culpam reputari non debet, & pro hoc quod inuita patitur, iniuſtum eſt, vt Eccleſiæ ingreſſu priuetur. Nouimus namque quod mulier, quæ fluxum ſanguinis patiebatur, poſt tergum Domini humiliter veniens, veſtimenti eius fimbriam tetigit: atque ab ea ſtatim ſuæ infirmitas receſſit. Si ergo in fluxu ſanguinis poſita laudabiliter potuit veſtimentum Domini tangere: cur etiam quæ menſtrua patitur ſanguinis, ei non liceat Eccleſiam intrare? Si enim ea benè præſumpſit, quæ veſtimentum Domini in languore poſita tetigit, quod vni perſonæ infirmanti conceditur; cur non concedatur cunctis mulieribus, quæ naturæ ſuæ vitio infirmantur? Sanctæ quoque communionis miniſterium in eiſdem diebus percipere non debet prohiberi. Si autem ex veneratione magna percipere non præſumpſerit, laudanda eſt; ſed ſi ſuſceperit, non eſt indicanda.* Hæc ille.

D. Gregor.

Seruetur antiqua conſuetudo dũmodo nõ adſit aliqua ſuperſtitio.

Ad quartum, Diſpenſari poſſet, donec mittantur commodè reliquiæ, quæ portatili altari inſerantur.

Ad quintum, Concedendum videtur, vt vtantur in Eccleſia ornamẽtis telis bombycinis, ob lini penuriam.

Ad ſextum, Ob magnam locorum intercapedinem denegandum non videtur, quod petunt, vt ſatis ſit vnoquoque triennio, vnum Epiſcoporum omnium nomine Romam deſtinari.

Conſti-

Digitized by Google

Conſtitutiones aliquot dandæ in Synodo Prouinciali Reuerendiſſimi Patriarchæ Maronitarum. §.9.

PRima,vt in poſterum inter nationem noſtram nec in Eccleſia nec extra dicatur cum Triſagione,*Quando crucifixus es*, vel *Quando mortuus es*, vel *Quando reſurrexiſti*,&c.ſed ſolùm in hunc modum:*ſanctus Deus, S.fortis, S.immortalis,miſerere nobis*: extra verò Triſagionem dici poterit in piam commemorationem Paſſionis Chriſti.

Secunda,in poſterũ tam maſculi quàm fęminæ octiduanì baptizentur, neque poſt baptizationem communicent aut chriſmentur, qualiter hactenus fieri ſolitum eſt:chriſmate tamen inungantur, idque ſuper capite poſt baptiſmum,qualiter conſueuit Eccleſia Romana.

Tertia,ſingulis annis,die Iouis ſancto conſecretur chriſma cum reliquis oleis ſanctis, & vetus exuratur coram venerabili Sacramento, nec alia adhibeatur materia præter oleum oliuarum,& balſamum, cum conſecratione & ordine ſecundum ritum Eccleſię Romanæ.

Quarta,Sacramentum Confirmationis pueris octauũ agentibus annũ conferatur,idque in fronte à Patriarcha, vel Epiſcopis conformiter Eccleſiæ Romanæ,non autem à Sacerdotibus cum baptiſmo, vti hactenus conſueuerunt.

Quinta,ſanctum Euchariſtiæ Sacramentum in poſterum non adminiſtretur,niſi vſum rationis habentibus,vt nimirum dignè ſumatur ſecundum S.Pauli Apoſtoli admonitionem,vſumque & mãdatum Sanctæ Eccleſiæ Romanæ.

Sexta,inſuper quia (vt notum vobis eſt) inter tot ſchiſmaticas nationes habitamus,noſtri illorum libris mixti ſunt,ſummis etiam cum erroribus contra Romanam Eccleſiam;hinc nobis perplacet,Si RR. Patres à V.Sanct. miſſi ad nos,libros noſtros examinent, bonos ſeligentes, ſuſpectoſque comburentes,qualiter in noſtro Monaſterio ſancto de Canubir facere cæperunt;quod ſi præſtemus Sanctiſsimus Papa noſter promiſit ſe Biblia,alioſque multos libros vtiles,& catholicos,ſecundũ vſum Romanæ Eccleſiæ imprimi curaturum.quapropter quotieſcunque hacce de cauſa requiſiti fueritis,nullos libros eorum conſpectui ſubtrahatis.

Septima,ceterum vt fides pura,& obedientia ſyncera inter noſtras nationes, erga ſanctam Catholicam Eccleſiam Romanam conſeruetur, quoties inter nos nouus Patriarcha eligetur,ſubitò oratores ad Sanctitatẽ ſuam pro confirmatione eiuſdem delegentur;qualiter fecere anteceſſores

Digitized by Google

noſtri tempore Reuerendiſſimi Patriarchæ Ieremiæ bon. mem. quod ipſum etiam à me vltimò obſeruatum eſt: ſimiliter quotieſcunque creabitur nouus Pontifex Romanus, tranſmittenda erit à paupercula noſtra natione obedientia nomine Patriarchę, totiuſque Cleri, & populi Maronitarum. Et omni triennio, ſi idem Patriarcha Romam, ſedis, & officij ſui rationem redditurus Sedi Apoſtolicæ proficiſci nequeat, ad minus expedire aliquem fidelem & diligentem, ac in omnibus benè informatum, qui ſuæ Sanctitati rationem reddat, tranſmittereque tenebitur. Paratiſsimi interim nos ſemper quicquid ſanctiſsimæ Sedi in ſalutem animarum noſtrarum placuerit mandare, ſyncериſsimè acceptare.

Octaua, item quando RR. PP. legati Sanctitatis S. ad vos viſitandarum Eccleſiarum veſtrarum cauſa ritumque adminiſtrandi Sacramenta inſpecturi, (qualiter eoſdem obteſtatus ſum) venerint; meam, vel alicuius Archiepiſcoporum meorum præſentiam dignentur. Quare ſupplico charitati veſtræ, velitis eoſdem benigno vultu, debitoque honore, & rationi conſono recipere, cùm patriâ relictâ ſuæ Sanctitatis mandato pro ſalute veſtra, tot maria & pericula fuerint dimenſi; ſalutiferiſque eorum mandatis, & circa Eccleſiam ſalutemque veſtram præceptis morem gerite; nullam in oſtendendis libris ſtatuque Eccleſiæ veſtræ explanando difficultatem facientes: verum quicquid circa ritum rectè adminiſtrandorum Sacramentorum, & veſtrâ, ouiumque veſtrarum ſalutem præceperint, ſincero corde, paratoque ad obediendum animo amplectamini, & ſalubres eorum admonitiones & ordinationes ſcriptis mandate, ne memoria excidant, quæ omnia diuina fauente gratia ſum executurus: hæc enim eſt volũtas Sanctitatis ſuę, & dilecti nobis fratris Cardinalis Caraffa, ſimulque id ipſum à vobis poſtulamus.

Nona, præter ea quæ ſua Sanctitas mandat, & dilectus frater & protector noſter Cardinalis Caraffa, vos inſuper monitos velim (quod & vobis notum eſt) multos vtriuſque ſexus homines nationis noſtræ eſſe ſalutarium inſtructionum ad fidem pertinentium ignaros: quare vos obteſtor gnauam inſtruendo ouili veſtro in hiſce, quæ animarum ſalutem tangunt, operam dare velitis, præcipueque in oratione Dominica, & ſalutatione Angelica, decemque præceptis decalogi edocendis, cum hocce proprium veſtrum officium concernat.

Decima, curetis inſuper Eccleſiaſtica cuncta ſint quàm nitidiſsima, & præſertim corporalia, calices, patinæque ſuper quibus conſecratur, ponitur que ſanctiſsimum Corpus & Sanguis Chriſti.

Vndecima, nullus etiam in poſterum Miſſam celebrare præſumat ſub altera hoſtia, quam ea qua vtitur Eccleſia ſancta Romana, compoſita nimirum ex ſolo polline & aqua, & quouſque dabitur copia ferrorum formandarum

mandarum hostiarum, statuimus paucula similia ferra pro tempore inter nos extantia distribuantur, sic vt cuique Ecclesiæ possit satisfieri.

Duodecima, sanctissimum quoque Sacramentum in loco nitido & securo asseruetur, illiqué semper lampas accensa præpendeatur, atque id ipsum ad minus singulis mensibus Romanæ Ecclesiæ ritu renouetur.

Decimatertia, item Missæ in ipsa Ecclesia deuotè celebrentur, nec inter cantandum nouus versus ante finitum priorem incipiatur : sciendum enim est nos cum Deo benedicto pro impetratione rerum nobis necessariarum tractare.

Decimaquarta, ornamenta etiam Ecclesiastica vbi sorduerint lauanda sunt, cùm nihil de earum consecratione per lotionem detrahatur, contra quorundam tamen opinionem; corporalia autem prius à Sacerdote abluenda sunt, deinde per laicum quemuis, vt sic videlicet omni puritate & nitiditate Deo omnipotenti seruiatur.

Decimaquinta, quoties autem in Ecclesia diuinum officium celebrabitur, vnus ad minimum cereus, aut oleaceum lumen ad finem vsque accendatur, summaque cum deuotione silentium in Ecclesia obseruetur.

Decimasexta, sit quoque in omni Ecclesia vas aliquod conseruandæ aquæ lustralis ritu Romanæ Ecclesiæ, cuius benedicendi modum & formam, singulis videlicet diebus Dominicis vobis trademus.

Decimaseptima sanctũ verò chrisma, aliaque olea sacra, singulis diebus Iouis sanctis, posthac à nobis renouanda, & per totam diœcesim distribuenda, in loco nitido asseruanda sunt, non tamen sanctissimo Sacramento miscenda.

Decimaoctaua, neque in posterum Missa celebretur calicibus vitreis, ligneis, vel æneis, sed aureis argenteisve, aut stanneis, quiqué nec stanneos habent, mutuò ab aliquo sumant; quousque diuino fauente auxilio, Romanæque Ecclesiæ subuentione hisce prouidebimus.

Decimanona, instabitis etiam summa cum diligentia, vt grex vester ad minus ter in anno communicet; Sacerdotes verò Diaconiqué sacro inseruientes, pro necessitate salutis animarum suarum, sæpius sacram synaxim sumere moneantur.

Vigesima, omnis autem Diaconus aut Sacerdos singulis diebus horas Canonicas in Ecclesia, vel si id commodè fieri non possit, saltem extra, legere tenetur.

Vigesimaprima, dies quoque Dominici vel festi, in posterum melius colantur, ebrietatem, excessusque illicitos & inconuenientes exactius quàm hactenus fugiendo.

Vigesimasecunda, quisque etiam vestrum fugiat iuramenta, mendacia, & ingurgitationes, vitia nationi nostræ communissima, atque eo modo subditos

ſubditos veſtros bono exemplo præeatis.

Vigeſimatertia, efficite inſuper quàm poſsint maximè ſubditi veſtri ſchiſmaticorum, hæreticorum, excommunicatorum, & infidelium conuerſationem execrentur ; multoque minus cum eiſdem, prout hactenus, nuptię contrahantur: ne Chriſtiani talium ſectarum hominibus prorſus fugiendis commiſceantur.

Vigeſimaquarta, curandum in poſterum vobis ſit, ne repudia vllam ob cauſam, ne quidem fornicationem, cum contractione nouarum nuptiarum committantur: verum tali (quod auertat Deus) interueniente vitio, ſeparatio fiat habitatione tenus, &c. & ita ſeparata, ſi poſt modum ſeſe conuertat, muniaque debita marito præſtet, ob amorem Dei, qui contritæ & pœnitenti per confeſsionem cenſetur condonaſſe, rurſus in coniugalem thalamum admittatur: ne forte coniugum alter per humanam fragilitatem in peccatum labatur; ſunt enim euangelica verba, ad mentem Eccleſiæ Romanę intelligenda.

Vigeſimaquinta, etiam præſumat, nec Sacerdos, nec ſecularis, pecunias ſub vſuris exponere.

Vigeſimaſexta, item reliquiæ Sanctorum ſi quæ ſint, in Eccleſijs in loco ſacro & nitido aſſeruentur, & ſummo honore ad maiorem Dei gloriam afficiantur.

Vigeſimaſeptima, quicquid à debitis vacationibus vobis temporis ſuppetet, legendis bonis libris, impendite; hæreticorum ſcripta nationi noſtræ frequentiſsima fugiendo: ex libris enim ſalutiferis quid veſtris, ſubditorumque veſtrorum animabus conducat elicietis.

Vigeſimaoctaua, Sacerdotes vxoribus carentes, niſi vrgentiſsima neceſsitate requirente, fœminis mixtim cohabitare nõ ſinantur: religionem verò profeſsis mulieribus, ne quidé matri, cognatis, ſororibuſque cohabitare non permittantur; quemadmodum expreſsè canone 4. Concil. Nicænenſis cauetur.

Vigeſimanona, Prælati nullos gradus clericales, præſertim sacerdotalem, aliis quam bonis, & doctis, bonamque famam habentibus conferant: & quiſquis hiſce dõnis caret, ad eoſdem gradus aſpirare non præſumat.

Trigeſima, moneo vos inſuper, quod in poſterum ſingulis annis hocce tempore Synodum faciemus; ad ſtatuendum & ordinandum de alijs rebus Eccleſiam noſtram, Maronitarumque nationem concernentibus: quapropter paratiſsimi ſitis huc moniti diligentiſsimè venire, de alijs negotijs ſtatuendis audituri.

Trigeſimaprima, vltimum vos moneo celebrare Miſſam pro viuis vel defunctis, quoties vos obligatos eſſe contigerit, quiſque veſtrum conſcientiam

ſcientiam ſuam exſoluat; neque enim ſatis fit, nec ſat eſt vno celebrante ceteros præſentes ſecundum ritum Eccleſiæ noſtræ ſimul legere; abſolutè enim & integrè & ſecundum obligationem ſacrum eſt celebrandum. Vos inſuper obteſtor diuinam clementiam precari dignemini pro ſalute ſanctiſsimi noſtri Papæ Gregorij XIII. dilectiſque fratris & Domini noſtri Cardinalis Caraffa protectoris humilitatis, totiuſque nationis noſtræ, & pro cunctis gentis noſtræ fidelibus humiles ad Deum preces effundere non dubitetis. Laus Deo. Factum in Canubir.

CAPVT VI.

Propoſitiones aliquot excerptæ tum è quibuſdam libris Maronitarum, dum expurgarentur à Legatis Apoſtolicis, tum ex communi conſenſu, & quadam traditione receptis quæ videlicet hæreſes ſunt manifeſtæ, vel erroneæ, vel ſuperſtitioſæ: qui etiam errores ſolent eſſe communes alijs nationibus Orientalibus.

Circa creationem.

PRimò, anima rationalis ex diuina ſubſtantia creatur. Secundò, animæ ab initio omnes ſimul creatæ fuerunt. Tertiò, quædam brutorum perfectæ ſpecies non fuerunt ab initio creatæ, maximè vero canis, & felis, quorum hanc ex ſternutatione Leopardi, illum vero à diabolo productum affirmant.

De Chriſto Domino & Sancto Spiritu.

PRimò in Chriſto vna tantum eſt natura, vna voluntas, vna operatio. Secundò, Chriſtus non comedit agnum cum diſcipulis, quando poſtremò cænauit cum illis, ſed alios cibos tantum: & intinxit panem, quē erat Iudæ porrecturus ad conſecrationem tollendam. Tertiò, Chriſtus flagris cæſus, ſpinis coronatus, ac purpura indutus fuit in domo Caiphæ Principis Sacerdotum. Quartò, Chriſtus poſt reſurrectionem non habuit cicatrices, quas nec Martyres ſunt habituri, quaſque Diſcipulis oſtēdit; illas ſibi tunc creauit, vt eos ad reſurrectionis veritatem credendam perduceret. Tertiò, Spiritus ſanctus à ſolo Patre procedit.

d by Google

De Iudicio.

PRimò, non datur particulare iudicium. Secundò, nemo ingreditur regnum cęlorum, niſi perfecto vniuerſali iudicio: Animæ Sanctorum in quodam amæno loco ſub cęlo aſſeruantur, in quem locum Chriſtus, & bonus latro fuerunt, atque in hunc ſenſum intelligenda verba Chriſti, *Hodie mecum*, &c. Impiorum verò animæ extra præfatum locum cuſtodiuntur ab Angelo ſub cœlo, ſiue prope locum Sanctorum, ſiue alibi, & *Infernus* dicitur: quo ſenſu accipienda ſunt illa verba, *Mortuus eſt diues*, &c. Tertiò, fideles etſi in locum pœnarum eant, ſi in mortali peccato decedant; nihilominus tamen merito fidei, quam in Chriſtum habuerunt, liberabuntur.

De Sacramento Baptiſmi.

PRimò, nemini niſi Sacerdoti vel Diacono licet baptizare, etiam ſi vrgeat extrema neceſsitas. Secundò, intentio miniſtri non requiritur neceſſario, ſed talis eſt fides Eccleſiæ. Tertiò, vnctio chriſmate facta in Baptiſmo eſſentiam præbet Baptiſmo, ac proinde baptiſmus nullus foret ſine huiuſmodi vnctione. Quartò, paruulus recens natus ſi contrectetur à matre ante eius purificationem, immundus fit; ac proinde non baptizandus; maſculus ante 40. diem, femina verò ante 80. diem, hoc eſt, antequam mater purificata extiterit, ne infans ab immunda matre contrectatus nouam contrahat immunditiem. Quintò, infidelis mulier ſi ad fidem conuertatur, non debet baptizari quam diu fuerit menſtruata. Sextò, maſculus & femina ſi baptizentur ſimul contrahũt affinitatem. Septimò, hæretici qui ad Eccleſiam reuertuntur rebaptizandi ſunt. Octauò, Baptiſmus Ioannis remittebat peccata. *Petitio*. Nonò, quid de paruulis Catholicorum à ſchiſmaticis illorum ritu baptizatis?

De Sacramento Confirmationis.

PRimò, non extat hoc ſacramentum apud Maronitas, quod ſentiant tantum ſemel inungendum eſſe Chriſtianum chriſmate, ſcilicet dum baptizatur. Secundò, in oleo ſancto chriſmatis eſt perſona Spiritus Sancti, ſicut perſona Chriſti in Euchariſtia. Tertiò, hoc ſacramentum etiam à Sacerdotibus confertur. *Petitio*. Quid de chriſmatis præfato ritu, & à Sacerdotibus?

De Sacramento Euchariſtiæ.

PRimò, panis fermentatus tantum conſecrandus debet neceſſario eſſe recens, & illo die coctus, quod ſi huiuſmodi non adſit, omittatur Sacramentum.

Digitized by Google

cramentum. Secundò, non ſunt conſecrandæ plures duabus hoſtijs pro qualibet vice; quod ſi cogatur Sacerdos ob aliquam neceſsitatem dictum numerum excedere, conſecrentur non pauciores ſeptem, vel ſi plures, curetur numerum ſemper eſſe imparem. Tertiò, plures Sacerdotes celebrãti aſsiſtentes, dicunt omnia quę celebrans, exceptis conſecrationibus, quo pacto cenſent ſingulos celebraſſe, & ſatisfeciſſe eleemoſynis pro Miſsis collatis. Quartò, laici communicant ſub vtraque ſpecie. Quintò, Euchariſtia præbenda eſt etiam pueris ſtatim poſt baptiſmum. Sextò, Sacerdoti non licet filio, vel filiæ, vel affini, vel conſanguineo cuicunque Euchariſtiam porrigere. Septimò, Euchariſtiam ad ægrotum in extremis laborantem non licet deferre. Octauo, Euchariſtiam in nos receptam ad ſtomachum non deſcendere exiſtimatur, ſed ſtatim per omnia corporis mẽbra diffundi. Nono, licet Sacerdoti ſacrum facere ſupra librum quempiã Euangeliorum ſi deſit altare quodcunque.

De extrema Vnctione.

PRimo, oleum infirmorum à Sacerdote ſingulari quodam modo conficitur.

De Sacramento Ordinis.

PRimo, nullam habent rationem ætatis in ſacris ordinibus tradendis, ideo ipſi pueros quadrimos, vel quinquimos promouent ad ſacros ordines. Secundo promouendi ad ſacros ordines Diaconatus vel ſacerdotij, nubunt cum virgine, qua mortua non tranſeunt ad ſecundas nuptias. Tertio, non negant ſacerdotium illi, qui alias eſt idoneus, quamuis defectum corporis patiatur. Quarto, conſtituti in ſacris ordinibus ad certas horas Canonicas, niſi Monachi, non obligantur. Quinto, mos eſt illis, qui volunt creari Epiſcopi paciſci cum Patriarcha de pretio.

De Sacramento Pœnitentiæ.

PRimo, actus particulares non ſunt de eſſentia Confeſsionis. *Petitio.* Quanta ſit poteſtas Patriarchę quam poſsit aliis communicare circa forum conſcientiæ?

De Sacramento Matrimonij.

PRimo, Matrimonium poteſt diſſolui à patre ſponſi, ſi eam duxerit quę patri non probetur: hoc idem poteſt pater ſponſæ. Secundo, matrimonium ſine Euchariſtiæ ſumptione nullum habetur. Tertio, pater ſponſæ poteſt propria auctoritate eam alteri viro tradere, niſi eius ſponſus ſiue vir abſens intra certum temporis ſpatium appareat. Quarto, patri & filio

ed by Google

non licet in vxorem ducerem matrem & filiam, & è contra, nec licet duobus fratribus contrahere cum duabus ſororibus, ſeu fratri & ſorori cum fratre & ſorore. Quinto, Matrimonium viduarum, quæ attingunt 60. annum, adulterium eſt cenſendum. sexto, idem ſentiunt de quadrigamis, ac proinde omnium horum liberos illegitimos cenſendos eſſe . septimo, ſponſalia nullius ſunt roboris, ſi intra duos annos non contraxerint, & parentes vtriuſque ſponſi poſſunt ſponſalia irritare ob quamlibet cauſam. Octauo, repudium conceditur ob multas cauſas etiam priuatis propria auctoritate, vt ſi non inueniatur virgo, vel ſi conſummato matrimonio mulier inſaniat: & vir poteſt repudiari, ſi curet vt vxor adulteret, &c. Nono, repudiatis licet nubere cum aliis. Decimo, obſtetrices vt immundæ habendæ 20. diebus ſi inuenerint mulierem parientem maſculum, ſi verò feminam 40. diebus, quo tempore arcendæ ſunt à communione.

Petitiones. Vndecimo, quid de illis qui poſt repudium nupſerunt, & an filij poſsint promoueri ad ſacros ordines . Duodecimo, an liceat nubere cum ſchiſmaticis. Decimotertio, quouſque ſe extendat poteſtas Patriarchæ circa diſpenſationem in gradibus prohibitis?

Nonnulla loca Sacræ Scripturæ prauè intellecta, & alia quædam ad eandem ſacram Scripturam ſpectantia prauè etiam adiecta.

PRimo, aſſerunt legendum eſſe, *Hoc eſt Sacramentum Corporis*, &c. Secundo, Chriſtus cùm docuit viro non dimittendam vxorem, excepta fornicationis cauſa, idem eſt ac ſi docuiſſet, adulterium eſſe legitimam cauſam vxoris dimittendæ, & alterius ducendæ. Tertio, qui dicuntur fratres Chriſti in Euangelio, filij ſunt Ioſeph ab alia vxore, quam antea habuerat, procreati. Quarto, Maria Magdalena Simonis leproſi filia fuit, Annæque matris Mariæ ſoror. Quinto, Apoſtoli non intellexerunt Chriſtum eſſe verum Deum antequam ſpiritum ſanctum accepiſſent. sexto, Caiphas in Chriſtum credidit, & Epiſcopus creatus Ioſephus ſecundus eſt vocatus , qui edidit librum prouerbiorum , & hiſtoriam Machabæorum, &c.

Circa mores, & alia diuerſi generis.

PRimo, menſtruatæ non admittuntur ad ingreſſum Eccleſiæ, nec ad ſacramentum Euchariſtiæ , nec extremæ Vnctionis. Secundo, quidam homines appellati Albi, quoad habitum & alia quędam exteriora Turcicos ritus obſeruant. Tertio, ieiunium ob mortis periculum non eſt violandum.

landum. Quarto, non est ieiunandum diebus Sabbathinis & Dominicis. Quinto, Apostolica sanctione cautum est, ne quis Christianus comedat quippiam occisum à leone, nedum sanguinem, & suffocatum. Sexto, ob mortis periculum licet negare Christum. Septimo, licet mentiri officiosè & ad celanda opera bona. Octauò, non est aliquis ad religionem admittendus, sine suorum superiorum consensu. vt parentum vel dominorum, etsi seruus sit libertate donatus. Nono, status Matrimonialis non est inferior virginali. Decimo, Mulieres viro iunctæ in numero Sanctarũ Virginum adscribendæ, si cum suis maritis honeste vixerint, &c.

CAPVT VII.

De ritibus qui tolerari possunt in his qui ex Schismaticis, vel paganismo, aut alia secta ad fidem Catholicam veniunt.

QVamuis Ecclesia Catholica vna sit, de qua optimè Beatus Ignatius epistola ad Philadelphens: *Vna est*, inquit, *Ecclesia quam suis sudoribus & laboribus fundauerunt Apostoli à finibus terræ vsque ad fines in sanguine Christi.* Apostolorum verò instituta decreta, & ritus non ijdem fuere apud omnes. Nam licet Apostolorum sanctiones aliquæ sic fuerint editæ, vt ab omnibus Christi fidelibus pariter seruarentur, vt puta Symbolum Apostolicum, aliæ tamen pro ratione loci & temporis sic ab illis sunt statutæ, vt non omnes ijsdem legibus ac ritibus adstringi voluerint, quos alicuius priuatæ causæ occasione, cæteris locis præscripserint: vt de Idololatris, de quibus Apostoli, & cum ipsis, Paulus diuersa dederunt præcepta Syriç, ac Ciliciæ populis, vt constat Act. 15. & 16. Diuersa verò Paulus Corinthiis, vt patet 1. Corinth. 8. *B. Ignatius.* *Act.* 15. & 16. 1. *Cor.* 8.

Neque vel in minimo lædi fidem variis Ecclesiarum consuetudinibus Sancti Patres tradiderunt. Inprimis Augustinus epistola ad Ianuar. 118. *Hæc est commendata regula, vt faciat vnusquisque quod in ea Ecclesia, in qua reperitur, inuenerit.* Vnde hæc idem ad Ianuar. epist. 119. *Miror sanè, quod ita volueris, vt de his quæ varie per diuersa loca obseruantur, tibi aliqua conscriberem: cum & non sit necessarium, & vna in his saluberrima regula retinenda sit, vt quæ nõ sunt contra fidem, neque contra bonos mores, & habent aliquid ad exhortationem vitæ melioris, vbicunque instituti videmus, vel instituta cognoscimus, non solum non improbemus, sed etiam laudando & imitando sectemur, si aliquorum infirmitas non ita impedit, vt amplius detrimentum sit.* Hæc Augustinus. Gregorius lib. 1. epist. 4. *D. August.* *D. Gregor.*

Digitized by Google

item hęc ad Leandrum Epiſcopum Hiſpalenſem in eandem ſententiam ſcribit: *In vna fide nihil officit Sanctæ Eccleſiæ conſuetudo diuerſa.*

Quare licet apud Græcorum & orientalium nationes plures ſint ritus, atque diuerſi inter Cophtos, Syros, Maronitas, Æthiopes, Armenos, atq; inter Chriſtianos alios, quos prudenter ratione diuerſarum gentium Apoſtoli inſtituerunt; non ob id religio Chriſtiana læditur, ſi diuerſi ritus in oriente, atque in occidente retineantur: circumdata eſt enim Eccleſia Dei mira varietate, quæ potius eius pulchritudinem ornat & auger, quã orthodoxæ fidei contrarietur. Quare mos eſt Catholicę Eccleſiæ, ab Apoſtolorum tempore inductus, vt vnaquæque prouincia ſeruet ea, quæ à ſuis Apoſtolis, & à legitimis ſucceſſoribus accepit. Quare admonebat D. Hieronymus in epiſt. 28. verſus finem, Traditiones Eccleſiaſticas, præſertim quæ fidei non officiunt, ita eſſe obſeruandas qualiter à maioribus traditę eſſent, & aliorum conſuetudinem contrario more non ſubuerti. Addens: *Ita vnaquæque prouincia abundet in ſuo ſenſu, vt præcepta maiorum leges Apoſtolicas arbitretur.* Vnde rectè conſueuit Eccleſia, hæreticorum Schiſmaticorum, aut etiam Gentilium ritus tolerare, qui cum ratione, aut fide diuina non pugnant. Nec ſolum Eccleſias, quos à diuerſis Apoſtolis ritus moresque imbiberant, retinuiſſe comperimus, ſed etiam, quæ apud gentes ſuperſtitioſo cultu impiè agebantur, eadem expiata ſacro ritu ad pietatem tranſtuliſſe, vt latiùs ſuprà, dum de prudentia miniſtrorum ageremus, & præter ea quæ ibi ex Patribus notauimus. Inter alios Gregorius Thaumaturgus, vt auctor eſt Gregorius Nyſſenus Oratione de vita Sancti Gregorij Thaumaturgi, gentilium ferias ſuperſtitionibus cumulatas, in feſta ac celebritates Sanctorum martyrũ commutauit, vt his verbis Gregorius Nyſſenus ſignificat dicens: *Deſcendit rurſus ad vrbem, & omni circa regione vndique peragrata atque perluſtrata, additamentum, & quaſi corollarium ſtudij erga numen diuinum inſtituebat, apud omnes vbique populos ſanciẽs, vt nomine eorum, qui pro fide decertaſſent, dies feſti, atque ſolemnes conuentus celebrarentur. Cumque alij in alium locum corpora Martyrum deduxiſſent per anniuerſarium circuli ambitum congregati, lætabantur in honorem Martyrum ferias agentes.* Et paulo poſt: *Cum animaduertiſſet, quod propter corporis voluptates ſimplex & imperitum vulgus in errore ſimulacbrorum permaneret, quo maxime id quod præcipuum eſt, interim in ijs aſſequeretur; nempe vt vanis ſuperſtitionibus relictis ad Deum conuerterentur, permiſit eis vt in memoriam Sanctorum Martyrum ſeſe exbilararent, & oblectarent, atque in lætitiam effunderentur.*

D. Hieron.

In eodem ſenſu Theodoretus de Gentilium feriis in honorem Martyrum piè ſanctequetranslatis, hæc addit: *Dirutorum templorum materia, ariſque martyrum excitatis, expiata eſt: ſuos enim mortuos Dominus noſter in templa pro Dijs veſtris induxit: ac illos quidem caſos gloria, vanosque reddidit, ſuis autem martyribus*

tyribus honorem illum dedit. Pro Pandijs, & Diasijs, hoc est, Ionis, Liberiq; patris solemnitatibus, Petro, Paulo, Thoma, Sergio, Marcello, Leontio, Antonio, Mauritio, aliisq; sanctis Martyribus solemnitates populari epulo peraguntur. Ea quippe licentia, qua Deorum delubra in Ecclesias Christianorum sunt laudabiliter commutata, alij queque ritus gentilium à nobis benedictionibus expiati diuino sunt cultui consecrati. An non ad Apostolorum exemplo? Nonne Paulus Athenis cum esset; superstitionis aram Ignoto Deo dicatam, super quam impietatis victimæ cædebantur, in veri Dei cultum (quantũ licuit eo tempore) mira quadam prudentia visus est transtuliſſe? Rursus si quæ idolo immolata essent, non vetuit idem Apostolus manducare, nisi cum ex ea re, frater infirmus scandalum pateretur: Omnia quidem, inquit, sunt munda, sed malum est homini, qui per offendiculum manducat. Extincto autem penitus iam diu superstitioso idolorum cultu, cum omnis simul cessasse videtur occasio offendiculi, cur aliquibus ex illis vti non liceret, cum præsertim non priuato vsu, sed communi totius Ecclesiæ consuetudine aliquid commune cum Ethnicis vsurpatur? Qui vero sint ritus qui à recta fidei regula discrepant vel à ratione dissentiunt, tam in Schismaticis, siue Hæreticis, quam in alijs infidelibus, etiam Ethnicis, non facile erit vnicuique discernere.

Et vt rei ita graui & difficili lucem aliquam afferamus, oportebit speciatim præcepta aliqua tradere, siue talia demonstrare principia, quibus apertè dignosci possit, qui ritus cum naturali ratione, aut fide diuina non conueniant, aut qui ab his dissentiant, ac proinde qui tolerandi, qui vero omnino reijciendi & extirpandi sint.

Ea est potissima pro ritibus discernendis regula, vt quando id cõmodè fieri potest, Apostolica sedes consulatur, maximè si subsit iusta & rationabilis dubitandi occasio. Si tamen Romanus Pontifex non ita facilè adiri possit, tunc ex sequentibus capitibus de rituum puritate tam inter Ethnicos, quàm inter Schismaticos ad Ecclesiam venientes, erit iudicandum.

1. Si ille ritus nationibus aliis siue Ecclesijs, quę communionẽ retinent cum Catholica Ecclesia, sit ab eadem permissus.

2. Si ritus ille non pugnet cum naturali & recta ratione, præ se ferens inhumanitatem, (qualis erat olim Romanorum, quo dãnatos feris obijciebant) inhonestatem, vt totius corporis nuditas, vel si alij actus inhonesti, & turpes etiam inter coniuges publice fierent: ac demum ea omnia, quæ humanę vitæ politiam offendunt, abolenda & exterminanda sunt, & cogendi Barbari vt non belluino, sed humano more viuant.

3. Ritus omnes instituti ad protestandum aliquod dogma fidei contrarium, omnino sunt delendi. Ita Armeni, vt profiteantur Dioscori errorẽ, vnam tantum naturam in Christo asserentis, cum celebrant, vino aquam non immiscent, & idem etiam censendum erit de quocunque alio signo

siue

siue nomine cuiuslibet erroris protestatiuo. Vt Monophysitę cognomen, de quo hæretici olim gloriabantur, vt etiam nomine ipso vnius in Chri-
Prateolus. sto naturæ post vnionem assertores viderentur, vt refert Prateolus verbo *Monophysitæ*: qui etiam de Monothelitis asserit, hanc eos sibi appellationem vsurpasse, ab vna tantum voluntate & actione diuina quam ipsi Christo temere tribuebant. Nec solum cognomina à re ipsa siue à dogmate hæretico deriuata supprimenda sunt, sed etiam ea omnia quæ ab hæresiarchis quorum se profitentur sectatores descenderunt, sicut & Iacobitarum, & Seuerianorum, aliorumque similium qui à Iacobo, & Seuero hæretico denominationem acceperunt. Quare cum multi ex Nestorianis Catholicæ Ecclesiæ adiungantur, anathèmatizatis Nestorij nomine & erroribus, Chaldęi Orientales appellati sunt,

4. Ritus omnes & legalia veteris legis si eo fine retineantur; vt lex vetus obseruetur, omnino damnanda sunt. Nam de fide est, omnia veteris Testamenti legalia, cęremonias, siue præcepta post Euangelij promulgationem omnino extincta esse, & non solum mortua, sed & obseruantibus fore mortifera, vt definitum est in Concilio Florentino. Dixi, si eo fine legalia retineantur vt lex vetus obseruetur, quia licet hac ratione dãnata sit legalium obseruatio; tamen si non eo fine & respectu obseruẽtur, sed tantum materialiter (vt dici solet) licita est & permissa aliquarum veteris Testamenti legalium (non vt legalia sunt) obseruatio, vt supra latius obseruauimus, dum de Abyssinorum circumcisione ageremus. Ex his fit,
Ritus colendi Sabbathum. olim apud orientis Ecclesias nõ immeritò fuisse in vsu, ritum sabbathum obseruandi, & hodie etiam apud Gręcos & Ruthenos illicitum reputatur Sabbatho ac Dominico die ieiunare, quod apertè colligitur ex epistola D.
D. Ignat. Ignatij ad Philippenses, & ex Cõcilio Gangrẽsi, atque Apostolorum Canonibus. Ille tamen ritus vel obseruandi Sabbathum, vel non ieiunandi in orientali Ecclesia inductus est ob hæreticos Simoniacos in oriente ortos, qui mundum (à cuius creatione Deus Sabbatho requieuit) opus eius esse negabant, tum quia diuinitus afflati Apostoli prænoscebant futuros quoque hęreticos in oriente Manichæos, Eustachianos, Marcionistas, Lãpetianos, & Messalianos, qui in Paphlagonia apparuerant, qui quidẽ Sabbatho simulatè ieiunabant in contumeliam resurrectionis Christi, cui re-
Leo Magnus. surrectioni à vespera Sabbathi (vt ait Magnus Leo Pontifex in epistola lxxxi. cap. 1.) initium constat adscribi. Porro quia in Occidente eadem causa non erat, nec illa hæresis vigebat, prohibitum non est, quin ipsa die
Turrianus. Sabbathi alium ad finem ieiunare, laborare, siue à carnibus abstinere cum laude possent. Videndus est doctissimus Turrianus lib. 7. in cano. Apostolorum, & Baron. Tomo primo anno Christi 57. cap. 203.

Hodie vero ritus colendi Sabbathum tanquam diem festiuum manet apud

apud Abyssinos, apud Græcos verò & alios orientales, licet Sabbathum non obseruent, in eo tamẽ sicut nec in Dominica die nefas dicũt ieiunare.

Deinde apud Orientales Ecclesias mos est & ritus consuetudine receptissimus, quem veluti præceptum strictissimè obseruant, non vt à lege veteri dimanantem, sed ex Apostolorum decreto, quo ipsi ignorantia ducti existimant ad hanc etiam teneri obseruantiam, non considerantes id aduersus idolorum cultores latum fuisse, qui immolatum, & idolothytum edebant aut calicem, quem Apostolus vocat Dæmoniorum, bibebãt: seruandum autem esse sicut & à Catholicis seruatur decretum illud vbicunq; inter gentes quæ idola adorant, immolatitia sint. Porro eo decreto immolatitia, non autem reliqua fuisse prohibita grauissimi testes sunt Patres quamplurimi Orientalis Ecclesiæ: quare hæc obseruantia nec Græcis, nec Ruthenis interdicitur.

5. Ritus & consuetudines circa Sacramentorum administrationẽ examinandi sunt. Primo, an peccent in substantia, id est circa tria illa substantialia requisita ad conficiendum Sacramentum, scilicet materia, forma, & ministro. Deinde an contraria sint præceptis diuinis à sacra scriptura vel à traditionibus Ecclesiæ emanatis circa eorum administrationem, tunc enim similes ritus omnino erunt exstirpandi, tolerandi verò si tantum præceptis ac sanctionibus iuris positiui & canonici prohibeantur. Qui verò speciatim abrogandi, & qui permittendi, facilius constabit, si breuiter per Sacramenta singula discurramus.

De Baptismo.

ITaque quod ad Baptismum attinet, Græci vtuntur hac forma: *Baptizetur seruus Christi*, quæ approbata est ab Ecclesia Catholica in Concilio Florentino in vnione Græcorum: si tamen hac forma Græci schismatici vtantur, existimantes formam apud nos vsitatam non esse validam, in hoc à Catholica & orthodoxa fide dissentiunt. Deinde ritus, qui apud Græcos etiam & Ruthenos, aliasque nationes seruatur, vt Baptismus fiat integra corporis immersione, Baptismi substantiam non variat, siue enim immergendo semel, aut bis, aut tantum capitis perfusione, vt in Occidentali Ecclesia, aut tantum aspersione baptizetur quis, parum interest, quia vtrobique re idem est. *Græcorum circa Baptis. ritus.*

Apud Cophtos ritus est praxi vsurpatus, vt etiam ratum non habeant hoc Sacramentum, ne quidem in extrema necessitate, si ab alio quàm à Sacerdote conferatur, idque præcisè in Ecclesia, etiamsi baptizandus periclitetur: sed mos hic expressè pugnat cum decreto Concilij Florẽtini, ac cum Ecclesiæ antiqua traditione, quibus cauetur hoc Sacramentum administrari posse à laico, siue viro, siue fœmina tempore necessitatis, quã- *Cophti.*

cunque sectam illi profiteantur, siue Gentiles, Iudæi, aut hæretici sint, modò habeant propositum faciendi quod Ecclesia Catholica in administratione Baptismi facit, tenetque Baptismus, quocúque loco siue in Ecclesia siue extra illam conferatur.

Mos est etiam apud ipsos, vt paruulis etiam in vitæ periculo existentibus nulla ratione ante 40. diem Baptismi Sacramentum conferatur. Imo & aliquando ad annum & vltra soleat differri, qui etiam intolerabilis est, quia præceptum diuinum suscipiẽdi, aut conferendi Baptismum maximè obligat necessitatis tempore: ac necessitate recluſa, irrationabilis est cõsuetudo Baptismi tempus vltra annum tam in pueris quã in adultis prorogare, secluſa tamen necessitate iure diuino non est præfixum tempus paruulorum Baptismo.

Cophtorum mos est & aliorum quoque orientalium statim à Baptismo paruulos chrismare, oleoque sancto vngere in fronte, in pectore in iuncturis, & in renibus, qui ritus laudabilis est, & antiqua Ecclesiæ cęremonia, ita tamen vt non credant Chrismatis vsum esse de substantia Baptismi, vt falso sentiunt Armeni, apud Alphonsum de Castro verbo *Baptismus*: sine huiusmodi enim vnctione consistit vera Baptismi ratio, vt constat Ioan. 3. Illis verbis: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, &c.* Vnde & vsus Ecclesiæ obtinuit, vt in casu necessitatis Baptismus administretur sine vnctione, & absque aliis ceremonijs.

Ioan. 3.

Pueris statim ac sacro Baptismate abluuntur. Eucharistia ferè apud Orientales omnes confertur: sed in hoc retinet antiquum Ecclesiæ vsum, approbatum à Sancta Synodo Tridentina sessione 21. cap. 4. de qua optimè Paulinus Nolę Episcopus in Epistola ad Seuerum fratrem hoc carmine scripsit.

Inde parens sacro ducet de fonte Sacerdos
Infantes niueo corpore, corde, habitu:
Circundansq; rudes festis altaribus agnos,
Pura salutiferis imbuit ora cibis.

Quod si existiment Eucharistiæ Sacramentum necessario paruulis statim post Baptismum conferendum, turpiter errant, contra prędictam Synodum Trident. & ideo in hac parte corrigendi & instruendi erunt.

Iacobitæ. Iacobitæ, imo & alij ex Orientalibus ferro candenti figuram crucis in fronte baptizatis imprimunt. At si ipsi hoc ritu & ceremonia loco aquę in baptismo vtantur (vt refert Bernardus Luxemburgensis) existimantes verba illa Ioannis Baptistæ apud Matth. c. 3. *Ego*, inquit, *baptizo vos in aqua, ille autem vos baptizabit in Spiritu Sancto & igne*, accipienda esse de igne materiali, pessimè errant cum hæreticis Manichæis, & Seleucianis, vt auctor est D. Augustinus lib. de Hæres. c. 59. Si vero post ablutionem aquæ, ac

Matth. 3.

post

post alia ad substantiam Baptismi requisita baptizati crucis imagine in fronte, vt omnibus constet de religione quam profitentur siue alio honesto fine signentur, consuetudo potius laude quàm vituperio digna videtur.

Denique circa Baptismi ritus illud se offert memorandum apud Abyssinos, dum in festo Epiphaniæ, vt latius refert Francisc. Aluares, benedicto prius aquarum stagno, trina immersione tam mares quã feminæ præmissa forma Baptismi quotannis rebaptizantur: qui ritus in vsu est (vt Possevinus docet in Commentario de rebus Moscouitis) ad religionem spectandam apud Græcos Orientales. Error tamen hic, quantum coniicere possum, à Nouatianorum hæresi ortum habuit, qui falso existimantes, non esse in Ecclesia potestatem reconciliandi lapsos, vt illi sine spe non remanerent, alterum Baptismum Abyssini admisere, vt ex eodem Aluario non obscurè colligitur. *Abyssini.*

At non desunt, qui Abyssinos excusandos credant, quia id non tam rebaptizandi gratia, quàm in honorem Christi Domini baptizantis faciunt. Ita Romæ interrogati aliqui ex Abyssinis ipsis responderunt.

Circumcidunt etiam pueros Baptismi tempore tam Abyssini quàm Cophti, quorum ritus in hac parte quantumuis ipsi non tam religionis, quam honoris causa facere contendant, minimè ob aliarum Ecclesiarum scandalum tolerari debet.

De ritibus circa Confirmationis Sacramentum.

ALiqui ex Ecclesia Orientali simul cum Baptismo Sacramentum Confirmationis conferunt, vt de Abyssinis affirmat Zagizabus illius gẽtis Episcopus, in libello paruo quem in Lusitania de fide & religione Abyssinorũ edidit. Diuus quoque Augustinus in Quæst. Noui testam. q. 42. grauiter queritur de corrupta Aegyptiorum & Alexandrinorum consuetudine, quorum Sacerdotes audebant Confirmationis Sacramentum administrare: sed tunc examinandi sunt ritus, qui Baptismi tempore adhibentur, an sufficiant ad conficiendum hoc Sacramentum.

Primum constans est apud Catholicos de fide tenenda sententia, ad Confirmationis Sacramentum, de necessitate Sacramenti saltem requiri, vt Chrisma sit ex oleo oliuarum (quod apud nos solemni Episcopi cõsecratione conficitur.) Quamuis non defuerint graues auctores qui etiã necessitate Sacramenti, vt balsamo esset admixtum, requirerent: quod verò oleum sit consecratum ab Episcopo, vt probabilis tenet opinio, nõ requiritur necessitate Sacramenti.

Forma verò substantialis his verbis definitur: *Signo te signo Crucis &*

Digitiz oogle

confirmo te chrismate salutis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Ad formã etiam reducitur, quod confirmandus chrismate in fronte signetur, quãuis Romanus Catechismus hoc ad ceremonias extrinsecas, & quasi de præcepto tantum necessarias referre videatur. Minister huius Sacramenti ordinarius est Episcopus, extraordinarius vero & tempore necessitatis ex commissione tamen summi Pontificis, est quilibet simplex sacerdos, ita colligitur ex Florentin. à quo etiam ex summi Pontificis delegatione chrisma potest consecrari.

Ritus circa confirmationem.

Cætera vero vt quod confirmandus manu in maxilla ab Episcopo cædatur, quod fiat hoc Sacramentum in die Pentecostes, ceremoniæ sunt, quæ non ad substantiam Sacramenti spectant.

His igitur stabilitis, facilè erit iudicare an ritus qui post Baptismum celebratum interueniunt, sufficienter materiam, formam, & Ministrum huius Sacramenti saltem necessitate quàm vocamus Sacramenti contineant; nam tunc non erit Sacramentum Confirmationis iterandum.

Ex quibus apertum fit, sacramentum confirmationis à presbytero collatum irritum esse. Quare Gregorius XIII. Pontifex Max. in quadam synodo suo tempore apud Maronitas celebrata, ei qui synodo præsidebat iniunxit, vt qui in illis regionibus à simplici sacerdote erant confirmati, si vellent, possent iterum ab Episcopo chrismari; si tamen scandalũ timeretur, non oportere Confirmationem reiterari; & si nullum esset sacramentum, tamen cum non sit de necessitate salutis, ob scandalum securè prætermittendum. Eamque huius rei summus Pontifex reddit rationem, quia etsi Florentinum in vnione Armenorum doceat posse presbyterum ex Papę dispensatione confirmare, quod Ecclesię Calaritanę cõcessit D. Gregor. lib. 3. Regiſtri epist. 26. hanc tamen Apostolicam dispensationem non legimus Ecclesiæ Hierosolymitanæ, (cui Maronitæ subsiant) collatam esse: idcirco à presbytero chrisma collatum irritum est.

De Sacramento Eucharistiæ.

Iacobitæ.

IAcobitæ & aliæ nationes orientales sæpè Eucharistiam impuberibus, maximè altari ministrantibus, absque præuia confessione conferunt: qui ritus irrationabilis est, & non tolerandus in his qui conscientiã alicuius culpæ letalis habent: ita colligitur ex Trid. sess. 13. c. 7. & 11. Quare vera sententia Theologorum tenet, esse de iure diuino præceptũ confitendi ante Eucharistiæ sumptionem, nisi aliàs sacerdoti celebranti desit copia cõfessoris. Sunt & alij ritus circa Sanctissimæ Eucharistię ministerium in vsu apud Orientales, qui si attentè considerentur, omnes ferè ab Apostolorum

Ritus circa SS. Eucharistiam apud Orientales.

Digitized by Google

lorum doctrina, vel traditione in illas emanarunt nationes. In primis, Ecclesiæ primitiuæ vsus de quotidiana communione vsque adhuc in multis Orientalium seruatur nationibus, quæ vtinam æquè & antiquam Christianorum consuetudinem, & eorũ circa hoc sacramentum reuerétiam, & feruorem imitarentur.

Deinde omnibus etiam laicis non solum apud Orientales, sed & apud Græcanas nationes Eucharistiæ sacramentum sub vtraque specie confertur: quam fuisse olim in Ecclesia receptam consuetudinem luculenter docet Conc. Constantiense sess. 13. Et quamuis similis ritus illis iam diu permissus sit ab Ecclesia, in Ecclesia tamen Latina iustissimis de causis laicis prohibitus est communicandi ritus sub vtraque specie. quare nationes Orientales quæ Ecclesiæ Catholicæ manus, obedientiamque dederũt, pedetentim arcendæ sunt à communione sub vtraque specie, cùm id tantifaciat Tridentina synodus sess. 21.

Tertio, vetus mos erat illius primitiuæ Ecclesiæ, quo Christianis permittebatur Eucharistiam proprijs manibus acceptam vel in Ecclesia statim sumere, aut illam domum asportare, sumptionemque in aliud tempus oportunum differre: illud tamen erat discriminis inter viros, ac fœminam; quod illis nudâ manu Eucharistiam tãgere erat permissum; his verò prohibitum erat manu nudâ, sed linteamine nitido vtebantur, quod Dominicales vocabatur; vt in Conc. Antisiodorensi expresse legitur Can. 36. & 39.

Ritus verò iste Eucharistiam propria manu domum asportandi (teste Baronio tom. primo Annal. anno Christi 57. c. 149. ideo fuit potissimum introductus, quia cum olim minus liceret ad sacras synaxes tempore persecutionis, Christianos in vnum coire, vt qui quotidie de vita periclitarentur, quotidie Eucharistiam sumerent, (secundum quod ait Cyprianus epist. 56. *Considerantes se quotidie salitem sanguinis Christi bibere, vt possint, & ipsi propter Christum sanguinem fundere*) ideo fuit concessum, vt cum in Ecclesia, vel alijs locis abditis Missæ peragerentur, fideles non solum ibi communicarentur, sed Eucharistiæ particulas à Sacerdote acceptas domum ferendas sumerent, quas reuerenter asseruatas singulis diebus summo mane ieiuni participabant. *Baronius.* *Cyprianus.*

Plura sunt de huiusmodi consuetudine Patrum testimonia. Eam docent Tertull. lib. 2. ad vxorem cap. 3. Sanctus Cyprian. lib. de Spectacul. & lib. de bono patient. Greg. Nazianz. Oratione in funere Gorgoniæ D. Basil. in Epist. ad Cæsariam Patritiam, Hieronym. Epist. 50. Augustin. Ser. 251. & alij Patres apud Baronium tom. primo anno Christi 57. à cap. 248. & Bellarm. tertio tom. de sacram. lib. 4. cap. 4. & quinto: alijque graues auctores scribentes de Eucharist. sacramento. Hæc autem consuetudo, *Tertull. Cyprian. Greg. Naz. Basil. Mag. Hieron. Augustin.*

teſte Baronio, cum communis fuerit & orientali & occidentali Eccleſiæ, in Occidentali vſque ad Conc. Cæſarauguſtanũ perdurauit, in quo Can. 3. in Hiſpania hæc conſuetudo abrogata fuit. In eo enim Canone legitur, Euchariſtiæ gratiam, ſi quis probatur, acceptam non conſumpſiſſe in Eccleſia, anathema ſit in perpetuum In Orientali vero Eccleſia etiam poſt dicta tempora adhuc eiuſmodi conſuetudinem viguiſſe, plura exempla declarant, quæ in Prato ſpirituali habentur deſcripta,

Quarto, in itinere etiam ſecum Euchariſtiam ferre aliquando conceſ-
S. Ambroſ. ſum fuiſſe (tanta enim erat tunc Chriſti fidelium pietas) Sanctus Ambroſ.
in Oratione funerali fratris ſui ſcribit, vbi de Satyro fratre agens, id ma-
Greg. Mag. nifeſtè ſignificat: Teſtatur id ipſum Gregor. Dialog. lib. 3. cap. 36. de Maximiano Epiſcopo Siracuſæ, & eius ſocijs Euchariſtiam ſecum portãtibus, dum mare Adriaticum nauigarent. Eam quidem conſuetudinem apud Eccleſiam Orientalem alicubi etiam viguiſſe temporibus. Alexandri Papæ tertij, acta ſancti Laurentij epiſc. Dublinenſis in vita ſancti Laurentis Epiſcopi cap. 8. apud Surium tom. 6. die 14. Nouembris, teſtantur: in quibus hæc leguntur: *Quatuor ſacerdotes cum magna turba hominum tranſire cõperiunt, qui Euchariſtiam (ſicut tunc moris erat pluribus) ſecum pro tuto viatico, ac ſecure duce itineris publicè deferebant.* Hæc ibi.

Hic etiam mos perſeueraſſe videtur inter Orientales vſque ad noſtra tempora. Hic autem ritus in Occidentali Eccleſia ſolum remanſit apud ſummum Pontificem, qui in itinere Euchariſtiam publicè, atque honorificentiſsimè ante ſe geſtat. Ea vero fuit cauſa, vt olim tam Clerici quàm laici in itinere Euchariſtiam ſecum portarent, quia cum hoc ſacramentũ viaticum ſit, ac hominibus quibuſcumque in mortis articulo neceſſariũ, prudenter olim fiebat, vt tam Clerici quàm laici ob mortis pericula, quę in itinere ſe offerebant, maximè perſecutionis tempore, ſecum in itinere conficiendo deferrent, ne, ſi illis mori contingeret, viatico priuarentur? Et quamuis hæc conſuetudo ob maioris huius ſacramenti reuerentiã hodie tantum apud ſummos Pontifices fuerit conſeruata: apud Orientales vero non video alicubi fuiſſe damnatam, nec auderem Euangelij miniſtros in illis regionibus, aut alijs infidelium prouincijs conuerſantes, ſi imminente mortis periculo ſecum viaticum, occultè tamen, deferrent, condemnare.

Quinto, Euchariſtiam quoque abſentibus deferri mos fuit apud antiquos, qui etiam hodiè manet apud Orientales aliquos, Sanctus Irenæus Epiſtola ad Victorem Papam apud Euſeb. lib. 5. hiſtor. Eccleſ. c. 24. teſtatur moris fuiſſe Papam mittere alijs Epiſcopis Euchariſtiam in ſignum pacis & communionis, Dionyſius etiam Alexandr. in Epiſtola ad Fabium apud eundem Euſeb. lib. 6. hiſt. c. 36. ait Serapionem in extremis agentem accepiſſe

cepisse Eucharistiam missam per puerum à Sacerdote tunc domi ægrotante.

Sexto, ritus Græcorum consecrandi in fermentato approbatus etiam est ab Ecclesia, ita tamen vt potior sit in azymo, vt sit in Ecclesia Latina.

Septimo. Armeni, & Orientales alij non miscent in sacrificio missę aquã vino. Quod si hoc faciant, vt profiteantur Eutychetis hęresim, vnam tantum naturam in Christo agnoscentis, manifestus est & intolerabilis error: si verò hoc fiat, vel quia non existiment esse de necessitate Sacramẽti, vel in significationem alicuius Christi mysterij, fortè tolerabilis esset cõsuetudo, quia hæc aquæ mixtio, vt optimè probat Franciscus Suarez tertio tom. in tertiam partem Disput. 45. sect. 2. tantum est de necessitate pręcepti, præcepti inquam humani tantum. Quare cum hæc ceremonia non pertineat ad Sacramenti substantiam, posset ab Ecclesia dispensari. Tamen vrgendi sunt Armeni, vt præcipit Concilium Florentinum, vt sese cum vniuerso orbe conforment.

Octauo, Mustum ex vuis maturis expressum in rigore est sufficiẽs materia cõsecrationis calicis. Ita tenet cum D. Thom. 3 parte quæstione 74. art. 8 communis Doctorum sententia: & colligitur ex c. *cum omne crimen, de consecrat.* dist. 2. vbi dicitur, Si necesse fuerit, posse botrum in calice exprimi, & aqua misceri, & ita confici. Vnde Aristot. quarto Meteor. ca. x. mustum vocat vinum recens, licet non sit purum & satis coctum, quia nondum separatus aqueus humor, flos, & fex, quæ per decoctionem vini secerni solent. Idem etiam censeo de musto expresso ex vuis passis, vt moris est apud Abyssinos: quare in huiusmodi musto conficientes non peccant. Quod si ab hoc ritu tanquam minus conueniẽti siue potius indecoro retardari nequeant, ferendi sunt, si aliter fieri non possit.

De Sacramento Ordinis.

PRimo, ritus apud Orientales nationes visitatus ordinandi pueros ante rationis vsum, licet non sit contra fidem, imprimatque characterem Ordinis sacri, etiam in hac ætate, irrationabilis valde, & ideo extirpandus, si ferat illarum nationum conditio.

2. Deinde Ordines collati absque eo quod suscipientes materiã cuiusque ordinis propriam tangant, vt verior sentẽtia tenet, irriti sunt, nulliusque valoris, aut effectus. Quare ordinati iterum sub conditione debent ordinari: ita Romæ fuit decretum, ac executioni mandatum cum fratre Tecla Abyssino, & Monacho Sancti Antonij, anno D. 1594.

3. Cum Stephanus Papa dist. 31. cãn. Aliter, tradat Orientalium veterũ esse traditionem, vt eorum Sacerdotes matrimonio copulati sint, cumque id illis nunquam interdixerit Ecclesia, nulla ratione id interdicendũ videtur,

detur, dummodo ante Sacerdotium matrimonium cõtrahatur: lex enim cœlibatus semper grauis visa est & Græcis, & Orientalibus alijs, propterea coniugium permissum est illis ab Ecclesia.

De Matrimonio.

PRimo, ritus siue consuetudo contrahendi in aliquibus gradibus sine summi Pontificis, aut Episcopi dispensatione iure diuino non est prohibitus, quales sunt omnes alij vltra primum in linea transuersali, vt verior sententia docet, & in linea recta omnes in infinitum.

2. Mos qui communissimus est inter Schismaticos nationes, quo permittitur ob fornicationem matrimonium dissolui, est contra fidem, & ob id non tolerandus.

Hæc sunt quæ exempli gratia, quia fortè difficiliora, à nobis interim sunt allata. Videndæ omninò sunt interrogationes; & responsa Summi Pontificis Gregorij XIII. de quibus supra. Illud tamen inter alia obseruandum Apostolicis ministris, quantum fieri possit, magnopere curandũ, vt natiõnes omnes, quarum reductioni student, matricem Ecclesiarum Romanam Ecclesiam non solum in fundamentis quantum fieri potest, fidei substantialibus, sed etiam in ritibus alijs, & cæremoniis imitentur. Si verò egrè ferant à patriis ritibus (vt frequenter fieri solet) discedere, saluâ fide Catholica omnia alia sustinenda sunt propter electos. Oportebit tamen sedem Apostolicam passim consulere; si verò non ita facilis sit accessus, re maturè & cum iudicio expensa procedendum erit.

LIBER

Digitized by Google

LIBER OCTAVVS,

DE REDVCTIONE HÆRETICORVM AD Catholicam fidem procuranda.

Exhortatio ad conuerſionem Hæreticorum.

PRimo. Nulla peſtis hæreſi peior ſiue ad antiqua bona Eccleſiæ perdenda ſiue ad viam bonis futuris præcludendam. Magnam quippe priſcę Sãctitatis partem extinxit,& incredibili ſolicitudine futuris bonis minas intentat;quod Europa vniuerſa ingenti clade animorum & corporum hac ætate perſenſit:multis per omnes fermè Romani imperij Prouincias Eccleſijs morbo peſtiferæ prædicationis infectis; & velut ad piæ fidei male vſurpatam perſuaſionem longo doctrinæ vſu & mentito nomine veræ Religionis imbutis. Nunquam enim hæreſis fuit adeò maligna ſi errorum grauitatẽ; nunquam tam varia,ſi dogmatum diuerſitatem nunquam tam impudẽs, ſi calumnioſas cõciones.& ſcripta ſeditioſa ; nunquam tam facilis expugnatu,ſi inteſtinas Miniſtrorum contentiones & rixas quiſpiam intueatur. Nunquam denique tam diſperſa,nam vt quædam Hydra Fabularum (vt D. Ambroſ. de fide ad Gratian. ca. 4. verbis vtar) vulneribus ſuis creuit,& dum ſæpè reciditur pullulauit,igne debito incendioque peritura. Quapropter vt eleganter Caſsian. de incarnatione Chriſti c. 1. philoſophatur: *Reſurgente morbo,non debet ceſſare medicina: & quo maior fuerit ægritudo; tanto inſtantior debet eſſe curatio : potens eſt enim* Dominus Deus *noſter , vt quod de morte hydræ illius gentilium falſitas finxit,hoc in Eccleſiarum bellis veritas peragat, & ignitus Sancti Spiritus gladius ita in extinguenda nouella hæreſi omnes penitus medullas perniciosæ generationis exurat, vt tandem prodigioſa fecunditas emorientibus venis parere deſiſtat.* Hæc Caſsian.

Eo igitur magis Catholicorum Principum, & maxime Apoſtolicorum virorum zelus vrgeri ad hæreticorum conuerſionem ſtrenuè procurandum deberet;quo magis (vt ferè in eodem propoſito rectè Hilarius 6. de Trinit. ſcribit) *plures periculo infidelis intelligentiæ detinentur, vberius gaudium conſectans ex ſalute multorum,ſi cognitis Sacramentis perfectæ in* Deum *fidei impia*

Digitized by Google

humanæ ſtultitiæ inſtituta deſererent, & ſe DEO *redderent hæreticis repudiatis; atque à cibo mortis, quo in laqueum aues ſolent illici, in volatum ſe liberæ ſecuritatis erigerent, ſequerenturque Chriſtum* DUCEM, *Prophetas nuncios, Apoſtolos præuios, fidem conſummatam.* Hæc Hilarius. Quare quemadmodum in communi aliqua peſte ſeu incendio de ſalute aut poſſeſsione tam ſua quam vicinorũ quilibet ſolet eſſe ſolicitus, ita quemlibet ſaltem ob membra quę in Eccleſia ægritudine non ſunt infecta, ne inficiantur, ac denique hæreticos reducẽdi cura ſumme ſolicitare deberet.

Notiſsimum eſt hæreticos Satanico ſtimulo, odioque ECCLESIÆ ROMANÆ incitatos, non ſolum errores ſuos acerrime tueri, ſed inſtitutis miſsionibus, & vicinas Catholicorum prouincias, & remotiſsima quoque Indorum Regna polluere. Cur ergo Catholici viri ſimilem conatum non adhibeant ad veram ſinceramque fidem prædicandam, ipſoſque ſectarios in ouile Chriſti reducendos?

Secundo, certis indicijs deprehenſum eſt, non modo in Regnis aliis longinquioribus, verum in ipſo primogenito ECCLESIÆ Regno, hoc eſt Italia, hæreſum ſemina ſpargi cępiſſe diebus his: timendumque videtur, ne altas radices egerint, & dormientibus cuſtodibus emergant. EX quo efficitur vt non leuis obligatio ſubſit, aream purgandi, & hęreticorum conſortia procul arcendi. Quod certè per Miniſtros idoneos verbi Dei, diuinis virtutibus armatos, ſine ferro, deberet attentari & promoueri.

Tertiò, Puritas doctrinæ ac Scripturę Sacrę licentius quam dici poſsit, corrumpitur, & Sacramenta, vera ſcilicet culpę remedia, irridentur. Quis ergo non enitatur è caſtris Catholicorum, quoad poſsit, hiſce ludibrijs obſtare, vt tueatur arcem ſalutis, & decorem domus Dei?

Quartò, Regna quæ illuſtrium Sanctorum germina multa protulerunt, defecerunt ab ECCLESIA. Si ergo politici Principes ignominia notari ſe putant, dum Prouincias patrimonio acceptas, ab aliisque per vim occupatas, comparato exercitu non recuperent; cur non videatur dedecus graue, integra regna à Sectarijs occupata, ECCLESIÆ ſcilicet hęreditatem, proprio Principi, hoc eſt Chriſto, per victoriam fidei, Apoſtolica prędicatione non reſtituere?

Quintò, Templa olim Catholico ritu conſecrata, in ſtabula vel ſecularia tribunalia ab hæreticis verſa ſunt. Quapropter deberet exurgere Machabęus aliquis, qui doleret Sanctificationem deſertam, altare profanatũ, & in atrio Domini, velut in ſaltu virgulta nata. ETenim clementiſsimus Deus faueret ECCLESIÆ miniſtris, qui ad opus tam diuinæ maieſtati acceptum mitterentur, vt templa polluta in ſuo candore primæuo reponerent.

Sextò, Temporis oportunitas veheměter vrget. Nam à rebellione Lutheri

Digitized by Goos

theri, vsque in annum hunc incredibile videtur, quot hæresum monstra pullulauerint: quę cum inter se discrepent, & alternis ictibus oppugnent, regnum diuisum citoque desolandum videtur; quod viris Apostolicis grandes animos creare deberet, vt gentem cadentem subleuarent.

Septimò, In ipsis Hæreticorum regnis quæ corruptiora videntur, latent plerique Catholici indignè ferentes impuritatem illam quam intueri coguntur. Et profecto æquum est, afflictos illos agnos à lupis circumseptos solari: præsertim cum ipsi rerum conscij parati sint, ad Catholicos ministros adiuuandos. Ex quo & multorum sectariorum conuersio, & multiplex quoque fortium virorum martyrium sperari potest, vt Ecclesia insigniter augeatur, & decoretur.

Ac denique optime Thomas Bozius Tom. 1. de sig. Eccl. lib. 12. c. 23. hæreticorum miseriam & calamitatem deplorat, tum etiam ipsos elegáti oratione hortatur, vt ad Ecclesiam redeant, sequentibus verbis.

Sed quis dabit, inquit, capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum, vt lugeam tot Ecclesiæ quondam filios, quos impetus Aquilonis prostrauit, & allisit ad terram? quos caligo impietatis circumdedit, tortuosus serpens spiris inuoluit, afflatu pestilentis veneni interfecit? Euersa sunt templa, diruta sunt monasteria, dispersi sunt lapides Sanctuarij in capite omnium platearum: qui nutriebantur in croceis maximarum cælestiumque virtutum odoribus, amplexati sunt stercora libidinum, luxus & ebrietatis: candidiores erant olim Nazaræi eius niue, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, sapphiro pulchriores; nunc expulsi omnes. Succesſere in multis locis temulentia, luxuries, intemperantia, stoliditas. Vsquequo dissolueris delicijs filia septemtrionis vaga, & modo huius hæresis turbine circumfereris, modo illius vortice vinolenta absorbeberis? Respice meliorem tui partem vt adhuc stet, & auitę religionis, virtutumque splendore non intermortuo coruscet. Recordare maiorum tuorum, qui te euexere ad omnem quamcunque habes humanitatis, nobilitatis, magnificentiæ, & litteraturæ laudem. Nullę olim inter tuos litterę erant, nullæ vrbes, & ædificia, nulla familiarum dignitas, nulla cum cæteris gentibus societatis humanę tuta cōmercia. Horrebant omnia syluis, squallebant incultæ regiones, ferro & prædationibus omnia miscebantur; priscę nobilitatis cognitio nulla. Bonifacius Anglus à Gregorio secundo missus, Cyrillus ac Methodius à Nicolao Primo, omnium quæcunque in te elucent, bonorum fundamenta iecere, horum deinde alumni exornarunt omnia tua, finitimasque Regiones excoluerunt, ac nobilitarunt. Nunquid in antiquam barbariem feritatemque relabi voles? fastidis tot bona ac tanta, tot ac tantis nostrorum laboribus tibi parta, quorum nihil antea potiebaris? Respice infælix ad petram, vnde excisa es, & ad ca-

Digitized by Google

uernam lacus, vnde præcisa olim fuisti à succesſoribus Petri, ad quem dictum fuit. Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, procuratum eſt continenter vt in hanc ſpeciem cõformareris: ab eius alumnis aquam baptiſmi quo ſordes antiquos abluiſti, acceperas, & nunc quid tibi cũ fluuijs Aegypti, vt bibas aquam turbidam? Audiſtin, in quos ſcelerum gradus abominandos præceps ſis deuoluta? An eo etiam vis deturbari, quo miſerrima Græcia? Hactenus Bozius.

Ordo ſeruandus.

ADuerſus omnes huius temporis hæreticorum errores diſputare arduum ſane opus, pœneque immenſum, & quod huius tractatus breuitatem & ſcopum excedit. Quare ex diuerſiſſimis ac infinitis diſputationibus quas Catholici contra hæreticorum errores congeſſerunt, quaſdam principales, quæ ceterarum omnium capita & fontes eſſe videtur ſelegimus, in quæ tanquam in doctrinalia quædam principia, omnia alia probationum media reſoluantur: quibus ſemel probatis & oſtenſis, neceſſario omnes aliæ errorum radices euellentur. Quare tantum de Eccleſia Catholica tractabimus, vbi & penes quos ſit vera Chriſti Eccleſia, nã ſi oſtendamus apud nos veram eſſe Eccleſiam, actum eſt de hæreticis.

De hoc argumento optime inter alios egit Thomas Stapletonius in ſua Analyſi: nos autẽ tam ex ipſo, quã alijs grauiſsimis authoribus, (præcipuè tamen ex doctiſſ. Card. Bellarmino) breuitati conſulentes, quæ potiora ſunt ſeligemus; quæ proderunt tum ad hæreticos, tum ad ſchiſmaticos, qui ijſdem ferè tenebris ſunt implicati, confutandos.

PRIMA PARS.

CAPVT I.

De notis & ſignis Eccleſiæ, in qua oſtenditur Romanam Eccleſiam veram eſſe & vnicam in terris Eccleſiam.

CHriſtus ex tota hominum multitudine gratia ſua & miſericordia quoſdam ſibi ſelegit, eoſque certis legibus inter ſe conſtringens ſocietatem ſeu rempublicam quandam inſtituit, quam Eccleſiæ nomine appellari

Digitized by Google

pellari voluit, eaque illa est, quam nos vnam, & non plures agnoscimus, quæ definitur, Cœtus hominum eiusdem Christianæ fidei professione, & eorundem Sacramentorum communione colligatus sub regimine legitimorum Pastorum, ac præcipuè vnius Christi in terris Vicarij Romani Pontificis. Et hæc sunt quæ absolutè requiruntur, vt aliquis sit de Ecclesia. Est enim inquit Augustinus (in breuiculo collationis col. 3.) corpus vnũ ex anima & corpore constans: anima sunt virtutes internæ, spes, fides, charitas, &c. Corpus externa fidei professio, & sacramentorum communicatio, &c. Vnde quidam sunt & de anima & de corpore Ecclesiæ, ac proinde vniti Christo capiti interius, & exterius membra viua dici possunt, quamuis aliqui magis, aliqui minus, aliqui etiã solũ vitæ motum habẽtes, quasi sensum sed non motum, vt qui solam fidem habent: alij de anima & non de corpore, quales sunt Catechumini & excommunicati, si fidem habeant & charitatem. Alij demum de corpore, & non de anima, qui nullam habent scilicet virtutem internam, sed tantum exterius communicant nobiscum in ijsdem Sacramentis.

Est autem hæc Ecclesia visibilis, quicquid oblatrent Hęretici, hi enim cum non possint suorum dogmatum aut Ecclesię successionem non interruptam ab Apostolis ostendere; eò confugiunt; vt dicant Christum inuisibilem instituisse Ecclesiam in qua soli sunt boni, quorum cum pietas lateat, ignorari quinam ad Ecclesiam pertineant. Sed huic sententię scriptura sacra, & ratio ipsa aduersatur.

Primo, quia vbicunque in scripturis inuenitur nomen Ecclesiæ (vt Numer. 20. *Cur eduxisti Ecclesiam meam in solitudinem?* 3. Regum. 8. *Conuertitque Rex faciem suam, & benedixit omni Ecclesiæ Israel.* Matth. 16. *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* 18. *dic Ecclesiæ,*) semper significatur congregatio visibilis. *Num. 20. 3. Reg. 8. Matt. 16. & 18.*

Secundò, vbi non nominatur quidem Ecclesia, sed tamen describitur, visibilis adhuc designatur, Ps. 18. *In sole posuit tabernaculum suum*, id est, iuxta Augustin. *In manifesto posuit Ecclesiam suam, ita vt sicut nequit sol omnino latere, ita nec Ecclesia.* Isa. 2. & Mich. 4. comparatur Ecclesia monti magno & conspicuo secundum Hieron. & Augustin. Matth. 5. Ciuitati supra montem positę, iuxta Augustin. *Psal. 18. Isaiæ 2.*

Tertio, ex ipso ortu, & progressu Ecclesię. In veteri testamento adeo visibilis erat, vt in ipsa carne Iudęi portarent visibile circumcisionis signum: In nouo fuit in principio tota in Christo, & Discipulis eius qui adeo visibiles erant, vt super eos visibiliter descenderit Spiritus sanctus. Deinde additi sunt illis vna die ad tria millia per fidei confessionem, & baptismum, ac deinceps illi omnes & soli habiti sunt de Ecclesia Christi qui ad illos primos se adiunxerunt per baptismum, & fidei confessionem, & in-

Digitized by Google

de non exierunt per hæreſes, aut ſchiſmata aut excommunicationem.

Quartò, Eccleſia eſt ſocietas hominum, ſociari autem homines nequeunt, niſi ſe agnoſcant & copulentur, externis & viſibilibus ſignis, vt ait Auguſt. 19. contra Fauſtum. 11.

Quintò, tenemur ſub periculo damnationis nos adiungere Eccleſiæ veræ, capiti obedire, & cæteris communicare membris, vt patet ex Cypr. Hieron. & Auguſt. At hoc fieri nequit, ſi Eccleſia eſt inuiſibilis. Huic Eccleſiæ ſiue Reipub. Chriſtianæ Deus eximia quædam priuilegia cõceſsit, qualia extra hanc congregationem inueniri non poſſunt.

Primum eſt, in Eccleſia ſola, eſſe notitiam Dei, diuinarumque rerum nullo errore permixtam intelligentiam, eamque ita eſſe certam ob Chriſti Spiritus informationem, vt error in fide apud illam eſſe nequeat. Eſt e-
1. Tim 3. nim Eccleſia (vt Paulus docet 1. ad Timoth. 3.) *firmamentum & columna veritatis*. Præterea vera Eccleſia gubernatur à Chriſto vt à ſponſo, & à Spiritu Sancto vt ab anima. Ergo ſi errat Eccleſia in dogmatibus fidei, & morum, error Chriſto & Spiritui ſancto tribui deberet. Etſi enim ſponſus non teneatur à ſponſa remouere omnem ignorantiam, tenetur tamen ſi poteſt, omnem errorem ex quo malum oriatur magnum, & magnum eſſet malum Eccleſiam falſa fide colere Deum. Tertio Eccleſia eſt ſancta, iſta autem ſanctitas in profeſsione dogmatum conſiſtit: & proinde Eccleſia nihil poterit docere niſi verum.

Secundum priuilegium eſt hanc Eccleſiam viſibilem (quæ columna eſt veritatis, & aduerſus quam portæ inferi non prævalebunt,) perpetuo
Matth. vlt. duraturam: quod manifeſtè Chriſtus promiſit Matth. cap. vlt. *Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſæculi*. Cumque Apoſtoli quibus hoc dixit non eſſent permanſuri, ſine dubio ad eorum ſucceſſores iſta ſe ex-
Pſal 47. tenduntˌ Deinde pſal. 47. dicitur de Eccleſia viſibili, Deus *fundauit eam in*
Iſaiæ 61. *æternum*, iuxta Auguſt. Et Iſaiæ 61. *Fœdus perpetuum feriam eis & ſcietur in gentibus ſemen eorum & germen eorum in medio populorum: omnes qui viderint eos cognoſcent illos, quia iſti ſunt ſemen, cui benedixit* Dominus.

Tertio area, ager, conuiuium, ouile ſignificant in Euangelio Eccleſiam inuiſibilem. At eædem parabolæ docent eandem permanſuram vſque ad
Matth. 3. diem Iudicij, Matt. 3. *Ipſe mundabit aream ſuam, & triticum congregabit in horreum ſuum, paleas autem comburet igni inextinguibili*: quod non fiet ante diem Iudicij. Item: *Sinite vtraque creſcere vſque ad meſſem*, meſsis autem cõſummatio ſeculi eſt.

Quarto regnum Chriſti eſt vera Eccleſia: Non dicitur autem regnum aliquot homines ſeparati ab inuicem, & occulti, qui ſe non nouerunt: ſed multitudo hominum congregatorum qui ſe inuicem agnoſcant: At regni Chriſti non erit finis Luc. 1. Daniel. 2. Pſal. 88.

Tertium

Tertiũ priuilegium ad prædicta consequitur, in Sola Ecclesia esse verũ Dei cultum, synceram sacramentorum administrationem, sanctas Deoque acceptas cæremonias.

Quartum est Christum sanctissimæ passionis laborumque suorum merita in sola Ecclesia reposuisse, quorum illi tantum participes efficerẽtur qui se ad Ecclesiæ coniunctionem reciperẽt. In hac ergo Ecclesia sola accipitur peccatorum remissio, gratia Dei, Iustificatio, sanctificatio: soli Ecclesię filij bonis operibus merentur apud Deum, vel augmentum Iustitię vel æternam vitam: soli sunt grati & accepti Deo amici & filij Dei, soli communionem habent cum sanctis sacramentorumque meritis, soli ornati sunt veris seu Christianis virtutibus: soli promissionem habent certamque expectationem vita æternę.

Magna itaque priuilegia & verissima Ecclesiæ: nam extra Ecclesiam nihil horum reperitur, nulla virtus Christiana, nulla operatio Deo accepta, nullum meritum, nulla spes salutis: hæc quidem fortasis non ægrè admodum nobis assentientur Hæretici. Tota porro difficultas in eo est, penes quos inueniatur Ecclesia ista, dum singuli ad suas congregationes eam pertrahunt: cuius litis euidenter dirimendæ gratia Christus Saluator pro sua in humanum genus charitate, aliqua certa indicia, & signa, notasque reliquit, quibus hęc sua Respublica ab aliis cœtibus dignosceretur: ne si quis ab infidelibus ad Ecclesiam se conferre velit, dubius hęreat, quam ex tanta congregationum diuersitate potissimum amplecti debeat, quarum quęlibet se nomine Ecclesię tot priuilegiis instructę iactat. Rerum autem quę inquiruntur notæ eiusmodi esse debent, quæ & clariores rebus ipsis sint, & à communi consuetudine non alienæ.

Quocirca qui eo penes se esse veram Christi Ecclesiam contendunt, quòd se verbum Dei syncerè interpretari, & Sacramenta purè administrare affirment; non satis id apertè demonstrant; cum istud non minus in dubium vocetur, & omnibus sit occultum atque illud quod quærebatur. Cum enim, vt diximus, hæc sint Ecclesiæ priuilegia & proprietates, quicunque ad suum cætum Ecclesiæ nomen transfert, is vtique proprietates eius omnes se habere dicet: & qui de numero Gentilium veram Ecclesiam quęret, nihil certi inueniet, quando omnes audit de syncera verbi diuini prædicatione, & Sacramentorum administratione gloriari, aliosque à se mendacij arguere. Nam Lutherani hęc penes se esse docent, non apud Caluinistas, Anabaptistas, &c. Contra Caluinistæ apud se solos, non apud alios ea reperiri volunt; atque ita de cæteris.

Quare tractationem de notis Ecclesiæ vtilissimam esse ex eo maximè constat, quod per eas dignoscatur vera Ecclesia, in qua sola est salus: in quibus

quibus aſsignandis placuit ſequi doctiſſ. Cardinalem Belarminum, adducendo Eccleſiæ notas ab ipſo, (breuius tamen) recenſitas, addendoque alias non parum vtiles.

CAPVT II.

Prima, & vera nota Eccleſiæ, ipſum nomen Catholicum.

ANtequam veras Eccleſiæ notas aggrediamur, breuiter ab hæreticis excogitatas oportebit refellere.

Lutherus ſeptem notas proponit: Primo, veram & incorruptam Euangelij prædicationem. Secundo, legitimam Baptiſmi adminiſtrationem. Tertio, legitimum Euchariſtiæ vſum. Quarto, legitimum vſum clauium. Quinto, legitimam miniſtrorum electionem, qui doceant, & Sacramenta miniſtrent. Sexto, orationem publicam, & pſalmodiam, ac Catechiſmum lingua vernacula. Septimo, myſterium Crucis, id eſt, tribulationis, intus nimirum mœſtitiam, puſillanimitatem, terrores, & exterius videlicet paupertatem, contemptum pro hæreticis haberi.

Confeſsio Auguſtana, & Caluinus duas tantum proponunt, ſcilicet prędicationem ſynceram verbi Dei, & ſyncerum vſum ſacramentorum, quę reuocari poſſunt ad quinque primas Lutheri.

Centuriaſtæ duas addunt, nimirum conſtantiam in fidei confeſsione, & obedientiam erga miniſtros verbi, quatenus verbum adminiſtrant, ſed comprehenduntur hæ duę in quinta & ſeptima Lutheri.

Refellitur prima Lutheri; primo quia notæ quibus aliquid dignoſcatur debent illi eſſe proprię, & ſecundum rem, & ſecundum communem opinionem vt patet, ſed nulla eſt ſecta quę ſe non aſſerat habere puram Euangelij prędicationem. Quomodo ergo per huiuſmodi prędicationem poterit cognoſci, quæ ſit inter omnes ſectas vera Eccleſia? Secundo notę debent eſſe notiores re cuius ſunt notæ. At notior eſt Eccleſia prædicatione verbi: non enim aliunde ſcimus quę ſit vera prędicatio verbi, quam per Eccleſiam, vt docent Iren. & Tertull. Deinde ita volunt aduerſarij prędicationem verbi eſſe notam Eccleſię, vt ſimul velint requiri eius receptionem, id eſt credatur. At nobis ignoti ſunt qui verè Euangelio credunt.

Deinde 2.3.4.& 5. ijſdem refellitur argumentis, quibus prima, deinde Eccleſia Corinthiorum tempore Pauli, & Africana tempore Cypriani vera

Digitized by Google

vera erat Ecclesia,& tamen illi circa vsum Eucharistiæ,hi vero Baptismi, non mediocriter errabant.

Sexta,si loquatur de interna inuocatione,cum hęc sit inuisibilis, non erit nota,sed neque de externa, cum sit communissima : nam omnes sectarij huius temporis dicunt orationem dominicam, & canunt psalmos lingua vernacula.

Septima refellitur,quia internæ tribulationes sunt inuisibiles:adde pusillanimitatẽ esse vitium : & regnum Dei esse gaudium in Spiritu Sancto. Externę non sunt perpetuę, nam in principio & fine Ecclesia tribulationes patitur, at in medio florentissima extat. Prima Centuriatorum impugnatur, primo, quia non nisi ex Ecclesia vera constat, quæ sit vera fidei confessio. Secundo, multæ sunt sectæ quæ de suis martyribus gloriantur,vt Montanistarum, Massilianorum,Donatistarum, Anabaptistarum,& nostra Ecclesia Catholica etiam innumerabiles habet Martyres. Lutherana vero suæ confessionis pauciſsimos : Quomodo ergo per id dignoscetur Ecclesia vera?

Quare his notis reiectis ad primam Ecclesiæ notam stabiliendam accedamus. quam diximus esse nomen Catholicum, pro qua stabilienda obseruandum est primò,aliud esse euidenter verum, aliud euidenter credibile:illud est quod in se,vel in suis principiis,videtur, hoc quod neutro videtur modo,habet tamen tot & tam grauia testimonia, vt quilibet vir sapiens id merito credere debeat.

Secundo nos non velle Ecclesiæ notas quas afferimus facere simpliciter ac omnibus euidentiam veritatis:alioqui nulli inuenirentur illas negantes,facere tamen euidentiam credibilitatis iuxta illud Psal.92. *Testimonia tua credibilia facta sunt nimis.*

Tertio recipientibus scripturas diuinas,historias, & PP.facere euidentiam veritatis:hoc enim est euidenter verum, quod euidenter deducitur ex principijs certis.

Etsi autem veræ notæ Ecclesiæ varię à varijs numerentur,15.nos producemus,quę facile ad illa quatuor Symboli, *vnam sanctam,Catholicam, & Apostolicam reuocari poterunt.*

Prima est ipsum nomen Catholicę Ecclesiæ, & Christianorum, (hoc enim est notissimum vt patet)item & proprijssimum verę Ecclesię,sicut docent PP. August. lib.contra epistolam fundamenti c.4. Cyrillus Catech.18.*Si veneris in aliquam vrbem non petas vbi sit Ecclesia, vel domus Dei,nam etiam hæretici dicunt se habere domum Dei & Ecclesiam, sed petas vbi sit Ecclesia Catholica,id enim nomen proprium est huius sanctæ Ecclesiæ matris omnium nostrũ.* Pacianus in epist.ad Sympronianum quę est de nomine Catholico, *Certe non est ab homine mutatum,quod per secula tanta non cecidit: Catholicum istud nec*

Marcionem, nec Apellem, nec Montanum sonat, nec Hæreticos sumit authores. Iustinus docet sectas prauas denominari ab Hæresiarchis. At, vt inquit Athanasius serm. 2. cõtra Arianos, *numquam populus* (scilicet Dei) *ab Episcopis suis, sed à Domino in quem creditum fuit nomen accepit. Certe à Beatis Apostolis præceptoribus nostris appellationes adepti non sumus, sed à Christo Christiani sumus & nuncupamur. Illi vero qui aliunde originem suæ fidei deducunt, merito authorum suorum cognomenta præ se ferũt, &c.* Chrysostomus hom. 33. in acta Apostolorum *Illi habent*, inquit, *quosdam à quibus appellantur; prout enim & hæresiarchæ nomẽ, ita & secta vocatur, nobis autem nullus vir nomen dedit, sed ipsa fides.* Hieron. contra Luciferianos in fine: *sicubi audietis eos qui dicuntur Christiani non à Domino Iesu Christo, sed à quocunque alio nuncupari, Marcionitas, Valentinianos: scito Ecclesiã non Christi sed Antichristi esse Synagogam.*

Obijciunt nos vocari Papistas & Romanenses, sed hæc quamuis sint honorabilia nomina, à quibusnam taliter nuncupamur, nisi à solis Lutheranis & Caluinistis? non enim ita in Asia, in Africa, Indijs, Græcia, Italia, Hispania, &c.

CAPVT III.

Nota Secunda, Antiquitas.

ANtiquitatem esse Ecclesiæ notã patet, quod sine dubio Ecclesia antiquior manifestè sit vera: sicut enim dicitur Catholica quia omni tempore fuit, ita & Apostolica quia ab Apostolis fundata: & proinde antiquissima. Nostram autem esse antiquiorem omnibus hæreticorum sectis facile probatur. Nam est illa ipsa quam instituit Christus: siquidem in omni mutatione insigni Religionis semper ista sex demonstrari possunt. primo Author eius, secundo dogma aliquod nouum, tertio tempus quo cæperit, quarto locus vbi cæpit, quinto quis eam oppugnarit, sexto. exiguis aliquis cœtus, vnde paulatim alijs accedentibus creuerit. At nihil horum aduersarij vnquam de nostra Ecclesia post Apostolica tempora demonstrare potuerunt. Nusquam enim nobis obiecerunt authorem nostræ sectæ, aut ab aliquo particulari homine nos appellauerunt: non solũ nusquam ostenderunt originem post Christum dogmatis nostri, sed Cẽturiatores in singulis Centurijs annotãt qui authores defenderint nostra dogmata, nec originem inueniunt nisi Apostolorum tempore. Nam Iustinum & Irenæum inter eos nominant, quos constat vicinos Apostolorum temporibus; numquam potuerunt ostendere tempus certum nostræ defectionis ab Ecclesia, & quo loco cæperit. Nam post quingentesimum annum

annum, quo dubitanter dicunt incepisse, floruit Gregorius Magnus, cū quo totus orbis Christianus communicauit, non habent: proferunt quidā Concil. Constantinopol. sub Copronico, sed illud illegitimum & impium fuisse constat. Nec enim aut per se, aut per legatos affuit S. Pontifex, nec tres præcipui Patriarchæ Alexand. Antiochen. & Hierosol. & nusquam fuit numeratum inter legitima, vt probat Bellarm. lib. 2. de Concil. ca. 8. Deinde non damnauit nouum dogma, sed antiquum de imaginibus (cultu latrię) honorandis. Multo autem plures adhæriſſe Romano Pontifici semper, quam quibuscunque sectis, satis constat ex epistolis Summorum Pōtificum, ad diuersas orbis partes, & ex historiis. Hoc argumento ab antiquitate vsi sunt Tertull. de præscript. *Qui estis vos*, inquit, *vnde, & quando venistis? vbi tam diu latuistis?* Optatus libro 2. contra Parmen. *Vestræ Cathedræ originem ostendite: qui vultis vobis Sanctam Ecclesiam vendicare.* Hilarius 6. de Trinitate ante medium, Hier. epistola ad Pammachium & Oceanum, *Quisquis es assertor nouorum dogmatum, quæso te vt pareas Romanis auribus, parcas fidei quæ Apostolico ore laudata est. Cur post quadringentos annos docere nos niteris quod antè nesciuimus? Vsque in hanc diem sine vestra ista doctrina Christianus mundus factus est.* Augustin. contra epist. fundamenti cap. 4. ponit antiquitatem inter Ecclesiæ notas.

Quod autem dicant hæretici, suam Ecclesiam non esse nouam, sed illā ipsam quam fundauit Christus, quæ per multa sæcula non apparuit, sed nunc repente visa est, conuellitur, primo, argumento D. Augustini contra Donatistas lib. 3. de baptis. c. 2. Nam aut ista Ecclesia quæ nunc apparuit, ante perierat, & nunc resurrexit; aut solum latuerat, & nunc extulit caput. Non prius, quia quomodo potuisset renasci, si mater eius perierat? deinde promissiones Christi pro Ecclesia sua contrarium docent. Si posterius, vel ipsa Ecclesia latens profitebatur suam fidem, vel non: si prius, ergo non latebat: si posterius, ergo non erat vera Ecclesia: quia iuxta aduersarios est nota Ecclesię fidei confessio. Secundo, fuisset Ecclesia Christi miserabilior omni secta impia, nam nulla fuit hæretica, quæ non sua habuit templa, & ritus apparentes. Iudæi etiam post Christum semper aliquas habuerunt Synagogas, nec vsquam coacti generaliter Deos alienos adorare. At Ecclesia per mille annos, ne quidem angulum terræ habuisset quo suam exerceret religionem, & coacta seruijsset dijs alienis.

Digitized by Google

Nota tertia, Duratio diuturna nunquam interrupta.

ECclesia dicitur Daniel. 9. Regnum quod in æternum non dissipabitur: at hæretici vltra non proficient, inquit Paulus 2. Timot. 3. & schismatici semper initio feruent teste Cypr. lib. 4. epist. 2. sed incrementa habere non possunt. Ecclesia autem nostra durauit ab initio mundi; vel si de statu noui testamenti loquamur, à Christo, vsque huc oppugnantibus Iudæis, Paganis, Hæreticis, ex quorum persecutionibus creuit, & eleuata est: Regna vero temporalia fuere destructa: sicut aquæ diluuij obruebant facile Regum palatia, Arcam vero Noe magis ac magis attollebant. Nam si nostra Ecclesia non est illa antiqua Christi, ergo periit omnino aliquando vera Ecclesia. Siquidem ante Lutherum, erant solum in mundo hæ sectæ, Paganismus. Iudaismus, Mahumetismus, Græcismus, Nestorianismus, Husitorum hæresis, & Romana Ecclesia fatentur aduersarij nullam harum (præter Romanam) fuisse veram Ecclesiam, ergo Romana erat vera Ecclesia. At Lutherani vix nati arescere cæperunt. Cæpit enim Regnum Lutheri anno 1517. Surrexit autem Zvvinglius 1525. Post duos alios annos Anabaptistæ, qui maiorem Lutheranorũ partem ad se traxerunt. Qui vero Lutherani manserunt, adeò mutarũt doctrinã Lutheri, vt vix iam inueniantur puri Lutherani. Zvvinglius non diu regnauit, nam anno 1538. surrexit Caluinus, qui ita breui inualuit, vt vix pauca quædam oppida Heluetiorum Zvvinglianis reliquerit: ipsi quoque Caluinistæ per Libertinos in Gallia, Puritanos in Anglia, Trinitarios in Polonia, & Samosatenos in Transyluania quotidie magis minuuntur.

Ergone dubitabimus (inquit D. Augustin. lib. de vtilitate credendi c. 17.) *nos in illius Ecclesiæ sedere gremio, quæ ab Apostolica sede per successiones Episcoporũ frustra hæreticis circumlatrantibus, culmen authoritatis obtinuit? Breuem apertãq; animi mei sententiam proferam, in illa Ecclesia permanendum, quæ ab Apostolis fundata vsque ad diem hanc durat*, ait Hieron. in extremo dialog. aduers. Lucifer.

Nota quarta. Amplitudo seu multitudo, & varietas credentium.

IN qua hæc consideranda sunt. Primò, veram Catholicamque Ecclesiam debere amplecti omnia loca & hominum genera. Secundò, Non

Digitized by Google

Non requiri vt sit Catholica Ecclesia in omnibus hominibus totius mũdi, sed tantum vt innotescat omnibus Prouinciis, ac in omnibus fructificet. Tertiò, Non requiri vt hoc fiat simul, sed sufficere fieri successiuè. Quartò, Nihilominus debere Ecclesiam nunc fuisse, vel esse in maiori orbis parte: Ecclesia enim omnium consensu iam senuit: si ergo in adolescentia sua non creuit, quomodo in senectute crescet? Iam vero nostrã Ecclesiam hanc habere amplitudinem probatur: Tempore Apostolorũ fructificare cæpit, in toto mundo teste Paulo Coloss. primo. Tempore Irenæi, erat per vniuersas Prouincias tunc cognitas sparsa. Idẽ testantur de suo tempore Tertullianus, Cyprian, Athanas. Chrysost. August. Gregor. Bernard. Denique nostro tempore habet Ecclesia Romana Catholicos in Hispan. Gallia, Italia, Germania, Anglia, Polonia, Bohemia, Hungaria, Græcia, Syria, Æthiopia, Ægypto, & ad Orientem, sine additione hæreticorum in Indiis, ad Occidentem in America, ad meridiem in Brasilia ad septemtrionem in Iaponia. At secta Mahumeti, cum Hæresibus Nestorij, & Eutychetis quæ adhuc in oriente vigent, nunquã transierunt ad Occidentem, Lutheranorum vero nusquam Asiam, Africam, Aegyptum viderunt. Itaque pulchrè August. ait Ecclesiam esse vbique, hæresim vbique, sed Ecclesiam vbique eandem, hæresim vero diuersissimam, ita vt raro inueniatur Ciuitas quæ ab vna aliqua secta possideatur tota. Sunt enim hæreses veluti sarmenta præcisa, quæ manent vbi cadunt dum præciduntur. Ecclesia vero sicut vitis viua, quæ palmites suos vbique extendit. Nec sperare debent hæretici sectam suam aliquando totum orbem occupaturam, non enim nunc Ecclesia debet incipere crescere, cum iam senuerit.

Nota quinta. Successio Episcoporum in Romana Ecclesia, ab Apostolis deducta vsque ad nos.

PRimò, quia Ecclesia hac ratione dicitur Apostolica. Secundò, quia hoc signo vt euidentissimo, vsi sunt omnes veteres, ad veram Ecclesiam ostendendam. Tertiò. *Quia Ecclesia non est* (inquit Hier. contra Lucifer.) *quæ non habet Sacerdotes: cum doceat Apostolus futuros Pastores in Ecclesia vsque ad diem Iudicij.*

Illi autem soli semper habiti sunt Episcopi veri, qui legitime ab Apostolis descendisse demonstrantur, nimirum per successionem, & ordinationem. Dominus enim solum duodecim Apostolos elegit Episcopos & Sacerdotes, eisque commisit omnem authoritatem pascendi & regẽdi Ecclesiam: non ergo erunt veri Episcopi nisi qui authoritatem ab Apostolis re-

lis receperũt: ad ſucceſsionem vero requiritur, vt is qui verus Epiſcopus haberi cupit, alicui ſuccedat Apoſtolo, vel alicui Epiſcopo facto ab aliquo Apoſtolo. Nec enim nouorum Epiſcoporum inſtitutio pertinere poteſt ad vllum, qui definitam habet regionem, quales ſunt Epiſcopi particulares, ſed cui propriè incumbit Eccleſiam propagare. Ad ordinationẽ verò vt ordinetur Epiſcopus à tribus Epiſcopis qui & ipſi ſint ab alijs ordinati, & illi ab aliis, donec ad Apoſtolos veniatur. Quia tamen veteres hæretici conſueuerant vt plurimum Eccleſiam imitari in Epiſcoporum ordinatione, ideo Patres nõ reprehenderunt in iis niſi defectum ſucceſsionis. Nos ergo oſtendimus in Sede Apoſtolica, id eſt, Romana, continuam à B. Petro ſucceſsionem, & ſi defecerint aliæ ſedes Patriarchales, & tot graues in Eccleſiam Romanam ingruerint perſecutiones. Nullum habemus Epiſcopum, in quo non legitima ordinatio inueniatur. At Lutherani omnino Epiſcopis carent. Nam quicunque inter eos pro Epiſcopis ſe venditant, non fuerunt ordinati à tribus, aut ex diſpenſatione, ab vno aſsiſtẽtibus Abbatibus: neque ſucceſſerunt Epiſcopis antiquis, tum quod in vrbibus omnibus vbi ſe fecerunt Epiſcopos, erant, & ſunt nunc in pleriſque Epiſcopi Catholici: non ſuccedit autem niſi Epiſcopis defunctis, aut legitime depoſitis: tum quia fatentur ſe primos earum vrbium Epiſcopos.

Nota ſexta. Conſpiratio in doctrina cum Eccleſia antiqua.

VEra Eccleſia dicitur, vt ait Tertull. lib. de præſcriptio. non ſolũ propter ſucceſsionem ab Apoſtolis, ſed etiam propter doctrinæ cõſanguinitatem, quia videlicet Eccleſia retinet doctrinam quam Apoſtoli tradiderunt. Certum autem eſt Eccleſiam primis 560. annis, hanc doctrinã retinuiſſe, & proinde fuiſſe veram Eccleſiam.

Hanc notam conuenire noſtræ probatur Eccleſiæ, Primo, ex omnibus controuerſijs, quibus oſtenditur PP. eadem ſentire nobiſcum. Secundo, ex confeſsione aduerſariorum. Caluinus in ſua inſtitutione, cum noſtrã oppugnat, fatetur ſe toti antiquitati repugnare. Centuriatores annotant in ſingulis Centurijs ad fin. ca. 4. omnes fere Doctores huius ſæculi docuiſſe dogmata quæ nos nunc tuemur.

EAndem notam nõ conuenire hæreticis probatur, ex eo quod dogmata aduerſariorum fuerint habita pro exploratis erroribus, ab Eccleſia antiqua, vt paſsim in cõtrouerſijs habetur, & breuiter oſtenditur ex catalogo hæreſeon, apud Bellarm. lib. 4. cap. 9. de notis Eccleſiæ. nec enim PP. hæ-

Digitized by Google

PP. hæreticos aliquos appellassent nondum pro talibus iudicatos ab Ecclesia.

Nota septima. Vnio membrorum inter se, & cum capite Romano Pontifice.

NAm Ecclesia dicitur vnum corpus, ouile, vna columba, præcipua autem vnitas corporis consistit in coniunctione membrorum cum capite, & inter se, (quæ certè nota per se facile cognoscitur, estque soli veræ Ecclesiæ propria) nam vnione membrorum cum capite PP. solét dignoscere, qui de vera Ecclesia sint, qui non: *Rogauit* (inquit Ambros. de obitu Satyri) *Si cum Episcopis Catholicis, id est, si cum Ecclesia Romana communicaret.* Hier. Epistola ad Damas. *Hic* (inquit) *in tres partes scissa Ecclesia me ad se rapere festinat, ego interim clamito Si quis Cathedræ Petri iungitur, meus est.* Optatus lib. 2. contr. Parmen. inde probat Donatistas non pertinere ad Ecclesiam veram, quod non essent coniuncti cum Syricio Papa. His consonat August. epist. 162. & Leo epist. 87. *vt exortem*, inquit, *se mysterij intelligeret esse diuini, qui ausus fuisset a Petri soliditate recedere.* Vnionem vero membrorum solius esse Ecclesiæ probatur, Primo, quia Ecclesia hæreticorũ est Diaboli regnum discordiarum authoris. Ecclesia vera regnum Dei quod promisit se daturum vsque ad finem sæculi, & proinde non per varias dissipandum sectas. Omne enim regnum diuisum in se ipsum desolabitur.

Nostram Ecclesiam esse illam veram demonstratur. Primo quia omnes in ea scriptores, & Concilia, licet diuersorum temporum & locorum, mirificè conueniunt inter se de rebus fidei. Cuius rei argumentum est, quod aduersarij diligẽter euoluerint omnia, & nihil inuenerunt mométi quod reprehendere possent: & nunc omnes Catholici idem in fide omnino sentiunt. Secundo, quia nulla fuit secta, in qua talis consensio fuerit. Pagani suos Deos inter se faciunt belligerantes. Philosophos constat in varias sectas de rebus grauissimis, & ad salutem necessariis dissipatos. Hæresis Simonis mox diuisa est in Menandrianos, Basilidianos, & Saturnianos. Valentiniani cum essent plurimi, vix duo, aut tres, inter se cõueniebant, teste Irenæo. Donatistas testatur D. Augustinus lib. 1. de baptis. c. 6. in multa minutissima frusta suo tẽpore fuisse concisos. Ex Marcionistis statim prodierunt Lucianistę, Apelliani & Seueriani. Mõtanistę pepererunt Pepuzianos, Artotyritas, Phrygastas, &c.

De Manichęorum diuisione vide August. 1. de hęres. 46. Massiliani partiti sunt in Martyrianos, Sathanianos, Enthusiastas. Arriani singulis ferè annis fidem mutabant, teste Hilar. in vtroque libro ad Constantium. Eutichia-

rychiani adeo diuisi sunt, vt omnes ferme sectæ, quę postea in oriente extiterunt, ex illis traxerint originem.

Nostris temporibus Lutherani vixdum nati diuidi cœperunt in Anabaptistas, Confessionistas, Sacramentarios & rursus quęque sectæ in alias vsque ad 34. Et hoc quidem tempore Staphyli: nunc autem numerantur ferè 100. diuersissimæ, ab vno prodeuntes Luthero. Sed nec ipsi Authores hæretici inter se consentiunt, quæ est, (etiam testimonio Lutheri) nota certissima falsæ doctrinæ. Lutheri contradictiones innumeras collegit Cochleus, obseruatque eiusdem hæretici 36. varias sententias de communione sub vtraque specie. Confessio Augustana ita immutata est varijs editionibus, vt ipsi nesciant quæ sit verè germana.

Respondet Caluinus non esse mirum si ex religione sua mox oriantur diuisiones: cum id acciderit Ecclesiæ Apost. ex qua Simoniani, Nicolaitę, &c. Secundo etiam inter nos esse diuisiones. Primo, quot monasteria, tot Schismaticorum conuenticula: olim namque omnes monachi percipiebant Sacramenta in communi Ecclesia, cum reliqua plebe, nunc autem minime. Secundo, tot Scotistæ, Thomistæ, &c.

Ad primum, Ecclesiam veram non gignere per se nisi vnitatem, cùm quia doctrina eius per se vna, & firma est: tum quia si quæ oriatur quæstio, adsit summus Iudex qui sententiam ferat, cui omnes parent. Quod si aliqui abutantur doctrina Ecclesiæ & hæretici fiant ex suo capite, atque diabolo occasionem trahunt, statimque eijciuntur ex vera Ecclesia. At Ecclesia hæreticorum per se diuisionem parit. Nec enim doctrina eius satis constat sibi, nec vllus est absolutus Iudex, qui controuersias componat, sed vnusquisque se pręponit aliis. Cum ergo videamus inter Lutheranos & Caluinistas hoc contingere, nec finem esse diuisionum eorum, ad veram Ecclesiam pertinere nequeunt.

Ad secundum negatur propositio, ad primam probationem antiquitus etiam Monachos solitos in propriis monasteriis Sacramenta sumere, vt constat ex Cassian. coll. 16. c. 15. Nec hoc diuersum altare formaliter facit, alioquin & facerent omnes Episcopi & Parochi: sed tantũ materialiter, quod veram vnitatem non tollit: cum omnes in eadem doctrina conueniant, & obediant Papæ. Nec moueant diuersa nomina Religionum, puta Dominicanorum, Franciscanorum, &c. non enim sumpta sunt ab authore doctrinæ, sed institutore seuerioris vitę.

Ad secundum, Thomistas, Scotistasque non dissentire in rebus fidei, & quicquid dicunt, Summi Pontificis iudicio se submittunt. At hęretici dissentiunt de rebus fidei inter se, vnus enim alium pro hęretico habet, & quamuis eundem Lutherum patrem agnoscant, tamen soli se proprio submittunt iudicio.

Nota

Nota octaua. Sanctitas doctrinæ.

ID est nihil continere falsum quoad fidem doctrinæ, nihil iniustũ quoad fidem morum, ideo enim dicitur Ecclesia sancta. Ex hac nota euidenter patet non esse Ecclesiam veram nisi nostram. Nam quam superstitiosè pagani vniuersaliter Deorum multitudinem & simulachra colebant. Philosophi quàm male de vltimo fine scripserunt. Legislatores quàm impiè alij adulteria, alij incestas nuptias alij alia scelera permittentes. Mahumetani docent omnes saluari in suis legibus, beatitudinem esse in cibo & potu. Iudæi post Christum orti fuisse dicunt Adamum congressum cum omnibus bestijs, nec potuisse libidinem explere nisi in congressu Euæ. Offerendum esse holocaustum pro peccato Dei cum diminuit lumen lunæ, &c. Hæretici alij scortationes vt Gnostici; alij omnia scelera, vt Carpocratiani; alij sacrificia ex humano sanguine vt Montanistę &c. tuentur. At Ecclesia nostra nullum errorem, nullã turpitudinẽ, nihil contra rationẽ docet: vt cõtra Paganos & Hæreticos probat D. Thom. libr. cõtra gẽtes.

Lutherani omnes maximè extollunt spiritum precum & inuocationem & tamen hæc fides tollit orationem Dominicam: nam si certo credo (vt ipsi dicunt) me nullum habere peccatum, mentior, si cum hac fide dico, Dimitte nobis debita nostra. Præterea manifestissime errant docentes quod infantes dum baptziantur vtãtur ratione, audiant verbum Dei, credant, diligant, &c. Quod tamen apertè pugnat veritati: quomodo enim credibile est infantem qui plorat, & reluctatur quantum potest dum abluitur, intelligere quid agatur.

Caluinistæ porro habent tanquam propriam sententiam illam pietati & rationi omnino contrariam, quod omnia absoluta necessitate veniant, quodque Deus sit causa peccatorum ac demum Anabaptistæ præter alia multa dogmata absurditate plena habent nocturna conuenticula, in quibus nuptias caninas exercent, & aperte etiam proprijs sororibus iunguntur, imo licet fratri germanam sororem in vxorem accipere.

Nota nona. Efficacia doctrinæ, id est conuertentis animas iuxta Psal. 18.

PHilosophi antiqui numquam vel vicina oppida ad suas leges trahere potuerunt, vt docet Athanasius, & Theodoretus. Mahumetani traxerunt quidem multos, sed vi armorum non doctrinæ. Hęretici nusquam leguntur conuertisse Iudęos, aut Ethnicos aliquos, sed solum peruer-

Digitized by Google

inter ſe,& de principatu litigantes. de Aério idem Epiphanius hęreſi 75. *Cum veniſſet Euſtachius ad Epiſcopatum, Aerius magis concupiſcebat, ſed non peruenit ad ipſum, hinc oritur æmulatio.* Neſtorium refert Theodoretus magnam ætatis partem egiſſe, aucupando fauorem populi, fuſca veſte ſimulato pallore, compoſitis verbis, denec tandem ad Epiſcopatum peruenerit. Sabatium flagraſſe deſiderio Epiſcopatus refert Socrates lib.5. hiſto.cap 20. wiclef Hæreſiarcham factum quia Epiſcopus eſſe non potuit, ſcribit Th. waldenſis lib.2.doctri.fidei cap.60. Lutherum vero, quia ægrè ferebat munus promulgandi Indulgentias ab Auguſtinianis ad Dominicanos trāſlatum teſtatur Cochlæus, quamuis ſuperbia Lutheri ſatis in alijs appareat: quare in diſputatione Lipſiæ cum Eckio: Hæc cauſa (inquit) nec propter Deum cœpta eſt, nec propter Deum finietur.

At primi noſtri authores Apoſtoli, ſanctiſsimi fuerunt. Sancti etiam confeſsione Lutheri, Bernardus, Frāciſcus, Dominicus, etſi enim in Eccleſia Catholica ſint plurimi mali, ſunt tamen quam eminentiſsimi ſancti. Inter hęreticos vero nullus eſt bonus. Quare Lutherus, Ipſe mundus, inquit, indies fit deterior: ſunt nunc homines magis vindictæ cupidi, magis auari, magis ab omni miſericordia remoti, magis immodeſti, & indiſciplinati, multò deteriores quam fuerint in Papatu.

Nota vndecima, Gloria miraculorum.

MIracula namque ſunt neceſſaria ad nouam fidē vel extraordinariam miſsionem perſuadendam & ſufficientia, & efficacia ad eandem probandam: ita vt vbi miracula vera inueniuntur, ibi procul dubio ſit vera fides.

Eſſe neceſſaria probatur primo. Quia cum diceret Moyſes ad populum mittendus Exodi 4. *Non credent mihi, neque audient vocem meam*: non reſpōdit Deus, Debent credere, ſed dedit illi poteſtatem faciendi miracula, & ait, *Vt credant quod apparuerit tibi* Dominus, *&c.* Similem poteſtatem dedit Chriſtus Diſcipulis ſuis cum vellet mittere illos. Et dominus Ioan.15. *Si opera*, inquit, *non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent.*

Secundo, qui mittitur debet teſtimonio mittentis oſtendere ſuam authoritatem; aliquin nemo tenetur eum recipere. Mittitur aut vel per ordinarios Prælatos, vel extraordinarie à Deo, ſi prius, debet oſtendere literas ſigillo mittentis munitas: ſi poſterius oſtendere ſigillum Dei, ſcilicet miraculum, iuxta Marci vlti. *prædicauerunt vbique* Domino *cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis.* Ecce ſufficientia, & probatur; quia vera miracula non niſi à Deo fieri poſſunt: Deus autem nequit eſſe teſtis mendacij. Quod ſi miracula fiant ad gloriam alicuius Sancti teſtandam, ſimul etiam veram fidem probant. oſtendunt enim illum hominem verè ſanctū

in terris fuiſſe, & proinde veram fidem habuiſſe.

At Pagani nulla huiuſmodi miracula vſquam fecerunt. Nam quæ leguntur apud profanos authores, facile fieri poſſunt Dæmonis arte, vt oſtẽdunt Tertull. in Apologet. c. 22. & 23. & Auguſt. lib. 10. de Ciuit. cap. 16.

Iudæos non habuiſſe poſt Chriſtum vera miracula, notum eſt, nam & illud de piſcina periit.

Mahumetus fatetur, Chriſto miracula, ſibi gladium datum; nec vlla iactant Mahumetani niſi ridicula.

Falſi Prophetæ, iuxta conuentionem cum Helia, nunquam impetrare valuerunt ignem de cęlo.

Simon Magus tentauit quidem ſuſcitare mortuum, & per aëra volare. Manichæus ſanare filium Regis Perſarum. Polychronius, Monothelita, Lutherus, Caluinus mortuum ſuſcitare, ſed ij omnes omnino decepti ſunt.

Singulis verò ætatibus Eccleſia noſtra miraculis claruit. Prima ætate habemus Apoſtolorum miracula. Secunda, militum Chriſti in exercitu M. Anto Aurelij. Tertia, Gregorij Thaumaturgi. Quarta, Antonij, Hilarionis, Martini, Nicolai. Quinta, plurima deſcripta ab Auguſt. 22. de Ciuitat. c. 8. Sexta, Ioannis & Agapeti R. Pontif. cæteraque narrata à Gregorio lib. 3 cap 2. & 3. dialog. Septima Auguſtini & ſociorum in Anglia. Octaua Cuthberti & Ioannis in Anglia. Nona, Tharaſij ſcripta ab Ignatio Nicæno. & alia patrata in translatione reliquiarum Sancti Sebaſtiani. Decima ſancti Romualdi ſcripta à Petro Damiani, & V Venceslai Regis Bohemorum apud Surium. Item Vltan. & Dunſtani. Vndecima, Sancti Eduardi Regis Angliæ. Anſelmi & Gregorij VIII. Duodecima, S Malachiæ, & Bernardi, qui vna die illuminauit cæcos XI. curauit mancos 10. claudos 18. Decimatertia, Beati Franciſci, & Dominici qui tres ſuſcitauit mortuos, Petri Martyris, D. Thomæ Aquinatis, Bonauenturæ, Cæleſtini quinti. Decima quarta, Bernardini, Catharinæ Senenſis. Nicolai Tolentinati. Decima quinta, Sancti Vincẽtij qui 38. mortuos excitauit. Decima ſexta, B. Franciſci de Paula, Xauerij Societatis Ieſu Preſbyteri & aliorum.

Non eſt admittenda hæreticorum reſponſio, obijcientium Antichriſtũ miracula patraturum, falſa enim erunt: Veſpaſianum duos ſanaſſe, ſed arte medica curabiles, teſte Cornel. Tacito. Neque obiiciant teſtimonium Auguſtini, occultas quaſdam Donatiſtarum reuelationes reſpuentis: neque iactent Pauli Epiſcopi Nouatiani miraculum, quod ad Catholicum Baptiſmum confirmandum, factum eſt, non ad eius fidem comprobandam.

Nota

Digitized by Google

Nota duodecima. Lumen propheticum.

SIcut enim Chriſtus ſuæ promiſit Eccleſiæ donum miraculorum, Marci vltimo, ita & prophetiæ Ioel. 2. exponente Petro Actor. 2. Certum eſt autem à ſolo Deo haberi poſſe notionem futurorum contingentium, nec illam dari niſi in confirmationem veræ fidei & doctrinæ.

Quare Ethnici nulla vaticinia habuerunt, niſi falſa exceptis Sibyllinis & Balaam in confirmationem fidei noſtræ: nam Diabolus vel per ambages reſpondebat, vel quod facturus eſſet, aut quod iã inceptum fuerat, vel à cauſis naturalibus neceſſariis dependebat prædicebat.

Hæretici quotieſcunque aliquid prędicere voluerunt, decepti ſunt: Montanus neſcio quę bella. Lutherus Papæ, Card. Epiſc. Monach. &c. ruinam. Tho. Munſter ſuis militibus victoriam, Lutherani diem iudicij anno 1533. futurum prædixerant: ſed experientia mendaces monſtrauit.

At præter Prophetas veteris teſtamenti, ac eos qui primis 500. annos à natiuitate Chriſti floruerunt, S. Benedictum futura prędixiſſe narrat Gregorius Magnus. Beatus Bernardus, cum quidam peteret ab eo vt oraret pro conuerſione ſui patris Ne timeas (reſpondit, ego illum probatum Monachum in hac Claraualle ſepeliam, quod ita factum eſt. S. Franciſcus prędixit Chriſtiano exercitui pugnaturo certa quadam die contra Sarracenos fore victoriam hoſtibus, quod cum duces contempſiſſent, cæſi fuſique ſunt Chriſtiani ſtrage inaudita. Denique fere nulli coluntur in Eccleſia Sancti, qui etiam Prophetiæ dono non claruerint.

Nota decimatertia. Confeſsio Aduerſariorum.

NOn enim eſt Deus noſter ſicut Deus eorum: & inimici noſtri ſunt iudices. Deut. 32. At nuſquam inuenti ſunt Catholici laudaſſe contrarias ſectas, ſed omnes eas conſtanter improbant.

Plinius Secundus, in epiſt. ad Traia. l. 10. epiſt. ſcripſit Chriſtianos omnia deteſtari vitia, ſanctiſsimè viuere, & ſolum poſſe reprehendi, quod nimis facile pro Deo ſuo vitam profundant, horisque antelucanis ſurgãt ad orandum. Tertullianus in Apolog. li. 1. & 2. teſtatur Paganos voluiſſe diſcuti cauſam Chriſtianorum, ſed damnari ilico quod ſcirent in illos nihil reperturos mali, & c. 5. & 6. affirmat. Imperatores Gentiles probiores fauiſſe Chriſtianis, peiores ſolum perſecutos fuiſſe fideles. Sãctum Antonium, Hilarionem, Martinum à Paganis reuerenter habito ſcribunt Athan. Hieronymus, Sulpitius, in eorum vitis. Ioſephus Iudęus affirmat Chriſtum pluſquam hominem & verè Meſsiam, Philon ſcribit, teſte Hie-

Digitized b Google

ron. Epiph. Sozom. Beda, librum de laudibus Christianorum sub Marco Euangelista in Ægypto.

Mahumetus in Alcoran. cap 4. docet Christum esse Prophetarũ maximum & ipsam Dei animam habere: Sultanum Ægypti veneratum fuisse S. Franciscum tradit S. Bonauentura in vita Sancti Francisci.

Totila Arrianus singulari affecit honore sanctum Benedictum, & Lutherus ipse in lib. contra Anabaptistas. *Nos* inquit *fatemur sub Papatu plurimum esse bonos Christianos, imo omne bonum Christianum, atque etiam illinc ad nos deuenisse. Quippe fatemur in Papatu veram esse scripturam sacram, verum Baptismũ, verum Sacramentum altaris, veras claues ad remissionem peccatorum, verum prædicandi officium, verum Catechismum, vt sunt oratio Dominica, decem præcepta, articuli fidei. Dico insuper sub Papatu veram Christianitatem, imo verum nucleum Christianitatis esse.* Ac si nos nucleum habemus, quid sibi reseruant nisi corticem & putamina? Philippus, Bernardum, Dominicum Franciscum appellat Sanctos. & cum inter Catholicos & hęreticos Heluetios post multa prælia pax componeretur, in primo articulo concordiæ hęretici scribebant, se velle deinceps dimittere confœderatos quietos, circa veram, indubitatã & Catholicam fidem suam; Catholici vero, se velle dimittere confœderatos quietos circa fidem eorum, nihil de vera & indubitata fide addentes.

Nota decimaquarta. Infælix oppugnantium Ecclesiam exitus.

ET si enim Deus interdum suos flagellat, tamen tandem virgam in ignem proijcit, iuxta illud Deut. 32. *Laudate gẽtes populum eius, quia sanguinem seruorum suorum vlciscetur, & vindictam retribuet in hostes eorum.*

Pharao submersus interiit: Dathan, & Abiron descenderunt in infernum viuentes. Antiochus vermibus & fœtore periit. Pilatus se ipsum interfecit, omnes sciunt miseram Hierosolymorum cladem. Herodes Ascalonita scatens vermibus obiit, cum prius voluisset se ipsum occidere. Tetrarcha miserè in exilio moritur. Agrippa percussus ab Angelo consumptus vermibus periit. Nero, & Domitianus ab aliis crudeliter cæsi. Traianus horrẽda paralysi & hydropisi expirauit. Maximianus, & Maximinus tam horrendis doloribus correpti, vt etiam medici dicerent esse plagam diuinam. Simon Magus cum volare tentasset cecidit, & sibi fregit tibias, pauloque post, cum summa ignominia obijt. Manichæus excoriatur viuus à Rege Persarum, quod filium Regis curaturus, occidisset. Montanus cum suis Prophetissis laqueo finiuit vitam. Donatistæ quidam

cum

Digitiz

cum Eucharistiam canibus obiecissent, ab ipsis lacerati fuerunt. Arius cum excrementis omnia intestina & animam, in publicis latrinis effudit. Iulianus Apostata diuinitus percussus à terra spontè aperta absorptus est. Valens Arianus viuus à Gothis Arianis crematus est. Nestorius lingua à vermibus corrosa miserè interijt. Hunnericus Vandalorum Rex Arianus Ecclesię persecutor vt Agrippa consumptus est. Anastasius imperator Eutychianorum fautor fulmine interiit. Tempore Leonis Iconomachi pestilentia subsecuta combustionem imaginum in foro Constantinopolitano, 300. millia hominum Constantinopoli sustulit. Lutherus, & Oecolampadius morte repętina perierunt. Zvvingliusin bello contra Catholicos trucidatus est. Andreas Carolstadius à Dæmone interficitur. Caluinus vermibus consumptus expirauit, vt Antiochus, Herodes & Maximinus (teste Bolseco in eius vita) qui etiam addit eum obiisse Dęmonibus inuocatis.

Nota decimaquinta. Fælicitas diuinitus collata propugnatoribus Ecclesiæ.

NVmquam enim Catholici Principes ex animo Deo adhæserunt, quin facile de hostibus triumpharint. Notæ sunt in testamento veteri victoriæ Abrahæ, Moysis, Gedeonis, Samuelis, Dauidis, Ezechiæ, Iosiæ, Machabæorum.

Constantinus fęliciter Maxentium vicit, bello paceq; gloriosus. Theodosius senior adeò fuit Deo gratus, vt hostium tela in illos retorquerentur. Honorius vno prælio prostrauit plusquam 100. millia Gothorum, è Romanis ne vno quidē vulnerato vel extincto. Theodosius Iunior dum vacaret pręcibus in Vrbe, circiter 100. millia Sarracenorū ab Angelis acta in Euphratem perierunt. Iustinianus senior, donec Catholicus fuit, Italiam, Africam, aliasque multas Prouincias restituit Romano Imperio: hæreticus factus, cum edictum proponere vellet de sua hæresi, repentina morte sublatus est. Heraclius Catholicus præclarissimam victoriam de Persis reportauit, & crucem Domini recepit? factus Monothelita, omnia illi infœliciter successerunt, & inaudito morbi genere extinctus est. Græci Imperatores à tempore sui schismatis, ab Ecclesia Romana, semper in deterius se habuerunt. Latini magis, vel minus floruerunt, vt magis vel minus Ecclesiæ Romanæ adhęserunt. Tempore Vrbani ij. cum Christianus exercitus versaretur Antiochię in summa desperatione & rerum omniū penuria, reuelabat Deus vbi lancea sacra latebat, eaque pręlata in bello occisa sunt 100. millia Turcarum. Tempore Innocētij tertij cęsi sunt 100.

millia

millia Albigenſium ab octo millibus Catholicorum. anno 1531. quinque prælia commiſerunt pro fide Catholica Heluetij cùm Hęreticis Heluetiis, & ſemper Catholici numero & armis inferiores vicerunt. Carolus V. miraculoſè profligauit in Germania Lutheranos. Denique vix vnquam Hæretici ſuperiores euaſerunt, quando iuſto dimicatum eſt bello.

Epilogus præfatæ diſputationis.

THeatrum vniuerſitatis rerum ponamus ob oculos, (vt elegãter proſequitur Edmundus Campianus in cauſa fidei ratione 16 omne teſtium genus pro fidei confirmatione producens) Quicquid eſt vlpiã peragremus: omnia nobis ad argumentum ſuppeditant. Eamus in cęlum, roſas & lilia contemplemur, purpuratos nempe martyrio, candidatos innocentia, Romanos, inquam Pontifices tres & triginta continenter occiſos. Paſtores terris omnibus qui ſuum pro Chriſti nomine ſanguinem oppignorarũt: Greges fidelium qui Paſtorum veſtigiis inſtitere: Sanctos omnes cęlites qui turbę hominum puritate, & ſanctimonia pręluxere; noſtros hinc emigraſſe reperias. Noſter fuit, vt paucula delibemus, ille martyrij ſitientiſsimus Ignatius, qui in rebus Eccleſiæ neminem, ne Regem quidem Epiſcopo ęquauit; qui traditiones quaſdam Apoſtolicas, quarum teſtis ipſe fuerat, ne dilaberentur ſcripto mandauit. Noſter Anachoreta Teleſphorus, qui ieiunium Quadrageſimę ſancitũ ab Apoſtolis obſeruari ſeuerius iuſsit. Noſter Ireneus, qui à ſucceſsione, Cathedraque Romana fidem Apoſtolicam declarauit. Noſter Victor Pontifex, qui Aſiam edicto coercuit vniuerſam: quod cum aliquibus atque etiam huic Irenæo viro ſanctiſsimo, videretur aſperius, nemo tamen attenuauit, vt exoticam poteſtatem. Noſter Polycarpus, qui ſuper quęſtione Paſchatis Romá adiit, cuius ambuſtas reliquias Smyrna collegit, anniuerſario die rituque legitimo ſuum Epiſcopum venerata. Noſtri Cornelius & Cyprianus aureum par martyrum, ambo magni Præſules, ſed maior ille qui Romanus Africanum errorem reſciderat, hic nobilitatis obſeruantia, qua maiorem eſt proſequutus amiciſsimum ſui. Noſter Sixtus, cui ad aram ſolemnibus ſacris operanti, miniſtrarunt è clero ſeptẽ viri. Noſter Laurentius huius Archidiaconns.

Noſtræ virgines illę perbeatę, Cęcilia, Agatha, Anaſtaſia, Barbara, Aggnes, Lucia, Dorothea. Catharina quę decretam pudicitiam aduerſus & hominum & Dęmonum tyrannidem firmauerunt. Noſtra Helena, quam dominicę Crucis inuentio celebrauit. Noſtra Monica, quę moriens orari, & ſacrificari pro ſe mortua ad altare Chriſti religioſiſsimè flagitauit. Noſtra Paula quę ex vrbano palatio & opimis prędijs in ſpeluncá Bethlemiticam tantis itineribus peregrina cucurrit, vt ad Chriſti vagientis cunabu-

Digitized by Google

cunabula deliteſceret. Noſtri Paulus Hilarion, Antonius ſeniculi ſolitarij. Noſter Satyrus Ambroſij germanus frater, qui tremendam illam hoſtiã circum ſe geſtans in orario, naufragus inſiluit in Oceanum, & fide pleniſſimus enatauit. Noſtri Nicolaus & Martinus Epiſcopi exerciti vigilijs, paludati ciliciis, ieiunio paſti. Noſter Benedictus tot Monachorũ Pater. Chiliadas iſtas decennio non exequerer. Sed nec illos repeto, quos in Eccleſiæ Doctoribus antea poſueram. Memor ſum breuitatis meę. Petat iſta qui volet, non ſolum ex abundanti veterum hiſtoria, ſed multo etiã magis ex grauiſsimis auctoribus, qui pene ſinguli, Sanctos ſingulos memorię reliquerunt. Renunciet mihi de Chriſtianis illis antiquiſſimis, & beatiſſimis, quid autumet vtrius doctrinę fuerint, Catholicę, an Lutheranæ? Teſtor Dei ſolium & illud tribunal ad quod ſtabo, rationem rationum harum, & dicti & facti redditurus; aut nullum cælum eſſe, aut noſtrorum eſſe, illud execramur, hoc definimus.

Nunc è contrario ſi libet inſpiciamus in tartara. Cremantur incendio ſempiterno, qui? Iudæi, quam Eccleſiam aduerſati? noſtram. qui? Ethnici, quam Eccleſiam crudeliſsime perſequuti? noſtram. qui? Turcæ, quæ templa demoliti? noſtra. qui? hæretici, cuius Eccleſiæ perduelles? noſtrę. Quæ enim Eccleſia præter noſtram, omnibus inferorum portis ſe oppoſuit.

Cum pulſis Hebræis Chriſtiani ſuccreſcerent Hieroſolymis, Deum immortalem qui concurſus hominum ad loca ſacra fuit, quæ vrbis religio, quæ ſepulchri, quæ præſepij quæ Crucis, quæ monumentorum omnium, quibus velut exuuijs marito Eccleſia Sponta delectatur! Hinc manauit in nos Iudęorum odium ferum, & implacabile. Queruntur etiam nunc, maiores noſtros maioribus ſuis exitio fuiſſe. A Simone Mago, & Lutheranis nullum ictum acceperunt.

Quocunque me oculis & cogitatione conuertero, ſiue Patriarchas intueor & ſedes Apoſtolicas: ſiue Antiſtites cæterarum gentium: ſiue laudatos Principes, Reges, Cæſares: ſiue Chriſtianorum cuiuſque Nationis initia: ſiue vllum iudicium vetuſtatis, aut lumen rationis, aut honeſtatis decus, noſtræ fidei ſeruiunt, & ſuffragantur omnia.

Teſtis ſucceſsio in qua ſemper Eccleſia, (vt cum Auguſtino loquar) Apoſtolicæ Cathedrę viguit Principatus. Teſtes illæ reliquę ſedes Apoſtolicæ, in quas hoc nomen inſigniter conuenit, quod ab ipſis Apoſtolis horumue auditoribus exędificatæ fuerint.

Teſtes vbiuis gẽtium Paſtores, loco diſsiti religione noſtra cõcordes, Ignatius & Chryſoſtomus Antiochię: Petrus, Alexander, Athanaſius, Theophilus Alexandrię: Macarius & Cyrillus Hieroſolymis: Proclus Cõſtantinopoli: Gregorius & Baſilius in Cappadocia: Thaumaturgus

Teſtes Academiæ, teſtes legum tabulæ, teſtes vernaculi mores hominū, teſtes electio Cæſarum & inauguratio, teſtes Regum ritus, & inunctio, teſtes equitum ordines, ipſæque chlamydes, teſtes feneſtræ, teſtes numi, teſtes vrbanæ portæ, domuſque ciuicæ, teſtes auorum fructus & vita, teſtes res omnes, & reculæ nullam in orbe religionem niſi noſtram imis vnquam radicibus inſediſſe.

Quæ mihi cum ſuppeterent & certè ſic afficerent meditantem, vt his hominibus nuncium remittere Chriſtianis, & conſociari cum perditiſſimis quibuſque videretur inſolentis inſanię non diffiteor animatus ſum, & incenſus ad conflictum. Quo mihi ſit ęquior Charcus, qui me tam immaniter concerpit, ſi hanc animulam peccatricem, quam tanto Chriſtus emit, viæ tutæ, viæ certæ, vię regię malui credere, quam Caluini ſcopulis dumetiſve ſuſpendere. Hactenus Edmundus Campianus.

SECVNDA PARS.

De ratione agendi cum hæreticis, & de modo iuuandi ipſos, & primo de origine omnium hæreſum.

LVculenter ſane Iodocus Lorichius in flagello hæreſum, ſtatim in prefatione, hæreſum, omnium fere huius temporis originem probat eſſe libertatem. Eſt namque (inquit) primum ac pręcipuum propoſitum ac ſtudium hæreticorum huius ſęculi, vt in omnibus actionibus ſuis ſua vti poſſint libertate. Atque ad hanc obtinēdam tuendamque finxerunt hæreſim pręcipuam, fidem ſolam iuſtificare.

Pro hac hęreſi defendenda, doloſe finxerunt alias multas. Vt Decalogum non pertinere ad Chriſtianos. Euangelium non docere præcepta. Nulla eſſe Concilia Euangelica, nec opera ſupererogationis. Bona opera quęcunque, non eſſe neceſſaria ad ſalutem. Orationes prolixas, ieiunia, peregrinationes, vota, vitam monaſticam. & quęcunque opera pęnitentię, indulgentias; eſſe inutilia ad ſalutem. Non eſſe homini opus alia gratia Dei ſanctificante, quam ſola fidę Et Sacramenta non conferre aliquam gratiam. Nulla peccata nocere homini chriſtiano habenti fidē. Solos infideles damnari. Purgatorium nullum eſſe. Nec ſuffragia pro defunctis aliquid prodeſſe.

Digitized by Google

præterea vt has & alias ſuas hæreſes libere vt vellét, prędicare poſſent, finxerunt Papam & Epiſcopos non habere poteſtatem de doctrina fidei ac religionis dijudicandi. Papā non eſſe caput Eccleſiæ, Epiſcopos non habere maiorem poteſtatem quam Presbyteros vel ſacerdotes in Eccleſia. Excommunicationes, & reliquas Eccleſiæ cenſuras, & pœnas, non obligare credentes.

Ad hæc vt prædicantes ipſorum libere poſſent habere, ac ducere vxores, finxerunt Ordinis ſacramentum nullum eſſe. Non eſſe Eccleſiaſticam Hierarchiam in Ordinibus ſacris. Clericos nō eſſe immunes à Iuriſdictione Magiſtratuum ciuilium. Non habere eos ſpiritualem characterem indelebilem. Non eſſe eis dandas Decimas. Horarum Canonicarum preces eſſe vanas, ac ſuperſtitioſas, vt ſe ab earum recitandarum obligatione fraudulenter eximerent.

Cumque videant ſe puros Laicos eſſe, qui nec ſacrificare nec vllas res benedicere poſſunt, idcirco Miſſæ ſacrificium nefariè blaſphemant. Confirmationem negant eſſe ſacramentum. Exorciſmos obſeſſorum à Dæmonibus vt ſuperſtitioſos contemnunt. Benedictiones aquæ, cereorum, olei, fructuum, & quarumlibet aliarū rerum, ſicut & Dedicationes, Conſecrationes, benedictiones Templorum, Altarium, Cęmeteriorum ſacrarum veſtium, ac vaſorum, & vniuerſos Eccleſiæ ritus, ſeu Cęremonias derident. Omnia vero fraudulenter; ne obijci eis poſsit, cur iſta non obſeruent cum Eccleſia Catholica.

Denique vt eſſent liberi à timore Iudicij diuini, & æternæ damnationis propter peccata ſua, finxerunt Adam, & Euam, & omnes homines ordinatione Dei peccauiſſe & peccare. Deum indurare & excæcare homines vt peccét. Hominem non habere liberum arbitrium. Omnes Chriſtianos certo credere debere ſe eſſe prædeſtinatos ad vitam æternam propter ſolā fidem in Chriſtum, Deum non imputare peccata credentibus. Infideles creatos eſſe ad damnationes. Chriſtum non eſſe mortuum pro omnibus hominibus, nec omnes redemiſſe aut redimere voluiſſe à dānatione. &c.

Ad hæc capita omnes aliæ hęreſes haud difficulter referri poterunt. Nā perpaucę ſunt, quas non ob aliquem prętextum tuendę prauę libertatis, ſed ſola inuidia, & contradicendi libidine aduerſus Eccleſiam Catholicā effinxerunt.

Curam vero ac modum quem hęretici habent in diſſeminandis erroribus ſuis, ſummatim etiam perſcribam: vt & aptius hęreticorum machinis contraria adhibendo remedia, miniſtri Catholici occurrant.

Quibus

Digitized by Google

Quibus medijs Miniſtri ſuam promoueant ſuperſtitionem vbi, primum de libris, concionibus & cantilenis. §. 1.

NOn vna eſt ratio, qua miniſtri ſuam ſuperſtitionem inter ſuos cõſeruant: potiſsima vero eorum inſtrumenta ſunt, ſcripti libri, conciones, lectiones Catechiſticę, cantiunculę, imagines, ſpecies quædam probitatis, & excommunicationes.

Inter libros autem cæteris perniciosiores ſunt, paruuli tractatus duorũ vel trium foliorum, ſecundum varias occaſiones editi: Verbi gratia: Cum Bremenſes cogitarent Chriſti & Sanctorum ſimulachra è templis exturbare, ſpargebant ij primum libellum aduerſus Idola. Iidem cum eſſent abrogaturi Baptiſmum infantium, alium libellum extrudebant: cui titulus, de legitimo Baptiſmo.

Noxij ſunt huiuſmodi Commentarioli plures ob cauſas. Primo, quia facilè diſperguntur. ferũtur enim à circũforaneis, & ijs quiminutas merces pectines, ſpecula, perſpicilla, ligulas, & pro infantibus crepundia geſtant vicatim & oſtiatim. Deinde, facile emuntur à quouis, cnm ſint parui pretij. Tandem cito leguntur, quia exigui; & facilius retinentur memoria quia non ſunt longi argumenti.

Conciones in quauis Parœcia fiunt vt minimum quotidianæ: ſolemne eſt omnibus aliquid intermiſcere aduerſus Eccleſiam, & Romanum Pontificem: Lectiones. Catechiſticæ bis peraguntur in hebdomada, Diebus dominicis & ferijs quartis tempore pomeridiano. In ijs non ſolum petitur penſum lectionis memoriter recitandæ à pueris, & paruulis puellis: verum etiam ab adultioribus: Examinantur enim ancillæ & virgines nubiles à Miniſtro circumambulante, & candido bacillo eas euocante.

Cantilenæ vernaculo idiomate, quarum plurimę ex ipſiuſmet Lutheri officina ſunt profectę, mirum eſt quam promoueant rem Lutheranam. Quædam ſunt Catechiſticę, quędam dogmaticę, alię morales, alię ęmulantur pſalmos pios, recitant exagitantque Chriſtianorum vitia, ſeu vera, ſeu ficta. Maxime autem ſolemnis oda illa eſt, quę Pontifici, ac Turcę ſimul inferni abyſſum imprecatur.

Nec templa ſolum & ſcholæ huiuſmodi cantus reſonant: verum etiã ædes priuatæ, officinæ, fora, plateæ, campi. Nam ſunt in vſu apud omne genus hominum, vbique locorum, ſeu tędij ſolandi, ſeu laboris leuandi, ſeu temporis fallendi cauſa.

Digitized by Google

Imagines pernicioſæ.

QVid vero dicam de imaginibus quæ in Romanum Papam & in totã Eccleſiam Catholicam apud Saxones & alios circũferũtur? Eæ profecto tanto magis ſunt noxiæ; quãto ſe patentius in oculos omnium ingerunt: quanto facilius intelliguntur à vulgo, quanto magis imaginoſam vim afficiunt ipſiq; memoriæ tenacius inſidere cõſueuerũt. Huc accedit quod nõ ſolũ religionis cauſa emantur: ſed & ornatus gratia, lõga ſerie affigãtur parietibus. Etſi autẽ Caluiniſtæ extremi ſint imaginum oſores, nũquã tamẽ abſtinẽt ſe ab ijs quæ hãbent ludibriũ aliquod Catholicorũ.

Cæterum inter alias peſtilentiſsimæ ſunt, quæ ſpeciem quandam apud ipſos præ ſe gerunt, crudelitatis, diſſidiorum, aut impietatis: qualis eſt typus inquiſitionis Hiſpanicæ, in quo incarcerationes, accuſationes, tormenta, condemnationes, & neces, hæreticorum calamitoſo ſchemate figurantur, adiuncta aliqua narratione de iugo Babylonico, & (vt ipſorum verbis loquar) de tyrannide Romanenſium.

Item vt vulgo perſuadeatur nos Catholicos eam nequaquam colere doctrinæ concordiam, quam prædicamus, editæ ſunt imagines Religioſorum ordinum habitu cuiuis proprio & domeſtico: ſed adiuncta hæreſeos nomẽclatura: Nã ſuper Monacho Benedictino inſcriptio eſt: hæreſis nigrorum Monachorum: Super Franciſcano hæreſis nudipedum, ſuper Dominicano hæreſis Prædicatorum.

Mox vt oſtendant Miniſtri Summum Pontificem eſſe Antichriſtum exhibent longam antitheſim vitę Chriſti, & Papę: Chriſtum repræſentãt inſidentem aſinæ: Pontificem vero à viris ſuccollantibus ſublimem geſtatum in ſede: Chriſtum lauantem pedes diſcipulorum, Papam porrigẽtem pedes ſuos cuidam Regi ad oſculum: Chriſtum coronatum ſpinis: Pontificem redimitum auro & gemmis: Chriſtum in Cruce ſe totum pro peccatoribus gratis largientem: Pontificem in throno pro Indulgentijs & beneficijs pecunias accipientem. Horret animus cætera perſequi, nefanda enim & nimis multa ſunt.

Fictã Miniſtrorum probitas.

VT vero Miniſtri fucum faciant ſuis abſurdis inuentionibus: monent ij populum ſæpiſsimè ad frequentem Communionem. Edunt identidem libellos exhortatorios ad virtutem: conſolatorios pro omni genere afflictorũ: Inſtructorios pro Cõiugibus, pro prægnantibus, pro viduis, pro ſubditis, pro Principibus.

Catechiſmum docentur Infantes quamprimum incipiunt balbutire, mane numquam præbetur iuuentuti ientaculum, niſi prius recitauerint: benedictio-

Digitized by Google

benedictionem matutinam, Orationem Dominicam, Symbolum Apostolicum, Decē præcepta. Prandio cæneque semper præmittitur benedictio, à filijs & filiabus familias; quorum absentiam tupplet honoratior accumbentium.

Post refectionem aguntur gratiæ, decantata etiam aliqua cantiuncula, & addito Psal. Dauidis.

Etsi plurimū initio Lutherus prædicauit conscientię libertatem, nihilominus ita vexant Lutherani Ministri eos, qui statо tempore Communionem ipsornm non accedunt; vt necessarium sit illos vel hæretica Cō-munione vti, vel conuasatis suis rebus è loco discedere. nunquam enim cessant prędicantes in publicis locis eos nominatim obiurgare, appellare impios Mammaluccos, indignos qui cum bonis viris conuersentur. Aiunt prętерea illos qui cum ipsis cibum sumunt, aut aliquid aliud agunt, seu emendo seu vendendo, eidem sibiacere maledictioni.

Et hęc quidem de hęreticorum astutia & solitudine dicta sufficiant: Videamus nunc quiqus medijs sint adiuuandi, vt resipiscant, & ad veritatem Catholicam perducantur.

Industriæ aliquæ pro Hæreticis adiuuandis. §. 2.

BReuiter ex documentis à doctiss. Patribus Francisco Costero, & Antonio Possеuino & alijs, quomodo agendum sit cum hęreticis, vt ad fidei veritatem conuertantur, edocebimus.

Magnum, inquit Costerus, est discrimen, teste D. Augustino ad Honoratum de vtilitate credendi c. primo: inter Hæreticum & eum qui credit Hęretico, ille compendij sui, & pręcipuè glorię principatusque gratia novas & falsas opiniones vel gignit, vel sequitur: hic vero eiusmodi hominibus specie quadam veritatis & pietatis asimularç deceptus fidem habet. Hac significatione, Hęreticum post vnam & secundam correptionem vult vitandum D. Paulus, quia subuersus est huiusmodi & proprio iudicio condemnatus. Veteres quoque Patres omnes communi consensu disputationem cum proprij nominis Hęretico dissuadent. de quo etiam nos latè lib. 2. scripsimus: quod eiusmodi concertatio (vt dicebat apud Sozomęnum historia tripartit. lib. 9. c. 18. Nectarius Patriarcha Constantinopolitanus (*non solum schismata non vniret, sed amplius diuideret.* Nam sicut vulpes nec mansuescit vnquam, nec cibo vtilis est (ait D. Ambros. lib. 7. in Lucam) ita neque Hæreticus vulpeculę nomine in diuinis litteris designatus: contentiosi enim nimium sunt hęretici (ait D. Cyrillus) li. 2. Thesau. ca. 2.

& quia

& quia peruerſi ſunt,& decreuerunt animo non mutare ſententiá quodcunque etiam contigerit,inquit B.Chryſoſt.ſi tamen vitari nequeat cõgreſſus,ne ſine fructu,eorum ſaltem qui audiunt,differatur,quatuor quæ ſequuntur,videntur vtiliter obſeruari poſſe.

Primum vt reſpondentis potius quam oppugnantis perſonam ſuſtineas,& quod facilius ſit argumenta in contrarium allata confutare,quam ſuperbum & arrogantem aduerſarij animum rationibus conuincere qui omnes rimas euadendi quærit. Scripturas torquendo,mutilando, reijciẽdo. *Quid promouebis* (ait Tertullianus lib. 1. de præſcrip.) *experientiſsime ſcripturarum,cum ſi quid defenderis negetur è diuerſo ſi quid negaueris defendatur,& tu quidem nihil perdes,niſi vocem,in contentione nihil conſequeris niſi vilem de blaſphematione laudem.*

Deinde danda eſt opera vt intra limites vnius materiæ aduerſarius cõtineatur: Eſt enim Hæreticis præſertim rudioribus,qui ſibi tamen non parum ſapere videntur,familiare,vt cùm diſſolutis argumẽtis in vna aliqua cauſa ſe conuictos animaduertunt,alio dilabantur,& rerum diuerſarum multitudine antagoniſtas ſuos obtundant,ne ſi nihil in medium afferant, manus dare vincique videãtur: hoc autem nulla ratione patiatur Catholicus,niſi ſibi in illo,de quo prius agebatur ſatisfactum eſſe fateatur.

Eſt præterea ad rectam argumentandi formam aſtringendus Hæreticus,vtque omiſsis ſuperfluis nudam ratiocinationem proponat: qua in re non parum laboratur ab aduerſarijs,qui vt dialecticæ ignari ab argumentando grauiter hallucinãtur,vel Sophiſtarum more ratiocinationes ſuas oratorijs pigmentis,quaſi fuco quodam colorando,falſa pro veris, dubia pro certis,indoctis auditoribus venditant.

Ad extremum conuitia,maledicta,cognomina quibus nomina noſtrorum vrgere ſolent,ſurda velut aure ſunt præteruehenda. Nam ſicut qui malam cauſam coram Iudice tuetur,cum rationibus & æquitate deſtituitur,clamoribus inſtat: ita Hæreticus cum veris ac ſolidis argumentis ſe vincere poſſe deſperat,contumelijs certat,vt rem à legitima diſputatione ad contentionem detorqueat. Tu vero,diſsimulatis omnibus verborũ portentis,quaſi cum homine phrenetico ac furioſo negotium habeas, in ſolam miſeri hominis ſalutem & conuerſionem animum intendas. Cogita non hominem,ſed ſpiritum erroris,ſed ipſum Dæmonem per os hominis iſta maledicta euomere. Quare miſereat te potius eius, verbis vtere aduerſus eum humanis & beneuolis,tacituſque Deum ſubinde pro anima Dæmonis laqueis æternorumque ſuppliciorum periculis irretita precare. Quod ſi apud ipſum nihil proficies, ſaltem auditoribus infectis ſcrupulũ aliquem ac dubitationem inijcies. Sumus enim ita comparati, vt moueamur modeſtia, indignemur petulantia,

Hactenus

Digitized by Google

Hactenus de ijs quos vere & propriè hæreticos appellamus. Superest dicamus quemadmodum credentes Hæreticis, hoc est qui vel ad hæreticos defecerunt, vel in fide nutant, tractandi sint. Inter quos maiori studio videntur illi iuuandi, in quibus maior conuersionis spes apparet. Ad quã rem inter alia tria ista communia pũcta poterunt esse adiumento: Vt primò percunctéris ab eo qui cum agis, quas ob causas ab Ecclesia recesserit, ac totius orbis Christiani societatem, & communionem deseruerit: maioresque suos atque adeò omnes omnium nationum, omnium sæculorum, omnis memoriæ homines, qui Catholicè decesserunt, sceleris ac nefariæ infidelitatis, mortuos tam seuere condemnauerit? Quia si rectè credit Hæreticus, omnes isti perierunt.

Tum deinde, qua ratione, qua authoritate commotus, huius potius quam illius Hæretici sectam sequatur; cum omnes sua dogmata scripturarum testimonijs confirment: si dicat huius vel illius vocem videri sibi magis rationi & veritati consentaneam; fateri cogitur illud suum videri esse regulam fidei. Vnde concludes illum Hæreticum esse, hoc est electorem, qui sibi ex multis quod credat, suo ipse arbitrio & voluntate deligat.

Denique vrgebis illum vt vel vnum hominem ex omni antiquitatis memoria producat, qui cum vno (verbi gratia Luthero) in omnibus senserit. Neminem proferre poterit, ne ex hæreticorum quidem albo, quorum quisque diuersam quam sibi ipse finxerit, religionem coluit. Age igitur amice, Estne æquum vt repudiata totius orbis disciplina, doctrinam vel hactenus inauditam, vel olim totius antiquitatis consensu explosam amplectaris, hac sola ratione, quia tibi ita videatur. Ergo tot inuictissimos martyres, tot viros doctissimos, tot Christi Confessores integerrimos, qui fidei suæ veritatem innumeris miraculis testatam reliquerunt, impios, infideles, idololatras fuisse confirmabis, sempiternisque supplicijs viuos, mortuosque condemnabis: & hoc solum quia tu tibi videris melius sapere, & rectius intelligere scripturas? Quasi vero Ecclesiam illam Christus quam acerbissima morte sibi in Cruce despondit, in tam tetris erroribus totos 1600. annos iacere passus fuerit, donec post tot sæcula tui ingenij lumine mundus collustraretur.

Hæc, & id genus alia, cum quadam pia commiserantis animi significatione, modestè proposita, magnum habent momentum, ad animum hominis seducti, non prorsus obstinati commouendum; præsertim si magnitudo periculi, æternitas inquam suppliciorum, etiam atque etiam inculcetur, iuxta illud Isaiæ 60. *Gens & regnum quod non seruierit tibi, peribit.*

His namque cogitationibus iactatus Hæreticus, si non omninò erro-

rem deponet, nutabit tamen fortaſſe, & rei grauitatem imminenſque periculum ſerio cum animo ſuo cõſiderabit, cogitans non minus ipſum cum pauculis ſuis Symmiſtis in errorem laplum quam orbem terrarum vniuerſum. Hactenus ex Coſtero in præfatione Enchiridij.

Epiſtola Pat. Petri Fabri Societat. Ieſu, de modo agendi cum Hæreticis. §. 3.

MIſsis ad me ſubinde literis efflagitaueras vt certos tibi ſtatuerem Canones, & documenta quibus diuini verbi miniſtri vti poſſent ad extirpandos ex animis Hæreticorum errores & inueteratos illorũ morbos curandos ſine propriæ ſalutis iactura. Huic ergo petitioni nihil hucuſque reſpondi nunc temporis cauſatus anguſtias, nunc inquietudinem, quæ me domi habebat, incuſans: nec minus honeſto titulo mercari modo ſilentium poſſem, infirmam huius manus valetudinem pro me adducens. Verum illud potiſsimum me purgat, quod rationes quales tu deſideras audire mihi nullæ ſuccurrunt: dicam tamen nonnullas, qualeſcunque citato ſcribentis calamo obuenerint. Atque illud primo loco monendi ſunt, qui ſalutem animarum ſitientes ad noſtræ tempeſtatis Hæreticos commeant, vt charitatis intimæ viſcera erga illos gerant, ſyncere atque ardenter illos ament, nullos fouentes animo cogitationes quæ illos contemptu dignos ſuadeant.

Accedit huc ſecundus Canon, vt illos nobis conemur beneuolos atque propitios reddere, vt recte de nobis ſentiant, & iudicent intra ſe. Hoc autem conſequi non fuerit difficile, ſi comiter illos alloquamur, nihil initio diſcrepantes, aut controuertentes, ſed de ijs rebus tantum cõſtituatur ſermo quæ nobis cum illis conueniunt. Fugienda igitur imprimis controuerſia, vbi altera pars videatur alteram deprimere: prius enim communicandum eſt in his quæ vniũt, quam in ijs quæ diuerſitatem ſenſuum oſtendere videantur. At vero quia hæc Lutheranorum ſecta eſt filiorum ſubtractionis in perditionem: ac prius in eis perijt bene agendorũ ſenſus, quam credendorum fides, medicinæ ordo ęgritudinis ordinem ſequi debet. Procedendum igitur eſt cum illis ab ijs quæ faciunt ad bene ſentiendum ſecundum affectus, ad ea quæ ſunt & faciunt ad credendum. Erat enim ſane olim in Eccleſiæ naſcentis primordijs contrarius ordo ad auertendum ab infidelitate homines. Hinc ſiquidem erudiendus primum erat intellectus ac prȩceptis noſtræ fidei imbuendus. Hęc enim fides ex auditu eſt, deinde ad rectè ſentiendum de moribus, qui ſunt ſecundum fidem acceptam paulatim perducebantur. At Lutheranis ſi ad bonos mores redire

Digitized by Google

dire ſuadeas,facile ad ſanam fidem,mentemque reuocaueris. Si igitur in hominem incidas,cuius non ſolum doctrina impia ſit, & pernicioſa, ſed vita etiam moribus corruptis perdita;vt hic æger releuetur, neceſſarium eſt colloquijs hinc inde quæſitis ſenſim à moribus prauis deterreri:neque eſt antea vllum verbum de erroribus in fide faciendum.

Expertus ego ipſe ſum aliquando:cum enim vir quidam me rogaſſet, vt hominem qui pertinaciter acquieuerat Lutheri erroribus,eximerem è laqueo,ſi poſſem,cum præſertim dogma illud de coniugio Sacerdotum mordicus teneret,ego ilico hominis mores noſſe pertentaui,protraxi itaque ſermonem,atque ex familiari colloquio,vitam eius deprehendi, vitiorum ſordibus labefactatá:aſſueuerat enim meretricijs amoribus multis retro annis:illuc igitur appuli animum,vt amores impudicos radicitus à corde euellerem,nihil interim de fide ſana apud illum memorans. Factus voti compos nihil vltra neceſſe habui laborare Sed ipſe qui curabatur Domini gratia, aperuit animi oculos,& errorum tenebras diffugare cœpit:quippe qui ex amorum prauitate & ortum habuerit & incrementum. Sed quia pleræque omnes Lutheri Scholæ,in humanorum operum meritis excludendis miſeré errant,oportebit primum opera quæ illi cõtemnunt ſtabilire,deinde ad fidem promouẽdá gradus facere,ea ſemper apud illos loquẽdo,quæ mirabilẽ virtutũ amorẽ,& deſiderium in ipſorũ animis excitẽt:quod vt fiat illuſtrius,manifeſto exẽplo oſtendã. Dicet tibi Hęreticorum aliquis Eccleſiam,neque ad perſoluendum horarias preces nec ad audiendum Miſſæ ſacrum,nec ad ſimilia poſſe adigere, propoſita Capitali pœna tranſgreſſoribus:huius tumentem animum permoueas oportet vt orationi & Miſſæ libenter vacet; talem ſiquidem deuotionem orationis,& Miſſæ temporibus ſtatutis habẽdæ,qui primum excludit, verę fidei vltimum fecit naufragium. Erit autem magnum operæ pretium animaduertere quibuſnam erroribus innitãtur præcipuè Lutheranorum capita & Hæreſiarchę. Hi nimirum in præcepta ſanctioneſque Eccleſiæ, ac Sanctorum Patrum acerbè inſultant:Sit hoc,quidnam eſt niſi exiguas & pene exhauſtas in ſe vires cognoſcere ad benè obtemperandum, & ad laborem tolerandum cum poſſe deſperant, vt omnes Canones præceptaque Eccleſię ab ipſis purè obſeruentur. Sunt igitur prædicatione hortatuque à puſillanimitate ſpiritus qua ſubmerguntur erigendi, reficiendi, animandi,& ſancta ſpe implendi,vt ſibi de ſe ipſis polliceantur (in Domini virtute ſeu digito) non ſolùm quę iubentur ſe præſtaturos, verum multo maioribus rebus ſuffecturos. Ac ſane intrepidè dicere poſſum,ſi doctrinæ efficacia & ardore ſpiritus Lutheranus perſuaderetur, ex obtemperandi voluntate omnia ſua alieno arbitrio moderanda concedere; ac religionis cultum quem ſemel exuit reſumere; hoc inquam ſi perſua-

detetur, Lutheranus & faceret eadem opera, Hęreticus esse desineret, sine alia digladiatione aut controuersia: nec negauerim tamen ingenti robore spiritus, illustratioeque diuina, ac inflammatione cordis non tepida Lutherano opus fore ad tantam firmitatem in bono, & humilitatem & tolerantiam ac id genus virtutes consequendas. Sunt enim haud dubiè omnes necessarię huiusmodi, ex tanta miseria & subuersione in statum fœlicissimum migraturo.

Vnde colligimus non esse datum humanæ prudentiæ sibi polliceri certam Hæreticorum reductionem: difficile enim, ne dicam impossibile, & ad resipiscendum emollire homines subuersos nisi Dei digitus, in homine per hominem diuinitus operetur. Si quis etiam apud illos argumentorum ignarus aut certè negligens loqueretur de vitæ honestate, de virtutum ornamentis, de orationis fructu, de mortis agone, de inferni cruciatibus, aut huiusmodi alijs, quæ vel Ethnicos permouerent ad vitam frugaliorem; hic nimirum multo plus prodesset Hæreticis, quam alius quiuis authoritatibus, & locis argumentorum onustus ad euincendum. Et vt semel omnia dicam, hæc gens admonitionibus exhortationibusque suadenda est, ad mores corrigendos, Deique timore ac amore frenanda est. Sic enim fiet vt pusillanimitatem exuant, tædium diuinorum abijciant, mentis diuagationem sistant, & alia multa compescant, quæ reuera non prius intellectum oppugnarunt aut læserunt, quam manus pedesque tum corporis tum animi. Christus redemptor omnium Spiritus sui diuini ope cadentes sustineat & lapsos erigat; nouit enim optime verbum suum libris scriptum non sufficere. Finem fecero si te prius rogem, memineris me hæc scripsisse gratia obsequendi Sancto Spiritui soli, qui te ad hoc postulandum impulit. Si locum meditationi, mentique intimæ dedissem, plura fortasse occurrerent in rem præsentem: sed vt mihi persuadeo, omnia dirigi possunt ad Canones prædictos. Vale. Hactenus Faber.

Huius viri alias breuissimi documenta eatenus accipienda sunt, quatenus negotium est cum Hæreticis illis, siue sint populares, siue nobiles, aut etiam Ministri, quibus altius in corde peruersitas nondum misit radices, quare cum istis mitius agendum est ac amica & placida conuersatione, aut argumentatione vtendum potius, quam biliosis inuectiuis. sic Magnus docuit Augustinus contra epist. fundamen. c. 1. *Magis enim* (inquit) *de correctione eorum, qui imprudentius forsan, quam malitiosius hæresi adhæserunt, quã de subuersione cogitandum est. Et quamquam Dominus per seruos suos regna subuertit erroris, ipsos tamen homines, in quantum homines sunt, emendandos esse potius quam perdendos iubet, &c. Illi ergo in vos sæuiant, qui nescium cum quo labore verum inueniatur, & quam difficile caueantur errores. Illi in vos sæuiant, qui nescium cum quanta difficultate sanetur oculus interioris hominis, vt possit intueri solem suum,* &c.

Digitized by

&c. Illi in vos ſæuiant, qui neſciunt quibus gemitibus & ſuſpirijs fiat, vt ex quantulacunque parte poſsit intelligi Deus. Poſtremo illi in vos ſæuiant, qui nullo tali errore decepti ſunt, quali vos deceptos vident: hæc Auguſtinus. Demum ipſa cum verbo Dei ſcripto, & tradito doctrina Patrum inſinuanda, ita vt commode ipſi per ſe legant, præcipuè vero monendi ſunt, vt euoluant Tertulliani præſcriptiones aduerſus hęreticos: Cypriani librum de vnitate Eccleſię: item Auguſtini eiuſdem argumenti contra Donatiſtas, nec non eiuſdem tractatum aureum de vtilitate credendi ad Honoratum: quin & Vincentij Lirinenſis commonitorium aduerſus prophanas hæreſeon nouitates. Tū his omnibus quaſi plenioris confirmationis cauſa adiungat Baronij Annales Eccleſiaſticos, fidiſsimos antiquitatis teſtes, Bellarmini diſputationes accuratiſsimas. Mox item priuatim cum iis agatur, nam ita multi ad cor redierunt, fidemque Catholicam deinceps egregiè propugnarunt.

Quod ſi cum peruerſiſsimis agendum ſit, quales plerumque ſunt Caluiniani, & aliarum Hæreſum ſectarij: ij ſi poſt vnam vel alteram correptioné moniti non reſipiſcant nulla cum talibus, inquit Cyprianus Epiſt. 3. lib. primo commercia copulentur. Sed qualeſcunque hæretici ſint, meminerit qui cum ijs aget, expedire quam maxime, ita in lectione Euangeliorum, & ſcriptorum Apoſtolicorum eſſe verſatum, vt loci pręcipui ſint noti, quibus ex ipſo Dei verbo ſcripto Hæretici conuincantur. Et vero cum hoc vnum ipſi vrgeant, anteuertenda illorum eſt fraus, ac dicendum nolle nos niſi vt ex verbo Dei agant nobiſcum: inde enim fiet, vt quoties aliquem ex ſuis Hæreſiarchis attulerunt, vel ex proprio marte enunciauerint, id ipſum ruat per ſeſe, ac illorum aſtus in ipſorum recidat caput.

Præterea quæſtionibus Hæreticorum, vt prudenter aduertit Anton. Poſſeuin. aliquando reſpondere oportebit ea ratione, qua Chriſtus Dominus in refellendis Phariſæorum erroribus aut reſpondendo eorum interrogationibus vtebatur. Nam vt optime aduertit Gregorius Nazianzenus: Chriſtus (inquit) quaſdam quæſtiones ſoluere, atque explicare ſolet, quaſdam comprimere atque obſtruere. Cum ex eo quæritur, in qua poteſtate hęc facis? propter interrogantium vecordiam, & ineptiam vicisſim ipſe interrogat, Baptiſmus Ioannis è cęlo erat, an ab hominibus? atque vtrimque interrogantes ſuos premit atque conſtringit. Vnde etiã nobis nonnunquam ad Domini imitationem, eos qui curioſa diſputatione nos laceſſunt, comprimere, quęſtionumque abſurditatem abſurdioribus interrogationibus ſoluere licet: nam ipſi quoque in rebus vanis interdum ſumus: vt in his quę ſunt ſapientię glorier. At cum quęſtionem ratiocinatione indigentem videt, tum vero eos à quibus interrogatur prudenti reſponſo nequaquam indignos cenſet.

igitized by Google

Experientia compertum eſt, vt hęretici in circuitu agunt, ſic eorum aſtum retundi cum Diuinum verbum ijs obijcitur, vnaque in quęſtione coguntur conſiſtere.

Porro vtile erit perlegere Auguſtini diſceptationes, quas habuit cum ſui temporis hęreticis; quaſve noſtri tęporis inſignioris Theologi habuere, vel Pariſijs, vt Clandius Sanctes, & Vigoreus cum Caluinianis: vel in Germania, vti Eckius, Cochleus, Ioannes Piſtorius cum Lutheranis: vel Petrocouię in Polonia cum Arianis, aliaſque alibi habitas cum cęteris erronibus.

Mores quoque Hęreticorum prænoſcendi ſunt, ex Auguſtini ſcriptis in methodum redactis ab Hieron. Torrenſi in Confeſsione Auguſt. & è Vincentij Lirinenſis libello, itemque è Tertulliano de pręſcriptionibus aduerſus Hæreticos.

Eſſet etiam conuenientiſsimum peculiares controuerſias, per theſes breues, & eruditas diſputandas proponere, diſputatas edere. Quod Pat. Societ. Ieſu fœliciter ante aliquot annos aggreſsi ſunt Moguntię, Ingolſtadij, Viennæ, Vilnæ, Tranſiluanię. Poſnauię, Dilingę, &c. Denique ſi precibus, rationibus, & propoſitis Hęretici non alliciantur, aliquando oportebit eos vi compellere vt ad fidem reuertantur, vt eleganter Auguſt. in epiſtola ad Vincentium his verbis docuit: *Vides itaque (vt opinor) non eſſe conſiderandum, quod quiſque cogitur, ſed quale ſit illud quo cogitur, verum bonum an malum: non quo quiſque bonus poſsit eſſe inuitus, ſed timendo quod non vult pati, vel relinquit impedientem animoſitatem, vel ignoratam compellitur cognoſcere veritatem, vt timens vel reſpuat falſum de quo contendebat, vel quærat verum quod neſciebat, & volens teneat iam quod nolebat. Superfluò hoc fortaſſe diceretur quibuſlibet verbis, ſi non tam multis oſtenderetur exemplis. Non illos aut illos homines ſed multas Ciuitates vidimus fuiſſe* Donatiſtas, *nunc eſſe* Catholicas, *deteſtari vehementer diabolicam ſeparationem, diligere ardenter vnitatem. Quæ tamen timoris huius, qui tibi diſplicet, occaſionibus Catholicæ factæ ſunt per leges Imperatorum, à* Conſtantino *apud quem primum veſtri vltro* Cæcilianum *accuſauerunt vſque ad præſentes Imperatores, qui iudicium illius quem veſtri elegerunt, quem iudicibus Epiſcopis prætulerunt, iuſtiſsime contra vos cuſtodiendum eſſe decernunt. His ergo exemplis à Collegis meis mihi propoſitis ceſsi. Nam mea primitus ſententia erat, neminem ad vnitatem Chriſti eſſe cogendum, verbo eſſe agendum, diſputatione pugnandum, ratione vincendũ, ne fictos Catholicos haberemus quos apertos hæreticos noueramus. Sed hæc opinio mea, non contradicentium verbis, ſed demonſtrantium ſuperabatur exemplis: nam primo mihi opponebatur Ciuitas mea, quæ cum tota eſſet in parte Donati, ad vnitatẽ Catholicam timore legum imperialium conuerſa eſt, quam nunc videmus ita huius veſtræ animoſitatis perniciem deteſtari, vt in ea nunquam fuiſſe credatur. Ita aliæ multæ quæ mihi nominatim commemorabantur, vt ipſis rebus agnoſcerem etiam in hac cauſa re-*

ctè in-

Et è intelligi posse, quod scriptum est: Da sapienti occasionem, & sapientior erit. Quam multi enim quod certo scimus, iam volebant esse Catholici, manifestissima veritate commoti, & offensionem suorum reuerendo quotidie differebam? Quam multos veritas (in qua nunquam præsumpsistis) sed obdurate consuetudinis graue vinculum detinebat vt in eis compleretur diuina illa sententia, Verbis non emendabitur seruus durus, si enim intellexerit non obediet? Quam multi propterea putabant veram Ecclesiam esse partem Donati, quia eos ad cognoscendam Catholicam veritatem securitas torpidos, fastidiosos, pigrosque faciebat? Quam multis aditum intrandi obserabant rumores maledicorum, qui nescio quid aliud nos in altare Dei ponere iactabant? Quam multi nihil interesse credentes in qua quisque parte Christianus sit, ideo permanebant in parte Donati, quia ibi nati erant, & eos inde discedere, atque ad Catholicam transire nemo cogebat? His omnibus harum legum terror, quibus promulgandis Reges seruiunt Domino in timore, ita profuit, vt nunc alij dicant, iam hoc volebamus, sed Deo gratias, qui nobis occasionem præbuit, iamque faciendi & dilationum morulas amputauit: alij dicant, Hoc esse verum iam sciebamus, sed nescio qua consuetudine tenebamur. Gratias Domino qui vincula nostra dirupit, & nos ad pacis vinculum transtulit. Alij dicant, Nesciebamus hic esse veritatem, nec eam discere volebamus, sed nos ad eam cognoscendam metus fecit intentos, quo timuimus ne forte sine vllis rerum æternarum lucris damno rerum temporalium feriremur. Gratias Domino, qui negligentiam nostram stimulo terroris excussit, vt saltem soliciti quæreremus, quod securi nunquam nosse curauimus. Alij dicant, Nos falsis rumoribus terrebamur intrare, quos falsos esse nesciremus, si non intraremus: nec intraremus si non cogeremur. Gratias Domino, qui trepidationem nostram flagello abstulit, expertos docuit; quam vana & inania de Ecclesia sua mendax fama iactauerit. Hinc iam credimus & illa falsa esse, quæ authores huius hæresis criminati sunt, quando posteri eorum tam falsa & peiora finxerunt. Alij dicant, Putabamus quidem nihil interesse, vbi fidem Christi teneremus: sed gratias Domino, qui nos à diuisione collegit, & hoc vni Deo congruere, vt in vnitate solatur, ostendit.

De communicatione cum Hæreticis fugienda, & de casibus in quibus liceat cum eis communicare. §. 4.

SAnctus Leo Papa serm. 18. de passione, viperea Hæreticorum dicit esse vitanda colloquia, vt insinuet Hęreticos continuo venenum suũ longè lateque diffundere: quare verissime scriptum est Ab Apostolo Hæreticorum verba vt cancrum serpere, quod vel nostra hac ætate clarissime liquet, quippe cum pestis Lutherana & Caluiniana per totum Aquilonem & Orientem vt Germaniam, Daniam, Saxoniam, Noruegiam, Suetiam,

Digitized by Google

Suetiam, Gothiam, Pannoniam, Hungariam. tum etiam Occidentem & Meridiem, vt Angliam, Galliam grassata; eam penitus deformet.

Non itaque incassum maiores nostri Hæreticorum libros, congressus, colloquia, conuiuia odisse consueuerũt. & non secus ac peste laborantes fugiendos suaserunt. Sic hæreticos detestabatur Antonius (inquit Athanasius in ipsius vita) vt omnibus diceret, nec iuxta eos accedendum. S. Ioan. Apostolus (inquit Irenæus lib 3. contra Valent. c. 3.) cum balneum aliquãdo esset ingressurus, mox vt Cherinthum Hæreticũ intus esse cognouit, de balneo exiluit non lotus: nimirum exemplo suo posteros omnes admonere volens, hæresim morbum esse contagiosum totisque viribus & summa animi prouisione cauẽdum. Simus ab eis, ait Cyprianus, tam separati, quam sunt illi de Ecclesia profugi; Theodoret. lib. 4 histor. c. 14. scriptum reliquit populum Samosatensem Episcopum suum Hæreticum tanquam pestiferum fugisse, nec vllis ipsius concionibus interesse voluisse. Ibat Episcopus ad balnea, aliosque vt secum lauarent inuitabat; at nemo vnquam ipso præsente locum introiuit, nemo etiam postea nisi aqua prius omnieiecta, & noua rursus adducta lauit. Ludebant aliquando pueri in foro, contigit vero vt lusoria pila pedem contingeret iumenti quo Episcopus vehebatur, continuo exclamant omnes, & magno in ipso foro accenso igne in eum pilam conijciunt.

Hic erat ille veterum zelus, hic fidei Catholicæ ardor, & sani cultus conseruandi studium. Atque vtinam pari diligentia. vel illa saltem qua pestem, Christiani hæresim suis ciuitatibus prohibuissent, & exclusissent: non foret hodie tanta animarum iactura! Quæ hic annotare volui, vt manifestius fiat quantum à veritatis scopo errent, qui specie recti decepti quorundam politicorum sententiam & opinionem sectantes Hæreticos cum Catholicis miscere, & cuique quam velit sententiam amplecti sine noxa licere arbitrantur.

Omissis tamen ijs oportebit declarareę in quibus casibus sit à Iure permissa cum Hæreticis communicatio, quia cum hi sint excommunicati, merito eorum communionem abhorrere fideles tenentur.

Primum itaque dubium illud erit, An Hæretici sint excommunicati iure diuino, an humano tantùm: Quod est quærere, an excommunicatio lata in Hæreticos sit à iure aliquo diuino, an vero Pontificio tantum: ex quo etiam constabit, an iure diuino, vel tantum humano sit euitanda cũ hæreticis communicatio.

Resp. Hæretici non diuino sed Canonico tantum iure excommunicati sunt: & hæc sententia est plurium Theologorum consensu recepta: licet non defuerint, qui contrarium affirmauerint.

Notandum autem est, excommunicationem hæreticis irrogatam. esse

ompium

omnium excommunicationum antiquiſsimam vt patet .ex c. Acatius,& c. Audiuimus 24.quæſt. 1. Imo à tempore quo in Eccleſia Concilia cogi & celebrari cœperunt; introductus eſt mos Hæreticos excommunicandi: qua pæna à Sacramentis arcebantur,& à communibus Eccleſiæ ſuffragijs & officijs priuabantur,repellebanturque ab omnium fidelium & piorum hominum conſortio:cuius excommunicationis abſolutio hodie per Bullam in Cæna Domini eſt ſummo Pontifici reſeruata.

Oportet tamen animaduertere,quod quamuis Hęreticus,ex Iure diuino abſolutè loquendo,non ſit excommunicatus,nec ex conſequenti vitandus,ſed tantum Iure Canonico:interim tamen in diuinis & ſacris Iure diuino eſt vitãdus in his quæ tequuntur.Primo ſi ex huiuſcemodi cum Hæretico ſermonis & rerum communicatione, aliorum oriatur offenſio aut ſcandalum.Secundo,ſi periculum nobis immineat noſtri ſpiritualis exitij & interitus,videlicet perfidiæ & Chriſtianæ religionis cõtemptus. Tertio ſi ex hoc quod cum hæretico ſermonem & conuerſationem habemus,ſuſpicio naſcitur, quod verbo,ſigno, vel facto Hæreticorum ritus, mores,aut dogmata profitemur. Quartò ſi cum Hæretico ſit nobis commerciũ criminis & impietatis ob quam ipſe eſt excõmunicationis ſentẽtia conſtrictus.Extra hos caſus,iure tantum Canonico, non diuino , debet in rebus ſacris Hæreticus euitari.Ex quo efficitur vt Romani Pontificis authoritati concedi queat,vt ab Hæretico extra caſus ſupra memoratos ſuſcipere ſacramenta poſsimus. Nam quamuis Eccleſiaſtica iuriſdictione Hæreticus careat , eo quod ſit ſegregatus ab Eccleſia , poteſt tamen eam habere,ſi id Romanus Pontifex ſiue Eccleſia permittat aut concedat.

Secũdo dubitatur,an etiam Hæretici occulti,an ſolum manifeſti,comprehendantur ſub hac excommunnicatione.

Reſp.Eum qui ob ſolam Hęreſim internam mente conceptam,minime tamen à ſe declaratam,Hęreticus eſt, non comprehendi ſub prędicta excommunicatione:quia Eccleſia.vt communis tenet ſententia ,nullam habet iuriſdictionem in actus purè interiores: ſi verò hæreſis ſit manifeſta , aliquo exteriori ſigno vel alio modo, tunc incurritur excommunicatio.

Sed tunc eſt tertium dubium:an omnes hęreticos manifeſtos & notorios eo ipſo quod ſint excommunicati teneamur vitare.

Reſpondetur , Non omnes Hæreticos ea ſolum ratione qua excommunicati ſunt,à nobis eſſe vitandos:ratio eſt, quia etſi olim omnem excommunicatum euitare tenebamur : poſtea tamen edita eſt ab Eccleſia conſtitutio qua decretum eſt,non omnes excommunicatos vitari debere,ſed tantum nominatim excommunicatos , vel notorios Clerici

Digitized by Google

percuſſores. Conſtitutionis autem verba ſunt hæc.

Ad euitanda multa ſcandala & multa pericula & ſubueniendum conſcientijs timoratis, conſtituimus vt nemo poſthac teneatur abſtinere & ſeparare ſe, neque euitare communicationẽ alicuius, in adminiſtrando, aut recipiendo ſacramenta, aut in aliis diuinis officijs aut extra illa, ratione alicuius ſententiæ aut cenſuræ Eccleſiaſticæ, aut ſuſpenſionis aut prohibitionis ab homine, aut à iure generaliter promulgatæ. Neq; ſeruare interdictum Eccleſiaſticum, ſi illa talis ſententia, prohibitio, ſuſpenſio aut cenſura non fuerit promulgata, & denunciata ſpecialiter & expreſſè à Iudice contra certam aliquam perſonam, collegium, Vniuerſitatem, Eccleſiam, aut locum certum aut certam, neque manifeſto conſtet incurriſſe in ſententiẽam excommunicationis, quod nullo modo poteſt occultari, aut per aliquod remedium Iuris excuſari. Quia à communione huius vult quod ſe ſeparent iuxta canonicas conſtitutiones: per hoc tamen non intendimus releuare, neque iuuare ſic excommunicatos, ſuſpenſos, interdictos, aut prohibitos. Hactenus verba conſtitutionis.

Hæc conſtitutio edita eſt à Martino V. & in Concilio Conſtantienſi, & in Lateranenſi recepta vt fatentur authores infra citati.

Ex hac igitur extrauaganti colligitur aperte, non eſſe vitandos omnes excommunicatos, ſed tantum illos qui ſunt nominatim excommunicati, vel manifeſti Cleri percuſſores: ita tenent doctiſsimi viri Nauar. in Conſilijs varijs in locis infra citandis, maximè Conſil. 15. de Hæreticis vbi affirmat per dictam conſtitutionem Martin. V. limitari omnia iura antiqua tam Decreti, quam Decretalium sexti, & Clementinarum & omnium extrauagantium, & ita obſeruari in praxi in Curia Romana apud prætorium Rotæ: (vbi etiam retractauit ſententiam quam prius manuali c. 27. numero 34. & 35. tenuit) Sot. in 4. diſtinct. 22. q. 1. art. 1. Caiet in ſumma, verbo Abſolutionis impedimenta, & verbo Excommunicatio maior. Victoria in ſumma de ſacram. tractatu de excommunicatione. Tolet. in Sũma lib. 1. ca. 65. Suarez in tertiam p. q. 104. diſput. 44. ſect 3. Greg. de Valentia in tertia part. diſput. 3. q. 5. puncto 3. Azor 1. Tomo Inſtit. moral. lib. 8 c. 11. qui pro hac ſententia quamplurimos adducit authores alios, & dicunt in vſu & praxi eſſe receptam.

Sed quæret aliquis: Quis dicatur nominatim excommunicatus? An ſufficiat in Bulla Cœnæ Domini Lutheranos, Caluiniſtas, Schiſmaticos excommunicare, vt teneamur omnes Lutheranos vel Schiſmaticos tanquam nominatim excommunicatos vitare?

Reſp. Ex ſententia iſtorum Doctorum non ſufficere, ſed requiri, vt proprio nomine indiuiduali nominentur.

Ex hac igitur ſententia deducunt iſti Authores, poſſe tuta conſcientia Catholicum ſermones conferre, & ciuilia commercia inire cum Hæreticis, qui ſunt in Anglia, Gallia, Germania, Polonia, quoniam licet publici ſint

Digitized by Google

ſint Hæretici,& notoriè excommunicati,non ſunt tamen nominatim & expreſsim denunciati, neque notorij Clericorum percuſſores: ex qua etiam opinione multa alia,de quibus ſolet paſsim quæri diluuntur,de quibus ſigillatim dicemus. Primo enim ſequitur licere Catholicis ſimul precari & orare Deum cum hæreticis,& rem diuinam cum ijs audire,& conciones ſacras,funus item hæretici comitari, & ad ſepulturam deferre, & alijs huiuſmodi diuinis & ſacris rebus intereſſe, dummodo hæretici non ſint nominatim denunciati , & id fiat citra vllum Catholicorum ſcandalum & proprium periculum:ita colligitur ex ſententia prædictorum authorum, vt expreſsè docet Nauar. conſil.15 de hæreticis num.2. & 4. & conſil.16.num.8. eodem titulo,ſecus vero ſi ſunt denunciati.

Secundo ſequitur,licere in templo in quo ſepulti ſunt hæretici,rem diuinam & ſacram facere, nam licet Eccleſia violetur & polluatur cum in ea ſepelitur paganus,Iudæus,Infidelis,Excommunicatus. cap. Eccleſiam 1.& c. Eccleſiam 2.de conſecrat. diſtinct.1. & c.Sacris de ſepulturis cum alijs iuribus : hoc tamen intelligendum eſt de excommunicato publicè denunciato: quoniam quem dum in viuis erat vitare debebamus, mortuum quoque deuitemus oportet. Non tamen in eo qui nominatim non eſt excommunicatus,ita Nauar.conſil.15.num.4.de Hæreticis, & alij.

Tertio ſequitur,licere etiam Catholicis, huiuſmodi hæreticorum qui nominatim non ſunt denunciati, templa adire, ingredi, & in eis preces fundere,rem diuinam & conciones hæreticorum audire , ad eorum poſtea errores confutandos , & hæreticam impietatem ſubuertendam: ita Nauar. d. conſil.15.numero 4.Ita tamen vt hæc tria ſeruentur: Primum, ne in Catholicorum animis vlla offenſio generetur. Secundum,ne vlla ſit communicatio ritus,ceremoniæ ac impietatis cum hæreticis. Tertium,ne vllum periculum immineat propriæ perfidiæ,ſubuerſionisque, & Catholicæ Religionis contemptus.

Quarto ſequitur,in terris,vt in Germania,Gallia Polonia,& ſimilibus vbi Catholici cum Hæreticis permixti viuere ſolent,licere Catholicis cũ Hæreticis matrimonia contrahere:nam licet id iure Canonico ſit prohibitum,tamen quia in his prouinciis conſuetudine ſcita & tolerata ab Eccleſia eſt receptum , ideo tuta conſcientia fieri poteſt : nam conſuetudo legi derogat,ita docet Azor vt ſup. & colligit ex Nauar. Conſil.primo de conſtitutionibus numero 59.& 60. dummodo coniunx Catholicus ſiue vir ſiue fœmina,cum Hæretico matrimonium contrahens,ſua ſponte omnino & tuto,fidem & religionem Catholicam profiteri in omnibus permittatur; & ſimiliter ſeruetur quod Eccleſia conſtituit , vt ex alterutro parente Catholico ſuſcepta proles Catholicæ religionis ſacris initietur; vt habetur in c. Ex literis de conuerſione infidelium,& c. Iudęi 22. quæ-

ſtione 1. Quare pacta quæ huiuſmodi Matrimonijs fieri ſolent, nempe vt primogenitus hæreticæ patris impietati adhæreat, ſecũdo genitus matris fidem & religionem Catholicam ſequatur, & alia ſimilia turpia eſſe nefaria & impia, tum contra ius Eccleſiaſticum, vt conſtat ex dictis capitul. tum contra ius diuinum, quoniam paruulis vſu rationis carentibus, cura parentum miniſtrare & præbere debet remedia ad ſalutem neceſſaria, ergo filij paruuli inſtituendi ſunt in fide, & religione Catholica, vt in ea ſaluentur.

Sed maior eſt difficultas: An vbi Hæretici ſunt cũ Catholicis permixti, liceat Catholicis à ſuis Parochis & Epiſcopis Hæreticis, qui tamen tales denunciati non ſunt, Sacramenta recipere? Prima ſentẽtia eſt affirmatiua, ita Angelus verb. Irregularitas numero 30. Syluest. eodem verbo quæſt. 7. Sotus in 4. d. 25. quæſt. 1. art. 1. conclu. 3. Suarez de Cenſuris diſ. 31. numero 64. & diſ. 9. ſect. 4. numero 9. & ſeq. Maiolus li. 4. c. 22. Nauar. conſil. 15. de Hæreticis, Toletus in ſumma c. 13. Suarez, & Greg. de Valẽtia 3. parte vt ſupra &c. pro hac ſententia faciunt etiam omnes auctores adducti ſupra, qui omnes vnum iudicium ferunt de Sacerdote Hęretico nominatim non excommunicato, ac de alijs iniquis miniſtris Catholicis. In caſibus inquam illis, in quibus licet ſine peccato mortali Sacramentũ ab huiuſmodi improbis miniſtris accipere: hi autem caſus ſunt, quos ex doctrina magis recepta recenſet Caietanus in 3. partem q. 104. art. 6. nẽpe ſi Miniſter ſit per ſe paratus, & habeat alioqui poteſtatem. Secundus, ſi eſt proprius Paſtor. Tertius, ſi accipiens Sacramentum ſit conſtitutus in neceſsitate: hanc autem neceſsitatem Sotus diſtinct. prima quæſtione 5. art. 6. non exiſtimat ſufficientem ad implendum præceptum Eccleſiæ, ſed requiri extremam, ſcilicet vt ſit quis in periculo mortis: licet Suarez exiſtimet, vt ſupra, ſufficere neceſsitatem adimplendi præceptum audiendi Miſſam, aut communicandi, aut vtilitatem non differendi vſum Sacramenti Confeſsionis vel Communionis. imo etiam affirmat in his caſibus licere accipere Sacramenta à quolibet Sacerdote etiam non parato: omnes tamen fatentur requiri ſequentes conditiones. Prima, Ne vlla inde oriatur Catholicorum offenſio. Secunda, vt in ſacramentis adminiſtrandis & recipiendis legitima Eccleſiæ forma ſeruetur, vt miniſtri verè ſint Sacerdotes, verè Epiſcopi: tertia, ne vlla ſit communicatio ritus, cæremonię, & hęreticę prauitatis. Quarta, ne vllum immineat Sacramenta percipienti periculum erroris in fidẽ.

Sed certè hæc ſententia aliquibus dubia, aliquibus vero minus probabilis videtur: ex quorum numero eſt Cardinalis Bellar. lib. 2. de Rom. Põtifice cap. 30. & Azor, & alij, quia, vt ipſi affirmant, hæreſis ex natura ſua ante vllam excommunicationem præſcindit, & diuidit Hæreticos ab Eccleſia

cleſia,priuans eos omni iuriſdictione:vnde non tam quia excommunicati, quam quod Hæretici omni iuriſdictione carent, vt optime docuit D. Thom.3.part.q.82.art.7. ad ſecundum & ita conferre nequeunt Sacramenta: & confirmari poteſt hæc ſententia, quia ſi à Schiſmaticis vt ſupra diximus non licet Sacramenta accipere, ex declaratione Clementis PP. VIII.multo minus licebit ab Hæreticis. Illud tamen certum eſt in omni opinione,ordinatum ab Epiſcopo Hæretico vel ſchiſmatico,dummodo vtatur forma & materia Eccleſiæ verè eſſe ordinatum,quia actus iſte eſt potius ordinis quàm iuriſdictionis:ordinatus tamen iuxta hanc vltimam ſententiam incurrit irregularitatẽ,etiamſi Epiſcopus non ſit nominatim excommunicatus, ſi tamen cum ignorantia fecerit,diſpenſat Epiſcopus, ita docet Nauar. in ſumma c.27. num. 241.

Sed dubitatur vlterius,an ab Hæretico nominatim excommunicato, & in mortis articulo,liceat Sacramentum pœnitentiæ accipere? Et ratio dubij eſt,quia cum careat omni iuriſdictione, vtpote præciſus ab Eccleſia,non poterit præbere abſolutionem,ita docet S. Thom. 3. part. q. 82. art.7.ad ſecundum,& ex communi ſententia Canoniſtarum,& ratio eſt, ne penitus decipiatur ab Hęretico,aut in deſperationem inducatur : ſed reuera ſi non ſit ſimile periculum, non eſt improbabilis contraria ſententia,quam tenent Paludanus,Antoninus,Canus,Maior, & alij viri docti, quia quamuis Hæreticus Sacerdos iuriſdictione careat, eam tamen illi non denegat Eccleſia,in articulo mortis in quo eſt peccator pœnitẽs conſtitutus: & ſimiliter quamuis ab Hæreticis alia Sacramenta quæ nõ ſunt neceſsitatis, non poſsint percipi,at in mortis articulo pœnitentiæ Sacramentum eſt neceſſarium,præſertim ſi pęnitens ſolum ſit attritus,non cõtritus.Et hæc ſententia Azorio valde videtur probabilis.

Præterea dubitatur,an filij Hęreticorum,vbi ſunt cum Catholicis cõmixti , poſsint admitti ad Scholas Catholicorum , quando ſunt in adulta ætate & parentum errore decepti. Reſp. Poſſe tuta conſcientia admitti; quia licet ſint Hæretici notorij,non tamen ſunt denominatim denunciati , aut notorij Clericorum percuſſores, Nauar. conſ.1.de conſt. numero 64.

Item quæritur,An in prædictis locis liceat Catholico filium hęretici de Sacro Baptiſmatis fonte ſuſcipere ita vt Catholicus ſit ſuſceptor eius, & An contra liceat Hæreticum admittere, vt ſuſcipiat filium Catholici de ſacro fonte? Reſp. Si Baptiſmus ritu & modo Catholico adminiſtratur, licere Catholico filium Hęretici ſuſcipere, quia non tenetur Hæreticos vitare, prout ſupra dictum eſt,ſi autem ritus ſit hæreticus, non licere ſuſcipere: Hæreticum autem admittere, vt filium Catholici ſuſcipiat nullo modo licere,factum tamen tenet, ſed in hæretico admittendo peccatum

Digitized by Google

est;hoc enim ab Ecclesia interdicitur,quia qui è Sacro fonte aliquem suscipit,iuxta Ecclesię Canones,decreta, & mores debet susceptum prima fidei & religionis elementa & præcepta docere,ita docet Nauar. consil.1. de const. n. 66.

De pænis Hæreticorum,& de eorum absolutione & reconciliatione cum Ecclesia.

PRæter excommunicationis pęnam aliis etiam suppliciis mulctantur Hęretici: nam irregularitatem contrahunt hoc est,inhabiles fiunt ad officia publica vel beneficia Ecclesiastica,vt apertè decernit c.2.§. Hæretici,de Hęreticis in 6. Itaque Hęreticus ad meliorem mentem conuersus, etiamsi sit abexcommunicatione,in quam ob Hęresim inciderat,absolutus,adhuc dispensatione indiget,vt ad ordines promoueri possit, in quã pęnam incidere,etiamsi sit occultus Hęreticus,dummodo Hæresis sit exterius prodita,aliqui probabiliter affirmant: alijs vero magis cum iure congruere videtur,hanc pęnam tantummodo incurrere Hęreticum notorium, qui sit manifestus vel per euidentiam facti, vel per Iudicis sentẽtiam,vel per propriam in Iudicio confessionem:sed prior sententia probabilior, & communior est.

Tertia Hęreticorum pęna est, quod ipsorum bona ipso iure sint fisco addicta.c. Cum secundũ legis de Hęreticis in 6. Et quãuis aliqui affirmẽt Hęreticum debere ante sui criminis cõdemnationem bona sua fisco tradere, nihilominus cõtraria sententia probabilior est: sufficit enim vt post condemnationem factam à Iudice bona sua teneatur fisco reddere,quamuis aliqui id etiam,& merito negauerint.

Quarta Hęreticorum pęna est,qua suis dignitatibus,honoribus,publicis officiis,& beneficiis priuantur,vt habetur in c. Vt commissi §. Priuati de hęreticis in 6.quare publicum officium habere non possunt quia infames sunt,& quia excommunicati:sed an hęreticus dignitatem vel officiũ amittat ante omnem iudicis sententiam,qua eum in crimen incurrisse declaretur,quidam docti negant:alij vero affirmant;vtraque sententia probabilis est,de quibus videndus est Azor lib. 8. tom. 2.c.3. vbi vtramque sententiam ad concordiam redigit.

Notandum tamen est in Sacerdote Hęretico, etiamsi nominatim sit excommunicatus,manere potestatem faciendi & offerendi Missę sacrificium pro viuis & mortuis. D. Tho.3 parte quęstione 82.art.7.quia potestatem ordinis non amittit. Quare si seruet formam debitam,conficit Eucharistię Sacramentum,& idem est sentiendum de aliis Sacramentis, quę non

non requirunt iurisdictionem;& sic penes Episcopum hęreticum cũ maneat potestas ordinis quę est propria Episcoporum, nimirum consecrãdi & conficiendi chrisma,si actu conferant ordines vel confirmationis Sacramentum,tenebit Sacramentum:& idem est sentiendum de aliis Sacramentalibus,possunt enim consecrare altaria,templa siue aras, Ecclesias, & calices & vestes , aliaque huiusmodi,dummodo seruetur in iis forma quam seruat Ecclesia : ita sentit gloss. in c. Ecclesijs de consecrat.distinct. prima.

Sed dubium est,an supposito quod hęreticus non amittat ordinis potestatem sed tantum iurisdictionem:an Sacerdos,vel Episcopus in hęresim prolapsi eo ipso sint omni iurisdictione priuati , ita vt acta per ipsos, verbi gratia peccatorum Confessiones,sententię & censurę , siue constitutiones ab Episcopo factę nullius sint ponderis aut momenti?

Quidam affirmant quod et si ante Concilium Constantiense inualida essent prędicta omnia,quando hęresis erat manifesta & notoria;post Concilium tamen Constantiense rata esse & valida quę faciunt Presbyteri hęretici & Episcopi,nisi sit manifestus aliquis eorum Clerici percussor , vel nominatim denuntiatus : Et idem sentiunt de aliis siue secularibus siue Ecclesiasticis publicam administrationẽ vel functionem gerentibus,quia ante Iudicis sententiam adhuc retinent possessionem, & sic gesta per eos valent. Alij v eo probabi liter existimant ob hęresim exteriorem amittere hęreticos Ecclesiasticam iurisdictionem, vt expresse docet D. Tho. in.2.2.q.39.art.3 vnde quamuis vitari à nobis non debeant,non possunt ligare nec soluere,nec alia munera exercere,qua iurisdictione carent , & suspensi sunt ab officio:sed quicquid sit de his opinionibus, quarum quælibet pro se habet viros graues.& doctos.illud tamen certum est quæcũque fiunt ab hæreticis quãdiu in publico officio tolerantur,valere:c. Nõne 8.q.4.ita Siluest.verbo Excommunicatio 3. n.10.& 11.q uia Ecclesia voluit vt valerent,toleratus autem dicitur minister ille,qui communi errore populi habetur pro legitimo.

Prętera pœnis alijs afficiuntur hæretici:nam etiam priuantur Ecclesiastica sepultura vt in c. Quicunque de hęreticis, quod intelligendum est de ijs qui nominatim sunt excommunicati.

Alia etiam pœna hæreticorum est infamia:sed hæc non contrahitur secundum veriorem opinionem,nisi post sententiam Iudicis.

Ac denique aliæ sunt pœnæ,vt capitis supplicium,de quibus vidẽdi sunt Cast.de Iusta Hæreticorum punitione. Simancas de Catholicis institutionibus.

Postremo dubitari potest,An ab hęresis nota pœnisque Hæreticis à Iudice impositis liber sit qui ignoranter hæresi adhæret.

Resp.

Resp. aliquibus propositionibus. Prima, Constans est apud omnes DD. opinio, Ignorãtiã ab hæresi excusare, ac proinde à pœnis in Hęreticos latis liberare D. Tho. 2.2.q.2.art.6.ad.2.vbi Caieta. & alij. Hæc tamẽ propositio non de qualibet ignorantia intelligi debet, sed tantum de ignorantia inuincibili, ea scilicet quam homo superare non potuit, postquam adhibuit sufficientem solicitudinem pro ratione sui status, & conditionis, pro veritatis inuestigatione: non dubium quin plurimi inueniantur in terris hæreticorum, & Schismaticorum, qui in aliquibus rebus ad fidem spectantibus laborent hac inuisibili ignorantia. vel quia materia fidei est de subtilioribus rebus, & non de illis quas ipsi quo ratione sui status explicitè scire tenentur, quales sunt articuli fidei: & ipsi seducti ab aliquo viro docto, quem ipsi pium & Catholicum credunt, vel à parentibus Parochis, Episcopis, aut alijs similibus instructi decepti fuerunt; dummodo cũ pertinacia suæ sententiæ non adhæreant, sine dubio in foro interiori, & exteriori excusantur, vt optime resoluit Penna in Scholis Inquisitorum 1.p.quęst.7.

Si quis vero erret ignorantia crassa, vel affectata, licet in foro exteriori pręsumatur Hęreticus, maximè si erret in his quę scire & credere tenetur ratione sui status, vt optime docet Doctor Penna, vt supra; in foro tamen interiori non est hæreticus, quia non adhæret cum pertinacia suis erroribus. Maxime vero hoc credendum est de viris simplicibus aut non literatis, qui inter hæreticos, vel schismaticos commorantur, qui maiorum & doctiorum erroribus adhærent: existimantes ipsos habere fidem Catholicam. Vnde D. Tho. 2.2.q.2 art.6 ad 3. *Si autem* inquit *aliqui maiorum deficiant, non præiudicat fidei simplicium, qui eos rectam fidem habere credunt*; quia minores, vt ibidem docet Angelicus Doctor, non habent fidem implicatam in fide maiorum, nisi quatenus maiores adhærent doctrinę diuinę.

Prętera sciendum est fautores, receptores, & defensores hæreticorum incidere in excommunicationem. ac legentes eorum libros incurrere excommunicationem Bullæ Cęnę Domini summo Pontifici reseruatum, vt late tradunt authores & scriptores de censuris. Omissis vero alijs quę ad nostrum propositum non conducunt, duo sunt consideranda. primum nomine fautorum, defensorum. vel receptorum intelligi, vt bene aduertit Caiet. in summa verbo Excommunicatio: de fautoribus, & receptoribus hęreticorum, vt hęretici sunt, id est de tuentibus ipsos ipsa ratione quia sunt hæretici. Vnde si quis aliquem reciperet hæreticum, & domi retineret, quia infirmus erat, non excommunicatur in cęna Domini, nisi alia feratur ab inquisitoribus excommunicatio generalior.

Secundo notandum est, nomine librorum prohibitorum non comprehendi Græcorum, Armenorum, aut aliorum Schismaticorum ritus & cæremonias

Digitized by Goog

remonias continentes,& similiter vt aliquibus placet non fertiuntur prædicta excommunicatione Catholici qui in Anglia, Germania, Polonia, Gallia,ac similibus locis legunt libros Hęreticorum continentes hęreses, dum id fiat studio cognoscendi,& confutandi eorum hæreses & errores, sed hæc opinio cum ea limitatione accipienda est, vt rectè notauit Azor. vt supra c.16. in illis partibus in quibus prædicta constitutio Bullæ Cœnæ Domini non est vsu accepta,nec promulgata,aut iure communi confirmata. Sed quicquid sit de hac sententia, gaudent tamen Religiosi Mẽdicantes priuilegio à multis Summis Pontificibus concesso, vt in terris infidelium, Schismaticorum, & Hæreticorum possint tuta conscientia eorum libros, & alios quacunque ex causa prohibitos,ad effectum illos confutandi & corrigendi legere ; sic etiam concessit ordini nostro Clemens PP. VIII. in Bulla quæ incipit: Dominici gregis,&c.

Vltimo scire oportet Hęreticos ad Ecclesiam reuertentes, oportere prius hæresim abiurare,hoc est,iureiurando damnare aut simpliciter omnem hæresim,aut specialiter eam in quam inciderunt:deinde scripto promittere se ipsos firmiter credituros quicquid Catholicæ fides Ecclesię profitetur,quę omnia intelligenda sunt,cum Hęreticus absoluitur in foro exteriori,in quo poterunt seruari formulæ infra designatę : nam in foro conscientiæ sufficit habere contritionem de hęresi,& firmum propositum,cautionemque sufficientem præbere non reuertendi ad vomitum, & tunc absolui poterit ab eo qui habet potestatem vel ordinariam, vt inquisitores hęreticę prauitatis,vel subdelegatam vt Religiosi aliqui Mẽdicantes, commorantes inter Hæreticos,Schismaticos, & alios infideles,vbi inquisitiones non sunt, habere solent, vt infra latius dicemus.

Forma breuis omnem hæresim abiurandi per eum qui in hæresim incidit, & pœnitet, & alias non est relapsus.

EGo talis,de tali loco,talis diœcesis,coram N.& N Sacrosanctis Euangelijs positis coram me eisque propriis manibus per me tactis iuro, me credere corde, & profiteri ore illam Sanctam fidem Catholicam & Apostolicam quam Sancta Romana Ecclesia credit,prædicat,profitetur, & obseruat:& consequenter abiuro, reuoco,& detestor,& abnego omnem hæresim cuiuscunque sit conditionis & sectę,ex tollentis se aduersus Sanctam Catholicam Ecclesiam. Item iuro me credere & profiteor ore quod sic & sic,&c. vbi explicetur articulus Catholicus contrarius illi hęresi in quam se cõfessus est incidisse. Et postea dicat,Iuro & promit-

Digitized by Google

to quod deinceps nullam hæresim prędictarum, seu aliam qualemcunque tenebo, nec dogmatizabo, nec libros hæreticales scienter habebo.

Quod si conuenientius visum fuerit, vt professionem fidei cum solẽni iuramento exhibitam magis in specie faciat, trademus hic formam à Pio 4. editam in Bulla, quæ incipit Iniunctam nobis.

Forma iuramenti professionis fidei secundum Bullam Pij PP. IV.

EGo N. firma fide credo, & profiteor omnia & singula, quæ continentur in Symbolo fidei quo Sancta Romana Ecclesia vtitur: videlicet: Credo in vnum Deum Patrem omnipotentem, factorem cæli & terræ; visibilium omnium, & inuisibilium. & in vnum Dominum Iesum Christum, filium Dei vnigenitum, & ex Patre natum ante omnia sæcula, Deũ de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum, non factum, consubstãtialem Patri, per quem omnia facta sunt: qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cælis, & incarnatus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine, & homo factus est. Crucifixus etiam pro nobis sub Põtio Pilato, passus & sepultus est, & resurrexit tertia die secundum Scripturas; & ascendit in cælum, sedet ad dexteram Patris: & iterum venturus est cum gloria iudicare viuos & mortuos, cuius regni non erit finis: Et in Spiritum Sanctum Dominum & viuificantem, qui ex Patre Filioque procedit, qui cum Patre & Filio simul adoratur & conglorificatur, qui locutus est per Prophetas: & vnam Sanctam Catholicam & Apostolicam Ecclesiam. Confiteor vnum baptisma in remissionem peccatorum, & expecto resurrectionem mortuorum, & vitam venturi sæculi, amen. Apostolicas & Ecclesiasticas traditiones, reliquasque eiusdem Ecclesiæ obseruationes & constitutiones firmissimè admitto, & amplector. Item sacram Scripturam iuxta eum sensum quem tenuit, & tenet Sancta Mater Ecclesia, cuius est iudicare de vero sensu, & interpretatione sacrarum Scripturarum admitto, nec eam vnquam nisi iuxta vnanimem consensum Patrum accipiam & interpretabor. Profiteor quoque septem esse verè & propriè Sacramenta nouæ legis, à Iesu Christo Domino nostro instituta, atque ad salutem humani generis, licet non omnia singulis necessaria, scilicet Baptismum, Confirmationem, Eucharistiã, Pœnitentiam, Extremam vnctionem, Ordinem & Matrimonium: illaq; gratiam conferre. Et ex his Baptismum, Confirmationem, & Ordinem sine Sacrilegio reiterari non posse. Receptos quoque & approbatos Ecclesiæ Catholicę ritus, in supradictorum omnium Sacramentorum solẽni ac-

ni administratione recipio & admitto. Omnia, & singula quę de peccato originali, & de iustificatione in sacrosancta Tridentina Synodo definita & declarata fuerunt, amplector & recipio. Profiteor pariter in Missa offerri Deo verum, proprium, & propitiatorium Sacrificium, pro viuis & defunctis, atque in Eucharistię Sacramento esse vere, realiter corpus & sanguinem, vna cum anima, & diuinitate Domini nostri Iesu Christi, fierique conuersionem totius substantiæ panis, in corpus, & totius substantiæ vini, in sanguinem, quam conuersionem Catholica Ecclesia Transsubstantiationem appellat. Fateor etiam sub altera tantum specie, totum atque integrum Christum, verumque Sacramentum sumi. Constanter teneo Purgatorium esse, animasque ibi detentas fidelium suffragiis iuuari. Similiter & Sanctos vna cum Christo regnantes, venerandos atque inuocandos esse: eosque orationes Deo pro nobis offerre: atque eorum reliquias esse venerandas. Firmissime assero imagines Christi, ac Deiparæ semper Virginis, nec non aliorum Sanctorũ habendas & retinendas esse; atque eis debitum honorem ac veneratione impertiendam. Indulgentiarum etiam potestatẽ à Christo in Ecclesia relictam fuisse; illarumque vsum Christiano populo maximè salutarem esse affirmo. Sanctam Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam Romanã, omnium Ecclesiarum matrem, & magistram agnosco. Romanoque Pontifici, Beati Petri Apostolorum Principis successori, ac Iesu Christi vicario, veram obedientiam spondeo, ac iuro. Cętera item omnia à sacris Canonibus, & Oecumenicis Concilijs, ac pręcipuè à Sacrosancta Tridẽtina synodo tradita, definita, & declarata, indubitanter recipio, atque profiteor: simulque contraria omnia, atque hęreses quascunque ab Ecclesia damnatas, & reiectas, & anathematizãtas ego pariter damno, reijcio, & anathematizo. Hanc veram Catholicam fidem, extra quam nemo saluus esse potest, quam in pręsenti sponte profiteor, & veraciter teneo, eandẽ integram & inuiolatam, vsque ad extremum vitę spiritum, constantissime (Deo adiuuante) retinere & confiteri, atque à meis subditis, vel illis quorum cura ad me in munere meo spectabit teneri, doceri, & prędicari, quãtum in me erit, curaturum, ego idem N. spondeo, voueo, ac iuro, sic me Deus adiuuet, & hęc sancta Dei Euangelia.

Digitized by Google

Remedia pro Catholicis inter Hæreticos verſantibus, ad orthodoxam fidem conſeruandam ex Patre Franciſco Coſtero.

SI tamen aliquando contigerit Catholicos cum Hęreticis conuerſari, pro fide Catholica tuenda atque conſeruanda omnem curam & ſolicitudinem adhibere oportebit. Et ne in tanto periculo verſantes pereant, ſequentia ipſos ſeruare remedia maxime conducet: quę quoniam breuiſſima, & popularium etiam captui accommodatiſsima ſunt, conueniẽtiſsimum hic duximus inſerere.

Primò, itaque humilitatem ex animo ſequi neceſſe eſt. Sicut enim impoſsibile eſt Hęreticum non eſſe ſuperbum, vt qui iudicium ſuum totius Eccleſię iudicio pręponit: ita fieri non poteſt, humilis vt in hęreſim labatur, niſi humilitatem abijciat. Non veniat mihi pes ſuperbię & manus peccatoris non moueat me: ibi ceciderũt qui operantur iniquitatem; ibi, hoc eſt, in pede ſuperbię, ait D. Auguſt. *Pſal 35.*

Secundò, frequens Sacramentorũ Pœnitentię & Euchariſtiæ vſus neceſſarius eſt. Quia enim per hęc ſacramenta, & maxime per Euchariſtiã, non ſolum fides confirmatur; ſed ſpiritualis etiam guſtus confertur, vt guſtemus, & videamus quam ſuauis ſit Dominus, ſit per crebram communionem, vt homo non modo credat: ſed quodammodo ſapiat & experiatur vera eſſe, quę fides proponit. Atque hoc eſt quod Chriſtus dicit, Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo: hoc eſt, perſeuerabit in Eccleſia mea, & ſpiritus meus manebit in eo.

Tertio, opus eſt, frequenti meditatione exercere ſe, in conſideratione charitaris Dei in genus humanum: quam ex innumeris beneficijs nobis collatis tantam eſſe conſtat, vt intellectum excedat & Angelorum & hominum. Huic ſane charitati non eſt conſentaneum, mundum vniuerſum ſine fide, ſine vero Sacramentorum vſu, ſine recta intelligentia ſcripturarum, mille quingentis annis, in ſummis relictum fuiſſe erroribus, donec vnus Apoſtata Monachus, (qui ruptis caſtitatis & alijs religionis votis, ſanctimonialem, Deo conſecratam atque velatam, ſacrilegis ſibi nuptijs iunxit) tam diuturni erroris & falſitatis orbem vniuerſum redargueret, damnatis tot ſanctis Patribus, qui & miraculis & vitæ ſanctimonia claruerunt: cum iſte & miraculum nullum ediderit; & fateri in publica ad populum concione non erubuerit, ſe Dæmonem probé nouiſſe, & ab eo vicisſim bene cognitum eſſe, cum eoque pluſquam modium ſalis comediſſe

Digitized by Google

disse(quod longæ familiaritatis est argumentum) imo scriptis libris testatum posteris reliquerit, diaboli secum nocte disputantis argumentis se conuictum, sacrificium Missæ de medio sustulisse.

Lib. de Missa angulari tom 7. editionis Vvittenbergensis. fol. 226.

Quarto, Perpẽdere diligẽter & serio promissiones Dei Ecclesiæ factas: quæ tanta sunt, vt ijs cognitis, nullus sit reliquus errori locus. Est enim Ecclesia primò, fundamentum & columna veritatis: hoc est, quæ non solum veritatem secum habet; sed quæ sola veritatem adinstar columnæ & firmamenti sustentat, & aperte omnibus demonstrat. Vnde sicut nullus error fidei in doctrinam Ecclesię potest irrepere: itaque neque extra Ecclesiam est veritas sine errore. Secundo, Ecclesia in doctrina morum errare non potest: cum sit à fidelibus, in qualibet admonitione, instructione & reprehensione sic audienda, vt qui eius monitis obtemperare nollet, grauissima pœna, quæ mortalibus infligi potest, sit afficiendus; nempe excommunicationis gladio à Christi corpore separandus. Si (ait Dominus) Matth. 22. Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam Ethnicus & Publicanus. Tertio Ecclesia est Christi sponsa. Sponsam autem nihil potest latere arcanorum sui sponsi. Quarto, Est corpus Christi eodem spiritu sancto afflatum. Quare neque à capite separari potest, (Ego, ait, Matth. 22. vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationem sæculi) neque ignorat mentem sui capitis, si idem sit capitis & corporis spiritus. Nemo (ait Apost 1. Cor. 2.) nouit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est. Nos autem spiritum Christi habemus: & qui spiritum Christi non habet, hic non est eius. Vnde & Dominus promisit Ioan. 16. se Ecclesiæ daturum paracletum spiritum, qui eam doceret omnem veritatem. Quinto Ecclesia est congregatio non occulta & latens; sed aperta, Matt. 5. Sicut ciuitas supra montem posita & candela posita super candelabrũ, vt omnes, qui in domo sunt lumẽ videant: id est, vt ab omnibus videri, possit, tam ijs qui ad fidem Christi conuertuntur, vt sciant quo sit eundum, & à quo sit fides petenda; quàm ijs qui sunt in Ecclesiam admissi, vt sciant in dubijs quæ sit audienda. Dic, inquit, Ecclesiæ: Matth. 18. Et si Ecclesiam non audierit, &c. Sexto Ecclesia hoc modo in monte fundata, & aperte constituta, non est vnius anni, nec vnius sæculi, sed omnium dierum atq; annorum, vsque ad consummationem sæculi. Super hanc petram (ait Matt. 18. ædificabo Ecclesiam meam. & portæ inferi non præualebunt aduersus eam; hoc est Firmissimè eam collocabo; aduersus quam tametsi omnis industria, sapientia atque potentia dæmonum sit insurrectura; nũquam tamen præualebit, vt eam deijciat. Si igitur hæc Ecclesia habeatur tam illustribus priuilegijs instructa, quæ neque errare, neque errores in doctrina fidei vel morum docere, neque superari possit vlla vi aut arte; quæ scripturas & verba optime nouerit atque intelligat sponsi sui, quæ-

que ſpiritu eodem cum ſuo capite,& ſponſo ſit imbuta;non eſt locus hęreſibus:quia ad omnem dubitationem recurrendum erit ad Eccleſiam, iuxta Chriſti præceptum, Dic Eccleſiæ,&c. Matth.18. Qui vos audit me audit,Luc.10.

Sed vbi ſit iſta Eccleſia,quæritur. Hoc ſane ex ſcripturæ verbis aperte conſtat,talem aliquam eſſe,& à Chriſti temporibus extitiſſe,atque ad cōſummationem vſque ſæculorum ſemper manſuram qualem iam deſcripſimus. Vbi autem illa hactenus fuerit,& quænam illa ſit etiamnum, his duobus indicijs oſtendi poteſt. Priori quidem ex omnium Chriſtianorum cuiuſuis ſtatus & nationis vnanimi conſenſu. Sicut enim Romanam vrbē eam cognoſcimus quę ad Tiberim, Pariſienſem quę ad Sequanā, Colonienſem quæ ad Rhenum eſt poſita:quia hactenus mundus vniuerſus has vrbes agnouit;ita ſi quę Eccleſia pro vera & Catholica Chriſti Eccleſia, ab orbe vniuerſo 1500.annis eſt habita, ea certe pro tali nobis eſt agnoſcenda. Et ſicut ſi poſt tanti temporis totius orbis confirmationem, quiſpiam aliud oppidum à paucis annis exædificatum tibi veram illam & antiquam Coloniam eſſe diceret, antiquorum Imperatorum priuilegijs & libertate celebrem.ideo nihil perſuaderet,vt etiam tanquam inſanum ridendum & explodendum ſe proponeret:itaque qui poſt 1500.annos aliam tibi Eccleſiam demonſtrare conatur, à paucis annis coactam, eamque docere eſſe veram illam Eccleſiam quam Chriſtus innumeris priuilegijs donauit, erraſſe autem omnes qui 1500.annis hunc cœtum non agnouiſſent:non ſolum audiendus non eſt, ſed pro inſano habendus: tum quod recenti, & nuper nato conuentui tantam antiquitatem tribuat. Ex his facile videre eſt, quænam ſit vera Eccleſia, quia ante annos 60.cum necdum vllus ex alijs cœtibus natus eſſet, vbicunque per orbem Chriſtianum, potiſsimum vero vbi nunc nouę ſectæ vigent, ſi quis de vera Eccleſia quęſiuiſſet, nulla alia quam Eccleſia Romana oſtenſa fuiſſet. Poſteriori vero indicio idem oſtenditur,ex dictis ſuperius priuilegijs,Eccleſiæ ſuæ à Chriſto relictis. Si enim quæras Eccleſiam hodie, quæ ſit,aut fuerit aliquando per orbem vniuerſum diffuſa,vel agnita,& cuius origo conſtanti & non interrupta ſucceſsione ad Chriſtum & Apoſtolos deduci poſsit,nullam inuenies aliam quam Romanam. Sicut enim nos credimus,ita crediderunt maiores noſtri ab annis 100 ab annis 200.300. 400.vſque ad annum 1576. Neque demonſtrari poteſt, quando primum, vel à quo ſit fides noſtra violata aut mutata. At vero ſicut credunt nouæ ſectæ Lutheri, Buceri, Caluini &c. ante 60. annos nuſquam in orbe creditum eſt:cum omnibus conſtet,Martinum Lutherum anno.1517.errores iſtos primum excogitaſſe & inuexiſſe. Atque etiam hodie, errores iſti anguſtijs certorum locorum continentur. Lutheraniſmus Germania: Caluiſ-

Caluinismus Gallia & Anglia: zwinglianismus Heluetia. Extra Europā autem neque sunt, neque fuerunt vnquam vel de nomine cogniti.

Quinto, Vitare lectionem librorum vetitorum, & Hæreticorum familiaritatē atque colloquia Hæreticum, ait Apostolus Tit. 3. post vnam & secundam correptionem deuita. Quia vt verba loquentis vim habent mouendi: ita & scripta ad permouēdum maiore artificio sunt elaborata. Legendi potius sunt sacri Doctores quos constat vitæ sanctitate & eruditione præcelluisse: & frequenter miscendi sermones cum doctis & pijs. Quia tamen in tanta multitudine Hæreticorum, fieri vix potest, vt non aliquando cum illis agamus, in prompru habendæ sunt rationes, quibus auitam fidem Ecclesię tueamur. Parati (inquit Apostolus 1. Pet. 2.) semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem, de ea quæ in vobis est spe. Non quod necessum sit, de singulis articulis controuersis, omnes esse instructos: sed quod expediat generales quasdam nouisse solutiones eorum communibus argumentis. Veluti si obijciant in sacris litteris non haberi inuocandos esse sanctos, venerandas Imagines, abstinendum à carnibus, aut aliquid eiusmodi, non ergo ista esse facienda; uos contra obijciamus, & quidem efficacius, hæc sacris litteris non prohiberi: atque sine peccato fieri posse, quia vbi non est lex, ibi nec præuaricatio, Rom. 4.

Item si dicant nihil esse fide tenendum, nisi quod sacris litteris continetur, nos contra dicamus, si hoc admittatur, manifestè sequuturum Euāgelium secundum Matthæum non esse à Spiritu sancto dictatum: quia nusquam in vniuersa scriptura habeatur: hoc Euangelium vel esse dictatū à Spiritu sancto, vel esse in Catalogo librorum sacræ scrpituræ. Hæc enim obiectio illos eo ducet, vt fatere cogantur, aliqua esse recipienda atque credenda, quæ scriptura sacra non contineantur: sed ea tantum reijcienda quæ cum scriptura sacra aperte repugnant.

Si vero eiusmodi aliqua loca scripturæ ab ijs adferantur, quæ videātur aduersari doctrinæ Ecclesiæ; si quando Catholicorum Patrum expositio non occurrit, hæc vna solutio sufficiet, scripturas illas dogmatibus Ecclesiæ non esse contrarias, quantumuis prima fronte videantur. Nam licet earum genuinam explicationem ad manus nō habeamus (sunt enim scripturæ difficiles & studio egēt, quod non est omnium) ante multas tamen annorum centurias, priusquam hæresis in orbem veniisset, Catholicos Doctores per vniuersum orbem scripturas istas sic ad mentem Christi intellexisse, vt nihil plane cum doctrina Orthodoxa Ecclesiæ quam ijdē ipsi tuebantur, pugnarent.

Rursus si quærant, cur libeat tanto tempore in antiqua ista Ecclesia hęrere, cum potius sint eligenda noua, quam vetera? Dicendum primo, non omnia vetera abijcienda esse, neque omnia noua veteribus præferenda.

Aurum

Aurum vetus præfertur nouo: & si senex manum suam veterem amputare velit, non inueniet aliam commodiorem, etiamsi argenteam aut auream substituat. Dicendum secundo, quò velint nos relicta Ecclesia Romana abire? ad Lutherine, Protestantium Caluinistarum, an ad Anabaptistarum sectam? hi enim ex æquo omnes Ecclesiam Romanam damnant, & veram scripturarum intelligentiam iactant. Tertio quæ sit ratio cur illi velint nos antiquam fidem deserere? quid apud ipsos præclarum sit quod nos ad mutationem tanti momenti, vnde animæ salus dependet, mouere debeat? Nam si vitia spectes superiorum, scimus Christum præmonuisse Matth. 23. Quæcunque dixerint, seruate & facite, secundum opera autem eorum nolite facere: neque tante sunt Hæreticorum Ministrorum virtutes, vt ijs magnopere cedant mores sacerdotum Catholicorum: quin potius, incorruptus arbiter maiorem vitæ integritatem atque doctrinam in Romana Ecclesia, quam in illis sectis deprehendet. Si scripturarum intelligentiam cõsideres ante exortas hæreses, Ecclesia, quæ scripturas habuit, earum etiam intelligentiam habuit. Cur ergo ab Ecclesia scripturarum libros recipiam, & eorundem intelligentiam non accipiam? Cur credam dicenti hoc esse verbum Dei, & non credam docenti, hunc esse intellectũ verbi Dei? Cur credam in numero librorum, & non credam in sensu librorum? sane in die Iudicij coram Christo seuero Iudice, securior erit Catholicus quouis sectario. Ponamus enim falsa esse quæ Romana Cathoiica Ecclesia credit: in exacto illo Iudicio, cum Christus quæret, cur ita de me sacramentisque meis credidisti? secure respondebit Catholicus, Primo, quia Ecclesia per vniuersum orbem nos ita docuit, quam tu audiendam iussisti. Secundò, quia nos ita docuerunt maiores nostri, qui eandem fidem à suis se maioribus accepisse, & illos rursus à maioribus suis, ad Apostolorum vsque tempora, testati sunt: neque tempus scire potuimus vnquã, quo fides hæc à te, Apostolis tradita, & quęad nos vsq; per manus venisse dicitur, vel in minimo violata fuerit: maxime cum tu Beato Apostolo Petro diserte promiseris, Super hanc petram ædificabo Ecclesiã meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam: Et ascensurus in cælum dixeris, Matth. 28. Ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationem sęculi. Tertio, quia viri illi qui fidem illam nos docuerunt, & ad finem vsque vitæ retinuerunt, clarissimi fuerunt & eruditione & morum probitate, quorum sanctitatem tu ipse miraculis comprobasti. Sane ergo, si error in nobis fuit, tu Domine nos decepisti. Eorum enim vestigia, quorum tu viam tibi placere declarasti, secuti sumus. Denique, quia nihil vidimus in doctrina fidei nostræ, scripturis & verbis tuis repugnans. Vt enim aduersarij nostri multas nobis scripturas obiecerint: ita tamen ille omnes à Doctoribus nostris ante multas annorum centu-

rias

rias declaratæ fuerunt, vt plane nihil cum doctrina Catholica pugnare viderentur. Quis autem eram ego, qui fidem iam antiquam, per totum orbem diffusam, tot miraculis illustratam, tanta omnium Catholicorum consensione seruatam, à tot Patribus explicatam reijcere auderem, vel erroris arguere? Contra vbi ex sectario interrogabit Dominus, Et quid te impulit, vt relicto ouili meo, ad luporum gregem te conferres?

Quid poterit adferre, nisi, Martinus Lutherus nos decepit, Caluinus seduxit, Bucerus peruertit? At rursus Dominus. Quid (inquiet) in his Doctoribus vidisti quod te ad fidem mutandam, & Ecclesiam tot sæculorum deserendam impelleret? forte miracula ediderunt, vel forte insigni sanctitate viguerunt? Atqui tibi per Apostolum meum ad Galat. 1. dictum fuit; Si Angelus de cęlo vobis euangelizauerit, præter id quod accepistis, anathema sit. Si in religionis mutatione nec Angelis est fides adhibenda quãto minus hominibus sine miraculorum testimonio, sine vitę probitate? quales enim prædicti fuerint nouit orbis vniuersus. At dicet forte Hæreticus, Vidimus in Romana Ecclesia multos errores scripturis tuis non consentaneos. Sed Dominus iterum. Et à quo scripturas sacras accepistis? nónne à Romanâ Ecclesia? illa autem totis 1500. annis tam socors fuisse in enarrandis scripturis credenda est, vt tanto tempore non aduerteret, se cum scriptura pugnare? Et si illa scripturas eo sensu exposuit, vt nihil cum auita fide pugnarent; cur tu nouas, & inauditas expositiones secutus, vniuersum orbem erroris damnasti, & non potius Ecclesiæ fidem & explicationes secutus fuisti? Magis enim rationi consentaneum tibi esse debebat, illum esse verum scripturarum intellectum, quem per vniuersum orbem tot sæculis docuit illa Ecclesia, quæ tibi scripturas tradidit; quam illum, quem post 1500. annos quiuis nouorum Doctorum commentus est.

Qui candido animo ista percogitaret, quæ certo certius post mortem ventura sunt; non facile ad errores declinaret: sed veram retineret Romanam Catholicam fidem, sine qua impossibile est placere Deo.

Digitized by Google

DE CONVERSIONE OMNIVM GENTIVM PROCVRANDA, LIBER NONVS;

Qui est de Iudæorum ad fidem Christianam conuersione procuranda.

PRÆFATIO.

Iudæorum cõuersio difficilis.

Pus conuersionis Iudæorum ad fidem Christianam valde arduum ac difficile est quia in eorum cordibus hactenus velamen perfidiæ hæret, & ob firmatam perfidiam & obstinationem, & scelera multa ac flagitia, quibus repleti sunt, duriores ceteris infidelibus effecti sunt. Non tamen desperandum est de eorum salute: potens enim est Deus, qui vult omnem hominẽ saluum fieri, & ad lucem veritatis, quæ est Christus perducere. Idcirco assiduis precibus ieiuniis, aliisque pœnitentiæ operibus & laboribus ad cæleste auxilium implorandum præmissis, huiusmodi opus cum omni charitate & feruore peragendum est. Est enim Deo gratissimum, quod & his rationibus astruitur.

Iudæorum conuersio Deo grata.

Iudæi Deo olim in deliciis.

Prima: quia apertissimis Scripturæ Sacræ cõstat oraculis, Iudæos olim à clementissimo Deo in delicijs habitos, & vniuersis orbis terrarum nationibus prælatos. Hoc quippe genus hominum è posteritate Abrahæ in suum quasi peculium cooptauit, cum eo mirum quendam prouidentiæ modum exercuit: pro eius amplificatione ac tutela prodigia multa patrauit: legem singulari prærogatiua ei tulit: oracula creberrima ad singulos pœnè dies reddidit: in terram feracissimam cæsis Regibus Chananæis induxit: in augustissimo templo, cum ea gente velut pacto fœdere, præsentissimè affuit: illustrissimis eam victorijs exornauit: missis Prophetis per tempora diuersa erudiuit: ac denique (quod supremum est) misso in terram vnigenito & coæterno filio suo, qui ex ea stirpe carnem assumeret, priuilegio planè mirabili, inter vniuersos Adæ posteros insigniuit. Quocirca nequit sanè dubitari, quin ea gens Deo cordi fuerit, quod plurimis

Digitized by Google

rimis argumentis Scripturæ ſacræ peruincitur. Quod verò ob atrociſsimum ſcelus in Chriſti morte commiſſum, à Deo repudiata fuerit; communis peccantium conditio eſt, licet grauius illa peccarit. Neque decet profecto pios animos à Iudæorum conuerſione alienari, quod humanæ ſalutis auctorem cõiuratione facta interemerint. Quin potius Chriſtianę pietati mirificè congruit, gentis olim Deo chariſsimæ vicem aduerſam dolere, & de eius reſipiſcentia ſedulo agere.

Secunda: Qui Dei gloriam inprimis augere cupiunt (quales oportet nos eſſe) ea ſtudioſiùs conantur, ex quibus Dei honor & laus maior exiſtit. Iam verò exploratum eſt, auctiorem Dei gloriam ex Iudæorum, quã ex cęterorum infidelium conuerſione prodituram. Quis enim nõ videat longè glorioſius eſſe eos, qui Chriſto pertinaciter reſtiterunt, eique necẽ inuidentiſsimè machinati ſunt, mutata mente conuerti; quàm ſi alij quilibet, qui nõ adeo proteruè peccarunt ſed vel ignorantia vel errore colorato ſeducti ſunt, fidei Chriſtianæ colla ſubdant? Profecto fortior hic diuina veritas & maior Chriſti laus famaque ſe prodit.

Tertia: Salus ex Iudæis eſt, Ethnicorumque fælicitas per Iudæos ortũ, nec leue incrementum accepit. Conſtat ſcilicet Apoſtolos ex ea ſtirpe genitos in orbem terrarum ſalutem inuexiſſe, ac propagaſſe. Erit ergò Chriſtiana gratitudine dignum, Iudæis vicem rependere, vt quemadmodum ſelecti aliquot viri eius generis, Ethnicis in culpæ morte iacentibus ſalutem nuntiarunt, ita è populo Chriſtiano è Gentilibus coagmentato ſelecti multi, ad Iudæos graui lethargo ſopitos, & excęcatos deſtinentur, vt candidiſsimam diuinæ fidei lucem aſpiciant.

Quarta: Plurima ſunt vaticinia ſacra, quibus Iudæorum cõuerſio promittitur: & omnino patet eam conuerſionem per Chriſti miniſtros ſe neſcente mundo optatum finem ſortituram. Ita docet Auguſtinus libro 2. de Ciuitate Dei cap. 29. *Per Eliam*, inquit, *magnum mirabilemq; Prophetam, expoſita ſibi lege, vltimo tempore ante iudicium, Iudæos in Chriſtum Dominum noſtrum eſſe credituros, celeberrimum eſt in ſermonibus cordibuſque fidelium. Ipſe quippe ante aduentum iudicis Saluatoris, non immerito venturus creditur. Cum venerit ergo, exponendo legem ſpiritualiter, quam nunc Iudæi carnaliter ſapiunt, ad Chriſtum verum eos conuertet.* Nec modò quod diximus de Elia, & proditum eſt à Patribus, id ſola ex traditione fidem capit: ſed etiam ex ipſa Scriptura. Nam Malachias extremis verbis ſuæ prophetiæ hoc ipſum vaticinatus eſt de Elia: facit enim Deum hæc loquentem: *Ecce ego mittam vobis Eliam Prophetam, antequam veniat dies Domini magnus & horribilis: & conuertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum, ne forte veniam & percutiam terram anathemate.* Loqui Malachiam propriè & ſecundum literalem ſenſum, de Elia Propheta, & non de Ioanne Baptiſta indicant verba illa Malachię:

Iudæorum conuerſio vaticinijs promiſſa S. Auguſtin.

Digitized by Google

Antequam veniat dies Domini *magnus & horribilis*: quo haud dubiè significatur secundus Domini aduentus, qui futurus est magnus & horribilis, cuiusq; testis & præco futurus est Elias. Confirmat hoc auctor libri Ecclesiastici in cap. quadragesimo octauo: vbi laudans Eliam Prophetam. & de ipso commemorans prædicta verba Malachiæ, sic ait : *Qui scriptus es in iudicijs temporum, lenire iracundiam* Domini, *conciliare cor patris ad filium , & restituere tribus Iacob.* Quis igitur conuertet auersos nisi qui Diuinæ veritatis cõscius est? Aut quo modo implebuntur Scripturæ , per quas nobis Dei voluntas innotuit; nisi qui eas callent (Christiani videlicet) & syncerè interpretantur, earum veritati fœmulentur? Et enim parum se fidum Dei ministrum exhiberet, qui attentè perpendens promissa Dei à Prophetis prædicta non enitere tur ea quoad posset, explere. Nam si certissimum est, Iudęos sub finem mundi ad Christum conuertendos, eique cultum insignem allaturos, vt oracula sacra Patresque fatentur; quid ergo cogitãt Ministri Christi, aut quomodo non cogitant senescente iam mundo adesse tempus Iudæos euocandi ac reducendi ad mitissimum Regem suum? Porro ante annos mille quingentos Apostolis ipsis videbatur hora nouissima aduentare, vt præteream posteriores Patres, qui nouissimam tubam præsentire sibi videbantur. Quomodo ergo nunc mundo ad interitum euidentius festinante Ecclesiæ Prælati non properant diuinis prædictionibus inseruire?

Quinta, ab opportunitate: sanè tametsi neque antiquissimæ Prophetię, neque mundi exitus instarer, ipsa per se Iudæorum conditio, præsensque afflictę gentis calamitas veros Christi seruos perurgere deberet, ad opus maturandum. Eo quippe infamiæ & vexationis Hebræi seuero Dei iudicio deuoluti sunt, vt (si accederet mediocris Principum Christianorũ diligentia) facile Christo nomen daturi credantur. Neque omnes ij adeo vecordes sunt, vt non animaduertant, gentem per tot sæcula post Christi mortem, à Deo derelictam, & ab vniuersis hominibus ludibrio habitam multum in Christi morte peccasse, iureque aliquid suspectum in ea fide quam colunt reperiri posse. Qua certè in causa à Christianis Doctoribus conuinci possent, calamitateque propria eruditi , & rationibus permoti resipiscerent.

Sexta, ab exemplo: Princeps Apostolorum ijs, qui erant ex circumcisione, vt igenti Deo charissimæ prędicator, & rector designatus fuit : vt pateat rem pretiosissimam fidelissimo Apostolo creditam , & magni à Deo factam. Ex quo efficitur, eos qui Petri legatione funguntur, & pro eo pręsunt, in hoc ipsum debere opus incumbere. Imo si rem ipsam attentè pertendamus, Iesus Christus Redemptor noster, non modo è stirpe Iudæ ortus est, (quod abũde sufficeret, vt animi verè pij gentẽ hanc Christo recon-

reconciliare niterentur) verum & ipſe per ſe ipſum in opus conuerſionis Iudæorum incubuit, vt miniſter circũciſionis, quod plane mirum eſt: ſatiſque conuincit opus hoc, quod perſuadere conamur, voluntati Chriſti congruere, & opus vere Chriſtianum appellari debere. Etenim omninò planum videtur ſacrificium hoc æterno Patri acceptiſsimum fore. Si enim naturalem vnigenitumque filium in hoc opus legauit, ecquis non, fateatur, adoptiuos filios rem illi pergratam facturos, ſi exemplaris ſui veſtigijs inſiſtant?

His rationibus Apoſtolici viri erecti atque ſtudio diuini nominis incenſi, torporem excutiant: & intima commiſeratione gentis excæcatæ ac derelictę commoueantur, vt reliquiæ Iſraël ſaluæ fiant. Quare merito plures ſancti Patres, ac ſummi Romani Pontifices, ad hoc opus diligenter obeundum, Præſules Eccleſiarum ſæpè admonuerunt & excitarunt: multiſque alijs modis conati ſunt eos ad viam veritatis reducere, vt conſtat ex Bulla Nicolai PP. III. incipiente *Vineam ſeret*: quæ habetur in Bullario Tom. 1. & Clement. 5. in Concilio Viennenſi, eo fine inſtituit ſcholas & lectiones trium linguarum Hebraicæ, Chaldaicæ, Arabicæ, vt plenius habetur in Clement. prima de Magiſtris. Quæ conſtitutio poſtea fuit renouata in Concilio Baſileenſi ſeſſ. 19. cupientes illius Concilij Patres, vt Iudæi omnes Euangelicam veritatem agnoſcerent, & in ea poſtquam cognouiſſent fideliter perſeuerarent. Ac denique S. D. Gregorius XIII. vt Iudæorum ſaluti oportunius prouideretur, ſpecialem & ſalutarem edidit conſtitutionem (quæ incipit, *Sacra Mater Eccleſia*,) de prædicatione verbi Dei facienda Iudæis ſemel in hebdomada. Quare Epiſcopi & Prælati nihil prętermittere debent quò eos ad fidem perducant, vt aliqui ſaltem ex eis ſalui fiant; oſtendendo eis ex veteris legis & Prophetarum libris Saluatorem noſtrum Ieſum Chriſtum: vt in Actis Apoſtolicis B. Paulum & alios Apoſtolos ſæpe feciſſe legimus.

Ordo Seruandus.

PRo Iudæorum conuerſione tria curabimus. Primò recenſitis Iudæorum erroribus, oſtendemus Chriſtum Dominum Meſsiam fuiſſe in lege promiſſum, neque alium expectandum eſſe. Secundò, de modo iuuandi Iudęos & ratione agendi cum illis, vt ad fidem Catholicam perducantur. Tertiò, de communicatione cum Iudęis, in quibus caſibus ſit prohibita, & quę illis agentibus inter Chriſtianos prohibeantur, dicemus.

Digitized by Google

DE CONVERSIONE OMNIVM GENTIVM PROCVRANDA.

LIBRI IX. PARS I.

De erroribus præcipuis Iudæorum, & eorum confutatione.

Iudæorum errores.

IVdæorum hæreſes ſiue errores pręcipui omnibus manifeſti ſunt: ad hos vero potiſsimum reducuntur: Primo, Chriſtum dicunt purum fuiſſe hominem, falſum Propheram, ſeductorem: quare alium Meſsiam in lege promiſſum expectant. Præterea nouum teſtamentum prorſus reſpuunt. Ac denique articulos fidei niſi creationis non credunt. Habent etiam errores alios quamplurimos apud Thalmud, de quibus infra dicemus.

Scriptores aduerſus eoſdem veteres ac recentes.

Aduerſus Iudæorum erroresex antiquis Patribus ſcripſerunt, ſanctus Iuſtinus Martyr in dialogo cum Tryphone Iudęo, de veritate Chriſtianæ Religionis: S. Cyprianus Epiſcopus & Martyr lib. 1. & 2. contra Iudæos ad Quirinum, & in Tractatu ſibi aſcripto de montibus Sina & Sion aduerſus Iudæos: Euſebius Cęſarienſis lib 1. & reliquis ſequentibus de Demonſtratione Euangelica, cuius etiam libri de Præparatione Euangelica conferunt in permultis capitibus: S. Ambroſius in libris de vocatione gẽium: S. Auguſtinus, cùm Oratione de 5. hęreſibus aduerſus Paganos, Iudęos, Manicheos, Arianos, & Sabellianos, tum Orat. ſeu concione ad catechumenos contra Iudęos, Paganos, & Arianos, item alia Orat. aduerſus Iudęos: S. Hieronymus in varijs Commentarijs veteris ac noui Teſtaméti, & compluribus opuſculis atque Epiſtolis: S. Gregorius Nyſſenus libro de Trinitate aduerſus Iudæos: & libro ei aſcripto de cognitione Dei: Chryſoſt. in Homilia 44. in Matth. c. 12. *Cum ſpiritus immundus*, in Homilia ſeu ſermone de Euangelio *Nuptiæ factæ ſunt*, contra Iudæos, Gẽtiles, & Hæreticos, & in V. Orationibus contra Iudæos: S. Cyrillus Alexandrinus libro aduerſus Iudæos, & in libris contra Iulianum Apoſtatã: S. Leo Papa Sermone 11. de Natiuitate Domini, vbi contra Iudæos expectantes Meſsiam hominem: Sanctus Iſidorus Hiſpalenſis lib. 1. contra Iudęos

S. Cypriam. Euſeb. Cæſa. S. Ambroſ. S. Auguſtin. S. Hieron. S. Greg. Nyſſ. Ioan. Chryſoſt. S. Cyril. S. Leo Papa. Iſid. Hiſpal.

Digitized by Google

Iudæos, & lib.2, de vocatione gentium ad ſanctam ſororem ſuam Floręntiam, & alij ex veteribus, quos prolixum eſſet enumerare.

Ex recentioribus verò Petrus Damianus contra Iudęos: Petrus Alfonſus ex Iudæo Chriſtianus baptizatus anno 1106. libello ſeu dialogo contra Iudæos & Saracenos. Rabbi Samuel oriundus ex ciuitate Marochi, in vulgatiſsima & tritiſsima Epiſtola ad Rabbi Iſaac, quæ hodie circumfertur tam Latinâ quàm vulgari Italicâ & Hiſpanicâ linguâ, legiturque to. 5. Biblioth. S S. Patrum, & poſt Scrutinium ſcripturale Burgenſis: Nicolaus de Lira, præcipuè libello contra Iudaicam perfidiam, qui habetur in fin. Gloſſę ordin. Paulus Burgenſis in ſcrutinio Scripturarum: Raimundus in ſuo Pugione: Petrus Caualleria libro dicto, zelus Chriſti contra Iudæos: Nicolaus Porchetus: Guilielmus Turanus in fortallitio fidei: P. Suarez principio primi Tom. in tertiam partem D. Thomæ, & alij quáplures authores apud Poſſeuinum lib. 9 Bibliothecæ: plenius tamen apud Cardinalem de S. Seuerina in ſuo Rituali, Tractatu de Infidelium conuerſione procuranda.

Pet. Damianus.
Pet. Alphonſus
Rabbi Samuel
Nic. de Lira.
Paulus Burgenſis.
Raimundus.
Pet Caualleria.
Nic. Porchetus
Guil. Turanus
Suarez, &c.

De Meſſia aduerſus Iudæos Diſputatio.

TRia nobis in hac Diſputatione ſolita breuitate demõſtrãda ſunt. Primũ omniũ eſt Meſsiam Iudæis toties promiſſum iam pridem veniſſe: Secundum, Meſsiam in lege promiſſum fuiſſe Chriſtũ Ieſum à Iudæis crucifixum, eum qui hodie à Chriſtianis ſummâ veneratione colitur. Tertiũ demum, eſt Meſsiam verum, nõ eſſe purum hominem, ſed hominem Deũ, quod Hebręi pertinaciſsime negant. Diſputationem vero in octo capita diuidemus, vt tota res planius liquidiuſque conſtare poſsit.

CAPVT I.

Meſsiam iam veniſſe, celebri Gen. c. 49. teſtimonio comprobatur.

MEſsiæ nomine nobiscum Hebræis quendam hominem intelligimus ex gente Iudæorum trahentem originem, à Deo & Prophetis prædictum, & promiſſum in regẽ & ſaluatorẽ hominũ. Hũc igitur Meſsiam iam veniſſe probamus 1. illuſtriſsimo illo Geneſeos c. 49. teſtimonio, *Non auferetur ſceptrum de Iuda, nec dux de fœmore eius, donec veniat, qui mittendus eſt, & ipſe erit expectatio gentium.* Ex quibus ſacræ Scripturæ verbis hæc cõficitur ratio: Non deficiet Principatus in Iuda donec veniat Meſsias, ergo cùm iam defecerit, neceſſe eſt iam veniſſe Meſsiam. Cuius rationis vim vt effuge-

Gen. 49.

Digitized by Google

effugerent Hebræi, varias eius prophetiæ, vnde illa euidentissime deducitur, interpretationes confinxerunt, quibus apertam rectamque eius sententiam peruerterent atque adulterarent.

Quidam ergo ex Hebræis aiunt vocem Hebræam שבט *Schebeth*, quã noster interpres vertit *sceptrum* siue *virgam*, non denotare hoc loco virgam regni, sed tribulationis; vt sit sensus, Iudæos à tyrannide non esse liberandos, donec veniat Messias. Sed hæc expositio primo reddit falsum Iacobi vaticinium; apertissimum enim mendacium est, nunquam ex illo tempore, quo edita est Prophetia, recessisse à tribu Iuda tribulationem vsque ad Messiæ aduentum: siquidem ex lib. Reg quisque non omnino stultus colligere potest, quàm florens quamque illustris, atque regalis Principatus in Iuda fuerit à Dauide vsque ad Sedechiam. Secundò, non congruit sequentibus vaticinij verbis illis videlicet, *Nec dux de fœmore eius*, &c. quæ de tribulatione aut tyrannica oppressione nullatenus intelligi possunt.

Secunda Expositio. Exponunt alij prophetiæ huius sensum in hunc modum: *Non deficiet sceptrum donec veniat*, hoc est, (inquit) Non deficiet postquam venerit. Sed quis nõ videt apertam corruptionem sensus? Quis enim vnquã sanę mẽtis *donec veniat*, mutet in *postquam venerit?*

3. *Expositio.* Rabbi igitur Salomon, quem citat Pererius Disp. contra Iud, super c. 49. Gen. prædictis Iudæis doctior, vt vim nostræ rationis eneruet, negat defecisse in tribu Iuda sceptrum & imperium. Interrogãti autem vbi terrarum sceptrum habeat tribus Iuda. Respõdet, seu (aptiùs dixerim) fingit in eis regionibus, quæ sunt circa Mediam, Assyriam, Babylonem, & Caucasum montem: sed hoc impudẽtissimum mendacium est, & præterea non facit ad rẽ. Nã Patriarcha sanctus de Principatu loquebatur, quẽ Tribus Iuda habitura erat in terra promissionis. Quod persuadent, quæ subiungit de fertilitate terræ, quæ sorte obuenit tribui Iuda in diuisione terræ promissionis.

Quarta interpretatio eorum est, qui aiunt verbum illud שילה *Shiloh*,
4. *Expositio.* pro quo Latinus interpres posuit, *Qui mittendus est*, signare vrbem Silo, & sensum prophetiæ esse hunc Non auferetur etiam, donec veniat Shiloh, id est, donec in Silo vngatur in Regem Saul; vel certè donec ibidem assumatur in regnum Hieroboam. Sed isti ad libitum & sine ratione loquuntur, & falsam reddunt Prophetiam dum interpretantur: falsum enim est, Saulem, qui creatus est in Masphat 1. Reg. 7. & Hieroboam qui in Sichẽ 3. Reg. c. 10. assumptos esse in regnum in silo. Denique nemini eorum consonant sequentia Prophetię verba: vt omittam nõ fuisse initio regni Saulis translatum imperium à domo Iuda, qui ante Saulem illum non obtinebat, neque post Saulem à domo Iuda defęciśe, cum potius tunc imperium

imperium in ea tribu fundatum sit per Dauidem, qui erat ex ea tribu.

Sed audiamus Iulianum Apostatam, qui vaticinium hoc non de Messia, sed cum alijs Hebræis de Nabuchodonosor Chaldæorum Rege interpretatur. Verum quàm inepta sit expositio verba illa demonstrant, *Et ipse erit expectatio Gentium*: quæ profecto Nabuchodonosor non conueniunt, quem summo acerbissimoque odio Gentes prosequebantur, non diligebant; timebant, non expectabant. 5. *Expositio*

Alij demum vaticinium hoc sub conditione quadam intelligendũ esse existimant, sub hac videlicet, si Iuda legem Dei seruauerit. Sensus proinde erit: Non deficiet principatus, donec veniat Messias, si tamen populus meus legem seruauerit veri Dei. Sed isti & temerè loquuntur, & sibi fingunt quæ sibi placent. Vaticinium enim Iacob nullam conditionem habet, neque quod ea subintelligi debeat, vspiã in sacris litteris significatur: & si semel hæc interpretandi licentia concedatur, nihil in Scriptura firmũ aut syncerum reperiri poterit. Accedit quod dum vaticinium isti conãtur exponere, Vaticinantis, & Dei præsertim finem tollunt, qui ea Prophetia volebat aduentus Messiæ tempus certò posse cognosci. At si sub arbitraria illa conditione intelligitur, tempus ex ea nunquam dignosci poterit. 6. *Expositio*

Maneat ergò vaticinium hoc de Messia absolutè intelligendum esse, & nomine *Shiloh* Messiam denotari, vt Rabbini Christo antiquiores docebant, vt Galatinus refert lib. 4. c. 4. & Chaldaica paraphrasis, quæ apud eos magnæ existit auctoritatis expressè posuit: *Donec veniat Messias*: cui omnia & quæ antecedunt, quæque subsequuntur optimè conueniunt. Imò neque alteri accommodari vllo modo possunt, vt bene exponit Irenæus lib. 4. c. 33. & Cyprianus Epistola 63. aliàs l. 2. epistola 3. Iustinus Martyr Dialog. cont. Tryphon. & auctor Quæstionum ad Antiochum, quæ feruntur nomine Athanasij quæst. 103. *Galatinus.* *Irenæus.* *Cyprian.* *Iust. Mart.*

Sed cur dices, Messias nomine *Shiloh* significatus est. Vulgatus interpres nomen שילה *Shiloh* à verbo שלח *Salah* quod *mitto* significat, deduxit, quo quidem *missum* seu *mittendum* significat: quod nomen in Scriptura accommodatur *Messiæ*, quasi per antonomasiam, vt quemadmodum ille singulariter promissus est, ita nomine Venturi singulariter significetur Sed obstat, quod aliis litteris scribitur verbum *Shiloh* quando missum significat, quam in hoc loco Gen. habeatur, vt de nomine *Shiloh* videre est Esaiæ 8. Sed id fortasis effecit, quia eisdem litteris scriptum inuenit: sed si scribatur eo modo quo nunc habetur in Hebræo, abundantiam pacis significat. & ita *Shiloh* idem erit quod pacificus, quod de Messia prædictum est, Zachariæ 9. Restat nunc ad nostræ fidei maiorem confirmationem, vt exponamus, quomodo signum illud tempore Christi Domini fuerit exhibitum quod Cap. sequ. præstabimus. *Ex Suarez.*

CAPVT II.

Expónitur quemadmodum veritas huius prophetiæ cum ipso euentu, eorumque succeſſu conſentiat.

EX pluribus prædicti vaticinij expoſitionibus, quibus DD. Catholici docere ſtudent, quonam pacto Prophetiæ huius veritatis euentus & res ipſa planè reſpondeat: nos tres tantum quæ probabiliores nobis viſę ſunt, in medium adducemus, vt prudens lector eligat quã maluerit. Alias expoſitiones placuit ſupprimere, tum quia breuitati ſtudemus, tum ne quando cum Iudæis ſuſcepimus diſputationem, cum Catholicis certare videamur. Conducet autem illud in quo totius difficultatis cardo vertitur, capitis huius initio demõſtrare, vt ſolutio deinde faciliùs percipiatur. Summa igitur difficultatis huius in eo verſatur, quòd videatur multò ante aduentum Chriſti defeciſſe ſceptrum à domo Iudæ, tempore videlicet Sedechiæ, & vltimæ Babylonicæ captiuitatis: quam diuoluere oportet, non quidem propter Iudæos, contra quos ea Prophetia de Meſsia expoſita tantundem facit, ac ſi ante aduentum Chriſti ſceptrum à tribu Iuda defecerit, (tunc enim quoque benè argueretur, ergo Meſsias aduenit, quod negant,) ſed ad noſtræ fidei, vt Cap. ſuperiori diximus, confirmationem.

Hanc ergo difficultatem vt ſoluant quidã, ſupponunt primo nomine *Iudæ* intelligendam eſſe ſpecialem tribum à reliquis diſtinctam; ſed ex ea præcipuè & paucis ex tribu Beniamin totam Iudæorum gentem conſtitiſſe, à tempore Salmanaſar Regis Aſſyriorum, à quo regnum Iſrael, quod decem tribubus conſtabat, ita vaſtatum fuit, vt eius nulla deinceps mentio habeatur, conſtat 4. Reg. 7. Vnde fit, ſolum regnum Iudæ permanſiſſe vſque ad Chriſtum, quod quidem ſolam fere gentem ex tribu Iuda complectebatur: dicitur enim 3. Reg. 12. ſolam tribum Iudam ſecutã eſſe domum Dauid, quia quamuis tribus Beniamin ſecuta fuerit Roboam, tamen vel non fuit integra ſicut tribus Iuda, vel non habetur ratio eius, propter dignitatem & excellentiam tribus Iudę: vnde 4. Reg. dicitur: *Iratuſque eſt Dominus Iſraeli, & abſtulit eos à conſpectu ſuo, & non remanſit niſi tribus Iuda tantummodo.*

4. *Reg.* 7.

3. *Reg* 12.

Supponunt ſecundò, nomine *Sceptri* vel *Ducis* aut non eſſe intelligendã dignitatem, & poteſtatem Regalem proprie; vel certe nõ ſolum illam, ſed quam-

Digitized by Google

quamcunque primariam & principalem poteſtatem regendi & iudicandi populum : ita tamen vt ſi vtraque ſignificari dicatur, altera nomine ſceptri, altera nomine Ducis, non ſit neceſſe intelligere Tribum Iudam fuiſſe habituram vtramque vſque ad aduentum Meſsiæ, ſed non vtraque ſimul fuiſſe carituram, atque adeo alteram ſaltem habituram fuiſſe donec veniat, &c.

Quibus ſuppoſitis, non eſt difficile intelligere, quomodo verum ſit dignitatem hãc fuiſſe aliquando in tribu Iuda, & in ea perſeueraſſe vſq; ad Herodẽ, cum quia licet hæc poteſtas ad ſacerdotes, & proinde ad tribum Leui deriuata ſit; hoc tamen factum eſt, quatenus tribus Leuitica per matrimoniorum coniunctionem vna cum tribu Iudæ effecta eſt, & ab illa particeps regalis ſplendoris facta eſt; tum etiam, quia Concilium illud ab Hebræis *Sanhedrin* nuncupatum, & ab Herode diſſolutum, penes quod erat iudicandi poteſtas, ex tribu Iudę maiori fere ex parte conſtabat, quod euidens eſt de poſteriori tempore, quando vt diximus ſola fere Iudę poſteritate totus Hebræorum populus conſtabat. Si vero inquiras quonam fundamẽto Sanhedrin hoc ſupponatur. Reſp. Præter graues auctores qui de illo loquuntur, non leues extare in Scriptura coniecturas : ſiquidem Moyſes 70. ſenes elegiſſe dicitur. De quibus non inepte intelligi poteſt illud Deut. 17. *Si difficile, aut ambiguum apud te iudicium eſſe perſpexeris, aſcende ad locum quem elegit Dominus, &c.* & 1. Paralip. 26. *In qua parte domus erat ſeniorum conſilium.* Hoc verò Sanhedrin nõ fuit ablatum tempore captiuitatis, vt ſumi poteſt ex Daniel. 13. vbi ſenes populi iudicarunt Suſannam, vbi Gloſ. & Liranus aduertunt eos fuiſſe de tribu Iuda.

Deut. 17.
1. Par. 26.
Dan 13.

Secunda expoſitio eſt aliorum qui malunt vaticinium hoc interpretari in vniuerſum de ipſa gente Iudaica, de tribu autem Iuda ſecundũ quandam applicationem, ſiue (vt Theologi loquuntur) per appropriationem, vt hic ſit prophetiæ huius ſenſus: futurum ſemper in gente Iudaica principatum, donec &c. Cui expoſitioni nõ obſtat aliqua breuis interruptio, quæ tempore captiuitatum in Babylone ſiue Perſide contigit. Qui principatus defecit tempore Herodis, qui fuit alienigena, & proinde tempore Chriſti Domini hoc eſt Meſsiæ. Tuetur hanc ſententiam Benedict. Pererius Comm. in Geneſim c. 4. q. pro qua adducit Iuſtinum in Dialogo cum Tryphone Iudæo, Euſebium lib. 7. hiſt. Eccleſiaſticæ c. 6. Athanaſium lib. de Incarnatione Verbi, Ambroſium in lib. de benedictionibus Patriarcharum c. 4. Chryſ. Hom. 67. in Gen. exponentem hanc prophetiam, Auguſtinum lib. 18. de Ciuit. Dei c. 45. Theodoret. quæſt. vltima in Geneſim, Rupertum lib. 9. Commentar. in Gen. c. 9. & libr. 3. de victoria verbi c. 9. quos omnes Patres prędictus auctor in ſuam ſententiam trahit, neque certe extorquere videtur.

Secũda Prophetiæ expoſitio.

Hanc expoſitionem tuetur Pererius Iuſtinum Euſeb. Athanaſ. Ambroſ. Chryſoſt. Auguſtinũ, Rupertum. &c.

Obijcienti autem Iacobum Patriarcham. cùm vaticinium illud proferebat, allocutum fuiſſe Iudam, & eius tribum, non totam Hebræorum gentem; Reſp. Iacobum voluiſſe tunc pronunciare rem ad totum populum ſpectantem, cùm de tribu Iuda loquebatur tribus de cauſis. Primò, quia prænouerat principatum Iuda cum futurum penes tribum Iuda & longiſsimo tempore & florentiſsimam: nobiliſsimæ igitur partis nomine non incongruè totum populum nuncupauit. Secundò, quia item præuiderat futurum, vt vniuerſus populus ad tribum Iuda redigeretur, & ab ea nomen acciperet, quod contigit teſte Ioſepho lib. 11. Antiq. poſt reditum ex captiuitate Babylonica, qui ſceptrum & principatum tenuerunt, fuerunt ex tribu Leui. Ipſe tamen principatus fuit ex tribu, & in tribu Iuda, namque ipſa regio, & ditio eius regni & ſubditi & ſedes regni & ciuitas regia erant tribus Iuda, quapropter appellabantur Reges, & regnum Iuda, non autem Leui. Hoc autem regnum licet Herodes quoque habuerit, quia tamen & fuit alienigena, & quia illud non habuit legitimè, ideo rectè dicitur regnante Herode defeciſſe ſceptrum à domo Iuda, quo tempore aduenit Meſsias.

Ioſephus.

In hac tertia cauſa nuper explicata traditur fundamentum tertiæ expoſitionis prædictæ Prophetiæ, quæ certè æquè probabilis eſt ac ſuperiores, & fortaſſe non deerunt quibus magis placeat hæc tertia expoſitio (de qua mox ſumus dicturi quam reliquæ.

Tertia prophetiæ expoſitio.

Dicunt ergò alij, eſtque in ordine tertia ſententia, totam hanc Prophetiam intelligendam eſſe propriè de tribu Iuda, à qua ſceptrum & principatum non defeciſſe docent vſque ad aduentum Meſsiæ (omiſſo captiuitatum tempore, vt ſuprà dictum eſt) quia licet ſeneſcente iam Iudæorum regno, & ad occaſum feſtinante, qui regnum tenerent eſſent Sacerdotes ex tribu Leui, non proinde tamen ſceptrum à domo Iuda defecit: ſicut quamuis corona Polonica in Henricum Valeſium aliquando translata fuerit, non proinde cecidit Polonorum regnum: & quamuis corona Hiſpanica nunc decorentur Auſtriaci, non idcirco defeciſſe rectè diceretur corona vel ſceptrum Hiſpanicum. Ad eundem igitur modum de ſceptro ac principatu Hebræi populi, ac de tribu Iuda cogitare, & ſentire conuenit. Hæc verò dixiſſe ſufficiat ad exponendum, quanam ratione veritas huius Prophetiæ cum ipſo euentu, rerumque ſucceſſu congruat atque conſentiat. Nunc ad rationes, quibus Meſsiam iam veniſſe demonſtretur contra Iudæos, reuertamur.

CAPVT

CAPVT III.

Idem Danielis illuſtri teſtimonio comprobatur, & vaticinium exponitur.

SEcundum ſcripturæ ſacræ teſtimonium, quo magis eſt vulgare & tritũ eo eſt magis efficax ad Iudæorum ſententiam, vel (melius dixerim) errorem conuincendum. Illud vero ex c. 9. Danielis delumitur, ex quo deduci non poterit firmum argumentum, niſi prius explicetur. Ne autem neceſſe ſit bis ſacræ ſcripturæ litteram longiuſculam repetere, primis ſtatim verbis & ſequentibus ſucceſsiuè ſubtexemus expoſitionem.

Ductus à Dario Aſſueri Aſtyagis filio captiuus in Babylonem Daniel, anno 1. Darij poſt euerſam Babylonem, & occiſum Balthaſarem, dum attente Ieremiæ vaticinium de captiuitate illa perlegeret, Deum obnixè cœpit exorare pro liberatione populi Hebræi, & reditu in patriam, ſimulque fortaſsis, vt qui vir deſideriorum eſſet, ſpiritualem liberationem per Meſsiam futuram cupiens; Deus qui diues eſt in miſericordia, cuius liberalitatem maximè decet plus homini concedere quàm ipſe poſtulet, miſit ad eum Angelum Gabrielem, qui poſt pauca ita illum allocutus eſt.

Septuaginta hebdomades abbreuiatæ ſunt. Quaſi expreſsius diceret, Diuturna veſtra, ô Daniel, atque longiſsima Meſsiæ expectatio ad breue ſeptuaginta hebdomadarum ſpatium Deo miſerante reducenda eſt. Perbreue ſiquidem fuit tempus hoc 490. annorum, cum ſuperiori comparatum. Et proprijſsimè certè verbo illo (*abbreuiatæ ſunt*) vſus eſt Angelus, ſiquidem in familiari ſermone, quando tempus ad aliquam actionem præſcriptum finitur, iam iam dicere ſolemus dies abbreuiari. Dixi tempus ſeptuaginta hebdomadarum 490. annis conſtare, quia certum eſt eas hebdomadas non poſſe eſſe dierum, ſed annorum ſeptem ſingulas, non plurium, ſeptem quidem ſimplicium annorum numerus Leui. 25. & Gen. 29. hebdomada nuncupatur; plurium autem, licet quidam Hebræi fingant, id tamen & temere faciunt, ſine vllo videlicet Scripturæ ſacræ fundamento, prorſus ineptè. Si quis enim pro ſuo arbitrio hebdomadas ſeptuaginta annorum fingat, cui non licebit eaſdem 700. annorum vel 7000. vel etiam 70000. componere, ne conuinci poſsit hebdomadas adhuc eſſe completas? Et certè ex verbis Angeli, infrà exponendis, omnino conſtat tempus illarum hebdomadarum iam eſſe tranſactum, vt annotabimus ſuo loco. Certum ſit igitur has hebdomadas ſeptem ſimplicibus conſtare annis æqualibus, & eiuſdem rationis, & continua quadam ſucceſsione fluentibus: ſine fun- *Leuit. 25. Gen. 29.*

Digitized by Google

damento enim disiungerentur, & non posset certũ ex illis aduentus Messiæ tempus deduci quod tamen voluit hoc vaticinio Angelus indicare, qui subiungit *super populum tuum*, hoc est Hebræorum: *& super vrbem sanctam tuam*. i. Hierosolymam. *Vt consummetur prævaricatio, & finem accipiat peccatũ.*

Ex Liranο. i. vt deleatur peccatum meritis passionis Christi. Non vt Rabbi Salomõ interpretatur, vt desistant à præuaricationibus suis Hebræi tempore excidij Hierosolymitani, quia ita exposita prophetia esset falsa, quia non desistiterunt tunc à peccatis Hebræi, imo, vt vere Liranus ait, sunt augures & præuaricatores, & multis alij peccatis irretiti.

Et adducatur Iustitia sempiterna: Et adducatur Christus, quia ipse nostra iustitia, sanctificatio, quæ in via inchoatur, & in patria perficitur. *Et impleatur visio & prophetia*. Hoc est, omnia quę de Christo à Prophetis sunt prędicta, quę luce clarius in Christo completa sunt, vt in secunda Disputationis parte latius prosequemur.

Et vngatur Sanctus sanctorum. Hebræi legunt *Sanctum sanctorum*, hoc est, templum, arca testamenti, & vasa sanctuarij per Messiam recuperanda, contra Ierem. 3. *In diebus illis erit Dominus, non dicent vltra Arca testamenti Do-*

Ierem 3. *mini, neque ascendet super cor, neque fiet vltra, &c.* Sensus ergo est, Et Christus verè Sanctus sanctorum, propter excellentem sanctitatem vngatur. De Christo enim dicitur, *Vnctus oleo lætitiæ præ participibus suis*. Notandum vero hoc est elogium. quo Angelus eum, de quo loquitur, Sanctum sanctorum appellat, quod certè Christo optime conuenit, alteri cuilibet nullatenus. Is enim Sanctus sanctorum tantum dici potest, qui sanctos omnes longè superet, fonsque sit totius sanctitatis Notandum id, inquam, maximè, vt videas quàm perspicuè Angelus de Messia loquatur.

Scito ergo & animaduerte: ab exitu sermonis, vt iterum ædificetur Hierusalem. Hebræi legunt *de exitu sermonis*, ne cogantur verba hæc de hebdomadarum initio interpretari: sed peruertunt manifestè litteram, in qua *ab*, non *de* habetur. significat autem à tempore, quo proferetur edictum, seu facultas concedetur reædificandi Hierusalem, quod promulgatum est ab Artaxerxe 20. anno regni sui, vel certè iuxta expositionem Liran. Burg. & Galatini, à tempore, quo à Deo exiuit sermo ad Ierem. de reædificanda Hierosolyma ab anno videlicet 4. Sedechię.

Neque ad Christum ducem. Exponunt Hebræi vsque Cyrum, qui dictus

Rabbi Salomon. est Christus. Isai. c. 45. Sed errant. nam de eodem Christo dicitur paulò

Isa. 45. infrà, occidendum esse in Hierusalem quod Cyro conuenire non potest. Recta ergò expositio, *Vsque ad Christum ducem*. i. vsque ad tẽpus. quo Messias incipiet hominibus manifestari, prædicare, docere, seu vsque ad illud tempus, quo incipiet Christus publica miracula edere.

Hebdomades septem & sexaginta duæ erunt: hoc est sexaginta nouem.

Et

Digitized by Google

Et rursum ædificabitur platea, & muri in angustia temporum. Quasi expressius diceret, in primis septem hebdomadibus reædificabuntur muri Hierosolymæ.

Et post hebdomadas sexaginta duas occidetur Christus. Post videlicet hebdomadas sexaginta dúas, septem prioribus in quibus Hierusalem renouanda est suppositis occidetur Christus ille, de quo suprà locutus est, Messias. Hucusque visum est explicare huius vaticinij litteram subobscuram propter Hebræorum expositiones quas reiecimus: quasque fusius reijcit Liranus sup. illud c. 9. Danielis, & nouissimè Pererius. Ex ea nunc nobis liceat rationem conficere: Daniel prædixit post 490. annos aduenturũ Messiam, sed hoc tempus iam elapsum est, vndecumque auctores illud exordiantur aut quocunque illud concludant; ergo stultum est Messiam adhuc expectare. Maior constat ex supradictis inter exponendum Prophetiam, vbi diximus in ea sermonem esse de Messia, & hebdomadas 490. annis constare. Minor quoque est euidens, ergò, &c. Diximus verò vndecumque authores hebdomadas exordiantur, aut quocúnque easdem concludant, quia extant de hac variæ multiplicesque sententiæ, variæ quoque temporum Chronologię, vt in tanta sententiarum varietate, & humanarum historiarum incertitudine difficile admodum sit annorum seriem aliquam adducere, quę lectoris diligentis animum omnino sedare possit, quàm idcirco prætermittimus, & studiosum ad Liranum, & ex recentioribus ad Pereriũ in c. 9. Danielis, & ad Suarez 1. Tom. sup. 3. p. d. 1. sect. 2. Legantur etiam Ioan. Driedo lib. de Scripturis & dogmatibus Ecclesiasticis: & ex veteribus Eusebius lib 8. de Demonstrat. Euang c. 3. Tertull. etiam qui lib. contra Iudæos enumerat hebdomadas quem Hieronymus in Danielem sequitur, Prosper verò de prædictionibus diuinis p. 2. c. 35. refert Hieronymum ac valde laudat. Nobis, vt diximus, satis esse debet hebdomadas septuaginta vndecumque numerentur, iam effluxisse, atque adeò Messiam iam venisse.

CAPVT IV.

Alio eiusdem Danielis loco eadem veritas demonstratur, & de Iudæorum calamitatibus differitur.

TErtium igitur testimonium est apud eũdem Daniel. post verba cap. pręcedenti allata: ex quo apertiùs colligitur eum loqui de Christo: nam

by Google

nã postquam dixerat, *post hebdomadas sexaginta duas occidetur Christus*; addit: *Et non erit eius populus, qui eum negaturus est. Et Ciuitatem & sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo: & finis eius vastitas, & vsque ad consummationem & finem durabit desolatio.* EX hoc loco propterea licet argumentari ad nostrũ institutum: quia omnino vastatio Hierusalem per Vespasianũ & calamitas ista Iudęorum quam cernimus, est illa ipsa quæ secundum hanc prophetiam est duratura vsque ad mundi finem; atque adeo consequens est vt fateamur iam Messiam aduenisse, fuisseque ante istam Iudęorum cladem occisum. Quod manifestissimè apparebit demonstrando differentiam huius calamitatis, quę à Vespasiano illata, vsque in hanc diem perpetuo premit Iudęos, atque aliarũ calamitatũ priorũ, quas Iudęi ante Saluatoris nostri aduentũ perpessi sunt. Hinc enim apparebit, non, sicut priores calamitates certum quendam exitum & terminum habuerunt, ita quoque hanc esse aliquando finiendam. Si quis igitur huiusmodi calamitatum differentias conquirat, nimirum quinque reperiet. Principio antiquiorum calamitatum, quæ acciderunt Iudæis ante Domini nostri ortum, tres fuerunt omnium grauissimæ, & super alias memorabiles. Prima fuit Ægyptiaca: secunda Babylonica: tertia, quam sub Rege Antiocho Epiphane, tempore Machabæorum Iudæi tulerunt. Inter quas & præsentem Iudæorum calamitatem, quinque, vt dixi, notari possunt discrimina. Nam primas illas Deus & venturas prædixit, & quanto tempore duraturæ erant præsignificauit: siquidem, vt est in lib. Gen. in cap. 15. prædixit Deus Abrahæ, posteros eius peregrinaturos in Aegypto, seruituros que annis quadringentis: his autem exactis, excussoque seruitutis iugo terram Chanaan possessuros. Babylonicam captiuitatem prænuntiauit Deus per Hieremiam, vt ab eo scriptum est cap. 25. & 29. tempus quoque eius captiuitatis, annorum dumtaxat septuaginta futurum prædixit. Miserabilem calamitatem, qua afflicti sunt cõtritique ab Antiocho, & futuram & tribus annis ac dimidio mansuram prædictum est à Daniele cap. 8. huius libri. Hanc verò calamitatem, qua iam diu toto orbe conflictantur Iudæi, prænunciauit quidem hoc loco Gabriel euenturam: sed finem eius non indicauit: quo silentio, & durationis eius reticentia satis ostendit nullo eam tempore terminandam. Quinimo non obscurè id demonstrauit, quando dixit desolationem vrbis, templi, & Iudaicę gentis captiuitatem vsque ad consummationem & finem permansuram. Postea, longissima priorum captiuitatum fuit Ægyptiaca, quæ tamen centum quinquaginta annos non excessit: loquor enim de seruitute & afflictione, quam in Aegypto Iudęi post mortem Ioseph pertulerunt: namque habitatio seu peregrinatio Iudęorum in Aegypto quadringentis triginta annis definitur à Mose in cap. 12. Exod. Captiuitas autem Babylonica lon-

De Iudeorũ calamitatibus.

Perer. à fol. 621 vsq; ad fol 628.

Quinque differentiæ inter hanc vltimam Iudæorum calamitatem quæ post Domini nostri necem ipsis accidit, & alias priores eo quod aliarum ꝓ nis prædictum sit, huius vero non.

Gen. 15. Ierem. 25. & 29. Dan. 8

Secũdo quod hæc longè sit diuturnior aliis.

Exod. 12.

longè breuior fuit : videlicet septuaginta annos minimè supergressa. At hęc Iudęorum calamitas transactis iam mille quingentis annis, nihilominus tamen sicut fuit ab initio, eodem nunc statu, aut etiam peiori & miserabiliori permanet. Deinde in captiuitate Babylonica habuere Iudęi Prophetas, vt Ezechielem, Baruch, & Danielem, qui eos consolabantur, & certa spe recuperandæ libertatis sustentabant. In præsenti verò calamitate nullum habuerunt verum Prophetam. Propterea aliis calamitatibus sępè facta sunt diuinitus miracula, quibus declaratur populum Hebræum in Dei esse gratia, & tutela. Talefu it nobilissimum illud miraculum triũ iuuenum in fornace Babylonica, & Danielis in lacum leonum bis coniecti. In hac verò captiuitate nullis à Deo miraculis honorati sunt : quin magnis contra ipsos à Deo editis prodigijs, euidenter ostensum est, eum populum à Deo esse reprobatum ac penitus abiectum. Postremò in aliis captiuitatibus claruerunt insignes aliqui gentis Iudaicę viri, qui cùm summa gratia, honore & auctoritate florerent apud eos Reges, quorum imperio & seruitute Iudęi tenebantur, magnas illis vtilitates attulerunt. Tales fuerunt apud Pharaonem Iosephus, Moses, & Aaron: apud Reges Chaldæorum Daniel & tres eius socij : apud duos Artaxeres Persarum Reges Esdras & Nehemias, itemque Mardochęus & Hester. Horum similes nullos in hac captiuitate habuerunt. Patet igitur non vt illarum, sic & huius, aliquem sperandum esse terminum.

Tertia, quod in hac certè Prophetis.

Quarta, quod in hoc nulla eis fiãt miracula.

Quinta, quod nullos insignes viros habuerint.

Cæterùm quod à viris doctis obseruatũ & proditũ est, etiam hoc loco videtur prodendũ; Iudæos reuersos Babylone, tametsi libertatem, vrbẽ, templum, regnumq; recuperauerint, & in Dei beneuolentiam atque gratiam redierint, attamen septem eximijs, ac singularibus Dei muneribus & beneficiis, quibus ante captiuitatem Babylonicam decorati nobilitatique fuerant, in posterum caruisse. Vnum fuit arcu fęderis à Mose fabricata, quam postea non habuerunt, prędicente id Hieremia cap. tertio : *In diebus illis* (inquit) *non dicent vltra Arca testamenti* Domini, *neque ascendet super cor, neque recordabuntur illius, nec visitabitur, nec fiet vltra.* Alterũ erat oracula & responsa Dei ex ipso propitiatorio frequenter Iudæis data. Tertium fulgor ex lapidibus pretiosis, qui erant in rationali Pontificis, mirabiliter emicans, atque exsplendescens, & futuros euentus Iudęis demonstrãs, vt tradit Iosephus libro tertio Antiquitatum Iudaicarum. Quartum ignis cęlitus descendens, & cõsumens sacrificia. Quintum Spiritus sancti gratia spectabili aliquo signo immiscens se sacrę vnctioni, quo Reges, & Pontifices vngebantur. Sextum donum Prophetię. Nam Prophetarum omnium nouissimi fuerunt Aggęus, & Zacharias, hisque posterior Malachias, quem plerique Esdram fuisse arbitrantur. Septimum triplicatus terrę fructus quolibet sexto anno, in tres annos alimentis hominũ, pro-

Septem singularibus Dei beneficijs Iudaos post captiuitatẽ Babylonicã caruisse.

Ieirem. 3.

Iosephus lib. 3 cap. 9.

pter ſeptimi anni quietẽ ſuffecturus: hoc enim Deus promiſerat Leuitici
Leuit. 25. cap. vigeſimoquinto. Hęc Lector vberius, atque enucleatius tractata reperiet apud Diuum Chryſoſtomũ Oratione tertia aduerſus Iudęos, apud Nicolaum de Lira ſuper 6. cap. prioris libri Machabæorum. & apud Petrum Galatinum libro 4. cap. 17. His igitur præclariſsimis Dei beneficijs atque ornamentis caruere Iudæi, poſtquam diſcuſſa Babyloniorum ſeruiture, in patriam regreſsi ſunt. Sed nihilominus tamen libertate, vrbe, templo, regnoque & quod caput eſt, Dei gratia, & protectione fruebantur. His autem rebus omnibus cernimus eos poſt illam Veſpaſiani & Titi cladem, videlicet ob Meſsiæ necem nefariè patratam, vſque ad hanc diem fuiſſe priuatos.

Mala quæ poſt Titum & Veſpaſianum Iudæis contigere, propter mortem Meſsiæ ipſis accuſatę probat. cap 3.

At enim reſpondent quidam Iudæi ſe hanc calamitatem non pati propter cædem Meſsiæ, quem ipſi etiamnum veniſſe negant: ſed virtutis explorandę probandæque cauſa, ſcilicet vt eorum virtus rebus aduerſis, ſicut igne aurum purior atque illuſtrior exiſteret, quemadmodum ſcriptura ait: *Tanquam aurum in fornace, probauit electos dominus, & quaſi holocauſtum accepit eos.* Sed hoc reſponſum mendacij atque impietatis conuincitur. Primò, quia hæc calamitas non modo eſt corporalis, ſed etiam ſpiritualis, magnam ſpiritualium bonorum iacturam continens: carent enim Prophetis, miraculis, cultu diuino, & Moſaicæ legis obſeruatione. Pœnam autem ſpiritualem non ad probandam virtutem, ſed ad punienda præterita ſcelera Deus infligit. Denique Iudæi ſic reſpondentes mendacem faciunt Deum: quippe ampliſsimis verbis Deus ſæpenumero promittit, vt videre eſt in Deuteronomio cap. vndecimo, & 28. ſe populum Hebręum, ſi quidem is benè ac piè viueret, atque in legis quam per Moſem illis dederat, obſeruantia, obedientiaque permaneret, cõſeruaturum omni tempore in terra Chanaan, quam poſsidebat, à cunctis hoſtibus defenſurũ, cunctiſque malis liberaturum, atq; omni bonorum genere cumulaturũ. Alij reſpondent ſe non propter necem Meſsiæ, ſed propter alia quamplurima & grauiſsima flagitia, quæ admiſerunt, iram Dei aduerſum ſe irritaſſe: tantamque eius animaduerſionem, & vindictam, quanta nunc plectuntur, promeruiſſe. Verumtamen & hoc reſponſum falſitatis arguitur: etenim quærendum ex illis eſt, quænam fuerint ſcelera ab ipſis cõmiſſa, propter quæ tam grauiter puniantur. Nimirum duo reperiuntur in Sacris litteris, omnium ſcelerum maxima, & grauiſsimis verbis à Deo reprehenſa, & acerbiſsimis ſuppliciis vindicata, ſcelus idololatriæ, & cędes prophetarum: hęc duo ſuper alia omnia Deus exprobrat Iudęis. & propterea teſtatur grauiſsimas quaſque eorum captiuitates, & calamitates, præſertim verò Babylonicam, ipſis contigiſſe. Atqui nec poſt diſſoluram captiuitatem Babylonicam, nec poſt Saluatoris noſtri aduentum legimus

Nulla ſcelera iudæorũ fuerunt, quæ eis hanc tam grauem calamitatem iniecerunt præter Chriſti necem.

Iudęos

Iudęos aut publice idola coluiſſe,aut Prophetas occidiſſe. Itaque poſt id temporis,quod ad iſta duo ſcelera ſpectat,quodam modo melior fuit populus Hebræus,quam antea fuerat. Non igitur magnitudo & diuturnitas præſentis Iudęorum calamitatis, vel ad prædicta duo ſcelera vel ad alia quæcunque præter cædem Meſsiæ referri poteſt. Sed eſto,fuerint idolorū cultores. Prophetas occiderint,non ideo tamē conueniens prędictis ſceleribus erat præſens Iudæorum calamitas. Hæc namque ſcelera fuerunt antea apud illos creberrima, quorum tamen non niſi ſeptuaginta annorū captiuitate,pœnas luerunt. Nullum igitur exitum habent,nullum latebrā Iudæi:quocunque,ſe verterint,tenentur conſtricti.

Iuuat hoc loco referre,quæ D. Hieronymus ad hanc Iudæorum voluntariam cæcitatem perfidiamque redarguendam poſuit in Epiſtola 129. quam ſcripſit ad Dardanum: *Multa* inquit *)Iudæa ſcelera commiſiſti,cuncta circa te ſeruiſti nationibus:ob quod factum? vtique propter idololatriam,cumque ſeruiſſes, crebrò tui miſertus eſt* Deus, *& miſit iudices & ſaluatores,qui te de ſeruitute Moabitarum, Ammonitarum, Philiſtinorum, ac diuerſarum gentium liberarent. Nouiſsime ſub Regibus offendiſti* Deum, *& omnis tua prouincia gente Babylonica vaſtante,deleta eſt per ſeptuaginta annos,templi ſolitudo permanſit. A Cyro Rege Perſarum eſt laxata captiuitas:extructum quoque eſt ſub* Dario templum. *Quæ paſsi ſitis à Medis, Aegyptijs,& Macedonibus non enumero:nec tibi adducam in memoriam Antiochum Epiphanem crudeliſsimum omnium tyrannorum:nec Pompeium,Gabiniū, Scaurum,Varium,Caſsium,Soſsiumque replicabo,qui tuis vrbibus & præſertim Hieroſolymæ,inſultarunt. Ad extremum ſub Veſpaſiano, &* Tito *vrbs capta templumque ſubuerſum eſt. Deinde ciuitatis vſque ad Adrianum Principem per quinquaginta annos manſere reliquiæ:poſt illam euerſionem vſque adhanc diem paulò minus quàm per quadringentos annos & Vrbis & templi ruinæ permanent. Ob quod tantum facinus? Certe non colis idola:ſed etiam ſeruiens Perſis & Romanis, & captiuitatis preſſus iugo Deos ignoras alienos. Quomodo clementiſsimus quondam* Deus, *qui numquā tui antea oblitus fuerat, nunc per tanta ſpatia temporum non adducitur, vt ſoluat captiuitatem,& vt verius dicam expectatum tibi mittat Antichriſtum? Ob quod,inquam facinus & tam execrabile ſcelus,auertit à te oculos ſuos? ignoras: Memento vocis parentum tuorum,Sanguis eius ſuper nos & filios noſtros. Et hic eſt hæres, Venite occidamus eum & noſtra erit hæreditas, Et non habemus Regem niſi Cæſarem. Habes quod elegiſti,ad finem mundi vſque ſeruiturus es Cæſari,donec gentium intret plenitudo,& omnis Iſrael ſaluus fiat. & qui quondam erat in capite,vertatur in caudam.*

Eximia D. Hieronymi in Iudeos ſententia.

e Matt. 27.

Matt. 21.

Ioan. 19.

Hactenus verba D. Hieronymi.

Neque cuiquam mirandum accidat, hanc tam manifeſtam,teſtatamque oraculis Prophetarum, atque ſuorum multorum experientia comprobatam de Meſsiæ aduentu,& morte doctrinam, non videre atque intelligere. Siquidem hæc ipſa cæcitas,vna eſt de multis alijs,& quidem maximis

ximis Iudæorum pœnis quibus illi propter necem Meſsiæ à Deo puniti ſunt. Duplici enim pœnarum genere mulctati ſunt. Vnum fuit corporale: & hoc triplex, amiſsio regni ac dignitatis, perpetua vrbis ac templi deſolatio, & ſempiternum exilium, innumeris malis miſerijſque refertum. Alterum pœnæ genus fuit ſpirituale, tantò ſanè grauius & exitioſius priore, quantò & potioribus bonis eos ſpoliauit, & acerbioribus malis affecit. Et hoc duplex; excæcatio mentis, & obduratio cordis, videlicet ad intelligẽda, credendaque, atque amplectenda, quæ ad Meſsiã pertinebant. Hoc duplici pœnarũ genere plectẽdos eſſe Iudæos Iſaias c. 6. illis verbis indicauit:

Iſa. 6. *Excæca cor populi huius & aures aggraua, & oculos eius claude, ne forte videat oculis ſuis & auribus ſuis audiat, & corde ſuo intelligat, & conuertatur, & ſanem eum, & dixi, Vſquequo* Domine? *& dixit,* Donec deſolẽtur ciuitates abſq; habitatore, *& domus ſine homine, & terra relinquatur deſerta.* Hoc Iſaiæ vaticinium Saluator no-

Ioan. 12. ſter in Euangelio Ioan. cap. 12. ad ſe & Iudæos qui ſibi credere recuſabãt, pertinuiſſe declarauit. Illud quoque quod in Deuter. cap. 28. dixit Mo-

Deut. 28. ſes de Iudæis, *Percutiat te* Dominus *amentia & cæcitate ac furore mentis: & palpes in meridie ſicut palpare ſolet cæcus in tenebris, & non dirigas vias tuas, omnique tempore calumniam ſuſtineas, & opprimaris violẽtia, neq; habeas qui liberet te.* Hoc, inquam, quod Moſes dixit, nũquam verius quam iam in Iudæos dici poſ-

Pſal. 68. ſe intelligimus. Dauid prẽterea Pſalmo 68. cum ſub perſona ſua expoſuiſſet, quàm indignis & acerbis modis tractandus eſſet Meſsias à Iudæis, ſcilicet propter certitudinem Prophetiæ, in prædicendo futura, vſus verbi præteriti temporis, proxime varias pœnas, partim corporales, partim ſpirituales tam immani eorum ſceleri comparatas, ſubiunxit: *Fiat* (inquit) *menſa eorum coram ipſis in laqueum, & in retributiones & ſcandalum. Obſcurentur oculi eorum ne videant, & dorſum eorum ſemper incurua. Effunde ſuper eos iram tuam: & furor iræ tuæ comprehendat eos. Fiat habitatio eorum deſerta, & in tabernaculis eorum non ſit qui inhabitet. Quoniam quem tu percuſsiſti perſecuti ſunt, & ſuper dolorem vulnerum meorum addiderunt. Appone iniquitatem ſuper iniquitatem eorum, & nõ intrent in iuſtitiam tuã. Deleantur de libro viuentium & cum iuſtis non ſcribãtur.* Dauidem autem hæc vaticinantem, prophetico ſpiritu, ſpectaſſe Iudæos, qui Dominum noſtrum occiderunt, & doctrinam eius oppugnarunt, non tantum accipere noluerunt: teſtem habemus quo non granior alter, D. Paulum capite vndecimo Epiſtolæ ad Romanos. Qui quidem Paulus capite tertio poſterioris Epiſtolę ad Corinthios, eleganter argumentatur, obtuſos eſſe Iudæorũ ſenſus ad diuina myſteria, pręſertim ea, quæ Meſsiam attingunt, intelligenda: Olim, inquit, non poterant Iudęi aſpicere faciem Moſis, niſi velatam, nẽpe in hodiernã vſq; diẽ, velamẽ manet Iudęis in lectione veteris teſtamenti: quod tamen per Chriſtum euacuatur. Itaque Iudæus ſine fide Chriſti legens Scripturam, reperit eam velatam, nec

Iudæi habent faciem velatam ad Scripturæ myſteria intelligenda.

menti

menti peruiam ad intelligendum. At cum primum fide Christi imbutus est, velamen ex ipsa Scriptura & ex corde eius aufertur. Idem Paulus 2. c. posterioris Epistolę ad Thessalonicenses, testatur Iudęos expositos esse omni seductioni & errori, eò quod claritatem veritatis non receperunt, vt salui fierent: *ideoque* inquit) *mittet illis* Deus *operationem erroris, vt credant mendacio, vt iudicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati.*

CAPVT V.

Secunda disputationis pars, in qua ostenditur Christum Iesum Marię Filium, verum fuisse Messiam.

VAlidissimis & quamplurimis argumentis Christus Dominus ostendit se esse verum Messiam, vt sic etiam adimpleatur prędicta in superioribus Danielis prophetia, illis verbis, *Confirmauit autem pactum multis*, vbi clare prædixit Christum Dominum Euangelium seu nouum testamẽtum (id enim sonat *pactum*) multis testimonijs, & argumentationum generibus comprobaturũ Quinque verò præcipuè modis siue argumentorũ classibus demõstratur Christum Dominum verum fuisse Messiam, eiusque doctrinam à Deo esse profectam,

Quinque enim modis Dominus noster probauit se Messiam esse; suáque doctrinam à Deo esse profectam, eamque cunctis hominibus ad percipiendam vitam æternam omnino esse necessariam. Primum genus probationis constat multis, varijs, & adeò grauibus testimonijs, vt ea nulla tergiuersatione eludi possint. *Primò probatur testimoniis.*

a Primum testimonium fuit Angelorum, in ortu Christi annunciantium pastoribus eo die natum esse Saluatorem mundi. b. Secundum testimonium fuit Magorum, qui ex oriente venientes, natum iam esse regem Iudæorum nouæ stellæ miraculo confirmarunt. c Tertium fuit eorum, qui illo ipso tempore, quo Christus natus est, iustitia pietateque ac sanctitate insignes, & apud Iudæos perquam nobiles habebãtur, vt Elisabeth, Zachariæ, Simeonis & Annæ. d Quartum fuit multiplex testimonium, & præconium Ioannis Baptistæ cui Iudæi non poterant contradicere. e Quintum fuit testimonium Dei Patris magnificè & glorioſe datum in baptismo, & transfiguratione Christi. f Sextum fuit Mosis & Eliæ, qui apparuerunt in transfiguratione Christi, & testificati sunt ipsum esse Messiam. Septimum fuit testimonium ipsorum Pha-

a *Luc.* 2.
b *Matt.* 2.
c *Luc* 1. & 2.
d *Matt.* 2. *Luc.* 3. *Ioan.* 1.
e *Matt.* 3. & 17.
f *Matt.* 17.

Digitized by Google

rísæorum, de quibus vnus Nicodemus dixit, *Scimus quia à Deo venísti Magister.* Octauum etiam ipsorum Dęmonum qui eiecti ab ipso ex humanis corporibus clamabant ipsum esse Christum, & Filium Dei.

Secunda probatio versatur in miraculis Christi, quæ fuerunt plurima, maximaque. Quapropter Iudęi, vt refert Ioannes cap. 7. dicebant. *Nunquid Christus, cum venit, plura signa faciet, quàm quæ hic facit?* Dupliciter autem ex hoc loco vrgentur Iudæi, siquidem Dominus noster & omnia miracula fecit, quæ facturum Messiam prædixerant Prophetæ, & fecit ea miracula, quibus declararet, ac probaret se Dei Filium esse, verumque Messiam.

Tertia approbatio ducitur ex vita, & moribus, ex passione item, & morte Domini nostri. Eam enim vitam egit Dominus noster, iis moribus fuit, eam doctrinam prædicauit: denique tali vita, moribus, & doctrina fuit, quali futurum Messiam vates præscripserant. Ea præterea passus est à Iudæis, eoque mortis genere necatus est; vt de ipso Isaiam capite 53. & Dauidem Psalmo 21. vaticinatos esse dubitari nullo modo possit. His adde prodigia; quæ Domino nostro moriente contigerunt. Sol vsquequaque defecit, & sanè præter naturalem rerum cursum & ordinem, horribili motu terra contremuit: velum templi discissum est: sepulchra patuerunt, multique de mortuis ad vitam reuocati, visi sunt multis, & testificati Iesum esse Messiam. Quibus prodigijs permotus Centurio exclamauit: *Verè filius Dei erat hic.*

Quartum & vltimum genus probationis, consistit in prædictionibus Christi Domini nostri, quarum omnium veritatem euętus comprobauit. Fuerunt autem prædictiones Christi ferè huiusmodi. *a* Prima fuit de suprema ruina, & exitio Iudęorum. *b* Secunda de miraculis, quę facturi erant ipsius Discipuli, & sectatores. *c* Tertia de maximis & acerbissimis persecutionibus, quas erant passuri. *d* Quarta de Euangelio suo per omnem terram prędicando. *e* Quinta de Ecclesia sua vsquequaque, & in vniuerso orbe propaganda. *f* Sexta quod eadem Ecclesia, licet foret vbique terrarum & gentium oppugnanda, diuexanda, & conflictanda, nihilominus tamen, vsque ad consummationem sęculi esset permansura. *g* Denique septima & vltima de genere mortis suæ, de resurrectione post triduum, de missione Spiritus sancti, dè nomine suo apud omnes gentes nobilitando & clarificando. Quintum verò genus probationis constabit ex sequentibus notis & signis Messiæ.

Matt. 7.

Secundò ex miraculis. Ioan. 7.

Tertiò ex vita & moribus.

Ioan. 53. Psal. 21. Matt. 27.

Quartò ex prædictionibus.

Luc. 19. Ioan. 14. Ioan. 16. Mat. 26. Ioan. 1. Ioan 19. Matt. 16. Matt. 20.

CAPVT

CAPVT V.

De notis ac ſignis Meſſiæ à Prophetis prædictis, vbi etiam ſimul oſtenditur in Chriſto Domino fuiſſe reperta.

QVintum genus probationis conſtat vaticiniis ac Prophetijs de venturo Meſsia editis, quę ad vnguem in Chriſto Domino cõpleta ſunt vt prędixerat Daniel illis verbis: *Vt adimpleatur viſio & prophetia.* Chriſto enim Domino veniente in mundum impletæ ſunt omnes Prophetię: quia quęcunque prędixerunt Prophetę Meſsiam dicturum & paſſurum, ea omnia Dominus dixit, fecit ac paſſus eſt. ideo etiam dixit ipſe Dominus Matth. 5. *Non veni ſoluere legem, ſed adimplere.* Et ipſi Euangeliſtæ cum narrant dicta, facta, & paſsiones Chriſti, ſępè notare ſolent, *Vt adimpleretur quod dictum fuerat per prophetam.* *Matth. 5.*

Notandum vero eſt cum Pereyra in locum illum Danielis in Gręca lectione pro *impleatur* haberi *ſignetur*, quaſi dicat Vt ſignetur viſio & Prophetia quam lectionem ſecutus eſt Tertullian. in lib. aduerſus Iudæos, idem tamen eſt *ſignari* ſiue *adimpleri Prophetias*, vt ipſe Tertullian. ſequentibus verbis docet: *Quid eſt*, inquit, *quod dicit Angelus*, Signari viſum & prophetiam? *Quoniam omnes Prophetæ nunciabant de illo quod eſſet venturus, & pati haberet. Igitur quoniam adimpleta eſt Prophetia per aduentum eius, propterea ſignari viſionem & Prophetiam dicebat: ipſe enim ſignaculum fuit omnium Prophetarum, adimplens omnia quæ retro de eo Prophetæ nunciauerant. Poſt aduentum enim Chriſti & paſsionem ipſius, iam non viſio, neque Propheta eſt qui Chriſtum nunciet venturũ. Denique hoc ſi non ita eſt, exhibeant Iudæi poſt Chriſtum Prophetarum aliqua volumina, vel Angelorum aliquorum viſibilia miracula, quæ retro Patriarchæ viderunt, vſque ad aduentum Chriſti, qui iam venit ex quo ſignata eſt viſio, & prophetia, id eſt ſtaiuta. Et merito dixit Euangeliſta lex & Prophetæ vſque ad Ioannem baptizatorẽ. Baptizato enim Chriſto, id eſt ſanctificante aquas in ſuo baptiſmate, omnis plenitudo ſpiritualium retro Chariſmatum in Chriſto ceſſarunt, ſignante viſionem, & prophetias omnes quas aduentu ſuo adimpleuit. Vnde firmiſsime dicit, aduentum eius firmare viſum & Prophetias.* Hęc Tertullianus. *Pereyra.* *Tertullian.*

Quare noſtro inſtituto valde cõſentaneum erit, ſi hoc loco doceamus, omnia Prophetarum oracula in Chriſto & per Chriſtum eſſe impleta: nã cùm vatum oracula certa quaſi quędam ſigna & indicia Meſsię eò præmiſſa fuerint à Deo, vt his Meſsias mortali & paſsibili carne indutus, in mundum

Digitized by Google

mundum aliquando venturus, ſine vllo errore ac ſine magna difficultate cognoſci ac deprehendi poſſet; fatendum erit eum, in quo omnia prędicta ſigna conuenerint, fuiſſe verum Meſsiam: alias illa ſigna incerta & fallacia eſſent, cum per illa etiam homines indocti citra ipſorum culpam in grauiſsimum errorem colendi pro Meſsia non verum Meſsiam, inducerentur. Hęc autem omnia Prophetarum oracula ſiue ſigna in Domino Ieſu reperta fuerunt, eaque tam propriè, tamque apertè & explicatè Chriſto cõmueniunt, vt de illis minime poſsit dubitari; ita vt non tam futurarum rerum prędictiones, quàm pręteritarum narrationes eſſe videantur, nec illi pręuidiſſe res alio tempore gerendas, ſed rebus ipſis factis interfuiſſe; ita vt verè poſsit dici, quoſdam illorum quędam de Chriſto non minus diſtincte quàm Euangeliſtas deſcripſiſſe. Sed dices. Quare etiã Iudæi tam apertis Prophetarum teſtimoniis non credunt? Reſp. docente Pereyra in Daniel. lib. 10. quod licet Prophetarum vaticinia ante Chriſti aduentum, propter futurarum rerum obſcuritatem difficillima eſſent intellectu: eadem tamen poſt aduentum Domini noſtri, per quem abundè impleta ſunt & promiſſa Dei & Prophetarum vaticinia, facilem habent intelligentiam & explicationem. Iudęos autem, qui non credunt adhuc veniſſe Meſsiam, neceſſe eſt, cùm Prophetarum libros legunt, dubios, perplexos, & plane cęcos eſſe, & tanquam in labyrintho quodam aberrantes nullum reperire exitum ac ſimiles eſſe eorum, qui nullo duce nulloque lumine, per tenebroſa & prærupta loca iter facientes, paſsim offendunt, nec raro in profundũ pręcipites aguntur. Sic profecto eſt, vt pręclarè dixit Ireneus quadrageſimo tertio capite libri IV. aduerſus hęreſes: *Omnis* (inquit) *Prophetia priuſquam habeat effectum, ambiguitas & ænigma eſt hominibus, cum autem venerit tempus eius, & enenerit quod prophetatum eſt, tunc Prophetiæ habent liquidam & certam expoſitionem. Propter hoc Iudæis cum nunc legitur lex & Prophetæ, fabulæ ſimilis eſt. non enim habent expoſitionem omnium rerum pertinentem ad aduentum filij Dei, qui eſt ſecundùm hominem. At Chriſtianis cum legitur prophetia, theſaurus eſt abſconditus in agro, cruce Chriſti reuelatus & explanatus ditans ſenſum hominis, & oſtendens Dei ſapientiam.* Sic Ireneus. Nulla igitur difficultas eſt credenti Prophetis Euangelium perſuadere: non ſanè maior quã (ſi parua licet componere magnis) tenenti ſcientiam aliquã ſubalternatam. Quapropter Ireneus quadrageſimo primo capite libri IV. aduerſus hęreſes, propterea exiſtimat dixiſſe Paulum ſe plus omnibus laboraſſe, quia cùm ipſe prędicator Apoſtolus, & Doctor gentium eſſet conſtitutus, magis laborioſum & arduum ſibi fuerit gentibus quàm Iudęis Euangelium tradere. Gentes namq; nec legem à Deo ſcriptam, vt Iudęi acceperant, nec Prophetas nouerant, nec expectabant Meſsiam, & vnius veri Dei notitiã pauci, cultum vero & religionem fere nulli tenebant: ſed circa Dei omnipo-

Pereyra fol. 579.

Irenæus.

Cur Paulus dixerit ſe plus omnibus laboraſſe.

1. Cor. 15.

nipotentiam caligantes, circa prouidentiam vacillantes, de animorum noſtrorum immortalitate perplexi, de mundi origine atque interitu dubij, de vltimo fine hominis incerti, in denſiſsimis errorum tenebris verſabantur, & in altiſsimis nefandorum ſcelerum ſordibus volutabantur, quanto pluribus erroribus & flagitijs implicati, tanto longius à veritatis perceptione remoti. At Iudæis, quibus, vt Paulus inquit, credita erant eloquia Dei, quorum adoptio erat filiorum, & gloria, & teſtamentum & legiſlatio, & obſequium, & promiſſa, Iudæis inquam niſi voluntaria eos ignoratio & malitia obcæcaſſet, & niſi contumax aduerſus veritatem atque offirmatus animus, omnem ad eorum mentes illuminandi aditum luci diuinæ præcluſiſſet, procliuiſsimum fuiſſet Euangelicam doctrinam probari ac perſuaderi. Sed iam quæ fuerint de Meſsia Prophetarum oracula, & quemadmodum ea in Domino Ieſu Chriſto perfectiſsime completa ſunt, breuiter oſtendamus, afferentes primum ſigna ſiue notas, quibus Deus per Propheras nobis voluit Meſsiam venturum reuelare. *Rom 3. & 9.*

Prima Nota: de aduentu Meſsiæ.

Principio Deum in terris aſpectabili & humana forma conuerſaturũ cum hominibus, grauiſsimis verbis vaticinatus eſt Baruch, cap. tertio, *Hic eſt*, inquit, *Deus noſter & non æſtimabitur alius aduerſus eum, hic adinuenit omnem viam diſciplinæ, & tradidit illam Iacob puero ſuo, & Iſrael dilecto ſuo. Poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt.* Similiter Eſaias cap. 35. *Deus ipſe veniet, & ſaluabit nos.* Atque alio loco: *Vtinam diſrumperes cælos, & deſcenderes.* *Barnch 3.* *Eſa. 35.* *Idem 64.*

Secunda Nota, fuit Dauidica & regia propagatio ex ſemine Dauid.

Hieremiæ 23. *Ea dies veniet, dicit Dominus, & ſuſcitabo Dauid germen iuſtum, & regnabit Rex*, quem locum de Chriſto intelligunt omnes Hebræi, & hanc notam eſſe impletam in Chriſto docet Matthæus, in ipſo ſtatim Euangelij exordio, *Liber* (inquit) *generationis Ieſu Chriſti filij Dauid*, &c. *Ierem. 33.* *Matt. 1.*

Tertia Nota: IESVS conceptus ex Virgine, & natus.

Eſaiæ 7. *Propter hoc dabit Dominus ipſe vobis ſignum. Ecce Virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel.* Hoc teſtimonium, quod etiam Matthæus Euangeliſta in Maria completum poſuit, aduerſus Iudæos & hæreticos vix eſt vllus ex Patribus, qui non pertractet. Iuſtinus Martyr egregiè in Tryphonẽ, & in ſecunda pro Chriſtianis Apologia, Irenæus li. 3. cap. *Eſa. 7.* *Iuſtin. Martyr.* *Irenæus.*

Athanaſ. Cyprian. Baſil. Mag. Rith. de S. Victore. Euſeb. Prou. 30.

3 cap. 9. & 21. & 24. Athanaſius de incarnatione verbi latè. Cyprianus aduerſ. Iudæos lib. 2. cap. 9. Baſilius Homil. de Epiphan. Domini, Richardus de Sancto Victore duos libros edidit de ea prophetia, Iudæos refellit latè Euſebius lib. 7. cap. 1.

Item Prou. 30. *Tria ſunt difficilia mihi, & quartum penitus ignoro, viam aquilæ in cælo, viam colubri ſuper petram, viam nauis in medio mari, & viam viri in Virgine*. Sic habet interpretatio ſeptuaginta ſeniorum. Quare de virgineo partu prophetaſſe Salomonem cùm dixit: *Sibi penitus eſſe ignotam viam viri in virgine*, ſentiunt non ignobiles auctores. Cornelius Ianſenius in Prouerb. cap. 30. Nicolaus Lira ibidem, Ludouicus Leo Auguſtinianus de nominibus Chriſti lib 3.

Ianſenius. Nic. Liran. Lud. Leo.

Matt. 1.

Hæc natiuitas ex Virgine demonſtrata eſt Matth. 1. *Cum eſſet diſponſata Mater Ieſu Maria Ioſeph, antequam conuenirent, inuenta eſt habens in vtero de Spiritu Sancto*, &c.

Luca 1.

Secundo Luc. primo. *Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus Altißimi obumbrabit tibi. Ideoque quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur filius Dei.*

Quarta Nota: IESVS in Bethlehem natus pauper & Rex.

Mich. 5.

Primo Michææ 5. *Et tu Bethleem Ephratæ parvulus es in millibus Iuda: ex te enim mihi egredietur, qui ſit dominator in Iſrael, & egreſſus eius ab initio, à diebus æternitatis*. Celebre vaticinium eſt, quod Matthæo teſte ſcribæ agnouerũt; Ioanne auctore, etiam turbæ. Tractat hoc Iuſtinus in 2. Apolog. Chryſoſtom. in demonſtrat. quod Chriſtus Deus. Iunilius lib. 2. de parte diuinę legis c. 22. Euſebius lib. 7. cap 4. & lib. 6. c. 1.

Iuſtinus. Chryſoſt. Iunilius. Euſeb.

Eſa. 9.

Secundò Eſai. 9 *Parvulus enim natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis: Et factus eſt principatus eius ſuper humerum eius. Et vocabitur nomen eius Admirabilis, Conſiliarius, Deus, fortis, Pater futuri ſæculi, Princeps pacis. Multiplicabitur eius imperium, & pacis non erit finis: ſuper ſolium Dauid, & ſuper regnum eius ſedebit, vt confirmet illud, & corroboret in iudicio, & in iuſtitia amodo & vſque in ſempiternum*. Non indiget expoſitionibus illuſtriſsima prophetia, quam verſant vbique Sancti. Hieronymus illic, Euſeb. lib. 7. c. 4. & lib. 9. cap. 6. Baſil. lib. 2. contra Eunomium. Ambroſ. in c. 8. ad Roman. Chryſoſt. in homil. cõtra Anomæos. Cyrill. ſerm. de occurſu Domini, Auguſt. Serm. 10. de tempore & lib. Quæſt. ſuper Iudic. c 52. 53. 54. & alij alias ſiue noſtram ſiue ſeptuaginta lectionem conſulas, tametſi videtur diſcrepare Hieronymus.

Hieron. Euſeb. Baſil. Ambroſ. Chryſoſt. Cyrill Auguſtin.

Abacuc 3.

Tertio Habac. 3. *Conſideraui opera tua & expaui: in medio duorum animalium cognoſceris*. Id quidem iuxta ſeptuaginta, quod de puero in præſepe inter animalia collocato refert Proſper lib. de Diuinis prædictionibus p. 3. cap. 5. Neque ab eo Eccleſiæ ſenſus valde abhorret, quæ in quadam Antiphona

Proſper.

phona Natiuitatis, canit, *Vt animalia viderent Dominum natum*, &c.

Primo Matth. 2. *Cum natus esset Iesus in Bethleem Iuda*. Secundo Luc. 2. *Ascendit autem & Ioseph à Galilea de ciuitate Nazareth, in Iudæam ciuitatem Dauid, quæ vocatur Bethleem, eo quod esset de domo & familia Dauid, vt profiteretur cum Maria desponsata sibi vxore prægnante. Factum est autem, dum esset ibi, impleti sunt dies vt pareret. Et peperit filium suum primogenitum, & pannis eum inuoluit, & reclinauit eum in præsepio, quia non erat eis locus in diuersorio.* Tertiò Ioan. 7. *Nonne Scriptura dicit, quia ex semine Dauid, & de Bethleem castello, vbi erat Dauid, venit Christus?* *Matth 2.* *Luce 2.* *Ioan. 7.*

Quinta Nota: Iesus vocatus octauo die.

Primò Numer. 13. *Vocauitque Osee filium Nun Iosue, Iesum.* Iosue ministrũ Moysi, postea ducem populi Hebræi, à quo introducti sunt filij Israël in terram promissionis. diuina scriptura sæpe vocat *Iesum*, nomine diuinitus immutato, vt significaret Iesum Saluatorem, cuius typus fuit. Hoc mysterium magnificè celebrant Sancti Patres. Iustinus quidem in colloquio: Tertullianus verò aduersus Iudæos: Hieronymus lib. 1. contra Iouinianum: Ambrosius in Psalmum 39. Omnium optimè Augustinus lib. *16.* contra Faustum lib. *19.* quare bene de illo Propheta Ecclesiasticus. *Num. 13.* *Iustinus.* *Tertull.* *Hieron.* *Ambros.* *Augustin.*

Secundò Esai. 19. *Mittet eis Saluatorem & propugnatorem qui liberet eos.* Euseb. lib. 2. demonstrat. 35. & lib. 7. cap. 6. Cyrillus de incarnat. vnigeniti, cap. 3. *esa. 19.* *Euseb.* *Cyrill.*

In Euangelistis primò Luc. 2. *Vocatum est nomen eius Iesus, quod vocatum est ab Angelo priusquam in vtero conciperetur.* Secundò Matth. 1. *Vocabis nomen eius Iesum: ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum.* *Luce 2.* *Matth. 1.*

Sexta Nota: Adoratus à Magis.

Primò Numer. 24. *Videbo eum sed non modò: intuebor illum, sed non prope. Orietur stella ex Iacob, & consurget virga de Israël: & percutiet Duces Moab, vastabitque omnes filios Seth, & erit Idumæa possessio eius.* Hieronymus in 2. Matthæi, Leo Serm. 4. de Epiphania, Prosper de prædict. p 3 cap. 6. Athanas. de Incarnatione verbi, Irenæus lib. 3. c. 9. Basil. Homil. de Epiphan. Iustinus in Tryphonem, Eusebius lib. 9. Demonst. primo latè. *Num. 24.* *Hieron.* *Leo Mag.* *Prosper.* *Athanas.* *Irenæus.* *Basil. Mag.* *Iustin.* *Euseb.*

Secundò Psalm 71. *Reges Tharsis & insulæ munera offerent: Reges Arabum & Saba dona adducent. Et adorabunt eum omnes gentes: omnes Reges seruient ei.* Ecclesia in officio Epiphaniæ, Hilarius lib. 4 de Trinitate, Prosper de prædict. p. 3. cap. 6. Tertullianus lib. 3. aduersus Marcionem. *Psalm. 71.* *Hilarius.* *Prosper.* *Tertull.*

Tertiò Esaiæ 60. *Inundatio camelorum operiet te: Dromedarij Madian & Epha. Omnes de Saba venient, aurum & thus deferentes, & laudem Domino annuntiantes.* Chrysost. Homil. 2. in 2. Matth. Prosper de prædict. p. 3. c. 6. Auctor imperfecti in Matth. cap. 2. *Esa 60.* *Chrysost.* *Prosper.*

Digitized by Google

In Euangeliſtis primò Matth. 2. *Cũ natus eſſet Ieſus in Bethlehem Iudæ in diebus Herodis Regis, ecce Magi venerunt ab Oriẽte Hieroſolymam dicentes, Vbi eſt qui natus eſt Rex Iudæorum? vidimus enim ſtellam eius in Oriente, & venimus adorare eum.*

Septima Nota: Ieſus in Ægyptum fugiens, & inde reuocatus.

Eſa 19. Primò Eſaiæ 19. *Ecce Dominus aſcendet ſuper nubem leuem, & ingredietur Aegyptum, & commouebuntur ſimulacra Aegypti à facie eius.* Euſebius Cæſarienſis lib. 6. hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 20. & lib. primo de demonſt. Euang. cap. 4. & lib. 8. cap. 5. Chryſoſtom. in 2. cap. Matth. Hieronym. in 19. Eſai. Ambroſ. de Inſtitut. virgin. Athanaſ. de incarnat. Verbi, Proſper de prædict. par. 3. c. 2. *Nubem leuem* vult Euſeb. Chriſti corpus. Hebraicè dicit legi, *craſſitudinem leuem*, quod corpus fuerit de Spiritu Sancto conceptum.

Euſeb Cæſar. Chryſoſt. Hieron. Ambroſ. Athanaſ. Proſper, &c.

Oſee 11. Secundo Oſeæ 11. *Ex Aegypto vocaui filium meum.* Matthæi nobis auctoritas ſufficere debet, vt veram de Chriſto prophetiam accipiamus: cuius ſenſum tenent Irenęus lib. 3. c. 9. Chryſoſt. in demonſtrat. quod Chriſtus ſit Deus, Proſper de prædict. p. 3. c. 8. Athanaſius de Incarnat. Verbi, Iunilius lib. 2. de parte diuinæ legis, cap. 22. Euſeb. Cæſar. libr. 9. Demonſt. 4.

Irenæus. Chryſoſt. Proſper, &c.

Matth. 2. In Euangeliſtis. Primò Matt. 2. *Angelus Domini in ſomnis apparuit Ioſeph, dicens, Surge & accipe puerum & matrem eius, & fuge in Aegyptum, & eſto ibi vſque dumdicam tibi.*

Octaua Nota: Propter Chriſtum paruuli occiſi.

Ierem. 31. Proper Chryſoſt. Hierem. 31. *Vox in excelſo audita eſt lamentationis, luctus, & fletus, Rachel plorantis filios ſuos, & volentis conſolari ſuper eis quia non ſunt.* Proſper de prædict. p. 3. c. 9. Chryſoſt. in demonſtrat. quod Chriſtus ſit Deus, Iuſtinus in Colloquio.

Matth. 2. In Euangeliſtis. Matth. 2. *Tunc Herodes videns quoniam illuſus eſſet à Magis, iratus eſt valde, & mittens occidit omnes pueros in Bethleem, & in omnibus finibus eius. Tunc impletum eſt, quod dictum eſt per Hieremiam,* &c.

Nona Nota: Ieſum Ioannes Baptiſta præcurſor annuntiat.

Eſai 40. Primo, Eſai. 40. *Vox clamantis in deſerto, Parate viam Domini, rectas facite in ſolitudine ſemitas Dei noſtri. Omnis vallis exaltabitur: & omnis collis & mons humiliabitur: & erunt prauа in directa, & aſpera in vias planas. Et reuelabitur gloria*

Digitized by Google

via Domini & videbit omnis caro pariter, quod os Domini *locutum est.* De se ipso hæc pronunciauit Ioannes ipse Ioannis 1. cui Matthæus 3. Marc. 1. Lucas 3. cap. suffragantur, satis idonei interpretes diuinæ prophetię : vt plures requirere otiosum sit. Si quis tamen requirat, legat Iustinum in suo colloquio, Prosperum Aquitanicum in prædictionibus suis par. 3. c. 1. Eusebium copiosè lib. 9. dem. 5. *Ioan 1. Matth. 3. Marc 1. Luc 3. Iustinus. Prosper. Euseb. &c.*

Secundò, Malach. 3. *Ecce ego mitto Angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam.* Honorans Baptistam Christus, hanc de illo prophetiam exponere dignatus est Matthæi 11. Luc. 7 Sed interim in Hebraica nostraque lectione sub prima persona legimus, *Præparabit viam meam, & faciē meam:* In Euangelistis verò sub secunda persona: *Præparabit viam tuam & faciem tuam.* Vt planè discamus, siue pater intelligatur loqui siue Filius, eandem esse sententiam, quia vtriusque vna natura est, eademque voluntas. *Malach. 3. Matth. 11 Luc. 7.*

In Euangelistis. Primò, Ioann. 1. *Fuit homo missus à* Deo, *cui nomen erat Ioannes. Hic venit in testimonium, vt testimonium perhiberet de lumine.* Secundò. Luc. 3. *Factum est verbum* Domini *super Ioannem Zachariæ filium in deserto. Et venit in omnem regionem Iordanis prædicans Baptismum pœnitentiæ, & remissionem peccatorum.* *Ioan. 1. Luc. 3.*

Decima Notâ: Iesus discipulos pauperes, & idiotas vocans ad Apostolatum.

Primò, Esai. 8. *Ecce ego & pueri mei, quos dedit mihi Dominus in signum & portentum Israel à Domino exercituum, qui habitat in monte Sion.* Paulus ad Hebræos 2. affert de vocatione Apostolorum & signis ab ijs perpetratis, Euseb. lib. 9. de Demonst. Euang. cap. 14. Cyrillus in 8. Esai. Origenes homil. 7. in cap. 8. Esai. *Esa. 8. Heb. 2. Euseb. Cyrillus. Origen.*

Secundò. Hier. 16. *Mittam ad eos piscatores, & piscabũtur eos; & venatores, & venabuntur eos.* Prosper de Prædict. p. 3 cap. 12. *Ierem. 16. Prosper.*

Tertiò, Esaiæ 29. *Ciuitatem sublimem humiliabit, humiliabit eam vsque ad terram, detrahet eam vsque ad puluerem. Conculcabit eam pes, pedes pauperum gressus egenorum.* Cyrill. lib. 3. in Esai. de ijs dicit hæc scribi, quibus Christus dedit potestatem calcandi super serpentes. Hieronymus *pes pauperis* de Christo, de Apostolis *gressu egenorum.* *Esai. 29. Cyrillus. Hieron.*

In Euangelistis, primò, Matt. 4. *Venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum.* Secundo, Act. 4. *Comperto quod homines essent sine literis & idiotæ, admirabantur, cognoscebant eos, quia cum Iesu fuerant.* *Matth. 4. Act. 4.*

Digitized by Google

Vndecima Nota: Iesum audiunt & sequuntur turbæ innumeræ.

Mich. 4. Mich. 4. *Et erit in nouissimo dierum, erit mons domus* Domini *præparatus in vertice montium, & sublimis super colles, & fluent ad eum populi. Et properabũt gentes multæ, & dicent, Venite ascendamus ad montem* Domini, *& ad domum* Dei Iacob, *& docebit nos de viis suis, & ibimus in semitis eius: quia de Sion egredietur lex, & verbum* Domini *de Hierusalem. Et iudicabit inter populos multos, & corripiet gentes fortes vsque in longinquum.* Hieronymus in 2. Esai. ad Iesum docentem in monte refert: eodem modo in 4. Michææ, referens verba Matthæi 4. Basilius & Augustinus ad concursum hominum post Spiritus Sancti descẽsum ad Euangelicam legem. Eodem modo Iustinus in 2. Apolog. & in colloquio. Itemque Euseb. lib. 6. cap. 13.

Hieron. *Basil.* *Augustin.* *Iustinus.* *Euseb.*

Matth 4. *Luc 5.* *Marc. 6.* *Idem. 1.* In Euãgelistis. Primò, Matt. 4. *Et secutæ sunt eum turbæ multæ de Galilæa, & Decapoli, & de Hierosolymis, & de Iudæa, & de trans Iordanem.* Secũdo Luc. 5. *Cum turbæ irruerent in eum vt audirent verbum Dei.* Tertiò, Marc. 6. *Erant qui veniebant, & redibant multi, & nec spatium manducandi habebãt.* Quarto, Marc. 1. *Et cum inuenissent eum, dixerunt ei, quia omnes te quærunt.*

Duodecima Nota: Iesus cum hominibus benignè suauiterque conuersans.

Esa. 24. Esai. 42. *Ecce seruus meus, suscipiam eum; electus meus complacuit sibi in illo anima mea. Dedi spiritum meum super eum. Iudicium gentibus proferet. Non clamabit neque accipiet personam, nec audietur vox eius foris. Calamum quassatum non conteret. Et linum fumigans non extinguet. In veritate educet iudicium. Non erit tristis neque turbulentus, donec ponat in terra iudicium, & legem eius insulæ expectabunt.* Chrysost in Demonst. quod Christus sit Deus. Iustin. in 2. Apol. & in Tryph. Euseb. lib. 9. c. 15. Basil. in Reg. c. 291. Tertull. 4. adu. Marcion. Hilar. in Psal. 131. Pro, *non erit tristis neque turbulentus* Septuaginta habent *splendebit, & non conteretur.* Sic legit Augustinus 20. lib. de Ciuit. c. vltim.

Chrysost. *Iustin.* *Euseb. &c.*

Matth. 11. *Luc 9.* *Idem 4.* *2. Cor. 10.* *Rom. 15.* In Euangelistis. Primo, Matt. 11. *Venite ad me omnes qui laboratis: & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.* Secũdo, Luc. 9. *Nescitis cuius Spiritus estis. Filius hominis non venit homines perdere, sed saluare.* Tertio, Luc. 4. *Mirabantur de verbis gratiæ, quæ procedebant de ore eius.* Quarto, 2. Cor. 10. *Obsecro vos per mansuetudinem & modestiam Christi.* Quinto, Rom. 15. *Vnusquisque proximo suo placeat in bonum. Etenim Christus non sibi placuit.*

Deci;

Digitized by Google

Decimatertia Nota: Iesus peccatores benignè excipiens.

Primò, Mich. 4. *In die illa dicit* Dominus, *Congregabo claudicãtem: & eam quã eieceram colligam: & quam afflixeram consolabor: Et ponam claudicantem in reliquias, & eam quæ laborauerat in gentem robustam: & regnabit Dominus super eos in monte Sion, ex hoc nunc & vsque in æternum.* Hieronym. lib. 1. in Mich. de priore Domini aduentu, in quo peccatores saluati sunt. Eodem ferè modo Arias Montanus. *Mich. 11.* *Hieron.* *Ben. Arias Mont.*

Secundò, Esaiæ 35 *Ibi in cubilibus, in quibus prius dracones habitabant, orietur viror calami & iunci. Et erit ibi semita & via, & via sancta vocabitur.* Hieronym. Gregorius 29. Moral. cap. 14. lib. 2. in Ezech. hom. 3. Apud septuaginta tamen aliter habetur. *Isaiæ 35.* *Hieron.* *Greg. Magn.*

Tertiò, 1. Reg. 22. *Et conuenerunt ad Dauid omnes qui erant in angustia constituti, & oppressi ære alieno, & amaro animo, & factus est eorum princeps.* *1. Reg 22.*

In Euangelistis. Primò, Matt. 9. *Non veni vocare iustos, sed peccatores ad panitentiam.* Secundo, Matth. 11. *Ecce homo vorax & potator vini, publicanorum & peccatorum amicus.* Tertiò. Luc. 15. *Erant appropinquantes peccatores, & publicani vt audirent illum.* Quarto, 1. Tim. 1. *fidelis sermo, & omni acceptione dignus, quia Dominus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere.* *Matth. 9.* *Idem 11.* *Luc. 5.* *1. Tim. 1.*

Decimaquarta Nota: In parabolis loquens.

Psal. 77. *Aperiam in parabolis os meum: eructabo abscondita à constitutione mũdi.* Tractatus Chrysostomi in Oratione contra gentiles, quod Christus sit Deus. in 5. tomo. *Psal. 77.* *Chrysost.*

In Euangelistis. Matth. 13. *Hæc omnia locutus est Iesus in parabolis ad turbas, & sine parabolis non loquebatur eis: vt impleretur quod dictum erat per Prophetam dicentem, Aperiam in parabolis os meum.* *Matt. 13.* *Psal. 77.*

Decimaquinta Nota: Iesum vera docentem, & vitia corripientem infesti persequuntur Scribæ & Pharisæi.

Primo, Psal. 108. *Os peccatoris & os dolosi, super me apertum est. Locuti sunt aduersum me lingua dolosa, & sermonibus odij circumdederunt me, & expugnauerunt me gratis. Pro eo, vt me diligerent, detrahebant mihi, ego autem orabam, & posuerunt aduersus me mala pro bonis, & odium pro dilectione mea.* Euthymius, & Augustinus manifestam esse Prophetiam de Iudæis Christum oppugnantibus. Prosp. de prædict. p. 2. c. 25. Euseb. lib. 10. c. 3. *Psal. 108.* *Euthym.* *Augustin.* *Prosper.*

Secun-

Digitized by Google

Sap.2. Secundo, Sap.2. *Circumueniamus iustum, quia inutilis est nobis, & contrarius est operibus nostris, & improperat nobis peccata legis, & diffamat in nos peccata disciplinæ nostræ. Promittit se scientiam Dei habere, & filium Dei se nominat. Grauis est nobis etiam ad videndum, quoniam dissimilis est aliis vita illius, & immutatæ sunt viæ eius. Tanquam nugaces æstimati sumus ab illo & abstinet se à vijs nostris tanquam ab immunditijs, & præfert nouissima iustorum, & gloriatur Patrem se habere Deum.* Aug.lib.17.de Ciui.cap.20.dicit apertissimã esse Prophetiam de Christi passione & impijs interfectoribus eius. Cyprianus recitat hunc totum locum de Christo lib.2.aduersus Iudæos cap.14.& in libro de montibus Sion & Sina.

Aug. Cyprianus.

Esa. 8. Tertio, Esai. 8. *Congregamini populi & vincimini, inite consilium, & dissipabitur: loquimini verbum, & non fiet.* Et mox: *Et erit vobis in sanctificationem: in lapidem offensionis & in petram scandali, duabus domibus Israel, in laqueum, & ruinam habitantibus Hierusalem, & offendent ex eis plurimi, & cadent, & conterentur, & irretientur, & capientur.* Extrema huius testimonij ponunt Paulus ad Romanos 9. & Petrus in priore sua Epistola cap. 2. Illa verò superiora, *Congregamini & vincimini*, Cyrillus optimè interpretatur de Iudæis à Christo victis, quoties eum tentarunt. Basilius, & Eusebius de persecutione Ecclesiæ à gentilibus mota magis accipiunt.

Rom.9. 1.Pet.2. Cyrill. Basil. Euseb.

In Euangelistis, Primò, Ioan.8. *Nunc autem quæritis me interficere hominem, qui veritatem vobis locutus sum quam audiui à Deo.* Secundo, Ioan. 7. *Nemo ex vobis facit legem, quid me quæritis interficere?* Tertio, Luc.16. *Audiebant autem omnia hæc Pharisæi qui erant auari, & deridebant illum:* Quarto, Mar. 22. *Consilium inierunt Pharisæi, vt caperent eum in sermone.* Et cętera quæ passim occurrunt.

Ioan.8. Idem 7. Luc.16. Mar.22.

Decimasexta Nota: Iesus Hierosolymam asello vectus ingrediens, & magnificè exceptus.

Zachar.9. Primo, Zachar.9. *Exulta satis filia Sion, iubila filia Hierusalem: Ecce Rex tuus veniet tibi iustus & saluator: ipse pauper & ascendens super asinum & super filium asinæ.* Cyprian.2.aduers Iudæos ca.29. Iustin.in 2.Apolog.& in Colloquio Chrys.quod Deus sit Christus in 5.tomo. Prosper. de prædict.p.3. ca.16. Euseb.lib.9.cap.17. fusè.

Cyprian. Iustinus. Chrysost. Prosper. Euseb.

Psal.8. Secundo, Psal.8. *Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem propter inimicos tuos, vt destruas inimicum & vltorem.* Ipse Dominus Matth. 21. Chrys. in Demonstrat.quod Christus sit Deus, Euthymius optimè.

P al.8. Matth. 21. Chrysostom. Euthym.

In Euangelistis, Matth.21. *Adduxerunt asinam & pullum & imposuerunt super eos vestimenta sua, & eum desuper sedere fecerunt.* Secundo, *Turba autem quæ præcedebant, & quæ sequebantur clamabant dicentes Hosanna filio Dauid. Benedictus*

Digitized by Google

dictus qui venit in nomine Domini. Hoc autem factum est, vt impleretur, quod dictum est.

Decimaseptima Nota: Iesu obedientia vsque ad mortem.

Primo Esai.50. *Erigit mane, mane erigit mihi aurem, vt audiã quasi magistrũ.* *Esa. 50.* *Dominus Deus aperuit mihi aurem, ego autem non contradico, retrorsum non abij. Corpus meũ dedi percutientibus & genas meas vellentibus.* Nazianz. in Apolog. Tertullianus 4. contra Marcionem. Origenes Homil. 3. in 22. cap. Genes. *Nazianz. Tertull. Origen.*

Secundo, Psal.35. *Sacrificium & oblationem noluisti: aures autẽ perfecisti mihi. Holocaustum & pro peccato non postulasti: tunc dixi ecce venio. In capite libri scriptum est de me, vt facerem voluntatem tuam, Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei.* Hoc testimonium cõmemorat Apostol. ad Hebræos 10. vt ostẽdat obedientiam Christi in oblatione corporis sui nobis Deum reddidisse pacatum atque propitium, quemadmodũ docet etiam ad Romanos scribens. Legi potest Euthymius ac cæteri auctores hoc loco. *Psal. 35.* *Hebr. 10.*

In Euangelistis. Ioan.15. *Sed vt cognoscat mundus quia diligo Patrem, & sicut mandatum dedit mihi Pater sic facio, surgite eamus hinc.* Secundo, Philip.2. *Hoc sentite in vobis, quod & in Christo Iesu, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse æqualem Patri: sed se ipsum exinaniuit formam serui accipiens: in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Humiliauit semetipsum factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis.* *Ioan. 15.* *Philip. 2.*

CAPVT VI.

Notæ aliæ de morte, passione, resurrectione ac ascensione ad cælos Messiæ.

ETsi omnes Christi actus à Prophetis fuerint prænunciati, præcipuè tamen, vt auctor est S. Irenæus l.4 aduersus hær. c.66. passiones Christi in libris Prophetarum sunt descriptæ: vt enim ex sequentibus apparebit, nusquam spiritus Prophetiæ neque vberior neque illustrior apparet, quã in Christi passionibus, opprobrijs, & doloribus declarandis. Quod nõ sine diuino Consilio factum existimamus, nempe vt scandalũ crucis ab humanis cordibus remoueretur, atque ea Dei sapientia & virtus, quæ in passione elucebat copiosissime, vocatis in regnum Dei commẽdaretur, quare & ipse Christus crebro atque apertè discipulos de morte sua ac passione commonefaciendos antè putauit: vt quod in viris turpe erat supplicium crucis, id à Christo caritate hominum ardenti susceptum salutis nostræ tropæum, ac gloria Dei decus esset sempiternum. *Irenæus.*

Digitized by Google

Luc. 18. Ecce, inquit discipulos alloquens Luc. 18. *ascendimus Hierosolymam, & cõsummabuntur omnia quæ scripta sunt per Prophetas de filio hominis.* Quæ statim explicat: *Tradetur enim gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conspuetur, & postquam flagellauerint, occident eum, & tertia die resurget.* Atque alio loco Luc. 22. & Esai. 53. *Quod scriptum est oportet impleri in me: Et cum iniquis deputatus est. Etenim ea quæ sunt de me finem habent.* Et rursus: *Filius quidem hominis vadit sicut scriptum est de eo.* Mox etiam ad Petrum Matth. 26. *Quomodo ergo implebuntur scripturæ, quia sic oportet fieri?* Et postquam à mortuis resurrexit duobus iter facientibus ac de ipso termocinantibus sese comitem adiungens: O, inquit, *stulti & tardi corde ad credendum in omnibus quæ locuti sunt Prophetæ. Nonne hæc oportuit pati Christum, & sic intrare in gloriam suam?* Et incipiens à Moyse; & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis, quę de ipso erant. Atque eodem die Apostolis apparens repetit quę pridem de scripturis in ipso complendis commonefecerat. *Hæc*, ait, *sunt verba quæ locutus sum ad vos cum essem adhuc vobiscum, quoniam necesse est impleri omnia; quæ scripta sunt in lege, Moysi & Prophetis & psalmis de me.* Tunc aperuit illis sensum, vt intelligerent Scripturas & dixit eis: *Quoniam sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes.*

Luc. 22. Esa 53. Psal 40. Matth. 16. Luc. 24. Luc. 24.

1. Pet. 1. Hac Scripturarum luce perfusus Petrus ait: *De qua salute exquisierunt atque scrutati sunt Prophetæ, qui de futura in vobis gratia prophetauerunt scrutantes in quod vel quale tempus significaret in eis Spiritus Christi: prænuntians ea quæ in Christo sunt, passiones & posteriores glorias: quibus reuelatum est, quia non sibimetipsis, vobis autem ministrabant ea quæ nunc nunciata sunt vobis per eos qui euangelizauerunt vobis.* Passiones Christi quas dicat, perspicuum est, irrisiones nempe, & conuitia, flagella, alapas, cæteraque grauia, quæ Euãgelistæ narrant, atque inprimis abiectissimum mortis genus, opprobrium Crucis. In his enim prænunciandis tanta est Prophetici Spiritus magnitudo, vt longè copiosius in Prophetis, quàm Euangelistis legantur. Posteriores vero glorias; resurrectionem; mirabilem ad Patrem ascensum, & cõsessum ad dexteram: tum potestatem in omnia humana, & cælestia datam, & regnum immortale Sanctorum, atque ipsam Iudicis extremi maiestatem significat. Quæ futura quidem partim fide maiorum, partim è Spiritu familairi occulta & incerta sapientiæ Deo docente, didicerant. Sed quia innumeræ sunt Christi passionis, & posteriòris gloriæ circumstantię, de pręcipuis tantum sermo instituetur: qui plura desiderat, legat Iosephum de Acosta lib. 8. de Christo reuelato per totum.

De

Digitized by Google

DE PASSIONE, AC CHRISTI MORTE. §. I.

Prima Nota: Dominus Ieſus à Iuda venditus.

Geneſ. 37. *Vendiderunt Ioſeph Iſmaelitis triginta aureis.* Zachar. 11. *Et dixi ad eos, ſi bonum eſt in oculis veſtris, afferte mercedem meam: & ſi non, quieſcite. Et appenderunt mercedem meam, triginta argenteos. Et dixit Dominus ad me. Proïce illud ad ſtatuarium, decorum pretium, quo appretiatus ſum ab eis.* Geneſ. 37. Zach. 11.

In Euang. Matth. 26. *Quid vultis mihi dare & eum vobis tradam? at illi conſtituerunt ei triginta argenteos.* Matt. 26.

Secunda: Ieſus comprehenſus & ligatus.

Eſai. 53. *Oblatus eſt, quia ipſe voluit, & non aperuit os ſuum; ſicut ouis ad occiſionem ducetur.* Eſa. 53.

Hierem. 37. *Comprehendit Terias Hieremiam, & adduxit eum ad Principes. Quamobrem irati Principes contra Hieremiam, caſum eum miſerunt in carcerem.* Ierem. 37.

In Euang. Ioan. 18. *Cohors ergo & tribunus & miniſtri Iudæorum comprehenderunt Ieſum, & ligauerunt eum.* Ioan. 18.

Tertia: Ieſus à ſuis in paſsione deſertus.

Zachar. 13. *Framea ſuſcitare ſuper Paſtorem meum, & virum coherentem mihi, dicit Dominus exercituum: Percute paſtorem & diſpergentur oues.* Zachar. 13.

Eſai. 63; *Torcular calcaui ſolus, & ex gentibus non eſt vir meum.* Eſa. 63.

Ibidem: *Circumſpexi & non erant auxiliator, quæſiui & non fuit qui adiuuaret.*

Iob. 19. *Fratres meos longè fecit à me: & noti mei quaſi alieni receſſerunt à me. Dereliquerunt me propinqui mei: & qui me nouerat obliti ſunt mei.* Iob 19.

In Euang. Matth. 26. *Tunc diſcipuli omnes, relicto eo, fugerunt.* Matt. 26.

Quarta: Ieſus alapa percuſſus à ſeruo.

Thren. 3. *Dabit percutienti ſe maxillam.* Thren. 3.

Iob 16. *Exprobrantes percuſſerunt maxillam meam.* Iob 16.

Michæ. 5. *In virga percutient maxillam Iudicis Iſrael.* Mich. 5.

In Euang. Ioan. 18. *Vnus aſsiſtens Miniſtrorum dedit alapam Ieſu, dicens, Sic reſpondes Pontifici?* Ioan. 18.

Quinta: Ieſus falſis teſtibus accuſatus.

Pſal. 26. *Ne tradideris me in animas tribulantium me, quia inſurrexerunt in me teſtes iniqui, & mentita eſt iniquitas ſibi,* Pſal. 26.

Iob 16. Iob 16. *Suscitatur falsiloquus aduersus faciem meam contradicens mihi.*

Marc. 14. In Euang. Marc. 14. *Multi testimonium falsum dicebant aduersus eum, & conuenientia testimonia non erant.*

Sexta: Iesus reus mortis iudicatus, & blasphemus quod filium Dei se fecerat.

Sap. 2. Sap. 2 *Promittit se scientiam Dei habere, & filiũ Dei se nominat. Morte turpissima condemnemus eum* Hierem. 11 *Mittamus lignum in panem eius, & eradamus eum de terra viuentium, & nomen eius non memoretur amplius.*

Ierem. 11.

Mar. 14. In Euang. Marc. 14. *Rursum summus sacerdos interrogabat eum, & dixit ei, Tu es Christus filius Dei Benedicti? Iesus autem dixit, Ego sum: summus autem sacerdos scidit vestimenta sua, & ait, Audistis blasphemiam? quid vobis videtur? Qui omnes condemnauerunt eum esse reum mortis.*

Septima: Iesus colaphis palmisque percussus, conspitus, & illusus.

Iob. 16. Iob. 16. *Aperuerunt super me ora sua: & exprobrantes percusserunt maxillam meam, satiati sunt pœnis meis* Iob 30. *Factus sum eis in prouerbium. Abominantur me & longè fugiunt à me, & faciem meam conspuere non verentur.* Thren 3. *Dabit percutienti se maxillam: saturabitur opprobrijs.* Esai. 50. *Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus: faciem meam non auerti ab increpantibus, & conspuentibus in me. Dominus Deus auxiliator meus, ideo non sum confusus. Ideo posui faciem meam vt petram durissimam, & scio quoniam non confundar.*

Iaem 30.

Thren. 3.

Esa 50.

Matt. 26. In Euang. Matth. 26. *Exspuerunt in faciem eius, & colaphis eum ceciderunt, alij autem palmas in faciem eius dederunt, dicentes Prophetiza nobis Christe, quis est qui te percussit?*

Octaua: Iesus multis modis accusatus apud Præsidem à Iudæis.

Ierem. 38. Hierem. 38. *Dixerunt Principes Regi: Rogamus vt occidatur homo iste: de industria enim dissoluit manus virorum bellantium, & manus vniuersi populi, loquẽs ad nos iuxta verba hæc. Siquidem homo hic non quærit pacem populo huic sed malum.*

Luc 23. In Euang. Luc. 23. *Cœperunt illum accusare dicentes, Hunc inuenimus subuertentem gentem nostram, & prohibentem tributa dari Cæsari, & dicentem se Christum Regem esse.*

Nona: Iesus ad omnia sibi obiecta tacens.

Esai. 53. Esai. 53. *Oblatus est, quia ipse voluit, & nõ aperuit os suum, sicut ouis ad occisionem ducetur*

Digitized by Google

ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum.

In Euang. Matth. 26. *Cum accusaretur à Principibus Sacerdotum & senioribus nihil respondit. Tunc dixit illi Pilatus: Non audis quanta aduersum te dicunt testimonia? & non respondit ei vllum verbum, ita vt miraretur Praeses vehementer.* Matth. 26.

Decima: Iesus flagellis caesus.

Esai. 50. *Dorsum meum dedi ad flagella.* Esa. 50.

In Euang Ioan 19 *Apprehendit Pilatus Iesum, & flagellauit.* Ioan. 19.

Vndecima: Iesus spinis coronatus, percussus, & illusus.

Thren. 3. *Tetendit arcum suum, & posuit me quasi signum ad sagittam. Misit in renibus meis filias pharetrae suae factus sum in derisum omni populo meo. Canticum eorum tota die Replent amaritudinibus inebriauit me absynthio. Et fregit ad numerum dentes meos: Cibauit me in cinere.* Psal 31 *Die ac nocte grauata est super me manus tua: conuersus sum in aerumna mea, dum configitur spina.* Thren. 3. Psal. 31. Matth. 27.

In Euangelistis, Matt. 27. *Tunc milites suscipientes Iesum in praetorium, congregauerunt ad eum vniuersam cohortem, & exuentes eum chlamydem coccineam circumdederunt ei. Et plectentes coronam de spinis, posuerunt super caput eius, & arundinem in dextera eius, Et genu flexo ante eum illudebant dicentes, Aue Rex Iudeorum Et exspuentes in eum acceperunt arundinem, & percutiebant caput eius.*

Duodecima: Iesus ad mortem Crucis instantissime postulatus.

Genes. 49. *Maledictus furor eorum quia pertinax, & indignatio eorum, quia dura: In furore suo occiderunt virum & voluntate sua suffoderunt murum.* Thren. 3 *Vidisti omnem furorem eorum, vniuersas cogitationes eorum aduersum me. Audisti opprobrium eorum Domine: omnes cogitationes eorum aduersum me. Labia insurgentium mihi, & meditationes eorum aduersum me tota die.* Sap. 2. *Contumelia, & tormento interrogemus eum: & morte turpissima condemnemus eum.* Gen 49. Thren. 3. Sap. 2.

In Euang. Ioan. 19. *Cum ergo vidissent eum Pontifices & ministri, clamabant dicentes Crucifige, Crucifige eum* Luc. 23. *Instabant vocibus magnis, postulantes vt crucifigeretur, & inualescebant voces eorum.* Ioan. 19. Luc. 23.

Decimatertia: Iesus à Iudæis negatus Rex eorum.

Daniel 9 *Et post hebdomadas sexaginta duas occidetur Christus, & non erit eius populus, qui eum negaturus est.* Esa. 1. *Filios exaltaui & enutriui: ipsi autem spreuerunt me: cognouit bos possessorem suum, & asinus praesepe Domini sui: Israel autem me non cognouit, & populus meus non intellexit. Vae genti peccatrici, populo graui iniquitate, semini nequam, filijs sceleratis. Dereliquerunt Dominum blasphemauerunt sanctum* Dan 9. Esa. 1.

Digitized by Google

Iſrael, abalienati ſunt retrorſum. Oſeæ 10. *Et dicent, Non eſt Rex noſter. Non enim timemus* Dominum. *Rex quid faciet nobis? Loquimini verba viſionis mutilis, ferietis fœdus cum mendacio, & germinabit quaſi amaritudo iudicium.*

Ioan. 19. In Euang. Ioan. 19. *Dicit eis* Pilatus, *Regem veſtrum crucifigam? Reſpondêrunt Pontifices:* Non *habemus Regem niſi Cæſarem.*

Decimaquarta: Ieſus baiulans ſibi Crucem.

Gen. 22. Genes. 22. *Tulit quoque Abraham ligna holocauſti, & impoſuit ſuper Iſaac filium ſuum.* Eſai 9. *factus eſt principatus eius ſuper humerum eius.* Sap. 14. *Benedictum eſt lignum per quod fit iuſtitia.* Iudic. 12. *Præcidit Abimelec arboris ramum, impoſitumque ferens humero, dixit ad ſocios, Quod me vidiſtis facere, cito facite.*

Eſa. 9. Sap. 14. Iudic. 12.

Ioan. 19. In Euang Ioan. 19. *Suſceperunt autem Ieſum, & eduxerunt, & baiulans ſibi crucem, exiuit in eum, quid dicitur Caluariæ locum.*

Decimaquinta: Ieſus cum latronibus ductus, & crucifixus.

Eſa. 53. Gen. 39. Eſai. 53. *Et cum ſceleratis reputatus eſt.* Genes. 39. *Tradidit Ioſeph in carcerem, vbi vincti Regis cuſtodiebantur.*

Luc. 23. In Euangeliſtis Luc. 23. *Ducebantur & alij duo nequam cum eo, vt interficerentur. Et crucifixerunt latro nes, vnum à dexteris & alterum à ſiniſtris.*

Decimaſexta: Ieſus in Cruce ſuſpenſus.

Pſal. 21. Pſal. 21. *Foderunt manus meas, & pedes meos, dinumerauerunt omnia oſſa mea.* Zachar. 12. *Et aſpicient ad me, quem confixerunt.* Zachar. 15. *Et diceturet, quid ſunt plagæ iſtæ in medio manuum tuarum? Et dicet. His plagatus ſum in domo eorum qui diligebant me.* Deut. 28. *Erit vita tua pendens ante te, & non credes ei.* Eſai. 53. *Propter ſcelus populi mei percuſſi eum?*

Zachar. 12. & 15. Deut. 28. Eſa. 53.

Luc. 23. In Euang. Luc. 23. *Et poſtquam venerunt in locum, qui vocatur Caluariæ, ibi crucifixerunt eum.*

Decimaſeptima: Ieſus in Cruce irriſus à Sacerdotibus à militibus, à latronibus, à prætereuntibus, à populo.

Pſal. 21. Pſal. 21. *Ego autem ſum vermis, & non homo, opprobrium hominum & abiectio plebis. Omnes videntes me deriſerunt me, locuti ſunt labijs, & monerunt caput. Sperauit in Domino, eripiat eum, ſaluum faciat eum quoniam vult eum.* Pſalm. 68. *Saluum me fac* Deus *quoniam intrauerunt aquæ vſque ad animam meam: Infixus ſum in limo profundi, & non eſt ſubſtantia: veni in altitudinem maris, & tẽpeſtas demerſit*

Pſal. 68.

Digitized by Google

demerſit me. Laboraui clamans, rauca facta ſunt fauces meæ: defecerunt oculi mei, dum ſpero in Deum meum. Multiplicati ſunt ſuper capillos capitis mei, qui oderunt me gratis. Confortati ſunt, qui perſecuti ſunt me inimici mei iniuſtè: quæ non rapui tunc exolurbam. Thren. 2. *Plauſerunt ſuper te manibus omnes tranſeuntes viam:* Thren. 2. *ſibilauerunt, & mouerũt caput ſuper filiam Hieruſalem. Haccine eſt vrbs, dicentes, perfecti decoris, gaudium vniuerſæ terræ? aperuerunt ſuper te ora omnes inimici tui: ſibilauerunt & fremuerũt dentibus, & dixerũt, Deuorabimus. En iſta eſt dies quam expectabamus, inuenimus, vidimus.*

In Euangeliſtis, Matth. 27. *Prætereuntes autem blaſphemabant eũ, mouentes* Matt. 27. *capita ſua, & dicentes, vah qui deſtruis templũ Dei & in triduo illud reædificas: ſalua temetipſum, ſi filius Dei es, deſcende de cruce. Similiter & Principes Sacerdotum illudentes cum ſcribis, & ſenioribus dicebant, Alios ſaluos fecit, ſe ipſum non poteſt ſaluum facere. Si Rex Iſrael eſt, deſcendat nunc de cruce, & credimus ei: Confidit in Deo, liberet eum nunc ſi vult. Dixit enim. Quia filius Dei ſum. Idipſum & latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei.*

Decimaoctaua: Veſtes Ieſu diuiſæ militibus.

Pſalm. 21. *Ipſi vero conſideraueruũt & inſpexeruũt me: diuiſerunt ſibi veſtimenta* Pſal. 21. *mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem.*

In Euãgeliſtis. Ioan. 19. *Milites ergo cum crucifixiſſent eum, acceperũt veſtimẽ-* Ioan. 19. *ta eius, & fecerunt quatuor partes, vnicuique militi partem, & tunicam. Erat autem tunica deſuper contexta per totum. Dixerunt ergo ad inuicem, Non ſcindamus eam, ſed ſortiamur de illa, cuius ſit, vt impleretur ſcriptura dicens, &c.*

Decimanona: Tenebræ Ieſu patiente.

Amos 8. *Et erit in die illa, dicit Dominus, occidet ſol in meridie, & tenebreſcere* Amos 8. *faciam terram in die luminis.* Hierem. 15. *Occidit ei ſol cum adhuc eſſet me-* Ierem. 15. *ridies.*

In Euang. Matth. 27. *A ſexta autem hora, vſque ad horam nonam, tenebræ* Matt. 27. *factæ ſunt ſuper vniuerſam terram.*

Vigeſima: Ieſus ſitiens aceto potatus.

Pſalm. 68. *Et dederunt in eſcam meam fel, & in ſiti mea potauerunt me* Pſal. 68. *aceto.*

In Euangeliſtis. Ioa. 19. *Poſtea ſciens Ieſus, quia omnia iam conſummata ſunt,* Ioan. 19. *vt cõſummaretur Scriptura, dicit, Sitio. Vas ergo erat poſitum aceto plenum: illi autem ſpongiam plenam aceto, hyſſopo circumponentes, obtulerunt ori eius.* Matth. 27. *Et de-* Matt. 27. *derunt ei bibere vinum cum felle mixtum.*

Vigesimaprima: Iesus consummans omnia.

Dan. 9. Dan. 9. *Septuaginta hebdomades abbreuiatæ sunt super populum tuum, & super vrbem sanctam tuam, vt consummetur prauaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna, & impleatur visio & Prophetia, & vngatur sanctus sanctorum.* Ionæ 1. *Et tulerunt Ionam, & miserunt in mare: & stetit mare à furore suo.*

Ioan 19. In Euangelistis, Ioan. 19. *Cum ergo accepisset Iesus acetum, dixit consummatum est.*

Vigesimasecunda: Iesus pro nobis mortem gustans.

Esa. 53. Esai. 53. *Abscisus est de terra viuentium: propter scelus populi mei percussi eum.* & infra: *Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longæuum: & voluntas Domini in manu eius dirigetur. Pro eo quod laborauit anima eius, videbit, & saturabitur in scientia sua, iustificabit ipse iustus seruos meos multos: & iniquitates eorum ipse portabit. Ideo dispertiam ei plurimos, & fortium diuidet spolia: pro eo quod tradidit in mortem animam suam.*

Ioan. 19. Hebr. 5. In Euangelistis. Ioan. 19. *Et inclinato capite tradidit spiritum.* Heb. 5. *Qui in diebus carnis suæ preces supplicationesq; ad eum qui posſit illum saluũ facere à morte, cum clamore valido & lacrymis offerẽs, exauditus est pro sua reuerentia. Et quidem cùm esset filius Dei, didicit ex ijs quæ passus est obediẽtiam, & consummatus factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ.*

Vigesimatertia: Iesus mortuus glorificatus à gentilibus.

Esai. 65. Esai. 65. *Quæsierunt me, qui ante non interrogabant: inuenerunt me, qui non quæsierunt me: dixi, Ecce ego, ecce ego ad gentem quæ non inuocabat nomen meum. Expandi totà die manus meas ad populum incredulum & contradicentem mihi.*

Matth. 27. In Euangelistis. Matth. 27. *Centurio autem & qui cum eo erant custodientes Iesum, viso terræ motu, & ijs quæ fiebant, timuerunt valde dicentes. Verè filius Dei erat iste.*

Vigesimaquarta: Iesus integer relictus.

Exod. 12. Exod. 12. *Os non comminuetis ex eo.*

Ioan. 19. In Euangelistis. Ioan 19. *Ad Iesum autem cum venissent, vt viderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura. Facta sunt enim hæc vt Scriptura impleretur.*

Vigesi-

Digitized by Google

Vigesimaquinta : Iesus perquam honorificè sepultus.

Esai.11. Et *erit sepulchrum eius glorioſum.*

In Euangeliſtis. Ioan.19. *Venit ergo Ioſeph ab Arimathæa & tulit corpus Ieſu,* Esa.11. *venit autem & Nicedemus ferens mixturam myrrhæ & aloës quaſi libras centum.* Ioan 19. *Acceperunt ergo corpus Ieſu, & ligauerunt illud linteis cum aromatibus.*

DE RESVRRECTIONE CHRISTI Domini, & aſcenſione. §.2.

Iesus aſcendens in cælum.

Pſal.67. *Currus Dei decem millibus multiplex, millia lætantium,* Dominus *in eis in Sinai in Sancto. Aſcendiſti in altum, cepiſti captiuitatem, accepiſti dona in hominibus.* Pſal.46. *Aſcendit Deus in iubilo, &* Dominus *in voce tubæ: pſallite* Deo *noſtro, pſallite: pſallite Regi noſtro, pſallite. pſallite ſapienter: Regnabit* Dominus *ſuper gentes:* Deus *ſedet ſuper ſedem ſanctam ſuam.* Isai. 63. *Quis eſt iſte qui venit de Edom, tinctis veſtibus de Boſra? iſte formoſus in ſtola ſua, & gradiens in multitudine virtutis ſuæ.* Pſal.67. Pſal.46. Esa.63.

In Euangeliſtis. Marc. 16. Et Dominus *quidem Ieſus poſtquam locutus eſt eis, aſſumptus eſt in cælis, & ſedet ad dexteris Dei.* Marc. 16.

DE MISSIONE SPIRITVS SANCTI promiſsi ad Diſcipulos. §. 3.

Iesus promiſſum Spiritum Sanctum à Patre mittens, & Diſcipulos dono cæleſti implens.

Ioel.2. *Et erit in nouiſsimis diebus, effundam de Spiritu meo ſuper omnem carnẽ: & prophetabunt filij veſtri, & filiæ veſtræ: & iuuenes veſtri viſiones videbunt, & ſenes veſtri ſomnia ſomniabunt. Et quidem ſuper ſeruos meos, & ancillas meas effundam de ſpiritu meo, & prophetabunt.* Exod 19. *Cumq; eduxiſſet eos Moyſes in occurſum Dei in loco caſtrorum, ſteterunt ad radices montis. Totus autem Mons Sinai fumabat, eo quod deſcendiſſet* Dominus Deus *ſuper eum in igne, & aſcenderet fumus ex eo quaſi de fornace: eratq; omnis mons terribilis, & ſonitus buccinæ paulatim crescebat in maius.* Esai.44. *Effundam aquas ſuper ſitientem, & fluenta ſuper aridam:* Ioel.2. Exod.19. Esa.44.

effundam ſpiritum meum ſuper ſemen tuum, & benedictionem meam ſuper ſtirpem tuam. Et germinabunt inter herbas, ſicut ſalices iuxta præterfluentes aquas. Iſte dicet, Domini ego ſum. Et ille vocabit in nomine Iacob, & hic ſcribet manu ſua Domino, & in nomine Iſrael aßimilabitur. Sap. 1. *Quoniam Spiritus Domini repleuit orbem terrarum, & hoc quod continet omnia ſcientiam habet vocis.* Ezech. 36. *Adducam vos in terram veſtram, & effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris. Et dabo vobis cor nouum, & ſpiritum nouũ ponam in medio veſtri. Et auferam cor lapideum de carne veſtra, & dabo vobis cor carneum. Et ſpiritum meum ponam in medio veſtri, & faciam vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea cuſtodiatis & operemini. Et habitabitis in terra quam dedi Patribus veſtris. Et eritis mihi in populum, & ero vobis in Deum.*

Sap. 1. Ezech. 36.

In Euang. Act. 2. *Factus eſt repente ſonus de cælo tanquam aduenientis Spiritus vehementis & repleuit totam domum vbi erant ſedentes. Et apparuerunt illis diſpertitæ linguæ tanquam ignis, ſeditq; ſuper ſingulos eorum: & repleti ſunt omnes Spiritu Sancto, & cœperunt loqui varijs linguis, prout Spiritus Sanctus dabat eloqui illis.*

Act. 2.

CAPVT VII.

Notæ aliæ à Prophetis præuiſæ de aliis Meſſiæ proprietatibus, & excellentijs.

Nota prima: Ieſus verus Propheta & Magiſter hominibus datus à Deo.

Moyſes Deut. 18. *Prophetam de gente tua & de fratribus tuis ſicut me ſuſcitabit tibi* Dominus Deus tuus: *ipſum audies. Et ait* Dominus. *Ponam verba mea in ore eius loquenturque ad eos omnia, quæ præcepero illi. Qui autem verba eius, quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego vltor exiſtam.* Hoc teſtimonium in Ieſu impletum indicat ipſe ita dicens, Ioan. 5. *Si crederetis Moyſi, crederitis forſan & mihi: de me enim ille ſcripſit.* Philippus quoque Ioann. 1. dicens Nathanaeli: *Quem ſcripſit Moyſes in lege, & Prophetæ, inuenimus Ieſum filiũ Ioſeph à Nazareth.* Apertiùs verò princeps Apoſtolorum Petrus Act. 3. *Moyſes quidẽ dixit: Quoniam Prophetam ſuſcitabit vobis* Dominus Deus veſter, &c. Eodem modo Stephanus Act. 7. *Hic eſt Moyſes qui dixit filijs Iſrael, Prophetam ſuſcitabit vobis Deus de fratribus veſtris.* Eſai. 55. *Inclinate aurem veſtram, & venite ad me: audite & viuet anima veſtra, & feriam vobiſcum pactum ſempiternum, miſericordias Dauid fideles. Ecce teſtem populis dedi eum, ducem ac præceptorem gentibus.* Eſai. 30. *Et dabit* Dominus *vobis panem arctum, & aquam brenem: & non faciet auolare à te*

Deut. 18. Ioan. 5. Ioan 1. Act. 3. Act 7. Eſai. 55. Eſai. 30.

Doce-

Digitized by Google

Doctorem tuum: & erunt oculi tui videntes præceptorem tuum. Et aures tuæ audient verbum post tergum monentis: Hæc est via, ambulate in ea, & ne declinetis ad dexteram neque ad sinistram.

In Euangelistis. Ioan. 13. *Vos vocatis me Magister & Domine: & benedicitis, sum etenim.* Matth. 17. *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui: ipsum audite.* Ioan. 13. Matth. 17

Secunda: Iesus Rex Israel, totiusque orbis Dominus.

Dan. 7. *Aspiciebam in visione noctis: & ecce cum nubibus cæli quasi filius hominis veniebat, & vsque ad antiquum dierum peruenit. Et in conspectu eius obtulerunt eũ. Et dedit ei potestatem, & honorem, & regnum: & omnes populi, tribus, & linguæ seruient ei, potestas eius potestas æterna, quæ non auferetur, & regnum eius quod non corrumpetur.* Dan. 2. *In diebus autem regnorum illorum suscitabit Deus cæli regnum, quod in æternum non dissipabitur: & regnum eius alteri populo non tradetur: comminuet autem & consumet omnia regna hæc, & ipsum stabit in æternũ. Secundum quod vidisti, quod de monte abscissus est lapis sine manibus, & comminuit testam, & ferrum, & æs, & argentum, & aurum.* Hierem. 23. *Ecce dies venient, dicit Dominus, & suscitabo Dauid germen iustum, & regnabit Rex, & sapiens erit: & faciet iudicium & iustitiam in terra.* Dan. 7. Dan. 2. Ierem. 23.

In Euangelistis. Luc. 1. *Dabit illi Dominus Deus sedem Dauid patris eius: & regnabit in domo Iacob in æternum: & regni eius non erit finis.* Quæ sit *domus Iacob*, in qua Christus perpetuo regnat, Apostolus indicat ad Rom. 9. *Non omnes*, inquit, *qui ex Israel, ij sunt Israelitæ, neque qui semen sunt Abrahæ, omnes filij: sed in Isaac vocabitur tibi semen, id est non qui filij carnis hi filij Dei, sed qui filij sunt promissionis, æstimantur in semine.* Et planiùs ad Gal. 3. *Cognoscite ergo quia qui ex fide sunt, ij sunt filij Abrahæ.* Itaque regnum Israel est ipsa Ecclesia fidelium: quæ & perpetua erit, & in omnes orbis partes se proferet, & hoc regnum tradetur Deo à Christo in fine, vt scribit Apost. 1. ad Corinth. 15. Ioann. 18. *Regnum meum non est de hoc mundo.* Apoc. 1. *Et à Iesu Christo qui est testis fidelis, primogenitus mortuorum, & princeps Regum terræ: qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris, & fecit nos regnum, & Sacerdotes Deo & Patri suo, ipsi gloria & imperium in sæcula sæculorum.* Luc. 1. Rom. 9. Galat. 3. 1. Cor. 15. Ioan. 18. Apoc. 1.

Tertia: Iesus Saluator populi sui.

Deuter. 4. *Postquam te inuenerint omnia, quæ prædicta sunt, nouissimo tempore reuerteris ad Dominum Deum tuum, & audies vocem eius. Quia Deus misericors* Deuter. 4.

Digitized by Google

Dominus Deus tuus est: non dimittet, neque omnino delebit, neque obliuiscetur pacti,
Esa 19. *in quo iurauit patribus tuis.* Esai. 19. *Clamabunt ad Dominum à facie tribulantis, &*
Ibid 62. *mittet eis Saluatorem & propugnatorem, qui liberet eos.* Esai. 62. *Dicite filiæ Sion,*
Ibid. 63. *ecce Saluator tuus venit.* Esai. 63. *Et factus est eis Saluator, in omni tribulatione eorum non est tribulatus: & Angelus faciei eius saluauit eos. In dilectione sua & indulgentia sua ipse redemit eos, & portauit eos, & eleuauit eos cunctis diebus saculi.*
Zachar. 9. Zachar. 9. *Exulta satis filia Sion, iubila filia Hierusalem. Ecce Rex tuus venit, tibi iustus & Saluator.*

Matt. 1. In Euangelistis. Matth. 1. *Vocabis nomen eius Iesum. ipse enim saluum faciet*
Act. 4. *populum suum à peccatis eorum.* Act. 4. *Notum sit omnibus vobis, & omni plebi Israel, quia in nomine Iesu Christi Nazareni, quem vos crucifixistis, quem Deus suscitauit à mortuis, in hoc iste astat coram vobis sanus. Hic est lapis, qui reprobatus est à vobis ædificantibus, qui factus est in caput anguli. & non est in aliquo alio salus. Neque enim aliud nomen datum est sub cælo hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri.*

Quarta: Iesus per sanguinem suum redemptor omnium peccatorum.

Exod. 12. Exod. 12 *Et sument de sanguine Agni, & ponent super utrumque postem, & in superliminaribus domorum, in quibus comedent illum. Erit autem vobis sanguis in signum in ædibus, in quibus eritis: & videbo sanguinem & transibo vos. Neque erit in*
Esa. 53. *vobis plaga disperdens, quando percussero terram Aegypti.* Esai. 53 *Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra: disciplina pacis nostræ super eum, & liuore eius sanati sumus. Omnes nos quasi oues erranimus, unusquisque in viam suam declinauit: & posuit Dominus in eo iniquitatem*
Ibid. *omnium nostrorum.* Ibidem: *Et Dominus voluit conterere eum in infirmitate. Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longæuum, & voluntas eius in manu Domini dirigetur. Pro eo quod laborauit anima eius, videbit & saturabitur: in scientia sua iustificabit ipse iustus seruus meus multos: & iniquitates eorum ipse portauit.* Zachar. 9. *Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu*
Zachar. 9. *in quo non est aqua.*

Matth. 20. In Euangelistis. Matth. 20. *Filius hominis non venit ministrari, sed mi-*
Idem 26. *nistrare, & dare animam suam redemptionem suam pro multis.* Matth. 26. *Hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem*
Rom. 3. *peccatorum.* Rom. 3. *Omnes peccauerunt, & egent gloria Dei, iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo Iesu, quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitiæ suæ.*

Quin-

Digitized by Google

Quinta: Iesus spes vnica gentium.

Genes.18. *Num celare potero Abram quæ gesturus sum, cum futurus sit in gentem magnam ac robustissimam & benedicendæ sint in illo omnes nationes terræ?* Gen.18.

Gen.22. *Possidebit semen tuum portas inimicorum tuorum, & benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ quia obedisti voci meæ.* Gen.22.

Ose.1. *Et erit in loco vbi dicetur eis, Non populus meus vos: dicetur eis, filij Dei viuentis. Et congregabuntur filij Iudæ, & filij Israel pariter, & ponent sibimet caput vnum & ascendent de terra, quia magnus dies Israel.* Osea 1.

Psal.71. *Et adorabunt eum omnes Reges terræ: omnes gentes seruient ei. Sit nomẽ eius benedictum in sæcula: ante solem permanet nomen eius. Et benedicentur in ipso omnes tribus terræ: omnes gentes magnificabunt eum. Benedictus Dominus Deus Israel, qui facit mirabilia solus: & benedictum nomen maiestatis eius in æternum, & replebitur maiestate eius omnis terra fiat, fiat.* Psal.71.

Esai.49. *Et dixit Parum est, vt sis mihi seruus ad suscitandas tribus Iacob, & Israel conuertendas: Ecce dedi te in lucem gentium, vt sis salus mea vsque ad extremum terræ.* Esa.49.

Esai.66. *Et ponam in eis signum, & mittam ex eis qui saluati fuerint ad gentes in mare, in Africam, Lidyam tenentes sagittam, in Italiam, & Græciam, ad insulas longe, ad eos qui non audierunt de me, & non viderunt gloriam meam, & annuntiabunt gloriam meam gentibus, & adducent omnes fratres vestros de cunctis gentibus donum Domino.* Ibid.66.

In Euangelistis, Luc.2. *Viderunt oculi mei salutare tuum, quod parasti ante faciem omnium populorum, lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Israel.* Luc.2.

Ioan.10. *Et alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili; & illas oportet me adducere, & fiet vnum ouile, & vnus Pastor.* Ioan.10.

Ephes.3. *Quod aliis generationibus non est agnitum filijs hominum, sicut nunc reuelatum est sanctis Apostolis eius, & Prophetis in spiritu: gentes esse coheredes, & concorporales, & comparticipes promissionis eius in Christo Iesu per Euangelium.* Ephes.3.

Rom9. *Vocauit nos nõ solum ex Iudæis, sed etiam ex gentibus, sicut in Osee dicit, Vocabo non plebem meam plebem meam, & non dilectam dilectam. Et erit in loco, vbi dictum est: Non plebs mea vos, ibi vocabuntur filij Dei viui.* Rom.9.

Sexta: Iesus radix totius gratiæ & iustitiæ: caput & corona Sanctorum omnium.

Psal.117. *Lapidẽ, quẽ reprobauerunt ædificãtes, hic factus est in caput anguli. A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris.* Sic ipse Christus posuit Matt.21. sic. Pet. Act 4. & epist. sua prima cap.2. Paulus quoque ad Rom. 9. Esai.28. *Hæc dicit* Dominus Deus, *Ecce ego mittam in fundamentis Sion, lapidem* Psal.117. Matth.21. Act.4. 1.Pet.2. Rom.9. Esaiæ 28.

probatum, pretiosum in fundamento fundatum. Qui crediderit, non festinet. Vel qui crediderit in eum, non confundetur.

Esa. 53. Esai. 53. *Et erit iustus ipse iustificans seruos meos multos.*

Idem. 61. Esai. 61. *Gaudens gaudebo in* Domino, *& exultabit anima mea in* Deo *meo, quia induit me vestimentis salutis & indumento iustitiæ circumdedit me, quasi sponsum decoratum corona, & quasi sponsam ornatam monilibus suis, sicut enim terra profert germen suum, & sicut hortus semen suum germinat: sic* Dominus Deus *germinabit iustitiam, & laudem coram omnibus gentibus.*

Ioan. 1. In Euangelistis. Ioan. 1. *Lex per Moysem data est: gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Vnde de plenitudine eius nos omnes accipiemus.*

Idem. 15. Ioan. 15. *Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite, sic nec vos, nisi in me manseritis. Ego sum vitis, vos palmites. Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum: quia sine me nihil potestis facere.*

Ephes. 1. Ephes. 1. *Qui prædestinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum, secundum propositum voluntatis suæ, in laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificauit nos in dilecto filio suo. In quo habemus redemptionem per sanguinem eius, remissionem peccatorum secundum diuitias gratiæ eius.*

Septima: Iesus in nouissimo die multis prodigiis finem mundi antecedentibus cum maiestate viuos & mortuos iudicaturus.

Iob 19. Iob 19. *Scio quod Redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum. Et rursum circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum saluatorem meum: quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius; reposita*

Eccle. 12. *est hæc spes mea in sinu meo.*

Eccle. 12. *Finem loquendi pariter omnes audiamus.* Deum *time & mandata eius obserua: hoc est enim omnis homo. Et cuncta quæ fiunt, adducet Deus in iudicium pro omni errato, siue bonum, siue malum.*

Esa. 66. Esai. 66. *Ecce* Dominus *in igne veniet, & quasi turbo quadrigæ eius reddere in indignatione furorem suum, & increpationem suam in flamma ignis: quia in igne* Dominus *diiudicabit, & in gladio suo ad omnem carnem, & multiplicabuntur interfecti à* Domino.

Dan. 12. Dan. 12. *In tempore autem illo consurget* Michael Princeps *magnus, qui stat pro filijs populi tui & veniet tempus, quale non fuit ab eo, ex quo gentes esse cœperunt vsque ad tempus illud. Et in tempore illo saluabitur populus tuus, omnis qui inuentus fuerit scriptus in libro. Et multi de his qui dormiunt in terræ puluere, euigilabunt, alij in vi-*

Ioel. 3. *tam æternam, alij in opprobrium, vt videant semper.*

Ioel. 3. *Congregabo omnes gentes, & deducam eas in vallem Iosaphat; & disceptabo cum eis ibi super populo meo, & hæreditate mea Israel, quos dispersérunt in nationibus,*

Digitized by Google

nibus,& terram meam diuiſerunt.

In Euangeliſtis. Marc.13.*Erunt enim dies illi tribulationes tales, quales non fuerunt ab initio creaturæ quam condidit Deus, vſque nunc, neque fient. Et niſi breuiaſſet* Dominus *dies, non fieret ſalua omnis caro; ſed propter electos, quos elegit, breuiauit dies.* Marc.13.

Ibidem: *Amen amen dico vobis, quia venit hora, quando mortui audient vocem filij* Dei, *& qui audierint viuent. Sicut enim Pater habet vitam in ſemetipſo, ſic dedit & Filio vitam habere in ſemetipſo: & poteſtatem dedit etiam iudicium facere, quia filius hominis eſt. Nolite mirari hoc: quia venit hora, in qua omnes qui in monumentis ſunt audient vocem filij* Dei: *& procedent qui bona fecerunt in reſurrectionem vitæ, qui vero mala egerunt, in reſurrectionem iudicij.* Ibid.

TERTIA DISPVTATIONIS PARS.

CAPVT VIII.

Chriſtum fuiſſe verum Meſsiam.

MEſsiam non eſſe purum hominem, ſed hominem Deum, demonſtratur quamplurimis argumentis, ſed cùm agamus contra Iudæos, ex ſolo veteri teſtamento duci poſſunt firma contra ipſos argumenta; quæ nihilominus tot ſunt, vt pleraque omittenda nobis ſint breuitati ex more ſtudentibus.

Primus ergo locus veteris teſtamenti, ex quo Meſsiæ diuinitas euidenter deducitur, in Baruch Prophetæ vaticinio legitur: cap. ſiquidem 3. dicit: *Hic eſt* Deus *noſter & non æſtimabitur alius aduerſus eum*, & quæ ſequuntur vſque ad illud: *Et poſt hæc cũ hominibus conuerſatus eſt*. Vbi aperte vides Propheta de aduentu Dei in carne loqui, Meſsiam ab illa Deum appellari. Quo teſtimonio conuicti Hebræi ſine fundamento negant hunc librum Baruch in Canone ſcripturarum numerandum eſſe. *Baruch 3.*

Secundum teſtimonium eſt Iſaiæ, qui non ſemel ſed ſæpe vaticinatus eſt Chriſtum & Meſsiam Deum verum futurum: cap. enim 7. de Meſsia loquens dicit: *hic vocabitur Emanuel*. i. nobiſcum Deus, & cap. 35. de Meſsia loquens ait: *Deus ipſe veniet, & ſaluabit nos, tunc aperientur oculi cæcorum, & aures ſurdorum patebunt*, &c. Ex quo liquido conſtat Deum illum venturum ad ſaluandum nos eſſe Meſsiam, cuius etiam ſunt propria ſigna illa & miracula *Eſaiæ 7.* *Idem 35.*

Digitized Googl

racula, quæ ibi prædicuntur. Nec vllus præter Christum illa perficit, neq; illa Iudæis ab alio quàm à Messia expectanda sunt, cum ante Isaiam nec post illum ex Prophetis aliquis talia signa operatus sit: atque idcirco Patres hunc Deum, de quo Propheta loquitur, esse Christum rectissimè interpretantur. Athanas. lib. de humanitate Verbi post medium. Idem verò Isa. c. 45. ait: *In te est* Deus, *& non est* Deus *absque te: verè tu es* Deus *absconditus*, Deus *Israel saluator*. Verba sunt Dei Patris filium alloquentis, vt constat ex antecedentibus verbis, H*æc dicit* Dominus. Et clarius ex versione septuag. qui ita legunt: *Transibunt ad te, & adorabunt te, & in te orabunt, quia in te est* Deus, &c. Et profecto locutio illa *in te est Deus*, Christo proprijssime accommodatur, quia in Christi humanitate est diuina persona, vt exposuerunt Epiphan. contra Hæreses cap. 57 & Cyrill. lib primo in Ioan. cap. 15. Rectè quoque dicitur de filio: Non *est* Deus *absque te* propter vnitatem naturæ. Et D. Hieronym. meritò, super hunc locum scribens annotauit Christum conuenientissimè vocari Deum *absconditum*; propter assumptæ humanitatis profundissimum mysterium. Hunc vero Isaiæ locum imitatus est Paulus cum dixit, *Erat* Deus *in Christo mundum reconcilians sibi*: vt S. Hilar. lib 4. de Trin. annotauit.

Athanasius. *Esa 45.* *Epiphan.* *Cyrillus.* *D. Hieron.* *2. Cor 2.*

Idem Propheta cap. 52. ita Deum loquentem inducit: *Hæc dicit* Dominus Deus: *In Aegyptum descendit populus meus*, in principio etiam & infra subdit: *Ego ipse qui loquebar ecce adsum*. Idem ergo Deus, qui antea per Prophetas loquebatur, quem populus Israël colebat, postea per incarnationem apparuit. Vt enim intelligeretur sermonem esse de præsentia Dei per incarnationem & aduentum Messiæ, subdit Propheta: *Quam pulchri super montes pedes euangelizantis pacem, annunciantis bona*. Et infra: *Consolatus est* Dominus *populum suum, redemit Ierusalem, expandit* Dominus *brachium sanctum suum in oculis omnium gentium, & videbunt omnes fines terræ salutare* Dei *nostri*. Expendunt hunc locum Soter epist. prima Decretal. Chrysost. homil. 5. in Marc. Cyrill lib. de Incar. vnig. c. 2. Euseb. lib. 6. de demonstrat. c. 24. Tertul. lib. 4. contra Marcion. c. 13.

Esa. 52. *Soter.* *Chrysost.* *Cyrillus.* *Euseb* *Tertull.*

Quatuor hęc loca ex Isaia è multis sufficiat adduxisse, ad alios iam Prophetas accedamus, ac primò ad Hierem. c. 23. qui ita scribit: *Hoc est nomen quod vocabunt eum*, Dominus, *iustus, noster*, vbi habetur nomen Tetragrammaton quod est proprium Dei: quo loco de Messia esse sermonem Hebræi ipsi confitentur, vt mirandum sit valdè eorum ingenia hoc vno testimonio non conuinci; sed conuincerentur quidem, nisi aggrauatum esset cor eorum, & nisi excæcasset illud iam pridem Deus, vt verbis vtar Isaiæ 6.

Ierem. 23. *Esa. 6.*

Non minus apertè idem vaticinatus est Zachar. qui cap. 2. scribit: *Hæc dicit* Dominus *exercituum, post gloriam misit me ad gentes, quæ spoliauerunt vos.*

Zachar. 2.

Et infra: *Lauda & lætare filia Sion* (vſque ad illud) *Dominus exercituum miſit me ad te*. Vbi Deus & Dominus exercituum miſſus à Deo exercituum dicitur ad ſaluandas gentes, & congregandam ex Iudæis & Gentibus Eccleſiam. Vbi nemo non videt apertum eſſe de Meſsia ſermonem; vt affirmant Hieronym. ſuper hunc locum, Euſeb. lib. 2 de Dem. c. 2. dem. 18. lib. 5. c. 25. & 26. lib. 6. c. 17. Ambroſ. 2. de fide c. 3. Auguſt. 20. de ciuitate Dei cap. vltimo. An vero Prophetia de congregatione Eccleſiæ, & vocatione gentium ad eam ſit impleta, ex ipſo rerum euentu, atque ex Matth. c. 28. colligi poteſt, vbi Chriſtum loquentem inducit in hunc modum: *Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo, & in terra, euntes ergo docete omnes gentes*, &c. Ex eodem Zachar. idem probatur cap. 12. *Effundam ſuper domum Dauid, & ſuper habitatorem Hieruſalem ſpiritum gratiæ & precum, & aſpicient ad me quem confixerunt*. Vbi verus Deus eſt qui loquitur, & promittit ſe daturum ſpiritum ſuum, & tamen dicit ſe eſſe crucifigendum, vt rectè exponit Cyprian. lib. 2. contra Iudæos cap. 20. & Euſeb. lib. 8. de Dem. dem. 4. Auguſtin. lib. 20. de ciuitate Dei cap. 30.

Hieron. *Euſeb.* *Ambroſ.* *Auguſtin.* *Matt. 28.* *Zachar. 12.* *Cyprianus.* *Euſeb.* *Auguſtin.*

Quod clariùs idem Propheta vaticinatus eſt, cum cap. 13. ſcripſit: *Et erit in die illa, dicit Dominus exercituum. Diſperdam nomina idolorum de terra*. Et poſtea circa finem ſubdit: *Quid ſunt plagæ iſtæ in medio manuum tuarum? Et dicit, His plagatus ſum in domo eorum qui diligebant me*. Si de re iam exhibita, & omnibus nota loqueretur, clarius potuiſſet in medium adducere.

Zachar. 13.

Tertium teſtimonium eſt Malach. 3. *Statim veniet ad templum ſanctum ſuum dominator, quem vos quæritis, & Angelus teſtamenti quem vos vultis*. Quin hic dominator atque Angelus teſtamenti ſit Chriſtus, qui poſtea in templo eſt præſentatus, nemo ambigere poteſt. Dominator autem proprium nomen eſt veri Dei in Scripturis. Sed nimis prolixa erit diſputatio, ſi omnia veteris teſtamenti teſtimonia velim adducere; hæc ſufficiant, quæ ſi ſingula expendantur, euidenter noſtram aſſertionem concludunt, & omnia ſimul expenſa, ingenia quoque omnia non omnino deprauata conuincere poſſunt.

Malach. 3.

Quartum, & fortè efficacius teſtimonium deſumitur ex Pſalmo ſecundo, qui Pſalmus de Chriſto intelligitur, tum quia Rabbini teſte Galatino de Meſsia exponunt, tum etiam quia de Chriſto intelligitur Act. 4. & 13. In hoc igitur Pſalmo dicitur: *Filius meus es tu, ego hodie genui te*. Ac ne putemus Meſsiam eſſe filium Dei per adoptionem, quomodo etiam Iſraël dictus eſt primogenitus Dei; ſubiungit: *Et nunc Reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram; & apprehendite diſciplinam*, &c. Vbi nota in Hebræo fonte, quem aduerſarij ſemper requirunt eſſe, נַשְּׁקוּ־בַר, *Oſculamini filium*, id eſt, in ſignum ſubiectionis oſculamini manum filij aut pedem. Neque obſtat quod LXX. verterint, *Apprehendite diſciplinam*: illi enim ad ſenſum, non

Digitized by Google

ad verba respexerunt: tunc enim adoramus verè Christum, cum eius doctrinam recipimus.

Nota præterea in sequentibus verbis (*Ne quando irascatur* Dominus) in Hebræo non esse *Dominum*, sed referri ad filium illa verba, Ne quando irascatur, nimirum filius. Ex quo intelligimus vocem *Domini* à LXX. additam ad filium esse referendam, de quo etiam intelligitur necessario id quod sequitur: *Cũ exarserit in breui ira eius, beati omnes qui cõfidũt in eo.* Hinc est iam argumentum; Messias est filius Dei adorandus ab omnibus Regibus, & quibus ille irascitur ij omninò peribunt, & qui in illo confidunt, illi beati erunt: ergò Messias est verus Deus. Nam solus verus Deus habet imperium vitæ & mortis, 1. Reg. 2. Item in scripturis passim in solo vero Deo confidendum esse dicitur. vt Hier. 17. *Maledictus homo qui confidit in homine.* Et infra: *Benedictus vir qui confidit in* Domino.

1. *Reg.* 2. *Ierem.* 17.

Testimonia hactenus diuina in scriptura existentia protulimus, quibus Messiæ Christi diuinitas comprobatur: nunc alia quoque testimonia diuina, à Deo mirabiliter extra Scripturam exhibita adduci possent, vt nostræ fidei assertio constaret magis, & pateret illustrius, quæ partim continentur prædictionibus Sibyllarum de Christi diuinitate. partim euentibus aliquot mirabilibus, quibus historiæ produnt diuinitus sæpè fuisse approbatam Christianorum de diuinitate Christi sententiam, quæ legi possunt apud Bellar. Tom. 1. li. 1. de Christo à cap. 4. & Gregorium de Valen. Tom. 1. d. 2. q. 1. p. 1. paragr. 19. Nunc soluere oportet argumenta, quæ Iudæi contra doctrinam huiusque à nobis traditam obijciunt.

Bellarmi. Greg. de Valentia.

CAPVT IX.

Soluuntur obiectiones Iudæorum quibus probare conantur Christum non fuisse verum Messiam.

OBijciunt primò Iudæi. Esto, Aliqua de Messia à Prophetis prædicta, in Christo adimpleta sint, alia tamen existunt quæ illi non conueniunt, Ergo non ille fuit verus Messias. Ant. prob. Nam ex Prophetis constat futuram Messiæ tempore maximam in populo Hebræo felicitatem, vt constat ex Isa. 9. Ioël. 3. & Amos 9. vbi dicitur: *Ecce dies veniet dicit* Dominus, *& comprehendet arator messorem & calcator vuæ mittentem semen, & stillabunt montes dulcedinem* Prædixerat autem paulò ante: *In die illa suscitabo tabernaculum* Dauid *quod cecidit*: sed hęc temporibus Christi non cõtigere, ergò. &c.

Isa 9. *Ioël.* 3. *Amos* 9.

Resp.

Digitized by Google

Resp. Hebræos sensu carnis esse deceptos. Regnum siquidem Messiæ, & felicitas per illum promissa, non caduca, & materialis intelligenda est, sed spiritualis, & æterna: promissa sunt nobis per Christum ea bona, quibus non possunt esse aliqua meliora, quæque salutem veram hominibus afferunt; & cunctis mortalibus æquè possunt esse communia, huiusmodi autem proprietates non possunt conuenire temporalibus bonis, sed spiritualibus & æternis. Deinde idem Messias alijs Prophetarum oraculis describitur pauper, humilis, & vir dolorum, & sciens infirmitatem. Signum est igitur abundantiam bonorum per ipsum futuram, non carnaliter sed spiritualiter intelligendam esse, vt rectè Hieronym. sæpè docet super Prophet. & August. lib. de spiritu & littera. *Hieron. Augustin.*

Obijciunt secundo, Tempore Messiæ prædictum ab Isa. est c. 11. Lupos cum agnis, pardos cum hedis, leonem cum oue habitaturos: *Habitabit lupus cum agno*, (inquit Propheta) *& pardus cum hædo accubabit, vitulus & leo, & ouis simul morabuntur, & puer paruulus minabit eos*: sed hæc non euenerunt diebus Christi, ergo, &c. *Esaiæ 11.*

Resp. hæc & similia non sic ad litteram & in sensu proprio esse intelligenda, sed in sensu Metaphorico: sæpe enim sub metaphora materi alium rerum spirituales promittũtur, vt non debeant Iudæi ipsi litteræ, quę spiritum occidit adeo firmiter adhęrere.

Tertiò obijciunt: In scriptura prophetica significatum est fore vt aduentus Messię sit in summa gloria & maiestate: sic autem non venit Christus, ergo, &c.

Resp. Duplicem esse Messiæ aduentum in scripturis propheticis prædictum, vnum in humilitate ad redimendum genus humanum à peccatorũ iugo, & seruitute Diaboli, de quo Zachar. 9. *Ecce Rex tuus venit tibi, iustus, & saluator, ipse pauper, & ascendens super asinam, & super pullum filium asinæ.* Iste aduentus iam est impletus. *Zachar. 9.*

Alterum in gloria & maiestate ad iudicandos homines in fine sæculi, de quo psalm 49. *Deus manifeste veniet, Deus noster & non silebit. Ignis in conspectu eius exardescet*, &c. Et Isa. 66. *Ecce Dominus in igne veniet & quasi turbo quadrigæ eius reddere in indignatione furorem suum.* Hic aduentus adhuc expectatur, ad eumque pertinent ea vaticinia, quæ malitiosè Iudæi opponunt de gloria Messiæ: Ideo igitur Iudæi errant, quia primum à secundo aduentu non secernunt, vt egregiè ostendit Cyprianus libro de Idolorum vanitate. *Psal. 49. Esa. 66. Cyprian.*

Quarto obijciunt: In scriptura etiam prædictum esse, vt aduentu Messiæ vehementer lætaretur Israel; quod secus accidisse in aduentu Christi compertum est.

Resp. cum D. Paulo ad Rom. 9. *Non omnes qui ex Israel sunt veros esse Israe-* *Rom. 9.*

litas, neque qui semen sunt Abrahæ, filios veros, esse Abrahæ; sed qui filij sunt promissionis, æstimantur in semine, hoc est veri Israel filij Hic Israel spiritualis omnino lætatus est Christi aduentu, quamuis non ille carnalis Iudaicus. Quæ vero de lætitia Israelis in aduentu Messiæ prædicta sunt, de spirituali Israele intelligi debent.

Quinto opponũt etiam alia vaticinia, quibus significatur fore vt Messias populum suum vi atque armis liberet, quod non fecit Christus.

Resp. ea etiam spiritualiter intelligenda esse; de vi scilicet & potentia spirituali, quę merito & passione Messię contineretur, valeretque adeo ad superandos hostes spirituales, vindicandosque homines in spiritualem libertatem à peccatis; id quod optime ostendit Io. Driedo n. 2. de captiuitate & redemptione generis humani c. 1. memb. 3. dist. 3.

Io Driedo.

Vltimo tandem obijciunt quædam loca, quibus significatum est fore, vt ad aduentum Messiæ reædificaretur templum, quod neque per Christum factũ est. Id vero præsertim colligunt ex Isa. 2. *Et erit in nouissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium*. Sic prædixit Isa. vnde colligunt in diebus Messiæ Hierosolymitanum templum & montem illum, in quo fundatum erat, supra omnes montes esse altius eleuandum, vt Galatin. refert lib. 4. cap. 17. Resp. hunc locum & si quæ sint similia huic, de templo spirituali, quod est Christi Ecclesia, intelligendum esse, vt inter alios egregie ostendit Augustinus libro 18. de Ciuitate Dei cap. 45.

Isa. 2.

Galatinus.

Augustin.

Quædam alia obijciunt, quæ ex prædictis facile solui possunt: omnia vero inde oriuntur, quod Iudæi litteræ corticem non sensum, corpus nõ animam sæpè attendunt, neque duos Christi aduentus agnoscunt, quę duæ radices sunt Iudaicæ cæcitatis, vt benè notarunt Tertul. in Apologet. aduersus Gen. c. 21. Cyprian. li. de idolorum vanitate versus finẽ, Irenæ. lib. 4. c. 50. Origen. lib. 1. contra Celsum non longe à fine, Rabbi samuel in epistola de aduentu Messiæ c. 1x & x. habetur Tom. 5. Bibliothecæ.

Tertull. Cyprian. Irenæus. Origenes. R. samuel.

CAPVT X.

Soluuntur obiectiones, quæ à Iudæis fieri solent, contra Messiæ Christi diuinitatem.

OBijciunt primo Hebræi verba illa Deut. 14. *Prophetam de gente tua, & de fratribus suis, sicut me suscitabit tibi Dominus Deus tuus.* Quæ de Messia Act. 4. & 7. esse prolata testes sunt fidelissimi Petrus & Stephanus Actorum 4. & 7. Atqui verbis illis Moyses indicat Prophetam illum non esse futurũ Deũ, tum

Deut. 14.

tum quia dicit sibi futurum similem, atque adeo purum hominem sicut ipse erat; tum maximè quia subdit, *Ipsum audies, vt petiisti à Domino Deo tuo in monte Horeb, quando dixisti, vltra non audiam vocem Domini Dei mei, & ait Dominus, Bene omnia sunt locuti, Prophetam suscitabo eis similẽ tui.* ergò ille Propheta non erat futurus Dominus Deus; nam populus petebat, ne sibi Dominus loqueretur at Deus admisit petitionem, dicens se daturum Prophetam & per illum locuturum.

Resp. hoc loco solum dici, illum Prophetam fuisse futurum hominem verum. Prophetam, legislatorem mediatorem inter homines & Deum, & ita similem Moysi, & in natura, & officio: non oportet autem vt in aliis omnibus conditionibus futurus esset omnino similis, alias nec fuisset redemptor, nec natus ex virgine, nec in similibus perfectionibus Moysem superasset.

Quod verò postea significat Deum per se populo non esse locuturum, ita intelligi debet, vt non sit locuturus eo modo quo antea quasi per diuinitatem ipsam, & signis & prodigiis illam indicantibus, sed humana voce per humanam naturam ex eorum genere assumptam: quo non excluditur quin ille Propheta Deus simul futurus esset, & verus homo.

Obiiciunt secundo. Turpe valdè videri, vt Deus æternus homo factus sit in tẽpore, in præsepio reclinatus, traditus, flagellatus, crucifixus, mortuus: quæ non solum inconuenienter & scandalosè affirmari videntur de Deo, sed videntur quoque Diuinitati repugnare, non ergo Messias qui homo erat futurus, neque Christus qui fuit occisus, verè est Deus.

Ad perfectam huius obiectionis solutionem plura essent hoc loco dicenda, ex ijs quæ latè à Theologis disputari solent 3.p.q. 2. sed incongruedum contra Iudæos scribimus adducerentur, quibus (si semel Scripturis credunt illud est nobiscum commune vt spretis humanæ sapientiæ rationibus, ea, quæ in scripturis continentur, tanquam effata cęlestia, atque à Deo dictata & proinde verissima venerentur.

Quare si semel, vt demonstrauimus, scripturæ palam affirmant Messiã fore Deum & hominem, Iudęorum est, sicut Christianorum, Deo dicenti credere, quicquid ex humana philosophia obijciatur. At verò loco solutionis prolixioris prędictarum difficultatũ, quę in obiectione insinuãtur, placet partem eorum, quæ elegãtissime Nazianzenus scribit Oratione 3. de Theologia, sub finem referre, vt quę maximè videantur ad hunc locũ pertinere. Progenitus, inquit est Christus, &c. quæ sequũtur vsque ad In infernum descendit, sed animas reuehit, atque in cęlos ascendit, venturusque est ad iudicandos viuos & mortuos. Quibus eloquens atque doctissimus Pater ornate admodum ostendit, quonam pacto Christus seruator noster, cum humanitate diuinitatem, cum humilitate gloriã, cum

passionetriumphum,cum morte victoriam glorioſè coniunxerit. Atque hæc dixiſſe ſufficiat,circa obiectionemſecundæ huius difficultatis; nam Deo dante in ſecundo Tomo pro Iudæorum Catechiſmo plura de conuenientia incarnationis, Mortis,ac paſsionis Chriſti dicemus.

Tertiò tandem poſſent quædam noui teſtamenti loca adducere,quibus aliquando Chriſtus minor Patre factus filius aut creatus aſſeritur, quæ ſolent ab Arianis adduci contra Chriſti diuinitatem:ſed quia Iudæi tanto perſequuntur odio nouum teſtamentum,vt illo neque contra nos vti velint,ea prætermittemus,attenti ſolum ad obiectionem Reſpondere,ea & ſimilia de Chriſto ſecundum humanitatem intelligenda eſſe : ſecundum quam eſt filius Mariæ Virginis minor Patre factus atque creatus in tempore,etſi concedendum abſolutè non ſit,Chriſtum eſſe creaturam vt re-
D. Thom. ctè admonuit D. Thom. 3.p. quia Chriſtus in prædicta propoſitione ſumi ſolet materiahiter,pro ſuppoſito:ſecundum quod eſſet falſum dicere Chriſtus eſt creatura ,ea autem acceptiom aterialis huius nominis Chriſtus in prædicta propoſitione eſt valde conformis rationi,& Theologi fere omnes docent,& præſertim D. Tho. loco citato.

Ad calcem huius cap.ſimilitudines duas aliarum quarundam vnionum retum diuerſiſsimarum lubet annotare , quibus fiat credibile potuiſſe Deum naturam humanam vnire diuinæ perſonæ:ſiquidem vniones aliæ creduntur,quamquam intellectui noſtro difficillimę ſint,vel propter euidentem rationē vel propter probabilem.Inter omnes eiuſmodi vniones, illa ex D. Thom.ſententia lib.4.contra Gent.c.41.& Athanaſij in Symbolo, & aliorum Patrum,maxime videtur rationem huius negotij credibilem facere,qua videmus animā & corpus, licet res diuerſiſsimæ ſint, ſic tamen copulari atque coniungi,vt ex illis coniunctis reſultet vnica ſubſtantia,vnica nempe natura humana. Quare ergo ſibi Iudæi perſuadere non poterunt fieri poſſe , vt ex ſubſiſtentia , ſeu perſonalitate Diuini verbi , & humana natura ſeu humanitate conſtet vna quædam ſubſtantia , quæ ſit non vna natura ſed vna perſona,in vtraque natura , Diuina, & humana ſubſiſtens?

Ducit etiam Durandus in 3.d.1.q.1. ſimilitudinem ex arborum inſitione, ea enim fit vt ex duabus diuerſis naturis quarum,quælibet ſit completa ſecundum ſpeciem, rationemque retineat ſuam , conſtituatur vnum quoddam,vnitate quantitatis:ſicut per hoc myſterium ex duabus etiam perfectis naturis,quarum vtraque rationem ſuam conſeruat, exiſtit vna perſona vnitate ſubſtantiæ & perfectionis , quæ in his quæ ſunt corporis expertia nominari ſolet quantitas virtutis ſeu perfectionis. Ex his duabus ſimilitudinibus,prior certe eſt aptior,ſed altera quoque eſt cōueniēs, præcipuè ſecundum vulgarem hominum opinionem . Neutra vero eſt

per

per omnia vnioni hypostaticæ similis, in plerisque est dispar ratio, neque vero possumus aliquid huic mysterio simile proferre, quod per omnia quadret.

CAPVT XI.

De alijs erroribus & fabulis in Thalmud Iudæorum contentis.

POst hæc tam illustria scripturarum testimonia, quibus tam luculenter aduentus Saluatoris probatur, & Iudæorum pertinacia conuincitur, aliud afferemus ad eorum confundendam cæcitatem efficacissimum argumentum fabulæ scilicet & nugę Thalmud ineptissimę, in quibus veluti in speculo deprehenditur, in quam profundos errores & densissimam cæcitatem qui diuina gratia exciderunt, de more prolabantur. cum enim adeò clara sint fabulosa ista deliramenta, vt ne obtusissimis hominum ingenijs persuadere posse videantur, Iudæi tamen sub pæna mortis ijs firmiter credere compelluntur.

Fabulæ igitur Thalmud collectæ olim fuerunt accuratissime à N. de Sancta Maria Medico in lege Moysis versatissimo, postea verò ad fidem Christi conuerso, ex quibus etiam aliquas refert Sixtus Senensis in Bibliotheca sua sancta lib. 2. fol. 199. qui auctores Thalmud, blasphemias, ridiculasque fabulas fideliter transcripserunt addentes singulis fabulis librum, capitulum, & priora verba capituli idiomate suo hebraico expressa. Nec de his licet dubitare, cum plenæ sint Italię & aliarum prouinciarum Synagogæ prędictis Thalmud voluminibus.

Incipiam igitur horum portentosas fabulas ex Sixto Senense referre, vt clarius Iudæi se à Deo derelictos cognoscant, qui eos apertissimis contra lumẽ naturale implicari erroribus ita permisit: ex innumeris stultitijs & blasphemijs collegit aliquas nõ solum aduersus Christum Dominum, sed etiam aduersus Moysaicam ac naturæ legem & contra ipsam Diuinæ Celsitudinis maiestatem.

Blasphemiæ ex Thalmud aduersus Christum Deum nostrum.

BLasphemię quas impij Iudæi in Christum Deum nostrum emittunt, adeo sunt execrabiles, vt animus horreat, manusque refugiat eas scribere:

Digitized by Google

bere: proinde tantum ſuffecerit hic loca quędam indicaſſe, vbi hæc habeantur.

Inprimis, Quo partu Chriſtus natus ſit, & quam habuerit Matrem ac patrem: Ordine primo, tractatu nono, verſu quadrageſimo nono, incipiendo à verbo *Mehila*.

Quæ fuerit Chriſti profeſsio, ſtudium, & ars: Ordine quarto, tractatu quarto diſtinctione quinta, charta decimaſeptima.

Quem Deum Chriſtus coluerit: Ordine quarto, tractatu quarto, diſtinctione ſecunda charta 107.

Qua de cauſa & quo ſupplicio Iudæi Chriſtũ interfecerint: Ordine 4. tractatu quarto, diſtinctione ſexta, charta 43.

Quo nunc loco detineatur anima Chriſti: Ordine tertio, tractatu ſexto, charta 57.

Aduerſus diuinæ Maieſtatis celſitudinem.

DEus ante mundi creationem, ne otio torpeſceret, exercebat ſe in extruendis varijs mundis, quos vbi condiderat paulò pòſt deſtruebat, atque iterum inſtaurabat, quoad hunc, quem nunc habemus mundum facere didiciſſet: Ordine primo, tractatu quarto, diſtinctione tertia.

Deus tres primas horas diei totas inſumit in lectione legis Iudaicæ: Ordine ſecundo, tractatu primo, diſtinctione decima quarta.

Moyſes cùm aliquando aſcendiſſet in cælum, inuenit Deum ſcribentẽ accentus in Scriptura ſancta: Ordine quinto, tractatu ſexto, diſtinctione quinta.

Deus die prima Nouilunij menſis Septembris iudicat vniuerſum orbẽ, reliquis deinde ſequentibus decem eiuſdem Lunę diebus, applicat ſe ad ſcribendos iuſtos in libro vitæ, malos verò in libro mortis: Ordine ſecundo, tractatu octauo, diſtinctione quinta.

Deum quotidie precationes, ac orationes deuoto animo facere. Ordine primo, tractatu primo, diſtinctione prima.

Deum habere locum quemdam ſeparatum, in quo ſtatutis tẽporibus, multis cum lachrymis deflet, ac ſeipſum affligit quod Iudæis iratus, templum euerterit Hieroſolymitanum, & populum ſuum in captiuitatem diſperſerit: Ordine ſecundo, diſtinctione quinta, & ordine primo, & diſtinctione ſeptima.

Deus quotidie imponit ſibi circa caput, & brachia vittas, ſiue corrigiolas quaſdam coriaceas, Thephilin appellatas; induitque ſe ipſum tunica quadam linea, quæ Zizit nuncupatur, atque hoc modo ornatus procũbit in genua, & orat. Ordine ſecundo, tractatu octauo, diſtinctione quinta.

Deum

Deum præcepiſſe populo Iudæorum, vt ſingulo quoque nouilunio ſacrificium expiationis peragant. ad expiandum ſcelus perpetratum à Deo, quãdo lumen quod iniuſtè à Luna ademerat Soli attribuit: Ordine quarto, tractatu ſexto, diſtinctione prima.

Deus quoties reminiſcitur calamitates, quas Iudæi à cęteris gentibus patiũtur lachrymas duas effundit in mare Oceanum, & præ dolore pectus vtraque manu contundit: Ordine primo, tractatu primo, diſtinctione nona.

Deus tribus poſtremis diei horis laxandi animi gratiã ludebat olim cum piſce quodam magnæ magnitudinis, qui leuiathan appellatur: Ordine ſecundo, tractatu primo, diſtinctione quartadecima, & ordine quarto, tractatu octauo.

Deus ignota de cauſa indignatus piſci magno Leuiathã, ipſum occidit, carneſque eius ſale condidit, vt ex his cibum miniſtraret animabus ſanctorum in futuro ſæculo: Ordine, quarto tractatu tertio, diſtinctione quinta.

Deum quotidie ſemel naſci & tunc criſtæ gallorum gallinaceorum ruborem amittunt, ipſique interim vno pede ſtant, tunc ſi quis eodem momento alicui maledixerit, is ſtatim concidet mortuus: ordine primo, tractatu primo.

Deum creaſſe elementum ignis in die Sabbati: Ordine ſecundo tractatu tertio, diſtinctione quarta.

Cum olim Rabbini quidam aduerſus Rabbi Eliezer, diſputationem inijſſent, Deus voce cælitus demiſſa, ſententiam contra illos pro Rabbi Eliezer protulit, quamobrem indignati Rabbini Deum anathematis pœna damnarunt, tum Deus ipſe ſubridens, Filij, inquit, mei me vicerunt. Ordine quarto, tractatu ſecundo, diſtinctione ſeptima.

Cum Deus die quadam in cæli curia diſſereret de ſpecie quadam lepræ, quam ipſe mundam eſſe aiebat, cęteris diſſentientibus Rabbinis, qui immundam eſſe affirmabant, lis tandem communi omnium aſſenſu, deoluta eſt ad ſapientiſsimum quendam Rabbinum, qui cum ſententiam proferre pararet, ſtatim eius anima relicto corpore, vociferari cœpit Mundam mundam: Ordine quarto, tractatu ſecundo, diſtinctone ſeptima.

Tanta fuit olim in Rabbino quodam prudentia, vt diabolum ſimul & Deum hoc aſtu eluſerit. Cum Rabbinus in extremo vitæ articulo laboraret, diabolum precibus exorat, vt ſe iam iam moribundum ad portas vſque cæleſtis regni deducat: vt inſpecto inde loco diuinæ habitationis, lætus ex hac vita decedat. hanc gratiam cum diabolus veteri amico præſtitiſſet, Rabbinus illico intra portas cæli ſe conijciens, iurauit per Deum viuentem ſe nunquam inde receſſurum, qua de cauſa coactus eſt Deus

d by Google

hominem apud ſe retinere, ne illum periurum faceret ſicque hac vna arte prudentiſsimus vir Deum, ac diabolum ſimul feſellit.

Aduerſus ſanctos veteris teſtamenti.

Cum Angelus Gabriel graue flagitium commiſiſſet, Deus iuſsit illum igneo flagello flagellari: Ordine ſecundo, tractatu quinto, diſtinctione octaua.

Adam cum omnibus animantibus tam maſculis, quam fœminis coiuit, neque vnquam appetitui ſuo ſatisfecit, niſi poſteaquam cum Eua concubuit: Ordine tertio, tractatu primo, diſtinctione ſexta.

Coruus emiſſus à Noe tempore deluuij, nolebat ex arca diſcedere, timebat enim ne poſt diſceſſum ſuum Noe cum cornice vxore ſua coiret: Ordine quarto, tractatu quarto.

Iob nunquam fuiſſe inhumanis, & hiſtoriã eius eſſe confictam: Ordine quarto, tractatu tertio.

Dauid in adulterio, & homicidio non peccauit; & quicunque eum in his peccaſſe crediderit, hæreticus eſt: Ordine ſecundo, tractatu primo, diſtinctione quinta.

Aduerſus legem Moyſis.

Quod licitum ſit cum propria vxore maſculino concubitu vti: quare cum duæ mulieres eſſent de hac re apud Synagogam conqueſtæ; reſponderunt Rabbini virum eſſe vxoris dominum, proinde poſſe eum vti corpore vxoris ſuæ, vtcunque voluerit, nõ aliter, quam ille qui piſcem emit: is enim tam anterioribus, quam poſterioribus piſcis eius partibus ad arbitrium veſci poteſt: Ordine tertio, tractatu tertio, diſtinctione ſecunda, & charta vigeſima, facie ſecunda.

Si quis aut filiam ſuam, aut ſororem ſuam ſibi matrimonio iunxerit, is rem Deo facit gratiſsimam: Ordine ſecundo, tractatu primo.

Rabbinum, qui nõ oderit hoſtẽm ſuum vſque ad mortem & qui vindictam aduerſus eum non quæſierit, indignum eſſe nomine Rabbini: Ordine quinto, tractatu primo, diſtinctione ſecunda.

Grauius plectendos eſſe eos, qui contradicunt verbis Scribarum, quàm verbis Moſaicæ legis, quibus qui contradixerit, abſolui poteſt, qui vero verbis Rabbinorum contradixerit, morte moriatur: Ordine quarto, tractatu quarto, diſtinctione decima.

Si teſtes de falſitate conuicti fuerint, puniri debent pœna talionis; quod ſi contigerit iniuſte accuſatum fuiſſe damnatum, & ita pœna affectum: tunc falſi teſtes abſolui debent, & nulla pœna puniri: Ordine quarto, tractatu quarto.

Sĩ

Digitized by Google

Si quem maior pars iudicum ad mortem damnauerit,is mori debet:si vero omnes nullo excepto,in eius damnationem consenserint, absoluatur:Ordine quarto,charta decimaseptima.

Si quis marsupium loco publico inuenerit ,sciueritque eius dominum iam de inuentione marsupij desperasse,non teneatur ad restitutionē marsupij:Ordine quarto,tractatu secundo,distinctione quinta.

Aliæ hæreses,& superstitiones.

Animas hominum migrare de corpore in corpus hac lege,vt si anima in primo corpore peccet,mittatur in secundum,in quo si iterum peccat,mittitur in tertium corpus,in quo si peccare non desittat denique in gehennam detruditur: Ordine 4. tractatu secundo,& pluribus alijs locis.

Animam Abelis migrasse in Seth,animam vero seth in Moysem.ibid.

Animæ indoctorum hominum in resurrectione non recipient corpora sua:Ordine tertio,tractatu secundo, charta tertia.

Rabbini duo singula quaque hebdomada pridie Sabbati duos vitulos creabant,quos deinde totos comedebant:Ordine quarto, tractatu quarto,distinctione secunda,charta 65.

Quicunque ter in Sabbato comederit vitam ęternam consequetur in alio sæculo:Ordine secundo,tractatu primo,distinctione sexta.

Nihil comedi debet numero pari, sed impari:hoc enim numero maxime delectatur Deus:Ordine quarto, tractatu secundo, distinctione septima.

Si quis orauerit facie ad meridiem conuersa, sapientiam consequetur: ad septemtrionem vero diuitias:Ordine quarto , tractatu tertio , distinctione 2 charta 25 .

Si quis sub ventre Cameli aut inter duos Camelos,aut inter duas mulieres pertranserit nihil vnquam ex Thalmud poterit edisscere: Ordine quarto,tractatu decimo,distinctione secunda.

Si quis negauerit libros Thalmudicos, in quibus scripta continentur predicta sanctissima præcepta, Deum ipsum negat . Prefatione totius Thalmud.

Digitized by Google

DE CONVERSIONE OMNIVM GENTIVM PROCVRANDA.

LIBRI IX. PARS II.

CAPVT I.

De ratione agendi cum Iudæis & iuuandi illos.

Iudæis blandiris ad fidē orthodoxam reducendi.

QVI muneri conuerſionis infidelium incumbunt, maximè ſtudere debent, vt alieni à Chriſtiana Religione ad eam blandimentis, non aſperitatibus adducantur: quod præcipuè eſt obſeruandum cum Iudæis, teſte D. Gregorio, qui potius auctoritatibus, rationibus & blandimentis quàm rigore, ad fidem Chriſtianam recipiendam prouocari debent. Quare in Euangelio eis annunciando, diuinarum ſcripturarum, præſertim veteris teſtamenti, teſtimonijs vtendum eſt: confundendi enim expugnandique Iudæos nulla eſt alia ratio, nulla via, niſi ex ſcripturis ipſorum Ieſus Chriſtus demonſtretur: in quo omnia à lege, & Prophetis prædicta penitus expleta ſint, vt amentiæ & furoris ſit, alium, in quo illa fiant, præſtolari. Incubuit in id ſtudij vehementer Paulus, egregius Chriſti prædicator, cuius indefeſſam in hoc Iudæis probandi operam, cùm alias ſæpè, tum apud Theſſalonicenſes maximè actus Apoſtolici commendant. *Cum perambulaſſent*, inquit, *Amphipolim, & Apolloniam, venerunt Theſſalonicam, vbi erat ſynagoga Iudæorum. Secundum conſuetudinem autem Paulus introiuit ad eos, & per ſabbata tria diſſerebat eis de ſcripturis; adaperiens, & inſinuans, quia Chriſtum oportuit pati, & reſurgere à mortuis: & quia hic eſt Ieſus Chriſtus, quem ego annuntio vobis.* Cui præceptoris optimi induſtriæ par nobilium auditorum cura reſpondit. Nam nobiliores, inquit, eorum qui ſunt Theſſalonicæ ſuſceperunt verbum cum omni auiditate, quotidie ſcrutantes ſcripturas, ſi hæc ita ſe haberent. Quo tempore eloquentiſsimi, ac ſcripturarum potentiſsimi fratris Apollinis in Euangelico negotio promouendo, & Iudaica peruerſitate confutanda extitit mirabilis vis. *Iudæus*, inquit, *quidam Apollo nomine, Alexandrinus genere, vir eloquens, deuenit Epheſum, potens in ſcripturis. Hic erat edoctus viam Domini, & feruens ſpiritu loquebatur, & docebat*

Vtendum cō tra Iudæos veteris teſtamenti teſtimonijs.

Act. 17.

Act. 18.

Digitized by Google

cebat diligenter ea quæ sunt Iesu. Ac mox: *Qui cùm venisset* (in Achaiam) *contulit multũ his qui crediderant, vehementer enim Iudæos reuincebat, publicè ostendens per Scripturas esse Christum Iesum.* Hoc Apostolorum studium imitati in conciliandis fidei Christianæ Iudæis, vel si sponte insanire mallent, obstruendis ac pudefaciendis, posteriores nonnulli, non verbo solùm, sed literis etiam egerunt: vt Christus in vtroque testamento pariter ostenderetur. Extat præclara, ac prolixa disputatio Iustini Martyris cum Tryphone principe Synagogæ. Extant libri sancti etiam Martyris Cypriani ad Quirinum aduersus Iudæos, in quibus breuiter certis capitibus Scripturas vtriusque testamenti congruentes adhibet.

Sed quid immoramur Apostolorum siue aliorum Patrum exemplis, cum Christus ipse sæpè fidem suam ex veteris scripturæ documentis asseruerit, confirmarit, astruxerit: idque iam cum impiis & infidelibus agens, iam cum suis mitioribus quidem, & ad discendum bene paratis, sed tamẽ crassis adhuc, & parum ingenio promptis? At Iudæis quidẽ tum Moysem suum obijcit, quem aut oscitanter legerent, aut infideliter acciperent: propterea scrutari iubet Scripturas, quoniam ipsę de illo testimonium perhiberent, & Dauidem opponit de Christo canentem: *Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis.* Et cum accepisset Esaiæ volumen, ac locũ fortè aperuisset ex capite sexagesimo primo, in auribus illorum tunc esse prophetiam impletam docuit, quod ipse ille esset quem Spiritus Domini vnxisset, atque ad Euangelizandum pauperibus misisset, vt sanaret contritos corde, vt prędicaret redemptionem captiuis, & cæcis visum largiretur, & confractos dimitteret liberos, & tempus salutare Deoque gratum annũtiaret hominibus: quæ omnia sanè illé egregiè præstabat; vt ipsa rei veritate euicti testimonium redderent vel ij homines, qui mox præcipitem ipsum acturi fuerant. Iam verò Discipulos quàm frequenter, quàm dilucidè Scripturarum admonet, atque in iis præsertim quæ ab illotũ & sensu & studio maximè aliena intelligebat, hoc est, de passione sua & morte, opprobrio crucis.

Psal. 109. Esa. 61.

Ac denique videre est, in omni fere concione aut collatione Apostolorum, Christi Euangelium testamenti veteris prędictionibus comprobatum: *Huic*, inquit Petrus, *omnes Prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum recipere per nomen eius.* Idem aliàs quoque: *Deus autem qui prænunciauit per os omnium Prophetarum pati Christum suum, sic impleuit.* Et infra: *& omnes Prophetæ à Samuel & deinceps qui locuti sunt, annuntiauerunt dies istos.* Similiter Stephanus: *Et occiderunt eos, qui prænunciabant de aduentu iusti, cuius vos nunc proditores & homicidæ fuistis.* Eodem modo Paulus ad Antiochenos: *Qui enim habitabant*, inquit, *Hierusalem & principes eius hunc ignorantes, & voces Prophetarum quæ per omne Sabbatum leguntur iudicantes impleuerunt, &c.* Cumq;

Act. 10. Act. 3. Ibid. Act. 7. Act. 15. v. 27.

consummassent omnia, quæ de eo scripta erant, deponentes eum de ligno, posuerunt in monumento. Et Romæ in vinculis positus: *Exponebat*, inquit, *testificans regnum*
Act. 28. v. 23. *Dei, suadensque eis de Iesu ex lege Moysi & Prophetis à mane vsque ad vesperam.*
Rom. 1. 1. Atque ad Romanos scribens, *segregatus in Euangelium Dei, quod antea promiserat per Prophetas suos in Scripturis Sanctis.* Immensum erit huius argumenti percurrere singula.

Quæ cùm ita se habeant, facilè est Iudaicæ cæcitatis causas pernoscere, quibus cum nihil magis in manibus sit, nihil frequentius in ore, quã scriptura diuina, nihil est tamen obscurius atque infructuosius. Quin potius noxium & exitiale malitia illorum redditum est quod est vnicè ad salutẽ ipsorum diuinitus institutum, ita vaticinante Spiritu Sancto: *Fiat mensa*
Psal. 68. *eorum coram ipsis in laqueum, & in retributiones & in scandalum. Obscurentur oculi eorum ne videant, & dorsum eorum semper incurua.* Verè enim ex mensa cęlestis Scripturæ, qua pasci & ali debuerant, scandalum potius & laqueum & dignam iræ retributionem accipiunt quod oculi illorum clausi sint, & dorsum in terram incuruum, vt æterna & cælestia videre non possint, terrenis his infimisque affixi, dum in spirituali lege nil nisi carnale cogitant, nil nisi animale vel desiderant vel expectant. Propterea Esaias audi-
Esa. 6. uit, *Claude oculos populi huius, & aures eius obtura, vt videntes non videant, & audientes non intelligant.* Vident diuinos codices, & legunt, atque audiunt, sed in ijs ipsis cæci sunt, & surdi ac truncí. Ipsi enim oculos suos compresserunt. Nam quod illa dixerit Esaias, propterea quod Christum repellentes, quæ de Christi excellentia Prophetæ docent, Iudæi intelligere nõ possint, apertè Ioannes indicat, cum recitato illo testimonio adiungit: *Hæc dixit Esaias, quando vidit gloriam eius, & locutus est de eo.* Itaque accidit ijs quod ab eodem Propheta alibi scriptum est: *Quoniam miscuit vobis Dominus Spiri-*
Esa. 29. *tum soporis, claudet oculos vestros, prophetas & Principes vestros, qui vident visiones, operiet.* Quo pacto verò oculos perfidorum claudat, & operiat maiores natu ac magistros docet consequenter: *Et erit vobis visio omnium sicut verba libri signati: quem cum dederint scienti literas, dicent; Lege istum, & respondebit: Non possum, signatus est enim. Et dabitur liber nescienti literas, diceturque ei, lege, & respondebit, nescio literas.* Ita declarat sacram Scripturam non esse quidẽ ab illis auferendam (quos Ecclesiæ Scriniarios esse oportere præclare Augu-
Augustin. stinus dixit) sed tamen ita clausam, & illibatam futuram, vt æque & literas scienti & ignoranti ex vsu sit.

In diuinæ verò Scripturæ sensu hauriendo 70. Interpretũ versio amplectenda est ac deinde versio Chaldaica à Ionatha edita, in his potissimum locis in quibus non fuit corrupta, obseruanda. Deinde veterum Rabbinorum argumenta illa quę ad Iudæos confutandos facere possunt in medium producenda sunt: quæ ex Galatino, Porcetto, & aliis facili negotio

poterunt

poterunt erui. Ac denique diuinę Scripturæ interpretatio iuxtà litteralẽ sensum, ex variis priscorum Sanctorum Patrum, & posteriorum Doctorum opusculis, aduersus Iudæorum errores, & impietatem conscriptis, quorum mentionem fecimus in principio, petenda est.

Sed quoniam aliquando, (vt optimè aduertit Possevin. primo tomo Bibliothe. lib. 9. cap. 4.) citantur Rabbini, quorum scripta antiqua, Christianæque Religioni fauentia, Iudæi recentiores penitus de medio tollere conati sunt: ne scilicet ad eorum fontes accedere possimus, sicut de libris Rabbini Haccados qui temporibus Antonini vixit: aut iste Iudæorum dolus præmonendus est, aut certiores Rabbini, quorum scripta, vel saltẽ certa vestigia adhuc extant, afferendi sunt; ne Iudæi, si petant ostendi libros, ex quibus hæc argumenta desumuntur, & non habeantur, dicant à Christianis esse confictos: id etiam obseruandum est, ne quid Hebraice exprimatur, quod recte aut apposite non pronuncietur, cuiusque significatio non desumatur ex authoribus, & linguæ Sanctæ peritissimis: tractanda enim est Euangelica veritas Euangelice, hoc est, cum summa veritate & dignitate. *Possevin.*

Verum non sufficiunt prædicta, nisi causę ac impedimenta omnia quæ eos in cęcitate detinent, tollantur: inter impedimenta autem ea potissima sunt, lectio & retentio librorum impiorum, nefariorum, & damnatorum, in quibus passim aut delitescunt aut cernuntur (præcipuè in Thalmud & aliis Rabbinorum scriptis) blasphemię in Deum & Sanctos, calumniæ & contumelię in Deum & Sanctos, obscuratio Euangeliorũ, errores contra legem naturæ, corruptelæ: & deprauationes diuinarum scripturarum: qui ob graues hęreses, errores, superstitiones, deliramẽta, atque horrendas blasphemias contra legem diuinam & fidem Catholicã sępe ac diuersis temporibus damnati, prohibiti, ac publice concremati sunt, tum à magno Iustiniano Imperatore, vt habetur in Nouell. 146. de Hebręis §. Quæ verò: tum à Greg. Papa IX. quem referens in Bulla ad Regem Franciæ, quæ incipit (*Impia Iudæorum perfidia*) secutus est Innocentius Papa IV. alijque summi Pontif. Clemens Papa Quartus in suis literis incipientibus (*Damnabili perfidia Iudæorum*) Honorius IV. Ioannes XXII. Iulius III. Paulus IV. Pius V. Greg. XIII. quorum Bullę siue rescripta de hac re habentur apud Directorium inquisitorum, & similiter Edictum S. R. E. Cardinalium Generalium inquisitorum, qui non modo in Vrbe. & dominio Ecclesiastico, sed etiam in tota Italia eosdem libros perquiri & flammis tradi fecerunt, & qui deprehensi fuissent tales libros habere, pęnas pecuniales & publicationem bonorum, & contumaces etiam vltimum supplicium incurrere decreuerunt, illorumque expurgationes seuere prohibuerunt.

Excutiendi Iudæorum manibus impij Rabbinorum libri.

Bullæ. Greg. IX. Innoc. IV. Clemẽtis IV. Honorii IV. & aliorum contra Iudæos.

Ac

Ac denique nouissimè D.N. Clemens papa VIII. valde appositè & oportune prouidit edita Bulla cõtra impia & scripta, & errores Hebræorum, quæ incipit, *Cum Hebræorum malitia* : anno 1592. vbi inhærens prædictorum Summorum Pontificum vestigiis, renouansque eorum decreta, & insuper sequentibus verbis circa prædictos libros suam mentem declarat.

Clementis VIII. Bulla contra Iudæorum Thalmud, & Cabalistas.

Omnibus (ait) *& quibuscunque vniuersitatibus Hebræorum, eorumque singulis tam in temporali S. R. E. ditione, quàm etiam extra eam vbiuis locorum, & in quibusuis orbis Christiani partibus constitutis perpetuò prohibemus, ne quosuis libros & codices impios Thalmudicos sæpe damnatos, vanissimos, Cabalisticos, atque alios nefarios, à prædecessoribus nostris prohibitos & condemnatos: nec non opera, commentaria, tractatus, volumina, & scripta quæcunque tam lingua Hebraica quàm quauis alia hactenus conscripta, aut versa edita, & impressa ac in posterum conscribenda, aut vertenda, edenda, vel imprimenda, continentia seu continentes tacite, vel expressè, hæreses vel errores, contra sacras veteris testamenti scripturas, nec non contumelias, impietates, blasphemias contra Deum, sanctissimam Trinitatem, & Saluatorem nostrum Dominum Iesum Christum, eiusq; Sanctam, Christianam fidem, ac Beatiss. semper Virginem eius genitricem Mariam, & Beatos Angelos, Patriarchas, Prophetas, Apostolos, aliosque Sanctos Dei, Sacratiss. Crucem, Sacramenta noua legis sacras Imagines, & Sanctam Catholicam Ecclesiam, & sedem Apostolicam, ac contra Christi fideles, præsertim Episcopos, Sacerdotes, & alias Ecclesiasticas personas, atque etiam contra nuper ad eandem Christi fidem conuersos, ac Neophytos, & alias contra Religionem Catholicam, vel in quibus etiam impudica, & obscena narrationes memorantur, etiam sub prætextu quod expurgata fuerint: vel donec expurgentur, siue quod de nouo typis excusa fuerint, mutatis nominibus, vel etiam sub obtentu, seu tolerantiæ aut permissione (vt prætendunt) Secretarij, aut cuiusuis personæ sacri Concilij Tridentini, aut Indicis librorum prohibitorum per recolendæ Memoriæ Pium Papam IV. prædecessorem nostrum editi, vel cuiusuis indulti Apostolici, aut licentiæ per S. R. E. Cardinales etiam legatos, aut Camerarium, seu Cameram Apostolicam, vel nuntios etiam cum potestate Legati delatere, aut locorum ordinarios seu inquisitores hæreticæ prauitatis forsan quomodolibet concessæ, aut quouis alio quæsito colore legere, habere, vel retinere, emere, vel vendere, aut euulgare vllo modo audeant, vel præsumant.* Hactenus Clemens PP. VIII.

Quare cum experimento, & collatione similium librorum compertũ sit, omnes ferè Rabbinorum commentarios ac libros vt plurimũ prauã, ac pernicioſam doctrinam contra legem diuinam ex voluminibus Thalmudicis originaliter traditam & depromptam continere ideo grauissimi ac sapientissimi viri, ac sanctæ fidei Christianæ zelatores, censebant Iudęis tollendos esse non solum libros Thalmudicos, verum etiã quoscunque alios Rabbinorum commentarios, vel vt ab illorum errorum

fontibus

Digitized by Google

fontibus fœdiſsimis deriuatos, ſed tantum eis ſacræ ſcripturæ libros veteris teſtamenti eſſe permittendos quia abillis Hebræorum impijs tractatibus ſenſus diuinæ ſcripturæ oraculaque Prophetarum peruertuntur, ſumma cum diuinæ maieſtatis iniuria. Deinde nomen Chriſti Domini B. Virginis Mariæ eius Matris, atque totius Eccleſiæ, pro qua ſanguinem fudit, paſsim blaſphemantur magno Chriſtianorum dedecore, ac hęreticis arma ſuppeditantur à Iudæis, vnde hæreſes defendantur. Ac denique ſimilibus libris docentur Iudæi Chriſtum Dominum, & Chriſtianos omnes oppugnare, fraudeſque ſuas & dolos tranſmittunt ad poſteros. Quare per Dominos Cardinales Inquiſitores tempore Iulij III. & deinde etiã in congregatione reuiſionis librorum Hebraicorum ſub Gregor. P P. XIII, anno 1576. ſancitum, fuit ac denique Clemens PP. VIII. decreſuit in Congregatione ſanctæ Inquiſitionis, vt Iudæis ſola ſcriptura reliqueretur, ſuper quo deinde viſum eſt ſuperſederi edita Bulla ſupra citata, contra impia ſcripta & libros Hebræorum, ex quibus liquet quam falſa ſit Petri Galatini lib. 1. de arcanis Catholicæ veritatis c. 7. ſententia, qui conatur oſtendere Thalmud Iudæorum à Chriſtianis recipi debere, & in Latinum ſermonem conuerti, & publice in Chriſtianorum ſcholis explicari. Hactenus quoad impedimenta conuerſionis.

Auxilium & conſilium procurandæ Iudæorum conuerſionis.

Ea vero quæ iuuare eorum conuerſionem poſſunt, ſunt hæc præcipuè: primo vt placide ac benigne hortentur, & peccata eorum conuerſionem impedientia cum communicatione ipſis aperiantur oſtendendo quàm grauia ſint, vt eorum pæniteat ipſos non vt ira accendãtur, aut Chriſtianis odio habeantur, quin potius monendi ſunt, vt charitate & virtutum exemplis eos ad conuerſionem prouocent, ipſis autem correptio placida & facilis ſufficiat.

Principes Chriſtiani tam Eccleſiaſtici quam ſæculares, ad inſinuandam tum cum ijs, tum etiam cum alijs infidelibus Chriſtianam benignitatem eos grauibus inquiſitionibus, aut vectigalibus non premant, ſed potius aliquid ipſis remittant; nam ad fidem inuitari poſſunt immunitione tribui, aut onerum ciuilium, aut publicorum immunitate, & penſionum promiſsione; exemplo ſancti Gregorij Papæ, qui Iudæis qui in ſuis poſſeſsionibus patrimonij Siciliæ erant, promiſit ſe ijs, qui ad verum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum ſe conuertere voluiſſent, onus penſionum eorum aliqua ex parte imminuturum. Quod ita, inquit, fieri volo, vt ſi quis ex ijs conuerſus fuerit, ſi ſolidi pẽſionem habet, &c. & taxat portionem imminutionis oneris.

Generaliter vero tam Iudæi quam Saraceni ſiue alij infideles ad fidẽ conuerſi, eo quod infideles fuerint iniurijs, afficiendi non ſunt: ne cæteri infideles videntes eos affici contumelijs, aut non honorari, ſicut ceteri

Digitized by Google

Christiani, deterreantur à conuersione ad fidē, vt optime commendatur in Rituali Romano nouissime à Cardinali de Sancta Seuerina edito, in tractatu de Neophytis instruendis his verbis: *Parochi commendent eos, scilicet Neophytos, alijs Christianis, vt benigne, humaniter, & cum omni charitate cum eis agant, habeantque eos vt fratres in Christo non autem euitent, vilipendant, aut contemnant, quod ex infidelibus nati sint, imo maiori amore eos diligant, quod relicta infidelitate Christianam religionem amplexati sint, nec propter nouam fidei susceptionem inter huiusmodi nouiter conuersos ad fidem, & alios Christianos antiquos discrimen faciant, nec verbo aut facto contumelijs afficiant nec affici permittant, sed pro viribus contradicant, & pro eis se opponant ac prohibeant, & eos omni charitate prosequantur. & demonstrent sine personarum acceptione, omnes Christianos Catholicos vnum esse corpus in Christo, in quo, sicut dicit Apostolus, neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides quæ per charitatem operatur.* Et iterū: *Sicut enim corpus vnum est, & membra habet multa, omnia autem mēbra corporis cum sint multa, vnum tamē corpus sunt: ita & Christus. Etenim in vno spiritu omnes nos in vnū corpus baptizati sumus, sive Iudæi, sive Gentiles, sive serui, sive liberi, & omnes in vno spiritu potati sumus.* Ac rursus: *Vnum corpus est vnus spiritus, sicut & vocati estis in vna spe vocationis vestræ, vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma, vnus Deus & Pater omnium, qui est super omnes, & per omnia & in omnibus nobis.*

Gal. 5.

Cum autem Christus se ijs communicauerit, & nos ipsis nostra communicare debemus, & quos Dominus noster per lauacrum regenerationis suo sanguine mundare & sanctificare dignatus est, iniquum profecto est, vt si in aliquo culpabiles non inueniantur, nec nisi ratione originis suspecti sunt, antiqui Christiani eos vt immundos & indignos, ab officijs, hominibus, dignitatibus, & priuilegijs, quibus alij Christiani vtuntur, & gaudent, arceant, & matrimonia cum ijs contrahere nolint. & huiusmodi alia in illos faciant, quæ alios Infideles à cōuersione plerūque auertunt, & ipsos Neophytos contristant. Adeo vt imbecilles & debiles in fide, quandoque cum se despectos vident, intrinsecus pæniteat, quod fidem Christianam susceperint non sine magno animarū detrimento & Christianæ Religionis contumelia.

Quare publice, & priuatim non modo Parochi, sed etiam Episcopi & Prælati seuere arguant eos qui nouos Christianos sic despiciunt, contemnunt, contumelijs afficiunt, & pristinam ijs conditionem exprobrant, vocando eos Iudæos, Turcas, Maranos, Regeneratos. Quos etiam pro grauitate facti coerceant, at puniant, aut puniendos curent: præcipue autem in Iudæos aut alios Infideles animaduertendum est, qui in tua cæcitate permanētes, Neophytos, qui relictis cæcitatis erroribus, in fidei Christianæ lucem venerunt audent contumelijs afficere, quacunque lingua Apostatas & perditos homines eos vocantes.

Deinde

Digitized by Goog

Deinde, vt aduertit Antonius Posseuinus, vrgendi sunt Hebræi exem- *Possevin.*
plo plurimorum Patrum, qui ex Iudæis conuersi magnos progressus in Ecclesia fecerunt, vt eorum ingenia, doctrinam, sanctitatem imitentur ac Deo vocanti manus dent. Facile vero docenti fuerit petere ex Ecclesiasticis historijs quæ ad hanc rem faciant: cum præter multos Apostolicos viros, qui à Iudaismo conuersi diuinum fidei negotium vsque ad sanguinem propagarunt; quindecim fuerint Hierosolymitani Archiepiscopi, qui continue eam administrarunt Ecclesiam, plures Episcoporum decades passim, vt Christiana crescebat res: Sanctus Iulianus Archiepiscopus Toletanus, perplures doctissimi Rabbini, Linus, Euaristus, Theodorus. Pontifices Maximi, quique sanctissime vitam egerunt (ac fere nostris sæculis) præter alios Paulus Burgensis, primo Carthaginensis, mox Burgensis Episcopus, idemque Castellæ, & Leonis Regis summus Cancellarius: Theologi vero ac Religiosi, & Religiosorum Generales Præpositi, quorum maxima laus hoc tempore fuit in Ecclesia. Hactenus Posseuinus.

Præterea ne Iudęi, & alij infideles propter amissionem bonorum suorum à fide suscipienda retrahantur, sed facilius conuertantur ad eam, notum fiat eis, quod venientes ad fidem omnia bona sua mobilia, etiam male & vsuris acquisita retinebunt, non tamen quę certis personis restitui debent: quodque si filij familias fuerint, à parentibus vel alijs consanguineis successione legitima, vel aliqua eis debita portione, paternorum vel maternorum bonorum, priuari aut fraudari non poterunt, nec vllum testamentum aliane vltima voluntas, neque vlla inter viuos, vel causa mortis donatio, vel alia alienatio facta in fraudem, obstare valeant; prout alias obseruatum & constitutum est. Ac nouissime Paulus PP. III. etiam ampliando quoad legitimam, & bona inter viuos, atque ad retentionem ex vsuris acquisitorum, perpetua sua constitutione sanciuit. Eadem etiam Bulla Pauli III. quę prodiit anno 1542, iubetur, vt ciuitate, priuilegijs, immunitatibus, libertatibus, sicut & alij gaudeant Iudæi, quandoquidem per gratiam baptismi conciues sanctorum, & domestici Dei efficiantur.

Illud etiam valde expedire certum est, ad Iudæorum & aliorum infidelium conuersionem facile procurandam, vt libelli de eorum erroribus, vel etiam aliquis ex prædictis, maxime epistola illa Rabbi Samuelis, ipsorum lingua conscriberentur, & ederentur; & editos Episcopi & Prælati, siue alij ad quos spectat de eorum salute tractare, Iudæis traderent & erogarent.

Denique quid agendum sit, & quomodo instruendi Iudæi ad fidē conuersi, ne ad vomitum reuertantur, dicemus late 2. Tomo, cum de Catechismo conuersorum ad fidem, deque instruendis Neophytis dixerimus.

Digitized by Google

CAPVT II.

In quibus casibus sit interdicta Christianis communicatio cum Iudæis, & contra.

IVdæorum conuersatio illicita est Christianis in generali quidem, quãtum ad assiduam seu familiarem conuersationem, & in speciali, in decem casibus prohibentur Christiani communicare cum Iudæis, qui colliguntur ex c. nullus, & c. omnes 28. q. 1.

Primò interdicitur Christianis habitare simul cum Iudæis: secundò ad eorum conuiuia accedere, vel eos ad nostra inuitare aut vna cum eis cibũ capere: tunc autem erit letale peccatum comedere cum eis, quando Iudæi inter edendum cibos discernunt, nisi sit in extrema necessitate, ita Armilla verbo *Iudæus*, & colligitur ex dicto c. omnes. Et Clericus contra faciens debet depoui, & excommunicari. d. c. nullus, nisi id faciat in extrema necessitate, & tunc comedet non vt Azyma sed materialiter vt panis est. Nec solum Christianis prohibitum est ad eorum epulas accedere, sed etiam ad eorum nuptias, dies festos, Synagogas frequentare, & cum eis ludere, & quod detestabilius est choreas agere. Tertio prohibetur Christianis simul cum Iudæis in balneum intrare, & in eo se lauare: quarto vocare eos ad curandas suas infirmitates: quinto medicinas ab eis recipere, quod intelligendum est ex mẽte Siluestri, & aliorum, de medicinis donatis, & vltro acceptis, quæ plurimum valent ad conciliandam familiaritatem, non tamen de his quæ pretio emuntur: sexto interdicitur Christianis filios in domibus Iudæorum nutrire: septimo Iudæis famulatum præstare, hoc est seruire eis vt famuli, quod non solum intelligitur intra domum Iudæorũ, sed etiam extra illorum domos assidue non poterunt eis seruire, cum textus non faciat mentionem de domo, quia seruiendo eis extra domum assiduè, possunt facilè cum eis contrahere familiaritatem. Poterunt tamen in illis casibus, in quibus non contrahunt prædictam familiaritatem, vt colere agros eorũ, & huiusmodi alia, vt colligitur ex c. nullus de Iudęis. quod munus præstare debet vt colonus, non vt seruus: octauo seruitutis vinculo ijs subijci: nono eos publicis officijs fungi inter Christianos: vndecimo vesci eorum Azymis.

Prędicta prohibentur in d. c. nullus, & subditur: *Si vero quispiam id fecerit, si fuerit Clericus deponatur, si laicus, excommunicetur*: quę pœnę non nisi graues ob causas, & grauem culpam in iure solent apponi. Quare transgressores grauiter peccant, nisi excusentur ob leuitatem materię. Prętereà hæc

Digitized by Google

hęc Christianis interdicuntur, ob periculum perfidiæ, quod imminet ex assidua familiaritate cum Iudęis: & similiter prohibentur ad dignitatem fidelium seruandam, contra quę fieret, si Iudęis permitterentur officia publica, vel azyma eorum Christiani comederent, vel ad illorum conuiuia accederent: ipsis enim tanquam diuina profitentibus, nostra abominantibus, Christiani quasi profani & inferiores se exhiberent, illis tantum deferendo. Versantibus igitur tã in periculo perfidię quàm despectu Religionis nostrę sine rationabili causa, (inquit Cas. in Summa, verbo *Iudæus*) erit mortale: si vero non sit periculum subuersionis, & sit rationabilis causa, nullum esse peccatum existimat Armilla verbo *Iudæus* numero 3.

Ex dictis colligitur nõ esse interdictum aliquo iure Christianis emere, vel vendere aliquid Iudęis, sicut nec cum eis colloqui: ita colligit Abbas, & Summistę ex c. Cum miserabilem, de Iudęis. Sed, an Christianus tuta conscientia vendat agnum Iudęo, cum scit emere ad eum finem, vt eum ritu Iudaico in Paschate sacrificet, diximus supra cum de cõmunicatione in genere cum infidelibus ageremus.

Vltimò scire oportet, Prædicatoribus Sancti Euangelij ex ordine nostro agentibus in terris infidelium ex priuilegio S. D. N Clementis Papę VIII. fuisse concessum, posse cum Iudęis cęterisque infidelibus conuersari verbo, officio & cibo: imò id fuisse iure concessum omnibus Sacerdotibus, qui causa prædicationis versantur inter eos, ex iure canonico stabili tum inuenimus.

Alia etiam in iure prohibita sunt Christianis in fauorem Iudęorum: qualia sunt, ne Iudęi cogantur ad fidem, nec eorum pueri inuitis parentibus baptizentur, ne offendant eos in personis, nec in rebus, sine interuentu iudicis, nei impediant eos in suis obseruantiis, dummodo nihil faciant in opprobrium nostrę fidei, non exigant ab eis coacta seruitia, ne inuadant corum Cæmiteria, nec exhument corpora eorum, ne die Sabbato trahantur ad iudicium, de quibus latè Summistę verbo Iudęus.

CAPVT III.

Quænam Iudæis, Christianis Principibus subiectis, prohibita sint.

VT omnis occasio tollatur Iudęis Christianis se adiungendi, atq; cum eis (quibus tam stricte in iure communio est prohibita) consuetudi-

Digitized by Google

nem & familiaritatem contrahendi,inprimis in c.nullus de Iudęis pręcipitur,vt hi in omni Prouincia Christianorum in omni tempore(videlicet interdiu & nocte)publice ſignum portẽt in habitu,quo ab alijs Christianis populis diſtinguantur.Secundo,Ne officio publico fungantur inter Christianos.Tertio,Nouas Synagogas ne inſtituant & extruant; permittitur tamẽ eis antiquas retinere,eaſque reficere,dummodo ſolũ in priſtinum ſtatum reſtituant, non támen maiores ac magnificentiores reddant. Quartò,Prohibentur oſtia, & feneſtras tribus diebus ante Paſcha apertas habere,imò tota die clauſas tenere coguntur, ne eo die in contumeliam Christi Domini & Redemptoris noſtri , Christianos irrideant. Quinto,Non licet Iudæo Christianum ſeruum habere; quare ſeruus Iudæi etiam vernaculus ex eius ancilla natus Christianus effectus , ſtatim fit liber nullo pretio ſoluto. Imo cum primum innotuerit ſeruum Iudęi fieri velle Christianum,ſtatim ac cognitum fuerit eius propoſitum, fit liber nullo pretio dato.Sexto,Ne teſtimonium dicant contra Christianũ, nec poſsint conuenire Christianum ante Iudicem Iudęum. Septimo,Iudęi,aut pagani,ſi furore perciti in volentem fieri Christianum irruerint, flammis traduntur concremandi,ſecundum legem Conſtantini.Alia verò quę prohibentur Iudęis circa vſurarum exactionẽ,videnda ſunt apud Summiſtas verbo Vſura. Illud hic obiter notandum eſt , Iudęo ad Chriſtum ſeſe transferenti, licet Eccleſia non poſsit remittere obligationem reſtituendi vſuras,ſi certę & notæ ſint perſonę, quibus facienda eſt reſtitutio : quando vero ſunt incertę,iure poteſt Eccleſia remittere , vt ex huiuſmodi remiſsione facilior ad Christum Iudęorum conuerſio reddatur.

CAPVT IV.

Caſus in quibus Iudæos alioſque infideles delinquentes Iudices Eccleſiaſtici punire poſſunt.

QVando verò Eccleſiaſtici Iudices,& Apoſtolici Inquiſitores contra Iudæos grauiter delinquentes poſsint prouidere,conſtabit aperte ex Conſtitutione Pontificia Greg. XIII. quę incipit : *Antiqua Iudæorum,&c.* Quare placuit hic caſus in ſpecie referre , vt clarius conſtet agentibus inter Iudæos,quibus in rebus grauiſsime delinquant.

Statuimus,inquit Põtifex,inquiſitores hęreticę prauitatis libere poſſe pro-

Digitized by Google

procedere in omnibus cauſis & caſibus qui ſequuntur:

Si quis Iudæus aut infidelis in ijs, quæ circa fidem cum illis ſunt communia; veluti vnum Deum, & æternum, omnipotentem, creatorem omnium viſibilium & inuiſibilium, & ſimilia, non eſſe aſſeruerit, prædicauerit vel priuatim alicui inſinuauerit.

Si dæmones inuocauerit, conſuluerit aut eorum reſponſa acceperit, ad illoſve ſacrificia, aut preces, ob diuinationem, aut aliã cauſam, direxerit, aut quid eis immolauerit, vel thuris, alteriuſve rei fumigationes obtulerit, aut alia quæuis impietatis obſequia præſtiterit.

Si Chriſtianos verbo, vel facto, vel exemplo, aut alio quouis modo nefariè huiuſmodi docuerit, vel ad ea perpetranda adduxerit, aut adducere attentauerit.

Si ſaluatorem Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum purum hominem, vel peccatorem fuiſſe, matremve Dei nõ eſſe Virginem, & alias huiuſmodi blaſphemias, quæ per ſe hęreticę dici ſolent, in Chriſtianæ fidei ignominiam, contemptum aut corruptionem impiè protulerit.

Si cuiuſuis eorum opera, auxilio, conſilio, vel fauore aliquis Chriſtianus à fide deſciuerit, quamq; ſemel ſuſceperat abnegauerit, vel ad Iudęorum vel infidelium ritus, cæremonias, ſuperſtitiones, vel impias ſectas tranſierit, vel redierit, ſeu in hęreſim aliquam inciderit, aut qui vt Chriſti fidem abneget ſeu in hęreſim incidat, opem, conſilium, auxilium, vel fauorem quomodocunque pręſtiterit.

Si quis Catechumenum, vel quemcunque ex Iudęis, aut infidelibus Deo inſpirante, ad fidem Chriſtianam venire volentem, à fide, vel fidei inſtructione aut à ſacri Baptiſmi ſuſceptione retraxerit, auerterit, vel dehortatus ſit, aut ne ad fidem veniat, neve regenerationis lauacro abluatur, quouis modo impediuerit.

Si quis Apoſtatas, Hęreticosve ſcienter domi ſuę receptauerit, aluerit, commeatu iuuerit, ſeu quouis modo eis cibaria vbicunque prębuerit, aut dona vel munera dederit, vel miſerit, aut de loco ad locum eos deduxerit, vel aſſociauerit, vel deducẽdos aut aſſociandos iurauerit, aut ſumptus miniſtrauerit, duces comiteſve illis adiunxerit, vel ne ab eis perpetrata deprehendi, aut inueſtigari queant fecerit, quique dictos Apoſtatas aut Hęreticos ſcienter occultauerit, defenderit, aut eis opem, conſilium, auxilium, vel fauorem quomodolibet præſtiterit.

Si libros hæreticos, vel Thalmudicos, aut alios Iudaicos quomodolibet damnatos, aut alias prohibitos tenuerit, cuſtodierit, vel diuulgauerit, vel in quæcunque loca tulerit, aut ad eam rem operam ſuam accommodauerit.

Si Chriſtianos deriſerit, redemptioniſque hoſtiam ſalutarem in ara crucis

Digitized by Google

crucis immolatam Christum Dominum ludibrio & despectui habens: quandocunque, maximè vero in sacro Parasceues die agnum siue ouem, aut quid aliud cruci affixerit, aut appenderit, in eamque conspuerit, siue quid aliud contra ipsam fecerit.

Si nutrices Christianas, contra sacrorum canonum statuta, diuersorumque Rom. Pontificum prædecessorum nostrorum sanctiones, adhuc retinuerit, aut eas retinens die qua Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum sumpserit, lac vno vel pluribus diebus in latrinas, cloacas, vel alia loca effundere coegerit.

Et subiungitur: In quibus casibus vniuersis & singulis omnes inquisitores, omnium regnorum, ciuitatum, prouinciarum, dominiorum, & locorum vniuersi orbis Christiani contra Iudæos & infideles quoscunque diligenter inquirant, & procedant: & quos culpabiles deprehenderint, in eos pro culpæ modo, & pro criminum numero, multiplicatione aut consuetudine delinquendi, flagella, remigia, etiam perpetua, rerum quoque publicationes, exilia & alia atrociora decernant. Hactenus Constitutio.

(.·.)

LIBER

LIBER DECIMVS.

DE CONVERSIONE SARACENORVM procuranda.

PRÆFATIO.

AGARENI, quos vulgo Saracenos appellamus, adeo, & numero, & vitæ turpitudine creuerunt, vt & diuinis & politicis rationibus Christianorum Principum, & Virorum Apostolicorum animos, ad eorum conuersionem strenuè procurandam, permouere debeant.

Primò, quia instare videntur tempora, imò & prę foribus esse, quę per varia multorum Patrum vaticinia, & astrologorum Prognostica de Saracenorum secta, ac præcipuè Turcarum imperio citò finiendo prædicta sunt: ac inprimis Sanctus Methodius Martyr à D. Hieronymo laudatus, loquens de fine sęculi, ait; *Surget autem Christianorum gens, & præliabitur cum eis,* (scilicet Saracenis) *& occidet eos gladio, & captiuas ducet mulieres eorum, & interficiet infantes eorum, & descendēt filij Ismaelis in gladium, & tribulationē, & afflictionem, & reddet illis* Dominus *mala, quæ ipsi fecerāt, & irruet super eos malitia, septies tantum, quantum in alijs gesserunt, & occidet illos* Dominus *in manu Christianorum, & erit Regnum Christianorum exaltatum super omnia Regna.* Methodius. celeberrimæ sunt etiam aliæ de ruina huius sectæ, hac ætate futura prædictiones: id enim iam multis retrò sæculis prænunciauerunt S. Cyrillus Doctor Græcus ac Prophetiæ dono illustris, Ioachimus Abbas, ac plures alij, de quibus Melchior Sotherus lib. 1. de bello Pannonico ita scripsit: *Taceo interim ac lubens prætereo, Methodij, Cyrilli, Brigittæ, Ioachimi, Alsanfredi & Torquati, atque aliorum multa, non è Druidum quercubus, aut cortina Cynthij elicita responsa, sed pijs mentibus, Spiritus instinctu, cælitus enunciata oracula, quæ omnia tanquam ore vno prolata, Principibus Christianis deberi orbis imperium profitentur.* Melchior Sotherus. Imo prophetiæ huius apud Æthiopes meminerunt Frãciscus Aluaresius Lusitanus, & Theuetus, ambo æui nostri historici: apud quos constans est, ab antiquis Patribus traditio. Turciam totam, & loca sancta sub iugo Principis alicuius Septemtrionalis ventura. Vnde Mantuanus illustris Poëta ita scripsit,

by Google

præfagia vatum
Atteſtantur, opes Aſiæ Babylonica regna
Ad Chriſti reditura iugum.

Pleni ſunt equidem ſacri libri noſtræ gentis, plena Turcarum ac Saracenorum volumina, pleni vulga ora, prædictionibus, minis ſignis, fama ruinæ vaſti illius Imperij, ac turpiſsimę ſectæ. Scimus Turcas ſæpè de his cogitare, legere, loqui, timere ac conari contra diuinum conſilium ad ſuę amplificationem ſectæ, noſtræ verò ruinam: nos vero quod dolendum maximè eſt nihil de his cogitamus neque Principes Chriſtiani ſequuntur ducentem ad bella Deum, & velut vocantem ad arma tam iuſta, tam ſancta, neque Eccleſiaſtici Miniſtris Euangelicis viam præparant, vt faciliùs res ipſa peragatur.

Secundo, Eſt deinde Saracenorum ad fidem conuerſio non valde difficilis, colunt enim vnum Deum turpi vitæ genere: qua in re duo planè cõtraria conciliare nituntur. Cultus quippe vnius Dei, ſi ex genere ſpectetur honeſtiſsimus eſt, & rationes plane efficaces producit ad vitæ turpitudinem redarguendam. Ex quo efficitur Euangelij Miniſtros eo, quod honeſtũ eſt allectos & armatos facilè poſſe multos à Mahomatica ſecta deducere, multos inquam ex ijs qui inter gentem illam inculũ ingenio pollent: quod certè lucrum pretioſiſsimum foret.

Tertio, Qui valent ingenio apud Mahometanos, philoſophicis ſaltem rationibus adducti, per ſe ipſos, vitæ turpitudinem deprehendunt, facileque perſpiciunt ſuam ſectam impuram eſſe neque cum puriſsimæ naturæ diuinæ cultu poſſe ſubſiſtere: aut certè, ſi non vſque adeo perſpicue id cognoſcunt, ſuſpectam tamen Religionem ſuam habent: quod viam facit viris Apoſtolicis, ad illorum conuerſionem fidentius tentandam, & vrgendam.

Quarto, Mahometani non vſque adeò proterue Chriſti veritatem audiunt ac Sectarij alij, cum à Mahometo ipſo de Chriſti excellentia teſtimonium illuſtre perhibitum ſit: præterquam quod cum ipſi exiſtiment, vnumquemque in Religione quam profitetur, ſaluum fieri poſſe, per hoc ipſum (quamuis enormiter errent) aptiores fiunt ad prædicationem Chriſti leniter ſine repugnantia audiendam. Ex quo Chriſtianorum animi inflammari deberent, ad veritatem diuinam eis nuntiandam, quæ ſemel excepta per aurem (ſperandum eſt) animos impios expiaret.

Quinto, Accedit Alcorani deformitas quæ profectò tãta eſt, vt ad examen reuocata, & cum lege Chriſti comparata, Mahometanos vehementer commouere poſsit. Neque obſtat eorum feritas, qui non diſputationibus, ac rationum pondere, ſed ferro ſectam ſuã tueri docent: Nam certò conſtat,

Digitized by Google

constat, eorum plurimos externas leges patienter audire, quin etiam curiosè scrutari: per quod ianua panditur Euangelio.

Sexto, Multis constat argumentis, plures Mahometanos Principes, ipsumque inprimis Persarum Regem signa beneuolentiæ minimè obscura Christianis Principibus ostendisse. Ex quo certe liquet, patere viam, qua viri Apostolici se in animos illorum insinuare, & velut ex obliquo spargere fidei semina valeant.

Septimo, Ipsi Mahometani Christianorum segnitiem redarguunt, qui erroris sui zelo ad gentiles conuertendos, hoc est, in suam sectam perducẽdos, missiones instituunt; vt ex Orientalis Indiæ liquet historiis. Quomodo ergo ferunt Ecclesiæ Principes, vt diligentiores sint ij ad mendacia promulganda, quàm Iesu Christi Ministri ad veritatem diuinam persuadendam? Profecto Mahometi ministri à Christi Ministris conuerti debe-rent, & anteuerti.

Octauo, Mahometani, vt nimis vulgatum est, adeo excrescũt numero, & vires acquirunt; vt ruinam Christianorum Principum regnis minẽtur. Nam, vt numerosissimam sobolem in Asia Africaq; vagantem præterea, compertum est Catholicum Hispaniæ Regnum, in summo discrimine vitæ, fideique versari, ob reliquias Arabum, qui olim Prouinciam illam occuparunt. Et mirum est sane quo modo ætate hac coniuratione facta, non rebellauerint, & fidem Catholicam, vna cum Christianis hominibus non extinxerint. Serpit verò grande malum hoc: augeturque numerus, & robur: timendumque est Europę toti, si illi Mahometi cultores Principatum obtineant. Quocirca eneruanda esset eorum vis, non tãtũ gladio, sed & Dei verbo, vt periculo propulsato, fides Catholica fortius inualesceret: præsertim cum hodie Mahometi cultores summa iniuria obtinent ac fædant terram sanctam quæ ad Ecclesię regnum summo iure pertinet. Qua de causa notissimis patet historijs, pijssimos Principes de regione illa recuperanda, serio cogitasse, maximisque laboribus & sumptibus in éum scopum iustis exercitibus mare traiecisse. Neque sanè à tam glorioso conatu desistendum esset, quoad terra Christi sanguine perfusa, ad Christi regnum, ac tot Christianorum millia tam diu Turcico dominatu vexata, in pristinam libertatem redirent. Iam vero si arma ferrea ęgrè mouẽtur, æquum omnino est, arma spiritualia idoneorum Ministrorum impigrè moueri.

Octo rationes hæ à Principibus Ecclesiæ expendi deberent: vt ex Ministris, qui fortasse in vrbibus Christianis ignauia torpent, aliquos desiderio diuinæ gloriæ excitatos, ad conuersionem Agarenorum destinarent.

De præcipuis erroribus Mahometicæ doctrinæ.

CVm Mahometus edoctus fuerit ab Arianis, Neſtorianis, Iudęis. & Paganis, ex iſtis fontibus varios fœdos perniciosoſque hauſit errores.

Primo, cum Sabellio negat Trinitatem.

Secundo cum Ario, & Eunomio Chriſtum creaturam eſſe contendit, eumque Deum dicere ridiculum putat.

Tertio, cum Carpocrate aſſeuerat Chriſtum nõ Deum quidem eſſe, ſed Sanctum Prophetam.

Quarto, cum Cerdone aſſerit fore impoſsibile, vt Deus filium habeat, quod nimirum vxore careat, citra quam filium gignere non poterat.

Quinto cum Manichęis, Chriſtum negat mortuum vel crucifixum fuiſſe, ſed alium ſibi ſimilem.

Sexto cum Donatiſtis negat cuncta Eccleſię myſteria, quę à Chriſti paſsione ſuam vim & efficaciam obtinent.

Septimo cũ Origeniſtis dicit Dæmones eſſe ſub mundi finem ſaluãdos.

Octauo, cum Anthropomorphitis, qui Deum corporalem aſſerunt, cõmunicat.

Nono, cum Cerintho extremam fęlicitatem, vel ſummum bonum ſtatuit in corporeis voluptatibus.

Decimo, cum Ebionitis circunciſionem admittit.

Vndecimo, negat Chriſtum iudicaturum in die Iudicij.

Duodecimo, aſſerit quod Iudæi corruperint legem & Prophetas, & Chriſtiani etiam, ita quod nihil remanſerit de veritate legis, & Prophetarum & Euangelij niſi quantum in Alcorano continetur.

Decimotertio, quòd Deus ſit cauſa omnium peccatorum.

Quartodecimo, quod omnia iſta mundana fortuita ſint.

Quintodecimo, improperat Chriſtianis adorationem Imaginum.

Sextodecimo, imponit Chriſtianis quod ſuos Sacerdotes adorent.

Decimo ſeptimo, quod quilibet rectè viuens in ſua ſecta ſaluari poſsit.

Decimooctauo, ſui oblitus quod nullus ſaluabitur niſi in ſecta Saracenorum.

Decimonono, quòd Angeli ſint corporales, de flamma ignis facti ſeu geniti.

Vigeſimo, quòd Angeli ſint occidendi: & tandem in die Iudicij reſurgere habent cum alijs.

Vigeſimo primò, quod Angeli beati peccent.

Vigeſimo

Vigesimo secundo, quod Deus prçceperit Angelis, vt adorarent primũ hominem.

Vigesimo tertio, quod Angeli ignorabant naturas siue vocabula rerum quæ Adam rebus imposuit.

Vigesimo quarto, quod anima Adæ sit de portione animæ Dei.

Vigesimo quinto, quod ōmnes homines ex vna anima sint producti.

Vigesimo sexto, dicit cælum productum ex fumo, qui surgit ex vapore maris.

Vigesimo septimo, quod sol, & Luna fuerint facti æqualis luminis & virtutis, sed ala Gabrielis Lunam tangens obscurauit illam.

Vigesimo octauo, quod licitum sit habere plures vxores.

Vigesimo nono, quod licitum sit repudiare vxorem.

Trigesimo concedit tanquam licitum adulterium, & fornicationem.

Trigesimo primo concedit tanquam licitum, peccatũ contra naturã.

Trigesimo secundo, ait, quod post resurrectionem erit vsus ciborũ, & venereorum.

Trigesimo tertio cum Titianis prohibet vini vsum.

Trigesimo quarto, quod omnia creata inuocant, & adorant Deum.

Trigesimo quinto, quod B. Virgo suscepta salutatione Angelica, & cõcepto filio fugit in longinquum locum vbi erant palmæ, & ibi peperit.

Trigesimo sexto, quod B. Virgo cum portaret in brachijs filium, increpabatur à vicinis de peccato adulterij.

Trigesimo septimo quod Prophetæ & Apostoli fuerunt Saraceni.

Trigesimo octauo, imponit Deo multa falsa & mendacia.

Sunt alia permulta eius instituta, non solum non honesta, nec rationi consona, sed maxime obscena absurda, & ridicula, & pecudum potius quam hominum, vt quicunque dixerit, legem Mahometanorum esse legẽ porcorum, mihi quidem scite admodum, non solũ vere dixisse videatur.

Authores qui scripserunt contra Alcoranum.

Istius porro sectæ Mahometis falsitatem, & absurditatem multi christiani authores scriptis demonstrarunt atq confutarunt: Dionysius Carthusianus quinque libros scripsit. Richoldus ordinis Prædicatorum dedit librũ, qui inscribitur Cõfutatio legis Mahometicę: Pius Papa huius nominis secũdus Epistolã ea de re scripsit, ad Mahometẽ Turcarũ Imperatorẽ: Bartholomęus etiã Vngarus, & Ioánes de Turrecremata, & Guilielmus Postellus in libris quos edidit de origine Tartarorũ Persarum, Arabũ, & Turcarũ. Pręterea Gabriel Bariletanus ordinis Prędicatorũ scripsit Mahometũ in sua lege permittere, quod asinis & porcis magis cõuenit, quã humana ratione vtẽtibus: quod etiã vir inter Mahometános medicinę scientia

clariſsimus Auicenna nono ſuæ Metaphyſicæ libro confiteri non erub
Paulus Burgenſis in quadã ſua additione ad Poſtillas Lirani ſuper cap
Apocalyp. bene longam, ſatiſque curioſam, & eruditam de ſecta Mah
metis diſputationem fecit, vbi citat, & laudat eximium quemdam trac
tum, de lege & doctrina Mahometis, qui incipit, *Quod ſunt dies ſerui*
Pſalm. 118. à F. Nicolao Prædicatoris ordinis compoſitum. is perdiu fi
rat in regionibus Orientis, multumque verſatus eſt cum Doctoribu
iſtius ſectæ, quin etiam vt ram ſubtilius & altius ſcrutari & noſſe poſſe
& linguam & litteras didicit Arabicas. Et vt omnia illius doctrinę arca
na & ſecreta penetraret, frequenter cum nobilioribus eius Magiſtri
ea de quibus ipſe vel dubitabat, vel penitus cognoſcere negabat, commu
nicauit. Vnde non modo perſpectam habuit doctrinam Alcorani, verum
etiam quemadmodum principes eius interpretes & doctores intelligerẽ
atque interpretarentur. Fuit autem liber hic, ſimul cum alio Ioannis Car
dinalis Turrecrem. Romæ typis mandatus anno 1606. hic apud Typo-
graphiam Guilielmi Faciotti, ille verò apud Aloiſiũ Znaettũ. Scripſit etiã
B. Ioãnes Damaſcenus in libello qui inſcribitur Diſceptatio Chriſtiani &
Saraceni. S. Thom. opuſc. 3. cõtra Græcos, Armenos & Saracenos. Cardi-
nalis Nicolaus de Cuſa, in tribus libris inſcriptis Cribratio Alcorani.
Hieron. Sauanarola in opuſculo de Triumpho crucis lib. 4. c. 7. Simancas
in Inſtitutionibus Catholicis ca. 39. S Antoninus in 2. parte Chronicorũ
tit. 13. cap. 5. de Mahomete Agarenorum legiſlatore fœdiſsimo, vbi pluri-
ma de ſecta Mahometana, & de eius authore ſcribit. Michael Thoma-
ſius in libello ſcripto. Breuis Chriſtianæ & Catholicæ fidei defenſio, &
Iudæorum, Mahometanorum atque Hæreticorum oppugnatio. Guiliel-
mus Totanus in fortellitio fidei, & alij quamplures, quorum meminit
Cardinalis de S. Seuerina, in ſuo rituali, in tractatu de Infideliũ conuerſio
ne procuranda.

Ordo ſeruandus in Alcorani confutatione.

Quia immenſum eſſet contra ſingulos huius ſectæ errores diſſerere, &
forte minus vtile, oſtendenda erit inprimis à nobis ſolita breuitate, legis
Alcorani iniquitas & falſitas, ſumptis argumentis ab ijs quæ illa tradun-
tur, permittuntur, docentur, ac ſcribuntur: quæ fere omnia deteſtabilia,
turpia, & vana ſunt, omni æquitati ac rectæ rationi aduerſantia: & vt
nunc alia prætermittam (quæ millies ſibi inuicem pugnant, & in quibus
ſumma eſt ſtultitia, variæque nugæ) pauca ex illis à nobis erunt attingen-
da, tribus partibus hanc totam diſputationem comprehendendo. In pri-
ma reducemus Alcorani iniquitatem, & malitiam ad cauſam efficientem,
ipſum ſcilicet authorem; oſtendendo non à Deo, ſed ab homine turpiſsi-

mo

Digitized by Google

ro & facinoroſo legem Alcorani fuiſſe latã. Secundo ad finalem, vbi de fine tam ipſius legis quam Authoris dicemus: vt clarius conſtet, illud celebre ac vulgare Philoſophi dictum: Qualis vnus quiſque eſt, talem ſibi finem præſcribere. Tertio ad materialem hoc eſt, ad ipſas res quas continet, docet, ac præcipit Alcoranus. Ac denique ad formalem, hoc eſt ad modum & formam, qua Alcoranus ſcriptus ac compoſitus eſt. In ſecunda vero parte ex oppoſito legis Euangelicæ præſtantiam ſupra Alcoranum demõſtrabimus, ex ijſdem quatuor cauſarum capitibus, ſimulque aliquibus obiectionibus ſatisfaciemus. In tertia tandem de modo adiuuandi Saracenos, & ratione agendi cum illis, ac de his quæ prohibita ſunt agentibus inter illos, Deo dante diſſeremus.

PRIMA PARS,

DE CONFVTATIONE ALCORANI.

CAPVT I.

De Alcorani inſtitutione, & quis fuerit huius legis author & inuentor.

ALcorani legem latam fuiſſe à viro iniquo, rapaci, mœcho, homicida, falſo Propheta, reuelationibus, impoſturis, crudelitate, & alijs flagitijs, fallacijs & erroribus referto, clariſsimè apparet legenti eiuſdem Mahometi vitam, à grauiſsimis authoribus conſcriptam Ex quibus omnibus doctiſsime Cardinalis Turrecremat c. 1. contra errores Mahometi pulchre eius mores vitamque deſcribit his verbis.

Beatus, inquit Euãgeliſta in Apocal. deſcribens tribulationes Eccleſiæ, Mahometi & ſuorum futuram perſecutionem prædicens, eam ſequentibus verbis Apoc. 13. cap. proponit *Vidi aliam beſtiam aſcendentem de terra, & habebat cornua duo ſimilia Agni, & loquebatur ſicut Draco, & poteſtatem prioris omnem faciebat in conſpectu eius & fecit terram & habitatores in ea adorare beſtiam primam, cuius curata eſt plaga mortis, & fecit ſigna magna & etiam ignem de cælo facit deſcendere in terram in conſpectu omnium hominum, & ſeduxit habitatores in terra propter ſigna quæ ſunt data illi facere in conſpectu beſtiæ; dicit habitatoribus in terra vt faciant imaginem beſtiæ quæ habet plagas gladij, & datum eſt illi vt daret ſpiritum beſtiæ, & imagini, & vt loquatur imago beſtiæ & faceret vt quicunque non adora-*

Digitized by Google

dorauerit imaginem beſtiæ occidatur. In quibus verbis Mahometus inter omnes hæreticos à fidelibus maxime venit execrandus octo nominibus.

Primo quia fuit ſceleſtiſsimæ vitæ, vnde dicitur, *Vidi aliam beſtianis,*

Secundo quia fuit prædo cupidiſsimus, vnde dicitur, *aſcendentem de terra.*

Tertio, quia ſimulator ſanctitatis peſsimus, vnde dicitur, *& habet cornua duo ſimilia agni.*

Quarto, quia fuit in doctrina virulentiſsimus hinc ipſi conuenit, *Et loquebatur ſicut* Draco.

Quinto, quia fuit in malis operandis ſtudioſiſsimus; hinc rectè, *Et poteſtatem prioris omnem faciebat,*

Sexto, quia fuit temerarius arrogantiſsimus; vnde conuenienter, *fecit terram & habitatores in ea adorare beſtiam.*

Septimo, quia fuit ſeductor periculoſiſsimus, bene ipſi appropriatur, *Et fecit ſigna magna.*

Octauo, quia fuit Tyrannus crudeliſsimus, vnde dicitur, *quicunque non adorauerit imaginem beſtiæ, occidatur:*

Deſcribitur ergo Mahometus vita ſceleſtiſsimus cum ſubiungitur: *Vidi aliam beſtiam,* videlicet Mahometum vitam voluptuoſam (quæ beſtialis dicitur Philoſopho primo Ethicorum) ducentem. Nam fuit tanto libidinis ardore ſuccenſus, vt ſe iactaret ſuper XL. homines virtutem generatiuam, & poteſtatem coëundi diuinitus conceſſam habere, & præterea concumbendi cum omnibus mulieribus, quæ ſe ei proſtituere vellent gratis, habuit ipſe 15. vxores & 2. ancillas. *Ariſtot.*

Secundo deſcribitur prædo auariſsimus his verbis, *Aſcendentem de terra:* quia per mercationes & rapinas aſcendit de paupertate ad diuitias. Mahometus enim vtroque parente orbatus, ſub Manophi Auunculi ſui tutela pueritiæ annos agebat; Idolorum tunc temporis cultui cum vniuerſa gẽte Arabum inſeruiens. Poſt aliquot autem annos mercenarius factus viduæ cuiuſdam Cadigæ camelis agendis præfectus eſt, cum quibus in Syriam, aliaſque regiones proficiſcens innumera commiſit latrocinia: tandẽ ſuæ Dominę coniugio potitus, rebus & nomine auctus eſt: atque ita de ignobili & egeno in diuitem & famoſum euectus. Et quia auaritia, vt dicit Ambroſius, quo plus alcenderit, eo ad altiora feſtinat, in tantam prorupit ſuperbiam, vt regnum Arabum ſibi polliceretur, niſi ſuos timeret contribules, quod eum pro Rege non tenerent, cum ipſi eſſent illo maiores.

Tertio, deſcribitur vt ſimulator ſanctitatis, *Habens* nimirum *duo cornua ſimilia agni,* id eſt Chriſti: cuius duo cornua dicuntur Prophetia & nouæ legis latio, vnde Luc. 7. *Propheta magnus ſurrexit in nobis.* Mahometus autem videns ſibi ad regnum vſurpandum vires deeſſe, dolo vſus eſt; vt qui Rex eſſe non poterat, Prophetam ſe ſimularet, legemque ſibi à Deo reuelatam mentiretur

Digitized by Google

mentiretur, vt infra fauente Deo ostendemus.

Quarto, dum dicitur *Loqui sicut Draco*. Notatur eius doctrina dolosa & venenosa, qua Agarenos, seu Saracenos infecit: hæ sunt enim draconis proprietates, vt occulte & fraudulenter decipiat, & venenum infundat. Narratur in quadam Chronica, quod Clericus quidam cum in Curia Romana, honorem quem ambiebat, assequi nequisset, indignatus, in partes vltramarinas confugit, innumerabilemque populum sua simulatione ad se traxit: cui cum Mahometum præficere vellet, columbá nutrijt granis in auribus Mahometi positis, ita vt columba super eius humeros stare, & de auribus eius cibum sumere assuefacta quotiescunque eum videret, super humeros eius prosiliens rostrum in aurem immitteret. Hic ergo Clericus populum conuocans dixit, se illum velle præficere, quem Spiritus sanctus in specie columbæ monstraret, statimque columbam secrete emisit: illa super humerum Mahometi euolans, rostrum in eius aurem immisit: quo viso, populus credidit Spiritum sanctum esse, qui super illũ descenderet, ac verba Dei in eius aurem inflaret. Et sic Mahometus Saracenos ad legem suam seduxit, ad eamq, quasi diuinam recipiendá pertinaciter animauit, qui ipsi adhærentes Regnũ Persidis, & Orientalis Imperij fines vsque ad Alexandriam inuaserunt. Alibi tamen legitur, Monachum quendam Sergium nomine, Nestoriana labe infectum, ab Ecclesia & Monasterio exturbatum in Arabiam confugisse, Mahomætoque adhæsisse, qui ipsum de nouo & veteri testamento plura edocuit secundũ Nestorij Magistri sui intellectum, saluatorem nostrum Deum esse negãtis, & partim prout sibi visum est, simulque Apocryphorũ fabulis eum plenissime imbuens, Christianum Nestorianum effecit, vt tota iniquitatis plenitudo in Mahometum confluueret, & nihil ei ad perditionem sui vel aliorum deesset. Adiuncti sunt Iudæi Hęretico, qui ne verus Christianus fieret, dolose precauentes, huiusmodi nouis rebus inhianti non scripturarum virtutem, sed fabulas suas, quibus nunc adhuc abundant, ipsi Mahometo insibilarunt. Sic ab optimis Doctoribus Iudæis & Hęreticis, Mahometus instructus Alcoranũ suum condidit, & tam ex fabulis Iudaicis quam ex hæreticorum venenis confectam, nefariam scripturam barbaro suo modo contexuit; quem paulatim per Tomos à Gabriele, cuius nomen è sacra scriptura cognouerat, sibi allatum mentitus, gentem Deũ ignorãtẽ lethali haustu infecit: & in ore taliũ omniũ calices melle liniens, subsequẽte mortifero veneno, animas & corpora gentis miserę (proh dolor) interemit. Bene ergo dicit Ioan. Euang. quod vt draco loquutus est.

Quinto reprobus Mahometus describitur à B. Ioanne, in malis operãdis studiosissimus insectator; cum dicitur: *Et potestatem prioris bestiæ omnem faciebat in conspectu eius*. iuxta Magistrum Nicolaum de Lira: Modus primũ

Regis in aliquo Regno, eſt regnum ſuum firmare, & dilatare quantum poteſt; quod fecit ipſe Mahometus, & ideo dicitur, *Poteſtatem prioris omnem faciebat*; quia quicquid ſolet facere primus Rex, ad firmandam & dilatandam ſuam poteſtatem, ipſe diligentiſsime peragebat, *In conſpectu eius*, id eſt, prout ſibi ad ſuum intentum expediens videbatur. Vbi notandum quod Mahometus ad firmandam & dilatãdam legem ſuã, ſiue poteſtatem, quatuor aſtutijs, vel cautelis vſus ſit.

Prima eſt: vt de lege ſua nõ ratione diſputaretur ſed gladio: timuit enim quod ſi inter ſapientes ventilaretur, facillimè vana & perniciosa oſtenderetur.

Secunda eſt, Ne Saraceni ſtudijs Philoſophię vacarẽt, per quæ legis ſuę falſitas vel ſolo naturali iudicio ſatis manifeſta detegeretur.

Tertia eſt, Quod in principio legem ſuam non niſi ruſticis, & ſimplicioribus hominibus perſuaſerit apud quod Propheram ſe mentitus, quibus eo facilius perſuaſit, & obtinuit fraudulenta ſua machinatione quanto ipſi rudiores & honeſtæ ciuilitatis ac humanæ prudentiæ magis erant expertes: quibus per agros, & villulas incompoſite & agreſte viuentibus facillimè ſe Dei nuncium & Propheram eſſe perſuadebat: vtpote qui, inter veritatem & mẽdacium, inter fatuitatem & ſapientiam quid diſtaret, diſcernere neſciebãt, nec parum ipſi profuit Aſtrologi cuiuſdam fauor & cõſilium, quo latrones, ſicarios, & quicquid potuit peſtiferæ gentis ſibi vniuit quorum auxilio terrorem ſuum ſuper multos non leuiter auxit.

Quarta eſt, quod in lege libidinis & voluptatis frena laxauerit, quam carnales homines mente corrupti libenter amplectũtur: & ita patet, qualiter in dilatatione ſuæ ſectæ in malis operandis fuerit ſtudioſiſsimus.

Sexto impudens Mahometus deſcribitur à B. Ioan. Euangeliſta temerarius arrogantiſsimus: cum dicitur *fecit terram ſuam, & habitantes in ea adorare beſtiam primam* id eſt ſeipſum, qui dicitur beſtia ratione prius aſsignata: adorare non dico tanquam Deum, ſed ſicut Prophetam Dei ſummum, talem enim ſe prædicauit, & creditus eſt à gente ſua illa ſtulta: tantæ autẽ temeritatis fuiſſe legitur vt auſus fuerit dicere, Credite in Deum, & in Nuncium eius Mahometum: Obedite Deo & Nũcio eius: Sequimini Deũ, & Nuncium eius. Quod profecto verbum arrogantiſsimum fuit, ſicut infra oſtendemus; vbi ipſum non Dei Nuncium, ſed pſeudoprophetam manifeſta ratione demonſtrabimus.

Septimo impius Mahometus deſcribitur à B. Ioanne ſeductor periculoſiſsimus his verbis: *Fecit ſigna magna*, falſa tamen, vt etiam faceret ignem de cælo in terram deſcendere: hic vt manifeſte patet, & dicit Magiſter Nicolaus de Lira ignis metaphoricè accipitur, ſicut & alia quæ dicuntur hic. Mahometus enim iam magnus effectus, epileptica paſsione cadere cæpit; quamob-

quamobrem ne vel apud vxorem, vel populum ſuum vilipenderetur; ſe hoc pati ex apparitione Gabrielis Archangeli commentus eſt; vtpote non valens eius refulgentiam ſuſtinere: ſicut Daniel c. 10. dicit Angelo ſibi apparenti: *Domine mi in viſione tua diſſoluta ſunt compagines meæ, & nihil in me remanſit virium:* Angeli vero ignis vocantur ſecundum illud Pſalmi. *Qui facit Angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ignem vrentem.* Verum quia id falſo à Mahometo erat commentum; ideo ſubiungitur, *in conſpectu hominum*, id eſt in opinione falſa ſibi credentium. Commenti etiam ſunt ipſius Diſcipuli, quod Lunam ad ſe vocatam fecerit deſcendere, qua ratione luminis conuenit cum igne, & hic ſecundum vanam opinionem hominum ignem deſcendere curauit: & ita vt ſequitur, *ſeduxit in terra habitantes*, per ſe & diſcipulos ſuos, propter ſigna quæ falſo dicta ſunt de eo, & ab hominibus beſtialibus credita.

Octauo, nefarius Mahometus à Ioanne Euangeliſta crudeliſſimus Tyrannus dicitur per hęc verba: *Habitantibus in terra* ſibi ſubiecta, ſcilicet, *vt faciant imaginem beſtiæ.* Dicitur autem eius Imago lex ab eo data, in qua repręſentatur eius conditio & vita, & præcipit firmiter ſub pęna mortis illam cuſtodiri, & hoc eſt quod dicitur, *vt faciant imaginem*, id eſt, opere impleant eius legẽ. *Et datum eſt ei*, id eſt, permiſſum à Deo, *vt daret ſpiritum imagini*, id eſt, vigorẽ ſuę legi. Lex enim dicitur viua, quamdiu viget, & mortua, quando alteratur. *Vt loquatur imago beſtiæ*, id eſt, ſententiam ſuam oſtẽdat, ſicut dicitur, Lex talis loquitur in tali caſu, nam omnia fere accipiuntur metaphoricè. ſequitur, *Et quicunque non adorauerit imaginem beſtiæ*, id eſt, legem beſtialem Mahometi non receperit, & non coluerit, *occidatur: Et faciet* per violẽtiam, *omnes*, puſillos, & magnos, diuites, & pauperes, liberos, & ſeruos *habere characterem in manu dextra*, id eſt, in opere, *& in frontibus ſuis*, per oris confeſsionem Hactenus ex Turrecremata.

Digitized by Google

CAPVT II.

Mahometum non fuisse Apostolum siue Nuncium à Deo missum.

NIcolaus Clenardus vir egregius, qui è patria sua Belgio longissimâ & valde periculosam suscepit peregrinationem in Africam, & in ciuitate Fessæ diu moratus est, eum in finem vt Mahometanam fidem perfectè edisceret, quo deinceps Mahometistis ab infidelitate sua, ad fidē Christi conuertendis magis vtilem ac fructuosam operam impenderet: recte fundamētum disputationis inter nos & Mahometistas notauit hoc fuisse, de Ecclesiæ Catholicæ statu sempiterno, vel euersione ante annos nongentos. Illi enim aiunt, vt Euangelio prodito abrogata est lex cæremoniarum, sic Mahometum succesisse Christo, cùm eius lex & Ecclesia interiisset. Quare hic negotij cardo est, & hinc ordienda disputatio: Mahometum nec fuisse Apostolum, nec à Deo missum, nec Euangelicā legem fuisse abrogatam, aut extinctam.

Vt autem Mahometus se Dei Apostolum comprobet; tum ex litteris sacris suam authoritatem & vocationem commendat, tum Saraceni aliquibus miraculis ab ipso Mahometo factis confirmant. Primo igitur Mahometus cap. 74. Alcorani inquit, Christum in nouo testamento de Mahometo venturo his verbis prædixisse, *Nuncio* (inquit ille) *vobis affero, de nuncio post me venturo, cuius nomen Mahometus*: quem locum Saraceni omnes credunt in Euangelio adhuc stare, sin minùs, malitia & impietate Christianorum fuisse erasum. Secundo, in cap. 71. Alcorani dicitur Deum in veteri testamento eiusdem Prophetæ futuram natiuitatem, tot annorū millibus ante prænunciasse, illis verbis Deut. 18. *Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis sicut me suscitabit tibi Dominus Deus.*

Præterea Saraceni multa à Mahometo miracula glorioſa edita in confirmationem sui Apostolatus fuisse confingunt: ex quibus illa (inquiunt) sunt principaliora, quod in specie columbæ Spiritus Dei in eum descēdit, & inspirauit, quemadmodum lex Alcorani erat conscribenda: quod dum coram vniuersa multitudine concionaretur, indomitus taurus, terribilior illo immani Atticæ regionis, qui ab Hercule victus, inter admirabiles eius labores numeratur, ad Mahomerum accurrens, in genua se prosternens & declinans humiliter caput, manum Prophetę supplex deosculatus est: quasi exemplo suo demonstrans eum ab hominibus colendum, quem ferę & truculentæ bestiæ venerarentur. Quid illud, quòd Adamo nouem post eius creationem diebus, stupenda quædam visio accidit, quā

dum

dum attonitus miratur, diuinitus ei annunciatum est, eam fuisse præsignificationem quandam plurimorum Prophetarum, ex quibus oriundus esset Mahometus; quem quatuor tantum annis natum inuisit Archangelus Gabriel, qui etiam antea de cælo descenderat, cum septuaginta Angelorũ millibus, vt mundo eius natiuitatem testaretur, & qui postea cęlitus eam legem detulit, quæ deinceps à Mahometo toti mundo erat imponenda? Mitto diuisam in duas partes lunam, & huius generis quædam alia. Neque enim, inquiunt Saraceni, Mahometus adeò erat stolidus, vt Prophetam & Apostolum Dei se venditaret, sine illo argumento, quo Deus semper omnes sine exceptione eiusmodi Prophetas voluit esse ornatos: neque Arabes, Persę, Asiatici & Ægyptij qui eius Alcoranum susceperunt, adeo erant agrestes & barbari, vt vnico verbo victi, fidem veterem voluerint proijcere, & nouam vndecunque oblatam arripere.

Tertiò, quia Mahometus (inquiunt Saraceni) non solum ad reformãdum orbem, sed etiam ad castigandum, ob neglectam Christi sanctissimã doctrinam & Religionem, vltimo loco fuit missus; idcirco post ea miracula, suæ diuinæ vocationis indicia cum prædicatione Alcorani gladium copulauit: Deum enim aiunt illi per Gabrielem, Alcoranum misisse, præcepisseque, vt eum per orbem terrarum publicaret, simulque gladium tradidisse quo repugnantes castigaret: hancque contendunt Saraceni legem esse ipsissimam Dei voluntatem, veritatem certam, in qua promulganda, si operam suam poneret, Deum ei affuturum, & fęlicibus auspicijs conatum eius ad optatos exitus prouecturum. Et his promissis euenta (inquiunt) pulcherrimè responderunt. Rem siquidem aggressus mirabili fælicitate Regiones maximas subiugauit, Arabiam, Asiam, Persiam, & alias plurimas: neque potentissimus Romanorũ Imperator, eius cursum potuit retardare, aut hominum extinguere ardorem, aut amissas prouincias recuperare, aut vnquam extirpare quam ille fidem seuerat: quę & ijs in locis ad hunc vsque diem firma constansque permansit, & extremas Orientis plagas peruasit. Vnde sibi ipsis facile persuaserunt, (imo hoc est potissimum huius sectæ fundamentum) Deum primò misisse humano generi Moysem, deinde abrogata lege Christum Iesum, instructos facultate & virtute prodigiorum: hominibus vero non obsequentibus eorum dictis, misisse postremo Mahometum sine miraculis, armatum, vt quos non mouerant miracula, arma compellerent: ac proinde Mahometum fuisse postremum nuncium, nec futurum alium post ipsum.

Contra huiusmodi igitur deliria statuendum primum, Mahometum nulla fecisse miracula. Secundum, Non fuisse Dei nuncium neque Apostolum; ac tertium proinde, Non fuisse vltimo loco à Deo missum, quartum, Ipsum non esse Dei Prophetam.

præfagia vatum
Atteſtantur, opes Aſiæ Babylonica regna
Ad Chriſti reditura iugum.

Pleni ſunt equidem ſacri libri noſtræ gentis, plena Turcarum ac Saracenorum volumina, pleni vulga ora, prædictionibus, minis ſignis, fama ruinæ vaſti illius Imperij, ac turpiſsimę ſectæ Scimus Turcas ſæpè de his cogitare, legere, loqui, timere ac conari contra diuinum conſilium ad ſuę amplificationem ſectæ, noſtræ verò ruinam: nos vero quod dolendum maximè eſt nihil de his cogitamus neque Principes Chriſtiani ſequuntur ducentem ad bella Deum, & velut vocantem ad arma tam iuſta, tam ſancta, neque Eccleſiaſtici Miniſtris Euangelicis viam præparant, vt faciliùs res ipſa peragatur.

Secundo, Eſt deinde Saracenorum ad fidem conuerſio non valde difficilis, colunt enim vnum Deum turpi vitæ genere: qua in re duo planè cõtraria conciliare nituntur. Cultus quippe vnius Dei, ſi ex genere ſpectetur honeſtiſsimus eſt, & rationes plane efficaces producit ad vitæ turpitudinem redarguendam. Ex quo efficitur Euangelij Miniſtros eo, quod honeſtũ eſt allectos & armatos facilè poſſe multos à Mahomatica ſecta deducere: multos inquam ex ijs qui inter gentem illam inculá ingenio pollent: quod certè lucrum pretioſiſsimum foret.

Tertio, Qui valent ingenio apud Mahometanos, philoſophicis ſaltem rationibus adducti, per ſe ipſos, vitæ turpitudinem deprehendunt, facileque perſpiciunt ſuam ſectam impuram eſſe neque cum puriſsimæ naturæ diuinæ cultu poſſe ſubſiſtere: aut certè, ſi non vſque adeo perſpicue id cognoſcunt, ſuſpectam tamen Religionem ſuam habent: quod viam facit viris Apoſtolicis, ad illorum conuerſionem fidentius tentandam, & vrgendam.

Quarto, Mahometani non vſque adeò proterue Chriſti veritatem audiunt ac Sectarij alij, cum à Mahometo ipſo de Chriſti excellentia teſtimonium illuſtre perhibitum ſit: præterquam quod cum ipſi exiſtiment, vnumquemque in Religione quam profitetur, ſaluum fieri poſſe, per hoc ipſum (quamuis enormiter errent) aptiores fiunt ad prædicationem Chriſti leniter ſine repugnantia audiendam. Ex quo Chriſtianorum animi inflammari deberent, ad veritatem diuinam eis nuntiandam, quæ ſemel excepta per aurem (ſperandum eſt) animos impios expiaret.

Quinto, Accedit Alcorani deformitas quæ profectò tãta eſt, vt ad examen reuocata, & cum lege Chriſti comparata, Mahometanos vehementer commouere poſsit. Neque obſtat eorum feritas, qui non diſputationibus, ac rationum pondere, ſed ferro ſectam ſuã tueri docent: Nam certò conſtat,

Digitized by Google

constat,eorum plurimos externas leges patienter audire, quin etiam curiosè scrutari: per quod ianua panditur Euangelio.

Sexto, Multis constat argumentis, plures Mahometanos Principes, ipsumque inprimis Persarum Regem signa beneuolentiæ minimè obscura Christianis Principibus ostendisse. Ex quo certe liquet, patere viam, qua viri Apostolici se in animos illorum insinuare, & velut ex obliquo spargere fidei semina valeant.

Septimo, Ipsi Mahometani Christianorum segnitiem redarguunt, qui erroris sui zelo ad gentiles conuertendos, hoc est, in suam sectam perducēdos, missiones instituunt; vt ex Orientalis Indiæ liquet historiis. Quomodo ergo ferunt Ecclesiæ Principes, vt diligentiores sint ij ad mendacia promulganda, quàm Iesu Christi Ministri ad veritatem diuinam persuadendam? Profecto Mahometi ministri à Christi Ministris conuerti debe-rent, & anteuerti.

Octauo, Mahometani, vt nimis vulgatum est, adeo excrescūt numero, & vires acquirunt; vt ruinam Christianorum Principum regnis minētur. Nam, vt numerosissimam sobolem in Asia Africaq; vagantem præterea, compertum est Catholicum Hispaniæ Regnum, in summo discrimine vitæ, fideique versari, ob reliquias Arabum, qui olim Prouinciam illam occuparunt. Et mirum est sane quo modo ætate hac coniuratione facta, non rebellauerint, & fidem Catholicam, vna cum Christianis hominibus non extinxerint. Serpit verò grande malum hoc: augeturque numerus, & robur: timendumque est Europę toti, si illi Mahometi cultores Principatum obtineant. Quocirca eneruanda esset eorum vis, non tātū gladio, sed & Dei verbo, vt periculo propulsato, fides Catholica fortius inualesceret: præsertim cum hodie Mahometi cultores summa iniuria obtinent ac fœdant terram sanctam quæ ad Ecclesię regnum summo iure pertinet. Qua de causa notissimis patet historijs, pijssimos Principes de regione illa recuperanda, serio cogitasse, maximisque laboribus & sumptibus in eum scopum iustis exercitibus mare traiecisse. Neque sanè à tam glorioso conatu desistendum esset, quoad terra Christi sanguine perfusa, ad Christi regnum, ac tot Christianorum millia tam diu Turcico dominatu vexata, in pristinam libertatem redirent. Iam vero si arma ferrea ęgrè mouētur, æquum omnino est, arma spiritualia idoneorum Ministrorum impigrè moueri.

Octo rationes hæ à Principibus Ecclesiæ expendi deberent: vt ex Ministris, qui fortasse in vrbibus Christianis ignauia torpent, aliquos desiderio diuinæ gloriæ excitatos, ad conuersionem Agarenorum destinarent.

by Google

De præcipuis erroribus Mahometicæ doctrinæ.

CVm Mahometus edoctus fuerit ab Arianis, Neſtorianis, Iudęis, & Paganis, ex iſtis fontibus varios fœdos perniciosoſque hauſit errores.

Primo, cum Sabellio negat Trinitatem.

Secundo cum Ario, & Eunomio Chriſtum creaturam eſſe contendit, eumque Deum dicere ridiculum putat.

Tertio, cum Carpocrate aſſeuerat Chriſtum nõ Deum quidem eſſe, ſed Sanctum Prophetam.

Quarto, cum Cerdone aſſerit fore impoſsibile, vt Deus filium habeat, quod nimirum vxore careat, citra quam filium gignere non poterat.

Quinto cum Manichęis, Chriſtum negat mortuum vel crucifixum fuiſſe, ſed alium ſibi ſimilem.

Sexto cum Donatiſtis negat cuncta Eccleſię myſteria, quę à Chriſti paſsione ſuam vim & efficaciam obtinent.

Septimo cũ Origeniſtis dicit Dæmones eſſe ſub mundi finem ſaluãdos.

Octauo, cum Anthropomorphitis, qui Deum corporalem aſſerunt, cõmunicat.

Nono, cum Cerintho extremam fęlicitatem, vel ſummum bonum ſtatuit in corporeis voluptatibus.

Decimo, cum Ebionitis circunciſionem admittit.

Vndecimo, negat Chriſtum iudicaturum in die Iudicij.

Duodecimo, aſſerit quod Iudæi corruperint legem & Prophetas, & Chriſtiani etiam, ita quod nihil remanſerit de veritate legis, & Prophetarum & Euangelij niſi quantum in Alcorano continetur.

Decimotertio, quòd Deus ſit cauſa omnium peccatorum.

Quartodecimo, quod omnia iſta mundana fortuita ſint.

Quintodecimo, improperat Chriſtianis adorationem Imaginum.

Sextodecimo, imponit Chriſtianis quod ſuos Sacerdotes adorent.

Decimo ſeptimo, quod quilibet rectè viuens in ſua ſecta ſaluari poſsit.

Decimooctauo, ſui oblitus quod nullus ſaluabitur niſi in ſecta Saracenorum.

Decimonono, quòd Angeli ſint corporales, de flamma ignis facti ſeu geniti.

Vigeſimo, quòd Angeli ſint occidendi: & tandem in die Iudicij reſurgere habent cum alijs.

Vigeſimo primò, quod Angeli beati peccent.

Vigeſimo

Vigesimo secundo, quod Deus præceperit Angelis, vt adorarent primũ hominem.

Vigesimo tertio, quod Angeli ignorabant naturas siue vocabula rerum quæ Adam rebus imposuit.

Vigesimo quarto, quod anima Adæ sit de portione animæ Dei.

Vigesimo quinto, quod ōmnes homines ex vna anima sint producti.

Vigesimo sexto, dicit cælum productum ex fumo, qui surgit ex vapore maris.

Vigesimo septimo, quod sol, & Luna fuerint facti æqualis luminis & virtutis, sed ala Gabrielis Lunam tangens obscurauit illam.

Vigesimo octauo, quod licitum sit habere plures vxores.

Vigesimo nono, quod licitum sit repudiare vxorem.

Trigesimo concedit tanquam licitum adulterium, & fornicationem.

Trigesimo primo concedit tanquam licitum, peccatũ contra naturã.

Trigesimo secundo, ait, quod post resurrectionem erit vsus ciborũ, & venereorum.

Trigesimo tertio cum Titianis prohibet vini vsum.

Trigesimo quarto, quod omnia creata inuocant, & adorant Deum.

Trigesimo quinto, quod B. Virgo suscepta salutatione Angelica, & cõcepto filio fugit in longinquum locum vbi erant palmæ, & ibi peperit.

Trigesimo sexto, quod B. Virgo cum portaret in brachijs filium, increpabatur à vicinis de peccato adulterij.

Trigesimo septimo quod Prophetæ & Apostoli fuerunt Saraceni.

Trigesimo octauo, imponit Deo multa falsa & mendacia.

Sunt alia permulta eius instituta, non solum non honesta, nec rationi consona, sed maxime obscena absurda, & ridicula, & pecudum potius quam hominum, vt quicunque dixerit, legem Mahometanorum esse legẽ porcorum, mihi quidem scite admodum, non solũ vere dixisse videatur.

Authores qui scripserunt contra Alcoranum.

Istius porro sectæ Mahometis falsitatem, & absurditatem multi christiani authores scriptis demonstrarunt atq; confutarunt: Dionysius Carthusianus quinque libros scripsit. Richoldus ordinis Prædicatorum dedit librũ, qui inscribitur Cõfutatio legis Mahometicę: Pius Papa huius nominis secũdus Epistolã ea de re scripsit, ad Mahometẽ Turcarũ Imperatorẽ: Bartholomęus eriã Vngarus, & Ioánes de Turrecremata, & Guilielmus Postellus in libris quos edidit de origine Tartarorũ Persarum, Arabũ, & Turcarũ. Prętera Gabriel Bariletanus ordinis Prędicatorũ scripsit Mahometũ in sua lege permittere, quod asinis & porcis magis cõuenit, quã humana ratione vtẽtibus: quod etiã vir inter Mahometános medicinę scientia

clariſsimus Auicenna nono ſuæ Metaphyſicæ libro confiteri non erubuit: Paulus Burgenſis in quadã ſua additione ad Poſtillas Lirani ſuper cap.13. Apocalyp.bene longam, ſatiſque curioſam, & eruditam de ſecta Mahometis diſputationem fecit, vbi citat, & laudat eximium quemdam tractatum, de lege & doctrina Mahometis, qui incipit, *Quod fuyt dies ſerui tui*, Pſalm.118.à F.Nicolao Prædicatoris ordinis compoſitum. is perdiu fuerat in regionibus Orientis, multumque verſatus eſt cum Doctoribus iſtius ſectæ, quin etiam vt tam ſubtilius & altius ſcrutari & noſſe poſſet, & linguam & litteras didicit Arabicas. Et vt omnia illius doctrinę arcana & ſecreta penetraret, frequenter cum nobilioribus eius Magiſtris, ea de quibus ipſe vel dubitabat, vel penitus cognoſcere negabat, communicauit. Vnde non modo perſpectam habuit doctrinam Alcorani, verum etiam quemadmodum principes eius interpretes & doctores intelligerẽt atque interpretarentur. Fuit autem liber hic, ſimul cum alio Ioannis Cardinalis Turrecrem. Romæ typis mandatus anno 1606. hic apud Typographiam Guilielmi Faciotti, ille verò apud Aloiſiũ Znaettũ. Scripſit etiã B.Ioãnes Damaſcenus in libello qui inſcribitur Diſceptatio Chriſtiani & Saraceni. S.Thom.opuſc.3.cõtra Græcos, Armenos & Saracenos. Cardinalis Nicolaus de Cuſa, in tribus libris inſcriptis Cribratio Alcorani. Hieron.Sauanarola in opuſculo de Triumpho crucis lib.4.c.7. Simancas in Inſtitutionibus Catholicis ca.39.S Antoninus in 2.parte Chronicorũ tit.13.cap.5.de Mahomete Agarenorum legiſlatore fœdiſsimo, vbi plurima de ſecta Mahometana, & de eius authore ſcribit. Michael Thomaſius in libello ſcripto. Breuis Chriſtianæ & Catholicæ fidei defenſio, & Iudæorum, Mahometanorum atque Hæreticorum oppugnatio. Guilielmus Totanus in fortellitio fidei, & alij quamplures, quorum meminit Cardinalis de S.Seuerina, in ſuo rituali, in tractatu de Infideliũ conuerſione procuranda.

Ordo ſeruandus in Alcorani confutatione.

Quia immenſum eſſet contra ſingulos huius ſectæ errores diſſerere, & forte minus vtile, oſtendenda erit inprimis à nobis ſolita breuitate, legis Alcorani iniquitas & falſitas, ſumptis argumentis ab ijs quæ illa traduntur, permittuntur, docentur, ac ſcribuntur: quæ fere omnia deteſtabilia, turpia, & vana ſunt, omni æquitati ac rectæ rationi aduerſantia: & vt nunc alia prætermittam (quæ millies ſibi inuicem pugnant, & in quibus ſumma eſt ſtultitia, variæque nugæ) pauca ex illis à nobis erunt attingenda, tribus partibus hanc totam diſputationem comprehendendo. In prima reducemus Alcorani iniquitatem, & malitiam ad cauſam efficientem, ipſum ſcilicet authorem; oſtendendo non à Deo, ſed ab homine turpiſi-

ro & facinoroſo legem Alcorani fuiſſe latã. Secundo ad finalem, vbi de fine tam ipſius legis quam Authoris dicemus: vt clarius conſtet, illud celebre ac vulgare Philoſophi dictum: Qualis vnus quiſque eſt, talem ſibi finem præſcribere. Tertio ad materialem hoc eſt, ad ipſas res quas continet, docet, ac præcipit Alcoranus. Ac denique ad formalem, hoc eſt ad modum & formam, qua Alcoranus ſcriptus ac compoſitus eſt. In ſecunda vero parte ex oppoſito legis Euangelicæ præſtantiam ſupra Alcoranum demõſtrabimus, ex ijſdem quatuor cauſarum capitibus, ſimulque aliquibus obiectionibus ſatisfaciemus. In tertia tandem de modo adiuuandi Saracenos, & ratione agendi cum illis, ac de his quæ prohibita ſunt agentibus inter illos, Deo dante diſſeremus.

PRIMA PARS,

DE CONFVTATIONE ALCORANI.

CAPVT I.

De Alcorani inſtitutione, & quis fuerit huius legis author & inuentor.

ALcorani legem latam fuiſſe à viro iniquo, rapaci, mœcho, homicida, falſo Prophera, reuelationibus, impoſturis, crudelitate, & alijs flagitijs, fallacijs & erroribus referto, clariſsimè apparet legenti eiuſdem Mahometi vitam, à grauiſsimis authoribus conſcriptam Ex quibus omnibus doctiſsime Cardinalis Turrecremat c. 1. contra errores Mahometi pulchre eius mores vitamque deſcribit his verbis.

Beatus, inquit Euãgeliſta in Apocal. deſcribens tribulationes Eccleſiæ, Mahometi & ſuorum futuram perſecutionem prædicens, eam ſequentibus verbis Apoc. 13. cap. proponit *Vidi aliam beſtiam aſcendentem de terra, & habebat cornua duo ſimilia Agni, & loquebatur ſicut Draco, & poteſtatem prioris omnem faciebat in conſpectu eius & fecit terram & habitatores in ea adorare beſtiam primam, cuius curata eſt plaga mortis, & fecit ſigna magna & etiam ignem de cælo fecit deſcendere in terram in conſpectu omnium hominum, & ſeduxit habitatores in terra propter ſigna, quæ ſunt data illi facere in conſpectu beſtiæ; dicit habitatoribus in terra: vt faciant imaginem beſtiæ quæ habet plagas gladij, & datum eſt illi vt daret ſpiritum beſtiæ, & imagini, & vt loquatur imago beſtiæ & faceret vt quicunque non adora-*

Digitized by Google

doraverit imaginem bestiæ occidatur. In quibus verbis Mahometus inter omnes hæreticos à fidelibus maxime venit execrandus octo nominibus.

Primo quia fuit sceleſtiſsimæ vitæ, vnde dicitur, *Vidi aliam bestianis,*

Secundo quia fuit prædo cupidiſsimus, vnde dicitur, *ascendentem de terra.*

Tertio, quia simulator sanctitatis pessimus, vnde dicitur, *& habebat cornua duo similia agni.*

Quarto, quia fuit in doctrina virulentiſsimus hinc ipsi conuenit, *Et loquebatur sicut Draco.*

Quinto, quia fuit in malis operandis studioſiſsimus; hinc rectè, *Et potestatem prioris omnem faciebat,*

Sexto, quia fuit temerarius arrogantiſsimus; vnde conuenienter, *fecit terram & habitatores in ea adorare bestiam.*

Septimo, quia fuit seductor periculoſiſsimus, bene ipsi appropriatur, *Et fecit signa magna.*

Octauo, quia fuit Tyrannus crudeliſsimus, vnde dicitur, *quicunque non adoraverit imaginem bestiæ, occidatur:*

Describitur ergo Mahometus vita sceleſtiſsimus cum subiungitur: *Vidi aliam bestiam,* videlicet Mahometum vitam voluptuosam (quæ bestialis
Aristot. dicitur Philosopho primo Ethicorum) ducentem. Nam fuit tanto libidinis ardore succensus, vt se iactaret super XL. homines virtutem generatiuam, & potestatem coëundi diuinitus conceſſam habere, & præterea concumbendi cum omnibus mulieribus, quæ se ei proſtituere vellent gratis, habuit ipse 15. vxores & 2. ancillas.

Secundo describitur prædo auariſsimus his verbis, *Ascendentem de terra:* quia per mercationes & rapinas ascendit de paupertate ad diuitias. Mahometus enim vtroque parente orbatus, sub Manophi Auunculi sui tutela pueritiæ annos agebat; Idolorum tunc temporis cultui cum vniuersa gẽte Arabum inseruiens. Post aliquot autem annos mercenarius factus viduæ cuiusdam Cadigæ camelis agendis præfectus est, cum quibus in Syriam, aliasque regiones proficiscens innumera commisit latrocinia: tandẽ suæ Dominę coniugio potitus, rebus & nomine auctus est: atque ita de ignobili & egeno in diuitem & famosum euectus. Et quia auaritia, vt dicit Ambrosius, quo plus alcenderit, eo ad altiora festinat, in tantam prorupit superbiam, vt regnum Arabum sibi polliceretur, nisi suos timeret contribules, quod eum pro Rege non tenerent, cum ipsi essent illo maiores.

Tertio, describitur vt simulator sanctitatis, *Habens* nimirum *duo cornua similia agni,* id est Christi: cuius duo cornua dicuntur Prophetia & nouæ legis latio, vnde Luc. 7. *Propheta magnus surrexit in nobis.* Mahometus autem videns sibi ad regnum vsurpandum vires deesse, dolo vsus est; vt qui Rex esse non poterat, Prophetam se simularet, legemque sibi à Deo reuelatam mentiretur

Digitized by Google

mentiretur, vt infra fauente Deo ostendemus.

Quarto, dum dicitur *Loqui sicut Draco*. Notatur eius doctrina dolosa & venenosa, qua Agarenos, seu Saracenos infecit: hæ sunt enim draconis proprietates, vt occulte & fraudulenter decipiat, & venenum infundat. Narratur in quadam Chronica, quod Clericus quidam cum in Curia Romana, honorem quem ambiebat, assequi nequisset, indignatus, in partes vltramarinas confugit, innumerabilemque populum sua simulatione ad se traxit: cui cum Mahometum præficere vellet, columbá nutrijt granis in auribus Mahometi positis, ita vt columba super eius humeros stare, & de auribus eius cibum sumere assuefacta quotiescunque eum videret, super humeros eius prosiliens rostrum in aurem immitteret. Hic ergo Clericus populum conuocans dixit, se illum velle præficere, quem Spiritus sanctus in specie columbæ monstraret, statimque columbam secrete emisit: illa super humerum Mahometi euolans, rostrum in eius aurem immisit: quo viso, populus credidit Spiritum sanctum esse, qui super illũ descenderet, ac verba Dei in eius aurem inflaret. Et sic Mahometus Saracenos ad legem suam seduxit, ad eamq, quasi diuinam recipiendá pertinaciter animauit, qui ipsi adhærentes Regnũ Persidis, & Orientalis Imperij fines vsque ad Alexandriam inuaserunt. Alibi tamen legitur, Monachum quendam Sergium nomine, Nestoriana labe infectum, ab Ecclesia & Monasterio exturbatum in Arabiam confugisse, Mahomætoque adhæsisse, qui ipsum de nouo & veteri testamento plura edocuit secundũ Nestorij Magistri sui intellectum, saluatorem nostrum Deum esse negãtis, & partim prout sibi visum est, simulque Apocryphorũ fabulis eum plenissime imbuens, Christianum Nestorianum effecit, vt tota iniquitatis plenitudo in Mahometum confluueret, & nihil ei ad perditionem sui vel aliorum deesset. Adiuncti sunt Iudæi Hęretico, qui ne verus Christianus fieret, dolose precauentes, huiusmodi nouis rebus inhianti non scripturarum virtutem, sed fabulas suas, quibus nunc adhuc abundant, ipsi Mahometo insibilarunt. Sic ab optimis Doctoribus Iudæis & Hęreticis, Mahometus instructus Alcoranũ suum condidit, & tam ex fabulis Iudaicis quam ex hæreticorum venenis confectam, nefariam scripturam barbaro suo modo contexuit; quem paulatim per Tomos à Gabriele, cuius nomen è sacra scriptura cognouerat, sibi allatum mentitus, gentem Deũ ignorãtẽ lethali haustu infecit: & in ore taliũ omniũ calices melle liniens, subsequẽte mortifero veneno, animas & corpora gentis miserę (proh dolor) interemit. Bene ergo dicit Ioan. Euang. quod vt draco loquutus est.

Quinto reprobus Mahometus describitur à B. Ioanne, in malis operãdis studiosissimus insectator; cum dicitur: *Et potestatem prioris bestiæ omnem faciebat in conspectu eius*. iuxta Magistrum Nicolaum de Lira: Modus primi

Regis in aliquo Regno, eſt regnum ſuum firmare, & dilatare quantum poteſt; quod fecit ipſe Mahometus, & ideo dicitur, *Poteſtatem prioris omnem faciebat*, quia quicquid ſolet facere primus Rex, ad firmandam & dilatandam ſuam poteſtatem, ipſe diligentiſsime peragebat, *In conſpectu eius*, id eſt, prout ſibi ad ſuum intentum expediens videbatur. Vbi notandum quod Mahometus ad firmandam & dilatãdam legem ſuã, ſiue poteſtatem, quatuor aſtutijs, vel cautelis vſus ſit.

Prima eſt: vt de lege ſua nõ ratione diſputaretur ſed gladio: timuit enim quod ſi inter ſapientes ventilaretur, facillimè vana & perniciosa oſtenderetur.

Secunda eſt, Ne Saraceni ſtudijs Philoſophię vacarẽt, per quæ legis ſuę falſitas vel ſolo naturali iudicio ſatis manifeſta detegeretur.

Tertia eſt, Quod in principio legem ſuam non niſi ruſticis, & ſimplicioribus hominibus perſuaſerit apud quod Propheram ſe mentitus, quibus eo facilius perſuaſit, & obtinuit fraudulenta ſua machinatione quanto ipſi rudiores & honeſtæ ciuilitatis ac humanæ prudentiæ magis erant expertes: quibus per agros, & villulas incompoſite & agreſte viuentibus facillimè ſe Dei nuncium & Propheram eſſe perſuadebat: vtpote qui, inter veritatem & mẽdacium, inter fatuitatem & ſapientiam quid diſtaret, diſcernere neſciebãt, nec parum ipſi profuit Aſtrologi cuiuſdam fauor & cõſilium, quo latrones, ſicarios, & quicquid potuit peſtiferæ gentis ſibi vniuit quorum auxilio terrorem ſuum ſuper multos non leuiter auxit.

Quarta eſt, quod in lege libidinis & voluptatis frena laxauerit, quam carnales homines mente corrupti libenter amplectũtur: & ita patet, qualiter in dilatatione ſuæ ſectæ in malis operandis fuerit ſtudioſiſsimus.

Sexto impudens Mahometus deſcribitur à B. Ioan. Euangeliſta temerarius arrogantiſsimus: cum dicitur *fecit terram ſuam, & habitantes in ea adorare beſtiam primam* id eſt ſeipſum, qui dicitur beſtia ratione prius aſsignata: adorare non dico tanquam Deum, ſed ſicut Prophetam Dei ſummum, talem enim ſe prædicauit, & creditus eſt à gente ſua illa ſtulta: tantæ autẽ temeritatis fuiſſe legitur vt ausus fuerit dicere, Credite in Deum, & in Nuncium eius Mahometum: Obedite Deo & Nũcio eius: Sequimini Deũ, & Nuncium eius. Quod profecto verbum arrogantiſsimum fuit, ſicut infra oſtendemus; vbi ipſum non Dei Nuncium, ſed pſeudoprophetam manifeſta ratione demonſtrabimus.

Septimo impius Mahometus deſcribitur à B. Ioanne ſeductor periculoſiſsimus his verbis: *Fecit ſigna magna*, falſa tamen, vt etiam faceret ignem de cælo in terram deſcendere: hic vt manifeſte patet, & dicit Magiſter Nicolaus de Lira ignis metaphoricè accipitur, ſicut & alia quæ dicuntur hic. Mahometus enim iam magnus effectus, epileptica paſsione cadere cæpit; quamob-

quamobrem ne vel apud vxorem, vel populum ſuum vilipenderetur; ſe hoc pati ex apparitione Gabrielis Archangeli commentus eſt; vtpote non valens eius refulgentiam ſuſtinere: ſicut Daniel c. 10. dicit Angelo ſibi apparenti: *Domine mi in viſione tua diſſolutæ ſunt compagines meæ, & nihil in me remanſit virium:* Angeli vero ignis vocantur ſecundum illud Pſalmi. *Qui facit Angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ignem vrentem.* Verum quia id falſo à Mahometo erat commentum; ideo ſubiungitur, *in conſpectu hominum*, id eſt in opinione falſa ſibi credentium. Commenti etiam ſunt ipſius Diſcipuli, quod Lunam ad ſe vocatam fecerit deſcendere, qua ratione luminis conuenit cum igne, & hic ſecundum vanam opinionem hominum ignem deſcendere curauit: & ita vt ſequitur, *ſeduxit in terra habitantes*, per ſe & diſcipulos ſuos, propter ſigna quæ falſo dicta ſunt de eo, & ab hominibus beſtialibus credita.

Octauo, nefarius Mahometus à Ioanne Euangeliſta crudeliſſimus Tyrannus dicitur per hęc verba: *Habitantibus in terra* ſibi ſubiecta, ſcilicet, *vt faciant imaginem beſtiæ.* Dicitur autem eius Imago lex ab eo data, in qua repręſentatur eius conditio & vita, & præcipit firmiter ſub pęna mortis illam cuſtodiri, & hoc eſt quod dicitur, *vt faciant imaginem*, id eſt, opere impleant eius legẽ. *Et datum eſt ei*, id eſt, permiſſum à Deo, *vt daret ſpiritum imagini*, id eſt, vigorẽ ſuę legi. Lex enim dicitur viua, quamdiu viget, & mortua, quando alteratur. *Vt loquatur imago beſtiæ*, id eſt, ſententiam ſuam oſtẽdat, ſicut dicitur, Lex talis loquitur in tali caſu, nam omnia fere accipiuntur metaphoricè. ſequitur, *Et quicunque non adorauerit imaginem beſtiæ*, id eſt, legem beſtialem Mahometi non receperit, & non coluerit, *occidatur: Et faciet* per violẽtiam, *omnes*, puſillos, & magnos, diuites, & pauperes, liberos, & ſeruos *habere characterem in manu dextra*, id eſt, in opere, *& in frontibus ſuis*, per oris confeſsionem Hactenus ex Turrecremata.

Digitized by Google

dum attonitus miratur, diuinitus ei annunciatum est eam fuisse præsignificationem quandam plurimorum Prophetarum, ex quibus oriundus esset Mahometus; quem quatuor tantum annis natum inuisit Archangelus Gabriel, qui etiam antea de cælo descenderat, cum septuaginta Angelorũ millibus, vt mundo eius natiuitatem testaretur, & qui postea cælitus eam legem detulit, quæ deinceps à Mahometo toti mundo erat imponenda? Mitto diuisam in duas partes lunam, & huius generis quædam alia. Neque enim, inquiunt Saraceni, Mahometus adeò erat stolidus, vt Prophetam & Apostolum Dei se venditaret, sine illo argumento, quo Deus semper omnes sine exceptione eiusmodi Prophetas voluit esse ornatos: neque Arabes, Persę, Asiatici & Ægyptij qui eius Alcoranum susceperunt, adeo erant agrestes & barbari, vt vnico verbo victi, fidem veterem voluerint proijcere, & nouam vndecunque oblatam arripere.

Tertiò, quia Mahometus (inquiunt Saraceni) non solum ad reformãdum orbem, sed etiam ad castigandum, ob neglectam Christi sanctissimã doctrinam & Religionem, vltimo loco fuit missus; idcirco post ea miracula, suæ diuinæ vocationis indicia cũm prædicatione Alcorani gladium copulauit: Deum enim aiunt illi per Gabrielem, Alcoranum misisse, præcepisseque, vt eum per orbem terrarum publicaret, simulque gladium tradidisse quo repugnantes castigaret: hancque contendunt Saraceni legem esse ipsissimam Dei voluntatem, veritatem certam; in qua promulganda, si operam suam poneret, Deum ei affuturum & fœlicibus auspicijs conatum eius ad optatos exitus prouecturum. Et his promissis euenta (inquiunt) pulcherrimè responderunt. Rem siquidem aggressus mirabili fœlicitate Regiones maximas subiugauit, Arabiam, Asiam, Persiam, & alias plurimas: neque potentissimus Romanorũ Imperator, eius cursum potuit retardare, aut hominum extinguere ardorem, aut amissas prouincias recuperare, aut vnquam extirpare quam ille fidem seuerat: quę & ijs in locis ad hunc vsque diem firma constansque permansit, & extremas Orientis plagas peruasit. Vnde sibi ipsis facile persuaserunt, (imo hoc est potissimum huius sectæ fundamentum) Deum primò misisse humano generi Moysem, deinde abrogata lege Christum Iesum, instructos facultate & virtute prodigiorum: hominibus vero non obsequentibus eorum dictis, misisse postremo Mahometum sine miraculis, armatum, vt quos non mouerant miracula, arma compellerent: ac proinde Mahometum fuisse postremum nuncium, nec futurum alium post ipsum.

Contra huiusmodi igitur deliria statuendum primum, Mahometum nulla fecisse miracula. Secundum, Non fuisse Dei nuncium neque Apostolum; ac tertium proinde, Non fuisse vltimo loco à Deo missum, quartum, Ipsum non esse Dei Prophetam.

Mahometum nullum operatum fuisse miraculum. §. I.

DE prima huius assertionis parte sufficiat nunc attigisse breuiter Mahometum nullum operatum fuisse miraculum: quis enim non aduertat, ea omnia quæ à Saracenis finguntur, vt eius commendent miracula, esse falsas eorum imitationes quæ in Saluatore nostro gesta sunt. Descendit super eum (quod ipsi non negant) in Iordane Spiritus sanctus, descendit quando nascebatur multitudo Angelorum cælestium: salutauit Mariam virginem Archangelus Gabriel, eique lætissimum illud nũtium de Christo carnem suscepturo detulit. Ista quia visa sunt Mahometo plausibilia, & ad populum inescandum idonea, partim præstigijs, partim apertis mendacijs ad sẽ traduxit. Deinde hæc omnia à nemine, nisi ab ipso authore visa sunt, imò hæc & alia conficta fabulæ sunt, & contraria ipsi Alcorano. Prohibet enim Mahometus de se aliquid tale credere, præterquam quæ scripta sunt in Alcorano De omnibus Prophetis dicit: Multi multa mentiti sunt; quod ne de me existiment quidam, id solum de me verum credatur, quod Alcorani authoritate fulcitur. Ille enim cùm miracula non feciſſet, & hoc ostendere volens, introducit Deum loquentem & dicentem: Dixit Dominus ad me, propter hoc miracula te facere non permitto; ne tibi propter miracula eueniat, quod & aliis Prophetis accidit. suo igitur testimonio conuincitur nullum feciſſe. Ait enim, quòd cùm homines ei dicerent, Ostende nobis aliquod signum sicut fecit Moyses, Christus, & alij Prophetæ; respondit, quòd mundus non credidit ijs, sed dixit, incantatores esse, propter hoc Deus non permisit mihi miracula facere. non enim credidissent: sed veni in potentia armorum. Quod manifestè falsum esse ex eo patet, quòd paruo negotio credidissent facienti miracula; cui crediderunt sine miraculis, latrocinia, rapinas, adulteria, & id genus plagiá mandanti; quibus perpetrandis genus humanum promissimum est: quod ait de potentia armorum. quod pro miraculo adducit, falsum est. non enim semper fuit victor, vt Moyses & Iesus Naue, & Helias, quos Angelus Domini semper protexit, & victores effecit: Mahometo verò dentes contriti sunt, & facies collisa: hinc ergo non est, quod repente ei magna mundi pars adhęserit; sed quod talia mandata dederit, in quæ homines sine lege, procliues sunt.

Præterea eundem Mahometum nullum patrasse miraculum, ex alio ipsius testimonio manifestè constat: nam & ipse in cap. Prophetarum narrat de quærentibus ab eo miracula fieri, & dicentibus ipsi Mahometo:

Audiuisti

Audiuisti insomnia, blasphemias congregasti, vel fortè poëticè loqueris. Veni ad nos ad minus in vno miraculo, quomodo & nisi sunt priores. Respondit, Subuertimus, inquit Deus, vrbes coram non credentibus, nunquid hi credent, & quomodo spectent ab eo miracula: & respondit eis; Quoniàm qui præcesserunt vos, non crediderunt miraculis, & neque vos etiam miraculis credetis, nisi per ensem. Quibus testimonijs clarè conuincitur, Alcoranum nullis miraculis fulciri. Christiana autem fides quæ ardua docet, & prçcipit, in miraculis manifestis & vtilibus, tum à Christo, tum ab Apostolis editis tota fundata est: & vsque ad præsentia tempora dçmones expelluntur, debiles curantur, mortui resuscitantur: hæc autem miracula Christiani patrarunt, hodieque patrant dicentes Christum crucifixum, verumque Deum esse: & in huius veritatis confirmationem, innumera sunt à Christi cultoribus patrata miracula. Quod si Saraceni dicant esse à nobis ficta ex eo magis conuincuntur: nam aut Christiana Religio diuinis miraculis à toto fere orbe recepta est, aut nullis miraculis confirmata: si primum, diuina est ergo, & digna quæ recipiatur: sin autem nullis, hoc est magis miraculũ, quod absq; miraculis, per homines simplices & idiotas hominibus ardua, naturæque vitijs corruptæ contraria imponentes id fieri potuisset: quod fecerunt Christiani non vi & armis alios interimentes, aut minantes, sed potiùs ab alijs illatam mortem patienter sustinentes.

Mahometum non fuisse Dei Apostolum. §. 2.

SEd iam 2. Mahometũ scilicet Apostolũ, vi & armis nitentẽ, euertamus. Primò quia Dei mos est legẽ statuẽtis per suos ministros & nũcios, nõ violentia armorũ cogere corpora, sed miraculis & suasionibus adducere animos. Hoc fecerunt Moyses & Christus: nã quod Mahometus dicit homines illis non obediuisse, manifestissimũ est mendaciũ: quippe & Moysi dicto audiẽtes fuerunt Iudæi, & totus pene orbis Christo, & nũc plurimæ adhuc gẽtes, & cum Mahometus viueret, pleræque nationes. Manifestius poterat monstrare a Deo esse missum se, si ea egisset quæ sola potest Deus, quæq; illis solis tribuit, quos mittit ipse ad salutẽ hominũ. Nã quòd ait incredulis nulla miracula prodesse seipsenõ intelligit, vt in alijs suis dictis. Quos enim vocat incredulos, si illos qui nullo modo sunt credituri, apud istos non solũ miracula, sed nec arma quicquam profecerint: sin incredulis sunt qui nõ credũt, aut quibus difficile persuadetur, istis certa efficaciora fuerint miracula, quã arma, & mundus ad mirabilia Christi atq; Apostolorũ opera resipuit, non ad victorias Persarũ aut Romanorũ. Sed Mahometus conscius sibi se non habere donũ illud cæleste efficiendi quæ naturæ vires superarẽt, quod erat in prõptu, missum esse se dixit ferro munitũ.

Atqui

Atqui armatus hic victus est aliquando, & luculentum vulnus in ore accepit, vnde molares aliquot & dentes amisit, & in fossam est deiectus, & victus turpiter, & quidem cum pridie victoriam sibi & suis ex cælesti oraculo promisisset: quin etiam cum adhuc esset latro, cæsus sæpe est, vt à Drianitis, quorum camelos inuadebat Mecha redeuntes, & Ciuitas illa quæ nunc eum adorat, capitis aliquando eum damnauit, vt latronem pernicioſissimum: & præmium proposuit, si quis in potestatem vel viuum, vel mortuum redigeret.

Præterea quia in armis sæpe numero videmus accidere, vt peior causa vincat meliorem, vt intelligamus non esse diuinæ æquitatis bella, sed humanæ malitiæ. Verum non ignorauit Mahometus mansuetudinem, clementiam, humanitatem esse potius diuina arma, quã iſta ferrea & chalybea fabrorum manibus conflata; idcirco ait: Missus sum à Deo, ad homines cum pietate & misericordia. Item persuasionem esse potius diuinitatis, quam violentiam & coactionem, idcirco alio in loco inquit: Nulla violentia est in fide. Et rursus: Vim nequaquam propter legem inferatis, cum rectæ prauæque viæ patefactæ sint. Sed nimirum si hoc ipse obseruasset, inualidum fuisset regnum Prophetiæ, & desertus Principatus. Persuasione enim nemo esset vnquã ad assentiẽdum sectæ inductus tam absurdæ ac puerili. At ferri quis fuisset vsus, si nemo cogeretur, & res non esset gladijs gerenda sed rationibus? Idcirco tanquam sui oblitus alibi, dicit: Nisi meam scripturam receperis, & credideris, cælitus esse ad me missam, meque confessus fueris Prophetam esse Dei legatũ; diripiam substantiam tuam omnem, vxorem & liberos tuos captiuos abducam, teq; ipsum interficiam. Et item: Viri boni quid vobis est cum illis incredulis commercij? cum nemine illorum contrahatis vel negotium vel societatẽ, vel amicitiam, nisi prius recta via Dei pugnatum aut prædatum vobiscum exeant: quod si facere recusarint; eos si fieri possit, vbicunque inueneritis, occidite Hæc ille. Quid potest dici vel Deo, vel Prophetę congruentius? Ideoque lingua vestra, eo nomine appellatis eos, qui vobis se adiungunt, quo denotatur, illos se ac rem suam & familiam conseruasse Mahometicæ legis professione.

Deinde quia non cõuenit mitti à Deo, nisi qui Dei sit simillimus sanctitate, innocentia vitæ, sapientia, & alijs virtutibus, quæ in Deo sunt eximię & infinitæ: qualis fuit Moyses, & Moyse melior Christus vel vestri legislatoris testimonio: Mahometus ipse, antequam ad legationem Dei nomine obeundam veniret, pessimus, in legatione ipso peior fuit. Ipse homo apertus & simplex profitetur, quæ negare non poterat, cum haberet conscios & testes suorum flagitiorum, peccatorum se à principio fuisse, & hominem facinorosum, sed condonata sibi esse à Deo peccata. Quæ tandem

dem fuerint priora illa ſcelera? erat prædo, raptor violentus, homicida, adulter impurus, eadem illa poſtquam de cælis deſcendit, obtinuit, nec quicquã mutauit de ſolita impuritate, ac crudelitate. Denique talis fuit, qualem quis filium ſuum eſſe nollet. Quis igitur credat à Deo eſſe electum aliquem ad munus tantum, nec ab eo eſſe meliorem redditum? Poteſt cuiquam tanta bonitas contingere, quin bonum faciat? Poteſt tanta puritas, quin purget? At vero ne quis ſcelera & flagitia, quæ palam Propheta deſignabat, auderet carpere aut vituperare, auctoritatẽ diuinam omnibus interpoſuit, & ſe à Deo iuſſum id facere confirmauit; bella, cædes, rapinas, adulteria. Nec ſatis illi fuit, malũ & ſceleroſum eſſe, niſi etiam nequitię, ac ſcelerum ſuorum auctorem Deũ faceret & cauſam, patrem bonitatis & iuſtitiæ, oſorem vitiorũ. Mouet bella, rapit, occidit, ait ſe cũ potentia publica à Deo miſſum: inceſtat, adulteratur, polluit virgines, & maritatas, facit Deum lenonem ſuũ, & ait ſibi datam à Deo vim generandi quantũ hominibus quadraginta. Quid poteſt dici obſcenius? quorſum hæc generandi tã immanis poteſtas, niſi vt non ſolũ impunè & licenter, ſed cũ aliquapiã Religionis cognitione à muliebri ſimplicitate, & ſuperſtitione admitteretur ad concubitũ, ſinente marito, aut patre, atque etiam auctoritatem numinis reuerente, à quo eſſet illi tale munus conceſſum.

Addamus præterea, ſi à Deo munus hoc conceſſum eſt Mahomero tanto nũtio, & Propheræ, cur nulli vnquam Prophetarũ aliorũ, non dico tantũ, ſed nihil permiſſum eſt tale omnino? Quod ſi donũ eſt hoc & Deo dante, & Propheta accipiente dignũ, nemo non deberet expetere, & ſe in cænum illud fœdiſsimũ immergere. Qui diuinæ naturę atque ingenij vel minimã ac tenuiſsimam particulam mente ac cogitatione comprehendũt, continuò agnoſcunt qualis eſt iſte diuinus Nũcius, qui vim illam ac facultatem tantę turpitudinis; & licentiam adeo particularem & effrenem à Deo ſe accepiſſe gloriaretur? Si tam propinquus, tam acceptus, tam charus erat Deo, impartitus illi fuiſſet Deus non turpitudinem opũ, non voluptatũ, non rapinarũ, ſed de ſuarum excellentia virtutũ, quemadmodum Moyſi, Chriſto, Ioanni, & alijs, quos ipſe charos fuiſſe Deo perhibuit.

Nec ſolutio Saracenorũ poteſt ſatisfacere dicentiũ, Etiamſi Mahometus fuerit homo nequã, & perditus; tamen Deus eligit quos vult: quia etiamſi Deus ex peccatoribus iuſtos faciat, ſemel tamen electi à Deo, & in eius amicitiam admiſsi, peccatores eſſe deſinunt, maximè ſi vera eſſent quæ ipſe Mahometus de ſe finxit. Tanta enim cum Deo familiaritas, tam crebra colloquia, lex ipſa cęlitus ipſi miſſa, feciſſent eum ſanctiorem. Quale autem eſt, formulam rectè viuendi, pietatis, ſanctitatis dare Deũ hominibus, per hominẽ ab illis virtutibus alieniſsimũ; vt nihil magis à norma illa diſcreparet, quã vita legati? Quid vero poteſt eſſe ęquius quã vt homines ſe

Digitized by Google

ad exemplum illius componant, quem videant admitti ad consortia Angelorum, ad colloquia Dei, præfici mundo à Deo ipso, ad leges vitæ & sanctitatis condendas.

Sed proprius accedamus ad id quod dicunt, à Deo fuisse promissum Mahometum, id vero erasum à nostris. Nam illo loco quo dicitur: *Et mittã vobis Spiritum consolationis*, Mahometum erat adscriptum, deletum autem à nobis odio Saracenorum. Quæro ante omnia; quinam eraserunt? priores Mahometo, an posteriores: prioribus nulla erat causa; nesciebant enim quis aut qualis Mahometus esset futurus, imo crediturierant optimum, & diuinum Prophetam futurum, qui esset à Christo non solum commendatus, sed iussus expectari. Posteriores non fecerunt; Nam Mahometus iam de eo conqueritur. Quid quod extant Euangelia scripta ante Mahometi ætatem, nec vlla est in eis mentio Mahometi, nec vlla eo loco erasio. Tot scriptores Christiani præcesserunt Mahometum, tam diuersi opinionibus, sectis, affectibus, quis vnquam illorum meminit Mahometi? Quod si Mahometum iussisset Iesus Christus expectari, tantum nobis fuisset nefas, illum priusquam veniret non expectare, & postquam venisset nõ recipere, quam Christum ipsum abnegare. Magnum odium versatur inter Christianos & Saracenos, idem inter Christianos & Iudæos, ac inter Iudæos, & ipsos Saracenos. Mahometus inquit, Moysem fuisse missum à Deo, Iesum vero verbum Dei, natum ex Maria Virgine; & nullus Saracenorum auderet aliter sentire, aut loqui, nec scripturam eradere, non amore Christi, aut nostri, sed propter testimonium Mahometi, quare ergo idem non est credendum nobis Christianis? Nos libros veteris testamenti legimus, veneramur, oracula esse Dei omnipotentis pro certo habemus: Moysem virum Dei, Prophetas sanctos fuisse credimus homines, ex testimonio Iesu Christi, qui si Mahometum nobis commendasset, sanctior etiam nobis esset illis omnibus: quemadmodum Ioannes Baptista de quo Elogium fuit Christi, *Inter natos de mulieribus non surrexisse maiorem*. Nec aliter expectatus & desideratus fuisset à nostris Mahometus, quam Spiritus ille cõsolationis ab Apostolis; qui decimo post Christi ascensionem die, diuinis muneribus Apostolos repleuit.

Mahometus non fuit postremus Dei Nuncius. §. 3.

DEnique asserunt Saraceni postremum Dei nuncium fuisse Mahmoetũ quod çquè falsum & ridiculum est, ac alia quæ ipsi mentiuntur: Nam ratio ipsa postulat, vt præstantissima legatio præstantissimo legato commendetur. Cum res est absoluenda ingens & maximi momenti, & ad summam

mam Regni pertinens,quis mittitur nisi Regi proximus & intimus,vel interdum Rex ipse venit in colloquium cum ijs quibuscum agitur. Primum enim res per inferiores tractatur,ad vltimum vero,vt plena sit in consummatione authoritas,per eum qui summæ sit authoritatis. Conferamus iam Christum cum Mahometo,non ex nostra prædicatione,sed ex Alcorano,& Saracenorum secta. Christus verbum Dei,Mahometus homo merus. Christus Messias promissus patribus,nunciatus ab Angelo Virgini excellentissimæ:Mahometus obscurus & ignobilis. Christus semper Sanctus,Mahometus aliquando profanus errabundus & latro,ac Idolorum cultor. Christus doctor sapientissimus:Mahometus omnis eruditionis prorsus expers, nec suum ipsius Alcoranum intelligens. Christus de se, & de suis certus: Mahometus incertus,vt ipse in Alcorano confitetur. Christus viuens,vel, vt ipsi dicunt,raptus in cælum à Deo;vel,vt nos,reductus in vitam;Mahometus mortuus & computrefactus. Denique nec Mahometus negat multo se esse inferiorem Iesu Christo. Vtri ergo par erat legationem postremam mandari, in qua sigillum esset addendum normæ pietatis & vitæ totius ? Conueniebat profecto vel Mahometum, si nuncius esset Dei,cum reliquis Prophetis veniisse ante Iesum, vel post Iesum neminem mitti.

Accedit his,quod Christus ad diuinæ suæ legis confirmationem ea adferebat,quæ videntes dubitare non possent diuinitus fieri,& facultatem omnem naturæ superare. Saraceni enim de illo testificantur, quod reddiderit lumen cæcis,sanitatem leprosis,surdis auditum,mortuis lucem & vitam,& alia innumera. Propheta ipsorum nulla se ait miracula feciisse;cum tamen id præcipuum sit diuinitatis signum: nempe ostendere vel se, vel eum à quo sit missus,maiorem esse & potentiorẽ naturæ legibus, quod & ipsi quantumcunque ignari,etiam inconsiderantes, satis tamen assequuntur; quia Propheta eorum negat se miracula edidisse, aut sibi eam vim à Deo concessam. Miracula nihilominus aliqua ei attribuunt,sed absurda aut ineptâ; quæ satis appareat esse conficta.

Ex his igitur patet, quam ridicula sint quę pro Mahometis apostolatu Saraceni fabulantur.

Mahometum neque fuisse Dei Prophetam. §. 4.

MAhometus cum ad Regni fastigium vi & armis ascendere nõ posset; arte & ingenio magno vsus est;vt qui Rex esse nõ poterat, Prophetam se,& Apostolum Dei simularet;legẽque sibi à Deo reuelatam tanquam summo Dei Prophetę mentitus est. imo non solum Prophetam se effinxit, sed etiam Prophetam generalem, quin & finem & sigillum se omnium

Prophetarum temerè & mendosè asseruit: quæ omnia falsissima sunt, vt ex sequentibus argumentis apertissimè demonstratur.

Primo, quia cum Prophetia sit inspiratio vel reuelatio diuina, rerum euentus immobili veritate denuncians, non potest prophetiæ quæ à Deo est, subesse falsum aliquod siue mendacium: alioquin Deus ipse esset author mendacij. Sed quamplurima de se ipso Mahometus prædixit, quæ non euenerunt; prædixit enim se tertia die resurrecturum; quare à Saracenis vsque ad illud tempus seruatum corpus ita fætore aërem infecit, vt eum quam citissimè sepelire compellerentur. Dixit etiam sibi particulari reuelatione à Deo fuisse concessum, vt sine discrimine vllo, posset cuicunq; mulieri adhærere, vt generaret virum sanctum & Prophetam: at non legitur ipsum genuisse filium aliquem, ex quo tam eius turpitudo quàm prophetiæ falsitas conuincitur. Ipse rursum Mahometus composuit librum in quo scripsit duodecim millia verborum mirabilium; mirantibus autem & quærentibus Saracenis quibusdam ab ipso Mahometo, respondit, solũ tria millia veritatem habere, cætera autem esse falsa. O egregium Dei Prophetam! O summum Dei & veritatis Apostolum! in duodecim mille verbis siue sententijs nouem millia confiteris mendacia? Quare cum in prædicto libro, vt author est Richardus in confutatione legis Mahometi cap. 9. falsum aliquod deprehenditur; respondent Saraceni, & hoc Mahometum dixisse, cum affirmauit non omnia esse vera. Sed & ipso Alcorano, quem Mahometus se à Deo tanquam Propheta accepisse iactat multa continentur falsa, erronea quamplurima; mendacia quasi innumera, vt patet ex erroribus Alcorani initio huius disputationis relatis, & ex aliis infra referendis. Quare, vt etiam ipse Richardus se experientia comperisse testatur, multi Saracenorum, pręcipuè viri periti & sapientes, quasi nullam fidem adhibent Alcorano; & ideo de ipso cum alijs sapientibus disputare recusant, vehementissimeque contristantur, cum ab aliis ipsum legi conspexerint: & ideo vetant ne in alias linguas transferatur: purum autem aurum nec aquam timet, neque ignem: talis est Euangelij doctrina, de qua libenter Christiani cum aliis nationibus disputant, legendumque omnibus offerunt, cupiuntque omnibus prædicari, & in alias linguas transferri.

Secundo, Principaliter prophetia cum sit donum Dei, datur ad vtilitatẽ Ecclesię, sicut & aliæ gratiæ gratis datæ, secundum illud Apostoli 1. Cor. 12. *Vnicuique datur manifestatio Spiritus ad vtilitatem*, sed ea quæ à Mahometo gesta sunt, potius ad destructionem fidei & morum, quam ad ædificationem spectant.

Tertio, Quia licet Prophetiæ donum necessario morum honestatem, mentisque sanctimoniam non requirat; secundum illud Apostoli 1. Cor. 3.

Si ha-

Si habuerim prophetiam, & nouero mysteria omnia, charitatem autem non habuero, nihil sum: & ob id, aliquando mentem peccatoris spiritus tangat Prophetiæ, quædam tamen sunt peccata, vt prudenter annotauit D. Thom. 2. 2. q. 171. art. 4. quæ vsum prophetiæ impediunt, qualia sunt carnalia: quia illa, passionis vehementia mentem à spiritualitate omnino retrahunt, ex quo quis ineptior fit ad prophetiam. Quare Rabbi Moyses apud D. Tho. dixit: Hoc est signum, quod aliquis sit falsus Propheta, quando voluptatibus sæculi detinetur. Cum ergo Mahometus carnalibus voluptatibus maximè fuerit inuolutus, vtpote stupris, libidinibus, adulteriis, homicidiis, spolijs & rapinis, alijsque innumeris flagitiis; manifestè colligitur ipsum non Prophetam Dei fuisse, sed potius de illis, de quibus Ezechiel. 3. *Hæc dicit Dominus Deus, de Prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum, & nihil vident.*

Quarto, Impossibile est esse Prophetam Domini illum, qui in doctrinis & denunciationibus propheticis sibi aduersatur: hoc passim inuenitur in lege Alcorani, spiritu Prophetico à Mahometo composita. Et confirmatur quia Deus sibi ipsi contrarius esse nequit: at Mahometus in plurimis diuinæ legi, antiquis Prophetarum prædictionibus, & Christi Euangelio contraria docuit, vt constat legentibus Alcoranum: manifestum est igitur, ipsum non esse Prophetam Dei.

Quinto, Propheta dicitur, quasi procul fans, hoc est ignota, siue pręterita, siue futura prænuncians; at Mahometus ignota nulla præterita dixit: quòd si aliqua de Adamo, de Noe, de Abraham, de Moyse enarrasse legitur; non ea illa puritate, qua in fontibus scripturæ sacræ inueniebantur, accepit: sed multa permiscens mendacia, totam pene scripturam infecit. Et vt alia prætermittam, quod clarius mendaciũ seu potius delirium, quam asserere Virginem Mariam fuisse filiam Abrahami, & Abrahamũ fuisse Patrem Moysi & Aaron; ita palam affirmat in cap. Abraham: & in cap. Mariem, hoc est, Mariam, docet Mariam Matrem Christi, sororem fuisse Aaron: & quod Moyses, & Aaron habuerint quandam Sororẽ quæ Maria appellabatur, & quod hi tres erant filij Abraham. quid ineptius, aut fabulosius? cum inter hanc Mariam, & B. Virginem Mariam matrem Iesu Christi Saluatoris nostri, mille quingenti anni interfuerint: quare captus est Mahometus in mendacio tam manifesto, Deo sic permittente, vt quilibet facilè deceptionẽ animaduerteret.

Deinde de Patriarchis, vt de Abrahamo, Isaac, & Iacob (itemque de Patriarcha Noë) affirmat quod fuerint Saraceni, & quod propterea diluuium venerit super terram; quia Noë prædicante hominibus, vt fierent Saraceni, ipsi renuebant: quæ omnia ridicula & fabulosa sunt: tũ quia ipse Mahometus, sicut ipsemet docet in Alcorano, in c. Elcaminar, ait sibi ex persona Dei

fuisse mandatum, vt sit primus Saracenus in mundo: tum quia Patriarchæ isti fuerunt Christianorum, Iudæorum, ac Saracenorum progenitores, ac proinde non plus Saraceni quam Christiani sunt appellandi. De Apostolis etiam vt ad Euangelij tempora descendamus, dicit in cap. Abraham quod illi testati sunt & dixerunt Christo, quod essent Saraceni imitatoresque Apostoli Mahometi; quod itidem mendacium est apertissimum. Christus enim & Apostoli Mahometū (qui se ipso testante fuit primus Saracenorum) præcesserunt plusquam sexcentis annis. De Christo vero nec esse Deum, nec Filium Dei mentitus est: & quod mirabile est vt credatur, affirmauit Christum neque crucifixum neque mortuum fuisse. Res adeo toti orbi, & per tot sæcula Iudæis, gentibus omnibusque nationibus notissima, vt amentia sit eam negare. De se ipso denique affirmat: Christum prophetasse, dixisseque in Euangelio, Annuncio vobis de nuncio Dei, qui post me veniet, & nomen eius Mahometus: hic enim mendacium est crassissimum, sicut & alia, cum nihil tale sit apud Euangelium, nisi velimus Christum de eo prophetasse, quando dixit Matth. 7. Pseudoprophetas venturos post se, qui intus forent lupi rapaces.

Ex quibus non obscure colligitur Mahometum circa præterita mendosum fuisse Prophetam, cum tot mendacijs veritatem corruperit. Quantum vero ad futurorum prædictionem attinet: nihil fere prophetauit, excepto illo de Resurrectione sui corporis. Quare excludendus est à numero Prophetarum.

Denique sapientiæ primo dicitur: *Spiritus disciplinæ effugiet fictum*: sed Mahometus maxime fuit fictus, & sanctitatis simulator, seductor hominum, omniumque sceleratissimus. Ergo impossibile est ipsum fuisse Dei Prophetam. Nec valet Saracenorum solutio, dicentium, Moysem & Dauid homicidas peccatoresque fuisse; & dono Prophetiæ præditos: quia etsi illi aliquando peccauerint, egerunt tamen pœnitentiam de peccatis suis, nec in illis continuo perseuerarunt: Mahometus vero nec cessauit à scelere; nec pœnituit de peccatis; tū quia aliud est esse Prophetam moribus improbum; aliud vero esse falsum, hæreticum, aut infidelē; mendosa ac turpia ac legi Dei contraria prophetantem seu docentem: quod nullatenus in Dei Propheta inueniri potest; cum Deus testis falsitatis non sit.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT III.

Legem Alcorani nulla ratione esse à Deo.

CVm reprobus Mahometus nõ fuerit verus Dei Apostolus, neque Propheta, sed potius Pseudopropheta, facile erit deducere eius sectam siue doctrinam execrabilem, non esse â Deo latam; quod clariùs apparebit, si per singulas legis diuinę conditiones discurramus, quas Psalmista breuiter, cõpendiosè tamen, Psal. 118. illis verbis præscripsit. *Lex Domini immaculata, conuertens animas, testimonium* Domini *fidele, sapientiam præstans parvulis.* Ex quibus quinque conditiones legis quæ à Deo est, ostenduntur, quarum nulla legi, siue sectæ Mahometi quadrat, vt patet ad singulas descendendo.

Prima conditio legis diuinę est, quod sit rationi cõsona; quæ ostenditur cum dicitur (*lex*) Nam iuxta Philosop. 2. Ethic. *Lex est ideo quod ratione constat.* Et Tullius: *Lex nihil aliud est quam recta à numine* Deorum *tracta ratio*: ex qua legis conditione luce clariùs colligitur, illam non esse à Deo datam legem, in qua traduntur quæ omnino à ratione discordant. In secta autem Mahometi multa continentur rectæ dissona rationi, imò quæ bestialia sunt, vt fornicationes, adulteria, peccata contra naturã, furta, & rapinę: de quibus infra latius dicemus: Quare manifestum est illam legem à Deo non esse.

Secunda legis diuinę conditio est, vt sit honesta, iusta & sancta præcipiens; id enim notatur à Psalmista illa particula (*immaculata*) quam etiam conditionem Tullius confirmat dicens: *Lex est recta ratio à* Deo *summo tracta, imponens honesta, & prohibens contraria*: hic enim est proprius legis effectus iuxta Aristotelem secundo. Etic or. homines inducere ad virtutem. Virtus autem est, quæ bonum facit habentem, ac opus eius reddit honestum. Cum igitur secta & doctrina Mahumeti inhonesta & turpia multa contineat, vt ex dictis, & infra dicendis constabit euidentissime, non erit à Deo, qui cum sit sanctissimus, non nisi sancta præcipere potest.

Et quamuis in Alcorano ieiunium, oratio, & eleemosyna commendentur; ista tamen opera, quę secundũ se optima & honesta sunt, non quidem primò inuenta sunt ab ipso Mahometo: sed ea mendicauit tum à Patribus veteris testamenti, Moyse, & Elia, & aliis; tum potissimùm à Christo Domino, eaque didicit à doctrina legis veteris & nouæ. Quare ipse eorum operum primus Magister non fuit: fatemur tamen ipsum primũ auctorem monstrosi ieiunij extitisse, ita vt non aliud videatur instituisse ieiunium, quam vt postea & finito voluptuosius, & appetentius excitetur omnis libido & turpitudo.

Tertia

Tertia legis diuinæ conditio est; quod non solum exteriores actus hominis, sed etiam interiores dirigat, & ad Deum conuertat. Manifestum est enim quod vnusquisque legislator ad suum finem principaliter per leges homines dirigere intendit, sicut Dux exercitus ad victoriam, & rector Ciuitatis ad pacem: finis autem quem Deus intendit per legem quam ipse dat, est ipse Deus, ergo lex quæ à Deo est, hominem ad Deum ordinare intendit, & ita conuertere animas ad Deum, vt illi fide & amore inhæreant. Ex hoc capite luce clarius apparet, à Deo opt. Max. qui vult omnes homines sanctos esse, legem Mahometi non emanasse, quæ animas non conuertit ad Deum, vt illi adhæreant; sed auertit, nec dirigit actus interiores, imo nec exteriores ad virtutum & sanctitatis opera; sed potius ad spurcitiem & maximas obscenitates.

Quarta diuinæ legis proprietas est: quod habeat *testimonium fidele* certitudinis suæ, & rectitudinis: sicut enim veritas quæ subiacet facultati naturali intellectus, declaratur & firmatur per reductionem ad prima principia per se nota; sic veritas quæ transcendit naturale lumen interitus, qualis est doctrina fidei Catholicæ, declaratur & firmatur per opera miraculosa, soli Deo possibilia. Quare ad persuadendam nouam fidem, legem, aut alicuius personæ extraordinariam missionem, miracula efficacia, & sufficientia sunt necessaria. sic declarata & confirmata est veritas veteris legis, quia, vt habetur Exod. 19. in datione legis, audiri cœperunt tonitrua, micare fulgura, & nubes densissimæ terram operiere. hoc etiam modo confirmata est lex Euangelij miraculis factis coram Principibus huius mundi, tam per Christum, quam per suos discipulos: Ioan. 15. de se ipso inquit Christus, *si opera non fecissem in eis quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent.* Et ipse Mahometus Christum in miraculis & signis maximis fatetur in 5 cap. quartæ definitionis Alcorani, his verbis: Filius tuus (alloquitur enim B. Virginem Mariam) cæcos, ac mutos curabit, leprosos mundabit, mortuos suscitabit: quę cuncta credentibus in Deum miracula censentur, & idem repetit in cap. 13. Et de discipulis Marci vlt. dicitur: *Illi autem prædicauerunt vbique Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.* Hinc Propheta opera Christi præuidens, esse sufficientissima testimonia veritatis doctrinæ eius ait: *Testimonia tua credibilia facta sunt nimis.* Præterea, Qui mittitur, debet ostendere testimonio eius à quo mittitur, sibi traditam authoritatem; alioquin nemo tenetur eum recipere: nam sicut, qui mittitur à Prælato ad prædicãdum, vel à Principe, legationis alicuius explendæ causa; Principis ostendere debet testimonium vel Prælati, nimirum litteras eius sigillo munitas: ita qui à solo Deo mittitur, sigillum Dei ostendere debet, quod nil aliud est, quam miraculum. Sic enim dicitur Marci vltimo, vt supra; *Et sermonem confirmante sequentibus signis.* Et ad Hebræos 2. *Contestante Deo signis & virtutibus.*

Vnde

Digitized by Google

Vnde miraculum est testimonium sufficiens, ad confirmandam alicuius legis veritatem: nam verum miraculum fieri non potest, nisi Dei virtute. Quare quod miraculo confirmatur, Dei testimonio confirmatur: Deus autem non potest esse testis mendacij. Igitur quod miraculo confirmatur verum sit necesse est, & ex consequenti, vbi nulla sunt vera miracula, vera fides non est. Quare cùm Mahometus, vt testatur Damascenus lib de 100. hæresibus circa finem, nullo testimonio probare potuerit suam legem, clare constat, ipsum non esse Prophetam neque Apostolum Dei.

Quinta conditio, Proprium est legis diuinæ quòd sit *sapientiam præstans paruulis*, id est populis. Dicitur autem sapientia, quasi sapida scientia: quia cælestium & diuinorum contemplatione, dilectione, & dulcedine mentem perfundit, quia suo splendore intellectum illuminat, & affectum mellifluo inebriat amore. Hæc autem legi Mahometis non conueniunt, quæ carnalitatis & luxuriæ sordibus plena est, &c.

Aliæ conditiones, quæ propriæ sunt legis diuinæ, in Alcorano minimè inueniuntur: vt sunt quòd vera in omnibus contineat, & doceat; hæc autem secta erroribus & mendacijs scatet; vt infra clarissimè constabit. Præterea quòd grauia & solida tradat non fabulas: hæc autem lex plena est fabulis, nugis, vanitatibus, ac innumeris rebus inter sese pugnantibus & contradicentibus: quare sibi constans in omnibus non est, vt ex dicendis latius apparebit. Quibus omnibus probè consideratis, mirari quispiam satis nequeat: quomodo vel somnianti, nedum sapienti persuader potuerit, Mahometum Prophetam esse: cum vita, & doctrina non solùm diuinę religioni, sed etiam humanæ honestati ita repugnet; vt eum vel bruta animantia abominari debeant.

Porrò quis vnquam sanctorum, aut diuinorum nunciorum se in terrore gladij missum gloriatus est? quis ita facinorosè vixit? quis denique tot spurcitias docuit? aut quis ita gulæ & libidini genus humanum prostituit?

CAPVT IV.

Legem Mahometi esse irrationabilem, ex parte eorum quæ docet, præcipit, permittit, & continet.

REstat vt ex parte materiæ, Alcorani legem esse irrationabilem demonstremus: & omissis alijs capitibus, esse irrationabilem deduce-

Digitized by Google

mus,primò ex eo quòd manifesta continet mendacia & contradictiones. Secundò quia docet ea quę cum recta ratione stare non possunt. Tertiò, quia est lex turpitudine plena: perpittens etiam illa quæ sunt naturæ legi contraria. Quartò,quia est iniqua & violenta.

Legem Alcorani esse irrationabilem quia aperta continet mendacia, & quamplurimas contrarietates. §. 1.

INnumera sunt mendacia,& nugæ manifestæ , quas Mahometus tam voce , quam scriptis docuit : protulit enim mendacia de se ipso, de Christianis , de Iudęis, de Apostolis , de Patriarchis , de dęmonibus, de Angelis , de Virgine Sanctissima, de Christo, de Deo, ac denique de scriptura sacra tam veteris quàm noui Testamenti . Et quoniam immensum esset omnes eius fallacias , impostura sque confutare, (centum enim & tredecim fabulas de isto impostore ex Euodio Monacho Euthymius in sua Panoplia recenset) ideo de selectioribus quibusdam tantum dicemus.

Mendacium est,Scripturam sacram tam Veteris, quàm noui Testamenti esse corruptam. §. 2.

Scriptura sacra corruptio non est.

MAhometus sequutus Manichæos , alios que antiquos hæreticos, asseruit in scripturis tam Veteris quàm noui Testamenti multa tam à Iudæis quàm à Christianis falsata, multa quoque superaddita, ac multa subtracta fuisse ; ita vt nihil veritatis in lege & Euangelijs permanserit,nisi quantum est in Alcorano : qui ideò eam sententiam & errorem amplexus est, vt Alcorani secta scripturæ testimonijs non superaretur,ipse que liberius pro sua libidine aberraret: quemadmodum Augustinus de Manichæis lib.32. cap. 19. contra Faustum scripsit: *Videtis ergo,* inquit,*id vos agere, vt omnis de medio scripturarum auferatur authoritas, vt suus cuiq; animus author sit.*

Hoc autem impijssimum mendacium multis clarissimisque argumentis conuincitur.

Primo,eodem argumento,quo Augustinus supra cap.16.vtitur contra Manichęum

Digitized by Google

Manichæum. Nam cùm Mahometus errores ſuos ex ſcripturis confirmat, & tamen eaſdem eſſe corruptas oſtendit, ita ſanè agere videtur ac ſi quis teſtem ſuum prius dicat eſſe falſitate corruptum; & tunc demum producat eum ad teſtimonium: ſi enim falſati ſunt ac fide carent Scripturæ Codices, qui ante Chriſti aduentum vſque ad hæc tempora, toto orbe terrarum cuſtoditi, commendati ac clarificati peruenerunt; vnde miſer hic & infælix Mahometus veteris, ac noui teſtamẽti ſcripturas accepit? Præcipit ipſe in Alcorano obſeruari legem & Euangelium. Quęro ab eo, an illa quę apud nos ſunt, an alia. Non primum, quia, illa dicit eſſe corrupta; non ſecundum, quia talia in toto orbe non inueniuntur.

Secundo quia ſiquid, quantumuis minimum, in ſcripturis falſatum eſſe dicatur, omnis ſcripturę fides authoritaſque adimitur; ſicut enim de corruptione partis vnius, ſuſpicari licebit, ita de cæteris partibus, cùm nulla potior cauſa ſit, cur hæc magis pars, quam illa incontaminata ſeruari debuerit. Vnde D. Auguſtinus ad Hieronymum Epiſtola 8. *Mihi*, inquit, *videtur exitioſiſsimè credi aliquod in ſanctis literis haberi mendacium, id eſt, eos homines per quos illæ ſcriptæ ſunt, aliquid fuiſſe mentitos: quia admiſſo ſemel in tantæ authoritatis faſtigium aliquo officioſo mendacio; nulla illorum librorum particula remanebit: quæ non, vt cuique videbitur, vel ad mores difficilis, vel ad fidem incredibilis, eadem pernicioſiſsima regula ad mentientis conſilium officiumque referatur*, Quæ ergo fides adhiberi poterit illi ſcripturæ parti, quæ in Alcorano continetur?

Tertio, quia nulla erit ſcriptura, quæ non ſimili ratione, dubia, incerta, ac falſitatis & mendacij ſuſpecta, argui poſsit. *Vnde enim*, inquit Auguſtinus contra Fauſtum l. 33. c. 6. *conſtat eos qui nunc habẽtur Hippocratis eſſe libros, niſi quia ſic eos ab ipſo Hipocratis tempore, vſque ad hoc tempus ſucceſsionis ſeries ita commendauit, vt de his dubitare dementis ſit?* Mahometi, item Alcorani librum vnde nouerunt Saraceni quod ipſius ſit quod incorruptus, ac integer, niſi eadem temporum ſibimet ſuccedentium conteſtatione continua.

Quarta ratio, Ipſe Mahometus in Alcorano dicit in cap. de Iona. Si fueritis in dubio, ait, de hoc quod reuelamus vobis petatis ab illis qui legerunt librum ante nos. Qui autem prius legerunt, ſunt Iudæi, & Chriſtiani, ergo Iudæos & Chriſtianos conſulendos de ſuis dubijs, Saracenis præcipit. Non ergo vitiati ſunt libri Iudæorum & Chriſtianorum tempore Mahometi. Nec poſſunt dicere, quod poſtea fuerint vitiati, dicitur enim in Alcorano in cap. Elchagar. Nos inquam in perſona Dei fecimus deſcendere recordationem Dei & nos eandem cuſtodimus. Lex autem Moyſi, & ſanctum Euangelium apud Saracenos dicuntur recordatio: ergo Deus ſemper apud ſuos fideles teſtimonium ſuæ ſcripturæ conſeruauit ante Mahometum, & conſeruabit poſtea.

Quinta Quia hæc ſcripturarum corruptela vel eſſet generalis & manifeſta,vel particularis & occulta:Non primum,quia ſic aliæ nationes hanc corruptionem cognouiſſent,at nulla eam cognouit.Non ſecundum, quia ſaltem aliqui Codices incorrupti remanſiſſent:at in omni lingua , & vbique inuenitur lex & Euangelium vniformiter ſcripta.

Sexta,Lex vetus eadem lingua & litera,qua in Sinai data eſt Patribus, per Moyſem apud Iudæos vbique diſperſos, integra ſine vlla variatione habetur, Quod ſi loquamur de Euãgelio, Dominus noſter nihil ipſe ſcripſit quæ inter homines geſsit:mandarunt literis non vnus aliquis;ſed quatuor ,diuerſis & temporibus & locis. Quæro,an ab iſtis corruptũ eſt Euãgelium? Iſti non potuerunt corrumpere,quoniam ab ipſis manauit, & ipſi authores fuerunt;alioquin,vbi eſt iſtud Euangelium , quod Mahometus vocat librum vitæ ſalutis directionis?Neque enim ante hunc librum Euangelij alius fuit,vt poſsit dici hunc eſſe deprauatum,illum vero alterũ fuiſſe librum ſalutis.Adde quod ſcripta ſunt hæc Euangelia viuentibus adhuc permultis eorum qui Dominum noſtrum nouiſſent,eſſentque cum eo verſati,nec in deprauationem potuerunt conſentire,tot,tam varijs locis & temporibus ſcribentes. Quid,quod Euangelia hæc ſcripta ſunt , & approbata ab illis viris,quos Mahometus commendat?dicens,Iudæos fuiſſe erga Chriſtum incredulos,viros tamen quoſdam in albis veſtibus ſecutos fuiſſe in nomine Domini:de apoſtolis ſentiens,& Petri,& Iacobi,& Iudę epiſtolis,qui ex viris illis fuerunt candidatis,& cũ quatuor Euangelijs conſentiunt. Quod ſi ante Mahometum corruptum eſt vtrumque teſtamẽtum,cur ad teſtimonium ſuorum doctorum , remittit Saracenos ipſe ad legem & Euangelium? Cur non certiores reddebat ſuos , corruptos haberi eos libros? Et admonebat,cauerent,ne illorum fraude caperentur? Poſt Mahometum autem non potuerunt corrumpi,nam omnia quę ante Mahometum à noſtris ſunt ſcriptoribus prodita,conformia ſunt huic Euangelio quod nunc habemus . Nec tanta librorum multitudo tot locis diſperſa potuit vno conſenſu vitiari. Quid quod Euangelia extant etiamnum ſcripta ante Mahometũ linguis plurimis,Græcè,Latine, Chaldaicè, Syriacè,Perſicè,etiam Arabicè,ne elemento quidem vno ab ijs diſcrepantia,quibus nunc vtimur,quod quidem ad rei ſummam pertineat, & ad ſententias fidei neceſſarias,vel in ijs regionibus,quæ iã inde à Mahometo ſub imperio & ditione gentis veſtræ fuerunt,reperiuntur vetuſtiſsima Euangelia, qualia ſunt hæc noſtra,quæ verſantur in manibus.

Deinde quia antiquus hoſtis multas inter Chriſtianos ſectas, diſſenſiones,& diſcordias ſuſcitauit,& abſurdiſsimas de fide opinationes: qui per has odio,& rabie pluſquam capitali ferebantur in eos qui rectius ſentirẽt, & argumenta omnia conquirebant,ad fulciendam ſectam,& ſi vna ſecta aliquid

aliquid vitiasset, parati erant aduersarij qui illos falsarios esse criminarentur.

Iam verò deprauandi Euangelij quæ potuit esse causa, quis fructus? An scientes & prudentes deprauassent illi eam scripturam, pro cuius vno quolibet dicto, vnaqualibet sententiola, sanguinem & vitam erant parati profundere? quod si erant aliquid mutaturi, ea mutassent potissimum, quibus ipsi vel commodius agerent, vel facilius alios in sui sententiam pellexissent: nempe, laxiorem viuendi rationem, magisque ad oblectamenta & voluptates appositam statuendo. Vel ea dicendo de Christo, quæ minus hominum aures offenderent, & magis pronis auribus reciperentur: Saraceni verò è contrario in ijs maximè arguunt nos Euangelium deprauasse, quæ & nobis magis odium hominum conciliarent, & plurium animos à religione nostra auerterent: nempè, de diuinitate, & morte Christi mutassent ea, in quibus videntur inter se Euangelistæ dissentire, vel à sententia veteris testamenti quæ fuit inimicis nostris materia insectandi nos. Sed ea ipsa quasi dissonantia, validius argumentum est, integra, sincera, intacta esse Euangelia, per ætates omnes iam inde à primis originibus ad nos perducta, magnaque religionis obseruatione omnia esse integra, & immutabilia conseruata.

Septima. Manifestè hoc ostenditur falsissimum, quoniam adhuc libri aliqui Prophetarum, & Euangeliorum originales reperiuntur apud Christianos, qui scripti fuerunt, antequam natus esset Mahometus, & omnes concordant cum alijs posterioribus.

Octaua, Quomodo potuerunt Christiani cum Iudæis in tali corruptione conuenire, à quibus tam antiquo odio diuiduntur? Quomodo etiam conueniunt Christiani, & Iudæi in corruptione eius, in quo maximè discordant, scilicet, in Christo, quem Iudæi dicunt non esse Deum, nec hominem bonum; Christiani autem dicunt esse verum Deum. Ac denique si Saraceni omnino volunt dicere, quod lex Moysi, & Euangelium sunt corrupta, aut vitiata; ostendant nobis legem Moysi & Euangelium incorrupta, & recipiemus ea, maximè si ostenderint vniformiter in omnibus linguis, sicut nos ostendimus, concordare.

Digitized by Google

CAPVT V.

Alia mendacia Mahometi deteguntur, ac quędam alia quæ in Alcorano vana & ridicula continentur, referuntur.

NVlla re clariùs Alcorani vanitas, anileſque nugæ deprehendentur, quam aliquibus in medium prolatis exemplis & teſtimonijs. Inprimis, vt nunc omittam quamplurima alia, mirum eſt quot fabuloſa & ridicula in hiſtorijs Alcorani paſsim conſpiciuntur; de Adam, de Caim, de Abel, de prædicatione Noe, de Pharaone qui iuſsit ſibi ædificium vſque ad cælum conſtrui, vt videret Deum. His igitur omiſsis de Moyſe & Angelo mortis, refert narratiunculam aptiſsimam, ad terrendum puerulum aliquem proteruum. Moyſes, (inquit) cùm ſolus per deſertum vagaretur; forte ſepulchrum inuenit apertum & vacuum, rectè ad quantitatem ſuam effoſſum; quod admirans cæpit ad propriam menſuram metiri. interea Angelus mortis venit ad interficiendum Moyſem: quem cum nouiſſet Moyſes, quæſiuit, Ad quid veniſti? reſpondit, Miſſus ſum pro anima tua, cui Moyſes, Quomodo ergo putas eam eripere? per os enim non poteris, quo locutus ſum cum Deo: neque per aures, quibus vocem Dei audiui: neque per oculos, quibus faciem Dei vidi: neque per manus, quibus donum Dei recepi: neque per pedes, quibus montem Sinai aſcendi. Habes iuſtas cauſas ob quas non poſſet mors per membra illa irrumpere. Sed ſi miſer Moyſes odorem aliquem præſtátem & ex illis diuinis eſſet odoratus: non habuiſſet mors qua in illum penetraſſet. His ergo auditis abijt Angelus Domini, formaque mutata attulit pomum de Paradiſo; quod cum olfaciendum porrigeret, recepit Moyſes; cumque naribus apponeret, arripuit eum Angelus tanquam Bubalum per nares, per quas tanquam emungens animam eius extorſit, ſic manſit corpus eius in ſepulchro nunquam reperto. Sed mirandum eſt odorem ſacri ſuffitus in ſacrificijs non illi eſſe opitulatum, nec odorem fumi reſilientis ab igne, in quo Dominus deſcenderat in Sina. Quod ſi ille, quibus partibus cum Deo eſset verſatus, mortem non poterat recipere; quomodo mortuus eſt Mahomerus, qui vidit, audiuit, allocutus eſt Dominum, & quidem tetigit eũ Dominus? qui tactus non morbum debuit illi importare. vt vos dicitis, & cerebri debilitatem quod eſt Deo indignum: ſed quod vita & ſalute omnium fas eſt credi, ſalutem atque immortalitatem.

Præterea

Digitized by Goog

Præterea de Salomone (vt author est Richardus cap.4.)dicitur in cap. Emule,quod interpretatur musca. Quòd Salomon magnum Angelorum congregauit exercitum,& hominum,& irrationabilium animalium: recedentes autem inuenerunt quasi fluuium quendam muscarum, & tum iam dixit muscæ. O,muscæ introite in habitationes vestras,ne corrumpat vos Salomon, & exercitus eius,& musca subrisit. Et paulo pòst, omnes aues in exercitu inuentæ sunt, musca autem absens. Et dixit Salomon, Quid est quod non video muscam? puniam eam, & amputabo caput eius, vel reddet mihi rationem propter quam abest,& longè est. Et dixit,Didici quod vos ignoratis, & veni ad vos ex Sabæa, cum veris nuncijs ; inueni enim mulierem imperantem illis, & coegi eam, & populum eius colere solem absque Deo,& reliqua.

Et in cap. Seui,inquit vermem significasse mortem Salomonis dæmonibus, vbi dicit expositio, Quod Salomon innixus suo baculo, tanto dolore repentè correptus est, vt statim expirauerit, diuino autem miraculo non cecidit,dæmones autem qui ei seruiebant videntes eum stare, credebant ipsum dormire. Et natus est quidam vermis è terra,& corrosit baculum cui innixus erat : quo contrito cecidit Salomon, & tunc currentes dæmones cognouerunt eum esse mortuum, & ex eo cæperunt hominibus iuxta posse nocere.

Refertur etiam Mahometum dixisse , dęmones olim solitos fuisse cælum conscendere , exploratum quid ageretur in consilio Dei. Deum verò cùm aliquoties sentiret hostibus patefacta sua arcana , iratum deprehendisse fraudem ; tunc appositos custodes & ianitores diligentes,qui excubarent; ne quis dęmon posset in posterum fallere, & creasse stellam lucidissimam, quę exploratores dęmones patefacit, & persequitur. Quid fingi potuit crassius,& minus Deo conueniens? quasi falli possit Deus ratione vlla , aut ignoret quid Angeli & homines cogitent , non solum agant :aut ianitoribus ille indigeat , aut dæmones in cęlum conscendant post casum : aut Deus ita de rebus agendis consultet, vt qua de re deliberet, aut quid statuerit, cognosci possit . Sed illud ad risum mouendum perfestiuum , reputare quemadmodum insidiatores dęmones cęlum clanculum ascendant , suspensóque vestigio ingrediantur ; quomodo fallant custodes . Alia ex parte Deum iratum, & dubitantem & quęrentem intra se , num quos habeat in consilio parum fidos?

Aliam quoque narrat fabulam more suo. Ait quippe, Iudęus vbi est, quem Deus euocabit post diem Iudicij ? Respondit in medio inferni est vallis, in valle est gurges, in gurgite puteus, in puteo arca , in arca vinctus catenis astrictus compede suo , qui stans per mille annos incessanter

Digitized by Google

ſanter Dei miſericordiam appellabit. ait, Quid ergo faciet illi Deus? Reſpondit, Poſt mille annos faciet eum adduci ſibi, dicetque Quid tibi vis miſer, qui aures meas inquietare non deſinis? quæ te fiducia ducit? quo merito ſperas? Reſpondit gemens: Domine Deus meus, ego non habeo præter te, qui mei miſereatur: tu ſatis habes præter me vbi vindices iram tuam. Miſerere mei Domine, miſerere mei: ſed Deus iubebit eum reddi Inferno abducetur ergo; nec adhuc miſericordiam Dei inuocare ceſſabit. Miſertus tandem Deus eripi eum præcipiet, cumque pice nigrior infernalis eum tingat color, interrogabunt Angeli qualiter Paradiſi incolis miſceri poterit: tunc lauari eum præcipiet Deus in fonte aerio, fierque albus totus, præter maculam in fronte. Mundatus ergo incedet per Paradiſum, in publico conſpectu omnibus notabilis. Hic ergo aſsignabunt eum inuicem omnes videntes, ereptumque inferno quaſi improperando hinc inde murmurabunt. Ille verecundus, in tantum pudore vincetur, quouſque dicat, Mallem reddi inferno, quàm huiuſmodi probra longiùs ferre. Dicet itaque Deus Angelis, vt iterum illum quinies lauent in fonte eodem, quo facto tolletur macula, reddeturque paradiſo, & ceſſabit opprobrium. Vides hic ſanctos illos ſpiritus factos à Mahometo irriſores, inuidos. & ſuperbos, quales nec boni viſi ſunt inter nos; & quod flagitioſius eſt damnantes conſilium, voluntatem, ac miſericordiam Dei & Domini ſui. Iam quid opus erat fonte ad eum abluendum: aut vbi eſt is fons in cælo? quàm verò aptè rogat?

De vetatione vini, & ſuillarum carnium: ac de hiſtorijs aliarum rerum naturalium, potius hominem ad focum à largiore cœna ſedentem, fabellas etiam ridiculas narrantem, quàm ſe Prophetam à Deo miſſum, vt ipſe commentabatur, nemo non iudicabit. Introducit Iudæũ ſe alloquenté in Alcorano dicens, Vetas nos veſci ſuilla, cedo cauſam, quoniam, inquit, cũ animantes omnes eſſent in Arca Noe, Elephantus excreuit, inde natus eſt porcus qui roſtro repando vertebat ſtercus, vnde natus eſt mus qui ſtuppas quibus tabulæ nauis erant compactæ, arrodebat, hinc error ingens Noe, à quo Dominus conſultus, attulit remedium iam prope deploratis rebus. Iuſsit vt Noe feriret Leonem in fronte, ex Leone concitato felis proſiluit per nares, is murem venata eſt, & liberauit genus humanum tanto diſcrimine. Non ſunt ergo felis, & porcus animantium formæ de principio à Deo cõditæ, ſed caſu extiterunt, & quidem porcus ex ſtercore Elephanti: mirum eſt eos qui alunt Elephantos non percipere ex eorum ſtercore illam vtilitatem, nec vllum poſtea porcũ eſſe ſic natum. Vnde autem tam ſubitę inimicitiæ inter felem & murem? quid porro fele erat opus, an non aliæ animantes potuiſſent murem interficere? vt leo ipſe, aut muſtela?

Quare

Quare vero vinum prohibuerit, ipse more solito aliem fabulam lepidā excogitauit. Interrogat ergo eum Abdias Iudæus dicens, Cum in Paradiso vinum esse describas, quid operis ibi habet, si vinum illicitum est? si autem licitum, cur in hoc sæculo prohibes vinum? Respondit, Tam argute quæris, vt vna interrogatione geminam necessario responsionem extorqueas? Vtrumque ergo exponam, & illic esse licitū, & hic illicitum. Erant enim Angeli Dei duo Norrot & Marot missi olim de cælis in terram, gubernādo, & instruēdo generi humano tributi, his interdictis ne occiderēt, aut iniustè iudicarent, ne vinum biberent. Multo itaque tempore hic habiti cùm noti essent Iudices vniuerso orbe, venit ad eos quadam die mulier, præ cunctis fœminis omni modo pulcherrima, causam habens aduersus maritum, quæ vt causæ suæ accommodaret Iudices quadam die inuitauit eos ad prādium: quibus epulantibus ipsa epulas & pocula vini apponit, astat ministrans, offert crebro, instat vt sumant. quid plura? Vicerunt blāditiæ mulieris: Inebriati poculis in hospitam formosam incaluerunt, victi accubitum petierunt, spondet conditione, dummodo alter verbum doceat, quo in cælum ascendebant, alter verbum per quod descendebant. Placet conditio Cum ergo didicisset, alleuata est subito, & ascendit in cælos. Quod cum vidisset Deus, explorata causa, posuit eam luciferum ita pulcherrimam inter stellas, vt fuerat inter mulieres. Illis in Iudicium euocatis proposuit Deus, vt eligerent inter pœnas sæculi huius, & alterius: elegerunt hanc, suspensi sunt ergo per catenas ferreas demissis capitibus in puteo Behil, vsque in diem Iudicij. Quid ergo Abdia, nonne sufficiens videtur causa, cur Paradiso licitum sit vinum, & hic illicitum? Ait, vera satis, & merito. Sic ille.

Instituit præterea capitulum proprium in Alcorano dè formica, aliud de aranea, de fumo aliud. Hæc & his similia nugator fatuus & ridiculus circulator Mahometus effutijt. Ex quibus quiuis recti iudicij aperte viderit, quam longè lateque à lege Dei hæc Mahometi lex distet.

CAPVT VI.

De fictione cuiusdam falsissimæ Visionis Mahometi.

INter alia quæ improbus Mahometus ad comprobationem suæ legis, suæque sanctitatis commendationem finxit, est illa celebris apud Alcoranum visio, qua raptus est in cælum, vsque in conspectum Dei altissimi, quam ipse his verbis in cap. Filiorum Israël narrat in Alcorano, teste

Richardo,in confutatione Alcorani,his,verbis:Laus ei(inquit) qui fecit tranſire ſeruum eius in vna nocte ex oratorio Elaram , quod eſt domus Mechæ:vſque ad longiſsimum oratorium,quod eſt domus ſanctę Hieruſalem,quam benedicimus,& reliqua.Expoſitio autem huius ſententiæ eſt, quod Mahometus vna dierum pſallebat matutinam eius horam,quam cũ perfeciſſet dixit hominibus. O vos homines conſiderate : heri poſtquam ego diſceſsi àvobis,venit ad me Gabriel,poſt vltimam veſpertinam pſalmodiam,& dixit mihi. O,Mahomete mandat tibi Deus vt viſites eum; cui dixi,Et vbi viſitabo eum?& dixit Gabriel,in loco vbi eſt:& adduxit mihi iumentum,maius quidem aſino,minus autem mula, & nomen eius Elmparac.Et dixit mihi,Aſcende,hoc eſt,equita ad domum ſanctã. Cumque conarer aſcendere,aufugit iumentum : dixitque ei ſta firmiter,Mahometus enim eſt qui vult te aſcendere & reſpondit iumentum; nunquid pro eo miſſus ſum? Reſpondit Gabriel , vtique Et dixit iumentum,non permittam eum aſcendere, niſi prius rogauerit Deum pro me, Ego autem interceſsi pro iumẽto apud Deum meum, aſcendique ipſum: & ambulabat me inſidente tenui greſſu:collocabatque vngulam pedis in horizonte viſus ſui, & ſic veni in domum ſanctam in minori ſpatio quantum oculi ictu perficipoſſet.Erat autem Gabriel mecum,& duxit me ad rupem in domo ſancta Hieruſalem : & dixit mihi Gabriel , deſcende, quoniam ab hac parte aſcendes in cælum,& deſcendi,& Gabriel ad rupẽ Elmparac iumentum cum cingulo ligauit , & portauit me in humeris ſuis vſque ad cælum.Cumque veniſſemus ad cælum,pulſauit ianuam Gabriel; dictumque fuit ei:quis es?Reſpondit, ego ſum Gabriel. Dictumque fuit rurſus ei.& quis eſt tecum? Reſpondit,Mahometus: dixit autem Ianitor nũquid pro eo miſſus fuiſti?& dixit Gabriel, etiã.Et aperuit nobis ianuã, & vidi gẽtes Angelorum:& bis flectens pro eis genua effudi orationẽ.Et poſt hæc cepit me Gabriel,& duxit me ad ſecundum cælum:Erat autem ſpatium horum duorum cælorum,iter quingentorum annorum.Et quam primum pulſauit ianuam,reſponſio facta eſt ei,per omnia ſimilis , vſque ad ſeptimum cælum: in quo ſeptimo cælo,deſcribit ſe vidiſſe populum Angelorum quorum vniuſcuiuſque magnitudo millies mundi magnitudinem longe exceſsit:ſinguli ſeptuaginta millia capitum habebant , & in quolibet capite ſeptuaginta millia ora,& in quolibet ore mille ſeptuagintas linguas,laudantes Deum ſeptingentis millibus idiomatibus.Cumque vidiſſet vnum Angelum flentem,cauſam percunctatus eſt: cui reſpondit Angelus,ſe peccaſſe,ipſe autem pro eo orauit.Sicque inquit Gabriel commendauit me alteri Angelo,& ille alteri, & ſic deinceps , quouſque ſteti coram Deo,& tribunali eius.Et tetigit me Deus manu eius inter humeros,ita vt ad medullam ſpinæ dorſi mei frigiditas eius pertranſierit:& di-

xiſ

xit mihi, Impoſui tibi & plebi tuæ orationes: cumq; diſceſsiſſem ad quartum cælum, conſuluit mihi Moyſes, vt reuerterer ad leuandum populum, qui tot orationes ferre non poterat: & primo reditu obtinui remiſsionem à decem vſque ad quartam, & à quarto reditu, vſque ad ſeptimam, & in fine tantum decreuit numerus orationum, vt paucæ remanerent. Cũque diceret Moyſes, nec has poterunt ferre homines, ego pudore ſuffuſus nolui amplius aſcendere. ſed rediens ad Elmparac equitaui deſcendens in domum Mechæ: horum autem omnium tempus minus fuit quam decima pars noctis. Viſionem hanc hoc verborum tenore refert Richardus cap. 14. vir alias verſatiſsimus in Alcorano, Saracenorum acerrimus oppugnator, pluſque ſe prætermiſiſſe, quam narraſſe affirmat: hęcque eſt illa famoſa viſio, qua (vt ſupra retulimus) audita à Saracenis mille homines à lege receſſerunt, clamãtes, Aſcende de die in cælum, vt nôs aſpiciamus, & videamus obuiantes tibi Angelos (ita fuerunt huiuſmodi mendacio ſue viſione exaſperati) ſic enim Spiritus ſanctus eum permiſit mentiri, vt facile quis eum poſsit capere in ſermone, figmẽtaque cognoſcere. Quare inquam indiguit Aſino vel iumento à Mecha vſque ad Hieruſalem, qui ex Hieruſalem vſque ad vltimum cælum aſcendit abſque aſino? Quorſum igitur Aſinus orationes poſtulat Mahometi, cum bellua orationibus non indigeret? Quorſum in cælo tot Angelorum monſtra, ſeptuaginta millia capita, & in quolibet capite ſeptuaginta millia ora habentia finguntur? aut quæ conuentio Angeli cum fletibus, aut fletuum cum gloria & lætitia Paradiſi? Aut quomodo potuit ſplendorem Angelorum in cælo ſuſtinere, qui, vt ipſe teſtatur, apparente ſibi Angelo, ſemper in terram concidebat, & ſpumans agitabatur, & incuruabatur, & contrahebantur manus, & pedes eius? neque in prædicta viſione docet ſe ſpiritu raptum, ſed potius corpore ſimul, & anima. quod lõge abſurdiſsimum eſt. Cuius ſignum eſt, quia dicit Deum manu ſua tetigiſſe eum inter humeros, & ſenſiſſe frigiditatem vſque ad medullam ſpinæ dorſi. Vnde Deum, & ſingulos ſupponit poſitionem habere ſpatio corporali, ipſumque Deum vidiſſe oculis corporeis: quare non mirum ſi Deum corporeum faciat. At quomodo animam Moyſes oculis corporeis videre potuit? Ex quo & ex alijs, quæ breuitatis cauſa prętermittuntur, vana & mendacia eſſe omnia, quę in Alcorano cõtinentur, colligitur; & eorum authorem non Dei ſed Dæmonis fuiſſe Prophetam.

Digitized by Google

CAPVT VII.

De contrarietatibus quę inueniuntur in Alcorano, ex quibus mendacia Mahometi clarius deprehenduntur.

OPortebat mẽdacem Mahometum memorem esse, vt non sibi passim legem contradicentem ferret : sunt enim in Alcorano contradictiones quamplurimę. Etenim ipse multoties dicit Deum errantes non deducere; & tamen in multis locis docet orare, vt deducantur à tenebris in lucem & ex rectitudine in rectitudinem. Item dicit de se ipso, quod factus est orphanus in errore: Idololatra enim erat . Sed tamen quod talem se Deus Propheram fecerit dicit quoniam quando Deus eum accersiuit, ad ipsum ascendit, ad septimum vsque cælum, & impetrauit ab Angelo veniam, qui peccata sua deplorabat. Item dicit in cap. Impacara, quod interpretatur Iuuenta, quod Iudæi & Christiani saluabuntur. Et in cap. Abraham dicit, post hæc quod nulli saluabuntur, præter eos qui sunt in lege Saracenorum, & ipse mandat his, non tam asperis quàm suauioribus verbis cum alterius sectæ hominibus disputent: Nõ enim, inquit, hominis, sed Dei est errantes ad rectam viam deducere, & quisque pro se solo, non alio rationem reddet . Postea autem plurimis in locis, mandat interimi omnes & spoliari qui sectæ suæ non credunt, quousque credant vel tributa soluant. Item dicit in cap. Comenti, quod eorum qui suscipiunt alterum Deum, præter Deum, horum tu non sis custos, vel curator, sed sibi soli hoc seruauit Deus. Hæc autem est pretio digna contradictio, hinc quidem toties mandare interimi infideles ; illinc autem rursus mandare neminem esse tanti sceleris punitorem ; sed soli Deo pro his punitionem seruari .

Item in cap. Eltemenim in fine se ipsum iactat, quòd non ex his sit, qui credere compellunt: sed quomodo hoc verum est, cum imperet interimi & spoliari eos qui non credunt? Quæ enim maior compulsio quam cædes? Item in cap. Bouis, concedit quod est præter naturam, misceri nimirum masculis cum mulieribus. Dicit enim Saracenis, ne maculent se ipsos cum infidelibus, antequam credant. Et de mulieribus dicit; Mulieres vestræ terra vestra sunt, arate eas sicut vultis: sed tamen in eodem cap. dicit, quod Sodomitæ tempore Loth abominabile peccatum commiserunt, & prioribus nationibus inusitatum . Item prohibet auguria, & tamen in cap. Elaphar

Digitized by Google

Elaphar dicit: Auguremini, si aliter non potestis, in scissura digiti, & qui hoc non facit anathema sit. Item dicit se missum esse Arabis, quod non habeant Apostolum à Deo. Dicit autem & Alcoranum in sola lingua Arabica datum esse, dicitque se nescire aliam linguam præter Arabicam, & tamen postea dicit se missum esse ad vniuersitatem gentium. Dicit enim in cap. Prophetarum, Deum ei dixisse: Misimus te ad vniuersitatem gentiũ: sed quomodo venire potuit ad omnes gentes, quæ diuisæ erant in septuaginta linguas, qui non alia nisi Arabica lingua mentem exprimere potuit? manifesta igitur contradictio est, eundem solis Arabibus missum esse, qui omnibus gentibus missus sit. Non igitur lex Dei est in qua tot contradictiones inueniuntur.

Item in Alcorano dicit Mahometus, se esse generalem Prophetam, missum ad vniuersas gentes: vnde in cap. Prophetarum fingit Deum dicentem sibi; Nos misimus te ad vniuersitatem gentium; & tamen ipse alibi affirmat, quod Alcoranus est sibi datus Arabicè, & quod aliam præter linguam Arabicam non sciat: quomodo igitur missus erat ad omnes gentes earum linguæ imperitus? Item alibi affirmat, vt supra diximus, Patriarchas legis antiquæ, ipsosque Apostolos esse Saracenos, alibi se esse primum Saracenorum: Item de se ipso testatur in Alcorano, nescire se, quid erit sibi vel Saracenis, ignorareque vtrum ipse & ipsi in via salutis sint nec ne. Alibi vero docet per Alcoranum etiam ipsos dæmones esse saluatos. Denique de Alcorano docet, non esse in mundo qui possit eum intelligere: & ex alio cap. præcipit Alcoranum ab omnibus seruari; quomodo ergo adimplent quæ non intelligunt?

CAPVT VIII.

Legem Alcorani esse rationi dissonam, quia turpis, & primò quia peccatum contra naturam Saracenis concedit.

VEniamus nunc ad turpitudinem huius nefandæ legis, quæ tantis obscœnitatibus animas ad Deum genitas velut in cœni gurgite demersit, vt pudeat etiam referre. Nam vt omittam nunc turpem fælicitatem, quam in alia vita in voluptatibus corporeis constituit; in hac etiam vita, & mares maribus admiscet, & nefandos coitus contra naturam, contraque Dei iustitiam permittit: ac vt libidini frena laxaret; contra diuinas, naturalesque matrimonij leges, adulteria concessit, maritoque vsum ancillarum

Digitized by Google

cillarum liberè permisit: quæ omnia non solum diuinę legi, sed & naturali inuisa sunt.

Inprimis bestialis Mahometus peccatum contra naturam manifestè Saracenis concedit; quamuis aliqui ex ipsis glossas nescio quas excogitauerint, ad excusandum Mahometum, ipse tamen clare in Alcorano inquit, quod non polluant se cum Infidelibus nisi credant. Et de mulieribus inquit: Mulieres vestra uratura veltra sunt, vtimini eis vt vultis. Quam vero execrabile sit illorũ scelus quibus nõ sufficit sexus à Deo datus, sed suũ etiã sexum profanè & petulanter corrumpant, clarissime scripturæ sanctę exẽplo Sodomorum eorumque supplicio confirmant. Sed quia saraceni scripturas nõ admittunt, rationibus naturalibus cõuincamus, peccatum hoc, siue proprij sexus abusum, siue cum muliere propria, siue cum alijs commissum, crimen esse grauissimum admodum execrandum, & contra rectã rationem, & omnem debitum naturæ ordinem. Quare vniuersę fere nationes & gẽtes appellant hoc detestabile scelus peccatum contra naturam: & quia est turpissimum, & omni execratione dignissimum; solet etiam vocari peccatũ nefariũ; quod perinde est ac si dicatur, peccatum infandũ; quod quia est impudicissimum, & immundissimum, nec nominari debet.

Quod autem omnem debitum naturę ordinem hoc crimen euertat & tollat, manifestè constat. Primò, quia natura rerum ortum, procreationẽ, & multitudinem procurat; at hominum ortus & procreatio, fit & conseruatur legitimo fœminarum vsu, nempè intra vas ab ipsa natura ad hoc deputatum, huncque fœminarum vsum natura docuit ac constituit; & nõ istum turpissimum inuerso ordine concubitum; neque enim ex ipso oriuntur procreariue possunt homines, imo isto tam immundo & impuro coitu omnis hominũ procreatio impeditur. Est igitur iste vsus, & quicunque alius extra vas à naturę designatum, turpissimus, & qui debitum naturę ordinem dissipat.

Secundo, belluæ rationis expertes, quarum actiones naturę dirigũtur, nullum alium coitum cognoscunt, nisi maris cum fęmina. Viri ergo qui spreto fœminarum vsu, cum masculis aut cum fœminis, ac si mares essent, coëunt, omnem debitum & à natura institutum ordinem euertunt, fiuntque ipsis belluis peiores. Est itaque hoc crimen maximè detestabile & obscenissimum,

Tertio, Deus & natura attribuunt singulis rebus vires, facultates, & instrumenta apta & conuenientia ad suas naturales functiones, vt ad incessum pedes, oculos ad aspectum, aures ad voces & sonos audiendos: sed vna cum viro Deus fęminam procreauit; vt vir consortem haberet, cuius naturali vsu & opera, hominum ortum procuraret: & fœminæ destinatus est vir vt socius, cuius opera semen hominum procurationi aptum

aptum in naturali vaſe reciperet, & ita conciperet fœtum: inuerſus igitur vſus contra omnem debitum naturæ ordinem eſt.

Quarto, quis non videat rem eſſe ſpurciſsimam, & omni deteſtatione digniſsimam, virum prouectæ ætatis eſſe tam effeminatum, vt mollem & muliebrem vſum & officium præſtet obiectiſſimè? Nefas ergo eſt, vt homines, fœminarum ſiue muliebrem vſum exerceant.

Quinto, ſi quis frumentum ſeminaſſet in tabulis vel ſaxis; iure diceres eſſe eum hominem ſtultum & inſanum: Nam ſementem facimus, vt metamus, & fruges colligamus: at niſi ſemina mãdẽtur terræ aptę, & ad ſemina ſuſcipienda præparatæ, nullę meſſes, vel ſegetes prouenire poſſunt. Semen humanum eſt inſtitutum ad homines procreandos, vt experientia cõſtat: committi ergo debet vaſi, & loco legitimo, & ad id à natura deſtinato, alioquin enim (ſicut frumẽtum ſeminatum in tabulis vel ſaxis) amittitur; itaque contra debitum naturæ ordinem, extra legitimum & ſolitum fœminæ vas ſeminatur.

Sexto, id dicitur contra naturam quo vtimur contra finem & miniſterium naturale & debitum: at eſt à natura inſtitutum, ſiue in pueris, ſiue in viris, ſiue in fœminis, vt redundantes ſiue ſuperfluentes potus & cibi fœces & excrementa egerantur, & emittantur è corpore, ergo ij qui eo vtũtur ad ſemen hominis recipiendum, naturę ordinem peruertunt, & ob eam rem iſte abuſus interdictus eſt, ſiue in pueris, ſiue in viris, ſiue in fœminis, & quia crimen eſt omnino execrandum, & ſpurciſsimum, fuit diuina lege ſancitum, vt ſiue maſculus ſiue fœmina quę ſe hoc flagitio pollueret, occideretur; & è medio penitus tolleretur. Et hinc etiam fit, vt in Chriſtianorum Prouincijs & Regnis huius fœdiſsimi criminis rei interfecti cõburantur. Vt tam vſus, quam memoria illorum funditus deleatur; & peccatum tam ſpurcũ & fœdum penitus extinguatur. Quare hinc intelligitur quales ſint Mahometi leges, quæ inpuriſsimum hoc ſcelus vt mundum & honeſtum admittunt. Denique turpitudines aliæ prędictis fœdiores, ſi quæ excogitari poſſunt, apud Saracenos hodie in vſu ſunt: nam vt refert Bozius lib. 12. de ſignis c. 20. *Eſt inter Turcas quorundam, qui religioſiſsimè habentur, ſecta. Vocantur hi Turlachi. Mos eſt iſtis palam per obſcenitatem ſpurciſsimã coire cum quibuſuis, ipſis etiam belluis, præcipue verò cum aſinabus, quibus ipſi vehuntur: & quo fidentius hæc ĩperpetrarint, eo ſanctiores exiſtimantur. Ideo ſi in vno aut altero ſcriptore legiſſem, nullo modo inducere in animum poſſem, vt crederem: ſed omnes qui Turcarum mores latius deſcribunt, id conſtantiſsime affirmant: in his Ioannes Antonius Menauinus Genuenſis, Theodorus Spanduginus Cãtacuzenus, Bellonus Gallus, Ioannes Leo Africanus, qui quidem è Mahometorum ſanguine ortus, Mahometoque diu addictus, cum fuiſſet à noſtris captus, Romamque Leone X. ſedente adductus, Chriſto ſe dedidit, & Africæ deſcriptionem, moreſque ſuæ gentis proprio libro diligentiſsime no-*

tatos

latos nobis reliquit. Adijcit hic aliud lõge obſcæniſsimum, ſolitos huiuſmodi homines, vbi impetus eos libidinis arripuerit, violare mulieres obnias, quas poſuerint in medijs vijs, niſi obſtiterint illæ præ naturali, qui reliquus eſt humanæ menti, pudore. Quod vero eſt inſaniſsimæ mentis, & ad præſens argumentum ſpectat, tanta ſuperſtitione defixi populi tenentur, vt credant hos homines diuiniſsimos, mulieres vero quæ compreſſæ fuerint ab iſtis, ex hoc facto quaſi conſecratas & ſanctiores factas. Et poſt pauca. *Iam vero ſi libidinem ſpectes, nihil obſcænius Mahometanis vnquam fuit. De nullis enim Regibus legas, qui non modo ducentas, aut trecentas mulieres, ad exſatiandam ſuam cupidinem concluſas habuerint, ſed etiam totidem formæ elegantioris adoleſcentes; vt in more poſitum videmus apud Otthomanos, ac Satrapas omnes Turcarum. Sic in cunctis celebrioribus Mahometanorum locis obſoletorum proſtibula publice habentur. Quin lex eſt ſancita ab Eubocare Mahometis ſucceſſore, ac recepta ab Aomar & Odmen, poſteriſque omnibus, cuilibet fas eſſe ad quoſuis vſus adhibere quæcunque is habeat in ſuo dominio. Hinc haud verentur coire cum belluis, & omni ſe turpitudine commaculare quod poſt alios refert Theodorus Spandugmus in vita Iſmaelis & Tammæ, vt vocant, Sophorũ. Vt igitur aliæ gentes obſcenæ fuerint, ſane hæ inter Mahometani ſpurciſsimi ſunt habendi; quia non modo fœditate huiuſmodi ſed crudelitate in omnes, ac rapacitate cunctis populis illi præcellunt.* Hactenus Bozius.

CAPVT IX.

Irrationabilem & turpem eſſe legem Mahometi, quia tanquam licita permittit adulterium fornicationem & polygamiam.

PRęterea Alcorani turpitudo clariſsimè conuincitur approbantis concubitum viri (etiam matrimonio ligati) cum mulieribus emptis & captiuis. Vnde in cap. 32. Alcorani inquit, Caſtitatem ſeruate, niſi cum proprijs vxoribus aut ſibi ſubiectis, & ancillis, inde namque nulla ſit querimonia. Sibi tamen tanquam omnium turpiſsimo, non tantum ad ancillas, ſed ad omnes aliorum vxores, (ſicut equus & mulus accedere à Deo fuiſſe ſibi conceſſum, vt poſſet viros ſanctos & Prophetas generare, impiè blaſphemat.

Adulterij turpitudo.

Hic autem Alcorani error adulteriũ ſiue fornicationem tanquam licita approbans, quod contra Diuinum præceptum ſit, apertiſsime conſtat: dicitur enim Exod. 20. *Non mœchaberis*, & Tobiæ 4. *Attende tibi ab omni fornicatione, & præter vxorem tuam, nõ patiaris crimen ſciri.* Sed & rationibus agamus oſtendentes eſſe etiam contra legem naturę. Primo, Quia natura duce admonemur

Digitized by Google

monentur Viri, non ſolum extra priuatos parietes, ſed neque etiam extra proprium lectum fidem matrimonij violare: ita vt cum quis habet vxorem, neque liberam, neque ancillam habere inſuper velit. Ita enim contractus hic matrimonij ex præſcripto naturæ initus eſt, ita fidem quilibet coniugũ ſeruare tenetur; vt adulter habeatur, quiſquis ab hac fide vel lege defecerit: quę enim iuris naturalis ratio expoſcit; vt mulier ſi ſeruo cõiungatur, adultera ſit; vir tamen, ſi ancillæ, adulterio non polluatur? cum tamen in hoc ſumma, naturaliſsimaque iuſtitia ſit: Vt alteri non feceris, quod ab altero pati nolis.

Secundò, quia illa quidem actio dicitur eſſe contra legem naturę, quæ non eſt conueniens fini debito; ſiue quia nõ ordinatur ad ipſum per actionem agentis, ſiue quia de ſe eſt improportionata fini illi. finis autem quem natura ex concubitu poſtulat, eſt proles procreanda, & educanda: & vt hoc bonum quæreretur, poſuit delectationem in coitu, vt Conſtantinus dicit. Quicunque ergo concubitu vtitur propter delectationem quæ in ipſo eſt, non referendo ad illum finem à natura intentum, contra naturam facit. Cum autem nomen concubinæ exprimat coniunctionem, qua ſolus concubitus propter ſeipſum quæritur: patet quod contra legem naturæ ſit, accedere ad concubinam, non coniũctam ſibi matrimonio, quæ concubina vocatur. Nec obſtat, ſi dicatur, quod aliquis ex tali concubitu prolem quærat, quoniam adhuc non eſt conueniens, ad prolis bonũ, in quo non ſolũ intelligitur ipſius procreatio, per quam proles eſſe accipit, ſed etiam educatio, & inſtructio, per quam accipit nutrimentum & diſciplinam à parentibus, in quibus tribus parentes proli obligantur ſecundum Philoſoph. 8. Ethic. Cum autem educatio & inſtructio proli à parentibus debeantur, etiam ad longius tempus, merito etiam naturæ lex ordinauit, Patrem & matrem perpetuo ſibi mutuo conuiuere, vt communi induſtria & diligentia proli ſubueniant, hæc autem obligatio ad commanendum, matrimonium facit. Patet ergo quod merito reprobetur coitus concubinarum: & error Mahometi. Nec debuit mouere Mahometum ad hunc errorem quod antiqui Patres vt Abraham, Iacob, & Dauid legantur concubinas habuiſſe, quoniam illæ vxores erant; non tamen dicebantur vxores, ſed concubinę, quia non erant principales: quamuis ſecundum veritatem erant vxores. Vnde Geneſ. 16. dicitur, quod Sara dedit Abrahæ Agar vxorem, & Geneſ. 30. dicitur quod Rachael dedit Balam antè ancillam ſuam viro ſuo in coniugem, vt de ea ſuſciperet prolem, & ſic concubinarius ille coitus fuit in veritate coniugalis. Præterea, vt dicit S. Thom. antiqui Patres ea diſpenſatione qua plures vxores habebant, ad ancillas accedebant vxorio affectu. Vnde in illis non fuit bruta libertas quam lubricus Mahometus cõceſsit ſuis.

Digitized by Google

Ex dictis igitur non ſolum adulterium, ſed & fornicationē quamcūque etiam ſimplici legi naturæ repugnare non obſcure conſtat: reſtat nunc vt de polygamia, (hoc eſt de pluritate vxorum) quàm Alcoranus vt licitam commendat, idem breuiter comprobemus : quia Polygamia tum ex parte viri, tum ex parte vxoris, iuri naturæ, & rationi matrimonij repugnat; ex parte vxoris omnes concedunt, quia repugnat quatuor matrimonij finibus: ſcilicet primo ſuſceptioni, & educationi prolis, nam mulieres pluribus viris addictæ, vt meretrices, pariunt raro; & quamuis parerent, nullus virorum ſciret quiſnam ſuus filius eſſet, quod non parum educationi officit. Secundo, Societati domeſticæ & communicationi operum ad vitam neceſſariorum: nam tunc eſſent vnius corporis capita multa, quæ non facile conueniunt inter ſe; nec ſciret mulier cui magis parendum foret, ſicut nec ſeruus qui multis dominis æqualibus inſeruit. Tertio, Remedio contra concupiſcentiam; nam & rixa inter corriuales foueretur, nec tot viris vnius fæminæ gratus amor eſſet. Quarto, Significationi vnius Chriſti cum Eccleſia & anima : Vnus eſt enim Deus Eccleſiæ & animę ſponſus.

Ex parte etiam viri probatur. Primo, quia repugnat ſecundo fini, nam quot mulieres in domo, tot ſunt diſſentionum principatus : nec enim mulier eſt ancilla, ſed poſt virum domina: repugnat tertio fini; quia nequit vnus vir tot fęminis facile ſatisfacere, & vna ſemper alijs præferetur : repugnat etiam quarto fini, quia vna eſt tantū Eccleſia. Secundo, nō videtur æquum, vt mulier ſe totam viro tradat, non autem vir mulieri. Tertio, quia ſi Polygamia ex parte virorum licita eſſet, Deus procul dubio initio eam introduxiſſet: cum tunc maximè propagatio neceſſaria foret, quod tamen non fecit, ſed vni viro vnam tantum fęminam dedit.

CAPVT X.

Legem Mahometi eſſe irrationabilem, quia non præbet peccatoribus remedia ad ſalutem.

De peccatorū remiſſione, quàm impiè Mahometus ſenſerit.

MAhometus nulla habita ratione pœnitentiæ, nihil de ſatisfactione pro peccatis admiſsis feddenda curans, nihilque de bonis operibus pro peccatorum condonatione præſcribens in Alcorano, non aliud medium ad ſalutem conſequendam, Saracenis etiam peccatoribus, quā Turcis ſceleratis prodeſſe affirmauit, quàm quod omnes confiterentur hanc veritatem, Non

Digitized by Google

Non eſt Deus præter Deum, & Mahometus eſt Apoſtolus Dei: hoc Alcoranus pręcipit, vt dicatur vbique, hoc etiam vt maxime neceſſarium ad ſalutem commendat, ita vt quicunque hoc confiteatur, de neceſsitate ſaluetur: hac enim confeſsione furta, rapinæ, & omnia alia ſcelera, & flagitia, alioquin ingentia & plurima, condonantur. Quam verò ſit rationi contraria hęc Mahometi doctrina, primo ex eo conuincitur; quia, hæc propoſitio, Non eſt Deus præter Deum, per ſe ipſam veriſsima eſt, nec ab vllo ei contradicitur: quis enim vnquam dubitauit de hac propoſitione; non eſt Angelus niſi Angelus, aut non eſt Petrus præter Petrum, ſi ſolus ſit Petrus in mundo? hæc enim propoſitio per ſe nota eſt: quæ autem ſequitur, Mahometus eſt Apoſtolus Dei, eſt valde ambigua. Qualis igitur erit connexio duarum propoſitionum, vnius quidem per ſe ipſam notæ, alterius vero per ſe ipſam ignotæ? aut quæ vtilitas vel virtus in ea eſſe poteſt, vt homines quantumuis innumeris ſint polluti flagitiis, continuo horum verborum prolatione à peccatorum macula purgentur?

Secundo, quia ſi crimina quantumuis magna his verbis prolatis Saracenis condonantur, nullaque ratio habenda eſt ſatisfactionis aut pœnitentiæ, occaſio maxima præberetur hominibus paſsim delinquendi, intrepidè mala perpetrandi, nullaque ratio haberetur honeſtatis, vana ſpe venię deceptis: quare hæc Dęmonis ars eſt ad perdendos homines inuenta.

Tertio, hac vna ratione monſtratur prædictam doctrinam eſſe penitus abſurdam, quia quamuis prędictis verbis Deum verum, verumque Prophetam confiteremur; adhuc ſimilium verborum pronunciatio non ſufficeret, vt vniuerſa nobis condonarentur peccata: quia peccata nulla ratione delentur, niſi nos eorum pęniteat ex animo, ſimul cum propoſito firmiſsimo nunquam deinceps peccandi; quod ſequentibus confirmatur argumentis. Primum. Quia omne peccatum à nobis commiſſum propria noſtra voluntate perpetratur; ergo qui voluntariè diuina lege contempta, violataque rectæ rationis, & naturæ methodo, Deum offendunt, neceſſe eſt, ſi velint veniam obtinere, vt à malè agendo reſipiſcant, & vitam emendent per veram cordis pęnitentiam, quæ malè anteactę vitæ deteſtationem, ac benè & iuxta diuinas leges viuendi propoſitum complectitur: nam experientia, & ratio etiam inter homines docet, vt ſi quis alium cõtumelia affecerit, velitque illi reconciliari; priuſquam ad amicitiam & beneuolentiam reſtituatur; illatę iniurię pęniteat, animumque deponat amplius offendendi. Nemo enim alteri condonabit etiam ſuppliciter ſigna pęnitentiæ præbenti, & veniam petenti, ſi adhuc in obſtinato animo lædendi perſeueret. Quare cum Deus hominum corda exactiſsimè noſcat, parum prodeſt, vt peccata condonentur hominibus, iſta vel alia verba

proferre, ſi ipſos peccatorum non pęniteat, & peccandi voluntatem animumque deponant.

Deinde quia multa ſunt peccatorum genera, quibus non ſolum diuina maieſtas offenditur, ſed etiam proximis iniuria & damnum infertur, qualia ſunt furta, rapinæ, latrocinia, adulteria: quare ſi is qui huiuſmodi peccatis proximum lædit, abſque vlla reſtitutione damni, iniuriæve ſatisfactione diuinitus abſolueretur, per ſolam horum verborum prolationē, Deus fuiſſet iniuſtus; ſicut iniquus Rex eſſet qui furibus & prædonibus, nulla facta furti reſtitutione condonaret. Quare abſurdum eſt, & cum recta ratione pugnans, quod docet Mahometus, nempe homines ſuorum peccatorum veniam obtinere per ſolam horum verborum prolationem. Ac denique cū facillimum ſit, hæc verba proferre, quibus homines veniam ſine alio labore, & ſalutem aſſequuntur; abſque vllo rationis fræno, legiſve metu homines furta, latrocinia patrabunt, plurimorum cędes committent, in omnium ſcelerum & flagitiorum genera pro libidine ſua labentur, vt qui facilē omnium ſuorum peccatorum remiſsionem habent, dicentes, Non eſt Deus præter Deum, &c. vt experimento inter Saracenos conſpicitur, vbi peccata bibi ſolent tam facilè, quàm bibi aqua cōſueuit: adeo cæcos, vt ſcelera omnium impuriſsima, & atrociſsima honeſta eſſe exiſtiment; vel propter impunitatem ſpemque veniæ non deterreantur committere.

Fit igitur ex dictis in lege Saracenorum neminem poſſe ſaluari; quia in ea non ſunt adhibita remedia conuenientia, ad delendum peccatum: & certè nihil verius prædixit Mahometus, dicens in Alcorano in cap. Marci, quod interpretatur Maria: omnes in Infernum Saracenos ituros; & ipſe etiam Mahometus Saracenis dixit, Vos poſt me in Septuaginta tres partes diuidemini, quarum ſaluabitur vna, reliquæ vero omnes igne deſtruentur: & hæc ſententia, vt affirmat Ricardus c. 5. ſic valet apud Saracenos, vt nullus neque ſapiens, neque inſipiens eam vilipendat.

CAPVT XI.

Legem Alcorani eſſe irrationabilem, dum docet vnumquemque in lege ſua ſaluari.

Mahometus ſalnandos docet ſingulos in lege ſua.

DOcet inſuper Mahometus in Alcorano, quemlibet rectè viuentem ſecundum præſcripta, ac leges ſuæ ſectæ ſaluari, niſi ſit Apoſtata à lege Mahometi, ſic affirmat in cap. de Balchara quæ interpretatur vacca: quod Iudæi & Chriſtiani ſaluabuntur: & in cap. 4. Alcorani inquit: Sciendum autem generaliter, quoniam omnis rectè viuens Iudæus, ſiue Chriſtia-

Digitized by Google

Christianus, seu lege sua relicta in aliam tendens, omnis scilicet Deum adorans bonique gestor, indubitanter diuinum amorem consequetur. Aduersus hunc pernicioſissimum Mahometi errorem, quem olim etiam Ethnici receperunt, vt testatur D. Augustinus libr. 10. de Ciuitate Dei cap. 51. duobus potissimum mediis insurgemus. Primo, demonstrabimus religionem qua Deus verè colitur, necessario esse debere vnam vbique, nec extra illam posse contingere alicui salutem. Secundo, principaliter etiam probabimus, impossibile esse, quemlibet in qualibet secta saluari.

Non est autem dubium, quin vnam & communem oporteat esse Religionem qua Deus colatur, eique gratum præstetur obsequium: quod sequentibus argumentis ita conuincitur. Quia omnes tenentur Deo debitum cultum exhibere, debitamque vitæ honestatem obseruare: ergo quicunque sit hic cultus Deo debitus, necesse est illum Deo ab omnibus exhiberi: nam alias non erit debitus ei, si sine iniuria, aut peccato subtrahi aut denegari potest: ergo necesse est vnam atque communem Religionem esse in omnibus; ergo vna fides, & honestas morum.

Secundo, Vna est veritas rerum diuinarum in se, quam non diuersificat nec variat diuersitas hominum, vel varietas Religionis eorum: non enim pendet vllo modo huiusmodi veritas ex hominibus, vel dispositionibus eorum: vnius autem & eiusdem veritatis vna est apprehensio, siue per credulitatem, siue alio modo fiat: ergo vna debet esse fides & credulitas apud omnes, & quicquid contra hanc veram credulitatem fuerit, error est impietatis. Et confirmatur, quia aliqua sunt obsequia quæ communiter exhibēda sunt Deo ab omnibus hominibus, & quibus sine Dei blasphemia contradici non potest: quia sine Dei iniuria non posset dici Deum non esse adorandum, venerandum, orandum, & multa alia similia quæ quia debita sunt, necesse habent omnes homines his Deum recognoscere & confiteri. Igitur cum hæc obsequia infinita esse non possint, certa erunt, & determinata. Hæc autem sunt quantum ad credulitatem, quæ Religio Christiana appellat articulos fidei: igitur extra hanc credulitatem & fidem, cultumque Deo debitum, non potest esse alius cultus Deo gratus.

Denique principaliter hac argumentatione conuincitur, non omnes in sua secta saluari; quia, ex hoc sequeretur, quod omnes sectæ Deo placerent, atque probarentur per se ipsæ Deo; & hoc dici nequit. Nam cum pleraſque opiniones differentium sectarum, atque etiam nata ex opinionibus actionum studia oporteat inter se pugnare: fieri nequit, vt quælibet sectæ per se, sint diuinæ voluntati consentaneæ. Inde enim (quod absurdum est)

Digitized by Google

sequeretur, eundem ipsum Deum auersari quod approbat ; & id vetare, quod sibi tamen placet. Etenim ex omnibus contrarijs ac repugnantibus actionibus, necesse est quasdam esse rectæ rationi congruentes, ac proinde probari vel etiam imperari à Deo: eas autem quæ sunt his contrariæ, necesse est hoc ipso esse à recta ratione auersas ; ideoque peccata Deo inuisa, & ab ipso prohibita. Itaque si opiniones omnes & actiones quarumlibet sectarum, diuinę voluntati consentaneę essent; & quędam ex illis, vt ostensum est, Deo sint exosę, & ab eo prohibitę, sequeretur, vt dicebamus, aliquid auersari Deum, quod ipse tamen approbet, & id ipsum vetare, quod sibi tamen placet. Accedit, quod si proprius etiam disciplinas inspiciamus earum sectarum, quarum notitiam tenemus, vt Gentilium, Iudęorum, Turcarum, Hęreticorum; in singulis prauos errores, atque adeo actionum instituta peruersissima facile animaduertimus : quę esse quidem media ad salutem consequendam, ipsi grata Deo, neque cogitari sine summo scelere neque dici sine atroci blasphemia potest. Nam ex dictis, infraque dicendis constant multa absurdissima de erroribus tam Gentilium, Iudęorum, Saracenorum, quàm aliarum sectarum.

Prętera nec inuincibilis ignorantia tantorum errorum sectatores excusare vllo modo poterit aut saluare ; quia etsi aliqui, ad quos Euangelij notitia nondum peruenerit, à peccato infidelitatis excusentur: tamen inde non statim sequitur, vt quisque possit secundum sectam quamlibet adipisci salutem: nam vt salutem consequaris, satis tibi non est, vt à peccato in prauis alioquin actionibus excuseris, sed prætera etiam necesse est, vt aliquibus medijs vtaris ad consequendam salutem, per se rectis, & à diuina prouidentia, ad eam rem institutis : cuiusmodi sunt fides, pęnitentia, &c. Vt enim Deus ipse hominibus proposuit finem vltimum, id est summam beatitudinem ; sic ad ipsum etiam pertinuit, media aliqua, & bona & necessaria constituere ad perueniendum in eum finem. Quod si terminum tantum, & non etiam viam hominibus ostendisset; non esset perfecta illius prouidentia. Non est autem consequens, si per ignorantiam aut opinionem in prauis actionibus à peccato excusaris, vt etiam vtaris eiusmodi medijs, quæ per se sunt bona & necessaria ad salutem.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT XII.

Legem Saracenorum esse irrationabilem, quia violenta, & iniqua.

EST etiam Alcorani lex, vt breuiter dicam, ita violenta, vt meritò possit appellari lex cædis & mortis; eo quod homines non blanditijs, non rationibus, sed cęde cogi præcipit ad credendum. Quare ipse Mahometus cum legem suam non posset miraculis confirmare, eamque omni ratione carere, manifesta itidem mendacia continere cõspiceret; ac multos propter hæc fore qui ei contradicerent; sibi ipsi datum esse aiebat à Deo instrumentum proprium, (id est ensem) ad interimendum; ipseque tulit mandatum in lege, vt interimerentur quicunque Alcorano aduersarentur, & non crederent: quare non semel aut iterum, sed passim, quasi mandatũ quoddã vniuersale illa verba repetuntur, Interimite, interimite: in cuius confirmationem affert Ricardus exemplum Auunculi ipsius Mahometi, qui cum ab illo inuitaretur, vt Alcoranum reciperet; respondit dicens; Quid mihi, si hoc non fecero, fili fratris mei? cui tum Mahometus respondit, Interimam te, ô Auuncule. Hic autem dixit, Impossibile est esse quoddam aliud? nihil aliud, dixit. Auunculus autem inquit, Sequar te ad quodcunque volueris, lingua tantum, sed non corde, timore ensis. Omar autem filius Catempadi dixit coactus: Domine, tu scis quod solo timore mortis fio Saracenus. Filius autem Empiascaa timore ensis factus est Saracenus. Vnde misit literas ad Messe, quas mulier quædam occultauit sub capillis, nuncians his, qui sunt in vrbe aduentum Mahometi, vt cauerent ipsi vim doctrinæ illius. Hæc Ricardus.

Secundo etiam huius legis violentia confirmatur; quia ipse Mahometus affirmauit, in tantũ eius legem permansuram, in quantum armis temporalique potentia fulciatur. Aliud est etiam huius violentiæ argumentum, vt etiã ipse Ricardus refert: Quod quando Saraceni conueniũt, vt eos legem Magister doceat; ipse primum nudans ensem, eumque nudatũ manu detinens, vel in quodam eminenti loco ponens quoad finierit; eos docet: vt & sic clarius suadeat Mahometi doctrinam, potius gladio, quàm ratione niti.

Hæc est propagandæ Mahometicæ legis ratio, aliena & contraria ei, quã Sancti Apostoli & primi Ecclesiæ fundatores pręmonstrarunt: qui nõ ferro, vt inquit Augustinus, sed ligno; non mortem minitando, tormenta inferendo, sed obediendo potius, & supplicia, martyria, mortesque perferẽdo Ecclesiam plantauerunt, vt latiùs diximus lib. 2. & dicemus infra; Maximè quia

Digitized by Google

quia cum fides requirat affectum siue assensum voluntatis: secundum illud Apostoli: *Corde creditur ad iustitiam*: & voluntas cogi non possit; quomodo igitur credent qui vi & armis coguntur fidem recipere? cum ipse Dominus maxime ab homine cor quærat: iuxta illud, *fili præbe mihi cor tuum*. Ex quibus non obscurè deducitur Alcorani legem esse iniustam, & iniquã: cum sit causa cædis, rapinæ, & periurij, aliorumque scelerum. Quod si aliquando prohibeat rapinas, periurium, & alia, vt inquit Ricardus; tamen hæc prohibitio potius permissio quædam est. Dicit enim, Ne faciatis mala, non enim placent Deo: si autem feceritis, ipse est misericors & miserator, & facile vobis parcet. De rapina autem nihil vnquam mandauit vt restituatur, neque talem ipsi consuetudinem habent: sed sufficit dicere Saracenum: Non est Deus præter Deum, & Mahometus Apostolus Dei. De periurio autem palam dicit in cap. Elmin, id est Mensa: Non imputabit vobis Deus fraudationem iuramenti, sed inuocationem eius; quasi dicat, Periurium non obligat ad culpam, sed ad pœnam. Et postea subdit: Pro transgressione eius sufficit decem pauperum educatio, vel totidem indumentum, vel vnius captiui redemptio: qui autem hæc non potest facere, ter ieiunabit. ex his autem sequuntur omnia mala: non enim timent rapere, decipere, peierare, fidem violare; cum Christiano præcipiatur fidem seruare etiam inimicis & Infidelibus.

Mahometus autem palam dicit in cap. Elmetaare, id est necatio, quod Deus dispensauerit ei, vt non seruaret quod licite iurauerat, non amplius, videlicet, ad Iacobitissam quandam accedere: quæ Maria appellabatur; & sic peierauit, cuius remissionis testes sunt, vt dicit ipse, Michael, & Gabriel. Iniqua est igitur lex illa, quam sequuntur omnia mala. Est autem iniqua, quia tot, & tanta mala, & mendacia Deo iniungit, & præter prædicta, etiam alia multa turpia & fatua.

CAPVT XIII.

Legem Alcorani irrationabilem esse, ex parte formæ, hoc est ordinis & stili.

Legis Mahometicæ confusio.

ALcoranum Pseudopropheta Mahometus, tanquam legem à Deo datam, ex Iudæis, gentibus & Christianis, variè, mixtè, confuseque collectam composuit: eam deinde versibus quibusdam rythmicis condidit, quo facilius in animos imperitæ multitudinis per suauitatem cantus & rythmi influerent, & firmius eis inhærerent. Nam sicut tradidit quidam nobilis Christianus Arabs, apud Dionysium Carthusianum li. 2. qui floruit circa

Digitized by Google

circa tempora Mahometi, & qui ſuper omnes ſui temporis Arabicæ linguæ vim, proprietatem, & elegantiam callebat. Vulgare tunc erat apud Arabes carminibus, & poeticis cantilenis ſtudere: quin etiam verſus facere, tam nobiles quàm ignobiles, tanquam quid vulgo vſitatum, pro nihilo ducebant. Legem ſuam Alphulian nominauit, id eſt ſectiones ſiue capita; ſimulans legem ad ſe miſſam à Deo, non ſimul datam ſibi vniuerſam, ſed per partes & interualla temporum; & vt Sibyllæ folia diuerſis in locis, & temporibus, diſcretiſque ſententiis: callidè videlicet, ne quis in ea ſcriptura rerum conſequentiam, & ordinem, ac rationem doctrinæ requireret.

Primus omnium Odmen, annis poſt Mahometum circiter centum, & decem, aliorum Mahometi ſucceſſorum adiutorio, iſtam legem in vnum quaſi corpus, & ad integritatem, quoad eius fieri potuit, redegit. Arabes appellarunt Alcoram id eſt ſcripturam; per excellentiam videlicet, præciſè ſcripturam appellari volentes: cum tamen ea ſit ex varijs Iudæorum, Hæreticorum, & Epicureorum doctrinis, erroribus, fabulis, & blaſphemijs, ceu indigeſtum quoddam chaos: quam tamen legem ipſe ait deſcendiſſe de ſummo cælo, vſque ad infimum cælum, deinde paulatim in terras lapſam eſſe, & ad ſe delatam: de quo etiam Deum ſermocinantem ſecum inducit. Inter præcipuos Mahometi amicos, & ſocios duo fuere apud poſteros celebriores: quorum alter vocatus eſt Haly, cuius interpretationem Alcorani ſequuntur Perſæ: alter nominatus eſt Haumar; quem vt fidiſsimum legis Mahometicæ interpretem cæteri (Turcas dico & Mauros) complectuntur, Perſis hoſtili odio habitis.

Hanc vero legem non eſſe à Deo, inter alia ex eo præcipuè deducitur, quod ea quæ à Deo procedunt, ordinem & ſeriem inter ſe habeant, dicente Apoſtolo: *Quæ à Deo ſunt, ordinata ſunt*: quod & experientia teſtatur, tam in operibus naturę, quam in ſacris ſcripturis: Moyſes enim valdè ordinatè incipit à mundi creatione, & deinde totum Pentateuchum percurrit ſecundũ ordinem temporis & hiſtorię. Alij autem Prophetę bène ordinate proceſſerunt ſecundũ ordinem hiſtorię, vel ad minus, ſecundũ ordinem materię. Incipit quidem ab Incarnatione, & Natiuitate Chriſti, deinceps autem de vita & doctrina, & eius miraculis, & poſt hęc de morte, reſurrectione & aſcenſione dicit. Alcorano autem omnino nullus eſt ordo temporis. Neque enim dicit, quibus Regibus vel ſecundum quod tempus; neque hiſtorię ordō eſt.

Ac denique adeo inordinatè procedit, vt nemo ſit, qui poſsit reddere rationē ordinis, & hiſtorię, & capitulorũ. Et neq; materię ordo eſt; nunquã enim vnam materiã benè ordinateq; pertractat, quinimo ab vna materia,

Digitized by Google

ad alteram per ſuppoſitionem omnino impertinentem transfertur tanquam abſtractus. Sed & neque ordinem habet argumentationum, vel alicuius demonſtrationis: ſed omnis doctrina ex ſuppoſitione procedit, & ſupponens quandam propoſitionem per ſe ipſam veram, ex illa aliam concludit, quæ nihil commune habet ad primam, quale eſt illud quod paſsim ab eo dicitur; Deus excelſus eſt & bonus, & quod Alcoranus lex eſt ſalutis, & Deus eſt Deus, & quod nullus eſt alius Deus præter Deum, & Mahometus eſt Propheta verus. Quæ autem hæc concluſio, Mahometum eſſe verum Dei ſeruum, & quod Deus eſt Deus? Vnde Ricardus in Alcorano verſatiſsimus cap. 11. Confutationis legis Mahometicę, ita inquit, *Neque reminiſcor in toto libro me inueniſſe vnam ſolam argumentationem quæ ſecundum rectam ſuppoſitionem, & conuenientem ordinem procedat. Nominum autem ordo illic Grammaticè & rythmicè optimus eſt: fere enim totus liber metricus & rythmicus eſt. Vnde & valdè gloriantur Saraceni in ſic pulchro & ordinato Arabicæ locutionis modo: & ex his argumentantur, verum Prophetam fuiſſe Mahometum. Non enim ſic ornatè ſciuiſſet loqui homo omnino Idiota. Cuius contrarium apparet verius: Videmus enim in diuina ſcriptura Deum loquentem cum Moyſe, & cum aliis Prophetis, & nunquam his rythmis vel verſibus his loquentem. Moyſis autem legem, & Euangelium fatetur Mahometus à Deo eſſe, Deumque libros Moyſi, & Chriſto dediſſe: ſed hi non ſunt metrici vel rythmici: & nullus aliorum Prophetarum, qui diuinam vocem audiuerunt, dixit Deum metricè locutum eſſe, quod & ſapientes, & Philoſophi homines dedignantur.* Hactenus Ricardus.

Et quamuis Dauid verſibus Propheticè fuerit locutus, tamen non legimus vnquam Deum Dauidi, vel aliis Prophetis, verſibus rythmicis prophetias dictaſſe.

Ac denique, vt paucis concludam, ex prædicta Ricardi ſententia, nihil pretio dignum in multis Alcorani capitibus; multa turpia, turpiſsimiſque verbis conſcripta, fabuloſa, ridicula quamplurima; vt potius aniles nugæ, quàm lex Dei eſſe clarè conſpiciatur; adeo obſcuro & intricato ſtylo, vt ipſe Mahometus aſſerat ſe non totum Alcoranum intelligere: nec alium præter Deum intellecturum: quis ergo futurus eius vſus erit hominibus quod non intelligunt?

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT XIV.

Legem Mahometi esse irrationabilem ex parte finis, quia vltimam hominum fælicitatem posuit in carnalibus delectationibus.

Mahometus summam hominis fœlicitatem in carnalibus ponit voluptatibus.

CVm Mahometus esset voluptatum illecebris deditissimus, ipsamque voluptatum vim ad homines alliciendos agnouisset; vt prauo suo instituto, homines auerteret ab itinere cælesti, & in viam perditionis induceret; hanc viam ita in figura & aspectu composuit, vt omnibus plana, & patens, omni genere florum, atque voluptatum delectabilis esse videretur; proponens omnia quæ pro bonis habentur in terra: opulentiam nempe, honorem, quietem, voluptatem, ac illecebras omnes, quod non solum in hac vita, vt optimum constituit, sed & in alia finxit, promisitque expectandum: carnalis enim Mahometus præsentium bonorum fruitione captus, atque in his consequendis, iisque gaudendo occupatus, non potuit, aut potius noluit intelligere alia esse bona hisce temporalibus & corporis bonis longè præstantiora; & ideo in corporis, sensualibusque delicijs ac voluptatibus alterius vitæ fælicitatem vltimam collocauit. Hic est Mahometi Paradisus quẽ ipse suis promisit, in quo non nisi carnales & obscœnissimas promisit voluptates: promisit enim in eis, vt fere ex toto Alcorano constat, primo delicias epularum corporalium, dapiferos & Pincernas Angelos: secundo pretiositatem vestium & lectorum, vmbraculo umque amœnitates: tertio delicias concupiscentiarum, & blandimentorũ mulierium: *quæ*, vt ait Tullius, *voces potius pecudum, quam hominum sunt.*

Fundamenta autem & motiua Mahometi duo sunt præcipue: primum, quia non esset beatitudo, vt ipse ait, si vllum oblectamentum in Paradiso deesset: Secundum, quia frustra essent omnia in Paradiso, si non esset voluptas secundum luxuriam: vnde concludit porcus ille, quod quicquid volunt, præsto est, & quascunque delicias, & quomodocunque volunt, habẽt omnia ad lubitum sine mora & difficultate. Ita quidem quod quas hic Vxores habuerunt fideles, habebunt & illic: cæteræ concubinę erunt, ancillarum vero non erit numerus.

In refutatione igitur huius spurcissimi erroris, duo erunt à nobis præstanda. Primum demonstrabimus in alia vita non esse vsum ciborum & venereorum: Secundum, non posse in his consistere veram hominis fælicitatem.

Digitized by Google

Quantum ad primam partem, hic error apertiſsimis rationibus confutatur. Primo reſurrectio futura erit ad vitam immortalem, vt patet: vnde Iſa. 25. dicit: *Præcipitabit Deus mortem in ſempiternum*, & Ozee 13. Secundũ translationem 70. *Abſorpta eſt mors in victoria.* Et Apoc. 20. dicitur: *Mors vltra non erit.* Ipſe etiam Mahõmetus in libro de ſua doctrina, dicit, Quod poſtquam omnia mortua fuerint; Deus occidet mortem, & poſtea reſurgent immortales & integri. Cum ergo omnino ſublata erit mors, neceſſe erit à reſurgentibus ſubtrahi, quæ corruptibili vitæ deſeruiunt, ſiue quę ad mortalis vitæ ſtatum ordinantur. Manifeſtum eſt autem quod ciborũ vſus corruptibili vitæ deſeruit; ad hoc enim cibos aſſumimus, vt corruptio quæ poſsit accidere ex corruptione naturalis humidi euitetur. Eſt etiam in preſenti neceſſarius vſus ciborum ad augmentum, quod poſt reſurrectionem in hominibus non erit; quia omnes in debita quantitate reſurgent. Similiter coniunctio maris & fęminæ corruptibili vitæ deſeruit, ordinatur enim ad generationem, per quam, quod perpetuo conſeruari non poteſt in indiuiduo, in ſpecie conſeruetur. Cum autem, vt dictum eſt, vita reſurgentium incorruptibilis ſit; homines enim ijdem numero conſeruabũtur; ergo fatuum eſt & irrationabile dicere, quod in reſurgentibus ſit ciborum, aut venereorum vſus.

Secundo probatur, quia vita reſurgentium non minus ordinata erit, quã præſens, ſed magis. In hac vita vſus ciborum ordinatur ad aliquem finem; ad hoc enim cibus aſſumitur, vt per digeſtionem conuertatur in corpus: ſi ergo poſt reſurrectionem erit ciborum vſus, oportebit vt ad hoc ſit, vt cõuertatur in corpus: cum ergo à corpore reſurgentis nihil reſoluatur, eo quod corpus erit incorruptibile: oportet dicere quod totum quod conuertitur ex alimento, tranſeat in augmentum: & ita corpora reſurgentium in infinitum augebuntur: aut oportebit dicere quod erunt ibi tot egeſtiones, & aliæ fęditates, vt tantum reſoluatur quantum conuertitur, quorũ vtrumque eſt inconueniens. Nec valet quod ipſe Mahometus dicit in li. de doctrina ſua, non fore ibi egeſtionem ſordium, ſed purgationem per ſudorẽ: ſicut puer in vtero matris, nutritur quidem, non tamen egerit. Corpora enim reſurgentium ita erunt incorruptibilia, vt nihil de eis poſsit reſolui: vnde non valet ſimilitudo.

Tertio, hic venereorum vſus ad generationem ordinatur, ſi ergo poſt reſurrectionem erit venereorum vſus, niſi ſit fruſtrà, ſequitur quod tunc etiam erit generatio hominum, ſicut & nunc; ſterilitas enim & læſio & plaga eſt naturæ, quæ nõ poteſt eſſe in optimo ſtatu humanæ naturæ, cuiuſmodi eſt ſtatus poſt reſurrectionem: ſequitur ergo quod multo fęcundior & fælicior erit prolis procreatio quam hic. Cum ergo mors in vita illa non erit, creſcet ibi populus in infinitum. Finita autem eſt regio Paradiſi illius, & om-

& omnis regio corporalis: quare breui tempore necessario magna pars populi illius de Paradiso exibit. Et erit necesse creari aliam regionē ijs, eamque non vnam solum, aut finitam, impossibile enim est, quascunque regiones finitas infinitos capere homines.

Si vero quis dicat vsum illum ciborum, & venereorum non respicere augmentationem & conseruationem corporis aut speciei; aut multiplicationem hominum, sed solam delectationem, ne aliquid in vltima remuneratione desit. At contra (vt bene D. Tho. 4. contra gentes) quia vita resurgentium ordinatior est, quam vita nostra: in hac autem vita inordinatum & vitiosum est cibis & venereis vti propter solam delectationem, non propter necessitatem sustentandi corporis, vel prolis procreandæ, & hoc rationabiliter, nam delectationes quæ sunt in præmissis actionibus, non sunt fines actionum, sed è conuerso: natura enim ad hoc ordinauit delectationes in istis actibus, ne alienati propter laborem, ab ijs licet necessarijs naturæ, desisterent; quod contingeret nisi delectatione prouocarentur. Est ergo ordo præposterus, & indecens, si istæ operationes propter solas delectationes exerceantur; nō ergo erit in resurgentibus, quorum vita ordinatissima ponitur.

Neque obstat supradictis, Christum post resurrectionē comedisse, & bibisse: quoniam id non tam propter voluptatem aut alterius rei causam; quā ad demonstrandam suæ resurrectionis veritatem. Quare cibus ille nō fuit conuersus in carnem, sed resolutus in præiacentem materiam: hæc autem causa comedendi non erit in resurrectione communi.

Ad secundam vero partem accedentes, facilè erit rationibus naturalibus conuincere, hominis fælicitatem non esse sitam in corporis voluptatibus. Prima, vt homo sit ab omni parte beatus, & acquisita bonorum sortè contentus, opus est vt eius desiderium sit vndique expletum, & ea quæ sunt in homine præcipuæ facultates, & nobilissimæ, adeptæ sint bonum, quod earum cupiditatem satiet. At planè experimur, in nulla re, quæ corporis sensibus percipitur, voluntatem hominum conquiescere vel intellectum expleri: nam quantacunque sensuum voluptate perfundatur homo, ac abundet; nunquam tamen omnino saturatur: semper enim plura & maiora bona appetit: non ergo ponenda est fęlicitas in ijs quæ corporis solum sensum oblectant, animum vero non satiant.

Secunda, Nulla animantium facultas expleri satiarique potest, nisi sui proprij obiecti adeptione, verbi gratia gustus non conquiescit vel oblectatur odore, sed rerum saporibus, qui in cibis quibus vescimur reperiuntur. Auditus non satiatur corporum coloribus, sed sonis, qui aures demulcent: sic intellectus noster verum habet, vt proprium, obiectum, sed vniuersē verū, vnde satiari nequit alicuius priuati veri consecutione, quia nullū est

particulare verum effectum, quod totam eius capacitatem æquet: quare in nullo vero conquiescit, donec omne verum obtineat. Similiter nostra voluntas sua natura fertur in proprium obiectum, in id quod est vniuersè bonum, & ita nullo procreato peculiari bono satiatur, quousque omne bonum possideat: at in his rebus quæ corporis sensibus obijciuntur, neque est vniuersè verum, neque vniuersè bonum; siquidem præter eas alię multo sunt meliores & veriores. Vitæ ergo futuræ felicitas in his rebus minimè consistit. Item bona sensuum, non sunt propria obiecta intellectus, aut voluntatis; quippe quæ sunt obiecta sensus & appetitus qui sensuum est comes: at præstantissimæ hominis facultates sunt intellectus, & voluntas, quibus mens est prędita: fieri ergo nequit, vt in alio sæculo conquiescat homo, nisi hæ mentis facultates suorum propriorum obiectorum consecutione expleantur.

Tertia, quia homine intereunte, omnes sensus & corporis facultates & vires intereunt, vt quę corporis instrumentis sunt alligatæ, & corporis vinculis astrictæ, & carni concretę: & ideo extinctus homo, nec audit quicquam, nec cernit, nec gustat, nec odoratur, nec manibus contrectat, sed solum post hominis obitum, supersunt tres animi facultates, quæ rationis compotes vocantur, quæque ad suas functiones corporis adiumentis & instrumentis non egent, quia nulli corporis parti alligatæ sunt, nimirum memoria, intelligentia, voluntas, quæ mortis & interitus expertes sunt. Est igitur ridiculum, & penitus absurdum, dicere alterius sæculi felicitatem esse positam in rebus quę sensus nostros oblectant: quandoquidem animus corpore solutus, & in aliam vitam translatus, sensibus caret, quos vna cum corpore amisit; & idcirco nihil percipere potest eorum bonorum, quæ ad corporis sensus spectant, sed eius fælicitas consistit, in trium spiritualium functionum actionibus, nimirum in functione memorię, quę semper est memor eorum bonorum quę possidet: in actione intellectus, qui est omni sapientia plenissimus, vtpote qui omne verum, cuius mens hominis capax est, cognoscit perfectè absque vllo errore, deceptione, & lapsu: neque enim vlla falsitate aut mendacio decipitur, neque vllis ignorantię tenebris obscuratur: nec alicuius rei discendę studio, & desiderio tenetur. & in operatione voluntatis, qua semper iucundissimo quodam amore diligit Deum, qui est summum & infinitum bonum: & his actionibus expletur & satiatur animus dulcissima omnium bonorũ possessione contentus.

Prętерea quarto, ex conditionibus siue circũstantiis beatitudinis probatur, quarũ prima est, vt beatitudo sit vltimũ simpliciter, ad quod omnia referri debeant, & ea ad nihil aliud: ita docet Philos. libr. 10. Ethic. cap. 2. & 7. Secunda, vt sit aliquid secundum se perfectum, & maximè excel-

excellens, inter alia bona, quę conditio per ſe conſtat. Tertia, vt expellat omnem miſeriam ſeu defectum boni, alias non eſſet beatitudo. Quarta, vt ſatiet appetitum hominis, ita vt nil prętera deſideretur, cum anxietate, & inquietudine: hæ autem conditiones non reperiũtur in vllo bono creato, & multo minus in illis bonis quę ad corpus pertinent; vt ſunt diuitię, cibi, venerea: quia ſecundũ rectam rationem iſta ordinantur ad ipſum hominem tanquá in finem: ac ex conſequenti ſunt inferiora homine. Ex quo etiam ſequitur, quòd non ſunt perfectiora & excellentiora bona: maximè quia cum voluptas ſit quidam appetitus humani quies in aliquo bono, aliũde obtento, atque adeo quiddam conſequens aliud quod ſit excellẽtius bonum. Deinde nec voluptates corporis expellunt omnem miſeriam, neq; ſatiant appetitũ, quia cũ ijs poſſunt eſſe quamplurima coniuncta mala, ac deſideria, vt experientia conſtat.

Quinto, beatitudo vltima hominibus in pręmiũ bonorũ operũ promiſſa, conſiſtit in his, quę omnem humanę facultatis virtutem excedunt, dicente Propheta Iſai. 14. *Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit diligentibus ſe.* Et Apoſt. ad Roman. 8. *Non ſunt condignæ paſsiones huius ſæculi, ad futurã gloriam, quæ reuelabitur in nobis*: ſed fælicitas quam ſeductor ille Mahometus promiſit, non eſt in aliis bonis maioribus, quàm habet vita præſens. Promiſit enim flumina lactis, & vini, & mellis; vnde non promiſit eis alios liquores ſecundùm ſpeciem quam habet vita iſta, etſi fortè guſtu ſuauiores: & eodem modo ſe habet de ſaporibus, cum determinati ſint numero ſpecierum ſuarũ, nec ampliores, nec alij eſſe poſſunt: idem quoque dicendũ de omnibus generibus ciborum. Quare manifeſtũ eſt, quod non aliam fælicitatem promiſit eis, quàm carnalem, quam habet vita iſta, eamque nec maiorem nec meliorem. Vnde patet, quã turpiter errauerit aſsignando fęlicitatem futuram, illi vitæ pręſentis tam propinquam, in bonis nimirum corporalibus.

Sexto, Summa perfectio hominis non poteſt eſſe in hoc, quod coniũgitur rebus inferioribus ſe: ſed in hoc quod coniũgitur alicui rei altiori, finis enim melior eſt iis quæ ſunt ad finem; ſed delectationes carnales conſiſtũt in hoc quòd homo ſecundùm ſenſum coniungitur aliquibus rebus ſe inferioribus, ſcilicet ſenſualibus: ergo error magnus eſt, in talibus hominis fælicitatem ponere.

Septimo, In illo maximè ponenda eſt fęlicitas, per quod homo maxime accedit ad Deũ, qui beatificator eſt Angelorũ & hominum; ſed per delectationes prædictas maximè impeditur homo à maxima appropinquatione ad Deum, quæ fit per contemplationem, quam maxime impediũt delectationes ſenſuales, ſunt enim quędam vincula mentiũ humanarũ, & excęcamenta oculorum intellectualium. Si enim quis cibi & potus abundantia frui,

Digitized by Google

frui, & ſapientiæ vacare ſe poſſe putet, decipitur. maximus ergo error eſt, in talibus fęlicitatem ponere.

Octauo, Vbi talis veneris ac gulæ vſus erit, neceſſe eſt fore magnam & aſsiduam corporum exinanitionem, reſolutionem, trãſmutationem, digeſtionem, ſomnum, & alia huic vitæ neceſſaria: ita vt ille Mahometi Paradiſus, quantuſcunque fuerit, ſudoribus, egeſtionibus, & vrinationibus replẽdus ſit. Quid ergo aliud erit niſi taberna indefeſſæ gurgitationis & perpetuæ fęditatis, & turpitudinis proſtibulum, atque volutabrũ porcorũ. Omitto abominationes & fędidates illas, quæ ex commixtionibus maris & fęminæ ſequuntur. Quod autem dicit Mahometus Angelos pincernas, & dapiferos futuros ſibi credentiũ, quis non rideat? Quaſi vero Angeli ſancti fęlicitatem illam, quam nec oculus vidit, nec cor hominis concepit, deſerturi ſint; vt lectos fędis glutonibus ad turpitudines exercendas parent ac ornent; Angelicæ beatitudinis excellentiam in coquinariam ſeu dapiferam ſeruitutem commutaturi.

Nono, Quia cum hæc beatitudo ſit maximũ bonum, Deo etiam debet conuenire, maximè cum Mahometus Deum faciat corporeum, habentem membra corporea, vt manus & pedes. Nam ſi, vt ipſe inquit, non eſt beatitudo vbi voluptas abſit, aut Deus non erit beatus, aut his etiam bonis fruetur. Erit igitur Deus ſimilis illis Dijs quos Poetæ & fabulæ finxerunt, eruntque Deæ: ſuppoſita vero hac ſexuum diuerſitate, conſequens eſt vt concipiant: aliaque obſcęna & abſurda ſequantur, quod ſi Deum non eſſe corporeum Saraceni reſpondeant, atque ita ſine corpore frui perfectè æterna fęlicitate; cur ergo hominibus etiam abſque corporis voluptate, hæc fœlicitas contingere non poterit? Et confirmatur, quia Angeli, quos ipſe Mahometus corporeos eſſe docet, fruũtur hac voluptate, ex delectatione ciborũ & venereorũ orta, aut illa carent: ſi primum, erunt Angelorũ duo ſexus, manducabuntq; Angeli & bibent in cælo, quę omnia ridicula ſunt: ſi ſecundum igitur Angeli aliam præter corpoream conſecuti ſunt fælicitatem, quare ergo non & homines?

Decimo, quia animæ à corporibus ſeparatæ, ex ſentẽtia ipſius Mahometi ſunt nunc in Paradiſo; ipſe enim affirmat in cælo ſe vidiſſe Abrahamum, Moyſem, & alios: & cum hi beatitudine perfruantur ſine corporis conſortio, cum illo careant; vt alios omittam, Chriſtus Dominus, & D. Virgo, Prophetæ, & Sancti alij, qui ſobrij, moderati, caſti, vel virgines fuerunt in hac vita imperfectionibus plena, in illa cæleſti perfectiſsima, erunt ebrij, libidinoſi, intemperati? alioquin non futuri beati.

Præterea vndecimo, Si verum eſt, quod nullum oblectamentum ſenſuale defuturum ſit futuræ beatitudini, ſeu Paradiſo Mahometi, cum

variis

varijs & diuersis oblectamentis afficiantur homines, vtpote quidam in cibis, quidam in potu, quidam in luxu, quidam in ludo, quidam in venationibus, quidam in piscationibus, quidam in hastiludijs, alij in diuersis alijs rebus: nos dicere oportebit, in Paradiso esse omnia genera ciborum, volatilia, oues, & boues, & vniuersa pecora campi, vniuersaque genera condimentorum; iuxta oblectamentum singulorum hominum; ampliſsima insuper flumina vinorum, iuxta varietatem gustuum singulorum hominum; apothecas specierum, & confectionum; prostibula tandem luxuriantium, syluas feris plenas ad venandum, stabula multa equorum ad hastiludia exercenda, & ex consequenti, multa stercora animalium, & plura similia quæ inferri possunt, aduersus stultum Mahometum, Quæ & stultissima sunt, & omni derisione digna; illumque profectò Paradisum Mahometus suis descripsit, quem ipse bestialis sibi concupiuit.

Ac denique duodecimo Lactantij Firmiani lib. 3. diuinarum institutionum cap. 8. ratione hac compendiosissima disputationem nostram concludamus. C*ũ de officio*, inquit, *hominis agatur, oportet summum summi animalis bonum, in eo constituí quod commune cum cæteris animalibus esse non possit. Sed vt feris dentes, armentis cornua, volucribus pennæ propriæ sunt; sic homini aliquid suum debet ascribi, sine quo rationem suæ conditionis amittat: nam quod viuendi aut generandi causa datum est omnibus, est quidem bonum naturale, summum tamen non est, nisi quod est vnicuiq; generi proprium. Sapiens ergo non fuit, qui summum bonum credidit voluptatem; quoniam siue illa securitas, siue gaudium est, communis est omnibus. Aristippo ne respondendum quidem duco, quem in corporis semper voluptates ruentem, nihilq; aliud quam ventri & veneri seruientem, nemini dubium est, hominem non fuisse: sic enim vixit, vt nihil inter eum, pecudémque distaret, nisi vnum quod loquebatur. Quod si asino, aut cani, aut sui facultas loquendi tribuatur, quæráque ab hũ, quid sibi velint cũ fœminas tam rabide consectantur, vt vix diuelli queant, cibos etiam potúmque negligant, cur aut alios mares violenter abigant, aut ne victi quidem absistant sed à fortioribus sæpe contriti, eo magis insectentur, cur nec imbres, nec frigora pertimescant, laborem suscipiant, pericula non recusent: quid aliud respondebunt, nisi summum bonum esse corporis voluptatem? eam se appetere vt fruantur suauissimis sensibus, eósque esse tanti, vt assequendorum causa, nec laborem sibi vllum, nec vulnera, nec mortem ipsam recusandam putent. Ab his ne igitur præcepta viuendi petemus, qui hoc idem sentiunt, quod animæ rationis expertes?* Hactenus Lactantius.

Neque quemquam mouere debet, in Scriptura reperiri loca aliqua quæ vsum ciborum post resurrectionem, videtur hominibus promittere, Isai. 27. *Faciat*, inquit, *Dominus exercituum omnibus populis ex mõte hoc conuiuium vindemiæ defæcatæ*: quoniam ista, & similia loca spiritualiter intelligenda sunt; quia mos est Scripturæ sacræ diuina intelligibilia, sub similitudine sensibilium proponere; vt animus noster ex alijs quæ nouit, discat, vt docet D.

Digitized by Google

Gregorius, incognita amare. Quare ſecundùm hunc modum delectatio, quæ eſt in contemplatione ſapientiæ, & aſſumptio veritatis intelligibilis, per intellectum noſtrum per vſum ciborum, in ſacra ſcriptura conſueuit deſignari; ſecundum illud Prouerb. 9. quod de ſapientia dicitur, *Miſcuit vinum, & poſuit menſam, miſit ancillas ſuas vt vocarent ad arcem, & ad mania ciuitatis; ſi quis eſt parvulus veniat ad me, inſipientibus locuta eſt, Venite comedite panem meum, & bibite vinum quod miſcui vobis*, & alia ſimilia loca; quæ nulla ratione de cibo corporali intelligi debent, ſed de illo cibo, qui in menſa ſapientiæ ſumitur, vt dictum eſt. Mahometus verò non figuratè, ſed propriè de delectationibus corporeis loquitur. Quid quod Saraceni aliqui dicant, cũ paſsim per Alcoranum ſparſit Saracenorum beatitudinem eſſe, hortos irriguos poſsidere, mulieres, & pellices, iuuenes, verecundas, & pulchras, purpureis veſtibus indutas, & his ſimilia habere. Hæc ſunt quæ de ſuprema hominis fælicitate ſenſit obſcænus canis, aut ſus ille lutulentus, &, vt Poëta loquitur, *Epicuri de grege porcus*.

Ex quibus facile erit motiuis ſiue argumentis Mahometi reſpondere: Et quidem ad primum reſp. Vanum eſſe argumentum, nempe quòd ſi vllum oblectamentum in Paradiſo deeſſet; beatitudo minime plena eſſet: quia, vt diximus, oblectamenta carnalia, qualia ipſe Mahometus finxit, nõ pertinent ad veram beatitudinem; imo in contrarium formari deberet argumentum, hac ratione: In Paradiſo erunt voluptates carnales, quales Mahometus deſcribit: ergo ſequitur quod ibi non erit vera, neque plena beatitudo; cum delectationes ſenſuales ſimiles cum ſpiritualibus ſimul eſſe non poſsint, vt iam ſupra demonſtrauimus: Neque etiam ſecundum motiuum vrget, nempe quod fruſtra eſſent animalia in paradiſum, ſi non adeſſet voluptas ſecundum carnem: hoc enim motiuum ex ignorantia, & hebetudine mentis Mahometi, ad percipiendam ſpiritualem animarum, immenſamque voluptatem, quam ex viſione Dei percipiunt, emanauit. Quare non mirum, ſi carnalis homo non potuerit beatitudinem abſque carnalibus voluptatibus excogitare. Erit tamen in corpore ſua voluptas, & gloria & redundantia beatitudinis animę in ipſum deriuata; corpus enim glorificabitur, eiuſque glorificatio quatuor continebit dotes, tanquã quatuor partes corporum Sanctorum, quæ ſunt claritas, impaſsibilitas, ſubtilitas, agilitas, & ita totus homo exultabit in Domino, iuxta illud Pſal. *Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum*, Cæterum differentia ſexuum, & membrorum varietas poſt reſurrectionem non erit fruſtra, cùm ſit ad naturæ humanæ perfectionem redintegrandam, in ſpecie, & indiuiduo, quamuis animales operationes deſint. Licet ergo viri & fęminæ cum membrorum ſuorum integritate reſurgant, non ſunt tamen dicendæ fruſtra fęminæ adeſſe, quia non erit commixtio cum eis.

SECVNDA

SECVNDA PARS HVIVS TRACTATVS:

De præſtantia legis Chriſtianæ, comparatæ ſectæ Mahometanæ.

IN ſuperiori parte huius tractatus, in eo argumento verſati ſumus, ex quo ſatis conſtare poteſt, legem Mahometi ex quatuor illis capitibus, nempe authorem eius oſtendendo fuiſſe turpiſsimum & iniquum; Secundò ex ipſis rebus quas præcipit ac docet; Tertiò ex fine, ſiue præmio ſuis ſectatoribus promiſſo; Quarto denique ex forma ſeu ſtylo ipſius legis, irrationabilem eſſe. Reſtat vt in hac ſecunda parte de excellentia & præſtantia eius legis dicamus, quam ſanctiſsimè tulit Ieſus Chriſtus Saluator noſter, ſumptis argumentis à contrarijs omnino capitibus; nempe à mira authoris ſanctitate, ab his quæ diuinitus conſtituit & docuit in ea, à fine Chriſtianis ab eo præfixo; ac denique à forma ſiue ſtylo & ordine Sancti Euãgelij. Poſtea in fine huius ſecundæ partis reſponſuri aliquibus obiectionibus, factis in fauorem ſectæ Mahometicæ.

CAPVT I.

De admirabili Chriſti Domini ſanctitate, ex teſtimonio ipſius Mahometi.

EX multis eximijſque laudibus quibus Mahometus in ſuo Alcorano, (vt omittam teſtimonia alia grauiſsima clariſsimaque) Chriſti Domini noſtri excellentiam prædicauit & magnificauit, euidenter concluditur, authorem Religionis Chriſtianæ in omnibus excellere ac ſuperare Mahometum. Et vt ad rem accedamus, Mahometus in 5. cap. Alcorani ſic ſcriptum reliquit; Angeli Mariam alloquentes dixerunt, O Maria omnibus viris, & mulieribus ſplendidior, mundior, & iucundior, ferimus tibi ſummi Nuncij gaudium cum Verbo Dei, qui eſt Ieſus, qui eſt facies omnium gentium in hoc ſæculo & futuro, vir ſapiens & optimus, ab vniuerſitatis creatore mittitur; ipſe filium tuum cum diuina virtute venientem,

by Google

librum legiferum, omniſque magiſterij peritiam, & Teſtamentum, atque Euangelium edocebit; filius tuus cæcos & mutos curabit, leproſos mundabit, mortuos reſuſcitabit; quæ cuncta credentibus in Deum miracula cenſentur: Vetus Teſtamentum confirmabit, ſeque cum diuina virtute ac potentia patefaciens, dicet, Piè credentes in Deum me ſequamini: Deus enim mei veſtrique Dominus eſt, quem adorantes recto procedent tramite. Sciens autem Iudæos in ſua credulitate obſtinatos manere, ait, quis in Dei nomine me ſequetur? & viri quidam veſtibus albis induti dixerunt: Nos in Dei nomine te ſequentes in Deum credimus, te teſte, dixeruntque, O Creator nos libro Euangelij fidem adhibentes, legatumque tuum Ieſum imitantes aſcribe fidelibus tuis. Et Deus Ieſum affatus; Ego, inquit, tuam ad me reducens animam & exaltans, teque ab incredulis liberans, eos qui te ſecuti ſunt ijs qui verbo tuo non crediderunt, vſque ad diem publicæ reſurrectionis, ſuperponens, incredulos quoque ſummis cruciatibus, & hic & in futuro ſæculo afficiam: fidelibus verò & benefacientibus merita ſua cum gaudio conferam. De virtutibus igitur & iuſtitijs Ieſu ita tibi reuelare decreuimus.

Ex his clarè colligitur Alcoranum Chriſto prærogatiuas quaſdam ſupra Mahometum tribuiſſe; ac de eius perſona in omnibus diuinius, quàm de ſuo Mahometo iudicaſſe: quæ amplius erunt conſpicua, ſi ad ſingulares circumſtantias Chriſtum Mahometo comparantes deſcendamus. Primo in Conceptione: nam Chriſtus ſuæ matri, vt Alcoranus etiam tradit, fuit annunciatus per Angelum Gabrielem, & ſanctificatus per Spiritum ſanctum, & non ex ſemine viri, nec operatione naturæ, ſed virtute Dei, ex Virgine Matre ſine Patre conceptus.

Secundo, natus ex Matre ſanctiſsima, vt patet ex ſupradicto Alcorani teſtimonio, Et in ſuper in Cap. Abraham habentur hæc verba: Dixerunt Angeli Beatę Mariæ, O Maria Deus præpoſuit te omnibus mulieribus, & in loco ſupra citato: O Maria, inquit, omnibus viris & mulieribus ſplendidior, mundior, & fœcundior: Mahometus vero in peccatis conceptus & natus eſt totus, & ex parentibus Idololatris.

Tertio Chriſtus Ieſus ab Abraham, & Iſaac deſcendit, quibus facta eſt repromiſsio de benedictione, & conſequenda hęreditate. Mahometus autem deſcendit per Iſmaël, ad quem non fuit extenſa promiſsio, ſed de eo ſcriptum legimus, Erit *homo ferus, & manus eius contra omnes*.

Quarto, In Chriſti natiuitate Angeli cum grandi è cælo ſplendore, Paſtores ad gratulationem inuitant nati numinis. Stella verò Magos eodem adduxit, circumciditur puer octauo die, vt doceat nos legibus obedire, imponitur ei nomen perſonæ congruens Ieſus, quod idem eſt ac Saluator; ideoque in eius ortu tot ſunt edita prodigia, vt iam tunc

ſcire-

sciretur hunc esse,illũ,qui à Deo ad mundi reparationẽ electus,destinatus erat ac missus,duodecimo ętatis anno remansit in templo inscijs Matre & Ioseph o,& contulit cum Magistris Hebræorum de lege & Messia: quod ille maximis de causis fecit,primum vt patefaceret se iam tum ad quid venisset scire,& quæ à Patre mandata accepisset : & suppetere sibi si docere voluisset,sapientiam; nec temerè aut subitò ad ingentia opera delectum ac ascitum,vt Moysem,& alios permultos,nec fortuito in id munus docendi incidisse.Hęc & alia de Iesu Christi infantia mirabilia comperta sunt,de Mahometo vero pubere nihil aliud,vt ipse fatetur, quàm Idolorum cultus.

Nisi quis nobis obijciat fabulam illam stultam & impiam de luce , quæ si in Alcorano contineretur,pluribus à nobis esset confutanda rationibus, sed quia inuentum est ipsorum Saracenorum, eam breuiter reijciemus. Narrant lucem incredibilem conditam esse in Adam semen atque originem Mahometi:hanc cum esset genitus Seth,transisse in Euam, ab hac in Seth,ab illo in vxorem,concepto illo qui propagaturus esset genus ,ita deinceps ordine per genitores ad Mahometum:& hanc lucem tantã fuisse,vt omnes animantes eam sint admiratæ : oportet igitur maiorem fuisse quàm lucem Solis.Nam hunc Solarem splendorem non admirantur brutæ animantes.quis vnquam rei tam inusitatæ tamque stupendæ meminit? videlicet prætermisissetam grande miraculum Moyses , qui de Patribus etiam minutissima persequitur?prætermisissent alij scriptores infiniti, qui à condito orbe fuerunt ad ortum Mahometi? Quid vero luce opus fuit ad Mahometum declarandum?quasi Moyses & Christus nuntij Dei nõ fuerint,& sine luce,cum autem ventum est ad Abraham, nõ ad Isaac migrauit splendor ille per Saram,sed ad Ismaelem per Agar,& ex Sara per Isaac traxerunt originem Moyses & Christus, quos Mahometus ipse maiores se & sanctiores fuisse confitetur . Tandem lux hæc peruenit ad matrem Mahometi,à qua in Mahometum prorsum demigrauit, ibiq́ue conquieuit:si hæc lux à parẽtibus fuit Mahometi,quomodo puer fuit idololatra, & grassator?quin potiùs à conceptu ipso sanctus & venerabilis? quis non illum adoraret vt cælitus demissum,in quo tam admirabile conspiciebat signum fauoris diuini?quid opus illi fuit alijs miraculis aut alijs argumẽtis diuinæ legationis?

Quintò de persona Christi,hoc est,de excellentia sanctitatis ac vitæ & morum probitate,sapientiæ,virtutis,miraculorum, officijq́ue præeminẽtia supra Mahometum, ex ipsius Mahometi & Alcorani doctrina facile comprobatur.Nam cùm Mahometus finxit se legem à Deo accepturum,à Gabriele in cælum duci,& inprimis in sex cælis singulos Patriarchas vidisse cum Angelorum multitudine, Adamum, Noë, Abrahamum, Ioseph um,

by Google

phum, Moyſem, Ioannem Baptiſtam qui omnes Mahometo tanquam Prophetæ ipſis excellentiori, & in maiori apud Deum gratia humiliter ſupplicabant, in ſeptimo quod erat ſupremum cęlum Deiąue thronus, proximum conſpicatus Chriſtum Mahometus, ſe ipſum eidem magna cũ humilitate commendabat; perinde ac ſi Chriſtus tantum ſuperaret Mahometum, quantum Mahometus reliquis illis præcellebat. Præterea in loco ſupra citato Ieſum appellat Mahometus virum ſapientem & optimum; fuit enim Chriſti vita admirabilis & diuina, nec poſſedit vllas opes, nec ambijt, contentus tegumentis corporis, & victu in diem quæſito, qualiſcunque contigiſſet. oblatum eſt ei regnum, ſpreuit & reiecit, nullam voluptatem vnquam captauit, nullum in vita eius crimen, nulla criminis ſuſpicio vel leuiſſima, inter tantam inuidiam & odium. Nulli eſt vnquam aſſentatus, nec loquutus ad gratiam, ſemper rectum & verum, etiam cum pręſentiſsimo periculo, & capitis diſcrimine: vel Marthæ (quę ipſi & Diſcipulis eius miniſtrabat, & parabat cibum atque hoſpitiũ) officium Magdalenæ prætulit, nullam aliam in rem intentæ quam vt illũ audiret.

De modeſtia & manſuetudine illius infinitũ eſſet dicere, quanta æquanimitate & accepit iactas in ſe contumelias, & pertulit quæcunque euenijſſent. Nemini maledicenti ſibi remaledixit, nec mordentem remomordit. Aſperius interdum increpauit vitia, non ſua cauſa, ſed publica, imo eorum ipſorum quos ita obiurgaret, vt nihil vel vtilius, vel lenius eſſet tali aſperitate, nulli in eius ſermone admiſti ioci, nulli vel in dictis vel in factis luſus, omnia ſemper (quod Deum decebat) ſeria & ſeuera. Magnitudinem ſuam, & paternum in nos affectum patefecit, quod in loquendo captui illorum ſe accommodauit, cum quibus ageret. Nec dixit quicquam ad oſtentationem ſuæ ſapientiæ: quod feciſſet quiſquis in tam nouis & mirabilibus præceptis vitæ captaſſet authoritatem, & fidem: quod fecerũt Mahometus in Alcorano, Rabbini Iudæorum in Thalmud, & Philoſophi gentium.

Seruauit perpetuam caſtitatem, neque vxorem duxit. Non erat fas eum habere ſponſam mulierem, cui deſpõſata erat Eccleſia, & ſingulæ noſtræ animæ: nec gignere corporaliter liberos, qui tot gigneret quotidie ſpiritualiter. Decebat quoque hominem ſpiritualem caſtitas & mundities corporis. Adde quod venerat, vt homines non terreſtres faceret, ſed cæleſtes, & à contagio liberaret carnis, ad cæleſtem puritatem, & munditiem traductos.

Poſtremo noluit diſcrimen aliquod inter ſobolem naturalem & adoptatam relinquere, omnes voluit ſpiritualiter creare: vt omnes ſciant ad gratiam ſe atque adoptionem hæreditatis filij Dei pertinere, non ad naturam

turam. Quid ergo, dicat aliquis, exemplumne præbet omnibus vt cælibes viuant & casti? Præbet certè quantum quisque potest consequi: sed quemadmodum ipse idem de castitate dixit: *Non omnes capiunt verbum hoc, nisi quibus est calitus à Patre concessum.*

Mahometus vero qualis fuerit, iam superiori cap. descripsimus. Vir prima ætate idololatra, & pauper, latrocinia exercens, tũ nactus opulentas nuptias militauit sub Heraclio Imperatore inter populares suos Arabes. In ea militia occasionem Principatus ac potentiæ inuenit: nã cum Arabes irati Heraclio, discessionem ab eo fecissent, hic se ordinibus iratorum militum admiscuit, eorumque animos aduersus imperatorem exacuit, & in defectione confirmauit. Tum creatus est à parte quadam militum dux Mahometus, quemadmodum ij solent in omni seditione extolli, qui praua multitudinis consilia comprobant, potentesque & Principes insectantur. Humilitatem generis & vitæ prioris sordes multi in eo nouo duce aspernabantur. Ipse vt ab illo se contemptu vindicaret, quod est apud stolidam plebem facillimum atque efficacissimum, diuinitatem suis actibus prætendit: non iam se ducem & Principem ferẽs militari fauore electum, sed Prophetam & nuncium Dei omnipotentis, vt obtentu diuinitatis omnes haberet dicto audientes. Hic est ille Dei Propheta, latro primum, mox seditionis miles & transfuga, dein modicam authoritatem & effrenatissimã eius libidinem diximus supra: At vero ne quis scelera & flagitia, quæ palã Propheta designabat, auderet carpere aut vituperare, authoritatem diuinam omnibus interposuit, & se à Deo iussum id facere confirmauit: bella, cædes, rapinas, adulteria. Nec satis illi fuit malum & sceleratum esse, nisi etiam nequitiæ ac scelerum suorum authorem causamque Deum faceret, patrem bonitatis & Iustitiæ, osorem vitiorum. Mouet bella, agit, rapit, occidit; ait se cum potentia bellica à Deo missum: incestat, adulteratur, polluit virgines & maritas; facit Deum lenonem suum, & ait sibi datam à Deo vim generandi quantum hominibus quadraginta. Quid potest dici obscenius? quorsum hæc generandi tam immanis potestas, nisi vt non solum impune ac licenter, sed cum aliquapiam religionis cognitione à muliebri simplicitate & superstitione admitteretur ad concubitum, sinente marito aut patre, atque etiam authoritatem numinis reuerente, à quo esset illi tale munus concessum?

Sexto admirabilis Christi sapientia nota est in Alcorano maximè in locis in princ. huius cap. adductis, vbi Christum appellat sapientem, & omnis magisterij peritiam edocentem. Sed clarius ex doctrina Christi id constabit, initium disciplinæ suæ sumpsit Christus Dominus à refutatione receptorum errorum, de opibus, de voluptatibus, honore, dignitatibus, gratia, potentia; quę omnia spernere suos, ac pro nihilo existimare iussit,

tan-

tanquam fluxa,vana,commentitia,breui peritura. Caput doctrinæ ſuæ, pietatis,amorem eſſe dixit erga Deum,& homines,in quo oſtendit homini,quis eſſet finis & exitus bonorum omnium,& quemadmodum petendus.Amor enim Dei,quia nos Deo iungit beatiſsimo,beatos efficit.Amori erga Deum amores rerum iſtarum officiunt,inter quæ verſamur.minus enim amat ſingula,qui amat plura: & ſenſus vſu,aut voluptate rerũ mundi huius citerioris delinitus, à rerum altiorum amoribus mentem quaſi manu iecta retraxit.Contemnenda igitur hæc ſunt quæ videmus & cõtrectamus,ſi vniuerſum amorem noſtrum in eo quod oportet collocare cupimus.Non eſt charitas noſtra in res plures partienda,quæ tota ipſa adeo eſt exigua.Chriſti ergo diſciplina fuit hæc,omnia ita à nobis eſſe poſſidenda & ſumenda,ne in animum penetrent:non debere voluntatem ad ſe pellicere,quæ præſenti tantum neceſsitati ſeruiunt,& ſubinde nos à cura æternitatis abſtrahunt:cui curæ quicquid noceret , reſcindi abijcique imperauit,opes,honores,amicos,parentes , & liberos, ſi eſſet neceſſe,& proprium corpus.quicquid eam adiuuaret,adſciſci & amplecti , ſobrietatem,patientiam , tolerantiam , animi æquitatem.Ex Dei amore amor proximi naſcitur, tanquam filium neceſſario amet, qui patrem. & eædem res vtrique charitati ſimul ſunt noxię,atque vtiles.Ex opum,& potentię, & claritatis cupidinibus naſcũtur lites,rixæ, iurgia,pugnæ,cædes,odia:ex illarum neglectione quies,& pax,& amicitia.Viciſsim quoque magnum eſt argumentum charitatis Dei, charitas hominum.Et quoniam quidem ad cæleſtem illum amorem facti ac inſtructi ſumus,vetat nos hic Chriſtus odijs,& ſimultatibus aſſueſcere.vult amore iungi, vt immortalem illam vitam iam nunc incipiamus meditari.Nec ſolum redamandum eſſe amicum,ſed non habendum inimicum odio:quod præceptum arduum nimis, & factu aſperum inueteratæ noſtræ conſuetudini,vnumque ex difficillimis Chriſtianæ pietatis fractæ quidem & corruptæ naturæ ſententijs atque opinionibus videtur.Nam ſenſui naturæ integrę,quam Dominus reſtituit,nihil eſt probabilius , nec æquius nec facilius factu . Hæc & alia Chriſtus diuina præditus ſapientia docuit,& fecit,ſicut Mahometus tam in doctrina,quam vitæ probitate diſsimili ac omnino contraria via proceſsit,vt latiſsimè ex his quæ diximus ſupra patet,

Septimo de potentia Chriſti,hoc eſt virtute operandi miracula,clariſſima ſunt Alcorani teſtimonia;vt iam vidimus ſupra,imo & Chriſti miracula tanta,& tam manifeſta fuerunt orbi,vt nulla vnquam gens fuerit vel tam impudens , vel tam Chriſto inimica & infenſa , vt ea ſit negare auſa.Itaque Gentiles,Iudæi,Agareni omnes grandia & mirabilia eſſe à Chriſto edita opera confitentur,ſed alij alias in cauſas referunt.Agareni Deum authorem illorum fatentur, Iudæi, & Gentiles Dæmonem.

Sed

Sed res ipsa clamat apertissimè Deo authore, atque approbatore illa omnia esse facta In cæcitate & surditate natis videndi & audiendi vsum non quem amiserant reddidit, sed largitus est omnino nouum. Deam bulauit super tumentes vndas, vt nos super solidam terram: imperauit ventis, mari, tempestati, & paruerunt dicto. Expulit Dæmones ex humanis corporibus, abstulit lepram, roborauit membra, & compages humanicorporis dissolutas, sanauit omne genus morborum. Reddidit lucem & vitam mortuis. Multis modis miraculum superat potentiã naturæ: in ipsa actione vt solem sisti, vel retro agi ab occidente in oriens. Lapidem vel hominis corpus tolli in cælum, grauia in aqua non demergi: tum in subiecto actionis, vt cæco reddi lumen, mortuo vitam. Lumen enim & vitam natura potest tribuere, sed non his. In ordine quoque ac ratione qua fit, vt repente sanari ægrum, sereno cælo dari pluuiam, subito sterni ventum & mare turbatum: hinc in agente, vt hominem inspicere hominum cogitatus: vel in instrumento, vt luto sanari cæcitatem. Omnis generis acta sunt à Christo prodigia, & si cui vnum illorum, vt sunt hominum mentes diuersissimæ, vel suspectum esset, vel non plenè satisfaceret, addita sunt tam multa, & varia, vt iam omnis dubitandi occasio sit sublata. Et egit varijs modis: Alias solo iussu, vt se ostenderet Regem naturæ: alias inuocatione Patris, vt indicaret à quo haberet omnia, tum calumniæ occurreret eorũ qui in Beelzebub Principe Dæmoniorum Dæmonia illum aiebant expellere. Interdum re aliqua adhibita, vt luto, vel sputo: vt ostẽderet quemadmodum Deus quandoque operetur solo verbo & nutu, alias tactu vestis eius: quandoque instrumentis quibus vult, etiam parum aptis, vt luto ad curandam cæcitatem. Sed illi naturæ Domino nullum est ineptum instrumentum, qui nec instrumentis indiget. Nonnumquam manu imposita: interdum absens solo iussu. Nec vnquam occasionem ipse edendi miraculi captauit: semper vsus est oblata: non ad vsum artis suę cepit tempus aut locum quod præstigiatores faciunt, sed subito semper & pro re nata Nec vtilitatẽ aut cõmoda sua vmquã spectauit, sed aliorũ: vt appareat nonillũ gloriæ suæ seruire in miraculo, sed adduciad hoc approbatione fiduciæ eorũ qui peterent, vt homines fidẽ habere sibi & Deo assuefaceret Nec vllũ vnquã egit miraculũ corporale, quod non magnas significationes haberet spirituales: quod sigillatim referre hic esset longũ & superuacaneum, pręsertim cũ hisce rebus nostrorum libri sint referti.

Mahometum vero nullũ feciſſe miraculũ, ipse de se ipso clarè testatur, vt supra demonstrauimus: discipuli tamen eius quatuor eum præcipuè feciſſe miracula nugantur. Vnum de Angelo descendente de cælo, & cum ipso familiariter loquente. Secundum de luna quæ de cęlo descendit ad ipsum, & locuta est cum eo. Tertiũ de arbore ficì, quæ ab eo vocata humi-

liter se inclinauit erga ipsum. Quartum de boue & agno qui humana voce loquuti sunt ei: verum ista nugæ & fabulæ, meraque sunt figmenta & mendacia.

Octauo Mahometus Christum sæpe appellat Prophetam & Apostolum Dei, magistrum & Doctorem excellentem, Mahometus vero neque Apostolus est, neque Propheta, vt latissimè supra demonstrauimus, neque Magister, cum ipse sæpe se ignarum fateatur: affirmans solum Deum scire Alcorani expositionem. Denique Christus secundum Euangelicam veritatem mortuus est, resurrexit, ascendit in cœlum, & venturus est iterum, vt faciat iudicium mundi in fine sęculorum. Certa res est, nihilque ambiguitatis apud omnes nationes habens: Alcoranus autem contendit Christum non esse mortuum, sed quod assumpsit eum Deus: quare tam secundum Euangelium, quàm secundùm Alcoranum in omnem euentum Christus viuit, Mahometus autem mortuus est: excellit igitur in hoc, sicut & in alijs, Christus Mahometum; vt nunc omittam alias innumeras Christi excellentias contentus his, quarum est testis & iudex Mahometus.

Conferamus igitur iam Christum cum Mahometo, non ex nostra prędicatione, sed ex Alcorano & secta vestra. Christus Verbum Dei, Mahometus homo merus. Christus Messias promissus Patribus, nuntiatus ab Angelo virgini excellentissimæ: Mahometus obscurus & ignobilis. Christus semper Sanctus, Mahometus aliquando profanus, & erro, & latro, Idolorumque cultor. Christus Doctor sapientissimus, Mahometus omnis eruditionis prorsus expers, nec suum ipsius Alcoranum intelligens. Christus de se, & de suis certus: Mahometus incertus, vt ipse in Alcorano confitetur. Christus viuens, vel, vt vos dicitis, raptus in cœlum à Deo: vel, vt nos, reductus in vitam: Mahometus mortuus & computrefactus. Denique nec Mahometus negat, se esse multo inferiorem Iesu Christo. Cum igitur Alcoranus de Christo multa & magnifica, vt vidimus, fateatur, de Mahometo vero è contrario pauca, & ea quidem vilia; mirum est quare Saraceni non sequuntur potius Christum, quàm Mahometum, Euangelium, quam Alcoranum; cum valde credibile sit à nobiliori, & excellentiori legislatore, legem emanasse meliorem.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT II.

De excellentia legis Christi, nempe Euangelij, tam in se quam Alcorano comparata.

SI quis Euangelij virtutes, doctrinam, stilum, propius attentiusque contempletur, clarè intelliget non hominis esse opus sed Dei, nec potuisse ab humanis ingenijs sine proprio & particulari Spiritus diuini afflatu componi: quæ vt legenti fiant apertiora, ostendenda erunt ex illis quatuor capitibus, ex quibus supra clarè deduximus legem Mahometi vanã, mendacem, iniquam, turpem, inordinatam, neque à Deo emanasse, neque ad Deum homines dirigere nempe ab authore siue conditore legis, à materia quam continet, à forma qua scripta, à fine quem hominibus præscribit. Ex his igitur causarum generibus breuiter Euangelij excellentia supra Alcoranum luce clarius apparebit.

Euangelij excellentia supra Alcoranum, ex eo quod lex sit à Deo lata & tradita, & homines ad æternam fælicitatem perducat. §. 1.

INprimis Mahometus ipse in Alcorano Christum Dominum supra omnes Prophetas, qui vnquam fuere, aut futuri expectantur, commendauit, Euangelijque doctrinam supra omnes diuinas scripturas magnificauit, vt inter alia loca manifestè testatur in Alcorano in c. Elmeide, Termauimus (inquit) viam hominum per Iesum Christum filium Mariæ veracissimum Prophetam, & dedimus ei Euangelium, in quo est deductio, & lux, & veritas manifesta, & in eodem cap. inquit quasi ex persona Dei, O Christe considera quem dedi tibi Spiritum sanctum vt loquaris: item in incunabilis bis docui te librum, & sapientiam, & legem Moysi & Euangelium. Ecce quam aperte fatetur ipse Mahometus Euangelij authorem esse Deum, illudque Christo inspirasse: ipsius vero Alcorani authorem solum nouimus Mahometum hominem ignarum, impium, turpem, mendacem, innumerisque alijs sceleribus famosum. *Mahometus Christum depradicat.*

Præterea sicut Mahometus in hoc sæculo carneus fuit, & turpissimus, ita & in futuro carni studendum putauit: nam & eam beatitudinem posuit,

Digitized by Google

fuit, quæ magis porco quam homini conuenit. Paradiſi (inquit) ſolum aureum, Smaragdis & hyacinthis crebro interpoſitis eſt diſtinctum, omni fructifera conſitum arbore, decurrentibus per amœna fluentis: quorum alia quidem lac, alia mel album, alia vinum puriſsimum fundunt. Dies (inquit) vnus erit mille annorum, Annus quadraginta millium annorum, quę proportio inter diem & annum tam docta, & ex aſtronomorum regulis deſumpta, vt non amplius quam quadragies maior ſit annus die. Sed quæ poteſt in cælis eſſe nox, vbi ſemper ſplendeat Sol, nec ſe vnquam illinc aufert vel recondit? Dies autem ſi Solis eſt præſentia, ſemper eſt in cęlo dies: ſin conuerſio cœli naturalis, horis quatuor & viginti conficitur. Addit: veſtientur illic omni colore, præterquam nigro . Primum ferculum in menſa erit iecur piſcis Albisbufi, credo quod palato Mahometi erat gratiſsimus; ſed non eſt omnibus idem, palatum, nec idem ſapor: & quaſi homo qui totus erat corpus ſine mente, nihil reliquit menti, quæ eſt hominis pars pręcipua. Euangelium vero Chriſti non in corporis bonis & cõmodis ſitam ait eſſe beatitudinẽ, ſed in eo quod in homine eſt potiſsimum, ac excellentiſsimum, nempe in animo, & in vitæ huius curriculo laborioſo atque ærumnoſo, ſed in bonis ſempiternis. Beatitudo igitur noſtra quam expectamus in altera vita, eſt ipſa Dei viſio, qua nihil optabilius inueniri poteſt. Videbit enim beatus animus & quę ſunt in cœlo, & quæ ſub cęlo. Quid erit quod eius aſpectum fugiat? nullum deerit oblectamentũ, nihil requiret vltra plenus animus. Nam quid pleno opus eſt? nihil illi deeſt qui nihil cupit. Deſideria noſtra implebit optimus, ac maximus Deus in quo omnia bona inſunt, nec vllum cupiditatibus noſtris relinquet locum, erit Deus omnia in omnibus, qui ſine fine videbitur, ſine fine amabitur, ſine defatigatione laudabitur. Quæ lingua dicere, vel quis intellectus capere ſufficit illius Ciuitatis ſupernæ quanta ſint gaudia, Angelorum choris intereſſe, cum beatiſsimis ſpiritibus gloriæ Conditoris aſsiſtere, præſentem Dei vultum cernere, incircumſcriptum lumen videre, nullo mortis metu affici, incorruptionis perpetuę munere lætari: neque illic beatitudo humani corporis in epulis erit, aut in vino, aut in coitu . Ex redundantia beatitudinis animę glorificabitur corpus ipſum, & ſimilitudinem eius induet. Fulgebit tanquam Sol in conſpectu Dei, teneritati eius nulla reſiſtet materia: leue & agile infinita ſpacia in ictu oculi permeabit , nihil erit quo amplius lædi poſsit: inuiolabile erit & impaſsibile, more animę, & ita totus homo exultabit, & dicet cum Propheta; *Cor meum & caro mea exultauerunt in Dominum Deum viuum.*

Ex

Digitized by Go

Ex parte rerum quas Euangelium continet, in multis præexcellit Alcoranum. §. 2.

In Euangelio continetur veritas.

IN Euangelio veritatem manifeſtam contineri docuit ſæpiſsimo Alcoranus. Eſt enim lex à Deo ipſo lata, vt etiam Alcoranus fatetur, ac ex conſequenti ex omni parte pura, recta, ſancta, ab omni immunditia penitus abhorrens, ab omni errore prorſus aliena, rectæ conſona rationi, tota vndique perfecta, & quæ docet homines omnem vitæ perfectionem, & ſanctitatem, ſicut Deus ipſe, à quo promanat, totus eſt ſecundum ſe perfectus, purus, & ſanctus. Quare nihil poteſt habere ſtultum, mendoſum, falſum, aut imperitũ, ac multo minus turpe aliquid aut præcipere aut approbare, qualia omnia in Alcorano probauimus reperiri.

Præterea Euangelium omnia habet quæcunque par eſt habere diuinũ librum, hoc eſt humanæ ſalutis. Primum omnium non de humanis artibus atque opificijs, non de ſpeculatione cauſarum, non de circumſpectione & prudentia vel publica vel priuata præcepta continet, ſed de immortalitate, ac bonis æternis. Idcirco Euangelium nuncupatur, hoc eſt bona & læta annuntiatio. Diſciplinæ aliæ, ſapientiæ, artes quæcunque ac prudentiæ huius mundi nuntiant venire ad Imperium, ad regnum, ad opes, ad potentiam æui huius fragilis ac breuiſsimi, ad opiparas epulas, ad ludos, ad voluptates, ad decus, ad laudem, ad rigidam atque inanem virtutis vmbram, ad terram fluentem lacte & melle, ad puellas formoſiſsimas, & quotidianas compotationes. Euangelium autem Chriſti venire celeres atque expeditos ad amandum Deum, vt cum illo ad æternitatem iungamur, vnde exiſtet beatitudo inæſtimabilis. Hinc vt Deus homines omnes abſque vlla exceptione aptos idoneoſque condidit ſuæ fælicitati, ita & legem quam ipſe traderet, hoc eſt fælicitatis huius viam certiſsimam, communem eſſe omnibus voluit. Nulla ab ea ætas excluditur aut repellitur, nullus ſexus, natio, conditio, eaque de cauſa Catholica eſt fides nuncupata.

Deinde admiratione non caret, in toto Euangelio, & quidem ab imperitis humanæ ſapientiæ conſcripto nõ inueniri ea quæ in monimentis maximorum ingeniorum, magnaque eruditione & cognitione rerum atque vſu excultiſſimorum crebra ſunt, vt aliquid ſit varium & pugnans, vt aliquid ineptum, puerile, frigidum, abſurdum, ridiculum, & vbi ſcriptori dãda ſit venia quod dormitarit. Nihil in eis tale: Vt appareat rectorem moderatoremque illarum mentium & manuum fuiſſe Deum, illiſque id beneficium eſſe collatum, quod nulli humanorum ingeniorum, naturæ qui-

Digitized by Google

dem relicto inditu reperies Nullum est verbum quod ad summam institu-
ti non pertineat,hoc est ad rationem pietatis.& cum in his quæ mediocria
possent existimari,sic eluceat diuini consilij effectus, minus erit profecto
mirandum,nihil in eis esse obscenum,& turpe,vt in Alcorano Mahometi,
& apud gentium vates:nihil anile,delirum blasphemum,vt in Thalmud
Iudæorum,& apud plerosque Philosophos. In expositione autem eorum
quæ Christus vel egerit,vel dixerit,eadem admirabilitas maiestatis quæ in
cæteris,seu potius amplior & sublimior. Nihil deinceps Euangelistæ scrip-
serunt quod nostra non referret cognosci,nihil omiserunt quod referret.
Nam quicquid è re nostra est nos scire,Euangelijs est explicatum:curiosa,
hoc est,quæ ad salutem nostram nõ faciunt,prętermissa sunt.Et hæc om-
nia non tractant tanquam encomium sed narrationis modo,purè,simpli-
citer , nude : ex qua promptissimum sit iudicare,illum & virum fuisse
optimum,Deum ipsum summum ac præpotentem. Quibus de causis &
rationibus hoc possum affirmare,nõ minus audacter quàm verè:si cuncta
humana sapientia conspiraret,vt hominem aliquem Deum esse vellet o-
stendere,& eius opera & dicta diuina fingeret de illo homine quicquid
animo esset collibitum,& in id quod finxisset adhiberet rationis cultum,
differendi vim & acumen rationum,non posset tamen Euangelium vnum
quale est nostrum componere,hoc est conscribere,quo id possit euinci ac
persuaderi,quemadmodum Euangelistæ nostri fecerunt solo historiæ cõ-
textu detractis quibuscunque humanæ sapientiæ viribus atque ornamẽ-
tis.Hoc verò vt profanis atque imperitis fortasse videatur incredibile aut
non satis probabile,quisquis tamen altius in Euangelij sensu penetrarit,
facile mihi assentietur.

De Euangelij forma & stilo.§.3.

Euangeliorũ stilus.

CVm Euangelium sine discrimine omnibus esset tradendum, par erat,
vt ab omnibus capi,tenerique posset,ad rectam obseruantiá & cultũ.
Quare non est traditum Euangelium obscurum & difficile ad intelligen-
dum,tanquam paucissimis profuturum, sed facile , dilucidum , apertum,
expositum omnibus. Vt nemo esset quin petere illinc posset , & tanquam
de fonte haurire quæ saluti sue expedirent . Philosophi atque Oratores
locuti sunt excultius,ornatius,accuratius,subtilius in omni genere artiũ:
videlicet non scribebant omnibus,at ex ingenio vel facundia decus , &
gloriam captabant . Ergo illa ipsa tam elaborata pauci adeunt , pau-
ciores intelligunt.Nihil est scilicet periculi,si illa tenebris obruta sub ig-
norantia delitescant.At quod scire omnibus expedit,& est necesse , quod
extremæ calamitatis est nescire,vtique congruum est quod ab omnibus
quantum sat est intelligatur.

Quare

Quare propoſita eſt Dei diſciplina ea facilitate,quæ apta eſſet omnium ingenijs,quam omnes facilè caperent,ſimplici videlicet narratione, exẽpliſque, & ſimilitudinibus ſumptis de rebus notiſsimis. At in hac ipſa facilitate & ſimplicitate tam vtili tam congruenti quibuſlibet, quanta occultatur altitudo myſteriorum, quæ diutiſsimè exercere poſſint magna atque ſublimia ingenia,nec non bona ac religioni dedita paſcere? Nullum eſt in Euangelio verbum, quo non tegatur grande aliquod & admirabile arcanum.Magna eſt in Euangeliſtis narrationis cõſtantia,qui tenor perpetuus,facilitas autem inaffectata & vbique ſimilis ſui.Grauitas vero & ſeueritas diuinis rebus congruens,nihil in illis prorſum iocoſum aut ridiculum,non delapſi ſunt ad vllam ſui oſtentationem,non ad citandos eruditos nationum,non ad aliquid inſerendum ex ſapientia mundi, quæ tum maxime erat in pretio,non ad deſcriptiones regionum aut locorũ, non ad inanes vllas atque otioſas digreſsiones,aut quę amęnitate ſua detinere poſſent lectorem,nihil in iſtis vacans aut aliorſum pertinens. In Alcorano verò,vt vidimus oſtendimuſque ſupra, mira eſt inconſtantia, inſcitia,& obſcuritas.Vides autem quantum inter Euangelium & Alcoranum interſit?illud obſcurum, difficile, intricatum,nemo intelliget niſi Arabs:noſtrum vero planum,facile;nihil fieri poteſt in quacunque lingua dilucidius, vt ea Philoſophia aperta eſſet omnibus, quæ ſaluti omnium euulgabatur. Quid quod & ipſe Mahometus ait ſe non totum Alcoranũ intelligere,nec alium præterquam Deum intellecturum?quis ergo eſt futurus vſus eius,quod homines non intelligunt? Rogo,cum vir ſapiens loquitur hominibus rudioribus & præcipit vt aſſiquid agant, accommodat ne ad ſuam excellentem intelligentiam ea quæ dicit, an potius ad captũ eorum quibus loquitur?

CAPVT III.

Concluſio ſupradictæ excellentiæ legis Chriſti, vbi breuiter duodecim prærogatiuæ Euangelij,ſupra Alcoranum recenſentur.

EX prędictis cum Cardinali Turrecrem.colligere poſſumus duodecim excellentias,ſiue prærogatiuas dignitatis, quibus lex Chriſtianorum à ſecta Mahometi diſtinguitur,propter quæ Saraceni, & quicunque alij Infideles,ſi veræ beatitudinis cupiunt participes fieri,omni alia ſecta relicta ad fidem Chriſti,ad Religionem Chriſtianam,extra quam non eſt ſalus,deberent quàm velociter concurrere. Habet in primis fides lexque Chriſtia- *Excellentia legis Euangelicæ.*

Christianorum originem ſummæ nobilitatis,quoniã non ab hominibus, nec caſu aut fortuna allata eſt,ſed ab ore Dei proceſsit. Lex verò ſiue ſecta Mahometi,non habet originem cæleſtem,ſed terrenam, non diuinam ſed diabolicam: vt ſupra manifeſtè oſtendimus.

Secundò,Lex Euangelica, ſiue Chriſtianorum habet Magiſtrum & Doctorem ſummæ ſanctitatis,& gratiæ præ filijs hominum: non autem talis fuit Magiſter,& Doctor saracenorum ſectæ, videlicet Mahometus, qui non modò non ſanctus, ſed ſceleratiſsimus idololatra,homicida,raptor lubricus maximè,vt ſupra oſtendimus.

Tertiò,excellit lex Chriſtianorum in hoc quod habet ſigna confirmãtia diuinæ poteſtatis, quæ ſcilicet ſola diuinitatis poteſtate fieri poterant, ſicut eſt reſuſcitatio mortuorum,ſanatio leproſorum,cæcorum illuminatio,& huiuſmodi,quæ innumerabilia per Chriſtum,& Diſcipulos ſuos in nomine eius facta ſunt, & fiunt per orbem vniuerſum; vnde de Chriſto dicitur Luc.6. *Virtus de illo exibat & ſanabat omnes.* Quoniam omne genus miraculorum fiebat per eum Matth. 11. *Cæci vident, claudi ambulant, leproſi mundantur, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt, & pauperes euangelizantur.* De ſignis vero quæ in nomine,& fide eius per alios fiunt,dicitur Marc.vlt.*Signa autem eos qui crediderint hæc ſequentur; In nomine meo dæmonia eĳcient, linguis loquẽtur nouis, ſerpentes tollent, & ſi mortiferum quid biberint, non eis nocebit.* Cæterũ non ſolum ſancti mortui huius Chriſtianæ fidei veritatem miraculorum operatione confirmarunt, verùm etiam viui eadem ſignorum virtute, veritatem illius per orbem quotidie teſtantur. Secta verò Mahometi nullis talibus ſignis, nullis huiuſmodi miraculis, per Mahometum, nec per ſuos confirmata eſt, nec oſtenſa à Deo eſſe; vnde ipſe profitetur, ſigna ſibi non eſſe data, ſed in armorum potentia veniſſe, ſicut ſuprà oſtendimus.

Luc.6. Mat. 11. Marc.vlt.

Quarto,lex Chriſtianorum in hoc præcellit, quod habet teſtes grandiſsimæ authoritatis.Habet enim Prophetas ſanctos veteris teſtamenti, vnde Chriſtus ait Io.5.*Scrutamini ſcripturas, ipſæ teſtimonium perhibent de me.* Cæterùm teſtes maximæ authoritatis, nulla exceptione maiores habet fides Chriſtiana ex nouo Teſtamento. Habet inprimis Ioannem Baptiſtã, quo teſte Chriſto,*inter natos mulierum, maior non ſurrexit.* Cuius etiam ſanctitatem commendat Mahometus plurimum in Alcorano ſupra; Ioannes iſte teſtimonium perhibet de Chriſto,& ait Ioannis primo. *Hic eſt, quem dixi, qui poſt me venturus eſt, ante me factus eſt, qui prior me,* ſcilicet dignitate, *eſt, & de plenitudine eius nos omnes accepimus* gratiam pro gratia: & infra: *Cuius non ſum dignus corrigiam calceamenti ſoluere*: & infra: *Ecce Agnus Dei qui tollit peccata mundi.*

Ioan 5. Ioan. 1.

Præterea Chriſtiana fides habet teſtimonium ſuæ veritatis omnes Apoſtolos,qui Spiritu ſancto ſuggerente ipſius ſymbolum fidei ediderunt, quibus

quibus Dominus ait, *Et eritis mihi teſtes in Hieruſalem, & in omni Iudæa, & Samaria, vſque ad vltimum terræ.*

Quintò, Chriſtiana lex in hoc excellit, quod habet documenta irrefragabilis veritatis. Pſalm. 118. inquit Propheta, *Principium verborum tuorum veritas, in æternum omnia iudicia iuſtitiæ tuæ.* Singulare teſtimonium & indubitatæ veritatis præbet Mahometus de lege Chriſti in cap. de Iona, ita dicens ſuis Saracenis: ſi in aliquo dubio de Alcorano eſſent, quod petant ab illis qui ante eos acceperunt libros, ſcilicet à Chriſtianis, & Iudæis. Secta vero Mahometi non eſt ſincerę firmæque veritatis, ſed eſt multis erroribus, multis ſceleribus aut blaſphemijs plena, vt ſuprà oſtendimus. Pſal. 118.

Sextò lex Chriſtianorum excellit, quoniam habet mandata & præcepta totius honeſtatis ſplendoribus virtutum plena; ſobrietatem enim, & iuſtitiam docet, prudentiamque, & iuſtitiam, *quibus nihil eſt vtilius in vita hominibus*, Sap. 7. maximè cùm inducat homines ad dilectionem Dei, & proximi, in quibus duobus lex pendet, & Prophetæ. Secta vero Mahometi turpia præcipit, turpiſsima concedit, plena eſt fætoribus: & immunditijs, vt ſupra ſatis plenè oſtenſum reliquimus. Sap. 7.

Septimò, lex Chriſtianorum præcellit, quia habet conſilia perfectionalis ſublimitatis, imperat enim inimicis charitatem, benignitatem odijs, vera maledictis ſubſidia; perſequentibus patientiam, eſurientibus victus adminiſtrationem præcipit, & gratiam remunerationis promittit. Matth. 5. *Diligite inimicos veſtros, benefacite ijs, qui vos oderunt, orate pro perſequentibus, & calumniantibus vos, vt ſitis filij Patris veſtri qui in cælis eſt.* Matth. 5.

Habet etiam Conſilia Euangelicę perfectionis de quibus dicitur Matt. 19. *Si vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo, & veni, ſequere me* Secta verò Mahometi non habet talia perfectionis conſilia, ſed iniqua, & impia quæ latrones, & Tyranni habent; puta, homicidiorum, violentiæ, rapinæ, vindictæ. Vnde Mahometus neminem pœnitere dicit, niſi de iniuria illata vindictam ceperit. Iubet carceribus tradi & occidi omnem non recipientem legem ſuam, & huiuſmodi. Matt. 19.

Octauò, excellit lex Chriſtianorum, quia omnem enormitatem longè arcet, nullum enim malum permittit, tanquam perfectiſsima, ſed omnia excludit, & punienda prædicit, propter quod legislator Chriſtus Matth. 12 inquit, *Dico autem vobis quod de omni verbo otioſo, quod loquuti fuerint homines ſuper terram, reddent rationem in die iudicij.* Secta verò Mahometi non eſt huiuſmodi, vt ſupra oſtendimus: multa iniqua, & impia permittit & concedit: licet autem Mahometus quandoque prohibeat aliqua peccata, vt rapinam, vel periurium, vel fornicationem, vel quædam alia mala, tamen ipſa prohibitio eſt quædam permiſsio; dicit enim, Ne faciatis talia, quia Matt. 12.

Deo non placent, ſed ſi feceritis, ipſe eſt miſericors, & miſerator, & indulgebit vobis de facili. Talis enim facilis indulgentiæ largitio æquipollet permiſsioni delictorum, *quia*, teſte Gregorio, *facilitas veniæ incentiuum præbet delinquendi.*

Nonò, Lex Chriſtianorum præcellit, quoniam habet Sacramenta miræ virtutis & efficaciæ, in remedium & medicinam defectus, & vulnerum peccatorum. Habet inter alia Baptiſmi ſacramentum, in quo lauatur, & purgatur anima à ſordibus originalis peccati, & actualis, ſi ineſſe ſimul contingat. Habet etiam Sacramẽtum confirmationis, in quo datur Spiritus ſanctus ad gratiæ augmentum, & ad robur ſpirituale animæ, contra inſultus, & bella hoſtium ſpiritualium. Habet inſuper Sacramentum Euchariſtiæ omnium Sacramentorum excellentiſsimum, in quo ſub vtraq; ſpecie Chriſtus veraciter contentus vitam gratiæ præſtat ſe dignè ſumentibus. Item habet Sacramentum pœnitentiæ, quæ eſt ſecunda tabula poſt naufragium, & eſt medicamentum vulnerum, & ſpes ſalutis, per pœnitentiam enim peccatores ſaluantur, per eam Deus ad miſericordiam prouocatur, & ſic de alijs ſacramentis. Secta vero Mahometi (in hoc omni alia ſecta pernicioſſor) nulla habet ſacramenta, licet, ad deſignandum calliditate Diabolica, quod ipſe Mahometus vtriuſque teſtamenti conſeruator eſſet, & ſic tanquam Propheta, vel Apoſtolus, ſiue Dei nuncius haberetur; ſeruari primum præcipit Sacramentum veteris legis, ſcilicet circumciſionem; & primum noui, ſcilicet Baptiſmum: Omnes enim ſub prædicta maledicta ſecta aberrantes, maſculi circumciduntur, & tam viri, quam fœminæ aqua lauantur.

In vtraque tamen manifeſte errant, nec ſacramenta aliqua tenent, ſed tantum vmbratilem quandam ſimilitudinem. Nam circumciſio, quæ in octaua die fieri præcipitur, Leui. 13. in ætate adulta iuuenili & vltra per ipſos fit, & ſic prædicta Circumciſio, non eſt veteris teſtamenti, ſiue Moſaica, ſed magis Iſmaelitica. In Baptiſmo ſimiliter errant: tum quia non vtuntur eo in forma, qua Chriſtus inſtituit dicens Matt. vlt. *Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* Tum quia non videntur Saraceni tali oblutione vti, niſi pro abſtergendis corporalibus inmunditijs; nam de Spiritualibus ſordibus nihil curare videntur. Vnde, dicentes, Conſeruate vtramque legem, potius vtriuſque ſe manifeſtant corruptores. Ea etiã animi cæcitate ſunt perfuſi, vt credant huiuſmodi lotiones tibiarum, & pedum, &c. ſibi proficere ad ſalutem. Interiora autem ſunt lauanda, ſcilicet malitia cordis, incredulitas animi, & ſordes peccatorum.

Matt. vlt.

Decimo, Fides ſiue Religio Chriſtiana excellit, quoniam non armorum violentia, aut potentia tyrannica, non quæſtus aut commodi gratia, non terrenæ

Digitized by Google

terrenæ gloriæ, aut carnalis voluptatis promiſsionibus introducta eſt; ſed patientia, ſed miraculis; pauperibus etiam prædicantibus, & ad contemptum mundi, & delitiarum fugam inducentibus. Vnde 1. Corint. 1. Apoſtolus, *Videte vocationem veſtram fratres, quia non multi ſapientes ſecundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, ſed quæ ſtulta ſunt mundi elegit* Deus, *vt confundat ſapientes, & infirma mundi elegit Deus, vt fortia; & ignobilia mundi, & contemptibilia elegit* Deus, *& ea quæ non ſunt, vt ea quæ ſunt deſtrueret; vt non glorietur omnis caro in conſpectu eius.* Secta verò Mahometi, vt ſupra dictum eſt, per violentiã per potentiam armorum, oppreſsionibus, depopulationibus, rapinis atque homicidijs, introducta, & plantata & extenſa eſt. Si quis verò ex parte Mahometi velit opponere quod Moyſes cultores Idolorum expugnauerit, reducat ad memoriam prodigia & miracula, quæ ille fecerit in lege, & videbit quod ex præcepto Domini hoc fecerit: ſimiliter de Ioſue filio Num, ad cuius verbum Sol & luna ſteterunt. Quæ miracula cũ nõ poſsint fieri niſi à Deo, manifeſtũ eſt quod quicquid illi fecerunt, iuſſu Dei factum ſit. Mahometus vero nullum miraculum oſtendit, quod ſit in teſtimonium, vt ei credatur, cùm officij ſui non fuerit niſi occidere homines, & latrocinari, & diripere aliena, & captiuare, in perpetuamque ſeruitutem redigere parentes cum liberis. Præterea illi ſancti viri tunc expugnabant cultores Idolorum. Mahometus perſecutus eſt, & ſui perſequũtur populum Dei, qui vnum verum Deum creatorem cæli & terræ adorat, colit, & laudat.

Vndecimò, excellit fides Chriſtiana, quoniam habet exiſtentiam incorruptibilis firmitatis, vnde Pſalm. 118. dicitur, *In æternum Domine permanet verbum tuum.* Secta verò Mahometi non habet durationis firmitatem, niſi quantum duratura eſt apud eos armorum potentia, & facultas temporalis, vt ipſemet atteſtatur Mahometus. Pſal. 118.

Duodecimò, longe Religio Chriſtiana antecellit, quoniam habet promiſſa ineffabilis fælicitatis, quæ eſt viſio facie tenus omnipotentis Dei, diuinitatis perfectæ fruitionis ſuauitas: promittit ſiquidem ſeruitoribus ſuis fælicitatem ipſam, quam Angeli habent in cęlo, quæ profecto ineffabilis eſt. Quæ enim lingua poteſt dicere, aut intellectus capere ſufficit ſupernę fælicitatis quanta ſint gaudia? Intereſſe choris Angelorum, cum beatis ſpiritibus ſemper perſiſtere, præſentem Dei vultum cernere, incircumſcriptum lumen videre, nullo metu mortis affici, incorruptionis perpetuo munere lætari. Secta verò Mahometi non promittit obſeruantibus legem ſuam beatitudinem, niſi carnalem, & voluptuoſam in potibus vini, mellis, & lactis, & in luxibus, & in mollibus lectiſternijs, ſicut ſupra notauimus, quæ etiam communia ſunt brutis animalibus.

Quas quidem Chriſtianæ fidei excellentias ſuper omnem aliam ſectam

vtinam Saraceni, alijque infideles sanis oculis attentè considerarent. Nã si id facerent, credimus, quòd, si eis salutionis verus appetitus inesset, illustrante illo qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundũ, ad Christianam Religionem magna cum deuotione festinarent.

CAPVT IV.

Causæ aliquæ tantæ durationis legis Mahometi.

Hebreorum persecutio nis.

NVlla vnquam secta, nullaque gens infesta & inimica populo Dei, tam diu infestauit, & afflixit eum, quàm gens Mahometana Christianum populum. Hebræa gens dura ceruice grauata & oppressa est ab Ægyptijs, sed annis minùs ducentis. Tempore Iudicum Hebræus populus vexatus est à Mesopolitanis, annis octo: à Moabitis annis decem & octo: à Chananæis viginti annis: à Madianitis septem annis: ab Ammonitis, per annos decem & octo: à Philistæis, annis quadraginta: tempore Regum aliquot annis post discisionem Hebraici Regni, in Regnum Israël & regnum Iuda, Assyrij & Chaldæi siue Babylonij cęperunt infestare & vexare Hebræos: eaque vexatio ab initio vsque ad finem, id est vsque ad reditum Iudæorum à captiuitate Babylonica, durauit annis minùs trecentis. Denique Rex Antiochus Epiphanes, & successores eius, Iudæorum grauissimi hostes, gentem Iudaicam per annos quadraginta afflixerunt. Et vt de populo Christiano loquar, Christiani per illas celebres decem persecutiones Romanorum Imperatorum, à Nerone vsque ad Constantinum Magnum vehementer afflicti sunt, per annos circiter ducentos sexaginta. Persecutio item Barbarorum, à Gothis vsque ad Longobardos, per annos fermè trecentos exercita est aduersus Christianos. At verò secta gensque Mahometana ab origine sua, quæ fuit circa annum Domini sexcentesimum trigesimum, vsque ad præsentem Domini annũ millesimum sexcentesimum quintum, quo tempore etiam plurimum valet, & viget, nongentis septuaginta quinque annis perdurauit. Dignissimum igitur videtur curiosa scrutatione, attentaque consideratione, quas ob causas tantam ea secta habere potuerit diuturnitatem.

Christianorũ persecutio nes.

Equidem plures eius rei causas satisque probabiles inuenio, quarum tres primas à Dei prouidentia petitas, tractat Paulus Burgensis, in ea quã de secta Mahometica fecit, disputatione, super cap. 13 Apocalypsis. Prima causa est huiusmodi, Habet hæc secta quædam & probabilia, & laudabilia Deoque grata, ob quæ videtur non sine causa tolerari à Deo. Hęc enim secta maximè odit, & detestatur Idololatriam; prorsus adeo vt nullas vel

Dei,

Digitized by Google

Dei,vel Angelorum,vel ſanctorum hominum imagines non ſolum colat, ſed nullo etiam in loco depingi patiatur.ſicut etiam in veteri teſtamento, Deus omnium Imaginum Iudęis venerationem & cultum interdixit.Scelus porro Idololatriæ ſuper alia ſcelera,odit & execratur, & punire ſolet Deus.De quo ſcelere in ſcriptura loquens Deus,ait, *Ego Deus fortis & Zelotes*,iſtis verbis ſignificans,ſicut zelus viri de adulterio ſuę vxoris eſt implacabilis,ita Deus non parcet populo ſuo Idola colenti,ſed grauiſsimis eum ſupplicijs puniet. Scelus Idololatrię per metaphoram vocatur fornicatio hominis à Deo,*Qui elõgant ſe à te,peribunt*(ait Dauid)*perdidiſti omnes qui fornicantur abs te*.Quantus vero quamque implacabilis ſit zelus mariti ob adulterium vxoris,oſtẽdit Salomon his verbis, *Zelus & furor viri,non parcet indie vindictæ,neque acquieſcet cuiuſquam precibus,nec recipiet pro redemptione dona plurima.* Prou. 6.

Secunda cauſa: Iſta ſecta Mahometana Chriſtianos ſuę dominationi ſubiectos fere non cogit abnegare fidem Chriſti,ſed eos patitur, & fidem & Religionem,& diſciplinam Chriſtianę legis colere, vt cernere licet in Chriſtianis qui ſunt in Gręcia,& in Aſia,& in Syria, & in Aegypto, permittit in terris ſuis quatuor Patriarchatus; plurimas item Eccleſias & monaſteria: permittit Chriſtianos vndecunque venire ad terram ſanctã, viſitare ſepulchrum Domini, aliaque ſancta loca,quin etiam Chriſtianorũ cuſtodię ea permittit,ſinit habere inibi monaſteria & hoſpitia, nec legem & Religionem Chriſtianam damnat, ſecundùm Mahometis videlicet ſententiam,qui Chriſtianos ſecundum legem ſuam ſaluari poſſe cõfeſſus eſt. Quod ſi alicubi; & aliquando aliqui Chriſtianorum ad renunciandum Chriſto vel minis,vel promiſsis quodammodo cogantur, id nec generale eſt,nec per ſe fit,ſed,vt ita dicam,per accidens; quo ſcilicet eorũ miniſterio in rebus bellicis fidelius & tutius poſsint vti.

Tertia cauſa eſt eadem ipſa, propter quam paſſus eſt Deus Philiſtæos, Ammonitas Moabitas,Iſmaëlitas, Madianitas,gentes nimirum Hebræis inimicas atque infeſtas,vel illis vicinas, vel ipſis etiam immixtas habitare. Primò quidem ob bellicam Hebræorum eruditionem, vt ex aſsidua cum hoſtibus decertatione prudentiores & fortiores ad pugnandum in eos fierent. Deinde vt ſi Dei legem violarent,& ab ipſius cultu ad idololatriam defluerent, per iſtas gentes vicinas promptam acciperent à Deo punitionem;præterea id ipſum valebat ad Hebræorum virtutis ac pietatis exploratione, atque probationem: hac de re in libro Iudicum capite ſecundo & tertio ita loquitur Deus, *Ego non delebo gentes quas dimiſit Ioſue, vt in ipſis experiar Iſraël, verum cuſtodiant viam Domini, & ambulent in ea. Has gentes dereliquit Dominus, vt erudiret in ijs Iſraëlem, & omnes qui non nouerant bella Chananæorum; & poſtea diſcerent filij eorum certare*

Digitized by Google

bare cum hoſtibus, & habere conſuetudinem præliandi. Ob eaſdem has ipſas cauſas paſſus eſt Deus, & patitur, Mahometanos hoſtes acerrimos Chriſtianorum tam diu regnare & vigere.

Quarta cauſa: Hoc ipſum permiſit Deus ad puniendos flagello Turcarum & Mahometanorum Chriſtianos, Græcos, & Orientales, ob multiplices ipſorum errores circa fidem; & ob ingentem eorum ſuperbiam, atque contumaciam aduerſus Romanos Pontifices & Eccleſiam Romanam; & ob multiformem perfidiam, variaſque proditiones, quibus vſi ſunt aduerſus Chriſtianos exercitus Occidentales, in recuperatione terræ ſanctæ.

Quinta cauſa: Noſtris diſcordijs atque diſsidijs, ſecta iſta & aucta & roborata, & firmata tamdiu prævaluit. Arma enim in Turcas & Mahometanos conferenda, in noſtros conuertimus: gladium bellicum in hoſtes Chriſtiani populi diſtringendum ac vibrandum in noſtra ipſa viſcera imprimimus. Heu furor, heu dolor! ſed meliorem quæſo, in poſterum Deus Chriſtianis Principibus det mentem. Quantum valerent & poſſent aduerſus Turcas, concordes Principes Chriſtiani, ſatis oſtendit ſacrum illud belli aduerſus Turcas fœdus ante annos triginta quatuor inter ſummum Pontificem Pium Quintum, & Catholicum Regem Philippum ſecundũ, & clariſsimam Venetorum Rempublicam factum.

Sexta cauſa: Habet hæc ſecta & alia complura, & tria præcipue, vulgò admodum probabilia. Primo nihil præcipit & tradit credendum hominibus, quod ſit ſupra ſenſum, aut certè ſupra captum humanæ rationis: vt propterea, dediti ſenſibus homines, vel ſola rationis regula metientes quæ credenda ſunt, ab ea lege recipienda propter difficultatem intelligendi eam, minimè retardentur. Deinde eſt iſta lex, & ſecta valde carnalis, plurimum indulgens voluptatibus, & rerum terrenarum cupiditatibus, ſuper omnia verò libidini dominandi, & imperandi, quocunque modo id conſequi poſsit; ad hæc autem procliuiſsimi ſunt mortales, eaque flagrantiſsimè concupiſcunt atque conſectantur. Poſtremò iſta lex & ſecta non per efficaciam prædicationis, nec per mirabilitatem ſignorum & prodigiorum perſuaſa eſt hominibus: ſed inuecta & intruſa eſt per vim bellicam & terrores bellicos, & tyrannicam violentiam; quibus rebus plurimas gentes & prouincias vel imbelles, vel tunc inermes, ac præſidijs bellicis deſtitutas, inuadens, facilè dominatum earum obtinuit, atque in his diu præualere potuit.

Septima cauſa: Hæc ſecta ex alijs pluribus ſectis mixtè confuſeque collecta eſt: quia ex omni ſecta habet nonnulla: habet etiam vnde & cur aliarum ſectarum cultoribus placere queat.

Octaua cauſa: Hæc ſecta tam diu conſeruatur & perpetuatur ob imperij

Digitized by Google

perij Turcici potentiam, valde ſtabilem & firmam ac durabilem. Eſt quidem Turcicum imperium planè tyrannicum; quia in eo Princeps proprium omnino bonum ſpectat, nullo autem modo bona curat ſubditorum: deinde quia ſubditos tractat vt ſeruos & mancipia, quantum ad honores & poſſeſsiones bonorum temporalium: tum quia leuiſsimis de cauſis quoslibet, etiam optime meritos & bonis & vita ſpoliat. Hoc tamen tyrannicum imperium tam diu conſeruatur has ob cauſas. Primò quidem terrore potentiæ bellicæ; habet enim ampliſsimum & validiſsimum equitatum, peditatum verò ex Aſianis, & Europæis tantum, vt vel ipſa multitudine etiam mortuorum hoſtes obruat: ſed maximum eius robur eſt in pluribus fortiſsimorum & fidiſsimorum Genizzarorum legionibus. Deinde ne vel Turcæ ipſi, vel Chriſtiani eis ſubiecti, nec, vt vocant, Renegati, qui tenent arma, & res bellicas tractant, rebellare aduerſus Imperatorem queant; quatuor diligenter ſeruat, quæ ſecundùm Ariſtotelem in politicis ad tuendam diuque conſeruandam tyrannidem plurimum conducunt. Tenet enim ſubditos prorſus ſubiectos, & viles, & item pauperes & inermes, & inuicem diffidentes: habet plurimos exploratores & inſidiatores quibus magna propoſita ſunt præmia; & ſufficit quælibet ſuſpicio, aut etiam vmbra dubitationis de quocunque, quin etiam vel minima calumnia valet ad perdendum hominem. Super omnia curat, ne imperio ſuo ſubditi, præcipuè verò quorum in bellicis functionibus vtitur opera & miniſterio, ab vllius externæ gentis, vel Principis patrocinio vel gratia vllo modo pendeant.

CAPVT V.

Cauſæ cur tanta hominum multitudo ſectam Mahometicam amplectatur.

CVm autem fides Chriſtiana, vt iam ſupra oſtendimus, tot excellentijs & nobilitatis prærogatiuis ſuper omnes leges priuilegiata ſit, atque virtutum floribus tota plena, ſuper aliam ſectam emineat; Sectaque Mahometi ſiue Saracenorum erroribus, & ſpurcitijs perfuſa ſit, mirum fortaſſe aliquibus videbitur & quæſtione dignum, Cur ad prædictam Mahometi ſectam tanta hominum multitudo, & populorum diuerſitas confluxerit, maximè cùm ratio naturalis hominis, vt ait Philoſophus primo Ethic. ſemper ad optima deprecetur. Huic dubitationi primo reſpondet Richardus, in confutatione legis Mahometicæ cap. 10. his verbis.

Notandum

Digitized by Google

Notandum autem, quatuor esse partes eorum qui retinent errorem Mahometi. Primo qui ingressi sunt Saracenismum per ensem: qui etiam nunc suum errorem cognoscentes resipiscerent vtique, nisi eum propter ensem timerent. Alia particula eorum est qui decepti sunt à Diabolo credentes vera esse mendacia. Tertia particula est eorum, qui nolunt discedere ab errore maiorum suorum: sed dicunt detinere ea, quæ eorum Patres detinebant, Mahometi sectam tanquam minus malam sine dubio elegerunt. Quarta pars eorum qui propter remissionem vitæ, & mulierum multitudinem, & alia remissibilia potius in his immundiciam, quàm æternitatem futuri seculi amauerunt, & cum his concordes sunt, qui apud eos Sapientiores appellantur.

Et qui literarum peritiam habent, non credunt legem illorum esse veram, vel bonam simpliciter: sed vehemẽtia voluptatum excæcat iudicium rationis, prout dicit Sapiens. Sicut & multi literarum expertes non seruant Euangelij legem et si credant bonã & veram esse, potius imitantur viam Alcorani, quamuis credant in veritate illum errasse.

Et huius rei signum in vtrisque est. transmutãtur enim quidam Saraceni in Christianos, & Christiani quidam fiunt Saraceni. Christianus quidem nunquam in morte fieret Saracenus, sed in vita: Saracenus autem potius in morte fit Christianus, quam in vita: Vterque igitur horum potius elegit Christianus mori, quam Saracenus, nisi aliquo modo prædicta vi abstrahatur. Hæc Richardus.

Quare cum in hac secta alij teneantur errore quodam tradito per manus à maioribus, & ignorantia meliorum, alij metu, alij cupiditate opum, alij illectamentis voluptatum. (Sunt enim omnia quæ ille præcepit eiusmodi, vt homines nec pœnis legum possint ab eis auerti, ac coërceri,) vt mirandum non sit crassos illos ac rudes ad id quod suadet libido se adiunxisse. Et quemadmodum Imperium armis atque vi retinetur, ita etiam secta. Quod præuidens Mahometus legislator, dixisse fertur, tam diu legem suam duraturam, quam diu victoria suorum Scilicet conscius erat sibi, non iii recti persuasione illam esse sitam, sed in violentia. Idcirco qualem ferret legem perpendens, quatuor illam vallis sepiuit, ne aditus pateret ad illam subuertendam. Primò, quod iubet eos interfici qui Alcorano contradicerent. Deinde, quòd vetat cum hominibus diuersæ sectæ disputatione congredi. Tertiò, ne credant cuiquam nisi Agareno. Quartò, vt segregent se prorsum ab alijs, & dicant: Mihi lex mea tibi tua vos ab eo quod ipse operor estis liberi ego inuicem ab eo quod vos operamini. Quibus munimentis tuta erit cuiuslibet scurræ, aut lenonis aut Tyranni institutio.

Cardinalis vero Turrecremata latius propositę satisfacit difficultati. Ad hanc, inquit, quæstionem faciliter respondetur, si considerentur astutiæ, & vię quibus versutijs vsus est Mahometus ad introducendam sectam suam, & quibus posset errorem suum tegere, & Christianę fidei veritatem

ritatem in opinione ſtultorum, & inſipientium hominum deprauare: de quibus quia plura ſuperius percurrimus, pauca ſubiungemus. Fuerunt autẽ quinque viæ, ſiue aſtutiæ Mahometi, quæ ſunt contrarię vijs, quibus fides Catholica ſtabilitatem ſuſcepit; de quibus S. Thom. 1. contra Gent. cap. 6. loquitur.

Prima eſt, quod carnalium voluptatum promiſsionibus, ad quarum deſiderium carnalis concupiſcentia inſtigat, populos allexit; promiſit enim hominibus legem ſuam ſuſcipientibus, legem carnalem, & voluptatibus plenam, qualem ſibi prępparari optabat; ibi carnium, & omnium fructuum vſum, ibi lactis, vini, & mellis riuulos, & aquarum ſplendentium curſum, ibi pulcherrimarum mulierum & virginum amplexus, & luxus, quibus ſumma voluptas eius deſcribitur; quę omnia obedientibus ſibi promittit. Vnde non mirum ſi carnalis & beſtialis populus ſecutus eſt illum. Fides vero Chriſtiana è conuerſo intrauit; non enim carnalia promittit, non voluptatem carnis, ſed fęlicitatem, qualem ipſi Angelici Spiritus habent, quæ ineffabilis eſt, & incomprehenſibilis, quemadmodum ſupra proſequuti ſumus.

Secunda via, qua Mahometus vſus eſt ad alliciendum populos ad ſectam ſuam, quod pręcepta dederit promiſsis conformia, carnali voluptati habenas relaxans, quibus facile carnales homines obediunt. Vt enim Tullius narrat, bene dixiſſe Platonem, *Voluptatem eſcam eſſe malorum, qua capiuntur homines vt piſces hamo*; & Virgil. in Buccol. *Trahit ſua quemque voluptas.* Hac ratione, vt dicit Lactantius, Epicureorum diſciplina multo celebrior ſemper fuit, quam cæterorum; non quia veri aliquid affert, ſed quia multos ad populare nomen voluptatis inuitat, dicens voluptatem eſſe maximum bonum. Non ſic autem lex Chriſtiana proceſsit, in qua voluptates carnis maxime prohibentur, & omnia, quæ in mundo ſunt contemni docentur; quæ verè à tota multitudine hominum appetuntur, vt ſunt libidines, delectationes gulæ, & honores mundani, quibus animi mortalium maximè afficiuntur, vt dictum eſt. Vnde 1. Ioan. 2. *Nolite diligere mundum, nec ea quæ in mundo ſunt; ſi quis diligit mundum, non eſt charitas* Patris in eo; *quoniam omne quod eſt in mundo, aut eſt concupiſcentia carnis, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ*; quibus exhortationibus animos mortalium aſſentire maximum miraculum eſt, & manifeſtum diuinæ inſpirationis opus; vt contemptis viſibilibus ſola inuiſibilia capiant.

Tertia via, qua Mahometus proceſsit, fuit, quod documenta veritatis non attulit, niſi quæ de facili à quouis mediocriter ſapiente naturali ingenio agnoſci poſsint; quin potius vera, quæ docuit fabulis, & falſiſsimis doctrinis miſcuit, vt quod Deus ſit vnus, ſitque

Creator omnium rerum, & quod ei timor & honor exhibẽdus sit. At quod pietatis opera exercenda sint, quilibet etiam parum doctus intelligit esse facienda, & quæ etiam antequam Mahometus illa scriberet, in Euang. plenius continentur. Lex vero Religionis Christianæ plurima documenta tradit veritatis diuinitus hominibus reuelatæ, quæ excedũt totius humani intellectus virtutem, & facultatem; vt est Trinitas personarum, in vnitate essentiæ Diuinæ, generationis arcanum, Diuinæ incarnationis mysterium, & Eucharistiæ ineffabile Sacramentum, & similia, quæ omnia superant omnẽ creatum intellectũ; de quibus Ecclesiast. 3. dicitur: *Multa supra sensum hominis ostensa sunt tibi*, & Propheta in Psal. 118. *Considerabo mirabilia de lege tua.* Item, *Mirabilis facta est scientia tua ex me: confortata est, & non potero ad eam.* Id est, ex me, attingere. & Apost. 1. Corinth. 2. *Quæ sunt Dei, nemo nouit, nisi Spiritus Dei; nobis autem reuelauit per Spiritum Sanctum.*

Eccle. 3. *Psal* 118. *1. Cor.* 2.

Quarta via qua Mahometus in propagatione suæ legis vsus est, sicut in cap. præcedenti diximus, fuit tyrannica violentia & potentia armorum. Non enim signa adhibuit supernaturaliter data, quibus solis diuinæ inspirationis conueniens testimonium adhibetur, dum operatio visibilis, quæ non potest esse nisi Diuina, ostendit Doctorem veritate inuisibiliter inspiratum. Vbi notandum, quod non aliqui Sapientes in rebus Diuinis exercitati & humanis, à principio crediderunt ei; sed homines bestiales in desertis errantes, omnis doctrinæ Diuinæ prorsus ignari, per quorum multitudinem, alios armorum violentia in suam legem coegit.

Illustris vero Christiana Religio, non sic armorum potentia introducta est, vt in præcedenti cap. dictũ: quia Deo nõ placent violenta obsequia; sed miris prodigiis, & operibus visibilibus, quæ totius naturæ superant virtutem & facultatem, videlicet mirabili curatione languorum, mortuorum resuscitatione, cælestium corporum mirabili mutatione; & quod mirabilius est, humanarum mentium inspiratione; vt Idiotæ & simplices, dono Spiritus Sancti repleti, summam sapientiam, & facundiam in instanti consequerentur. Vnde soli Christiani prædicationibus, martyrio, & miraculis, non vi aliqua temporali, omnium nationum gentibus Christi fidem suaserunt, quod Propheta ita Spiritu præuidens ait: *In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* Vnde Lactantius dicit: *Denique nulla gens tam inhumana est, nulla Religio tam remota, cui aut possessio Christi, aut sublimitas Maiestatis ignota sit.*

Psal. 18.

Quinta via, qua Mahometus in dilatatione legis suæ vsus est; fuit, quia nulla Diuina oracula præcedentium Prophetarum, ei testimonium perhibent, quin potius quasi omnia veteris & noui testamenti documenta, fabulosa narratione deprauat, vt patet eius Alcoranũ inspicientibus, & astu-

to con-

to consilio libros veteris, & noui testamenti suis sequacibus non reliquit legendos, ne per eos falsitatis argueretur. E cõuerso vero, quia fides Christiana ex lege veteri, & Prophetarum oraculis veritatis suæ habet clarissima testimonia, Christus mandat scrutari scripturas, dicens Ioan. 5. *Scrutamini scripturas: illæ sunt quæ testimonium perhibent de me.*

Ex quibus satisfactum esse creditur quęstioni, qua quærebatur, Quare tanta populorum multitudo sectę Mahometi; erroribus & fætoribus plenæ adhęserit. Nec de hoc debent multum homines admirari, qui in nobilissima Christiana Religione militant; quoniam, vt scriptura sancta testatur, *stultorum infinitus est numerus*, Eccl. 1. & Matth. 20. dicitur, *Multi sunt vocati, pauci verò electi*. Vnde etiam maior est vilium rerum, quam pretiosarum multitudo, vt ferri, plumbi, quam argenti, & auri, & pauciores pretiosi lapides, quam non pretiosi. Hæc Turrecremata. *Eccli. 1.* *Matth. 26.*

CAPVT VI.

Fælicitate & victorijs Mahometanorum non probari, eorum legem esse à Deo.

CVr in fide Christi (obiiciunt Mahometici) toto orbe propagata, passus est Deus innumeros populos Mahometi opere ab imperio Christi seduci, & ad suam legem compelli, Mahomeriique dominationem indies fæliciter augeri: si igitur Christus est Deus, illique Mahometus aduersus, cur se à Mahometo superari passus est? Vera igitur, inquiunt Saraceni, fides nostra est, vestra autem falsa: hoc igitur potissimum argumento aduersus Christianos se defendunt, quo etiam multi ex Christianis ignari ita obuoluuntur, vt quid respondeant prorsus ignorent.

Michael de Medina lib. 1. de recta in Deum fide affert aliquas rationes quibus pręmuniri possint qui forte videntes Mahometanorum prosperitatẽ, nutarent in fide, nimirum inquiens, familiare esse infidelibus, vt in pręsenti vita fęlicitate aliqua fruantur, vel quod bona quędam moralia faciant, quæ diuinam Magnificentiam quodammodo remunerare non dedecet, vt de Romanorum fęlicitate docuit Augustinus. Aut quod magis credendum est, ad probandos fideles. De quo etiam argumento optimè ante Medinam egit Sauanarola libr. 4. cap. 7. de triumpho Crucis.

Digitized by Google

Elegantiſsime vero inter alias Pius 2. in epiſtola Morbiſano Turcarum Principi miſſa prope finem propoſitæ ſatisfacit dubitationi, ſimulque errorem ſiue aſtutiam Mahometi reijcit ac detegit, præcipientis Sarracenis, ne de Alcorano diſputationem admittant: præmiſſa igitur aliquorum legis Mahometicæ errorum confutatione, ſic ait: Cognoſcis iam, niſi fallimur, veritatem, & maieſtatem noſtræ legis, nec vtilitatem ignoras: incipiſque de tua diffidere, & ardes deſiderio diſputandi, velleſque latius cuncta diſcutere; ſed obſtat legifer tuus, & inquirere verum prohibet, & interminatur, & clamat: Non eſt mea lex, quæ diſputationi ſubijcienda ſit, caue ne quid loquaris: arma ſunt in manu mea: dum nihil credis, multum imperij adeptus es. Qui non audiunt meam vocem, gladio conterendi ſunt, enſis meæ legis dignitatem tuetur. In Arabia ortus eius fuit ex paruo principio, quantum creuerit, vides. Aegyptum adieci meæ legi, & Syriam, & Meſopotamiam, & Libyam, & Indiam, & Mauritaniam, & partem Hiſpaniæ, & diuitem Aſiam, & doctam Græciam, & fortem Thraciam, & nobilem Macedoniam; ſunt, & aliæ quamplurimæ Regiones ſub Imperio meæ legis, quæ armis, non verbis quæſitæ ſunt. Muliebre eſt verba verbis refellere, viri ferro decertant. Si non fuiſſet vera mea lex, non dediſſent ſuperi Imperio noſtro, nec non Dominationi noſtræ tantos ſucceſſus atque proſperitates. Amat nos Deus, & legis odorem ſentiens, gratulatur, & ſternit iter victorijs noſtris. Sed audi quam inanis eſt timor. *Omnis qui malum facit* (inquit in Euangelio veritas) *odit lucem*. fures noctu domos perfodiunt, & in obſcuro adulteri latitant, non adhibent teſtes, qui peccant, nolunt deprehendi mendaces. Cum his ſentit tuus legifer.

Veretur ne diſputando ſuæ legis vanitates innoteſcant, veretur ne pudenda ſua detegantur. Prohibet diſceptari verbis: armis defendi ſuam legẽ iubet, nec alium Iudicem quam ferrum depoſcit: multũque gloriatur de ſuę legis incremento. Diximus cur creuerit, plebes voluptas allexit: neque inficiamur multas tuæ gentis victorias partas, & ingentia confecta bella. Tuæ victoriæ nihil habent miraculi, ad quas nunquam niſi grandi prærogatiua tuorum ventum eſt. Sed quid agimus? non his argumentationibus ſtat recta fides, Vici, fudi hoſtes, Imperiũ teneo. Si ſic licet arguere, vera fuit ſub Alexandro Magno tot victorijs illuſtrato, & ſub eius ſucceſſoribus religio, qui & in Græcia, & in Aſia, & in Syria, & in Aegypto, & in Libya, & in Perſide, & in Scythia, & in Indis regnauere, imperio per arma quæſito. Vera etiam Romanorũ fides vſque ad priorem Conſtantinũ, qui orbẽ ſibi ferro ſubiecerunt, & omnes domuere quas adiere gentes. Scimus tamen & Alexandrũ, & eius hęredes, & Romanos, & qui ſub eis erãt, Iudęis exceptis,

Idola

Digitized by Google

Idola coluiſſe,alij Iouem,alij Martem,alij Mercurium,alij Solem, & Lunã, & alij ſidera. Multi etiam, vt Aegyptij,animalia bruta colebant. *Quis neſcit* (inquit vnus ex Poetis)*Voluſi Bithynice, qualia demens Aegyptus portenta colat? Crocodilon adorat.* Et quod ſtultius fuit, & allium, & porros, & cepe inter numina poſuerunt. Præclaræ tamen Aegyptiorum victorię memorantur, ſicut de Oriſide proditum eſt,qui victum peragrauit orbem. Ergo & Deos Aegyptiorum recipiemus,& veram eorum Religionem fatebimur, quia vicerunt? Non ſic ratio ſuadet,neque ſic Iudęi ſenſere,qui victi ab Aſſyrijs, & ab Antiocho, & à Romanis, & in ſeruitutem ducti,non tamen victorum leges de dijs acceperunt,ſed victi,& angariati,& mille modis oppreſsi in ſua lege manſerunt. Nec nos Chriſtiani cum prędio ſuperamur, aut aliis calamitatibus afligimur,legem noſtram aut relinquimus, aut accuſamus: ſed arbitramur pium Deum nos tanquam filios propter peccata, quæ cõmittimus,verberare, quia non paremus Euangelio, non ſeruamus legem noſtram, neque manemus in traditione Sanctorum Patrum, ſed victi fragilitate aberramus, & labimur, vt homines. Ipſe vero lapſos corrigit, & plagis multis noſtras iniquitates emendat. Cognoſcimus errata noſtra, & conſiderantes quę fecimus, minorem eſſe pęnam, quam delictum non ignoramus. Si cadimus in bello, ſi amittimus Regnum, ſi iugo ſeruitutis opprimimur, dicimus cum Daniele Propheta Daniel. 2. *Deum eſſe in cælo qui reuelat myſteria, mutat tempora, & transfert regna, vt vniuerſi cognoſcant, quod dominatur in excelſis in Regno hominum: & cui voluerit dabit illud.* Nouimus Deum & Iudęos, & Chriſtianos poſſe cum velit, & voluiſſe aliquando, alterius ſectæ hominibus ſubijcere, propter offenſas populi, qui eum ad iracundiam prouocauit: ſed conuerſi ad Deum non deſperamus miſericordiam conſequi. Quamuis enim *iraſcitur Deus* (vt inquit Propheta) *non tamen obliniſcitur miſereri.* Pius eſt, & benignus, nec deſerit clamantes ad ſe. Abſit autem, vt propter victoriam, meliorem eſſe credamus Religionem vincentium. Sic enim fatendum eſſet, omnes qui vicerunt Hebręos melius de Deo ſenſiſſe, quam ipſi victi, quod neque tu diceres, neque tuus legifer, qui defenſionem ſuę traditionis in armis collocat, & omne genus ratiocinationis effugit, maximum iniquitatis indicium. Non ſic Beatus Petrus,qui donatis à Chriſto Domino, cæleſtis Regni clauibus,& Paſtor conſtitutus gregis Chriſtiani,paratũ ſe ait rationem omnibus reddere, de ea quæ erat in eo fide, nec aliter ſuos auditores edocuit. Et beatus Laurentius martyr, *mea nox* (inquit) *obſcurum non habet,ſed omnia in luce clareſcunt.* & in Euang. Luc. 11. Non probat Dominus eum qui lucernam accendit; & ſub modio ponit,ſed ſuper candelabrũ *Luc. 11.*

Digitized by Google

eam esse vult, vt luceat omnibus qui sunt in domo: & prędicari verba sua
Matth. 10. super tecta iubet, & de se ipso dixit: Matth. 10. *Ego palam locutus sum mundo.* Deceptores, & Pseudoprophetæ in angulis prędicant, & volunt occulta esse quæ dicunt, aut iuramenta taciturnitatis exigunt, sicut Romę accidit in his qui bacchanalia celebrant. In occulto enim Deo suo sacrificantes, nullum flagitium libidinis omittebant. Quod si alia non essent contra tuam legem indicia, hoc vnum sufficere potuit, quia prohibuit eius lator in disputationem venire. Sciebat non ęqua esse, neque vera quę tradiderat: videbat veterem, & nouam legem contra se stare, intuebatur Philosophorum acutissimas rationes libraduersas esse; nec sperauit in cętu hominum, aut in scholis virorum excellentium sua deliramenta posse defendi. Animaduertit homo sagax, & ingeniosus in malo; gentiles, qui Deos colebant, damnatos esse, & iam propemodum exterminatos, nec Iudæis locum esse, quorum lex translata esset cum Sacerdotio ad Christianos. Cumque statuisset nouam legem, idemque sibi nomen daret, sperauit quod modo euenit, iratum Deum Christianis, qui suę legis mandata transgrediebãtur, aduersus transgressores, victoriam concessurum: atque idcirco suę legis defensionem, in armis collocauit, quam alioquin hominibus gratã, propter licentiam voluptatum, non ambigebat.

Diaboli hoc fuit inuentum. Antiquus hanc viam suę nequitię serpẽs excogitauit, qui cum vidisset sese procul eijci, & Christiana Religione augescente, idola deseri, nec amplius Deorum multitudini locum esse, sed vnum tantum Deum adorari cum Patre & Spiritu Sancto Iesum Christum, Heraclio imperante, Mahometis spiritum excitauit, eumque sibi ministrum elegit, hominem prius Idololatrã, fortuna pauperem, mente superbũ, natione Arabem, qui consilio quorundam vsus Iudęorum, & Christianorũ peruersorum, inter quos fuit Sergius spiritu ambitionis inflatus, legem tertiam edidit, ex veteri, & noua conflatam, multis ineptijs extrinsecus adiectis, legem diximus, quia legem vocat; nos blasphemiam rectius appellamus. Hactenus Pius Pontifex.

TERTIA

Digitized by Google

TERTIA PARS.

CAPVT I.

De ratione agendi & iuuandi Sarracenos.

MAhometus cupiens legem ſuam hominibus perſuadere, eãque per vniuerſam orbem propagare, hac vſus eſt aſtutia, vt ſępe iã diximus, vt ea in ſua lege præciperet & commendaret, quæ grata eſſent auditoribus, & maxime plebibus quæ iumentis ſimiles exiſterent, nec deceptus eſt in hac parte. placuit enim noua lex, & breui tempore ita coaluit, vt in multis populis, gentibus, ac linguis reciperetur, cuius fundamenta in voluptate iacta fuerunt. Verum ſicut agricola non imprudens, poſtquam vineam plantauit, foſſam circumducit & ſepem, ne deſtruatur à feris; ita & Mahometus ſuam legem conſeruare, ac munire ſtatuit. Animaduertit, homo ſagax duobus modis ſuum dogma conuelli poſſe atque confundi, auctoritate ſcilicet & ratione. Atque aduerſus hæc duo, quæ poterãt inueniri remedia non neglexit. Authoritati oppoſuit, quod paulo ante retulimus, antiquam ſcilicet & nouam legem deprauatam eſſe, nec quicquam veri reſtare niſi quod Alcoranus haberet. Rationi arma obiecit, iubens ne quiſpiã de ſua lege diſputaret, neue rationẽ quæreret: in eum qui contra niteretur ferro vindicandum eſſe. atque ſimili vallo ſuam legem callidus veterator communiuit.

Quare cum neque authoritate neque ratione contra Turcas ſiue Sarracenos agere poſsimus, difficilius omnibus nationibus iuuantur, cum omnino videatur aditus recluſus, vt rationes audiant, erroreſque ſuos agnoſcant; adhibita enim rebus luce, facile eſt quid quęque res, & cuiuſmodi ſit manifeſtare: parit enim rationem cognita veritas, & veritatem confirmat adhibita ratio. Quare non mirum ſi religio falſa & vmbratilis, in qua nihil eſt ſolidum ratione, non ſinatur attingi, ne ſicut vitrum tenuiſsimũ, falſum & inane, leuiſsimo contactu diſrumpatur: quamuis inter hos Perſæ (vt ferunt) diſputationem de ſua ſecta non refugiant. quare omni adhibita cura magna cum diſcretione, expugnandi ſunt muri Mahometis, qui nec ferrei ſunt, nec adamantini, nec ex viuo lapide erecti, ſed potius ex fragili materia ac in arena fundati. Aggrediendi ſunt leniter, quaſi aliò tendendo, & veluti non diſputando, inquirendũ ac diſputandum, quare Mahometus ſuæ legis diſcuſsionem prohibuit, ac ex dictis in ſuperio-

perioribus conuincendi ſunt id timore veritatis, ne huius luce mendacia deregantur refugiſſe. Religio enim quæ firma, quæ ſolida, quæ vera eſt, rationes non reformidat: rationis quidem vmbra & imago in veram Religionem pugnare quandoque poteſt, ratio vero ipſa, non poteſt, & illas vmbras leui momento lux veræ Religionis diſpellet. Aurea eſt pietas veræ Religionis, aurea, non deaurata, quo magis clarificatur & detegitur, hoc pulchrior & præſtantior exiſtit. puriorem ac nitidiorem illam reddit, bellũ quàm pax aduerſus gentes, aduerſum hæreticos, qui ſcoria & rubigine conabantur veritatem ſinceræ Religionis obducere, puritatem enim excellẽtiæ ſuæ magis oſtendit, quo eſt acrius agitata & concuſſa. Non eſt ergo metuendum, ne vera Religio detractis velamentis, fęditatem vllam oculis contuentium oſtendat. Metuant hoc aliæ Religiones falſæ, atque vmbratiles, in quibus nihil eſt ſolidi, ideoque attingi ſeſe non ſinunt.

Præterea incorruptionem ſacrarum literarum oportebit inprimis oſtẽdere, ex his quæ ſupra latius comprobauimus, Mahometique in hac parte calumniam apertam detegere eoſque teneri ſcripturas admittere: ſed quia in hoc forſan fruſtraneus labor adhiberetur, confugiendum erit contra Sarracenos ad naturales rationes, vt D. Thom. monuit libr. *1.* cap. *2.* contra Gentiles, Etſi quamplurimi inueniantur qui rationibus ac diſputationibus conſentiant,

Quod ſi nec rationibus præberent auditum; adiuuandi erunt aſsiduis precibus, ac integerrimæ vitæ exẽplo. Multi enim ex Turcis, maximè quĩ metu tantum, ac ob carnis illecebras Chriſto renunciarunt, dociliores ſunt alijs. Cum enim reclamantem ſentiunt conſcientiam, ratione aliqua cuperent auitam Religionem iterum amplecti. Reliqui autem Turcę ipſo naturali lumine ducti, ac Chriſtum blaſphemari non permittentes, diuitias & pulchritudinem Chriſtianæ legis eo magis admirantur, quo magis aliquis vitæ probitate, pluſquam argumentis, auctoritatem ſibi apud eos cõciliauerit. Probitas enim ac temperãtia, quarum virtutum rectiſsima norma eſt noſtra Religio, præcipua ratio eſt, atque perefficax (quod alibi quoque diximus) ad perſuadendum. Quamobrem id altiſsimè iis qui adierint Turcas, & Gentes infixum cordi eſſe debet, quod Apoſtolus Petrus diſperſis in Oriente fratribus ſcribebat dicens: *Charißimi obſecro vos tanquã aduenas & peregrinos, abſtinere vos à carnalibus deſideriis, quæ militant aduerſus animam, conuerſationem veſtram inter gentes habentes bonam, vt in eo quod detractant de vobis tanquam de maleſactoribus, ex bonis operibus vos conſiderantes, glorificent Deum in die viſitationis.* Ac poſtea penultimo eiuſdem epiſtolæ capite. *In quo* (ait) *admirantur non concurrentibus vobis in eandem Luxuriæ confuſionem, blaſphemantes qui reddent rationem ei; qui paratus eſt iudicare viuos, & mortuos.* Hoc igitur virtutis fundamento nixi, ſi aliud non conſequeremur, quam vt peccati fędita-

fęditatem agnoſcerent, atque ab ea ſenſim ſecedere aliquatenus attentarẽt; ac propterea minus peccatorum committerent, certe diuinæ pietati gratiſſimum eſſet.

Deinde pro iuuandis Turcis obſeruandum eſt quod Ricardus docuit, nempe quod Sarraceni valde curioſi ſunt audire aliquid de noſtra fide, & maxime de diuina Trinitate & incarnatione, non tamen volunt his credere, neque poſſunt hæc intelligere. Et quia ſuperant rationẽ, & humanũ excedũt intellectũ, illa nec credere volũt, nec intelligere poſſunt. Dicitur enim in Iſaia c. 6. *Si non crediderit is, non intelliget is.* Vnde non oportet his ſtatim à principio diuina proponere, neque ante porcos margaritas ſpargere: ſed conandũ inprimis vanã legẽ illis oſtendere. Non enim oportet virtutes inſerere, niſi prius paſsiones radicitus euellantur. Oportetque & in omnibus breuẽ viã eligere. Facilius autẽ eſt illorũ fidem falſam oſtendere, quã noſtrã verã demonſtrare. Fides enim cũ eorũ ſit quæ non aſpicimus, donũ eſt Dei.

Linguæ Arabicæ neceſsitas ad Saracenos iuuãdos. §. 1.

EXtant (vt Anton. Poſſeuin. lib. 9. ſuæ bibliothecæ c. 9. docet) epiſtolæ Nicolai Clenardi, inter quas vnã Iacobo Latomo ſat vberẽ ſcripſit, anno 1541. cũ Feſæ eſſet in Africa, quò ad Arabicam linguam addiſcendã traiecerat, & vbi nouenniũ ideo impẽderat, eo nimirũ cõſilio, vt, quemadmodũ aduerſus Hæreticos à pluribus Latinè ſcribebatur, ſic ipſe cõtra Mahometanos ſtilum Arabicum ſtringeret. Id quod fieri nõ poſſe iudicauit, niſi illorũ dogmata penitus cognita habuiſſet, nec tantũ hauriret quod à Latinis de gente illa traditũ fuerat. Nam præter Alcoranũ habent libros Sunnæ adeo ridiculos, vt ipſi ſeſe poſsint cõfutare, niſi miſeris eſſet perſuaſum, Mahometũ fuiſſe Prophetã veracẽ. Hos autem Sunnæ libros cũ ſe conquiſiturum Clenardus pollicitus eſſet, & aduerſus eos Arabicè ſcripturũ; (etenim cõtra Mahometum, inquit, Latinè ſcribere quid pertinet ad tot nationes Orbis, quæ ſolũ linguã norunt Arabicam?) neſcitur tamẽ an vnquã id præſtiterit. Nuſquã vero ſic feruebat Alcoranus vt Feſæ: Tuneti quidẽ vigebãt omnes cæteræ diſciplinæ Turcicæ; at Feſæ poſt Grãmaticem toti erant in Alcorano & ſuis Doctoribus Scholaſticis. Scholaſtici dicuntur qui de eorũ cæremoniis agunt de Luſtratione, oratione, Matrimonio, & alijs eiuſmodi, quarũ periti nominantur Alfachij, hoc eſt, ſapientes. Porro Dialecticam, Rhetoricen, & alias artes aliquas vix pauci attingunt. Eſt autem apud eos hic mos; ſtatim à primis annis ad verbum ediſcunt Alcoranum, & memoriæ mãdant, quem nõ intelligũt, nec tamen vllis in Scholis hic Codex apparet: ſed ludimagiſter è memoria depromit pẽſum & in tabula lignea deſcribit; id puer reponit in animo, & poſtridie alterũ ſcribitur penſum, donec anni, aut biennij ſpatio totũ ediſcat Alcoranum. Multo plures reperias qui teneãt ſic

Alcoranum,quam qui ipſum habent domi Codicem. Quare difficillimum eſt irrepere mendas in Alcoranum. Poſt hunc ad verbum ediſcunt libellũ qui dicitur Cæremoniarum Turcicarum,nec tamen eis aliquid exponitur, niſi quod aſſequuntur commercio ſermonis vernaculi, qui licet multum diſtet ab ea oratione,quæ conſpicitur in libris,aperit tamen aditum ad intelligenda percipiendaque pleraque vocabula. Hinc iam pergũt ad Grammaticam,eſt que apud eos receptus author, Ibun Melic, qui chiliade verſuum,id eſt mille diſtichis eam eſt complexus vniuerſam. Hanc vero Chiliadem difficile admodum è tabulis ſuis memoriæ mandant, vt quotidie penſum reddant præceptori,domi interim lectitantes Gloſſemata;nam in Scholis nullus comparet liber. In hac autem Grammatica ferme verſantur biennio, ſiue etiam quidam quadriennio. Porro auctoritates citantur à Grammaticis pene omnes ex Alcorano, vnde fructum memorię capiunt. Citantur item crebro Poetę,quibus Arabes abundant. Verum ita hæc Poetica diſcipulus intelligit vt carmen Ennianum Thomiſta,qui poſt Alexandrum,& Petrum Hiſpanum ſtatim lectitat Scholaſticos. Quare paucos reperias, qui eleganter, ac purè loquantur. Nam etſi Alcoraniſtę ſint,iſque liber ſtylo ſit elegantiſsimo ſcriptus, contenti ſunt tamen memoria,& magis ſuæ falſæ Religionis gratia diſcunt Alcoranum, quàm vt eum curent intelligere. Siquidem dogmata ſua iam ex aliis libellis norunt, vt Ethica nouit Thomiſta,qui tamen non legerit Ariſtotelem;adeo vniuerſus orbis conſentit, vt rerum magis,quam verborum cognitio appetatur. Extant ergo apud Arabes Poetę quamplurimi,quos tamen pauci lectitant: dum enim in artium ſcriptoribus vtuntur vocibus ijs, quæ paſsim non ſunt obuiæ, eæ velut ad aliud ſęculum & priſcum ab iſtis pertinentes putantur. Scholæ ſunt in ipſis templis, ad quas non licet adire Chriſtiano, neque Iudæo; Tabernæ librariæ non habentur Feſæ,quamuis tam multi ſint litterarum ſtudioſi. Cæterum die veneris ſingulis hebdomadis, peracta oratione,apud ſummum(quod nominant)templum,eſt librorum auctio: illuc conueniunt quotquot empturiunt,ſeu vendituriũr. Prodeunt autem ferme Codices vetuſti, pauci admodum, quod ab hinc annis ducentis refrixit amanuenſiũ induſtria, & in deſidiam ſint lapſi Feſenſes, eſtque hęc merx cara,quæ tamen ab omnibus magno pretio rapitur. Quod ſi quis ſit liber iuſtæ magnitudinis,non eũ reperies venalem niſi per fragmenta; ac forte totius vitæ curſu non conſequeris; aut Zemachiũ aut alios Commentatores Alcorani,ſed nũc caput,nũc dimidiatũ, nũc manus mutilas ipſius libri in foro videbis,vt ſępius idem cogaris emere,ſi totũ poſtules, idque vix poſt multos annos. Prela ignorant. In hũc auctionis locum, Chriſtianis aut Iudęis licet intrare,vna tantum lege,nempe vt obruti ſaxis pereant, tam religioſè ſuos Codices inuident à Religione Maho-

Mahometi alienis. Multa & alia conſpiciuntur inter Mahometiſtas, quæ præferunt aliquod virtutis ſpecimen, qua Satanas nefariam ſectam tegat: nimirum, vt non multum ſoliciti ſint de craſtino, nec duris caſibus frangi videantur, ita vt in blaſphemias erumpant, ſed potius illud pronuntiét, Laudetur Deus. Quo magis dolenda eſt earum Nationum iactura, quod homines huiuſmodi tam turpibus opinionibus à Chriſto ſint abſtracti, non aliam ob cauſam, quam quod credant Mahometum fuiſſe verum Prophetam, qui vt in Alcorano Trinitatem negat, ſic penitus tollit noſtræ Religionis fundamentum.

CAPVT II.

Sequitur praxis Sarracenos iuuandi.

PIus ſecundus Pontifex ſummus, & alias vir doctiſsimus, zeloque Religionis flagrantiſsimus, in epiſtola ad Morbiſſanum Turcarum Principem præmiſsis aliis, eum in fide inſtruere, præcipue errores Mahometi confutando nititur: & quamuis non minus breuiter quam eleganter Alcorani reijciat commentitias nugas, & errores, nos tamen tãtum de vno, aut altero in quibus eſt fere totus diſputationis Cardo ex mente eiuſdem Pij 2. dicemus, vt ſic nihil non refutatum ex Mahometi lege permaneat. Audiãt igitur non ſolum Turcarum Princeps, ſed & omnes Sarraceni Pium ſecũdum Pontificem Maximum in hæc verba veritatem fidei noſtræ comprobantem Alcoranique fabulas & errores propulſantem.

Nemo hominum ſapientiam contemnit, nemo odit, nemo eſt qui nolit eſſe ſapiens. Verum primus Sapientiæ gradus eſt nolle errare, & verum quàm libentiſsimè audire: maximè in his rebus: vnde homini eſt ſalus, ſicut eſt Religio, quæ ordinatur ad ęternam vitam. Audi ergo verum circa Religionem. Si non ſcribimus verum, argue ſcribentes, & deſpice tanquã ſtultos. Sed noli falſum dicere, niſi cognoueris falſum eſſe. Et narrabimus breuiſsime ab initio mundi vſque ad obitum Saluatoris Chriſti noſtri, legis arcana. Deinde aliqua de tua lege dicemus, eaque conferemus ad inuicem, & quantum interſit oſtendemus, conabimurque quantum ex alto dabitur, lucem tibi oſtendere, per quam poſsis ad eam lucem peruenire, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.

Cum creaſſet Deus in principio cęlum & terram, & maria, & lucem, & ſolem, & lunam, & alia ſydera & plantas, & herbas, & volucres, & piſces, & quadrupedum genus inexterminabile (vt ſcribitur Sapientię 2.)

Digitized by Google

ac reptilia, & alia animantia; postremo Adam creauit, & insufflauit in eum spiraculum vitæ, & posuit eum in paradiso deliciarum, & fecit adiutorium simile sibi Euam ex costa eius eductam. Gen. 2. Et data licentia qua posſent cæterarum plantarum degustare fructus, vt abstinerent à plantario Prudentiæ imperauit. Et ambos cum præuaricati essent, ex paradiso eiecit, atque in eis humanum genus morte damnauit: iussitque laboriosam vitam, & ærumnis plenam ducere. Ab his propagata Creatura rationalis, cum rursus animo rebelli Diuinam Maiestatem contemneret, & in vitia quoque prolaberetur, aquarum diluuio deleta est. Noe cum Coniuge & sex aliis animabus in arca saluatus est, & ab his omnes homines qui modo sunt, & post diluuium fuerunt, originem ducunt. Tres Filij Noe, Cam, Sem, & Iaphet, redeuntibus aquis in locum suam humanam gentem reparauerunt, adeo vt traditum sit, priùs quàm Noe moreretur, quatuor millia hominum ex suis & filiorum lumbis exiuisse, ex quibus etiam iniqui emersserunt, Nemrot Filius Cam, & qui cum eo in contumeliam Domini turrim Babel ędificare cœperunt. In ea diuisum est labium vniuersæ terræ, & confusione impeditum opus. Secuta est peccatum pessimum Pentapolitana submersio, & Abraam & tot inuenti Religiosi: in semine Abraam benedictæ sunt gentes, & circumcisionis pactum cum eo percussum est. Fuit enim iustus & placuit Deo in operibus suis, cum filiũ Isaac diuino imperio immolare non detrectasset. Neque Isaac Patris viam deseruit: cui natus est Iacob, qui alio nomine dictus est Israel, & huic duodecim filij fuerunt, à quibus duodecim tribus emanarunt. Is cognito quod Ioseph quem putabat extinctum, magnus & potens esset in Aegypto, cũ reliquis filijs ad eum migrauit. Multiplicatum est illic Iudæorum semen, & in gentem magnam cum creuissent Israelitæ; surrexit Rex alius qui Ioseph & opera eius ignoraret, grauissimis laboribus oppressi sunt, & cõtumeliis innumerabilibus affecti: & miserante Deo, per manus Moysi, & Aaron seruitutem effugerunt, & sicco vestigio rubro mari traiecto, per annos quadraginta cibo cælesti vitam in deserto egerunt. Et circa montem Sinai diuinam legem in tabulis lapideis acceperunt: acquisita est terra promissionis, sed non tota in manu Moysi. Post obitum eius mirabilia fuerunt opera Iosue, & aliorum Iudicum: inter quos etiam Prophetæ claruerunt viri excellentissimi. Succesſerunt inde Reges, & alij Prophetæ in populo Dei, & non sine cælesti munimine conseruata est gens Hebræa: & Prophetæ quidem interpretati legem, salubria tradidere præcepta, virtutem extollentes, & vitia affulminantes, & multa per illos scripta sunt diuinitus reuelata, quæ de futuris notitiam præbuere. Non tamen pauca perpesi sunt aduersa Iudęi, cum legem Domini contemnerent, & in traditionibus Patrum non permanerent. Ceperunt

eos

eos Chaldæi,& in seruitutem redegerunt. Et nunc Syri,nunc Arabes,nunc Aegyptij in eos arma verterunt. Multæ fuerunt eorũ tribulationes,multæ calamitates,ac miseriæ,sed de omnibus liberauit eos Dominus,cum ad eũ clamauerunt , & tota mente redierunt: quia cor contritum,& humiliatum non despiciet Diuina maiestas.

Hæc,vt arbitramur, communia tibi nobisque sunt , & in Alcorano Mahometæo magna ex parte continentur. Verax igitur & tuo , & nostro iudicio lex Iudæorum, verax Moyses & Dauid, & Salomon & Isaias , & Ieremias & Ezechiel,& Daniel, & veraces omnes Prophetæ Domini: vera Iudæorum fides qui ante Christum in fide permanserunt : mendaces omnes gentes quæ coluerunt Idola. Notus ante Christum,solus in Iudæa Deus. Nihil huc vsque contendimus. Cõcedis hæc,nisi fallimur,omnia. In his quæ sequuntur discordia erit. Sed nos in luce ambulamus,neque offendimus ad lapidem pedes nostros:& ne de cętero tu quoque offendas , magnopere cupimus, & vltro ne decipiaris lumen offerimus. Tu creatura Dei es,& ouis eius,sed errabunda extra caulas,in alienis pascuis,procul ab ouili Dominico letiferum capis cibum, & pestifera aleris herba. Nos boni Pastoris exemplo , qui relictis nonaginta nouem ouibus in deserto , vnam quæ aberrauerat,secuti sumus,teque quærimus,& in viam salutis optamus reducere.

Dolemus te virum excellentem nobilitate , moribus illustrem, gestarum rerum gloria clarum , Imperio magno præditum,& pluribus naturæ dotibus eminentem , non incedere vijs Domini , non nosse mandata eius,non esse in lege sua. Compatimur tibi & tuorum subditorum infęlicitatem deploramus , qui tecum pereunt. Nec te credimus libenter errare,cuius naturam bonam esse confidimus . Ignorantia veritatem retinet : tui te parentes & seipsos deceperunt , cum progenitoribus laberis. Sed timenda est scriptura quę ait , *1.* Corinth. 14. *Ignorans ignorabitur.* Quod si cæteris in rebus pręcipuam curam , exactam diligentiam , summum studium adhibeas , ne quis fallat te , circa Religionem potissimum curandum est ne fallaris ; in qua tanto cautiorem te esse oportet, quanto in ea cum maiori periculo delinquitur. Cętera rum rerum ignorantia hæc quæ sunt temporalia in hoc sęculo adimere potest. Religionis , alterius vitę bona , id est animę fęlicitatem deperdit . Quod ne tibi accidat , si nobis aures & fidem pręstiteris , facile adiumento erimus.

Audisti ea quę de veteri testamento diximus,nunc de nouo agendũ est, in quo plurimum discordamus. Audi quę subiũgimus, sic & tuę legis tenebras odio habebis,vt speramus,& nostram legis lucẽ amabis. Duo in veteri testamento vaticinia reperiuntur,quorum alterum est ; *Non auferetur*

Gen.49. *sceptrum de Iuda, neque dux de femore eius, donec veniat, qui mittendus est*, siue, vt Chaldæi dicunt, *Messias*. Alterum est quod ait, *Cum venerit sanctus Sanctorum, cessabit vnctio vestra*. His vaticiniis prædictum est in aduentu Christi, Iudæos, & regnum amissuros esse, & Sacerdotium, sicut & factum est. Regnum quod Iudæorum fuerat Idumęi acceperunt. Regnante namque Primo Herode Antipatri Filio, genere Idumæo, & alienigena, Christus ex Maria virgine natus est, Dei filius, verus Deus, & verus homo, qui Sacerdotium Iudæorum ad Christianos transtulit; Petro sibi successore delecto, in quem Pontificis maximi potestatem transfudit, neque vlterius apud Iudæos pastoralis ouium cura permansit, dicente Domino ad Petrum, *Pasce oues meas*. Pastor ipse bonus & Pontifex magnus Christus, Pastores deinceps & Pontifices Christianos, non Iudæos esse constituit, quamuis Petrus & alij plures ex Iudæis, non amplius Iudæi, suum summum Pontificium acceperunt. Atque in hunc modum Iudaica cessauit vnctio, & translatum est Sacerdotium. Quo facto & lex ipsa translata est, dicente Apostolo: *Quia translato Sacerdotio, necesse est etiam vt legis translatio fiat*. Hebr. 7. Deus igitur qui multifariè multisque modis olim Patribus in Prophetis locutus fuerat, nouissimè per Filium suum, quem constituit hæredem vniuersorum, per quem fecit & sęcula, allocutus est homines, nouam legem edidit, & noua dedit præcepta, quibus seruatis vitam mererentur æternam.

Heb.7.

In tempore igitur, quod in altissimo indiuiduæ Trinitatis consilio, ab æterno fuerat diffinitum, regnãte apud Hebræos Herode, imperante apud Romanos Augusto, quiescente mundo, & aduentum Domini mirabili & inaudita prioribus sæculis pace honorante, missus est Angelus Gabriel de cælo qui Mariæ fęlicem conceptionem & sacratissimum partum annunciaret. Sed ante præcursor natus est Ioannes qui pęnitentiam prędicaret. Luc. 1. Concepit virgo de Spiritu Sancto, vt prædixerat Angelus, & seruata dignitate virginitatis filium simul & Dominum peperit. Natus est Christus Saluator octauo Calendas Ianuarias, & in ipsis Calendis circumcisus est, & iuxta vocem Angelicam, Iesus appellatus, qui salutem attulit humano generi. Plurima de infantia Saluatoris scripta sunt, nec dubium est quin omnis eius ætas signis & miraculis plena fuerit. Sed Ecclesiæ nostræ grauitas, & acre iudicium ea tantum recipit quæ certa sunt, Apocrypha prætermittit. Duodecimus Saluatoris annus memoriam habet quia templum ingressus est, & cum legis Doctoribus disputauit, & aliqua ex parte splendorem suæ Diuinitatis ostendit. Sed circa trigesimum annum, fulgor ille plenius emicuit. Tunc enim baptizatus est à Ioanne, & Ioannem ipse baptizauit, & paterna vox audita est, *Hic est filius meus dilectus in quo mihi complacui*. Conuertit aquam in vinum, & innumerabili-

Luc.1.

bus

Digitized by Goo

bus coruſcauit miraculis. Elegit ſibi Diſcipulos, quos vocamus Apoſtolos, & circumiens Regiones, & mentes hominum, & corpora ſanauit ægrotantium: & faciens ipſe quę docebat, toto triennio prædicauit Euangelium. Per Iudæam, & vicinas prouincias beatiſsima vox intonuit: quæ vita hominum eſſe deberet, oſtendit excellentiſsimè, & præcepta tum vetera innouauit, tum noua prioribus multo vtiliora inſtituit: abdita & obſcura quę erant in veteri lege multa reuelauit, & obſcuros Prophetarum ſenſus aperuit, & quę de ſe prædicta fuerant, palàm expoſuit: myſterium ſanctę Trinitatis oſtendit, & vnitatem in Trinitate monſtrauit, docens tum Patrem, tum filium, tum Spiritum Sanctum diuinis honoribus proſequendum, & hos tres vnum eſſe Deum. Prędixit non modo mortem ſuam, verum etiam genus mortis, & quod tertia die reſurgeret, & quod aſcenſurus in cælum, rediturus eſſet in fine ſęculi iudicare viuos & mortuos. Comprehenſus eſt ſicut ipſe voluit, & traditus Pilato Prędi, qui eum neci daret. Teſtes in eum citati ſunt, nec eſt inuenta in eo mortis cauſa; quia peccatum non fecit, nec repertus eſt dolus in ore eius. Maximum crimen obiecerunt, quia filium Dei ſe fecit, & Regem dixit; & propter veritatem occiſus eſt, crucifixus atque ſepultus: & iuxta verbum ſuum reſurrexit à mortuis: & quadraginta diebus cum Diſcipulis commoratus, cum eos confirmaſſet atque corroboraſſet, atque in orbem ire iuſsiſſet, Euangelium diſſeminaturos: tandem videntibus illis, eleuatus eſt, & nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum, aſcendit ad cęlum, & ſedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis; & inde venturus eſt iudicare viuos & mortuos, & redditurus vnicuique ſecundum opera ſua. Interea Spiritus Sanctus ab eo miſſus omnia ſuggerit Eccleſię, quę neceſſaria ſunt ad vitam ęternam.

Hęc nos Chriſtiani firmiter credimus, hęc eſt fides noſtra, quam cunctis gentibus prędicamus, & impartiri omnibus cupimus. Hęc ab Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus per fideles manus immutilata, & incorrupta ad nos vſque delata ſunt. Hęc vos Turcę Sarraceni magna ex parte negatis: etſi enim Chriſtum ex virgine natum, & Sanctum virum, & Dei flatum, & Prophetam magnum, & mirabilium operum effectorem & adhuc viuentem confiteamini: Deum tamen & Dei filium eſſe inficiamini, nec ſibi, nec ſancto Spiritui diuinitatem conceditis, & Trinitatem perſonarum in Diuinis reſpuitis, & Chriſti mortem deridetis, quem translatum, & alium ſibi ſimilem loco ſuo interfectum arbitramini, nec eius aduentum in extremo Iudicio expectatis, & alia non pauca Chriſtianę legis reijcitis, & plurima creditis, quę apud noſtros riſu digna videntur, quę non dimittemus intacta. Atque nos credimus

Digitized by Google

dimus non ſolum ex noua lege, ſed & veteri innitimur.

Vos Mahometo, & Alcorano eius fidem tantummodo adhibetis, & hominem mortuum ſine conteſte, ſine ratione, ſine miraculis ſequimini. Nos viuo credimus, viuit enim veſtro teſtimonio Chriſtus: nos Deo præſtamus aures, & ſignis, rationibus, & ſacris ducimur teſtimoniis. Quod ſi nos audies, monſtrabimus breuiter noſtræ legis ſplendidam lucem, & tuæ obſcuram caliginem detegemus. Sed opus eſt pijs & attentis auribus, quando fidei ſublimitas attingitur, & magna Dei panduntur arcana. Sæpe iocis & inanibus fabulis te præſentem adhibuiſti, & leuiores audiſti narrationes, non eſt cur hæc grauia contemnas, aut ea neceſſe recuſes ex quibus tua pendet ſalus. Non eſt anima nobilis, cui nõ inſit veritatis amor; non eſt homo, qui nolit ſaluus fieri.

Audi ergo qui generoſus es, audi quę te ſaluare poſſunt: Quid eſt inter Chriſtianos, Turcaſque controuerſię in quo ſimul contendimus? quæ diſſidij cauſa. Sane non alius diſcordię fomes eſt, niſi quia circa diuinitatem non eadem ſapimus, de Patre, de Filio, de Spiritu ſancto contendimus: hoc eſt præcipuum diſsidium, quo ſublato facile omnia componentur. Attingemus hæc, & quę ſit inter nos de Diuinitate diſſentio, latius exponemus. Nos in Deo tres perſonas eſſe dicimus Patrem, & Filium, & Spiritũ Sanctũ, & in tribus perſonis vnum Deum confitemur, vos dicitis vnicum eſſe Deum creatorem cęli & terræ, & omnium quę in eis ſunt. Nulla eſt de vnitate contentio. Non latent nos verba Moyſi, dicentis in exordio legis: *Audi Iſraël, Dominus Deus tuus vnus eſt.* Et rurſus in lege ſcriptum eſt Exod. 29. *Ego ſum Dominus Deus tuus qui eduxi te de terra Aegypti, non erunt tibi Dij alieni præter me.* Et rurſus. *Ego ſum qui ſum*, Et, *Si quæſierint nomen meũ; vade & dic illis, Qui eſt, miſit me ad vos.* Et in Cantico Exod. dicitur: *Dominus omnipotens nomen eius.* Quę teſtimonia vnum eſſe Deum, vnum Dominum manifeſtè declarant, & vnam poteſtatem, & vnam naturam. Nam Deus, naturę; Dominus, poteſtatis eſt nomen. Fatemur item quod vos de vnitate diuinitatis. Hic amicitia eſt atque concordia, vobis vnus Deus eſt, & nobis vnus. Dicitis principium omnium rerum eſſe Deum, nos idem affirmamus. In quo igitur diſſentimus? Multę ſunt quę de Deo aliter Chriſtiani dicunt, aliter Sarraceni, ſeu Turcę. Vos Deum corporeum dicitis, nos incorporeum. Vos fortuita quæ hic in terra geruntur, eſſe arbitramini, nec curare de his Deum, nos gubernare eum, qui creauit omnia, non dubitamus. Vos Deum Patrem in Diuinitate negatis: nos Patrem & Filium cognoſcimus. Vos Spiritum Sanctum ex Diuina Maieſtate reijcitis: nos ponimus & veneramur. Mittamus alia, hæc aggrediamur in quibus plus ponderis eſt. Nos Chriſtum Dei filium dicimus, vos negatis.

Exod. 29.

Cur

Cur negatis? ſanè quia nec vxorem habet Deus, ex qua filium procreare poſſet. Quod ſi vxor ei fuerit, filioſque genuerit, mundus qui vnius imperio regitur, in plures diuiſus Dominos diu ſtare non poſſet. In vnitate cõcordia eſt, quæ ſeruat imperia, in pluritate diſcordia, quæ maxima regna ſubuertit. Sed qui tam rudis, tam vecors, tam demens Chriſtianus eſt, qui generare Deum ex connubio & permixtione arbitretur. Nõ ſumus adeò hebetes Chriſtiani, vt tantum nefas admittamus. Saracenis ſuaderi hoc poſsit, qui Deo & corpus & caput, & manus, & cætera membra concedunt. Nos Deum ſpiritum eſſe aſſerimus, incorporeum, immortalem, æternum, & incomprehenſibilem: qui dum ſe ipſum intelligit in mente ſua, Verbum concipit quod nos Dei filium eſſe dicimus: nec aliud eſt in Deo, ſe ipſum noſſe atque intelligere, quàm Deum eſſe. Nihil eſt enim in Deo niſi Deus. Deum autem cuius eſt Verbum, nominamus Patrem, & proceſſum ipſius Verbi, generationem filij eſſe dicimus.

Nec veritas hæc de Verbo Dei apud Chriſtianos tantum illuxit: Gentiles Philoſophi ante Chriſti aduentum, eadem quæ nos aſſerimus, nonnulli affirmarũt. Siquidem Platonici Philoſophi in ſuis libris apertiſsime dixerunt, quod in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum: hoc erat in principio apud Deum, omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Et reliqua ferme omnia comprobant de Verbo Dei, quæ Ioannes in Euangelio ſuo tradit, vſque ad incarnationem Verbi, quam ignorarunt, quia nondum natus erat Chriſtus, & alta legis myſteria abſconderat Deus à ſapientibus huius ſeculi, quæ reuelauit paruulis. Quod igitur Platonici Verbum Dei nominant, & Deum eſſe dicunt, nos filium vocamus ex Deo genitum, & Deum eſſe fatemur: nec ruinam mundi ex filij generatione timemus, quando vnus dumtaxat filius eſt. Et Pater & filius vnum ſunt, vna poteſtas, vna voluntas, vna maieſtas, nec verbum conceptum ab intellectu concipiente diſcordat.

Obſcura hęc verba videbuntur: at ſi voles, præſto erunt qui lumen afferant, & apertiſsima omnia reddant. Et tu ſolem hunc corporeum cernis qui noctem abiens & diem efficit rediens; hic à ſe ipſo lucis producit radios. Hæc productio generatio quædam eſt in ſole: & radij Solis, filij Solis eius non inconuenienter vocantur. Quæ ſimilitudo quamuis multifariè eſt inepta: nam ſolis plures ſæpe vidimus radios, Deo vnicus tantum eſt filius: in eo tamen conuenit, quia vna eſt Patris & filij diuinitas atque eſſentia: quamuis comparatio corporalium rerum nulla ſatis cum Diuinis quadrare poteſt. Sed accipe teſtimonia, & qui ratione non capis, cede auctoritati. Vetus teſtamentum & Iudęis, & Chriſtianis, & Saracenis cõmune eſt. *Eructauit* (inquit Dauid ex perſona Dei) *cor meum verbum bonum.* *Pſal. 44.*
Hoc eſt quod Dei filium dicimus, & vnigenitum Patris ęterni, non ex

Digitized by Google

carnali coniugio, aut humano complexu, sed ex corde Dei, id est intellectu productum asserimus. Et rursus, *filius meus es tu, ego hodie genui te*. *Psalm. 2.* *Hodie* dicit, quia Deo nec heri præterijt, nec cras imminet. Sed hodie semper adest, cui præsentia sunt omnia. Iterũ *ante Luciferum* (inquit) *genui te*, vt intelligas quia non loquitur de Salomone Dauid, sed Deus Pater de filio Deo, quia ante Luciferum nemo fuit. *Psal. 109.* Et in lib. prouerb. legimus: Sapientiam Dei quæ Dei filius est, dicentem: *Noudum erant abyssi, & ego iam concepta eram, ante montes & colles ego parturiebar.* *Prou. 8.* Nunquam enim Pater sine filio fuit, nec sine Patre filius. Et hoc est quod in Euangel. inquit Io. *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum & Deus erat Verbum.* *Ioan. 1.* Quę mysteria profunda & alta cum nõ intelligeret Arrius, nec Mahometus, negare maluerunt veritatem Dei quam suam ignorantiam confiteri, & suas ineptias impudenter ingerere, quàm aliorum sapientiam humiliter discere. Stulta hęc & damnosa pertinacia est. Deo enim & Prophetis eius oportet credere: & si quid est cuius rationem non capimus, debemus cum Paulo dicsre: *O altitudo diuitiarum scientiæ & sapientiæ Dei, quam incomprehensibiliæ sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius.* Fatentur iurisconsulti non omniũ quę à maioribus suis instituta sunt, rationem reddi posse, & tamen legi parendum esse, quia non sine causa condita fuerit: quanto minus arcana Dei licet cognoscere? plurimæ sunt occultæ causæ, ad quas nulla potuit curiositas hominum peruenire; quia sicut oculi Noctuæ ad solem, ita noster intuitus ad ea quæ sunt diuinitatis. Non est ergo mirandum, si neque generationem filij, nec Spiritus sancti processionem, neque Trinitatẽ in Diuinitate intellexit carnaliter homo, vel Arrius vel Mahometus. Sed illud in eis damnabile ac detestabile fuit, quod sacræ scripturę, diuinisque testimonijs non acquieuerunt. Nam quid opus est argumentis vbi Deus ipse loquitur? De Pythagoricis traditum est, quod in disputando soliti erãt dicere, *Ipse ait*. Ipse autem erat Pythagoras, tanquam eius auctoritati non liceret aduersari: quãto minus Deo qui verax est, & omnis homo mẽdax?

Sed negabis hæc esse Dei. quę afferimus testimonia. De his posterius dicemus, Nunc de spiritu sancto agendum est, cui tua lex diuinos honores abrogat. Non est huiusmodi erroris Mahometus inuentor. Arrij, & Nestorij, & Macedonij hęc olim dementia fuit, quos sacra Patrum Concilia damnauerunt; sed eorum virus apud Aegyptios, & Arabes aliquandiu latuit; & postremo auctore Mahometo, & Magistro eius Sergio latè diffusum est. Ne mouearis, dum vera loquimur, caue ne sequaris cæcos, disce, spiritum sanctum esse Deum, & tertiam in Trinitate fore personam. Diximus paulò antè Deum Patrem, dum se cognoscit, Verbum concipere & filium gignere. Nunc quod sequitur adiicimus, cognitioni esse annexã appetitiuam quandam operationem, cuius principium voluntas est. Inter operationes

Digitized by Google

operationes vero, quas voluntas producit, præcipua est amare. Adhibe hic aures, & mentem erige. In Deo perfectam & absolutam fateri cognitionem oportet, & amorem pari modo, cuius processus per appetitiuam operationē exprimitur, sicut & verbi generatio per intellectiuam: & alia est operatio qua intelligit, alia qua appetit. Intellectiua ex his completur, quæ sunt quodammodo in ipso intelligente: nam sicut sensibilia in sensu, sic intellectibilia in intellectu esse dicimus. Appetitiua autem complemētum accipit, secundum quendam ordinem, motumue ad eas res, quæ obiiciuntur appetitui, & occultum quoddam principium sui motus habet. Ea vero quæ principio feruntur arcano, Spiritus nomen acceperunt, nam & ventos Spiritus esse dicimus: & in scripturis *procellarum spiritus* appellantur, quia non apparet afflationis spiritus initium. Respirationem, etiam & arteriarum motum ab intrinseco & occulto principio manantem, vocamus spiritum: atque hoc modo congruenti quadam similitudine, quantum diuina humanis verbis indicari possunt, Diuinus ipse amor à Patre filioque procedens, Spiritus dictus est. In nobis duplici ex causa procedit amor: aliquando ex corporea & materiali natura, & is plerumque immūdus est, & menti noxius. Aliquando ex ipsa proprietate spiritualis naturæ, cum bona intelligibilia & rationi conuenientia adamamus: & hic purus est amor, & laudabilis, & animæ salutaris. In Deo Corporalis amor seu materialis locum non habet, sed ille tantum reperitur qui simplex est & nitidissimus, & purissimus, quem Spiritum sanctum appellamus. Nec nos intellectuali & sancto amore quicquam prosequimur, nisi quod intellectu concipimus. Conceptio autem (vt diximus) quæ fit ab intellectu, Verbum est, atque ita necesse est amorē ex Verbo oriri. Amat enim Deus quod de se ipso intelligit, id est, Verbum quod concipit intelligendo. Verbum autem Dei dicimus filium Dei, qui & ipse Patrem nouit, & amat: atque ita fit, vt amor ipse cui Sanctus Spiritus est nomen, ex Patre filioque procedat, sitque cum Patre & filio pariter Deus. Nam sicut diuinum intelligere essentiæ diuinitatis est, ita & amare. Et sicut Deus se semper intelligit, ita & se semper amat, & omnia amat, suam bonitatem dum amat. Rursusq; sicut Dei filius qui est Verbum Dei in diuina natura subsistens, Patri coæternus, perfectus, & vnus Deus est; ita & Spiritus sanctus Deus est, Patri & filio coæqualis & coæternus. Et quia omne quod subsistit in natura, intelligibili apud nos, persona dicitur, apud Græcos ὑπόστασις; consequens est, vt tres personas in diuinitate ponamus, quia tres sunt subsistentes, Pater, & Verbum, & Spiritus sanctus, neque has personas dicimus esse per essentiam diuersas, sed per solas relationes distinctas, quæ ex processione Verbi, & amoris proueniunt. Atque in hunc modum Christiana Religio diuinitus illustrata distinctas tres personas confitetur in diuinis,

non tres Deos, ſicut Mahometus falſo opinatus eſt: ſed Patrem, & filium, & Spiritum ſanctum, vnum eſſe ab æterno Deum aſſerimus: nec tamen ipſum Patrem qui filius eſt, nec filium qui Pater eſt, nec Spiritum ſanctũ qui Pater eſt aut filius. Vna eſt enim Patris, & filij, & Spiritus ſancti eſſentia, in qua non eſt aliud Pater, aliud filius, aliud Spiritus ſanctus: quãuis in perſonis alium Patrem, alium Filium, alium Spiritum ſanctum diuina docente auctoritate dicamus.

Nec ſimilitudo in his quæ creata ſunt, ſummæ deeſt Trinitati. *Inuiſibilia Dei* (ſicut Apoſtolus ait) *per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur*. Sempiterna quoque virtus eius ac Diuinitas relucet in anima noſtra, quę diuinæ Trinitatis eſt imago. Eſt enim anima noſtra ſubſtantia quædam incorporea & ratione prædita, & actus quidam ſiue forma organici corporis, quæ dum corpus mouet & regit, ſui meminit, ſe intelligit & ſe diligit: quibus in rebus quædam apparet Trinitas memoriæ, & intelligentiæ, & amoris. Tria hęc ad ſe ipſa referũtur, quia nõ eſt amor ſine memoria nec memoria ſine notitia. Nã quis meminit aut amat quod neſcit? inſeparabilia ſunt hęc à ſemetipſis, & tamẽ quodlibet eorũ, & ſimul omnia vna eſſentia ſunt, & vna vita in anima vna. Differũt tamẽ, quia memoria nõ eſt intelligẽtia vel volũtas ſiue amor. Quod ſi hæc diligenter inſpicias, inuenies ſummæ illius Trinitatis, atque vnitatis veſtigium, & imaginem quandã quãuis imparẽ. Quicunque enim ſempiternam & incommutabilem naturam per memoriam reminiſcitur, intuetur per intelligentiam, amplectitur per dilectionem, profecto reperit in ſemetipſo ſummæ Trinitatis imaginem, non tamen omnino ſimilem, ſed qualemcunque, ita vt in ſimilitudine magna, inueniatur diſſimilitudo. Et ſi enim homo meminit, intelligit, & diligit, non tamen memoria eſt nec intelligentia, nec dilectio. ſed ſunt hæc in eo, & in vna ſubſtantia, non ſicut accidentia in ſubiectis, quę poſſunt abeſſet ſed ſubſtantialiter exiſtunt in anima, & vnus homo eſt qui habet hæc tria, non ipſe eſt hæc tria. In ſimplici vero natura, quæ Deus eſt, quamuis vnus ſit Deus tres tamen ſunt perſonæ, vt dictum eſt, & ipſe Deus eſt, hæ tres perſonæ. Sed illud ſatis ad rem noſtram eſt, quia tria hæc aliquomodo vnũ ſunt. Reperitur & ſub alijs nominibus, & alio modo in noſtra natura illius ſummæ & ineffabilis Trinitatis imago. Nam mens & notitia eius, & amor tria quadam ſunt: mens enim nouit ſe & amat ſe, nec amare ſe poteſt, niſi etiam nouerit ſe. Duo quædam ſunt mens & notitia. Et hæc tria quamuis diſtincta inuicem ſint, vnum tantum eſſe dicuntur, quia in anima ſubſtantialiter exiſtunt: & eſt ipſa mens quaſi parens, & notitia eius, quaſi proles eius. Mens enim cùm ſe cognoſcit, notitiá ſui gignit, & eſt ſola parens ſuæ notitię. Tertius eſt amor, qui de ipſa mente & notitia procedit, dum mens cognoſcit ſe, diligit ſe; non enim poſſet ſe diligere, niſi cognoſceret

noſceret ſe:amat enim placitam prolem notitiam ſuam.Et ita amor quidam complexus eſt parentis & prolis:nec minor eſt proles parente, cum tantum ſe nouerit mens quanta eſt:nec minor eſt amor parente, & prole id eſt mente,& notitia.Conſiderat hæc rationalis homo,& videns tria in vna eſſentia concurrere, extendit ſe ad contemplationem Creatoris,& intelligit vnitatem in Trinitate,& Trinitatem in vnitate, & vnum Deũ colit,vnam eſſentiam,& vnum principium,ſicut Patriarchę,& Prophetę, atque Apoſtoli tradiderunt.

Sed audiamus iam tandem ipſos,& diuinæ legis auctoritatem, & teſtimonia afferamus,ſine quibus vana eſt omnis argumentatio:Deum Patrem omnes ſacrę litterę confitentur,& Dei nomen Paternitatem & omnia refert.Et,ſi filium dicimus,non poſſumus Patrem negare. De filio adducta ſunt teſtimonia legis,ergo & Pater oſtẽſus eſt,ſicut & ſaluator ait: Ioan.14. *Philippe qui videt me,videt & Patrem meum.* Nunc de Spiritu ſancto quod cępimus proſequendum eſt.In Gen.1. legimus quia *Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas.* Quis tunc Dominus niſi Deus fuit, & cuius Spiritus niſi Domini? & quomodo Dei Spiritus niſi Deus? Deus eſt quicquid Dei eſt,necaliquid illi immixtũ eſt.Incõpoſitus eſt,ſimplex eſt,& purus Deus. In Iob 33 ſcriptũ eſt:*Spiritus Domini fecit me,& ſpiraculum omnipotẽtis Dei viuificauit me.* Dei ſunt hæc opera,non hominis. Quis fecit hominem niſi Deus?eſt igitur ſpiritus Domini,propter quod dictum eſt,in Pſal. *Spiritus Domini repleuit orbem terrarum,& hoc quod continet omnia ſcientiam habet vocis.* Quis hic ſpiritus niſi Deus,quis impleat orbem, niſi Deus, cui cælum ſedes eſt,& terra ſcabellum pedibus eius? Et apud Poetas *Deum ire per omnes terras,tractuſque maris,cælumque profundum,* traditum eſt. Et rurſus: eſt ne ſedes Dei niſi terra,pontus & aer,& cælum & virtus? Propter quod rectè ait Dauid Pſal.138.*Quo ibo à ſpiritu tuo?* Oſtendens non eſſe locum in quo poſſet fugere Spiritum Domini qui eſt vbique. Eſſe autem vbique, implere & continere mundum ſoli Deo tributum eſt. Deus igitur ſanctus Spiritus eſt,qui hæc peragit & futura prænoſcit,& prædicit,ſicut ſcriptum eſt,*Reſponſum accepit Simeon à Spiritu ſancto,quia non moreretur niſi videret Chriſtum Domini.* Non eſt cur Deum negemus,qui Dei efficit opera.Non igitur ſolus Pater Deus eſt,neque ſolus filius, ſed Spiritus ſanctus cum Patre ſimul,& filio Deus eſt. Quia non aduerſatur rationi Trinitas perſonarũ in vnitate Diuinitatis, quemadmodum ſuperiùs oſtenſum eſt.Sed iam Trinitatem,ipſam ex ſacris Codicibus demonſtremus,& Moyſem ante omnes audiamus,cuius hæc ſunt verba in capite libri, quem Geneſim noſtri vocant: *In principio creauit Deus cælum,& terram. Terra autem erat inanis & vacua,Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas.* Tria commemorat, Deum, principium,& ſpiritum.Ideo in Deo,Patrem intelligimus;in principio,filium;in

Iob 33.

Pſal.138.

Luce 2.

Gen.1.

Digitized by Google

ſpiritu Domini Spiritum ſanctum. Et accipiatur principium hoc in loco
Pſal.109. pro filio, ſicut in Pſalmis, Pſal.109. de ſuo filio dicit Deus: *Tecum principium in die virtutis tuæ in ſplendoribus Sanctorum, ex vtero ante luciferum genui te.* Tentans diabolus primos Parentes, interpoſito ſerpente, & ſuadens vt ederent de ligno prohibito: *Eritis*, inquit, *ſicut Dij ſcientes bonũ & malum.*
Gen.2. Quod perinde accipiendum eſt: eritis ſicut diuinæ perſonæ, quibus ignotum eſt nihil Et cum eiiceretur Adam de Paradiſo, inquit Dominus: *ecce Adam factus eſt ſicut vnus ex nobis.* quibus nobis? Patre ſcilicet, & Filio, & Spiritu
Gen.1. ſancto. Sed manifeſtius eadem Trinitas oſtenditur cùm dicitur: *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram.* Cùm ait, *faciamus*, & *noſtram*, plures perſonas indicat: cùm dicit *imaginem*, vnitatem diuinitatis oſtendit. Nec ſolitarius eſt, cùm dicit *faciamus*, neque alia à ſe loquitur, qui *noſtram* ait. Duo ſunt pluralia verba *faciamus*, & *noſtram*, vt videatur Pater cum Filio, & Spiritu ſancto miſcere ſermonem, quod non ſono vocis, ſed intellectus expreſsius eſt. Dixerat, *Creauit Deus cælum & terram*: Deus, & *creauit* ſingularia ſunt, quia vnus eſt Deus, & vna diuinitatis eſſentia ſubiungitur, *faciamus* & *noſtram*, vt pluralitas in perſonis intelligatur. Idẽ & Pſalmiſta canit Regius, dum ait: *Verbo Domini cæli firmati ſunt; & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum.* Quid manifeſtius dici potuit? in conditione cælorũ tres perſonæ concurrunt Dominus, Verbum, & Spiritus. Dominus Patrẽ exprimit, in Verbo filium accipimus, Spiritus is eſt quem ſanctũ vocamus.

Et rurſus Prophetà, vt trinitatem perſonarum in diuinitate cognoſcas, ter Deum prouocat in benedictione. Pſam. 66. *Benedicat nos* (inquit)
Pſal 66. Deus noſter, *benedicat nos* Deus, *& metuant eum vniuerſi fines terræ.* Trina Dei cõfeſsio trinitatem exprimit perſonarum, & cum ſubditur; *metuant eum omnes fines terræ*, vnitas aperitur diuinitatis. In Pſal. quoque 44. multum
Pſalm 44. expreſsè Trinitatem innuit filio, *Sedes tua Deus in ſæculum ſæculi.* Et poſtea ſubdit, *Propterea vnxit te Deus Deus tuus*: id eſt Pater, & Spiritus ſanctus, & cum ſequitur, *præ participibus tuis*: myſterium quoque incarnationis aperit, de quo ſuo loco proſequemur. Et Iſaias 6. in viſione ſua clamantia introduIſai. 6. cit Seraphim, *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth*. Ter *ſanctus* ad tres perſonas refertur: & ſemel Dominum & ſemel Deus dicitur: quia vnus eſt Dominus, & vnus eſt Deus. Et rurſum idem vates ex perſona Chriſti loquitur & dicit: *Dominus meus miſit me, & ſpiritus eius; Dominus meus*, inquit id eſt Pater meus, *miſit me*, ſcilicet filium: *& ſpiritus eius* qui eſt ſanctus Spiritus. Quis hic non intelligat Trinitatem? non latuit Prophetas hoc myſterium.

Poſſent & alia plura huiuſmodi teſtimonia ex veteri Teſtamento adferri quæ Trinitatem planè oſtendunt; planius tamen locutus eſt in Euangelio Dominus, qui cum in orbem mitteret diſcipulos: *Euntes* (inquit)

docete

docete omnes gentes, & baptizate eos in nomine Patris, & Filij, & spiritus ſancti. Tres nominauit perſonas, *in nomine* dixit, non *in nominibus* vt eſſentiæ vnitatem in perſonarum trinitate demonſtraret. Et Ioannes Euangeliſta qui de pectore Domini veritatem hauſit, in epiſtola ſua, *Tres* (inquit) *ſunt, qui teſtimonium dant in cœlo Pater, Verbum, & spiritus ſanctus: & hi tres vnum ſunt.* Et Apoſtolus Paulus Rom. 11. *Miſit* (inquit) *ſpiritum filij noſtri, in corda noſtra.* Et alibi *spiritus eius, qui ſuſcitauit Ieſum habitat in nobis.* Et iterum, *Ex ipſo* (inquit) *& per ipſum, & in ipſo ſunt omnia, ipſi gloria.* *Ex ipſo* dicit propter Patrem: *& per ipſum* propter filium: *in ipſo* propter Spiritum ſanctum. Non dicit *ex ipſis*, aut *per ipſos*, ſiue *in ipſis*; nec *ipſis*, ſed *ipſi gloria*, inquit, vt Trinitatem ſimul & vnitatem agnoſceremus. Atque his teſtimonijs, & auctoritatibus illuminata eſt deſuper Chriſtiana Religio. Summa enim fiducia confitetur, & prædicat vnum Deum eſſe, qui eſt cauſa cauſarum, principium & finis omnium rerum, & omnis auctor creaturę, & ſummum bonum, & nihilominus tres perſonas in Deo recognoſcit, & Trinitatem in vnitate veneratur: cui qui aduerſatur, ſalutis expertem ſe reddet, & ambulat in tenebris, & veritas non eſt in eo. Tu vero ſi ſapias; de tenebris emerges: & candida luce perfuſus, ſacratiſsimam Trinitatem & cognoſcendo coles, & colendo cognoſces.

Rom. 11.

Nec aduerſaberis ſacroſancto Euangelio, in quo legitur: *Verbum caro factum eſt.* Negat tuus legifer incarnationem Verbi. Nam cur (inquit) factus eſt Deus homo, & in ligno Crucis Deus paſſus, qui alio modo genus humanum redimere poterat? Negat tua lex Chriſti necem, & alium ſuo loco interfectum exiſtimat: nec Deum incarnatum cognoſcit, neque crucifixum aut mortuum. Nos vtrumque prædicamus. quia factus eſt Deus homo, & paſſus eſt, & propter ſalutem hominis hæc facta eſſe teſtamur. Ait enim de ſeipſo Dominus: *Venit filius hominis ſaluare quod perierat.* Conſtabat primi parentis errato, omnes homines culpa teneri: clauſa erat paradiſi porta, nec mortalibus patebat in cœlum aditus. Decebat ſummam Dei bonitatem, hominem qui ceciderat, reparare, nec miſerum eſſe perpetuo ſinere, qui ad beatitudinem perfruendam creatus fuerat. Sed obſtabat iuſtitia Dei, quæ pro peccato ſatisfactionem exigebat. Dignus erat infinita pœna, qui maieſtatem offenderat infinitam. Nec homo tanti erat, vt infinitam poſſet redimere culpam. Stabat hinc diuina Iuſtitia vltionem petens, illinc diuina bonitas miſerandum eſſe contendens. Audienda fuit vtraque vox, quia vniuerſæ viæ Domini miſericordia & veritas. Quare etſi poterat aliter humanæ imbecillitati conſulere (eſt enim omnipotens) hic tamen conuenientiſsimus fuit modus, quem elegit, vt aſſumpta humana natura, ipſe pœnas ſolueret. Factus

Ioan. 1.

eſt

Digitized by Google

est. Deus homo, vt homo fieret Deus: Veritas de terra orta est, & Iustitia de cœlo prospexit. Coniuncta est humanitas diuinitati, vt acciperet de plenitudine bonitatis, quod suæ defectum suppleret infirmitatis. Fuit hic modus saluandi humani generis diuinæ bonitati conueniens. Satisfactum est iustitię simul, & misericordiæ, satisfactum est amori & odio. Placuit hoc diuinæ potentiæ, quæ nihil frustra, nihil non decenter ac conuenientissimè facit.

Et licet necessitate absoluta, qua necessarium dicimus, sine quo aliud esse non potest, Incarnatio Verbi necessaria non fuit: eo tamen modo quo necessarium accipitur id, quo conuenientius & congruentius perueniatur ad finem, dicere non pudet ad reparationem hominis, Incarnationem Filij Dei necessariam fuisse. *Ego sum Deus, ego sum Dominus, & non est alius absque me Saluator*, ex persona Christi (inquit) Isaias, quia non poterat homo saluare seipsum, quare necessarium fuit vt homo fieret Deus, & Deus saluaret hominem. Propter quod pulcherrimè & ad propositum aptissimè inquit, ex nostris Professoribus vnus in hunc modum, de mysterio diuinæ Incarnationis: *Suscipitur à maiestate humilitas, à virtute infirmitas, ab æternitate mortalitas, & ad deponendum conditionis naturæ debitum, natura inuiolabilis est vnita passibili. Deusq; verus, & homo verus in vnitate reperitur, vt quod nostris remedijs congruebat, vnus atque idem hominum Deiq; mediator & mori ex vno, & resurgere posset ex altero. Nisi enim esset verus Deus, non afferret remedium, nisi esset verus homo, non præberet exemplum.*

Intelligis quam conuenienter Filius Dei carnem assumpserit, vt Deus, & mortem obierit vt homo. Sed quæris testimonia antiquæ legis: non negabimus, præsto sunt: Ecce (inquit Isaias) *Virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel* quod interpretatur *nobiscum Deus*. Quomodo nobiscum Deus est? nisi quia Verbum caro factum est, & habitauit in nobis? Et iterum eiusdem Prophetæ verba sunt: *Puer natus est nobis, & filius datus est nobis, cuius imperium super humerum eius, & vocabitur nomen eius admirabilis, consiliarius, Deus fortis, Pater futuri sæculi, Princeps pacis.* An non hic mysterium incarnationis plane ostenditur? & quæ tunc futura erant, quasi præterita manifestantur? *Puer* (inquit) *natus est nobis*, qui, natus est in humana paruitate; & *datus est filius* quemadmodum Ioannes ait: *Quia sic Deus dilexit mundum, vt filium suum daret vnigenitum*. Datus est Christus ex diuinitate, natus ex humanitate, natus ex virgine. *Cuius imperium super humerum eius*: quod est imperium super humerum eius? quod est imperium Christi nisi lignum Crucis in quo pependit, mundum vicit, aëreas potestates debellauit, & subacto triumphatoque diabolo, regnum suum potenter intrauit? *Oportuit enim Christum pati, & sic intrare in gloriam suam*, vt inquit ipse in Euangelio Lucæ. Imperium igitur super humerum eius fuit, quia crucem gestauit

gestauit humeris,quamuis eo fatigato Simon Cyrenæus angariatus fit eā tollere. Dicitur *admirabilis* propter signa & prodigia quæ fecit, lumen cæcis,auditum surdis, claudis ambulationem, debilibus fortitudinem, & mortuis vitam restituens? *Consiliarius* appellatur propter Euangelica consilia,quæ adiecit antiquæ legi. *Deus* asseritur,ne putares purum hominem natum;nam Deus humanæ naturæ coniunctus est. *Fortis* quia spoliauit infernū,& portas æreas cōfregit,& vectes ferreos dissipauit. *Pater futuri sæculi*,quia cælum aperuit electis,& regnū homini præparauit æternū,post hanc vitam in cęlesti Hierusalem. *Princeps pacis*,quia nato Christo,clausum est apud Romanos templum Iani,& mira pax exorta est: & *gloria in excelsis Deo* cantauerunt Angeli *& in terra pax hominibus bonæ voluntatis.*

Ostendit & alio loco idem Isaias cap.45. Incarnationem Verbi dicens: *Isai.45.* *Dominus enim Iudex noster, Dominus legifer noster, Dominus Rex noster, ipse veniet & saluabit nos*, quod perinde accipiendum est ac si dicat, Carnem accipiet,& mortem pro nobis subibit. Et rursus *vere tu es Deus absconditus, Deus Israel saluator. Absconditus* (inquit) quia in carne latuit Saluator Israel, quia tua morte nostram mortē redemit. Et ne putes tēporalē esse salutē saluationi genus addidit: *Israel saluatus est*, inquit, *in Domino*: id est in virtute Domini. subdit *salute æterna*: quam consecuti sunt omnes, qui ex Israel Christo crediderunt. Apertissimum testimonium est Isaiæ. Sed audi Ieremiam, cap. 23. eius sunt hęc verba: *Ecce dies venient, dicit Dominus, & suscitabo germen iustū ex semine Dauid, & regnabit Rex, & sapiens erit, & faciet iudicium, & in diebus illis saluabitur Iuda, & habitabit Israel confidenter: & hoc est nomen quod vocabunt eum, Deus iustus.* Considera verba,& attende mysteria. *suscitabo* (inquit) *germen iustum*, id est Christum sanctum,& iustum, *ex semine Dauid* secūdum carnem: quia ex prosapia regia,& sanguine Dauid Maria Mater Domini nata est. *Et regnabit Rex.* quomodo regnabit? sane quemadmodum ipse apud Matthęum in Euangelio dicit: *Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra*: quod est Regem esse. *Et sapiens erit*, sapientia creata scilicet, quæ hominis est, & increata quæ Dei est, & quæ est ante sęcula. *Et faciet iudicium*, discretionis scilicet & discussionis; nunc discretionis, dum eligit ex mortalibus quos vult,& alios suo arbitrio dimittit: & in fine sæculi discussionis, quādo reddet vnicuique secundum opera sua. *In diebus illis saluabitur Iuda*: id est quicunque crediderint & baptizati fuerint salui erunt. *Et habitabit Israel cōfidenter* in statu Ecclesiæ triūphantis. *Et hoc est nomen quod vocabūt eū, Deus iustus*, vt scias quia Christus ex semine Dauid natus, non solum homo sed etiam Deus est: nec alteri quam Christo hæc verba conuenire possunt. Accedat & alius Propheta Baruch nomine, quid ille ait? *Hic est*, inquit, *Deus noster & non æstimabitur alius aduersus eum: hic adinuenit omnem viam disciplinæ, & tradidit illam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo. Post hæc in terris visus, & cum* *Ieremi. 23.*

hominibus conuerſatus eſt. Docent hęc omnia incarnationem Verbi, & hominem factum Dei filium oſtendunt & manifeſtant.

Nunc de morte audi & eos contemnito, qui Chriſtum volunt eſſe trãſlatum, & nondum mortuum, ſed incredibili dementia circa diem ſupremũ Iudicij cum omnibus Angelis interficiendum putant. O nefandã audaciã, & ſtultitiam alijs inauditam : dimittimus Angelos quorum incorporea ſubſtantia eſt & mortalis. Chriſtum interfectum negant, & aiunt interficiendum At Dauid Pſal 68 ex perſona Chriſti: *quæ non rapui tunc exoluebam* (inquit) quia non peccauit, & pęnas dedit, pro alieno delicto mortem ſubijt. Quod manifeſtius Iſaias 33. oſtendit dicens: *Vere languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit. Ipſe vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra: diſciplina pacis noſtræ ſuper eum, & liuore eius ſanati ſumus. Omnes enim nos quaſi oues errauimus, & vnuſquiſque in viam ſuam declinauit: & Deus poſuit ſuper eum iniquitatem, expiandam omnium noſtrum*. Et ſubditur. *Oblatus eſt, quia ipſe voluit, & non aperuit os ſuum*. Et paulò poſt, *tradidit in mortem animam ſuam & cum ſceleratis deputatus eſt, ipſe multorum peccata tulit, & pro tranſgreſſoribus rogauit*. Si vidiſſet Propheta paſsionem Chriſti, vix potuiſſet apertius loqui. Nec Ieremias tacuit tormenta Domini, qui eũ ex ligno Crucis ita loquentem, inducit. *O vos omnes qui per viam tranſitis, attendite, & videte, ſi eſt dolor ſimilis ſicut dolor meus*. Et ipſe ſaluator deſe ait: *Ecce aſcendimus Ieroſolymam & filius hominis tradetur Principibus ſacerdotum & ſcribis, & condemnabunt eum morte, & tradent eum gentibus ad illudendum & flagellandum, & crucifigendũ, & tertia die reſurget*. & iterũ alibi; *Sicut Moyſes exaltauit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet filium hominis, vt omnis qui credit in eũ, non pereat, ſed habeat vitam æternam*.

Pſal 68.

Iſai. 53.

Et ne de morte dubites, ſcribit Euangeliſta Ioan. 18. *Cum accepiſſet Ieſus acetum, dixit, Conſummatum eſt, & inclinato capite emiſit ſpiritum*.

Ioan. 18.

Prophetę Chriſtum moriturum & à mortuis reſurrecturum prædixerunt Euangeliſtæ & obiiſſe in cruce, & ſepultum reſurrexiſſe tertia die affirmant. Certa res eſt, nihil ambiguitatis habet, veritati omnia cõſonãt, Reſurrexit Dominus, aſcendit in cælum, & venturus eſt iterum vt faciat iudicium in fine ſæculi. Tua lex non recipit, quia non ſapit de Chriſto, quę ſapere oportet. Cuius alterum aduentum non ſolum Euangelium, ſed antiqui etiam vates oſtendunt, ſicut paulo ante de Ieremia diximus. Conteſtis eius eſt Daniel, dicens, *Ecce in nubibus cæli quaſi filius hominis veniebat, & vſque ad antiquum dierum peruenit*, & ſequitur: *Et dedit ei poteſtatem, & honorem, & regnum, & omnes populi tribus, & linguæ ſeruient ei*: quibus in verbis viri doctiores iudicium Chriſti facilè inueniunt, in fine mũdi: Et ipſe Chriſtus de ſe ipſo loquitur: *Dico vobis, quod vos qui ſecuti eſtis me in regeneratione cum ſederit filius hominis in ſede Maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos iudicantes duodecim tribus Iſrael*.

Israel. Et in actibus Apostolorum legimus, *constitutum esse Christum à Deo Patre viuorũ & mortuorũ Iudicẽ*. Hęc nos de Deo sentimus, hæc & firmiter credimus, hæc salubriter prædicamus, æternã vitã promittentes omnibus qui Christo credunt, & in Trinitatis nomine baptizati opera faciunt Euangelio digna. Quæris quę sit ista vita æterna, quid agat illic homo, qua voluptate lętetur, & quam beatitudinem assequatur: Respondemus cum Euãgelio Ioan. 17. *Hæc est vita æterna vt cognoscant te verum Deum, & quem misisti Iesum Christum*. Summa ibi fælicitas erit videre Deum in sua natura, & eius perfrui bonitate. Gaudio nostræ mentis hinc satiabimur, hinc implebimur, hinc summa fælicitas erit hęrere Deo, & Deum cognoscere. *Videmus enim nunc per speculum* (vt ait Apostolus) *tunc facie ad faciem, & in nubilo*, teste Iob: *In facie Domini videbimus lumen, & satiabimur cum apparuerit gloria eius: & erimus sibi similes*, vt ait Ioann. *Nec oculus vidit* (inquit Isaias) *nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ promisit Dominus diligentibus se*. Et Apostolus, *non esse condignas passiones huius sæculi* dicit *ad futurã gloriam, quæ reuelabitur in nobis*, Tua lex in alia vita flumina lactis & mellis, & vini promittit & cibaria delicata, & vxores multas, & concubinas, & Virginũ coitus, & Angelorũ in turpibus obsequijs ministeria, & quicquid caro deposcit. Bouis hic paradisus, & asini potius, quam hominis est. Hactenus Pius Pontifex II. Ioan. 17.

CAPVT III.

In quibus rebus sit prohibita Christianis communicatio cum Saracenis.

SVpponenda sunt quæ libro Secundo diximus in genere de communicatione prohibita Christianis cum infidelibus, in specie vero oportebit examinare quæ sint interdicta Christianis cum Saracenis.

Primum igitur statuendum est in Iure & in Bulla Cænę Domini esse excommunicatos fideles omnes, qui Saracenis aut inimicis Christiani nominis auxilium ferunt in damnum Christianorum & Catholicorum. Et vt clarius constet de mente legis, in ea numerantur omnia, quæ ferri aut mitti prohibẽtur. Nimirum, equi, arma, ferrum, filum ferri, stannum, chalybs, omniaque alia metallorum genera, atque bellica instrumenta, lignamina, cannabis, funes tam ex ipso cannabe, quam ex alia quacunque materia, aliaque huiusmodi.

Deinde in particulari explicantur, qui sint hi infideles ad quos hæc omnia deferri prohibentur, scilicet Saraceni, & Turcæ & hæretici per Rom. Sedem expressim nominati, & generatim omnes Christiani nominis hostes

Digitized by Google

ſtes & inimici.

Præterea excommunicantur omnes, qui per ſe vel per alios de rebus ſtatum Chriſtianæ Reipublicæ concernẽtibus in Chriſtianorum pernicié & damnum, ipſos Turcas & Chriſtianæ Religionis inimicos, nec non hereticos in damnum Catholicæ Religionis, certiores faciunt, illiſque ad id conſilium, auxilium vel laborem præſtant.

In hac igitur excommunicatione comprehenduntur tria genera perſonarum.

Franc Tolet. fol. 508. Primò deferentes ad Turcas, & Saracenos, vel quoſcunque Chriſtiani nominis inimicos, aliquid ex octo; equos, arma, armorum materiam, vt ferrum, filum ferri, ſtãnum, chalybem, & alia metallorum genera, inſtrumenta bellica, lignamina, funes, materiam funium, aliaque prohibita, quibus infideles prædicti Chriſtianos impugnant.

Secundò, facientes certiores huiuſmodi inimicos de rebus ad ſtatum Reipublicæ Chriſtianæ pertinentibus, in perniciem & damnum Chriſtianorum.

Tertio conſilium præſtantes eiſdem in eandem perniciem. In ſecunda parte reuocantur omnes conceſsiones & priuilegia Principibus, vel priuatis ſuper hoc à ſede Apoſtolica conceſſa.

Pro explicatione huius excommunicationis, maximè circa primum genus perſonarum Primo quæritur quinam appellatione Saracenorum in his Iuris communis capitibus accipiantur? Reſpondeo eos omnes accipi, qui impiæ & nefariæ Mahometi ſectæ, atque perfidiæ inhærent, ſiue ſint Turcæ, ſiue Tartari, ſiue Perſæ, ſiue Arabes, ſiue Aegyptij, & Africani, & Mauri. Præterea, non ſolum comprehenduntur Saraceni, qui actu Chriſtianos oppugnant ſed etiam qui habitu, id eſt qui oblata occaſione eos oppugnare ſolent aut poſſunt. Quæres an nomine Saracenorum comprehendantur etiam Iudæi? Reſpondeo, ex Iure Communi, Chriſtianos ad Iudæos arma deferentes, non eſſe excommunicatione affectos, quoniam Iudæi nomine Saracenorum minime ſignificantur. At vero in conſtitutione Pontificia, quæ dicitur Bulla Cænæ Domini, excommunicatio comprehẽdit etiã Chriſtianos, qui ad Iudæos arma deferũt: quoniam excommunicatio fertur in eos omnes Chriſtianos qui ad Turcas, Saracenos, & alios Chriſtiani nominis inimicos arma detulerint. Iudæi autem ſunt Chriſtiani nominis inimici. Quæres deinde an excommunicatio protendatur etiam ad Chriſtianos deferentes arma ad Paganos, ſiue Ethnicos? Reſpondeo ex Iure communi antiquo ad eos non extendi: ex nouo vero Bullæ in Cæna Domini, ad eos quoque protendi, dummodo tamen ſint Chriſtiani nominis inimici, qui actu, vel habitu bella cum Chriſtianis gerant. Quæres inſuper an etiam excommunicatio comprehendat Chriſtianos

Azor. fol. 1019.

Digitized by Google

nos arma deportantes ad Hæreticos, præsertim ad eos qui Catholicos oppugnant? Respondeo, non comprehendi nec ex Iure communi, nec speciali Bullæ in Cæna Domini quæ promulgari publicè in Curia Romana solebat ante tempora Gregorij XIII. Nam Hæretici appellatione Saracenorũ non cõtinentur nec significantur vocibus Christiani nominis inimicorum. Sunt enim Hæretici Catholici tantum nominis inimici, non Christiani. Nam vt ait August lib. 18. de Ciuitat. c 51. Hæretici sub vocabulo Christiano doctrinæ resistũt Christianæ. At vero post tempora Gregorij eiusdem XIII. Bulla Cænæ Domini sic habet. *Excommunicamus qui equos, vel arma deferunt ad Saracenos vel Turcas, vel alios Christiani nominis inimicos, vel hæreticos per nostras vel huius sanctæ sedis sententias expresse & nominatim declaratos*: quibus verbis excommunicatio fertur in eos etiam Christianos, qui arma bellica deferunt ad hæreticos, non quoslibet, sed à Romano Pontifice lata sentẽtia expresse, & nominatim denunciatos.

Secundum dubium circa illa verba Deferentes arma, An vendentes tãtum sine eo quod deferant ad terras infidelium, cõprehẽdantur in isto Canone, sicut qui in terris Christianorum venderent ferrum, equos, & reliqua prohibita. Respõdeo cum Caiet. excommunicatio cap. 20. & Nauar. super cap. Ita quorundam, de Iud. not. 1. num. 41. quod non, quia cum hæc materia sit pœnalis, verba sint intelligenda in sua propria significatione, & præcise: non enim debet fieri ampliatio. Deferre autem dicit motum ad locum, neque est idem quod vendere. *Tolet fol. 508.*

Secundum dubium, vtrum qui in vna terra infidelium existens, defert hæc ad aliam terram eorundem, censetur deferens. Tabien. vers. excommunicatio 6. num. 7. & Sylvest. verb. excommunicatio 7. §. 67. respondẽt negatiue, quia iste proprie non dicitur deferre ad infideles, dum maneat inter illos, & allegant prædicti auctores declarationem Greg. IX. in extrauag. quod postulatis, qui ita declarauit, quam Tabiẽ. dicit esse renouatam, quantum ad excommunicationem, non quantum ad declarationem.

Tertium dubium est, an qui mandant deferri huiusmodi prohibita dicantur deferentes, ita vt incurrant hanc excommunicationem. Sylu. verb. excommunicatio 7. §. 24. & Panorm. in cap. mulieres. de senten. excommunicationis, & cap. significauit de Iudæis, dicunt generaliter, quod cum aliquis actus prohibetur sub excommunicatione, comprehenditur & mandans fieri talem actum; & potest probari, quia in illo cap. mulieres respondet Papa in canon. Si quis suadente Diabolo, comprehendi etiam mandantes percuti, quia qui mandat fieri, facere dicitur. His tamen non obstantibus, contrarium est tenendum cum Caiet. verbo excommunicatio, in principio, & Nauar. cap. 24. num. 33. & Tabien. excommunicat. 5 §. 49. num. 5. qui mandans licet sit faciens interpretatiuè, non tamen

Digitized by Google

tamen formaliter,& licet primum ſufficiat ad rationem peccati,non tamẽ ad rationem pœnæ,quia in lege pœnali verba in formali ſignificatione ſunt intelligenda. Nec obſtat cap.dictum,quia ibi Papa declarauit qui habet auctoritatem interpretandi. Ibi autem eſt amplectenda tantum interpretatio,vbi facta eſt,non in alijs caſibus,nam ſi mandans ſuperincluderetur in faciente,non eſſet neceſſarium exprimere in Bulla, & tamen mandens aliquando exprimitur,aliquando non.

Quartum dubium,an deferentes huiuſmodi prohibita ad Hæreticos, comprehendantur in hac cenſura. Reſpondeo quod nullo modo, Ita Nauar cap.*27*.num.*62* quia non dicuntur Chriſtiani nominis inimici, cum Chriſtum profiteantur, & nomine Chriſtiano militent, licet opera & fidem Chriſtianam non habeant,peccant ergo mortaliter prædicti,ſed non incidunt in hanc excommunicationem.

Quintum dubium, quid per arma intelligitur? Reſpondeo cũ Sylueſt. verb.excommunicatio 7.paragr.59. Tabien.excomm. 6.paragr..1.& cõmuni opinione intelligũtur offenſiua,quàm defenſiua,quod probatur ex lege armorum ff.de verb.ſignific. & ex l.3.ff.de vi & vi armata,vbi habetur arma eſſe ſcuta,galeas,gladios,fuſtes,& lapides:dicuntque hi Doctores ea dici arma,quæ principaliter & vere inſtituta ſunt ad præliandum offendendo,vel defendendo. Vnde cultri ad ſcindendum panem, vel ad ſcindendos calamos,non ſunt arma: Vt etiam dicit Panorm.cap. Clerici de vita & honeſtate Clericorum. nec alia inſtrumẽta in vſum agriculturæ,poſſunt tamen ſecundum prędictos auctores,hæc cenſeri arma, ex intentione vtentis. Nam ſi aliqui vellent his vti ad præliandum,tunc dicerentur arma etiam cultelli,& alia huiuſmodi,& qui ea deferrent ad infideles,includerentur ſub hac cenſura. E contra vero in alijs armis etiamſi deſit intentio vtendi illis ad præliandũ,qui ea deferret ad infideles, incurrit hanc excommunicationem,vt notat Ioan.And.Panorm. & Glos.ſuper cap. Ita quorundam,de Iudęis.

Sextum dubium,quę dicantur lignamina. Reſpondeo cum Sylueſt.excommunicatio.7.paragr.19.& Tabien. excomm. 6.num.3. intelliguntur ligna ex quibus poſſent triremis,naues,vel aliæ machinæ ad impugnandũ fieri,& non alia ligna ad comburendum,vel in alios vſus extra bellum, vt patet ex verbo Bullæ,vbi dicitur, Quibus Chriſtianos impugnant. Nauar.ſuper cap.ita quorundam not.7.num.14.dicit comprehendi etiã ſub hoc nomine ipſas triremes & naues iam factas,quod mihi placet,licet Caiet.verb.excommunicatio cap.20.ſolam materiam intelligat,quia latius hic ſumitur quam in dicto cap.vbi dicitur,lignamina galearum:hic vero ſine addito,dicitur,lignamina,vt comprehendat materiam, & quę ex ea finunt.

Septimum

Septimum dubium,quid ſignificent,Alia prohibita.Pro ſolutione notatur;tria eſſe genera prohibitorum in Iure.Quædam prohibentur abſolute,omni tempore,& omni loco,V.g.deferre prohibita, vt arma & inſtrumenta bellica;alia tantum tempore belli,vt mercimonia,victualia,& alia huiuſmodi,cap.quod olim de Iudæis.Alia prohibentur omni tempore,ſed non omni loco quia deferre hęc in Alexandriam,Aegyptum,& terram Soldani,nullo tempore licet, vt habetur in extrauag. multa de Iudęis.

Secundo,nota tempus Treguę reputari pro tempore belli,vt habetur c.ſignificauit de Iudæis.Tempus tamen extra actuale bellum & induciarũ non reputatur tempus belli vt bene notat Tabien. verb. excommunicatio num.5.qui ad quæſtionem reſpondet v.excom.6.§.4. Omnia hæc tria genera comprehendi ſub illo verbo,Alia prohibita.Sylueſt.verb. excommunicatio 7 § 60.& Caietan.verb.excommunicatio c.20.dicunt tantũ ea quæ pertinent ad bellum ibi intelligi,& ego ita credo,quia illud relatiuum,Alia,refertur ad antecedentia in quibus continentur tantum prohibita,ad pręliandum pertinẽtia.Item verbum ſequens(quibus Chriſtianos impugnant)ad idem determinatur,nam mercimonijs aut victualibus non dicuntur impugnare,licet tempore belli miniſtrentur.

Octauum dubium,An qui deferunt iſta ad infideles, non vt impugnent Chriſtianos ſed alios infideles, incurrant hanc excommunicationem. Reſpondeo,ſi iſta quæ deferunt,permaneant vt poſsint poſtea impugnare Chriſtianos,abſque dubio incidunt in hunc Canonem, ſi vero ea quæ deferunt veriſimiliter conſumuntur,talia deferre non eſt prohibitum. Hæc de primo genere.

Secundum genus perſonarum comprehenſum in hac excommunicatione non continet omnes qui faciunt certiores infideles, de quibuſcunq; rebus Chriſtianorum,ſed quomodo huiuſmodi res concernunt ad ſtatum communem alicuius Reipublicæ Chriſtianæ, & cedunt in damnum & perniciem ipſius; vtrumque enim eſt neceſſarium ad incurrendam hanc cenſuram. Eodem modo intelligendum eſt de tertio genere perſonarum, quod non quicunque dant conſilium, ſtatim ſint excommunicati, ſed ſolum quando hoc conſilium cedit in damnum & perniciem Chriſtianorum.

In poſteriori parte huius excommunicationis quia aliqui potuiſſent allegare priuilegium aliquod à ſede Apoſtolica obtentum, vt poſsint ad infideles deferre prohibita huiuſmodi:ideo Papa derogat in totum huiuſmodi priuilegio. Vt autem conferamus prædicta cum iure antiquo,nota, quatuor eſſe maxime inter alia Pontificum decreta ſimilia in iure huic excommunicationi Bullæ Cœnæ.

Primum

Digitized by Google

Primum eſt Alex.3.cap.ita quorundam,de iudicijs vbi excommunicat tria genera perſonarum.

Primò deferentes Saracenis arma,ferrum,lignamina galearum.

Secundò gerentes gubernationem & regimen in galeris, & in piraticis nauibus.

Tertio ſubminiſtrantes neceſſaria ad impugnãdos Chriſtianos eiſdem Saracenis.Per Saracenos autem intelligere oportet,omnes qui ſequuntur ſectam Mahometanam. Iſte Canõ vel iſtud Ius in multis excedit Bullam, & eſt illa latior,in quantum ſub illo verbo(ſubminiſtrant neceſſaria)cõprehenduntur,tempore belli victualia deferentes,quæ in Bulla Cænæ nõ continentur,vt ſupra diximus. Et ſimile eſt de dantibus,vel mutuantibus pecunias eis ad impugnandum Chriſtianos.Primum vero genus perſonarum continetur in Bulla Cænæ,& etiam ſecundum ſub illo verbo (conſilium præſtantes.) Eſt tamen ſtrictius ex alia parte.

Primo,quia Bulla cænæ,præter Saracenos ad quoſuis Chriſtiani nominis inimicos extenditur.

Secundo,quia complectitur curam gubernationis gerentes,non tantũ in galeis,& nauibus piraticis, ſed omnium infidelium contra Chriſtianos, licet piratę non ſint.

Tertio complectitur deferentes non tantum arma,& ferrum, ſed etiã ſtannum,plumbum,& alia metalla, armorum materiam,& equos etiam tempore pacis,quæ illic non includuntur, niſi prout neceſſaria ſunt illis Saracenis ad bellum contra Chriſtianos.

Quarto complectitur certiores facientes infideles de rebus pertinentibus ad Chriſtianos,quæ non comprehenduntur in Iure.

Prętera ſciendum eſt alterum decretum fuiſſe Clementis III.c. Quod olim de Iudæis,vbi excommunicat habentes commercia cum Saracenis tempore belli,& eos qui per ſe vel per alios,nauibus vel quouis alio ingenio,aliqua rerum ſubſidia,vel conſilia duxerint impendẽda,etiam tempore belli durante,intelligendo etiam tempus Treguæ, vt ſupra diximus. Hæc excommunicatio non eſt reſeruata,neque pertinet ad Bullam cęnę, niſi merces ſint, alia omni tempore,& loco prohibita, vt ſupra diximus. Item impedientes ſubſidia,niſi ſit aliquid eorum quę in hac Bulla prohibentur,non incurrit excommunicationem Bullę; vt ſi victualia,pecuniæ, & ſimilia impendantur,quia non ſunt in ea prohibita.

Tertium decretum eſt Innocentij III.c.ad liberandum, de Iudæ. vbi excommunicãtur omnes,quos Alex.excommunicauit,vt ſupra, & inſuper addit vendentes galeras vel naues,& qui machinas,auxilium vel cõſilium pręſtant Saracenis in diſpendium Terræ ſanctæ,& non eſt reſeruata. Apponitur etiam inter alias pœnas,vt hi non abſoluantur, niſi totum quod

Digitized by Google

quod habuerunt ex commercio damnum, & tantumdem de ſuo ſat reddant in fauorem terræ ſanctæ. In Bulla vero Cœnæ, non continentur hi, niſi ſimul deferant ad ipſos, vt ſuprà diximus. Non continentur inquam, vendentes galeras & naues, reliqui vero continentur, & licet hic Can. Procedat tantum, cum fit in diſpendium terræ ſanctæ, tamẽ abſolutè ſunt excommunicati per c. Ita quorundam, de Iudæis. quia miniſtrant Saracenis neceſſaria. Et dicuntur neceſſaria, non quia Saraceni illis indigeant, ſed quia ex ſe ſunt neceſſaria.

Quartum Decretum eſt Clementis V. in extrauag. multa, de Iudæis. vbi excommunicat deferentes equos, arma, ferrum, lignamina, victualia, & alia quæcunque mercimonia, in Alexandriam, vel alia loca Saracenorum terrę Aegypti, & mittentes hæc vel portantes, vel de portubus eorum, vt eis deferantur, extrahentes, vel extrahi permittentes, vel talia agentibus quomodolibet fauorem vel auxilium præſtantes. Eſtque hæc excommunicatio Papæ reſeruata. Vbi patet multos excommunicari, qui in Bulla Cœnæ Domini non continentur, & è contra in Bulla non tantum ad Saracenos, ſed ad infideles alios iſta prohibentur deferri. Ibidem continentur certiores facientes tempore pacis, & pro redemptione captiuorum arma deferentes, quod olim licebat in cap. Significauit, de Iudæ. Secundum aliquos, vt refert Sylueſt. excommunicat. 7. paragr. 61. ſed ego contrarium cenſeo, cum Gloſ. illius cap. quod intelligendum eſt de alijs mercibus, extra arma, ferrum, &c.

Reſtat denique aliud dubium, An Chriſtiani à Saracenis (quod ſæpiſsimè contingit Chriſtianis inter Saracenos degentibus) capti, & ſerui effecti, & remigio mancipati, & addicti lethalem culpam, & proinde excommunicationem contrahant, cum iuſsi remigant in bello contra Chriſtianos, metu mortis, verberum, aliorumve cruciatuum, quæ mala alioquin ſuſtinerent ſi à remigando deſiſterent? Nauar. in Manual. cap. 27. num. 63. verſ. ſeptima, quod Chriſtiani. exiſtimat eos quidem in excommunicationem non incurrere, ſed tamen lethalem culpam contrahere, & proinde abſolui non poſſe à peccatis, niſi remigandi mentem & voluntatẽ exuerint. Priorem partem probat: quia veriſimile inquit, non eſt, Eccleſiam excommunicatione eos ferire in tanto periculo conſtitutos, eos vero à lethali culpa non liberat, quia putat contra Chriſtianos remigare eſſe per ſe malum, & proinde nec iuſſu Dominorum, nec metu mortis, à culpa excuſari: non ſecus ac ſi Saracenus ſeruo Chriſtiano imperaret vt furaretur alteri, vel aliquem hominem occideret.

Mihi tamen aliud videtur: puto enim remigare, in eo qui tanquam ſeruus eſt remigio addictus & traditus, eſſe per ſe rem differentem. Eſt enim proprium ſerui ad id deſtinati munus. Vnde ſicut Nahaman non peccabar,

bat, tametsi suo Principi inseruiebat in templo Idola colenti, dum Regis imbecillitatem suis manibus sustentans, vna cum eo sese inclinabat, suo enim munere fungebatur: nec ancilla peccat, si Dominam Ethnicam & gentilem comitetur gestando caudam, & simul cum ea in templo Idolorũ genu flectat, non quidem, vt Idolum veneretur, sed vt suum officium præstet. Ita etiam Christiani in seruitutem redacti, & destinati remigijs nequaquam peccant in remigando.

At dices, Remigant contra Christianos. fateor, sed hoc illi faciunt, vt suo officio & muneri satisfaciant: nec enim illi sua voluntate, & arbitrio sunt remiges effecti, neque eis præcipitur solum vt remigent contra Christianos, sed vt absolutè & simpliciter remigent, quod non est per se malum opus. Quare cum remigare duro Dominorum imperio & iussu coguntur, minimè adiguntur ad id præcise contra Christianos pręstandum, sed simpliciter & promiscuè, contra omnes, vt ita suum officium exequantur & obeant. Aliud vero esset, quando iuberentur arma capere & pugnare contra Christianos, aut furari, aut innocentem hominem occidere, hæc enim sunt per se mala, & proinde nullo metu etiam mortis facienda.

Ad id vero quod obijciebatur, nimirũ Christianos in remigando Saracenis opitulari: respondemus eos per se solũ, quod debent officium, & ministerium pręstare, ex accidenti vero consequi. vt in eo Saraceni iuuentur, qui non est eorum propositus finis: nec tamen inde efficitur vt iure possint contra Christianos remigare, etiam quando ad id nullo metu adigerentur, tunc enim cum omnis metus & periculum abesset, lege charitatis desistere à remigando deberent, cum possent citra vllum incommodum Christianorum libertati, saluti, & vitæ prodesse. At vero tanto cum suo detrimento & malo, nulla lege compelluntur ad consulendum aliorum vitæ & bono. At commune bonum, inquies, iure naturæ debet priuato præferri. Non diffitemur id lege charitatis Christianos præstare oportere, vbi Saracenis, vel Turcis pugnaesset cõtra certam Christianorum Rempublicam, aut contra Regem, vel Principem: sed in pręsentia sermo tantum est de seruis Christianis, qui remigant in triremibus, vel nauigijs Saraceniorum, contra priuatos Christianos pugnantium.

Vltimo denique dubitari poterit, An Saraceni Christianorum Principũ iurisdictioni subiecti puniri queant ob delicta contra legem naturę commissa, aut contra Deum in ijs, quę sunt illis nobiscum communia. Respõdeo posse, vt si furta, adulteria, parricidia, vel homicidia perpetrant, quoniam sunt crimina contra communem Reipublicæ salutem, cuius ipsi quoque sunt participes. Si item Idola venerentur, si Deum negent vnum esse, si in Christum, Religionemue Christianam maledicta conijciant: si Christianos in Christi, aut Christianæ Religionis odium, ignominiam aut cõtemptum

temptum malè habeant: si Sanctorum imagines cõculcent, reliquias proterunt, si cruces prosternant, resue alias sacras impiè & nefariè polluant, violent, aut tractent, Vnde merito à Christianis Imperatoribus prę sanctæ sunt leges, vt Idolorum templa clauderentur, & impia sacrificia cessarent, quod iussit Cõstantinus Magnus l. placuit C. de Paganis: & vt reuerterentur, quod est postea à Theodosio imperatum. Nam ait Nicephor. l. 9. hist. Eccl. c. 25. Primus Cõstantinus sacrificare Dæmonibus prorsus prohibuit, aras autẽ eorũ non sustulit, mandato illo promulgato, vt Deorum fana clausa essent, ne ab aliquo adiri possent, idem filij eius fecere. Sed Theosius legem tulit, vt Deorum fana diruerentur. Teste igitur Nicephoro simulacra & statuæ Deorum deijciebantur, frangebantur, & comminuebãtur. Editæ quoque sunt Imperatoriæ leges, quibus Pagani in Christum & Christianam Religionem contumelioſi, & iniurij pecuniarijs pœnis, atque etiam bonorum publicatione mulctarentur.

Quæritur insuper, an liceat Christianis Principibus impune permittere Saracenorum ritus? Respondeo ex parte licere, ex parte vero, non licere. Si ritus ita sint superstitioſi, vt nec eorum sectæ quam superstitiose profitentur, congruentes sint, nequaquam eos tolerare Christianum Principem decet: quia & à Christiana Religione, & ab eorum met secta, quamuis impia, sunt alieni. Si tamen sint ipsorum proprij, nec à veteri, & antiqua professione discrepent, permitti, & tolerari possent ad plura, & deteriora mala euitanda; nimirum ad communem Reipublicæ pacem tuendã, ad dissidia & odia profliganda, ad expeditiorem eorum conuersionem. Nam cum eorum vana & superstitiosa secta, tota vndique erroribus scateat, ac fœteat, facilius, citius, & commodius possunt hac ratione confutari.

Digitized by Google

LIBER VNDECIMVS DE ETHNICORVM CONVERSIONE PROCVRANDA.

Præfatio.

Gentium conuersio prædicitur. Isaiæ 2.

IN oraculis antiquis habemus, certè clarissimas de conuersione omnium Ethnicorum prophetias, futurumque vt Ecclesia Dei ad agnitionem diuinæ veritatis perducat omnes nationes: & vt nunc cæteros omittam Prophetas, Isaias 2. cap. clarissimè vaticinatur, non vnis, sed in vniuersum nouissimis diebus fore, vt gentes confluant ad montem Domini, & inuitent alios populos: neque vllum tempus excepit, quo id non contingeret. Sic alibi: *Multiplicabitur*, inquit, *eius imperium, & pacis non erit finis.* Et de Ecclesia rursus, quæ prius erat quasi tellus deserta & inuia, ad quam nemini patebat accessus ante aduentum Christi, nullus eius erat cultus: *Lætabitur*, ait, *deserta, & inuia, & exultabit solitudo, & florebit quasi lilium, germinans germinabit, & exultabit lætabunda & laudans.* Explicat alibi eadem elegantissimè Isaias. *Deserta*, scribit, *tua, & solitudines tuæ, & terra vicina tua nunc angusta erunt præhabitatoribus, & longè fugabuntur qui absorbebant te. Adhuc dicent in auribus tuis filij sterilitatis tuæ: Angustus est mihi locus, fac spatium mihi vt habitem. Et dices in corde tuo quis genuit mihi istos? ego sterilis & non pariens, transmigrata, & captiua; & istos quis enutriuit? Ego destituta & sola: & isti vbi hic erant? Hæc dicit* Dominus Deus: *Ecce leuabo ad gentes manum meam, & ad populos exaltabo signum meum: & afferent filios tuos in vlnis, & filias tuas super humeros portabunt.*

Isaiæ 7.

Isaiæ 35.

Isaiæ 49.

Non discedamus ab eodem Isaia: qui sic alibi refert Deum loquentem ad Ecclesiam: *In indignatione mea percussi te, & in reconciliatione mea misertus sum tui, & aperientur portæ tuæ iugiter die, ac nocte non claudentur, vt afferatur ad te fortitudo gentium, &* Reges *earum adducantur.* Quasi nullum sit momentum diei vel noctis, quo Ecclesiæ portæ claudantur, sed sint semper è gentibus qui ingrediantur ad ipsam, ita vt non possit etiam eo tempore quo necesse videtur, qualis est nox, claudi. Prædictæ igitur Prophetiæ quæ necessa-

Isaiæ 60.

rio

Digitized by Google

rio impleri debent, animos virorum Apostolicorum vehementer mouere ac inflammare deberent. Quid enim acrius animum pium vrgebit, quam diuinæ promissionis veritas, quæ pollicetur Gentilium resipiscentiam. Porrò acerrimum calcar habent Euangelici ministri, ad Ethnicos profecturi, vt libenter onus impositum ferant: diuinam scilicet pollicitationem diuinorum oraculorum futuri prouentus. Etenim nihil æquè firmum negotiatores habent, qui ad extremos Indos auri amore nauigãt quàm promissionem: & tamen firmius & perseuerantius Oceanum vincunt, quàm Iesu Christi famuli, quos amor salutis proximorum lentè admodum afficit.

Rationes quibus Euangelium disseminandum Gentibus suadetur.

Secunda ratio, quia cum hoc sæculo ab anno circiter quingentesimo supra millesimum plus terrarum atque hominum fuerit detectum, quibus Euangelij lux nondum plenè illuxit; quam totis fere mille superioribus annis, innumeræ etiam sint Regiones, ac Gentes quæ quotidie à Lusitanis & Hispanis in vtraque India detegumtur, quibus Euangelica tuba nondum insonuit, manifesto monstratur præ foribus esse tempora, in quibus plenitudo gentium intret Ecclesiæ ouile: verè enim diuinum fuisse consilium clarè perspicitur, vt tot nationes antea ignotæ, hoc sæculo reperirentur, vt ad Euangelium vocarentur, & concorporales fierent & compartices mysteriorum Christi. Horum igitur omnium oportet procurare salutem, ac ministros Christi excitare, ne tota die otiosi animarum salutem negligant, imò Dei consilia conatusque adiuuantes diuino operi strenuè se accingant: maximè cùm tanta atque adeò vasta orbis portio patuerit, ac tot nationes nostra ætate repertæ sint, quibus nec syllaba sancti Euangelij innotuerit; nec credi potest frustra tot fuisse adinuentas, sed diuina potius prouidentia, vt primùm innotuerint, deinde adeantur, ac tandem Euangelicam pacem accipiant.

Tertia ratio; Dolendum est profectò, innumeras nationes barbaras diuinum cultum Dæmonibus diuinitatem simulantibus afferre, & magnificentissima templa impuris creaturis dedicari: vt apud Iaponios, Sinas, & Indos passim cernitur. Qualis ergo zelus Christianorum erit, nihil curare quod cultus Iesu Christo debitus tot Diis commentitijs reddatur? quare rectè monet D. Chrysost. ho. 4. in c. 1. epist. 1. ad Corinth. *Nos Ethnicos muliebri, vel etiam maiori vlulatu deploremus, quoniam communem salutem non intelligunt, neque enim adeo vxorem virum suum amare oportet, vt nos vniuersum genus humanum, idque ad salutem allicere, siue Ethnicus sit, siue quiuis alius.*

Quarta. Hic (si vspiam) misericordia vim suam prodere deberet. Tartarus quippe sinus suos pandit & laxat, vt innumerabilem multitudinem Idololatrarum quotidie cadentem absorbeat. Nunquid animę illæ Christi sanguine redemptæ non fuerunt? Quomodo ergo tam ingens humani ge-

lized by Google

neris pars cedit in prædam Dæmonis?

Quinta, Eò maior misericordia Gentilibus impendenda est, quo simplicius peccant. Certum est quippe in alta eos Iesu Christi ignoratione versari: quid vero agent, quomodo Christum agnoscent? Profecto nisi per auditum non agnoscent. At quomodo audient sine prædicante? Etenim duros corde oportet esse Christianos, quos tantæ cladis sensus non tangit, & pro virili parte sua, ministros ad gentem derelictã mittere minimè curant.

Sexta ratio efficacissima subest, ab Apostolorum imitatione petita: ij enim à Christo ad remotissima Gẽtilium Regna missi, opus certè gloriosum à fundamentis cęperunt, vt ab eorum imitatoribus perficeretur. Qualis ergo imitatio erit, opus imperfectum relinquere, cum vires & industria suppetant, ad ea quæ desunt fæliciter implenda? Vtinam qui Christo placere cupiunt, animaduerterent quanti sit momenti ratio hæc, (quæ si obseruetur) Iesu Christi famulos Apostolis simillimos efficit. Profecto Christus singulari prouidentia duos nobilissimos Apostolos Petrum & Paulũ ad arcem Romani destinauit Imperij, vt omnes Gentilium superstitiones, quæ ibi vigebant, aboleret. Vt per hoc ipsum Ecclesiæ Principes discerent, qua solicitudine, ac dilectione Ethnicos homines amplecti, & ad æternę salutis viam perducere deberent. Et quidem ratio hęc summos Antistites non segniter vrget.

Septima. Sanè si Iesu Christi famuli de conuersione gentilium, vt par esset, agerent, omissis capitibus multis, ex hoc vno potissimum incitarentur, quod missiones istæ diuinis consolationibus affluunt. Quis enim vir pius non intima voluptate capiatur, cernens nascentem Ecclesiam, nouellos Christi partus sacro baptismi fonte lustratos, syncerum Euãgelici textus intellectum, syncero exercitio confirmatum? Quid quod noua in Ecclesia noua miracula coruscant, quę nostros Europæos in extremis orbis regionibus Christi causam agẽtes vehementer inflammant & exhilarant, & nouos populos efficaciter trahunt, & admiratione suspendunt?

Ratio octaua. Habet quoque missio quæ ad istos infideles fit, facilitatem miram, vtilitati coniunctam: facilitatem, inquam, in disputationibus, ac fidei persuasione. Cum enim rudes sint & crassissimis erroribus excæcati, mirum est quam facile conuincantur, vt ad disceptationem ventum est. Quod certe assertum ex recentibus constat historijs. Iaponij quippe (pro Gentilium conditione non prorsus rudes) in primis Europæorum congressibus mirabili stupiditate conuicti sunt. Et ex hoc certè capite conuersio Gentium cum facilior sit, auidius à viris Christianis arripiẽda est.

Nec retardare debet plurimas harum gentium nationes barbarissimas esse,

esse, ac belluinis moribus imbutas, vix quicquam humani sensus habentes, sine lege, sine Rege, sine vllo tenore viuentes, ac proinde ineptas esse verbi Dei prædicationi: quia nullum hominum genus, vt doctè ac eleganter probat Iosephus Acosta, excluſum est in Euangelij fideique communicatione, vbi à Christo Domino Apostoli audiunt, *Euntes in mundum vniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ.* Et rursus: *Eritis mihi testes in Hierusalem; & in omni Iudæa & Samaria, & vsque ad vltimum terræ.* Et alibi: *Docete omnes gentes.* Quis igitur tam illustris præcepti toties commendati auctoritatem contemnat? Aut quam hominum nationem adeò feram, & ab omni humano sensu remotam, beneficio prædicationis, fidei pœnitentiæ, ac diuinæ doctrinæ destitutam putet, cum audiat Dominum de vniuerso mundo obeundo, de omnibus docendis Discipulos contestantem? Quin potius si attentius diuinas scripturas legamus, apparebit fortasis non sine magna ratione, ac diuino quodam mysterio, extremum & abiectissimum genus hominum, vel præcipuè ad sortem Euangelij vocari. *Aethiopia* inquit, *præueniet manus eius Deo.* Quæ vero gens despicatior his, qui vel ipso terrore & putore horrori pene habentur? De his Sophonias quoque Propheta: *Attenuabit omnes Deos terræ, & adorabunt eum viri de loco suo, omnes Insulæ gentiũ. Sed & vos Aethiopes, interfecti gladio meo eritis,* illo nimirum gladio quẽ Dominus venit mittere in terram, quod est verbum Dei; pertingens vsque ad diuisionem animæ & spiritus. Cur enim contemptos, ac sempiternæ obliuioni datos homines arbitramur apud pium conditorem, & benignissimũ Redemptorem? Numquid non vnus Pater est omniũ? An alio sanguine Græci & Romani, alio Barbari & Indi redempti sunt? Ipsos certe Iesu Christi Apostolos scimus ad remotissimas ac ferocissimas nationes penetrasse, neq; earum belluinis moribus deterritos, neque sensus stuporem pertæsos, & prædicasse Euangelium & baptizasse, & munus inde Domino iuxta prophetic ũ vaticiniũ obtulisse. Agnoscebãt se debitores crediti talẽti Græcis pariter ac Barbaris, sapientibus atq; insipientibus. Intelligebãt in Christo Iesu non esse Iudæũ & Græcum, Barbarum & Scytham, sed nouã creaturam, quę secundum agnitionem Dei renouatur in imaginẽ eius, qui creauit illam. Etenim quos paterfamilias licet debiles, licet claudos, licet pannosos, & horridos ad præclaras cœlestis conuiuij epulas pro sua magnificentia inuitari iubet, cuius obsecro temeritatis, cuius impudentię erit, hos vt serui conuiuas dedignentur, auersentur, fastidiãt? Nisi putamus melius esse perspectam ministris, vel conuiuarum rationẽ, vel conuiuij dignitatẽ, quam ipsi omnium conditori & largitori? In illo certè linteo quod Petro esurienti cœlitus oblatum est, omne genus non solum volucrum, & animantium; verum etiam serpentum ac reptilium expositum ac præparatũ diuina nos docuit historia, vt etiam sordidos, & abiectos, atq; vt ita dicã humi

Marc. 19. Act. 1. Matth. 28.

Psal. 67.

Soph. 2.

Digitized by Google

humi repentes à Domino ſanctificatos intelligamus. Quod autem Deus ſanctificauit, nobis vt immundum faſtidire ac repellere minimè licet. Quamobrem deſinamus vel tarditatem, vel duritiam Barbarorum tantis diuinæ charitatis promiſsis opponere, & eum qui promiſit fidelem exiſtimantes, à communi omnium ſalute nullum genus mortalium putemus exceptum.

Ordo ſeruandus.

NOs igitur vt horum omnium ſaluti conſulamus, maximè his qui ingenio & politia pollent, tria præſtabimus. Primum, Gentilium errores ad vniuerſaliſsima capita reducemus, eoſque naturali ratione fulti, per ſingula capita confutabimus. Nec pro errorum confutatione vlla inducemus argumenta vel intricata, aut nimiæ ſubtilitatis vel cauilloſa & fucata: omnia erunt, vt ſperamus, facilia & dilucida, quæ intelligi à quouis animaduertente queant. Secundo, De iuuandis Gentibus, rationeque agendi cum eis: ac tandem Tertio de communicatione cum Gentibus, atque ea quibus caſibus licita ſit, dicemus.

PRIMA PARS.

DE GENTILIVM ERRORVM CONFVTATIONE.

CAPVT I.

De erroribus Gentium in communi.

Gentium errores.

ILla ſolum deſumam ad Gentilium errores confutandos, quę præcipua ſunt, & à multis recepta, & circa quę celebres ſunt hominum de colendo Deo ſectæ & adinuẽta, neq; proſequar ex ijs, niſi ea tantũ, vnde videro iacturá Religioni importari, vel vt frigeat, vel nutet, vel omnino cadat. Nã abolita iá vel ſatis à maioribus exploſa & profligata, ne attingá quidẽ: vt de Ioue, de Iunone, de Hercule, de Venere, de Marte, alijſq; huiuſce notæ. Quis enim adeo nunc inſanit, vt illos eſſe Deos ſuos credat, quales nemo velit habere liberos aut ſeruos? ad errorẽ illũ cõuincendũ, ſatis ſunt olim à ſanctis viris dicta multa, cũ is adhuc hominum animos occuparet.

Præ-

Digitized by Google

Præcipui autem Gentium errores circa diuinam naturam cognoſcendam ad hęc capita commoda reduci poſſunt. Nam vel ita barbari aut ignari ſunt, vt Deum eſſe non intelligant, illumque primum, & ſummum principium, à quo omnia hæc quę videntur producta ſint, non agnoſcant: vel eo cognito in hoc primo principio definiendo plurimum errent. Hi autem errores omnes, vt fecit D. Tho. lib. 1. contra Gentes ca. 9. ad quatuor capita reduci poſſunt: nam in hac prima cauſa, quam nos Deum appellamus inquirenda, in tribus maximè cernimus homines erraſſe. Primo in huius principij natura, ſubſtantia, & perfectione prout in ſe eſt cognoſcēda. Secundo, in ratione explicanda, qua à primo hoc principio omnia fuerunt condita, & quo modo ab eo regantur & cōſeruentur, eiſque ſe variis modis communicauerit. Tertio, in exponendo vltimo creaturarum fine maximè hominum.

Circa primum articulum, nempè circa Dei naturam & perfectionem in varios graueſque errores Gentiles prolapſi ſunt, quos ad certa capita redigere, þenè eſſet impoſsibile. Circa ſecundum vero de proceſsione creaturarum facilius errorum ſpecies ad certas claſſes à D. Thom. lib. 2. contra Gentes c. 3. referuntur: Primus, inquit, *eſt eorum error, qui creaturarum naturam ignorantes, nihil ſupra corporalem creaturam exiſtimantes, dixerunt creaturam, primam cauſam & Deum conſtituere; de quibus dicitur Sapientiæ 13. Qui autem ignem, aut Spiritum, aut aërem, aut girum ſtellarum, aut nimiam aquam, aut ſolem & Lunam Deos putauerunt. Secundus error eſt, eorum, qui ea quæ ſolius Dei ſunt, vt creare, futura cognoſcere, miracula operari, creaturis aliquibus aſcribunt; de quibus dicitur Sapient. 14. Incommunicabile nomen lignis & lapidibus impoſuerunt.* Tertius, *Eſt eorum qui diuinæ virtuti in creaturas operanti aliquid detrahunt, quales fuere illi qui duo rerum principia conſtituunt, vel qui res non ex diuina voluntate, ſed ex neceſsitate naturæ à Deo procedere aſſerunt: ſimiliter & illi, qui res vel omnes, vel quaſdam ad diuinam prouidentiam non referunt. Ac denique quarto multi ex Gentibus errarunt, exiſtimantes, creaturas rationales quarum finis vltimus eſt ipſe Deus, alijs creaturis eſſe ſubiectas, vt ſunt illi qui hominum voluntates aſtris ſupponunt, vel qui Angelos animarum creatores faciunt, aut ipſas animas mortales ponunt. Quibus erroribus naturæ humanæ derogant dignitati.*

Circa vltimum vero hominis finem exponendum, tam varij ſunt, ac à veritate alieni errores; vt Marcus Varro teſte D. Auguſtino libr. 19. de Ciuitate Dei cap. 1. ducentas & octuaginta opiniones, ſeu, vt melius dicam, deliramenta enumeret. Præſumebant enim temere, vltimum hominis finem, & beatitudinem in hac vita inueniri poſſe, vt qui alterius vitæ cognitione carērent. Quare præſenti vitæ aliam ſuccedere, in qua mortales actionum ſuarum præmio, vel ſupplicio à Deo afficiantur, non agnouerant. Ac tandem circa honorem & reuerentiam exhibendam huic vltimo fini, ac principio omnium rerum, toto errant cælo, cum verū

cultum Deo altissimo debitum in hominũ mortuorũ, vel Dæmonum, vel aliarum rerum & simulacrorum vanissimum, superstitiosissimũque honorem transtulerunt.

Contra hos igitur Gentium vanissimos errores breuiter agemus, licet non eodem ordine in omnibus seruato.

Præterea cum in adducendis gentibus ad fidem, non solum opus sit eorũ errores destruere, sed & veritates nostræ fidei eis aperire, vt optimè aduertit D. Thom. lib. primo contra Gentes cap. 9. *Sapientis intentionem*, ait, *circa duplicem veritatem rerum diuinarum versari. Primo circa errores contrarios destruẽdos, & ad huius veritatis manifestationem per rationes demonstratiuas, quibus aduersarius conuincatur, procedendum est. Secundo, Circa veritatum fidei quæ nostrum intellectum excedunt manifestationem: in quibus soluendæ sunt rationes aduersariorum, cum veritati fidei ratio naturalis contraria esse non possit, & rationibus probabilibus, quibus fidei nostræ mysteria esse euidenter credibilia Infidelibus ostendatur.*

Quæ in Gentium conuersatione obseruanda.

Ex quibus in conuersione Gentium procuranda tria potissimũ intendere debemus. Primum, eorum errores destruere. Secundũ, fidei nostræ mysteriorum credibilitatẽ cõprobare. Tertium, modum cũ eis agendi præscribere, quæ tria à nobis breuiter erunt in hoc opere præstanda.

CAPVT II.

De Scriptoribus aduersus Ethnicos.

ADuersus Gentium errores, & Idololatras præsertim veteres, ac falsarum Religionum cultores ex antiquis Patribus scripserunt Iustinus Philosophus & Martyr, Tertullianus in Apologetico, & libro de Idololatria, S. Cyprianus de Idolorum vanitate, & aliis in locis, Clemens Alexandrinus, Eusebius Cæsariensis, Lactantius Firmianus, Arnobius, Augustinus præcipuè in libro de Ciuitate Dei, nunquam satis laudato, S. Thomas in lib. contra Gentes, Guilielmus Parisiensis lib. 1. de fide ac legibus. Ex his igitur Ecclesiæ Patribus innumera & efficacissima desumi possunt argumenta, quibus Infideles trahantur, vt oculis quasi apertis suarum sectarum nugas, & fidei nostræ solidam veritatem conspiciant.

Pro iuuandis vero edocendisque gentibus, maximè vero noui orbis, siue Indiarum Occidentalium, & Orientalium, Sinarum, & Insularum, Japoniis aliisque quamplurimis, videndi sunt doctissimi viri ex Iesuitarũ familia, qui rara doctrina experientiaq; præditi de hac re scripserunt: quales sunt Anton. Possevinus 1. tomo suæ Biblio. lib. 9. & Iosephus Acosta in lib. de pro-

procuranda Indorum ſalute, Alexander Valignanus in Catechiſmo Iaponiorum: hi enim poſt diuturnam rerum experientiam, alter pro Indorum Occidentalium, alter pro Iaponiorum conuerſione accuratiſsimè ſcripſerunt. Sed præcipuè noſtri temporis clariſsimum lumen Ludouicus Granatenſis perlegendus erit in aureo illo volumine cui titulus eſt, Introductio ad Symbolum, maximè in 5. lib. qui eſt veluti aliorum compendium.

CAPVT III.

De Vltimo fine hominis.

Ad quem ſit finem homo conditus.

AB hominis fine ad quem à Deo cõditus eſt, Chriſto propitio exordiamur diſputationem, quam fuſè, doctiſsimè tamen proſequitur Ludouicus Viues lib. 1. de veritate fide Chriſt. à quo breuitati ſolitę conſulentes ea quæ præcipua ac ſelecta ſunt decerpſimus. Ad hominis, inquit, verũ germanumque finem inueniendũ, operæ pretium fuerit, vt hominem ipſum, humanaque omnia ſingulatim euoluta atque explicata proponamus nobis ante oculos. Primum omnium naſci hominem videmus, tum ali & creſcere, quod viuere vocatur: hoc ei eſt cum ſtirpibus commune, diſtinctum à non viuentibus. Vis ergo & facultas eſt in eo aliqua, per quam vivit, quæ ijs negata eſt quæ non viuunt: ad hæc vtitur ſenſibus externis & internis, in quo à belluis nihil differt, differt à ſtirpibus. Aliquis ergo in eo eſt vigor, cuius ope, actionibus illis fungitur, qui non ineſt plantis nec herbis. Veniamus iam ad ipſius proprium. Vtitur conſilio, iudicio ratione, ſermone, quę belluis non ſunt attributa, vti eſt à Philoſophis declaratum & res ipſa oſtẽdit. Aliquid ergo habet quo carent cæteræ animantes: per quod animal eſt hoc rationale, cætera ſunt bruta, muta, & rationis expertia. Ea vis & facultas mens dicitur, ſeu ratio qua vna homo cenſetur, aliis omnibus non diſsimilibus rebus tanto ab homine interuallo ſeparatis, ſaxis, arboribus, belluis. Habet in mente functiones duas: alteram qua in bonum tendit voluntatem: alteram quam huius velut conſultricem nuper diximus, iudiciũ ſiue ingenium, quæ quid vere bonum & malum ſit inquirit. Voluntas ex ſe qualitatem habet nullam, talis ſit omnino quale id quod amplectitur: ſi bonũ, bona: ſi malum, mala. Illic eſt virtus, & hic vitium. In ingenio ſuccreſcit, cum non exercetur, ignorantia quæ eſt velut tenebræ cum autem probè exercetur, peritia, quæ eſt tanquam pura lux, quũ autem praue, peruerſitas, & corruptela, quæ eſt ceu lux quæ in lucerna ex oleo ardens medicato varias rerum imagines obijcit oculis, vt capita aſinina,

Digitized by Google

vitulina,vineam per parietem expanſam,fallitque intuentes ea ipſa quę vera deberet oſtendere. In animo quem communem fecimus cum beſtijs, ſunt ſenſus interni,imaginatio,phantaſia,exiſtimatio,memoria, hinc affectus varij de opinione boni vel mali,pręſentis, ac venturi, lætitia, mæror, cupiditas,metus,& alia quæ ſubtilius exequi non eſt loci huius. Iam in corpore ſunt ſenſus interni,in illis integritas & vigor, tũ integritas membrorum, ſanitas, vires, robur,ſpecies, habitudo, & per ſenſus voluptas infuſa. Foris ad nos veniunt quibus conſeruetur corpus , ea ex quibus eſt concretum & coagmentatum. Sumimus enim ex terra,aqua,aere,& igne, quæ huic tuendæ,ac fulciendæ compoſitioni conducant,tum quibus recuperetur ſanitas amiſſa, vel dubia & nutans confirmetur , quibus ſinguli ſenſuum voluptatibus & delicijs ſibi congruentibus titillentur motu quodam ſuaui & iucundo.

Hæc præbuit natura. Nos adiecimus noſtra primum pro teneritudine, atque imbecillitate corporum neceſſaria,indumentum,habitacula, inſtrumenta exercendæ terræ,& quodammodo cogendæ: vt fructus fundat, ac veluti debitor reddat creditum: tum quod vires nacti eſſemus perexiguas, addimus nobis adiutores,ſocios,amicos , adminiſtros, tum ex bellorum rabie ſeruos,& alioqui nati & compoſiti eramus à natura ad ſocietatem, quod beneuolentia,& ſermo ind cant. Iam ad procreationem ſobolis ſtimulat nos natura, vt conſeruetur genus:itaque vxores aſciuimus , vnde nati liberi,ab vxoribus affinitates ortæ, à liberis conſanguinitates & propinquitates, & charitatis mutuæ nexus , & ſociabilitate cętus & congregatione hominum concelebrati: vnde pagi primum,inde oppida,vrbeſque extiterunt,non ſolum amore coniungente homines , ſed interdum malis & neceſsitatibus,dum cogunt ſe in vnum ij, quorum alij alijs vſui poſsint eſſe. Ex malitia & iniquitate hominum leges ſunt ortæ;& ad legũ æquitatiſque conſeruationem Magiſtratus cũ poteſtate conſtituti, ad cõprimendam audaciã malorũ,ad propulſandam vero vim hoſtilem & iniuriam externã arma inuenta ſunt,& multitudo armata effecit bellum. Qui cętui & multitudini illi profuiſſet,afficiebatur honore,tum ad referendam ipſi gratiam,tum ad exemplum aliorum. Communicationi autem rerum à primo ſeruiebat commutatio,in cuius locum cum res eſſet viſa impedita,& inexplicabilis,ſucceſsit nummus,qui omnia exæquaret.

Tum vt homo inter homines agebat ex naturali quadã Dei ſimilitudine quam nos deprauauimus, orta eſt cupiditas excellendi: ſed excellentia degeneráte ad res inanes,ac falſas,dum corruptè de bono decernimus. Alij enim bonũ poſuerunt,ac proinde præſtantiam in forma,alij in robore,alii in animoſitate,fuerunt qui in rapinis & cæde hominum,qui in luſionibus,qui in honeſtate generis,qui in nihil ſapiendo & vita belluarum proxima. Alij etiam

etiam honorem captarunt, non in ſua ſolum Ciuitate, ſed procul apud exteros: non ſuo tantũ æuo, ſed ad poſteros, quæ gloria nũcupatur. Signa honorũ & excellentię excogitata permulta, in verbis, in nutu, in geſtu, in toto corpore, in loco, dum ſedemus, dum aſſurgimus, ambulamus, trãſimus. In his omnibus immerſit ſe & iudicãdi prauitas, & cupiditas inſatiabilis permiſcuit omnia, cõfudit, torſit, ad fines tum à natura ipſa, tũ à recta inuẽtione hominũ alieniſsimos. Nõ poſſum perſequi ſingula quod eſſet operis immenſi, & in preſens minimè neceſſarij. Quis hic non cogatur exclamare: O hominem miſerum iumentum, quis te adeo onerauit! ſed non eſt ei onus ab alio impoſitum, ipſe ſibi aſciuit, & ſuis manibus impoſuit.

Hic eſt homo, hęc humana. Diſpiciamus iam vbi eſt eius finis. Finem voco ad quem referuntur cętera omnia, ipſe ad aliud nihil. Quod vt exemplo fiat manifeſtum, præparationi nauis finis eſt nauigatio, ſed non poſtremus: neque enim ibi ſiſtit deſtinatio animi. Nauigationi propoſita eſt pecunia, neque hęc poſtrema, quam videlicet alterius rei gratia quęrimus: nempe vt veſtem paremus & alimenta: alijs vero vt ſeruos, domos, rem familiarem amplam: aliis vt gerant bellum, vel decus ſibi concilient vel authoritatem, vt eſt cuiuſque animus & cupiditas. Et cibũ expetimus quo recte valeat corpus, aut animus; & rectè volumus habere, vt probe fungamur actionibus quas cupimus, & hę aliorſum tendunt, vel vnde venerant reflectuntur. Non ſunt itaque hi fines quos hic quęrimus, ſed vltimũ illum in hominũ actionibus inueſtigamus, ad quem tanquam ſummũ & pręſtantiſsimum tendunt omnia: ipſe ſui tantum gratia quęritur, non aliorum, qui finis bonorum nuncupatur.

Varij fines hominis à Philoſophis dati.

Olim qui Philoſophiam profitebantur, partim cõtradicendi ſtudio, partim ſui oſtentandi, partim quod non omnes eodem modo conſiderarent hominem, varios depinxerunt fines. Fuerunt qui voluptatem ponerent, quod ad eam beſtię omnes, vt & noſtra animalis pars, ſeu nutu ſuo ferrentur pronę. Adiecerunt alii indolentiam; eãque pręcipuam eſſe voluptatem dixerunt: alij ſanitatem. Quidam ſenſũ magis populari, nihil eſſe potius, aut pręſtabilius arbitrati ſunt opibus, honore, potentia. Alij penitus inſpexerunt hominis naturam, finemque in animo eſſe oportere ſtatuerunt, nempè virtutem, qua componitur & formatur animus, ne in motus illos inconditos ac turbulentos intumeſcat ac tumultuetur: hi fuerunt Stoici. Ariſtoteles altius aſcendit ad mentem, & quod in ea exiſtimat eſſe optimum, videlicet contemplationem rerum maximarum, id poſtremum eſſe cenſet in bonis. Addit velut appendices corporis & animi, & vitę ſeu bona, vt ipſe vocat, ſeu commoda, vt Stoici. Hę duę nationes ex diſputationibus Socratis ſunt natę, quas litteris mandauit diſcipulus eius Plato, qui in conſtituenda

beatitudine hominis varius est & incertus, tametsi quibusdam locis plus vidit, quam reliqui omnes Philosophi. Ait enim alicubi, virtutem doctrinamque præcipuum esse bonum : alibi vero contemplationem, optimi nempe Dei: alibi sublimius elatus, amorem eius atque imitationem esse affirmauit. quod dictum quia veritati est proximum, ad postremum disputationis reseruabimus. Reliquæ omnes opiniones ac sectæ iam olim aliæ aliarum telis confixæ, & argumentationibus refutatæ sunt. Facilius enim cuique fuit contra falsum dicere quam verum inuenire. Eorum rationes huc adferre operosum esset nimis, & superuacaneum. Attingam tantum aliquas, non ex illis subtilibus atque intricatis, sed cuiusuis captui aptas & congruentes. Constat homo, vt nullus ignorat, ex animo & corpore. Finis ergo illius in externis rebus non potest situs esse, quæ nec sunt in homine, nec quicquam sunt hominis. Et ea cum hominis gratia sint quæsita & parata omnia, non possunt profecto finis esse hominis, contra potius homo est illorum causa & finis. Neque enim vel pecuniam, vel possessiones, & opes alias quærimus propter seipsas, nisi quod adferunt vel delectationem, vel decus, vel vsum aliquem ad necessaria. Hæc igitur vlterius posita sunt, quam diuitiæ. Quod si hæc absque numis liceat consequi, pauci numos attingerent: vt Reges & proceres magnamini, quibus cum pecuniarum vsus omnis abundè suppetat, ipsi nec pecuniam contrectant vnquam, ac ne vident quidem.

Nec præterea in vita hac finis hominis vltimus inueniri potest, finem appello, id quod perfectum hominem reddit ac beatum : at felicitas hæc & consummatio bonorum in vita hac nulli potest euenire. Nam si quis hominem intus & foris inspexerit, facile intelliget finem nullum habere hominem in hac vita se dignum, & in quo possit cõquiescere: alibi ergo quærendus est hominis finis, non hic. Nam prima conditio vltimi finis est, vt sit homini proprius, ac ea de causa in optima illius & præstantissima parte situs, vt qui vnus satis sit ad fælicitatem: quod autem felicitatem beatitudinemque allaturum est, maximas vt delectationes importet sine vlla molestia vel perturbatione necesse est. Adde his, vt sit perpetuus, nec auferri possit. Nam si quis metus interueniat ne amittatur, is metus fælicitatem diluet & corrumpet. Ideo in sua cuiusque manu positum esse oportet, aut certè illius de quo exploratum habeamus, daturum eum quoties nobis lubuerit. Si quis hominem contempletur hac in vita, inueniet nihil minus assequi finem suum, quam illum. Corpus est imbecillum sortitus, fragile, & morbis ac mortis generibus innumeris obnoxium : æui breuis ac incerti, cui exitus singulis momentis, plurimis & variis de causis impendet. Brutis vero firmiora sunt corpora, minus concussa morbis & ætas diuturnior: quæ fuit Theophrasti, & quorundam aliorum querela, dum in sapien-

Digitized by Google

ſapientiæ curriculo multas paterentur moras,& interciperentur, antequam metam contingerent.

Deinde quænam fęlicitas eſt, quæ minimum prodeſt poſsidenti, plus delectat ſpectantem, quam habentem? Quid quod eſt res momentanea, corrumpitur mille caſibus,morbo,ætate, plaga, vlcere, papula, à ſole, à vento,ab ęſtu,à rigore. Voluptates corporis breues & plane momentaneę,nec vnquam merę,ſemper moleſtia commiſtæ,& contemperatæ. Relinquũt vero poſt ſe mærorem & morbos. Bruta illis & maioribus, & pluribus,& diuturnioribus perfruuntur : quippèquę vndique voluptates conquirũt,& abiectiores ſunt ad eos ſenſus quibus potiſsimũ voluptates capiũtur, nempè guſtum & tactum. Adde quod eas ſumũt ſecurè, ſine reuerentia,ſine reſpectu Dei,& hominũ, ſine repugnantia mentis, quæ prauis cupidinibus reclamat. Quod ſi in illis eſſet fęlicitas, fęlicior fieret homo,quo eis & diutius, & crebrius vteretur. Atqui tum ſit miſerior, frangitur enim & debilitatur corpus, animus autem in belluinam naturam degenerat : vt fęlicitas ea, nihil aliud ſit quam verti in pecudem. Nec ipſos ſuos ſenſus delectatione afficit voluptas, niſi moderatus ſit eius vſus & rarus : quemadmodum eſt apud quemdam Poëtarum, voluptates commendat rarior vſus. Cuiuſmodi porro ſit voluptas exiſtimanda,declarauit conſenſus generis humani,qui tegi illas, qui diſsimulari atque occultari voluit, nec eſt vllus qui,de gulæ aut libidinis perceptis voluptatibus glorietur, niſi forte inſanit, & pudorem omnem excuſsit, hoc eſt, (vt Cicero dicit) nomine ſit homo non re. Nam quiſquis humanum habet ſenſum,quærit tenebras,& vbi deliteſcat,etiam in ijs quæ ſunt lege, ac iure permiſſæ, vt cum Coniuges dant operam liberis.

Iam comedere ipſum,& bibere,quàm res eſt moleſta,toties, tamdiu repetendum: & vbi finitum eſt,abit delectatio, relinquuntur ructus,excreatio,meiere,excernere,grauitas ſomni in quo nihil homo differt ab arbore. Si nimium ederis, aut biberis, aut naturę parum congruentia,labor,moleſtia,dolor,mors. Aedificatio res ridicula,lapidem lapidi ſuperponere,tignum tigno addere,bacillum bacillo, ſtipulam ſtipulæ. Veſtes pudori cõſulunt. Quod bonum eſſe poteſt in eo, quo fęlicius careremus ſi liceret? Hæc enim noſtra infirmitas inuenit, non præſtantia. Quanto ſunt meliore conditione,quibus hæc non ſunt opus. Denique quid poteſt eſſe circa corpus,vel in corpore bonũ,aut expetendũ,cũ ipſo noſtro corpore nihil ſit turpius,nihil retrius & fętidius? Tollat quis cuticulã,videbit ſubito quanta exiſtet fęditas, quæ vndique per omnes corporis meatus, tanquã per cloacas continenter ſcaturit. Quæ externa ſunt præternaturalia, quę naturalia perpauca ſunt & exigua, nempe quîs corpus alitur & tegitur: cætera

Digitized by Google

cæteaa humana vanitas inuenit,& nos deinceps delicijs,& prauo vſu auximus in immenſum,& effecimus vt illis indigeremus. Multæ gentes his' dementiæ noſtræ inuent's non vtuntur,nec indigent, faciliuſque ac fælicius ætatem degunt tanti põderis expertes. Nam opes,honores,dignitates qui quærunt,aut qui quæſitas tueri ſtudent ac conſerũare,quam multis & variis ſe moleſtiis inuoluunt? Quid,quod non ſunt in manu poſsidentis aut poteſtate; fortuita ſunt: qui deſiderat & affectat plerumque nõ cõſequitur. Confluunt vero ad negligentem, atque etiam interdum ad aſpernantem. Adde his quam multarum inimicitiarum ſint cauſæ ac fomenta, inuidia cõpetitorum. Vnde non ſingulorum modo hominum turbatur quies, ſed Vniuerſæ Ciuitatis ac Regni,& Prouinciæ totius, minoribus vero quanto ſint odio,qui ſe ab illis premi cenſent.

Seculi inamœnitas.

Age vero, quibus tandem de rebus eſt tanta digladiatio, tam acerba contentio? de leuiſsimis ac minutiſsimis,de pecunia. Atqui ea per ſe nihil eſt,alĩbi ex auro,alibi ex argento,ex ære,cupro,orichalco. Fuit aliquando ex ſoleis calceorum, eſt in quibuſdam Orientis Ciuitatibus ex fabis, certo numero diſtributis arbitrio Principis aut Magiſtratus. Et modo vſus ſit idem,quid refert quæ ſit pecunia? quæ ad paranda ea eſt excogitata,quibus corpus quotidie indiget. Nam & gemmis prima conciliatio pretij dicitur fuiſſe, quod vim dicuntur ſalubrem habere corpori. Itaque in multas medicinas adhibentur. Ergo ſemoto vſu nihil refert aurum habeas, an ſaxum, adamantem,an ſcrupum ex glarea ſumptum. Quod ſi inſtrumentum eſt pecunia,res eſt vtique,cum ibi ſiſtitur,inanis: vt ſi quis pennas coaceruaret diligenter multas,& varias,nunquam ſcripturus. Vſus porro neceſſarius exiguus eſt. Quid faciunt centum millia ducatorum, vbi duo vel tres ſufficiunt? Vſus ſuperuacaneus prauitatem demonſtrat iudicij. Quiſquis enim ſuperuacaneum dicit,eo ipſo nomine vanitatem coarguit vacantem & redundantem.

Accedit honor,quid rei hoc eſt,nam euaneſcit protinus, ſi quid ex eo coneris attingere. Aperiri caput,de via cedere, blandè appellari, duci & reduci,hæc nihil ſunt. Stulta opinio & inconſiderantia efficit, vt aliquid eſſe credantur. Adde quod alieni prorſum ſunt arbitrij, nempe populi,belluæ multorum capitum. is vt variè de præſtantia iudicat, ita honorem quo non decet applicat, vnde non decet detrahit. Quæ poteſt eſſe fęlicitas in alieno arbitrio ſita,atque eo rudi,craſſo,ac proinde iniquo? De nobilitate verbum nullum faciam: quoniam nihil puto ab hominibus ſtultius, aut inanius excogitatum, quodque minus haberet ſolidi quod apprehendas.

Si ſunt hi hominum fines,ſi ad hæc eſt homo conditus, quid eo poteſt fingi miſerabilius? quanto beatius viuitur ſine his? quæ aliud prorſum non ſunt,

sunt quam fontes omnium curarum, molestiarum, cruciatuum animi, perennes & copiosissimi, contra quæ sigillatim multa sunt ab excellentibus ingeniis collecta, vt operæ sit superuacaneæ illa persequi, quæ sunt cuilibet obuia. Denique omnia hæc quæ ad vitæ huius excogitauimus subsidia; quomodo beabunt nos, cum ne tueri possint à morbis, doloribus, molestiis, anxietatibus, fame, siti, algore, æstu, morte. Hæc circa corpus, aut in ipso corpore.

Scrutemur si placet, animum, in cuius parte ima, & ea quæ corpus attingit, sunt motus illi perturbationesque qui affectus vocantur. His vero quid turbulentius, atrocius, sæuius? qui minimo excitantur flatu, sæuasque tempestates in toto homine concitant, vt non videatur iam homo esse, sed plane pecus aut fera: vitamque vniuersam tantum abest vt beatam efficiant, vt reddant prorsum insuauem atque amarissimam. Omnisque mortalis Philosophię in hoc versatur cura & labor, vt sedentur & conquiescant hi motus.

Altera superior pars ac melior, mens dicitur. Quæ sunt illius bona? duo, vti & functiones duæ. In intelligentia est peritia, in voluntate virtus; in intelligentia humana tantæ sunt tenebræ, ea nox, vt quod acutissimus & peritissimus homo assequitur, non multum abesse videatur ab eo quod nocte obscurissima cernimus lucernis remotis. Scilicet memoria est angusta, fluxa, infidelis, acumen autem ingenij retusissimum, segnis diligentia & tarda. Quomodo constitues in eo felicitatem, quod vel nullum est prorsum, vel adeo tenue atque exiguum, vt pro nihilo sit habendum? Quo magis Aristotelis sententiam miror, qui cum non ignoraret quam infirmæ essent etiam circa corporalia, quæ sub sensus veniunt, ingenij nostri vires, finem hominis in contemplatione posuit rerum supremarum, & quidem in hac vita: vt nihil videatur feciſſe aliud quam excitare hominibus cupiditatem eius rei quam consequi non valerent. Ecquis tandem in cæco, vel homine visus hebetissimi, dicat felicitatem esse, multa acutè cernere: hoc irridere potius fuerit vitium, quam ostendere quid habeat optimum natura. *Bona mentis*

Altera pars est voluntas, atq; ea potior. Huius perfectio est virtus, quocirca in excelso loco residere dicitur Domina & Regina omnium. Equidē ad virtutis nomen non possum non assurgere, & multū ei deferre, agnosco rem vnam esse omniū pulcherrimam, & præstantissimam, cui omnes merito plurimum tribuant: sed ipsam nō propter se, sed propter beatitudinem illam sempiternam, ad quam per virtutes venitur. Nam si ad hanc vitam referantur omnia, nec vlla sit alterius spes, memoria, respectus, profecto nihil est virtutis nomine inanius, nec aliquid intus continet, nisi apud callidos forte astutiā cōmode ac suauiter viuēdi. Virtutes cēsentur hę, Iustitia,

Digitized by Google

fortitudo,continentia. Accedit prudentia, quæ magis rectrix eſt & moderatrix virtutũ, quam virtus ipſa. Non eripis cuiquam ſuũ, reddis depoſitum,non fraudaris,non circumuenis,præſtas pietatem patrię, parentibus, propinquis,neceſſariis,benefactori gratiam,iuſtus es:ad hũc eundem modum in actionibus aliarũ virtutum. Subis pericula intrepide, perfers incommoda fortiter,obijcis te morti animoſe,fortis es. Si hæc facis omnia, vt vir bonus habearis, vt ſis in pretio,vt beneuolentiam, vt honorem, vt decus colligas,(quibus ex rebus dignitas,opes,& vita iucũdiſsima comparatur: ex contrarijs autem ignominia:dedecus,damna, pęnę legibus conſtitutæ.) an non virtus tua cautio eſt, ſeu cauponatio verius, non aliter quam nauigatio & negotiatio;& bellũ quod milites mercede perferũt? ita habebo in bono opere volũtatem peſsimam,nec minus aſſequar,imo magis multo, quam is, qui ſimpliciter habet optimam, & ſequitur bona fide rectam conſcientiam. At dices,hic eſt vere vir bonus, non ille: vanæ ſunt voces. Quid eſt enim vir bonus,ſi hęc vita ſola ſpectatur,niſi inane nomen? quis eſt iudex, quis eſt vindex rerũ intra cuiuſque pectus occultarũ? Non minus diu viuit vir malus,quam bonus,& magis ex animi ſui ſententia & voto. Confecto autem curſu, nihil vtrinq; remanet: imo ſæpenumero hominis mali reſtat fundatũ patrimoniũ aſtutia & calliditate,honeſtati liberi,etiam fama illius tanquam boni & pręſtantis viri. Sed natura tamen & imago veritatis adeo ſunt apud animos noſtros fortes, vt vel falſam & degenerantem virtutem propter verę ſimilitudinem quandam & velut vmbram,non poſsimus non admirari,quia verę virtutis venerationem ac beneuolentiam Deus humanis pectoribus indidit.

Quapropter cordatiores ex Philoſophis ſatis intellexerunt vana & infrugifera eſſe omnia,ſi huc tantummodo referrentur:ideoque virtutũ & vitiorum pręmia ad alteram vitam remiſerunt, vt Socrates, & hunc ſecutus Plato,& Platonem Cicero, & alij complures. Quod quia natura duce ac magiſtra probabile erat in vulgus, Poetæ quoque tenuerunt. Sed hęc ita ſunt leuiter dicta & frigide, vt idem ipſi non ſatis viderentur credere, quæ affirmabant,quemadmodum alibi docebo. Sed profectò ita eſt, nullum habet homo finem in hac vita ſe dignum. Quod ſi nec habet in altera,fruſtra eſt;non eſt autem fruſtra: conditus eſt ergo ad alteram,& ibi eſt quies, & finis,& beatitudo illius.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT IV.

Quis ſit hominis finis, ex ipſo homine perſcrutatio.

VErum ex homine probe attenteque conſiderato, non fuerit profecto operoſum, quis illius ſit finis, aut quę certe eius ratio, inuenire. Non aliter quam ſi quis in extremis illis Oceani Inſulis, vbi nullũ eſt ferrũ, gladiũ videret ab aliquo noſtrorum hominum allatũ, multum voluendo, & verſando, & ad rem aliquam accommodando atque experiundo, vſum tandem illius inueniret, in quem eſſet paratus. Sic homo inſpiciatur diligenter intus, & foris. Quæ in ſe, quęque extra ſe habeat recenſuimus paulo ante. Ex naturæ prętantia & ratione vſus facile intelligetur, non huc eum ſpectare, neque huic eſſe vitę conditum. altior enim eſt naturę cõditio quam pro his rebus, nec vſus earũ tam prętans inſtrumentũ poſtulat, nec vſus inſtrumenti huius hiſce eſt rebus aptus & accommodatus. Dicamus hæc apertius & explicatius, vt ab omnibus poſsint intelligi, modo mentem atque attentionem adhibeant. *Verus hominis finis inquiritur.*

Nihil vnquam aſſumitur in vſum & finem alterius, quod ſit potius & præſtabilius eo propter quod ſumitur. Id nec in vita contingit vnquã inter ſapientes, nec in natura, quæ ſumma ſapientia regitur. Semper enim quod alterius gratia ab aliquo expetitur, minus eſt illi, quam id quod expetit, alioquin contrario potius modo expeteret. Omnes pecuniam damus propter cibũ; & hunc volumus propter vitam, vita ergo melior cuique quam cibus, & hic quam pecunia: nam qui vitã impendit propter honorem & famam, charior & melior eſt huic fama, quã vita. Appetitus enim noſter natura ſua in id fertur, quod ſibi cenſet eſſe bonũ. Quo ergo melius & potius exiſtimarit, eo feretur pronius & vehementius. Itaque in quod potiſsimũ, & propter quod aliud faciet, id cenſebit ſibi eſſe omnium optimum. Quod ſi ſit voluntas ſapiẽtis, non falletur; & id reuera erit optimum, quod maximè omnium expetet, & in cuius gratiam ſumet alia.

Natura ergo quę eſt ſapientiſsima omnium, nempè à ſapientiſsimo cõpoſita, conſtituta, inſtructa, ea quæ reuera ſunt præſtantiſsima & optima ſtatuit ſummo loco, & horum gratia cætera, non vice verſa. Creauit ergo quidque, & ei attribuit hunc finẽ, vt bene ſit illi. hoc enim non poteſt dari aliud potius aut melius, & in eo cuiuſque rei appetitus conquieſcit, dignumque id eſt in quod ſumantur & referantur alia.

Senſuum ergo corporalium finis eſt, vt bene ſit eis; mentis vero vt

Digitized by Google

bene ſit illi. Senſus merito in rebus vitæ huius occupantur, in eſu, potu, caleſactione, refrigeratione, & huiuſmodi: quoniam per hæc bene eſt ipſis, integriores ſunt enim, acutius noſcunt, & perfruuntur ſuis voluptatibus. Mens vero ſi in rebus vitæ huius occupetur, quis erit fructus? non ei bene erit, vt quæ nec clarius intuebitur res excelſas vel abditas, nec perfruetur voluptatibus cognitionis: imo eo longius aberit ab intelligentia rerum ſe dignarum, quo attentius & diligentius innauauerit rebus vitæ huius, nempe parandis ijs quę poſtulat corpus. Itaque quod melius eſt, fieret inſtrumẽtum deterioris, nempe mens corporis: & ſenſibus ſeruiret intelligentia: cũ omnibus è contrario potius natura informationem hanc indiderit, externa eſſe condita propter corpus, hoc propter animum; & in animo quę ſunt inferiora, propter ſuperiora, videlicet propter meliora, ſunt minus bona.

Præterea neque in rebus externis finis, cum in eo ſit corpus, cui ſeruiunt externa, non ergo in externis finis, quandoquidem non ibi ſiſtitur: ſed vlterius eſt progreſſus, nempe ad corpus; hoc eſt ſenſuum gratia. non ergo vltimum corpus. Senſus ad animum referuntur, quæ in animo ad mentem. mentis autem eſt cognoſcere: erit ergo ex notitia appetitus aliquis menti coniunctus. Nam cognitio omnis in animali propter appetitum eſt. Non enim expetit quis vt norit, ſed nouit vt expetat. Incognita enim expetere non poſſumus. Is appetitus mentis voluntas nominatur, cuius eſt ipſa mẽs conſultrix, & ductatrix. In voluntate ergo tanquam poſtrema & ſumma eſt finis, & voluntatis finis, hominis eſt finis. At volũtatis finis & beatitudo eſt, illi eſſe optimè. Non eſt autem ei optimè in ceſſatione ab omni actu, alioquin torpenti & dormienti melius eſſe poſſet, quam vigilanti & agẽti. Quod ſi ceſſanti eſſet optime, quorſum ſpectat vis, & vigor, & vita, & motus, & pronitas ad actionem, quę ſunt naturæ munera pulcherrima, quęque nos merito tanti facimus. vt viciſsim torpor, & ſtupor, & otiũ, & ceſſatio turpiſsima ac deuitanda ſint, illorumque munerũ orbitas & priuatio. Nec ad eam fęlicitatẽ quæ eſſet per torporem, opus eſſet mente, & cognitione, & voluntate, ſed ſaxo aliquo. Quumque à volendo ſit volũtas dicta, quomodo optime erit ei, ſi deſinat voluntas eſſe? Velle ergo melius ei quam deſidere, & melius velle, quam nolle. Velle enim voluntatis eſt actio ad ſuum bonum, nolle auerſio à ſuo malo. Itaque & amare, quod eſt volendo adhærere, melius quam odiſſe, quod eſt nolendo auerti.

In amore igitur optima & pręſtantiſsima volũtatis actio. Amor autem deſideriũ habet coniungendi & fruendi re chara. Quod ſi volũtas aſſequitur, acquieſcit & bene ſibi eſſe putat. Quale ergo fuerit quod amat, & quo fruetur, tale erit bonum eius, & talis fiet ipſa. Non ergo optimè erit ei, niſi fruatur re optima, & quæ implere poſsit amplitudinem deſiderij eius. Nihil

hil autem implere deſiderium illius poteſt, niſi ſolus Deus. Reliqua enim quibuſcunque poteſt capi & teneri, vilia ſunt, diluta, breuia, momentanea, exigua. in coniunctione ergo ſola & fruitione Dei optime eſt illi, ibi ergo finis eius & proinde finis hominis.

Ex cognitionis quoque ratione idem ipſum poteſt colligi. Habet homo ſenſus corporis, per quos facies rerum externas præſentes cognoſcit, habet ſenſus internos per quos res eaſdem, ſed abſentes, habet rationem quę per cauſas & abditiſsima naturæ totius vagatur, & diſcurrit per cælos, per elementa, per mi^ta & compacta ex elementis, per effectiones rerum, per ea quæ corporis ſunt immunia & ſpiritalia nominantur. Dicant mihi an hæc cognitio, quæ eſt pulcherrima, aliquid ad vitam hanc degendam faciat: nihil profecto. Iam homo erectus ſuper res conditas tranſcendit cælos, & vniuerſitatem mundi, vſque ad authorem omnium Deum. Maligna quidem & perobſcura notitia, ſed tamen quanta ſatis eſt ad conſulendum voluntati, & eam excitandam, vt ſic erga quidque horum afficiatur, quale ipſum ſit. ita & ex iis omnibus cognitionibus amores naſcuntur, nempe rerum corporalium preſentium, rerum corporalium abſentium, rerum ſpiritaliũ, Dei denique ipſius. Deus eſt ergo optimum & preſtantiſsimum quod mens aſſequi poteſt, quodque oſtendere poteſt voluntati, & huc tendunt omnes cognitiones. Nã cognoſcimus preſentia, per quæ venimus in cognitionem abſentium: cognoſcimus corporalia, ex quibus tranſitur ad incorporalia: cognoſcimus compoſita, ex quibus ad ſimplicia, ex mortalibus ad immortalia, ex rebus conditis ad conditorem. Summum ergo cognitionis eſt ſimplex, incorporeũ, immortale, conditor, nec eſt quicquam vlterius, & hoc implet ſolum. Nam reliqua immenſum relinquunt vacui. *Senſus duplices in homine.*

Porro id efficit beatum, quod implet, & ſatiat, & quietat, idque eſt optimũ & ſupremũ, quod illa poteſt amare. Et quemadmodũ per cognitiones alias ad Deum aſcenditur, ibique ſiſtimus, ita per amores aliarum rerum ad amorem Dei, ſupra quem nullus eſt alius. Quod ſi amare poteſt Deũ mens noſtra, quia cognitum, amare debet, quia optimum (amor enim ad bonũ ſemper tendit) quod aſſequi profecto poteſt: alioqui vanos appetitus indidiſſet natura-méti noſtræ, & in præcipuis defeciſſet. Neq; enim amor beatũ facit, nec quieſcit, niſi per coniunctionem fruatur re amata, torquet videlicet abſentia & deſideriũ. Nihil reliquorum nos ſatiat, inter manus elabũtur cum poſsidentur, cum delectant diluta ſunt, & diffugiunt, vt in eis bonum illud quod quęrimus nõ poſsit eſſe cõprehenſum. Atqui coniunctio cũ Deo nõ poteſt eſſe in hac vita talis qua efficiamur beati. Reſtat ergo altera vita in qua ſit. Quippe in vita hac propter magnas huius corporis tenebras, nec tantum nouimus Deum, nec tantum amamus, quantum eſſet opus: & ſubinde à notitia & amore reuocat nos corpus, vel eſuriens, vel ſitiens, *Voluptas cœleſtis.*

vel dormitans, vel languens, vel dolens, vel delaſſatum : nec fruimur bonis illis Dei: imo quo ardentius hic amamus, eo torquemur acrius deſiderio coniũctionis. Illic vero depoſito corpore, aut mutato, & clarius cernẽmus, & ardentius amabimus, & coniunctiſsimi erimus, & perfruemur bonis incredibilibus.

Hic eſt hominis finis, aut nullus eſt alius. Atqui oſtenſum eſt eſſe aliquẽ, hic ergo certe eſt. Ergo & argumentũ hoc, quo conficitur non eſſe hic hominis bonum, & aliquod vtique eſſe, tantum eſt, vt multos Philoſophorum coegerit affirmare, poſt hãc vitam futurum bonũ quod expetimus, tametſi timidè & quaſi diffidenter.

Aſtipulatur huic noſtræ ſententiæ corporis noſtri ſtatus rectus, & ſpectãs in cælũ, tanquam in patriam ex peregrinatione & exilio. Iam vitæ noſtræ ratio quę nuſquam ſiſtit, nec acquieſcit præſentibus, intenta ſemper & prona in futurũ. Beſtiæ acquieſcũt præſentibus, & fruuntur hac vita: quod ſenſus noſtri declarãt, qui præſentibus ſunt contenti, mens vero perẽnis in modũ fluminis nuſquã ſubſiſtit, ſemper in futurũ agit ſuſpenſa & anxia. Pueri parant ſe iuuentæ, hæc ętas ſenectuti, ſenectus vlterius mittit cogitationes. nulla ætas ſibi proſpicit, ſed venturæ. Patres de filijs ſunt ſolliciti; hi de nepotibus, hodiernus dies ſeruit craſtino, hæc hora ſeruit ſequenti, hoc momentum alteri momento. Etiam in medijs voluptatibus ſi quid cogitationis & mentis admiſcemus, nunquam pręſentem carpimus, niſi cum expectatione continuo mox ſecuturę, quouſq; eſt penitus conſumpta. Ita prius receſsit quam deſijt ſperari. Omnino quęcunq; in vita cogitamus, dicimus, molimur, agimus, non ſtant recta in pręſens ſed prona in futurũ, & pendẽt ex ſpe; arare, ſcribere, ſerere, legere, comedere, bibere, & reliqua omnia: vt ſciamus peregrinari nos, atque aliquo tendere, irrequieto motu, non huc pertinere. Iam vero natura ſummi illius in quo eſt finis bonorũ, omne malũ excludit, ac proinde curas, męrorem, dolores, quod contingere in vita non poteſt. Vel ipſa certè cogitatio ſi cui bene ſit, illud tamen mutari poſſe aut finiri oportere in morte, non ſineret vitam eſſe iucundã, nedũ beatam, niſi quis obliuionem vellet animo infundere, ne vnquam de varietate caſuũ, & exitu vitæ veniret in mentem. quod fieri non poteſt in tot exemplis quotidianis, & ſicut corpus erectũ admonet nos cæli, ita compactio moleſtiæ ac vanitatis huius. Habemus corpora multarũ rerum indiga, obnoxia caſibus, morbis, moleſtiis, variis de cauſis, & pene quotidie. Quid animũ? perturbatum, irritabilem, mentem ignaram : quæ poteſt inter hæc eſſe fęlicitas? illa quoq; eſt infinita perſuaſio toti fere generi humano, aliquid aliud futurum poſt mortem melius hac vita : & id commune deſiderium expectat, vt exiſtimari neceſſe ſit, à natura eſſe inditum.

Futura in omnibus ſpectamus

CAPVT

CAPVT V.

De Vita vteri, de hac noſtra, & altera.

QVemadmodũ (inquit Ludouicus Viues) in Matris vtero paramur huic luci ac vitæ, ita in hac vitę (quæ ad alteram relata, ſimilis eſt vtero) anguſtia & tenebris illi alteri paramur ſempiternæ.

Et quemadmodum homo cũ in vtero formatur, quia viuit more plãtæ, clauditur anguſto gurguſtiolo, quod eiuſmodi vitę generi ſufficit: ita egreſſus ex vtero quia ſenſibus eſt vſurus, prodit in amplitudinem & lucẽ functioni atque officiis ſenſuum neceſſariam: ſic etiam hinc diſcedens, quia vſurus mente tranſit in tanto maiorem & præſtantiorem lucem, quãto eſt mentis cognitio amplior & capacior & excellentior quam ſenſuum. Naſcens fætus deponit inuolucra, quibus erat tectus in vtero, & ea per quę alebatur; exit nudus: ſic homo abiens ex vita, deponit hic illa ſua ceu inuolucra: moriuntur fętus naſcentis inuolucra, moriuntur & hominis ad alteram vitam migrantis. Naſcitur infans quaſi inuitus cum labore & cruciatu, ita & qui ab hoc corporis domicilio diſcedit. Egreſſus autem infans longè alia vtitur vitę ratione, quam prius; ſic animus relicto corpore. Cæterum ſic habitudo ac pene tota huius vitæ ratio ex illa in Matris vtero formatione & conſtitutione ducitur, vt tali quiſque ſit corpore, habitudine, valetudine, ſtatura, forma, viribus, qualem in prima illa fictione accepit. Sic etiam vitę ſequentis conditio plurimum ex actionibus huius ſumitur, vt talis ſit illic deinceps animus, qualem ſe formauit, & inſtruxit in vita corporis, nempe humilis, abiectus, miſer, ſi cęno & ſordibus ſe dedit corporis, aut prauis cupiditatibus, ac libidinibus: ſublimis autem, erectus, cęleſtis, fęlix, ſi menti pręclaris cognitionibus virtutibuſque excolendæ. Conſpicit infans modo natus lucem, & in ea formas rerum nouas ſibi, & inuſitatas, eoque admirabiles. Conſpicit item animus renaſcens, hoc eſt diſcedens è corpore ad lucem, in ea nouas omnino atque inuſitatas rerum facies, quales nunquam eſſet antea hic ſuſpicatus. Et in vtero quidam fętus adeo ſunt viuidi vigenteſque, vt ſubinde ſe commoueant, & quaſi ſenſum quendam videantur pręſe ferre: alij torpentes, penitus immobiles, nunquam aliter ſentiuntur, quam timore: ita & in hac vita alij nullum oſtendunt alterius vitę ſenſum, caligini huius immerſi, & tanquam obruti alto gurgite: alij intelligentia & virtutibus innixi, iam hic quales futuri poſtea ſint declarant. & guſtũ quendam nobis prębent qui venturi. *Triplex vita.*

Huius

Huius quoque & insequentis vitæ magnam quotidie cernimus imaginẽ in ijs quæ per somnum, quæque per vigiliam aspicimus & cognoscimus. In quiete regnum est phantasiæ, illa sursum, & deorsum vers t, miscet, confundit omnia, atque perturbat, quales sunt vitæ huius cogitationes, d:sideria, cupiditates, in quibus omnibus sensibus ducimur, ac proinde phantasia & ratione valdè tenui, atque ea turbulenta, ad quam confusionem & tenebras si hæc conferas, quæ vigilantes cognoscimus, atque intelligimus, in promptu erit colligere, quam alia futura sit altera illa vita mentis, quam hæc nostra sensuum. Somnus est hæc vita nostra, nec aliter transit quam somnus, & similiter prætereuntia hæc aspicimus, vt quæ animo per quietem obseruantur. Multa etiam videmus somniantes, quæ non minus certo efficaciterque iuremus nos intueri, & agere, quam quæ spectamus vigilantes ac gerimus: itaque qui somniauit, putat se vidisse: & qui vidit, somniasse. Videlicet non minus vigilantibus densa affunditur animis caligo, quàm dormientibus: & memoria nostra non pauca in se condita reseruat, quæ nesciat cognitio diiudicare dormiensne illa aspexerit an vigilans. Adeo sunt pleraque omnia in nostris animis pressa obscuritate, & confusa. In sequenti vero æuo lux erit maior, & mentis cognitio atque exercitatio expeditior atque liberior, eoque erunt omnia perspicua magis, distincta, certa.

CAPVT VI.

Deum esse, ipsumque primum principium, & creatorem rerum omnium esse, aliquibus rationibus demonstratur.

QVid vero sit hic Deus, qui felicitatis nostræ vltimus finis est, mihi explicare paranti, quæstiones aliquot sese obijciunt, quas prius conuenit submouere, quam ad alia gradum faciamus, ne aliquo in via nobis sint impedimento: Ac primum an Deus sit, ipseque sit omnium rerum causa & principium.

Probatur Deum esse. Primus qui inter articulos fidei nostræ credendus nobis proponitur est, esse Deum; hoc est, in mundi huius vniuersitate vnum supremũ esse Principem, motorem primum, primam causam, à qua omnes cæteræ dependent, vnum principium absque principio, quod omnibus rebus creatis suũ tribuit principium: vnam primam veritatem & bonitatem, à qua omnis alia veritas ac bonitas procedit ac deriuatur. Hoc fundamentũ est nostræ fidei, hoc

Digitized by Go

hoc primum quasi elementum quod credere iubemur: dicente Apostolo: *Credere oportet accedentem ad Deum, quia est*: in hoc scilicet mundo. Est autē hæc sententia tam manifesta, vt per euidentes demonstrationes comprehendatur. Hæ demonstrationes ex multis rerum quæ videntur effectis desumuntur, vt breuiter ferè vno verbo complexus est Lactantius lib. 1. cap. 2. *Nemo est enim* (inquit) *tam rudis, tam feris moribus quin oculos suos in cælum tollens, tametsi nesciat cuius Dei prouidentia regatur hoc omne quod cernitur, aliquem tamen intelligat, ex ipsa rerum magnitudine, motu, dispositione, constantia, vtilitate, pulchritudine, temperatione: nec posse fieri, quin id, quod mirabili ratione constat, consilio maiori aliquo sit instructum.* *Lactant. l. 1.*

Primū igitur fundamentū ex instinctu humano sumitur. Nam cum innumeræ sint in toto orbe nationes, nullam inueniri tam barbaram quę non habeat aliquam Dei notitiam, diuinamque esse aliquam vim eamq; aliquo cultus genere non honoret; etsi forte nesciat quis verus Deus sit, & quis modus illū honorandi, certū est. Huius rei ratio est, quia idem Deus qui cordibus hominū impressit quandam reuerentiam naturalem, & amorem erga parentes, qui eos generarūt, & erga Principes & Dominos, qui eos regunt & gubernant: idem etiam infudit impressitq; hominibus aliū amorem & reuerentiam erga se eundem Deū, qui est Pater patrū, Dominus Dominorū, datorque omniū bonorum. Quem pertimescūt & horrent gentes, cū mala perpetrant; precibus placant cum iratum sentiunt, & cuius opem implorant, cum ærumnis affliguntur.

Ex hac igitur inclinatione, quam natura hominum mentibus impressit, nascitur ista cognitio, quam omnes gentes quantūuis barbaræ habent de diuinitate, quæ huic mundo præsidet. Fieri ergo nequit, vt hæc notitia falsa sit; neque enim quod naturalis ratio præscribit, falsum esse potest: cū veritas nihil aliud sit, quam notitia qua res talis esse cognoscitur, & iudicatur qualis est in se ipsa.

Secunda ratio est à rerū naturalium motu, omne enim quod mouetur, vel mouetur ab interna aliqua causa, vt corpus humanum ab anima: vel ab externa, vt nauis in mari, quam cum contemplamur pansis velis manifestis superatis periculis, certum tenere cursum; statim iudicamus, eam ab aliquo Rectore moderari. Sic etiam Solem, Lunam & reliquos cælos continuo ac perpetuo cursu circumuolui cum videamus, intelligere debemus, eum motum esse ab aliqua causa, quam Philosophi primum motorem appellant. De hoc motore quæritur, an in essentia, & virtute sua qua pollet, ad tantum motum producendum, ab aliquo dependeat, aut non dependeat? si non dependeat, eundem esse Deū cogemur dicere; solus enim Deus causis omnibus superior à nullo dependet. Si ab alio dependet, non est primus motor, idemque quærendū

est de eo à quo dependet & ille: & sic vel in infinitum progrediendum est, vel in aliqua prima omnium causa sistendum est, quæ omnia gubernet &
D. Thomas. regat: quæ rudi quodam exemplo confirmat D. Thom. opusc. 6. *Si aliquis intraret domum aliquam, & in ipsius domus introitu sentiret calorem, & sic deinceps, crederet ignem esse intus, etiamsi ignem non videret, qui causaret dictos calores: sic quoque contingit consideranti res huius mundi, nam ipse inuenit res omnes secundum diuersos gradus pulchritudinis & nobilitatis esse distinctas, & quanto magis appropinquant Deo, tanto pulchriora & meliora inuenit: vnde corpora cælestia pulchriora & nobiliora sunt, quam corpora inferiora, & inuisibilia visibilibus: Ideo credendum est, quod hæc omnia sunt ab vno Deo, qui dat suum esse singulis rebus*
Cicero. *& nobilitatem.* Hæc D. Thomas. Nec dissimile exemplum affert Cicero lib. de natur. Deorum: *Fortè fortuna (ait) ter agens quispiam in montibus, & nemoribus densis offendit in solitudine domum egregiam, aut arcem munitissimam. Ingressus mira industria constructam cernit, columnas marmoreas, arcus solidissimos, testudines excelsas, variis refertas figuris, laquearia, & tigna auro fulgentia. Neminem ibi conspicit, illusionemque ibi suspicatur; attamen audit strepitum deambulantium sursum, & colloquentium. Si superiora domus petens quæreret; Obsecro quis has amplissimas, magnificasque ædes in hoc deserto extruxit: responderetur que ei; Nullius opera extructa est hæc vastissima moles, sed ex ingentis silicis ad ima deuoluti parte media admiranda hæc quam cernis fabrica exsurrexit, nonne risum, & somnium iudicaret ista? At si diceretur; huius amplissimi palatij auctor rex potentissimus est, modo in superiori suo conclaui agens, atque aliorum declinans conspectum, donec tempus adueniat oportunum. Hæc certe verisimiliora, & rationi magis conformia diceret. Itaque ingreditur homo mundi huius desertum, videt vniuersi fabricam scitè & firmiter extructam, quatuor columnis, quæ sunt quatuor elementa quibus sustentatur innixam, cœli admiratur fornices, & testudines, aureis fulgentes limbis, qui sunt sidera micantia. Audit in supernis tumultum, fulgura, tonitrua, aliosque strepitus. Haud dubie apud se ita rationabitur: Ista non fiunt casu, vt volebat Anaxagoras, sed horum auctor in superioribus degit, sapientia sua vniuersi machinam rotans & gubernans.*

Tertia ratio desumitur, ex eo quod res omnes videamus tam recto rigore & linea per certa media ad suos fines dirigi: quę cum partim sensu, partim ratione careant, certum est, ipsas ex se non intelligere suos fines: quis enim dixerit plantas & arbores consulto per se ipsas alimentum ex terra imbibere; & primo folia, mox flores, deinde fructus statutis temporibus emittere? vnde vermiculi tanto ordine sericum araneæ suas telas, aues nidos tanta industria conficiunt, idque vt constitutos sibi à natura fines consequantur, si non ab aliquo rerum omnium moderatore instructi, qui omnia suo nutu dispensat. Ipsa namque natura duce cognoscimus, quoties res aliqua est bene ordinata, & sapienter disposita, fuisse aliquem peritũ

& sa-

& sapientem dispositorem, vt in domo aliena cũ conspicimus singula cultè ac distinctè digesta & collocata, intelligimus esse aliquem qui hęc omnia eò ordine disposuit. Ergo cum in hoc mundo videmus tam admirabilẽ rerum concordiam, certos ac constantes solis ac lunæ, reliquorũque syderum cursus atque circuitus: terram, aquam, aërem, & cætera omnia suis in locis, ac proprijs sedibus commorantia: necessario colligimus esse aliquem, qui hæc omnia recto hoc ordine constituit.

Hæc consideratio tam efficaciter probat supradictam veritatem, vt etiam Philosophi Ethnici, absque lumine fidei hanc agnouerint, & confessi fuerint. Sic Tullius fatetur in hoc mundo esse Deum, qui regit & gubernat stellarum cursum, temporum mutationem, rerum successionem, quique ordinem eorum conseruat, moderandoque mare & terram procurat omne bonum humanæque vitæ salutem. Astipulatur illi Seneca: *Superfluum est*, inquit, *velle demonstrare opus hoc tam immensum, quale est mundus hic, gubernatore destitutum esse: cursus enim & recursus stellarum à casu esse non potest: imo fatendum omnino est velocitatem istam ab æternæ legis imperio procedere. Hæc etiam tanta abundantia rerum quæ in terra & mari nascuntur, tantus clarissimarum stellarum splendor, quæ ordinarie lucent, & ordo iste tam certus non fiunt casu, sed maximo consilio. Videmus etiam grauissimum terræ pondus in infimo loco stare immobile, videmus quomodo cæli tanta cum velocitate circum illam voluuntur, mare quomodo in eius vallibus se colligit, terram fœcundans, & quod tot fluminibus quæ se in illud exonerant, auctum non redundat. Nec minus mirandum est videre ex tam paruo semine, tam magnam nasci arborem: videre etiam fluxum & refluxum maris tam late se extendentis, & mox se recolligentis, idque cum minore aut maiore impetu secundum incrementum & ascensum Lunæ, cuius arbitrio Oceanus mouetur & regitur.* Hactenus Seneca, qui ordinem diuinæ prouidentiæ qui in rebus creatis eluceſcit, confitetur & agnoscit. Quibus omnibus clarè conficitur, necessario esse ponendum aliquod primum & summum rerum principium, & creatorem, à quo procreata sit pulchra & magna hęc rerum vniuersitas, quem mundum ab ornatu appellamus.

CAPVT VII.

In hoc mundo vnicum tantum esse Deum, nec fieri posse vt sint plures.

1. Cor. 8.

INter fidei nostræ articulos primum est Deum esse vnum. *Scimus*, inquit Apostolus, 1. Cor. 8. *quod nullus est Deus nisi vnus, qui solus potens, Rex Regum & Dominus dominantium.* Hæc veritas etiam ipsis Gentilibus nota est, sicut nonnullos Philosophorum cognouisse docent Iustinus de Monarchia, & Tertul. in Apolog. cap. 17. præterquam quod rationibus naturalibus conuinci potest.

Vnicum esse Deum probatur.

Prima, Deus est omnipotens, solusque per se ipsum facere potest, quicquid sibi placuerit, non igitur habere potest socium: nam finge esse duos Deos, tunc alter potest alterum perdere & delere vel non: si non potest, nõ est omnipotens, ergo nec Deus: si potest, ergo alter non erit omnipotens, cum se ipsum tueri nequeat. Item si duo essent, & vnus velit aliquid fieri, quod alter nolit, cum sit omnipotens vterque, eodem temporis momento illud fieret, & non fieret: fieret, quia alter illorum qui est omnipotens vult vt fiat: non fieret etiam, quia alter æquè potens non vult vt fiat: aut necesse est dicere vnum illorum omnipotentem non esse, & proinde nec Deum.

Præterea si duo Dij essent inter se differentes, necessario deberet esse aliqua res specialis quæ in vno esset, per quam differret ab altero. Quæro nũc, an id quod habet vnus, caret autem alter, sit perfectio, an imperfectio? si sit imperfectio, is iam non erit Deus, nam in Deo nulla debet esse imperfectio: si autem sit perfectio, iam ille Deus non erit, cui deest ista perfectio: Deus namque res est summè perfecta, & talis qua non potest maior intelligi.

Secũdo, probatur exemplo, videmus enim in omni regimine necessario esse debere vnum caput, per quod vniuersa in pace & concordia gubernãtur. Sic videmus in exercitu bene constituto, vnũ esse generalem Ducem qui omnibus omnia imperat: in Regno vnũ Regẽ qui regit omnia: in Ciuitate vnam suprema potestatem quę eam gubernat: in domo vnũ Patrem familias: in corpore denique humano, vnum tantũ caput, quod virtutem suam omnibus mẽbris infundit. Quare quemadmodũ turpe mõstrũ esset, si in vno corpore essent duo capita; ita & monstrosum esset vnam Rempublicam benè ordinatam duos habere eiusdem potestatis gubernatores: fieri enim non potest quin indenascerentur sectæ, & seditiones, dum quidam

hanc,

hanc, alij illam partem sequerentur. Sed ecquod hac in re argumentum, volumus euidentius quàm exemplum apum, quibus Deus hanc inspirauit naturam vt vnum tantummodo colant Regem, eum comitentur, eũ quocunque volat sequantur, & tam tenerè deligant, vt si fortè moriatur, eum lugubres circumsedeant, & nisi illum tollas, omnes tandem inedia morerentur? Cum itaque manifestum sit, ab vno capite omne bonũ regimen dependere, videamusque mundũ hunc optimè sapiẽtissimeque gubernari: sequitur mundum ab vno solo supremo domino & gubernatore, nõ à multis regi & administrari. Atque vnus hic Deus est.

Tertio, Deus est summum & infinitum bonum, necesse ergo est, vt sit vltimus rerum omnium finis, in quem veluti in scopum propositum vniuersa quodam naturæ impetu diriguntur, quoniam cuncta quæ in rerum natura sunt, Deus ipse finxit & condidit, conditaque seruat, vt suæ maiestatis gloriam & splendorem omnibus manifestum & apertum reddat.

CAPVT VIII.

Deum habere omnium rerum prouidentiam.

QVod Deus totũ hunc mundum condiderit, ex argumentis & rationibus supra in medium productis apertè colligitur: sed quod etiam mundum perpetuo conseruet & regat, & vniuersa quæ continentur, hac solum ratione prudenter & magno cum iudicio ab Aristotele fuit animaduersum: *Si quis* (inquit) *ex tenebris prodiret in hanc lucem cæli & mundi, quem nunquam antea conspexisset, nec de illo audiuisset, consideraret autem cursus & actiones rerum, nullo penitus modo dubitaturum hunc, quin hæc omnia cura consilioque tenerentur Principis sapientissimi & potentissimi.* Addam his Marci Tullij argumẽtum: Quæcunque cõsilio reguntur, melius & aptius regũtur, quam quæ sine illo; nihil vero pulchrius vel melius mũdo regitur: cõsilio ergo, nõ fortuito regitur. Assignet vero mihi aliquis quippiã in mũdo vniuersõ, quod nõ ordine & sapientia procedat, siue cœlos, elementa, siue animantes, herbulas, plantas, & alia quęcunque: omnia suos habent cursus, suos fines destinatos accertos. Regere autem est rem in finem dirigere, & quasi cursum eius moderari, quo finem pertingat, hoc idem est gubernare, vt nauem aut equum. Quis ergo verius res conditas regit ac gubernat, quam qui condidit, qui metam assignauit, qui vires attribuit, quibus ad metam perueniant? An non regit equum qui illum in via dirigit? non nauem qui clauũ torquet & moderatur. Vnde sunt initia progressus, fines, vires.

Aristoteles.

Deum omnia regere & moderari ostenditur.

facultates rerum, si non à se ipsis? ab aliquo ergo summæ virtutis atque artis quæ temeritatem omnem excludit. Is ergo summæ potentiæ, seu verius immensæ, conditor est, rector, gubernator, moderator omnium. Neque enim temere reliquit ab se condita. sed attribuit cuique vires, quibus se tuerentur, & actiones exercerent, sibi vtiles vt viuerent, vigerent, valerent.

Quod vero non solum Deus regat, sed & res omnes conseruet, ostenditur ex eo potissimum; quod quoties ad rem aliquam conseruandam variæ & diuersæ causæ conueniunt, sic ordine inter sese connexæ & congruentes, vt vna ab alia vim suam & motum accipiat, illa quę omnium est prima, à qua reliquæ vim suam & efficaciam habent, totum quod efficitur, conseruat: vt verbi gratia ad rem aliquam vase aqua pleno contentam calefaciendam, & genitum ibi calorem conseruandum, concurrit ignis qui vas ipsum calefacit, & vas quod aquam calefacit, & aqua quæ calefacit rem intus in vase contentam. quoniam tamen aqua recipit calorem à vase, & vas ab igne, dicimus ignem esse qui gignit & conseruat totum illum calorem quem habet res vase concluſa: sic etiam vt sint & conseruentur omnia, quæ tota hac mundi vniuersitate clauduntur, concurrit solis vis, & facultas Lunæ, & reliquorum Syderum potestas quæ per aerem interiectum vires suas in his inferis regionibus mundi exercent: cęli etiam suis motibus conueniunt, concurrit similiter Deus, cuius nutu & imperio cæli circumferuntur, & à quo So, Luna, stellæ, & ipsi cælorum orbes vim suam & efficientiam accipiunt ita vt si Deus ab illis mouendis, & suam vim cõmunicando desistat, res ipsę moueri nequeant, nihil possint efficere, nec conseruari & consistere queant. Quemadmodum enim Sol non solum suum lumen effundit, sed etiam effusum per aera seruat, sic vt suo recessu lumen penitus intereat & nox offundatur rebus: sic Deus cum sit omniũ causarum prima & perfectissima, necesse est magis ex ipso, quàm ex alijs causis effecta pendeant. Si igitur lumen videmus & alia suarum causarum præsidio conseruari; magis oportet vt à primo rerum opifice Deo conseruentur. Insuper Deus est perfectissima rerũ omnium causa, habet ergo perfectissimũ operandi modum: at causa eo est perfectior, quo magis ab eo effecta pendent; & ea est perfectior à qua non solũ effecta procreantur & fiunt, sed etiam conseruantur: Deus igitur non solum res procreat & formar, sed etiam formatas conseruat.

Item quod causę cõditę & factę habẽt, Deo denegari nõ potest atque in rebus multas causas videmus, ex quibus effecta nõ tantũ oriũtur, sed exorta etiã conseruantur; atque adeo diligentius si cognoscendi facultatem habeant. quod cum sit naturale, profecto ad aliquam Dei similitudinem est rebus insitum. Neque enim aliũde sunt naturę nostrę omnes, quam ab eo:

omnia

omnia illuc se dirigunt & referunt, vt quantum efficere possint, Deum in se reddant ac repræsentent.

Accedit huc quod opifex omnis sapiés, opus quod fecit quamdiu approbat, conseruat, si potest: certè ad curam suam censet pertinere. Deus vero non solum sapiens est, sed etiam optimus, omniaque illius opera, quoniam illius, bona. At quo quis excellit probitate, eo pluribus vult prospicere, & plura in curam suam recipit, eaque dexterè & scienter tractat gubernatque si bonitati adiuncta sit industria. Adde quod amor causa fuit condendi mũdum. Amat Deus omnia, quia sua, & idcirco bona. Quid porro amatur, quod non etiam curetur, & quidem sedulo? Quod si curat omnia, si nihil omittat penitus, si etiam procul (vt sic loquar) dissita & tenue sui vestigiũ referentia: quanto magis & peculiarius hominem, qui magna de causa cũ reliqua sint opera, vnus propter communicationem mentis filius illius dici possit? Itaque in sacris litteris non solum dicitur conditus ad similitudinem Dei, quod est commune omnibus, sed ad imaginem quoque: quumque illi vni ex rebus omnibus quæ corpore essent vestitæ, curam indiderit colendi & amandi sui, manifestior est cognatio Dei ac hominis, à quo vult nosci sẽ, coli, diligi, eumque idcirco peculiari esse etiam Deo curę. Quod si quæ magis amantur, curantur diligentius: profecto apparet magnam curam gerere Deum de rebus hominum. Quid enim manifestius ostendit se Deus diligere, quam nos quibus omnia hæc inferiora tanquam domesticam supellectilem parauit? Nam si quis brutorum vitæ rationem, conditionem, mores contempletur, facile deprehendet illas non domi suæ habitare, sed nostræ, illasque propter nostros vsus esse conditas: & si quid habent suũ, hactenus habent, quia nobis inseruiunt, sicut in Psalmo scriptũ est: *Qui dat iumentis fœnum, & herbam seruituti hominum*. Deus igitur non solum mundum effinxit, sed etiam effictum conseruat. Si ergo Deus mundum suis motibus ciet & conseruat, & res vniuersas ad certos propositos fines dirigit distinctè & ordinatè, planè conficitur vt summa prouidentia & cura mundum ipsum guberner.

Amat Deus omnia.

Et præsertim homines.

Pleraque, inquis, corporalia sunt homini noxia, vt ignis, æstus, frigus, feræ, & bestiolæ variæ, sunt igitur mala, ac proinde non erunt à Deo opt. maximo. Huic vero obiectioni pulcherrimè satisfacit D. Augustinus lib. 1. de Genesi contra Manichęos ca. 16. *Cum ista*, inquit, *dicunt Manichæi, non intelligunt quemadmodum omnia sunt pulchra conditori & artifici suo, qui omnibus vtitur ad gubernationem vniuersitatis, cui summa lege dominatur. Si enim alicuius opificis officinam imperitus intrauerit, videt ibi multa instrumenta, quorum causas ignorat, & si multum est insipiens, superflua putat. Iam vero si in fornacem incautus ceciderit, aut ferramento aliquo acuto dum id male tractat se ipsum vulnerauerit, etiam perniciosa & noxia ibi existimat esse multa. Quorum*

tamen tamen

Quòd ſi omnipotens eſt, nec aliquid ei vel nocere poteſt, vel obſiſtere, nec voluntatem habere poteſt vt intereat, immortalis certè eſt, tum etiam æternus. Nam ſi quis hunc creaſſet Deum, ille vtique Deus fuiſſet, & mortuus, quod eſt nefas. Hic item Deus beatiſsimus eſt, & bonis omnibus cumulatus. Nam ſi quicquid vult efficit, quid cauſæ vnquam fuerit, quo minus beatiſsimus ſit? Miſeria eſt enim in ijs quæ aduerſa noſtra voluntate accidunt. nec re vlla extra ſe indiget, per ſe ſufficiens & plenus: alioquin eſſet quod fælicitatem eius poſſet impedire, nempe res illa exterior: nec eſſet beatiſsimus, cuius beatitudinis fons & origo non in eodem ipſo eſſet, ſed foris aduenirет, quod in homine nemo cõcederet, vt beatum eum quæ exterius ſunt reddant, quanto minus in Deo.

Accedit his ſumma ſapientia. Nouit enim omnia, nec vlla cognitioni illius interponitur nubecula, quo minus omnia liquido proſpiciat. Quod ſi ſapientiſsimus non eſſet, neque omnipotens, aliquid videlicet poſſet velle quod perficere per ignorantiam non valeret, quemadmodum pueri, aut rudes, atque inexperti, aut etiam prudentes, quos tamen fallunt & latent permulta. Et quia beatiſsimus eſt, fit vt ſit optimus quoque, hoc eſt beneficentiſsimus ac munificentiſsimus, abſque omni prorſum inuidia: nec res vlla naturam illam poteſt peruertere, vt ſit malus, hoc eſt, noxius ac maleficus: tales enim ſumus vel irati, quia læſi, vel metuentes ne lædamur, vel ex malitia, vel errore mentis. Deum nihil poteſt lędere omnipotentem & beatiſsimum, & magnitudinis ſuæ probè conſcius nihil timet.

Quid, quod vel ipſa lædendi cogitatio acerba eſt animo, & quietem illius interrumpit. At quemadmodum infinita illa ſapientia non fallitur, ita nec poteſt fallere. Fallunt enim qui aliquid concupiſcunt, quod obtinere niſi à deceptis non queunt. Bonitatem verò habet, quam ſingulis momentis experimur; quam quod ab alio non acceperit, fit, vt natura ſua habeat; neque enim à rebus conditis poteſt accipere, quæ poſteriores ſunt illo, quæque omnes ab illo acceperunt, nihil dederunt ei, pleno per ſe, & perfectionis numeris omnibus abſoluto: nec ante illum pręceſsit Deus aliquis, cuius tanquam hęreditatem adiret ſapientiæ & bonitatis. Cui vero bonum eſt naturale, malum erit profecto contra naturam, nihil autem facit contra ſuam naturam: id enim faceret inuitus & coactus, & vim patiens quod contingere non poteſt. Et quoniam Dei voluntas cauſa eſt rerũm, mouereque non poteſt voluntatem eius malitia, ſed bonitas omnia facit, vt proſit, vt iuuet, vt benefaciat. Quanta ergo debet eſſe creatoris earum perfectio? Certè cum fide Catholica fatendum eſt, Deum eſſe rem tantam; qua maiorem nemo poteſt imaginari. Atque ideo eadem fides Catholica omnes perfectionum & honorum titulos illi tribuit; quos omnes

intellectus tam hominum, quàm Angelorum possunt comprehendere, idque in summo perfectionum gradu.

Confitetur illum infinitè bonum, sapientem, sanctum, pulchrum, iustũ, misericordem, & specialiter tanta omnipotentia præpollentem, vt non solum hunc mundum, sed etiam mille alios æquè perfectos vno ictu oculi creare potuerit; resque omnes fecisse, absque vlla necessitate, gubernare absque lassitudine, & ad finem suum perducere, absque vllo impedimento: ita vt omnia ab eo pendeant, ipse autem à nullo, omnia sint mutabilia, ipse sit immutabilis: omnia sint composita, in illo nec compositio nec diuisio: omnia nouitati subiecta, in illo nec vetustas nec nouitas: omnia præterita, præsentia, & futura, in illo nec præteritum nec futurum, sed omnia illi præsentia in æternitatis illius instantia: omnia habeant esse, scire, & posse finitum & limitatum, prout ipse voluit vnicuique distribuere, in illo autem hæc tria sunt infinita, cum nemo sit, aut fuerit, qui hæc in eo determinauit; omnia habuerint principium & possint habere finem, ille autem nec principium habuerit nec finem habere possit; cùm ipse rerum omniũ finis sit & principium: denique omnia possint suum esse amittere, ille autem non possit, cum sit ipsum esse. Tanta est eius magnitudo, vt totus hic mundus ante ipsum non sit aliud, teste Sapiente, quam gutta roris antelucani. Tanta est eius bonitas, vt nulla res dici possit bona si cum eo conferatur. Tanta est eius pulchritudo, vt omnes pulchritudines creatæ in conspectu eius deformes sint & obscurentur. Tanta est eius sapientia, vt omnis alia sapientia coram illo sit ignorantia.

Dei perfectio.

Denique ipse est in omnibus perfectionibus suis infinitus, immensus, ineffabilis, inuisibilis incomprehensibilis: adeo vt omne id quod altissimi illi Seraphin de illo intellectu suo possunt consequi, nihil sit, si cum eo cõparetur quod intelligendum remanet, quod est infinitum. Significatum hoc olim est per duos illos Seraphin quos vidit Esaias in templo, de quibus dicit quod alis suis velabant faciem & pedes Dei: vt insinuarent nullam creaturam quantumuis excelsam & nobilem, Deum integrè cognoscere; quia est infinitus, nec potest comprehendi. Ex quibus fit, quod Deus sit perfectissimus; cum in se ipso contineat rerum omnium perfectiones, vt qui singulis vires & facultates quibus pollent contulerit: & quia inter res ipsas, aliæ aliis sunt perfectiores, eo ipso perfectiores sunt quo Deo viciniores & similiores; ipse enim est rerum omnium perfectarum mensura, & norma, & infinitum quoddam bonum, quod est fons & origo vnde profluxit quicquid in rebus singulis perfecti, honesti, iucundi, pulchri, & boni cernitur. Ex quibus etiam efficitur, vt sit iustissimus, æquissimus, misericordiæ, & benignitatis plenissimus: quare ipse summus est bonorũ amicus, gratus eorum obsequijs, & seruitijs liberalis retributor eorũ meritis:

ogle

ritis: & è contrario infenſiſsimus inimicus malorum, à malitia eorum abhorrens, & iuſtiſsimus ſcelerum vindex.

Sequitur inſuper Deum eſſe incorporeum, corpus enim ex ſe vitam nõ habet, ſed ab anima; quare ſi Deus ex corpore & anima conſtaret, non eſſet omnium primum; ea enim ex quibus aliquid componitur, ſunt natura ſua priora compoſito: vt aurum vel argentum, &c. prius eſt ſtatua aurea & argentea, &c. Item ſi Deus ex anima & corpore conſtaret, neceſſe eſſet vt aliquid prius ipſo antecederet; quicquid enim conflatur ex partibus, ab aliquo componitur; neque enim ſe ipſæ componunt & coniungunt: item aliquid haberet in ſe ipſo Deus, quod non eſſet perfectiſsimum; nam ſpiritus, mens, & animus perfectior eſt corpore.

CAPVT X.

Idololatriam eſſe vaniſsimam ſectam.

QVoniam vbique ferè omnes Gentes Idolorum cultum prætermiſſo vero proſequuntur, breuiter quid ſit Idololatria, & quotuplex, quænam fuerit eius origo, quam enorme peccatum contineat, quamque vanã Religionem, explicabimus.

Quid ſit idololatria.

Idololatriam vocamus crimen quo honor & cultus vni ſummo rerum principio Deo Opt. Max. vt huius mundi conditori ac propter ſeipſum debitus in creaturas alias vel ficta ſimulachra transfertur, ac vt vno verbo dicam, cum creaturæ alicui diuinus honor tribuitur ſicut Deo.

Quotuplex ſit.

In Idololatria tria poſſunt conſiderari, primum honor qui exhibetur; ſecundum, animus quo exhibetur: tertium, creatura cui exhibetur. Ex quibus tribus tria etiam Idololatrię genera oriri poſſunt; nempe ex diuerſitate cultus diuini, ex diuerſa animi diſpoſitione: tertiò, ex diuerſa conditione creaturæ. At quantum ad præſens propoſitum ſpectat, quatuor ſunt Idololatriæ genera, ex diuerſa ratione creaturæ cui exhibetur honor diuinus deſumpta: Primum quod in hominum mortuorum; ſecundum quod in animalium; tertium, quod in dæmonum: quartum, quod in aliarum rerum effigies, animatarum, ſiue inanimatarum transfertur.

Origo idololatriæ.

Nunc de Idololatriæ origine breuiſsime dicamus, & quidem ex parte ipſius hominis, Idololatriæ prima origo fuit ignoratio Dei, qua excæcati craſsiſsimiſque tenebris obruti homines, cùm ſummum rerum omnium opificem non coluiſſent, nedum agnouiſſent, diuinos honores & cultus creaturis, in quibus aliquid excellens cernebant, vel commodum aliquod ex ijs percipiebant, tribuere cœperunt; hinc factum vt alij Solem, alij Lunam,

Digitized by Google

nam, alij terram, alij ignem venerarentur; alij vero homines excellentes alijſque præſtantiores vel viribus, armis, potentia, ſapientia, aut etiam inuentore artium aliquarum, credentes in eis aliquid diuinitatis ineſſe, diuinis honoribus ſint proſecuti; accidit enim iſtis, ſicut ruſtico eunti ad curiam Regiã, qui volens videre Regẽ, credidit quemcũque bene indutũ, vel in excelſo officio conſtitutum, Regem eſſe. Quare prima Idololatriæ origo fuit imbecillitas intellectus, non valentis corporalia tranſcendere.

Alia etiam Idololatriæ cauſa fuit effrenata honoris & gloriæ cupiditas & ſuperbia, qui cum vbique per ſe ipſos imperare nõ poſſent, erigi ſibi ſtatuas & ſimulacra iuſſerunt, quibus varijs in locis cõſtitutis honor ac ſi ipſi præſentes eſſent, ab omnibus tribueretur. Alij vero plus æquo ſuos progenitores vel filios adamantes, vt dolorem ob ipſorum mortem vel abſentiã aliqua ex parte lenirent; poſt eorum mortem ſtatuas & ſimulachra extruxerunt in eorũ memoriã, atque ditioni & poteſtati ſuæ ſubiectos, vt ſerui & ancillæ, illis ſtatuis venerationem & cultũ impendere cogebant: vt optimè deſcribitur Sap. c. 14. *Acerbo luctu dolens pater citò ſibi rapti filij, fecit imaginem, & illum qui tunc quaſi homo mortuus fuerat, nũc tanquam* Deum *colere cæpit, & conſtituit inter ſeruos ſuos ſacra & ſacrificia.* Deinde interueniẽte tempore, conualeſcente iniqua conſuetudine hic error tanquã lex cuſtoditus eſt. (Et infra) *Hæc fuit vitæ humanæ deceptio, quoniam aut affectui aut Regibus deſeruientes homines incommutabile nomen lapidibus aut lignis impoſuerunt.*

Sap. 14.

Dæmonum malitia.

Ac denique Idololatriæ origo præcipua fuit ſumma dæmonum malitia; qui mira calliditate ad homines decipiendos ſeſe in illas ſtatuas, & ſimulacra hominum arte confecta abſcondebant, & inde reſponſa rogati dabãt: huc atque illuc imagines loco mouebant, & ita reſpondendo, & ſeſe in illis imaginibus mouendo, ſignificabant hominibus in illis ſtatuis diuinitatẽ ineſſe, quæ ad interrogata reſponderet, miracula patraret, conſilia præberet, incederet. hinc factum eſt vt deluſi homines diuinos honores cõfectis à ſe imaginibus conferrent: indeque arrepta occaſione, homines quæſtus auidi, Sacerdotes ſe harum imaginum finxerunt, mille confictis fabulis Gentium populos ſibi conciliantes: mox varios cultus, ritus, & ſacrificia inſtituerunt: perſuaſerunt hominibus ea ſimulachra eſſe Deos, quibus victimas offerre oporteret, vt placarentur, mala arcerent, ſalutem & facultates tuerentur. Denique vt in hac vita beneficia, in altera fælicitatem cõferrent, templa & aras dicarunt, vt in ijs munera offerrentur, quæ in ſuos vſus conuerterent, & immodicam lucri cupiditatem explerent, atque ipſis laudem & gloriam conciliarent. Ex his igitur cauſis veluti ex fontibus idolorum cultus & ſuperſtitioſa ac falſa religio promanauit, & veri Dei cultus extinctus & ſepultus eſt.

Huic autem dæmonum fraudi ſingulari Dei prouidentia tribus potiſſimum

simum modis & remedijs adhibitis obuiam itum fuit, primo temporibus oportunis homines literis, moribus ac vitæ integritate conspicuos, tanquam legatos misit; vt gentes docerent modum, quo sibi ab his dæmonũ artibus & fraudibus cauerent. Secundò permisit vt in his sectis vanis ac superstitiosis, tot ac tanta mendacia, absurda, & incommoda cum omni recta ratione pugnantia traderentur, vt facilè homines si velint, agnoscere possint, ea omnia esse aniles & inanes fabulas ab hominibus confictas, ac sæpè historiæ de suis Dijs ita obscenæ & turpes referuntur, vt puras & mundas hominum aures offendant. Tertiò permisit dæmones ita monstrosis, & portentosis figuris apparere; vt absque vllo negotio possint homines conijcere, imagines tam fædas, & tetras, aspectuque terribiles non posse repræsentare nisi res similes sibi. Permisit etiam dæmones suis proprijs figuris horrificis in medijs ignium flammis ardentes depingi, vt in Iapone, & alijs Indiarum partibus cernitur, vt vel ipso aspectu admoneãt mortales, quibus supplicijs ipsi torquentur, & quæ tormenta maneant eos, qui ipsis cultum & venerationem impenderint. *Idololatriæ quomodo Deus obsti-terit.*

Denique quam enorme peccatum sit Idololatriæ crimen, argumentis quamplurimis demonstrari poterit, præsertim desumptis ex diuinis literis, ex Sapientiæ lib. præsertim toto cap. 13. & 14. & ex Isaia cap. 44. & 46. Ierem. 10. pulcherrimè autem, & ad vulgarem sensum accommodatissime Baruch cap. 6. Idolorum vanitas confutatur: *Notum*, inquit, *sit vobis quia non sunt* Dij; *ne ergo veneremini eos, sicut enim vas hominis confractum inutile efficitur; tales sunt* Dij *eorum. Constitutis illis in domo, oculi eorum pleni sunt puluere à pedibus introeuntium: lucernas autem accendunt illis, ex quibus nullam videre possunt: sunt autem sicut trabes in domo, nigræ fiunt facies eorum à fumo qui in domo fit, Supra corpus & caput eorum volant noctuæ, & hirundines, & aues, similiter & cattæ, vnde sciatis quia non sunt* Dij: *si ceciderint in terram, à semetipsis non resurgunt, sicut mortuis munera illorum apponuntur illis. Hostias eorum vendunt Sacerdotes, & abutuntur. Vnde ergo vocantur Dij? In domibus eorum* Sacerdotes *sedent, neque si quid mali patiuntur ab aliquo, neque si quid boni, retribuere poterunt. Neque Regem constituere possunt, neque auferre: similiter neque dare diuitias possunt, neque retribuere. Si quis illis votum vouerit, & non reddiderit, neque hoc requirent: hominem à morte non liberant, neque infirmum à potentiori eripiunt. Lapidibus de monte similes sunt. Quomodo ergo æstimandum est eos esse* Deos? *A fabris, & aurificibus facta sunt; nihil aliud erunt nisi id quod volunt esse Sacerdotes. Nunquid ergo possunt ea quæ ab ipsis fabricata sunt esse* Dij? *quomodo ergo sentiri debet quod sunt* Dij, *qui nec de bello se eripiunt, neque de malis se liberant. Si inciderit ignis in domum Deorum,* Sacerdotes *quidem ipsorum fugient, & liberabuntur, ipsi verò sicut trabes in medio comburentur. Quomodo ergo æstimandum, aut recipiendum quod sint* Dij? *non à furibus se liberabũt, quibus iniqui fortiores sunt*: & reliqua. *Criminis Idololatriæ grauitas. Baruch &*

Digitized by Google

Vbi ex triplici capite Idololatriæ vanitas reijcitur. Primo ex natura & ſubſtantia Deorum lignea, lapidea, aut alterius metalli. Alterum ex impotentia & ignorantia, quia vel creaturæ ſunt à Deo factæ, vt cæli, & ſydera & motibus varijs ſubiecta. Aut ſunt mera ſimulachra quæ ſe ipſa defendere nequeunt, ab igne vel latronibus &c. Tertium eſt ab humanarum rerum prouidentia, vbi ipſa barbarorum experientia in medium producenda eſt, & interrogandi, an in bello, morbo, aut fame Deorum ſuorum vtilitatem aliquam ſenſerint? vtrum ne religioſe illos colentes, an pro nihilo facientes melius habuerint? Et quoniam ſæpè Dęmones, vt turbent Gentiles, erroreſque humanis pectoribus infundant, miſcent falſa cum ſveris, ſacrificijſque præſto ad ſunt, eduntque ſępe prodigia. quibus obſtupefacti homines fidem ac cultum illis exhibeant; docendi ſunt Barbari, cum res ita tulerit, diaboli omnia eſſe commenta, qui viſus hominum pręſtigijs obcæcantibus fallat, vt non videant ea quæ ſunt, & videre ſe putent illa quæ non ſunt: aliquando etiam Deo ſic permittente, inſinuant ſe corporibus hominum, & occultè viſceribus incluſi valetudinem vitiant, morbos cauſant, ſomnijs animos terrent; vt homines his malis cogant ad eorum auxilia recurrere. Sępe vero cum ex coniecturis aliquibus futuros euentus præſentiunt, interponunt ſe manifeſtando futura; vt quæcunque à Deo facta ſunt, vel fiunt, ipſi potiſsimum facere vel feciſſe videantur, cum tamen reuera mendaces, & iniqui ac fraudulenti ſint, ac iuſtis & Chriſtianis Dei cultoribus ſubiecti, cuius nomine adiurati è corporibus exeunt; quorum verbis tanquam flagellis verberati non modo Dæmones ſe eſſe confitentur, ſed vim ac nocendi poteſtatem amittunt: quia nec Deo per quem adiurantur, nec Chriſtianis miniſtris quorum voce torquentur mẽtiri poſſunt. Itaque maximis ſæpe vlulatibus editis, verberari ſe, & arderе, & iam iam exituros ſe proclamant, tantum habet veri Dei cognitio ac iuſtitia poteſtatis; quare nocere non poſſunt, niſi ijs quos habent in ſua poteſtate.

Docendi ſunt etiam Gentiles, cum res ita tulerit, quis Diabolus ſit, qui illius ſatellites, quid agant, quæ illorum in homines inimicitiæ, malitia, & fraudes, vt timorem in eorum potius odium conuertant: hoc enim commune apud omnes pene Barbaros eſt, vt Deum quidem omnium rerum ſupremum, ac ſummè bonum fateãtur, Spirituum verò quorumdam perueꝛſorum nõ obſcura notitia ſit. Summum igitur illum Deum rerum omnium opificem, quem ipſi ignorantes colunt, eſſe quem nos annunciamus per omnia doceri debent. Ac deinde quantum ab illo diſtent nequiſsimi Dæmones oportet exponere; vt Idola ſua omnia contemnant, execrẽtur, & maximo odio proſequantur.

Ac denique quantum Idololatria ſcelus ſit, ex hac ratione manifeſtè conuincitur;

conuincitur. Nam cum Deo rerum omnium Domino pugnat apertè, & illi quasi bellum indicit, & qui huiusmodi crimen perpetrant, quantum est ex parte ipsorum, Deo summo rerum parenti & auctori gloriam, honorem & dominatum eripiunt, eiusque naturam euertunt & dissipant; quia Dei in hoc mundo notitiam extinguentes, diuinos honores Dæmoni impẽdũt, qui est vilissimus, abiectissimus, impudicissimus, immũdissimus, ac flagitiosissimus omnium Spirituum qui sunt à Deo creati, qui hominũ animas perdere cupit auidissimè: Quare sicut nullum crimen in Regem potest grauius admitti, quàm eum ex suo Regno pellere, ac à dignitate Regia eijcere, & alium ad summum Regiæ maiestatis fastigium euehere; ita nulla in Deum est iniuria maior quàm cùm diuinus honor, qui ipsi debetur soli, ipsi detrahitur & alijs tribuitur ipsius potestati & imperio subiectis. Atque eo Idololatria stupidior ac deterior est, quanto vilioribus ac deterioribus creaturis diuinus honor exhibetur; quia id magis contra rationis & naturæ ordinem est: & eo maior contumelia Deo infertur quo vilior est creatura, quæ præponitur, aut exæquatur ei. Cæterum idololatria illa omnibus alijs detestabilior est, qua cultus Deo debitus Dæmonibus tribuitur. Quod tribus potissimũ rationibus, comprobatur. Prima quia Dæmones sunt inferiores brutis deiectione propriæ malitiæ, ac miseria culpę ac pœnæ. Altera quia sunt hostes & inimici Dei. Tertia, quia periculosior est talis Idololatria magis itaque Deo displicet, qui honorem Deo debitũ tribuit inimicis Dei pessimis, & quia se ipsum in maius periculum injcit. Sunt enim Dæmones ad decipiendum vigilantissimi, neque est vllum malorum genus quo non delectentur, & Deorum induti personam in errorem atque stultitiam nos impulisse gaudent.

CAPVT XI.

Deum esse vltimum non solum hominis, sed & aliarum quoque creaturarum finem.

Deus omnia creaturarũ finis.

VLtimus finis est ille propter quem amantur cætera, ipse vero propter se ipsum. Cum autem vnum quodque suam appetat perfectionem, illud appetit vt vltimum finem, quod appetit vt bonum perfectum, & cõpletiuum sui ipsius, ita quod extra ipsum nihil appetendum relinquatur: & quia Deus est summum & infinitum bonum, vt prædictum est, necessario fit, vt sit vltimus rerum omnium finis, in quem veluti in scopum propositum vniuersa quodam naturę impetu diriguntur.

Et confirmatur, quia cum Deus ipse cuncta quę in rerum natura sunt, finxerit

Digitized by Google

finxerit,& condiderit,conditaque ſeruet,& cum neceſſe ſit eundem eſſe finem efficientis & rei effectæ,vt Architecti & domus ædificatæ, Deus autem nullo extrinſeco bono indigeat; nullam aliam ob cauſam ad agendū moueri poteſt,quàm propter ſe ipſum. Quare cùm ipſe ſit finis ſui ipſius, ſequitur vt homini quoque ſit finis vltimus ipſe Deus ; vnde eſt illud de ipſo in Apocal.1.& 22.cap. *Principium & finis,primus & nouiſsimus*: quare vt inuolucrum clypei cauſa factum eſt,vt vagina gladij,vt domus inhabitādi gratia:ſic homo propter vnum Deum,à quo conditus eſt,tanquam propter vltimum finem creatus eſt.

Apoc.1. & 22.

Atque hoc etiam ex naturali rerum omnium ordinatione clarius intelligere licet, quæ ſic connexæ ſunt, vt inferiores & imperfectiores nobiliorum ac meliorum gratia conditæ ſint , eiſque ad vſum ſubiectę , vt plantæ,& cætera vegetabilia propter animalium , animalia vero propter hominum vſum;manſueta quidem ad vſum & cibum, agreſtia vero partim ad eundem cibum,partim ad alia adiumenta, vt veſtium, & aliarum rerum. Nec vero hominis dignitati aliquid detrahit, imo multum addit, vt ad Deum ſummum infinitumque bonum dirigatur:nam cum, vt paulo ante diximus,Deus ipſe nullum alium finem habeat,quam ſe ipſum; ſic fit vt homo quoque ad eiuſdem finis participationem prouehatur , quod ſummæ cuiuſdam dignitatis eſt.

Ex quibus etiam fit,quòd,cùm vltimus finis ſit ad quem omnes actiones humanæ reſpiciunt,& in cuius adoptione appetitus conquieſcit;quod hominis fælicitas ſit ſui vltimi finis adeptio, hoc eſt poſſeſsio Dei, in quo omne bonum conſequitur, & in quo omnis eius cupiditas expletur , ſatiatur,& conquieſcit . Quare ſicut Deus eſt in ſe ipſo beatus , beatitudo enim nihil aliud eſt,quam perfectè tuta quędam omnium bonorum poſſeſsio; ſic etiam homines beati fiunt , cùm Deum ipſum præſentem clarè cernunt & intuentur,& clare viſum tuti & ſecuri poſsident & amant. Nec poteſt homo vlla in re conquieſcere,donec ad hunc vltimum finem, & ſummum bonum perueniat ; quia quouſque ſummum bonum obtineat,eius voluntas nullo poteſt bono ſaturari.

Quid ſit beatitudo.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT XII.

Animam hominis esse immortalem, aliamque vitam futuram post hanc.

Animæ immortalitas demonstratur.

ANimæ rationalis immortalitatem & fide Catholica credimus, & rationibus naturalibus demonstratur à Philosophis tam Christianis quàm Gentilibus, ex quibus ea argumenta clariora, & Gentilium captui magis accommodata adducemus, ostendentes animæ immortalitatem: Primo ex variis animæ appetitibus à natura insitis. Secundo ex præmio & pœna bonis, malisque debitis. Tertio ex fine vltimo, & beatitudine nostra quæ in hac vita esse non potest. Quarto ex variis virtutibus, & earum actionibus quę perirent, & vitijs quæ contra sequerentur, si anima non esset immortalis.

Ex varijs igitur appetitibus naturalibus à natura insitis, immortalitas animæ manifestè ostẽditur. Homini inest appetitus naturalis ad plura bona, qui cum sit à natura insitus, non erit frustra. si autem anima immortalis non sit, frustraneus erit, cum non possint in hac vita compleri, vt patet, si ad aliquos particulares appetitus accedamus. Nam inprimis insatiabilis est, & à natura insitus ipse appetitus boni; at nullum est in hac vita tantum bonum, quod adepti tandem aliquando non fastidiamus; quantumuis illud auide appetiuerimus, iucundumque ac suaue visum fuerit. Vnde ad alia semper mens anhelat, si quod forte inueniat obiectum in quo quiescat: nihil enim est quod humanum desiderium satiare possit: quod expressit August. illis verbis: *Fecisti nos Domine ad te, & inquietum est cor nostrum donec perueniat ad te*; ex quo fit quod appetitus beatitudinis & fælicitatis, & summi boni, sit nobis à natura insitus. Omnes enim volunt esse beati, & cum summum bonum excludat omne malum, tam culpæ quam pœnæ, hoc autem in hac vita esse non possit, vt experientia testatur, quæ plena est miserijs & periculis. Quare cum hic appetitus aliquando satiari debeat, cum sit naturalis; consequens fit, vt sit alia vita, in qua homo hanc beatitudinẽ possit possidere, quod absque immortalitate non contingit.

Varij hominum appetitus.

Et confirmari potest ex alijs homini à natura insitis appetitibus; nam inest in homine appetitus naturalis ad vitam sempiternam; nam quilibet intelligens naturaliter desiderat se esse perpetuum, non solum secundum speciem, sed etiam secundum indiuiduum. Est etiam naturalis homini appetitus gloriæ honoris, & famæ, etiam post mortem, vt experientia constat ex assidua vehementique hominum contentione atque æmulatione

by Googl

relinquendi ſui monumenta , tum conſcribendis voluminibus, & ſtatuis erigendis, ac magnificis operibus conſtruendis, quibus gloriam & famam & æternitatem poſt mortem acquirant quibus etiam planè indicatur vitæ perpetuæ infinitus appetitus . Ac denique in homine à natura eſt inſatiabile ſcientiæ deſiderium; eſt enim in intellectu noſtro non ſolum infinita capacitas, vt ſcientijs omnibus imbuatur, ſed & ſcientiarum ipſarum inexplebilis appetitus. Cum igitur omnes iſti appetitus à natura hominibus inditi, vani non ſint nec ſuperflui, & in hac vita ſatiari non poſſint: reſtat vt ſit alia vita, in qua complementum recipiant.

Ex fine etiam vltimo & beatitudine noſtra, quam in hac vita adipiſci non poſſumus, ſed in altera demonſtratur animæ noſtræ immortalitas, quia cum omne ens naturale habeat finem, in cuius conſecutione quieſcat & delectetur; homo igitur qui omnium entium naturalium eſt res præcipua, non erit deterioris conditionis. Habebit ergo hũc finem quo fruatur, ſed nullus in corpore talis apparet finus, imo tota hominis vita eſt ſolicitudinibus & laboribus plena, & nullum animal ita ſolicitudine, timore, ac dolore concutitur , ſicut homo.

Adde etiam vitæ breuitatem, quæ omnia veram hominis durationem & finem verum non eſſe in hoc corpore, manifeſtè indicant.

Præterea beatitudo eſt ea in qua omne bonum & nullum malum inuenitur; eſt enim ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus. Deinde beatitudo debet eſſe certa; alioquin animus beati non eſſet quietus. Debet etiam eſſe firma & ſtabilis, ne ſit hominis mens anxia , & ſollicita ac in beatitudine nulla debet eſſe triſtitia nec dolor, pugnat enim eſſe beatum, & dolere; ac denique beatitudo debet eſſe per ſe ſufficiens, vt beatus nullo indigeat, neque pro ſe, neque pro ſuis. At nullum ex prædictis bonis aut carentia malorum poteſt contingere in hac vita, reſtat ergo vt ſit alia vita in qua homo hanc beatitudinem conſequatur.

Tertio, animę immortalitas oſtendi poteſt ex Dei prouidentia & gubernatione, quia cum ſint multi homines, qui cum bene & ſanctè viuant, ac toto ſtudio Deo famulentur & ſeruiant, in hac tamẽ vita grauiter ſunt afflicti, vi, tyrannide, & ſeruitute oppreſsi, calamitatibus, & malis quamplurimis vexati, omnia etiam aduerſa patienter ſuſtinentes: è contra verò cernimus multos improbos ac perditos homines, nefarios ac impios opibus affluere, in delitijs verſari, proſpere, & fæliciter vitam tranſigere. At cum Deus ſit iuſtiſsimus, ſi hominum animi immortales non ſunt, & vita alia futura non eſt, vbi ſint bonorum hominum præmia. & ſupplicia malorum; magna eſſet rerum confuſio & perturbatio, nec eſſet in Deo ſumma iuſtitia & ſapientia, ſi bonos ſine præmio, & malos abſque ſupplicio præermitteret; quod ſanè cum omni recta ratione pugnat.

Præterea,

Præterea quia hæc tria inter ſe ſunt valdè connexa & coniuncta Dei religio, Dei prouidentia, Animæ noſtræ immortalitas. Quiſquis vnum iſtorum tentarit labefactare, aliorum quoque fidem concutiet. Nam ſi animæ non ſint immortales, benè, aut ſecus factorum nulla ſunt præmia, nullæ pœnæ. Hæc enim omnia in decurſu præſentis æui permiſta & confuſa cernimus, vt nihil aliud ſit hominum vita, quàm merum latrocinium. Nulla eſt ergo Deo cura de nobis. Quod ſi nos non curat, quorſum à nobis coletur? vana & ſtulta perſuaſio fuerit religio Dei ac pietas. At nos tamen homines omnes, & nationes quantumcunque barbaras, & ab humanitatis inſtitutione alienas atque abhorrentes, animaduertimus adduci naturaliter ad religionem aliquam, laudare ac probare modeſtiam, moderationem, gratitudinem, pietatem, manſuetudinem, patientiam, æquitatem. Fieri ergo non poteſt quin hæc ſint bona, & contrarijs potiora, cuius rei nulla eſt ratio, ſi Deus non ſit ſpectator ac iudex. Teſtantur ergo nos illi curæ eſſe, & pietatis præmium alibi expectandum. Quod ſi illic eſt virtutis pretium, & hominis finis, anima profectò illic viuet, & retro idẽ valet: ſi anima illic viuet, finis hominis illic eſt. Finis enim ad vltimum & perfectiſsimum pertinet, qui ea de cauſa finis nominatur. Quod ſi plurimorum & ſapientiſsimorum hominum authoritatibus aliquid tribuimus præter tacitum illum humani generis conſenſum, habemus expreſſum alterum & manifeſtum: quandoquidem non ſolum doctis, & ab humanitate inſtructis nationibus, ſed feris & barbaris, vt Getis, Scythis, Indis, & in hunc nouum orbem tamdiu ſepoſitis & latentibus, perſuaſiſſimum eſt, animas hominum hinc in alia emigrare loca, digna ijs rebus quæ in vita geſſerint. Ex profeſſoribus autem ſapientiæ ignobiliſsimi, & qui in delicijs extremum bonorum ſuorum poſuerant, animam fecerunt mortalem ſcilicet ijdem illi qui religionem omnem, qui cultum & amicitiã Diuorum, qui prouidentiam, qui Diuos ipſos funditus extirpauerũt.

Quarto, ex varijs virtutibus & earum actionibus quæ perirent, & vitijs quæ contra ſequerentur: quia cum ſit naturale homini ſecundum virtutem viuere, ſublata de medio animæ immortalitate, nullus eſſet locus virtutibus temperantiæ, ſobrietati, frugalitati, virginitati, humilitati ac alijs virtutum functionibus, quæ omnia homines priuant huius vitæ voluptatibus & alijs etiam bonis, puta honore, diuitijs, pompa, faſtu, imperio, & poteſtate: nullus etiam eſſet qui vellet mortem pro Republica, Virtute, aut iuſtitia appetere, cum nullum inde bonum conſequatur. At è contra latiſsimus campus vitijs omnibus aperiretur, ſuperbiæ ſcilicet, ambitioni, vanę glorię, luxuriæ, gulæ, ebrietatibus, commeſſationibus, ac tunc verè ſequeretur illud Sardanapali epitaphium eius ſepulchro inſcriptum.

Ede,bibe,lude,post mortem nulla voluptas.

August. Vnde rectè Augustin.6.confess.ca.vltimo.si *animus*,inquit, *mortalis est, Epicurus in animo meo palmam habet*. Sequeretur etiam beatitudinem & finem vltimum hominis esse in hac vita, nempe vel in eius conseruatione, vel in bonorum ac voluptatum huius vitæ fruitione,ac plus minusve eadem esset beatitudo hominum ac iumentorum. Ac denique fieret impiorum hominum vitam esse beatiorem optimorum vita : nam virtus in labore exposita etiam ardua & difficilis;at contra vitium facile & molle & delectabile sensui.Si ergo alia vita non esset expectanda; quid obsecro vtilitatis esset tanto labore, sudore, ac difficultate acquisiuisse, & conseruasse virtutem ; si post mortem nihil aliud supereſt. Quare illud optimum & verissimum D.Pauli, Sancti & studiosi viri possent dicere, Miserabiliores essemus cunctis hominibus , si in hac vita tantum sperantes essemus.

Solet etiam animæ immortalitas demonstrari ex operatione & potentia spirituali , quia actus cognoscendi in nobis nonnulli sunt spirituales,hoc est, nec ex materia constantes,nec à materia subiectiuè dependentes ; ergo & potentia illos immediate alliciens spiritualis erit, & consequenter substantia vnde talis potentia effluxit . Assumptum probatur ex obiecto intellectus , quod est spirituale; cognoscit enim vniuersalia iudicatque de rebus immaterialibus, & ipsorum habet scientiam. Hoc etiam confirmatur ex voluntatis actibus, nam voluntatis operationes quamplurimæ spirituales sunt : vt sunt velle & nolle viuere eligere vel non eligere: quæ sunt supra omnem sensum, & supra omnem materiam,sed in his argumentis Philosophicis non oportet amplius immorari.

Ex dictis igitur apertè conficitur , animum esse immortalem , futuramque esse aliam vitam, vbi sit & fælicitas bonorum, & impiorum calamitas : ac vt recip at quisque debitam sibi mercedem. prout bene , vel male vixit in hoc sæculo Et quoniam alterius sæculi vita perpetuo est duratura,ideo tam præmia bonorum,quam malorum supplicia futura sunt sempiterna.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT XIII.

Concluſio prædictorum, & rationes quibus homo tenetur Deum colere, & illi omnino inſeruire.

EX his omnibus apertè conſtat vera & certa de primo & ſummo rerum principio doctrina. Primum, quod ſit vnus Deus rerum omnium author & conditor, qui cunctis rebus eſſe communicat, & conſeruat illud; quique in ſingulis operatur nutu & poteſtate ſua ita vt ipſo non conſeruante vniuerſa in nihilum reuertantur. Secundo certum eſt Deum ipſum rerum omnium curam & prouidentiam habere, ſuaque cura mundum regi & gubernari, & res vniuerſas, ad certos & propoſitos fines dirigi ab ipſo & ordinari. Tertiò conſtat Deum eſſe ſubſtantiam quandam ſpiritualem ſua natura & operatione perfectiſsimam, longeque ſublimiorem, quàm ab homine vllo intelligi aut cogitari queat, æternam, omnis principij expertem, & fine carentem, ipſamque eſſe principium perfectionum omnium creaturarum, quas in ſe continet gradu quodam multo nobiliore & præſtantiore; quoniam ipſa eſt omnis perfectionis ſumma & prima regula. Quare vitam habet & intelligentiam, & infinita ſapientia & conſilio pollet, vt clare cognoſcitur ex pulchritudine, perfectione, ordine, & concentu, quem in rebus omnibus impreſsit: inde etiam ſequitur, vt ſit omni iuſtitia, æquitate, miſericordia, benignitate, & bonitate pleniſſimus, ac denique ſummum & infinitum bonũ, fons & origo omnis perfectionis & bonitatis. *Dei proprietates.*

Quartò, claret ex dictis, quod cum Deus ſit ſummum & infinitum bonum, ſit etiam vt ſit vltimus rerum omnium finis, maxime hominis, in cuius poſſeſsione & adoptione hominis fælicitas ſita eſt, ne poſsit conquieſcere, donec ad hunc vltimum finem & ſummum bonum perueniat.

Quintò, cum in Dei adeptione, qui eſt vltimus hominis finis, ſit noſtra beatitudo, & hæc ſumma hominis fælicitas, ad quam adipiſcendam conditus eſt à Deo, in hac vita obtineri nequeat; fatendum eſt aliam poſt hanc futuram vitam, in qua perfectiſsimè Deo fruamur animamque noſtram eſſe immortalẽ, vt ſic iuſtis præmia, impijs verò ſupplicia ab ipſo Deo decernantur. Ex his manifeſtè ſtabiliendum eſt, hominem non eſſe ſuum, ſed Dei, humanamque naturam ex ipſa ſua conditione verum ac legitimum Dominum habere ſummum illud ac infinitum numen: quo etiam fit vt

Digitized by Google

Deus ab omnibus coli, adorari & amari ſuper omnia debeat. Quod ſi homines in officio eſſe velint, ita ſe ipſos inſtituere debere, vt tota eorum vita Dei cultui ſit conſecrata, ex Deo pendeat, & quaſi ex eius imperio & ductu ſuſpenſa ſit, idque plurimis cauſis: præcipuè vero quinque attingemus: quæ ſequuntur ex his quæ nuper diximus.

Cauſa cur Deus amandus.

Prima igitur cauſa ſiue titulus quę nos cogit Deum adorare, omniaque noſtra illi ſubijcere, ex ipſius diuinæ naturæ infinita perfectione & præſtantia inducitur, præſertim ſi cum noſtra natura comparetur, quę eſt tam infirma, vilis, ac puſilla. Nam ſi Philoſophi ſeruirutem hominum aduerſus alios homines poſſe eſſe naturalem ac iuſtam reſpectu nobilioris ac ſapiętioris, ac homini in omnibus excellenti naturaliter imperium & dominium deberi cenſuerunt, credentes tantam poſſe inueniri inter res ipſas creatas diſtantiam, vt aliæ alijs naturali iure ſubdantur: quanto hoc verius erit inter Deum & hominem: nam quantumcunque homo homini præſtet, non poteſt alia eſſe differentia, quam doctrinę, ſapientiæ, vel ingenij aut huiuſmodi accidentium; quæ inæqualitas quæcunque ſit illa finita tamen eſt, & intra eiuſdem naturæ terminos continetur: omnes enim & corpus ex eadem materia, & animam eiuſdem formæ habemus: ſed ſi conferamus hominem cum Deo, ſapientiam cum ſapientia, bonitatem cũ bonitate, potentiam cum potentia, naturam cum natura, non ſolum infinita eſt diſtantia, ſed etiam quicquid homo habet, à Deo habet, à ſe autem nihil; ideoque melius ac verius nihil habere, nihilque eſſe reſpectu Dei dicendus eſt. Quod ſi tota terra vniuerſo cælo comparata, quod eſt ens finitum; non aliter quam vnius puncti inſtar obtinet; quid erunt ſinguli homines reſpectu illius infinitatis & illius abyſsi, in quem innumerabilia eademque immenſa bona concurrunt.

Homo non ſui ipſius eſt, ſed Dei.

Secundus titulus, Cur homo potius ſit Dei, quam ſui ipſius, eumque amare & colere teneatur, in eo fundatur, quod ab illo conditus & creatus ſit. Nam inter homines ipſos nullum ius habẽdarum rerum iuſtius & grauius eſt, quã quod fundatur in rei productione, atque factione. *Quis plantat*
1. Cor. 19. *vineam* (ait Apoſt. 1. Cor. 9. *& de fructu eius non edit?* ſic qui domum ædificat, qui arcam ligneam aut opus aliquod ſuis manibus conficit, eius operis idẽ author omni iure ac lege dominus eſt. Hoc autem multo magis locum habet in Deo, quoniam hominis artis efficientia nihil aliud poſſunt quam externam formam & quaſi faciem rebus inducere, naturam autem ipſam ſiue ferri ſiue ligni, nec producere, nec attingere quidem poſſunt. Deus autem vſque ad vltimum extremumque eſſentiæ gradum ſua vi & virtute pertingit: quare optime ſcriptura hoc præcipuè titulo omnium dominatũ
Pſal. 23. Deo tribuit; ſic enim Pſal. 23. legimus, *Domini eſt terra, & plenitudo eius, ipſius eſt mare,* (& quaſi huius ratio reddatur) *& ipſe fecit illud, & aridam fundauerũt*

manus

Digitized by Google

manus eius. Vnde optimè Bernard. de quadruplici debito: *Ecce*, inquit, *in ianuis est qui fecit cælum, & terram: & creator tuus est, tu creatura; tu seruus, ille Dominus; tu figmẽtum, ille figulus: totum ergo quod es, illi debes, à quo totũ habes, illi præcipuè Domino, qui & te fecit, & benefecit tibi, qui tibi ministrat syderum cursus, aëris temperiem, fœcũditatẽ terræ, fructuũ vbertatẽ. Huic reuera totis medullis, totis viribus seruiendũ, ne forte indignationis oculo te respiciat, & despiciat, & conterat in æternũ.*

Ex hac etiam causa siue titulo deducitur tertius quo astringimur Deo obsequium præstare, *Non solum*, vt inquit Bernardus, *quia fecit nos, sed quia & benefecit nobis, suaq; prouidentia in vltimum finem nostrum direxit & ordinauit*: vt enim nos propter seipsum, sic omnia propter nos cõdita sunt: quidquid enim est in terra, in aquis, in aëre, in igne, imò in sphæris cęlestibus, id omne in obsequium nostrum creatum est: Omnes enim creaturæ homini ministrant, cui constituto super opera manuum Dei, omnia sub pedibus subijciuntur: homini frondes & fructus producũt arbores, illi terra gignit aurum, argentum & alia vsibus humanis commoda, mineralia; illi fluit & refluit mare, pisces varios generat, vela naueſque portat; homini scaturiũt fontes labuntur flumina, illi oues, boues, & pecora campi pascuntur, pelleſque, lanas, lac, & butyrum proferunt. Ac denique (vt prætermittam cœleſtem orbem, in quo Luna, Sol, & stellæ, cui lucent, nisi homini? in cuius vsum suas in hæc inferiora mittunt influentias; (nihil in aqua, terra, & aëre est, mouetur, aut viuit, quod non aut pascit aut recreat, aut medetur homini Ita vt totus hic mundus inferior, non sit aliud quàm penuarium, viridarium, & pharmacopolium humanæ naturæ. *Omnia propter nos condita.*

Quarta causa huius seruitutis ex hominis fine promanat: nam quęcunque res propter alteram facta ad eamque ordinata, eam illi subiectã, ac veluti mancipatam esse oportet: quod ex naturali rerum ordinatione intelligere licet, quæ sic nexæ sunt, vt inferiores & imperfectiores nobiliorum ac meliorum gratia conditæ sint, eisque ad vsus subiectæ. Vnde plantæ & cętera vegetabilia facta sunt propter animalia, illis enim liberè vescuntur, suorumque vsibus seruiunt; animalia verò propter hominis vtilitatem, alia ad sustẽtationem, alia ad delectationem, alia denique in varia commoda & fines humanos, quæ homini obediunt & subduntur. Nã & boues terram nobis nulla sua vtilitate arant equi vero (vt alia nunc omittam) modo oneribus ferendis, modo cursu, modo passu nobis deseruiunt. Cum igitur humana natura ad ipsum Deum sit ordinata, nec alium habeat, nec habere possit finem; oportet vt animalium exemplo ac obedientia discamus, quam nos Deo obedientes ac subditos esse oporteat. *Homo ad Deum ordinatus.*

Quintus titulus seruitutis isque maximus, ducitur ex præmio quod Dei cultoribus paratum est apud ipsum Deum, finem nostrum; id autem est post hanc vitam, æterna & immortalis gloria; & è contra, illum non reue- *Hominis post vitam præmium.*

rentibus

rentibus æternum ſupplicium. Gloriam vero hanc æternã, non alia ratione adipiſci poſſumus, vitareque prædictam pœnam, quam ſi nos totos Domino Deo veriſsimè dedamus, & merito quidem, quia infinitum illud præmium infinito etiam labore dignum fuerit.

Quare cum tot tantæque cauſæ concurrant: ſi res debitè expendatur, magnam quãdam ac potius immenſam obligationis ſummam confici, nemo eſt qui non videat: cui obligationi non aliter ſatisfieri poterit, quam niſi quicquid ſumus, quicquid valemus, quicquid habemus, vni Deo offeramus, in ipſiuſque poteſtate ſemper eſſe velimus, & ad diuini beneplaciti arbitrium noſtra ſtudia, actiones, & cogitationes aſsiduè conuertamus, ac ab eo dirigi gaudeamus. Quæ cum ita eſſe debeant; culpa eius erit pluſquã infinito ſupplicio digna, qui ſui iuris eſſe velit, atque ex voluntate ſua, non ex voluntate Dei, vitam ſuam, actioneſque gubernare; ac denique Dei oblitus ſibi ſeruiat acper effrenatam libertatem pullo onagri ſimilis, audenter vagus per ſyluam ſuorum deſideriorum curtat, actioneſque ſuas ad ſe ipſum referat.

Huic igitur hominum omnium debito tam grandi, & alij ſimiliter obligationibus altioribus , quibus Deo aſtringuntur (quæ nunc à nobis ideo prætermittuntur; quia non niſi à diuina luce illuſtratis cognoſcũtur) quantum eſt ex parte ſua, homines ſatisfaciunt, ſi ſe totos Dei cultui & obſequia offerant. Hoc ergo efficitur per Religionem Chriſtianam, & per ſuſceptionem Baptiſmi, in quo Chriſtiani promiſsione per iuramentum confirmata à Deo obligantur, ſtrictiſsimoque vinculo illi fœderantur. Cuius promiſsionis ſeu fœderis duæ ſunt partes, altera qua mundũ mundique præmia à nobis abdicari profitemur: altera qua vni Deo nos dicamus: ac vt vno verbo dicam, Religio Chriſtiana Deo donat vitam, donat opera omnia vitæ, donat ſtudia, labores, exercitationes, & denique quod eſt omniũ maximum, ipſam dominam voluntatẽ, qua tradita, totus homo traditur.

CAPVT XIV.

Breuis forma proponendi Gentibus Sanctum Euangelium.

EX omnibus igitur hactenus commoratis, colligi poteſt breuis inſtructio & forma prædicandi Gentibus Euangelium. Primo præmiſſo exordio ſecundum temporis, loci aut perſonarum circumſtantias, vel à fine noſtri aduentus, referendo cauſas quæ impulerunt, vt à longinquis nationibus tantis periculis & laboribus vexati venerimus, ſolum propter Dei gloriam,

Digitized by Google

gloriam, & ſuæ æternæ ſalutis cauſa, non quærentes quæ noſtra ſunt, ſed ipſorum tantummodo ſalutem, liberationem ac vitam, & vt Deum creatorem ſuum agnoſcant, illiq́ue debitum famulatum & obſequiū pręſtent. Præmiſſo hoc vel ſimili exordio tria tractanda ſunt. Primum ſpectabit ad Dei cognitionem, illam ſcilicet quam lumine naturali homines poſſunt attingere: ſumentes initium à creatione, prouidentia, gubernatione, perfectionibuſque diuinis, docentes quæ animę noſtrę immortalem naturā, & finem eius vltimum ſpectant, obiterq́ue errores contrarios reijciendo. Ad ſecundum verò caput ſpectabit, titulos ſiue cauſas expendere, quibus Deum aſtringimur amare, & inſeruire, ac cultum debitum exhibere. Ad tertium tandem, inueſtigare qualis debeat eſſe hic cultus, quo Deus ipſe ſummus colendus ſit ab homine, oſtendętes hunc tantum eſſe apud Chriſtianam Religionem, hancq́ue eſſe veram, certiſsimam & Deo gratam: quę tria ſequentibus veritatibus breuiter complectemur.

Prima veritas, Hominem à Deo fuiſſe conditum, vt in Deo conquieſcat, qui finis eſt cui conditus eſt homo, & in eo ſitam eſſe eius beatitudinem, demonſtrabimus, & quod anima hominis immortalis ſit, efficiq́ue beata non poſsit rebus iſtis ſub lunaribus & caducis: neque etiam ea immortalia reddent ipſam beatam, quę in ſe beatitudinem non habent. Condidit igitur Deus hominem non propter ſuperiora, quę illo non indigent: nec propter inferiora, quod eſſet indignum: nihil ergo inter hominem & authorem ſuum eſt interpoſitum. Creatus eſt igitur homo propter ſe ipſum, vt à ſolo conditore ſuo bonum omne ipſius & beatitudo dependeret. Quocirca ſolus Deus, qui ſolus implet mentis noſtræ limites, & excedit, ipſe animam noſtram poteſt beare, qui eſt beatiſsimus, qui immortalis, qui infinitus, qui quam beatitudinem habet ex ſe ipſo habet, non natus aliunde: & communicare poteſt, nec communicans deperdit. Et in omni peregrinatione, quaſiq́ue exilio reditus in patriam dulciſsimus eſt atque optabilis, eo magis ſi moleſta ſit peregrinatio & turbulenta, vel exilium turpe & difficile, patria autem & quieta & ſuauis. Animi noſtri in hanc vitam ſeu in peregrinationem & exilium à Deo egreſsi, quam multa perferunt grauia, iniqua, laborioſa, acerba, & dignitate ſua indigniſsima? vt Philoſophorum quidam non iniuria corpus hoc vincula & carcerem animi nuncuparint. In Deo autem quieta omnia, pulcherrima, beatiſſima pluſquam poſſ mus non eloqui modo, verum etiam optare. Illuc ergo cupit animus mirè reuerti, & ſuſpirat, & clamat. Sed interdum non poteſt diſertè quæ ſentit proferre, neque ſe ipſum intelligere, obrutus dē-ſiſsimis tenebris ignorantiæ.

Homo à Deo conditus, vt in Deo quieſcat.

Corpus animi carcer.

Secunda veritas, In mundo vnum eſſe Deum, qui tantus & tam magnus eſt, vt nihil illo maius poſsit cogitari, & quod ille ſummus eſt condi-

Vnus in mūdo Deus.

tor, mundique huius gubernator, cuius beneficijs & prouidentia sustentatur: vt satis in superioribus diximus.

Deum amare homo cogitur.

Tertia veritas, quæ ex prȩcedenti optime concluditur, infinitum continet debitum ac obligationem; qua homines supremum hunc Deum amare, colere, venerari, cuius magnitudo non potest comprehendi, & cuius beneficia sunt innumerabilia, astringuntur; ac cultu aliquo religionis qui gratus sit illius purissimis oculis, & celsitudini dignitatis, quo conformis honorari, vt breui etiam circumscriptione anteriori capite demõstrauimus.

Quarta Veritas, quæ consequenter præcedentibus adiungitur est, necessario debere in hoc mundo esse aliquem reuerentiæ & religionis modũ, quo ipse debite ac legitimè colatur, iuxta suæ maiestatis magnitudinem. Ex quibus etiam fit necessario debere esse religionem certam & veram qua Deus colatur ac honoretur. Restat igitur, vt diligenter inquiramus quæ sit hæc vera religio & vbi sit hic verus Dei cultus.

Quinta veritas, hic cultus Deo debitus & cætera omnia, quæ ad veram Religionem spectant, necessario debent esse à Deo hominibus reuelata. Nam cognitio Dei, ritus & cæremoniæ quibus Deus ipse ab homine colẽdus est, quo res est præstantior & excellentior cęteris humanæ vitę actionibus, eo cognitionem disciplinamque requirit sublimiorem ac certiorẽ, cum sit radix & fundamentum totius humanę vitę: quare hęc cognitio & doctrina debet esse certissima, firmissima, & infallibilis veritatis. Quare etiam oportet vt huius religionis doctrina & aucta, & reuelata sit à Deo ipso, qui est summa veritas, & in quo nec vllus error nec fallitas vlla inueniri potest.

Homo non est frustra conditus.

Neque enim credendum est nobilissimam creaturam à Deo in terris formatam, qualis est homo, ad ipsum Deum tanquam in vltimum finem ordinatum, cuius vsibus omnia deseruiunt, frustra esse creatam, & absque vllo medio certo ad vltimum suum finem perueniendi. Ad prouidentiam igitur Dei spectat, qui hominem ad se ordinauit, legem prȩscribere qua certo tendat in hunc finem, atque per se, vel per suorum ministrorum ora doctrinam Religionis certam reuelare, hoc est quicquid credendum, agẽdum & sperandum nobis est, modum quoque & rationem quibus illum honorare, colere eique inseruire debemus. Maximè cum intellectus humanus passionibus sit subiectus, ac originalis peccati tenebris obscuratus multisque implicatus erroribus, necesse est his rebus impediri, quo minus in perspiciẽda & diiudicanda veritate perfectus sit. Quare nulla est humana sapientia sufficiens ad perfectam veritatis notitiam assequendam, quoniam mens hominis cum fragili corpore colligata, & tenebroso domicilio inclusa veritatem perspicere clare non potest; cuius cognitio potius diui-

næ

Digitized by Google

næ naturæ eſt quam hominis. Quare eam aſſequi non poſſmus niſi addiſcendo & audiendo ab eoqui ſolus ſcire poteſt & docere, vnde neceſſe fuit omnes Philoſophorum aliorumque hominum ſectas & opiniones de Deo alienas eſſe à veritate nec vllum fundamentum, firmitatẽ, aut certitudinem poſſe habere , quæ nullis diuinarum vocũ fulciuntur oraculis: cuius etiam argumentum eſt; Nam cum ſit cognitio vltimi noſtri finis & menſura & regula, ſecundum quam omnes actiones noſtrę in Deum ſunt dirigendæ, circa modum ad eum perueniendi infinitifere exortiſunt errores: vt in initio huius tractatus attigimus : idemque fere inueniemus in cultu & ſacrificio Deo exhibendo . Deus enim non deſiderat victimam, neque muti animalis ſacrificium, neque verbenis opus habet, neque fibris, neque ceſpitibus, & multo minus humano ſanguine: quę ſunt vtique vaniſsima, ſed ijs præcipuè quæ de intimo corde proferuntur, illi ſacrificiũ eſt integritas animi, patientia, fides, innocentia, caſtitas, abſtinentia: donũ eſt hymnus & laus . hic eſt veriſsimus ritus, hæc illa lex Dei (vt inquit Cicero) præclara & diuina, ſemperque recta & honeſta iubet, vetat praua & turpia, cui parentem ſanctiſsimæ ac certiſsimæ legi iuſtè ac legitimè neceſſe eſt viuere.

In Chriſtiana religione verus Dei cultus eſt.

Sexta veritas, Chriſtianam Religionem eſſe illam in qua verus Dei cultus, vera Dei cognitio inuenitur, quod manifeſtè probatur ; quia illa eſt vera Religio in q̃ a reperiuntur omnes excellentię ſpectantes ad veram perfectamque Religionem, cuiuſmodi eſt Chriſtiana religio . Nam ſi breuiter illam deſcribamus, illam merito appellamus religionẽ Chriſti, cuius author eſt ineffabilis veritatis, ſingularis ſanctitatis, quæ multo ante fuit à ſanctiſsimis viris prædicta, quæ nihil contra bonos mores, & rectam rationem continet, ſed mirabiliter confert ad vitam rectè inſtituendam, cum ſit ſummæ ſanctitatis, integritatis, & efficaciæ, quæ in ſui propagatione diuinitus probata fuit, & innumeris ac veris miraculis confirmata, quæ mirabiliter inter innumeras Gentilium, Iudæorum, & Hæreticorum perſecutiones illæſa permanſit, & incredibiliter creuit , pro cuius confeſſione ac defenſione infinitus hominum numerus cuiuſcunque generis, ætatis, & ſexus, ac conditionis tam alacriter mortem ſubijt : cuius perſecutores tam grauibus ſupplicijs mulctati ſunt: cuius ſanctitati & integritati ipſimet aduerſarij vel inuiti perhibere teſtimonium coacti ſunt. Quã denique qui recipiebant ſuper naturæ ordinem ad illam ſe varijs illuſtrationibus affici & allici ſentiebant: quamque complexi ſunt tot viri ſanctitate, ſapientia, doctrina , & omni virtutum genere clariſsimi: ſed doctrina noſtræ fidei eſt huiuſmodi, vt patet diſcurrenti per motiua quæ ſupra adduximus, & per notas Eccleſiæ Catholicæ , de quibus lib. 8. contra Hęreticos egimus, Videnda ſunt etiam ea, quæ propè finem tractatus de

credibilitate noſtræ fidei attigimus. Omnia igitur motiua prædicta expẽdenda ſunt, in huius veritatis confirmatione, nempe Religionem Chriſtianam fidemque noſtram, eſſe à Deo, ipſamque ſolam eſſe veram, & perfectiſsimam Religionem.

Peractis his, ac pro dignitate argumenti expenſis, ſi Indefideles diuino illuſtrati lumine, huic veritati aſſentiantur, velintque fidei noſtræ myſteria pernoſcere, atque ad eiuſdem fidei veritatem conuerti: tunc edocendi erunt circa religionem Chriſtianam, ſeruata forma Catechiſmi à nobis ſecundo tomo pro Infidelibus præſcribenda.

CAPVT XV.

Breuis conuincendi Paganos formula ex Lactantio Firmiano deſumpta.

PLacuit hic breuiter pro Ethnicorum conuerſione Lactantij Firmiani diſputationem breuiſsimam, & quaſi ſuorum operum appendicem adducere, qua ipſe lib. 7. cap. 4. 5. & 6. ea verborum elegantia qua ſolet proponit.

Quare homo creatus ſit corpore fragili, & capax ſit rationis.

Quidquid factum eſt in vſum aliquem factum eſt.

Nihil eſt vt opinor quod ſit propter ſe ipſum factum: ſed quicquid omnino fit; ad vſum aliquem fieri neceſſe eſt. Quis eſt enim tam ineptus vel tam otioſus vt aggrediatur aliquid facere fruſtra: ex quo nullam vtilitatem, nullum commodum ſperet? qui domum ædificauit, non ideo tantum ædificauit vt domus ſit, ſed vt in ea poſsit habitari: qui nauem fabricatur, non ideo inſumit operam, vt tantum nauis appareat, ſed vt in ea nauigetur. Item qui vas aliquod inſtituit, aut format, non ideo id facit, vt tantum feciſſe videatur, ſed vt vas illud effectum capiat aliquod neceſſarium. Similiter cætera quæcunque fiunt, non vtique in ſuperuacuum, ſed ad vſus aliquos vtiles laborantur. Mundus igitur à Deo factus eſt; non vtique propter ipſum mundum; neque enim aut calore Solis, aut Lunæ lumine, aut aſpiratione ventorum, aut humore imbrium, aut alimonia frugum, cũ ſenſu careat, indiget.

Sed ne illud quidem dici poteſt, quod Deus propter ſe ipſum fecerit mundum, quoniam poteſt eſſe ſine mundo, ſicut fuit antea, & ijs omnibus quæ in eo ſunt, quæque generantur, Deus ipſe non vtitur. Apparet ergo, animantium cauſa mundum eſſe conſtructum; quoniam rebus ijs quibus conſtat animantes fruuntur: quę vt viuere, vt conſtare poſſent, omnia his neceſſaria temporibus certis ſubminiſtrantur. Rurſum cæteras animantes hominis

Digitized by Googl

hominis causa esse fictas, ex eo clarum est, quod homini seruiunt, & tutelæ eius atque vsibus data sunt: Quoniam siue terrenæ sint siue aquatiles, non sentiunt mundi rationem sicut homo. Magna igitur, & recta, & admirabilis est vis, & ratio, atque potestas hominis, propter quem mundum ipsum, & vniuersa quæcunque sunt Deus fecit: tantumque illi honoris habuit, vt eum præficeret vniuersis, quoniam solus poterat Dei opera mirari. Optime igitur Asclepiades de prouidentia summi Dei differens; atque ideo, inquit, merito quis arbitretur proximum sibi locum diuinā prouidentiam dedisse ei, qui potuerit intelligere ordinationem suam. Nam Sol iste est, quis eum videt ita, vt intelligat quia Sol est. & quantum gratiæ afferat cæteris institutis? hoc cœlum est, quis id suspicit? terra hæc, quis eam colit? hoc pelagus, quis nauigat? hic ignis est, quis eo vtitur? Instituit ergo summus Deus non propter se, quia nullo eget, sed propter hominem qui his congruenter vteretur.

Reddamus nunc rationem, quare hominem ipsum fecerit. Sicut ergo mundum non propter se Deus fecit, quia commodis eius non indiget, sed propter hominem qui eo vtitur: ita ipsum hominem propter se. Quæ vtilitas Deo in homine, inquit Epicurus, vt eum propter se faceret? scilicet vt esset qui opera eius intelligeret, qui prouidentiam disponendi, rationem faciendi, virtutem consummandi, & sensu admirari, & ore proloqui posset. Quorum omnium summa hæc est vt Deum colat. *Deus hominē propter se condidit.*

Is eum colit, qui hæc intelligit: is artificem omnium rerum, is verum Patrem suum debita veneratione prosequitur; qui virtutem maiestatis eius de suorum operum inuentione, inceptione, perfectione metitur. Quod planius argumentum proferri potest, & mundum hominis, & hominem sua causa Deum fecisse, quam quod ex omnibus animalibus solus ita formatus est, vt oculi eius ad cœlum directi, facies ad Deum spectans, vultus cum suo parente communis sit; vt videatur hominem Deus, quasi porrecta manu eleuatum ex humo, ad contemplationem sui excitasse. Quid ergo inquit, cultus hominis Deo confert beato, & nulla re indigenti? vel si tantum honoris homini habuit, vt ipsius causa mundum fabricaret, vt instrueret eum sapientia, vt Dominum viuentium faceret, eumque diligeret tanquam filium; cur mortalem fragilemque constituit? cur omnibus malis quem diligebat obiecit? cum oporteret & beatum esse hominem, tanquam coniunctum & proximum Deo, & perpetuum, sicut est ipse, ad quē colendum & contemplandum figuratus est.

Cum posset semper spiritibus suis immortalibus innumerabiles animas procreare, sicut Angelos genuit, quibus immortalitas sine vllo malorum periculo ac metu constat: excogitauit tamen inenarrabile opus, quemadmodum infinitam multitudinem crearet animarum, quas primo

fragilibus & imbecillibus corporibus illigatas, constitueret inter bonum malumque medias, vt constantibus ex vtrisque naturis virtutem proponeret, ne immortalitatem delicatè assequerentur, ac molliter, sed ad æternæ vitæ ineffabile præmium summa cum difficultate ac magnis laboribus peruenirent. Ergo vt eas grauibus & nexilibus membris indueret, quoniam consistere in medio inani non poterant, ponderibus & grauitate corporis deorsum premente sedem illis ac domicilium primo colendum esse decreuit. Itaque ineffabili virtute, & potentia præclara mundi opera molitus est, suspensis in altitudinem leuibus elementis, & grauibus in ima depressis: & cœlestia formauit & terrena constituit; non est necesse nunc exequi singula. Lumina igitur posuit in cœlo quorum moderationes, & claritates, & motus aptissimè ad vtilitates viuentium temperauit. Terræ autem, quam sedem voluit esse, fęcunditatem varia gignendi ac proferendi dedit, vt vbertate frugum & herbarum viuentium pro natura & vsu cuique generi alimoniam administraret. Tum perfectis omnibus quæ ad conditionem mundi pertinebant, hominem finxit ex ipsa terra, quàm illi à principio in habitaculum præparauit: id est spiritum suum terreno corpore induit, & inuoluit, vt & compactus ex rebus diuersis, ac repugnantibus, bonum ac malum caperet, & sicut terra ipsa fœcunda est ad fruges pariendas, ita corpus hominis, quod assumptum è terra generandi copiam facultatemque procreandæ sobolis accepit: vt quoniam fragili materia formatus, in æternum manere non poterat, peracto temporalis vitæ spatio cederet, & illud quod fragile atque imbecillũ gerebat, perpetua successione renouaret.

Mundi creatio.

Hominis creatio

Curigitur eum mortalem finxit, & fragilem, cum illius causa mundum ædificasset? Primum vt infinita vis animarum gigneretur, omnemque terram multitudine oppelleret: deinde vt proponeret homini virtutem, id est tolerantiam laborum ac malorum, per quam posset præmium immortalitatis adipisci. Nam quia homo ex duabus rebus constat, corpore atque anima; quorum alterum terrenum est, alterum cęleste, duæ vitæ homini attributæ sunt: vna temporalis quæ corpori assignatur, altera sempiterna, quæ animæ subiacet: illam nascendo accipimus, hanc laborando assequimur: ne immortalitas homini (vt ante diximus) sine vlla difficultate constaret. Illa terrena est, sicut corpus, & ideo finitur. Hæc vero cælestis sicut anima, & ideo terminum non habet. Illam primam nescientes accepimus: hanc secundam scientes. virtuti enim non naturæ datur; quia voluit nos Deus vitam nobis in vita comparare: Idcirco hanc præsentem dedit. vt illam veram & perpetuam, aut vitijs amittamus, aut virtute mereamur. In hac corporali non est summum bonum: quoniam sicut necessitate diuina nobis data est, ita rursus diuina necessitate soluitur. Ita quod finem habet,

habet, ſummum bonum non habet. In illa vero ſpiritali, quam per nos ipſi acquirimus ſummum bonum continetur: quia nec malum poteſt habere, nec finem: cuius rei argumentum natura & ratio corporis præbet. Cætera namque animalia in humum vergunt, quia terrena ſunt, nec capiunt immortalitatem quæ de cœlo eſt. Homo autem rectus in cœlum ſpectat quia propoſita eſt illi immortalitas: nec tamen venit niſi tribuatur homini à Deo. Nam nihil intereſſet inter iuſtum & iniuſtum: ſiquidē omnis homo natus immortalis fieret. Ergo immortalitas non ſequela naturæ, ſed merces præmiumque virtutis eſt.

Denique homo non ſimul ac natus eſt, rectus ingreditur, ſed quadrupes primo, quia ratio corporis, & huius præſentis vitæ, cōmunis eſt nobis cum brutis animantibus: poſt deinde confirmatis viribus erigitur, & lingua eius in eloquium ſoluitur, & mutum animal eſſe deſinit. Quæ ratio docet, mortalem naſci hominem, poſtea vero immortalē fieri, cum cœperit ex Deo viuere, id eſt iuſtitiam ſequi quæ continetur in Dei cultu, cum excitauerit hominem Deus ad aſpectum cæli, ac ſui. Quod tum fit cū homo cæleſti lauacro purificatus exponit infantiam, cum omni labe vitæ prioris, & incremento diuini vigoris accepto, fit homo perfectus & plenus Ergo quia virtutem propoſuit homini Deus, licet anima & corpus conſociata ſint, tamē cōtraria ſunt, & impugnāt inuicē. Animi bona mala ſunt corporis id eſt opū fuga, voluptatū interdictio, doloris mortiſque cōtemptus. Item corporis bona mala ſunt animi, hoc eſt cupiditas & libido, quibus opes appetuntur ac ſuauitates variarum voluptatū, quibus enervatus animus extinguitur.

Ideo neceſſe, eſt iuſtū & ſapientē in omnibus malis eſſe; quoniā malorū victrix eſt fortitudo: iniuſtos autē in diuitijs, in honore, in poteſtate: hæc enim corporalia & terrena ſunt. Illi autem terrenā vitā agunt, nec aſſequi immortalitatē queūt, quia ſe voluptatibus dediderunt, quæ ſunt ſummæ virtutis inimicæ. Itaque vita hæc temporalis illi æternæ debet eſſe ſubiecta, ſicut corpus animæ.

Quiſquis ergo animæ vitā maluerit; vitā corporis contēnat neceſſe eſt: nec aliter eniti ad ſummū bonū poterit, niſi quę ſunt ima deſpexerit. Qui autē corporis vitā fuerit amplexus, & cupiditates ſuas in terrā deiecerit, illā ſuperiorē vitā conſequi nō poteſt. Sed qui mauult bene viuere in ęternū male viuet ad tēpus, & afficietur omnibus moleſtijs, & laboribus, quā diu fuerit in terra, vt habeat diuinū ſolatiū: & qui maluerit bene viuere ad tēpus, malè viuet in æternū: dānabitur enim ſentētia Dei ad pænā æternā, quia cæleſtibus bonis terrena propoſuit. Propterea igitur coli ſe Deus expetit & honorari ab homine tanquā Pater, vt virtutem ac ſapientiam teneat, quæ ſola immortalitatē parit. Nam quia nullus alius donare præter

ipſum

ipſum eam poteſt, quia ſolus poſsidet pietatem hominis qui Deum honorauerit, hoc afficietur præmio, vt in ęternum ſit beatus, ſitque apud Deum, & cum Deo ſemper. Nunc autem cum homo & ſapientia ſit inſtructus, vt ſciat; & corpore, vt ſentiat: vtrumque pariter in hac vita Deus eſſe voluit, vt ratio virtutis ſapientiæque conſtaret. Poſuit itaque hominem inter vtrumque medium, vt haberet licentiam vel boni, vel mali ſequendi. Sed malo admiſcuit apparentia quædam bona, id eſt varias & delectabiles ſuauitates, vt illarum illecebris hominem duceret ad latens malum. Bono autem admiſcuit apparentia quędam mala, id eſt ærumnas, & miſerias, & labores, quorum aſperitate & moleſtia offenſus animus refugeret à bono latenti.

Hic ergo ſapiẽtiæ officium deſideratur, vt plus mente videamus, quam corpore: quod pauci admodum facere poſſunt: quia & virtus difficilis eſt ac rara, & voluptas communis ac publica: ita neceſſe eſt ſapiẽtem proſtulto haberi, qui dum appetit bona, quæ non cernuntur dimittit è manibus quæ videntur, & dum vitat mala quę non aſpiciuntur, incurrit in mala quæ ante oculos ſunt. Quod accidit nobis cum neque cruciatum neque mortem pro fide recuſamus, quando ad ſummum nefas compellimur, vt prodita fide, atque abnegato Deo vero, Dijs mortuis mortiferiſque libemus. Hæc ratio eſt cur hominem Deus & mortalem fecerit, & malis ſubiecerit, licet ipſius cauſa mundum ędificaſſet; ſcilicet vt virtutem caperet, & ei virtus ſua immortalitatem daret. Virtus autem, ſicut oſtendimus, veri Dei cultus eſt.

CAPVT XVI.

Breuior prædictorum ſumma ex eodem Lactantio.

HAnc totam rationem breui circumſcriptione ſignemus. Idcirco mũdus factus eſt vt naſcamur: ideo naſcimur vt agnoſcamus factorem mundi, ac noſtri Deum; ideo agnoſcimus vt colamus: ideo colimus vt immortalitatem pro laborum mercede capiamus, quoniam maximis laboribus cultus Dei conſtat: ideo præmio immortalitatis afficimur, vt ſimiles Angelis effecti, ſummo Patri ac Domino in perpetuum ſeruiamus, & ſimus ęternum Deo regnum. Hæc ſumma rerum eſt, hoc arcanum Dei, hoc myſterium mũdi; à quo ſunt alieni qui ſectantes præſentem voluptatem terreſtribus & fragilibus ſe bonis addixerunt, & animas ad cæleſtia genitas, ſuauitatibus mortiferis, tanquam luto cænoue demerſerunt. Quæramus nunc

Digitized by Google

nunc viciſsim An in cultu Deorum vlla ratio ſubſiſtat, qui ſi multi ſunt, ſi ideo tantum ab hominibus coluntur, vt illis præſtent opes, victorias, honores, & quę alia nõ niſi ad præſens valent, ſi ſine cauſa gignũtur, ſi in hominibus procreandis prouidentia nulla verſatur, ſi caſu nobiſmetipſis, ac voluptatis noſtræ gratia naſcimur, ſi nihil poſt mortem ſumus: quid poteſt eſſe tam ſuperuacuum, tam inane, tam vanum, quam humana res eſt, quam mundus ipſe? qui cum ſit incredibili magnitudine, tam mirabili ratione conſtructus, tamen rebus ineptis vacet. Cur enim ventorum ſpiritus citent nubes, cur emicent fulgura? tonitrua mugiant? imbres cadant? vt fruges terra producat. Cur varios fætus alat? cur denique omnis natura rerum laboret, ne quid deſit earum rerum quibus vita hominis ſuſtinetur? ſi eſt inanis, ſi ad nihilum interimus, ſi nihil eſt in nobis magis emolumenti Deo? Quod ſi eſt dictu nefas, nec putandum eſt fieri poſſe vt non ob aliquam maximam rationem, fuerit conſtitutum, quod videas maxima ratione conſtare: quæ poteſt eſſe ratio in his erroribus prauarum religionum, & in hac perſuaſione Philoſophorum, qua putant animas interire? profecto nulla. Hactenus Lactantius.

CAPVT XVII.

Formula alia ex Hieronymo Sauanarola pro demonſtranda aduerſus Gentes fidei Catholicæ veritate.

HIeronymus Sauanarola acutè ſatis & eruditè, præcipuè in tractatu de triumpho Crucis, & alibi ſæpe, vt plurimum à naturalibus principijs initium ſumens, gradatim ad myſteriorum fidei noſtræ confirmationem conſcendit: Ex quo nos breuitati conſulentes, Epilogum ſiue argumentorum concluſionem quandam ab ipſo ad finem operis ſui adiectam, ſelegimus: quæ vt clarius intelligantur, paucula ex eodem authore præmittenda duximus. Oportet, inquit ipſe cap. 1. nos ad cognitionem inuiſibilium per viſibilia deuenire, omnis enim noſtra cognitio incipit à ſenſu. Colligentes igitur Philoſophi præ oculis vniuerſum: cœlum ſcilicet & ornatum eorum, atque influxum, nec non elementorum proprietates, actiones mixtioneſque eorum multimodas, compoſitarum rerum varietates, motus & proprias paſsiones, mirabilem denique ordinem, & mundi huius viſibilis magnitudinem & pulchritudinem, ad inuiſibilia ſuſpicienda mentis aciem erexerunt. Quibus inuentis, eorum naturas & pro-

by Google

prietates,qualitercunque potuerunt, inueſtigare conati ſunt. Sicuti ergo ipſi Philoſophi,res naturales eſſe opera Dei cognouerunt,per quæ in eius virtutis & gloriæ cognitionem peruenirí poteſt: ita quæ fiunt in Eccleſia Chriſti,ſenſibus & ratione perceptibilia,oſtendere volumus eſſe eiuſdem opera Dei,per quæ ad notitiam maieſtatis & gloriæ Ieſu Chriſti,qui nobis inuiſibilis eſt,peruenire poſſumus. Quemadmodum igitur omnia, quæ Deus fecit in vniuerſo, Philoſophi aggregauerunt; oportet quoque nos colligere quæcunque Chriſtus in mundo operatus eſt . Et ſicut ex mirisnaturæ operibus Philoſophi coacti ſunt confiteri Deum eſſe primam omnium cauſam,& opus naturæ eſſe opus intelligentiæ non errantis , hoc eſt eſt Dei: ita ex admirandis Chriſti operibus oſtendere volumus eundem Chriſtum crucifixum eſſe,primam omnium cauſam,& ipſius operationes eſſe Dei operationes,qui errare non poteſt; nec tamen ideo aſſerere volumus nos ob has rationes credere. Neque enim harum argumentationum virtute,Chriſtiana mens ad credendum impellitur . Alioquin de huiuſmodi rebus fides,ſed opinio haberetur: virtute autem hæc credimus luminis ex Deo nobis ſupernaturaliter infuſi. Deinde his rationibus fidelium animos alacriores reddimus & confirmamus; incredulis aduerſarijs demonſtrantes,fidem à nobis non leuiter,& inaniter,ſed grauiter,ſapientiſſimeque teneri. Vt autem melius vniuerſa diuerſorum temporum Eccleſiæ opera, tam præſentis quam præteritæ in vnum collecta, ante oculos ſtatuamus,ad ſimilitudinem,& comparationem vniuerſi, ſub effigie curſus triumphalis,ſingula inferius deſcribemus.

De triumpho Chriſti,vnde fidei argumenta eliciuntur. §. 1.

DEus enim cum ſit infinitæ potentiæ, ſapientiæ & bonitatis, non poteſt per vnam tantum creaturam niſi imperfectè cognoſci,Philoſophi ſiquidem in tantæ maieſtatis notitiam ex ordine vniuerſi potiſsimum deuenerunt: qui ordo non ex vna dumtaxat,ſed ex innumeris ferè conſtat ; quas non multa cum difficultate præ oculis ſimul ſtatuere potuerunt: cum ſint omnes naturali quodam vinculo ita connexæ,vt alia ex alia pendeat.

Currus fidei Chriſtiana

Primum itaque ante ora conſtituamus currum quatuor vectum rotis, & ſuper eo, more triumphantis Chriſtum ſpinis coronatum, innumeris probris & contumelijs,atque atrociſsimo & turpiſsimo ſupplicij ac mortis genere ſuperatis, plagarum liuorem, totiuſque cruentati corporis cicatrices,& vulnera oſtendentem, quibus non alijs armis cuncta ſubegit,

&

& captiuam in altum duxit captiuitatem. Eiusque vertici, micantibus radijs lucidissimis, immineat globus trina facie, trinitatem effingens, totum ipsum Christū, eiusque Ecclesiá inenarrabili circumfuso splẽdore, prorsus illustret. Christus vero læua crucem teneat, cum cæteris passionis suæ aculeis, & instrumentis, vtriusque testamenti volumen dextra complectens. Iuxta pedes superposita hostia stet calix: & circa ipsum distincta vasa aquæ, vini, olei, & balsami, cum reliquis Sacramentorum Ecclesiæ signis. Mox infra gradum Christi sedeat pijssima eius mater Virgo Maria. Ad hæc infra ipsius virginis gradum circumquaque dispositæ sint aureæ, argẽteæ, & cristallinæ vasa, cælaturis & gemmis pretiosis ornata, non nisi ossibus & cineribus referta mortuorum. Ante currum statim Apostoli, & Prædicatores omnes quasi vehiculum trahentes assistant, prçeuntibus Patriarchis, & Prophetis veteris testamenti, cum innumera virorum & mulierum caterua. Currum circumstent amplissima vtriusque sexus, & cuiuslibet cõditionis agmina Martyrum, circa quos sint vniuersi Doctores sacri, libros apertos vtraque manu gestantes. Currum dehinc sequatur infinita multitudo vtriusque sexus, & omnis generis, & sortis hominum, Iudæorum scilicet, Græcorum, Latinorum, & Barbarorum, tam diuitum quam pauperum, sapientum, eruditorum, idiotarum, & cuiuslibet çtatis plaudentium. In circuitu autem horum omniũ tam prçcedentium quam sequentium triumphalis currus pompam ponamus, innumeras hostium turmas, Ecclesiam totis viribus oppugnantes, Imperatores scilicet Reges, Principes, & potentes huius sæculi, sapientes quoque Philosophos, & hæreticos, ac ex omnium gentium & linguarum populis, seruis, & liberis, maribus, ac fœminis, infinitam sortis cuiuscunque frequentiam. Iuxta hos profana Deorum simulachra, & idola cõstrata, diruta, & comminuta describantur, nec non libri hçreticorum combusti, confutataque cæterarum sectarum dogmata, cultus denique omnis aliarum religionum deiectus & euersus.

Huiusmodi ergo currus ante oculos nostros descriptus, & constitutus, erit quasi quoddam vniuersum, vnde nouam Philosophiam elicere valeamus. Pro prima siquidem causa, & pro inuisibilibus, ad quorum cognitionem per visibilia nituntur Philosophi peruenire, in vertice Christi radiantem globum lucidissimũ statuimus, vice sanctissimæ & indiuiduæ Trinitatis. Quem summum Deum esse confiremur, atque ipsum Christum, qui nobis inuisibilis est, cçteris vndique supereminentem, cui innumeros Angelorum & animarum beatarum choros assistere credimus, ad quorũ cognitionem & scientiam, ex his quæ supra, & circa currum visibilia collocauimus peruenire conabimur. Sicut autem Philosophi post inuisibilia cælum dicunt esse principalem omnium, quę infra ipsum gene-

fantur, causam: ita & nos crucem & passionem Christi post diuinitatem, ponimus principalem causam gratiarum Ecclesię, & nostrę salutis. Et sicut post cælum succedunt elementa, ita post passionem Christi sequuntur Ecclesiastica sacramenta. Et quemadmodum elementa virtutem omnem habent à cælo; ita sacramenta virtutem à passione Domini consequuntur. Post elementa vero semina in mundo, & agentia particularia ponimus. Pro seminibus ergo in triũpho nostro doctrinã capimus Euangelicã, Sanctorumque opera & exempla, quorum ossa ac cineres nos memores reddunt. Eorum namque monumentis, monitis & exemplis Ecclesia quotidie claret, ac fructuosis operibus fœcundatur.

In super pro particularibus agentibus descripsimus Apostolos, Patriarchas, Prophetas, Martyres, ac Doctores, qui dum viuerent vniuersum terrarum orbem prædicationibus in Christo regenerarunt. Sancti enim dum Christo cooperantur, particularia agentia rectè vocari possunt. Eorum vero scripta, bona opera & exempla, quę sępissimè in Ecclesia recoluntur; nobis semina bene viuendi procul dubio existunt. Postremo in hoc mundo corporeo, sequuntur effectus, pro quibus amplissimam hominum multitudinem cuiuslibet conditionis descripsimus, ad Christum exemplis & adhortationibus sanctorum conuersam, quæ cum piè, tum etiam sanctissimè vixit. Sed quia in rebus naturalibus omnis motus est de contrario in contrarium, & generatio vnius est corruptio alterius, in omni generatione pugnantia inuicem contraria requiruntur; vbi semper maior prævalet veritas. Propterea hostes Christi & Ecclesiæ, eorumque errores vndique Christo duce, fugatos, & euulsos in hoc mundo descripsimus. Porro ex quatuor rotis quatuor mundi partes intelliguntur, per fidem & veritatem Christi mirificè illustratæ. Sicut ergo Philosophi præ oculis habentes ordinem vniuersi, & eius effectus considerantes admiratione & ardore discendi ipsas naturalium effectuum causas perquirendo, paulatimque ab inferioribus ad superiora ascendendo, ad cognitionem diuinę Maiestatis & inuisibilium peruenerunt: ita & nos si triumphi & descriptionis huius imaginem, præteritosque & quotidianos effectus hinc elicitos diligentius perscrutati fuerimus, incipiemus admirari, & eorum causas inquirere, & per hoc, ad Diuinitatem Christi, & inuisibilia maiestatis eius cognoscenda gradatim transferemur.

Præmisso igitur mirabili Christi triumpho, iam ad prædicti Authoris epilogum accedamus, in quo breuissimè fidei nostrę varia argumenta non solum aduersus Ethnicos, sed & infideles quoscunque congessit.

Breuis

Breuis argumentorum eodem Sauanarola authore collectio ad Infideles conuincendos. §. 2.

Vt autem breui epilogo quę ſuperius dicta ſunt, perſtringentes collectę oculis rationes facilius offerantur: dicimus Chriſtianos ad credenda, obſeruandaque Chriſti & eius Eccleſię myſteria, ac præcepta, non leuiter, ſed ſapientiſsimè moueri. Primum ſiquidem ſapientis eſt, orbis huius magnitudine, ordine, pulchritudine perennitateque diligenter conſideratis, Deũ tãto operi præeſſe, hoc eſt primum motorem, ſeu primam cauſam, ſeu primum ens omnium nobiliſsimum confiteri. Nihil enim mouet ſe ipſum, etiam in mouentibus, ſeu producentibus non eſt proceſſus infinitus. Cùm vero ſpiritus corpore nobilior ſit, & actus potentia, neceſſeque ſit actum ſimpliciter eſſe potẽtia ipſa priorem, quatenus Deum non eſſe corpus, nec corporis formam, neque ex partibus compoſitum, niſi qui penitus deſipiat, negare poteſt. Quod ſi Deus actus purus, quis dubitet ipſum eſſe perfectum & ſummum bonum infinitæque potentię, qui in omnibus operatur, immutabilem quoque & æternum atque vnum, niſi omnis prorſus Philoſophiæ ſit expers? Et cum videamus in rebus nobilioribus, vt in ipſis animatis quod quanto magis à materia earum formæ eleuantur; tanto magis cognitionis participes ſunt, nemini ambigendum eſt, cum Deus ſit actus purus, quin etiam ſit intelligens, imo ipſe intellectus, ac ſapientia infinita. Cum autem nullus ſine voluntate ſit intellectus, nullaque, non libera voluntas, manifeſtè patet Deo voluntatem ineſſe, & quod agit, non neceſſitate naturæ, ſed propria agere libertate. Quapropter cum in omnibus per ſuum intellectum & voluntatem, tanquam prima cauſa operetur; etiam confiteri oportet ipſum habere omnium præſertim rerum humanarum prouidentiam; cum homo ſit omnium creaturarum corporearum nobiliſsimus, & propter ipſum facta ſint omuia naturalia, Dei itaque eſt hominẽ ad finem ſuum dirigere. Homo autem prout eſt rationalis, non poteſt ad alium finem, præterquam ad Diuinorum contemplationem ordinari; cum finis intellectus ſit veritas, & voluntatis obiectum ſit bonum vniuerſale, quod in rebus creatis inueniri non poteſt At quoniam præſens vita calamitatibus plena exiſtit, noſtraque cognitio dum hac mole carnis tegimur, perexigua reſultat, beatitudinem in ea ponere valde irrationabile eſt, imo aliam vitam concedere neceſsitas cogit, animamque noſtram eſſe immortalem, atque ipſius corporis formam, alioquin non appareret quomodo & per quid homo eſſet homo Proinde ſequitur, ipſã aliquo modo ſubſiſtentem, & ſeparabilem eſſe Qui enim ita ſentiunt viã

veritatis tenentes omnes laqueos,nodosq; quibus ij qui ab hac sentẽtia discrepant, facillime euadunt. Si igitur rerum naturalium ordinẽ subtiliter inuestigemus,quid doctrinæ Christianę talia afferẽti irrationabile impingi potest. Nonne hęc omnia rationi consona,à sapientissimis viris insolubilibus argumentis approbata.

Proponamus etiam nobis descriptum superius triumphum, incomparabilia Christi opera considerantes;nilque in doctrina Christiana à ratione alienum inueniemus. Quis enim negare potest, aliquam in mundo veram esse Religionem? cum omnes homines ad colendum Deum,stimulante natura inclinentur,cultusque ipse diuinus medium perueniendi ad beatitudinem existat. Nihil siquidem ab ipso Deo ad aliquem finem fine exhibitione medij ad illum tendentis ordinatur, alioquin ad huiusmodi finem id frustra institueretur,quod Deo minime conuenit Quid vero aliud quam bene viuere verus Dei cultus exposcit? Deum enim colere, est ipsum venerari, & vt Deum agnoscere;is autem melius venerari non potest,quam in sui effectus perfectionem qui in bona hominis vita consistit. Cum autem nulla melior vita quam Christi inueniri aut excogitari queat;patet ipsius cultum esse optimum;cuius fine ac medio ad ipsum finem perueniendi,nullus rationabilior & perfectior finis, aut certius medium dari potest. Certum est ergo Religionem Christianam veram & à Deo esse,qua ad veram beatitudinem recto tramite homines perducũtur. Nisi enim hæc ad beatitudinem perducat,quænam alia id præstare poterit? Nõ ergo leuiter,sed sapientissimè professio vitaque Christiana suscipitur & obseruatur.

Quod si tibi prima fronte videatur absonum credere, crucifixum Deum Dei filium & hominem esse;cogita quæso tantam vitæ rectitudinem à tam immenso errore generari non posse. Experientia siquidem docet, vitam Christianam quæ purgatissima est,à fide crucifixi prouenire, nutriri,augeri,ac perfici. Animaduerte item sacras veteris nouique testamenti scripturas,in quibus tota consistit fides, non nisi à Deo esse posse, ex quibus tot ante annos futura prænunciata sunt,totque sanctissimæ vitæ Christianæ fructus emanarunt,ac innumeri sapientes ad veritatis huius lumen conuersi sunt.

Præterea,si fides Christi falsa esset,id profecto viris præsertim purgatissimis in oratione,diuinorumque contemplatione à Deo super omnia veritatis lumen obsecrantibus,tandem aperiretur. Sed cum re ipsa compertum sit,huiusmodi viros magis,ac magis in hac confessione cõfirmari; nequaquam potest cum falsitate diuinissimus effectus conuenire, neque subinde Christi fides falsa esse. Quod etiam ab exteriori cultu probatur; cui quanto deuotę magis & humilius homines subiiciuntur; tanto sanctiores

ctiores euadunt: contra vero qui eum contemnunt, vel irreuerenter colunt, deteriores efficiuntur.

Præterea si vana hęc fides esset, quo pacto immobilis animi tranquillitas, & intrepida libertas, solidumque gaudium Christianis insitum esset? vt innumeri vtriusque sexus summas tribulationes, pressurasque perferentes, in præcipuis delitijs constituti videantur. Nempe si eiusmodi errore ducerentur, nec bonę vitæ illis incrementum, nec supra humanas vires constans in aduersis lætitia pro Christi nomine redundaret. Quinimo hanc animi finceritatem iucunditatemque adeo refulgere in ipso corpore cernimus, vt apud omnes quadam frontis venustate, totiusque oris maiestate venerabiles fiant, ex eorumque conspectu plurimi tanquam radijs diuinitus afflati in melius vitam commutẽt. Quæ cum quotidie in Ecclesia Dei conspiciantur, quis nisi omnino mente captus irridere, imo non approbare, atque admirari queat?

Christi in omnes potestas, ac triumphus de vniuersis.

Si vero Christum de superis, inferisque triumphantem considerauerimus, nullus dubitationi supererit locus, quin ipse verus sit Deus; qui reluctantem vniuersum orbem, Dijs scilicet omnium nationum, nec non Imperatoribus, Tyrannis, Philosophis, hæreticis, efferisque gentibus cõtra eum pugnantibus, non vi nec armis, nec terrenarum rerum pollicitationibus, non facundo ac resonanti eloquio, sed sobrio, castoque paucorũ pauperum & humilium sermone, exemploque subegit, suisque legibus immutauit. Et quæcEq; cogitauerat, quę vel impossibilia omnino videbãtur, effecit, mirabilique quoque sapientia sua facillimè incredibilique celeritate totum iacentem in tenebris terrarum orbem penitus illustrauit, ab erroribus purgauit. Immensa dehinc bonitate sua ita ad sui amorem hominum corda allexit; vt innumerabiles omnium gentium populi vtriusque sexus, & cuiuscũque conditionis professionisque homines etiam sapientissimi, mundana omnia pro eius amore, atque confessione floccipẽderint. Ludibria insuper, minas, verbera, tormenta, extremaque supplicia grataner adierint: quis ergo hominum aut Deorum eiusmodi potentiæ, sapientiæ ac bonitatis vnquam apparuit? Si ergo hic Deus non est, quis inquam alius esse potest? Nunquid scelestissimus & superbissimus homo, qualem si Deus vere non esset, Christum dicere oportet, talia implere potuisset? Nonne si absque miraculis ea fecisset; hoc ipsum absque vllo obtinuisse miraculo, miraculorum esset maximum?

Quid vero à ratione alienum Christus docuit? Si incomprehensibilis Trinitatis arcanum reuelauit; eius vestigiũ & imaginem in creaturis cernimus. Nec ideo contra Philosophiam aliquid astruimus, si mundi creationem perhibuit; contra rationem non militat; cum omnia à prima efficiente causa facta esse cõgruum sit. Si animarum sanctificationem considere-

res

res, ratio pariter dictat, vt homo ad supernaturalem beatitudinem, ad quã ordinatur, per supernaturale donũ ipsum purificans & sanctificans transferatur. Quo autem ad beatitudinem, & gloriam animarum, consentaneũ est, vt ad id, ad quod ordinatæ sunt, perueniant. Si resurrectionem corporum attendas; nõ frustra expetitur, quia anima separata, vt forma propriã materiam, suum appetit corpus, cum quo prout bene vel malè egerit, æquum est, vt communem retributionem recipiat. Si totius mundi glorificatio expectatur, quid inde inconueniens dicimus? Quamquam enim beati post resurrectionis gloriam corporum ministerio, nec propter corpus, nec propter intellectum indigebunt; eo quod incorruptibile tunc corpus induerint, nec per sensus cognitionem accipient, cum omnes Dei essentiam visuri sint: tamen quia corporeus oculus ad essentiæ diuinæ vlsionem non perueniet, conuenientissimum erit etiam corpora cælestia, & elemẽta glorificari, vt ipsi oculo glorificato congruum & delectabile obiectũ præbeatur. Si Deum hominem factum asserimus, quid decentius magisue pium ab optimo parente, & opifice omnium concedi potuit: quam vt sedentes in tenebris & in vmbra mortis per semet Deus ipse illuminaret, & de fine perfectaque vita eos certiores faciens, pro illorum peccatis pariter satisfaceret? quibus diluendis nemo alius sufficere poterat. Idcirco qui ad delendum peccata venerat, etiam sine peccati labe de Virgine nasci debuit, & in Cruce mori, vt exemplum nobis exhiberet, pro iustitia nullum genus mortis esse fugiendum. Ipsum denique resurgere, & in cælum ad Patris dexteram ascendere dignum fuit; vt omnibus resurrectionis æternæque vitæ spes certior tribueretur. Et qui pro omnibus factus reus Iudicium vltro subijt, par est vt omnium Iudex supremus existat.

Christiana religio præcepta moralia & iudicialia rationabiliter adhibet.

Quid insuper circa moralia aut iudicialia à Christiana Religione irrationabile traditur? Cum nulla vita melior, nullumque perfectius regimen quam Christianæ institutionis inueniatur. Quidquid enim boni super his à Philosophis doctissimisque viris tractatum, est illa suscipit, nihilque veri reijciens perfectiora multa abundantius cumulauit. In ceremonialibus quoque nil impossibile nil contra rationem admittitur, sed magnam indesanctitatem, diuinorumque delectationem homo acquirit.

Nulla ad dignitatem Christianæ Relig pertingere possunt secta.

Quid simile quæso aliæ religiones afferunt? An Philosophi in eius cõparationem venire possunt, qui nec de fine humanæ vitæ, nec de ipso medio quicquã certi diffinientes errores plurimos disseminarunt. Altrorum vero cultoribus, fabulis ac vanis superstitionibus occupatis nulli perniciosius stultiusque delirãt. Idololatræ nihil veri, aut honesti habent. Contra Iudæos signa promissa, & oracula Prophetarum, sacerdotia, sacrificia, omniaque illius gentis monumenta, euentus denique ipsi, ac mille iam & quadringentorum quinquaginta pluriumque annorum captiuitates, extirpatioque

tirpatioque,ac diſsipatio,vaſtatioque reclamant. Hæreticos Euangelium & inter eos diſſenſio,ac demum profligatio ſatis coarguit,& iam funditus extinxit. Contra Mahometanos omnis Philoſophia,omnis recta inſtitutio inuehitur,in quibus nil ſolidum,aut fide dignum reperitur. At doctrinam Chriſtianam tot ſtabilitam vitæ ſanctiſsimæ fundamẽtis,totque bonorum in mundo operum effectricem, quę tanto tempore, contraque tot acerrimos impugnatores,ſua ſanctitate præualuit,nulla obiectio naturali vel ſupernaturali lumine eruta infringere vel damnare poteſt.

Quis ergo rectè ſentiens fidem hanc Chriſti ſaluberrimam , non imitandam & amplectendam omnino proponat? Deſiſtite igitur ſcioli ac temerarij, qui nõ aliter quam contra fidem blaſphemando,ſapientes videri poſſe putatis. Deſinite tandem contra eam garrire,& in perniciem veſtrã profanis ſacra latratibus temerare. Sed cum tanta temporum, rerumque connexione,ſacris vaticinijs,manifeſtis ſignis,certo ſucceſſu,ſaluberrima doctrina,incomparabili vitæ ſanctimonia,pręclariſsimorum virorum approbationibus & exemplis,miraculorumque frequentia , ac celebritate, poſtremoque innumerabilium Martyrum ſanguine,ab exordio in ſuccedentia vſque tempora fundata,extructa,roborataque ſit; concedite hanc vnam veriſsimam eſſe,aliam hinc celeriter vitam ſine vllo dubio expectãtes.& tunc tremendi Iudicis ſententia ſubeunda eſt; qui oues quidem, id eſt bonos,à dexteris,hædos autem ſcilicet malos,à ſiniſtris ſtatuet: hique ibunt in ſupplicium æternum,illi vero in vitam æternam,vbi in Trinitate vnum Deum ineffabilem immenſumque videbunt, eoque perpetuo perfruentur,per gratiam inuictiſsimi triumphantiſque Redemptoris noſtri Domini Ieſu Chriſti. Cui eſt honor,virtus,poteſtas,imperium per infinita ſæcula ſæculorum. Hæc & alia præclare in prædicto libro à Hieronymo Sauanarola ſcripta.

Epilogus in laudem Chriſtianæ fidei.

SECVNDA PARS.

CAPVT I.

De iuuandis Gentibus,& ratione agendi cum eis.

NAtiones omnes Paganorum ſiue Gentilium,quamuis innumerabiles ſint,ad tres claſſes referri poſſũt ,vt optime annotauit. Ioſeph Acoſta,in proœmio de Indorum ſalute procuranda. Prima eſt eorum qui à recta ratione non recedunt,& maximè policici ſunt,cuiuſmodi ſunt Sinenſes.

Gentes in tres claſſes referuntur.

Digitized by Googl

nenſes, Iaponenſes. Secunda eſt minus politicorum, qui quamuis literis operam non dent, legibuſque ſcriptis careant; habent tamen adumbratam quãdam Reipublicæ formam, magiſtratibus, honoris ac certis ſedibus ornatam, habentque militiæ Duces, ac Religionis ſuæ celebritatem & ritus, ac denique ratione quadam humana gubernantur. In hoc genere erunt Mexicani, & Peruenſes, de quorum Reipub. forma, legibus & ritibus, plura admiratione digna, & penitus incredibilia recẽſet idem Pater Acoſta in libro de procuranda Indorum ſalute. Tertium genus eſt illarum gẽtium, quæ adeo barbaræ & ſilueſtres ſunt, vt à feris vix differãt, ſine lege, ſine Rege, ſine Magiſtratu, ſine fœdere, & Republica, magis ferarum ac pecudum caulas, quam hominum conuictum referentes. Huc ſpectant gentes illæ, quæ à nobis ideo Carybes appellantur, quia nihil aliud quam ſanguinolentiam exercent, qui humana carne veſcentes nudi incedunt vbi terra fert, vix ipſa virilia tegentes: ac alij quorum in nouo orbe, ac apud Aethiopiam interiorem & exteriorem Braſiliam, innumeraſque Inſulas infiniti ſunt greges.

Hi omnes pro vniuſcuiuſque nationis talento iuuandi alliciendique ſunt ad fidei veritatem, aliter tamen, atque aliter. Nam primi generis, vt olim ab Apoſtolis Græci, & Romani, cæterique Aſiæ & Europæ populi, Deo intus agente, alliciendi ſunt ad Sancti Euangelij iugum: quod ſi vi armiſque pertentes, potius à Chriſtiana lege reddentur alieniſsimi. Secũdæ vero claſsis fere eodem modo adducẽdi ſunt: ſed quia morum & rituũ monſtra tot tantaque apud ipſos ſunt, & tanta in ſubditos fœuiendi licentia, vt niſi potentia ſuperiori & authoritate regantur; vix aut Euangelij lucem, aut homine ingenuo vitam dignam accepturi videantur, aut in accepta perſeueraturi intelligantur: merito his prẽfici, qui inter tales ad vitam Chriſtianam tranſierint, Chriſtianos Principes & Magiſtratus; cùm res ipſa depoſcit, tum Eccleſiæ authoritas præcipit: ſed ita tamen vt facultatibus fortuniſque ſuis, & legibus non naturę, aut Euangelio contrarijs, vti liberè, permitti ipſis debeat.

Barbari humanos mores docendi.

Tertia vero claſsis, hoc eſt illud Barbarorum genus, qui potiùs belluas quam homines imitantur, (de quibus Ariſtot. 1. & 5. Politicorum ferarum more capi & per vim domari poſſe ſcripſit, & quorum in India Occidentali infiniti ſunt greges) trahendi primum ſunt, vt ante omnia homines eſſe diſcant, & humana doceantur, ac puerorum more inſtruantur. Quod ſi blanditijs ad meliora ducantur, bene: ſin minus, deſerendi non ſunt; ſed ſi aduerſus ſalutem ſuam proteruiant, & in Magiſtratus, Medicoſque ſuos inſaniant; per potentiam, & honeſtam vim quandam ne Euangelium impediant, coercendi ſunt, & in officio continendi: quos de ſyluis transferri ad vrbes & humanam vitam, & quodammodo inuitos ad regnum introi-

re,vt habetur Luc.14.compellere expediet. Itaque in Barbaris primum curandum eſt, vt homines eſſe diſcant, deinde vt Chriſtiani: quod tanti ponderis eſt,vt inde vel ſalus certa,vel certa pernicies expectanda ſit.fruſtra enim diuina & cæleſtia docebis,quem ne humana quidem capere aut curare perſpicias.Prodeſt in ea re plurimum noſtrorum hominum conſuetudo: prodeſt cultus omnis externus, atque obſeruantia maiorum: proſunt conuentus certis & diebus & locis,pœnæque & contumeliæ irrogatæ negligentiæ,honor & præmia rectè factis propoſita,ex ipſis qui elegantiores ſunt,cęterorum magiſtros cenſoreſque conſtituēdo.Ordo vero quidá tum oppidorū tū domiciliorū ſtatuendus, vt nō veluti funiculi fortuitas ſedes eligant: tum vero,vt in cōſpectu,eorum omnis actio ſit, neque latebras petere ſinantur. Ad hæc permixta illa & ſine delectu ſpurca habitatio,vbi ſimul & Maritus & Vxor,filius & filia , & frater & hoſpes,& carnis ipſe,atque ſus cubat,accurate auertēda eſt,quantum licebit, quæ cauſa eſt nullius pudoris, nullius paternæ reuerentię,generis quoq; imo & ſexus contēpti,equinæ cuiuſdá libidinis in obuia quæq ſine vllo pudore graſſantis. Quæ tamē neq; breui omnia exigēda ſunt, neq; deſperanda vel ſero. Videmus certè nonparum eſſe perfectū,vbi nonnulla cupa moderatoris effulſit,quæ ſi confirmata vigiláſque fuerit; non dubiū quin alium hominum ſtatum efficiat. Vnus Pater Franciſcus Xauerius,iſque nulla ciuili poteſtate munitus,Intulam Mori fertur ex immaniſsima feritate admiram manſuetudinem traduxiſſe, idque exiguo ſatis tempore. Quæ vero antiquorum inueterata conſuetudine occalluiſſe videntur; adeo vt in meliorem formam transferri nequeant,maioribus ſua amantibus,peregrina penitus reſpuentibus,ea minorum,id eſt puerilis, iuueniliſque ætatis accuratæ inſtitutione emendanda ſunt.Harum claſsium homines,aut vix homines ad Euangelij lucem adducendi ſunt:quod ſi rationibus agendum ſit,aut forte vi compellendi ſint,vt fidei noſtræ aſſenſum præbeant:non dubium eſt quin primi generis Pagani difficilius trahātur. Quam difficultatem ſcripturus aduerſus gentes præſenſit D.Tho.in 1.lib. contra Gentes,cuius eam reddit rationem.Officium quidem,ait, ſapientis eſſe veritatem eloqui,& errorem qui eſt contra errorem oppugnare: at contra ſingulorum errores agere,id eſſe perdifficile:quod autem ſingulorum errores ignoti ſint:aut quod non omnes vetus vel nouum Teſtamentum admittant,per quæ Iudæi & Hæretici poſſunt euinci: ac proinde eſſe confugiendum ad rationem naturalem,cui omnes aſſentiri cogūtur,quæ tamen in rebus diuinis eſt manca.

Quare contra Paganos myſteria ſupernaturalia probaturo, nec ratione,nec authoritate diuina quam ipſi non admittunt, agendum ſit;merito D.Irenæus lib.4. contra hæreſes cap. 41. exiſtimauit D. Paulum de ſe *Irenæus.*

dixiſse plus omnibus laboraſſe: quia cum eſſet Gentium Apoſtolus quæ ſcripturas non admittebant; Chriſtum eſſe Deum & hominem, difficilius ad credendum induci poterant. Cæteræ vero Barbaræ nationes, quales ſunt illæ ſecundæ claſsis, imo & multæ ex prima, facillimo negotio ad Euangelij cognitionem adducuntur. Neque enim ad veritatem illis perſuadendam, opus erit exquiſitis admodum Philoſophiciſque rationibus: neque Clementis Alexandrini ſtromata, aut Arnobij argumenta ſcrutari, ſed breues facileſque rationes ob oculos adducere.

Harum igitur Gentium ſiue Græci, (id eſt Politici) ſiue Scythæ (.i. barbari) ad fidem Catholicam conuerſio eſt procuranda: æque enim debitores ſunt Apoſtolici viri Græcis, & Barbaris ſapientibus & inſipientibus; quemadmodum Apoſtoli ſe ipſos debitores agnoſcebant. Intelligebant enim in Ieſu Chriſto, nõ eſſe Iudæi & Græci, Barbari & Scythæ diſcrimẽ. Neque enim alio ſanguine Romani & Græci, alio Barbari redempti ſunt.

Act. 11. In illo certè linteo quod Petro eſurienti Act. 11. cœlitus oblatum eſt, omne genus non ſolum volucrum & animantium, verum etiam ſerpentum & reptilium monſtratum ac præparatum diuina docet hiſtoria: vt per hæc etiam ſordidos & abiectos, Domino ſanctificatos intelligamus, & nullũ genus mortalium à communi omnium ſalute putemus exceptum.

In his igitur Barbaris conuertendis omnes charitatis vires exercendæ ſunt; nec debent operarij barbarorum ingenio moribuſque belluinis ſtomachati opus Domini deſerere: cum ſcriptum ſit, *homines & iumenta ſaluabis Domine*: id eſt, vt Ambroſ. in pſalm. 25. interpretatur, quem alij Patres ſequuntur, homines iumentis ſimiles. Nec eſt tam Barbara natio, quæ ſi velit animum applicare, ſenſu ad fidem neceſſario careat; quamuis enim barbari vt plurimum belluinos mores præ ſe ferant; non tamen eſt deſperanda ſalus: ſi tamen chamo & freno regantur, & illorum maxillæ conſtringantur; quod ſi recalcitrauerint, non ſtatim gladius adigendus eſt, ſed pungendi moderatè, & paulatim cohibendi, donec aſſueſcant ſeipſos præbere obedientes. Quod ſi doctrinam ſtatim non accipiant, ac docentibus ſe non accommodent, ſtatim faſtidiendi aut exterminandi ſunt: Chriſti enim pretium & ſanguis ſunt: ac vt experientia magna ex parte docuit, ſeruilem naturam habentes, niſi metus ac vis aliqua inferatur; more puerorum obedire contemnunt. Hoc enim eſt lorum & iugũ quod ſapiens Eccleſiaſtici 35. commendat, hæc virga & onus, hoc modo vel inuiti ad ſalutem compellentur intrare. Hæc autem omnia ita intelligenda ſunt, non vt vim & ſæuitiam à Chriſti viſceribus alieniſsimam in Barbarorum nationes, aut tanquam in ſeruos dominandum probemus, ſed vt oſtendamus etiam illiberali, & difficili ingenio non eſſe ſalutem deſperandam, ſi & patienter feratur, & ſapienter regatur. Charitas

Pſalm. 25.

Eccli. 35.

omnia

omnia ſuffert, omnia ſuſtinet, omnia ſperat, patiẽs eſt, benigna eſt. Seueritas ergo ſi quæ exercẽda eſt, à charitate aliena eſſe nõ debet. Charitatis porro nihil eſt ita proprium, quam vt non quærat quę ſua ſunt: hanc ſi & animo intimè ſeruet, & re ipſa declaret, qui infirmorum, & inſipientium morbis curandis auſteriorem ſeſe interdum exhibet medicum, non eſt timendum, ne ſubditorum animos ita offendat, vt vel à ſe, vel ab Euangelica ſimplicitate alienet: facile enim recuperat charitas quos diſciplina commouerit. Imo vero per vtilem timoris vim ad libertatem filiorum paulatim homines diuinitus inducuntur. Ac denique addam, ad iſtam animi ineptitudinem, morumque feritatem exuendam plurimum conducere optimam educationem, eaque vinci & ſuperari. In humano enim ingenio plus efficit educatio quam natiuitas. Quare nulla eſt tam Barbara natio, nulla tam ſtupida, quę ſi ab ineunte ętate accuratè & generoſe educetur; non deponat barbariem, induat humanitatem, & morum elegantiam. Videmus vel in ipſa noſtra Hiſpania homines in pagis quibuſdam natos, ſi apud ſuos perſeuerent, ineptos haberi ac ridiculos: eoſdem traductos in ſcholas, aut curiam, aut celebres vrbes, mirę ſolertiæ ingenio præſtare, nemini cedere. Ipſos Aethiopum liberos quibus nihil apparet abſurdius, in palatio enutritos adeo promptos ingenio, & ad quoduis paratos inuenias, & videas, vt ſi colorem detrahas, noſtros putes. Plurimum poteſt conſuetudo in omni genere morum, in vtramque partem & boni & mali. Quare non eſt deſperandum de Barbarorum ſalute, & animali vita: quin temporum diuturnitate, aſſidua Miniſtrorum cultura & diligentia, ad Euangelium trahantur: vel tracti perficiantur.

Præterea nihil æquè elaborandum eſt, nihil tanti faciendum, quam vt ex Barbaris futuris vel iam factis Chriſtianis, omnis Idololatriæ amor, & ſenſus penitus euellatur. Hæc enim omnium eſt peſtis perniciоſiſsima, & quod eſt in humana conditione miſerabile, nullum virus ita intimis viſceribus hæret, cum ſemel eſt bibitum, nullius turpiter amãtis in ſortum ſuum tam inſanus amor, quam eſt Idololatræ in Idolum defixus animus: quòd experientia comprobante poſtquam didicit Ioſeph. Acoſta, his verbis Idololatrarum amoris inſaniam expreſsit: Neſcio, inquit li 5. ca. 9. quibus verbis ſignificem non tam imbutos quam in Idololatriam penitus transformatos iſtorum animos, vt neque in otio, neque in negotio, neque in publicare neque in priuata quicquam peragant; niſi Idolorum ſuorum prius ſuperſtitione adhibita: non lætari in nuptijs, non lugere funus, non epulum præbere, aut accipere, non denique aut pedẽ efferre domo, aut operi manũ adhibere ſine ſacrilegio Gentili: vtq; adeo Diabolus oppreſſos eorũ ſenſus tenet ſeruitute miſerrima. Quanto vero artificio iſta omnia cẽlent

Idololatria à Barbaris penitus rescindenda.

Barbarorum idolatrarum inſania et Deos.

atque diſsimulent, cum publicè agere haud liberum ſibi eſſe perſpiciunt, quanta rurſus impudentia, cum licere ſibi putant, inſaniant; mirari potius poſſum, quam ſatis dicere. Quare quamuis non liceat per vim ad Baptiſmum Chriſtianamque profeſsionem compellere Barbaros ſubditos, licere tamen imo expedire, ab idolis colendis etiam inuitos reuocare, hoc eſt, illorum ſimulacra, & fana demoliri, ſuperſtitiones diabolicas extrudere: quæ non ſolum Euangelij gratiam impediunt, verum etiam naturæ legem infeſtant; quam vt ſeruent, compelli infideles ſubditi ſine vlla dubitatione poſſunt: id quod apertè declarant leges Conſtantini, Valentiniani, Theodoſij, cæterorumque Principum Chriſtianorum: quarum non laudatores modo, ſed impulſores authoreſque Sancti Patres ſe præſtiterunt. Et quoniam conſuetudo magnas vires habet, ſed in Barbaris longe maximas: ſicut enim bruta animantia dedocere difficile eſt ita hominem parum mente vigentem à conſuetis retrahere grauiſsimum, maxime vbi conſuetudo profundiores radices iecit. Proinde in hac re tanti ponderis omnes ſuos ſudores, operas, conatus, exercebit Chriſti operarius. Proderit autem quamplurimum ritus & ſigna, & omnem externum cultum diligenter curare: his quippe & delectantur & detinentur homines animales, donec paulatim aboleatur guſtus & memoria præteritorum. Quæ cauſa fuit Moyſi vt populum Ægyptijs ritibus aſſuetum multitudine ſacrificiorum, & cæremoniarum detineret. Neque enim prius quod ſpirituale eſt, ſed quod animale; poſtea ſuperſtitionis antiquæ monumenta cautè & gradatim extinguenda curabit vt Idola ſua, adorationeſque omnes penitus dediſcant, ac pro ijs Chriſtianas frequentent. Deinde teneriores puerorum animi Chriſtiana diſciplina ac moribus præoccupandi ſunt, priuſquam paternas ſuperſtitiones & nugas imbibant: quas ridere, ac contemnere docendi ſunt: præmijs & laudibus minores inuitandi atque animandi, maiores puerorum pudefaciendi exemplo, & terrendi.

Barbari animo leues & inconſtantes.

Poſtremo quod omnium eſt & præcipuè conſiderandum, & diligentiſsime obſeruandum, non facile credet verbis & quibuſuis ſignificationibus Barbarorum, etiamſi fidem tenere, & Baptiſmum appetere ſe proclament. Cum enim ſint leues corde, facile credunt, non fidem concipientes ex Deo, facilè quoque id retractant inconſtantes & leues. Diu, & multum tenendi vt quid profiteantur intelligant: vt veterem conſuetudinem Idolorum deponant, & mores alios induant. Deniq; conſuetudinis peruerſę venenū alterius conſuetudinis antidoto curandum eſt: vt vere Chriſtum induāt, & non partim in Chriſto, partim in Baal claudicantes ſibi grauiorem acquirant damnationem; & ſancto nomini grauem faciant iniuriā: nō multitudine ſed veritate animarum, lucra computanda ſunt. Ita & Religio Chriſtiana pluris fiet, & qui illi dant nomina gloriæ atque honori erunt.

Ac

Ac tandem aduerſus Magos acrius pugnandũ erit, eorum fucos ac fraudes detegendo, ridendo deliramenta, verſutias confutando: quod ſi reſipiſcere nullo modo velint (ſi facultas adſit) à cęteris ſeparandi & grauiter quandoque mulctandi, modo plebem reliquam maior turbatio non ſequatur. *Magi expugnandi.*

Quoniam vero ſupra de iuuandis Infidelibus latiſsimè diximus; vniuerſa ibi tradita, accommodari optimè poſſunt pro alijs gentibus iuuandis politia & vrbanitate prædítis: quare pro illis conuertendis nihil hic addendum arbitror.

CAPVT II.

De his quæ licita ſunt agentibus inter Gentiles.

Ex his quæ ſecundo libro in genere tradidimus, cõſtabit aperte quibus in rebus ſit permiſſa communicatio cum Gentilibus: nunc tamẽ breuiter aliqua ſuperaddemus. Primum nefas Idolorum fana adire, tempori bus quibus ibi ſuperſtitioſa illa ſacra celebrãtur; non tamẽ ſi alijs temporibus inuiſantur, ad eum finem quo eorum ſtructura, ornatus, & pulchritudo ſpectetur: & multo magis vbi occaſio fert, vt rideatur, & contemnatur eorum ſuperſtitioſa & vana Religio, & vt eorum impia ſecta commodius confutetur. *Quibus in rebus nefas ſit communicare cum Gentilibus.*

Secundo, Quando Chriſtianis liceat Paganis ſuas operas locare, auxilium vel operam pręſtare vel ad extruẽda fana, vel conſuendas veſtes ad Idolorum cultum, aut vendere ea, quibus eos vſuros nouit ad ſuperſtitioſos Idolorum cultus, diximus ſupra. Tertio, Circa communicationes & commercia rerum, illud tantum ſe offert animaduertendum, vt pretia rerum iudicio boni viri atque prudentis conſtituantur, qua in re non deeſt difficultas; Vtrum quanti Barbari merces noſtras æſtiment, vẽdi poſſint; Nam calculus, gladiolus, & vitrea, & id genus alia tãto in pretio apud illos haberi compertum eſt; vt auri & argenti non paruam quantitatem pro ijs rebus perſoluant: verum iſta enucleate diſputare non eſt huius loci. Illud explorarum teneamus, omne genus mercimonij cũ iſtis exercere licere, pretium vero neque lege neque certa ratione conſtare; ſed iudicio ſapientis, qui perſpiciat quantum abundent ijs quæ ipſi reddunt, & quanti faciant vel ad vitæ præſidia, vel ornatum quemdam ipſis charũ ea quæ accipiunt à noſtris, & quanta horum copia inopiaue ſit, vt omnibus probe perſpectis, atque libratis, quę rerum æſtimatio iuſta cenſenda ſit, ſtatuere poſsit: quanuis in hac re maiori exparte crediderim ſtandum eſſe

Digitized by Google

esse consuetudini à viris doctis & pijs approbatę.

Ac denique in diuinis non licet cum Gentilibus communicare: Nam mos est Ecclesię antiquissimus, vt à templo Pagani & Infideles excludantur cum S. sacrificiū in missa offerri incipit. Vnde in Canone Carthaginensis concilij (habetur de consecr. d. 1. ca. Episcopus) dicitur quod nec Gentilis, nec Hęreticus, nec Iudęus prohibeantur ingredi Ecclesiam Dei, & audire solum Dei verbum vsque in finem Missæ Catechumenorum, quæ finiebatur dicto Euangelio. Vnde antiquitus perlecto Euangelio, Catechumeni ab Ecclesia egrediebantur, quia cum non essent in fide instructi, sacris altaris mysterijs inter esse non oportebat.

CAPVT III.

Quid singuli Christiani rudes, vt sunt Indi & Æthiopes, docendi sint ex Concil. Limensi actione 2. cap. 4. à Sixto V. confirmato.

CVm diuino præcepto omnes Christiani adulti teneantur pro suo captu scire, quę ad Religionis Christianæ quam profitentur, substantiam pertinent: qualia sunt mysteria fidei præcipua, quæ continentur in symbolo, mandata Decalogi omnibus seruanda, Sacramenta quoque ea quæ necessario cuique suscipienda sunt. Tum demum quæ à Deo petere, & expectare debemus iuxta Dominicæ orationis institutionem, sedulo in ijs erudiendi sunt à Pastoribus & Ministris omnes, maximè rudiores Indi, Æthiopes, pueri pro cuiusque ingenio, & oportunitate, ne grauissimo morbo ignorantiæ (vt fit passim) periclitentur, omnino autem curandum est, vt quicunque neque ætate, neque valetudine impediuntur, memoriter discant elementa Christiana, maximè symbolum fidei, orationem Dominicam, præcepta Decalogi, Sacramenta Ecclesiæ. Id vt fiat antiquorum canonum statuta sequens præcipit strictè sancta Synodus, vt nullus adultus ad Sacramentum Baptismi admittatur, qui non prius saltem symbolum, & orationem Dominicam memoriter reddiderit. Idemque in Sacramentis Pœnitentiæ & Confirmationis conferendis omnino seruetur, excepto vel necessitatis articulo, vel nimiæ senectutis, aut ægritudinis, siue etiam profundæ alicuius hebetudinis impedimento, quod Parochorum seu Confessariorum iudicio & conscientiæ relinquatur. Qui vero ijs tãtis impedimentis grauati fuerint, vt copiosiorem Catechesim non admittant, doceantur

Digitized by Google

doceantur demum pro ſuo modo præcipua fidei capita, ſcilicet vnum eſſe Deum rerum omniũ authorem, qui accedentes ad ſe, vita ęterna remuneret, improbos & rebelles æternis ſuppliciis in alio ſæculo puniat. Deinde hunc ipſum Deũ, eſſe Patrem, & Filiũ, & Spiritũ Sanctũ, tres quidem perſonas, ſed vnum Deum verum, præter quem nullus alius ſit verus Deus. Nam quę adorant aliæ gentes præter Chriſtianam, non eſſe Deos, ſed Dæmones potius, aut figmenta hominum. Præterea Filiũ Dei propter reparandam ſalutẽ hominum factũ hominem ex Virgine Maria, pro nobis paſſum, & mortuũ, ac tandem reſurrexiſſe, & regnare in æternum. Hunc eſſe Ieſum Chriſtum Dominũ ac Saluatorem noſtrum. Poſtremo neminem poſſe eſſe ſaluum, niſi credat in Ieſum Chriſtum, & pœnitens de peccatis commiſsis ſacramẽta ipſius ſuſcipiat, Baptiſmatis ſi quidẽ Infidelis eſt, Confeſsionis autem, ſi lapſus poſt Baptiſmum: ac denique ſtatuat ea ſeruare, quæ Deus & Eccleſia Sancta præcipiunt. Quorum ſumma eſt, vt Deum diligat ſuper omnia, & proximum ſicut ſeipſum. Intelligant igitur Dei Sacerdotes, niſi in fide, vt oportet inſtructos baptizent, vel à peccatis abſoluant, ſe & grandi ſacrilegio commaculare, & animarũ reos, apud diſtrictum Dei iudiciũ reddere.

Vt Indi Indicè doceantur ex eodem Concilio.

Chriſtianæ inſtructionis, aut Catechiſmi ſcopus præcipuus eſt, fidei perceptio, corde enim credimus ad iuſtitiam, quod ore confitemur ad ſalutem. Quamobrem ita quiſque inſtruendus eſt, vt intelligat, Hiſpanus Hiſpanicè, Indus, Indicè; alioqui quãtũuis bene dicat, tamẽ verbũ illius, iuxta Apoſtoli ſententiã, ſine fructu eſt. Quocirca nullus Indorum de cætero compellatur, orationes, ſiue Catecheſim Latinè diſcere, cum ſufficiat, multoque melius ſit, ſuo idiomate pronũciare, aut ſi quì ipſorum velint poſſunt etiam Hiſpanicum, quo multi iàm vtuntur, adiungere. Præter hæc aliam aliquam linguam ab Indis exigere ſuperfluum eſt. Hactenus Concilium.

CAPVT IV.

Breuis inſtructio, ſiue Catechiſmus pro rudioribus gentilibus ad Chriſti fidem conuerſis ex Indico idiomate traductus, & a Synodo prouinciali Nouæ Granatæ approbatus.

Interrogatio. Quæro num ſit aliquis Deus?
Reſpondeo. Deum eſſe.

I. Sunt ne plures Dij?
R. Vnum ſolum Deum eſſe, & præter hunc ſolum nullum omnino.
I. Vbi eſt igitur iſte Deus?
R. In cælo, in terra ac vbique in omnibus locis eſſe.
I. Quis nam eſt iſte Deus?
R. Pater, Filius & Spiritus Sanctus.
I. Eſt ne Pater Deus?
R. Deum eſſe affirmo.
I. Eſt ne Filius quoque Deus?
R. Similiter Deum eſſe aio.
I. Eſt ne etiam Spiritus Sanctus Deus dicendus?
R. Etiam Deum eſſe dicendum.
I. Ergo Pater, Filius, ac Spiritus Sanctus tres Dij dicendi ſunt?
R. Nequaquam: nam licet ſint tres Perſonæ diſtinctæ, tamen vnus ſolus eſt Deus.
I. Quomodo cum ſit vnus ſolus Deus, affirmas eſſe tres Perſonas?
R. Cum inter has tres perſonas Pater non ſit Filius, nec Spiritus Sanctus; nec Filius ſit Pater, vel Spiritus Sanctus; nec Spiritus Sanctus, ſit Pater, aut Filius, neceſſario tres Perſonæ diſtinctæ ſunt dicendæ.
I. Quomodo cum tres Perſonæ ſint, dicis eas eſſe vnum ſolum Deum?
R. Quia dum omnes tres eandem habent eſſentiam, maieſtatem, plures Dij eſſe propterea nequaquam poſſunt.
I. Quid de ſole, luna, ſtellis, lucifero, radiis & alijs his ſimilibus rebus dicendum? ſunt ne Dij appellandi?
R. Minime: ſed vnius Dei Creaturæ ſunt, qui cælum & terram ac omnia quæ in eis ſunt propter hominis bonum creauit.
I. Quod nam eſt hoc bonum hominis?
R. Vt cognoſcat in hac vita Deum Creatorem ſuum, ſuamque gratiam adipiſcatur ac amicitiam, & in futura tandem ac æterna vita, eo fruatur in perpetuum.
I. Alia ne ſupereſt poſt hanc vallem miſeriæ, vita?
R. Supereſt: animæ quippe hominum minimè cum corporibus inſtar animarum brutorum intereunt, ſed immortales ſunt, ac omnis interitus incapaces.
I. Quomodo in hac vita homo diuinam aſſequitur gratiam, & tandem in futura felicitatem ac vitam perennem?
R. Per fidem in Ieſum Chriſtum, & ſuorum mandatorum obſeruantiam.
I. Quis nam eſt Ieſus Chriſtus?
R. Deus eſt verus, & homo perfectus, cum enim ſolus Dei filius eſſet in tempo-

tempore à Deo prefinito, hominem se fecit in putissimæ Virginis & immaculatæ Mariæ vtero, quę etiam post partum Virgo permansit: mortuus est tandem in Cruce, vt homines à peccato & pęna æterna redimeret.

I. Quomodo cum Deus fuerit, mori potuit?

R. Mortuus est vt homo, ac tertia die statim à mortuis resurrexit, ascenditque ad cęlos, vbi viuit ac regnat per sæculorum sęcula.

I. Cum Iesus Christus pro omnibus mortuus sit, num omnes homines salui fiunt?

R. Non credentes in Deum Iesum Christum, vel licet credant, non tamen facientes bona opera, nec mandata eius implétes minime saluari, sed ad pęnas inferni perpetuas condemnandos esse.

I. Qui credunt in Iesum Christum ac eius mandata obseruant, saluabunturne?

R. Saluabuntur: atque in corpore ac anima fruentur bonis æternis, eoque nomine in fine huius mundi Iesus Christus Saluator mundi rediturus est, ac petiturus rationem de omnibus operibus, ac omnes mortuos resuscitaturus.

I. Qui in peccatis vixerunt, habent ne aliquod se ab hac condemnatione liberandi remedium?

R. Non baptizatis, vnicum saluandi remediũ esse affirmo, vt se Christianos faciant, filiosque Dei adoptiuos per baptismi regenerationem.

I. Quid nam per Sanctam Ecclesiam intelligis?

R. Congregationem omnium Christianorum, cuius quidem caput est Iesus Christus, eiusque in terra Vicarius Summus Pontifex Romanus.

I. Quid si baptizati iterum peccent, quid remedij illis supereſt vt non condemnentur?

R. Confessio omnium suorum peccatorum fideliter Sacerdoti facta, cum detestatione ac proposito amplius ea non committendi.

I. An si hæc omnia fecerint, saluabuntur?

R. Saluabuntur, si tamen vsque in finem in obseruatione mandatorum Dei ac sanctæ Ecclesię perseuerauerint, quæ in hoc instaurantur, vt Deum super omnia diligamus & proximum nostrum sicut nos ipsos. Amen.

Digitized by Google

LIBER DVODECIMVS
DE CONVERSIONE OMNIM GENTIVM PROCVRANDA:

Præcipua continens priuilegia à Summis Pontificibus, Religiosis pro Infidelium conuersione laborantibus concessa.

CVm omnes sacri Religiosorum Ordines, maxime vero Mendicantes, in agro militantis Ecclesiæ superna dispositione plantati esse dignoscantur, illorumque professores ob fidei Catholicæ propagationem indefessè laborãt, fructusque afferant Ecclesiæ Dei salutares; dignum æquũque arbitrati sunt summi PP. eos quamplurimis priuilegijs, & immunitatibus communire, ac condecorare; vt sic alacrius huic animarum saluberrimæ functioni accingerentur, ac vt commodius in terris à Romanis PP. remotis, animarum saluti possent consulere. Et quoniam fere immensum esset omnia & singula Mendicantibus in conuersione Infidelium laborantibus concessa priuilegia recensere: ea tantum selegimus quæ digniora, ampliora, magisque necessaria visa sunt. Illud ante omnia recolentes, omnia priuilegia gratiæ & fauoris specialiter alicui ordini elargita, ob communicationem priuilegiorum, esse omnibus alijs ordinibus Mendicantibus ita propria, ac si specialiter illis solis essent concessa.

Nec mirandũ est maxima à Sũmis Pontificibus fuisse Religiosis in terris infidelium pro fidei propagatione laborantibus collata priuilegia: id enim non solum expediens, sed & maxime necessarium pro functione animarum obeunda videbatur. Nam cum in terris à sede Apostolica remotissimis versentur, ac sæpe in Regionibus, ex quibus vel ob magna itineris pericula, vel ob immensam distantiã, aut non potest, vel non sine magna difficultate ac expensis adiri Apostolica sedes, operæ pretium erat vt ministri omni illa iurisdictione gauderent, qua possent in casibus emergentibus, non solum animarum salutem procurare, sed & omnia alia peragere quæ ad augmentum gloriæ Dei, ac fidei Catholicæ propagationem spectare videbantur. Quam ob causam Christus Dominus Apostolos in vniuersum orbem missurus, prius Episcopali dignitate condecorauit: deinde omnibus eandem, quam Petro summo Ecclesiæ & totius orbis principi, Iurisdictionẽ licet delegatã concessit: ac non sine diuino consilio præmisit illa verba, Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra, euntes docete omnes gentes, *&c. Quibus Apostolos certos esse voluit de potestate sibi à Patre collata; vt ipsi etiam de ea*

quam

quam eis Christus delegauerat, non dubitarent, & sic alacrius tanto operi accingerentur.

Priuilegia concessa à Pio 2. & Sixto 4. Religiosis Ordinis Prædicatorum ad prædicandum Christi Euangelium euntibus in terras Infidelium.

SIxtus Episcopus, seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memor am. Apostolicæ seruitutis officium, cui dante Domino præsidemus, nos; admonet, vt sicut bonus Pastor ad oues Christicolas pascendas aures no strę contemplationis extendimus, & earum, nec non partium & Regionum, ac temporum qualitatibus pensatis, ad eorundem Christicolarum salutem vigilemus, & ijs quę à nostris prædecessoribus circa ea circumspectè emanasse comperimus, illorum vestigia imitantes, consimilibus facultatibus, & gratijs (dum à nobis petitur) robur Apostolici muniminis adijciamus. Dudum siquidem fęlicis recordationis Pij Papę II prædecessoris nostri litterę emanarunt, quas præsentibus annotari fecimus; & quarum tenor sequitur, qui talis est. Pius Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriā. Dum leuamus in circuitu oculos nostros, & gregem Dominicū solicitudinī nostrę (disponente Domino) commissum vndique mentis acie contemplamur, ex debito Pastoralis officij, vigilem curam impendimus, vt cultores vineæ Sabaoth, si cultui satis intendant, vt eius virtuosi palmites, extirpatis spinis & tribulis, latius extendantur. Sicille cęlestis Agricola, & pius Paterfamilias, ad excolendam vineam suam diuersis horis & tempore seruos misit; ne fructus propter cultorum inopiam deperiret, sed potius bonorū operum & virtutum germinaret. Cum vero in terris Infidelium messis quidē sit multa, operarij vero pauci, ne ager Dominicus spinis & vepribus repleretur, nonnulli prædecessores nostri de florido Prędicatorum Ordine ad irrigandum imbre Sanctę prędicationis corda Aquilonarium, & Orientaliū nationū, aliquos direxerunt filios & alumnos, qui flante spiritu, plenos manipulos in horrea Sanctę Matris Ecclesiæ portauerunt: sed proh dolor temporibus nostris venit inimicus homo & superseminauit zizania in medio tritici, cum per Turcarum potentiam Christianorum aliquas nationes suo impiissimo dominatui subiecerit. Inde fit vt nos eo efficacius operam impendamus, quo magis gregem Dominicum à diro serpente conspicimus crudelius laniari. Vtque opportunis remedijs commodius prouideatur: nos dilecto filio Christophoro de Viterbio Ordinis Prędicatorum, Sacrę Theologiæ Professori, totius Societatis peregrinantium propter Christū inter gentes Vicario generali, & Hæreticæ prauitatis Inquisitori per nos depu-

by Google

tato & cõstituto,& aliis suis successoribus pro tẽpore deputandis in partibus orientalibus,tam infideliũ quam fideliũ constitutis,& quá maximè in Ciuitatibus Caffæ,& Peræ,Chij, & in terris Saracenorum , Paganorum, Græcorum,Bulgarorũ,Cumanorũ & Aethiopũ,Yberorum,Alanorũ,Gazarorum,Gothorũ,Zirorũ,Ruthenorum,Syrorũ,Iacobitarũ,Nubianorũ, Nestorianorum Georgianorum,Armenorũ,Indorũ,Agolefticorum,Tartarorum,Carelorũ, Vngarorũ,maioris Vngariæ,& aliorũ qui nondum fidei Sacramenta perceperũt,cõcedimus vt ipse Vicarius,& eius Successores,
1. & deputádi ab ipsis pro tempore dicti Ordinis fratres, possint singulorum Christi fideliũ quorũcũq; Diœcesis,& locorũ ad ipsos pro tẽpore cõfluẽtiũ confessionem audire,& pro cõcessis,(etiamsi talia fuerint,propter quæ sedes Apostolica foret merito cõsulenda)pœnitentiá salutarem iniũgere , nec non à quibusuis sententijs excõmunicationis,tã ab homine quam à Iure latis,ac aliis censuris & pœnis,quomodocunq; vel qualitercunq; illas incur-
2. rerint,seu ligati fuerint absoluere,nec nõ(dummodo tales bigamiæ labe respersi nõ sint)super irregularitate,si quá quouis modo & causa incurrerint,
3. dispẽsare,ac huiusmodi cõfessione audita Eucharistię & Extremæ vnctio-
4. nis aliaq; Ecclesiastica Sacramenta ministrare. Insuper vt singuli Cõfessores idonei,quos vicarius & fratres pattiũ prędictarũ dicti Ordinis duxerint eligendos omniũ peccatorũ suorũ,de quibus cõtriti & ore cõfessi fuerint, plenariam remissionem in mortis articulo impendere , vel si aliam copiam Confessorũ habere nõ valuerint,dummodo cõtriti existant,eandem indul-
5. gentiá cõsequantur. Quodq; Cõfessores ipsi singulorũ cõfessiones audire, & pro cõmissis quoties ipsis videbitur,etiamsi talia sint, propter quæ sedes Apostolica merito sit cõsulenda,debitam absolutionem impendere,ac salu-
6. tarem pœnitentiam iniũgere,nec nõ ipsorũ fratrũ singulos à quibuscunque sententijs,censuris,& pœnis in ipsos quauis auctoritate promulgatis absoluere , & super irregularitate per ipsos quoquo modo cõtractis dispensare, omnemq; inhabilitatis & infamiæ maculã,(dũmodo à bigamia nõ proces-
7. serint)abolere liberè & licite valeãt. Insuper, vt ipsorũ fratrũ bonorũ operũ fructus amplius valeát propagari,vt Vicarius & fratres pro tẽpore existentes,prędicta singula loca alias pro habitatione & vsu fratrum dicti Ordinis idonea,& in illis domos,& monasteria,cũ Ecclesijs,cãpanilibus, cãpanis, Dormitoriis,Hortellitiis,& alijs necessariis officinis erigere: quę quidẽ loca,domus,& Monasteria recepta,& erecta,& eorũ personę,& omnibus & singulis priuilegiis,indulgẽtiis,immunitatibus,& indultis,aliis locis,domibus,monasteriis & personis Ordinum Prędicatorũ à sede Apostolica quoquomodo cõcessis vtuntur,& gaudent,vti pariter debeát & gaudere. Insuper vt Vicarius & fratres prædicti omnibus & singulis,gratiis,libertatibus,exẽptionibus,priuilegiis,indulgentiis & indultis, quibus Prouincialis & fra-

& fratres Prouinciæ terræ ſanctæ vtuntur, & gaudẽt, & quę Romani Põtifices, fratribus Prædicatoribus dictæ ſocietatis hactenus cõceſſerũt, etiã vti & gaudere valeant. Quodq; fratres ipſi Schiſmaticos & excõmunicatos, 8.
ſeu interdictos quoſcunq; etiã quantumcunq; notorios, niſi quos Vicarius, ſeu deputati per eũ euitare mãdauerint, euitare minimè teneantur. Inſuper 9.
omnibus & ſingulis Chriſti fidelibus, qui de bonis ſibi à Deo collatis pro cẽtenario videlicet vnũ, pro liberatione fideliũ captiuorũ de manibus infideliũ, ſeu pro erectione & fundatione, ſeu manutẽtione domorũ & Monaſteriorũ, pro vſu, & habitatione dictorũ fratrum erogauerint, liceat eligere Cõfeſſores idoneos, qui cõfeſsione eorũ diligẽter audita, ab omnibus peccatis, criminibus & exceſsibus etiam in caſibus Sedi Apoſtolicæ ſpecialiter vel generaliter reſeruatis, ſemel dũtaxat, deinde quoties fuerit opportunũ, (dũmodo talia ſint, propter quæ ſedes Apoſtolica ſpecialiter cõſulenda non ſit) abſoluere, & pœnitentiam ſalutarẽ iniũgere, nec nõ omniũ peccatorũ in mortis articulo remiſsionẽ impendere licite valeant auctoritate Apoſtolica
ſingulis prædictis, prout eos cõtingit, tenore præſentiũ indulgemus. Inſuper 10.
prędicto, & aliis qui pro tẽpore fuerint dictarũ partiũ Vicariis, ſuper nataliũ, & ætatis infra vigeſimũ tertiũ annũ defectibus, cum perſonis & fratribus Ordinẽ prædictũ profiteri volẽtibus, & profeſsis vt ad omnes Sacros ordines, vſq; ad Presbyteratus ordinem incluſiue & ſingulas Ordinis Prælaturas, & officia in dictis partibus promoueri, & in illis miniſtrare valeant diſpenſandi: nec nõ Notarios ad actus publicos in fauorem fideiChriſtianę 11.
cõſcribẽdos creãdi & inſtituẽdi, dicta auctoritate tenore præſentiũ cõcedimus facultatẽ. Iuſuper vt fideliũ feruẽtius deuotio in fide creſcat, vt omnes, 12.
& ſingulę vtriuſq; ſexus perſonę, quę prędicationibus dictorũ fratrũ interfuerint, & illas cũ propoſito ſe emendãdi audierint, ſingulæ ſingulis vicibus vnius anni & quadraginta dierũ indulgentiã cõſequantur. Quodq; fratres 13.
& Sorores de pœnitẽtia Sãcti Dominici, quos Vicarius, ſeu ab eo deputati fratres pro tẽpore recipiẽt, & aliæ vtriuſq; ſexus perſonæ, quæ in Societate Beatæ Virginis ſub capitulis & cęremoniis per ipſos vicariũ ſeu fratres ordinãdis Altiſsimo deuotè famulabũtur, Cõfeſſores eligere qui cõfeſsionibus eorum diligenter auditis, ipſis cõtetsis & contritis plenariã in mortis articulo omnium ſuorum peccaminum remiſsionem impendere valeant.

Poſtremo vt idẽ Vicarius & Inquiſitor, alios Inquiſitores hęreticę prauitatis in quibus ſibi videbitur ſupradictis ſubſtituere & ordinare valeat. Et 14.
vt liberius ijdem vicarius, & fratres viuere valeãt, & Deo cõfidentius deſeruire, in omnes & ſingulos, cuiuſcunq; ſtatus, gradus, & cõditionis exiſtant, qui bona mobilia, ſiue immobilia, videlicet poſſeſsiones, domos, apothecas libros, calices, paramẽta, inſtrumẽta, & omnia alia ad diuinũ cultũ pertinẽtia, ad vſum & commodũ fratrum neceſſaria, cõtra ipſorũ Vicarij, & fratrũ volun-

voluntatem occupantes & detinentes,excommunicationis ſententiã promulgamus,à qua nolumus à quoquam abſolui poſſe, niſi prius reſtitutione vel cũ eodem Vicario ſiue fratribus conuentione facta.de ipſius,ſiue de ipſorũ libero beneplacito & volũtate. Et vt ipſe vicarius talentũ ſibi creditũ ſine impedimento & obſtaculo valeat exercere,ex certa noſtra ſcientia ipſam ſocietatem,quæ per nonnulla Capitula generalia dicitur eſſe diuiſa,reintegramus. & reponimus,ac in idem corpus vt prius erat reponi volumus & mandamus,prę ſertim omnes Cõuentus Lithuanię, Ruſsiæ, Podoliæ, Valacchię maioris & minoris,nõ obſtãtibus quibuſcunq; literis & ordinationibus Capitulorũ generaliũ in oppoſitũ cõceſsis,& cõcedendis,declarãtes, & mãdantes,tales Cõuentus & nationes amodo eſſe ſub vicario dictæ Societatis peregrinantiũ. Quia vero cõditio temporũ hoc requirit, volumus & mãdamus, vt fratres qui dicũtur vniti, vel Armeni,quod non obſtãtibus priuilegiis aliquorũ ſummorũ Pontificum,etiãſi de ipſis priuilegiis de verbo ad verbũ deberet fieri mẽtio ſpecialis,(vt ſecundũ quod prius fuerant) ipſi Vicario in omnibus,& per omnia ſubdãtur,& de eis diſponere poſsit, ſicut de cæteris ſui ordinis fratribus,non obſtãtibus Apoſtolicis ac in Generalibus.vel ſpecialibus Cõciliis editis cõſtitutionibus& ordinationibus, quibus quantũ prę ſentibus aduerſantur derogari volumus,etiãſi talia ſint, de quibus ſpecialis,& expreſſa, ac de verbõ ad verbũ mentio prę ſentibus eſſet habẽda,cæteriſq; contrariis quibuſcunq;. Nulli ergo omnino hominũ liceat hãc paginã noſtrę cõceſsionis,excõmunicationis,volũtatis,mãdati,& declarationis infringere,vel ei auſu temerario cõtraire. Si quis autẽ hoc attentare prę ſumpſerit,indignationẽ omnipotentis Dei,& beatorũ Petri, & Pauli Apoſtolorũ eius,ſe nouerit incurſurũ. Datũ Romæ apud Sanctũ Petrũ,Anno Incarnationis Dominicæ 1464.pridie Idus Iunii. Põtificatus noſtri anno ſexto. Quare pro parte dilecti filij Baptiſtę Fatinãti de Ianua,dicti Ordinis fratrũ Prædicatorũ profeſſoris,Vicarij Generalis in terris peregrinantiũ ſupradictorũ,per dilectũ filiũ Martialem Autibelli Sacræ Theologiæ profeſſorem, & Priorem Generalẽ dicti Ordinis deputati & inſtituti nobis fuit humiliter ſupplicatũ, vt prę miſsis & in dictis litteris cõtentis Apoſtolici muniminis robur adijcere,ac omnes & ſingulas facultates dicto Chriſtophoro in præmiſsis litteris cõceſſas,eidem Baptiſtæ pari modo cõcedere, & aliàs in præmiſsis opportunè prouidere de benignitate Apoſtolica dignaremur. Nos igitur cupientes fidem Catholicã vigere,augmentari,& etiam manuteneri,prę fati Baptiſtæ in hac parte ſupplicationibus inclinati,litteras Apoſtolicas cum omnibus & ſingulis indulgentiis,cõceſsionibus, indultis, & clauſulis,in eis cõtentis, nec nõ ſocietatem prædictã auctoritate Apoſtolica,tenore præſentiũ ratificamus,approbamus,& prę ſentis ſcripti patrocinio cõmunimus, illaſque perpetuo viribus ſubſiſtere decernimus, eaſq; ad

Conuen-

Conuentum Ciuitatis Chij harum ſerie extendimus, nec nõ vniuerſos & ſingulos eiuſdem ordinis fratres, qui dicuntur vniti vel Armeni, aut alias vt præfertur, dicta auctoritate eidem Societati ſubijcimus, ipſamque Societatem præfata auctoritate approbantes, & confirmantes, omnibus, & ſingulis cuiuſcunque dignitatis, gradus, conditionis, vel ordinis exiſtant, ſub excommunicationis pœna quam eo ipſo incurrant, Societatẽ prædictã in prẽmiſsis, ſeu alias quomodolibet impedire, ſeu inquietare vel moleſtare, ſeu ipſam diuidere, extinguere, & ſeparare, aut alias de illa ſe intromittere quoquo modo præſumant, diſtrictius inhibemus. Præterea, vt dictus Baptiſta in præmiſsis vtilius, & diligentius ſe gerere poſsit, & habere ſibi omnes & ſingulas facultates, & auctoritatem per præfatum Pium prædeceſſorem dicto. Chriſtophoro olim conceſſas, pari modo, & abſque vlla differentia perinde in omnibus & per omnia, ac ſi dictæ inſertæ litterę ad inſtantiam ipſius Baptiſtæ emanaſſent, concedimus per prẽſentes, ordinãtes & decernentes ex nunc irritum & inane, ſi ſecus ſuper ijs, à quoquam quauis auctoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obſtantibus conſtitutionibus & ordinationibus Apoſtolicis, ac omnibus, & ſingulis, quæ idem prædeceſſor in dictis ſuis litteris voluit non obſtare, cæteriſque contrarijs quibuſcunque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ ratificationis, approbationis, communitionis, extenſionis, confirmationis, inhibitionis, conceſsionis, & conſtitutionis infringere, vel ei auſu temerario contraire; ſi quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum. Datum Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis Dominicæ 1473. Kal. Aprilis, Pontificatus noſtri anno ſecundo.

Circa præfata priuilegia illud ſolum ſe conſiderandum offert, quod etſi à Pio II. gratiæ, ac priuilegia omnia fratribus Inquiſitoribus, ac alijs ab eiſdem deſignatis conceſſa tantum videantur, ac perinde ad alios ordines non extendenda. Sixtus tamen IV. expreſsè illamet priuilegia, cum ſingulis alijs gratijs & conceſsionibus cõgregationi ſiue Societati, in terris infidelium peregrinantium concesſit, eaq; omnia ad monaſterium Ciuitatis Chij voluit extendi: quare de perpetuitate huius priuilegij, ac de communicatione cum alijs ordinibus non poteſt dubitari. Ad maiorem tamen conſcientiæ ſecuritatem oporteret ſummum Pontif. conſulere.

Præterea Innocentius IV. & Nicolaus III. aliiq; Pontifices ampliſsima etiam & his ſimilia priuilegia conceſſerunt, vt patet ex Bullis relatis in Bullario collecto à doctiſsimo viro fratre Emanuele Rodriguez, referam vero nunc eam tantum quã Innoc. IV. in fauorem præfati ordinis Prædicatorum conceſsit quæ habetur in Compendio ſiue collectione priuilegiorum ordinum Mendicantium per Ioannem Baptiſtam Cõfettium pag. 6.

Priuilegia Fratribus Prædicatorum ad partes Orientales, & terras infidelium ad prædicandum Iesu Christi Euangelium proficiscentibus per Innocentium IV. concessa.

INnocentius Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs fratribus de Ordine Prædicatorum in terras Saracenorum, Paganorum, Græcorũ, Bulgarorum Cumanorum, Æthiopum, Syrorum Iberorum, Alanorum, Gazarorum, Gothorum, Zicocorum, Ruthenorum, Iacobitarum Nubianorum, Georgianorum, Armenorum, Indorum, Mostelitarum, Tartarorum, Hungarorum maioris Hungariæ Christianorum captiuatorum apud Tartaros aliarumque infidelium nationum Orientis, seu quarumcunque aliarum partium proficiscentibus salutem, & Apostolicam benedictionem.

Cum hora vndecima sit diei, hominibus vt exeant ad opus, vsque ad mundi vesperam deputata, & illud Apocalypsis eulogium, cito credatur cum Matris Ecclesiæ consolatione complendum, videlicet, oportere viros spirituales, vitæ munditiam, & intelligentiæ gratiam cum Ioanne sortitos, populis, & gentibus, linguis Regibusque multis denuo prophetare, quia non sequetur reliquiarum Israël per Isaiam Prophetam, saluatio, nisi (iuxta Paulum Apostolum) prius introeat gentium plenitudo. Nos licet immeriti super Apostolicæ Sedis speculam constituti, fideliter, ac prudenter dispensandis Dei ministerijs, & operibus coadiuuandis intendimus si vrgente plenitudine temporis, post pia priorum studia, in vineam Domini Sabaoth nouos, & penè nouissimos, qui sapientiam longum didicere per otium, operarios mittere procuramus. Vos igitur quos iuxta professæ Religionis officium zelus comedit animarum, & in quadriga quarta, cum varijs charismatum donis, & fidei fortitudine trahitis, vbiq; discurrere, ac vexillum Regis gloriæ procul leuare gestitis: ad Gentes quæ Iesum Christum Dominum non cognoscunt, & ad subtractionis filios qui sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ non obediunt, destinamus, vobis in remissionem peccatorum omnium, iniungentes, quatenus seminaturi super aquas multas, in illo tantum qui mundum dixit se vicisse confisi, ad illuminationem cæteræ multitudinis, & exterminium hæreticæ falsitatis, ad confirmandum nutantium animos, & fidelium confortandos, in luce sermonis, & fortitudine operis, propositum vobis iter, sine quorumlibet
1. offensione curratis. Vt autem ministerium vestrum honoretur plenius, &

honora-

honorabilius impleatur, præsentium vobis auctoritate concedimus, vt in terris quæ adhuc Sedis Apostolicæ magisterio non intendunt, proponere verbum Dei, & constitutis ibidem (non obstante si aliqua sunt excommu- 2.
nicatione ligati) in verbis, officio, ac cibo, ac in alijs securè communicare, & ipsos, seu etiam alios, conuerti ad vnitatem Christianæ fidei cupientes, recipere, baptizare, & aggregare Ecclesiæ filijs valeatis, & Presbyteri ex 3.
vobis, ipsos aggregatos possint insignire charactere clericali, & ipsos ad Acolythatus ordinẽ promouere. Liceat etiam vobis ibidem redeuntibus 4.
ad obedientiam Sedis Apostolicæ, qui sunt excommunicatione ligati, ab- 5.
solutionis beneficium iuxta formam Ecclesiæ impertiri, & super eo dis-
pensare cum ipsis, qui sacros Ordines receperunt, & diuina celebrarunt
officia, sic ligati; hoc ipsum vobis sit licitum circa illos de terris eisdem, 6.
qui temporibus indebitis, vel infra ætatem legitimam, aut qui omnes ea-
dem die, vel superiores prętermissis inferioribus, conferre, seu recipere
Ordines præsumpserunt, (si tamen in hoc seruata talis forma extiterit, per 7
quam ordines recepissent.) Vobis præterea dispensare liceat, vt illi ex na- 7.
tionibus vestræ prædicationi commissis, qui post susceptionem sacrorum
ordinum, vel in gradibus, & casibus à diuina minimè lege prohibitis, ma-
trimonia contraxerunt, remaneant in eisdem: & hi qui ad Ecclesiæ Ca- 8.
tholicæ redierint vnitatem, vt inter suos habirent, eisque communicent;
nec non quod Clerici nationum ipsarum, publicè ad obedientiam Sedis
Apostolicæ redeuntes gaudeant priuilegio Clericali. Sit etiam vobis lici- 9.
tum omnium fidelium in terris prædictis confessiones audire, ac ipsis in-
iungere pœnitentias salutares, & excommunicatos à Canone, vel alio mo-
do, iuxta formam Ecclesiæ absoluere, dummodo iniuriam & damna pas-
sis satisfaciant competenter. Cum irregularibus autem partium illarum 10.
in casibus in quibus solent Legati Sedis Apostolicæ dispensare, ac etiam
cum Clericis ipsarum partium, patientibus defectum natalium, (dum-
modo non sint de adulterio, vel incestu aut de Regularibus procreati) sit
vobis dispensandi facultas. Quam circa illos similiter habeatis, qui ab vni- 11.
tate Ecclesiæ Catholicæ, seu Religione, vel Clericali Ordine discesserunt,
si humiliter redire voluerint, & dignè satisfacere de commissis, ita quod
ipsi Religiosi ad sua loca, salua disciplina Ordinis, resumantur, & illos ex
iam dictis qui excommunicationis vinculo sunt adstricti, iuxta præmis-
sam formam, & prædictæ satisfactionis modum absoluere valeatis, & cũ
irregularibus ex eisdem, sicut est expressum superius) dispensare. Ad hæc 12.
sit vobis absoluendi facultas, occisores Clericorum, & Religiosarum per-
sonarum, in prædictis partibus constitutos; fundandi ibidem nouas Ec- 13.
clesias; & reconciliandi ipsas quæ sunt casu aliquo profanatæ, ac de nouo 14.
fundatis Rectores idoneos prouidendi, & illis qui de Gentibus, vel schis- 15.

maticis nouiter ſunt conuerſi, dandi licentiam vt vxores ſuas, cum quibus in gradibus à lege diuina non prohibitis contraxerunt valeant reti-
16. nere. De cauſis matrimonialibus quas in partibus illis ad audientiam veſtram deferri contigerit, legitimè cognoſcendi, ac diſcordantes inter ſe ad
17. inuicem quod ad pacem [& concordiam redeant, nec non quod inordinatè viuentes, de ſuis exceſsibus, ſicut iuſtum fuerit, ſatisfactionem exhibeant, compellendi per cenſuram Eccleſiaſticam, vobis libera ſit facultas.
18. Inſuper, in locis in quibus vos hoſpitari contigerit, vel in locis partium earundem, in quibus reſidentiam facietis, Miſſam & cætera diuina cele-
19. brare officia, & in eiſdem partibus cæmeteria benedicere. ac dare indul-
20. gentias, commutare vota, facultatem & licentiam habeatis. Cæterum vo-
21. bis concedimus quod à Catholicis Patriarchis, Archiepiſcopis, & Epiſcopis Ordines, & alia Eccleſiaſtica ſacramenta ſuſcipere, & altaria portati-
22. lia, more ipſorum à iam prędictis Epiſcopis benedicta habere, & eis vti
23. poſsitis. Si contingat vos aliquo caſu noſtra altariola non habere, ac veſtes Sacerdotales, Itaris pallas, corporalia per eos qui ex vobis ſunt Preſbyteri (cum neceſſe vobis fuerit) benedicere, vbi Catholicorum Epiſco-
24. porum copia non habetur, nec non alia facere quæ ad augmentum Dominici nominis, & ampliationem Catholicæ fidei, ac reprobationem & irritationem illorum qui ſacris traditionibus contradicunt, ſicut pro loco; & tempore videbitis expedire. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ conceſsionis infringere vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & B B. Petri & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum. Datũ Aſsiſij 10. Kal. Auguſti, Pontificatus noſtri anno X I.

Quamplurima alia etiam priuilegia conceſserunt alij ſummi Pontifices fratribus Prædicatoribus in terras Infidelium pro fidei propagatione miſsis, vt Greg. 11. in Bullæ quæ incipit Super gregem dominicũ. Vrbanus V I. Sincerus deuotionis affectus. Et Innocentius V I. Cum hora, &c. vbi inter alia inquit, Cęterum vobis concedimus, quod à Catholicis Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis poſsitis Ordines, & alia Eccleſiaſtica Sacramenta ſuſcipere: & altaria portatilia more ipſorum à iam præfatis Epiſcopis benedicta habere, & eis vti, ſi contingat vobis aliquo caſu, veſtra altaria non habere, ac veſtes Sacerdotales, altaris pallas, & corporalia, per eos qui ex vobis ſunt Preſbyteri cum neceſſe fuerit benedicere, nec non altaria & calices, Sacramenta Confirmationis cõficere, & vti oleo ac chriſmate, vbi Catholicorum Epiſcoporum copia non habetur: nec non alia facere quæ ad augmentum Dominici nominis, & ampliationem Catholicæ fidei, ac reprobationem illorum, qui ſacris traditionibus contradicunt, ſicut pro loco & tempore videbitis expedire.

Digitized by Google

Ac denique Gregorius XI. in Bulla Fidelium nouella plantatio, ait: Et cum nobis expoſitum ſit quod de multis perſonis partium prædictarum, quæ vt Preſbyteri celebrarunt diuina officia, & pro talibus reputantur, frequẽter dubitari contingit, an iuxta formam Eccleſiæ baptizati fuerint vel non, & an Ordines rite receperint, in quibus vt præmittitur miniſtrarunt: quodque ſi in ordinandis ipſis de nouo interſtitia temporum ſeruarentur, magnum ſcandalum inter populares, qui ab eiſdem audierunt diuina, & ſunt etiam eiſdem confeſsi, poſſet veriſimiliter generari. Nos itaque intendentes animarum prædictarum, & aliorum fidelium partium earundem ſaluti vtiliter prouidere: vobis & ſingulis veſtrum, tam in ſacerdotij, quam in Diaconatus ordinibus conſtitutis, vt omnes, & ſingulos partium prædictarum de quibus dubitatur, ſi fuerint baptizati, vel nõ baptizati, iuxta prouiſionem Iuris in huiuſmodi caſibus adhibitam baptizare valeatis: his verbis præmiſsis, videlicet, Si nondum baptizatus es, ego te baptizo in nomine Patris & Filij, & Spiritus Sancti amen; auctoritate Apoſtolica tenore præſentium indulgemus.

Inſuper eitdem infidelibus de partibus antedictis taliter ordinatis, qui diuina vt prẽmittitur celebrarunt: quod ab Epiſcopis gratiam & communionem dictæ ſedis habentibus, & in partibus commorantibus antedictis, omnes tam minores, quam ſacros ordines ſtatutis temporibus, aliquo interuallo in huiuſmodi ſacris ordinibus recipiendis, & conferendis propter eorum reuerentiam, obſeruato, ſi ſine ſcandalo fieri poſſit. Alioquin, omnes vna eadẽ die ſimul præfatos ordines ſacros & minores pro huiuſmodi ſcandalo euitando recipere, quo etiam priuilegio quantum ad temporũ interſtitia, tam inter minores quam maiores ordines non ſeruanda per quinquennium, prædicti Religioſi in antedictis partibus commorantes gaudere valeant, iuſta de cauſa, & ab eorum ſuperiore in illis partibus degente examinanda: ipſiſque Epiſcopis dictos minores & ſacros ordines perſonis eiſdem ſecundum præfatam diſtinctionẽ, cum interuallo, vel vna & eadẽ die ſimul dicendo ſi dubitari contingat, an ordines rite receperint: videlicet, Si ordinatus es ritè, nõ te reordino, ad ſacros antedictos ſeruata alia forma, & materia, ac ſolemnitate debita, in præmiſsis quibuſcũque conſtitutionibus Apoſtolicis in contrarium editis nequaquam obſtantibus de gratia concedimus ſpeciali.

Idem etiam Pontifex in Bulla Cum nos ad terras Saracenorum, &c. Vt vero ſubmotis impedimentis quibuſlibet eorundem negotiorum proſecutione, libere, & efficaciter, auctore Domino intendere valeatis: omnes & ſingulos cuiuſcunque dignitatis, ordinis, & conditionis, vel ſtatus Eccleſiaſtici, vel mundani extiterunt, qui vobis, vel familiaribus, vel Nuncijs veſtris quam diu fuerint in proſecutione prædicta, impedimenta

vel obſtacula quæcunque per ſe, vel per alios præſumpſerint miniſtrare, quominus prædicta negotia libere & efficaciter proſequi Deo fauente, poſsitis, citandi quod infra certum terminum competentem quem eis duxeritis præfigendum, Apoſtolico conſpectui perſonaliter ſe preſentent, facturi ſuper his, quod iuxta demerita expedire viderimus, vobis & cuilibet veſtrum auctoritate præſentium concedimus facultatem: diem vero citationis & prefixionis huiuſmodi, & quicquid ſuper præmiſsis duxeritis faciendum, vobis per veſtras literas harum ſerie continentes, ſtudeatis fideliter intimare. Eoſque inſuper omnes vel ſingulos ſupradictos cuiuſcunque dignitatis, ordinis, conditionis, vel ſtatus Eccleſiaſtici vel mundani extiterint, qui ſupradicto obſtaculo, per ſe vel alios preſumpſerint ſupradictis miniſtrare, auctoritate Apoſtolica, eo ipſo decernimus excommunicationis ſententię ſubiacere, eorumque terras fore ſuppoſitas Eccleſiaſtico interdicto: cuius excommunicationis abſolutionem & interdicti relaxationem, abſque auctoritate ſedis Apoſtolicæ ſpeciali, præterquam in articulo mortis, ab alio, quã à vobis vel veſtrũ aliquo, & tunc etiam niſi congrua ſatisfactione pręmiſſa nequeãt obtinere, non obſtãtibus quibuſcũque priuilegijs & indultis ſub quacunque forma vel expreſsione verborum eiſdẽ impediẽtibus, vel eorum aliquibus ab Apoſtolica ſede conceſsis, vel in poſterum concedendis, quæ ad hęc eis in nullo volumus ſuffragari.

De alijs etiam priuilegijs Fratribus Minoribus conceſsis in terris infidelium laborantibus.

SImilibus fere in omnibus, ac æque amplis priuilegijs à multis Pontificibus cõceſsis, Minorũ ordo fuit condecoratus. Præcipuè vero Ioannes 22. Pontificatus ſui anno 6. eiſdem fratribus omnia quæ Innoc. III. & Nicolaus III. ac fere eiſdem verbis quæ conceſſerunt Religioſis ordini Prædicatorum, ipſe etiam permiſit & indulſit, ac in aliquibus amplianit. Illis namque facultatem præbuit, vt vbi Epiſcoporum Catholicorũ copia non eſset, Cõfirmationis Sacramentum conferre poſſent, ac vti oleo & chriſmate antiquis. Ac demum Leo X. quibuſdam fratribus deputatis ordinis Sancti Franciſci in nouum Indiarum orbem proficiſcentibus ampliſsimas gratius conceſsit, vt patet ex ſequenti Bulla, quæ habetur in Bullario per fratrem Emmanuelem Rodriguez edito.

Dilectis

Digitized by Google

Dilectis filijs Fratribus Ioanni Clapion, & Fratri Francisco de Angelis, Leo Papa X.

DIlecti filij, &c. Alias felicis recordationis Nicolaus Quartus, & Ioannes vigesimus secundus, & Vrbanus Quintus, & Eugenius quartus, & alij Romani Pontifices prędecessores nostri debita meditatione cõsiderantes, quod ordinis munda Religio à Christo Domino exemplis, ac verbis Apostolicis suis tradita, ac Beato Francisco & eum sequentibus inspirata fuerit, ac quod nonnulli eiusdem ordinis professores pro fidei propagatione in Infidelium partes, eum iam Apostoli non existant in orbe, destinare opus esset, prout ipse Beatus Frãciscus suo tempore actualiter fecit, vt in vinea Domini fructuosos palmites producerent, nonnullis vestri ordinis tunc expressis fratribus vt in terris Infidelium tunc destinatis existentibus, quod Dei verbum proponere, & ibidem constitutos, si eorum aliqui excommunicationis censura ligati essent, absoluere, quoscunque ad Christianę fidei vnitatem conuenire cupientes recipere, baptizare, Ecclesijs aggregare, & hi ex dictis fratribus qui in sacerdotio constituti essent, Pęnitentię, & Eucharistię, & extremæ Vnctionis, aliaque Ecclesiastica Sacramenta personis præmissis ministrare & exercere, nec non in casu necessitatis (Episcopis in prouincia non existentibus) Confirmationis Sacramentum, & ordinationis, vsque ad minores ordines fidelibus ministrare, cappellas & altaria, nec non calices, & paramenta Ecclesiastica benedicere, ac Ecclesias recõciliandas vel Cæmeteria reconciliare, eisdem de idoneis ministris prouidere eisque Indulgentias quas Episcopi in suis Diœcesibus concedere solent impartiri, & alia quęcunque facere, quæ ad augmentum diuini nominis, ad conuersionem ipsorum infidelium populorum, & ampliationem fidei orthodoxæ, & reprobationẽ & irritationẽ illorum, quæ sacris constitutionibus contradicunt, sicut pro loco, & tempore viderint expedire, valeant, & possint. Nec non vti oleo sancto, & Chrismate antiquis vsque ad tres annos, cum in eisdem partibus nouum oleum, & balsamum sine difficultate magna haberi non possint, libere & licitè valeant. Nec non aggregatos eosdem (vbi Episcopi non habentur) clericali insignire charactere, & ipsos ad minores ordines promouere licere: etiam sedis Apostolicæ sententia excommunicationis irretitis absolutionis beneficium iuxta formã Ecclesiæ impartiri. & qui de gentibus Schismaticis, vel alias nouiter essent conuersi dandi licentiam, vt vxores suas cũ quibus in gradibus à lege diuina non prohibitis cõtraxerunt, retinere valerent, & de causis Matrimonialibus quas in partibus illis ad audientiam nostram

noſtram deferre deberent, legitimè cognoſcendi, & diſcordantes inter ſe concordare. Ac etiam eiſdem fratribus licitum eſſe omnium fidelium in terris prædictis confeſsiones audire, & ipſis iniungere pœnitentias ſalutares, & vota commutare, & excommunicatos à Canone vel alio modo iuxta poſsibilitatem ſatisfecerint. Insuper in locis in quibus fratres ipſi reſidentiam facere vel eos hoſpitari contingeret, miſſam & diuina officia cum ſolita ſolemnitate celebrare, & ſi in eiſdem locis vitæ neceſſaria ieiuniorum tempore commode haberi non poſſent, ad prædicta ieiunia eoſdem fratres minime teneri declararunt, cum eiſque miſericorditer diſpenſarunt. Et vt de ſuis laboribus fructum reportarent, fratribus prędictis verè pœnitentibus, & confeſsis eam indulgentiam conceſſerunt, quam proficiſcentibus in terræ ſanctæ ſubſidium ſedes Apoſtolica concedere cõſueuit. Ac etiam omnibus vtriuſque ſexus, confeſsiſque qui loca & Eccleſias fratrum dicti veſtri ordinis in partibus prędmiſsis conſtructa, & inposterum conſtruenda ſingulis diebus quibus viſitauerint, cauſa deuotionis ſiue eleemoſynę faciendæ, ipſis de iniunctis eis pœnitentijs centum dies miſericorditer relaxarũt. Quique eiſdem fratribus auctoritate Apoſtolica conceſſerunt, vt in Ciuitatibus, caſtris, villis, ſeu locis quibuſcũque ad habitandum domos & loca quæcunque ſeu hactenus recepta mutare, aut eam venditionis, permutationis, aut cuiuſuis donationis titulo, in alios transferre valerent. Ac inſuper, vt omnes, & ſinguli veſtri ordinis profeſſores, qui eodem ſuccenſi zelo ad ea loca cum fratribus prædictis tranſire voluiſſent, omnibus & ſingulis præmiſsis gratijs & indultis gaudere liberè poſſent, prout eiſdem fratribus, & eorum cuilibet coniunctim vel diuiſim pro fratrum præfatorum vita, tunc pro tempore indultum eſſet, vel conceſſum. Nec fugientes à ſæculo in ordine præfato recipere, ac omnia, & ſingula facere quæ ad ea, quæ dicti ordinis concernerent profeſſionem, & religionem, quę Miniſtri Generales & Prouinciales ex officio, & indultis Apoſtolicis facere poſſunt, prout in eorundem profeſſorum deſuper confectis litteris latius enarratur. Cum autem ſicut accepimus, vos quorum zelus eſt, Deo animas lucrifacere, & per veſtræ ſperationis induſtriam & ſolicitudinem diuina ſtipulante gratia adulterinas plantationes diuellere, ac in meſſe Domini virtutes ſerere, vitia radicitus extirpare, & humanum genus ad ſaluationis & cognitionis ſemitas reducere, ad Indianas Inſulas, aliaſque prouincias chariſsimi in Chriſto filij noſtri Caroli Hiſpaniarum, & Romanorum Regis Catholici, in Imperatorem electi, ditioni ſubiectas, & illis propinquas terras, vbi homines veritatis fidei cognitione carent, conferre deſideratis, & in illis verbum fidei ſeminando, huiuſmodi ſanctis actionibus, vos exercere, de ſuperiorum veſtrorum licentia intendatis; nos tam ſancto, & hominibus huiuſmodi pro eorũ animarum

marum ſalute neceſſario opere deſiderio fauorabiliter annuere volentes, motu proprio, & certa ſcientia ac poteſtatis plenitudine vobis & veſtrum cuilibet facultatibus, conceſsionibus, & gratiis ac indultis ſupradictis iuxta ſuperius narratorum continentiam vobis, & cuilibet veſtrum, & ad vitam veſtram à vobis quatuor deputandis vti, potiri, & gaudere, prout ſuperius explicatur, liberè & licitè valeatis, concedimus, & indulgemus, volumus autem quod ea quæ ad Epiſcopalem ordinem ac dignitatem dumtaxat pertinent, vigore pręſentium nullus veſtrum exercere poſsit, niſi in Prouincijs vbi Catholicus Antiſtes non fuerit, in aliis enim locis Pontificalia ſolũ per Epiſcopos exerceri valebunt. Quocirca vniuerſis & ſingulis Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, cæteriſque in dignitate conſtitutis, nec non omnibus, & ſingulis tam Eccleſiaſticis, quam laicis ordinum quoruncunque profeſſoribus, ſub pęna excommunicat onis latæ ſententiæ, & maledictionis æternæ, à qua non niſi per nos, ſeu de noſtro, ſeu dicti Miniſtri veſtri cõſenſu poſsint abſolui, firmiter inhibemus, ne vos, aut veſtrum aliquem ad vitam veſtrã ſeu deputãdos fratres præfatos, à vobis, vel à Miniſtro generali ordinis præfati, in pręmiſſis, ſeu pręmiſſorũ aliquo directe, vel indirectè, per ſe, vel alium, quouis quæſito colore impedire præſumant. Quod ſi quicquã à quouis aliter attentatum fuerit, etiam prætextu quarumcunque litterarũ Apoſtolicarũ à Sede Apoſtolica conceſſarum, ſeu in futurum concedendarũ, etiam ſi in eiſdem litteris præſentes de verbo ad verbum inſertę fuerint, & ſpecialiter à nobis reuocatę, irritum ſit penitus & inane declarantes ex nũc prout ex tunc, non eſſe intentionis noſtræ, nec in futurum fore, in pręmiſſis (dummodo illis ſanctè pro tempore intendatis) vobis impedimentum vel detrimentum inferre. Non obſtante prohibitione Fę. rec. Bonif. Papę VIII. prędeceſſoris noſtri, qua cauetur ne quis de Prędicatoribus, & Minoribus, & aliis Religioſis mendicantibus (quibuſcunque ſuper hoc priuilegijs muniti exiſtant) prædicta pręſumant, abſque Sedis Apoſtolicę licentia ſpeciali, plenam & expreſſam facientis de huiuſmodi prohibitione mentionem. Nec non conſtitutionibus & ordinationibus, &c. Datũ Romæ apud S. Petrum, ſub annulo Piſcatoris, die 25. Aprilis, anno 1521. Pontificatus noſtri anno nono. *Hactenus Bullæ Leonis X.*

Annotatio.

Quãuis priuilegia præfatis fratribus, vtpote perſonis particularibus conceſsa, extincta videantur, tamen omnia fere ordini Prædicatorum *ac Minorum ab alijs* Pontificibus *diuerſis temporibus fuere conceſsa.* Nam *inprimis de* Prædicatoribus *conſtat ex Bulla Sixti quarti, & de Minoribus ex Bulla Ioannis 22. at multa ex his priuilegiis poſt Concilium* Tridentinum *Ordini Carmelitarum à Clemente* VIII. *& Paulo V. Summis* PP. *fuerunt indulta, vt ex ſequentibus priuilegijs patebit.*

zed by Google

PRIVILEGIA FRATRIBVS CARMELITIS DISCALCEATIS CONCESSA.

Dilectis filijs Commissario & fratribus Ordinis Beatæ Mariæ de Monte Carmelo nuncupatis Congregationis Italicæ, Clemens Papa VIII.

DIlecti filij salutem & Apostolicam benedictionem. Dominici gregis cura nobis Diuina dispositione commissa exigit, vt non solum Christi fide'ium animarum saluti, quantum cum Domino possumus prospiciamus; sed Infidelium quoque conuersioni sollicitis studiis intendamus. Cumque ad præmissa exequenda Religiosi viri pietate Christiana, & Catholicę fidei zelo, ac sacrarum literarũ doctrina præstantes, ac vitę inprimis & morum Sanctitate conspicui requirantur; & in vestra Religione, ac Congregatione nunc spiritu feruenti (benedicente Domino) Religiosi plures reperiantur, eo quod diuina affluente gratia, sanctæ orationi ac contemplationi vacantes, sacrarum literarum studio, prædicationi verbi Dei, atque animarum saluti diligenter incumbitis, & humilitate, paupertate, nuditate, abstinentia, ieiuniis, & vitæ austeritate prælucentes Patris vestri & Prophetæ Sanctissimi Eliæ vestri instituti Auctoris, alumnos & imitatores vos ostenditis; ex vestra Religione & Congregatione primitiuæ obseruantiæ Discalceatorũ, nuncupatorum, ad Illustrem & potentissimũ Abax Persarum Regem illiusque Regna, Dominia & loca, & ad aliorum quorumcunq; Infideliũ, Schismaticorum, & Hæreticorum partes, vt in illis Euangeliũ Christi prędicare, Ecclesiastica Sacramenta ministrare, & tam fidelium in illis partibus forsan degentium saluti consulere, quam Infidelium & aliorum prædictorũ conuersioni operam præstare curent, nunc & in futurum aliquos per vos ad hoc deputandos, quamprimum deligendos & transmittendos esse duximus. Vt autem ij quos ipsi ad hoc munus deputaueritis, ministerium hoc facilius, & commodius ad Dei gloriam, & Catholicæ Ecclesiæ exaltationem adimp'ere possint, eisdem Religiosis qui pro tempore, ad partes prædictas per te fili Commissarie, ac per Prępositum Generalem pro tempore existentem mittentur, vt in eisdem partibus tam cum Infidelibus, quam cum Hæreticis, & Schismaticis, & excommunicatis quibusque tuta conscientia conuersari,
2. ac verbo, officio, & cibo communicare, eorum libros & alios quacunque ex
causa prohibitos, ad effectum illos confutandi, & corrigendi legere, illis-
3. que verbum Dei proponere & prædicare, & Euangelicam doctrinam ad Christianam fidem venire cupientes edocere, eosque catechizare, ac recipe-
4. re, & baptizare in forma Ecclesiæ consueta. Ecclesias, oratoria, cæmeteria,

Con-

Digitized by Google

Conuentus,& Monaſteria,Cõfraternitates tam veſtri quam aliorum quorumcunque Ordinũ,& alias quaſcunque,nec non cætera loca pia extruere, fundare,erigere,ac ſi quæ adſint in illis partibus profanatæ ,eas benedicere, 5.
& ſi erunt conſecratæ aqua prius ab aliquo Epiſcopo , vel ſi Epiſcopus vltra duas dietas diſtauerit,à vobis benedictas reconciliare. Quoſcunq; illarũ 6.
partium habitum veſtri ordinis recipere volentes , etiam non ſeruata forma Fæ re: Sixti Papæ V. Prædeceſſoris noſtri,& decretorum noſtrorum ad huiuſmodi habitum,& deinde ſuo tempore ad profeſſionem regularem admittere.Altaria portatilia cum debitis honore & reuerentia habere, & ſu- 7.
per illis in quibuslibet locis decentibus tamen & honeſtis, & ab omnibus actibus humanis ſeiunctis & remotis Sacroſanctum Miſſæ ſacrificiũ etiam
ante lucem regulariter per mediam horam antè,dummodo illuceſcat dies, 8.
vel ſi neceſsitas id poſtulauerit,etiam per horam antè,& per mediam horã poſt meridiem. Indumenta,paramẽta, corporalia & vaſa Eccleſiaſtica,non 9.
tamen ea in quibus ſacra vnctio adhibetur,pro eorum,& aliorum Sacerdotum in illis partibus exiſtentium in vſu quæcunque benedicere. Oleis infir- 10.
morum & Catechumenorũ ſanctis antiquis in ſupradictis , & infraſcriptis muneribus vti,ſi facta diligentia aliud eiuſdem anni habere non potuerint.
Quoſcunque præterea in illis partibus degentes hæreticos,Schiſmaticos,& 11.
à fide Chriſtiana apoſtatas,etiam Hæreſiarchas,nõ tamen relapſos, ſi ad pœnitẽtiam redierint,facta per eos publicè,vel priuatim prout perſonarum & locorum ratio poſtulauerit,ſuorum errorũ deteſtatione & abiuratione , & iniunctis eis pœnitẽtiis ſalutaribus,& aliis iniungendis ab hæreſis,ſchiſmatis,& Apoſtaſiæ à fide reatibus,nec non excommunicationis aliiſque Eccleſiaſticis ſentẽtiis,cẽſuris & pœnis per eos iniũctis in vtroq; foro abſoluere, illoſque reconciliare,ac Sanctæ Matris Eccleſiæ gremio, & Vnitati fideliũ reſtituere. Eorum etiam & cæterorũ quorũcunque Chriſti fideliũ vtriuſque 12.
ſexus in illis partibus degentium Confeſsiones audire ac iniuncta illis pro modo culpæ eorum arbitrio pœnitentia ſalutari,eoſdem à quibuſcunq; peccatis, criminibus,exceſsibus,& delictis quãtumcunque grauibus,& enormibus etiam in caſibus nobis & eidem Apoſtolicæ ſedi , & locorum ordinariis reſeruatis, etiam contentis in litteris die Cœnę Domini legi ſolitis, etiã de quibus dicta Apoſtolica Sedes merito conſulenda eſſet,quoadhuiuſmodi caſus contentos in litteris Cœnę Domini, videlicet ſemel in vita & in articulo mortis,niſi aliquis caſus vrgens pluries occurrat,cui propter periculum animarum ſtatim ſit prouidendum;quoad reliquos vero toties quoties eis videbitur & fuerit opportunum. Nec non quorumcunque [illegible] etiam iuratorum & Eccleſiæ præceptorum tranſgreſsionibus,ieiu[illegible] pœnitentiarum iniunctarum omiſsionibus cæteriſque delictis [illegible] ſcientiæ abſoluere,ac in illis partibus vbi Parochi non fue[illegible]

Pœnitentiæ, Eucharistiæ, Matrimonij, & Extremæ vnctionis Sacramenta, quæ alioquin parochi suis Parochianis ministrare solent & possunt vice
15. Parochorum ministrare. Præterea vota quæcunque etiam solemniter iurata (castitatis & Religionis dumtaxat exceptis) ex aliqua rationabili causa
16. in alia pietatis opera commutare. Apostatas quoque à regularibus ordinibus quibuscunque in dictis partibus degentes, si verè pœnituerint, & veniã petierint, imposita illis salutari pœnitentia, ab apostasiæ nota, & excommunicationis, aliisque censuris & pœnis Ecclesiasticis per eos incursis absoluere, illisque vt reassumpto habitu sui Ordinis extra Monasterium per certũ decentem terminum, donec ad sua monasteria redire potuerint, remanere possint, cõcedere, & cum eis si Sacerdotes fuerint super irregularitate præmissorum occasione, & etiam quia censuris Ecclesiasticis sic ligati Missas, & alia diuina officia etiam forsan in contemptum clauium celebrarũt contracta dispensare. ita vt Missas, & alia diuina officia celebrare, & Ecclesiastica Sacramenta ministrare valeant, dummodo scandalum non adsit, & vtilitas, aut necessitas conuersionis & salutis animarum illarum partium suaserit id illis esse concedendum. Super votis quoque simplicibus Religionis,
17. & castitatis simili ex aliqua causa rationabili dispensare. Vtque pro expensarum oneribus leuius supportandis eleemosynas & oblationes eis largiẽdas recipere. Illisque pro Religiosis eorum necessitatibus vti; necnon quæcunque malè oblata incerta illarum partium si ij quibus solutio earum, & restitutio fieri deberet ignorentur, vel inueniri non possint, in pios vsus, &
18. pauperum sustentationem earundem partium, eorum arbitrio erogare. Insuper vt ij ex dictis Religiosis ad partes prædictas profecturis, quiue in dictis partibus ad habitum & professionem eiusdem ordinis recipientur sacris ordinibus non initiati, à quibuscunque Catholicis Patriarchis, Archiepis, & Episcopis gratiam & communiõnem Apostolicæ Sedis habentibus ad omnes etiam sacros & Presbyteratus ordines, etiam extra tempora à Iure statuta, & non seruatis interstitiis, & absque litteris dimissoriis, quatenus ibi locorum Ordinarij, seu Episcopi non sint, cum testimonio tamen de vita, moribus, & idoneitate illius qui in illis partibus eorũ superior pro tempore fuerit, promoueri, & promoti in illis, etiam in altaris ministerio ministrare libere & licitè valeant. Ad hęc omnes prędictos Religiosos eiusdem Congregationis vestræ ac domos, Conuẽtus, monasteria & loca quęcunque quæ in illis partibus pro tempore habueritis, ab omnium & singu-
rum quorumcunque Prælatorum, & personarum Ecclesiasticarum Iu-
ctione, potestate, superioritate, & auctoritate, sicut in cæteris locis istis
eximimus & liberamus. Decernentes illos omnes & singulos tibi
ſatie generalis & Definitorio Congregationis Italiæ tantum-
ritualibus quam temporalibus subiacere, illosque super

præmiſ-

præmissis à quoquam quauis auctõte fungente molestari, perturbari, inquietari, vel impediri nullatenus posse, nec etiã cuiquam dictæ Congregationis Italicæ Religioso licere ad præfata loca sine tua fili cõmissarie, aut Præpositi generalis pro tempore futuri speciali licentia accedere, & secus facientes apostasiæ notam eo ipso incurrere prẽsentes quoque litteras sub quibusuis similium vel dissimilium gratiarũ reuocationibus, suspensionibus, limitationibus, aut aliis cõtrariis dispositionibus, etiam per litteras die Cœnę Domini legi solitas faciendas minime comprehendi, nisi de illis specialis, specifica, & ad verbum expressa mentio fiat. Sicque per quoscunque Iudices ordinarios & delegatos etiam causarum Palatij Apostolici Auditores iudicari & diffiniri debere. Irritũ quoque & inane quicquid secus super his à quoquam quauis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attẽtari. Non obstantibus quibusuis cõstitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, cęterisque contrariis quibuscunque. Volumus autem, & in virtute Sanctæ obedientiæ, ac sub excommunicationis maioris latæ sententiæ pęna eo ipso per contra facientes incurrenda, à qua non nisi à nobis & Romanis Pontificibus successoribus nostris, præterquã in articulo mortis cõstitutus quisquam absolui possit, districtè prẽcipiẽdo mandamus, vt prẽmissa omnia dicti Religiosi gratis & absque vlla prorsus impensa, omnino impẽdant & impartiantur, neque ab illis aliquid hac de causa petere vel exigere, vel sponte oblatum accipere prẽsumant; sub eisdem præcepto, & excommunicationis pęna ipso facto incurrenda nobisque pariter reseruata, ne quis nõ superior illorum prędictos Religiosos retardare, molestare, inquietare, aut quoquo modo directè vel indirectè quominus præfata ministeria exequantur impedire audeant, districtè inhibemus. Et quia difficile foret præsentes nostras litteras ad singula loca vbi opus fuerit deferri, volumus, & dicta auctoritate decernimus, vt earum trãsumptis etiã impressis manu alicuius Notarij publici subscriptis, & sigillo vestrę Congregationis, aut alicuius personę in dignitate Ecclesiastica constitutę munitis eadem prorsus fides in Iudicio, & extra habeatur, quæ eisdem prẽsentibus originalibus litteris haberetur, si forent exhibitę vel ostensæ. Datum Romę apud Sanctũ Marcum sub Annulo Piscatoris die xiiij. Iulij M. DC. IV. Pontificatus nostri Anno decimo tertio. M. Vestrius Barbianus.

Sequitur collectio breuis priuilegiorum, à sede Apostolica concessa Religiosis in propaganda fide laborantibus, ordine Alphabetico digesta.

Præambulæ quædam notationes pro vsu, & praxi prædictorum priuilegiorum.

PRius quædam dubia prçcipua absoluam, ac quędam obseruanda in praxi præmittam, postea breuem priuilegiorum seriem alphabetico ordine digestam, aliquibus explicatam appendicibus tradam. Sed ne alicui de veritate Bullarum, à quibus priuilegia omnia deprompsimus, contingat dubitare, Pontificum diplomata suis numeris distincta hic scripta inuenientur.

Primo igitur dubiũ occurrit, An præfata priuilegia sint à Tridẽtina Synodo derogata? nam in ea omnia priuilegia, quæ decretis eiusdem Concilij contrariantur, expressè abrogata sunt, vt patet ex c. vlt. sess. 25. de reformat. & Pius iiij. omnia priuilegia Conc. Trid. aduersantia penitus annullauit, & licet Pius v. omnia Regularium priuilegia confirmauerit, ac innouauerit; postea vero Greg. xiij. præfatam Pij v. Bullam reuocauit ac solum eas gratias, & priuil. regularibus concessit, quæ sunt in vsu, & Sacri Conc. Trid. decretis non contradicunt.

Pro huius dubij resolutione, primo possemus dicere, non esse Concilij mentem, priuilegia specialia regularibus, in conuersione infidelium laborantibus concessa abrogare: nam decretum generaliter loquens, non rectè extenditur ad casus speciales, quos Legislator præsumitur non comprehẽdisse: præçipuè, quia abrogatio, aut priuilegiorum limitatio, à Sacro Conc. facta fuit, vel in Episcoporum, vel in Parochorum fauorem, ne eorum iurisdictio in aliquo læderetur: at in terris infidelium vbi nec Episcopi sunt, nec Parochi, nulli irrogatur iniuria: quare in hoc casu magna cum probabilitate sustineri posset, priuilegia Regularibus concessa in suo robore permansisse. At quicquid sit de hac sententia, illud constans est apud Authores, omnia priuilegia ante Conc. Trid. Regularibus concessa in foro conscientiæ valere. Ita docent Fr. Emmanuel Rodriquez, tom. 1. quæst. regul. art. 9. q. 8. P. Enriquez 1. tom. li. 7. c. 24. P. Sorbus in compend. priuil. verb. Absolutio,

Digitized by Google

solutio. P.Sa, verbo Gratia,& communiter alii Iuniores. In foro autem conscientiæ valere,idem est,ac posse vti nunc illis priuilegiis concessis, in salutem animarum.ita vt valeant coram Deo, & non coram Ecclesia, vt qui absolueret extra Confessionem virtute priuilegiorum hęreticum, aut excommunicatum, ille verè quoad Deum maneret absolutus,licet in foro exteriori posset ab Ecclesia puniri,ita explicat Couar. in cap. Alma Mater, parag. 11. n. 6. in 1 part.

Quod vero priuilegia omnia in foro interiori salua cõsistant,ex eo manifestè colligũt præfati Authores,quia Pius V.viuæ vocis oraculo Fratrib. Minoribus concessit vti & gaudere omnibus Indulgentiis,gratiis, & priuilegiis à Summis Pontificibus concessis;& quoad illa,quæ sunt restricta, seu derogata per Conc. Trid.etiam vti illis posse,in foro conscientiæ tantũ. Neque ista concessio fuit reuocata per Bullam Greg.XIII.solum enim reuocauit ea.quæ Regularibus Pius V.concesserat in foro exteriori,vt iurgia vitarentur,& contentiones,quæ ex talibus concessionibus inter Ecclesiasticos erant ortæ:& sic non reuocauit ea,quæ viuę vocis oraculo,& tantum in foro interiori fuerunt concessa.

Nec solum in foro interiori priuilegia Regularibus concessa in suo robore permanere,sed & in exteriori docuit Pater Enriquez,tom.1. Summæ moral.lib.7.c.24.in fine,quia,vt ipse ait,reuocatio facta à Gregorio XIII. non fuit promulgata,neque vsu recepta,pro qua sententia adducit Nauarrum in editione anni 84. c.27. in fine,quam ego videre non potui,imo videtur colligi contrarium ex Nauarro in suo Enchirid.vbi ait, quod tenorem constit. Greg. xiij. ponit in fine, si publicetur : quare cum ipse ponat dictam Constitutionem,colligi apertè videtur fuisse iuridicè promulgatam.

Illud tamen certum existimo,quod etsi Trid.sess.25.de reformat.Regular.c. 22.reuocet omnia Mendicantium priuilegia Canonib.aut Decretis à se editis contraria, intelligendum esse de illis priuilegiis, quæ repugnãt decretis in illa sessione circa Regularium reformationem promulgatis:cætera vero priuilegia minimè,neque in interiori, neque in exteriori foro esse sublata:ita expresse docuit Nauar c.27.num.190. Credimus, inquit, quod per prædictum c. finale de Regularibus, (nempe prædictum c. 22. Conc. Trid.)solum tolli eis priuilegia contraria iuribus communibus, quæ capitibus præcedentibus eiusdem tit.(scilicet sessionis 25. de reformat.Regulariũ)iubentur seruari.Eandem Nauar.sententiam,ipso tamen nõ citato,late prosequitur Emanuel Rodriquez tom.1. quæst.regul. q. 8. art.6.& 7.& Pater Sa in Summa, verbo Gratia. Quare tantumilla priuilegia sunt abrogata, quæ decretis illius sessionis contrariantur : & similiter quæcunque alia,quæ in propriislocis à Sacra Tridentina synodo reuocantur.

Loca

Loca autem, vbi expreſſe priuilegia Ordinum à Conc. Trid. derogantur, adducit Emanuel Rodriquez dicto art. 7. quæ à nobis hic breuitatis gratia non recenſentur, & quia in propriis locis notabimus, quę Concilij decreta ſint obſeruanda, priuilegijs quibuſcunque non obſtantibus.

Illud etiam ſe offert notandum ex mente omnium ferme Doctorum ſcribentium de priuilegiis Ordinibus Mendicantibus communicatis, numquam per non vſum amitti.

Deinde antequam collectionem, ſiue compendium omnium priuilegiorum miniſtris Miſsionum conceſſorum aggrediamur, illud prius reſtat cõſiderandum, hęc priuilegia, prout ex eorum ſerie, & contextu patet, à Sũmis Pontificibus fuiſſe Fratribus conceſſa pro terris Infidelium, Hęreticorum, aut Schiſmaticorum, quę Sedis Apoſtolicę magiſterio, & obedientia non ſubduntur, in quibus, vel non ſunt Epiſcopi: vel ſi Epiſcopi, aut Patriarchę reperiuntur, non tamen habent communicationem cum Eccleſia Catholica, in his igitur infidelium, hęreticorum, aut ſchiſmaticorum Prouinciis, omnibus præfatis priuilegiis vti licitè poſſunt Religioſi. In terris vero infidelium, aut ſchiſmaticorum, vbi ſunt Epiſcopi Catholici, aliquibus ex præfatis priuilegiis tuta conſcientia gaudere nequeunt.

Dices, quę ſunt priuilegia, quibus vti indifferenter liceat in terris infidelium, & quę ſint à quibus abſtinere oporteat in terris, vbi pręſunt Catholici Epiſcopi, vt in multis Indiarum Prouinciis?

Reſpondetur ex ipſarum Bullarum contextu colligi, quibus priuilegiis vtendũ ſit, & à quibus abſtinendum, vbi ſunt Epiſc. Catholici: nam ea quę propria ſunt Epiſcopalis dignitatis, (licet auctoritate Summi Pontif. poſſint ſimplici Sacerdoti committi,) vt ſunt oleum conſecrare, Eccleſias profanatas reconciliare, hæc inquam regulariter à Summis Pontif. non conceduntur, vbi ſunt Epiſcopi. Quare in præfatis Bullis cum Religioſis aliqua ex his committuntur, ſolet frequenter addi: vbi Epiſcoporum copia non fuerit. Licet aliquando ſoleant etiam Pontifices aliqua ex prædictis abſolute concedere Religioſis proficiſcentibus in terras Indiarum, maximè ſi ſint valdè remotę à locis, vbi Epiſcopi reſident, vt ſunt calices, & altariola cõſecrare. Et tũc non eſt dubiũ, quin poſsint hęc, & alia ſi concedantur, exequi in terris, quę Epiſcopis ſubduntur. Alijs vero priuilegijs pro infidelium terris conceſsis, vt ſunt, quæ pertinent ad abſolutionẽ. & diſpenſationẽ, & aliquorũ ſacramentorum adminiſtrationem, cum à Summis Pontificibus ſine vlla reſtrictione concedantur, frui, & vti ſemper licebit in terris infidelium, & hæreticorum, maximè in illis, quę valdè remotæ ſunt à Sede Apoſtolica.

Ex

Ex quo infero priuilegia, quæ olim aliquibus Religiosis in Indiam profectis fuere concessa, quando in illis Regionibus à Sede Apostol. Episcopi non erant creati, si sint circa executionem earum rerum, quæ Episcoporũ sunt propria, creatis Episcopis fuisse omnino extincta: quia cessat ratio, ob quam fuere concessa, nempe Episcoporum penuria; ita docuit Fr. Emanuel Rodriquez tom. 2. q. 99. art. 5.

Præterea priuilegia quæ Summi Pont. concessere regularibus circa infideles nouiter conuersos, extendi etiam voluerunt ad captiuos Christianos in quibuscunque infidelium Prouincijs existentes, vt patet ex initio Bullæ Innocent. IV. & Sixti IV. pro Fratribus Prædicatoribus. Imò, & ad omnes fideles in illis partibus degentes, vt ex ipsis Pontificum verbis manifestè constat, nisi in aliquo casu contrarium exprimatur.

Denique expendenda sunt illa verba tam Innocent. IV. quam aliorum Pontificum, scilicet *Fratribus Prædicatoribus in terras infidelium proficiscentibus*, quasi Summi Pontifices velint, eos non solum dum inter infideles versantur, gratijs, & fauoribus à se concessis vti; sed statim, ac huius ministerij causa ad infidelium conuersionem fuerint profecti. quare itinerantes possent, si necessitas vrgeret, præfatis priuilegijs vti, vbi Episcopi non essent, vel esset ad illos accessus valde difficilis. Si enim in itinere vel frangeretur altariolum, vel corporalia iam benedicta perderentur, & die festo non esset qui celebraret, quis dubitat virtute priuilegiorum posse, & ará, & corporalia benedicere, & sic de cæteris?

Denique cum in hac collectione, aliquando ex compendio Indico Societatis Iesu aliqua priuilegia inferantur, nonnulla que ex illis pro tempore limitato sint concessa, oporteret, (nisi alias alicui Religioni sine temporis determinatione concederentur) ab ipsis Patribus postulare, an prorogata fuerint; solent enim ipsi, antequam extinguantur, prorogationem à Sede Apost. obtinere. Deinde cum hæc priuilegia Societati regulariter à Pontifice concedantur, dependenter à Præposito Generali, ita vt sine eius licentia, nemo ex Societate vtendi eis habeat facultatem, oporteret, vt aliorum Ordinum Religiosi facultatem à suo Generali, vel saltem Prouinciali, omnibus prędictis priuilegijs vtendi, impetrarent. Pręterea etsi in ipsis priuilegijs concessis Religiosis Societatis, sæpe requiratur, vt à Præposito Generali sint missi: at postea Greg. XIII. indulsit omnibus de Societate, qui pro tempore erunt in illis partibus, vt eisdem priuilegiis vterentur, etiamsi à Præposito Generali missi non sint.

Absolutio.

IN terris infidelium, possunt Religiosi omniũ fidelium ibi degentiũ confessiones audire, iniunctaque pœnitentia salutari eos absoluere ab omnibus peccatis, criminibus, excessibus, delictis quantũcunque enormibus

etiam in Cęna Domini contentis,aut quomodolibet Sedi Apoſtol. reſeruatis,ſine vlla exceptione,toties quoties. Six. iiij. n.5. prędicat, Clem. viij. Car. Diſcalceatis,n.12.ac etiam ab omnibus cenſuris & pęnis prædicta delicta conſequentibus abſoluere Six.4.nu.6.& compend. Societ. Indicum verbo abſolutio.

Secundo quoſcunque in illis partibus Schiſmaticos, vel Hæreticos, etiam Hęreſiarchas non tamen Relapſos facta per eos prius deteſtatione & abiuratione, iniunctiſque pęnitentijs ſalutaribus, in vtroque foro ab excommunicatione,alijſque Eccleſiaſticis cenſuris,& ſententiis abſoluere,illoſque reconciliare Clem. VIII. Carme. Diſcalceatis.

Annotatio.

NOta hanc conceſsionem intelligendam eſſe in illis partibus, vbi non ſunt Epiſcopi,neque Inquiſitores hæreticæ prauitatis, id enim colligitur ex ſerie bullarum. Pro illis vero Regionibus remotiſsimis, vbi Iudices fidei ſunt deputati Fratres Ieſuitæ, gaudent ſimili priuilegio in foro conſcientiæ . Aduertit tamen Collector, quod eo Religioſi non vtantur cum his quos probabiliter ſciuerint ad Inquiſitionis officium eſſe delatos, niſi fortè de hac re cum Inquiſitoribus agatur, atque ipſis placeat , vt ipſi hac facultate vtantur. Cum iis etiam,qui delati non fuerint,adhibenda eſt magna cautio & circumſpectio, vt pęnitentibus declarent, nihil eam abſolutionem ipſis prodeſſe in foro exteriori, eoſque exhortentur, vt complices ſi quos habeant,reuelent .& hæreſes abiurent,nec in locis in quibus Sanctæ Inquiſitionis officium reſidet,hac facultate vtantur, niſi cum ſolis Neophytis,& ea moderatione, vt Inquiſitores nulla ratione offendantur. Quin potius ſedulam operam nauabunt, vt pœnitentes in ijs quę in foro exteriori reuelare tenentur officio ſuo non deſint. Denique notandum eſt hoc priuilegium abſoluendi ab omnibus caſibus reſeruatis,non tolli, cum Romæ publicatur Bulla Cœnæ Domini, vt docet P. Fr. Emanuel tom. 1. q.20.art.9.

Altare.

CElebrare in altari portatili, ſiue viatico conceſſerunt multi Pontifices Religioſis,non ſolum pro conuerſione infidelium laborantibus, ſed etiam alijs inter Catholicos conuerſantibus . Et quamuis dubitari poſſet,an hæc gratia ſublata eſſet per Concil. Trid. vt nullus dubitationi locus relinquatur,poſt Trident. Societati Ieſu conceſsit Gregor. XIII. cum derogatione expreſſa Concil. Tridentin. vt refert Pater Enriquez 1. tom. libr. 9. cap. 27. in gloſſ. litt. S. Nouiſsime vero Fratribus Carmelitis in terras infidelium proficiſcentibus conceſsit Clem. VIII. vt ſupra num.7.

Anno-

Annotatio.

EX priuilegio Adriani VI. teſte P. Fr. Emanuele tom. 1. q. 28. art. 2. poſſunt Prouinciales Indiarum, & Fratres habentes ab ipſis ſpecialem ad hoc facultatem, conſecrare altaria, etiam pro vſu alieno, in caſu neceſsitatis, Epiſcopis in Prouincia non exiſtentibus.

Apoſtatæ.

IN terris infidelium, Apoſtatas à Regularibus Ordinibus commorantes poſſunt Religioſi impoſita illis ſalutari pœnitentia ab apoſtaſiæ nota, & excommunicationis, aliiſque cenſuris, & pœnis abſoluere: illiſque vt reaſſumpto habitu ſui Ordinis, extra monaſterium per certum decentem terminum, donec ad ſua monaſteria redeant, manere poſsint, concedere. Et cum eis, ſi Sacerdotes fuerint, ſuper irregularitate forte commiſſorum occaſione contracta, diſpenſare, ita vt Miſſas, & alia diuina officia celebrare, & Eccleſiaſtica Sacramenta miniſtrare valeant: dummodo ſcandalum non adſit, & vtilitas animarum illarum partium id poſtulauerit. ita Clem. VIII. Carmelitis num. 16. & Innocent. IV. Prædicatoribus num. 11.

Baptiſmus.

DE Sacramenti Baptiſmi adminiſtratione vide infra, verbo, Sacramenta. Religioſis Societat. in India degentibus Pius V. ad decennium, quod poſtea Gregor. XIII. extendit ad aliud decennium, conceſſit, vt poſſent baptizare extra Eccleſias, & ſine conſuetis cæremoniis, quando ipſi iudicarint id ad maiorem Dei gloriam & obſequium expedire, propter paucitatem operariorum, & incommoditates, quæ ſe offerunt. Comp. Societ. Ind.

Benedicere.

INdumenta, paramenta, veſtes Sacerdotales, ac corporalia, tam pro ipſorum, quam pro aliorum Sacerdotum in illis partibus exiſtentium vſu (ex conceſsione Clem. VIII. num. 9. Carmelitis facta) poſſunt Religioſi benedicere. Similem conceſsionem plures alij Pontifices alijs Ordinibus ex eorum priuilegijs feciſſe conſtat. Vbi vero Epiſcopus Catholicus non adeſt, poſſunt etiam Calices & altaria conſecrare, Cæmeteria benedicere, & profanatas Eccleſias reconciliare. Innoc. IV. Fratribus Prædic. num. 21. Innoc. VI. etiam vt ſupra, Compendium Societ. Indicum verbo Benedictio: & nouiſsime Paulus V. viuæ vocis oraculo conceſsit Religioſis Carmelitis in Perſiam profectis, dum ab Epiſcopo Catholico per duas dietas diſtarent.

Annotatio.

PRimo nota, in conſecratione vtendum eſſe oleo ab Epiſcopis conſecrato. Deinde ſciendum, quod non ſolum in terris infidelium, quæ

Magiſterio Eccleſiæ non ſubijciuntur, poſſunt Fratres ornamenta Eccleſiaſtica,& corporalia benedicere, calices & altariola conſecrare, ſed etiam in terris fidelium, in illis ſcilicet, quæ remotiſsimæ ſunt à Sede Apoſtolica, vt in nouo Indiarum orbe, cum ſequentibus limitationibus. Prima. Poſſunt benedicere corporalia, cæteraque paramenta diuino cultui deputata pro vſu ſæcularium, ſi diſtent ab Epiſcopis, vel eorum Officialibus per duas dietas, ita P. Veracruz in compendio manuſcripto, (quem citat, & ſequitur Frater Emanuel 1. tomo quæſt. Regular. quæſt. 19. artic. 2.) Ex priuilegio (inquit) Adriani VI. poſſunt Prouinciales Indiarum Ordinum Mendicantium, & fratres eorum habentes authoritatem omnimodam dicti priuilegij, benedicere omnia prædicta etiam pro vſu alieno, ſi diſtent ab Epiſcopis, vel eorum Officialibus per duas dietas, cauſa iuſta interueniente, pro bono Indorum, puta quia deferenda ſunt ornamenta apud Epiſcopum diſtantem 20. leucis. Prouinciales vero in caſu neceſſitatis, poſſunt omnia prædicta benedicere, tam pro vſu proprio, quam pro alieno, ſiue ſint intra, ſiue extra prædictas dietas, Epiſcopis tamen in Prouincia non exiſtentibus. Ita vt ſi Epiſcopus in aliena eſſet Prouincia, quamuis non diſtaret vna dieta, poſsint id præſtare: ita Pater Veracruz citatus.

Circa conſecrationem vero Calicis, etiam requiritur, vt Epiſcopi non ſint in ſua Prouincia: hoc enim (ait prædictus Pater) Leo X. & poſtea Adrian. VI. anno Domini milleſimo quingenteſimo vigeſimo ſecundo conceſsit de nouo priuilegium Prouincialibus, & quod poſsint communicare ſuis Fratribus authoritatem ſuam. Et aduerte quod poteſtas, quæ datur per priuilegium Leonis decimi, non habet tantas limitationes, ſicut priuilegium Adriani ſexti. Priuilegium enim Leonis X. ſolum petit, quod Epiſcopi non ſint in prouincia, ad hoc vt prædicta poſsint benedicere. Et ſic Sede vacante, dicitur, quod Epiſcopi non ſunt in prouincia. Aduerte etiam cum dicto Patre, quod hæc ſupradicta omnia poſſunt facere Fratres, & benedicere, ſi eis Prouinciales communicent, ſcilicet dicendo: Auctoritate Apoſtolica committo tibi authoritatem breuis Adriani ſexti omnimodam ſuper has & has perſonas, ſicut tibi conceditur. Nec non communico tibi Breue Leonis decimi, & alia priuilegia Fratribus Indiarum conceſſa & concedenda. hactenus Frater Emanuel Rodriquez. Hoc priuilegium Adriani 6. habetur Hiſpali authenticum in Monaſterio Beati Franciſci, teſte Patre Enriquez 1. tomo ſuæ ſummæ libr. 9. cap. 27. in gloſſ. lit. H. 37.

Quibus concordat cõpendiũ Indicũ Ieſuitarũ, verbo Benedictio. Poſſunt, inquit, hi, qui mittũtur à Præpoſito Generali in loca remotiſsima, à quibus non poteſt adiri Sedes Apoſtolica, veſtes Sacerdotales, pal-

las

las, corporalia, calices, altaria, & cæmeteria, si Episcopus, qui ea faciat, Catholicus ibi non adsit, in eis partibus benedicere. Denique nota, Regulares in terris infidelium commorantes tam in Baptismate, quam in alijs ministerijs, in quibus opus est oleo sancto, vti posse oleo antiquo, si facta diligentia illud eiusdem anni haberi non potuerint. Clem. VIII. Carmel. Discal. num. 10. quæ est amplissima concessio.

Confirmationis Sacramentum.

INnocentius VI. Prædicatoribus, Ioannes XXII. & Leo X. Minoribus, in terras remotissimas à Sede Apostolica ac Episcoporum magisterio carentes profectis, concesserunt administrare sacramentum Confirmationis nouiter conuersis. & Adrianus 6. concessit de nouo priuilegium Leonis x. Prouincialibus tam circa consecrationem Calicis, vt dixi supra, quã circa Confirmationis Sacramentum, cum eisdem limitationibus, de quibus nuper mentionem fecimus, vt idem Author quæst. Regul. loco vt supra refert.

Annotatio.

DE hac concessione simplici Sacerdoti, circa administrationem Sacramenti Confirmationis, à summo Pontif. facta, licet olim ab aliquibus Authoribus fuerit dubitatum; an simplici sacerdoti à Papa committi possit, tamen hodie non licet dubitare, cum à pluribus Pontificibus fuerit concessum, vt constat ex præfatis priuilegiis, & de aliis, de quibus Doctores scribentes de Sacramento Confirmationis. Hac tamen concessione vti non licet, quia cum priuilegium sit valdè exorbitans à Iure communi, non videtur extendendum vltra personas, quibus expressè fuit cõcessum. Præterea non legimus Patres Iesuitas, qui in Iaponis insulis plurimos ad fidem perduxerunt, vsos fuisse huiusmodi priuilegio; nec alios quoscunque Religiosos; etiamsi Regiones fuerint remotissimæ, & Episcopo multis annis caruerint.

Communicare cum infidelibus aut excommunicatis.

POssunt religiosi in terris infidelium, Hæreticorum, & schismaticorum cum excommunicatis quibuscũq; tuta cõsciẽtia conuersari, ac verbo, officio, & cibo communicare. Clem. VIII. Carmelitis, num. 1. & alij etiam Pontifices Fratribus Prædicatoribus, & Minoribus: possunt etiam Missas celebrare, etiamsi illi præsentes adsint in Ecclesijs, quando necessitas vrget, & periculum est maioris scandali. Compend. Societ. Ind. verbo, Communicare.

Annotatio.

DE hac materia in libro de conuersione omnium gentium procuranda, latius diximus. Illud tamen hic obiter aduerte, illud

Digitized by Google

illud verbum, In officio communicare à Clemente VIII expreſſum, denotare etiam ſine neceſsitate, poſſe nos infidelium Hæreticorum, aut ſciſmaticorum ritibus vel officiis diuinis intereſſe, ſine vllo ſcrupulo, & ipſos ſimiliter præſentes eſſe, dum à nobis diuina celebrantur Officia, dum tamen puſillorum ſcandalum non ſequatur.

Conſeruatores.

CONceditur ſuperioribus Societatis, ſeu eorum Conſeruatoribus in eiſdem partibus extra Europam, vt ad omne calumnię genus obſtruendum, & pro temporum, cauſarum, occaſionum neceſſitate occurrente quaſcunque cenſurarum, & pœnarum declarationes poſsint facere, pro conſeruatione & cauſa priuilegiorum & Iurium, rerum & perſonarum ipſius ſocietatis tantum. Item vt cõtra tales effugientes, appellatione poſtpoſita procedere ſeu mandare liberè & licitè valeant. Ex compendio Indico Societatis. Ex eodem compendio in omnibus cauſis, perſonis iura, ſeu priuilegia Societatis concernentibus, in Regionibus tãtum extra Europam occurrentibus, loco earum perſonarum, quæ iuxta commune cõpendium, in conſeruatores aſſumi poſſunt, indulgetur Præpoſito Generali, vt aſſumere ad id minus valeat quoſuis idoneos, & probos viros ſæculares clericali charactere inſignitos, non tamen coniugatos. Hac vti poſſunt Prouinciales, & ii, quibus ipſi eam commiſerint.

Confeſſarij.

OMnes Religioſi in terras Infidelũ, aut Hæreticorũ à ſuis prælatis ac ſuperioribus miſsi, poſſunt nouiter conuerſis, ac Chriſtianis ibi degentibus Sacramentum Confeſsionis adminiſtrare, ita Innoc. III. Prædic. Clemens VIII. Carmel. In terris vero, vbi ſunt Epiſcopi Catholici, Confeſſarii ſemel approbati à Generali, vel ab aliquo Epiſcopo ad Confeſsiones audiendas, poſſunt in vtraque India omnibuſque Regionibus, & inſulis tranſmarinis, ad quas Hiſpani, & Luſitani penetrant, Confeſsionẽ audire nec tenentur vlteriorem licentiam, & approbationẽ ab aliis Epiſcopis petere, ſeu alias habere. Greg. XIII. ad decennium; quàm cõceſsionem idem poſtea, ad duo decennia extendit. Compend. Indic. Societ.

Diſpenſare.

IN partibus, & Regionibus Infidelium, ſiue Hæreticorum, qui Eccleſiæ Catholicæ non obtemperant, Religioſis diſpenſandi facultatem in omni irregularitate, in qua poſſunt Legati à latere diſpenſare, conceſſerunt Innoc. IV. nu. 10. & Ioannes 22. Fratribus Minoribus. Ac idem Innoc. cõceſsit eandem facultatem diſpenſandi, cum Clericis defectum natalium patientibus, (dummodo de adulterio, de inceſtu, aut de Regularibus non fuerint procreati) 2. Six. IV. & Pius II. vt ſupra n. 2. in omni cenſura, & irregularitate facultatem Fratribus Prædicatoribus præbuerunt diſpenſandi,

ſandi,excepta ea,quæ à bigamia deſcendit.

3.Clem. VIII.num.17. Fratribus Carmelitis in terris infidelium, aut Hęreticorum exiſtentibus, conceſſit authoritatem diſpenſandi in omni voto etiam caſtitatis,& Religionis,ſi neceſſitas, aut vtilitas conuerſionis animarum in illis partibus exiſtentium exegerit , & hæc eſt ampliſsima conceſſio,dequa infra.

4.Poſſunt præterea Religioſi in terris Saracenorum,Paganorum,aliorumque infidelium,& in aliis Prouinciis remotiſsimis , à quibus non poteſt adiri ſedes Apoſtolica, diſpenſare cum iis,qui ab infidelitate conuertuntur tantum,& in locis remotiſsimis, ſi prius in gradibus non licitis, (lege tamẽ diuina non prohibitis)matrimonia contraxerant,vt in iiſdem manere poſsint.Ita Innoc.IV.nu.17.& Ioan.22.Minoribus.

5.Poſſunt Presbyteri Societatis à Propoſito Generali per ſe vel alios, ad id electi auctoritate Apoſtolica,(gratis tamen) diſpenſare cum Neophytis,in quibuſuis Orientis,Braſiliæ,Peru,nouę Hiſpanię,& aliis Vltramarinis Regionibus,inſuliſque Oceani maris,ac Occidentalibus partibus degentibus,in quibuſcunque iure diuino non prohibitis conſanguinitatis,vel affinitatis gradibus,aut alias coniunctis, aut ad ſe attinentibus,vt impedimentis eiuſmodi non obſtantibus, matrimonium inter ſe contrahere,& ſolẽnizare;(ſecus ſi iam etiam ſcienter contraxerint)& denuo cõtrahere valeant: in partibus tamen vbi locorum Ordinarii de facili aditi poſſunt,in foro conſcientię tantum,ſed perpetuo. Ordinarii vero ipſi ibidem in vtroque foro,ſed tantum ad viginti annos à data præſentium cõputandos, de conſilio tamẽ & aſſenſu dictorum Societatis Presbyterorũ, tanquam adiutorum & aſſeſſorum ſuorum, vbi eorum copia commode haberi poſsit:in reliquis autem Prouinciis Ordinariorum pręſentia deſtitutis,vel ab eis non minus ducentis millibus paſſum remotis, iidẽ Presbiteri per ſe in vtroque foro poſſunt in prędictis diſpenſare . Poſſunt etiam prædicti Sacerdotes in eiſdem locis denunciationes, & alias extrinſecas ſolemnitates,ac cęremonias,cum id expedire,aut neceſſe eſſe viſum fuerit, omittere,prolemque ſuſceptam aut ſuſcipiendam legitimam declarare, Compend.Societat.Indic.

6. Sanctiſs.D.N.Paul.V.Fratribus Carmelitis Diſcalceatis in Perſiam profectis viuæ vocis oraculo conceſsit,vt cum his qui in illis Regnis conuerterentur,vel etiam cum iam conuerſis, in omnibus gradibus, pręter primum conſanguinitatis vel affinitatis,ac per lineam rectam inter aſcẽdentes,& deſcendentes,poſſent diſpenſare.

Annotatio.

CIrca irregularitatis diſpenſationem collige in omnibus irregularitatibus,ex quacũque cauſa proueniẽtibus,poſſe Religioſos in Prouinciis

Digitized by Google

ciis remotissimis Infidelium, à quibus non potest adiri Sedes Apostolica, dispensare, excepta ea quæ à bigamia processit. Nec mirum in illis partibus concedi facultatem dispensandi in irregularitate proueniente ex homicidio voluntario, maximè quando id vtilitas animarum fideique propagationis cõmune bonum exegerit: cum Paulus III. superioribus Ordinis Præmonstratensis respectu suorum subditorum idem concesserit, vt videre est apud P. Frat. Emanuel Rodriquez tom. 2. q. 105. art. 1.

Circa dispensationem vero in gradibus prohibitis matrimoni; notandum est, aliud esse dispensare, siue licentiam præbere, vt qui matrimoniũ in infidelitate in gradibus prohibitis contraxere, maneant ad fidem conuersi eodem coniuncti matrimonio, de quo dicemus infra verbo matrimonium; aliud veto dispensare cum Neophytis, hoc est nouiter conuertis, vt contrahant in gradibus prohibitis, & vtrumque concessum est Religiosis primum sine limitatione, secundum vero cum limitationibus prædictis.

Ecclesia.

IN illis partibus possunt religiosi fundare monasteria, & Ecclesias profanatas reconciliare, & de nouo fundatis Rectores idoneos prouidere, Innoc. IV. Prædicat. num. 13. & Clemen. VIII. Carmelitis num. 4.

Horæ Canonicæ.

PAtres Societatis, Concionatores, Lectores, Confessarij, & Superiores, qui sunt, aut erunt in Prouinciis Indiæ, & Brasiliæ, possunt toto anni tempore ante horam cœnæ ordinariam, etiam cum per aliquot integras horas ante solis occasum cenari solet, dicere matutinum sequẽtis diei. Habetur in compendio Societatis.

Circa ieiunium, & alia pro Indis.

POssunt Religiosi in foro conscientiæ dispensare in India cum nouis, & antiquis Christianis, in Ieiuniis ab Ecclesia statutis, propter grauissimum æstum, & cibos debilioris nutrimenti, & quia homines illi nauigationibus & bellis gerendis sunt diditi. Pius V. ad decennium, quam extẽdit Greg. ad aliud decennium, Compend. Societ. Ind. Concessit præterea Paulus III. vt refert pater Frater Emanuel Rodriquez, tom. 2. quæst. Regul. q. 99. art. 5. vt Indi solum tenerentur ad ieiunandum omnibus sextis ferijs quadragesimæ: & vigilijs Resurrectionis, & Natalis Christi, propter eorum nouam ad fidem conuersionem, & ipsius gentis infirmitatem; imo ieiunium repugnans sanitati, vel non bene quadrans officio, vel exercitio alicuius eorum, non est censendum illis ab Ecclesia præceptum. Hæc Paulus III.

Ex hac concessione habes vnde possis quam plures Indos excusare ab obligatione ieiunandi, cum ipsi sibi quotidie baiulent ligna, & alia multa huiusmodi faciant, & ipsi Indi molant sibi panem, aquam humeris, ortẽ, &

& si addas eorum insufficientem pro vno prandio refectionem ciborum, eos excusabis.

Concesit etiam idem Paulus III. quod dicti Indi solum teneantur ab operibus seruilibus cessare omnibus diebus Dominicis, Natiuitatis, Circumcisionis, Epiphaniæ, Resurrectionis, Ascensionis, Corporis Christi, Pentecostes, nec non Natiuitatis Beatæ Mariæ, Annunciationis, Purificationis, Assumptionis, & Beatorum Apostolorum Petri, & Pauli, cæteri vero dies ex dictis causis indulgentur eis.

Has concessiones concesserunt prædicti Summi Pontifices noui orbis incolis, quæ omnes, vt affirmat Veracruz, habentur in authenticis Bullis, quibus omnibus gaudent Religiosi in nouo orbe, ob communicationem gratiarum omnium factam ab eodem Paulo 3. vt testatur Cardinalis Burgensis in expressa concessione.

Indulgentia.

POssunt Fratres in terris infidelium Indulgentias Fidelibus concedere, ita Innoc. IV. fratribus Prædicatoribus num. 2. Et specialiter possunt Fratres confessarij partium illarum in mortis articulo, indulgentiam plenariam concedere. Sixt. IV. Prædic.

Omnes Religiosi, qui in qualibet vtriusque Indiæ Regione, vel Oceani Insula, aut nauigatione eundo, vel redeundo moriuntur, plenariam Indulgentiam consequuntur ad decennium: eandem gratiam ad duo alia decennia prorogauit Greg Pontifex: ex compend. Societ. Similiter qui moriuntur in Florida, noua Hispania Peru, & aliis Regionibus Indiarum transmarinis ad Regis Catholia, & Portugalliæ ditionem, in mortis articulo, indulgentia plenaria concessa est. Pius V. indulsit Religiosis, qui ad Indiarum conuersionem proficiscuntur, quod in die quo se mari commiserint, & die in quo peruenerint, vel in itinere decesserint, indulgẽtiam consequantur in forma Iubilei.

Annotatio.

DVbitari merito potest, quæ Indulgentiæ sint illæ, quæ à Fratribus possunt concedi, an sint plenarię, an vero quadraginta dierum, quales solent ab Episcopis concedi: dubitationem vero auget, quod Pius V. in Bulla quæ incipit, Etsi Dominici gregis; anno Domini 1566. edita, potestatem concedendi Indulgentias abrogauerit.

Respondeo tamen, Indulgentias possunt dare non solum Papa, sed etiã Episcopi, Abbates: ac alij Vicesgerentes per eius commissionem ac præscriptionem: & sic Vrban. V. vt habetur in Compẽdio priuilegior. Ordin. Mend. verbo Indulgentia, concessit, vt Generales & Prouinciales Ordinis Minorum possent communicare Indulgentias, ac alia bona spiritualia, benefactoribus Ordinis; nec non Fratres Prædicatores indulgentias ex

Digitized by Google

commissione Pontificis suis auditoribus, & Confessarij pœnitentibus cõcedere solent. Quare non est mirum summum Pontificem commisisse Religiosis in Regionibus longinquis, ac inter infideles conuersantibus indulgentias plenarias concedere. Nec obstat Pij V. constitutio, nam, vt optime docet Pater Sorbus in Compend. priuil. verbo Indulgentiæ, quoad sæculares, in ea tantum reuocantur indulgentiæ continentes facultatem quæstuandi, & pro quibus porrigendæ erant manus adiutrices.

Adhuc tamen non auderem affirmare, prædictam generalem concessionem dandi indulgentias extendendam esse vsque ad plenarias. & ita tutius ea non vti.

Indulgentiæ pro sæcularibus noui orbis.

PRæterea sunt aliquæ aliæ indulgentiæ concessæ sæcularibus in illis partibus degentibus, quæ omnes referuntur in compendio Indico Societ.

In primis, vt quoties ij, qui vere pœnitentes, & confessi, siue firmũ constitutis à iure temporibus confitendi propositum habentes, aliquem ex infidelitate seu idololatria, ad veri Dei cognitionem reduxerint, toties plenariam indulgentiam, & plenarium iubileum consequantur: iniuncta aliqua per confessarios salutari pœnitentia, super quo illorum conscientię onerantur; quicunque confessi & contriti tertiam partem Rosarii, aut vnam Coronam proiis qui in vtriusque Indię nauigationibus, aut expeditionibus contra Infideles, & aliis quibuscũque Fidelibus, qui in huiusmodi nauigationibus in charitate decedunt, recitauerint; quoties id egerint, toties per modum suffragii vnam ex dictis animabus à pœnis purgatorii liberabunt: dummodo per dictos defunctos non steterit, quo minus tempore periculi mortis peccata sua confiterentur.

Qui in quacunque vtriusque Indiæ Regione ob fidei defensionem & propagationem, aut alio bello arma assumunt; in singulis huiusmodi expeditionibus, tam naualibus, quam terrestribus, dummodo peccata sua cõfiteantur, & (nisi legitime impediti fuerint) Sacramentum Eucharistię sumant, plenariam indulgentiam consequuntur.

Omnes Christi fideles vtriusque Indiæ, & transmarinorum limitum, qui processionibus iuxta Sanctæ Romanæ Ecclesiæ ritum faciẽdis, ac supplicationibus Indorum, vel Aethiopum, seu quorumuis aliorum Neophytorum, vel aliorum Christianorum intererunt, & eas associabũt, Christianamque doctrinam cum eis recitabunt, vel priuatim docebunt, quoties id fecerint, decem annos, & totidem quadragenas Indulgentiarum consequentur.

Matrimonium

Religiosi possunt licentiam præbere, vt infideles post conuersionem maneant:

maneant in eodem matrimonio coniuncti, quo erant ligati ante conuersionem, dummodo non sit in gradibus iure diuino prohibitis, vide supra verbo dispensare. Habent præterea authoritatem in partibus infideliũ de causis matrimonialibus legitime cognoscere, Innoc. IV. Præd. & Ioan. 22. Minoribus.

In Angolia, Æthiopia, Brasilia, & aliis Indicis Regionibus possunt eorũdem locorum Ordinarii Parochi, & Presbyteri Societatis, ad cõfessiones audiendas ab eiusdem Societatis superioribus approbati, & ad dictas Regiones pro tempore missi, vel in illis admissi (& ex consequenti alii Regulares, qui eorum priuilegia communicant,) dispensare cum quibuscunque vtriusque sexus fidelibus, incolis dictarum Regionum, & seruis ad fidem conuersis, qui ante susceptum Baptisma matrimonium contraxerant, vt eorum quilibet etiam superstite coniuge infideli & eius consensu minimè requisito, aut responso non expectato, matrimonia cum quouis, fideli alias tamen, rite contrahere, & in facie Ecclesiæ solemnizare, & in eis postea carnali copula consummata, quoad vixerint remanere, licite valeant, dummodo constet etiam summaliter, & extraiudicialiter coniugem, vt præfertur, absentem moneri legitime non posse, admonitumue intra tempus in eadem monitione præfixum, suam voluntatem non indicasse. ex Compend. Indic. Societ.

Annotatio.

QVi sint gradus lege diuina prohibiti, quæstio est non parum difficilis apud Authores. P. Sanchez lib. 7. Tomo de Matrimonio disput. 52. n. 10. censet probabiliter in nullo gradu lineæ transuersalis, etiam consanguinitatis inter fratres, & sorores esse prohibitum iure diuino Matrimonium, pro qua sententia quam plures adducit authores, & ex consequenti n. 12. (inquit) secundum hãc sententiam, quæ valde (inquit) probabilis est, Matrimonium inter fratres sola lege Ecclesiastica irritati, ac perinde postea ad fidem conuersos separandos non esse, imò & sanum esse consilium, si ad fidem conuersi ægrè ferrent separationem, sequi hanc sententiam, & hác iure ipso attento: quare in hac parte nullo opus est priuilegio ad dispẽsandum secundum hanc sententiam.

Ipse verò Aurhor contrariam sententiam probabiliorem censet, illique adhæret, scilicet, tale matrimonium iure naturæ, ac proinde iure diuino esse prohibitum, & infideles ad fidem conuersos separandos esse; repugnat enim naturaliter matrimonio primus gradus originis, vt cum sorore, nouerca, ac multo magis cum matre, & filia, nepte, aut auia. Quamobrem in his gradibus contracta dissoluenda sunt. Ego vero existimo contrariã sententiam probabilem non esse, maximè post decretum Concilij Prouincialis Limensis, in quo ex sententia Pauli 4. Pontificis, omnia isthæc ma-

trimonia infidelium, cum Christiani fiunt, irrita fieri decretum est: at verò, quæ lege solum Ecclesiastica prohibita sunt, vt secundo, aut tertio gradu contracta, rata fieri, cum vterque baptizatur, cauetur, in cap. Gaudemus, de diuortijs: quare extra prædictos gradus, siue in recta, siue in transuersa linea matrimonium ratum haberi debet: vnde Religiosi in hoc non dicuntur in rigore dispensare, sed potius rata habere dicta matrimonia, quæ iure diuino irrita non sunt.

Præterea oportet aduertere, priuilegium illud Religiosis concessum, vt tanquam Iudices in causis matrimonialibus procedant; primo limitandũ esse, pro terris, vbi Episcopi non sunt, ad quos pertinent huiusmodi causæ. Secundo, procedendum est in his causis Matrimonialibus, quales sunt circa diuortia, adulteria, & similia, simpliciter, & de plano, sine tabellione, sine figura, & strepitu iudicij: modo tamen pro viribus, & posse innitãtur de veritate certiores fieri: vt optimè aduertit Pater Sanchez lib. 10. disput. 29. nu. 1. & addit Religiosos illos, quibus Neophytorum ex Indis cura cõmissa est à suis Prælatis, habentque assensum Episcopi, ad vtendum priuilegijs sibi concessis circa Indos, possunt in causis matrimonialibus, tãquam Iudices in vtroque foro procedere: & quamuis vt Iudices procedant, oportere sine strepitu iudicij ferre sententiam, aliaque facere simpliciter, & de plano.

Denique circa facultatem dispensandi Fratribus Iesuitis concessam cũ illis, qui ad fidem veniunt, vt non expectato coniugis consensu, possint matrimonium cum alijs fidelibus contrahere; notandum est, quid de iure communi seruãdum sit, vt sic priuilegiorum vis magis innotescat. Praxis de iure seruanda breuiter exprimitur in Conc. Limensi 3. (à Sixto V. confirmato) act. 2. cap. 10. sequentibus verbis: De ijs, qui iam matrimonio iũcti conuertuntur ad fidem, cõiuge adhuc infideli permanente, in superiori Conc. prouide consultum est, vt si infidelis quidem spem suæ conuersionis matutam ostendat, Christianus nullo modo ad alias nuptias transeat: quemadmodum est sacris Canonibus definitum, sed coniugis lucrum in Christo expectet: si verò differat conuersionem suam, neque tamen iam baptizato coniugi perniciosus existat, eum à fide auertendo, aut ad peccatum mortale pertrahendo, (cæterum id cum fit, sacri Canones eos necessario separandos volunt, & Christiano noui coniugij ineundi potestatem tribuunt) tunc, & expectandum adhuc esse per semestre tempus, & assiduè de sua interim conuersione admonendum. Sed quoniam tum periculum recens conuersi cauendum est, ne si diu permanserit in toro infidelis, fidem Christi fortasis amittat, dum vult seruare homini; tum vero libertati illius consulendum est, ne cælebs viuere cogatur, qui forsitan vritur. Idcirco decernimus, vt transacto sex mensium spatio res ad Episcopum deferatur;

ratur,qui benè perſpecta cauſa,fideli declaret,copiam eſſe aliud matrimonium ineundi,propter fidei,aut charitatis ſcandalum,quod patitur. Quod ſi nullum eſſe periculum in cohabitatione viderit, iubeat expectare infidelem: vel etiam conſulat cohabitare,ſi prodeſſe intelligit,iuxta Pauli Apoſtoli conſilium. Neque enim poteſt omnibus conuerſis eadem lex præfigi,cum occurrant profecto variæ circumſtantiæ,neque ſit omnium infidelium eadem ratio. Quare Epiſcopi prudentia in re dubia,ne grauiter erretur,conſulenda erit,& iuxta cap. Quanto,de diuortijs, cum caſus acciderit,decernendum. Hactenus Conc. Lim.

Miſſa.

POſſunt Religioſi celebrare ante lucem per vnam horam, ſi neceſsitas poſtulauerit,& per dimidiam horam poſt meridiem, Clem. 8. Carmel. n. 8. & Vrban. VI I. Fratribus Prædicatoribus ſine vlla limitatione. Inſuper in locis, in quibus hoſpitari contingit, vel in locis, in quibus reſidentiam faciunt,poſſunt Miſſam,& cætera diuina officia celebrare. Innoc. IV. Prædic. & Ioannes X X I I. Minor. vide ſupra,verbo Communicare cum infidelibus.

Annotatio.

CIrca horam celebrandi Miſſam, nota ampliora priuilegia eſſe conceſſa communiter Mendicantibus: nam in compend. Priuilegiorum, (vt refert etiam Azor. tomo primo,lib. 10. cap. 25.) Fratrum Minorum, & aliorum Mendicantium, & non Mendicantium, Collectore Hieronymo à Sorbo Prædicatore Ordinis Capucinorum in verbo Miſſa, poſt recitata priuilegia circa ſacrificium Miſſæ faciendum loco, tempore, & modo non debito, ponitur annotatio, quæ ſic habet: Omnia ſupradicta priuilegia dicendi Miſſam,quoad modum,locum,& tempus,ſunt iam per Concil. Tridentin. ſublata,& præcipuè illa Sixti quarti, Innocent. Octaui,& Leonis decimi, quoad tempus, ſed celebrari debet ſecundum Rubricas Miſſalis noui, iuxta Conſtitutionem 118. Pij quinti in Bullario. Ibidem tamen ſubiungit Collector hæc verba. Gregor. X I I I. anno ſecundo, conceſsit Congregationi Sanctæ Iuſtinæ, vt dum in itinere fuerint conſtituti, poſſint Miſſam celebrare ante Auroram, & poſt mediam noctem, vt refertur in Compend. priuilegiorum S. Hieronym. folio 50. Poſtea ſubijcit idem Collector: Pius Quintus conceſsit Societati Ieſu, vt refertur in Compend. priuilegiorum eiuſdem Societatis, in verbo Miſſa, §. 3. eandem facultatem pleniorem, vt poſsint celebrare per horam ante Auroram, & infra horam poſt meridiem cauſa itineris, vel legitimi alicuius impedimenti. Sic ille.

Nouitius.

IN illis partibus possunt recipi Nouitij, etiam ad habitum, & professionem, non seruata forma Constitutionis Sixti V. neque Clem. VIII. vt ipse concessit Carmelitis num. 6.

Ordines.

POssunt Diœcesani promouere Religiosos Societatis in India Orientali extra tempora, & aliquando ante ætatem legitimam: dummodo defectus ætatis requisitæ à Tridentino Concilio, annum non excedat, atque in ordinando videatur, quod cæteræ qualitates suppleant defectum ætatis. Ad duo decennia, hac facultate vti possunt Prouinciales, ex Compendio Indico. Possunt etiam ordinari à Catholicis Patriarchis, Archiepiscopis, & Episcopis. Innocent. III. Prædicator. & Clement. VIII. Carmel. etiam quocunque tempore, & non seruatis interstitijs, iusta tamen de causa ab eorum Prælato examinanda, Clement. VIII. num. 18. Et dare licentiam. vt ordinentur illi omnes, de quibus dubitatur, an ritè receperint Ordines Sacros, in quibus ministrarunt, non seruatis interstitijs.

Possunt Religiosi promouere ad minores Ordines omnes, etiam infideles conuersos, Innoc. IV. Prædicatoribus, Ioannes XXII. Minoribus. Hæc tamen priuilegia conceduntur pro locis, in quibus non sunt Episcopi Catholici.

Prædicare.

DE licentia Prælatorum Ordinis possunt Religiosi in infidelium Regionibus quibuscunque etiam Schismaticorum prædicare, Clem. VIII. Carmelitis, num. 3. & alij etiam Summi Pontifices.

Presbyteri Societatis, ac perinde Regulares, qui in eorum priuilegijs communicant, qui semel ad prædicandum à Præposito Generali, siue ab aliquo Episcopo approbati fuerint, non tenèntur vlteriorem licentiam, & approbationem ab alijs Episcopis petere, sed possunt absque illis prædicare, in vtraque India, omnibusque Regionibus, & insulis transmarinis, ad quos Hispani, & Lusitani penetrant, ad tria decennia. Ex Compend. Indico.

Sacramenta ministrare.

CLemens VIII. Carmelitis Discalceatis, Innocentius III. & Sixtus III. Prædicatoribus, alijque Pontifices, amplissimam facultatem Religiosis in infidelium, & Hæreticorum terris, vbi Episcopi non sunt, Sacramenta omnia administrandi concesserunt. In partibus Indiarum possunt etiam Religiosi omnia Sacramenta infidelibus

Digitized by Google

fidelibus ; nouiter conuerſis , adminiſtrare . Ita conceſsit proprio Motu Pius quartus Fratribus Minoribus Conuentus Mexicani, & Prouinciæ de Sancto Vincente de Chiapa , noui regni del Peru . Conceſsit etiam Paulus III. Fratribus Prædicatoribus Mexicanæ Prouinciæ: ac Pius quintus conceſsit Fratribus Mendicant. Indiarum, vt in omnibus Monaſterijs ſui Ordinis , vel extra illa , in locis iſtarum partium ipſis deputatis poſsint de licentia ſuorum Prælatorum, in Capitulo Prouinciali obtenta, adminiſtrare Indis omnia Sacramenta, prout hactenus conſueuerunt.

Annotatio.

HAec priuilegia adminiſtrandi omnia Sacramenta in illis partibus refert Pater Frater Emanuel, tomo primo, quæſt. regul. quæſtione 3 Particulo tertio, & vt optime aduertit, cauſa, quæ mouit Paulum Tertium, ad concedendum dictum priuilegium, ea fuit, vt fides Chriſti, quæ ſperatur in his terris per prædicationem noſtram, & Sacramentorum adminiſtrationem, creſceret magis, ipſis Fratribus prædicantibus, Sacramentaque adminiſtrantibus Infidelibus, & nouiter conuerſis. Hæc autem cauſa, & ratio modo militat etiam in illis, qui per Fratres baptizati, & in illis, qui ex his deſcẽdunt. Nepotibus, vel Pronepotibus, dato, quod paruuli baptizati ſint. Nam certè huius fidei dilatatio, rebus vt nũc, nequit fieri, niſi Fratres prędicti prædicent, Sacramentaq; adminiſtrent nouiter cõuerſis, & ab eis deſcendentibus. Quia licet in particulari nouiter conuerſi dicantur, qui iã adulti ſunt baptizati, nihilominus in generali conſiderantibus illam huius noui Orbis Eccleſiam in Deo adunatam, omnes, & ſinguli illarum partiũ nouiter conuerſi apparebunt. Cuius rei teſtimonium firmiter præſtant, quotquot Patres graues ex illis partibus ad has Hiſpaniarum partes aſcendunt. Et quod dictis Fratribus ea facultas conceſſa ſit, probatur, quia idem Paulus Tertius conceſsit Fratribus omnia priuilegia de nouo, iuxta fauorabiliorem illorum interpretationem : ergo debemus interpretari per Nouiter, vniuerſos etiam paruulos baptizatos, cum nomen hoc ferat hanc interpretationẽ, alias ſtrictè interpretatemur. Hactenus ex prædicto Patre.

Aduertit præterea præfatus Doctor, Fratres ſolum poſſe baptizare in ſuis Eccleſijs etiam in Ciuitatibus, & Oppidis , vt fit Mexici, & in aliis locis, quæ habent de viſita , vt ipſi vocant : quare non licet eis in alienis Eccleſijs, niſi in proprijs vel locis ſibi deputatis Sacramenta adminiſtrare. Ex his colligit dictus Pater Emanuel , articulo quarto , vt ſupra, priuilegia Leonis Decimi , Adriani Sexti , & Pauli Tertii , quæ fuerunt data in fauorem fidei, & Indorum, in principio conuerſionis illarum

illarum gentium,fuiſſe poſtea confirmata, & corroborata peculiariter: quod ſanè intelligendum eſt,quoad alia Sacramenta excepta Confirmatione,de hoc enim non licet dubitare,maximè in terris,vbi adeſt Epiſcoporum copia.

Votum.

CLemens Octauus num.15.Carmelitis reformatis conceſsit,vt in Regionibus infidelium poſsint quæcunque vota etiam ſolemniter iurata,(exceptis dumtaxat caſtitatis,& Religionis)ex aliqua rationabili cauſa,in alia pietatis opera commutare.

Idem Fratribus etiam Carmelitis, num.17.ampliſsimam fecit conceſsionem pro illis partibus,nempe vt ſuper votis quibuſcumque etiam ſimplicibus Religionis,& caſtitatis,ex aliqua cauſa neceſſaria. vel rationabili cedente in vtilitatem conuerſionis animarum poſsint diſpenſare.

Priuilegia alia ampliſsima in generali conceſſa Regularibus.

INnocentius IV.& Nicolaus IV. Prædicatoribus, & Ioannes Vigeſimus ſecúdus, Minoribus, in remotiſsimas Hæreticorum,vel infidelium Prouincias exiſtentibus facultatem præbuere faciendi, quicquid ad augmentum Diuini nominis,& ampliationem Catholicę fidei pro loco, & tempore viderint expedire.

Adrianus Sextus,Fratribus Minoribus cõceſsit omnimodam in vtroque foro Papæ authoritatem:tantam,quantam iudicauerint expedire pro conuerſione Indorum.& manutentione,ac profectu illorum, atque aliorum Prælatorum in fide Catholica,& obedientia Eccleſiæ Romanæ ex P. Emanuele,tom.1.quæſt.regul.q.31 art.4.

Paulus Tertius, Anno Domini milleſimo quingenteſimo quadrageſimo quarto conceſsit Religioſis Mendicantibus, qui de licentia ſuorum Prælatorum proficiſcuntur ad quaſcunque terras infidelium,ad quamcúque mundi partem ad eos conuertendos, vt vadant tanquam Legati,& Commiſſarij eius,& eis concedit omnes gratias conceſſas à ſuis Prædeceſſoribus,illis qui ad terras infidelium vadũt, Ex prędicto Authore,2.tom. quæſt.97.art.2.

Annotationes.

CIrca primam Innocent.IIII.conceſsionem,imo circa omnes prædictas,quæ ampliſsimæ ſunt (illis enim committitur Summorum Põtificum delegata poteſtas,& authoritas, qua poſſunt Miniſtri in Regionibus illis,quæ magiſterio Eccleſię non ſubduntur,ea facere ſine limitatione vlla,& reſtrictione,quæ ſibi viderint ad fidei propagationem,animarumque ſalutem expedire) notandum eſt: hanc ampliſsimam facultatem à Summis Pontificibus permitti,& concedi Religioſis, vt initio eius collectionis monſtrauimus,non ſolum conueniens,ſed & omnino videtur neceſſarium

Digitized by Google

ceſſarium pro illis partibus, vbi nec Parochi, nec Epiſcopi ſunt: neque ad Sedem Apoſtolicam facilis eſt aditus. Quare ad prouidentiam Romani Pontificis, qui Paſtor eſt vniuerſalis animarum, ſpectat, fidelibus in illis partibus exiſtentibus prouidere de omnibus mediis neceſſariis, & conuenientibus ad ſalutem: & ob ſimilem cauſam Epiſcopis vltramarinis, maximè in remotis Indiarũ Regionibus reſidentibus, ampliſsimã facultatem ſolent Summi Pontifices concedere: & vbi Epiſcopi non ſunt, ipſis Religioſis, ne animæ auxiliis ſufficientibus ad æternam felicitatem iuuantibus deſtituantur. Oportere tamen viros Religioſos magno cum iudicio vti his conceſsionibus, & quantum fuerit poſsibile, non recedere à cõmuni praxi, & ſtylo Eccleſiæ. alias grauiter delinquent.

Præterea notandum eſt, prædictam conceſsionem eſſe vnam ex maioribus, quæ poſſet à Sede Apoſtolica concedi: quare ſine dubio cenſeo nulla ratione extendendam ad illa loca, vbi ſunt Epiſcopi, & alij Eccleſiæ Prælati, niſi in illis caſibus, in quibus ex mente Pontificis expreſsè colligitur: quicquid dicat Pater Emanuel Rodriguez, qui 1. tom. q. 31. artic. 4. & 2. tom. quæſt. 97. art. 2. affirmare videtur hanc ampliſsimam facultatem, etiam eſſe extendendam ad Religioſos, nunc in Prouinciis Indiarum degentes.

Digitized by Google

CATECHISMVS GENERALIS PRO OMNIVM SECTARVM CATECHVMENIS VTILISSIMVS

Ab Illustrissimo Cardinale à Sancta Seuerina compositus, hactenus tamen nunquam editus, & à nobis in compendium redactus.

CAPVT I.

Quo modo sit recipiendus, & examinandus qui nouiter fidem Christianam vult amplecti.

CVm adultus aliquis diuina illustratus gratia, ex Gentilitate, seu Paganismo, vel Iudaica perfidia, aut Mahometica, seu quauis alia infidelium secta, ad Iesu Christi Domini nostri fidem venire proposuerit, à Sacerdote, vel fidelibus qui eius conuersionē nouerunt, aut procurarunt, suadeatur ei, illico[1]. ad Ecclesiam conuolare, & adducatur ad Episcopum, si adsit, vel ad Sacerdotem, cui hoc munus incumbit. Is vero eum benigne suscipiat, & de eius voluntate scisciteturr, conditioneque, & statu, seruusne sit, an liber: & exquirat causas eius conuersionis, quidue eum commouerit vt veniret ad fidem; atque ij, qui eum adduxerunt, testificentur, fideliter singula exponentes.

1. S. Clem. l. 8. constit. SS. Apostol. cap. 38.

Exquirat item eius mores, & vitam, ac summa diligentia eius animum exploret, An scilicet indignatione aliqua vel iniuria prouocatus, an alicuius odio vel amore ductus id faciat, an vt pœnam aliquam temporalem euadat, aut lucrum aliquod vel beneficium temporale inopia pressus consequatur, an aliud quid humanum expetat, aut animo conceperit; ve-

Digitized by Google

vel si seruus est, an vt perueniat ad libertatem. Quod si bono eum spiritu duci cognouerit,[2] gratias Christo Saluatori cum eo agat, ac ipsum admoneat, vt [3] quamprimum ab Infidelium consortio, ne rursum eorum inuoluatur erroribus, secedat. Hoc autem si vel ægro animo ferre, vel aliqua ex parte durius accipere videatur, Sacerdos ei demonstret, infidelium consuetudinem saluti credentium non expedire, sed ab ijs prorsus recedendum esse, dicente Propheta: *Recedite de medio Babylonis, & de terra Chaldæorum egredimini.* Idque etiam suadeat tum ad obedientiam fidei, tum ad suæ salutis securitatem, promptè faciendum esse, exemplo Abrahę amici Dei, cui cum Dominus vocans eum de Vr Chaldęorum, dixisset: *Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo Patris tui, & veni in terram quam monstrauero tibi, &c.* is statim omnibus derelictis, verbo Domini obtemperauit, quemadmodum scriptura subiungit. *Egressus est itaque Abraham sicut præceperat ei Dominus.* Neque enim salus venientis ad fidem in tuto esse potest, dum versatur inter infideles, qui quanto coniunctiores ei fuerint, tanto grauius eius salutari proposito insidiabuntur, & obesse poterunt; iuxta verbũ Domini, *inimici hominis domestici eius.* Et idcirco parentibus, vxore, & filijs, atque omnibus aliis posthabitis, Dei vocantis vocem sequendam esse sicut idem Dominus in Euangelio docet: *Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & vxorẽ, & filios & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus.* Et rursus: *Qui amat patrem, aut matrem plusquam me, non est me dignus: & qui amat filium, aut filiam super me, non est me dignus.*

2. S. Dionys Areop. de Eccl. Hierar. cap 2.
3. Conc. Tolet. iij c. 19. & habetur 23 q 1 cap. Iudæorũ filios.
Ierem. 50.
Genes. 12. & Act. 7.
Matth. 10.
Luc. 14.
Matth. 10.

Ne autem ille consanguineorum aut aliorum suorum amissione aut separatione deterreatur, affirmet ei, pro carnalibus parẽtibus & consanguineis præter Patres Spirituales ac fratres in Domino quos prope innumeros in Christiana Religione comperiet, Patrem specialiter habiturũ Deũ, Sicut Apost. cum Prophetis clamat: *Exite de medio eorum, & separamini, dicit Dominus; & immundum ne tetigeritis, & ego recipiam vos, & ero vobis in Patrem, & vos eritis mihi in filios, & filias, dicit Dominus omnipotens.* Quamobrem illum hilarì & constanti animo, magnaque in Deum fiducia esse debere.

2. Cor. 6. Num 16. Isaiæ 52.

Si vero eum non sincerè ad fidem venire perspexerit, moneat ne quem temporalem finem sibi, sed solam animæ salutem præponat, cum non ad temporalia, sed ad salutem animarum Baptismi Sacramentum institutum sit; ac propterea ne fictè aut fraudulenter accedat, sed anteactę eum vitę pœniteat, atque omnibus superstitionibus suæ sectæ abrenuntiet; siquidem ex Gentilitate venit, idolis & simulacris, illaque horrescat & detestetur; si vero ex Iudaismo, Iudaicæ perfidiæ & impietati, si autem ex Saracenica, seu Mahometica Infidelitatis secta fuerit, præcipue curandũ est, vt nõ

4. S. Clem. l. 8 const. Apost. c. 32.

by Google

solum eidem sectæ expressè abrenuntiet, sed ipsi etiam Pseudoprophetæ Mahometo, eumque vt impium hominem & seductorē detestetur. Et demum si ex quacunque hæresi ad Catholicam fidē venjat, ac nondum rectè baptizatus sit, dictę hęresi abrenuntiet, illamque, & omnem aliam detestetur & anathematizet.

5. S. Clem. vbi proxime. & S. Thom. in 3. p. q 68. a. 4. & a. 8.

Cum [5] vero exīstētes in peccato mortali, vel in peccandi proposito permanentes, nequaquam baptizari debeant; [6] Augures, Diuinatores, Magi, Sortilegi, Malefici, & Incantatores in Catechumenos non recipiantur, nisi Diabolicis eiusmodi artibus prius abrenuntient, atque earum execrabiles libros & instrumenta corrumpant, destruant, atque comburant, qui etiam tempore probandi sunt. Ita nec Mimi, Histriones, aut Parasiti qui ad libidinem & peccata prouocant, nisi vanas has artes desinant. Neque [7] meretrices nisi meretricium; nec [8] lenones, nisi lenocinium deserant. Nec adulteri, fornicatores, aut concubinarij, nisi adulteras, scorta, vel cōcubinas eiecerint aut dereliquerint. Neque fęneratores, & Vsurarij nisi à fęnore & vsuris penitus desistant; & illas, ac male acquisita quęcunque restituant, aut saltem restituere proponant, cum cæteræ personæ extant quibus restitutio facienda est. Neque [9] alij scelesti, & nefarij homines admittantur, nisi sua scelera detestentur, atque sinceræ pęnitentiæ signa ostendant.

6. S. Clem. ad c. 38. & Conc. Eliber. c. 62. Tom. 1 Conc.

7. Idem S. Clem. vbi sup & Conc. Eliber. c. 10. & c. 44. & cap. 68.

8. S. Clem. cit. cap 38.

Si is, [10] qui ad fidem venit seruus fuerit, quæratur ab eo cuius Domini sit; ac si viri fidelis seruus sit, & domini testimonio commendetur, recipiatur: sin minus, in eo recipiendo cautius agatur. Si vero seruus fuerit alicuius Infidelis, recipiatur quidem, sed deinde instruatur quemadmodum seruiat & placeat Domino suo, ne Christiana Religio inter Infideles blasphemetur.

9. S. Clem. ad c. 38. Cōc. Eliber. c. 73. & habetur 5. q. 6 cap. Delator.

10. Idem S. Clemens ad. cap. 38. Luc. 3.

Si fuerit miles qui accedit, doceatur neminiiniuriam facere, [11] neminem concutere; non calumniari, contentum autem esse stipendijs suis; neque etiam contra Christianam, aut Catholicam fidem aut eius propugnatores militare; si parere noluerit, reijciatur.

11. S. Clē. ad. cap. 38.

Inuigilet autem potissimū Sacerdos, ne quis simulet se velle fieri Christianum, vt sub conuersionis prætextu, aliquem ex catechumenis subuertat, & à fide seducat.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT II.

Examinata & approbata vocatione, quid agendum sit de filijs, & vxore Catechumeni.

POst hæc si talem inuenerit esse eum, qualem oportet, qui fidem expetit, & in proposito permanere; faciat vt is coram Notario, & testibus [12] det nomen suum declarans voluntatem suam, atque profitens se sponte Christianum fieri, & Ecclesiæ mandatis parere velle; ac si liberos habeat aut alios suæ curæ commissos infantes, seu rationis vsum non habentes, se illos Ecclesiæ offerre, quandocunque illa voluerit baptizandos, etiamsi ipsum à sancto proposito, quod absit, deficere contingeret.

Quod si habuerit vxorem, aut liberos, siue alios similiter suæ curæ commissos, in discretionis ætate constitutos, siue maiores infantibus, siue proximos pubertati, siue etiam puberes, minores tamen 25. annis, qui adhuc de suscipienda Christi fide non deliberauerint, ij ab infidelium cohabitatione, & consuetudine amoueantur, & apud fideles Christianos moribus & vita probatos, seiuncti ab inuicem in domo aliqua, vel alio loco tuto sequestrétur, quo infideles quicunque accedere, aut ipsos quouis obtétu alloqui prohibeantur, sed ibidem à Presbyteris, & Religiosis personis sępe visitentur, eisque veritas fidei Christianæ, ex scripturis sanctis, ex Religionis ipsius Sanctitate & miraculorum gloria aperiatur, & prædicetur.

Super huiusmodi autem de suscipienda fide deliberatione, non est præfiniendũ certorum, aut quadraginta dumtaxat dierũ spatium: cũ enim ad cõuersionem prolixiore tempore plerumq; opus sit, eorũ iudicio ac prudentiæ qui in illorũ conuersionem incumbunt, relinquendũ est, vt pro eorundem dispositione, longiori, aut breuiori ebs tẽpore detineant, prout secundũ Deũ viderint expediro. Quod si interim conuertantur, & declarauerint se Christianos fieri velle, tunc ab huius declarationis die numerandi sunt quadraginta pęnitentiæ seu institutionis ante baptismum dies aut plures, prout ad eum suscipiendum idonei censebuntur, vt & infra dicetur.

Si antequá conuertantur aliqua signa seu indicia proximæ conuersionis dederint, quáuis aliquamdiu sic detenti fuerint, nõ facile postulantibus, aut vrgentibus parentibus aut consanguineis, dimittãtur, sed adhuc per aliquot dies retineantur, quoad de eorum salute benè sperari poterit.

Dũ autẽ sic ad conuersionẽ detinẽtur, præsertim qui Iudæi sunt, legitima sua, & ceremonias seruare non prohibeantur, dũmodo non propter Pascha, nec propter alias superuenientes solemnitates legales, ad Infideles redire.

12. S. Clem. li. 3. Recogn. S. Dionys. de Eccl. Hierar. ca. 2. S. Siricius Papa in ep. ad Himerium Tarracon. ca. 2. Tom. 1. Cõc.

by Google

aut Infideles ad ipſos accedere permittantur, ſed ſi ea ſeruare voluerint, do-
mi, vbi detinentur, ſoli ſeruent: ita tamen vt nec azyma, neque alia edulia
prohibita à Chriſtianis eis adminiſtrẽtur. Et interim ex ſcripturis Prophe-
tarum ipſis oſtendatur, ad ea ſeruanda Iudęos amplius non teneri, quodque
huiuſmodi obſeruationes legales Meſsiæ aduentu, velut vmbræ exoriente
ſole euaneſcere debebant & euanuerunt. Cæteris autem cuiuſcunq; ſectæ
infidelibus, ex ipſius ſectę falſitate ceremonias illas impias & inanes eſſe
ſuperſtitiones, quibus alligatos eos Satan in errore detinet, demonſtretur.
Proponaturque eis verus Dei cultus in ſpiritu & veritate, nam & tales
vult Deus cultores, qui in ſpiritu & veritate, non in mendaciis & erroribus
colant & adorent eum.

13. Conc. Tolet. 4. c. 56 Vsm. 2. Conc. & habetur dist. 45 c. de Iudæis.

14. S. Greg. lib. 2. Regist. ep. 13. ad Pammach. Episcopum Neapol. sena. 25. & habetur dist. 45.

Dum etiam ſic desinentur, [13] nulla eis vt ad fidem conuertantur vis aut
iniuria inferatur, [14] neque durè aut aſperè ſed humaniter & benignè tra-
ctentur, ac eis omnia neceſſaria largiter adminiſtrentur. Quin & ab eis
[15] eum omni benignitate, manſuetudine, & charitate potius voluntas ex-
quiratur, quam coactè extorqueri videatur.

15. Idem S. Greg. l. 7. ep. 5. seu c. 3. ad Ianuar. Epiſcopũ Calar.

16. Conc. Tol. 4. c 26. & habetur 28. q. 1. Iudæi.

Vxor conuerſi ſi poſt omnem adhibitam diligentiam ad fidẽ venire no-
luerit, ſed obdurata in infidelitate permanſerit, dimittatur: caueat autẽ vir
ne ei vnquam libellum repudij ſecundum legem Moſaicam tradat, alioquin
ſi id faceret tanquam iudaizans puniri deberet. Neque [16] cũ ea cohabiret,
[17] propter periculum ſubuerſionis fidei, & blaſphemiæ ac contumeliæ in
Creatorem; niſi propter ſpem, & certa indicia futuræ conuerſionis vxoris.
Prælatus ſincera Mariti fide & ſtabilitate conſilius, id ei ad tempus iudica-
uerit concedendum. Quod etiam ſeruandum erit ſi vxor conuerſa fuerit
ad fidem, & vir permanſerit infidelis.

17. c. Si infidelis 28. q. 2. & cap. Quamo. de diuortiis & S. Th. in 4. dist. 39. q. 1. art. 3.

Neque [18] filij infantes, aut lactentes apud matrem quæ à viro fideli
deceſſerit, relinquantur, propter periculum; ne eorum ſcilicet ſaluti, aut
vitæ inſidietur, neue eos educando ad infidelitatis errorem adducat;
ſed patris conuerſi, aut eorum qui Catechumenis præſunt, cura ſit,
vt apud mulieres Chriſtianas non ſuſpectas alantur, atque in fide edu-
centur.

18. Greg. Papa 9. Decret. cap. Ex literis de cõuers. Infid. Concil. Tolet. 3. c. 14. tom. 2. Conc Tol. 4. c. 62 quod habetur 28. q. 1. c. Iudæi.

Si autem vxor conuertatur ad fidem & vir maneat in infidelitate, ipſa
quoque dabit nomen, & coram Notario & teſtibus ſe [19] Chriſtianã fore
declarabit, ac filios, & alios, ſi quos habet ſuæ curæ relictos, infantes, ſeu
nondum vſum rationis habentes, Eccleſiæ, vt ſupra, offeret baptizandos.
Qua quidem declaratione facta, ſtatim filij & alij prædicti opportuna ad-
hibita cautela [20] auferantur à patre, vel aliis Infidelibus, & apud eam vel
in domo Catechumenorum, vel alibi apud fideles educentur, ac fidei my-
ſteriis, quantum per ætatem licebit, inſtituntur, atque vna cum matre, cum
opportunum fuerit, baptizentur.

19. Cuat. c. Iudæi ex Conc Tol

20. Conc. Tol. 4 c. 59. & habetur 28. q. 1. cap. Iudæi.

Lacten-

Lactentium vero puerorum ratio & diligens cura habeatur, vt propter ætatis imbecillitatem ad periculum eorum Baptisma non differatur, sed citius etiam ante matrem ipsam, baptizentur.

Minores etiam filij aljique illius curæ concrediti, itidem sequestrẽtur, vt eorum de fide suscipienda voluntas exploretur, quemadmodum viro veniente ad fidem faciendum esse superius dictum est.

Pueri autem, qui parentibus infidelibus sunt orbati, si consanguineos proximiores ex linea paterna, vel materna Christianos habeant, veluti fratrem, sororem patruum, amitam, auunculũ, materteram aut aliũ vlterioris gradus masculum, vel fœminam, apud eos gradus tamen inter ipsos fideles prærogatiua seruata, educentur, & baptizentur.

Denique illud generaliter seruandum est, vt in pari gradu, fauore fidei, nulla habita sexus ratione, potior sit conditio consanguineorum fidelium, quam infidelium; ita vt verbi gratia, amita vel matertera Christiana, patruo, aut auunculo Iudæo, aut alterius sectæ infideli, semper præferatur.

Ad hæc pueri in septimo, vel circiter ætatis anno constituti, qui se vsu rationis pollere ostendunt, ad fidem sponte venientes, recipiantur inter Catechumenos. & aliquamdiu probentur; eorumque voluntas corã Episcopo, vel personis non suspectis, si parentes eorum infideles vrgeant, aut ipsorum conuersioni contradicant exploretur. Qui si in proposito permanserint, [21] nullo modo illis reddantur, sed baptizentur, & in Christiana pietate instituantur. 21. Caet. cap. Iudæi 28. q. 1.

Sic fide dignorum testimonio, pueros huiusmodi, aut aliquos adolescẽtes, vel puellas, vel alios quoscunque fidem expetere, & à parẽtibus prohiberi vel propinquis aut propterea domi inclusos teneri, vel quouis modo impediri constiterit, ab eis abducantur, & in domo Catechumenorũ, aut alio tuto & honesto loco sequestrentur, vbi in fide instruantur. & ad eos non permittantur accedere infideles, neque aliæ quæuis suspectæ personæ.

Mulieribus etiam quæ Christianam fidem suscipere cupiũt, sed ob parẽtum, vel consanguineorum Infidelium timorem, vel reuerentiam, aut ob fœmineam verecundiam non audent domo egredi, aut accedere ad Ecclesiã, & declarare se velle fieri Christianas, si per litteras, aut internũtios, aut alio quouis modo suã voluntatẽ indicauerint, auxiliũ afferatur; & de propria domo, etiamsi tunc, ne se prodant suis aut alia de causa, renuerent vel reclamarent [22], amoueantur, & in domum Catechumenorum, aut in aliũ tutũ & honestum locum ducantur, vbi apud pias & honestas personas teneantur, & explorata deinde atque comperta earum libera voluntate suscipiendæ fidei, in ea diligenter & religiose instruantur. 22. Conc. Tol. citato cap. 59.

CAPVT

23. S. Clem. lib 7. const. Apost. c 39. quomodo oporteat Catechumenes à fletu & S. Dionys. de Eccl. Hier. c. 2. facit etiã quod habeatur in ordine baptismatis Severi Patriarchæ initio.

CAPVT III.

De habitu quo sunt induendi Catechumeni, & de loco vbi sunt instituendi, & de tempore Catechesi necessario.

POstquam igitur aliquis ex Infidelibus venerit ad Ecclesiam, Baptismi gratiam petens, ac nomen dederit, seu suã declarauerit voluntatẽ, vt supra,[23] Sacerdos Deo, quod istũ ad se vocauerit gratias agat, & oret, vt diri-
24 S. Clem. lib. 3. const. Ap. c. 16. & li 7. c. 40. & 41. Rubanus de instit. Cler. li 1. ca 27. & habetur de consec. dist 4. c. Primum & refert S. Antoninus in 2. p. hist. t. 14. c. 5. parag 1.

gat voluntatẽ eius, & oculos cordis illuminet, ad intelligẽda mirabilia sua & iudicia iustitię suę, vt odio habeat omnẽ viã iniustitiæ, & ingressus viã veritatis idoneus fiat lauacro regenerationis in adoptionẽ filiorũ Dei, & in libro viuentium connumeretur. Et mox faciat vt capitis tegumentũ, siue aliud signũ, quod ad distinctionẽ Christianorũ deferebat, abiiciat, & habitũ induat quẽ fideles solent. Tum eum admoneat, vt [24] abrenuntiet Diabolo, & omnibus eius operibus, fraudibus, & machinationibus, ac omni impietati, &c. & [25] credat in Deũ Patrẽ omnipotentẽ, & in Iesum Christũ filiũ eius vnicũ, Dominũ nostrũ, & in Spiritũ sanctũ, vnum Deũ in trinitate personarũ. [26] Postea exufflet ab eo sæuã maligni spiritus potestatem, dicens (Exi ab eo spiritus immunde, &c.) & [27] Cruce signet eum in fronte, & in pectore dicens: (Accipe signum Crucis tam in fronte ✠ quam in corde ✠, &c.) & imponat manum super eum, & [28] dicat aliquã orationem. Ac deinde is [29] introducatur in domum Catechumenorũ, & inter Catechymenos Ecclesiæ adnumeretur, & in libro describatur.

25. Raban. cit cap 27.
26. Rab. ibid. & habetur de consecr dist. 4. c. Postquam.
27. Raban. ibid. & de consecr. dist. 4. cap. Postea signatur. Et S. Antonin. vbi supra.

In ea autem domo [30] Sacerdos catechizet eũ diuinis sermonibus, & det ei monita salutis, quemadmodũ post agnitam veritatem viuere debeat, & [31] sæpius exorcizet aliquibus exorcismis.

Domus autẽ Catechumenorũ in præcipuis vrbibus, & insignibus oppidis, vbi Iudæi, alijque infideles habitãt aut cõmorantur, instituí debet, cui viri Religiosi, & exploratæ fidei in rectores, & ministros præficiãtur. In [32] ea vero fœminę à maribus, pueri ab adultis, viri ab vxoribus diuersas atque distinctas mãsiones habeãt, ac his Præsbyter probatæ vitæ, & doctrinæ constituatur Catechista, qui eos assidue in fide erudiat; ad Ecclesias

28. Raban. cit c. 27. & S. Antonin. vbi supra.

29. S. Clem. l. 2. recogn. in fin S. Basil. ser. 1. de Baptis. p. 2. 30. Liber Sacramentorum Vatic. M. S. & ordo Rom. M. S. Achil. Statij. 31. Raban. cit. c. 27. de Cons dist 4 c. Debinc. Et S. Antonin vbi sup. S. Siricius PP. in epist. ad Himerium Tarrac. c. 2. tom. 1. Conc. Celest. PP. 1 ep. 1. ad Episc. Gall. c. 12. eod. tom. 1. Conc. S. Leo PP. in epist. 4. ad Epis. per Siciliam constitutos cap. 6 & epist. 80. alias 78. ad Episcopos per Campaniam, &c. eod. tomo 2. Concil. 32. Cyril. Hieros. in præfatione in Cateches.

vtibi

vt ibi orent ducat, cum ipsis sæpe colloquatur de rebus ad fidem & salutẽ pertinentibus, atque eis explicet ea quæ in Ecclesijs conspiciuntur circa externum cultum, altaria, sacras imagines, & ornamenta.

Ex ea autem domo dum in pœnitentia, & Catechismo degunt, raro, & non nisi rationabili causa Catechumeni egredi permittantur, nunquam vèro soli, sed semper cum comite fideli; neque suos, vel alios infideles adire, neque per viam eos alloqui, neque [33] cum eis cibum sumere: aut negotia tractare sinantur.

Neque vero infideles permittantur ad domum Catechumenorum accedere, sed cum eam prętereunt, procul indè recedere confestin iubeãtur.

Interim in ipsa domo Catechumeni otiosè ne viuant, sed horis quibus catechizantur, & discũt ea quæ oportet, exceptis, in exercitatione aliqua corporali, vel arte quam callent, vel in domus obsequijs occupentur.

Vbi autem Catechumenorum domus nulla est, maiores & adulti mares, detineãtur apud fideles, & timoratos viros, vel in aliquo Monasterio, vel domo probatorũ Monachorũ, aut aliorum Regularium: fœminæ vero apud nobiles, & honestas matronas. Minores autẽ, & impuberes similiter apud pios viros, vel apud probas & Religiosas mulieres sequestrentur, fide, & moribus instituendi. His quoque eruditus aliquis & pius Sacerdos in Catechistam pręficiatur, qui eos frequenter inuisat, & catechizet.

Tempus autem Catechismi licet [34] quadraginta dierum spatio soleat definiri, experientia tamen docet, quæ & [35] sacris canonibus consona est, diuturniorem Catechismum valde vtilem esse ad Baptismum digne recipiendũ, & postmodum eo recepto in Christiana disciplina perseuerandum. Qua in re habenda est ratio personarum venientium ad fidem. Nam illis [36] qui antea benè conuersati fuerunt, & ab his qui foris sunt, bonum testimonium habent, quique docilitatem & pietatem præ se ferunt quadraginta dierum catechismus sufficiet, ac interdum breuior, si ipsi ante quadraginta dies satis idonei sint, & iusta de causa ita fieri expediat, de licentia tamen ordinarij, aut alterius superioris. Qui vero rudiores & non adeo dociles sed tardioris ingenij fuerint ad rudimenta fidei addiscenda, atque ad ea quæ ipsos scire oportet percipienda, similiter & qui malis moribus prędediti fuerint, quamuis hebetę ingenio non sint, & bene omnia quę ad doctrinam Christianam spectant, didicerint, vt si superbi, elati, contentiosi, contumelioſi, vaniloqui, seditioſi, inobedientes, indeuoti, simulatores ve, aut rerum temporalium nimium cupidi fuerint, qui denique pristinos mores, & vitia adhuc retinent, hi non sunt tam facile baptizandi, sed expectandum, donec priore vitæ consuetudine derelicta, profectus in eis circa bonos mores & doctrinam euidentius dignoscatur.

33. S. Clem. l. 2. recogn. in fin. facit Cõc. Agathen. c. 40. & habetur 28. q. 1. cap Omnes deinceps.

34. S. Siricius Papa in ep ad Himerium Episc. Tarrac. c. 2. tom 1. Conc. S. Greg P. lib 7. Regest. epist. 24. ad Fantinum defens & habetur de consec. dist 4. c. Ne quod a. bijs S. Hier. in epist ad Pammachiũ aduersus err. Ioan. Hieros. tom 2. epist. Et S. Cyril. Hieros. in prof. Catech.

35 S. Clem. l. 2. recognit. & 7 Const. Apost. c. 28. Tertul. lib. de Baptij adu. Quintillam cap. 18 apud Iac Pameliũ to. 3. S. Conc. Nicen. 1. can. sex c. 2. tom. 1. Conc. Cõstantinop. VI. Syn. can. 95. to 2. Cõc. Eliber. c. 40. 41. & 42.

Agathen. c. 34. tom. 1. Concil. & habetur de consec. dist. 4. c. Iudæi 36. Conc. Eliber. c. 4.

37. Idem Conc. Eliber. c. 4.

Infidelium quoque [37] Sacerdotes & Magistri, & hi, qui superstitionibus suæ sectæ adhuc videntur addicti, tamdiu probentur quoad illas deseruerint, & à se penitus abdicarint.

38. S. Clem. l. 8 const. Apost. c. 38.

Rabbini [38] vero Iudæorum qui antea diuinas scripturas scrutati, per eas illuminati fuerint, ac bonis moribus alioqui pollent, non tam longo indigent Catechismo; nisi forte & ipsi cæremonijs & ritibus Iudaicis nimiũ dediti fiant: quia tunc diutius in Catechismo, donec ab eis dissuescãt, retinendi sunt.

Qui à partibus infidelium ad Regiones Christianorum vt Baptismum suscipiant venerint, diligenter examinentur, & diu probentur. Ac si vernaculam linguam Christianorum eius Prouinciæ, ad quam peruenerunt, non intelligant, per Clericos idoneos, & interpretes Christianos, qui eorum linguam probè norint in fide & moribus instruantur: si autem interpretes desint, eousque in Catechismo detineantur, dum linguam eiusdem Prouinciæ intelligant, & interim eorum Baptismus, nisi necessitatis casus occurrat, differatur. Verum vbi Presbyteri & Clerici desunt, nihil impé-

39. S. Clem. ibi. c. 38.

dit quo minus [39] fidelis laicus peritus tamen sermonis, & moribus grauis, adhibeatur, qui illos priuatim doceat, & catechizet.

Hortandus est autem qui Catechumenis erudiendis vacat, vt hoc catechizandi munus adeo illorum saluti necessarium libenti promptoque animo administret, ac alijs etiam [40] bonis operibus anteponat.

40. S. Clem. ibid. cap. 38.

Qui metu vltimi supplicij, aut alterius pœnæ temporalis vitandæ causa Christianam fidem amplexi sunt, aut amplecti volunt, longiori tempore quoad licebit sunt probandi; & nisi ex indulgentia Principis aut Magistratus pœna fuerint liberati, apertè eos moneri oportebit, Baptismi Sacramentum pœnam non remittere temporalem, nec sibi ad Ecclesiam confugiendum esse spe immunitatis, sed vt sempiternam pœnam euadant, accepta per Baptismi lauacrum remissione peccatorum, & ab omni reatu mũdati vitam consequantur æternam. Atque hi quidem in carcere & tuto loco catechizentur, humaniterque tractentur, ac si veræ pœnitentiæ, & recti in fide propositi signa ostenderint; sacerdotes vel qui Catechumenorum curam gerunt, pro eis apud Principes & Magistratus intercedant, vt insuscepta fidei, & suscipiendi Baptismi reuerentiam, vltimum eis supplicium, vel pœna temporalis remittatur, aut saltem in mitiorem commutetur.

Serui similiter diu probentur, & edoceantur, per Baptismum ipsos à temporali seruitute Dominorum non liberari, sed à seruitute diaboli, & peccati, vt Christi serui efficiantur, cui seruire regnare est. Verumtamen

41. S. Clem. ibidem.

eorum Domini moneantur, vt eos tanquam æterni Domini conseruos [41] benignius tractent, & statis diebus in domum Catechumenorum, vel ad Ecclesiam

Ecclesiam mittant, vt catechizentur, ac eos à fide non deterreant, vel auertant, neve vllo modo impediant; alioqui quod de fide male sentiant, redderent sese suspectos.

Si [42] Catechumenus vxorem habet, aut Catechumena virum, doceatur vterque suo connubio contentus esse. Si sint soluti, discant non fornicari, sed post acceptum Baptisma, nisi cælibatum amplecti, & se continere maluerint, iustis nuptijs in Domino copulari. 42. *Idem S. Clem. eod. cap. 38.*

Si quis autem ex Mahometica vel alia secta, qua plures vxores ducere & habere licet Christo nomen dederit aut dare voluerit, admoneatur, illud neque naturali neque diuino, aut humano iure fas esse; ac proinde prima tantum vxore si legitime ducta fuerit, retenta reliquas dimitti oportere: quod si fecerit, & illa fidem susceperit, matrimonium inter eos ratum erit: ac si alias dimittere noluerit, inter Catechumenos non recipiatur.

CAPVT IV.

De præparatione generali ad Baptismum, Catechumenis persuadenda.

QVo tẽpore Catechumeni in Catechismo, & probatione sunt, docentur non temere, non inconsultè, non imparati ad Sacramentum Baptismi accedere, sed iuxta illud Actuum Apostol. cap. 2. *Pœnitentiam agite & baptizetur vnusquisque vestrum* debere retroactæ vitæ pœnitere, nouam inceptur os, quamobrem & in primo scrutinio, cinere in pœnitẽtiæ signum cõsperguntur. Hanc autem præ se ferre etiam debent & operibus, & exterioribus signis, nempe humili ac modesto habitu, abiectisq: pretiosis vestibus, & curiosis. Itaque ad balnea, theatra ludos, spectacula, & huiusmodi loca non accedant ac ab omni specie mali abstinẽtes, sobriè, piè, & castè viuãt, & à proprijs etiam vxoribus se contineant.

Præterea [43] crebris orationibus, gẽniculationibus, lacrymis, vigilijs, ieiunijs, & similibus pœnitentiæ operibus, quę in Baptismo adultorum ex antiquo Ecclesię more præmitti consueuerunt, assiduè vacent, pauperum misereantur, eleemosynas secundum facultatẽs sibi à Deo datas largiãtur, & in alijs pijs charitatis officijs se exerceant, atque semetipsos in omnibus probent. In Catechesim animum intendant, & quotidiè congruo tempore, mane scilicet, & vespere instruantur. Ecclesiam frequenter adeant, in qua tamen seorsum ab alijs fidelibus orent, & missæ tantum Catechumenorum intersint. 43. *S. Clem. l. 3. Recogn. & l. 7. const. Apost. c. 23. Tertull. l. de Bapt. aduers. Quintillam c. 20. tom. 3. apud Iacobũ Pamelium. S. Greg. Nac. orat. in S. Baptisma. S. Siricius PP epist. ad Himerium Tarracon. c. 2. tom. 1. Conc. S. Leo PP. ep. 4. ad epis. Sicilię c. 6. & epist. 80. alias 78. ad Epis. Campaniæ.*

Digitized by Google

Si quod[44] graue peccatū interim admiſerint correctioni & coerctioni ſubijciantur ſui Rectoris, ſeu Pręfecti qui iuxta delicti qualitatem in eos animaduertat, ea tamen moderatione, ne pœnę acerbitate deterreantur, ac à fide propoſito recedant.

44. *Concil. Neocæſarien. 5 ſeu can 5. Conc Nicenū 6. ſeu can 14 alias 13 tom. 1. Conc. & refertur à Conc 6 Carthagin. in ep. ad Bonifac. Pap. 1. eod tom 1. Conc. Concil. Elib. c. 68.*

Si tentatione aliqua, dum in Catechiſmo ſunt, à fide defecerint, & ad Infidelitatem redire voluerint, non ſtatim propterea dimittendi ſunt, ſed aliquantiſper detinendi. Iterim vero piorum virorum ſuaſionibus hortationibus, & oratione detur opera, vt reſipiſcant, qui ſi nihilominus ſanis ſermonibus non acquieſcentes in infidelitate perſtiterint, abire ſinantur.

Liberi vero eorum, & alijs, quos Eccleſiæ Chriſtiana fide imbuendos obtulerunt, retineantur, & baptizentur, ſi nondum fuerint baptizati; niſi ſint adulti, qui & ipſi fidem ſuſcipere renuant, ac recedere velint.

45 *S. Cyrill. Hieroſol. in procatechiſi ante fin.*

Propter[45] tentationes autem quas Catechumeni frequenter patiuntur, eos ſæpe exorcizari[46] oportet, eiſq; à presbytero ſæpe manus imponi: curandumque eſt vt pro ipſis in Catechumenorum domo & Eccleſia, ac in alijs Eccleſijs, Monaſterijs, & pijs locis aſsiduę orationis fiant Sed & ipſi moneantur, vt cum de incredulitate tentantur, vel modicæ ſe fidei eſſe agnoſcunt, ad Chriſtum conuerſi ſępius dicant: Adiuua Domine incredulitatem meam. Item, Adauge Domine fidem. Atque humiliter & inſtāter orantes, ſtabilis fidei donum petant. Et ſi quando à malignis ſpiritibus eos corripi & vexari contingat, quod nonnunquam euenire ſolet, ſimiliter ſuper eis imponantur manus, & fiant exorciſmi, & orationes.

46. *S. Siricius, & S. Leo Papa in ſupra citatis epiſt.*

Cum Catechumenis præterea mitius agendum, non aſpere, nec durè tractandi ſunt, neque ea, quæ prouectiorum in fide, ac perfectiorum ſunt, eis facienda ſtatim proponi debēt, iuxta illud Apoſtoli ad Corinthios: *Non potui vobis loqui quaſi ſpiritualibus, ſed quaſi carnalibus.* Tanquam *parvulis in Chriſto, lac vobis potum dedi, non eſcam, nondum enim poteratis.* Neque etiam Chriſtiana perfectio ab eis exigenda eſt, iuxta ſententiam ſaluatoris. *Nemo immittit commiſſuram panni rudis in veſtimentum vetus, tollit enim plenitudinem eius à veſtimento, & peior ſciſsura fit. Neque mittunt vinum nouum in vtres veteres, alioquin rumpuntur vtres, & vinum effunditur, & vtres pereunt: ſed vinum nouum in vtres nouos mittunt, & ambo conſeruantur.* Sed paulatim Chriſtianā perfectionem edocendi ſunt. & interim quædam ipſorum imperfectiones, quoad in Chriſtiana pietate coaleſcant, Chriſti exemplo qui diu Diſcipulos ſuos ſuſtinuit, tolerandæ ſunt. Qua in re imitandus eſt etiam Apoſtolus, qui ait, *Factus ſum infirmis infirmus, vt infirmos lucrifacerem: omnibus omnia factus ſum, vt omnes facerem ſaluos.* Quapropter in principio Catechumeni ad ea, quibus nondum aſſuefacti ſunt, aut quæ alioquin ipſis ſunt difficilia, nimium vrgeri, aut cogi non debent, modo abſit contemptus aut ſuperſtitio.

1. Cor. 3.

Matth. 9.

1. Cor. 9.

Qui itaque flexis genibus orare aſſueti non fuerint, non diu in genu-

flexione

flexione, donec sic orare assuescant, detineantur.

Ad carnium, aut aliarum escarum sibi olim Religione, aut lege vetitarum esum, qui ad eas nondum assueti in ijs sumendis nauseam patiuntur, eos compelli non oportet: sufficiat [47] autem si illas interim deguſtent, aut olera cum ipsis cocta comedant, ne eas abominari, aut execrari, aut propter conscientiam eis vesci nolle videatur: vel si saltem alios cibos in Christianorum aut vasis decoctos, aut patinis appositos non repugnant aut discernant. Ita & in consimilibus casibus, qui Catechumenis præsunt, omni cum charitate, & discretione erga ipsos, ne linum fumigans extinguant, probe ac prudenter se gerant.

47. Facit Conc. Ancyran. cap. 13. iuxta 1. vel 14. iuxta 2. & 3 editionē tom. 1. Conc. Mart. Brac. in collect. cum Grec. Synodorum c. 58. tom 2. Conc. & habetur apud Gratian. dist. 30. cap. vlt. Conc. Bracc. 1. c. 14. eod. tom. 2. conc. Concil. Gangrens. cap. 2. tom. 1. Conc.

CAPVT V.

De doctrina fidei proponenda tam doctis, quam rudibus, etiam de ordine quo est declaranda.

QVoniam vero ante Baptismum ea, quæ credere & quæ seruare debēt, [48] edocendi sunt, iuxta præceptum Domini dicentis Matth. 28. *Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, docentes eos seruare omnia quæcunque mandaui vobis.* Ideo in Catechismo Sacerdos primum Catechumenos instruat de mysterio sanctæ Trinitatis, illud eis planè ac simpliciter exponens: non arduas disputationes, non difficiles aut perplexas Theologicas quæstiones, quibus vel confundi, vel de fide dubij reddi possent, propones.

48. S. Clem. lib. 7. constit. Apost. c. 23. & c. 40. S. Basil. ser. 1. de Bapt. p. 1. & 2. S. Hier. in Matth. c. 28. tom. 6. Raban. l. 2. de instit. Cleric. c. 25. de Baptism. Sacram. & habetur de consecr. dist. 4. cap ante Baptismum.

Deinde eos doceat ex Moyse & Prophetis, ex Apostolis & Euāgelistis, omnipotentem Deum omnia per Verbum sibi coæternum & consubstantiale. hoc est vnigenitum filium suum, tam visibilia, quam invisibilia initio creasse, atque ex nihilo condidisse.

Explicet autem eis casum Angelorum, & [49] ordinem creationis, & diuinam in creaturas prouidentiam, cur mundus conditus: cur homo creatus, quomodo gratia, & arbitrij libertate donatus, & in paradiso colonus positus, quomodo inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum, & primi parentes ab eo seducti, Dei præceptum præuaricantes per inobediētiam ceciderunt, & quomodo originale peccatū ab Adam in posteros omnes perpetua damnatione transmissum est; nam sicut ait Apostolus: *Per vnū hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt.*

49. S. Clem. lib. 7. constit. c. 39. Eccli. 15. Sap. 2. in fin. Rom. 5.

Digitized by Google

Postea vero doceat, quomodo Deus, qui dives est in misericordia, statim post Adæ peccatum promiserit se missurum Christum, vt serpentis caput contereret, id est vt diaboli regnum, quod in humanum genus sibi iniquè vsurpauerat destrueret, & nos à potestate tenebrarum eriperet, & transferret in Regnum suum, & ipsum deinde omnibus sequentibus sæculis vsque ad eius aduentum repromiserit Patribus per Prophetas, quem proposuit propitiatorem per fidem in sanguine ipsius, vt merito dicat Apo-
Rom. 5. stolus, *Vbi abundauit delictum superabundauit & gratia, vt sicut regnauit peccatum in mortem, ita & gratia regnet per iustitiam in vitam æternam.* Actum opportunè eorundem Prophetarum diuina oracula, & prædictiones de eiusdem [50]
50. S. Clem. l. cap. 19. Pontif. Armonie magis in ordine Catechism. æterni Verbi vnigeniti Dei filij Domini nostri Iesu Christi incarnatione, natiuitate, prædicatione, virtutibus, miraculis alijsque operibus, passione, morte, sepultura, resurrectione, & in cœlum ascensione, de Spiritus sancti missione, Apostolorum in toto orbe terrarum prædicatione, gentium vocatione & conuersione, deque futuro iudicio, & futura omnium resurrectione, de secundo Christi aduentu ad viuos & mortuos iudicandos, de promissione & spe vitæ æternæ, de retributione vnicuique rependenda iuxta opera sua, de futura gloria, de igne & aliis gehennæ pœnis, & æterna reproborum damnatione, Catechumenis fideliter exponat, atque ita paulatim eis explicet mysteria regni cœlorum.

Verum quemadmodum Ethnicis & Infidelibus diuina mysteria propalanda non sunt, dicente Domino in Euãgelio: *Nolite dare sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos*; ita cum Catechumenis magna cũ discretione agendum est, vt iuxta Sanctorum Patrum documenta, & traditionem, non omnia, præsertim sacratiora quædam fidei mysteria eis aperiantur, quod ea vel non capere, vel impossibilia reputare, aut irridere facile queant, [51] sed ea tantum quæ in vulgus efferri fas est, & non credentibus tuto prędicari possunt. Quę autẽ recõditiora, & magis mystica sunt, post Baptismum cum iam intra Ecclesiam fuerint, commodius poterunt edoceri, [52] quę & ipsi apud se occulta, & clausa tanquam sigillo obsignata tustodiant, nec infidelibus prodant.

Matth. 7.
51. S. Greg. Naz. orat. in Baptisma. & Nicetas ibid. in enum.
52. Ex iisdẽ S. Greg. & Nicet.
53. S. Gaudent. Brixiẽs. in 1. & 2. tract. in lib. Exod. c. 12. in Biblioth. tom. 7. & c. S. Ambr. l. de initiandis c. 2. to. 4. & c. Chrysost. hom. ad baptizandos tom. 5.

Si qui vero Catechumenorum ea mysteria nosse seu [53] eorum rationẽ intelligere quęrant, fides & humilitas eis commendanda & inculcanda est testimoniis scripturarum, cuiusmodi est illud Rom. 1. *Iustus ex fide viuit.* Et illud Esaię 6. *Nisi credideritis, non intelligetis.* Item Ioan. 20. *Beati qui non viderunt, & crediderunt.* Et illud Eccli. 3. *Altiora te ne quæsieris & fortiora te ne scrutatus fueris, sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita semper, & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus: non est enim tibi necessarium ea, quæ sunt abscondita videre oculis tuis.* Itemque Prou. 25. *Qui scrutator est maiestatis, opprimetur à gloria.* Sunt prętera confirmandi antiquorum Patrum exemplis, qui non quærentes

rationem

rationem eorum, quæ à Deo iubebantur, humili, & constanti in eum fide imperata faciebant, atque ita illustria & admirabilia opera ediderũt, quorum etiam præclare fidei exempla Apostolus commemorat in Epistola ad Hebræos [54] Ac proinde hortandi monendique sunt, vt ea quæ de fide Trinitatis, & humani generis redemptione per Christum, ac de spe futuri seculi eis tradita sunt, fideliter credant ac retineant, scientes quod si prius crediderint, omnia postmodum suo tempore intelligent; & quando sublimitatem eorum, quæ eis non traduntur didicerint, tunc plane cognoscent idoneos non esse Catechumenos ad ea audienda.

54. S. Cyril. Hierosol. in præfat. cateches.

Sed & si qua proprio sensui repugnare, aut eis impossibilia fortasse videbuntur, admoneantur vt captiuantes intellectum in obsequium fidei quæ eis credenda proponuntur firmiter credant, quia non est impossibile apud Deum omne verbum, & quę impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud Deum.

Cæterum dum catechizantur, instituendi [55] sunt non solum doctrinæ fidei, sed etiam disciplinæ morum & pietatis: ac confirmandi exemplis, ex gestis Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, Virginum, Anachoretarum, & aliorum sanctorum petitis, quod ea plurimum conferant ad ædificationem fidei & veræ pietatis, atque ad imitationem prouocent; vt & ipsi per Baptismũ deinde renouati, & sanctorũ imitatores, quãtũ Dominus dederit, effecti, eius vitæ vsum teneant, quæ ablutos decet, ac tales se in posterũ præbeant, quales oportet esse fideles in Christo renatos.

55. S. Ambr. in lib. de instruendis c. 1. tom. 4.

Catechumenos, qui ingenio perspicaci & intelligentiores sunt, Presbyter catechizet in fide ex diuinis scripturis, iuxta modum seruatum à sanctis Patribus. Eruditiores quidem Catechista Theologus in fide pleniũs edoceat: at infirmos, & quorum animos nutare intelligit, erigat atque cõfirmet.

Catechumenos quoque de Iudaismi, aliarumque eorum olim sectarũ erroribus admoneat, & tam ex sacris literis, quam ex varijs veterum & sanctorum Patrum libris ac tractatibus, præsertim vero aduersus Iudæos & Gentes conscriptis, quorum aliqui inferius cõmemorabuntur, earum falsitatem redarguat, ac refutet, & fidei veritatem astruat. Et ad tollendas de eorum mentibus falsas, si quas olim imbiberunt, de humana anima opiniones, doceat eos, rationalem animam non corpoream, sed spiritualẽ esse substantiam, & immortalem, intellectus, memoriæ, & voluntatis potentijs, quibus ad imaginem Dei creata est, præditam, & alia huiusmodi quæ ad errores refellendos nouerit accommodata.

Inprimis autem eos doceat, quomodo se signo Crucis signare debeant, ducta scilicet dextra manu à fronte ad pectus, & ab humero siniſtro ad

dextrum

Digitized by Google

Redemptorem, ſpecialem curam atque prouidentiam de electis ſuis & in ſe credentibus habere: quod oſtendet exẽplis & authoritatibus ſcripturarum vtriuſque inſtrumenti: præſertim vero Pſalmographi dicentis. *Ecce oculi Domini ſuper metuentes eum, & in eis qui ſperant ſuper miſericordia eius; vt eruat à morte animas eorum, & alat eos in fame.* Et rurſus; *Immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos.* Itẽ, *Oculi Domini ſuper iuſtos, & aures eius in preces eorum. Vultus autem Domini ſuper facientes mala, vt perdat de terra memoriam eorum.* Itemque, *Multæ tribulationes iuſtorum, & de omnibus his liberauit eos Dominus. Cuſtodit Dominus omnia oſſa eorum: vnũ ex his non conteretur.* Ac rurſus: *Nouit Dominus dies immaculatorum, & hæreditas eorum in æternum erit. Non confundentur in tempore malo, & in diebus famis ſaturabuntur.* Et infrà: *Apud Dominũ greſſus hominis dirigentur, & viam eius volet. Cum ceciderit non collidetur, quia Dominus ſupponit manum ſuam.* Idemque confirmabit verbis Chriſti in Euangelio cum ait; *Nonne duo paſſeres aſſe væneunt? Et vnus ex illis non cadet ſuper terram ſine Patre veſtro. Veſtri autem & capilli capitis omnes numerati ſunt. Nolite ergo timere, multis paſſeribus meliores eſtis vos.* Et demum; *Capillus de capite veſtro non peribit. Quod & in Martyrum & aliorum ſanctorum geſtis mirificè elucet. Ac proinde eos, vt in Deo omnem ſpem, omnemque fiduciam collocent, admonebit.*

Pſal. 32. Pſal. 33. Ibid. Pſal. 33. Pſal. 36. Matt. 10. Luce 21.

Eos etiam doceat quæ dum initiantur diſcere, ac per ſe ipſos, cum interrogati fuerint, reſpondere debeant; [59] quid item in Baptiſmi Sacramento renunciandum, quidue credendum ſit, [60] oportere primum eos diſcedentes à fidei contrarijs abrenuntiare Diabolo, deinde Chriſto ſe adiungere, ipſius fidem profitentes, ac ita prius de corde omni impietate ac malitia expulſa, veram pietatem amplectentes, myſteria ingredi, & ad Baptiſmi gratiam accedere, ſanctaque percipere debere. [61] Renuncietur autẽ Diabolo, & omnibus operibus eius, & omnibus põpis eius. Opera vero Diaboli opera carnis eſſe intelliguntur, quę ſunt homicidia, fornicationes, adulteria, ebrietates, & alia his ſimilia, quæ nimirum Diabolico inſtinctu prius cogitatione mentis concipiuntur, quam opere perpetrentur. Pompæ vero eiuſdem, ſunt ſuperbia, iactantia, elatio, vana gloria, faſtus, & alia quamplurima quæ ex his oriuntur.

59. *Concil. Turon. 3. cap. 18. & Conc. Mogunt. 2. ſub Ludouico Rege & Rabano c. 1. tom. 3. Conc.*

60. *S. Clem. l. 7. conſtit. Apoſt. c. 40. & 41.*

61. *Concil. Turon. 3. c. 18. & Conc. Mogunt. 2. ſub Rabano cap. 3.*

Det autem operam prudens Catechiſta, vt omnia quæ Chriſtianæ fidei repugnant, aut [62] diſciplinam impediunt, remoueantur, ac de eorum cordibus funditus euellantur; vt his, quæ ſunt Religionis & pietatis rectè imbui poſſint.

62. *S. Baſil. ſerm. 1. parte 2. de Baptiſ.*

Quocirca moneat eos vt auguria, auſpicia, diuinationes, incantationes, ſortilegia, omnes denique ſuperſtitiones tanquam Diaboli commenta, & machinationes vitent: ſectentur vero ſincerum Religionis cultum, veritatem, iuſtitiam, miſericordiam, abſtinentiam, verecundiam, pudicitiam, caſtitatem, manſuetudinem, benignitatẽ, & reliquas Chriſtianas virtutes,

vt mentis humilitatem,oculorum modeſtiam,linguæ continentiam, ſenſuum mortificationem,corporis caſtigationem,ſuperbiæ compreſsionem, cogitationum puritatem , iræ moderationem , patientiam in tribulationibus,Dei & ſibi præpoſitorum iuſsionibus prompte & humiliter obedire,non reddere malum pro malo,non vlciſci ſed potius benefacere malefacientibus inimicos diligere,orare pro perſequentibus, iniurias æquanimiter ferre,non iurare,non mentiri,non fraudare, non contumelias inferre,nec turpia aut ſtulta,aut ſcurrilia loqui,aut facere, neminem calumniari,aut circumuenire,neque aliud quicquã illicitum perpetrare, ac omnes prẽterea prauos habitus & malas conſuetudines abijcere:Moriendum enim ſibi eſſe peccato, viuendum autem Deo. Nam & tunc digni erunt in nomine Trinitatis baptizari,ac ſuperna regenerari virtute, ſi & vitia & priſtinum viuendi modum, & locum, & præteritæ vitæ ſocios mutent, vt ſpiritu viuentes Chriſtum indui mereantur,quemadmodum dixit Apoſtolus Gal.3. *Quicunque in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis.*

Iac.4. Pet.5.

61.S.Greg. Naz.orat. in S. Baptiſ. parag Nihil progreſsioni tuam.

Si quis interdum Catechumenorum per animi elationem dixerit aut ſignificarit , nolle ſe vna cum reliquis Catechumenis , aut cum pauperibus , vel illis , aut illis , ſed vel ſolum , vel cum certis quibuſdam tantum baptizari , docendus erit *Deum ſuperbis reſiſtere , humilibus autem dare gratiam*;ac proinde Sanctum baptiſmi lauacrum non faſtum aut arrogantiam admittere,ſed pœnitentiam requirere, & animi humilitatem, [63] neque alienum à dignitate ſua debere putare eum qui diuitijs affluit ſimul cum paupere baptizari,cum obſcuro nobilem,herum cum eo qui ſibi ſeruus fuit. Nemo enim vnquam tãtopere ſe demitteret, quantopere Chriſtus, in quo baptizatur quicunque ſalutaribus aquis intingitur,ſeſe deiecit, qui ſalutis noſtræ cauſa ſeruilem quoque formam aſſumpſit.

64.Idem Naz. ibidem paulo ſupra.

65. Ibidem paulo infra.

66. S. Aug in Ioan trac. 5. tom.9. & habetur de conſec diſ.4. c. Baptiſm.

Si quis præterea ambitione ductus inſinuauerit ſe nõ à deputato Preſbytero,ſed ab Epiſcopo tãtum,aut magno aliquo Prælato, ſiue etiam eximiæ ſanctitatis ſacerdote Baptiſmi Sacramentum ſuſcipere velle; doceatur [64] eum qui curatione indiget de iudicibus ſibi iudicium arrogare non debere,nec eorum à quibus purgatur dignitates, pretiaque anxiè & moroſe diſquirere;& quamuis [65] alius alium probitate vitæ,aut gradus dignitate præcellat,eandem tamen cuiuſque Baptiſmi in Sanctæ Trinitatis nomine collati,vim eſſe. Baptiſmus [66] namque talis eſt, qualis ille eſt,in cuius poteſtate datur,non qualis eſt ille per cuius miniſterium datur. Et [67] ideo ſi vnus à viro iuſto & ſancto baptizetur, alter ab alio inferioris meriti apud Deum,inferioris gradus,inferioris continentiæ, inferioris vitæ, vnum tamẽ, & par eſt, & æquale quod accipiunt [68] quia per miniſtros diſpares Dei munus æquale eſt,cum nõ illorum ſit munus ſed ipſius Chriſti, [69] qui principaliter baptizat.

67. Idem in Ioan. tract. 6. eod.tom 9.

68. Idem l. 3. contra Creſc Gram c.6. tom.7. & habetur de conſec di 4. c Si inter bonos.

69 S. Aug. tract.4.5.& 6.in Ioan. c 1. tom.9. Beda in hom. de Epiph.

CAPVT

CAPVT VI.

De susceptione Baptismi, & de alijs præuiis dispositionibus ad illum.

DOceat quoque eos ad pœnitentiam superioris vitæ, quæ exigitur ante Baptismum, probe tenendam, vt [70] contritionem vel saltem attritionem habeant omnium peccatorum ac delictorum, quæ contra Deum, & proximum commiserunt, vt ea nimirum ipsis displiceant, & [71] si qui spiritus feruore, seu deuotione sibi vel alteri Presbytero peccata quæ hactenus admiserunt, confiteri velint, audiantur, non [72] quidem vt eorum absolutionem accipiant, sed vt [73] sic ea serio & ex animo se odisse, perspicuum faciant, atque ex huiusmodi humiliatione, & pudore se magis idoneos præstent ad Baptismi gratiam recipiendam, vel vt ad peccata vitãda remedia suscipiant, aut spiritualis vitæ præceptis informentur.

In huiusmodi autem Confessione non [74] oportebit omnia singillatim peccata, neque omnes illorum circumstantias confiteri, sicuti in Sacramentali Confessione fieri debet; sed grauiora tantum sat erit enarrare. Etenim [75] nec eis vlla per Presbyterum satisfactio, seu pœna imponi, [76] neque absolutio impendi debet; [77] verum si vel famæ, vel bonorum restitutionem certis personis facere tenentur; is eam pro loco & tempore faciendam imponat.

Cum Baptismi tempus institerit, Sacerdos instruat competenter de Sacramento, & de eius ad salutem consequendam necessitate, vi, [78] vtilitate, & effectu: & quod sicut docet B. Cyrillus [79] Hierosolymitanus: Magnum est sane propositum hoc Baptisma; Captiuitatis liberatio, peccatorum remissio, mors peccati, animæ regeneratio, vestimentum candidum, signaculum sanctum & indelebile, currus ad cœlum, delitiæ paradisi, regni cęlestis conciliatio, charismaque adoptionis filiorum. Et S. Gregorius [80] Nazianzenus, Baptismus est splendor animarum, vitæ in melius mutatio; conscientiæ ad Deum integratio, Baptismus infirmitatis nostræ adiumentum; Baptismus carnis est abiectio, Spiritus affectatio, verbi participatio, figmenti instauratio, peccati diluuium, lucis communicatio, tene-

70. c. Tres sunt in princ. de pœnit. dist. 1. & c. Quis aliquando paragr. è cõtra eod. dist. 1. & c. Omnis qui & duob. seqq. de consec. dist. 4. S. Thom. in 3. p. q. 68. ar. 5. & 6. & c. Dom. Soto in 4. dist. 5. q. vn. art. 6. concl. 1.

71. S. Tho. vbi supra ar. 6. & c. Dom. Soto vbi proxime.

72. Card. Caiet. in S. Tho. cit. art. 6. & Dom. Soto vbi sup.

73. S. Greg. Naz. in orat. in S. Baptis.

74. S. Tho. art. 6. Dom. Soto d. art. 6.

75. S. Amb. in epist. ad Rom. c. 11. super verb. sine pœnitentia sunt dona &. vocatio Dei, & habetur de consec. dist. 4. c. sine pœnitentia S. Tho. cit. q. 68. art. 5. & 6. Dom. Soto in 4. cit. dist. 5. q. vn. art. 5. 76. Card. Caiet. cit. art. 6 & Dom. Soto cit. q. vn. art. 6. 77. S. Thom. cit. q. 68. artic. 3. ad 3. & Domin. Soto in 4. cit. dist. 5. q. vn. artic. 5. in respons. ad 3. 78. S. Gregor. Naz. orat. in sanctum Baptisma. 79. S. Cyrill. in Procatechesi ante fin. hæc tribuit Baptismi Sacramento encomia. 80. Idem Gregor. ibidem.

brarum depulsio,Baptismus vehiculum ad Deum; Peregrinatio cũ Christo;fidei adminiculum;mentis perfectio;cœlestis regni clauis; vitæ commutatio,seruitutis abrogatio;vinculorum solutio, compositionis & coagmentationis nostræ in meliorem statum conuersio. Quodque demum Baptismus omnium Dei beneficiorum præclarissimum, & præstantissimum est: vt enim quædam Sancta Sanctorum vocantur,& Cantica Canticorum;quod scilicet latius pateant,ac plura complectantur præcipuamque dignitatem habeant,eodem modo Baptismus quoque illuminatio dicitur,quod omnes alias illuminationes sanctitate præcedat. Hæc & alia similia ex sanctis Patribus illos edoceat.

Hortetur insuper eos, vt ad sacrum Baptisma firma & constanti fide accedant, atque id simplici & puro corde, ac sincera mente,quemadmodum diuina gratia renouandos oportet,suscipere studeant,vt gratiam quę cuiuis non ponenti obicem confertur,inde consequantur in remissionem omnium peccatorum,iuxta quod scriptum est:*Sentite de Domino in bonitate, & simplicitate cordis,quærite illum,quoniam inuenietur in his qui tentant illum; apparet autem eis qui fidem habent in illum.* Et paulo post:*Quoniam in malevolam animam non introibit sapientia,nec habitabit in corpore subdito peccatis.Spiritus enim sanctus disciplinæ effugiet fictum.* Ac idcirco caueant ne [81] ficte, simulatè ad illud accedant,ne omnipotens Deus tanto scelere offensus,ab eis graues pœnas,magnamque exigat vltionem.

Cap.1.

Ibidem.

81.De fictè accedentibus 1.q.1.cap. Sicut. Ex S. Aug. l.1.cõtra Donatist. c.12.& idẽ Aug.l 5.de Bapt. contra Donat.c.20. & de consec. dist.4.c.quo modo exandit.& l.7.de bapti.contra Donat c.53. De consec. di. 4.c.Solet etiam queri. Innoc. 1 1 l. 3 c.Maiores parag Item queritur de Baptismo.

Ieiunium quoque ante Baptismum ex veteri more triduanum, aut biduanum,vel prout videbitur, & sine intermissione oratio eis indicatur,ac sedulo admoneantur,vt ad sacra mysteria suscipienda parati sint.

Et ad extremum(quoniam post Baptismum confirmandi sunt, & communicare debent) de Sacramentis Confirmationis, & sacræ Eucharistiæ, quantum eorum statui & capacitati conuenit,instruantur.

Interea vero parentur eis vestes albæ, vt his suscepto Baptismo mox induantur, quas si qui ob paupertatem sibi comparare haud commode possunt,vel Præfecti domus Catechumenorum, vel loci Ordinarius sua pro pietate illas eis vndecunque poterunt comparandas curabunt. De aliis quæ obseruari debent ante ipsam & in ipsa Baptismi sumptione, dicemus cap. 21.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT VII.

De necessitate Catechismi pro Neophytis, & quid ante omnia scire, & credere oporteat.

CVm adultorum Baptisma non modo [1] præcedere, verum etiam sequi debeat doctrina fidei, iuxta illud quod Dominus post verba; [2] Matt. 28. *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, subiunxit; *docentes eos seruare omnia quæcunque mandaui vobis:* & is [3] qui catechizatur, etiam post Baptisma magna probatione indigeat, Neophyti non simul ac baptizati fuerint, quocunque voluerint passim ire, vel cum laicis libere conuersari, aut extra domum Catechumenorum seu Neophytorum habitare permittantur; sed saltem per quadraginta dies in eadem domo, vel vbi eiusmodi domus non existit, apud easdem apud quas catechizati fuerint, vel apud alias pias probatasque personas retineantur, vt de his quæ post Baptismum seruare debent, & de reliquis quæ ad fidei doctrinam, atque ad spiritualem vitam sobriè, iustè & piè ducendam spectant, adhuc instituí & edoceri possint, ac ita instituti, inprimis vero Sacramentis & verbo Dei vegetati & enutriti, tanquam nouæ plantæ in Ecclesia coalescant, & in susceptæ fide solidius confirmentur, & cum ad humanæ vitæ negotia dimissi fuerint; velut arbores altis defixæ radicibus à ventis & turbinibus tentationum non facile quatiantur aut conuellantur.

1. *S. Basil. ser. 1. de bapt. p. 1. & 2.*
2. *S. Hier. in comment. in Matt. c. 28. tomo 6. & legitur pro hom. in Brem. Rom. refer. fer. 6. in Alb.*
3. *Conc. Nic. l. 6. 2. tom. 1. Conc. & dist. 48. cap. 1 ita & non absimiliter Innoc. III. ad Limoven. Episc. & eos qui cum eo sunt fratres, c. Deus de pœnit. & remiss. & Patres Conc. Basil. sess. 19 in Decr. de Iudæis & Neoph. parag Curent insuper. Et ex eis Paul. PP. III in litteris in forma Bremis de Iudæis & infid. venientibus ad fidem parag. Curent injuper. 4. Concil. Carthag. 3. c. 86. tomo 1. Cõc. & apud Gratian. de consecr. di. 5.*

Per id vero temporis à Præfectis suis vel Patrinis, vel Matrinis ad stationes & ad præcipuas Ciuitatis Ecclesias quoad commode poterit, ducantur; orationi & cælestium rerum meditationi vacent, sacris Missarum solemnijs ac alijs diuinis officijs reuerenter interfint; conciones audiant, & lacte spiritualium consolationum tanquam paruuli nutriantur; peccata sua Sacerdoti Confessario eis assignato sæpius confiteantur. Singulis item quibus Albas deferunt diebus, deinde vero Dominicis aliisque festis præmissa Sacramẽtali peccatorum confessione iudicio Confessarij, Sanctissimæ Eucharistiæ Sacramentũ deuotè sumant, vt salutari sacri Dominici pabulo confirmati, solidius in fide roborentur.

Per idem quoque tempus iuxta Carthaginensis 4 Concilij monita, à lautioribus epulis, & spectaculis, & coniugibus, abstinere moneantur.

Interim vero eis hiſtoriæ quædam ſacræ de [5] geſtis Patriarcharũ Prophetarũ aut aliorũ Sanctorum veteris teſtamenti, ac de actibus Apoſtolorum, aut moralia quædam ex libris Eccleſiaſtæ, [6] Prouerbiorum, Sapientię, Eccleſiaſtici, & ſimilibus, quę ipſorum ædificationi conducunt, prę-legi vel explicari poſſunt.

5. S. *Ambr. de initiandis cit. c. 1. tom 4. & in l. de Sacram. eod. tom.*

Deinde vt ſuſceptorum myſteriorum rationem intelligant, & diuinam gratiam ſibi collatam clarius agnoſcant, vnde feruentiores effecti aſsiduas Deo gratias agant, Catechiſta eis [7] cæremoniarum & rituum qui tam in exorciſmo & Catechiſmo, quam in ipſo Baptiſmo adhibentur, ſignificationes & myſticas rationes, & cur baptizandus oleo ſancto vngatur, & ter mergatur in qua, aut ea perfũdatur in [8] nomine perſonarũ S. Trinitatis: cur Chriſmate inungatur in vertice: cur etiam ab Epiſcopo cõfirmetur Chriſmate in fronte, & Dominici corporis particeps fiat, pro loco & tempore, ac pro ipſorum docilitate & ingenio explicet atque interpretetur ex ſacroſanctis ſcripturis, epiſtolis præſertim beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli

6. S. *Ambr. de initiandis cap 1.*

7. *Ex Pontif. Armenico maiori in ordine Catechiſmi.*

8. *Pont. Armen. vbi proxime.*

Hęc autem eis iam baptizatis ac fidelibus [9] non ante Baptiſmum explicanda ſunt. Nam [10] quæ ad Sacramentorum rationem pertinent Catechumenos audire non congruit, ſed ſuſcepto Baptiſmo Neophytos vt alios fideles. Tunc [11] enim cum facile intelligant ſuauiuſque deguſtent, tempus admonet ipſis diuinæ gratiæ ſplẽdore magis illuſtratis, fidemque perfectius aſſecutis, de myſterijs dicere & eorum edere rationem, quam nondum initiatis antea inſinuari nec vtile nec opportunum fuiſſet.

9. *Ex pluribus PP. & præſertim S. Amb. in l. de initiandis c. 1. & eodem Ambr. lib. de Sacram. initio eod. tom. 4 S. Cyril. Hieroſol in Cate. myſtagog. 1. Chryſoſt. in hom. ad baptizandos to. 5. S Gaudẽt. Epiſc.*

Tunc itaque Catechiſta de præceptis ac reliquis omnibus Eccleſiæ Sacramentis, eorum numero & virtute Neophytos edoceat ex Patribus & Theologis, ex ſacris Oecumenicis Concilijs, Florẽtino & Tridentino, atque ex Catechiſmo Romano.

10. *S Gaud. vbi ſupra.*

11. *S. Amb. in l. de initian. cit. c. 1.*

CAPVT VIII.

Non ſufficere Baptiſmum nec fidem in Chriſto, niſi ſimul adſit obſeruantia mandatorum, carnis & paſsionum mortificatio.

VT autem quæ poſt Baptiſmum eis ſeruanda ſunt doceantur, ſacerdos diligenter inſtruat eos de his, quę agere & ſeruare, quæque cauere debent. Primum admonebit vt ſinguli [12] meminerint ſe Chriſti fide percepta præſtantiſsimum nomen vna cum antiquis Sanctis & Patribus ſortitos

12. *Beda in hom. de circ. Dom. tom 7. & S. Cyrill. Hieroſol. Catec. 10.*

Digitized by Google

titos fuiſſe, & idcirco Chriſtiano cognomine, quod à Regio Chriſti nomine deductum in ſalutaris lauacri Sacramento acceperunt, glorientur, & hoc vſque in finem firmum intemeratumque ſeruare contendant, gaudentes in ſe illud Iſaię vaticiniũ eſſe completum: *Et ſeruos ſuos vocabit nomine alio*, hoc eſt nomine Chriſtiano, quo nunc omnes ſerui Chriſti ſe vocari lætantur. *Neque enim nomen aliud ſub cælo datum eſt, in quo oporteat nos ſaluos fieri.* Vnde & Propheta ſubſequẽter adiũgit: *In quo qui benedictus eſt ſuper terrã benedicetur in* Deo, *Amen*. *Iſaiæ 65. Act. 4. Iſaiæ 65.*

Verum ne putent huius tanti Chriſtiani nominis profeſsionem ſibi ſat eſſe ad ęternam vitam comparandam; niſi & huic nomini diuina pręcepta obſeruantes, vitæ pietate & bonorum operum exercitatione reſpõdeant, ſicutipſe Dominus conteſtatur: *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Igitur ex fructibus eorum cognoſcetis eos, Nõ omnis qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum cęlorum, ſed qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis eſt, ipſe intrabit in regnum cęlorum. Multi dicẽt mihi in illa die, Domine Domine nõne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo Dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis quia nunquam noui vos: diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatẽ, & quę ſequũtur. Ac iterũ: *Ego ſum vitis vera, & Pater meus agricola eſt: omnẽ palmitem in me nõ ferẽtem fructum tollet eum, & omnem qui fert fructum purgabit eum vt fructum plus afferat.* Et B. Ioannes Apoſtolus: Et *in hoc ſcimus quoniam cognouimus eum ſi mandata eius obſeruamus. Qui dicit ſe noſſe* Deum *& mandata eius non cuſtodit, mendax eſt, & in hoc veritas non eſt.* *Matth. 7.* *Ioan. 15.* *1. Ioan. 2.*

Neque[13] arbitrentur ſibi Baptiſma ſufficere, ſi poſt illud malè viuant, & ad peccata redeant, ne ſe vocatos eſſe ad humanæ vitæ commoda & ſolatia, aut ad carnis & ſeculi voluptates: Non enim inquit 1. Theſſal. 4. Apoſtolus, *vocauit nos Deus in immunditiam, ſed in ſanctificationem*, ac idcirco eis opus eſſe multa induſtria & pietate, multaque virtute. Iob 7. *Militia enim eſt vita hominis ſuper terram*; & grandis adhuc eis reſtat via. Nam quemadmodum filij Iſrael poſtquam de manu Pharaonis ſeruitute Ægypti liberati ſunt, & mare rubrum tranſierunt (in quo omnes Apoſtolo teſte, baptizati fuerunt) non ſtatim in terram promiſsionis à Deo perducti ſunt, ſed per XL. annos in deſerto morãtes, poſt multa prælia inita & calamitates perpeſſas; varijs tentationibus antequam ad eam tandem peruenirent, probati ſunt: ita & de ſeruitute Diaboli liberatos, & renatos fonte Baptiſmatis in hoc ſæculo ad Dominum peregrinantes multipliciter probari oportet, donec ad terram viuentium, & cæleſtem Hieruſalem fidelibus promiſſam peruenire mereantur (non enim ignauos, formidoloſos, deſides, & otioſos vult Dominus milites ſuos, ſed ſolicitos, magnaminos, ſtrenuos, & laborioſos)

[13] *Chryſoſt. homil 2. in Matth c. 3. tomo 2. & Aug. de fide ad Petr c. 3. tom 3. ſed & hoc ipſum docet S. Chryſ. hom. 9. in c. 1. Ioan. tom. 3. 3. Reg. 19. 1. Cor. 10.*

14. Ex Cōc. Trid. seſſ. 6. c. 13.

riolos) interim 14 tamen formidantes ne cadant, cum timore & tremore ſalutem ſuā operentur, in laboribus, in vigilijs in eleemoſynis, in rationibus, in oblationibus, in ieiunijs & caſtitate.

15. Concil. Trid ſeſſ. 5. in decr. de pecc. origin. Rom. 8. 2. Tim. 2. Iacob 1.

Sed & eos moneri oportebit, quod quāuis à fomite ſeu carnis cōcupiſcentia, quæ baptizatis relicta eſt ad agonem, ſe aſſidue oppugnari ſentiant: 15 tamen illi per Ieſu Chriſti gratiam fortiter reſtiterint, aut non conſenſerint, ipſis nocere non valet, nec imputabitur ad culpam iuxta Apoſtolū dicentem: *Nihil ergo damnationis eſt ijs qui ſunt in Chriſto Ieſu, qui non ſecundum carnem ambulant*; quinimo qui legitimè certauerit coronabitur. Quod ſi carnis illecebris & tentamentis cedant, ſuum peccatum Deo omnium bonorum auctori, qui odit peccatum, & peccatorem, ne impie tribuant, ſed ſibi ipſis, ſuoque conſenſui & voluntati, ſicut Beatus Iacobus dicit. *Nemo cum tentatur dicat quoniam à Deo tentatur: Deus enim intentator malorum eſt. Ipſe autem neminem tentat; Vnuſquiſque vero tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus & illectus. Deinde concupiſcentia cum conceperit, parit peccatum: peccatum vero cum conſummatum fuerit, generat mortem.*

16. & can 26. & 32. 18. S. Greg. PP. hom 29. in Marc vlt. recumbentibus vndecim, &c. quod & ſimiliter docet Chryſ. hom. 9. in Ioan c. 1. tom. 3. ibi, Nolimus igitur, nolimus inquam, &c.

Tum quoque Catechiſta de obſeruantia mandatorum edocebit eos, quod 16 teneantur ad eam omnes adulti baptizati, illaque habeat Chriſti gratia 17 promiſsionem æternę vitæ, Domino dicente Matth. 19. *ſi vis ad vitam ingredi ſerua mandata*. Et iterum Luc. 10. *Hoc fac & viues.*

19. Conc. Trid ſeſ. 6. in decr. iuſtific. c. 11. & ibid. can. 19. & 20. Philip 2. Hebr. 5. 2. Petri 1. 20. Conc. Trid ſeſ 6. in decret. iuſtif. c. 10. & can. 31. Iac 2. Epheſ. 2. Pſal 83. Epheſ. 4.

Quare nec 18 eorum quiſquam apud ſemetipſum dicat, Ego iā credidi, ſaluus ero: nam niſi fidem operibus teneat fallitur euidenter: vera etenim fides eſt, quę in hoc quod verbis docet, moribus non contradicit. Ac tunc veraciter fideles erunt, ſi quod verbis promiſerunt, operibus impleant. Cum autem ipſi in die Baptiſmatis omnibus ſatanæ operibus atque omnibus pompis abrenuntiare promiſerint, vnuſquiſque in ſuam memoriam reuocet, vt poſt Baptiſmum fideliter ſeruet, quæ ſpopondit ante Baptiſmum.

19 Nemo itaque quantumuis iuſtificatus liberum ſe eſſe ab obſeruatione mandatorum putare debet. Nemo item ſibi de ſola fide blandiatur, ratus ſola ſe fide hæreditatem eſſe conſecutum, etiamſi Chriſto non compatiatur vt glorificetur: *Nam & Chriſtus ipſe* (vt inquit Apoſtolus) *cum eſſet filius Dei, didicit ex ijs quæ paſſus eſt obedientiam, & conſummatus factus eſt omnibus obtemperantibus ſibi cauſa ſalutis æternæ.* Item Princeps Apoſtolorum Petrus. *Satagite vt per bona opera certam veſtram vocationem & electionem faciatis; hæc enim facientes non peccabitis aliquando.*

Ac proinde 20 ipſi Neophyti moneantur, *vt in Baptiſmate iuſtificati, & amici Dei ac domeſtici facti, euntes de virtute in virtutem renouentur*, vt Apoſtolus docet, *de die in diem, hoc eſt mortificando membra carnis ſuæ, & exhibenda ea arma iuſtitiæ in ſanctificationem per obſeruationem mandatorum Dei & Eccleſiæ, in ipſa*

iuſtitia

iustitia per Christi gratiam accepta cooperante fide bonis operibus crescant, atque magis iustificentur, sicut scriptum est: Qui iustus est, iustificetur adhuc. Et iterum: *Ne verearis vsque ad mortem iustificari.* 2. Corint. 4. Rom. 6. Apoc. vlt. c. Apoc. 12. c. 21. S. Basil. serm. 1. de Baptis. p. 2. & Conc. Trid. in dec. iustific. sess. 6. cap. 11.

Mandatorum autem [21] & præceptorum obseruantiam augmentum esse dilectionis nostræ, erga se Dominus sæpe definiuit, dicens: *Si diligitis me, mandata mea seruate.* Et iterum: *Qui habet mandata mea, & seruat ea, ille est qui diligit me. Qui autem diligit me, diligetur à Patre meo.* Et rursus: *Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* Ioan. 14. Ibid. Ibid.

CAPVT IX.

De dilectione Dei, & proximi, de patientiæ bono, & præmio bonorum operum.

PRæcipue autem eos doceat Catechista, vt dilectionem erga Deum & proximum habeant, iuxta præceptum: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex totis viribus tuis, & ex omni mente tua, & proximũ sicut teipsũ,* vt in initio ordinis Baptismi eis proponitur. Et iuxta id quod de proximo diligendo Dominus nocte qua tradebatur mandauit, dicens: *Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos, vt & vos diligatis inuicem. In hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad inuicem.* Et iterum, *Hoc est præceptum meum vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos.* Item hæc 1. Ioan. 3. *Mãdo vobis vt diligatis inuicem.* Sed & illud certissimum est, sine [22] charitate cætera Dei dona atque virtutes inutiles reddi, ipso Paulo Apostolo dicente: *Si linguis hominum loquar, & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens. Et si habuero Prophetiã, & nouerim mysteria omnia, & omnem scientiam, etsi habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum. Etsi distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, etsi tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* Luc. 10. Matth. 22. Marc. 12. & Deut. 6. & 11. & 13 & 30. Luc 10. Matth. 19. & 22. 22. S. Bas. cit. ser. 1. de Baptis. p. 2. 1. Corin. 13.

Quamobrem [23] & proximos diligant & iuuent, illisque bene faciant, non solum amicis & bonis, sed etiam inimicis & prauis hominibus charitatem & misericordiam impendant, iuxta præceptum Domini: *Estote misericordes, sicut & Pater vester misericors est.* Charitatem namque Christiana non intra amicos & notos tantum contineri; verum etiam ad maleuolos & inimicos extendi, & cuilibet proximo debe- 23. S. Bas. serm. 1. de Bapt par. 2. Luc. 6. & Luc. 6.

ri, ac impendendam esse, vt omnes propter Dominum diligamus etiamsi ab ijs grauia damna, offensas, aut iniurias acceperimus, aut etiam sustineamus; quemadmodum ipsemet Dominus præcepit: *Audistis quia dictum est: Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros; benefacite his qui oderunt vos, & orate pro persequentibus & calumniantibus vos, vt sitis filij Patris vestri qui in cælis est, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Si enim diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Nonne & Publicani hoc faciunt? & si salutaueritis fratres vestros tantum, quid amplius facitis? nonne & Ethnici hoc faciunt? Estote ergo & vos perfecti, sicut & Pater vester cælestis perfectus est.* Et apud alium Euangelistam: *Diligite inimicos vestros; benefacite his qui oderunt vos. Benedicite maledicentibus vobis, & orate pro persequentibus vos.*

Math. 5.

Luc. 6.

Hoc autẽ & Dominus suo confirmauit exemplo, qui pro suis crucifixoribus orauit: *Pater dimitte illis non enim sciunt quid faciunt.* Et Beatus Protomartyr Stephanus Dominum imitatus, dum à Iudæis crudeliter lapidaretur, vt Apostolorum acta testantur, *positis genibus clamauit voce magna dicens: Domine ne statuas illis hoc peccatum.* Idemque & Moyses & alij serui Dei humiliter obseruarunt.

Luc. 23.

Act. 7.

Insuper prẽmoneat eos, atque hortetur ad patientiam & ad futuras tribulationes, & huius vitæ aduersitates, tentationes, & mala quibus diuina bonitas suos exerceri, & tanquam aurum igne probari permittit, fortiter & æquo animo perferenda: *nam si crucem & mortem oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam; quanto magis fideles & seruos eius? Non enim est discipulus super Magistrum, nec seruus super Dominum suum, Et sicut scriptum est. Per multas tribulationes oportet nos intrare in Regnum Dei.* & Apostolus dicit: *Omnes qui pie volunt viuere in Christo Iesu, persecutionem patientur.*

1. Petri 1. Luce 24. Matth 10. Luce 6. & Ioan. 13. Act. 14. 2. Tim. 3. Iacob. 1.

Quod & in Sanctis omnibus mirabiliter eluxit: certoque sciant & speret sibi à Deo perpetuas coronas propositas esse in cælis, si legitimè certauerint in terris. Quapropter permanentes [24] in vocatione sua, molestias, tribulationes, miseriasque omnes libenter ferant, existimantes crucẽ sibi iugiter ferendam esse cum Christo, quemadmodum & ipse sæpe in Euangelio monet, *Qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus.* Et iterum, *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum & tollat crucem suam quotidie, & sequatur me.* Item. *Qui non baiulat crucem suam, & venit post me, non potest meus esse discipulus.*

24. Basil. serm. 1. de Baptisme p 2. & Greg. Naz orat. in S. Baptisma. Matth. 19. Luc. 9. Marc. 8. Luc. 14.

Neque [25] ipsis hęc dura grauia aut impossibilia videantur, cum diuina cooperante gratia ea omnia possibilia, facilia & suauia esse experimento cognituri sint, iuxta verba Saluatoris: *Tollite iugum meum super vos, & discite à me quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris: Iugum*

25. Conc. Trid. in decr. Iustific. sess. 6. cap 11. Matth. 11.

Digitized by Google

Iugum enim meum ſuaue eſt , & onus meum leue. Et ſicut Propheta dicit: *Guſtate & videte quoniam ſuauis eſt* Dominus: *Beatus vir, qui ſperat in eo.* Ac Ioannes Apoſtolus affirmat: *Mandata eius grauia non ſunt.* Et ſui exemplo nos docet Paulus dicens: *Scio & humiliari, ſcio & abundare* (vbique & in omnibus inſtitutus ſum, & ſatiari, & eſurire, & abundare, & penuriam pati) *Omnia poſſum in eo qui me confortat.* *Pſal. 33. 1 Ioan. 5. Philip. 4.*

Quinimo eis oſtendatur hęc ipſa mandata, ac omnia bona opera in Dei gratia facta, magnam æternamque repoſitam habere remunerationem, iuxta promiſsionem Domini: *Omnis qui reliquerit domum, vel fratres, vel ſorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agrum propter nomen meũ, centuplum accipiet, & vitam æternam poßidebit.* Et iterum. *In patientia veſtra poßidebitis animas veſtras.* Item. *Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur, & vbi ſum ego, illic miniſter meus erit. Si quis mihi miniſtrauerit honorificabit eum Pater meus.* Et infra: *Si hæc ſcitis, beati eritis ſi feceritis ea.* Et vt tradit Apoſtolus. *Qui* (ſcilicet Deus) *reddet vnicuique ſecundum opera ſua.* Quocirca & Dominus in Iudicio dicet his qui à dexteris eius erunt: *venite benedicti Patris mei, poßidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi. Eſurini enim & dediſtis mihi manducare; ſitiui & dediſtis mihi bibere: hoſpes eram, & collegiſtis me: infirmus, & viſitaſtis me: in carcere eram, & veniſtis ad me.* *Matth. 19. in fin. Luc. 21. Ioan. 12. Ioan. 13. Matth. 25.*

CAPVT X.

De confeſsione fidei, de perſeuerantia, & damnis quæ peccatum mortale conſequuntur.

CVm autem victoria quæ vincit mundum ſit fides noſtra, hortandi ſunt inprimis, & confirmandi, vt in fide permaneant, conſtantes & fortes ſint, ſemper parati eam confiteri, & pro eius confeſsione, & Domini gloria occumbere. Nec vero ipſam mortem propter Chriſtum formident, aut oppetere timeant; cum ipſe dicat: *Nolite timere eos qui occidunt corpus; animam autem non poſſunt occidere: ſed potius timete eum qui poteſt & animã & corpus perdere in gehennã.* Et paulo poſt: *Omnis qui confitebitur me corã hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo qui in cælis eſt. Qui autem negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo qui in cælis eſt.* Et Paulus Apoſtolus: *In nullo terreamini ab aduerſariis, quæ illis eſt cauſa perditionis, vobis autem ſalutis, & hoc à Deo: quia vobis donatum eſt pro Chriſto, non ſolum vt in eum credatis, ſed vt etiam pro illo patiamini, idem certamen habentes, quale & vidiſtis in me, & nunc audiſtis de me.* *1. Ioan. 4. Act. 14. Matth. 10. Philip. 1. in fin.*

Digitized by Google

Sed & monendi ſunt, vt in virtutibus, pietate, & bonis operibus Dei auxilio confiſi,[26] qui operatur in eis, & velle, & perficere, pro bona voluntate perſeuerare ſtudeant, vt æternam ſalutem conſequantur, Domino iterum atque iterum conteſtante: *Qui perſeuerauerit vſque in finem hic ſalnus erit.* Vt autem perſeuerantiæ donum huiuſmodi obtineant, Deum humiliter deprecentur, vt ſpeciale eis[27] auxilium ad illud conſequendum impartiri dignetur, pro quo & ad Beatam Virginem Dei Genitricẽ Mariam, & ad alios Sanctos cum Chriſto regnantes deuotè confugiant, vt id eorum patrocinio & interceſsione aſſequi mereantur. Deus autem omnis gratiæ, vt D. Petrus ait, *qui vocauit nos in æternam ſuam gloriam, in Chriſto Ieſu, modicum paſſos ipſe perficiet, confirmabit, ſolidabitque. Ipſi gloria, & imperium in ſæcula ſæculorum. Amen.*

26 *Conc. Trid ſeſſ. 6. in decr. Inſtific. ca. 13.*

27 *Conc. Trid. ſeſſ. 6. cit. ca. 13 vi ſup. & can. 22.*

1. *Pet. 5.*

Caueant autem ne ad corruptos prioris vitæ mores, ac vitia redeant, cõſiderantes illud quod Saluator noſter ei quem vocauerat, vt ſe ſequeretur, & petenti vt permitteretur primum ire & ſepelire patrem ſuum, dixit: *Sine vt mortui ſepeliant mortuos ſuos, tu autem vade & annuntia Regnum Dei.* Et id quod alteri dicenti: *Sequar te Domine, ſed permitte mihi primum renuntiare his quæ domi ſunt*; reſpondit: *Nemo mittens manum ſuam ad aratrum, & reſpiciens retro, aptus eſt regno Dei.* Sed quemadmodum Tobias ſenior docebat filiũ ſuum ab infantia Deum timere, & abſtinere ab omni peccato, & inter alia de quibus poſtmodum eum monebat illud erat: *Omnibus diebus vitæ tuæ in mente habeto Deum, & caue ne aliquando peccato conſentias, & prætermittas præcepta Domini Dei noſtri.* Ita & Sacerdos doceat Neophytos, vt peccata oderint, illis non conſentiant, ſed diuina iuuante gratia ea omnino fugiant; iuxta illud quod ſcriptum eſt: *Quaſi à facie colubri fuge peccata*, quod his offendatur Deus, & in eius iram incurratur, ſicut ſcriptura dicit: *Odiſti omnes qui operantur iniquitatem.* Item: *Altiſſimus odio habet peccatores, & miſertus eſt pœnitentibus.* Ac iterum: *Similiter autem odio ſunt Deo impius & impietas eius.* Quodque propter peccatum, gratia in Baptiſmi lauacro accepta amittatur, & qui mortiferè peccant, ex innocentibus, puris & immaculatis, nocentes & impuri, atque anima peccati reatu maculata, viles & deformes efficiantur, iuxta Prophetam dicentem: *Quam vilis facta es nimis iterans vias tuas?* Et ex filijs Dei inimici eius & filij Diaboli, ex liberis, ſerui peccati, imo & ipſius Diaboli fiant, quemadmodum Saluator noſter dicit: *Amen amen dico vobis, quia omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati*; Seruus autem non manet in domo in æternum, filius manet in æternum. *Melius enim erat illis non cognoſcere viam iuſtitiæ, quam poſt agnitionem retrorſum auerti ab eo quod illis traditum eſt ſancto mandato. Contigit enim illis id veri prouerbij: Canis reuerſus ad ſuum vomitum, & ſus lota in volutabro luti.*

Ecclus. 21. 1. *Pſal. 5.* *Eccleſ. 12.* *Sapien. 14.* *Hierem. 2.* *Ioan. 8.* *2. Petri 2.*

Docent

Doceat item quod per peccatum priuantur æterna fęlicitate beatæ & immortalis vitæ, viſione ſcilicet Dei, & futura gloria quæ reuelabitur in nobis, ac obligantur æternæ mortis & damnationis pęnis, quoniam, vt ait Apoſtolus: *Stipendia peccati mors*, omniaque bona opera per ipſos antea in gratia facta mortificantur. Vt enim Dominus dicit apud Ezechielem 28. *Anima quæ peccauerit ipſa morietur.* Et paulo infra: *Si autem auerſit ſe iuſtus à iuſtitia ſua, & fecerit iniquitates ſecundum omnes abominationes, quas operari ſolet impius, nunquid viuet? Omnes iuſtitiæ eius, quas fecerat, non recordabuntur, in prævaricatione qua prævaricatus eſt, & in peccato ſuo, quod peccauit in ipſis morietur.* Rom. 6. 28. Baſil. ſerm. 1. de Bapt. p. 2. Ezech. 28. Ibidem.

Præterea demonſtretur eis, quam grauis, irreparabilis & intoleranda ſit non modo pęna ſenſus verum & pęna damni, quæ quidem etiam teſtimonio [29] Sanctorum maior eſt, quam cruciatus flammarum gehennę, quodque gloriæ amiſsio multo maior eſt, quam gehennæ ſupplicium. Quibus item, [30] qualibus, & quantis bonis peccatores priuentur, in quæ vero, qualia, & quanta mala, ac ſupplicia incurrant ante & poſt mortem, & poſt ipſorum corporum reſurrectionem. Etenim Dominus apud Matthæum laudans Ethnici Centurionis fidem, & Iudæorũ damnans incredulitatem, Dico autem vobis, inquit, *quod multi ab oriente & occidente venient, & recumbent cum Abraham, Iſaac, & Iacob in regno cælorum. Filij autem regni ejicientur in tenebras exteriores: ibi erit fletus & ſtridor dentium.* Et rurſus exponens parabolam zizaniorum dicit: *Sicut ergo colliguntur zizania, & igni comburuntur; ſic erit in conſummatione ſæculi: mittet filius hominis Angelos ſuos, & colligent de regno eius omnia ſcandala, & eos qui faciunt iniquitatem, & mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus & ſtridor dentium. Tunc iuſti fulgebunt ſicut ſol in Regno Patris eorum. Qui habet aures audiendi audiat.* Et iterum in expoſitione parabolæ Sagenæ miſſæ in mare: *Sic erit in conſummatione ſæculi. Exibunt Angeli & ſeparabunt malos de medio iuſtorum, & mittent eos in caminum ignis, vbi erit fletus & ſtridor dentium.* Et de ſeruo qui talentum à Domino ſibi creditum abſconderat: *Inutilem ſeruum ejcite in tenebras exteriores; illic erit fletus & ſtridor dentium*; prout & de gehenna ignis, alijſque huiuſcemodi æternis ſupplicijs alibi ſæpè. Sed & apud Ioannem: *Venit*, inquit, *hora, in qua omnes qui in monumentis ſunt audient vocem filij Dei: & procedent qui bona fecerunt in reſurrectionem vitæ: qui vero mala egerunt, in reſurrectionem Iudicij.* Quod & in ſymbolo explicat Athanaſius. *Ad cuius* (ſcilicet Chriſti) *aduentum omnes homines reſurgere habent cum corporibus ſuis, & reddituri ſunt de factis proprijs rationem. Et qui bona egerunt, ibunt in vitam æternam, qui vero mala, in ignem æternum.* 29. Chryſ. homil 14. in c. 7. Matth. tom. 2. 30. Comp. Theol. verit. lib. 3. c. 7. de effectu pecc. Matth. 8. Matth. 13. Ibidem. Matth. 25. tom. 5.

31. S. Cyril. Hieroſol. Cateche. 17. ad fin. & S. Baſil ſer. 1. de Baptiſm. p. 2 & c. Trid. ſeſſ. 6 in Decret. Iuſtific. cap. 14.

Serio igitur moneantur[31] Epheſ. 4. per peccatũ nõ cõtriſtare ſpiritum ſanctum, in quo ſignati ſunt, nec templum Dei, & eiuſdem Spiritus Sancti, quod ſunt ipſi, eorumque membra, per culpã temere violare; alioquin à Domino ſe fore diſperdendos, & æternæ vitæ fructu priuandos, ſicut commonet Apoſtolus: *Neſcitis quia Dei templum eſtis, & Spiritus Dei habitat in vobis? Si quis autem templum Dei violauerit diſperdet illum Deus. Templum enim Dei ſanctum eſt quod eſtis vos.*

1. Co. 3 & 6.

32. Conc. Trid. in decret. Iuſtific. ſeſſ. 6. c. 15. & can. 27. & 28.

Ac doceantur[32] acceptam gratiam amitti non modo infidelitate; per quam & ipſa fides amittitur, ſed etiam quocunque alio mortali peccato, quamuis non amittatur fides: & à regno Dei excludi non ſolum Infideles, verum etiam fideles, qui lethalia peccata committunt, à quibus cum diuinæ gratię adiumento abſtinere poſſunt, & pro quibus à Chriſti gratia ſeparantur. Quare idem dicebat Apoſtolus: *Anne ſcitis quia iniqui regnũ Dei non poſſidebunt? Nolite errare; neque fornicarij, neque idolis ſeruientes, neque adulteri, neque molles, neque maſculorum concubitores, neque fures, neque auari, neque ebrioſi, neque maledici neque rapaces Regnum Dei poſſidebunt. Et hæc aliquando quidem fuiſtis, ſed ablũti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed iuſtificati eſtis in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, & in Spiritu Dei noſtri.* Et alibi: *Fornicatio autem, & omnis immunditia, aut auaritia nec nominetur in vobis ſicut decet Sanctos: aut turpitudo, aut ſtultiloquium, aut ſcurrilitas quæ ad rem non pertinet, ſed magis gratiarum actio. Hoc enim ſcitote intelligentes quod omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod eſt idolorum ſeruitus, non habet hæreditatem in regno Chriſti, & Dei. Nemo vos ſeducat inanibus verbis: propter hæc enim venit ira Dei in filios diffidentiæ: nolite ergo effici participes eorum. Eratis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino, vt filij lucis ambulate. Fructus enim lucis eſt in omni bonitate, & iuſtitia & veritate, probantes quid ſit beneplacitum Deo: & nolite communicare operibus infructuoſis tenebrarum, magis autem redarguite.*

1. Corinth. 6.

Epheſ. 6.

Admonendi item ſunt Dominum reſpicere vias hominis & omnes greſſus eius conſiderare; atque oculos Domini in omni loco contemplari bonos, & malos: Deum vbiq; præſentem eſſe, teſtem, & iudicem omniũ quæ aguntur, omnia implere, omnia proſpicere, omnia noſſe etiã minutiſſima quęque & interius[33] ſcrutari corda & renes hominum, & cogitationes eorum. Ac propterea immundas & malas cogitationes fugandas & expellendas eſſe, & à peccatis, quæ animo & ſola voluntate committuntur, ſibi abſtinendum, dicente Domino in Euangelio: *Audiſtis quia dictum eſt antiquis, Non mœchaberis. Ego autem dico vobis, quia omnis qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo.* Sed recto corde & firma fide in Deum ſe credere, ac piè ſinceque viuere debere ſciant. Quoniã ſicut Scriptura dicit: *Oculi Domini contemplantur vniuerſam terram, & præbent fortitudinem his qui corde perfecto credunt in eum.*

Prouerb. 5.
Prouerb. 15.
Sapien. 1.
Sapien. 1.

33. Cyril. Hieroſ. Cateche. 14. ad illuminandos
Daniel. 13.
Pſal. 7.
Matth. 5.

2. Paral. 16.

Admo-

Admoneantur præterea non satis esse ab vno, vel altero mortifero peccato abstinere, nisi ab vniuersis abstineant; neque hæc vel illa mãdata non transgredi, nisi & omnia pariter seruent. Quicunque enim, vt inquit Beatus Iacobus, *totam legem seruauerit, offendat autem in vno, factus est omnium reus.* Iacob. 2.

Si qui tamen humana fragilitate (quod absit) post [34] Baptismum aliquo crimine se contaminauerint, & ab [35] accepta gratia per mortale peccatum exciderint, ad Pœnitentiæ Sacramentum [36] quod pro fidelibus [37] quoties post Baptismum in peccata labuntur, Deo reconciliandis ad peccatorum remissionem à Christo Domino nostro institutum est, tanquam ad [38] secundam post naufragium tabulam, statim & confidenter confugiant, vt per illud [39] excitante Deo & eiusdem Christi merito amissam gratiam recuperare procurent, atque ad Confessarium Sacerdotem, cui peccata remittendi, & retinendi auctoritas mandata est iuxta verbũ Domini: *Quorũ remiseritis peccata remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt*, accedant; ipsique sincere & fideliter sua peccata confiteantur, & eorum obtincãt absolutionem, ac iniunctas satisfactiones & pœnitentias humiliter impleãt. Dei auxilio cauentes ne iterum in ea labantur, sicut scriptura dicit. *Fili peccasti, non adijcias iterum. Sed & de pristinis deprecare vt remittantur tibi.* Et alibi: *Ne dixeris peccaui; & quid mihi accidit triste? Altissimus enim est patiens redditor.*

34. Conc. Trid. sess. 14. de Sacr. pœnitent. c. 2. & Greg. hom. 29. Ascen. Dom.
35 Conc. Trid. sess. 6. in Decr. Iustific. ca. 14.
36. Conc. Trid. sess. 14. cap. 1.
37 Conc. Trid. sess. 6. cap 14.
38 Conc. Trid ibidẽ.
39. ibidẽ. Ioan. 10. Eccli. 21. & 5.

CAPVT XI.

De superbia præcipue vitanda, & de veteri homine exuendo, & renouatione nouæ vitæ.

PORro inter alia peccata superbiam inprimis vitare debent; quod, vt Sapiens dicit: *Odibilis coram Deo sit & hominibus superbia.* Et infra: *Initiũ superbiæ hominis apostatare à Deo: quoniam ab eo qui fecit illum recessit cor eius. quoniam initium omnis peccati est superbia: qui tenuerit illam adimplebitur maledictis & subuertet eum in finem.* Et paulo post. *Sedes Ducum superborum destruxit Deus, & sedere fecit mites pro eis. Radices gentium superbarum arefecit Deus & plantauit humiles ex ipsis gentibus.* Eccles. 10.

Contra vero inter cæteras virtutes 40 humilitatem quæ earum mater & fundamentũ est, eos maxime complecti & obseruare oportet; imitantes Dominũ & Deum Saluatorem nostrũ, *qui cum in forma Dei esset non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo; sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiens in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Humiliauit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis*: quique discipulos

40. August. de verb. Domini ser. 10. super verbis Matthæi 11. quoniam mitis sum, &c. tom. 10. ephilip. 2.

by Google

pulos ſuos humilitatem ſequi & ſuperbiam vitare docuit, aliquando dicēs: *Beati pauperes ſpiritu: quoniam ipſorum eſt regnum cælorum.* Aliquando 41. *Amen dico vobis; niſi conuerſi fueritis, & efficiamini ſicut parvuli, non intrabitis in regnum cælorum. Quicunque ergo humiliauerit ſe ſicut parvulum iſte, hic eſt maior in regno cælorum.*

Matth. 5.
41 *S. Baſ. ſerm. 1. de Bapt. par. 2. Matth. 18. Luc. 18.*

Quia vero non eſt homo qui non peccet, & in multis offendimus omnes, & vt Beatus Ioannes ait: *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt.* Et iterum: *Si dixerimus, quoniam non peccauimus, mendacem facimus eum, & verbum eius non eſt in nobis.* Neophyti maxime admouēdi ſunt, vt de accepta gratia ſe nō extollētes, magna cordis humilitate ſe peccatores agnoſcāt & cōfiteantur, cum hanc 42 vitam ſine venialibus ſaltem peccatis tranſire non poſsint, ac vt quoties cadunt, toties diuina gratia reſurgere ſtudeant: Prouerb. 24. *Septies enim in die cadet iuſtus & reſurgit.* Ac vt idem Ioannes dicit 1. cap. 1. *Si confiteamur peccata noſtra, fidelis eſt & iuſtus* Deus, *vt remittat nobis peccata noſtra, & emundet nos ab omni iniquitate.* Et ſubdit in cap. 2. *Filioli mei hæc ſcribo vobis vt non peccetis; ſed & ſi quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem, Ieſum Chriſtum iuſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris: non pro noſtris autem tantum, ſed etiam pro totius mundi.*

Tert. de Baptiſ. & Panit. Petri contra Nouat. 108 to. 2 & habetur de panit. diſt. 1 c. Tres ſunt actiones paragr. Eſt etiam penitentia. Rom. 6
42. *Concil. Trid. ſeſſ. 6. in decret. Iuſtific. c. 11 & Cōc. Milenit. c. 6. 7. & 8. quæ tranſcribuntur in Conc. Afric. c. 81. 82. & 83. to. 1. Concil. & S. Aug. epiſt. ad Lucianum*

Frequenter autem Catechiſta eos doceat, vt in percepta gratia perſeuerantes, depoſitis vitæ erroribus, cæteriſque vitiis, bonis operibus vacare, pietatem ſectare, virtutes æmulari, ac omne genus peccatorum vitare ſtudeant, iuxta id quod Apoſtolus ad Romanos ſcribit: *Iuſtificati ergo ex fide pacem habeamus ad* Deum *per* Dominum *noſtrum Ieſum* Chriſtum, *per quem & habemus acceſſum per fidem in gratiam iſtam, in qua ſtamus & gloriamur in ſpe gloriæ filiorum Dei: non ſolum autem, ſed & gloriamur in tribulationibus, ſcientes quod tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio vero ſpem, ſpes autem non confundit: quia charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum qui datus eſt nobis.*

Ioan. 12. Rom. 6.
43 *S. Baſ. ſer. 1. par. 2.*

Ac 43 quemadmodum *Chriſtus* Dominus noſter *reſurgens ex mortuis iam nō moritur, viuit autem Deo in æternum*: ita & ipſi in Baptiſmo, qui crucis, mortis, ſepulturæ & reſurrectionis Chriſti ſimilitudinem habet, peccato ſemel mortui, & conſepulti cum Chriſto, atque cum eo à mortuis excitati, licet in carne viuant, cuſtodiant ſe ipſos ne denuo ad peccatum redeant, ſed ambulent in nouitate vitæ, ac perſeuerent viuentes Deo in Chriſto Ieſu dicente: *Qui mihi miniſtrat me ſequatur*; vt idem docet Apoſtolus: *An ignoratis fratres, quia quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus? Conſepulti enim ſumus cum illo per Baptiſmū in mortem, vt quomodo Chriſtus ſurrexit à mortuis per gloriam Patris; ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.*

Idem:

Idemque eos doceat, quæ ad Neophytos maximè pertinent, & ad illos proprie dicta sunt ex verbis Beati Petri Apostoli dicentis: *Deponentes igitur omnem malitiam & omnem dolum, & simulationes, inuidias, & omnes detractiones, sicut modo geniti infantes rationabile sine dolo lac concupiscite; vt in eo crescatis in salutem: si tamen gustatis, quoniam dulcis est* Dominus: *vos autem genus electum, regale Sacerdotiũ, gens Sancta, populus acquisitionis, vt virtutes annuntietis eius qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumen suum.* Qui aliquando non populus Dei, nunc autem populus Dei, qui non consecuti misericordiam; nunc autem misericordiam consecuti. Charissimi obsecro vos tanquam aduenas & peregrinos abstinere vos à carnalibus desiderijs, quæ militant aduersus animam, conuersationem vestram inter gẽtes habentes bonam, vt in eo quod detractant de vobis tanquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes glorificent Deum in die visitationis. 1 Pet. 2.

Quare & adhortetur eos vt exuti veterem hominem, omnibus membris purificentur, omnes sensus purgent; hoc est omnia membra, ac singulos corporis sensus, cunctasque passiones mortificent, ac induentes nouũ hominem renouentur spiritu mentis suæ, quemadmodum etiam docet Apostolus [44] *Igitur si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, vbi Christus est in dextra Dei sedens. Quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram. Mortui enim estis, & vita vestra est abscondita cum Christo in Deo.* Cum autem Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria. [45] Mortificate ergo membra vestra, quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & auaritiam, quæ est simulacrorum seruitus. Propter quę venit ira Dei super filios incredulitatis; in quibus & vos ambulastis aliquando, cum viueretis in illis. Nunc autem deponite & vos omnia; iram, indignationẽ, malitiam, blasphemiam, turpem sermonem de ore vestro, nolite mentiri inuicem, expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis, & induentes nouum eum qui renouatur in agnitionem Dei, secundum imaginem eius, qui creauit illum, vbi non est masculus & femina, gentilis & Iudæus, circumcisio & præputium, Barbarus & Scytha, seruus & liber, sed omnia in omnibus Christus. Induite vos ergo sicut electi Dei sancti & dilecti, viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam: supportantes inuicem, & donantes vobismetipsis, si quis aduersus aliquem habet querelam, sicut & Dominus donauit vobis, ita & vos Super omnia autem hæc charitatẽ habete, quod est vinculum perfectionis. Et pax Christi exultet in cordibus vestris, in qua & vocati estis in vno corpore, & grati estote. Coloss. 3.

44. *Breuiar. Rom. legitur in 1. nocturn. Dom. in Albis Basil ser. 1. de Bapt. p. 2. & serm. 2. de Bapt. cap. 1.*

45. *dem ibidem supr.*

Ostendatque eis Catechista, vt huiusmodi mentis renouationem oratione, ac quotidiana virtutum [46] exercitatione faciant. Et sicut alibi idem monet Apostolus [47] *Mundent se ab omni inquinamento carnis & spiritus, perficiẽtes*

46. *Beda in hom. de circ. tom. 7. inter Homil. 1 de SS. & in hom. in 8. Epiph. Dom. eod. tom. 7. 2. Cor. 7.*

47. *Basil. serm. 1. de Bapt. part. 2.*

Cor. 15. 48. Pacian. serm. de Bapt. circa fi.

tes ſanctificationem in timore. Ac demum [48] ſicut portauerunt imaginem terreni hominis, portent & imaginem cęleſtis: *nam primus homo de terra terrenus, ſecundus homo de cælo cæleſtis*: qualis terrenus, tales & terreni; & qualis cæleſtis, tales & cæleſtes.

CAPVT XII.

De his quæ vitanda ſunt à Neophytis, & de medijs vt in propoſito perſeuerent.

49. S. Baſil. ſerm 1. de Bapt. par. 2. Matt. 24. & Marc 13 & Luca 21. Galat. 1. 2. Theſſ. 3. 2. Ioan.

CVm Dominus præcipiat vt à Pſeudoprophetis caueamus, & Apoſtolus admoneat, dicens [49] *Licet nos, aut Angelus de cælo euãgelizet vobis præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema ſit. Sicut prædiximus, & nunc iterum dico: Si quis vobis euangelizauerit præter id quod accepiſtis, anathema ſit.* Et in alio loco: *Denuntiamus autem vobis fratres in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, vt ſubtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate, & nõ ſecundũ traditionem quam acceperunt à nobis*: Et Beatus Ioannes dicit: *Si quis venit ad vos & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec Aue ei dixeritis: qui enim dicit illi Aue, communicat operibus eius malignis.* Ideo Catechiſta ſpecialiter moneat Neophytos, tam qui ex Iudæis, quam qui ex alijs Infidelibus ad Chriſtianam fidẽ venerunt, vt quorumuis [50] hæreticorum, ſchiſmatiçorum, & à fide Apoſtatarum ſocietatem, conuerſationem, & familiaritatem omnino vitent & fugiant.

50. Pacian. in ſerm. de Bapiſ. propeſin. item de huiuſmodi peccatis à Chriſtiano vitandis. Epiph l. 3. contra hæreſ. tom. 2. ad fin. item Aug. ſerm 163 de tẽpore à alias ſeptima Dom in octa uis Paſche ſuperius citato. 10. c. Vas aute omnia. de conſ. di. 4.

Et ne cum Galatis rẽdargui mereantur ab Apoſtolo dicente in 4. cap. *Nunc autem cum cognoueritis Deum, imo cogniti ſitis à Deo: quomodo conuertimini iterum ad infirma & egena elementa, quibus denuo ſeruire vultis? Dies obſeruatis & menſes & tempora & annos. Timeo vos ne forte ſine cauſa laborauerim in vobis.* Superſtitiones & cæremonias omnes Iudaicas, Mahometicas & Ethnicas, nefarias ſuffumigationes, thurificationes & obſequia quæ dæmonibus exhihentur, ac omnem magiam, ſortilegia, veneficia, & incantationes horreant. Aſtrologiam iudiciariam, vanas dierum, ſyderum & ſimilium obſeruationes, ligaturas, amuleta, chartulas quas breuia vocãr, incognitos characteres & ſigna continentes, numiſmata magica, phylacteria & alia ſuperſtitioſa, quæ aut çollo appenſa, ac quouis modo alligata deferuntur, pariter vitent & reijciant. nec non blaſphemias, periuria, falſa teſtimonia, crudelitatem, rixas, pugnas, cædes, ac omnem iniquitatem, adulteria, ſcortationes, fornicationes, & petulantiã, cæteraque vitia carnis & ſanguinis.

Abſtineant

Digitized by Google

Abſtineant [51] à theatris, ſpectaculis, publicis ludis, torneamentis, tauricidijs & venationibus periculoſis, à geſticulationibus & actibus mimorum & meretricularū, ab obſcenis cantibus & comędijs ac repræſentationibus, & ſaltationibus inhoneſtis & impudicis, atque virorum effeminatorum choreis, quæ ſunt diaboli [52] pompæ quibus iam abrenuntiarunt.

51. *Epiph. vbi ſupra, & Cyril. Hieroſ. Catech myſtagog. 1.*

52. *Idem Cyril. ibid.*

Vitent item omnem maledicentiam, detractionem, pugnas & contentiones verborum, iniuſtitiam, auaritiam, vſuras, & omne genus fraudis, & illicitæ negotiationis, omnia denique crimina & peccata tam in ſe quam in alijs [53] execrentur & caueant, omnique ſtudio & conatu curent ſe cuſtodire immaculatos ab hoc ſeculo.

53. *S. Baſil. ſerm. 1. de Bapt. par. 2.*

Monendi item ſunt, vt de rebus turpibus, obſceniſve ſermones non miſceant, mala & ſuſpecta colloquia fugiant, cum, vt inquit ille, *Corrumpunt bonos mores, colloquia mala.* Sed nec fabuloſa, inutilia, vana, aut otioſa loquantur verba: nam & de his ratio reddenda eſt: Vt enim ſaluator noſter ait, *Ex abundantia cordis os loquitur. Bonus homo de bono theſauro profert bona, & malus homo de malo theſauro profert mala. Dico autem vobis quoniam omne verbum otioſum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die Iudicij.*

1. Cor. 15.

Matt. 12.

Sed [54] & malorum Chriſtianorum familiaritatem vitare eos oportet. Admoneanturque non quicquid à malis Chriſtianis fieri viderint, id licite & impune fieri poſſe, ſeque bonos non malos imitari debere exiſtiment, quin potius, Religioſorum & piorum hominum exempla ſectentur, eorumque conſuetudine frequenter vtantur.

54. *S. Aug. ſupra cit. ſer. 164. de tempore ſeu octava. om. in octauis Paſchæ: ad baptizatos, v. bonos, non malos, in Eccleſia imitemur tom. 10.*

Ac vt diuino auxilio à mundi illecebris & vitijs ſe contineant, atque in bonis operibus & gratia Dei, & in vita ſpirituali indies proficiant; præmoneat eos, quomodo diuina ope bene viuere, in gratia ſe conſeruare & vitare peccata poſſint, & debeant, nimirum mortificatione membrorum, vitæ abſtinentia, ſtudio orationis, & bonorum operum, Sacramentalis cōfeſſionis peccatorum, & ſumptionis ſacræ Euchariſtiæ frequētatione, ac demum aſsidua memoria mortis, & nouiſsimorū, iuxta illud Sapientis: *In omnibus operibus tuis memorare nouiſsima tua, & in æternum non peccabis.* Inprimis vero vt peccatorum cauſas & occaſiones fugiant: tum Cōfeſſariū ſibi deligant probatum, virum ſpiritualem, & pium, cui omnia peccata & culpas ſuas ſincere confiteantur, ac omnes cordis ſui concupiſcentias, animi paſsiones, tentationeſque libere aperiant, cuius conſilio in via Domini dirigantur. Quamobrem de modo confitendi, & ſe in hoc ſacramento exercendi poſt Baptiſmum inſtruendi ſunt.

Eccli. 7.

in fin.

Sanctiſsimum vero Euchariſtiæ ſacramentum frequenter, aut ſaltem ſemel in menſe, de eiuſdem Confeſſarij conſilio, ſumant.

Digitized by Google

CAPVT XIII.

De consilijs alijs circa Neophytorum institutionem, præcipue de eleemosyna.

MOneantur vt de tam singulari magnoque beneficio per Baptismum accepto ingrati non sint, sed Deo gratias perpetuo agant, quod ab errore [55] & vanitate ad agnitionem veritatis, è tenebris in lucem, ab impietate ad pietatem, ab iniustitia ad iustitiam, à seruitute peccati in gratiã Dei, à diaboli tyrannide in libertatem filiorum, & à morte perpetua in vitam æternam eos eruere & reuocare, atque è filijs irę filios adoptionis efficere dignatus sit. Ac sæpe recolant & expendant id quod scribit sanctus Ioannes Apostolus: *Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, vt filij Dei nominemur & simus.* Cum autem ipsi Dei beneficio, & sancti Spiritus afflatu, Christique fidelium opera fidei veritatem agnouerint, eandem in proximos suos, & suæ nationis homines vicem rependant, ac orantes pro illis nullam prætermittant occasionem, qua illos in Domino lucrari possint; *Tum quia vnicuique mandauit Deus de proximo suo*; tum quia ex eorum cõuersione quam procurant, & ipsi æternam salutem & gloriam eo maiorẽ, & cumulatiorem consequantur, monente Paulo: *Attende tibi, & doctrinæ ĩsta in illis, hoc enim faciens, & te ipsum saluum facies, & eos qui te audiunt.* Et Iacobo: *Fratres mei, si quis ex vobis errauerit à veritate, & conuerterit quis eum, scire debet quoniam qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animã eius à morte, & operiet multitudinem peccatorum.*

55 *S. Clem. Rom. l. 7. const Apost. c. 29 quomodo oporteat Catechum. institui Ephes. 2. 2. Ioan. 3. Eccli. 17. 2. Tim. 4. Iacob. 5.*

Inculcetur eis, vt semper benedicant Dominũ, sicut Tobias docebat filiũ, dicens: *Omni tempore benedic* DOMINÕ DEÕ; *& pete ab eo vt vias tuas dirigat; & omnia consilia tua in ipso permaneant.* Et sicut Dauid: *Benedicam* DOMINUM *in omni tempore, semper laus eius in ore meo,* & alibi sæpe: atque omnia in nomine Domini faciant, iuxta ea quæ monet Apostolus Colos. 3. *Omne quodcunque facitis in verbo, aut in opere, omnia in nomine* DOMINI *nostri Iesu Christi facite, gratias agentes* DEO, *& Patri per ipsum.* Et iterum 1. Cor. 10. [56] *Sive ergo manducatis sive bibitis vel aliud quid facitis, omnia in gloriam* DEI *facite.* Ac vt de temporalibus bonis & seculi huius commodis atque diuitijs anxij non sint, neque nimis soliciti, dicente Propheta: *Iacta super Dominum curam tuam, & ipse te enutriet, & non dabit in æternum fluctuationem iusto.* Et rursus: *Iunior fui, etenim senui, & non vidi iustum derelictum, nec semen eius quærens panem.* Hinc & Dominus in Euangelio suos discipulos instituens dicit: DICO *vobis ne soliciti sitis anima vestræ quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini. Nõne anima plus*

Tobiæ 4. Psal. 33. 56 *S. Basil in sæpe citato ser. 1. par. 2.*

plus eſt quam eſca, & corpus pluſquam veſtimentum? Reſpicite volatilia cæli, quoniam non ſerunt neque metunt, neque congregant in horrea, & Pater veſter cæleſtis paſcit illa. Nonne vos magis pluris eſtis illis? Quis autem veſtrum cogitans poteſt adijcere ad ſtaturam cubitum vnum. Et de veſtimento quid ſoliciti eſtis? Conſiderate lilia agri quomodo creſcunt; non laborant, neque nent. Dico autem vobis quoniam nec Salomon in omni gloria ſua coopertus eſt ſicut vnum ex iſtis. Si enim fœnum agri quod hodie eſt, & cras in clibanum mittitur, Deus ſic veſtit, quanto magis vos modicæ fidei? Nolite ergo ſoliciti eſſe dicentes Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? Hæc enim omnia gentes inquirunt: Scit enim Pater veſter quia omnibus his indigetis. Quærite ergo primum regnum Dei & iuſtitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis. Nolite ergo ſoliciti eſſe in craſtinum. Craſtinus enim dies ſolicitus erit ſibi ipſi. Sufficit diei malitia ſua. Et infra poſt aliqua: *Si ergo vos cum ſitis mali, noſtis bona data dare filijs veſtris; quanto magis Pater veſter qui in cœlis eſt dabit bona petentibus ſe?* Et Apoſtolus Paulus monet: *Nihil ſoliciti ſitis, ſed in omni oratione & obſecratione cũ gratiarum actione petitiones veſtræ innoteſcant apud Deum.*

Matth. 6. & Luc. 12.

Matth. 7. Lucæ 11. Philip. 4.

Ideoque admoneantur ne [57] quæſtibus aut turpibus lucris inhient, neue nimio diuitiarum deſiderio, ſed ſua tenuitate, ſeu ijs bonis quæ Dei benignitate obtinent, contenti ſint, ne in laqueos Diaboli incidant. Vt enim ait Apoſtolus. *Eſt quæſtus magnus pietas cum ſufficientia. Nihil enim intulimus in hunc mundum, haud dubium quia auferre nec quid poſſumus. Habentes autem alimẽta, & quibus tegamur, his contenti ſimus. Nam qui volunt diuitẽs fieri incidunt in tẽtationem, & in laqueum diaboli, & deſideria multa inutilia & nociua quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum eſt cupiditas, quã quidam appetentes errauerunt à fide, & inſeruerunt ſe doloribus multis.*

57. S. Cyril. Hieroſol. in Procatecheſi.

1. Tim. 6.

Qui vero diuites ſunt aut facultatibus præſtant, moneantur, vt iuxta Pſalmographũ, *nolint ſperare in iniquitate, neque rapinas concupiſcere, & diuitiæ ſi affluant, nolint cor apponere*: ſed indigentibus, viduis, pupillis, orphanis, & alijs pauperibus ſubueniant, benefaciãt, & eleemoſynas erogent hoſpitalibus, Xenodochijs, Noſcomijs & alijs pijs locis opem ferant, & pecunias ſuppeditent, ac alijs [58] miſericordiæ operibus indeſinenter inſiſtant: quoniam ſicut Beatus Iacobus ait: *Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem hæc eſt, Viſitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſæculo.* Et ſicut ſcriptum eſt in lege: *Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ. Idcirco ego præcipio tibi vt aperias manum fratri tuo egeno & pauperi qui tecum verſatur in terra.* Et Dominus noſter in Euangelio confirmat: *Semper enim pauperes habebitis vobiſcum, & cum volueritis poteſtis illis bene facere*

Pſalm. 61.

58. Aug. vel alio authore de fide ad Petr. c. 3. to. 3. ibi. cap. 3. nam & illi qui bene viuunt, &c. Iac. 1. Deut. 15. Lucæ 6. Ibidem. Ibidem.

Et alibi: *Omni petenti te tribue.* Et rurſus: *Eſtote miſericordes, ſicut & Pater veſter miſericors eſt. Item date, & dabitur vobis: menſuram bonam & confertam, & coagitatam & ſupereffluentẽ dabunt in ſinum veſtrum.* Item: *Beatius eſt magis dare quam accipere*

Actor. 20.

accipere Et Eccle dicit: *Filij eleemosynã pauperis ne defraudes, & oculos tuos ne trãsuertas à paupere. Animã esurientẽ ne despexeris, & nõ exasperes pauperem in inopia*
Eccli. 4. *sua*, & quæ sequuntur. Et iterum: *Exorare & facere elemosynam ne despicias.*
Eccl. 7.

Eleemosynã autem non ex inani gloria, nec ad captandã populare aurã sed recta animi intentione, ad Dei gloriã & proximi subleuationẽ faciãt: quomodo Dominus in Euangelio docet. *Cum facis elemosynã, noli tuba ca-*
Matth. 6. *nere ante te, sicut hypocritæ faciũt in Synagogis, & in vicis, vt honorificẽtur ab hominibus: Amẽ dico vobis, receperũt mercedem suam. Te autem faciente elemosynam, ne sciat sinistra tua quid faciat dextra tua; vt sit elemosyna tua in abscondito, & Pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi.*

59. Lucas de Penna in Rub C. de validid mendicã. l. 2. & ex eo Guil. de Ro. mil in compẽdio descript. Inst. atque Innsil. l. 2. c. 12. Tradũt eleemosynam dicem bona conferre quæ explicant, Matth. 5. Tob. 4.

Ac doceantur [59] quantæ virtutis quantiq; pretij & meriti ipsa eleemosyna sit: inprimis vero quod iratũ propter peccata Deũ placatũ reddat, & peccatorũ pretiũ & cõpensatio fiat, iuxta consiliũ Danielis cap. 4. *Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordijs pauperũ.* Et Dominus dicit: *Beati misericordes quoniã ipsi misericordiã consequentur*: quin & peccata ipsa extinguat, & abluat. Eccli. 3. *Nam ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis, & Deus prospector est eius qui reddit gratiam. Meminit in posterum, & in tempore casus sui inueniet firmamẽtum.* Et Dominus Luc. 11. *Quod superest*, inquit, *date eleemosynam & ecce omnia munda sunt vobis.*

Sed & Deum misericordẽ & benignum retinet eleemosyna, ac ab omni peccato, & æterna morte liberat, iuxta Tobiã dicentẽ: *Ex substantia tua fac eleemosynã, & noli auertere faciẽ tuã ab vllo paupere, ita enim fiet, vt nec à te auertatur facies Domini. Quomodo potueris, ita esto misericors. Si multũ tibi fuerit, abũdãter tribue: si exiguum tibi fuerit, etiã exiguũ libenter impartiri stude. Præmium enim bonorum tibi thesaurizas in die necessitatis; quoniam eleemosyna ab omni peccato, & à morte liberat, & nõ patietur animã ire in tenebras. Fiducia magna erit corã Deo eleemosyna omnibus facientibus eã.* Et ipsum Tobiam alloquens Archangelus Raphael confirmat: *Bona est oratio cum ieiunio & eleemosyna, magis quam thesauros*
Tob. 12. *auri recondere, quoniam eleemosyna à morte liberat, & ipsa est quæ purgat peccata, & facit inuenire misericordiam & vitã æternã:* Et Sapiens dicit: *Conclude eleemosynã*
Eccli. 29. *in sinu pauperis: & hæc pro te exorabit ab omni malo. Eleemosyna viri, quasi sacculus*
Ibid. *cũ ipso, & gratiã hominis quasi pupillã cõseruabit: & postea resurget, & retribuet illis retributionem vnicuique in caput illorum. Super scutũ potentis, & super lanceam aduersus inimicum tuum pugnabit.*

Sed & eleemosynis velut sacrificio quodam Deũ ipsum promeremur, iuxta Apostolum dicentem: *Beneficentiæ autem & communionis nolite obliuisci: talibus enim hostijs promeretur Deus.*
Hebr. 13.

1. Cor. 13. Et id quidẽ, si ab alijs qui sunt in statu gratiæ, vel in charitate fiãt: alioquin, vt dicit idẽ Apostolus: *Etsi distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas; & si tradidero corpus meũ ita vt ardeã, charitatẽ autem nõ habuero, nihil mihi*

prodest,

prodeſt,ſcilicet ad æternã vitam promerendã,quamuis & ad ſe diſponendũ ad gratiam,& ad alia multa valde vtilis ſit;Angelo teſtante dũ dicit,*Cornelii exaudita eſt oratio tua,& eleemoſynæ tuæ commemoratæ ſunt in conſpectu* Dei. *Act.10.*

CAPVT XIIII.

De abſtinentia à cibis prohibitis.

MOnendi itẽ vt Chriſtianã modeſtiã tenentes [60] amictu ſimplici,nõ ſuperfluis veſtibus,admollitiẽ & vanitatẽ,ſed modeſtis ad corporis neceſsitatem vtantur;memores eorũ quæ ſcriptura Eccli.11. dicit: *In veſtitu ne glorieris vnquam ,nec in die honoris tui extollaris.* *60.Cyril. Hieroſ in Catech.5. de 10.dogm. ad illumin.*

Quia verò Iudęi,& Mahometani à quibuſdã cibis velut immundis abſtinent vel eos etiã abominantur,vt carnes ſuillas,& ſimiles,;vel quæ eorũ more nõ fuerint præparatæ:ideo qui ex eis veneriut Neophyti,edocẽdi ſunt,[61] omnes cibos omniaq; eſculenta mũda eſſe & bona,& nihil eorũ à fidelibus reijciendũ. *Cũcta* Gen.1.*enim quæ* Deus *fecit,ſunt valde bona* ipſeq; Gen.9.poſt diluuium omnia quæ mouentur & viuunt quaſi olera virentia tradidit hominibus in cibũ, *& cibos*,dicit Apoſtolus, *Deus creauit ad percipiendũ cũ gratiarũ actione fidelibus & ijs qui cognouerũt veritatẽ. Quia omnis creatura bona eſt,& nihil reijciendũ quod cũ gratiarũ actione percipitur.* Sanctificatur enim *per verbum* Dei *& orationem*.Et alibi:*Omnia munda mundis, coinquinatis autẽ & infidelibus nihil eſt mundum,ſed inquinata ſunt eorum & mens & conſcientia.* *61.S Cyril. vbi ſupra catech 4. Auguſt. ſiue alius author de fide ad Pet ca 3. tom 3.& idem eod. lib. cap 42. 1.Tim.4. Tit.1.*

Verũ Chriſti fideles ad carnis maceratione & ſenſuũ mortificationem ab aliquibus cibis,vt carnibus,ouis,caſeo,lacte & ſimilibus quãdoq; abſtinere,vt Quadrageſimę,quatuor tẽporũ,vigiliarũ,aliorumq; ieiuniorũ ex præcepto Eccleſiæ,aut alijs diebus ex inſtituto regulari,aut peculiari voto vel deuotione,vel à carnibus tantũ, vel ab ijs omnibus feria quarta,ſexta, & Sabbato pro cõſuetudine Eccleſiarũ, ac [62] nonnullos Dei ſeruos etiam perpetuo ab eiuſmodi eſcis & vino ex voto vel inſtituto ſimiliter abſtinere tãquã à fortiori cibo & potu pro ſola cõrporis caſtigatione,nõ q; eas dã nẽt,aut tãquã immũdas reſpuãt aut abominẽtur,[63] ſed q; præmiũ expectẽt, vt ſenſibilia deſpicientes ſpirituali deinceps & cæleſti menſa fruantur. *62.S. Aug. cit c 42.de fide ad Pet. 63.S. Cyril. vbi ſupra.*

Hæreticos autẽ fuiſſe & eſſe,& hos etiã maximè vitãdos, qui vel [64] cibos tanquã vera creatura Dei nõ eſſent,dãnant,aut illis tẽpore debito veſci prohibẽt,vel [65] ijs abſtinẽtiæ & ieiuniorũ poſthabita diſciplina quibuſlibet diebus ſine dilectu & indifferẽtur vtũtur; immemores eorũ quæ dicit Apoſtolus.*Nõ eſt regnũ* Dei *eſca & potus,ſed iuſtitia & pax,gaudium in Spiritu ſancto.Qui enim in hoc ſeruit Chriſto & placet* Deo,*& probatus eſt hominibus.* *64.Dicitur de Enecratitis Tatiano, Seuerianis. Manichæis, & ſimilibus. Dicitur de Luteranis & recentioribus hære. 1.Timot.4. Rom.14.*

Proinde abſtinentiam & ſobrietatem ſectentur,[66] audientes eundem Apoſtolum qui deſe dicit::*Caſtigo corpus meum & in ſeruitutem redigo, ne forte cum alijs prædicauerim,ipſe reprobus efficiar.* *66.Beda in præcat. hom. in oct.Epiph. 1.Cor.9.*

CAPVT

CAPVT XV.

De honore & reuerentia filiorum in parentes, fœminarum in viros ſuos, & ſeruorum in Dominos.

QVi parentes fideles habent Neophyti, doceantur eos honorare, iuuare & fouere, illiſque obſequi, parere & obedire, vt naturali iure tenentur, quod ſibi fuerint [67] cauſa vitæ. Et Dominus præcipit in Decalogo dicens: *Honora patrem tuum, & matrem tuam, vt ſis longæuus ſuper terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.* Et iterum in innouatione legis: *Honora patrem tuum & matrem, ſicut præcepit tibi Dominus Deus tuus, vt longo viuas tempore, & bene ſit tibi in terra, quam Dominus Deus tuus daturus eſt tibi.*

67. S. Tho. 2. 2. qu. 122. art. 5.
Exod. 20.
Deut. 5.

Proinde filij caueant, ne violata naturę & Dei lege, impias manus in Patrem vel matrem inijciant; nam & in tales ſceleratos filios, Deus etiam temporalis mortis ſupplicium comminatus eſt: ita enim in Exodo mandauit: *Qui percuſſerit patrem ſuum aut matrem morte moriatur.*

Exod. 21.

Sed nec maledicta quidem in parentem proferãt: nam & eadem diuina lege dicitur. *Qui maledixerit patri ſuo, vel matri, morte moriatur.* Et rurſus in Leuitico. *Qui maledixerit patri ſuo aut matri, morte moriatur: Patri matrique qui maledixerit, ſanguis eius ſit ſuper eum.* Et hoc ipſum Chriſtus Dominus in Euangelio refert.

Ibidem.
Leuit. 20.
Matt. 15.

Contra vero commoneat eorum parentes, vt & ipſi ſuos filios in diſciplina atque in timore Domini educare ſtudeãt, illoſque benigne ac paterne tractent, non ſæuientes in illos, ne nimium timidi aut puſillanimes reddantur; neque nimium dure aut aſpere agentes cum ipſis, ne ad iracundiã vel indignationem prouocentur, neue ſic prouocati in aliquam deſperationem inducantur: quemadmodum idem docet Apoſtolus tum ad Epheſios dicens. *Et vos patres nolite ad iracundiam prouocare filios veſtros ſed educate illos in diſciplina & correptione Domini.* Tunc ad Coloſſ. 3. *Patres nolite ad indignatiane prouocare filios veſtros, vt non puſillo animo fiant.* Ita Abel, Seth, Iſaac, Iacob, Ioſeph, Beniamin, filij Iob, Tobias, fratres Machabæi & alij iuſti in ſancto Dei timore & amore à ſanctis Patriarchis & viris pijs ſuis parentibus educati ſunt. Sed etiam docebit quod ijs qui loco parentum ſunt honor, obediẽtia, reuerentia debentur, præſertim vero Domini ſacerdotibus, Epiſcopis ſcilicet & Presbyteris, qui ſpirituales Patres ſunt, nec nõ Clericis & Religioſis viris ac ſeruis Dei, & de ſacerdotibus quidem in Eccleſiaſtico

Digitized by Goog

liastico scriptum. *In tota anima tua time Dominum, & sacerdotes illius sanctifica, in omni veritate tua dilige eum qui te fecit: & ministros eius ne derelinquas. Honora Deum ex tota anima tua & honorifica Sacerdotes, & propurga te cum brachijs. Da illis partem sicut mandatum est tibi primitiarum & purgationis,* &c. Et apud Malachiam: *Labia sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore eius, quia angelus Domini exercituum est:* Et in Euãgelio Dominus de correptione fraterna loquens dicit: *Quod si non audierit eos, dic Ecclesiæ, si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & publicanus.* Et Apostolus: *Qui bene præsunt Presbyteri duplici honore digni habeãtur maxime qui laborãt in verbo & doctrina.* Et iterũ: *Mementote præpositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei, quorum intuentes exitum conuersationis, imitamini fidem.* Et infra: *Obedite præpositis vestris, & subiacete eis. Ipsi enim peruigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri: vt cum gaudio hoc faciant, & non gementes, hoc enim non expedit vobis*[68] De omnibus vero tam sacerdotibus quam alijs Dei ministris & seruis ita idem Dominus dicit: Matt. 10. *Qui recipit vos, me recipit, & qui me recipit, recipit eum qui me misit. Qui recipit Prophetã in nomine Prophetæ, mercedẽ Prophetæ accipiet, & qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet. Et quicunque potum dederit vni ex minimis istis calicem aquæ frigidæ tantum in nomine discipuli: amen dico vobis non perdet mercedem suam.* Et iterum: *Quicunque susceperit puerum istum in nomine meo, me recipit, & quicunque me receperit, recipit eum qui me misit.* Ac rursus *Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit: qui autem me spernit, spernit eum qui misit me.* Itẽ, *Amen amẽ dico vobis, qui accipit si quem misero, me accipit: qui autem me accipit, accipit eum qui me misit.* Et Apostolus docet. *Reddite ergo omnibus debita; cui tributũ, tributum; cui vectigal, vectigal; cui timorem, timorem; cui honorẽ, honorem. Nemini quicquam debeatis; nisi vt inuicem diligatis.*

Mulieres admoneat, vt[69] humiles, verecundæ, sobriæ, castæ, & modestæ sint; & iuxta verbum Dei dicentis primæ parenti nostræ Euæ Genes. 3. *Sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui.* Viris suis in omnibus subiectæ, in Ecclesijs velato capite orent, & taceant; domi autem discant à viris suis: fucos, pigmenta, capillaturas, cincinnos, & omnem superfluum ornatum vitent, vt se vere pompis diaboli in Baptismo abrenuntiasse ostendant, & mulieres infideles ex earum pia & sancta conuersatione ad Christianam fidem amplectendam prouocentur.

Viros autem doceat, vt vxores suas vt corpora sua diligant, illis adhæreant, cum eis cohabitent, & non sint amari ad illas; cum inter legitimos Coniuges fideles matrimonium magnum sit sacramentum in Christo & Ecclesiá, ac diuina & naturali lege indiuidua & perpetua vitæ consuetudo atque vinculum indissolubile esse debeat: quemadmodum dixit Adam, cũ Euam è sua costa ædificatam & à Domino ad se adductã agnouit. *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea; hæc vocabitur virago quoniam de viro sumpta est.* Genes. 2. ad finem.

68. *Plura ad hæc de honorandis Episc. & sacerdotibus habet Grat dist. 96. c. Quis dubitet in princ. & c. seq. in fin. & 11. q. 3. c. Si autem, cum tribus c. seq. & in Decr. de maiorit. & obed fere per totum. Luc. 9. Luc. 10. Ioan. 13. Rom. 13.*

69. *Beda in hom. de Circ. Dom. tom 7. inter hyemales de SS.*

ta eſt Quamobrem relinquet homo patrem ſuum & matrem ſuam, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. Et Dominus noſter in Euangelio confirma-
Matt. 19. & Marc. 10. uit, Non *legiſtis*, inquiens, *quia qui fecit hominem ab initio maſculum & feminam fecit eos. Et dixit, Propter hoc dimittet homo patrem & matrem & adhærebit vxori ſuæ. Et erunt duo in carne vna. Itaque iam non ſunt duo, ſed vna caro.* Quod ergo Deus
Ephes. 5. *coniunxit, homo non ſeparet.* Sed & Apoſtolus fuſius eadem docens ait: *Viri diligite vxores veſtras ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea.*

Ac ſubinde ipſi viri ſciant cum legitimis vxoribus ſuis ſe perpetuo permanere debere, nec eas dimittere aut deſerere eas ſibi fas eſſe: neque etiam apud Chriſtianos repudium aut diuortiũ locum habere, niſi ex cauſa fornicationis ſiue adulterij quo ad tori ſeparationem, vt Dominus & SaluaMatth. 5. tor in monte docuit: *Dictum eſt autem quicunque dimiſerit vxorem ſuam, det ei libellum repudij. Ego autem dico vobis; quia omnis qui dimiſerit vxorem ſuam, excepta fornicationis cauſa, facit eam mœchari: & qui dimiſſam duxerit, adulterat.*

Quamobrem admonendi ſunt, vt vxoribus debitum reddant, nec inuicem ſe fraudent, niſi de conſenſu ad tempus, vt orationi ſeu ſacrorum myſteriorum ſuſceptioni vacent prout idem Apoſtolus Corinthijs reſpon-
1. Cor. 7. dens docet: *De quibus autem ſcripſiſtis mihi: Bonum eſt homini mulierem non tangere: propter fornicationem autem vnuſquiſque ſuam vxorem habeat, & vnaquæque ſuum virum habeat. Vxori vir debitum reddat: ſimiliter autem & vxor viro. Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir. Similiter & vir ſui corporis poteſtatẽ non habet, ſed mulier. Nolite fraudare inuicem, niſi forte ex conſenſu ad tempus, vt vacetis orationi: & iterum reuertimini in id ipſum; ne tentet vos Satanas propter incontinentiam veſtram.*

Quocirca exhortandi ſunt viri ad ſeruandam perpetuoque retinendam pacem & concordiam cum vxoribus ſuis, nec tamen indulgeant earum vanis deſiderijs & voluptatibus, ſed ſatagant vt ſint piæ & modeſtæ in omnibus; vt quietam & tranquillam vitam in mutua charitate ducant, ac præcipue Domino placere poſſint, iuxta ſapientem cum dicit, *In tribus*
Eccl. 25. Eccl. 40. *placitum eſt ſpiritui meo, quæ ſunt probata coram Deo & hominibus. Concordia fratrum, & amor proximorum, & vir & mulier bene ſibi conſentientes.* Et rurſus, *Amicus & ſodalis in tempore conuenientes, & ſuper vtroſque mulier cum viro.*

1. Cor. 7. Seruos doceat in ſua vocatione propter Dominum permanere debere dicente Apoſtolo. *Vnuſquiſque in qua vocatione vocatus eſt, in ea permaneat: Seruus vocatus es? non ſit tibi curæ, ſed & ſi potes fieri liber, magis vtere. Qui enim in Domino vocatus eſt ſeruus, libertus eſt Domini. Similiter qui liber vocatus eſt, ſeruus eſt Chriſti. pretio empti eſtis: nolite fieri ſerui hominum. Vnuſquiſque ergo in quo vocatus eſt frater, in hoc permaneat apud Deum; idcirco vt iugum ſeruitutis libenter ferant, Dominis carnalibus non ad oculum ſeruientes, quaſi hominibus ſed ſicut Domino, & ob eius amorem qui cum in forma Dei eſſet, ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens,*

in

in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo: illis in simplicitate cordis obediant, ac subditi sint, & ex animo eorum iusta faciant, in omnibus placentes, nõ contradicentes, non fraudantes.

Dominos vero cum serui post Baptismum eis reddũtur, aut cum oportunum fuerit moneat, vt seruos iam fideles non ægrè, sed hilariter ac non vt seruos, sed pro seruis charissimos[7°] in Christo fratres suscipiant & benigne pertractent, ac eis quod benignum, iustum, & æquum est, præstent; curentque vt Christianè viuant, & eos qui dyscoli fuerint, vt filios corrigant, & Christianam charitatẽ in omnibus erga eos exerceant. Etenim vt dicit Apostolus 1. Cor. 12. *In vno spiritu omnes nos in vnum baptizati sumus, siue Iudæi, siue Gentiles, siue serui siue liberi, & omnes in vno spiritu potati sumus.* Et alibi: *Omnes filij* Dei *estis per fidem in Christo Iesu.* Galat. 3. *Quicunque enim in Christo baptizati estis, Christũ induistis. Non est Iudæus, neque Græcus, nõ seruus, neque liber, non est masculus neque femina.*

7°. *Apostol. ad Philemonem (vbi de Onesimo dicit)* vt æternum illum reciperes, iã non vt seruum, sed pro seruo charissimũ fratrem maxime mihi, quanto autẽ magis tibi & in carne & in Domino.

Dominicis & festis diebus non permittant illos seruilibus & mechanicis operibus vacare, sed potius iuxta diuinam legem & Ecclesiæ præcepta eos faciãt ab ijs quiescere & abstinere, ad Ecclesias accedere, sacris Missãrum mysterijs interesse, verbũ Dei audire, frequẽter sua peccata sacerdoti Confessario probato confiteri: & de eius consilio sanctissimæ Eucharistiæ Sacramẽtũ suscipere, atq; alijs pietatis actibus operã dare. Spcialiter tandẽ dominos doceat, quæ & dominis mãdat idem Apostolus postquã cõmonuit seruos. Et *vos domini eadem facite illis, remittentes minas, scientes quia illorũ & vester* Dominus *est in cælis; & personarum exceptio nõ est apud* Deum. Et iterum: *Domini quod iustum est & æquum seruis præstare, scientes quod & vos Dominum habetis in cælo.* Et quæ sapiens monet: *Non lædas seruum in veritate operantem, neque mercenarium dantem animam suam. Servus sensatus sit tibi dilectus quasi anima tua: Non defraudes illum libertate, neque inopem derelinquas illum.* Et iterum. *Si est tibi seruus fidelis, sit tibi quasi anima tua; quasi fratrem sic eum tracta; quoniam in sanguine animæ comparasti illum.* Tum etiam ad Timotheum. *Quicunque sunt sub iugo serui, dominos suos omni honore dignos arbitrentur; ne nomen* Domini *& doctrina blasphemetur. Qui autem fideles habent* Dominos, *non contemnãt, quia fratres sunt, sed magis seruiant quia fideles sunt & dilecti, qui beneficij participes sunt. Hæc doce & exhortare.* Tum denique ad Titum. *Seruos* (scilicet) *hortare* Dominis *suis subditos esse in omnibus placentes, non contradicentes, non fraudantes sed in omnibus fidem bonam ostendentes, vt doctrinam saluatoris nostri* Dei *ornent in omnibus.* Et B. Petrus: *Serui subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis & modestis sed etiam dyscolis. Omnes enim vos vnum estis in Christo Iesu.*

Exod. 20. Leuit. 19. & Deut. 5.

1. Tim. 6.

Tit. 2.

2. Pet. 2.

CAPVT XVI.

De alijs ſeruandis circa Neophytos.

IN archiuio domus Catechumenorum & Neophytorum habeatur [66] & aſſeruetur ſpecialis liber, in quo deſcribantur ſingulorum qui in ea recepti vel catechizati & inſtructi, ſiue maiores, ſiue minores natu fuerint, baptizati ſunt, nomina, cognomina, patria, & Baptiſmi & Confirmationis dies, quiue eorum in Catechiſmo, Baptiſmo, & Confirmatione fuere ſuſceptores.

Sed & ipſorum omnium numerus ſeu catalogus in eodem libro vel in alio retineatur.

Vbi vero domus Catechumenorum non extat, Parochus id faciet in communi libro baptizatorum, & confirmatorum, ac loci Ordinarius ad futuram Dei memoriam, in actis ſuæ Curiæ hęc ipſa adnotari mandet.

Et quoniam per gratiam Baptiſmi ciues ſanctorum & domeſtici Dei efficiuntur, longeque dignius exiſtit regenerari ſpiritu, quam carne naſci; ideo [67] Apoſtolica authoritate ſtatutum eſt, vt Neophyti ciuitatum & locorum, in quibus ſancto Baptiſmate pro tempore regenerabuntur, vere ciues ſint, & priuilegiis, & libertatibus & immunitatibus, quæ alij ratione natiuitatis, & originis dumtaxat conſequuntur, gaudeant. Proinde ea de re Neophyti ipſi poſt aliquot Baptiſmi dies, certiores fiant, & eorũ Præfecti ſeu Parochi, aut alij qui ipſis præſunt, curent, vt apud populi eius loci magiſtratus inter ciues, ſiue eorum catalogo deſcribantur.

Catechiſta, aut alius Præfectus Neophytis ſæpius ad memoriam reducat; præſertim vero cum eos de domo Catechumenorum dimittit, [68] ſpõſionem illam, quam ante Baptiſmũ fecerunt de abrenuntiando Satanæ, & omnibus operibus eius, & omnibus pompis eius.

Præſcriptis porro diebus elapſis adulti ſiue maiores Neophyti, qui proprias domos habent, quibuſue ad vitæ ſuſtentationem ſuppetunt facultates, ad eas liberè redire permittantur, dum tamẽ cum Infidelibus non cohabitent, ſed potius quoad fieri poterit, procul ab eis domos habeant.

Qui vero domibus & facultatibus carẽt, donec artificio, vel alicui operi ſe addixerint, aut artem aliquam profeſsi fuerint, aut certum vitæ genus elegerint, aut ſe aliter ſuſtentare valeant, in eadem Catechumenorum domo, vel apud ſupradictas perſonas retineantur. Minores [69] autem apud viros vel mulieres boni nominis & timẽtes Deum vel in aliquo Religio-

66. *Concil. Tolet. 12. c. 9 paragr. item vt Epiſc. omnes Iudeis, &c. ibi & vt poſſeſsiones eorum, vel cõditiones in Scriniis Eccleſiæ cõdant. & Conc. Tri. ſeſſ. 24. de reform matrim cap. 2. paragr. Parochus ante quam.*

67. *Paul. PP. iij in ſuis literis in forma breuis de Iudeis & infid. conuẽt. ad fid. incip. Cupientes Iudæos. Datum Rom. apud S. Petrũ ab Anulo piſcatoris die 21. Mar. 1542 Pontif ſui anno 8. paragr. Et quoniam. ad verbum deſumpto ex PP. Conc Baſil. ſeſſ 19. in decr. de Iudeis & Neop. paragr. Et quoniam.*

68. *Greg. Naz. orat in Baptiſma, & Baſil in ſer. 2. de Baptiſ. cap 1.*

69. *Conc. Tolet. 4. c. 59 apud Gratian. 28. q. 1. c. Ind filios, de quo Lac. Epiſc. Pacen. in inſt. Cath. c. 29. de filijs & minor. n. 8*

ſo

so loco, Collegio Monasterioue virorum, si mares; Virgines, Sãctimonialium aut puellarum; si fœminę fuerint, collocentur, vt sub eorum, vel earũ conuersatione, & disciplina, Christianæ Religionis cultum addiscant; & tam in fide, quam in moribus instituti in melius proficere possint. Deligãtur præterea aliqui viri probi & pij, qui ipsis interim Neophytis indigentibus habitationes, artificia, supellectilem, cęteraque alimenta, ac ad vitã necessaria iuxta eorum statum & conditionem, vel de reditibus, prædictę domus, vel de Christi fidelium oblationibus, siue eleemosynis studeant procurare.

70. Innoc. 3. ad Ednen. Epis. lib. 2. regest. in presti tom. 1. & ad Abb. & Conuent. S. Mariæ de prato de Leuceſtre eo l. 2. regest. eo l. ac Ioan. 22 in Extr. Dignum arbitrantes c. 2 de Iudæis in Extrauag. cõmunibus. Et PP. Conc. Basil sess 19 in decreto de Iudæis & Neop. parag. & quoniam. Paulus iij. in dictis litteris in for. breuis in c. Cupientes.

Verum si neque reditus neque oblationes aut eleemosynæ satis sint, locorum Ordinarij tam de fructibus & prouẽtibus Ecclesiarum suarum, quam aliunde eisdem Neophytis ne victus inopiam patiantur, donec per se ipsos sustentari valeant, prouidebunt, prout 70 Innocentius I I I. alijque Patres & summi Romani Pontifices suis literis mandauerunt,

Quod quidem Sanctus Gregorius 71 Magnus rei Ecclesiasticæ largissimus dispensator pro præclarissima sua charitate egregie præstitit, vt appareret ex eius litteris scriptis ad Anthemium subdiaconum, Cyprianum Diaconum Rectorem patrimonij Sicilię, & ad Fantinum defensorem Sicilię, vbi & 72 auream illam sententiam pronunciauit, quod non esset grauiter ferenda diminutio reditus Ecclesiastici, propter conuersionem Iudæorũ ad fidem: Nec hoc, inquiens, inutiliter facimus, si pro seruandis pensionum oneribus eos ad Christi gratiam perducamus; quia etsi ipsi minus fideliter veniunt; hi tamen qui de eis nati fuerint, iam fidelius baptizantur. Aut ipsos ergo aut eorum filios lucramur, & ideo non est graue, quicquid pro Christo dimittimus.

71. S. Greg. l. 3. regest. ep. 31 seu c. 31. ad Anthem. Subdiac & l. 4. eiusd. Regestis, ep. seu cap. 5 ad Cypr. Diac. Rectorem patrimonij Siciliæ. Facit etiam quod scribit idem Greg. l. 7. ep. seu c. 24. ad Phantinum.

Sed & alij Romani 73 Pontifices se præclarum bonorum operum exẽplar præbentes erga pauperes & alios Neophytos, liberaliter & mirifice hactenus effecerunt; atque nostris temporibus, tum ex Cameræ Apostolicæ reditibus, locis montium, & pensionibus Ecclesiasticis eorum inopiam subleuando, tum etiam officijs, militijs, & honoribus illos ornando, præstare consueuerunt.

72. Idem Greg d c. 50 ep. ad Cypr. d.

Curent etiam ijdem viri pij, ne illi otio aut ignauia torpescant, sed alicui operi vel licitæ arti, siue negotiationi se applicent; dũ tamen omnino inter Iudæos aut alios infideles proxenetarũ, aut quamlibet artem exercere non præsumant.

Hos autem vel domus Catechumenorum & Neophytorum Præfectos, aliosue probatos sacerdotes, & ipsi Neophyti, vt in sui necessitatibus & casibus consulant, monendi sunt; iuxta id quod scriptum est: *Consilium semper à sapiente perquire.*

73. S. Greg. Leo X. Paul 4. Pius 5. Greg. 13. atque alij vt postea Clemens 8. Tobiæ 4.

74. S. Cyril. Hieros. in Catech. mystagog. 5. 1. Thess. 5.

Et demum in fine Catechista benedicat eis, & cum Apostolus dicat:[74] *Ipse autem* Deus *pacis sanctificet vos per omnia, vt integer spiritus vester & anima, & corpus sine querela, in aduentu Domini nostri Iesu Christi seruetur.*

CAPVT XVII.

De alijs obseruationibus circa Neophytorum profectum.

NEc propterea cum ad propria domicilia dimittuntur saltem per annum, in omnimoda libertate relinquendi sunt: sed vt Christianè viuant diligens cura habeatur; & ideo à religiosis personis sæpe visitentur, & in fide confirmentur; ac de eorum vita domestici, & vicini eorũ percontandi sunt, An ad Ecclesias accedant: An diebus Dominicis & festiuis Missas audiant, & saltem singulis mensibus, si non frequentius; & præcipuis anni festiuitatibus confessionem peccatorum proprio Sacerdoti vel alteri ab Episcopo approbato eis assignato faciant, & sacram Dominici Corporis communionem percipiant.

Aliquando etiam ad domum Catechumenorum accedant, vt ibi Præfecto domus, aut ipsorum superiori se præsentent, vt vel actionum suarũ rationem reddant, vel ab eo documenta salutis accipiant.

Puellæ nubiles vt honestè nũbant eleemosynarum subsidio iuuentur, & quantum fieri potest, non nisi originarijs & antiquis Christianis matrimonio iungantur. Si quæ monasterium ingredi voluerint, aut aliter cælibem vitam ducere, eis non negetur, sed in sancto proposito confirmentur, atque si in ipso perseuerauerint, in aliquo religioso loco, aut monasterio collocentur.

Decet autem vt vbi copia Neophytorum est, Monasterium proprium puellarum Neophytarum, vt in vrbe, erigatur; quarum curæ pene moniales originarias & antiquas Christianas sit: & ex ipsis puellis, cum ad ætatem nubilem venerint, quæ cælibes esse noluerint, nubant; aliæ vero ibidem maneant cum alijs puellis separatim viuentibus.

Similiter & ex Neophytis viris, qui voluerit vel ducere vxorem, vel aliquam ingredi Religionem, non desit ei piorum hominum consilium & auxilium, vt quod saluti tum animæ, tum corporis magis conducit, id faciat, & exequi valeat. Et omnino qui præsunt curent, vt is, si commode fieri potest, originariam, & antiquam potius Christianam mulierem, quã Neophytam accipiat in vxorem.

Quod

Digitized by Google

Quod quidem & in alijs omnibus Neophytis vtriuſque ſexus generaliter quoad fieri poterit curandum: Nam cum [75] experientia teſte compertum fuerit, mutuam Neophytorum inter ſe conuerſationem ipſos in fide Chriſtiana fragiliores reddere, ac ſaluti eorum plurimum officere, auctoritate Apoſtolica decretum eſt, vt locorum ordinarij quantum pro incremento fidei viderint expedire, curent & ſtudeant Neophytos ipſos cum originarijs Chriſtianis matrimonio copulare.

75 *Paul. in d. Iuteris de Iudeis & aliis infid. a fid. veniens. paragr. Et quoniã experientia teſte Ex PP. Conc Baſil ſeſſ. 19 in decret. de Iudeis & Neop. para. Et quoniam experientia teſte.*

Commendentur præterea Parochis in quorum Parochia degunt, vt eorum curam præcipuam habeant; & ab his poſtea viſitatores Neophytorum ad hoc deſignati ſæpe cognoſcant mores eorum, An piè & Chriſtianè viuant; An in Paſcha in parochiali Eccleſia ſacram Euchariſtiam ſumpſerint; An Miſſas & diuina officia, ac prædicationes, & lectiones verbi Dei frequentent; & ad doctrinam Chriſtianam audiendam veniant; An vocati ad comitandum Sacerdotem deferentem ſanctiſsimum Euchariſtiæ Sacramentum ad infirmos præſto ſint, & ad alia pietatis opera diligentes: Num in domos eorum Iudæi conueniant aut familiariter commorentur, aut ad eos ventitent: Num inimicitias & diſſenſiones habeant cum alijs Neophytis aut antiquis Chriſtianis, quas pro ſua prudentia componere ſtudeant, aliaque inquirant, & prout opus fuerit prouideant. Quod & ipſi Parochi pro officij ſui munere faciant, vbi domus vel Confraternitas Catechumenorum, & Neophytorum, illiuſque Præfectus & viſitatores non habentur.

Orationi vacent, Officium Beatiſsimæ ſemper Virginis Dei genitricis Mariæ, qui Latinè legere ſciunt, & defunctorum, ſeptem Pſalmos pœnitentiales, Litanias, & alias pias orationes & preces cum eis oportunum fuerit, recitent.

Coronam ac Roſarium eiuſdem glorioſæ & Beatæ Mariæ ſemper Virginis tam hi qui legere ſciunt, quam qui neſciunt, diſcant, & ſimiliter recitent.

Cum cubitum eunt, & cum è lecto ſurgunt, ſemper ſigno crucis ſe ſignent, ac Pater noſter, Aue Maria, & Credo in Deum ſaltem dicant. Antequam cibum ſumant, menſam benedicant, & ſumpto cibo gratias agant.

Cum prodeunt domo, ſignent ſe ſigno crucis, & cum iter aliquod aggrediuntur eodem ſigno crucis, & oratione ſe muniant.

Cum aliquam Eccleſiam præſertim celebriorem prætereunt, intrent in eam, aqua benedicta ſe aſpergant, & ſanctiſsimum Euchariſtiæ Sacramentum, quod in ea aſſeruatur, reuerenter adorent.

Orantes in Eccleſia Dei vtrumque genu flectant, nec in ea exiſtentes collocutionibus alijſque negotijs vacent, ſed reuerenter & deuote ſe habeant, & tota cordis humilitate Dominum deprecentur.

Sæpe

Sepe autem plebem suam Parochus moneat, vt huiusmodi conuersos ad fidem amplectantur, & foueant, bene viuendi eis exemplum præbeant, ab Infidelium, & malorum Christianorum iniurijs, qui illis impie fidem aut pristinam infidelitatem exprobrant, defendant; quinimo eos de fide suscepta semper laudant, & vt Deo gratias semper agant hortentur. Secum eos ducant ad Ecclesias, ad conciones, & ad alia pia loca; Christianos mores, ritus, canonum præcepta, & consuetudines doceant, sanctis monitis, & cõsilio semper adiuuent, in necessitatibus eis subueniãt, ægrotos visitent, discordes concilient, amicitiam cum eis colant, aliquos eorum incultos mores ac defectus sustineant, & tandem quemadmodum cæteros Christianos, ita eos, vt fratres habeant dilectos conciues, & coheredes Regni cælorum.

76 Cõc. Tol. 4. c 61 apud Gratian. 6. sape malorũ 28 q. 1.

77. Adidẽ supra de recipien. & instruen Catech. parag. 1 vbi alia ad hoc vtas citatur. et parag. Quocirca moneat eos: etiam Basil. serm. 1 de Bapt. p. 2 ad fin vbi loquitur & de Baptizando & de iam regenerato vt mutet locum & vitæ pristinæ consuetudinem. & Chrysost ad pop Antioch hom. 22 coll. 4. vbi de pristinis vitijs, moribus, & vita mutandis planius, &c.

CAPVT XVIII.

De fugienda omnino Neophytis communicatione cum Infidelibus.

CVm sæpe 76 malorum consortia etiam bonos corrumpant, & multo magis eos qui ad vitia proni sunt, & Christi fidelibus, præsertim vero Neophytis valde 77 pernicioſa sit infidelium consuetudo, illam ij maxime vitare, ac nullum cum Iudæis aut alijs Infidelibus aut impijs hominibus amicitiam, societatem, aut communionem habere debent: vt à Domino in diuinis scripturis sæpissimè admonemur, dicit enim per Moysen: Num. 16. *Recedite à tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere quæ ad eos pertinent, ne inuoluamini peccatis eorum*, & per Isaiam 48: *Egredimini de Babylone, fugite à Chaldæis.* Et infra c 52. *Recedite, Recedite, exite inde, pollutũ nolite tangere, exite de medio eius.* Et per Ieremiã ca. 51. *Fugite de medio Babylonis, & saluet vnusquisque animam suam.* Et per Apostolum Paulum, 2. Cor. 6. *Nolite iugũ ducere cum Infidelibus, Quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate? aut quæ societas lucí ad tenebras? quæ autem conuentio Christi ad Belial? aut quæ pars fideli cum infideli?* Qui autem consensus templo Dei cũ idolis? *Vos enim estis templũ Dei viui, sicut dicit Deus, Quoniã inhabitabo in illis, & inãbulabo inter eos, & ero illorũ Deus, & ipsi erunt mihi populus*, & quæ sequuntur. Et demum in Apocalypsi cap. 16. *Exite de illa* (scilicet Babylone) *populus meus, vt ne participes sitis delictorum eius; & de plagis eius non accipiatis.*

Et hæc quidem de impiorum & infidelium consortio atque consuetudine fugienda non immerito, sed ex necessaria, & manifesta causa periculi seductionis & subuersionis fidei, & participationis malorum & pœnarum tradenda

Digitized by Google

tradenda sunt. Scriptum est enim: Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea.

Quare Neophyti cum Iudæis & alijs infidelibus, nec societates, nec negotiationes quantum fieri potest habeant: caueantque iuxta Apostolum, *ne eorum infructuosis operibus tenebrarum vnquam communicent, magis autem redarguant, atque se ab illicitis negotiis & mercaturis tam cum illis, quam cum quibuslibet alijs omnino, ac perpetuo abstineant.* Ephes. 5.

Catechista, & [78] qui ipsorum curam habent & Diocesani operam dent, ne cum Iudæis seu infidelibus saltem per longum tempus conuersentur, ne sicut quandoque contingit ab infirmitate curatis, modica occasio ad pristinam perditionem recidiuos efficiat. Et primo præsertim anno post Baptismum eos non nisi præsente Catechista, aut Confessario Sacerdote, vel alio antiquo & probato Christiano ex rationabili vel necessaria causa & raro, & quam breuissimo sermone alloquantur. Illos tamen odio non habeant, nec, vt bonos se Christianos ostentent, aut aliorum Christianorum benéuolentiam captent, ac sibi concilient, eos maledictis incessant, aut contumelijs vel vlla iniuria afficiant, memores præceptorum legis naturæ: *Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias. Et omnia quæcunque vultis, vt faciant vobis homines, & vos facite illis. Hæc est enim lex & Prophetæ*, vt ait Dominus. Quinimo sibi persuadeant ea Christianis viris maxime displicere, ac meminerint se quoque in illis tenebris infidelitatis aliquando fuisse; propterea que eos magna commiseratione dignos putent, & pro eorum, præsertim vero parentum, liberorum, aliorumque consanguineorum, affinium & propinquorum, qui in infidelitate remanserunt conuersione, supplices, assiduas, feruentesque ad Deum preces toto corde effundant; vt & ipsi participes sint beneficij redemptionis humanæ, quam Christus Saluator noster pro sua immensa in nos dilectione operari dignatus est. Sed & erga eos benignitate & Christiana charitate vtentes, beneficiis, cum occasio vel oportunitas dabitur, illos prosequantur.

78. PP. Conc. Basil. sess. 19. in decr. de Iudæis parag. Curent insuper vers. Et tam ipsi. Et existimet Papa ni in supradictis literis de Iudæis & alijs venientibus ad fidem simuls paragr. Curent insuper vers. & tam ipsi. Tob 4. Matth. 7.

Cæterum qui ex Iudæis Christiani facti sunt, cum Iudæis nec verbum quidem Hebraice loquantur, sed cum loquendum eis, vt dictum est, aliquando erit, loquantur communi lingua, vt ab omnibus possint intelligi, nisi sint viri docti, qui de veritate Christianæ fidei tractantes, vel cum Iudæis differentes ex sacris veteris instrumenti scripturis, vel aliis eorum libris, ad eiusdem fidei confirmationem authoritates & loca hebraicè proferant, aut recenseant.

79. Conc. Tolet. 4. cit. c. 59. apud Gratian. 28 q. 1. c. Iuniores filios.

Generaliter autem cauendum est, ne [79] Iudæorum aliorumue infidelium filij iam baptizati, [80] siue impuberes siue puberes sint, eorum parentibus, si habuerint

80. Id idē sup. d. proxed. para Quod

Digitized by Google

tibus,consanguineis, vel affinibus infidelibus post Baptismum vllo modo restituantur,ne illorum inuoluantur erroribus aut consuetudine corrumpantur,aut falsis persuasionibus à Christi fide deficiant, & ad Iudaicá perfidiam,vel pristinam infidelitatem reuertantur. Et si ad eos redierint, omnino ab eorum consortio seperentur,& educandi instituendiue iuxta sexũ tradantur .vt supra.

81. *Sup. eo. 2. proximo paragr. Neque pro infantes. & paragr. Lactentiũ vero.*

Sed & si infantes [81] fuerint, idem obseruetur : quinimo etsi lactentes sint,quos etiam inuitis parentibus aliquo casu baptizatos esse compertum fuerit,nec etiam lactandi aut ad tempus nutriendi,& educandi matribus seu parentibus restituantur.

82 *Additio decreti sub Sixto V.*

Neque [82] quorundam [83] Iuris Canonici interpretum opinio probanda est qui falsis rationibus persuasi infantes siue impuberes filios Iudæorũ, vel aliorum infidelium baptizatos,etiam post Baptismum reddendos seu tradendos esse parentibus vel cõsanguineis vsque ad certam ætatẽ,pro varia ipsorum opinione censuerunt.Nam & in sancta Romana & vniuersali inquisitione [84] aduersus hæreticam & Apostaticam prauitatem,ad conseruãdam fidei puritatem in pueris baptizatis,ac ad illos in ea recte instituẽdos, bonisque & Christianis moribus imbuendos,& ne in ipsa educatione, infidelium parentum,vel suorum quibuscum viuerent superstitione vel perfidia corrumpantur,aut eam cum lacte imbibant,illorũ opiniones tanquã falsæ,erroneæ,& periculosæ vna cum earum auctoribus reiectæ,& improbatæ sunt:ac generaliter Apostolica auctoritate declaratum,& decretũ est, vt pueri,& infantes Iudæorum,vel aliorum infidelium quauis causa vel occasione baptizati non restituantur Iudæis, vel infidelibus etiam eorum parentibus,vel consanguineis,vel aliis quibuscunque propinquis, quantumuis sanguine,& quouis gradu coniunctissimis, etiam ad tempus,donec adolescant , aut infantiam transigant , vel etiam donec ablactentur ; non obstantibus prædictis opinionibus quorumuis Glossatorum Canonistarum,aut aliorum Doctorum,cuiusuis sint auctoritatis, aut æstimationis.

83. *Calderin, Felin. & quidam alij.*

84. *Sub Sixto 5. die 22. Octobr. fer. 6. 1587.*

85. *Canon. Apost. 69. alias 70. iuxta Theod. Balsamonẽ, & Conc. Laodic cap. 37. iuxta 2. edi.*

86. *Can. Apost. 69 ac idem Conc. Laod. c. 38. iuxta 2. edit. & 6. Syn. can. 11. & habetur apud Grat. c. Nullus eorum, 28. q. 1*

Ac iuxta Sacros Canones neque à Iudæis [85] vel hęreticis xenia, munuscula,seu donaria festiua & quę olim feriatica vocabantur, neque etiã Iudæorum [86] azyma accipiant aut comedant, aut alias communicent impietatibus eorum.Nam & graue peccatum est,& in committentes graues etiã pęnæ statutæ sunt.

87. *Citatis can. Apost. 69. & Laod. conc. ca. 37. & S. Ignat. Epistola ad Philipp.*

Neque [87] Pascha aut alios dies festos Iudęorũ,qui iam velut vmbrę & figuræ transierunt,cum eis agant aut obseruent, neque ad eorum, imo potius Satanæ Synagogas, scenopegia, circuncisiones, aliasve ipsorum solennitates etiam curiositatis studio accedant ; neque quicquam cum eis tractent.

Cum

Cum ipſis non [88] comedant, neque bibant, [89] neque quidquid comedi aut potari poteſt, à Iudæis accipiant.

Neque ad eorũ conuiuia accedant, neq; eos ad ſua excipiant, aut inuitẽt. Quod omnibus Chriſtianis ſacri [90] Canones interdixerunt. quia cũ apud Chriſtianos cibis cõmunibus non vtantur, indignũ eſt atq; ſacrilegiũ eorũ cibos à Chriſtianis ſumi; cũ ea quæ Apoſtolo permittẽte 1. Tim. 4. *nos ſumimus, ab illis iudicentur immũda*; ac ſic inferiores incipiãt eſſe Chriſtiani, quam Iudæi ſi nos, quę ab illis apponũtur vtamur: illi vero à nobis oblata cõtẽnãt.

Cum eis non [91] cohabitent, nec vllam familiaritatem habeant, ad eorum domos vel hoſpitia non adeant aut diuertant, nec cum eis pernoctent.

Nec viciſsim illos ſinãt familiariter ad ſe venire, aut ſuas domos intrare.

Neque etiã cũ ipſis in [92] balneis lauent, ludant, ſaltent, aut tripudiẽt.

Sed nec etiã [93] in morbis aut infirmitatibus ſuis Iudęos medicos accerſant, neque ab eis medicinas accipiant.

Quocirca in Vrbe iuſſu [94] pij Papę V. Iudæis ſub pecuniariis & corporalibus, nempe publicæ fuſtigationis, & carceris pęnis, etiá iterato inhibitũ fuit, ne audeãt aut pręſumãt Neophytos & Catechumenos vtriuſq; ſexus, etiamſi pater, mater, frater, aut ſoror, aut etiã filius, vel cõſanguineus, etiãſi infantes cuiuſuis ętatis, in eorũ domibus & habitationibus recïpere & acceptare, neque ibidem cum eis comedere, & dormire, aut ſocietatẽ, vel negotium aliquod ſeu conuerſationem cum eis, aut mercaturam aliquam facere, habere aut tenere, neque cum eis ambulare aut laborare. (Quod & deinceps etiam amplius & grauioribus pęnis mandatum eſt [95].)

Et vice verſa etiam iuſſu Domini Papæ Cardinalis [96] Protector & Iudex ordinarius Catechumenorum & Neophytorum publico edicto vetuit, & prohibuit vniuerſis Neophytis & Catechumenis vtriuſque ſexus, ne quiſquam eorum cuiuſcunque ſtatus & conditionis, audeat aut præſumat poſt illius publicationem ſub quouis prætextu, cauſa, vel colore comedere, bibere aut dormire in domibus vel apothecis Hebræorum aut aliorum Infidelium, vel alio in loco intra eorum ſepta; vel illa noctu ingredi, aut in eis pernoctare: ab eis munera aut dona cuiuſcunque generis, ne cibos quidem vel potum, & præſertim azymos panes; & ſimilia, quæ pro eorum ſuperſtitione ſtatis temporibus parari ſolent, accipere. Neque ad eorum conuiuia &

88. *Conc. Elber. c. 50. tom 1. Conc. Con. Meten. c. 4 tom. 4. Conc. Licet aliter ſit cũ Gentilibus ſicut dicit S. amb. in Luca cap. 5 ſuper verb.* nõ veni vocare iuſtos, &c. *Et Chryſoſt. in Epiſt. ad Hebræos cm. 21 hom. 25. & habetur apud Grat. 28 q. 1 cap. Ad menſam, vel niſi cauſa conuerſionis, vt dicitur 23. q. 4. c. Infideles ex Auguſt. vbi dicitur.* Infideles non poſſumus Chriſto lucrari ſi eorũ colloquium vitamus & conuiuium, vnde Dominus cum Publicanis & peccatoribus manducauit & bibit, &c.

89 *Conc. Metẽ ci. c. 4. Conc Venet. Aurelian. 3. fuiſſe probatum, & habetur apud Grat. 28. q. 1. Omnes deinceps Item q. 12. to 2 Con Item cit Conc Meten c. 4. Item Conc Matiſcon. 1. c 15 eod to. 2. Conc. Item Conc. 13. eod tom. 2. Conc ibi: Item, Chriſtianus conuiuia interdicimus Iudæorum, in quibus ſi forte ſanctum, &c. ſub excommunicationi pro huiuſmodi cõtumacia ſubiacebunt.* 91. *VI Synodus Can. 2. apud Gratian. c. Nullus 28. q. 1.* 92. *Ibid. can. 11. & apud Grat. 28. q. 2 cit. c Nullus.* 93 *Ibid. can. 11. & apud Grat. 28. q. 1 d. c. Nullus.* 94. *In præcepto, ſeu inhibitione vicarij vrbis, poſtea edito, die 17. Iul. 1592. edicto Reuerendiſſimi Dom. Card. Ruſticucii, vicarij vrbis, poſtea edito die 17. Iul. 1592.* 95. *Vt in Anton. 1. S. Bart. in Inſul. Presb. Card. S. Sener. vocatus in eius edict. 18. Iul. 1592.*

festa accedere : Neque circumcisioni puerorum eorundem Hebræorum interesse : Neque domos vel hospitia in quibus Iudæi commorantur inhabitare; opera medicorum & ipsorum medelis vti: neque vllam denique cum eis familiaritatem, consuetudinem & conuersationem habere. Quod vt facilius fieri posset, vetuit etiam & prohibuit, ne quisquam prędictorũ Neophytorum & Catechumenorum per se vel alium cum illis in mercatura aut alia negotiatione communicet, vel societatem ineat ; imo si quam forte cęperit, debeat eam intra octo dies à die publicationis huiusmodi absoluisse, & rescidisse. Præterea ne audeant operari, aut operas suas locare in domibus aut apothecis Iudæorum, aut aliorum Infidelium, aut in domibus aliorum in quibus ipsi Iudæi operantur. Prohibuit quoque omnibus & singulis Neophytis, ne quisquam eorum audeat vel præsumat in domos aut apothecas tuas recipere & familiariter tractare, cum quoquam Iudæo, etiamsi pater, mater, frater aut alio cõsanguinitatis vel affinitatis gradu sibi coniunctus esset? in alio quocunque loco, domo, caupona, vel diuersorio cum eis comedere, bibere aut dormire, sub quouis prætextu vel colore ; neque etiam ad sua conuiuia, nuptias, aut festa illos inuitare, aut eorum opera & seruitio in domibus suis vti sub pęna viginti quinque Scutorum auri in auro, applicanda domui Catechumenorum.

97. Concil. Tol 4. c. 61. apud Grat. 28. q. 1. cap. Sæpe malorũ 1. Cor. 5. Galat. 5.

98. Apud Gratianum præsertim 28 q 1 per totum. & de Iudæis etiã per tot. & conuers. alibi, & supra de Iud prosunt sit Quomodo cũ Iudæorũ & aliorum infidelium ex cessu procedendum sit

99. Conc. Laodic. c. 39 tom. 1. Conc.

100. Amb in Luc & Chrysost. in ep. ad Hebr. c. 11. hom. 2, & extat in decr c. Ad mẽs. 11 q 3.

Vt nulla denique [97] Iudæis præsertim ad Christianam fidem conuersis, sit vltra communio cum his, qui in Iudaica superstitione permanent, ne forte eorum participatione subuertantur : cum sicut dicit Apostolus : *Modicum fermentum totam massam corrumpat.*

Ac doceat vt omnia alia quæ in decretis & sacris [98] cõstitutionibus de Iudæis, deque eorum vsu & consuetudine prohibita sunt, diligenter vitare debeant.

101 Conc. Elib. c. 1. de his qui post Bapt sacrificant c 2 de Sacerdotibus gentium qui post Baptism. immolauerunt, & c. 3. de eisdẽ qui ministrantiũ Idolis obtulerãt tom. 1. Conc.

Idem quoque valde curandum est, & de iis qui ex aliis Infidelibus & Mahometanis, vel Ethnicis, & gentilibus ad fidem nuper venerunt, ne rursus illorum erroribus inuoluantur, ne cum ipsis infidelibus Mahumetanis [99] Gentilibus, & paganis festa celebrent & impietatis illorum societatem [100] habeant.

Illi ne Pseudoprophetæ Mahometi vllam prorsus fidem aut veneration nem habeant: Mesquitas autem eorum & impietatem perpetuo horreant, & detestentur.

Hi vero ne Diabolo, aut eius simulacris [101] Idolis, & Sacerdotibus caput aperiant aut inclinent, neque vllum omnino cultum exhibeant, neque eorum nomen inuocent; neque serio vel ioco flores aut frondes spargant [102] aut illa sertis coronent; neque eis soli aut cum cęteris gentilibus clam vel

102. L. Nemo C. de paganis vbi Valentinianus & Martianus Augusti plura ex his prohibuerunt.

palam

palam thus, odoramenta, munera, aut cibos offerant, aut immolent, vel sacrificent, aut pateris vina libent, neque coram eis, vel in eorum templis ludant, choreas ducant, saltent, aut canant, aut profanas epulas sumant, etiamsi aliter quam propter credulitatem id se facere asseuerarent.

Cum vero contingit quosdam qui ad sacrum Baptisma spõtè & voluntariè accesserunt, veterem hominem non omnino exuere, vt nouo perfectius induantur, sed prioris quoque ritus reliquias retinentes, Christianæ Religionis decorem tali commistione confundere: Prælati Ecclesiarum iuxta Innocentij Papæ III. statutum in Concilio [103] generali veteris ritus huiusmodi obseruantiam omnimodo tollant, vt quos Christianę Religioni liberę voluntatis arbitrium obtulit, salutiferæ coactionis necessitas in eius obseruatione conseruet: cum minus malum existat: *viam Domini non agnoscere, quam post agnitam retroire.*

103. C. 70. to. 1. Conc. p. 754. quod habetur tit. de Apostatis c. Quidã 4. vbi Pet. de Ancar. n. 1. Card. Flor. n. 1. Abb. in prine Ioan. de Ana. & n. 1. & Mariam Socin. sen. in prine. quod qui efficitur Christianus debet & compelli- tur dimittere ritus Iudæorum & sic aliorum infidelium, alioquin est Apostata vt dicũt ib. Card. Florẽ & Ioã. de Anan.

CAPVT XIX.

Quomodo puniendi Neophyti, si ad vomitum redeant.

SOlicitè inuigilandum erit non modo Catechistis & Præfectis Neophytorum, verum etiam Parochis & Præsulibus Ecclesiarum & quibusuis ordinariis locorum, ne Neophyti siue recens siue pridem baptizati, Diaboli aut impiorum hominum suasu, insidiis, tẽtationeue aliqua, aut animi imbecillitate superati, à fidei constantia & veritate deficiant, aut auertantur, & ad priores vitæ ritus superstitionesve redeant aut declinent. Quare & eis maximè curandum est vt his Neophytis in errores huiusmodi relabẽdi omnis occasio tollatur, & præcidatur; eosque eorumve mores, vitam, consuetudines, amicitias & societates explorent, & obseruent atque ab alijs faciant explorari & obseruari.

Expedit autem vt & ipsi edoceantur, quod iuxta sacras [104] constitutiones contra Christianos qui ad ritum transierint, vel redierint Iudæorum, etiamsi ipsi redeuntes dum erant infantes, aut mortis metu (non tamen absolutè aut præcisè coacti) baptizati fuerint, erit tanquam contra hæreticos, si fuerint de hoc confessi, aut per Christianos, seu Iudæos conuicti,

104. Bonif. VIII. in cap. cõtra Christ. de hæreticis in 6 (vbi hæc ad verbum) ita & Greg. X. in lit. ad Inquis. hær. ord. Prædic. & Min. incip. Turbato corde audiuimus, sub datum Lugduni Kal. Martij Pont. anduimus & Neoph. Cupiẽtes Infœlicibus in- Anno 1581.

sui anno 2 Clemens iiij in lit. ad inquis. hæret. ord. Prædic. & Nim. etiam incip. Turbato corde sub datum Viterbu 7. Kal. Aug. Pontif. sui anno 1. Patres Conc. Basil. sess. 19. in decreto de Iudæis parագr. Contemplores enim 2. seq Paulus iii. in cit litter. de Iudæis & infid ven. ad fidem, incip. dæos parագr Contemplores enim 3. seqq. Greg. xiii. in Bulla seu constit. 27. de blasphemiis & dæorum per inquisit. puniendis incip. Antiq. Iudæorum improbitas sub datã Romæ apud S. Pet. Kal Iunii Pontificatus anno 10.

procedẽdũ. Et ſicut cõtra fautores, receptatores, & defenſores hæreticorũ; ſic contra fautores, receptatores, & defenſores eorum ſimiliter procedetur.

Quodque Iudæi qui Chriſtianos ad eorũ execrabilem ritũ ſeu perfidiam inducere comperti fuerint, iuxta [105] eaſdem conſtitutiones ſunt pœna debita puniendi.

Sed & Neophyti, qui ex Agarena, ſeu Saracenica ac Turcica gente, & Mahometana ſecta venerunt, pariter edocendi ſunt, idem ſtatutum [106] eſſe de ijs qui ad Chriſtianam fidem conuerſi, ad priſtinam redeunt impietatem, vel de Chriſtianis, qui fidei veritatem abnegantes, ſe damnabiliter ad Mahometicam ſectam transferunt, & contra ipſos tanquam contra hæreticos; & contra fautores, receptatores, & defenſores hæreticorum procedatur. Et Saraceni ſeu infideles prædicti, qui Chriſtianos vtriuſque ſexus ad huiuſmodi eorum perfidiam inducunt, pœna legitima puniantur.

Porro ſi Neophyti in prædictis deliquiſſe, aut ſe ſuſpectos reddere deprehendantur, ipſis locorum [107] Ordinariis vel inquiſitoribus aduerſus hæreticam, & apoſtaticam prauitatem per Ciuitates, Diœceſes & Prouincias inſtitutis deferantur, qui pro ſua prudentia & pietate rationem habẽtes, quod recens Chriſtiani effecti, & nouellæ ſint plantæ, eos ad rectam fidem, melioremque frugem reuocare ſtudeant, & iuxta exceſſum factorum & perſonarum qualitatẽ, vel in eos procedant, & animaduertant, vel illos leuius, aut acrius, vt res poſtulat, ipſorumque ſaluti magis expedire cognouerint, caſtigent, corripiant, & emendent.

Atque ea ratione his non modo ſemel in priſtinæ infidelitatis errores lapſis, ſicut & cæteris parcitur, verum etiam ſæpius lapſis ſeu recidiuantibus in eoſdem, vel alios errores; ſi tamen verè ipſos pœniteat, & ad veritatis lumen redeuntes ſincerę pœnitentiæ manifeſta ſigna dederint, atque in gremium Sanctæ Matris Eccleſiæ recipi humiliter poſtulauerint, ex auctoritate & indulgẽtia Sanctæ Sedis Apoſtolicæ, ab Epiſcopis, vel Inquiſitoribus pœna relapſis debita clementer remitti, & vel in perpetuam, vel in temporalem cuſtodiam, aut in aliam leuiorem pœnam, vel in pœnitentias ſalutares factorum & perſonarum qualitate penſata, mutari conſueuit, aut aliàs cautè prouidetur.

Quod maxime obſeruandũ eſt in iis qui ingenio rudes, & mente imbecilles ſunt, aut ex gẽtibus natura variis, & incõſtantibus progeniti ſunt, quales putãtur Mauri, Arabes, Indi, atq; alij ſimiles, cũ quibus eadẽ [108] Sã-

105. Cit. ea. Contra Chriſtianos. Sed expreſſius Greg. X. in præcit. lit. Turbato corde parag Iudæos autem. Clem iiii. in ſimilibus litteris, Turbato corde parag. Iudæos autem.

106. Greg. XI. in ſimil. lit. incip Admodũ dolenter audiuimus, datis apud villam nouam Auenion Diœceſ. 3. Non Aug. Pont. ann 2.

107. Patres Conc. Baſil. in præſit. decr. parag. Contemptores & parag. De his omnibus & parag. Neophyti vero. Pars 3. in prædictis litteris ſimiliter. parag. Cõtemptores & parag. Et inſuper de iis omnibus. & parag. Neophyti vero.

108. Scilicet in litteris Apoſtol. in forma Breuis facultatẽ abſoluendi huiuſmodi Apoſtatas præſertim in Hiſp. Clementis 7. datis die 16. Iun. 1525. Pont. ſui An. 2. & aliis eiuſdem Clem. 7. datis die 2. dec. 1530. Pont. ſui an. 8 & aliis S. Mem. Pauli iiii. datis die 28. Iunii 1556. Pont ſui an. 2. Et aliis Pii iiii. datis die 6. Nouẽ 1561. Pont. ſui an 2 Et aliis eiuſdem Pii iiii. datis 25. Aug. 1565. Pont. ſui an. 6 Et aliis B. Mem. Pii V. datis die 6. Sept 1567. Pont. ſui an. 2. Et aliis Greg. XIII. datis die 6. Aug. 1574. Pont. ſui an. 3. (Additio) & aliis Clementis VIII. datis die 31. Maii, 1594. Pontifit. ſui anno 2.

da Sedes ſuper eorum receptione ad pęnitentiam & pęnę condonatione, ſępe diſpenſari mandauit.

Et ſi quando Neophyti ex Iudæis, qui 109 poſtea blaſphemantes in Chriſtum, Iudaicos ritus perpetrarę, & abominandas circunciſiones exercere dicuntur, diligenti inquiſitione prędecedente per Epiſcopos & inquiſitores locorum Eccleſiaſtica auctoritate correcti ad cultum Chriſtianę Religionis reuocentur, vt quos propria voluntas non emendat, animaduerſio Sacerdotalis coerceat. Et ſi [110] moniti ſe corrigere neglexerint, & ad vomitum Iudaizantes, rediiſſe comperiantur contra [111] eos tanquam contra hæreticos procedatur, & ſi in apoſtaſia & perfidia pertinaces fuerint, poſt [112] conſuetas monitiones, & inducias, iuxta [113] Canonicas ſanctiones ſæculari poteſtati relinquendi erunt debita animaduerſione puniendi.

Filiorum tamen [114] eorundem Iudæorum baptizatorum, qui in Chriſtũ poſtea prævaricantes qualibet pęna damnati extiterint, ſi fideles fuerint, ea ratio haberi debet, circa ipſorum habilitatem vel ſucceſsionem, quam Canonicę & Apoſtolicæ Conſtitutiones mandant.

109. *Conc. Tolet. 4 cap. 58. 10. Conc. apud Grat. de conſecr. diſt. 4. cap. Plerumque quę ex Iudæis & apud Durandum l. 6. ration. diui. offic. c. 83. ſub num. 23.*

110. *Patres Conc. Baſil. in præcept. decr. de Iudæis para. Neophyti vero, & Paulus iij in præallegat. lit. de venientibus ad fidem paragr. Neophyti vero.*

111. *Præcitatis cap. contra Chriſtianos de hæret. l. 6. & concordant lit. diuerſorũ Pont. ſupra memoratis, & dec. Patr. Conc. Baſ. & lit Paul iij. proxime relatis.*

112. *Cap. Conuenientibus verſ. vero ibi poſt C. Ad abolẽd. Conc. Tolet. Vergentis de approbatio. Legionis Regum Anno 1449. Pont. ſui anno 3. Incip. Humani generis inimicus.*

CAPVT XX.

Neophyti ſicut alij Chriſtiani veteris fidei habeantur, & ne priuentur publicis honoribus & dignitatibus.

PArochi vero illos ſępe viſitent, doceant, moneant, arguant, & paterne corripiant: cõmendent etiam ipſos aliis Chriſtianis, vt benigne, humaniter, & cum omni charitate cum eis agant & verſentur, habeantque eos vt fratres in Chriſto, non autem euitent, vilipendant, aut contemnant, vel ab eis abhorreant, quod ex infidelibus natiſunt, imo maiori amore eos diligant, quod relicta infidelitate Chriſtianam Religionem amplexi ſunt: nec [115] propter nouam fidei ſuſceptionem inter huiuſmodi

Item Petr. Aperiſarius 1. q. 7. & facinnt ſæpe cit. decretũ Patrum Conc. Baſil paragr. Neophyti Canonicam monitionem lit lit Pauli iij. paragr. Neophyti vero ibi poſt monitionẽ canonicã. 113. dam & c. excommunicamus. de hæret. & cit c. Contra Chriſtianos cum concordantibus. 114. 4. c. 60. Tom. 2. Conc. & apud Gratian. 1. q 4. c Iudei Baptizati. Et de hæreticorum filiis, cap. Hæret c. Quicunque. c filij, & c ſtatutum 2. eod. tit. l. 6. 115. Exlit. Apoſt. ſub Bulla Nic. V. ris & confirmationis ordinationum & decretorum, Alphonſi, Henrici, & Ioannis Caſtellæ & Regum Anno 1449. Pont. ſui anno 3. Incip. Humani generis inimicus.

nouiter conuersos ad fidem, & alios Christianos antiquos discrimen faciãt, nec verbo aut facto contumeliis afficiant, nec affici permittant, sed pro viribus contradicant, & pro eis se opponant, ac prohibeant & eos omni charitate prosequantur, & demonstrent sine personarum exceptione omnes Christianos Catholicos vnum esse corpus cum Christo, *in quo*, sicut dicit Apostolus; *neque circuncisio aliquid valet, neque præputium, sed fides quæ per charitatem operatur.* Et iterum, *Sicut enim corpus vnum est & membra habet multa, omnia autem membra corporis cum sint multa, vnum tamen corpus sunt, ita & Christus. Etenim in vno spiritu omnes nos in vnum corpus baptizati sumus, siue Iudæi siue Gentiles, siue serui, siue liberi, & omnes in vno spiritu potati sumus.* Ac rursus: *Vnum corpus, & vnus Spiritus, sicut & vocati estis in vna spe vocationis vestræ, vnus Dominus, vna fides, vnum Baptisma, vnus Deus, & pater omnium, qui est super omnes & per omnia, & in omnibus nobis.*

Galat. 5. 1. Cor. 12. Ephes 4. 116 Card. Caiet. to. 2. opusc. 17. responsio, respons. 6.

Cum autem Christus se ijs communicauerit. & nos ipsis nostra communicare debemus; & quos Dominus noster per lauacrum regenerationis suo sanguine mundare & sanctificare dignatus est, iniquum profecto est vt si in aliquo [116] culpabiles non inueniantur, nec nisi ratione originis suspecti sint, antiqui Christiani eos veluti immundos & indignos ab officiis, honoribus, dignitatibus, & priuilegijs quibus alij Christiani vtũtur & gaudent, arceant, ac matrimonia cum ipsis contrahere nolint, & huiusmodi alia in illos faciant, quæ alios infideles à conuersione plerumque auertunt, & ipsos Neophytos contristant: adeo vt imbecilles & debiles in fide quandoq; cum se despectos vident, intrinsecus pęniteat, quod Christianam fidę susceperint, non sine magno animarum detrimento, & Christianæ Religionis contumelia.

117. Ex Nic. V in supradictis lit. Humani generis inimici. paragr. Ac omnibus vt in eis, & paragr. & quia parum est.

Quare publicè & priuatim non modo Parochi, sed etiam Episcopi, & Prælati seuere arguant eos, qui nouos [117] Christianos sic despiciunt, & contemnunt. quiue ipsos probris & conuitiis insectantur, aut alias eis contumelias aut iniurias inferunt [118] aut pristinam conditionem contumeliose exprobrant & improbrant, puta vocando eos Iudæos, Marranos, vel Turcas, aut Renegatos, quos etiam pro grauitate, aũt atrocitate facti coerceant, [119] & puniant, ab aliisve Iudicibus coerceri, & puniri faciant.

118. Ex edicto Iac. Regis Arag. confirmato ab innoc. iiii. paragr. Sentimus.

119. Ex eisd lit. Nic iii. paragr. Et quia parum est & dict. edicto Iacobi Regis eod parag. statuimus.

Et cum indignũ sit, [120] & nequaquam ferendum, eos qui relicto cęcitatis errore, ad lucem venerunt fidei Christianę, ab iis, qui in ipsa cæcitate remanent, persecutiones, contumelias, & iniurias pati; ideo multo magis & grauius in Iudęos & alios infideles quauis lingua vocãtes Neophytos apostatas aut משמדים Meschiumadim hoc est perditos homines aut eis contumelias iniurias, & persecutiones inferẽtes animaduertere debẽt, aut animaduerti mandare.

120. Ex lit Latini Caraim Expositis nobis datis Imolæ 14. Martii Pontifie Domini Nic iii anno 2 ſu pra relatis.

Moneant

Digitized by Google

Moneant præterea plebem ſuam parochi, vt de ipſis ſi quid viderint eos peccare, non illico ſcandalizẽtur; cum ideo Neophyti dicantur quod nouæ plantæ ſint, quæ à vento tentationum ſæpiſsime concutiuntur, & vt parauuli & imbecilles facile cadunt.

Sed potius diligenter caueant, ne qui ex antiquis Chriſtianis malo ſuæ vitę exemplo recens ad fidem conuerſos, ad vitia & ſcelera prouocent aut adducant.

Verum cum eos delinquere viderint, fraternè corripiant, atque ſi ſæpe moniti non ſe emẽdarint, tunc ipſorum Epiſcopo vel Prælatis denunciẽt, non odio, ſed charitate, ac zelo ſalutis eorum, atque vt illos lucrifaciant, in eis tamen corrigendis aut puniendis benignius agatur, ne tanquam infirmi pœnarum animaduerſione deterriti à fide deficiant, niſi grauitas ſeu qualitas delicti aliud poſtulet.

Sed & cum ſedes Apoſtolica ex munere ſibi diuinitus commiſſo paſcẽdarũ ouium & agnorum Chriſti[121] ſpecialiter protegere, & tueri debeat nouiter conuerſos ad fidẽ; idcirco vt eius benignitate, & auctoritate foueantur, atque à grauaminibus, iniurijs, & indebitis moleſtijs ſubleuentur & protegantur, ei pro tempore præſidentes ſummi Romani Pontifices Prælatis & temporalibus Dominis, ac Officialibus locorũ ſæpiſsime[122] reſcripſerunt & mandarunt vt eos benignè pertractent, charitatiuè foueant, gratiis & fauoribus muniant; ac ne deterioris ſint conditionis poſt Baptiſmum, quam ante: ipſis in perſonis, aut rebus eorum nullam moleſtiam inferant, neque per Iudæos & infideles aut alios indebitè inferri permittant: quin potius in ijs & alijs ſe fauorabiles exhibentes, eos ab iniurijs & moleſtijs protegant & defendant, atque in omnibus propitij eis aſſiſtant auxiliis opportunis.

Acproinde[123] in Lateranenſi Concilio conſtitutum fuit, vt qui ad fidẽ ſe conuerterint Chriſtianam, à poſſeſsionibus ſuis nullatenus excludantur; cum melioris conditionis eſſe oporteat ad fidem conuerſos, quam ante quam fidem ſuſciperent habebantur: ac Principibus & poteſtatibus locorum ſub pœna excommunicationis iniunctum, vt eis portionem hæreditatis & bonorum ſuorum ex integro facerent exhiberi.

Mandent præterea Principes & Domini terrarum, ne Neophyti & ad fidem conuerſi tributis, oneribus, vectigalibus, & exactionibus plus ſolito aut æquo grauentur,[124] ſed piè & humaniter cum ijs agatur; ne alij in

121. *Innoc. 3. in epiſt. a Chriſti fidele in Saxonia, & VVeſtphalia, & in alia in Sclauonia, (forſan in Sclauonia) & in alia ad Tranſalpinam (forſaſſe Tranſalpinã) conſtit. lib. 1. regeſt. impreſſi tom. 1. fol. 281. & ſeq.*

122. *Nicol. 3. ſeu 4. in Bulla incipiente; Vineã Sorec, &c. Ioan. 22. citata extrau. Dignum arbitramur, c. 2 de Iudæis in extrau. communibus citis adde ſupe citatas litteras Latini Card. Oſtien. Apoſt. Sedis legati ad Inquiſit. Ferrariæ, & litteras eiuſdem Ioan. 22. in eius regeſto apud Biblioth. Vatic. ad Angel. Epiſc. Viterb. eundẽ Angel. Auenion. 8. parag. 1. de Iudæis.*

123. *Alex 3. in Conc. Later. c. 26 tom. 1. Conc. & habetur c. Iudæi*

datas, Auenion 4. non Iul. Pontifie ſui ann 6. & alias eiuſdem Ioann. 22. in eodem regeſto ad Item alias eiuſd. ad Archiepiſ. Epiſ. & alios Eccleſiarum Prælatos in Hungaria conſtitutos, datas Id. Maij Pontifie. ſui an 12.

124. *Hæc ponuntur argumento infrascitandarum lit. Ioan. 22.*

Digitized by Google

fideles qui ad eandem fidem libenter conuerterentur, ab huiusmodi conuersione propterea retrahantur.

125. Extat. can. 22. ad Prælatos Hungariæ, quæ in schol. sit ad parag. sed & cum Gelas. Apost. statuta sunt

Quin & Ecclesiarum Prælati etiam in exigendis decimis [125] ab his Neophytis seu conuersis sic benignè & vrbanè saltem quoad in fide perfecti & plene roborati fuerint, se gerant, vt ijdem conuersi se grauatos non reputent; sed potius benignius tractati alios infideles ad Christianam fidē suscipiendam inducant, & ipsi in ea feruentius perseuerent.

126. Can 3. Conc. Laodic. ex 1. & 3. uersione

Verum Neophytos seu qui nuper Baptismate sunt [126] illuminati ad sacros ordines & sacerdotium nisi post multam probationem promoueri non oportet, secundum Apostoli regulam, & sacrorum Canonum [127] consusam, *ne in superbiam elati in iudicium & laqueum incidant diaboli.*

127. Conc. Nicen. can. 2. apud Gratian. dist. 48. cap. 1. Conc. Laodicen. can 3 tom. 1. Conc ex triplici uersione Concil. Arelaten. c. 2. eod. 1. to. Conc ubi dicitur ordinari ad Diaconatus uel Sacerdotii offic. Neophytum debere.

At si eis postmodum honesta vita probati mores, clara virtus; vel spectata pietas & Religio, sufficiens doctrina, aliaue merita suffragentur, & ad maiores ordines, & ad beneficia Ecclesiastica, ad [128] Canonicatus quoque, Præbendas & dignitates, etiam in Cathedralibus Ecclesiis (nisi [129] alicuius Ecclesię specialis constitutio Apostolica auctoritate confirmata repugnet) atque etiam ad parochiales, & Curatas Ecclesias promouerinō prohibentur. Sed & quandoque quis eorum vir adeo insignis & omnibus qualitatibus abunde præditus esse potest, vt ei etiam Cathedralis Ecclesia merito regenda committatur. vt & alias factum est.

128. Cap. Eam te. Ex Innoc. 3. de rescriptis.

Si quis eorum infirmatur, statim per designatos visitatores visitetur, & subsidio spirituali, & corporali, si opus fuerit, adiuuetur.

Similiter & aliorum pauperum, & indigentium Neophytorum cura habeatur, ne propter nimiam inopiam aliquando ad suos infideles confugere cogantur.

Horum vero indigentium Neophytorum numerus descriptus habeatur, vt quolibet mense, saltem aliquid ex pijs fidelium eleemosynis vel domus Catechumenorum redditibus singulis tribuatur.

129. Vt in Eccl. Tolet. Cordub & aliis Hispan. Quanto uero tempore iudicandus sit aliquis Neophytus, ut possit

Concedatur autem aliquibus laicis etiam Neophytis viris probis, vt inter se, & cum alijs Christianis collectas faciant pro huiusmodi pauperibus adiuuandis.

Cum vero grauiter decumbunt, vel ad extremum vitæ finem peruenerint, tunc potissimum eos adiuuent, tunc infideles, & alios in fide suspectos ab eis arceant, & vt piè, religiosè ac Christianè Sacramentis Ecclesiæ muniti decedant procurent; ipsorumque animæ in exitu à Parocho ac alijs Presbyteris & Religiosis Domino commendentur; nec non cum vita

ad ordines & ad alia officia Ecclesiastica promoueri, arbitrio prudentis relinquendum esse, exillinat Suarez tom. 5. disput. 43. sect. 2.

functi

Digitized by Google

functi fuerint cum [130] hymnis & Psalmis ad Ecclesiasticam sepulturam de more efferendos curent, ac pro eorum animabus vigiliæ, & officia mortuorum decantentur, atque diuinum missæ sacrificium offeratur, & tertio, septimo, vel trigesimo eorum depositionis die exequiæ celebrentur.

Admoneantur autem ne [131] mortuos more Iudæorum aut aliorum infidelium sepeliant, quod si vnquam hoc facere deprehendantur, ab Ordinarijs locorum, seu ab ijs ad quos spectat, ipsis ne de cætero faciant, sub grauibus pœnis prohibeatur.

130. S Hieron. in vita S. Paulæ Eremitæ epist. tom. 1.

131. Patres Conc. Bajis. sess. 19. in decr. de Iud. & Neophyt. paragr. Prohibeatur. & his Neophyt. &c. & ex iis Paulus III. in lit. de Iud. & aliis infid. venientibus ad fidem paragr. Et quoniam experientia, &c.

CAPVT XXI.

De obseruandis in solenni Baptismo circa adultos ex Rituali Cardinalis Sancti Seuerini.

GEneralis solennisque Baptismus præsertim adultorum, qui bene valent, & incolumes in pacis securitate degunt, non nisi in Sabbatho Sancti Paschæ, & Sabbatho Pentecostes celebrari debet: solenniter enim baptizandis in Ecclesia electis hæc duo tantum tempora, constat esse legitima, & eadem ab omnibus ex Apostolica traditione obseruanda summi Romani Pontifices præceperunt.

Qua etiam ratione constituetur esse, vt cum Baptismi Sacramentū summe necessarium sit tam paruulis, quam adultis, Baptismus ipse ac etiam Confirmatio non solum pueris, sed & adultis, propter moræ periculum exhiberi possint licite tempore interdicti.

Propterea vigilet Sacerdos, vt si qui ex Catechumenis dum instituuntur, fuerint mortis periculo præuenti, & in exitu vitæ constituti diuinam gratiam implorauerint, eorum Baptisma non differat, sed ijs illico ministret.

Quod quidem generaliter sollicitéque curandum est, ne quorumuis etiam adultorum grauiter ægrotantium, venientium ad fidem Baptismus nimium differatur, verum quam primum eis exhibeatur, iuxta præscriptū ordinem baptizandi infirmum.

Qui vero in ægritudine constituti Baptismum perceperunt, vbi conualuerint, fidei symbolum, atque alia sacra mysteria, Orationem Dominicam, salutationem Angelicam, Præcepta Decalogi edoceantur; & in reliqua Christianæ vitæ doctrina rectè instituantur: vt agnoscant gratiam quam acceperunt, & sciāt qualem eos vitam ducere oporteat in futurum.

Quamuis autem Sabbato sancti Paschæ, & Pentecostes generalis ac solemnis Baptismi Sacramentum celebretur, non tamen tūc illud omni-

by Google

bus ad fidem se venire asserentibus passim tradi conuenit, sed his dumtaxat Electis, qui saltem ante quadraginta, vel eo amplius dies nomẽ dederint, & exorcismis, quotidianisque orationibus, atque ieiunijs fuerint expiati: quatenus Apostolica illa impleatur prçceptio, vt expurgato fermẽto veteri, noua incipiat esse consperſio.

Verum si circa, seu post tempora Pentecostes, cum aliud solemne Baptisma eo anno non est celebrandum, aliqui & maxime Iudæi conuersi fuerint, qui moleste ferãt, suum Baptismum vsque in sequens Pascha differri, & ad Baptismum festinare noscantur, ne longa dilatio eorũ possit animos reuocare, cum ipsis dispensari potest, vt pœnitentia & abstinentia quadraginta dierum eis prius indicta, aut die Dominico aut celebriore festiuitate, quæ fortasis occurret, omnipotentis Dei misericordia protegente baptizentur.

Cum illud quod circa baptizandos in vniuerso mundo sancta Ecclesia vniformiter agit (vt Sanctus Cælestinus Papa ait) non otioso contemplemur intuitu, vt siue paruuli siue adulti ad regenerationis veniunt Sacramentum, non prius fontem vitæ adeant, quam exorcismis & exufflationibus Clericorum spiritus ab eis immundus abigatur; vt tunc verè appareat quomodo Princeps mundi huius mittatur foras, & quomodo prius alligetur fortis, & deinceps vasa eius diripiantur, in possessionem translata victoris, qui captiuam ducit captiuitatem, & dat dona hominibus: Idcirco Catechumeni seu Electi antequam baptizentur, secundum Apostolicam regulam, & exorcismis scrutandi, & ieiunijs sanctificandi, & frequentibus sint prædicationibus imbuendi.

Quamobrem caueat sacerdos, ne sine vllis spiritualium eruditionum præparationibus, ita rudibus & imperitis Baptismi sacramentum tradere præsumant, vt circa ipsos renouandos nihil doctrina Ecclesiastica, nihil in exorcismis impositio manuũ, nihil ipsa ieiunia, quibus vetus homo destruitur, operentur.

Hæc autem quo vtilius & fructuosius circa adultos Catechumenos præstare valeat, interdum illos dum sunt in Catechesi, vel inter tempora scrutiniorum, informare poterit de mysterijs fidei, ac de rebus pertinentibus ad ipsorum ædificationem & profectum, nec non de his quæ circa ipsos ãguntur, veluti de exorcismis, scrutinijs, catechesi, & gradibus Catechumenorum.

Exorcismus quidem Græcè Latinè dicitur adiuratio, seu increpatio aduersus Diabolum, vt est illud *exi ab illo immunde Spiritus*, &c. & illud, *Exorcizo te immunde spiritus, in nomine Patris*, &c. Vnde exorcizare est adiurare, vel increpare. Exorcizatur enim malignus Spiritus, vt exeat, & recedat ab illo plasmate, quod iam dudum per peccatum primi parentis possidebat;

quia

quia iuxta Apoſtolum non eſt conuentio Chriſti ad Belial, nec ſocietas lucis ad tenebras; egrediantur tenebræ, lux vera Chriſtus ingrediatur. quocirca doceat non creaturam Dei in infantibus, ſeu Catechumenis exorcizari, aut exufflari, ſed illum ſub quo ſunt omnes, qui ſub peccato naſcuntur, Principem peccatorum, vt ei renuntient, atque eruti de poteſtate tenebrarum, in Regnum Dei veri Domini per ſacramentum Baptiſmatis transferantur.

Scrutinia à ſcrutando dicta, quantum ad Baptiſmum pertinet, maiores noſtri appellauerunt catechiſmos ſeu catechizationes, interrogationes, examina, exorciſmos ad fidem venientium, & Catechumenorum: quod ita ſcrutarentur, hoc eſt inquirerent, an ijdem Catechumeni, qui iuxta Apoſtolicam regulam prædictam, & exorciſmis ſcrutandi & ieiunijs ſanctificandi, & frequentibus ſunt prædicationibus imbuendi, Satanæ, & operibus, & pompæ eius verè abrenuntiaſſent, & apti idoneique eſſent ad Baptiſmi Sacramentum ſuſcipiendum. Scrutinium itaque eſt de fide, & Chriſtiana Religione inquiſitio, quæ fit à ſacerdotibus & Clericis circa eos, qui ad illam ſe venire profitentur, vt eius doctrina & Eccleſiaſtica diſciplina informentur; quatenus diligenter de ijs perquiſiti & optime edocti de die in diem proficientes, idonei efficiantur accedere ad gratiam Baptiſmi, ad quem eſt quaſi iter, ſiue præparatio quædam. Fiunt autem ſcrutinia vt in eis Catechumenorum corda Sacerdotes perſcrutentur, & ſæpius explorent, vtrum in eadem fidei doctrina perſiſtant quam pridem eos docuerũt; vel adhuc perſeuerent abrenuntiate maligno ſpiritui, operibus & pompis eius; & an poſt abrenuntiationem, ſacra verba traditæ fidei, ac ſymbolum, & orationem Dominicam memoriæ commendarint, & ne qua radix amaritudinis ſin eis inſit, neue illis prius ſancta dentur, quam Chriſtiana fides radices in eorum mentibus defixerit.

Catecheſis ſiue Catechiſmus Græcè dicitur inſtructio: inſtruitur enim veniens ad fidem Eccleſiaſtico miniſterio, per benedictionem imponentis manum, vt intelligat quis ipſe ſit, quiſue futurus ſit, hoc eſt, vt ex dãnabili ſanctus, & iniuſto iuſtus, & ad extremum ex Diaboli ſeruo filius Dei fiat.

Inde qui inſtruuntur, & à ſacerdote audiunt doctrinam fidei, Catechumeni dicuntur: Catechumeni autem duobus modis intelliguntur, vno generatim omnes credentes, ſeu credere volentes in Chriſtum nondum tamen baptizati; altero vero ſpeciatim qui catechizantur, nondum tamen ad Baptiſmi gratiam feſtinant, ad differentiam Competentium & iam inſtructorum.

Ad fidem enim venientium primus gradus eſt Catechumenorum, ſecundus Competentium: tertius nupet baptizatorum, ſeu Neophytorum.

Licet autem apud priſcos Sanctos Patres, alij eſſent audientes tantum,

& alij Catechumeni: hic tamen audientes inter eos qui ad Christi fidem veniunt iuxta aliquorum Patrum sententiam, non connumerantur; quod simpliciter tantum audirent: non autem ad ipsam Christi fidem venire, aut in eum credere velle, sicut cæteri Catechumeni faciunt, aperte profiterentur; atque ideo eisdem Catechumenis loco & gradu lõge inferiores essent.

Catechumeni sunt qui primũ de Iudaismo, vel de gentilitate veniunt, animo & voluntate in Christum credendi. Et quia primum exhortationis præceptum est in lege Dei: *Audi Israel, Dominus Deus tuus, Deus vnus est*; inde is, cui per Sacerdotem quasi per Moysem Deus loquitur, Catechumenus, id est audiens, nominatur, scilicet vt vnum Deum agnoscens, relinquat errores nefarios Idolorum. Sed & de omni infidelitatis secta ad Christum venientes Catechumeni dicũtur: Catechumenus quippe Græce Latinè Audiẽs, seu Auditor dicitur, eo quod adhuc doctrinam fidei audit, quæ non libro, aut scriptura, sed verbo ipsi traditur, & solo auditu suscipitur; necdum tamẽ Baptismum percepit, ad Christum autem veniens, ideo primum efficitur Catechumenus, vt ab eo per Christi gratiam ad fidei nouitatem vocato, Dominus cæcitatem cordis, & pristinam conuersationẽ expellat; ipse vero audiens à Sacerdote eiusdem fidei doctrinam credat, credens vero Baptismi gratiam consequi valeat.

Post Catechumenos secundus Competentium gradus est; Cõpetentes autem sunt qui iam post doctrinam fidei, post continentiam vitæ, ad gratiam Christi percipiendam festinant, & illam petunt, vt & à petendo, Cõpetentes dicuntur, quasi simul petentes, quod postquam in fide instructi fuerint, simul Baptismum petant. Nam Catechumeni tantum audiunt, necdum petunt, sunt enim quasi hospites, & vicini fidelium, foris audiunt mysteria, audiunt gratiam, sed nondum fideles appellantur. Competentes vero iam petunt, iam accipiunt, iam catechizantur, id est imbuuntur instructione fidei & Sacramentorum: Istis enim salutare symbolum traditur; quasi commonitorium fidei, & sanctæ confessionis indicium, quo instructi cognoscant quales ad gratiam Christi exhibere se debeant.

Hi quoque Electi dicuntur, vel quasi diuina voluntate ad fidem, & Baptismi gratiam vocati, vel quod ad eam suscipiendam electi sint, qui in scrutiniis habitis idonei comperiuntur, vt supra de scrutiniis dictum est.

Illuminandi item vocantur apud Sanctos aliquos Patres, præsertim Græcos, quod per Baptismũ quẽ mox suscepturi sunt, luce diuinæ gratiæ illustrati, ac fidei Christianę mysterijs imbuti plenius illuminabuntur.

Tertius gradus veniẽtium ad fidem est eorum, qui iam baptizati sunt, & Neophyti vocantur, quasi noui fideles, seu nuper renati, siue recens

Christiani

Christiani effecti: Neophytus enim Græce Latine noua planta interpretatur.

Catechumeni etsi in Ecclesiam semel, dum initiantur, sunt admissi, vt in ea verbum Dei audire, ac seorsum à fidelibus orare possunt; non tamen ibi publicis diuinis officijs, aut sacris Missę mysterijs inter esse debent, nisi Missę Catechumenorum, quę idcirco sic appellata protēditur ab introitu, vsque ad offertorium inclusiue: tūc enim iuxta antiquum morem admoneri & foras mitti consueuerunt, ita clamante Diacono *Catechumeni foras exeunto*. Si quis est Catechumenus, exeat foras, vel, Si quis Catechumenus remansit, exeat foras: qua ratione nec sacras ordinationes ipsis Catechumenis siue audientibus siue præsentibus fieri debere statutum est. Cęterū nec ad publicam fidelium benedictionem, aut orationem Catechumeni conueniāt, sed in alio loco segregati orare iubeantur. In scrutiniis autem id, quod in illorum ordine præscribitur, obseruetur.

Curent autem Presbyteri & Clerici ad quos pertinet, vt Catechumeni impuberes, vel adulti memoriæ mandent symbolū quod in tertio scrutinio eis traditum est, vt illud memoriter reddere possint in Sabbatho sancto.

Quod vero in eodem scrutinio Presbyter interrogat, qua lingua Catechumeni confiteantur Dominum nostrum Iesum Christum, & symbolum Græcè, & Latine illis traditur; id inde factum, tum quod antiquitus in Romana Ecclesia venientes, ad fidem, duabus potissimum linguis, nempe Græca, & Latina vterentur, velut quæ tunc in toto orbe Romano vigebant & frequentius colebantur; tum propter earum linguarum dignitatem, quod reliquis præstantiores essent; tum denique propter mysticam illarum significationem, quod per Græcam sapientia, per Latinam vero Romanorum potentia, quę Christo subijciuntur, designarentur. Proinde Catechumeni, & Infantes qua lingua Græcane; an Latina Christum Dominum confiterentur, interrogabantur, & vtraque eis tradebatur symbolum, ex præscripto Ordinis Romani, qui integre quoad id repositus est, non modo propter venerandę antiquitatis memoriam, verum etiam vt si quando aliqui ad fidem veniant, qui Christum Græca lingua profiteantur, is quoque ordo vsui esse possit. Ac si præsto non sit Acolythus, qui Græcā linguam calleat, adsit eiusdem linguæ peritus interpres, qui pro Acolytho symbolum ea lingua pronuntiet.

Præterea si qui ex his qui ad fidem veniunt, nec Græcam, nec Latinam, nec vernaculam linguam intelligant, sed Arabica, Turcica, Persica, aliaue simili lingua vtantur, per peritos & fideles interpretes symbolum non solum vel Græce, vel Latine, sed etiam propria eorum lingua edoceantur, & illud eis fideliter explicetur.

Ac

Ad id etiam operę pretium est symbolũ Concilij Constantinopolitani, quo, & sancta Romana Ecclesia vtitur in Missa, descriptum, vel impressum habere, Illyrica, Armenica, Chaldæa, Aethiopica, Arabica, & alia eiusmodi lingua; quod Christianis illarum nationum gentibus & cunctis orientalibus, hoc symbolum potissimum sit in vsu.

Ordo Baptismi continens breuem exorcizandi methodum ex Rituali vt supra.

CVm Ministri omisso solenni baptizandi ritu, voluerint aliquo breuiori vti, accipiant sequentem. Primum Sacerdos interrogat.

Qui vocaris? Resp. N.

Tum Sacerdos leuiter exufflet in faciem eius dicens.

Exi ab eo immunde spiritus, & da locum Spiritui Sancto paraclito.

Deinde pollice faciat signum crucis, in fronte & in pectore baptizandi, dicens.

Accipe signum Crucis tam in fronte ✠, quam in corde, ✠ sume scutum fidei cœlestium præceptorum; talis esto moribus, vt templum Dei iam esse possis.

Oremus.

OMnipotens sempiterne Deus, Pater Domini nostri Iesu Christi, respicere dignare super hunc famulum tuum N. quem ad rudimenta fidei vocare dignatus es: omnem cæcitatem cordis ab eo expelle, disrumpe omnes laqueos Satanæ, quibus fuerat colligatus; aperi ei Domine ianuam pietatis tuæ, vt signo sapientiæ tuæ imbutus, omnium cupiditatum fœtoribus careat, & ad suauem odorem præceptorum tuorum, lætus tibi in Ecclesia tua deseruiat, & proficiat de die in diem, vt idoneus efficiatur accedere ad gratiam Baptismi tui, percepta medicina. Per eundem Christum Dominum nostrum. Resp. *Amen.*

Postea Sacerdos accipiat de sale specialiter pro Catechumenis exorcizato, si habet, vel si non habet & tempus suppetit (nam alioquin omittere debet) ita salem benedicat.

Benedictio Salis.

BEnedic Omnipotens Deus hanc creaturam salis tua benedictione cælesti ✠, in nomine Domini nostri Iesu Christi, & in vnitate Spiritus Sancti tui, ad effugandum inimicum, quam tu Domine sanctificando sanctifices ✠, & benedicendo benedicas ✠. Fiatq; omnibus accipientibus perfecta medicina, permanens in visceribus eorum, in nomine eiusdem Domini nostri Iesu Christi qui venturus est iudicare viuos & mortuos, & seculum per ignem. Resp. *Amen.*

Et de eo iam benedicto modicum accipiens, ponat in ore baptizandi, dicens.

Accipe

Accipe ſal ſapientiæ, propitiatus in vitam æternam. Reſp. *Amen.*
Deinde imponit manum ſuper caput eius, & dicit.

Oremus.

ÆTernam, ac iuſtiſſimam pietatem tuam deprecor Domine *Sancte Pater, omnipotens æterne* Deus, *auctor luminis & veritatis, ſuper hunc famulum tuum N. vt digneris eũ illuminare lumine intelligentiæ tuæ, munda eum & ſanctifica, da ei ſcientiam veram, vt dignus efficiatur accedere ad gratiam Baptiſmi tui; teneat firmam ſpem, conſilium rectum, doctrinam ſanctam, vt aptus ſit ad percipiendam gratiam Baptiſmi. Per* Chriſtum Dominum *noſtrum.* Repſ. *Amen.*

Item addit ſequentem orationem dicens.

Oremus.

MEdelam tuam deprecor Domine *ſancte Pater, omnipotens æterne Deus, qui ſubuenis in periculis, qui temperas flagellas dum verberas: te ergo Domine ſupplices deprecamur, vt hunc famulum tuum N. eruas ab hac valetudine, & non præualeat inimicus vſque ad animam, ſed ſicut in Iob, tentationis terminum pone; ne idem inimicus de anima iſta ſine redemptione Baptiſmatis incipiat triumphare: Differ Domine exitum mortis, & ſpatium vitæ extende, releua quem perducas ad gratiam Baptiſmi tui. Per* Chriſtum Dominum *noſtrum.* Reſp. *Amen.*

Tunc introducat eum in Eccleſiam, dicens.

Ingredere in templũ Dei, vt habeas partem cum Chriſto, *in vitam æternã.* Reſp. *Amen.*

Et introducto ſacerdos imponẽs manum ſuper caput eius, dicit Symbolum, & orationem dominicam cum ipſo vel cum Patrino.

Credo in Deum Patrem *omnipotentem, creatorem cæli & terræ: Et in Ieſum Chriſtum filium eius vnicum Dominum noſtrum: Qui conceptus eſt de Spiritu ſancto, natus ex Maria Virgine: Paſſus ſub* Pontio Pilato, *crucifixus, mortuus, & ſepultus: Deſcendit ad inferos, tertia die reſurrexit à mortuis: Aſcendit ad cælos, ſedet ad dexteram* Dei Patris *omnipotentis: Inde vẽturus eſt iudicare viuos, & mortuos. Credo in Spiritũ ſanctum, ſanctam* Eccleſiam Catholicam, *Sanctorum communionem: Remiſſionem peccatorum: Carnis reſurrectionem: Vitam æternam Amen.*

Pater noſter, qui es in cælis, ſanctificetur nomen tuũ, Adueniat regnum tuum. Fiat voluntas tua ſicut in cælo & in terra. Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. Et dimitte nobis debita noſtra: ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Et ne nos inducas in tentationem; ſed libera nos à malo. Amen

Deinde etiam impoſita manu ſuper caput eius dicit.

Exorciſmus.

NEc te latet ſatana, imminere tibi pœnas, imminere tibi tormenta, imminere tibi diem Iudicij, diem ſupplicij ſempiterni diem qui venturus eſt velut clibanus ardens, in quo tibi atque vniuerſis angelis tuis æternus erit interitus. Proinde damnate atque damnande, da honorem Deo *viuo, da honorem Ieſu Chriſto filio eius, & Spiritu,*

Google

ſancto paraclito; in cuius nomine atque virtute præcipio tibi quicunque es Spiritus immunde, vt exeas & recedas ab hoc famulo Dei N. *quem hodie idem* Deus, *&* Dominus *noſter* Ieſus Chriſtus, *ad ſuam ſanctam gratiam & benedictionem fontemque Baptiſmatis, dono vocare dignatus eſt; vt fiat eius templum per aquam regenerationis in remiſſionem omnium peccatorum. In nomine eiuſdem* Domini *noſtri* Ieſu Chriſti, *qui venturus eſt iudicare viuos & mortuos, & ſeculum per ignem.* Reſp. *Amen.*

Tunc ſacerdos digito accipiat de ſaliua oris ſui, & tangat aures, & nares baptizandi, dicens primo ad aurem dexteram.

Ephph. ta, quod eſt *adaperire* deinde ad nares: *in odorem ſuauitatis.* Poſtea ad aurem ſiniſtram: *Tu autem effugare Diabole: appropinquabit enim iudicium Dei.*

Deinde interrogat, & Patrinus vel Matrina reſpondet, ſi baptizandus ſit Infans ſi autem ſit adultus per ſeipſum reſpondet, dummodo ſciat; ſin minus, ſimiliter Patrinus vel Matrina pro eo reſpondet vt infra.

N. *Abrenuntias Satanæ?* Reſp. *Abrenuntio.*

Et omnibus operibus eius. Reſp. *Abrenuntio.*

Et omnibus pompis eius? Reſp. *Abrenuntio.*

Poſt Sacerdos intincto pollice in oleo Catechumenorum vngat infirmum in pectore, & inter ſcapulas, in modum Crucis, dicens.

Ego te lineo oleo ſalutis ✠✠, *in Chriſto Ieſu Domino noſtro.*

Et loca inuncta, & pollicem ſuum bombaceo vel ſtupa abſtergit.

Deinde veniunt ad Baptiſterium, vbi ſi aqua Baptiſmi defecerit, aut nō habeatur, & neceſsitas non adeo vrgeat, Sacerdos benedicat aquam benedictione minori, quæ dicitur ad ſuccurrendum, prout habetur hic in fine.

Hoc etiam neceſsitatis caſu, cum nouum adhuc oleum Catechumenorum vel nouum Chriſma Sacerdos non habet, tam in ipſa aquæ benedictione minori, vt notatur in ea, quam in vnctionibus baptizandi, veteri oleo & Chriſmate vti poteſt.

Tunc Patrino, vel Matrina, vel vtroque ſi ſimul admittantur, tenente baptizandum, & reſpondente vt ſupra, Sacerdos interrogat.

N. *Credis in* Deum *Patrem omnipotentem creatorem cæli & terræ?* Reſp. *Credo.*

Sacerd. interrog. *Credis & in Ieſum Chriſtum filium eius vnicum, Dominum noſtrum, natum & paſſum?* Reſp. *Credo.*

Sacerd. interrog. *Credis & in Spiritum Sanctum, ſanctam Eccleſiam Catholicam, Sanctorum communionem, remiſſionem peccatorum, carnis reſurrectionem, vitā æternam?* Reſp. *Credo.*

Sacerd. interrog. N. *Vis baptizari?* Reſp. *Volo.*

Et Sacerdos vrceolo vel ampulla accipit aquam baptiſmalem, & de ea ter fundens intingit caput baptizandi in modum Crucis, ac ſimul dicit.

Ego

Digitized by

Ego te baptizo in nomine Patris ✠, intingit primo, *Et Filij* ✠, intingit ſecundo, *Et Spiritus Sancti* ✠, intingit tertio.

Poſtea intincto pollice dextro in Chriſmate, baptizandum linit in vertice in modum crucis, dicens.

Deus omnipotens Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti qui te regenerauit ex aqua & Spiritu ſancto, quique dedit tibi remiſsionem omnium peccatorum, ipſe te liniat Chriſmate ſalutis, ✠ *in vitam æternam.* Reſp. *Amen.*

Tum bambacio vel ſtupa pollicem tergit, & imponit albam, ſeu candidum linteolum, capiti infirmi, dicens.

Accipe veſtem candidam & immaculatam, quam perferas ante tribunal Domini noſtri Ieſu Chriſti in vitam æternam. Reſp. *Amen.*

Et niſi linteolum in loco vnctionis Chriſmatis retineatur, donec illa exſiccetur, eodem linteolo vel bambacio aut ſtupa eam abſtergat.

Deinde det candelam accenſam in eius, vel Patrini dexteram, dicens.

Accipe lampadem irreprehenſibilem, cuſtodi Baptiſmum tuum, vt cum Dominus venerit ad nuptias, poſsis occurrere ei in aula cœleſti. Reſp. *Amen.*

Si plures fuerint baptizandi vel diuerſi ſexus, præcedentes preces in plurali numero & in ſuo genere dicantur; exufflatione tamen, crucis ſignatione, narium, & aurium tactu cum ſaliua, abrenuntiationis interrogatione, vnctione cum oleo ſancto, interrogatione de fide, ipſius Baptiſmi intinctione, Chriſmatis linitione, candidæ veſtis, atque candelæ traditione, exceptis quæ ſingulariter ſuper ſingulos, tum maſculos, tum fœminas ſi tempus permittat, fieri debent.

Poſtea Sacerdos ſequens Euangelium legere, & ſequentes orationes, vel earum alteram dicere poterit ſuper baptizandum.

✠ *Sequentia* Sancti *Euangelij ſecundum Matthæum.* Reſp. *Gloria tibi Domine,* Et interim ſignat librum, ſe ipſum ac baptizandum, niſi ſit adultus, qui ſemet ſignare poſsit.

In illo tempore: Circuibat Ieſus omnes ciuitates & caſtella, docens in Synagogis eorum, & prædicans Euangelium Regni & curans omnem languorem, & infirmitatem.

Oremus.

OMnipotens ſempiterne Deus, qui regenerasti famulum tuũ N. ex aqua & Spiritu ſancto, quique dedisti ei remiſsionem omnium peccatorum, tribue ei continuam gratiam, ad agnoſcendam bonitatis tuæ veritatem. Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium tuum, qui tecum viuit & regnat in vnitate eiuſdem Spiritus ſancti Deus per omnia ſecula ſeculorum. Reſp. *Amen.*

Oremus.

OMnipotens & miſericors Deus Maieſtatem tuam ſupplices deprecamur, vt famulum tuum digneris ſereno aſpectibus tuis præſernare, & cui donasti Baptiſ-

Digitized by Google

nouiter conuersos ad fidem, & alios Christianos antiquos discrimen faciãt, nec verbo aut facto contumeliis afficiant, nec affici permittant, sed pro viribus contradicant, & pro eis se opponant, ac prohibeant & eos omni charitate prosequantur, & demonstrent sine personarum exceptione omnes Christianos Catholicos vnum esse corpus cum Christo, *in quo*, sicut dicit Apostolus; *neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides quæ per charitatem operatur.* Et iterum, *Sicut enim corpus vnum est & membra habet multa, omnia autem membra corporis cum sint multa, vnum tamen corpus sunt, ita & Christus. Etenim in vno spiritu omnes nos in vnum corpus baptizati sumus, siue Iudæi siue Gentiles, siue serui, siue liberi, & omnes in vno spiritu potati sumus.* Ac rursus: *Vnum corpus, & vnus Spiritus, sicut & vocati estis in vna spe vocationis vestræ, vnus Dominus, vna fides, vnum Baptisma, vnus Deus, & pater omnium, qui est super omnes & per omnia, & in omnibus nobis.*

Galat. 5. 1. Cor. 12. Ephes 4. 116 Card. Caiet. to. 2. opusc. 17. responsio, relpons. 6.

Cum autem Christus se ijs communicauerit. & nos ipsis nostra communicare debemus; & quos Dominus noster per lauacrum regenerationis suo sanguine mundare & sanctificare dignatus est, iniquum profecto est vt si in aliquo [116] culpabiles non inueniantur, nec nisi ratione originis suspecti sint, antiqui Christiani eos veluti immundos & indignos ab officiis, honoribus, dignitatibus, & priuilegijs quibus alij Christiani vtũtur & gaudent, arceant, ac matrimonia cum ipsis contrahere nolint, & huiusmodi alia in illos faciant, quæ alios infideles à conuersione plerumque auertunt, & ipsos Neophytos contristant: adeo vt imbecilles & debiles in fide quandoq; cum se despectos vident, intrinsecus pęniteat, quod Christianam fidẽ susceperint, non sine magno animarum detrimento, & Christianæ Religionis contumelia.

117. Ex Nic. V in supradictis lit. Humani generis inimicus. paragr. Ac omnibus vt in eis, & paragr. & quia parum est.

118. Ex edicto lac. Regis Arag. confirmato ab innoc. iiii. paragr. Sanctissimus.

Quare publicè & priuatim non modo Parochi, sed etiam Episcopi, & Prælati seuere arguant eos, qui nouos [117] Christianos sic despiciunt, & contemnunt. quiue ipsos probris & conuitiis insectantur, aut alias eis contumelias aut iniurias inferunt [118] aut pristinam conditionem contumelioſe exprobrant & improbrant, puta vocando eos Iudæos, Marranos, vel Turcas, aut Renegatos, quos etiam pro grauitate, aũt atrocitate facti coerceant, [119] & puniant, ab aliisve Iudicibus coerceri, & puniri faciant.

119. Ex eisd lit. Nic cit. paragr. Et quia parum est & dict. edicto Iacobi Regis eod parag. statuimus.

Et cum indignũ sit, [120] & nequaquam ferendum, eos qui relicto cęcitatis errore, ad lucem venerunt fidei Christianę, ab iis, qui in ipsa cæcitate remanent, persecutiones, contumelias, & iniurias pati; ideo multo magis & grauius in Iudęos & alios infideles quauis lingua vocãtes Neophytos apostatas aut משמדים Meschiumadim hoc est perditos homines aut eis contumelias iniurias, & persecutiones inferẽtes animaduertere debẽt, aut animaduerti mandare.

120. Ex lit Latini Carain Expositis nobis datis Imolæ 14. Martii Pontifie. Domini Nic iii anno 2 in ERA relatis.

Moneant

Moneant præterea plebem ſuam parochi, vt de ipſis ſi quid viderint eos peccare, non illico ſcandalizẽtur; cum ideo Neophyti dicantur quod nouæ plantæ ſint, quæ à vento tentationum ſæpiſsime concutiuntur, & vt parauuli & imbecilles facile cadunt.

Sed potius diligenter caueant, ne qui ex antiquis Chriſtianis malo ſuæ vitę exemplo recens ad fidem conuerſos, ad vitia & ſcelera prouocent aut adducant.

Verum cum eos delinquere viderint, fraternè corripiant, atque ſi ſæpe moniti non ſe emẽdarint, tunc ipſorum Epiſcopo vel Prælatis denunciẽt, non odio, ſed charitate, ac zelo ſalutis eorum, atque vt illos lucrifaciant, in eis tamen corrigendis aut puniendis benignius agatur, ne tanquam infirmi pœnarum animaduerſione deterriti à fide deficiant, niſi grauitas ſeu qualitas delicti aliud poſtulet.

Sed & cum ſedes Apoſtolica ex munere ſibi diuinitus commiſſo paſcẽdarũ ouium & agnorum Chriſti[121] ſpecialiter protegere, & tueri debeat nouiter conuerſos ad fidẽ; idcirco vt eius benignitate, & auctoritate foueantur, atque à grauaminibus, iniurijs, & indebitis moleſtijs ſubleuentur & protegantur, ei pro tempore præſidentes ſummi Romani Pontifices Prælatis & temporalibus Dominis, ac Officialibus locorũ ſæpiſsime[122] reſcripſerunt & mandarunt vt eos benignè pertractent, charitatiuè foueant, gratiis & fauoribus muniant; ac ne deterioris ſint conditionis poſt Baptiſmum, quam ante: ipſis in perſonis, aut rebus eorum nullam moleſtiam inferant, neque per Iudæos & infideles aut alios indebitè inferri permittant: quin potius in ijs & alijs ſe fauorabiles exhibentes, eos ab iniurijs & moleſtijs protegant & defendant, atque in omnibus propitij eis aſsiſtant auxiliis opportunis.

Acproinde[123] in Lateranenſi Concilio conſtitutum fuit, vt qui ad fidẽ ſe conuerterint Chriſtianam, à poſſeſsionibus ſuis nullatenus excludantur; cum melioris conditionis eſſe oporteat ad fidem conuerſos, quam ante quam fidem ſuſciperent habebantur: ac Principibus & poteſtatibus locorum ſub pœna excommunicationis iniunctum, vt eis portionem hæreditatis & bonorum ſuorum ex integro facerent exhiberi.

Mandent præterea Principes & Domini terrarum, ne Neophyti & ad fidem conuerſi tributis, oneribus, vectigalibus, & exactionibus plus ſolito aut æquo grauentur,[124] ſed piè & humaniter cum ijs agatur; ne alij in

121. *Innoc. 3. in epist. a Christi fidele in Saxonia, & Westphalia, & in alijs in Sclauonia, (forsan in Sclauonia) & in alijs ad Transalpinam (fortasse Transalpinã) conſtit. lib. 1. vegetil. impreſs. tom. 1. fol. 281. & ſeq.*

122. *Nicol. 3. Ioan 4. in Bulla incipiente; Vineã Sorec, &c. Ioan. 22. citata extrau. Dignum arbitramur, c. 2. de Iudeis in extrau. communibus citãdo ſæpe citatas literas Latini Card. Offic. Apoſt Sedis legati ad Inquiſit. Ferrariæ, & literas eiuſdem Ioan. 22. in eius regeſto apud Biblioth. Vatic. ad Angel. Epiſc. Viterb. eundẽ Angel. Auenion. 3. Id. Maij Pontific. ſui an 12.*

123. *Alex 3. in Conc. Later. c. 26 tom. 2. Conc. & habetur c. Iudei 2. parag. 1. de Iudeis.*

124. *Hæc ponuntur argumento infrascitandarum lit. Ioan. 22.*

datas, Auenion 4. non Iul. Pontific ſui ann 6. & alias eiuſdem Ioann. 22. in eodem regeſto ad Item alias eiuſd. ad Archiepiſ. Epiſ. & alios Eccleſiarum Prælatos in Hungaria conſtitutos, datas

fideles qui ad eandem fidem libenter conuerterentur, ab huiusmodi conuersione propterea retrahantur.

125. Ex stat. oan. 22. ad Prælatos Hungariæ, ne in schoris ad parag. sed & cum edes Apost. ata sunt

Quin & Ecclesiarum Prælati etiam in exigendis decimis [125] ab his Neophytis seu conuersis sic benignè & vrbanè saltem quoad in fide perfecti & plene roborati fuerint, se gerant, vt ijdem conuersi se grauatos non reputent; sed potius benignius tractati alios infideles ad Christianam fidē suscipiendam inducant, & ipsi in ea feruentius perseuerent.

126. Can 3. Conc. Laodic. ex 1. & 3. uersione

Verum Neophytos seu qui nuper Baptismate sunt [126] illuminati ad sacros ordines & sacerdotium nisi post multam probationem promouerī non oportet, secundum Apostoli regulam, & sacrorum Canonum [127] consuetudinem, *ne in superbiam elati in iudicium & laqueum incidant diaboli.*

127. Conc. Nicen. can. 2 apud Gratian. dist. 48. cap. 1. Conc. Laodicen. can 3 tom. 1. Conc ex triplici uersione Concil. Arelaten. c. 2. eod. 1. to. Conc ubi dicitur ordinari ad Diaconatus uel Sacerdotii offic. Neoph. non debere.

At si eis postmodum honesta vita probati mores, clara virtus; vel spectata pietas & Religio, sufficiens doctrina, aliaue merita suffragentur, & ad maiores ordines, & ad beneficia Ecclesiastica, ad [128] Canonicatus quoque, Præbendas & dignitates, etiam in Cathedralibus Ecclesiis (nisi [129] alicuius Ecclesię specialis constitutio Apostolica auctoritate confirmata repugnet) atque etiam ad parochiales, & Curatas Ecclesias promouerī nō prohibentur. Sed & quandoque quis eorum vir adeo insignis & omnibus qualitatibus abunde præditus esse potest, vt ei etiam Cathedralis Ecclesia merito regenda committatur. vt & alias factum est.

128. Cap. Eam te. Ex Innoc. 3. de rescriptis.

Si quis eorum infirmatur, statim per designatos visitatores visitetur, & subsidio spirituali, & corporali, si opus fuerit, adiuuetur.

Similiter & aliorum pauperum, & indigentium Neophytorum cura habeatur, ne propter nimiam inopiam aliquando ad suos infideles confugere cogantur.

Horum vero indigentium Neophytorum numerus descriptus habeatur, vt quolibet mense, saltem aliquid ex pijs fidelium eleemosynis vel domus Catechumenorum redditibus singulis tribuatur.

Concedatur autem aliquibus laicis etiam Neophytis viris probis, vt inter se, & cum alijs Christianis collectas faciant pro huiusmodi pauperibus adiuuandis.

129. Vt in Ecc. Tolet. Cordub & aliis Hispan. Quanto uero tempore iudicandum sit aliquis Neophytus, ut possit

Cum vero grauiter decumbunt, vel ad extremum vitæ finem peruenerint, tunc potissimum eos adiuuent, tunc infideles, & alios in fide suspectos ab eis arceant, & vt piè, religiosè ac Christianè Sacramentis Ecclesiæ muniti decedant procurent; ipsorumque animæ in exitu à Parocho ac alijs Presbyteris & Religiosis Domino commendentur; nec non cum vita

ad ordines & ad alia officia Ecclesiastica promoueri, arbitrio prudentis relinquendum esse, exillimat Suarez tom. 5. disput. 43. concl. 2.

functi

functi fuerint cum [130] hymnis & Psalmis ad Ecclesiasticam sepulturam de more efferendos curent, ac pro eorum animabus vigiliæ, & officia mortuorum decantentur, atque diuinum missæ sacrificium offeratur, & tertio, septimo, vel trigesimo eorum depositionis die exequiæ celebrentur.

Admoneantur autem ne [131] mortuos more Iudæorum aut aliorum infidelium sepeliant, quod si vnquam hoc facere deprehendantur, ab Ordinarijs locorum, seu ab ijs ad quos spectat, ipsis ne de cætero faciant, sub grauibus pœnis prohibeatur.

130. S. Hieron. in vita S. Pauli eremitæ epist. tom. 1.

131. Patres Conc. Basil. sess. 19. in decr. de Ind. & Neophyt. paragr. Prohibeatur. Et his Neophyt. &c. & extra Paulus III. in bul. de Ind. & aliis infid. venientibus ad fidem parag. Et quoniam experientia, &c.

CAPVT XXI.

De obseruandis in solenni Baptismo circa adultos ex Rituali Cardinalis Sancti Seuerini.

GEneralis solennisque Baptismus præsertim adultorum, qui bene valent, & incolumes in pacis securitate degunt, non nisi in Sabbatho Sancti Paschæ, & Sabbatho Pentecostes celebrari debet: solenniter enim baptizandis in Ecclesia electis hæc duo tantum tempora, constat esse legitima, & eadem ab omnibus ex Apostolica traditione obseruanda summi Romani Pontifices præceperunt.

Qua etiam ratione constituetur est, vt cum Baptismi Sacramentū summe necessarium sit tam paruulis, quam adultis, Baptismus ipse ac etiam Confirmatio non solum pueris, sed & adultis, propter moræ periculum exhiberi possint licite tempore interdicti.

Propterea vigilet Sacerdos, vt si qui ex Catechumenis dum instituuntur, fuerint mortis periculo præuenti, & in exitu vitæ constituti diuinam gratiam implorauerint, eorum Baptisma non differat, sed ijs illico ministret.

Quod quidem generaliter sollicitéque curandum est, ne quorumuis etiam adultorum grauiter ægrotantium, venientium ad fidem Baptismus nimium differatur, verum quam primum eis exhibeatur, iuxta præscriptū ordinem baptizandi infirmum.

Qui vero in ægritudine constituti Baptismum perceperunt, vbi conualuerint, fidei symbolum, atque alia sacra mysteria, Orationem Dominicam, salutationem Angelicam, Præcepta Decalogi edoceantur; & in reliqua Christianæ vitæ doctrina rectè instituantur: vt agnoscant gratiam quam acceperunt, & sciāt qualem eos vitam ducere oporteat in futurum.

Quamuis autem Sabbato sancti Paschæ, & Pentecostes generalis ac solemnis Baptismi Sacramentum celebretur, non tamen tūc illud omni-

Google

bus ad fidem se venire asserentibus passim tradi conuenit, sed his dumtaxat Electis, qui saltem ante quadraginta, vel eo amplius dies nomẽ dederint, & exorcismis, quotidianisque orationibus, atque ieiunijs fuerint expiati: quatenus Apostolica illa impleatur prçceptio, vt expurgato fermẽto veteri, noua incipiat esse consperſio.

Verum si circa, seu post tempora Pentecostes, cum aliud solemne Baptisma eo anno non est celebrandum, aliqui & maxime Iudæi conuersi fuerint, qui moleste ferãt, suum Baptismum vsque in sequens Pascha differri, & ad Baptismum festinare noscantur, ne longa dilatio eorũ possit animos reuocare, cum ipsis dispensari potest, vt pœnitentia & abstinentia quadraginta dierum eis prius indicta, aut die Dominico aut celebriore festiuitate, quæ fortasis occurret, omnipotentis Dei misericordia protegente baptizentur.

Cum illud quod circa baptizandos in vniuerso mundo sancta Ecclesia vniformiter agit (vt Sanctus Cœlestinus Papa ait) non otioso contemplemur intuitu, vt siue paruuli siue adulti ad regenerationis veniunt Sacramentum, non prius fontem vitæ adeant, quam exorcismis & exufflationibus Clericorum spiritus ab eis immundus abigatur; vt tunc verè appareat quomodo Princeps mundi huius mittatur foras, & quomodo prius alligetur fortis, & deinceps vasa eius diripiantur, in possessionem translata victoris, qui captiuam ducit captiuitatem, & dat dona hominibus: Idcirco Catechumeni seu Electi antequam baptizentur, secundum Apostolicam regulam, & exorcismis scrutandi, & ieiunijs sanctificandi, & frequentibus sint prædicationibus imbuendi.

Quamobrem caueat sacerdos, ne sine vllis spiritualium eruditionum præparationibus, ita rudibus & imperitis Baptismi sacramentum tradere præsumant, vt circa ipsos renouandos nihil doctrina Ecclesiastica, nihil in exorcismis impositio manuũ, nihil ipsa ieiunia, quibus vetus homo destruitur, operentur.

Hæc autem quo vtilius & fructuosius circa adultos Catechumenos præstare valeat, interdum illos dum sunt in Catechesi, vel inter tempora scrutiniorum, informare poterit de mysterijs fidei, ac de rebus pertinentibus ad ipsorum ædificationem & profectum, nec non de his quæ circa ipsos aguntur, veluti de exorcismis, scrutinijs, catechesi, & gradibus Catechumenorum.

Exorcismus quidem Græcè Latinè dicitur adiuratio, seu increpatio aduersus Diabolum, vt est illud *exi ab illo immunde Spiritus*, &c. & illud, *Exorcizo te immunde spiritus, in nomine Patris*, &c. Vnde exorcizare est adiurare, vel increpare. Exorcizatur enim malignus Spiritus, vt exeat, & recedat ab illo plasmate, quod iam dudum per peccatum primi parentis possidebat;

quia

quia iuxta Apoſtolum non eſt conuentio Chriſti ad Belial, nec ſocietas lucis ad tenebras; egrediantur tenebræ, lux vera Chriſtus ingrediatur. quocirca doceat non creaturam Dei in infantibus, ſeu Catechumenis exorcizari, aut exufflari, ſed illum ſub quo ſunt omnes, qui ſub peccato naſcuntur, Principem peccatorum, vt ei renuntient, atque eruti de poteſtate tenebrarum, in Regnum Dei veri Domini per ſacramentum Baptiſmatis transferantur.

Scrutinia à ſcrutando dicta, quantum ad Baptiſmum pertinet, maiores noſtri appellauerunt catechiſmos ſeu catechizationes, interrogationes, examina, exorciſmos ad fidem venientium, & Catechumenorum: quod ita ſcrutarentur, hoc eſt inquirerent, an ijdem Catechumeni, qui iuxta Apoſtolicam regulam prædictam, & exorciſmis ſcrutandi & ieiunijs ſanctificandi, & frequentibus ſunt prædicationibus imbuendi, Satanæ, & operibus, & pompæ eius verè abrenuntiaſſent, & apti idoneique eſſent ad Baptiſmi Sacramentum ſuſcipiendum. Scrutinium itaque eſt de fide, & Chriſtiana Religione inquiſitio, quæ fit à ſacerdotibus & Clericis circa eos, qui ad illam ſe venire profitentur, vt eius doctrina & Eccleſiaſtica diſciplina informentur; quatenus diligenter de ijs perquiſiti & optime edocti de die in diem proficientes, idonei efficiantur accedere ad gratiam Baptiſmi, ad quem eſt quaſi iter, ſiue præparatio quædam. Fiunt autem ſcrutinia vt in eis Catechumenorum corda Sacerdotes perſcrutentur, & ſæpius explorent, vtrum in eadem fidei doctrina perſiſtant quam pridem eos docuerũt; vel adhuc perſeuerent abrenuntiate maligno ſpiritui, operibus & pompis eius; & an poſt abrenuntiationem, ſacra verba traditæ fidei, ac ſymbolum, & orationem Dominicam memoriæ commendarint, & ne qua radix amaritudinis ſin eis inſit, neue illis prius ſancta dentur, quam Chriſtiana fides radices in eorum mentibus defixerit.

Catecheſis ſiue Catechiſmus Græcè dicitur inſtructio: inſtruitur enim veniens ad fidem Eccleſiaſtico miniſterio, per benedictionem imponentis manum, vt intelligat quis ipſe ſit, quiſue futurus ſit, hoc eſt, vt ex dãnabili ſanctus, & iniuſto iuſtus, & ad extremum ex Diaboli ſeruo filius Dei fiat.

Inde qui inſtruuntur, & à ſacerdote audiunt doctrinam fidei, Catechumeni dicuntur: Catechumeni autem duobus modis intelliguntur, vno generatim omnes credentes, ſeu credere volentes in Chriſtum nondum tamen baptizati; altero vero ſpeciatim qui catechizantur, nondum tamen ad Baptiſmi gratiam feſtinant, ad differentiam Competentium & iam inſtructorum.

Ad fidem enim venientium primus gradus eſt Catechumenorum, ſecundus Competentium: tertius nupet baptizatorum, ſeu Neophytorum.

Licet autem apud priſcos Sanctos Patres, alij eſſent audientes tantum,

& alij Catechumeni: hic tamen audientes inter eos qui ad Christi fidem veniunt iuxta aliquorum Patrum sententiam, non connumerantur; quod simpliciter tantum audirent: non autem ad ipsam Christi fidem venire, aut in eum credere velle, sicut cæteri Catechumeni faciunt, aperte profiterentur; atque ideo eisdem Catechumenis loco & gradu lõge inferiores essent.

Catechumeni sunt qui primũ de Iudaismo, vel de gentilitate veniunt, animo & voluntate in Christum credendi. Et quia primum exhortationis præceptum est in lege Dei: *Audi Israel, Dominus Deus tuus, Deus vnus est*; inde is, cui per Sacerdotem quasi per Moysem Deus loquitur, Catechumenus, id est audiens, nominatur, scilicet vt vnum Deum agnoscens, relinquat errores nefarios Idolorum. Sed & de omni infidelitatis secta ad Christum venientes Catechumeni dicũtur: Catechumenus quippe Græce Latinè Audiẽs, seu Auditor dicitur, eo quod adhuc doctrinam fidei audit, quæ non libro, aut scriptura, sed verbo ipsi traditur, & solo auditu suscipitur; necdum tamẽ Baptismum percepit, ad Christum autem veniens, ideo primum efficitur Catechumenus, vt ab eo per Christi gratiam ad fidei nouitatem vocato, Dominus cæcitatem cordis, & pristinam conuersationẽ expellat; ipse vero audiens à Sacerdote eiusdem fidei doctrinam credat, credens vero Baptismi gratiam consequi valeat.

Post Catechumenos secundus Competentium gradus est; Cõpetentes autem sunt qui iam post doctrinam fidei, post continentiam vitæ, ad gratiam Christi percipiendam festinant, & illam petunt, vt & à petendo, Cõpetentes dicuntur, quasi simul petentes, quod postquam in fide instructi fuerint, simul Baptismum petant. Nam Catechumeni tantum audiunt, necdum petunt, sunt enim quasi hospites, & vicini fidelium, foris audiunt mysteria, audiunt gratiam, sed nondum fideles appellantur. Competentes vero iam petunt, iam accipiunt, iam catechizantur, id est imbuuntur instructione fidei & Sacramentorum: Istis enim salutare symbolum traditur; quasi commonitorium fidei, & sanctæ confessionis indicium, quo instructi cognoscant quales ad gratiam Christi exhibere se debeant.

Hi quoque Electi dicuntur, vel quasi diuina voluntate ad fidem, & Baptismi gratiam vocati, vel quod ad eam suscipiendam electi sint, qui in scrutiniis habitis idonei comperiuntur, vt supra de scrutiniis dictum est.

Illuminandi item vocantur apud Sanctos aliquos Patres, præsertim Græcos, quod per Baptismũ quẽ mox suscepturi sunt, luce diuinæ gratiæ illustrati, ac fidei Christianę mysterijs imbuti plenius illuminabuntur.

Tertius gradus veniẽtium ad fidem est eorum, qui iam baptizati sunt, & Neophyti vocantur, quasi noui fideles, seu nuper renati, siue recens

Christiani

Christiani effecti: Neophytus enim Græce Latinè noua planta interpretatur.

Catechumenietsi in Ecclesiam semel, dum initiantur, sunt admissi, vt in ea verbum Dei audire, ac seorsum à fidelibus orare possunt; non tamen ibi publicis diuinis officijs, aut sacris Missę mysterijs inter esse debent, nisi Missę Catechumenorum, quę idcirco sic appellata protẽditur ab introitu, vsque ad offertorium inclusiue: tũc enim iuxta antiquum morem admoneri & foras mitti consueuerunt, ita clamante Diacono *Catechumeni foras exeunto*. Si quis est Catechumenus, exeat foras, vel, Si quis Catechumenus remansit, exeat foras: qua ratione nec sacras ordinationes ipsis Catechumenis siue audientibus siue præsentibus fieri debere statutum est. Cęterũ nec ad publicam fidelium benedictionem, aut orationem Catechumeni conueniãt, sed in alio loco segregati orare iubeantur. In scrutiniis autem id, quod in illorum ordine præscribitur, obseruetur.

Curent autem Presbyteri & Clerici ad quos pertinet, vt Catechumeni impuberes, vel adulti memoriæ mandent symbolũ quod in tertio scrutinio eis traditum est, vt illud memoriter reddere possint in Sabbatho sancto.

Quod vero in eodem scrutinio Presbyter interrogat, qua lingua Catechumeni confiteantur Dominum nostrum Iesum Christum, & symbolum Græcè, & Latine illis traditur; id inde factum, tum quod antiquitus in Romana Ecclesia venientes, ad fidem, duabus potissimum linguis, nempe Græca, & Latina vterentur, velut quæ tunc in toto orbe Romano vigebant & frequentius colebantur; tum propter earum linguarum dignitatem, quod reliquis præstantiores essent; tum denique propter mysticam illarum significationem, quod per Græcam sapientia, per Latinam vero Romanorum potentia, quę Christo subijciuntur, designarentur. Proinde Catechumeni, & Infantes qua lingua Græcane; an Latina Christum Dominum confiterentur, interrogabantur, & vtraque eis tradebatur symbolum, ex præscripto Ordinis Romani, qui integre quoad id repositus est, non modo propter venerandę antiquitatis memoriam, verum etiam vt si quando aliqui ad fidem veniant, qui Christum Græca lingua profiteantur, is quoque ordo vsui esse possit. Ac si præsto non sit Acolythus, qui Græcã linguam calleat, adsit eiusdem linguæ peritus interpres, qui pro Acolytho symbolum ea lingua pronuntiet.

Præterea si qui ex his qui ad fidem veniunt, nec Græcam, nec Latinam, nec vernaculam linguam intelligant, sed Arabica, Turcica, Persica, aliaue simili lingua vtantur, per peritos & fideles interpretes symbolum non solum vel Græce, vel Latine, sed etiam propria eorum lingua edoceantur, & illud eis fideliter explicetur.

Ac

Ad id etiam operę pretium est symbolũ Concilij Constantinopolitani, quo, & sancta Romana Ecclesia vtitur in Missa, descriptum, vel impressum habere, Illyrica, Armenica, Chaldæa, Aethiopica, Arabica, & alia eiusmodi lingua; quod Christianis illarum nationum gentibus & cunctis orientalibus, hoc symbolum potissimum sit in vsu.

Ordo Baptismi continens breuem exorcizandi methodum ex Rituali vt supra.

CVm Ministri omisso solenni baptizandi ritu, voluerint aliquo breuiori vti, accipiant sequentem. Primum Sacerdos interrogat.

Qui vocaris? Resp. N.

Tum Sacerdos leuiter exufflet in faciem eius dicens.

Exi ab eo immunde spiritus, & da locum Spiritui Sancto paraclito.

Deinde pollice faciat signum crucis, in fronte & in pectore baptizandi, dicens.

Accipe signum Crucis tam in fronte ✠, quam in corde, ✠ sume scutum fidei cœlestium præceptorum; talis esto moribus, vt templum Dei iam esse possis.

Oremus.

OMnipotens sempiterne Deus, Pater Domini nostri Iesu Christi, respicere dignare super hunc famulum tuum N. quem ad rudimenta fidei vocare dignatus es: omnem cæcitatem cordis ab eo expelle, disrumpe omnes laqueos Satanæ, quibus fuerat colligatus; aperi ei Domine ianuam pietatis tuæ, vt signo sapientiæ tuæ imbutus, omnium cupiditatum fœtoribus careat, & ad suauem odorem præceptorum tuorum, lætus tibi in Ecclesia tua deseruiat, & proficiat de die in diem, vt idoneus efficiatur accedere ad gratiam Baptismi tui, percepta medicina. Per eundem Christum Dominum nostrum. Resp. *Amen.*

Postea Sacerdos accipiat de sale specialiter pro Catechumenis exorcizato, si habet, vel si non habet & tempus suppetit (nam alioquin omittere debet) ita salem benedicat.

Benedictio Salis.

BEnedic Omnipotens Deus hanc creaturam salis tua benedictione cælesti ✠, in nomine Domini nostri Iesu Christi, & in vnitate Spiritus Sancti tui, ad effugandum inimicum, quam tu Domine sanctificando sanctifices ✠, & benedicendo benedicas ✠. Fiatq; omnibus accipientibus perfecta medicina, permanens in visceribus eorum, in nomine eiusdem Domini nostri Iesu Christi qui venturus est iudicare viuos & mortuos, & seculum per ignem. Resp. *Amen.*

Et de eo iam benedicto modicum accipiens, ponat in ore baptizandi, dicens.

Accipe

Digitized by Google

Accipe ſal ſapientiæ, propitiatus in vitam æternam. Reſp. *Amen.*
Deinde imponit manum ſuper caput eius, & dicit.

Oremus.

ÆTernam, ac iuſtiſſimam pietatem tuam deprecor Domine *Sancte Pater, omnipotens æterna* Deus, *auctor luminis & veritatis, ſuper hunc famulum tuum* N. *vt digneris eũ illuminare lumine intelligentiæ tuæ, munda eum & ſanctifica, da ei ſcientiam veram, vt dignus efficiatur accedere ad gratiam Baptiſmi tui; teneat firmam ſpem, conſilium rectum, doctrinam ſanctam, vt aptus ſit ad percipiendam gratiam Baptiſmi.* Per Chriſtum Dominum noſtrum. Repſ. *Amen.*

Item addit ſequentem orationem dicens.

Oremus.

MEdelam tuam deprecor Domine *ſancte Pater, omnipotens æterne Deus, qui ſubuenis in periculis, qui temperas flagellas dum verberas: te ergo* Domine *ſupplices deprecamur, vt hunc famulum tuum* N. *eruas ab hac valetudine, & non prævaleat inimicus vſque ad animam, ſed ſicut in Iob, tentationis terminum pone; ne idem inimicus de anima iſta ſine redemptione Baptiſmatis incipiat triumphare: Differ* Domine *exitum mortis, & ſpatium vitæ extende, releua quem perducas ad gratiam Baptiſmi tui.* Per Chriſtum Dominum noſtrum. Reſp. *Amen.*

Tunc introducat eum in Eccleſiam, dicens.

Ingredere in templũ Dei, vt habeas partem cum Chriſto, in vitam æternã. Reſp. *Amen.*

Et introducto ſacerdos imponẽs manum ſuper caput eius, dicit Symbolum, & orationem dominicam cum ipſo vel cum Patrino.

Credo in Deum *Patrem omnipotentem, creatorem cæli & terræ: Et in Ieſum Chriſtum filium eius vnicum* Dominum noſtrum: *Qui conceptus eſt de Spiritu ſancto, natus ex Maria Virgine: Paſſus ſub* Pontio Pilato, *crucifixus, mortuus, & ſepultus: Deſcendit ad inferos, tertia die reſurrexit à mortuis: Aſcendit ad cælos, ſedet ad dexteram* Dei *Patris omnipotentis: Inde vẽturus eſt iudicare viuos, & mortuos. Credo in Spiritũ ſanctum, ſanctam Eccleſiam Catholicam, Sanctorum communionem: Remiſſionem peccatorum: Carnis reſurrectionem: Vitam æternam Amen.*

Pater noſter, qui es in cælis, ſanctificetur nomen tuũ, Adueniat regnum tuum. Fiat voluntas tua ſicut in cælo & in terra. Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. Et dimitte nobis debita noſtra: ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Et ne nos inducas in tentationem; ſed libera nos à malo. Amen

Deinde etiam impoſita manu ſuper caput eius dicit.

Exorciſmus.

NEc te latet ſatana, imminere tibi pœnas, imminere tibi tormenta, imminere tibi diem iudicij, diem ſupplicij ſempiterni diem qui venturus eſt velut clibanus ardens, in quo tibi atque vniuerſis angelis tuis æternus erit interitus. Proinde damnate atque damnande, da honorem Deo *viuo, da honorem Ieſu Chriſto filio eius, & Spiritu*

Digitized by Google

Ego te baptizo in nomine Patris ✠, intingit primo, *Et Filij* ✠, intingit secundo, *Et Spiritus Sancti* ✠, intingit tertio.

Postea intincto pollice dextro in Chrismate, baptizandum linit in vertice in modum crucis, dicens.

Deus omnipotens Pater Domini nostri Iesu Christi qui te regenerauit ex aqua & Spiritu sancto, quique dedit tibi remissionem omnium peccatorum, ipse te liniat Chrismate salutis, ✠ *in vitam aternam.* Resp. *Amen.*

Tum bambacio vel stupa pollicem tergit, & imponit albam, seu candidum linteolum, capiti infirmi, dicens.

Accipe vestem candidam & immaculatam, quam perferas ante tribunal Domini nostri Iesu Christi in vitam aternam. Resp. *Amen.*

Et nisi linteolum in loco vnctionis Chrismatis retineatur, donec illa exsiccetur, eodem linteolo vel bambacio aut stupa eam abstergat.

Deinde det candelam accensam in eius, vel Patrini dexteram, dicens.

Accipe lampadem irreprehensibilem, custodi Baptismum tuum, vt cum Dominus venerit ad nuptias, possis occurrere ei in aula celesti. Resp. *Amen.*

Si plures fuerint baptizandi vel diuersi sexus, præcedentes preces in plurali numero & in suo genere dicantur; exufflatione tamen, crucis signatione, narium, & aurium tactu cum saliua, abrenuntiationis interrogatione, vnctione cum oleo sancto, interrogatione de fide, ipsius Baptismi intinctione, Chrismatis linitione, candidæ vestis, atque candelæ traditione, exceptis quæ singulariter super singulos; tum masculos, tum fœminas si tempus permittat, fieri debent.

Postea Sacerdos sequens Euangelium legere, & sequentes orationes, vel earum alteram dicere poterit super baptizandum.

✠ *Sequentia Sancti Euangelij secundum Matthæum.* Resp. *Gloria tibi Domine,* Et interim signat librum, se ipsum ac baptizandum, nisi sit adultus, qui semet signare possit.

In illo tempore: Circuibat Iesus omnes ciuitates & castella, docens in Synagogis eorum, & prædicans Euangelium Regni & curans omnem languorem, & infirmitatem.

Oremus.

OMnipotens sempiterne Deus, qui regenerasti famulum tuũ N. ex aqua & Spiritu sancto, quique dedisti ei remissionem omnium peccatorum, tribue ei continuam gratiam, ad agnoscendam bonitatis tuæ veritatem. Per Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, qui tecum viuit & regnat in vnitate eiusdem Spiritus sancti Deus per omnia secula seculorum. Resp. *Amen.*

Oremus.

OMnipotens & misericors Deus Maiestatem tuam supplices deprecamur, vt famulum tuum digneris seremis aspectibus tuis præseruare, & cui donasti Baptis-

Digitized by Google

mi Sacramentum, longæuam tribuas gratiam & ſanctitatem. Per Chriſtum Dominũ noſtrum. Reſp. *Amen.*

Si baptizandi plures fuerint, ſuperiores orationes dicantur in numero plurali, & ſi diuerſi ſunt ſexus, dicatur, *famulos, & famulas tuas.*

Si Epiſcopus adſit, hoc ordine baptizandus ab eo confirmetur. Ille quidem in habitu decenti, ſiue accepta tantum ſtola ſuper rocchetum, aut ſi eſt Regularis, ſuper ſuperpelliceum, ſtans dicat.

Verſ. *Adiutorium noſtrum in nomine Domini.*
Reſp. *Qui fecit cælum, & terram.*
Verſ. *Domine exaudi orationem meam.*
Reſp. *Et clamor meus ad te veniat.*
Verſ. *Dominus vobiſcum.*
Reſp. *Et cum ſpiritu tuo.*

Oremus.

OMnipotens ſempiterne Deus qui regenerare dignatus es, hunc famulum tuum ex aqua, & ſpiritu ſancto, quique dediſti ei remiſſionem omnium peccatorũ, emitte in eum ſeptiformem Spiritum tuum ſanctum paraclitum de cælis, Spiritum ſapientiæ, & intellectus, ſpiritum conſilij, & fortitudinis, ſpiritum ſcientiæ & pietatis; adimple eum ſpiritu timoris tui, & conſigna eum ſigno Crucis Chriſti, in vitam propitiatus æternam. Per eundem Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium tuum, qui tecum viuit & regnat in vnitate eiuſdem Spiritus ſancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum. Reſp. *Amen.*

Cum plures ſunt, prædictam orationem dicat in numero multitudinis, & genere proprio.

Tum ſedens accipit mittam, & intincto pollice dextro in Chriſmate faciens crucem in fronte baptizandi ſic dicat.

N. Cõſigno te ſigno Crucis, & confirmo te Chriſmate ſalutis ✠, (& manu producẽs ante faciẽ ſignũ crucis ſubiungat) *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* Reſp. *Amen.*

Deinde genam eius leuiter tangens, dicat.

Pax tecum. Reſp. *Et cum ſpiritu tuo.*

Et benedicat eum dicens.

Benedicat te omnipotens Deus Pater ✠, *& Filius* ✠, *& Spiritus ſanctus* ✠.

Reſp. *Amen.*

Si ſint plures, dicat in numero plurium, *Benedicat vos*, &c.

Si autem periculum vrget, & temporis anguſtia non permittit, omiſſis alijs precibus, faciens crucem de Chriſmate in fronte eius, abſolute dicat verba formæ Confirmationis.

Conſigno te ſigno Crucis, & confirmo te Chriſmate ſalutis ✠, &c. vt ſupra.

Ac demum ſi eſt adultus aut ea ætate qua diſcernat, etiamſi Epiſcopus deſit

Digitized

defit,& propterea confirmatus non ſit, ſacram ei Sacerdos exhibeat Euchariſtiam;dummodo ſit ieiunus,niſi adeo grauiter laboret,vt ei etiám nõ ieiuno in viaticum danda ſit. Communicet aũtem ei Sacerdos corpus Domini abſolutè dicens.

Corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti cuſtodiat te in vitam æternam. Reſp. *Amen.*

Poſtremo hortetur Patrinum, vel Matrinam & qui circumſtant, vt pro eius ſalute orent.

Benedictio aquæ Baptiſmi minor,quę dicitur ad ſuccurrendum.

CVm Neophytum baptizari oportet,ſi aqua Baptiſmi conſecrata defuerit, Presbyter apponat aquam in aliquo vaſe mundo, & benedicat eam,non benedictione maiore quæ fit in Sabbatho Sancto, ſed iſtã minore,quæ dicitur ad ſuccurrendum,hoc modo.

Oremus.

EXaudi nos omnipotens Deus,*&* in huius aquæ ſubſtantiam tuam immitte virtutẽ, vt abluendus per eam & gratiam & vitam mereatur æternam. Per Chriſtũ Dominum noſtrum. Reſp. *Amen.*

Exorcizo te creatura aquæ in nomine Dei Patris omnipotentis ✠, & Domini noſtri Ieſu Chriſti filij eius ✠,& Spiritus ſancti ✠:ſi quod phantaſma, ſi qua virtus inimici, ſi qua incurſio Diaboli,eradicare,& effugare ab hac creatura aquæ,vt fiat fons ſaliens in vitam æternam;& qui ex ea baptizatus fuerit, fiat templum Dei viui, & Spiritus ſanctus habitet in eo,in remiſſionem omnium peccatorum,in nomine eiuſdem Domini Ieſu Chriſti,qui venturus eſt iudicare viuos & mortuos & ſeculum per ignem. Reſp. *Amen.*

Deinde ſacerdos mittat Chriſma in aquam in modum crucis,dicens.

Sanctificetur & fecundetur fons iſte hoc ſalutifero Chriſmate,in nomine Patris,& Filij,& spiritus ſancti ✠. Reſp. *Amen.*

Quod ſi nondum habuerit nouum chriſma, in huius neceſſitatis caſu vetus poterit adhibere, ſi vero neque nouum neque vetus habeat omiſſa Chriſmatis infuſione in aquam, cum ea vt ſupra benedicta baptizet eum qui baptizandus eſt.

Ordo Baptiſmi tempore neceſsitatis.

SI Baptizandus grauiter ægrotet, vel Miniſtri premantur aliqua neceſſitate vel periculo,ita vt perficinon poſsint Exorciſmi ab Eccleſia re-

recepti, omissis omnibus quæ Baptismum præcedunt, baptizet eum vt supra per intinctionem seu infusionem aquæ super caput eius tantum dicēs

Ego te baptizo In nomine Patris ✠ & filij ✠, & Spiritus sancti ✠.

Et si mors instat, non ter sed semel, in modum crucis caput aqua intingat, dicens vt supra.

Ego te baptizo, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

Verum si aquā Baptismi non habeatur, & periculum sit in mora, ita vt nec tempus suppetat ad illam benedicendam benedictione minore ad succurrendum, prætermissa aquæ benedictione accipiat aquam simplicem, & de ea, ter, vel etiam semel tantum, si mors instet, vt dictum est, paruulum vel adultum periclitantem supra caput aspergat seu intingat, dicens.

Ego te baptizo In nomine Patris, &c vt supra proxime.

Deinde si habeat Chrisma liniat eum in vertice in modum crucis dicens.

Deus Omnipotens, Pater Domini nostri Iesu Christi, &c.

Postea det ei candidam vestem, seu linteolum, dicens.

Accipe vestem candidam, & immaculatam, &c.

Et demum candelam accensam, dicendo.

Accipe lampadam irreprehensibilem, &c. vt supra in eodem proximo ordine habetur.

Et si adhuc superstes est, & Episcopus adest, ab eo cōfirmetur, vt supra in eodē ordine. Et deinde si est adultus, vel in ætate discretionis, & morbo non impediatur, communicet.

Sed etsi Episcopus adsit, similiter Presbyter sacram ei communionem, seu viaticum præbeat, & hortetur circumadstantes, vt orent pro eo. Idem quoque ordo seruetur si paruulus vel adultus in quouis alio supremæ necessitatis casu, aut imminentis mortis periculo fuerit constitutus.

FINIS.

INDEX

Digitized by Google

INDEX LIBRORVM ET CAPITVM HVIVS OPERIS.

LIBER PRIMVS.

De iuuandis infidelibus, vbi de neceſsitate, dignitate, & vtilitate huius præſtantiſsimæ functionis agitur.

Cap. I. DE extrema fere totius orbis animarum ſalutis neceſſitate.

II. De excellentia & dignitate huius functionis, pro iuuandis infidelibus.

III. De dignitate ac præſtantia animæ rationalis.

IV. Exemplo & doctrina Chriſti zelum animarum maxime commendari.

V. Exempla Sanctorum qui ardenti animarum zelo flagrarunt.

VI. In ſtudium infideles iuuandi omnes fere, ac in heroico gradu, influunt virtutes.

VII. De præſtantia huius functionis inter cætera virtutum opera.

VIII. De vtilitate huius functionis pro iuuandis infidelibus.

IX. Ad omnes Chriſtianos ſpectat, proximorum etiam infidelium ſaluti conſulere.

X. De iucunditate, quam ex conuerſione animarum Euangelij miniſtri conſequuntur.

XI. De aliquibus impedimentis remouendis.

LIBER

LIBER SECVNDVS.

Pars Prima.

Ad quem potiſsimum pertineat infidelium ſalutem procurare.

Cap. I. AD Romanum Pontificem tanquam ad ſummum Eccleſiæ Paſtorem, Petrique in Apoſtolatu ſucceſſorem pertinere, prędicatores pro fide propaganda mittere in vniuerſum orbem.
II. Romanorum Pontificum cura Euangelium in vniuerſum orbem fuit propagatum.
III. Europa à ſummis Pontificibus ad fidem conuerſa.
IV. Propagatio S Euangelij in Aſia à Romanis Pontificibus facta.
V. Indiæ Orientalis maximà pars ſummorum Pontificum cura ad fidem redacta.
VI. In Indijs Occidentibus Summorum Pontificum iuſſu Euangelium promulgatum.
VII. De Africæ ad fidem conuerſione.
VIII. Cura & ſollicitudo conuerſionis infidelium ſpectat etiam ad Principes Chriſtianos, tam ſeculares quam Eccleſiaſticos.

LIBRI SECVNDI

Pars Secunda.

Religioſorum omnium inſtituto congruere, pro hæreticis, aut infidelibus iuuandis ſtudium.

Cap. I. REligioſis omnibus cuiuſcunque ordinis ſint; valde conſentaneum eſſe proximorum ſaluti, ac peculiariter infidelium conuerſioni ſtudere.
II. Religioſi omnes præ alijs aptiſsimi ſunt animarum conuerſioni procurandæ.
III. Religioſis omnibus conuenientiſsimum eſſe animarum ſaluti; & conuerſioni ſtudere, oſtenditur ex fructu à Religioſis in fidei propagatione facto.
VI. Exem-

Digitized by Google

IV. Exempla ordinum Monachalium.
V. Exemplis Eremiticam vitam degentium idem comprobatur.
VI. Miſsiones ſunt omnium expedientiſsimæ religioſorum inſtituto illudque mirifice perficiunt.
VII. Occaſione contemplationis quantumuis ſublimis, aut ſtructioris clauſuræ Monachos non excuſari à miſsionibus adeundis

LIBRI SECVNDI
Pars Tertia.

Cura Infideles iuuandi præcipuè ſpectat ad Ordines Mendicantes.

Cap.I. ORdines mendicantes ex vi ſuæ inſtitutionis fuiſſe ab Eccleſia deſtinatos, vt proximorum tam fidelium, quam infidelium ſpirituali ſaluti conſulerent.
II. Exempla Ordinum mendicantium, qui in propaganda fide Catholica, miros in Eccleſia Dei fecere progreſſus.
III. Non ſufficere Religioſis mendicantibus præparationem animi ad iuuandos proximos.
IV. Religioſi Ordinum mendicantium non ſolum fidelibus, ſed & infidelibus tenentur opem ferre.
V. Proponuntur, & refelluntur argumenta Guilielmi, & aliorum.

LIBER TERTIVS.

De eligendis, atque efformandis miniſtris, & de alijs medijs ad propagandam fidem, animarumque conuerſionem procurandam ſpectantibus.

Cap.I. DE erigenda congregatione pro fide propaganda.
II. De eligendis efformandiſque miniſtris pro fide Catholica propaganda.
III. De inſtituendis ſeminarijs pro miniſtris efformandis, & accingendis ad fidei propagationem.
IV. De apparatu faciendo, ad miſsiones aggrediendas.

Digitized by Google

LIBER QVARTVS.

De ingreſſu & progreſſu miniſtrorum inter infideles, ac de ratione agendi, & iuuandi omnes gentes.

LIBRI QVARTI
Pars Prima.

Cap.I. COnuenienſnè ſit in ingreſſu ad infidelium conuerſionem humanis præſidijs pro conuerſione infidelium vti.

II. De forma & methodo proponendi Euangelium infidelibus, ac de munere principali miniſtrorum in hac parte.

III. Fidei Chriſtianæ myſteria eſſe euidenter credibilia demonſtratur tam ſecundum ſe, quam comparata cum alijs ſectis.

IV. Breuis, compendioſa tamen & accurata teſtimoniorum credibilitatis noſtræ fidei collectio, ex D. Thom. 1. contra Gen. cap. 6.

V. De confirmatione doctrinæ Euangelicæ ex ſignis & miraculis: & quare nunc miracula non ita frequenter fiant.

VI. Rationes aliquæ, quare multi fidei veritatibus etiam ſufficienter propoſitis aſſenſum non præbeant.

VII. An oporteat cum infidelibus Collationibus ac diſputationibus publicis de rebus fidei agere.

LIBRI QVARTI
Pars Secunda.

De miniſtrorum progreſſu ac conuerſatione cum vitæ integritate coniuncta inter infideles, & ratione agendi cum eis, vt ad fidem alliciantur.

Cap.I. De oratione continua, & fiducia in Deum.

Digitized by Google

II. De charitate feruenti erga infidelium conuersionem.
III. De beneficentia erga infideles exercenda.
IV. Oportere ministros ante omnia sibi ipsis attendere.
V. De prudentia ministri sancti Euangelij in iuuandis infidelibus, & conuersatione cum illis necessaria.
VI. Quod minister castitate resplendere debeat, & de euitandis occasionibus.
VII. De abdicatione rerum temporalium viro Euangelico necessaria.
VIII. De patientia, labore, & longanimitate in conuersione animarum maxime prærequisitis.
IX. De exemplo vitæ maxime in prædicatore Euangelico necessario.
X. De scientia in ministerio sancti Euangelij requisita.
XI. De peritia linguarum ministris S. Euangelij necessaria.
XII. Epilogus de vitæ puritate, exemplo, alijsque prærequisitis in Euangelico operario.

LIBER QVINTVS.

Concinens dubia aliqua præcipua, quæ Euangelij ministris in terris infidelium agentibus obiia esse possunt.

LIBRI QVINTI

Pars Prima.

Dubium. I. AN infideles tam Principibus Christianis non subditi, quam eorum subditi, cogi queant ad fidē Christianam recipiendam.

II. An infideles muneribus, donis, officijs, & obsequijs ad fidem allici possint.

III. An infideles compelli possint ad audiendum Euangelium.

IV. An infideles compelli possint ad falsum Deorum cultum abiiciendum, & legem naturalem obseruandam.

V. An infideles vel Hæretici eijci è regno Catholicorum possint ea conditione, vt, si velint remanere, fiant Christiani.

VI. An filij infidelium paruuli inuitis eorum parentibus possint baptizari.

by Google

LIBRI QVINTI
Pars Secunda.

Quando fideles teneantur fidem Christianam exterius profiteri.

Dub.I. AN confesio fidei externa sit necessaria ad salutem ex præcepto, & quando obliget: An & quando liceat fugere tempore persecutionis.
II. Quando & quibus licitum sit fugere, & quando.
III. An qui rogatur à tyranno sitnè Christianus vel Catholicus, eo ipso debeat confiteri se esse Christianum vel Catholicum.
IV. An ab hæreticis rogatus quis, sitne sacerdos vel religiosus, an non: vel an audierit rem diuinam, si negauerit, peccet contra fidei confessionem.
V. An in hospitijs hæreticorũ liceat Carholicis carnes edere tẽporibus ab Ecclesia interdictis, ne se prodant & in vitæ discrimen veniant.
VI. An Catholico per hæreticorum, vel paganorum prouincias trãseunti liceat salutis causa sese occultare, eorum vestes induendo, aut lingua & sermone illorum vtendo.

LIBRI QVINTI
Pars Tertia.

De confessione fidei externa proprio sanguine testificata. Vbi dubia aliqua de Martyrio expediuntur.

Dub.I. QVid sit martyrium, & quæ eius conditiones.
II. Quando currat obligatio subeundi martyrium.
III. An martyrium aliquando cadat sub consilio.

LIBRI

Digitized by Google

LIBRI QVINTI

Pars Quarta.

De communicatione in genere cum infidelibus.

Dub.vnũ AN & quatenus liceat communicare cum infidelibus tam in conuerſatione quam in alijs.

LIBER SEXTVS.

De vnione Græcorum ac Schiſmaticorum omnium cum Eccleſia Catholica procuranda.

LIBRI SEXTI

Pars Prima.

De vnione Græcorum ac Rathenorum cum Eccleſia Catholica.

cap.I. DE erroribus qui Græcis attribuuntur, & eorum confutatione.
II. De origine errorum, & Schiſmatis Græcorum.
III. De proceſsione Spiritus ſancti Diſputatio, in qua oſtenditur ſpiritum ſanctum à Patre & Filio procedere.
IV. Euchariſtiæ ſacramentum confici tam in azymo quam in fermẽtato, contra Græcos probatur.
V. Purgatorij locum eſſe aliquem, in quo iuſtorum purgantur peccata, contra Græcos demonſtratur.
VI. An ſanctorum animæ Deum videant, & verè beatæ ſint ante diem iudicij.
VII. De vnione Græcorum facta in concilio Florentino.
VIII. An propter ſupra dictos errores Græci ſint cenſendi Hæretici, an tantum ſchiſmatici.

LIBRI SEXTI
Pars Secunda.

De iuuandis Græcis, & ratione agendi cum eis, vt ad fidem Catholicam alliciantur.

Cap.I. DE causis præcipuis vnionem Græcorum cum Ecclesia Catholica impedientibus.
II. De ratione agendi cum Græcis.
III. De alijs medijs iuuandi Græcos & Ruthenos.
IV. De alijs medijs quæ videntur non minus vtilia quam necessaria, ad Ecclesiam Græcorum, & omnium fere Orientaliũ ad sanctæ Romanę Ecclesiæ sinum breui reducendam.
V. Ecclesia Græca propter separationem à Latina quantis calamitatibus, & afflictionibus exerceatur.
VI. De excommunicatione Latinorum cum Græcis ex bulla Innocẽtij I V. Pont. Max.
VII. De excommunicatione Latinorum cum Græcis ex bulla Clementis P P. V I I I.
VIII. In quibus præterea alijs casibus liceat Latinis communicare cũ Græcis.
IX. De pœnis Schismaticorum, & de eorum absolutione & reconciliatione.
X. Professio orthodoxæ fidei à Græcis facienda Gregorij X I I I. Pont. Max. iussu edita.

LIBRI SEXTI
Pars Tertia.

De Ruthenorum Religione, & vnione cum sede Apostolica.

Cap.I. DE Ruthenis tempore Clementis Papæ V I I I. ad sedis Apostolicæ communionem admissis, & de forma qua fuere recepti.

Liber-

INDEX CAPITVM.

LIBER SEPTIMVS.

De vnione totius Orientalis Ecclesiæ cum Ecclesiæ Catholica procuranda.

LIBRI SEPTIMI

Pars Prima.

Cap. I. DE origine schismatum Orientalium.
II. De Nestorianorum natione, & eorum erroribus.
III. De Nestorianis qui in Ecclesiæ Catholicæ vnione persistunt.
IV. De natione Chaldæa, Assyria.
V. Errores & ritus Ecclesiæ Alexandrinæ, & nationis Cophtæ, qui hac ætate grassantur.
VI. Pro iuuandis Cophtis, siue natione Alexandrina.
VII. De natione, erroribus ritibusque Abyssinorum, ac methodo illos iuuandi.
VIII. Errores qui Abyssinis attribuuntur.
IX. De varijs Abyssinorum ritibus.
X. Pro iuuandis Abyssinis.
XI. De Aethiopica lingua, & alijs pro vnione Abyssinorum.
XII. An Abyssinis ab Ecclesia Catholica permitti possit ritus Circumcisionis, non tam Religionis quam honoris gratia introductus.
XIII. De erroribus Abyssinorum hac ætate grassantibus.
XIV. De natione Iacobitarum, ac de eorum erroribus.
XV. Hæreses & errores nationis Iacobitarum ex eorum Catechismo collecti.
XVI. Constitutio concilij Florentini sub sanctissimo Patre, & D.N. Eugenio IV. super vnione Iacobitarum sine Iacobinorum.
XVII. De natione Armena, eorumque erroribus.
XVIII. De quibusdam Armenorum ritibus.
XIX. Pro iuuandis Armenis.
XX. De vnione Armenorum, decretum à sancta Synodo Florentina sub Eugenio IV. Pont. Max. editum.
XXI. De Georgianis (alio nomine Iberis) & eorum erroribus.
XXII. De Maronitarum natione.

XXIII. Hære-

Digitized by Google

XXIII. Hæreſes præcipuæ, quæ Iacobitis, Cophtis, Abyſsinis & Armenis attribuuntur.
XXIV. De concilio Chalcedonenſi admittendo, ac de abiurando Dioſcoro.
XXV. Soluuntur obiectiones Schiſmaticorum contra Concilium Chalcedonenſe.
XXVI. In Chriſto Domino poſt vnitionem duas eſſe naturas, humanã & diuinam, omnino diſtinctas.
XXVII. Soluuntur argumenta Eutychetis & aliorum.
XXVIII. De duabus Chriſti voluntatibus.
XXIX. De duabus Chriſti Domini operationibus.
XXX. In Chriſto Domino non duas, ſed vnicam tantum eſſe perſonam contra Neſtorianos.
XXXI. Soluuntur argumenta Neſtorij.
XXXII. Secundum fidem Catholicam beati in Deo non tam claritatem, quam ipſam diuinam intuentur eſſentiam.
XXXIII. Pœnitentia quę in Eccleſia Catholica agitur, eſt Sacramentũ à Chriſto Domino inſtitutum.
XXXIV. Vnctio extrema eſt vere ſacramentum Eccleſiæ.
XXXV. De confirmationis Sacramento.
XXXVI. Matrimonium non poſſe diſſolui propter adulterium.
XXXVII. Legem veterem omnino eſſe iam abrogatam.
XXXVIII. De animæ rationalis productione.

LIBRI SEPTIMI
Pars Secunda.

Cap. I. DE iuuandis Orientalibus.
II. Inſtructiones aliæ pro iuuandis Orientalibus.
III. De quibus præcipuè tam in fide, quam in moribus interrogandi & inſtruendi videantur Chriſtiani Orientales, qui volunt profiteri Sanctam fidem Catholicam, ſeu redire ad vnitatem Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, & deteſtari ac abiurare errores & hæreſes, plus minuſue pro prudentia Theologi interrogantis.
IV. Breuis orthodoxæ fidei profeſsio, quæ ex præſcripto Sanctę ſedis Apoſtolicę ab Orientalibus, ad ſacroſanctę Romanę Eccleſię vnitatẽ venientibus facienda, proponitur.
V. Interrogationes aliquot factę ſuę Sanctitati à Reuerendiſsimo Patriarcha Maronitarum ſuper fide, & ritibus Catholicis; manifeſtandę in

Digitized by Google

in Synodo celebranda circa festum Paschatis, anno 1578.
VI. Propositiones aliquot excerptæ tum è quibusdam libris Maronitarum, dum expurgarentur à legatis Apostolicis, tum ex communi cõsensu, & quadam traditione receptis quæ videlicet hæreses sunt manifestæ, vel erroneæ vel superstitiosæ: quietiam errores solent esse communes alijs nationibus Orientalibus.
VII. De ritibus qui tolerari possunt in his qui ex Schismaticis, vel paganismo, aut alia secta ad fidem Catholicam veniunt.

LIBER OCTAVVS.

De reductione hæreticorum ad Catholicam fidem procuranda.

Exhortatio ad conuersionem hæreticorum.

PRIMA PARS

Cap. I. DE notis & signis Ecclesiæ, in qua ostenditur Romanam Ecclesiam veram esse & vnicam in terris Ecclesiam.
II. Prima & vera nota Ecclesiæ ipsum nomen Catholicum.
III. Nota secunda. Antiquitas.
Nota tertia. Duratio diuturna numquam interrupta:
Nota Quarta. Amplitudo seu multitudo, & veritas credentium.
Nota Quinta. succesio episcoporum in Romana Ecclesia, ab Apostolis deducta vsque ad nos.
Nota sexta. Conspiratio in Doctrina cum Ecclesia antiqua.
Nota septima. Vnio membrorum inter se; & cum capite Romano Põtifice.
Nota Octaua. Sanctitas Doctrinæ.
Nota Nona. Efficacia Doctrinæ, id est conuertentis animas, iuxta Psalm. 18.
Nota decima. Sanctitas vitæ authorum siue primorum PP. nostræ Religionis.
Nota vndecima. Gloria miraculorum.
Nota duodecima. Lumen propheticum.
Nota decimatertia. Confessio Aduersariorum.
Nota decima quarta. Infelix oppugnantium Ecclesiam exitus.

Digitized by Google

Nota decima quinta. Felicitas diuinitus collata propugnatoribus Ecclesiæ.
Epilogus præfatæ disputationis.

SECVNDA PARS.

De ratione agendi cum hæreticis, & de modo iuuandi ipsos, & primo de origine omnium hæresum

QVibus medijs ministri suam promoueant superstitionem, vbi primũ de libris, concionibus, cantilenis §. 1.
Industriæ aliquæ pro hæreticis adiuuandis. paragr. 2.
Epistola P. Petri Fabri societ. Iesu de modo agendi cum hæreticis. §. 3.
De communicatione cum hæreticis fugienda, & de casibus in quibus liceat cum eis communicare §. 4.
De pœnis hæreticorum, & de eorum absolutione & reconciliatione cum Ecclesia.
Forma breuis omnem hæresim abiurandi per eum qui in hæresim incidit, & pœnitet, & alias non est relapsus.
Forma iuramenti professionis fidei secundum bullam Pij P P. I V.
Remedia pro Catholicis inter hæreticos versantibus ad orthodoxam fidem conseruandam ex P. Francisco Costero.

LIBER NONVS:

Qui est de Iudæorum ad fidem Christianam conuersione procuranda.

LIBRI NONI

Pars Prima.

De erroribus præcipuis Iudæorum, & eorum confutatione.

Cap. I. MEssiam iã venisse celebri Gen. c. 49. testimonio cõprobatur.
II. Exponitur quemadmodum veritas huius prophetiæ cum ipso euentu, eorumque successu consentiat.

III Idem

III. Idem Danielis illustri testimonio comprobatur, & vaticiniũ exponitur.
IV. Alio eiusdem Danielis loco eadem veritas demonstratur, & de Iudæorum calamitatibus disseritur.
V. Secunda disputationis pars, in qua ostenditur Christum Iesum Mariæ filium, verum fuisse Messiam.
VI. De notis ac signis Messiæ à prophetis prædictis, vbi etiam simul ostenditur in Christo Domino fuisse reperta.
VII. Notæ aliæ de morte, passione, resurrectione ac ascensione ad cœlos Messiæ.
VIII. Notæ aliæ à Prophetis præuisæ, de alijs Messiæ proprietatibus & excellentijs.

Tertia disputationis pars.

IX. Christum fuisse verum Messiam.
X. Soluuntur obiectiones Iudæorũ, quibus probare conantur Christum non fuisse verum Messiam.
XI. Soluuntur obiectiones quæ à Iudæis fieri solent, contra Messiæ Christi diuinitatem.
XII. De alijs erroribus & fabulis in Thalmud Iudæorum contentis.

LIBRI NONI

Pars II.

Cap. I. DE ratione agendi cum Iudæis, & iuuandi illos.
II. In quibus casibus sit interdicta Christianis communicatio cum Iudæis, & contra.
III. Quænam Iudæis, Christianis Principibus subiectis, prohibita sint.
IV Casus in quibus Iudęos alioſque infideles delinquentes Iudices Ecclesiastici punire possunt.

LIBER DECIMVS

De conuersione Saracenorum procuranda.

DE præcipuis erroribus Mahometicæ doctrinæ.
Authores qui scripserunt contra Alcoranum.

Digitized by Google

PRIMA PARS.

De *confutatione Alcorani.*

Cap.I. DE Alcorani inſtitutione,& quis fuerit huius legis author & inuentor.
II. Mahometum non fuiſſe Apoſtolum ſiue nuntium à Deo miſſum.
III. Legem Alcorani nulla ratione à Deo eſſe.
IV. Legem Mahometi eſſe irrationabilem,ex parte eorum quæ docet, præcipit, permittit, & continet.
V. Alia mendacia Mahometi detegũtur,ac quædam alia quæ in Alcorano vana,& ridicula continentur,referuntur.
VI. De fictione cuiuſdam falſiſsimæ viſionis Mahometi.
VII. De contrarietatibus quę inueniuntur in Alcorano.
VIII. Legem Alcorani eſſe rationi diſſonam,quia turpis, & primo quia peccatum contra naturam Saracenis concedit.
IX. Irrationabilem & turpem eſſe legem Mahometi, quia tanquam licita permittit adulteria,fornicationem & polygamiam.
X. Legem Mahometi eſſe irrationabilem,quia non præbet peccatoribus remedia ad ſalutem.
XI. Legem Alcorani eſſe irrationabilem, dum docet vnumquemque in ſua lege ſaluari.
XII. Legem ſaracenorum eſſe irrationabilem, quia violenta, & iniqua.
XIII. Legem Alcorani irrationabilem eſſe ex parte formæ,hoc eſt ordinis & ſtili.
XIV. Legem Mahometi eſſe irrationabilem ex parte finis , quia vltimam hominum fælicitatem poſuit in carnalibus delectationibus.

SECVNDA PARS huius Tractatus.

De *præſtantia legis Chriſtianæ, comparatæ ſectæ Mahometanæ.*

cap.I.

Digitized by Google

Cap. I. DE admirabili Christi Domini sanctitate, ex testimonio ipsius Mahometi.
II. De excellentia legis Christi nempe Euangelij, tam in se quam Alcorano comparata.
III. Conclusio supra dictæ excellentiæ legis Christi, vbi breuiter duodecim prærogatiuæ Euangelij, supra Alcoranum recensentur.
IV. Causæ aliquæ tantæ durationis legis Mahometi.
V. Causæ cur tanta hominum multitudo sectam Mahometicam amplectatur.
VI. Fælicitate & victorijs Mahometanorum, non probari, eorum legem esse à Deo.

TERTIA PARS.

Cap. I. DE ratione agendi, & iuuandi Saracenos.
II. Sequitur praxis Saracenos iuuandi.
III. In quibus rebus sit prohibita Christianis communicatio cum Saracenis.

LIBER VNDECIMVS.

De Ethnicorum conuersione procuranda.

PRIMA PARS.

De Gentilium errorum confutatione.

Cap. I. DE erroribus gentium in communi.
II. De Scriptoribus aduersus Ethnicos.
III. De vltimo fine hominis.
IV. Quis sit hominis finis, ex ipso homine perscrutatio.
V. De vita veteri, de hac nostra, & altera.
VI. Deum esse, ipsumque primum principium, & creatorem rerum omnium esse, aliquibus rationibus demonstratur.
VII. In hoc mundo vnicum tantum esse Deum, nec fieri posse vt sint plures.

Digitized by Google

VIII. Deum habere omnium rerum prouidentiam.
IX. Deum esse ens quoddam perfectissimum.
X. Idololatriam esse vanissimam sectam.
XI. Deum esse vltimum non solùm hominis, sed & aliarum quoque creaturarum finem.
XII. Animam hominis esse immortalem, aliamque vitam futuram post hanc.
XIII. Cõclusio prædictorum, & rationes quibus homo tenetur Deum colere, & illi omnino inseruire.
XIV. Breuis forma proponendi gentibus sanctum Euangelium.
XV. Breuis conuincendi paganos formula ex Lactantio Firmiano desumpta.
XVI. Breuior prædictorum summa ex eodem Lactantio.
XVII. Formula alia ex Hieronymo Sauanarola pro demonstranda aduersus gentes fidei Catholicæ veritate.

SECVNDA PARS.

Cap. I. DE iuuandis gentibus & ratione agendi cum eis.
II. De his quæ licita sunt agentibus inter gentiles.
III. Quid singuli Christiani rudes, vt sunt indi & Aethiopes, docendi sunt ex Concil. Limensi actione 2. cap. 4. à Sixto V. confirmato.
IV. Breuis instructio, siue Catechismus pro rudioribus gentilibus ad Christi fidem cõuersis, ex Indico idiomate traductus, & à synodo prouinciali nouæ Granatæ approbatus.

LIBER DVODECIMVS

præcipua continens priuilegia à Summis Pontificibus, Religiosis pro infidelium conuersione Laborantibus concessa.

PRiuilegia concessa à Pio 2 & Sixto 4. Religiosis ordinis Prædicatorum, ad prædicandum Christi Euangelium euntibus in terras infidelium.

Priuilegia Fratribus Prædicatorum ad partes Orientales, & terras infidelium ad prædicandum Iesu Christi Euangelium proficiscentibus, per Innocentium IV. concessa.

De

De alijs etiam priuilegijs Fratribus Minoribus conceſsis in terris infidelium laborantibus,

Priuilegia Fratribus Carmelitis diſcalceatis conceſſa. Collectio breuis priuilegiorum à ſede Apoſtolica conceſſa Religioſis in propaganda fide laborantibus, ordine alphabetico digeſta.

CATECHISMI GENERALIS

pro omnium ſectarum Catechumenis vtiliſsimi,

Capitum Summaria.

Cap. I. QVomodo ſit recipiendus, & examinandus qui nouiter fidem Chriſtianam vult amplecti.

II. Examinata, & approbata vocatione, quid agendũ ſit de filijs, & vxore Catechumeni.

III. De habitu quo ſunt induendi Catechumeni, & de loco vbi ſunt inſtituendi, & de tempore Catecheſi neceſſario.

IV. De præparatione generali ad Baptiſmũ Catechumenis perſuadẽda.

V. De doctrina fidei proponenda tam doctis, quam rudibus, etiam de ordine quo eſt declaranda.

VI. De ſuſceptione baptiſmi, & de alijs præuijs diſpoſitionibus ad illum.

VII. De neceſsitate Catechiſmi pro Neophytis & quid ante omnia ſcire, & credere oporteat.

VIII. Non ſufficere Baptiſmum, nec fidẽ in Chriſto, niſi ſimul adſit obſeruantia mandatorum, carnis & paſsionum mortificatio.

IX. De dilectione Dei & proximi, & patientiæ bono, & præmio bonorum operum.

X. De confeſsione fidei, de perſeuerantia, & damnis quæ peccatum mortale conſequuntur.

XI. De ſuperbia præcipue vitanda, & de veteri homine exuendo, & renouatione nouæ vitæ.

XII. De his quæ vitanda ſunt à Neophytis, & de medijs vt in propoſito perſeuerent.

XIII. De conſilijs alijs circa Neophytorum inſtitutionem, præcipuè de eleemoſyna.

XIIII. De abſtinentia à cibis prohibitis.

XV. De honore & reuerentia filiorũ in parentes, & fęminarum in viros ſuos, & ſeruorum in Dominos.

XVI De

XVI. De alijs ſeruandis circa Neophytos.
XVII. De alijs obſeruationibus circa Neophytorum profectum.
XVIII. De fugienda omnino Neophytis communicatione cum infidelibus.
XIX. Quomodo puniendi Neophyti, ſi ad vomitum redeant.
XX. Neophyti ſicut alij Chriſtiani veteris fidei habeantur, & ne priuentur publicis honoribus & dignitatibus.
XXI. De obſeruándis in ſolenni baptiſmo circa adultos ex Rituali Cardinalis Sancti Seuerini.

FINIS.

Digitized by Google

INDEX RERVM MEMORABILIVM quæ in hoc volumine continentur.

A

ABYSSINI.

AByssini quales sint, & quomodo iuuandi fol. 364.371. eorum errores. 367.378 416. Eorum ritus. 370. An eis permittenda sit circumcisio. 376.

AFRICA.

Quando ad fidem Catholicam sit conuersa. fol. 52.

ALCORANVS.

Alcorani institutio & quis eius author. 647. Eum esse prædictum à S. Ioanne in apocalypsi. Ibid. Non esse à Deo. 663. Esse irrationabilem ex parte eorum quæ docet, præcipit & permittit, & continet 665. Eius mẽdacia, vana & ridicula quæ continet deteguntur 670 Contrarietates quæ in eo reperiũtur. 676. Eius legem esse rationi dissonam, quia turpis, & quia peccatum contra naturam Sarracenis concedit. 677. Item quia tanquam licita permittit adulterium, fornicationem & polygamiam. 680. Quia peccatoribus non præbet remedia ad salutẽ 682. Quia docet vnumquẽque in sua lege saluari. 684. Quia violenta & iniqua. 687. Esse etiam irrationabilem ex parte ordinis & stili. 688. Ex parte finis quia vltimum hominis finem posuit in carnalibus delectationibus. 691. Causæ aliquot tantæ durationis eius. 716. Cur tanta hominum multitudo eum amplectatur. 719. Fælicitate & victorijs Mahometanorum, non probari Alcoranum à Deo esse. 723.

ALEXANDRINI.

Alexandrinorum siue Cophtorum errores & ritus. f. 359. Quomodo sint iuuandi. 362. Qualem calamitatem iam patiantur. 364.

ALOYSIVS BERTRANDVS.

Quæ miracula fecerit. f. 144.

AMERICA.

Quantum fidei defectum patiatur. f. 3.

ANIMA.

Animæ rationalis dignitas & præstantia. f. 6. A Deo homini inspirata. ibid. Quasi ex pectore diuino intimisque præcordijs ablata 7. Est verè spiritus ibid. Condita est ad imaginem Dei. ibid. Animarum conuersio quanta sit res. 117. Animarum lucra vnde retardentur vel impediantur. 181. Quomodo ea impedimenta tollantur. 184. Animarum conuersio si non succedat, quid faciendum. f. 184.

Anima rationalis quomodo producatur. 465. Hęreticum est dicere eam traduci cum semine. ibid. Producitur creatione. 466. Est immortalis. 793.

ARMENI.

Armeni quales & eorum errores. 398. 416. Eorum ritus. 400. Quomodo iuuandi. 401. Super vnione eorum decretum in Concil. Florentino. 403.

ASIA.

Quantus in ea sit fidei defectus. f. 3. A quibus olim ad fidem conuersa. 49.

B

BAPTISMVS.

BAptismi forma apud Græcos. fol. 505. Cophti non habent ratum baptismum collatum in extrema necessitate nisi à sacerdote conferatur. 505. Paruuli etiam in necessitate apud eos non baptizantur ante quadragesimum diem. 506. Orientalium aliorum & Cophtorum mos est paruulos chrismare, oleoque sancto vngere in fronte, in pectore, in iuncturis, in renibus. 506. Baptismũ conferebant Iacobitæ ferro candenti figuram crucis fronti imprimendo. 506. Quomodo eum conferant Abyssini. 507. Quomodo se ad eum preparabunt Catechumeni. 883. Non sufficit solus baptismus cum fide, nisi adsit mandatorum obseruantia, carnis & passionum mortifica-

Digitized by Google

tio. 816. Quæ obſeruanda in ſollenni baptiſmo circa adultos. 923.

BEATI.

Beati Deum vident, & verè beati ſunt ante diem iudicij f 269. In Deo intuentur non tam claritatem quam diuinam eſſentiam. 451.

BENEFICENTIA.

Beneficentia exercenda erga infideles vt alliciantur ad conuerſionem. f. 166.

S. BRIGITTA.

S. Brigittæ reuelatio de Græcis, f. 303.

C

CATECHISMVS.

CAtechiſmus pro rudioribus gentilibus ad fidem conuerſis. f. 825.

CATECHVMENVS.

Quomodo ſit recipiendus & examinandus. fol. 866 Examinata, & approbata vocatione eius, quid agendum de filijs & vxore Catechumeni. 869. Quo habitu ſit induendus, quo loco conſtituēdus, & de tempore catecheſi neceſſario. 872. Quæ ei doctrina proponenda tam docto quam rudi. 877. Quam eis ſit neceſſarius catechiſmus, & quid ante omnia credere & ſcire debeāt. 885.

CATHOLICI.

Catholici quomodo ſe debeant gerere verſantes inter hæreticos vt in fide Catholica perſiſtant. fol. 567 & ſeqq.

CHALDÆI.

Chaldęi Aſſyrij quales ſint. f. 357.

CHARITAS.

Charitatis opera exhibita proximis quātum præcellant cæteris virtutum operibus. f. 27. Charitatis Dei & proximi opera. 889. In conuerſione gentium opus eſt feruenti charitate. 163.

CHRISTVS.

Chriſtus celebrauit Paſcha, & inſtituit Euchariſtiam luna decimaquarta menſis primi. f 256. In Chriſto eſſe duas naturas poſt vnionem inter ſe diſtinctas. 425. In eo diſtingui triplex genus operationum. 440. Chriſtus non aſſumpſit perſonam. 429. habet duas volūtates & duas actiones. 438. 439. Chriſtus fuit verus Meſsias. 589. 615. Chriſto conueniunt omnes notæ veri Meſsiæ. 591 & ſeq. Prima nota aduentus Meſsiæ. 593. Secunda, Dauidica & regia propagatio ex Dauid. ibid. Tertia, Chriſtus conceptus ex Virgine & natus. ibid. Quarta, in Bethlehem natus pauper & rex. 594. Quinta, Ieſus vocatus octauo die. 595. Sexta, adoratus à magis. ibid. Septima, in Ægyptum fugiens, & inde reuocatus. 596. Octaua, propter ipſum paruuli occiſi, ibid. Nona, à Ioanne Baptiſta vt præcurſore annuntiatus. 596 Decima, diſcipulos paucos & idiotas vocans ad Apoſtolatum. 597. Vndecima, ipſum audiunt, & ſequuntur turbæ innumeræ. 598. Duodecima, cū hominibus benignè ſuauiterq; cōuerſans. ibid. Decimatertia, peccatores benignè excipiens. 599. Decimaquarta, in parabolis loquens. Ibid. Decimaquinta, Ipſum vera docētem & vitia corripientem infeſti perſequuntur Scribæ & Phariſæi 599. Decimaſexta, Ieroſolymam aſello vectus ingrediens, & magnifice exceptus. 600. Decimaſeptima, Obediens vſque ad mortem. 601. Notæ aliæ de morte, paſſione, & reſurrectione ac aſcenſione ad cœlos, Meſsiæ. 600. Prima nota, Chriſtus à Iuda venditus. 603. Secunda, comprehenſus & ligatus. Ibid. Tertia, à ſuis in paſsione deſertus. 603. Quarta, alapa percuſſus à ſeruo. Ibid. Quinta, à falſis teſtibus accuſatus. Ibid. Sexta, reus mortis iudicatus & blaſphemus, quod filium Dei ſe feciſſet 604 Septima, colaphis palmiſque percuſſus, conſputus & illuſus. Ibid. Octaua, multis modis accuſatus apud Præſidē à Iudæis, Ibid. Nona, ad omnia ſibi obiecta tacens Ibid Decima, flagellis cæſus 605. Vndecima, ſpinis coronatus, percuſſus & illuſus. ibidem Duodecima, ad mortem crucis inſtātiſsime poſtulatus. Ibid. Decimatertia, A Iudæis negatus rex eorum. Ibid. Decimaquarta, baiulans ſibi crucem. 606. Decimaquinta, cum latronibus ductus & crucifixus. Ibid. Decimaſexta, in cruce ſuſpenſus. 606. Decimaſeptima, in cruce illuſus à ſacerdotibus, militibus, à latronibus, & prætereunte populo. Ibid. Decimaoctaua, veſtes eius diuiſę militibus 607. Decimanona, tenebræ eo patiente. Ibid. Vigeſima, ſitiens aceto potatus. 607. Vigeſimaprima, cōſummans omnia. 608 Vigeſimaſecūda, pro nobis mortem guſtās. Ibid. Vigeſimatertia, mortuus glorificatus à gentilibus. Ibid Vigeſi-

gesimaquarta, Integer relictus. Ibid. Vigesimaquinta, honorificè sepultus. 609. ascendens in cœlum & mittens S. Spiritum. Ibid. Notæ alię à propheris præuisæ. Prima, Christus verus propheta, & magister hominibus datus à Deo. 610. Secūda, Rex Israël, totiusque orbis Dominus. 611. Tertia, saluator populi sui. Ibid. Quarta, per suum sanguinem redemptor omnium peccatorū. 612. Quinta, spes vnica gentium. 615. Sexta, radix totius gratiæ & iustitiæ, caput & corona sanctorū omnium. Ibid. Septima, in nouissimo die multis prodigijs finem mundi antecedentibus cum maiestate viuos & mortuos iudicaturus. 614. Christum fuisse verū Messiam iterum probatur. 615. Dissoluuntur contraria argumenta Iudæorum 618. soluuntur argumenta Iudæorum contra Christi diuinitatem. 620 Christi sanctitas ex ipsius Mahometi testimonio comprobatur. 699. eius triumphus, vnde fidei argumenta eliciuntur. 810.

CHRISTIANI.

Christiani an peccent, coacti remigare apud Saracenos in bello contra Christianos f. 735.

CIBI.

A quibusdam certis cibis quare ex præcepto Ecclesiæ abstineant Catholici. fol. 903.

CŒLVM.

In cœlo nō est futurus vsus Venereorum aut ciborum. f. 691.

CONCILIVM.

Concilij Chalcedonensis authoritas fol 417. & seqq. obiectiones Græcorum contra eius validitatem sequuntur. 422.

CONFIRMATIO.

Confirmatio est vere sacramentum. 458. eius materia & forma. 507. Ritus Græcorum in ea conferenda Ibid.

CONGREGATIO.

Congregatio erigenda pro fidei propagatione. 103.

CONSTANTINOPOLIS.

Constantinopolis quando capta. 303.

CONVERSIO.

Conuersio infidelium ad fidem quam sit opus excellens. f. 5. & seqq In ea omnes ferè virtutes influunt in summo & heroico gradu, fol. 21. Spectat etiam ad Principes Christianos tam sæculares quam Ecclesiasticos. fol. 53.

D

DEVS.

DEum esse primū principiū, & creatorē omniū multis rationibus probatur f. 776. & seqq. Tātum vnum esse, nec fieri posse vt plures sint. 780. Ipsum habere omnium rerum prouidentiam. 781. Esse ens quoddam perfectissimum. 784. Esse vltimum finem omnium creaturarum. 791. Eius proprietates. 797. Rationes quibus docetur Deum ab homine colendum & adorandum 798. Deus condidit hominem propter se. 705.

DIOSCORVS.

Eius audacia f. 349. iustè à cōcil. Chalcedonensi damnatus. 418.

DOMINVS.

Dominorum officia erga seruos. f 907.

E

ECCLESIA.

ECclesiam Romanā esse veram, & vnicam in terris Christi Ecclesiam f. 516. Est visibilis. 517. Huius Ecclesiæ veræ notæ. Prima, quod sit Catholica. 520. Secunda, antiquitas. 522. Tertia, dūratio diuturna nunquam interrupta. 524. Quarta, amplitudo seu multitudo & veritas credentiū. Ibid. Quinta, successio Episcopornm in Romana Ecclesia ab ipso Petro vsq; ad nos. 525. Sexta, conspiratio in doctrina cum Ecclesia antiqua. 526 Septima, vnio membrorum inter se, & cum capite Romano Pontifice. 527. Octaua, sanctitas doctrinæ. 529. Nona, efficacia doctrinæ. Ibid Decima, sanctitas vitæ primorum PP. nostræ religionis 530. Vndecima, gloria miraculorum. 531. Duodecima, lumen propheticum. 533. Decimatertia, confessio aduersariorum. Ibid Decimaquarta, infælix oppugnantium Ecclesiam exitus 534. Decimaquinta, fælicitas diuinitus collata propugnatoribus Ecclesiæ. 535. Vbique sunt vera argumenta pro Ecclesia nostra. 536. In ea verus est Dei cultus. 803.

EVCHARISTIA.

Eucharistia vere conficitur tam in azymo quam in fermentato f. 235. Quando in azymo

azymo cœpit celebrari. 255 Apud Orientales datur paruulis ſtatim poſt baptiſma 506. Orientalium ritus circa Euchariſtiam. 508 Permittebatur in primitiua Eccleſia Chriſtianis eam domum ferre & proprijs manibus ſumere 509. Etiam in itinere ſecum eam ferre. 510 Mos eam deferendi abſentibus. Ibid. Græcorum ritus in ea conſecranda. 511.

EVANGELIVM.

Euangelij excellentia tam in ſe, quam Alcorano cõparata. f 707. homines perducit ad æternam fælicitatem ibid excellit forma & ſtilo. 710. Eius prærogatiuæ ſupra Alcoranum. 711. Habet duodecim prærogatiuas Habet originem ſummæ nobilitatis. 712. Magiſtrum ſummæ ſanctitatis Ibid. Confirmantia ſigna diuinæ poteſtatis. 712. Teſtes grandiſsimæ authoritatis. Ibid. Documenta irre fragabilis veritatis 713. Mandata & præcepta totius honeſtatis. Ibid. Conſilia perfectionalis ſublimitatis Ibid. Cõſilia perfectionis Euangelicę Ibid. Omnem enormitatẽ longe arcet. 713. habet ſacramẽta mirę virtutis & efficaciæ. 714. Non armorum violentia introductum Euangelium, ſed patientia, miraculis, pauperibus, &c. 715.

EVROPA.

Europa quando ad fidem conuerſa. 45.

EVTYCHES.

Eius error. f. 348 Fundamenta eius erroris diſſoluuntur 436.

EXCOMMVNICATVS

Excommunicatus nominatim quis ſit f. 554.

F

FIDES.

FIdei noſtræ myſteria intellectus noſter non capit. f. 127. quæ requiſita ſint ad aſſentiendum rebus fidei. 129. Fidei noſtræ myſteria eſſe euidenter credibilia, & ſecundum ſe, & comparata cum alijs ſectis. 130. Huius credibilitatis varia ſunt argumẽta 131 & ſeqq. Fidei ſufficienter propoſitæ quare multi non præbeant aſſenſum. 149 & ſeqq. An confeſsio externa fidei ſit neceſſaria ad ſalutem, & quando obliget. 212. Rogatus quis à tyranno ſitne Catholicus vel Chriſtianus, teneaturne confiteri ſe talem eſſe. 216. Rogatus quis ſitne ſacerdos vel religioſus, an audierit rem diuinam, ſi negauerit, peccet contra fidei confeſsionem. 218. An peccent contra fidei confeſsionem qui in hoſpitijs hæreticorum diebus prohibitis, comedunt carnes ne ſe prodant, & ne veniant in vitæ diſcrimen Ibid. An tranſeũdo per terras hæreticorum & paganorum liceat occultare fidem. 219.

FILII.

Filiorum officia erga parentes. f. 924.

FRANCISCVS XAVERIVS.

B Franciſcus Xauerius quam deſudauerit in fide propagãda inter infideles. 199 Quales ad gentium conuerſionem requirat. 199.

G

GENTILES.

GEntilium conuerſio ad fidem prædicta fuit à prophetis f 756. Illis prædicandum Euangelium rationibus ſuadetur. 757. Eorum errores in communi. 760 Qui contra eos ſcripſerint. 762. Breuis forma eos conuincendi ex Lactãtio Firmiano 804. & 808. Alia formula ex Hieronymo Sauanorola 809. 813. Quomodo iuuãdi. & quomodo cum eis agendum. 817 In quibus caſibus licitum vel illicitum ſit communicare cum eis. 823.

GEORGIANI.

Georgiani quomodo ad fidem ſint adducti, ex Nicephoro. f. 191. Quales ſint, & eorum errores. 408.

GRÆCI.

Græcorum vnio cum Eccleſia Catholica. f. 231. Eorum errores & refutatio. 234. Origo errorum ipſorum, & ſchiſmatis. 237. Eorum vnio facta cum Eccleſia in concil. Florentino. 276. An propter errores ſuos cenſendi ſunt hæretici, an ſchiſmatici. 280. Quomodo cum eis agendum. 286. Media eos iuuandi. 288. & ſeqq Eorum ſuperbia. 290. In quantas calamitates inciderint propter ſchiſma, & ſeparationem ab Eccleſia Catholica. 297 & ſeqq. Sanctia apud eos quãdo deſierint eſſe. 290. Quare apud eos nulli docti 297. Eorum ſimonia. 298. Apud eos repudium licitum. Ibid Eorum captiuitas, 300 De communicatione cum eis quæ cõſtituerit Innoc III. 305 Quæ conſtituerit Clem. VIII. 309. In quibus caſibus liceat Latinis cum eis communicare. 312. formula

mula qua fidem eos profiteri voluit Gregor. XIII. 318.

H

HAERESIS.

HAEresini abiurandi forma. f. 561. hæresum omnium est libertas origo. 539.

HAERETICVS.

Ad hæreticos conuertendos exhortatio. f. 513 Eorum miseria 514 Hæretici quibus fraudibus suam hæresim spargant. 541. Quomodo sint iuuandi. 543. Quomodo cũ eis sit agendum. 546. An, & quomodo licitum sit cum eis communicare 551. An sint excõmunicati iure diuino an humano. 552. An occulti hæretici sint excommunicati 553. Quomodo sint vitandi vi constitutionis Martini quinti 554. An liceat ab Episcopis aut Pastoribus hæreticis, non denuntiatis tamen, recipere sacramenta. 556. An à denuntiato hæretico liceat in articulo mortis sacramentum pœnitentiæ recipere 557. An hæreticorum filij possint admitti ad Catholicorum scholas. 557. An Catholico liceat suscipere puerum hęretici de fonte baptismi, & contra an liceat Hæreticum admittere vt suscipiat filiũ Catholici. 557. Hæreticorum pœnæ, absolutio, & reconciliatio cum Ecclesia. f. 558. & seqq.

HOMO.

Hominis dignitas f. 9. Habet duplicem sensum interiorem, & exteriorem. 773. Homo non sui ipsius est, sed Dei. 708 Ad Deũ ordinatus est 709 801. Non est frustra cõditus, 802. Hominis creatio. 806. Homo vetus exuendus, & induendus nouus. 897.

I

IACOBITÆ.

IAcobitæ quales sint, & eorum errores. f. 385. & seqq. 389. 416 Constitutio Eugenij quarti super vnione eorum. 392.

IDOLOLATRIA.

Quid sit, & quotuplex, & eius origo. 787. Quomodo ei Deus obstiterit, & eius grauitas. 789. à Barbaris penitus rescindenda. 821.

INDIA.

India Orientalis per quos ad fidem conuersa. f. 51. India Occidentalis à quibus ad fidem conuersa. 52.

INFIDELIS.

Quibus modis primo agendum sit cum infidelibus vt eos conuertamus. f. 120. & seqq. Quomodo eis proponenda sint fidei mysteria. f. 126. & seqq. An cum eis publice sit de fide conferendum ac disputandum. f. 153. & seqq. Qua prudentia & conuersatione sit opus vt conuertantur. 170. & seqq. An possint cogi per Principes sæculares ad fidem. 204. An possint ad fidē, allici donis, officijs, obsequijs. 204 An possint compelli ad audiendum Euangelium 206. An possint compelli ad falsum cultum Deorum abijciendum, & legem naturalem seruandã. 207. An possint eijci è regno Catholicorum, ea conditione vt si velint remanere fiant Christiani. 209. Eorum paruuli an baptizãdi inuitis parentibus 210. In quibus & quomodo liceat cum eis communicare. 127.

IVDÆI.

Iudæorum conuersio difficilis. 570. Deo grata, quia olim in delicijs Deo Iudæi. ibid. Eorum conuersio prænuntiata vaticinijs. 571. Eorum errores. 574. Eorum calamitates. 585. Eorum fabulæ, & errores & blasphemiæ in Thalmud deteguntur. 623. Quomodo cum eis sit agendum, & quomodo iuuandi. 629. Quibus casibus Christianis liceat eis communicare. 636. Quænam Iudęis subiectis Christianis Principibus prohibita sint. 637. In quibus casibus à Iudicibus Ecclesiasticis possint puniri. 639.

L

LEX.

LEx vetus iam abrogata. f. 462 legis diuinæ quinque proprietates. 663.

LINGVA.

Linguarum peritia necessaria volentibus se dare gentium conuersioni. f. 194.

M

MAGVS.

MAgi omnino expugnandi sunt. fol. 823.

MAHOMETVS.

Mahometi errores. f. 644 Qui contra eos scripserint. 645. Non fuisse Mahometum

Apostolum, siue nuntium à Deo missum, 646.655. Nullum operatum fuisse miraculum 554. Non fuisse postremum Dei nuntium. 658. Non fuisse Dei prophetam. 559. Eius impietas. 703.

MARONITÆ.

Maronitæ quales f. 412. Eorum aliquæ interrogationis de suis ritibus, cæremonijs, & sacramentis, & super eas responsiones. 483. & seqq. Quædam constitutiones salutares pro Maronitis. 493.

MARTINVS.

Martinus Valentinus ordinis S. Francisci quæ bona fecerit in animarum conuersione. f. 81. Miracula quæ fecerit f. 145.

MARTYRIVM.

Martyrium quid sit, & quæ eius conditiones f 221. Quando currat eius obligatio. 224. Quando cadat sub consilio. ibid. Non licet directè procurare. 225. Licet tamen indirectè, & illud desiderare. 226.

MATRIMONIVM.

Matrimonium non dissoluitur propter adulterium. f. 460.

MENDICANTES.

Mendicantes ad id ab Ecclesia fuisse destinatos vt animarum saluti vacent. f. 87. & seqq. Idem confirmatur exemplis, quibus docetur quales in hac functione fructus fecerint mendicantes. f. 91. Non sufficere eis præparationem animi ad iuuandos proximos. 94. Tenentur non solum fidelibus, sed etiam infidelibus opem ferre 98.

MESSIAS

Messiam venisse contra Iudæos varijs scripturis probatur. f. 585.

MISSIO.

Missiones pro conuersione animarum expedientissimas esse Religiosis. f. 77. & seqq. A missionibus Religiosos nullo prætextu excusari. 83.

MIRACVLA.

Miracula confirmant fidem nostram. fol. 133. 143. Differentiæ quatuor inter apparentia miracula gentilium, hæreticorum & nostra vera. 134. Multa fuisse facta miracula post tempora Apostolorum, etiam nostro sæculo, exemplis docetur. 144. Quare iam non ita frequēter fiant, vt olim. 144. & seqq.

MONACHVS.

Monachi vnde dicti, & quæ eorum exercitationes, dum non omnes ita passim sacerdotio initiabantur f 60. Eos, dum sacerdotes sunt, debere hominum salutem procurare. 61.

MVLIER.

Mulier quomodo se geret erga virum. f. 905.

MVNDVS.

Mundi creatio. 806.

N

NECESSITAS.

EXtrema necessitas salutis animarum est in toto orbe. f. 1. & seqq.

NEOPHYTVS.

Neophytis quæ vetanda, & de medijs vt in proposito perseuerent. f. 898. Alia consilia circa eorum institutionem 900. Adhortandi sunt ad eleemosynas. 901. De quibusdam alijs circa eos, seruandis. 908. & seqq. Quæ iterum seruanda pro eorum profectu. 910. Fugienda est eis cōmunicatio cum infidelibus 912. Quomodo puniendi sint si ad vomitum redeant. 917. Sicut alij Christiani veteris fidei habeantur, & ne priuentur publicis honoribus & dignitatibus. 919.

NESTORIVS.

Eius errores f 347. Soluuntur argumenta eius quibus duas in Christo personas falso conabatur adstruere. 450.

NESTORIANI.

Nestorianorum natio & errores. f. 353. Quinam ex eis persistant in vnione Ecclesiæ Catholicæ. 356.

O

ORATIO.

ORatio est optimum præsidiū ad conuersionem animarum f. 161. & seqq.

ORDO.

Ordinem conferendi ritus orientalium. f. 512.

ORIENTALES.

Orientalium schismatis origo. f. 347. Quomodo sint iuuandi & instruendi. 467. & seqq. De quibus instruendi, & interrogādi sunt qui volunt conuerti. 474. Formula qua fidei professionem faciant. 477. Eorum errores. 497.

P

PARENTES.

Parentes quomodo se gerent erga filios. f.904.

PATIENTIA.

Patientiæ bona & præmia.f.890.

PAVLVS.

D.Paulus cur dixerit se plus omnibus laborasse f.562.

PECCATVM.

Peccatum mortale quæ damna homini inferat.893.

PERSECVTIO.

An & quibus in persecutione fidei sit licitum fugere.f.214.

PERSONA.

Persona creata à natura singulari,realiter distinguitur ex sententia D,Thomæ.f.426. In quibus differat à natura.427.

PETRVS.

S Petrus fuit supremus ac summus Pontifex.39.Romanus Pontifex in eius locum succedit.42.

POENITENTIA.

Pœnitentia est verè sacramentum à Christo Domino institutum.f.454.

PONTIFEX.

Ad Pontificem pertinere conuersionem gentium.f,42.Pontificum Romanorū cura Euangelium fuisse promulgatum.44.

PRÆDICATOR.

Prædicator qui studet animarum conuersioni qualis debeat esse f. 106. & seqq. Ante omnia debet sibi attendere. 168.Debet splendere castitate,& occasiones fugere. 175. Debet auaritia carere 176. Est ei necessaria patientia, & labor & longanimitas. 177.Debet præcellere vitæ exemplo.187.

PRIVILEGIA.

Priuilegia concessa à varijs Pontificibus, illis qui laborant in cõuersione Infidelium. fol.829.

PVRGATORIVM.

Purgatorium esse probatur omnis generis argumentis.f.262.

R

RELIGIOSVS.

Religiosi quales fructus fecerint in conuersione animarum.f.97. & seqq. Eos esse aptos prædicationi verbi Dei docetur refutatione contrariorum argumentorum.100.

RITVS.

Qui ritus tolerari possũt in his qui exschismate vel paganismo,aut alia secta ad fidem Catholicam veniunt.f.501.

RVTHENI.

Ruthenorum vnio cum Ecclesia Catholica.f.231. Eadem facta tempore Clementis. VIII.321.Eorum religio qualis.334.

S

SARRACENI.

QVomodo sit agendum cum Sarracenis,quomodo iuuandi, & quomodo eis inculcanda sint fidei nostræ mysteria.f 727.& seqq. In quibus rebus prohibita sit Christianis cum eis communicatio. 747.

SCHISMA.

Schismatis discrimen ab hæresi.f,280.

SCHISMATICI.

Schismaticorum pœnæ, absolutio, & reconciliatio f 315.

SCRIPTVRA.

Scriptura sacra tam veteris quam noui testamenti in nullo est corrupta.f.666.

SEMINARIVM.

Seminaria instituenda pro efformandis prædicatoribus.f.110.

SERVI.

Serui quomodo se gerent erga Dominos suos.f.906.

SPIRITVS SANCTVS.

Spiritũ sanctũ procedere à Patre & Filio probatur omnis generis argumẽtis,& obiectiones cõtrariæ soluũtur.f.238 & seqq. Quomodo hæc processio intelligatur 341.

SVPERBIA.

Superbia quam sit detestanda.f.895.

T

THERESIA.

B.Theresia Carmelitarum Discalceatorũ fundatrix, Carmeli reformationem in hæreticorum conuersionem peculiari intuitu destinauit.f.80.

TRINITAS.

Trinitatis similitudo in creaturis. f.740.

VIN-

Digitized by Google

V

VINCENTIVS.

S. Vincentius quam flagrauerit zelo animarum f. 108.

VIR.

Viri officium erga mulierem. f. 905.

VITA.

Vita triplex, vteri in matre, noſtra in mũdo, & futura in cœlo f. 775.

VLTIMVS FINIS.

Vltimus finis hominis non conſiſtit in vſu ciborum aut Venereorum f 693. Quis ſit vltimus finis hominis, & in quo cõſiſtat, ac de varijs vltimis finibus hominis. f. 763. & ſeqq.

VNCTIO.

Extrema vnctio eſt verè ſacrãmentum. f. 456.

Z

ZELVS.

ZElum animarum commendari exemplo Chriſti. f. 11. & ſeqq. Eundē probant exempla Sanctorum. f. 15. Vtilitas huius zeli. 28. & ſeqq. Ad omnes hunc zelum ſpectare, 32. Huius zeli iucunditas. 35. Quæ impedimenta hunc zelum impedientia ſint remouenda, 36. & ſeqq.

FINIS.

SVMMA PRIVILEGII.

ALberti & Iſabellæ Claræ Eugeniæ, Archiducũ Auſtriæ, Ducũ Burgũdiæ, & Brabãtiæ, &c. priuilegio cautũ eſt, ne quis proximo ſexennio librum cui titulus, *Theſaurus ſapientiæ diuinæ in gentium omnium ſalute procuranda Auctore* R.^mo *Thoma à Ieſu Biatienſi Hiſpano, ordinis Carmelitarum Diſcalceatorum Superiore*, præter volũtatem dicti Patris Thomæ à Ieſu imprimat, vel alibi impreſſum in has Inferioris Germaniæ prouincias importet venalemue habeat: qui ſecus faxit confiſcatione librorum & graui pœna mulctabitur, vti latius patet in litteris datis Bruxellæ 16. Martij 1613.

Signat
Buſchere.

BIBLIOTECA NAZ ROMA VITTORIO EMANUELE

ANTVERPIÆ,
Excudebat Andreas Bacx, ſumptibus Viduæ & hæredum Petri Belleri, an. 1613.

Digitized by Google

Baj. 50

Digitized by Google